HISPANIÆ ILLVSTRATAE

SEV

VRBIVM RERVMQVE HISPANICARVM, ACADEMIARVM, BIBLIOTHECARVM, CLARORVM DENIQVE IN OMNI DISCIPLINARVM GENERE Scriptorum Auctores varii Chronologi, Hiſtorici,

PARTIM EDITI NVNC PRIMVM, PARTIM AVCTIORES, melioreſque facti ſtudio, & opera

ANDREÆ SCHOTTI ANTVERP.
Societatis IESV.

Tomus IIII.

FRANCOFVRTI
Apud Claudium Marnium & heredes Ioan. Aubrii.

ANNO M. DC. VIII.

REVERENDISSIMO

D. JOANNI MIRÆO ANTVERPIENSIVM EPISCOPO,

FRANC. SCHOTTVS Iuriſconſ.

S. D.

QVI VITAM MORTALIVM [illegible]onem *a*[p]*pellarunt, Præſul optime, nulli mul*ti*[illegible] viſſe cenſen*[d]*i ſunt: ut qui* militiam *cum Jobo, aut* [illegible] *um Plinio nominarunt: Sancta nimirum ſa*cris e[t] *teris ſententia utilitatis, conſo*[l]*ationisque ple*na: [illegible]*am heroicis illis temporibus Patriarch*[æ] *peregri*[n]*i* [illegible]*, dum in terris degerent, exiſtimantes, liberis ſuis,* [illegible] *ſtam* [illegible] *iure, t*[r]*anſcripſerunt.*

[illegible]*ates e*[t]*i*[a]*m idem* [illegible] *Rex, Pſalmo 38.* Aduen[a], *inquit,* [e]go ſum, apud te Deus, [pere]grin[u]s, ſic[ut] o[m]nes patr[es] me[i]. *Qui autem peregrinus in viam ſe d*[edi]*t, is* [illegible]*enter maturat, amicitias per viam non contrahit: alieno in* [ſ]*olo* [illegible] *accælo,* [illegible]*ectat, miratur quidem, ſed, quod hinc conſequens eſt, ad* [illegible] *mare cavet,* [illegible] *affectare, veritus, ne quo ſtudet in portum patriamq́ minime perueniat.* [illegible]*r reliqua, quæ oneri ſint, aut moram* [illegible]*iciant, ut delicias, ut oti*[u]*m, vitat;* [illegible] *fit,* ἀποδημίαν *vertat in* ἐπιδημίαν. *Tale h*[u]*ius vita curriculum e*[ſt]*, ac veluti* [illegible]*m, ut non niſi doctor do*[ct]*u meliorq́, vi*[at]*or redeat, vel de via laſſus in por*[tu] *tandē aliquando cōquieſcat. Qu*[o]*d præla*[r]*e, ut omnia, Phi*[lo]*ſophi illi veteres* [illegible]*uræ dumtaxat lumine illuſt*[ra]*ti o*[b]*ſeruarunt. Pythagoras enim ſimilem ſi*[b]*i vitam hominum aiebat, & mercatu*[i] *n*[u]*eum, qui haberetur ma*[xi]*mo ludorum* [app]*aratu totius Græciæ celebritate. Nam ut illic alii* [illegible] *exercitatis* [illegible]*am & nob*[i]*litatem coronæ peterent, alii emendi aut* [illegible] *q*[u]*æſtu & lu*cr[o d]*ucerentur; eſſet autem quod*[d]*am genus eorum, idq́ vel m*[a]*xime* [illegible]*um,* [illegible] *plauſum nec lucrum quærerent, ſed viſendi cauſa v*[en]*irent, ſt*[u]*di*[oſe]*que* [illegible]*erent, quid ageretur: ita nos, quaſi in panegyrim q*[u]*a*[n]*dam* [e]*x* [illegible] *ali*q[uan]*c in hanc vitam ex alia vita profectos, alios gloriæ ſeruire, ali*[os] *p*[ec]*uni*[æ]; r[arique eſſe] *quoſdam, qui ceteris omnibus pro nihilo habitis, rerum natu*[r]*am ſti*[illegible] *tuerentur, & ad ingenium excolendum ſe compar*[a]*rent,* [illegible] *s* [illegible] *ſe converterent. Hos ille Philo*[ſo]*phos, hoc eſt, ſapie*[n]*tiæ ſtudioſos* [illegible] *idemq́ diſcendi docendiq́ ſtudio i*[n]*flammatus, & Æg*[illegible] [illegible] *P*[illegible] *M*[a]*gos adiit, tantas regiones Barbaror*[u]*m pedi*[bu]*s* [illegible] *tra*[n]*ſmi*[ſi]*t. Eius q*[uo]*q́ Apol*[lo]*nius Tyaneus auditor quant*[u]*m terra mari*[q́ iact]*atus* [f]*uerit, Philoſtrati libri teſtantur. Divinus adhæc* [P]*lato, nonne Æ*[gyp]*tum peragra*[u]*it, ut a ſacerdotibus Barbaris numeros & cœleſtia accipe-*

ret? poſt Tarentum ad Archytam, mox ad re[illegible] P[illegible] maum ſeco[illegible]tulit, quorum [illegible]rinam Socratis [illegible]naco[illegible] libro Leg[illegible]m duodecimo, in ea, quam formabat, [illegible] tuta [illegible] peregrinus ſic tulit, partim iis, qui ho[illegible]ites peregri[illegible]r[illegible]ur, p[illegible] ciperentur, illos natu grandiores atq; cordatos p[illegible]ſt[illegible] t. c[illegible] teruall[illegible] redirent, Senatui exponere iubet aliarum ge[illegible]t[illegible]ia, [illegible] ritus; ſi quid forſitan aut ab aliis didicerint, aut pe[illegible] S[illegible] res doctioresq; redierint, magnis honoribus ac [illegible]us [illegible] iux[illegible] ac m[illegible]rtuos affici vult; ſin deteriores corruptiſque ſint moribus, e[illegible]rum [illegible] familiaritate pronunciat, & ſi Magiſtratum m[illegible]rint, priu[illegible]tos [illegible]eres; ſin ſecus, & leges, inſtitutaque maiorum labefa[illegible]re tetarint, capite p[illegible]as dare iubet. De peregrinis vero in vrbem recipiendis quat[illegible]or homi[illegible]um [illegible]er[illegible] ſtatuit. Primum Mercatorum, qui importandi ſ ex[illegible]rtand[illegible] quem[illegible]us [illegible] vigilant, atque auium more lucri ſtudio terra marique ad [illegible]s v[illegible] ac [illegible]ramantas penetrant. Eos Plato in vrbis pomoeriis [illegible]abend[illegible], ibidemque eius [illegible] dicendum cenſ[illegible]it, ne, vt fit, cum mercibus, peregrinis etiam [illegible]bus, ciues c[illegible]rumpant delitiiſque eneruent. Hinc & Gallorum f[illegible]rti[illegible]imos B[illegible], & [illegible] Neruios C. Cæſar experimento didicit, quod nihil eorum, quæ a[illegible] effemin[illegible]dos animos pertinerent, importari tum ſ[illegible]leret. Alter[illegible]s, qui ſtudiorum gratia tantum peregrinantur, in vrbem recipiendos putat, ac propter templa d[illegible]er[illegible]ria eis attribuit; quorum ſacerdotes ac myſtæ curam gerant. Tertii ſ[illegible] Legati atque Oratores, quorum ſ[illegible]llicitud[illegible]em belli Præfe[illegible]tis mand[illegible]t. Quartum genus idque rarius, quos [illegible] h[illegible]el[illegible], S[illegible] no[illegible]inat, & in v[illegible]bem admittendos negat, niſi ſe [illegible]uma[illegible]res ſ[illegible]t, & eo p[illegible]ar[illegible]o acc[illegible]ſſerint, vt aliorum bene c[illegible]tutam Rempub. inſpiciant. Leges, mores ac cærimonias & cognoſcant ip[illegible] & cum aliis communicent. Hæc fere Plato ab eodemque laudat[illegible] Iſocrates Athenienſium Orator ſic paræneſi D[illegible]monicum hortatur (ſe[illegible] q[illegible]is alius auctor, in controuerſiam vocantibus Criticis): Turpe v[illegible]deri Merc[illegible]s tot maria [illegible] [illegible]ell[illegible] [illegible]aria [illegible]icere, iuuenes vero, ne terreſtre quidem it[illegible], q[illegible] ornatiorem red[illegible]ant, ingredi velle.

Itaque ne pigeat, monet, vel imme[illegible]ſum iter ad eos, qui ſe, quid v[illegible]ros, profitentur ſuſcepiſſe. Quid? Phi[illegible]ſophos pæne omnes, no[illegible]epr[illegible] [illegible]endi cupiditatem vltimas terras peragraſſe videmus? vt vo[illegible]rium ſ[illegible] exilium, quo ſcientiam augerent, indixiſſ[illegible] vid[illegible]antur ne[illegible] domum [illegible]rius remea[illegible] quam diſ[illegible]iplinarum opibus patriam, cui ſe natos arbitrarent[illegible]r, exornare poſſent. Socrates Academiæ auctor idcirco mund[illegible] *ſe in[illegible] prædicabat, vt Teucer ille Ennianus* patriam eſſe *ait* vbi bene ſit[illegible], *[illegible]em[illegible]dmod[illegible] aera a[illegible]m[illegible]ria auibus, piſcibuſq; communia exſiſtunt. Eius a[illegible]* Plato in *Timæo G[illegible]cos grauiter increpat, vt & pueros vocare n[illegible]n [illegible]bi[illegible]t, quod antiqu[illegible] [illegible]mnis ignar[illegible] [illegible]cordia quadam domi deſiderent. H[illegible] [illegible]at[illegible] Phi[illegible] Homerus dictus qui Poetarum facile Coryphæus V[illegible]m terrar[illegible] annorum* [illegible] *iactatum,* πλυτρόπον *vt politicum [illegible]inem O[illegible].*

Πολλ[illegible] δ[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]minum [illegible]t &. [illegible]

Ceteri

[illegible] P[illegible] [illegible]ſcendi gratia ſunt peregrinati, teſte Tullio ac Laertio, Xe[illegible]s, Crat[illegible]r, Ar[illegible]eſilas, Lacydes, Zeno, Cleanthes, Chr[illegible]ſippus, Poſidon[illegible]s, [illegible]pater, Carneades, Pǣtius, Clitomachus, Philo, Antiochus, innumerabi[illegible] qui ſemel egreßi domum, numquam redierunt. Theophraſtus vero [illegible]ina nomen Eloquentia ſortitus, Ariſtotelis in ſchola διάδοχος mire lau[illegible] [illegible]t idem auctor eſt Cicero, hoſpitalitatem: ratus decorum videri patere do[illegible]minum illuſtrium illuſtribus hoſpitibus: Reipub. præterea ornamēto eſſe [illegible]s[illegible]c lib[illegible]ralitatis genere non egere. Id quoque Cimonis Athenienſium [illegible]cus[illegible] ſuos curiales Laciadas liberalitate comprobauit.

Verumenimuero Chriſtiani Euangelii luce eruditi longè quam gentes ac [illegible]phi illi vtilius hodie peregrinantur, vt Te omnium, Præſul doctiſſime, [illegible]efugit. partim qui ſacra loca religioſe frequentant, vt Palæſtinam B. [illegible]ymus iuxta Domum præſepe impreſſaque à Chriſto veſtigia: partim qui [illegible]mias obeunt, ac Bibliothecas in[illegible]ſpiciunt, tanquam inſ[illegible]ie[illegible]tiarum mer[illegible]m prof[illegible]cti, in patriam tandem doctiores melioreſque reuertūt, ſic & frater [illegible]us ANDREAS, rei gerundæ gratia olim à parente Franc. Schotto CL. V. [illegible] Hiſpaniam miſſus, turbante bello ciuili Belgio, viginti ipſos annos, quot [illegible]ſes, peregrinatus eſt, patria ſponte carens, Hiſpaniæ atque Italiæ gymna[illegible]ſ[illegible] obiuit, vt & doctoris perſonam de ſuperiore identidem ſuſtineret. Biblio[illegible]as etiam ſcrutando, quæ adhuc inedita laterent, inueſtigauit. Doctiſſimis [illegible]ac hominibus familiariter vſus, vt non, niſi doctior, ab eorum latere diſce[illegible]et: in his Ant. Auguſtino, Ant. Couarruuia, Garſia Loayſa, Aluaro Gome[illegible], ac Pet. Ioan. Nunneſio. De ſocietate vero Ioan. Marianæ ac Petro Ri[illegible]eneyræ perfamiliaris, hominum doctiſſimorum pietate inuitatus, votique [illegible]s, poſt aggregari ſociis voluit, degitque benemerendi ſtudio, iuuandique cu[illegible]iate flagrans. Teſtes ſunt in lucem hactenus edita monumenta: Senecæ [illegible]riæ & Con[illegible]ouerſiæ, prodigioſe vſq; eo deprauatæ, vt ab iis legen[illegible]iq; hactenus refugerint. Teſtes Vitæ comparatæ Ariſtotelis ac Demoſthe[illegible]æqualium, per olympiadas atque archontas: nuper etiam Photii Bibliotheca [illegible]cè Auguſtæ Vindelicorū excuſa, quam etiam Latine redditam tranſcripſit. [illegible]c ne immemor & ingratus erga Iberos, quib. multū & vellet & deberet, [illegible]ret[illegible]r, quemadmodum Cicero T. Attico promiſerat, editurum ſe aliquando [illegible]rinationis ſuæ fructum, ſic hoc egit frater, vt Hiſpanicarū rerū Scriptores [illegible]olligeret, atq; vno veluti faſce colligaret: quorū Tomus hic quartus eſt, q[illegible]em Tibi libens volenſq; Epiſcopo meritiſſimo, veluti coetum Epi[illegible]oporū plu[illegible]rimorum ad hāc diem trans Pyrenæos nondum vi[illegible]orum, offerri per me voluit.

Agmen ducet Lucæ Tudenſis Epiſcopi Chronicon, typis antea numquam [illegible]lgatum. Hunc ſequitur Victor Tununenſis in Africa Præſul & Ioan. Scala[illegible]ni Ger[illegible]denſi[illegible] Eccleſiæ è Biclarienſi Abbate Epiſcopus: mox & Idacius ſeu [illegible]us [illegible]: qui fere omnes Chronologiam Euſebii ad ſua v[illegible]ue tempora [illegible]xerut, [illegible]enus vel inediti, v[illegible]l certe ſic deprauati, nihil vt ſanu appare[illegible]. His [illegible] or[illegible]is [illegible]. De certaminibus Mart[illegible]r[illegible] in Hiſpa[illegible]cce[illegible]t ab A[illegible]br[illegible] Morali Cord[illegible]benſi N[illegible]us egregie illuſtratus. Inſi-

gnem vero Epiſcoporum hũc grege [illegible] *et* [illegible] C [illegible] *Lud*[illegible]*i*
Nouis [illegible] *Antu*[illegible] *q* [illegible] *q* [illegible]
Script[illegible], *præſertim Th*[illegible]*gorum* [illegible]
ſtriam, at [illegible] *edolan*[illegible] *rem* [illegible] & [illegible]
aq [illegible]*, Pr*[illegible] *m* [illegible]
etia [illegible] *amus* [illegible] *tamur* [illegible]
ſia po[illegible] *in* [illegible]
me[illegible]

C A-

CATALOGVS AVCTORVM,

QVORVM OPERA IN HOC IV. TOMO RErum Hiſpanicarum continentur.

I LVCAE Diaconi TVDENSIS Chronicon mundi pag. 1.
ab origine mundi vſque ad Eram MCCLXXIV.

II VICTORIS Epiſcopi TVNNVNENSIS Chronicon pag. 117.
à XIIX conſulatu Theodoſii Iunioris vſque ad annum à nato Chriſto DLXIII.

III IOANNIS Abbatis BICLARENSIS Chronicon pag. 152.
ab initio regni Iuſtini Iunioris vſque ad annum VIII Mauritii Imp.

IV IDACII Chronographia pag. 160.
à primo rege Aſſyriorum Nino vſque ad annum II Anthemii.

V EVLOGII martyris opera, eiuſdemque vita &c. omnia cum ſcholiis Ambroſii Moralis pag. 213.

VI LVDOVICI NONII Hiſpania, ſiue Populorum, Vrbium, Inſularum, ac Fluminum in ea accuratior Deſcriptio pag. 373.

LV-

LVCÆ DIACONI PRÆFATIO IN HISTORIAM SEV CHRONICAM BEATI ISIDORI ARCHIEPISCOPI HISPALENSIS.

BEATITVDO potentię temporalis tunc in vero eſſe diſponitur, quando per bona temporalia ad æternam beatitudinem homo perducitur. Nam ſicut Rex regum dominus Ieſus Chriſtus teſtatur, nihil prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animę verò ſuę detrimentum patiatur? Omnis quidem poteſtas bona, quia vt ait Apoſtolus ex Deo eſt: & fidelibus præcipit, poteſtatibus ſublimioribus ſubiici, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. Rex dicitur à regendo, quod ſe & alios bene regat. cui ſpecialius quinque ſunt neceſſaria. Primò videlicet creatorem & Regem ſuum, patrem & filium & ſpiritum ſanctum vnum verum Deum in vnitate ſubſtantiæ & in trinitate perſonarum agnoſcere. Secundò fidem catholicam moribus & verbis confiteri. Tertiò regnum in pace omnimode conſeruare. Quarto ſine acceptione perſonarum vnicuique iuſtitiam exhibere. Quintò verò hoſtes viriliter contemptis cunctis laboribus expugnare. Princeps enim delicatus potius flectitur ad carnis ludibria peragenda, quam ad hoſtium obſtinatam fortitudinem feriendam. Princeps delicatus vino madet, lenitur blanditiis meretricum, diſſoluitur luxuria, & ſuſurronibus libenter apponit aurem. De primis duobus ſacra ſcriptura dicit, quod vinum & mulieres apoſtatare faciũt ſapientem. De tertio dicit beatus Iſidorus, quod luxuria corpus debilitat, debilitatum autem citius ducit ad ſenectutem, de ſenectute ad mortem, de morte ad æternam damnationem. De quarto verò diuina ſapientia dicit: quod princeps qui libenter audit verba ſuſurri, omnes miniſtros habet impios. Sed auferatur ſuſurro & ceſſabit perturbatio. De principe autem quem præcedit ſapientia, roborat fortitudo, conſilium firmat, & illum non rapit leuitas vel audacia, nec ira furere facit, loquitur ſacra ſcriptura dicens: Rex qui ſedet in ſolio iudicii intuitu ſuo diſſipat omne malum. Semper ſolicitatur Princeps ſapiens, ne ſuis exceſſibus in temporalibus aut ſpiritualibus patiatur populus ſibi ſubditus detrimentum. Nam plerumq; pro peccatis Principum ira Dei in populos incandeſcit: & quotquot eius culpa dilapſi ſunt in peccatum, de illis Deo redditurus eſt rationem. Hoc etiam conſiderat Rex honeſtus, vt quidquid egerit ſiue bonum ſiue malum, eo quod ſcripturæ perpetuo commendetur, ab hominum memoria non recedat. Probitas nomen in ſe nõ patitur offuſcari, ne a nobilibus patrum actibus merito degener habeatur. Moribus probitatum ſe probat eſſe de genere illorum Principum, per quos fortis & clemens victoria facta eſt in populis orbis terræ. Plerumq; caloris & frigoris intemperiem, ſitim patitur & eſuriem, vt populos ſibi ſubditos glorioſius valeat gubernare. Caueat ne ad ipſum ſentẽtia flectatur, qua dicitur: Væ terræ cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt. Illam autem in ſe deſiderat experiri: Beata terra, cuius Rex ſapiens eſt, & cuius Principes veſcuntur tempore ſuo. Aſtrictis præceptis glorioſiſſimæ ac prudentiſſimæ Hiſpaniarum Reginæ dominæ Berengariæ, quæ vt chronicorum libros a beato Iſidoro & à quibuſdam aliis peritis de hiſtoria Regum Hiſpanorum & quorundam aliorum editos ſibi ſcriberem imperauit, hanc præmiſi præfationem, vt prima fronte voluminis diſcant Principes præclaro negotio ſanguine generoſi non minus ſapienter & clementer, quam in manu valida regna ſibi ſubdita gubernare. Tunc enim iuris ordo ſeruatur, cum magis ex æquitate quam ex poteſtate in regimine proceditur ſubditorum.

EIVSDEM LVCAE DE EXCELLENTIA Hiſpaniæ.

DONIS affluens propriis patria Hiſpanorum, etiam multorum priuilegiorum prærogatiuas inter primas mundi prouincias à domino meruit inſigniri. Hæc patria aeris ſalubritate, ſoli fæcunditate, animalium vbertate, fontium, fluminum, & piſcium copia, arborum amœnitate, & fere cunctarum rerum ad vſus vtilitatis & delectationis hominum pertinentium ſufficientiſſime dignoſcitur abundare. Inter ipſas delitias confert diuitias † rebus, eo quod ſerico, argento & auro puriſſimo præfulgeat. Inter cæteras regiones excellit orbem vniuerſum auibus ſiluestribus domeſticis, & equis pulcherrimis & fortiſſimis, agilitate mirabili velociſſimis, vt bellicoſis militibus in aliquo non deſit materia viriliter decertandi. Exceptis omnibus his temporalibus bonis omnipotens Deus in tantum Hiſpaniam cæleſtibus ditauit donis, vt protomartyris Apoſtolorum Iacobi corpus ſibi tranſmitteret perpetuo in carne amplectendum, & doctorem gentium Paulum illi contulit ſpecialius in ſpiritu venerandũ. Etenim cum Romanis idem Apoſtolus ſcriberet, dixit ſe per eos tranſitum facturum, & venturum ad Hiſpanias. Quod vtrum in corpore venerit, licet quædam ſcripta, quæ videntur authentica, eum teſtentur veniſſe corporaliter, nos tamen ignoramus. Firmiter credimus eum promiſſum ſuum etſi non in corpore tamen in ſpiritu compleuiſſe quia veritatis Apoſtolus mentiri non potuit. Teneat ergo Roma corpus Apoſtoli Pauli, & Hiſpania quadã prærogatiua, eius ſpiritus patrociniis ſe perfrui glorietur. Accedit ad Hiſpaniam antonomaſice decorãdam, quod illos duos inſignes martyres & Leuitas, ſcil. Laurentiũ & Vincentiũ genuit: quorum fama & ſanctitate vbiq; eccleſia Chriſti roboratur. Quæ patria vel quæ ciuitas vt Legio vrbs Hiſpaniæ tale quid protulit, quam Chriſti martyrẽ Marcellum centurionem cum beatiſſima vxore Nona & duodecim filiis centurionibus & Chriſti martyribus edidit: quorum ſanguine & fide plebs catholica roboratur. Nomina eorũ hæc ſunt, Claudius, Lupercus, Victoricus, Facundus, Primitiuus, Emeterius, Celedonius, Seruandus, Germanus, Fauſtus, Ianuarius, & Martialis. Vt autem ad præſens omittam infinitam aliorum ſanctorum multitudinem, quorum martyrio & doctrina Hiſpania fulget: veniam ad Seuerianum Carthaginenſem Ducem, qui de vxore Theodora illos tres doctores inclytos Leandrum ſcilicet Archiepiſcopum Hiſpalenſem & Iſidorum archipræſulem ambos primates Hiſpaniç, atq; Fulgentium epiſcopum omnes Chriſti confeſſores, filios meruit obtinere. Augent & laudes Chriſti virgo Florentina religioſarum Abbatiſſa, & Theodoſia glorioſa Regina: quæ ſanctorum horum doctorum vtroq; parente ſorores fuerunt. Quales hi doctores fuerint, eorum florigeris libris & beneficiis orbis experitur quotidie vniuerſus. Laudabilis eſt inter ſactas virgines illa ſanctiſſima Florentina: ſed dignis præconiis efferenda eſt glorioſa Theodoſia. Etenim ipſa in ſanctiſſimo Hermegillo Rege & Martyre filio ſuo acerrimã mentis pertulit paſſionem, quamuis eccleſia multos meliores martyres veneretur. Laurentium tamen & Vincentium excellenter inter ceteros colit: & nuſquam reperitur tantus pater, qui cum tantis filiis numero & genere vt Marcellus, ad palmam martyrii perueniret. Similiter Seueriano non legitur ſimilis pater, qui tantorum [illegible] dotorum, & tantarum duarum filiarum filiali contubernio frueretur. Extollit etiam Hiſpaniam ſanctiſſimus ille Romanus Papa Damaſus natione Hiſpanus: qui præ cæteris virtutum operibus, eccleſiam Apoſtolorum principis Petri opere miro fundauit Romæ: & ex diuerſis mundi partibus multa ſanctorum corpora detulit ad eandem vrbem glorioſius decorandam. Glorioſus Toletanus archipræſul & Hiſpaniarum primas Illefonſus beatorum Leandri & Eugenii conſanguineus, Hiſpaniam laudabilem reddit: qui viuens in corpore pallio cæleſti à Regina cælorum Dei genitrice Maria meruit inſigniri. Beatiſſimus quoque Froilanus Legionenſis epiſcopus, ſuper quem Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcendit: cuius & labia immiſſi, ardentibus prunis non æſtuauerunt. Innumerabiles quidem ſunt ſancti in ſanctiſſima patria procreati. vt ſunt Vincentius, Sabina, Chriſteta, Felix, Fructuoſus, Eulalia, Marina, Euphemia, & alii plures, quorum ſi voluero nomina tradere ſcriptis, facilius [illegible] copia deſeret: ſed prætermittendi non ſunt ſanctiſſimi Dominicus, & A[illegible]nus, qui Apoſtolorum opera noſtris temporibus adauxerunt. Dominicus ſanctiſſimus [illegible] Prædicatorum inſtit[illegible] ſancto Spiritu [illegible] & A[illegible] beatiſſimus [illegible] ordine pauperum beatorum, ſanctitate [illegible]. Sanctus etiam Dominicus Cluniacenſis ordinis Abbas de Silos in liberando de carcere

Sarrace-

S[illegible] captiuis gloriam præ cæteris ſanctis reportare videtur. Quid de vene- r[illegible] Mar[illegible] L[illegible]gionenſi presbytero ſentiendum? qui tantam a domino precibus in d[illegible]ript[illegible] prærogatiuam obtinuit, vt in expoſitione ſcripturarum ſanctiſſimis p[illegible] d[illegible]ct[illegible]ribus merito valeat adæquari. Antiquitate præterea philoſophorum ful- [illegible]Hiſpania, e[illegible] quod genuit Ariſtotelem ſummum philoſophum nobilem inueſtiga- [illegible]c[illegible]m [illegible]ſt[illegible]or[illegible]m, & Senecam facundiſſimum atq; Lucanum hiſtoriographum & poe- tam clariſſimum. Inter quos Iſidorus præminet glorioſus cui mortalium nullus in va- [illegible]te [illegible] potes[illegible] recto iudicio adæquari. Lucium quoque conſulem, Ner- [illegible]m & Traianum Hiſpania Romæ dedit imperatores ſtrenuos: qui remp. admo- dum augmentarunt, licet perſecutione dira Chriſtianos fuerint perſecuti. Theodo- [illegible]um etiam chriſtianiſſimum Imperatorem Hiſpania genuit, qui decorauit Roma- num imperium legibus æquitatis. Hos præſcriptos viros & innumerabiles alios lau- d[illegible] titulis dignos Hiſpania genuit: vt habeat præclara Gotthorum poſteritas, quos merito debeat imitari. Habent Hiſpani martyres & confeſſores inter ſanctos ſan- ctiſſimos: habent doctores inter doctos doctiſſimos: habent mundi ſapientes inter cæteros peritos ſapientiſſimos: habent & milites ſtrenuos inter cæteros milites mundi præcipue animoſos. Quorum animoſitas & audacia tam feruida eſt, vt non ſolum illos, verum etiam patriam nonnunquam in periculum ducat. Sunt & poſt triumphos valde clementes: qui vt virtuoſi permaneant, Principe indigent ſapien- te. Nam quis poterit mortalium tantæ virtutis reſiſtere viris, ſi ſapientia non præ- [illegible]niat illos. De iis quidam ſapiens eorum mores ſubtiliter conſiderans dicit: ex- pertus eſt belli, promptus, victiſque benignus, impatiens, fortis, audax, dans vulnera mortis. Peruolat ingenio gaudens in munere dando. O quam exactus debet eſſe, qui fortibus & ſapientibus dominatur. O quam beatus & glorioſus eſt princeps, qui habet huiuſcemodi populos regere: dummodo ipſe ſapientia gubernetur, & ſuorum conſilio ſapientium perfruatur. Nihil enim deeſt illi, eo quod habeat ſan- ctiſſimos Apoſtolos, martyres fortiſſimos, & doctores doctiſſimos, per quos ſanctam fidem accepit catholicam. Non enim in fide mutare poteſt, quia non per quales- [illegible]mque viles & rudes perſonas, ſed per ſanctiſſimas & generoſo ſanguine nobiliſ- ſimas Dei leges accepit. Imitetur eos igitur fide, ſanctitate ſequatur, & eorum pru- [illegible]entia decoretur, quorum natalibus generoſo ſanguine ſociatur. Habet & Hiſpa- niæ Princeps viros conſilii, quos natura ſapientia fecit inſignes. habet, vt dictum eſt, milites bellicoſos, & etiam pedites agiles & animoſos, cum quibus poteſt bellorum fortia exercere & muros ferreos penetrare. Habet præterea patriam fertilem & ditiſſimam: quæ ſuis conſueuit abundanter & delitioſe temporalia bona conferre. De diuitiis Hiſpaniæ in libro Macchabæorum meminit diuina ſcriptura dicens, quod Romani obtinuerunt metalla auri & argenti eius, ſapientia ſua. Hæc patria ab, is, quod eſt vnum, vel ſolum, &, pan, quod eſt totum, &, ia, quod eſt ſtella, quaſi ſo- la tota ſtella dicitur Hiſpania: quia ſpecialius præ cæteris prouinciis propriis bonis abundat. Dicitur & ab Ibero flumine Iberia, & ab Heſpero occidentis ſtella He- ſperia: quia ſicut hæc ſtella in occiduo climate fulget inter ſidera, ſic Hiſpania ſitu in ſucceſſum tranſmiſſo non eſt in vltimis regionibus vltima, ſed in primis prima. Præfulget etiam omnimoda libertate Hiſpania, cum in agendis cauſis ciuilibus pro- priis [illegible]titur legibus: & Hiſpanorum Rex nulli ſubditur imperio temporali. Et quia d[illegible] ſunt extrema ſcilicet paradiſus & Hiſpania, quadam affinitate delitioſa alludunt ſibi. De hac quidam minus ſapienter ſcribentes, propter oppoſitionem orientis di- xerunt, eam eſſe frigidam & ſiccam, non attendentes quod ſicut oriens ſita eſt iuxta torri[illegible]am zonam, vnde orientis qualitatis eſſe probatur. Igitur Rex & populi qui [illegible] bona ſpecialia à domino acceperunt, indeſinenter illi ſpecialius gratias refe- [illegible]t, & for[illegible]ter & ſapienter collata beneficia cuſtodiant. Hoc reducant frequenter ad cor: quia cum difficultate cuſtoditur, quod a multis diligitur: & illius bona la- [illegible]ones latenter ſurripere moliuntur, quem non valent nudare ſuis ſpoliis violenter. Nos vero ad l[illegible]ros chronicorum a doctore Hiſpaniarum Iſidoro editos manum mittimus, ſecundum etiam quoſdam alio[illegible] Hiſpanorum Regum & aliorum quorun- [illegible]am ſe[illegible]ie[illegible] proſequendo præceptis glorioſiſſimæ Hiſpaniarum Reginæ dominæ Berengariæ [illegible]mni deſiderio deſiderantes fid[illegible]iter ſatisfacere. Ipſa enim, cuius ca- tholicis p[illegible]ptis non l[illegible]et nec libet reſiſter[illegible], mihi Lucæ indigno diacono, vt hoc [illegible]ficere[illegible]rauit. Chronica antiqua ſeries interpretatur: & dicitur a, chronos, quod eſt [illegible]s, vel tene, ſiue longum. & [illegible]tus continet opera nobilium homi-

num,ne more labentium aquarum, ab humanis mentibus dilabantur. Tamen ſciendum quod in hac chronica ille annorum numerus non ſeruatur, qui in libro Geneſis continetur. Moyſes namque magis ſucceſſiones generationum, quam annorum ſeriem ſtuduit ordinare: maxime dum ſacra ſcriptura illud quemlibet aſſerit viuere, quod bene ac ſancte vixit: reliquum vero tempus vitæ, quo non bene viuitur, potius eſt mori quam viuere. Quapropter Moyſes centum annos ſuit, quibus Adam Abel mortuum luxit, & Euam cognoſcere noluit. Et Saul duobus annis legitur regnaſſe, eo quod illis tantum bene rexerit: cum aliis pluribus annis regnum indigne tenuerit. Iſidorus autem plus eſt in hoc opere in annorum ſeriem ordinandam ſecutus ſeptuaginta interpretes, & quoſdam alios, qui magis annorum numerum ſunt ſecuti. Perutilis eſt hic liber in ſcripturis ſacris, quia quantitatem annorum ab exordio mundi vſque ad Chriſtum luce de manifeſtat. Quædam, quæ in ſacris hiſtoriis deeſſe videntur, ſupolet: & ſeculi ætates oſtendit manifeſta p[illegible]ia ratione.

INCIPIT

INCIPIT CHRONICA BEATI ISIDORI ARCHIEPISCOPI HISPALENSIS.

Prologus.

BREVEM temporum annotationem per generationes & regna primus ex noſtris Iulius Africanus ſub Imperatore Marco Aurelio Antonino ſimplici hiſtoriæ ſtylo elicuit. Dehinc Euſebius Cæſarienſis epiſcopus, atq; ſanctæ memoriæ Hieronymus presbyter chronicorum multiplicem hiſtoriam ediderunt regnis ſimul ac temporibus ordinatim. Poſt hos autem alii atq; alii, inter quos præcipue Victor eccleſiæ Tunnenſis epiſcopus recenſitis prædictorũ hiſtoriis geſta ſequentium ætatum vſq; ad cõſulatum Iuſtiniani iunioris expleuit. Horum nos & quorundam aliorum hiſtoriographorum ſummam temporum ab exordio mundi vſq; ad Auguſti Heraclii & Siſebuti vel ſcin..lam Hiſpaniæ Regum tempora compendioſa breuitate notauimus, adiicientes è latere deſcendentem lineam temporum: cuius indicio ſumma præteriti ſeculi cognoſcatur.

Prima ætas ſeculi.

SEx diebus rerum omnium creaturas Deus formauit. Primo die condidit Deus lucem & omnem angelicam creaturam. Secundo die condidit firmamentum: quod quam primum fu t factum, ſtatim ſanctis angelis eſt decoratum, ſuperbis angelis in hunc aerem caliginoſum expulſis. Firmamentum in medio aquarum Deus f... & quandam exteriorem mundi ſuperficiem ex aquis congelatis diſpoſuit ad inſtar cryſtalli ſolidatam & lucidam, intra ſe cætera ſenſibilia continentem: & in firmamento poſtea ſidera fecit. Tertia die congregauit Deus aquas inferiores in vnum locũ, id eſt, in viſcerib. terræ, & apparuit arida; quæ terra dicitur quia pedibus teritur. Quarta die fecit Deus ſolem & lunam & ſidera. Quinta die fecit piſces & volucres de aqua. Sexto die fecit beſtias & iumenta. Et tunc omnibus valde bene diſpoſitis ad imaginem & ſimilitudinem ſuam de limo terræ formauit Adam: cui animam creatam de nihilo inſpirau.t. Extra paradiſum factus fuit: & ad paradiſum colonus deductus. Vltimus omn..n creaturarum factus, vt ſtatim inueniret omnia inferiora perfecta, quibus præeſſet. Hora prima diei fuit factus, hora tertia in paradiſum deductus, hora ſexta ſeductus, hora nona a paradiſo expulſus. Septima die Deus cuncta quæ fecerat, benedixit: & diem ipſam ſabbathum, id eſt, requiem vocauit.

Præmiſſis quinq; dieb. in ſexto die Adã formatus eſt: qui vixit annis D C C C C. X X X.

Anni ab orbe c.	Adam annorum C C X X X. genuit Seth.
435.	Seth annorum C C V. genuit Enos.
625.	Enos annorum C X C. genu.. Cainam.
	Cainam annorum C L X X. genuit Malaleel.
	Malaleel annorum C L X V. genuit Iared.
	Iared annorum C L X I I. genuit Enoch.
	Enoch annorum C L X V. genuit Mathuſalem.
	Mathuſalem annorum C L X V I I. genuit Lamech.
	Lamech annorum C L X X X V I I I. genuit Noe.
2242.	Noe anno ſexcenteſimo factum eſt diluuium.

Adam extra paradiſum anno quintodecimo, ex quo factus eſt, genuit Caim & ſororem eius Calmana. Lic.. n..s diei fuerit Adam cum eſſet in paradiſo, triginta tamen annorum h.buit perfe...nem: & virgo exiit de paradiſo. P..ſt quindecim annos alios genuit Abel, q..i inter..etatur nihil, luctus, vel vapor, & ſororem eius Delboram.

Præterea plures alios filios & filias fertur Adam genuiſſe. Caim qui interpretatur poſſeſſio, ſpicas attritas & corroſas ſecus viam, ductus auaritia obtulit Deo: & [illegible] munera eius non reſpexit; ſiue quia prius comedebat, deinde offerebat placens [illegible] plus quam Deo. Abel de pinguioribus gregis primogenita obtulit: & ignis de [illegible] lationem eius intendit. Quare iratus Caim Abel interfecit. & dominus in Caim [illegible], hoc eſt, tremorem capitis poſuit. Tunc egreſſus Cain a facie domini habitauit ad orientalem plagam Edem, hoc eſt, deliciarum cum vxore ſua Calmana, ex qua genuit Enoch, & quia latrociniis & rapacitatibus inſiſtebat, primus ciuitatem condidit, & Enoch vocauit, & multitudine ſuæ poſteritatis impleuit. Enoch genuit Irad, qui Mauiael, qui Mathuſale, qui Lamech. Qui ſeptimus ab Adam, primus contra inſtituta Dei bigamiam induxit. Genuitque ex Oda Iabel qui adinuenit portatilia paſtorum tentoria, & greges characteribus diſtinxit. Nomen fratris eius Tubal, qui [illegible] inuentor muſicæ. Ex Sella genuit Tubalcain qui ferrariam artem primus inuenit, bella concitauit, ſculpturas operum in metallis fabricauit. Prænominatus Tubal malleorum eius ſonitu delectatus ex proportionibus & conſonantiis eorum, muſicam excogitauit. Tubalcain etiam, cum frutices in paſcuis incendiſſet, venæ metallorum fluxerunt in riuulos: & ſublatæ laminæ figuras locorum, in quibus iacuerant, referebant: vnde in metallis ſculpere adinuenit. Soror etiam eius Noema variæ texturæ artem inuenit. Lamech autem vir ſagittarius fuit: & Dei nutu oculorum caliginem incurrit qui habens adoleſcentem ducem, dum exercet venationem, interfecit Cain inter frutecta exiſtimans eſſe ferã, quem quia ad indicium adoleſcentis ſagittam dirigens interfecit, dum factum comperit, adoleſcentem arcu verberando occidit.

Adam autem dolens quia Cain Abel interfecit, vxorem ſuam propoſuit non cognoſcere: & iuxta Hebron in loco, qui vallis lachrymarum dicitur, Abel filium ſuum luxit, & centum annis a toro coniugali abſtinuit. Admonitus autem a Deo per Angelum, vt ſuſcitaretur ſemen iuſtum, quod eſt ſtirps filiorum Dei, eum eſſet ducentorum triginta annorum genuit Seth, qui pro Abel natus eſt, interpretaturque reſurrectio. Seth annorum ccv. genuit Enos, qui cœpit inuocare nomen domini, verba deprecatoria componendo. Enos annorum cxc. genuit Cainam, qui interpretatur natura Dei. Cainam genuit Malaleel, qui interpretatur plantatio Dei, Malaleel genuit Iared, qui interpretatur deſcendens ſiue roborans. Iared genuit Enoch, qui translatus eſt à Deo in paradiſum voluptatis, vt in fine temporum cum Elia cunuertat corda patrum in filios quique pugnabunt cum Antichriſto. Iſte Enoch nonnulla ſcripſiſſe fertur ſapienter: ſed antiquitate ſuſpectæ fidei a Patribus refutata ſunt. Enoch genuit Mathuſalem qui iuxta annorum ſeriem vixiſſe quatuordecim annis poſt diluuium reperitur. Sed non legitur fuiſſe in arca: propter quod nonnulli eum patre ſuo Enoch, qui translatus fuerat, aliquantulum fuiſſe, donec diluuium præteriret, falſa opinione exiſtimant. Hac generatione concupierunt filii Dei filias hominũ, id eſt, filii Seth filias Cain.

DCCCC LXVIIII Mathuſalem vixit † DCCCC LXXXIX annis, & eodem anno mortuus eſt, quo diluuium fuit. Mathuſalem genuit Samech. hac generatione gigantes nati ſunt. Tunc temporis cœperunt mala multiplicari in terra. Nam filii Adæ, qui boni extiterant vſque ad ſeptimam generationem, contemnentes præcepta Adæ & patrum ſuorum paulatim ad mala corruere cœperunt. Etenim Adam viuens prohibuerat, ne miſcerentur filii Seth cum filiabus Cain. Mortuo autem Adam Seth ſeparauit cognationem ſuam a cognatione Cain, qui redierat ad natale ſolum. & habitauit Seth in quodam monte proximo paradiſo. Cain habitauit in campo, vbi fratrem occiderat. & exarſerunt filii Cain in alterutrum coeuntes: & abutebantur fratrum ſuorum vxoribus. Mulieres etiam in væſaniam verſæ ſuperg[illegible]læ viris abutebantur. Filii autem Seth reuertentes ad natale ſolum corruperunt filias Cain, eo quod ſibi pulchræ videbantur: & ex eorum copula orti ſunt gigantes. Incubi etiam dæmones cum mulieribus concũbere videbantur, quod vere non poterat eſſe ſed deluſiue. Lamech genuit Noe, qui requies interpretatur. Iſte coram Deo ambulabat, & deteſtabatur mala facta hominum. Noe cum eſſet quingentorum annorũ genuit Sem, Cham & Iaphet. Vigeſimo autem anno, antequã quingenteſimũ expleret, fecit iuxta præceptũ domini arcã de lignis læuigatis, id eſt, quadratis & bituminatis lõgitudine trecentorũ cubitorũ, latitudine [illegible]. Hi cubiti geometrici intelligendi ſunt: alioqui tãta capere non valerent. Con[illegible] geometrice [illegible] noſtros, vel ſecundum quoidam nouem. Erat arca ſuperius [illegible] conſummata, inferius vero ampla quandam habe[illegible] ad [illegible]. Habuit quinque cameras, quarum [illegible] quadratura

arcæ

areæ erat vna ſtercoraria,& altera apothecaria. deinde vna mitium animalium, altera immitium, media vero, quæ ſuperior, hominum erat & auium. Illa tantum animalia in ea ſunt intelligenda fuiſſe, quæ in aquis viuere non poſſunt, & quæ de corruptionibus non naſcuntur, vt muſcæ, apes, & quædam alia. Per centum annos continuos Noe conſtruxit arcam.

Tunc homines perpendentes quod aqua vel igne perire poterant, ſtudia ſua conſcripſere in duabus columnis, altera marmorea, altera lateritia. quarum altera non dilueretur diluuio, altera non diſſolueretur incendio. Iubal frater Tubalcain huius operis exiſtente magiſtro: quia audierat Adam propheraſſe de duobus periculis aquæ videlicet & ignis, quæ ventura erant ſuper omnem carnem. Quarum lapidea columna fertur diluuium euaſiſſe, & hactenus in Syria permanere. Prima, quæ nunc dies Dominica dicitur, ingreſſus Noe in arcam. Seorſum viros ſeorſum mulieres Deus in ingreſſu nominauit, vt tempore pœnitentiæ oſtenderet, eſſe vacandum ab amplexu carnis. Centum quinquaginta diebus creuerunt aquæ, & eleuata eſt arca ſuper omnes montes quindecim cubitis: vt ablueret aqua ſordes aeris, vſque quo aſcenderant praua opera hominum, de quorum ſacrilegiis aer fuerat maculatus. Vſque ad eundem locum ignis aſcendet in die Iudicii vt purgetur aer à vapore aſcendente de ſacrificiis idolorum. Per annum fuit Noe in arca lumen recipiens per criſtallinam feneſtram: & egreſſus eſt anno reuoluto, eo die & menſe quo eſt ingreſſus ſcilicet Maio. Reſedit arca ſuper Armeniæ montem, qui Barim dicitur; vbi vſque hodie lignorum illius reliquiæ demonſtrantur.

Secunda ætas ſeculi.

SECVNDA ætas, quàm per generationes dicimus currere, vnam minus habet ſecundum codices Hebræos: quæ hic ponitur, id eſt, illum qui dicitur Cainan; quam tamen generationem & ſeptuaginta interpretes memorant, & euangelium ſecundum Lucam confirmat. Hæ autem duæ ætates ſeculi, id eſt, ante vna & ſecunda poſt diluuium, ideo nullam habent difficultatem in peruentione annorum, quia directis generationum lineis currunt, & vnus ex altero propagatur.

Sem anno ſecundo poſt diluuium genuit Arphaxad.
Anni ab orbe c. Arphaxad annorum cxxxv. genuit Cainan.
1277. Cainan annorum cxxx. genuit Sala.
Sala annorum cxxx. genuit Heber.
Heber annorum cxxxiv. genuit Phaleg.
Phaleg annorum cxxx. genuit Ragau.
Ragau annorum cxxxii. genuit Seruch.
Seruch annorum cxxx. genuit Nachor.
Nachor annorum lxxix. genuit Thare.
3314. Thare annnrum lxx. genuit Abraham.

Sem anno ſecundo poſt diluuium genuit Arphaxad: à quo gens Chaldæorum exorta eſt. Iſte Sem fertur fuiſſe Melchiſedech, qui primus poſt diluuium côndidit vrbem Salem, quæ nunc vocatur Ieruſalem. De tribus filiis Noe, id eſt, Sem, Cham, & Iaphet exortæ fuerunt ſeptuaginta duæ gentes. De Iaphet quindecim, de Cham triginta, de Sem viginti ſeptem. Filii Sem Aſiam inhabitauerunt: ſed filii Cham quandam Aſiæ partem violenter occupauerunt: atque Salem capientes expulſis filiis Sem & Iebuſæis Iebuſalem eam vocauerunt. Filii Iaphet Europam ſortiti ſunt: filii autem Cham Africam tenuerunt. Natus eſt Noe filius poſt diluuium, quem Ionitum vocauit. Dedit Noe Ionito donationem benedictionis, & dimiſit eum in terram Etham. Et intrauit eam Ionitus vſque ad mare, quod Helioſcora dicitur, id eſt, ſolis regio. Hic accepit a Deo donum ſapientiæ, & multa ſapienter adinuenit: atque quoſdam futuros euentus rerum præuidit: cuius generatio permixtim cum filiis Sem habitauit. Arphaxad filius Sem genuit Sala à quo antiqui Salamitæ vel Medi orti ſunt. Sala genuit Heber, a quo Hebræi nuncupati ſunt. Heber genuit Phaleg, cuius tempore turris Babel ædificata eſt factaque linguarnm diuiſio, & multi dii adorati cœperunt. Nam alii colebãt ignẽ, alii aquã, alii ſolẽ, & ſic de aliis elemẽtis: vnde Phaleg diuiſio interpretatur. Impleti ſunt dies Noe nongẽtis quinquaginta tribus annis, & mortuus eſt. Nemo putet falſa quæ de antiquorũ lõgæuitate ſcripta ſunt. quia propter inueniẽdas virtutes & glorioſas ſcientiarũ vtilitates, atq; aſtrologiã & geometriã Deus eis amplius viuẽdi ſpaciũ

condonauit: quæ aliter diſſerere non potuiſſent, niſi quin[illegible] nos: per tot enim annorum curricula magnus annus implet[illegible]r. Poſtea v[illegible] numerus in vita hom[illegible]um e[illegible] diminutus: & terra non fuit adeo fer[illegible] p[illegible] diluuium ſicut fuerat ante.

Nembrot autem ex patre veniens de Cham & ex matre Cibelne de Irom [illegible] Sem gigas furtiſſimus: cuius erat ſtatura altitudi[illegible]s decem cubitorum, venit ad Io[illegible]tum, & eruditus eſt ab eo in multis: & doctus de ortu quatuor futur[illegible] re[illegible]norum, & caſu eorum per ſucceſſionem quod primi regnarent de Cham, deinde de Sem, vnde Perſæ, tertio de eodem Sem & Iaphet, vnde Græci, qu[illegible] de Iaphet a quo Romani. Fuit autem Nembrut potens in terra, & robuſtus venator hominum [illegible]m domino, id eſt, extinctor & oppreſſor amore dominandi. Hic tranſiit ad Chaldæos, & docuit eos ignem colere: & ſolicitabat genus ſuum de Sem, vt imperaret aliis quaſi primogenitus. Q[illegible]i cum nollent acquieſcere, cæpit eos ſolicitare de timore diluui, ne i[illegible]rum inuodaret & diſperderet eos. Tranſiit autem Nembrot ad filios Cham & regnauit inter eos. Huius exemplo cæpit regnare Iectan ſuper filios Sem, & Suphene ſuper filios Iaphet. Tunc conſilio Nembrot conuenerunt prædicti duces in campum Sennaar & timentes diluuium cæperunt ædificare turrim, quę pertingeret vſq; ad cęlos, habentes lateres coctos pro ſaxis & bitumen pro cæmento. Hoc autem bitumen, vt fertur, non niſi ſanguine menſtruo diſſuluitur poſtquam fuit deſiccatum. Hęc turris altitudine tenere duo millia ſexcentos triginta tres paſſus dicitur: cuius latitudo tanta eſt, vt prope eam aſpicientibus altitudo longe minor videretur. Deſcribunt ibi templa marmorea fuiſſe lapidibus pretioſis auroq; diſtincta, & multa alia quæ videntur incredibilia. Dominus autem deſcendit, & linguas eorum in ſeptuaginta duas loquelas diuiſit, ita vt nō intelligeret quiſq; proximum ſuum: & cōſtruere ceſſauerūt. Nembrot verò expulit filios Sem & filios Iaphet à turri calliditate quadam, & Babyloniam condidit, & regnum ſuum ſuper filios Cham firmauit: & poſtea ad Perſas migrauit, eoſq; ignem colere docuit. Aſſur autem filius Sem ad Chaldæos venit, & purpuram, vnguenta crinīū & corporum bene fragrantia reperit: à quo Chaldæa Aſſyria dicta eſt: & Aſſyriorum regnū inde exortum eſt. quod tempore Seruch proaui Abrahæ factum eſt.

Phaleg genuit Ragau. Ragau genuit Seruch. Hoc tempore Belus Nembrotites Rex Babylonis (quia fuit alter Belus Rex Græciæ) intrauit Aſſyriam, ſed parum in ea obtinuit. Eo tempore Scytharum regnum exortum eſt: vbi primus regnauit Tanaus, & poſt eum Ninus. Seruch genuit Nachor. Ægyptiorum regnum ſumit principium, vbi primus regnauit Zoes qui & Mineus. Nachor genuit Thare: ſub quo regnū Aſſyriorum ampliatum eſt regnante Nino: quia primus in Aſſyriis regnauit Belus, quem quidam Saturnum exiſtimant. Ea quoq; ętate Sicyoniorum regnū exoritur: vbi primus regnauit Ægialeus: à quo Ægialea nuncupata eſt, quæ hactenus Peloponeſus vocatur. Et ſic quatuor principalia regna per idem tempus exorta ſunt: Aſſyriorum ab oriente, Scytharum ab Aquilone, Ægyptiorum à meridie, Sicyoniorū ab occidente. Eo tempore Ninus filius Beli poſt mortem patris primus bella campalia inſtituit, & armorum multa inſtrumenta inuenit, & auxiliante vxore ſua Semiramide, quæ in m[illegible]l[illegible]is ſapientiſſima videbatur, totam Aſſyriam obtinuit: & ciuitatem in ea, in qua caput regni erat [illegible]inere dierū trium ampliauit, & à ſuo nomine Niniuem nuncupauit. Tum Cham qui Zoroaſtes filius Noe magicam artem reperit: & ſeptem liberales artes in quatuordecim culumnis ſcripſit, ſcilicet in ſeptem æneis & ſeptem lateritiis cōtra diluuium & contra ignem. Ninus autem pugnando Cham Rege[illegible] Bactrianorū vicit & occi[illegible]t, & libros eius combuſſit. Eo quoq; tempore muri Babyloniæ a Semiramide Regina Aſſyriorum furtiſſimo & mirabili opere reædificantur. Hæc primo femoralia, id eſt, bracas inuenit, ne denudatio Noe in opprobrium ſuccederet filiorum. Ninus etiam idola primo inuenit ſic. Murtuo Belu Ninus in ſolatium doloris imaginem patris fecit fieri: cui tantam exhibebat reuerentiam, vt quibuslibet reis parceret, qui confugiſſent ad eam. Proinde homines de regno e[illegible]s honores diuinos imagini cæperunt impendere. Maligni etiam ſpiritus quaſdam delutiones circa imaginem faciebant: vnde cæcata me[illegible] mi[illegible] mirab[illegible]ntur. Hu[illegible]s exe[illegible] caris ſuis murt[illegible]is imag[illegible]es d[illegible]erunt: & ſicut ab idolo Beli cætera traxe[illegible]nt originem, ſic & ab eius nomine [illegible]me[illegible] ſeru[illegible]t. Si[illegible]ut enim dictus eſt Be[illegible] ab A[illegible]riis, ſic aliæ [illegible]nes [illegible]uæ [illegible]xe[illegible]u[illegible]t aliæ Bel, aliæ B[illegible]æ Baalim, [illegible] & om[illegible] [illegible]æ B[illegible]lpheg[illegible]r aliæ Beelzebub d[illegible]entes.

[illegible]idolatra Æ[illegible]ptiorum. Ch[illegible]dæ ign[illegible]m adora[illegible], & cogebant

[illegible] cere, aliã idola comburentes. Sacerdotes verò Ægypti, qui aquam [illegible] Ægyptum præ cæteris regionibus vtilius irrigabat: magnum quo[illegible] rem Beli ſurmauerunt, remuuentes autem coronam auream ap[illegible] dile ad modum coronæ perſoratum: ad quod per occultos meatus [illegible] veniebat inferioribus foraminibus cera obturatis. Venientes autẽ Chal[illegible] ignem, & liquefacta cera aqua defluens, quæ erat in coruna extinxit [illegible] & præualuerunt idola Ægypti.

[illegible] e genuit Abraham. Frater Abrahæ Aram mortuus eſt ante patrem ſuum in [illegible] C[illegible]orum: & eſt nomen ciuitatis, vbi hactenus ſepultura eius oſtenditur. Hebræi, Vr, ignem dicunt: & tradunt quod Chaldæi in ignem, per quem traiiciebant par[illegible]os, proiecerunt Aram & Abraham, quia nolebant ignem adorare. Aram [illegible] expirauit: & Abraham Dei auxilio dicitur liberatus, vnde legitur: Ego ſum qui e[illegible]ire de Vr Chaldæorum. Thare autem habens odio terram propter luctum Aram, [illegible]n [illegible] ſuſtinere iniurias, quæ fiebant ei, vt coleret ignem; ſtatuit peregrinari, & [illegible]dit Nachor Melcham vxorem, Abrahæ vero Sarai: qui & Loth fratrem vxoris in [illegible]n adoptauit, quia Sarai ſterilis erat. Egreſſus eſt ergo Thare cum illis, vt irent in [illegible] Chanaam: & venerunt vſque ad Aram Meſopotamiæ ciuitatem. Cumq; A[illegible]ham relicto patre, habens tamen propoſitum reuertendi iret per Meſopotamiam, [illegible]s eſt ei dominus dicens: Egredere de terra & de cognatione tua.

Tertia ætas ſeculi.

TERTIA dehinc ætas ſeculi ſequitur: in qua ideo poſt commemorationem Abrahæ, Iſaac, Iacob, & Ioſeph, per Hebræorum ſeruitutem in Ægypto, & per tempora iudicum anni quæruntur, quia in generationib. illis quatuordecim, quæ per Matthæum ab Abraham vſq; ad Dauid commemorantur, non vbiq; anni ipſi manifeſte pateſcunt. Quod propterea dicimus, ne contrarium aliquid cuiquam videatur: quod alius illic generationum, alius hic annorum ordo ſeruatur: vbi anni quæruntur, cum illic euidens tantummodo generationum ordo texatur, qui perueniat vſq; ad Chriſtum. Hic autem ſola annorum veritas deſcribatur, quæ in annis fidem collocet temporum.

Anni ab orbe c.	Abraham annorum c. genuit Iſaac.
3414	Iſaac annorum LX. genuit Iacob.
3474	Iacob annorum XCI. genuit Ioſeph.
	Ioſeph annorum XXXVII. genuit Ephraim & Manaſſem, & vixit annos CX.
	Hebræorum ſeruitus annorum CXLIIII.
	Moyſes annos XL. rexit populum.
	Ioſue annos XXVII.
	Othoniel annos XL.
	Aod annos LXXX.
	Debbora annos XL.
	Gedeon annos XL.
	Abimelech annos tres.
	Thola annos XXIII.
	Iair annos XXII.
	Iepthe annos ſex.
	Abeſan annos ſeptem.
	Abdon annos octo.
	Samſon annos viginti.
	Heli ſacerdos annos XL.
4255.	Samuel & Saul annos XL.

Abraham cum eſſet ſeptuaginta quinque annorum relicta gente & patria ad imperium Dei venit in terram Chanaam accipiens promiſſionem naſciturum de ſuo ſemine ſal[illegible]atorem. Et annorum centum genuit Iſaac ex Sarra libera. Nam primum ex ancilla Agar [illegible]uerat Iſmael: à quo I[illegible]maelitarum genus, qui poſtea Agareni, ad vltimum [illegible]rraceni ſunt dicti. Hoc tempore mortuus eſt Ninus: cuius vxor Semiramis, vt po[illegible] e[illegible]nare poſt eum, proprio filio, quem ſuſceperat ex Nino, nupſit. & ex eo filium [illegible] & Babyloniam ampliauit. Iacob annorum nonaginta genuit Ioſeph. His temporibus Serapis Iouis filius Ægyptiorum Rex moriens in Deos transfertur.

Tunc apud lacum [illegible]idem Mineruа in ſpecie [illegible] appariuiſſe [illegible] quæ plurimis claruiſſe ingenijs prædica[illegible]. Hæc [illegible] clypeum, & d[illegible]erſ[illegible] col[illegible]ibus reperit ordiri telam, & colorare lanas, ac docuit. Hæc [illegible]tur P[illegible]as a Palla[illegible] gigante, quem interfecit, vel a Pallante inſula, in qua nutrita eſt. Hanc Græci Mineruam dicunt. His temporibus factum eſt diluuium pa[illegible]ticu[illegible]lar[illegible] A[illegible] ſub O[illegible]ge Rege. Tunc etiam Phoroneus Rex Argolicus filius Regis Inachi primus Græciæ leges dedit, & ſub iudice cauſas agi inſtituit: locumque iudici deſtinat[illegible]m a[illegible] nomine ſuo forum appellauit. Soror ipſius Iſis in Ægyptum nauigauit, & quoſdam [illegible] era[illegible]m tradidit Ægyptiis, de agricultura eos docuit & tūc ſegetes primo habere cœperunt: vnde cum Iu diceretur, Iſis ab eis dicta eſt · quod in lingua eor[illegible], [illegible] ſo[illegible]at & ob hoc poſt mortem in Deos in Ægypto recepta eſt. Filius etiam Phoronei, qu[illegible] Apis d[illegible]us eſt, eo tempore in Ægyptum nauigauit, quem quidam virum Iſidi[illegible] tradunt fuiſſe, & ſimiliter ab Ægyptiis deificatus eſt & Serapis nominatus. Tunc e[illegible]am Prom[illegible]he[illegible]s dictus eſt feciſſe homines, cum quia de rudibus doctos fecit, tum quia legitur feci[illegible]e imagines hominum quas arte quadam deambulare fecit. Inueni[illegible] hic primus anulum ſed ferreum, & in eo incluſit gemmā, & quartū digitū ſcilicet medicū ex eo mu[illegible]iuit, quia inde vſque ad cor vena quædam pertingi[illegible]. Hoc tempore, vt dicitur, Triptolemeus in naui, in qua pictus erat draco in Græciam venit, & ampliauit agricultu[illegible]m. Cere[illegible] iam præter inſtrumēta arandi, menſurandi granum adinuenit, cum prius in † arcon[illegible] ſegetes ponerentur, & numerabatur triticum per aceruos: vnde a Græcis demetra dicta eſt. Tum etiam Telchines à Græcis victi & exules Rhodum condid[illegible]nt. Eo tempore Eſau primus equas aſinis iunxit, vnde ortæ ſunt mulæ. Tunc etiam Atlas in aſtrologia multa reperit, motumque cæli & rationem præ cæteris, qui præceſſerant, ſubti[illegible]us conſiderauit. Tunc fuit & Mercurius nepos Atlantis multarum artium peritus, & propter hoc poſt mortem in deum tranſlatus. Hac etiam ætate primus Procidus quadrigam iunxit.

Arcumus id eſt plauſtrum ex Feſto codex quidam legiſſe videtur, aceruus, & fortaſsis ea vera lectio eſt.

Vixit Ioſeph centum decem annis. Hebræorum ſeruitus centum quadraginta quatuor annis durauit in Ægypto. Quod autem legitur, quad[illegible]ingen[illegible]ginta annis fuiſſe filios Iſrael in Ægypto, nomine Ægypti intelligendus eſt omnis incolatus eorum, qui cœpit a promiſſione Abrahæ facta in via Meſopotamiæ: à qua vſque ad legem datam tot anni fluxerunt. ſolis enim centum quadraginta quatuor annis ſeruierunt filii Iſrael in Ægypto poſt mortem Ioſeph. Quibus expletis ea die egreſſi ſunt, qua Abraham exi[illegible] ad peregrinandum. Leui fi[illegible]us Iacob ge[illegible]uit Caath, qui genuit Amram, qui ex Iacobel genuit Moyſem ſub Amenophi Rege Ægypti, qui ſicut cæteri Reges Ægyptiorum Pharao dicebatur. Pharao interpretatur regnans. Iſte Amenophis odiebat valde populum, & eos ne vacarent amplexibus & generarent liberos, multis laboribus opprimebat.

Cum autem præcepiſſet Amenophis vt omnes pueri Hebræorum necarentur in flumine, quidam taurus ex improuiſo egrediebatur de flumine, aliquando maxime infeſto Apis, habens in humero dextro ſignum candidum inſtar lunę corniculatæ. Ad quem cum Ægyptii confluerent, multis generibus Muſicorum pſallentes, eleuabatur in aere, & ſuper eos tanquam pſallens ferebatur: & ad motum vel ſtationem ipſius ipſi mouebantur in terra, vel ſtabant, & eadem die euaneſcebat. vnde Apis ab Ægy[illegible] dicebatur. Tunc quidam Sacrorum ſcriba Regi prædixerat eo tempore ma[illegible]ul[illegible] naſciturum in Iſrael qui regna Ægyptiis humiliaret, & virtute tranſcenderet vniuerſos. Hac de cauſa poſtea fi[illegible] Iſrael adorauerunt vitulos aureos opinantes quod per [illegible]nc ab Ægypto fue[illegible]berati. Amram autem poſt edictum ad vxorem nolebat accedere, ne in necem filios procrearent. Diuina autem ei reuelatio in ſomnis aſtitit dicen[illegible], ne timeret vxore[illegible] cognoſcere[illegible] quia puer quem timebant Æg[illegible]pti, erat naſcitu[illegible]s ex ea. Concepit autem I[illegible]obel & peper[illegible]t. Et videns puerum elegantem abſcondit tribus Menſibus. cumque celare non po[illegible]et, ſumpſit fi[illegible]ellam [illegible]eripeam, & liniuit [illegible] [illegible]rumine ac pice [illegible] [illegible]ntus infantul[illegible]n in c[illegible] ripæ expoſuit eum, ne impetu flu[illegible]nis raperetur, [illegible]nt [illegible] procul ſorore paruul[illegible] M[illegible]a, & ex præcepto matri[illegible] rei e[illegible]itum ex[illegible] [illegible]dit Thermut [illegible] Pharaonis vt la[illegible]are[illegible] in flumine. Quæ v[illegible]dens al[illegible]m & [illegible] vi[illegible] [illegible]lum vagientem: & miſerta eius [illegible]orum [illegible]ic enim Deus [illegible]nuſtau[illegible]at eum, vt [illegible] [illegible] Et cum plures [illegible]p[illegible]æ præberent vbera, [illegible] Hebræ[illegible] [illegible]orta[illegible]is acc[illegible] ter vbera [illegible]entis [illegible] præ[illegible] [illegible]trem paruuli tanquam alie[illegible] ad[illegible] [illegible]tat in puer.

puer ad [illegible]era eius acceſſit. Suſcepit Iacobel puerum à Thermut alendum, & ablactatum reddidit filiæ Pharaonis: quæ vocauit eum Moyſes, & eum in filium adoptauit. Æ[illegible]ypti enim, mos, aquam, is, ſaluatum dicunt. Quem dum quadam die Thermut obtuliſſet Pharaoni, vt ipſe adoptaret eum, Rex admirans pueri venuſtatem, coronam [illegible]ream quam geſtabat, capiti eius impoſuit, erat in ea imago idoli Ammonis fabrefacta. puer coronam in terram proiecit & fregit. Sacerdos autem Heliopoleos, qui prædixerat per quendam puerum Hebræum in proximo ruituram Ægyptum, à latere Re[illegible]s ſurgens exclamauit dicens: Hic eſt puer, quem Deus nobis occidendum monſtrauit vt de cætero timore careamus: & voluit irruere in eum, ſed defendente Rege liberatus eſt. Etenim quidam ſapiens aſſerebat, quod pueriliter & per ignorantiam eſſet hoc factum a puero: vnde non debebat ei vllatenus imputari. In cuius rei argumentum cum allatas prunas puero obtuliſſet, puer eas ori ſuo appoſuit, & linguæ ſummi[illegible]em corrupit: vnde dicitur impeditioris linguæ fuiſſe. Tantæ pulchritudinis extitiſſe [illegible]r, vt nullus adeo eſſet crudelis, qui eius aſpectui non hæreret. Multique dum cer[illegible]ent eum per plateam ferri, occupationes in quibus ſtudebant, deſererent. Hunc Thermut aſtronomia & omni Ægyptiorum ſcientia fecit erudiri.

Cum autem eſſet Moyſes adultus & ſtrenue doctus, Æthiopes vaſtauerunt Ægyptum vſque Memphim. Ægyptii vero conuerſi ad diuinationes, acceperunt reſpon[illegible], vt vterētur auxiliatore Hebræo, & vix obtinuerunt a Thermut, vt exercitui quem parauerant, præficeret Moyſem, prius præſtitis ſacramentis, ne ei nocerent. Erat enim Moyſes vir bellicoſus & ſapiens, qui fluminis iter tanquam longius prætermittens per terram duxit exercitum itinere breuiori, vt improuiſos Æthiopes præueniret. Etenim per loca deſerta & ſerpentibus plena iter faciens tulit in arcis papyri ſuper plau[illegible]ra ibices ciconias Ægyptias naturaliter ſerpentibus infeſtas, quæ roſtro per poſteriora immiſſo aluum purgant, & caſtrametaturus proferebat eas, vt ſerpentes fugarent, & deuorarent: & ita tutus per noctes tranſibat exercitus. Tandem præuentos expugnans poſt fugā incluſit eos in Sabba regia ciuitate, quæ poſt Meroe dicta eſt. Erat ciuitas inexpugnabilis: & cum Moyſes diu obediſſet eam, Tharbis filia Regis Æthiopū̃ [illegible]iectis oculis in eum ex conditione illi tradidit ciuitatem, vt duceret eam vxorem, quod ita factum eſt. Dum autem Moyſes vellet redire in Ægyptum, eo quod Tharbis erat idololatra, & eam plene ab errore non poterat reuocare, ipſa non acquieuit. Proinde Moyſes ſapienter in gemmis duas imagines ſculpſit huius efficaciæ, vt altera memoriam, altera obliuionem conferret. Inſeruit gemmas anulis: & obliuionis anulum vxori tradidit, & alterum ipſe tulit. cæpitque mulier amoris viri obliuiſci, & ita Moyſes in Ægyptum libere regreſſus eſt. Inde eſt quod Aaron & Maria poſtea iurgati ſunt aduerſus Moyſem pro vxore eius Æthiopiſſa. Tam in factis Moyſis quam aliorum ſanctorum patrum virtus diuina mundanam ſapientiam adiuuauerat.

Egreſſus Moyſes in terram Ieſſem, vidit præfectum operis Ægyptium percutientem quendam de Hebræis: & ſecreto percuſſum Ægyptium abſcondit in ſabulo. Et cum audiſſet Pharao verbum hoc, quærebat eum occidere. Qui fugiens per deſertum veni[illegible] in terram Madian, & ciborum inopiam virtute tolerantiæ ſuperabat. Et venit ad ciuitatem Madian circa mare Rubrum, ſic nominatam à quodam filio Abrahæ de Cethura. & accepit Sephoram vxorem, filiam Raguelis ſacerdotis Madian, id eſt, primatis. Antiquitus enim primates ſacerdotes vocabantur. Raguel agnominabatur Iethro & cognominabatur Cyneus. Dedit ei ſocer omnem curam gregum ſuorum: in quibus omnis antiquis barbaris nationibus erat poſſeſſio. Cumque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit in montem Dei Sina, qui in quadam parte ſui dicitur Oreb: & apparuit ei dominus in flamma ignis in medio rubi. Erat autem mons ad paſturas e[illegible] regi[illegible]s. Sed paſtores illuc aſcendere non præſumebant, tum quia excelſus erat, tum quia opinio erat Deum habitare in monte. Mortuus eſt tunc Pharao Rex Ægypti: & Phua filius Iuſti Heliopoleos ſacerdotis: qui quęrebat occidere Moyſem: & præcepit ei do[illegible]s vt deſcenderet in Ægyptum ad liberandum fratres ſuos. Tunc temporis multi Ægyptiorū timentes ruiturā Ægyptum ad alias ſedes ſe tranſtulerunt. Vnde Cecrops venit in Græciam & ibi vrbem condidit, quam Actam vocauit, & poſt Athenæ [illegible]cta e[illegible] H[illegible]nc quidam Græcorum Didas, & quidam Archomeniam dixerunt. hæc eſt mater liberalium litterarū & nutrix philoſophorum. Cecrops dictus eſt Diphyes & eſt n[illegible]men Æ[illegible]yptium, quod latine dihomo vel bicorpor dicitur, vel propter proceritatē [illegible]aturæ, vel propter vtriuſque linguæ peritiam Græcæ ſcilicet & Ægyptię. Sub quo in

arte præter communem vſum oliua nata eſt. [illegible] Athenienſes vocauit. Iſte etiam bouem immolans p[illegible] ſacrificio [illegible] arte præcepit. Creditur etiam hoc tempore egreſſum Dio[illegible] in, qui Argos [illegible] dit. Dicitur & diluuiū in Theſſalia factū ſub Deucal[illegible] Rege: & Pha[illegible] incendiū fabuloſū. Hoc tēpore Corinthus eſt cōdita, & ibi ars [illegible] cturæ ab Adame reperta & aſtrologia publice declarata. Iamnes & Mambre inſignes magi Pharao[illegible]is: qui o[illegible] ſigna, quæ dominus faciebat per Moyſem, cotā Pharaone facere cōtend[illegible] apud Aſſyrios regnaret Aſcades, apud Argiuos Troyphas Octoginta an[illegible] Moyſes, cum eduxit populū Dei de Ægypto & quadraginta annis ſub præd[illegible] Regibus rexit eum. Tunc Iudæi cum lege litteras habere cœperunt. Tunc templum Delphis conſtruitur. Lacedæmon conditur. Tunc primi Curetes & Coryban[illegible] nies armoruoi ſtrepitum modolatam ſaltationem & conſonam inuenerunt.

Rexit Ioſue populum annis viginti ſeptem. Troianorum gens antea Dardana à Dardano extitit nominata. Nam Dardanus & Iaſius fratres e Græcia profecti [illegible] Iaſius ad Thraciam, Dardanus ad Phrygiam peruenit, & ibi regnauit primus. Poſt quem eius filius Erychthonius & nepos eius. Tros a quo Troiani nominati ſunt. Tros Rex Ganimedis pater. His temporibus Erychthonius Athenienſium princeps qui Vulcani filius dicitur fabuloſe, currum iunxit in Græcia primus: & Troilus quadrigam in Troia. Iam enim erat currus inter alias nationes: Iſis Epaphum genuit, qui Memphim condidit cum in ſola Ægypto regnaret. Buſiris Rex valde crudelis fuit in hoſpites, ita vt eorum multos decapitaret & tormentis afficeret multis. Illum etiam cui præceperat facere bouem æneum intus concauum, innocuum, in eo primum combuſſit, vt eiuſdem bouis ſophiſticum experiretur mugitum.

Phœnix & Cadmus de Thebis Ægyptiorū in Syriā profecti in regione Tyri & Sidonis regnauerunt. Cadmo in Græciam recedente, terra à Phœnice Phœnicea dicta eſt. Tunc Europæ filiæ Phœnicis fabuloſe Iupiter mixtus eſt. Danaus per quinquaginta filias, filios Ægiſti fratris interfecit vno tātum ſcilicet, Lino ſuperſtite, qui regnauit poſt eum. Othoniel annis quadraginta. Tūc Cadmus Thebis regnauit, qui primus Græcas litteras adinuenit. Ex filia eius Semele natus eſt Dionyſius liber pater. Bythinia condita eſt à Phœnice: qui Phœnicibus quaſdam litteras tradidit, & ad ſcribendum vermiculum inſtituit, vnde & color ille puniceus quaſi phœniceus dictus eſt. Ephyra quæ nunc Corinthus dicitur à Siſipho ampliata eſt. Minos filius Europæ regnauit in Creta. Peridem tempus Linus & Amphion apud Græcos in arte muſica claruerunt. Aod annis octoginta populū iudicauit. Tunc ciuitas Cyrene in Libya condita eſt. Tūc ficta eſt fabula de Tryptolemo quod iubente Cerere ſerpentium pennis geſtatus, id eſt longa nauigatione Eleuſim veniens frumenta diſtribuit: & Proſerpinam rapuit de Rege Moloſſorum Orco & de cane eius Cerbero tricipite, qui Peritoum deuorauit. De Phryxo & Elle ſorore ſua, quod ariete vecti per aerem volauerunt: & nouercales inſidias euaſerunt. De Hippocentauris quod equorum hominumque natura permixti fuerūt. De Bellerophonte quod pennis equi volādo ſit vectus. De Amphione quod citharæ cantu lapides & ligna commouerit. De Gorgone meretrice, quæ crinita ſerpentibus in ſe aſpicientes in lapides conuertebat. Hanc Perſeus occidit, quia ob nimiam pulchritudinem & quibuſdam maleficiis ſpectatores ſuos mentis impotes faciebat. In Dardania regnat Tros à quo Troia multo honore eſt ampliata. Nam primo ſub Ioſue a Troilo condita fuit. Dionyſius in India Niſſam condidit. Debora annis quadraginta. Apollo Chitharam condidit, & medicinæ artem inuenit, & incantationem Pythonicam reperit. quare & debatur mortuos ſuſcitare. Regnum finitum eſt Argiuorum, & in Miſſenas translatum. Liber pater obiit. cuius ſepulchrum apud Delphios iuxta Apollinem habetur aureum. depingitur autem corpore muliebri, quia mulieres militantes cum viris habuit primus. Ilium ab Ilo conditur, & Miletus ædificatur. Picus qui fertur fuiſſe filius Saturni regnat in Latinis primus. Et notandum quod Hebræi ſub numero annorum iudicum comprehendunt interpoſitos annos ſeruitutis & quietis. Et ipſos i[illegible] on [illegible] do[illegible] populo Iſrael ſed conſilium & [illegible] um in tribulatio[illegible] us præbuiſſe.

Gedeon iudicauit populum quadraginta annis. Tunc Mel[illegible] ga[illegible] ho[illegible] e a S[illegible] ga vxore Cadmi, quæ propter ſtudium harmoniæ a[illegible] [illegible] it [illegible] iam lyram h[illegible] modo. Inuenit [illegible] am teſtud[illegible] s m[illegible] [illegible] nei [illegible] are[illegible] & extenſi [illegible] aeræ percuſſi [illegible] ad [illegible] tationem lyram reperit, & Orpheo tradidit. Hic fertur [illegible] iam

vetuſſe

ueniſſe, & ciuitatem Florem condidiſſe. Tres fuerunt Mercurii. Primus fuit Hermes. Secundus iſte qui & Trimegiſtus philoſophus. Tertius Mercurius minor in multis ſtudiis clarus. Tunc Tyrus condita eſt. & Dædalus aues fecit metallicas,quæ volare videbantur ſpiritu artificioſo incluſo. Similiter etiam fecit ſimulacra ſe mouentia. Hic cum filio Icaro naui fugiens propter inueſtigabilem fugam pennis auolaſſe æſtimatus eſt. vnde & fabula de ipſo facta eſt. Argonautarum hiſtoria ſcribitur. Muſæus diſcipulus Orphæi, & Linus magiſter Herculis claruit. Minos Cretenſibus legem dicitur dediſſe, quod Plato negat. Hydram vero callidiſſimum fuiſſe ſophiſtam aſſerit Plato. Abimelech annis tribus. Hic primus legitur regnaſſe in populo Iudæorum: qui tamen non fuit Rex ſed tyrannus. Iſte ſeptuaginta fratres ſuos interfecit:& à muliere fragmen molæ in capite accipiens poſt vulnus occiſus eſt ab armigero ſuo apud oppidum Thebes. Nota quod a Thebis Ægyptiorum dicuntur Thebæi: à Thebis Græcorum dicuntur Thebani: à Thebe Iudæorum dicuntur Thebitæ. Hoc tempore † Silemon primus apud Phicium in Græcia eorum inuenit quod inſtrumentum eſt pellis eum duabus cicutis,per alteram reſpiratur, & per alteram reddit ſonum. Thola annis viginti tribus. Priamus poſt Laomedontem regnat in Troia. Hercules Antæum palæſtræ artis inuentorem in palæſtra vicit & interfecit: & Ilium vaſtauit. Bellum fuit inter Lapithas & Centauros : qui fuerunt nobiles milites Theſſalorum. Theſeus in agone Minotaurum occidit: propter quod Athenienſes tributarii,pueri à pœna liberati ſunt. Fuit autem Minotaurus vir fortis & inhumanus magiſtratus Minois, valens in palæſtra: vnde dictus eſt Minois taurus,id eſt,Minois carnifex. Tunc ficta eſt fabula de Minotauro beſtia labyrintho incluſa. Iair annis viginti duobus. Hercules agonem Olympiacum inſtituit. Carmentis nympha Latinas litteras reperit. Theſeus Helenam rapuit, quam rurſus receperunt fratres eius Caſtor & Pollux capta matre Theſei,eo peregre profecto. Iepte annis ſex. Hercules flammis ſe iniecit,quia in morbum inciderat peſtilentem. Abeſan annis ſeptem. Agamemnon Athenis imperauit vel Mycenis. Menelaus Lacedæmone. Abdon annis octo. Alexander, qui & Paris, Helenam rapuit. Bellum decennale Troiæ ſurrexit. Memnon & Amazones in ſubſidium primo arma tulerunt: & ad vltimum famoſum Troiæ excidium prædicatur. Tamen ſecundum quoſdam ſub iudice Abeſan Paris Helenam rapuit. Et poſt Abeſan teſte ſacra ſcriptura Aialon iudicauit Iſrael decem annis, qui anni, quia non habentur apud ſeptuaginta interpretes ab Euſebio ſub Samuele & Saule computantur, quorum annos hiſtoria non oſtendit. Poſt Aialon Abdon iudicauit Iſrael: cuius anno tertio Troia capta fuit. Tunc Græci ad gloriam victoriæ ſuæ cœperunt annotare tempora ſua ſic: Anno à captiuitate Troiæ. Incepta vero Olympiade annotarunt tempora ſecundum numerum Olympiadū. Capta Troia Menelaus & Helena venerunt ad Thuorum Regem Ægypti,qui alio nomine Polybus vocatur. Anno tertio a captiuitate Troiæ mortuo Latino Rege regnauit Æneas in Italia tribus annis: qui ob nobilitatem regnandi dictus eſt primus Rex Latinorum. In qua prius regnauerant Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, circiter centum quinquaginta annis. Hac ætate Vlyſſes nauigio in Hiſpaniam venit,& ciuitatem Vlisbonam condidit.

Samſon iudicauit Iſrael viginti annis. Eo tempore Aſcanius filius Æneæ qui ſecundus Rex Latinorum dictus eſt, Albam condidit. Tunc Vlyſſis fabulæ vel Sirenarum fictæ ſunt. Fuerunt enim Sirenæ mulieres meretrices,quæ cantu & pulchritudine decipiebant nauigantes. Heli ſacerdos annis quadraginta. Fere viginti anni fluxerunt ſine iudice,qui aggregati ſunt annis, quibus iudicauit Heli. Tertius Rex Latinorum Syluius Poſtumus,filius Æneæ & Lauinæ: à quo deinceps Latini Reges Syluii nominati ſunt. Hunc Aſcanius hæredem reliquit adhuc viuente paruulo filio ſuo Iulio, a quo Iuliorum familia nomen & originem traxit. Filii Hectoris Ilium receperunt Neſtoris expulſis poſteris. Samuel & Saul quadraginta annis. Incertum eſt vtrum Samuel ante regnum Saulis viginti annis vel amplius populum iudicauit. Secundum Apoſtolum autem certum eſt,quod ambo rexerunt Iſrael quadraginta annis. Tunc apud Latinos quartus regnauit Syluius Æneas filius Poſtumi. His temporibus Homerus philoſophus dicitur floruiſſe. Saul autem poſt mortem Samuelis regnauit duobus annis. Iſte fuit primus Rex in Iſrael.

Quarta ætas ſeculi.

IN hac quarta ætate ſi cuiquam forte contrarium eſſe videtur, quod non numerus quatuordecim generationum hic ſeruetur, qui in Matthæo completur, attendat inter Ioram Regem & Ioathan, omiſſa Athalia, tres Reges in medio præteriiſſe Matthæum, qui hic cum annis ſuis ponuntur: & in euangelio detrahit, quod Ioram genus ſe miſcerat impiiſſimæ Iezabel: & idcirco vſq; ad tertiam generationem eius memoria tollitur, ne in ſanctæ natiuitatis ordine poneretur. Quapropter & illud præ cæteris conſiderare conueniat, quod plures fuerunt ſucceſſiones, pauciores autem generationes. Non enim quæ Regum eadem generationum ſunt tempora vnde & Matthæus, quos ad generationem non putauit pertinere, prætermiſit.

Anni ab orbe c. Dauid regnauit annis quadraginta.

4295 Salomon regnauit annis quadraginta.

Roboam regnauit annis decem & ſeptem.

Abia regnauit annis tribus.

Aſa regnauit annis XLI.

Ioſaphat regnauit annis viginti quinq;.

Ioram regnauit annis octo.

Ochozias regnauit anno vno.

Athalia regnauit annis ſeptem.

Ioas regnauit annis quadraginta.

Amaſias regnauit annis viginti nouem.

Ozias † Azarias regnauit annis quinquaginta duobus.

Ioathan regnauit annis ſedecim.

Achaz regnauit annis ſedecim.

Ezechias regnauit annis viginti nouem.

Manaſſes regnauit annis quinquaginta quinq;.

Amon regnauit annis duodecim.

Ioſias regnauit annis triginta † duobus.

vel Ioachim † Sedechias & Iechonias regnauerunt annis vndecim.

Sedechias regnauit annis vndecim.

Dauid regnauit quadraginta annis, qui fertur vixiſſe centum decem annis. Iſte congregauit marmora, ferrum, lapides pretioſos, aurum, argentum, & æs Corinthium: de quibus poſtea conſtructum eſt templum Dei. In Corintho fuit olim templum idolorũ cum infinitis idolis ex ære, argento, & auro. Quo ab Annibale combuſto metalla fluxerunt & commixta ſunt & quia maior pars ærea erat, talis commixtio vocata eſt æs Corinthium. De tali ære Salomon fecit mare æneum, columnas & altare. Habuit Dauid etiam triginta fortes, & tres fortiores, atq; tres fortiſſimos: ipſe tamen fortior & inferior omnibus erat. Tres fortiſſimi fuerunt primus Lesboam, qui à Ioſepho Euſebius dicitur, ſecundus Eleazar filius patrui Dauid. Tertius Semnaa Ararites, quem Ioſephus Semeiaam vocat. Poſt iſtos fuerunt tres, ſcilicet Abiſai, Banaias, & Sobocay. Cõpoſuit Dauid cum pace frueretur cantica & hymnos alios trimetros, alios quinque metros, adinueniens violam, nablum, pſalterium & alia muſica inſtrumenta: in quibus Leuitæ per ſolemnitates hymnos dicerent Deo. Eſt autem pſalterium canora cithara decem chordis coaptata, quæ plectro percutitur, nablum vero duodecim ſonos habens digitis tangitur. Nocent Principes & Prælati, qui cum pace fruuntur, venationibus & vanitatibus intendunt. Hoc tempore Carthago incæpta eſt a Carchedone Tyrio, & filia eius Didone conſummata. Quintus Latinorum Rex Syluius Latinus regnat. prophetantibus Gad, Nathan, & Aſaph. Codrus Athenienſium Rex ſponte pro ſalute patriæ hoſtibus ſe offerens interimitur Salomon regnauit annis quadraginta, & vixit annis quinquaginta duobus. Quod autem legitur quod ſenuerit, poteſt intelligi, quod propter nimium concubitum mulierum deſ. . .tus ante ætatem ſenectutem. Tamen vt dicit Ioſephus octuaginta quatuor annis vixit. Fecit Salomon ob honorem patris iuxta ſepulchrum eius opere mechanico octo . . . loc . . . thesauro. Duxit vxorem filiam Pharaonis Regis Ægypti . . . contra naturam, cum ipſe adhuc eſſet vndecim annorum. An . . . ma . . . viri & duodecimum fœminæ generare non . . . cæpit ædificare templum domini . . . . Poſuit Salomon lapides grandes de monte . . . quo . . . fundamenta templi habentes viginti cubitos . . .

& decem

& decem in latitudine, & in altitudine quinque. Lapides & ligna extra ciuitatem dolabantur. vnde malleus, ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo domini cum ædificaretur. Fertur tamen quod habuit Salomon ſanguinem vermiculi qui Thamir dicitur, quo dura marmora facile ſecabantur. quem inuenit hoc modo. Erat enim ſtruthio habens pullum; quem iubente Salomone ſub vaſe vitreo ſapientes eius incluſerunt. Quem cum videns ſtruthio habere nequiret, tulit vermiculum de deſerto. cuius ſanguine liniuit vitrum, & fractum eſt. Iſto ſanguine operarii ligna & lapides facillime incidebant: & clauos cum quodam glutino figebant. Tanta fuit gloria Salomonis, quod ante fores domorum in Hieruſalem plurima ſedilia argentea fierent. Ad operum eius incredibilem opinionem Regina Sabba regiæ ciuitatis Æthiopæ venit videre Salomonem: & admirans prudentiam & diſpoſitionem gloriæ Salomonis dedit illi gemmas pretioſas, aurum, aromata infinita, & etiam radicem balſami: vnde propagatæ ſunt in Engadi vineæ balſamitæ. Quæ cum reuerteretur multis donata muneribus Salomonis, fertur ſcripſiſſe illi, quod in domo † ſaluns lignum quodam opertum auro videret, in quo ſuſpendendus erat quidam cæleſtis propheta, pro cuius morte regnum Iudæorum periret: & certis illud indiciis ſcripturarum declarauit Regi. Timens autem Salomon diſcindere lignum, eo quod Rex Dauid in magna illud habuerat reuerentia, in profundiſſimis terræ viſceribus occultauit illud. tempore autem Chriſti in probatica piſcina ſupernatauit: quod lignum dominicæ crucis creditur fuiſſe. Hæc Regina Sibylla dicta eſt: quia ſapientes fœminæ hoc nomine antiquitus dicebantur. His diebus fuit Rex ſextus Latinorum Syluius Alba Syluii Æneæ filius.

Roboam regnauit annis decem & ſeptem. Regnum Iſrael à Iuda diuiditur. Fertur tempore huius auem nō volaſſe ſuper Hieruſalem, & fere deſperaſſe Iudæos. Hoc tempore Latinorum Rex fuit ſeptimus Syluius Athys ſiue Ægyptus: & Reges in Samaria habere cæperunt. Abia annis tribus. ſub quo Hebræorum Pontifex Maximus Abimelech inſignis eſt habitus. Aſa annis quadraginta vno. Prophetæ in Iudæa Aggæus, Zacharias, Micheas, Amos, Ioel, & Iehu. Tunc fuit octauus Rex Latinorum Syluius Capis. Ioſaphat annis viginti quinque. Prophetæ Helias, Abdias, & Micheas. Nonus Latinorum Rex fuit Syluius Carpentus. Decimus Syluius Tiberinus, à quo flumius dictus eſt Tiberis, qui prius Albula dicebatur. Vndecimus Syluius Agrippa. Ioram annis octo. Hic accepit vxorem Athaliam filiam Achab & Iezabel. Prophetæ Helias, Heliſæus, & Abdias. Helias erat vir piloſus, ſicut fuerat Eſau: vnde in bona ſignificatione & in mala inuenitur piloſus. Heliæ ſeptem inſignia miracula prædicantur. Ochozias anno vno. Helias rapitur. Athalia regnauit annis ſeptem. Hæc interfecit omne ſemen Regis Dauid quod reperit, male ſeducta vt ipſa ſola regno potiretur. Ionadab filius Recab ſacerdos clarus habetur. & Iotada Pontifex, qui ſolus poſt Moyſem vixiſſe annis centum triginta perhibetur.

Ioas regnauit annis quadraginta. Hic cum argueretur à Zacharia filio Ioiadæ, fecit eum obrui lapidibus inter templum & altare: & omnes filii eius cum eo lapidati ſunt, præter vnum poſtumum, qui poſt eum dictus eſt Zacharias. Ex tunc, vt fertur, non accepit populus reſponſum in templo manifeſte ſicut prius, nec ex Dabir, id eſt rationali nec ex Ephod. Heliſæus moritur, cuius virtutes quatuordecim prædicantur. Lycurgus Legislator Apollinis apud Græciam inſignis habetur. Rex Latinorum duodecimus Syluius Aremulus, qui præſidium Albanorum inter montes, vbi nunc Roma eſt, poſuit. Huius filius fuit Iulius proauus Iulii Proculi, qui cum Romulo Romam commigrans fundauit Iuliam gentem. Amaſias annis viginti nouem. Carthaginem hoc tempore quidam aſſerunt conditam, alii vt ſuperius: iſto autem tempore fuit innouata & ampliata. Rex Latinorum tredecimus Syluius Auentinus regnat: & in eo monte, qui nunc pars vrbis eſt, mortuus & ſepultus æternum loco vocabulum dedit. † Azarias annis quinquaginta duobus. Olympias primum à Græcis inſtituitur. Agnus in Græcia loquitur. Sardanapalus Rex vltimus monachus Aſſyriorum, victus ab Arbace Medo ſponte ſemetipſum concremauit: & tunc Arbaces monarchiam Aſſyriorum ad Medos tranſtulit. Similie poſtea fecit Darius acciſo Balthaſſar. Fuerunt tamen Reges Aſſyrii ſi non à Deo monarchi, tamen potentes viſque ad ſubuerſionem Niniuæ. Lacedæmoniorum Reges deficiunt. Tunc Heſiodus poeta claruit: atq; Phidon Argiuus pondera & menſuras reperit, Oſee, Amos, Iſaia, & Iona prophetantibus in Iudæa. Tamen ſecundum quoſdam Ionas tempore Ieroboan Regis Iſrael prophetauit. Hic euerſionem Ni-

niuæ prædixit.quæ multo poſt tempore impleta eſt. Nam inundatione flum[illegible] pluuiarum,atque ictibus fulminum & terræmotuum ſubuerſa fuit,cum ciuium iniquitas abundaret: vnde videtur quod dilata eſt Dei ſententia non deleta. Rex Latinorum quatuordecimus Syluius Amulius. Hoc tempore aſcendit Phul Rex Aſſyriorum in Therſan:& dedit ei Manahem Rex Iſrael pecuniam multam vt recederet ab eo. Fertur etiam quod promiſit ei vitulos aureos,qui erant in Dan & in Bethel,vt eſſet ſibi in auxilium. Sacerdotes autem abſconderunt vitulos aureos,& fecerunt æreos deauratos: quos miſit Manahem Regi Aſſyriorum. Qua fraude poſtea percepta Rex Aſſyriorum nimium exarſit contra Iſrael. Vnde aſcendit Phul qui & Theglaphalſar dicitur,in terram Iſrael: & vaſtauit omnem regionem trans Iordanem. & ap[illegible]uauit duas tribus & dimidiam,ſcilicet,tribum Rubem,& Gath,& dimidiam Manaſſe. Ex quibus tamen tribubus in poſſeſſione ſua Iudæi aliqui remanſerunt: vaſtans quoq; Galilæam de tribu Zabulon & Neptalim multos tranſtulit in Aſſyrios qu[illegible] poſ[illegible]at dimidiæ tribui comparari:vnde ſæpe reperitur quod tres tribus captiuauit. Hoc fuit initium captiuitatis decem tribuum Iſrael.

Ioathan annis ſedecim. Romulus & Remus gemelli & [illegible]x patre Marte & matre Ilia naſcuntur. Qui à lupa nutriti feruntur,quæ creditur fuiſſe meretrix quæ proſtitutione ſua multos occidebat. Tamen potuit eſſe vt Deus a lupa illos expoſitos vellet nutriri, per quos ciuitas ſancta Roma habebat fundari. Prophetabant in Iudæa Oſee,Ioel,Iſaias,& Micheas.

Achaz annis ſedecim. Roma à Romulo & Remo conditur in monte Pal[illegible] Olympiade quinta. Olympias vocabatur ludus qui fiebat in quinto anno quatuor mediis annis vacantibus. Et ob hoc Elidum certaminis tempus Olympiadem vocauerunt quadriennio ſub vna Olympiade ſupputat[illegible]:& dicebatur Olympias ab Olimpo monte. Tunc temporis Senacherib Rex Aſſyriorum ſeptem tribus captiuauit:& & iuxta flumen Gozam vltra montes Medorum & Perſarum,vbi erat prima trium tribuum captiuitas,eos habitare fecit:& Samaritas accolas in terram Iſrael miſit. Huius tempore Tobiæ hiſtoria incepta eſt. Anno ab vrbe condita tertio Remus raſtro paſtorali occiſus eſt à Fablo duce Romuli.Conſualibus ludis Sabinæ raptæ ſunt:& pulcherrima fœminarum data eſt Thalamoni duci Romuli:vnde,quia bene ceſſit illi,locus nuptiarum exinde dictus eſt Thalamus. Ezechias regnauit annis viginti nouem ſuper tribum Iuda, Beniamin & dimidiam Manaſſe. Hoc tempore Romulus milites ex populo ſumpſit ſcilicet,ex mille vnum:qui ſub Tatio Rege Sabinorum Romulo fauebāt quos Quirites appellauit. Ex populo centum nobiliſſimos viros elegit, qui ob curā ac ſolicitudinem reipublicæ patres vocat[illegible] & [illegible]b ætatem ſenes. Romulus apud paludem Capreæ nuſquam comparuit : ob quam cauſam deificatus eſt, & ſuadente Lucio Quirini nomine conſecratus. P[illegible]ſt R[illegible]mulum prædicti ſenes ſinguli per quinos dies rempublicam rexerunt per annum [illegible]re & dimidium. Quod tempus interregnum appellatur. Tunc in Sicilia S[illegible]ſa & Catina conditę ſunt. Poſt Romulum Numa Pompilius regnauit:qui præ[illegible] ſenes ſenatores appellauit. Hic primus congiarium militibus dedit,id eſt,imperialem largitionem in ſui promotione. Qui & primus Pōtifex,& & veſtales virgines inſti[illegible]u[illegible]: falſorumq; deorum numeroſitate vrbem impleuit. De Achaz patre pe[illegible]o o[illegible]s eſt optimus Ezechias.

Manaſſes annis quinquaginta quinq; : qui malum habuit principium,finem bonum. Numa Pompilius duos menſes,ſcilicet,Ianuarium & Februarium de[illegible]em menſibus anni adiec[illegible]t, Ianuarium diis ſuperioribus, Februarium inferis dedicauit, & Capitolii fundamenta iecit. Sibylla Erophila claruit in Samo,vnde & Samia dicta eſt. Parthen[illegible] Tarentum condiderunt. Glaucus de Choo primus ferri glut[illegible]um excogitauit. Amon annis duobus poſt mortem patris, qui decem annis regnauerat, vt fertur viuente patre. Tertius Romanorum Rex Tullus Hoſtilius. Hic primus Regum Romanorum purpura & faſcibus vſus eſt : priorque in Rep. cenſum exegit quod adhuc per orbem terrarum incognitum erat. hic poſt longam pacem bella reparau[illegible]. Al[illegible]anos vi[illegible]ntes vicit. adiecto monte Cælio ampliauit vrbē: & tandem cum dom[illegible] f[illegible] e c[illegible]flagrauit. Ioſias regnauit annis triginta † duobus. Quartus Romanorū Rex Ancus Martius Numæ nepos ex filia Auentinum montem & Ianiculum V[illegible] iad[illegible] di[illegible] ſup[illegible]a mare Ho[illegible]m condid[illegible]t. Oraculo Dodonæo primo Græcia vſa eſt. Qu[illegible]us Rom[illegible]um R[illegible]x Tarquinius Priſcus:qui muros Romæ,cloacas,id eſt,occ[illegible]tos meatus, Capitol[illegible]ū, & circum extruxi[illegible],& ludos Romanos inſtitu[illegible]t. Ari[illegible] d[illegible]l[illegible] in Ten[illegible]r deportat[illegible]s. Thales Mil[illegible]us philoſophus claruit,qu[illegible] defect[illegible].

Solis

S... acutiſſima perſecutione comprehenſis Aſtrologiæ numerum primus inueſtigauit. prophetantibus in Iudæa Hieremia & Sophonia. Reliquit autem Ioſias tres filios, Eliachim, qui & Iechonias, primogenitum quindecim annorum, Ioachaz, qui & Sellum dictus eſt, & tertium Mathaniam. Tulit ergo populus Sellum, & conſtituit eum Regem pro patre ſuo, & regnauit tantum tribus menſibus: quia Rex Ægypti veniens in Hieruſalem amouit eum, & conſtituit Ioachim Regem pro eo.

Ioachim annis vndecim. Huius anno tertio Nabuchodonoſor Iudæam captam tributariam fecit. Duxerat namq; Sellum in dolo ſub ſpe honorandi eum in Ægyptos & cum veniſſet in Reblatha vinxit eum, & ligatum miſit in carcerem. Tunc Daniel, Ananias, Azarias, & Miſael in Babylone claruerunt. Quos Nabuchodonoſor obſides, quia erant de ſemine regio, cum aliis nobilibus Iudæis traxit in Babylonē. Ioachim autem Rex Babylonis ſibi repugnare volentē Hieruſalem veniens dolo cepit & occidit, & extra muros inſepultum proiici iuſſit. & inuenta ſunt ſtigmata, id eſt, vſtiones in corpore occiſi more gentiliū, & nomen idoli, quod colebat Nabuchodonoſor. Et cōſtituit Nabuchodonoſor filium eius Ioachim Regem pro eo æquiuocum patri. Qui regnauit tribus menſib. & decē diebus. Cumq; receſſiſſet Nabuchodonoſor, timuit ne Ioachim memor mortis paternæ adhæreret Ægyptiis & pugnaret aduerſus eum: ideo rediit & obſedit Hieruſalē. Sed egreſſus eſt ad eum Ioachim cum matre & cum principib. ſuis, & cum omnib. viris robuſtis circiter duo millia, & cum omni familia ſua: inter quos erat Mardochæus & Ezechiel propheta cum aliis multis. Rex Nabuchodonoſor tranſtulit eos in Babylonē cum omnib. vaſis & theſauris domus domini, & domus regiæ. Et conſtituit patruū Ioachim, ſcil. Mathaniā Regē pro eo, quem Sedechiā vocauit. Timuit Nabuchodonoſor ne reuerteretur Ioachim in Iudæā, & incarcerauit eū. Iſti quia ſpōte ſe tradiderunt, proprie dicti ſunt tranſmigratio Iudæ. Alii vero qui poſtea per violentiā adducti ſunt, dicūtur captiuitas Iudæ. Ab hac tranſmigratione, ſcilicet, ab anno nono regni Nabuchodonoſor quidam inchoant numerare ſeptuaginta annos captiuitatis.

Sedechias annis vndecim. Hunc Rex Babylonis veniens Hieruſalem cum populo captiuum duxit: & templum incenſum eſt anno ædificationis ſuæ CCCCLIV. dum Nabuzardan princeps coquorum ex præcepto Nabuchodonoſor vellet transferre omne aurum & argentum, quod erat in ædificiis templi, fecit puteum in medio templi: & ipſum templum impleuit lignis, ſtipula, & pice, & appoſuit ignē: vbi tanta fuit vis flammæ, vt omnino lapides, aurum, & argentum diſſoluerentur: & cum decurrerent metalla per præparatos riuulos ad prædictum puteum, diſruptus eſt puteus fere vſque ad abyſſum: ita quod de metallis templi ne modicum quidem potuit inueniri. Per idem tempus Sapho mulier diuerſo poemate in Græcia claruit. Solon Athenienſibus Leges dedit. Rex Romanorum Sextus Seruius, nobilis captiuę filius, qui tres montes Vrbi addidit Quirinalem, Viminalem, & Eſculum. foſſas circa muros duxit: & ſtatuit primus, vt Romani ciues exigerent cenſum per ſubditas regiones. Tandem occiſus eſt à Tarquinio ſuperbo Priſci Tarquinii filio. Eodem tempore apud Græcos ſeptem Muſæ, id eſt, ſeptem ſapientes ſunt appellati. Nabuchodonoſor cum intraſſet Babylonem poſt triumphum, victimas ſolennes immolauit diis ſuis. Et cum recumberet poſt ſolennitatem vndecim dierum exhilaratus cum Principibus ſuis præcepit vt adduceretur Sedechias in medium & aliqui de cantoribus templi cum eo qui pſallerent coram eo in muſicis inſtrumentis, & canerent hymnos de canticis Sion. Bibebant conuiuæ in vaſis domus domini: quorum Nabuchodonoſor quædam conſecrauit idolis, & quædam retinuit ſibi. Cumq; darent pſallentib. potum, præcepit Rex vt ſecreto daretur Sedechię potus laxatiuus: & coram omnibus ignominioſe laxatus eſt: & rurſum reduxerunt eū in carcerem. Qui nimio afflictus dolore poſt paucos dies mortuus eſt. Rex autem Nabuchodonoſor fecit eum cum honore regio ſepeliri.

Traditur quod Hieremias priuſquam templum ſuccenderetur, tulit arcam teſtamenti cum iis quæ erant in ea, & detulit eam inter duos montes, in quibus fuerunt ſepulti Moyſes & Aaron, & in quodam ſpecu miſit, & os ſpeluncæ magno lapide clauſit: atq; in ipſa petra Dei nomen impreſſit: & factum eſt ſigillum in ſimilitudine ſculpturæ, quæ ferro cauatur. Et nubes operuit locū, ita vt nullus poſſet agnoſcere eum. Illic tamē ſæpe nubes vt ignis fit nocturno tempore, eo quod a ſua lege Dei gloria non recedat. Reliquerat Rex Nabuchodonoſor de pauperibus terræ filios Iſrael vt colerent terrā. Qui ducentes ſecum Hieremiam & Baruch fugerunt in Ægyptum. Cum autem redargueret eos Hieremias, quod ſacrificabant diis alienis, lapidauerunt eum: Ægyptii vero honorauerunt prophetam ſepelientes eum in ſepultura Regum memores beneficiorum,

quæ præſtiterat Æ[illegible]ypto. Oratione namq; ſua fugauerat aſpides & crocodilos, quib[illegible] Æ[illegible]ptus pr[illegible] infeſtabatur. Poſt hæc anno quint[illegible] c[illegible]ſionis H[illegible]ru[illegible]lem deſ[illegible] Nabuchodonoſor in Ægyptum, & ſubuertit eam. Denuo Iudæos, quos ibi reperit, [illegible] pt[illegible]s duxit in Babylonem. Ab hac vltima captiuitate reliquiarum Iuda, q[illegible]dam [illegible] me[illegible]t ſeptuag[illegible]ta annos, vſque ad ſecundum ann[illegible]m Da[illegible] fili H[illegible]taſpis. [illegible]es en[illegible] fuerunt captiuitates. Prima fuit productionis manifeſtæ quæ incepit quartodecimo ann[illegible] regni Ioſiæ Regis iuſti, & durauit vſq; ad primum annum Regis C[illegible]ri. Se[illegible] [illegible]pit anno tertio Regis Ioachim, quæ fuit afflictionis, & durauit vſq; ad vice[illegible]mum annum Cyri. Tertia incepit vltimo anno Sedechiæ, quæ fuit deſolationis & durauit vſque ad [illegible]ecundum annum Darii filii Hiſtaſpis. Tamen magis videt[illegible]r qu[illegible]d [illegible]a[illegible]i- m[illegible] annus a deſtructione templi vſq; ad perfectam reſtaurandi licen[illegible]m [illegible]t c[illegible]mputandus.

Quinta ætas ſeculi.

QVINTA ætas à tranſmigratione Babylonis vſq; ad Chriſtum, quam Math[illegible] generationes exequitur; quia in progenitoribus quis quot an[illegible]is v[illegible]erit no[illegible] noſcitur, vt pote in captiuitate conſtitutis. Ideo melius numerus annorum a[illegible]s [illegible]lu ius vſque ad Chriſtum per hiſtorias gentium cognoſcitur adhibendu[illegible]. Tame[illegible] dum quod ſcriptura ſacra, ſi pauci menſes vel dies ſolido annorum numero [illegible] rint, in annorum numeris putandis eos ponere minime conſueuit. Item ſi pauci [illegible] rint pro ſolido per ſynecdochen computantur, partem anni plerunq; ponendo p[illegible]to. Quod in hoc opere factum pluries reperitur. Item vnus & idem Rex patri [illegible] gnauit. prius regnare cæpit: qui poſtea fuit illius vel alterius regni maiori gloria dec[illegible] ratus. Q[illegible]are quidam computant a principio regni eius & alii a ſublimat[illegible]one ma[illegible] vnde videtur in ſcripturis ſæpe diſcordantia ſuboriri. Quod prudens & ſedulus lect[illegible] clare aduertere poteſt.

Anni ab orbe c.	Hebræorum captiuitas annis LXX.
4810.	Darius annis XXXIIII.
	Xerxes annis viginti.
	Artaxerxes annis quadraginta.
	Darius, qui & Nothus annis decem & nouem.
	Artaxerxes annis quadraginta.
	Artaxerxes annis viginti ſex.
	Arſes annis quatuor.
	Darius annis ſex.
	Alexander annis quinque.
	Ptolemæus annis quadraginta.
	Philadelphus annis triginta octo.
	Euergetes annis viginti ſex.
	Philopator annis decem & ſeptem.
	Epiphanes annis viginti quatuor.
xxv.	Philometor annis † triginta quinque.
	Euergetes annis viginti nouem.
	Soter annis decem & ſeptem.
	Alexander annis decem.
	Ptolemæus annis octo.
	Dionyſius annis triginta.
	Cleopatra annis duobus.
quatuor	Iulius Cæſar annis † quinque.
5327.	Octauianus Auguſtus vſque ad natiuitatem Chriſti an[illegible] quadraginta duobus.

[illegible]bræorum captiuitas annis ſeptuaginta permanſit: in quibus ignis ab altari De[illegible] tractus & abſconditus in puteo poſt ſeptuageſimum reg[illegible]ſio[illegible]s an[illegible] [illegible] [illegible]. Annus ſeptuageſimus a deſtructione templi vſque ad perfectam reſt[illegible]urandi licentiam eſt computandus. Na[illegible]uc[illegible]od[illegible]noſor elatus ſuperbia, & non e[illegible] [illegible]s Deum, vt d[illegible]buit poſt reuelati[illegible]s ſomniorum, quæ vidit, a[illegible] ho[illegible] [illegible],& fæ[illegible]um vt bos comedit. Mutatus eſt non corporis mutatione, ſed a[illegible]ienati men[illegible], & [illegible]ide[illegible]atur ei qu[illegible]d eſſe[illegible] bos [illegible]or[illegible], & [illegible]p[illegible] Le[illegible] [illegible]ma æt[illegible]e [illegible]ptuoſus fuit, & crudeloſus, & in fine multos interfeci[illegible] & [illegible]ul[illegible] [illegible]gum

reſiſtere potuit. Daniel autem orauit dominum,& obtinuit, vt ſeptem menſes ve entur. In quibus quadraginta diebus inſaniam patiebatur,& per alios quadraginta ad cor hominis vertebatur, donec ſeptem menſes complerentur. Poſt quos reuocatus eſt: non tamen ſtatim regnauit, ſed ſtatuti ſunt pro eo ſeptem iudices,& vſq; ad finem ſeptem annorum pœnitentiam egit panem & carnes non comedens & vinũ non bibens iuxta conſilium Danielis. Et cum iterum regnaſſet, voluit Danielem cohęredem facere filiorum:& Daniel noluit.

Euilmerodach autem filius Nabuchodonoſor, cum pater inſaniam pateretur, multa mala geſſit in terra: vnde Nabuchodonoſor reſtitutus regno miſit eũ in carcerẽ, v i erat Ioachim Rex Iuda. Dilexit autem Euilmerodach Ioachim valde,& pepigit cum eo amicitiarum fœdus. Poſt hæc mortuus eſt Rex magnus, Nabuchodonoſor vocabatur, qui de ſpoliis hoſtium templum Beli in Babylonia magnifice decorauit. ciuitatem reparans, ita vt fere nequaquam obſidentes valerent flumen auertere, paternis munitionibus multo maiora addidit. Sepulchrum patris mirabili opere decorauit: & eb. quindecim miranda ædificia conſummauit. Detulit etiam lapides grandes: ex quibus fecit inſtar montis ædificium magnum, & ſuperplantauit arbores, & hortum, q ſuſpenſus dicebatur, eo quod vxor eius, quæ in finibus Medię nutrita fuerat, regione iam a longe videre deſiderabat. Aſſerunt quidam eum fortitudine & operum magnitudine Herculem tranſcendiſſe. Tamen obſedit fortiſſimam ciuitatẽ Tyrum trib. s & decem menſibus,& non cepit eam. Mortuus eſt eo tempore Rex Nabuchodonoſor:& regnauit Euilmerodach filius eius pro eo. Hic duxit vxorem fratris ſui: ex q enuit Egeaſar, Loboſardach, & Balthaſar. Euilmerodach anno primo regni ſui euauit Ioachim Regem Iuda de carcere:& poſuit thronum eius ſuper thronum Regũ qui erant cum eo in Babylone. Et timens ne reſurgeret pater ſuus qui de beſtia reſurre at in hominẽ, & quia ſepulchrum eius aliquando moueri videbatur, conſuluit Ioa im: ad cuius conſilium patrem ſecreto extumulauit,& cor atq; cadauer eius in trecentas partes diuiſit & dedit eas trecentis vulturibus comedendas. Et ait ad eum Ioachim: Non reſurget, inquit, pater tuus niſi redeant vultures in vnum quos euolare feciſti. Mortuus eſt Euilmerodach, & regnauit Egeaſar filius eius pro eo. Cui ſucceſſit Laborſardach frater eius. Iſto defuncto ad Balthaſar fratrem eius tranſiit imperium. Sub iſtis ſex Regibus expleti ſunt ſeptuaginta anni captiuitatis Iudæorum: quæ primo anno Cyri Regis Perſarum laxata eſt.

Darii filia fuit mater Balthaſar: pro qua factus eſt hortus ſuſpenſilis: & quia Balthaſar filium non habebat, feſtinabat Darius occupare regnum. Similiter Cyrus erat nepos Darii filius ſororis Balthaſar: per quam idem Balthaſar adeptus eſt Babyloniæ regnum. Petebat Cyrus ab Balthaſar partem eiuſdem regni:& ille contempſit eum habere conſortem: vnde Cyrus Rex Perſarum congregato exercitu cum Dario auunculo o Rege Medorum Aſſyrios & Babyloniam petit bello vendicaturus regnum Bal r. Sc ndens autem primo impetum fluminis Tigris ſecundæ poſt Euphratem ma inis, ipſum flumen per magnas conciſum deductumq; foſſas in trecentos ſexa ta alueos comminuit: & alueum ad ſiccum vſq; perduxit. o prædoctis opere foſ ous etiam uphratem longe validiſſimum fluuium per mediam Babyloniam interfl entem multis foſſis deriuauit: ac ſic meabilibus vadis eo diminuto exercitib. ſuis iter ſi um aperuit. Intrauerunt igitur hoſtes: & capta eſt vrbs tunc longe cunctis glorioſior & opulentior: quam humano opere poſſe extrui vel humana virtute capi vel deſtrui poſſe, fere apud mortales incredibile videbatur. Ipſa nocte Balthaſar viderat manum ſcribentem contra ſe in pariete: & eadem nocte interſectus eſt à Chaldæis.

Darius regnauit annis triginta quatuor. Huius anno ſecundo Iudæorum eſt captiuitas reſoluta. Cyrus enim tanquam maiori in omnibus deferebat. Nempe Babylonia a Nembrot gigante fundata, a Semiramide Regina reparata delitiis & fortitudine abundabat. Hæc campi planicie vndique conſpicua, natura loci lætiſſima castrorum altitudine mirifice decorata, mœnibus paribus per quadrum pulchre diſpoſita, firmitas & magnitudo murorum eius vix relatu credibilis, habens in latitudine cubitos centum quinquaginta & altitudine ſexcentos ab hoſtium cunctorum inc ſibus ſecura videbatur. Ceterum ambitus eius quadri gentis octo inta ſtadiis circumuenitur. Ipſa autem latitudo murorum in conſummatione pinnarum, vtroque latere habitaculis æque diſpoſitis media intercapedine ſui iu ctas quadrigas capit. Murus coctili latere tq; inte o ſo bitumine rat compactus.

Foſſa extrinſecus late p... ens vndique vice amnis circumflu... fro... ... ... rorum erant centu... portæ æreæ nimiæ magnitudi... s. Et t... men Baby... ... fortis & magna minima mora victa & capta ſubuerſa eſt. Cyrus poſtquam Ba... loni... vt hoſtis inuaſit vt victor euertit, vt Rex diſpoſuit, bellum tranſtulit in Libyam.

Tenuit Darius anne primo monarchiam ſibi exhibente obed... ... Cy... ſecundo vero anno conſtituit Cyrum monarcham, quia cum ſuper ſalutem p... op... diligebat. Vnde Cyri monarchiæ anno primo ſuſcitauit Deus ſpiritum e..., & dedit libertatem omnibus Iudæis, qui erant in regno ſuo, & licentiam redeund... in ... dæam, & ædificandi domum domini. Cumque Iudæi inciperẽt ædificare, Samaritæ inuid... tes impediebant eos. Et cum non poſſent eos impedire per ſe, deder... ... cta Principibus Regis Perſarum, qui erant poſiti ſuper terram, vt eos impedirent. Vnde factum eſt vt ignotante Cyro adeo impedierint eos, quod iu... ... ta an... is, in quibus Cyrus regnauit, non erexerunt muros templi niſi vſque ad apodationem. Porr... Cyrus cum percuſſiſſet Creſum iuxta fluuium Halim, gentem Lydorum bellicoſiſſimam aſtute redegit in ſocordiam: tradidit enim illis ſollemnitates & lud... s, præc... piens eis vt luſibus, comeſationibus & amplexibus vacarent quaſi beneuolentiam in eis oſtendens: & in hunc modum eos eneruauit: & quos bello non poterat, per l... idinem expugnauit. Poſtea vero miſit nuntios ad Thomirim Reginam Maſagetar... m, v... cum acciperet in coniugem. Quæ cum nollet ab exercitu Thomiris Cyrus bello victus eſt & occiſus. Quæ caput illius præciſum in vtrem plenum ſanguine humano proiiciens inſultando dixit: ſatia te ſanguine quem ſitiſti.

In diebus Cyri ſeptimus Rex Romanorum Tarquinius ſuperbus à regno eſt expulſus & merito, quia vrbem velut Rex premebat, velut exactor ſeruitiis per... rgebat, velut hoſtis bellis & ſeditionibus regnum euertebat, & crudelitate Tarquiniorum, quos ſecum habebat, deuaſtabat Romam. Hic excogitauit diuerſa genera tormentorum ſcilicet, vincula taurea, fuſtes, latumias, carceres, compedes, catenas, & exilia. Cauſa etiam Tarquinii iunioris filii ſui, qui Lucretiam nobilem matronam corrupetat, omnibus erat odioſus. Poſt hunc Romani ſibi conſules præfecerunt, & leges ſtatuerunt vſque ad Iulium Cæſarem. Sicque factum eſt, vt cadente Babylonia ſurgeret Roma. Babylon namque à Cyro Rege Perſarum eſt ſubuerſa & Roma eo tempore à peſtifera Tarquiniorum Regum dominatione eſt liberata. Siquidem cecidit orientis regnum, & ortum eſt imperium occidentis. Et per quatuor mundi partes quatuor regnorum principatus eminentes extitiſſe noſcu... ur. Babylon... m regnum ab oriente, Carthaginenſe à meridie, Macedonicum à ſeptentrione, ab occidente vero viguit Romanum imperium. Primus conſul Romanorum Brutus fuit vix tenente Roma imperium vſque ad quintumdecimum m... arium: quamuis quædam aliæ regiones ſibi iam fauorem & ſeruitium exhiberent propter eius fortitudinem & prudentiam. Inde etiam tribuni plebis & dictatores & rurſum conſules rempublicam rexerunt vſque ad Iulium Cæſarem.

Mortuo Cyro ſucceſſit ei filius eius Cambyſes qui apud Eſdram Artaxerxes vel Aſſuerus dicitur. In hiſtoria vero Iudith Nabuchodonoſor vocatur. Per idem tempus Iudith hiſtoria ſcribitur. Pythagoras quoque Arithmeticæ artis inuentor, atque Xenophanes comœdiarum ſcriptor inſignis habetur. Ieſus ſacerdos magnus, & princeps gentis Zorobabel ... ar... t. Aggæus, Zacharias, & Malachias prophetæ cl... uerunt. Cambyſes autem ingreſſus Ægyptum vaſtauit eam & condidit Babylonem in Ægypto: cumque reuerteretur ab Ægypto ægrotabat & ferebatur ceruicibus Regum. Et mortuus eſt in Damaſco.

Erant tunc in Perſide ſeptem magi, id eſt, ſeptem ſapientes, & conuenerunt inter ſe vt venirent diluculo in atrium palatii ſuper equos ſoli ante fores templi. Et cuius equus prius hinniret, Rex conſtitueretur. Erat vnus eorum Darius filius Hiſtaſpis: qui ſecrete ſe mandauit cuſtodi equorum ſuorum vt in loco ad quem in craſtinum conuenire debebant, equo ſuo de nocte ſupponeret equam. Quo facto cum in craſtinum ſeptem ma... i ad dictum locum veniſſent, ſtatim ad equæ memoriam equus Darii hinnit... m ... & c... ntinuo Darius i... Regẽ eſt eleuatus. E... at ei valde familiaris Zorobabel, & c... tinuit a... eo anno ſ... ndo regni ſui conſtructionem templi, & vaſa domini remit... ti... Hieru... ſal. Et conſummatũ eſt tẽplũ quadrage... ... ſexto anno a prima licentia quã de... C... s ... ... & ædificand... te... lum. Vnde ... Euangelio dicitur: qua... ... & ſex annis ædificatu eſt templũ hoc. Poſt Dariũ Xerxes filius eius reg... uit, qui ... eũ coluit

ca[illegible], & multa glorioſe geſſit. Darius autem magnus filiam Cyri duxerat vxorem ex qua genuit Xerxem, qui regnauit annis viginti. A quo tempore in Iſrael non Reges ſed Principes fuerunt vſque ad Hyrcanum & nepotem eius Ariſtobolum. Tunc temporis Herodotus hiſtoriarum ſcriptor & Xeuſis agnoſcitur pictor, Heſiodus, Pindarus; Sophocles, & Euripides tragœdiarum ſcriptores fulſerunt, Gorgias primus rhetor claruit. Hoc tempore lapis habens formam caprinam in Ægæum mare viſus eſt cecidiſſe de cœlo.

Artaxerxes qui & Longimanus regnauit annis quadraginta. Eſdras ſacerdos legem à Chaldæis ſuccenſam per ſpiritum ſanctum reparauit, & ſcribendi modum & nouos apices litterarum excogitauit, qui faciliores ad ſcribendum fierent & ad pronunciandum. Prius enim arantis more ſcribebant de ſiniſtra in dextram & de dextra in ſiniſtram, vnde ſcribere dicitur exarare. Nehemias muros Hieruſalem reſtaurauit, & dux Iſrael fuit. Ariſtarchus, Ariſtophanes, Sotades tragœdiarum ſcriptores habentur. Hypocras medicus, Socrates philoſophus & Demetrius claruerunt. Darius qui & Nothus annis decem & nouem. Plato philoſophus floruit. Dionyſius in Sicilia tyrãnidem exercuit. Ignis de Æthna vſque ad mare erupit. Ægyptus à Perſis receſſit. Hic fecit vineam auream in qua erant diuerſi generis gemmæ pro racemis pendentes. Artaxerxes qui à Iudæis Aſſuerus dicitur, annis quadraginta. Eſter hiſtoria expletur. Plato quoque & Xenophon claruerunt. Athenienſes viginti quatuor litteris vti cœperunt, cum antea ſedecim ſolummodo vterentur. Senones Galli duce Brenno Romam inuaſerunt & ex ea partem maximam cremauerunt. Romani ſex mẽſibus tribunis militaribus pro cõſulibus vti cœperunt. Obiit Anaxagoras philoſophus & Heraclytus tenebroſus atque Democritus. Socrates venenum bibit & mortuus eſt. Diogenes claruit. Magnus philoſophus Ariſtoteles Hiſpanus natione in Græcia Platonem audiuit: & in multis floruit maxime dialectica & metaphyſica. Artaxerxes annis viginti ſex. Hic Ochus dictus eſt & ciuitate Apodaſmo Iudæorum capta in Hircaniam accolas translatos iuxta mare Caſpium collocauit. Arſes annis quatuor. Demoſthenes primus orator agnoſcitur. Romani Gallos ſuperauerunt. Iudæorum Pontifex maximus Iaddus: cuius frater Manaſſes templum in monte Garizion cõſtruxit ad ſimilitudinem templi Hieruſalem: & multos Iudæorum ſecum aſſociauit. Darius annis ſex. Eodem tempore Manlius Torquatus conſul Romanorum filium ſuum virgis cæſum ſecuri percuſſit, quia contra imperium conſulum cum hoſtibus pugnauit, & tamen vicit eos.

Alexander Macedo annis quinque. Iſte regnauit annis duodecim: ſed illi quinque hic tantummodo computantur quibus Aſiæ monarchiam tenuit ſolus. Fuit filius Philippi Regis Macedonum: qui per inſidias eſt peremptus à Pauſania trahente genus ab Oreſte. Alexander viginti annorum erat cum regnare cœpiſſet: qui volens obtinere Syriam tranſiit Helleſpontum. Et congregati ſunt aduerſus eum duces Darii qui erant trans flumen: & ſuper Granicum fluuium expugnauit eos. Tunc Darius Arſami filius collegit exercitum magnum, & tranſiuit Euphratem, & montes Ciliciæ, ſperans iuxta montem Taurum in Armenia minore Macedones expugnare. Commiſſo autem prælio victus eſt Darius ab exercitu Alexandri: & capta matre eius vxore ac filiis ad Perſas fugit. Alexander autem cepit Damaſcum & ſubiugata Sydone Tyrum obſedit. Et ſcripſit ad Iaddum principem ſacerdotum in Hieruſalem, vt ſibi præberet auxilium & exercitui venalia præpararet & redderet ſibi tributa, quæ prius Dario conferebat. Reſpondit autem Iaddus ſe Dario ſacramenta dediſſe, nec eo viuente poſſe tranſcendere conſtituta. Tunc iratus Alexander valde comminabatur Iudæis, & iniectis aggeribus coæquanit muris ciuitatis, & cepit Tyrum fortiſſimam ciuitatem: quam fortis Rex Nabuchodonoſor fere per quatuor annos obſedit & eam non potuit capere. Deſtructa igitur Tyro & terræ coæquata magnus timor inuaſit omnes orientales qui audierũt. Poſt hæc obſedit Alexander Gazam, & ea capta Hieroſolymam feſtinabat. Timentes autem Iudæi clamauerunt ad dominum, & immolabant hoſtias. Summus ſacerdos Iaddus obtulit ſacrificium. & cũ obdormiſſet admonitus eſt à Deo quid faceret. Et exurgens à ſomno ciuitatem Hieruſalem multis inſigniis ornauit: & ipſe pontificalibus indutus, & reliqui ſacerdotes cum eo ſtolis legitimis decorati venienti Alexandro obuiã extra ciuitatem proceſſerunt. Alexander autẽ intuens ſummum Pontificẽ ſacris veſtibus inſignitũ ira mutata in manſuetudinẽ ſtatim de equo deſcendit, & nomen domini quod ſcriptũ erat in lamina aurea, quæ erat in fronte ſacerdotis, adorauit. Interrogatus autem quare ſacerdotem gentis Iudææ adoraſſet, reſpondit:

Non hunc adoraui, ſed Deum cuius principatum ſacerdotii gerit: nam per ſomnium in tali habitu Deum conſpexi, dum eſſem in Macedonia: qui mihi totam Aſiam ſe daturum promiſit. Ingreſſus itaque vrbem Alexander ſecundum iuſſionem ſacerdotis in templo ſacrificium obtulit, & dona multa auri & argenti contulit: & conceſſit Iudæos vbique patriis legibus vti, & ſeptimum annum ſine tributo eſſe propter ſabbatum terræ: atque exinde cum lætitia & deuotione profectus eſt. Cumque veniſſet ad montes Caſpios, miſerunt ad eum filii captiuitatis decem tribuum poſtulantes, vt daret eis licentiam in terram Iſrael reuertendi. Qui cum quæſiſſet captiuitatis cauſam, accepit eos adeo Iſrael receſſiſſe idolis & vitulis aureis immolando. Tunc reſpondit quod arctius includeret eos: cumque anguſta viarum loca obſtrueret molibus [illegible] natis terra ſubito tremuit, & fulgur cecidit, & præciſis rupibus maxima montium pars corruit & loca meabilia obſtruxit. Rex autem Alexander interfecit Darium Regẽ Perſarum & Regem Porũ: qui fecerat vitem magnã ex auro: vbi erãt quaſi acerui omnium lapidum pretioſorum inæſtimabilis pretii. Accepit aurum & lapides Alexander & diuiſit exercitibus ſuis. Et cum poſt multos triumphos totius Aſiæ monarchiã obtinuiſſet, poſuit in Lybia Gades, id eſt, columnas æreas & marmoreas & arcum triumphalem. Reuertens autẽ in Babylonem ſumpto veneno, vſum linguæ amiſit: & extremam voluptatem ſuam ſcripto expreſſit. Noluit monarchiam ſuam in aliquem transferre: ne aliquis par ei potentia apud poſteros legeretur. Duodecim quos ab adoleſcentia ſocios habuerat regni ſucceſſores inſtituit. Hæc autem inſtitutio nõ ſtetit: nam quatuor ex his abiectis aliis regnauerunt. Fertur etiã duodecim Alexandrias cõdidiſſe per numerum annorum quibus regnauerat: in Lybia quoque Aretho condidit ad indiciũ virtutis ſuæ. Tunc regnũ Perſarum deletũ eſt. Poſt mortẽ Alexandri regnũ eius diuiſum eſt ſecundũ Danielis prophetiã in quatuor ventos cœli. In Ægypto enim quæ eſt ad meridiem primus regnauit Ptolemęus, qui Soter eſt cognominatus filius Lagi: a quo ſequẽtes Reges Ægypti Ptolemæi dicti ſunt. In Macedonia Philippus, qui & Arideus, frater Alexandri, quæ eſt ad occidentẽ Syriæ & Babyloniæ & ſuperioribus locis, quæ ſunt ad orientem, Seleucus Nicanor imperauit Aſiæ & Ponto & ceteris in eadem plaga prouinciis, Antigonus imperauit ad ſeptentrionem.

Poſt Alexandrum in Syria regnauit Seleucus. Poſt Seleucum Antiochus Soter: à quo ſucceſſores Reges Antiochi dicti ſunt. Poſt Antiochus Theos. Poſt Antiochus Galericus. Poſt Antiochus Magnus. Poſt Antiochus Epiphanes. Hic cum eſſet Romæ pro patre obſes, mortuo patre clam reuerſus in Syriam exhibuit ſe benignum omnibus & munificum. Strenuus erat in agendis & acer in hoſtes: vnde a populo cognominatus eſt Epiphanes, quod ſonat illuſtris. Qui cum ſibi regnum adeptus eſſet, aperuit malitiam inſitam ſibi, & erexit ſe impius contra Deum. Hic enim Hieruſalem dolo inuaſit, & templum expoliauit, Ephebiam, id eſt, Lupanar ephoborum in Hieruſalem conſtituit, leges Dei abſtulit, cunctos ſibi ſubditos in idolatriam impulit, & ſummum ſacerdotium impiiſſimo Iaſoni vendidit. Ob quam cauſam ignis ſacrificii, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis & etiam amplius in puteo ſub aquis vixerat extinctus eſt ſuper altare, quamuis lignorum fomite nutriretur. Vnde notãdum quam inæſtimabile malum ſit apud Deum vitium ſimoniæ.

Ptolemæus Soter poſt Alexandrum regnauit in Ægypto annis quadraginta. Hic in Iudæam ſub ſpecie ſacrificandi Deo Hieruſalem veniens die ſabbathi multos Iudæorum cepit: & tam de Iudæa quam de Garizim captiuos trahens ad Ægyptum redegit & venditioni expoſuit: vnde a negotiatoribus nationum per multas regiones diſtracti ſunt & diſperſi. Inde eſt quod in actibus Apoſtolorum legitur: quod erant habitantes in Hieruſalem Iudæi viri religioſi ex omni natione quæ ſub cœlo eſt. Tunc liber primus Macchabæorũ incepit. Menander Comicus, & Zenon & Theophraſtus philoſophi claruerunt Eo tempore Apius Claudus Cæcus Romæ claruit: qui aquas Claudias induxit, & viam Apiam lapidibus nigris ſtrauit. Cenſu Romæ agitato inuenta ſunt ciuium ducenta ſeptuaginta millia: quoniam ſingula capita ciuium dederunt nomen vt certus numerus haberetur. Conditæ ſunt à Romanis Ariminum & Beneuentum.

Ptolemæus Philadelphus annis triginta octo. Hic nutu Dei dedit edictum, vt omnes Iudæi qui erant ſub eius ditione, haberent licentiam in terram ſuam redeundi, & obſeruandi legem Dei. Miſit etiam munera ad Eleazarum ſummum ſacerdotem in Hieruſalem [illegible] ns vt mitteret ſibi legem Dei & viros peritos qui eam transferrent [illegible] Hebræo in Græcu. Eleazarus verũ miſit ſapientiſſimos viros ſeptuaginta duo [illegible] ad Ptolemæũ. Qui recepit eos honorifice: & quidquid ab eis obſcurũ q[illegible]

& ma-

& [illegible] one Dei & adminiſtratione regni: & in ſeptuaginta duobus diebus [illegible] tranſtulerunt totam legem: & per ſpiritum ſanctum vna & eadem [illegible] quam in ſententiis inuenta eſt editio omnium. Placuit factũ Regi: & [illegible] remuneratos remiſit gratias agẽs. Eleazaro quoq; tranſmiſit munera multa [illegible] miſit vaſa ſancta quæ potuit inuenire. Miſit etiam menſam magnam [illegible] pretioſiſſimis inſignitam: cuius ſpiſſitudo cum eſſet dimidii cubiti, opus tamen materiam ſuperabat. Eo tempore Soſtratus Pharum in Alexandria conſtruxit [illegible] valde: erat enim turris altiſſima in littore maris ſita, non in terra fundata, [illegible] quatuor cantos vitreos poſita: & tantæ magnitudinis artificio quod ignis in [illegible] poſitus totum littus irradiabat. Erat quoq; in ea mirabile phanum ſepulchrum [illegible] Siciliæ admiratione dignum: nam ſaxa iacta ſuper eum reſiliunt. Tunc Aratus [illegible]ogus claruit: & argentei numi primum Romæ cuduntur. Carthaginenſes nauali [illegible] vicerunt Romanos Metello conſule fugato.

Ptolemæus Euergetes frater Philadelphi annis viginti ſex. Hic ab Ægyptiis Euergetes [illegible] cſt, quod reuectio ſonat. Etenim poſt vaſtatam Syriam, Ciliciam, & partẽ [illegible] innumera ſpolia quæ cepit, etiam Deos eorum quos Cambyſes in Perſas [illegible] erat, reportauit. Eo tempore Ieſus filius Sirac eccleſiaſticum librum ſapientiæ [illegible] ſuit, & quædam Salomonis verba interſeruit in eo. Ennius Tarentinus a Catone [illegible] Romã translatus eſt. Quadraginta fere millia Gallorũ a Romanis cæſa ſunt. [illegible] Rhodũ coloſſus magnus corruit terræmotu. Erat enim imago maxima tam miræ [illegible] dinis, vt ſagitta ad ſummũ dirigi non valeret. Caput eius tantæ magnitudinis [illegible] capere poterat triginta coros grani: in inferiori parte in plantis pedum eius aper[illegible] erat, vnde homo intraret & ad caput aſcenderet.

Ptolemæus Philopator annis decem & ſeptem. Fuit filius Euergetis. Ab iſto Iudæi prælio victi ſexaginta millia corruerunt: Siciliamq; Marcellus conſul obtinuit.

Ptolemæus Epiphanes annis viginti quatuor. Libri ſecundi Macchabæorum hiſtoria inchoat. Hac ætate Romani victos Græcos liberos eſſe iuſſerunt dicentes: impium eſt ſeruos eſſe, apud quos philoſophia primum orta eſt magiſtra morum & inuentrix liberalium diſciplinarum.

Ptolemæus Philometor annis triginta quinq;. Per idem tempus Scipio Africanus [illegible] & Terentius comicus claruit. Hunc Ptolemæum Rex Syriæ Antiochus magnus [illegible] & Iudæam ſibi ſubiugauit. Tributa ſeptimi anni & miniſtrorũ templi, quæ Philadelphus [illegible] relaxauerat, reuocauit. Qui dum finitimas regiones ſupramodum infeſtaret, delata eſt res ad Romanos: & miſſi ſunt ad eum Scipio Africanus & Scipio Naſica & [illegible] tione ſub religione iuriſiurandi amouerunt eum. Inſuper tulerunt ab eo o[illegible] filium eius Seleucum. Quem volens recipere ab eis tradidit pro eo filium minorem natu Antiochum Epiphanẽ: ita quod eſſet obſes perpetuus. Antiochus magnus regnante Ptolemæo Epiphane Syriam & Ægyptũ fortiter infeſtabat. Onias autẽ ſacerdos [illegible] aſſumptis plurimis Iudæorũ fuit in Ægyptũ: & accepit a Rege, Helipoleos regionẽ & in eo ſtruxit templũ ſimile templo Iudæorũ aſſerens ſe implere vaticiniũ Iſaiæ dicentis [illegible] altare domini in Ægypto & titulus eius in terminis eius. Hoc templũ Ptolemæus Philometor multis diu[illegible] & gloria decorauit: quod poſtea Veſpaſianus cum ip[illegible] tare quæ dicebatur Oniæ funditus euertit. Occiſus eſt in Perſide Antiochus in p[illegible]no Nanneæ, id eſt, fortunæ: & membratim eiectus eſt à ſacerdotibus qui doloſe promiſerant ei theſauros: & regnauit pro eo filius eius Seleucus peſſimus & iners. Eo tempore Ariſtobolus natione Iudæus peripateticus philoſophus ſcripſit commentarios in Moyſem Ptolemæo Philometori. Antiochus vero Epiphanes qui erat Romæ obſes, occulte fugit in Syriã, & obtinuit regnũ. Hic templũ Hieruſalẽ ſpoliauit, & omnẽ vſum ſa[illegible] mo[illegible]: idolũ Iouis Olympici inter duos Cherubim poſuit, & ſanctuarium [illegible]t. Penſanda valde [illegible]unc pruden[illegible] Romanorũ: nã ſubditos ſibi, amicos vocant [illegible] defendentes. Vnde cum Antiochus obſideret Alexandriã Ægypti, legati R[illegible] miſſi ſunt ad Ægyptios liberandos quib. fœderati erant. Cumq; applic[illegible] [illegible] eis obuiã Antiochus. & cum ſtaret in littore, dixit ei Marc. Publius: Se[illegible] populusq; Romanus præcipiunt tibi recedere ab amicis ſuis: cumq; ille peteret [illegible] dendi, Marcus circa illũ fecit circulũ in ſabulo dicens: Senatus populusq; Ro[illegible] præcipiunt [illegible] ne egrediaris de hoc circulo donec reſpondeas. Ad quę An[illegible]us: ſi ſic [illegible] eſt ſenatui populoq; Romano recedendũ eſt: & receſſit ab Ægypto. [illegible] M[illegible]hatias l[illegible] patrias f[illegible]er vind[illegible]. Quo mortuo Iudas Macchabæus ducatum Iudæorum ſuſcepit. Antiochus autem cum iteru pr[illegible]poneret Iudæam

euertere & facere Hieruſalem polyandrium Iudæorum, iuſſit [illegible] rum: & ſtatim apprehendit eum grauis dolor viſcerum, & eaden [illegible] terram colliſus eſt: ferebatur humeris in geſtatorio, & ebullientes vermes [illegible] carne eius: & nec ipſe nec exercitus fætorem illius poterat ſuſtinere. Cogn[illegible]hus potentiam Dei: & fatebatur ſe pati hoc pro violatione templi, atque inter amariſſimos dolores in mont bus miſerabiliter mortuus eſt.

Ptolemæus Euergetes annis viginti nouem, qui Philologus dictus eſt. Hoc tempore per conſules Brutum & Tolemonem Hiſpaniæ maior pars a Romanis plus ſapientia quam armis obtenta eſt: & conſtructa ciuitas Toletana. Ionathas dux & pontifex Iudæorum. Quo à Triphone interfecto Simon frater eius in ducat[illegible] & ſac[illegible]rdotium eleuatur: & quia Romani ſapienter & clementer ſe gerebant regendo fere totus orbis eorum dominium expetebat.

Ptolemæus Soter annis decem & ſeptem. Varro Ciceroque naſcu[illegible]tur. Thraces Romanis ſubiiciuntur.

Ptolemæus Alexander annis decem. Syria per Gabinium ducem in Romanorum dominium tranſit.

Ptolemæus Phiſcon Cleopatræ filius annis octo. Hic poſtquam à matre per Gabinium ducē fuerat eiectus anno octauo regreſſus de Cypro regnū obtinuit: eo quod Alexandrū, qui ante eum regnauerat, ob interfectionē matris ciues à regno expulerāt. Per idem tempus Sylla Athenienſes vaſtat: Saluſtius quoque hiſtoriographus naſcitur. Ariſtobolus filius Ioannis Hyrcani regnum & pōtificatum Iudæorū poſt captiuitatē Babyloniæ obtinuit primus. Plotius Gallus latinam rhetoricam primus docuit Romæ.

Ptolemæus Dionyſius annis triginta. Per idem tempus Caro philoſophus claruit. Virgilius naſcitur Mantuæ: qui multa Romæ & Neapoli humana ſapientia glorioſe fere incredibilia fecit: cuius etiam carmina de Chriſto manifeſtiſſime prophetare videntur. Horatius naſcitur in † Venuſina. Cicero laude oratoria celebratur. Apollodorus clarus habetur, qui poſtea extitit præceptor Auguſti. Ouidius philoſophus poeta naſcitur. Pompeius capta Hieroſolyma templum irreuerenter intrauit, & vſque ad ſancta ſanctorum aſcendit: cuius miratus pulchritudinem nihil de theſauris domus Domini abſtulit, ſed intactos permanere præcepit: Iudæos tamen tributarios Romanis fecit.

Venuſia.

Cleopatra regnauit annis duobus. Hæc Ptolemæi Euergeris Regis Ægypti fuit filia, & fratris Ptolemæi Philopatoris ſoror & coniux effecta. Quæ dum Philopatorem regno fraudare voluiſſet, tempore belli ci[illegible]ilis in Alexandria occurrit Cæſari: & per ſpeciem atque ſtuprum regnum ſibi & mortem Ptolemæo apud Iulium impetrauit. Atque Alexandriæ regnum per Iulium Cæſarem in Romanam tranſiit ditionem. Regnum Ægyptiorum finit. Cleopatra poſtea Antonio Cæſari nupſit: & inter Octauianum Auguſtum & Antonium diſcordiæ nutrix fuit.

Cæſar Iulius annis † quinque. Ab iſto ſequentes imperatores Romani Cæſares vocati ſunt. Hic primus Romanorum monarchiam tenuit & inter mortales victorioſiſſimus fuit.

Quatuor.

Octauianus Auguſtus ante natiuitatem Chriſti imperauit annis quadraginta vno. cuius incipiente imperii anno quadrageſimo ſecundo in Bethleem Iudæ de virgine Maria natus eſt Chriſtus. Ab iſto ſequentes imperatores Romani Aug[illegible]ti [illegible] ſunt. Finit ætas quinta ſeculi. Tamen ordiendum eſt qualiter ſacerdotium & regnum Iudæorum poſt captiuitatem Babyloniæ fuerit reparatum, vt ad narrationem ſextæ ætatis ſeculi clarius accedamus.

Poſt mortem Simonis ducis & ſacerdotis magni, qui fuit vltimus quinque filiorum Mathatiæ, ſucceſſit ei filius eius Ioannes cognomine Hyrcanus: qui tale cognomen [illegible]rtitus eſt eo quod Hyrcanorum populos in bello ſtrenue ſuperauit. Hic inſe cu[illegible]ſt [illegible]tolemæum, qui patrem eius Simonem dolo interfecerat, matremque eius c[illegible] du[illegible]bu[illegible] paruulis tenebat in vinculis, & [illegible]ugerat ad Dagon oppidum vltra Hierichonta. [illegible]bſeſſo vero oppido cum Ioannes acriter in[illegible]terer, Ptolemæus matrem eius & fr[illegible]tres ſuper muros cædebat vſque ad ſanguinis effuſionem: fractusque pietate Ioannes [illegible]b impug[illegible]atione ſe temperabat: matre t[illegible]men [illegible]mante ne propter ſe ſ[illegible]neret [illegible]emæi ſcelus multum, mortem enim ſuam ſic [illegible]icare meliorem immortalitate. [illegible] diutius tracta ob[illegible]idione ſepti[illegible]nus aduenit annus [illegible] Iudæis feria[illegible], rec[illegible]qu[illegible] obſ[illegible]ione Ioa[illegible]es. Ptolemæus v[illegible] matre [illegible] & fratribus occiſis fugit ad Zen[illegible]nem Philadelphæ Tyrannum, qui Cotyla dicebatur.

Poſt

Poſt Antiochus Pontius Rex Syriæ obſedit Hieruſalem. Quamobrem aperuit Ioannes duos de octo loculis circunſtantib. ſepulchrum Dauid:& ſuſtulit ex eis pluſquam tria millia talentorũ auri & argenti, deditq; trecenta talenta Antiocho vt ab obſidione recederet,& vt placaret murmur populi de ſepulchri apertione,de reliqua pecunia primus inſtituit hoſpitale pauperũ in Hieruſalem & muros fortes in eo inſtituit ad defenſionẽ templi. Samariam captam ſolo æquauit: quam poſt Herodes inſtaurans Sebaſtem nominauit. Eodem tempore mortuo Ioanne filio Simonis, qui cognominabatur Hyrcanus,rebus optime adminiſtratis relictis quinq; filiis Ariſtobolo & Antigono cum tribus aliis minoribus, Alexandra vxor Ioannis diſertiſſima ex præcepto Ioannis præerat Iudæis,eo quod nullus filiorum ad populum regendum ſufficeret. Ariſtobolus vero impatiens dominij materni matrem cum fratribus minorib. incarcerauit: & Antigonum,quem diligebat ſecundum à ſe cõſtituit:impoſuitq; ſibi diadema regni & ſacerdotii,&reſtitutum eſt regnum Iudæ. Fluxerant à Sedechia vel à captiuitate Babylonis anni quadringenti ſeptuaginta quinq;. Ariſtobolo autem præciſum eſt regnũ, & non regnauit niſi per annum,eo quod matrem fame peremerat in vinculis. Conſilio etiam vxoris ſuæ fratrẽ ſuum Antigonum interfici fecit,& ipſe poſtea expirauit. Quo mortuo vxor eius,quæ prolem ex eo non ſuſceperat,fratres viri ſoluit à vinculis maiorem natu Alexandrum Regẽ conſtituens,qui cognominatus eſt Iannæus. Hic Alexander filius Ioannis Hyrcani regnauit annis triginta octo. Accepit vxorẽ nomine Alexandram,quæ & Salome dicta eſt. Adeo nequiſſimus fuit quod in trib. annis circiter quinquaginta millia ſeniorum interfecit,quia facinora eius deteſtabantur:Cumq; offenſus eſſet populo,muniuit ſibi palatium in turri,quæ Baris dicebatur,quam duo viri defendere poterant ab omni viuente. In tantum odioſus erat Iudæis vt ſemel percunctati ab eo quo pacto poſſet eos ſedare,reſponderint,ſi moreretur. Ob hoc in plateis Hieruſalẽ octingentos viros vxoratos ſuſpendit,vxoresq; eorum & liberos necauit. Sciens itaq; filios pro patre Iudæis odioſos,regnum reliquit vxori, quæ ſub viro reſiſtens ipſius tyrannidi beneuolentiam ſæpe comparauerat,& ſimulatam religionem in habitu præferebat. His temporibus Iogurta contra Romanos dimicans à Sylla & Mario captus eſt. Romæ ars rhetorica cępit haberi edocta à Plotio Gallo. Alexandra dum regnaret Hyrcanum primogenitum ſuum Pontificem declarauit eum futurum Regẽ iudicans quia modeſtus erat. Minorẽ vero Ariſtobolum,eo quod feruentis animi videretur,priuatũ viuere coegit. Eo tempore orta eſt in Iudæa hæreſis Phariſæorũ, quorum conſilio vtebatur in omnib. Alexandra. Nono autẽ regni ſui anno ægrotauit Alexandra: & Ariſtobolus collecta plurimorũ manu poſt matrẽ nitebatur regnare. Ob hoc mater miſerata querelarũ Hyrcani acceptos obſides coniugẽ &filios Ariſtoboli in cuſtodia recluſit,ne regnum ſibi Ariſtobolus vſurparet. Mortua vero Alexandra Ariſtobolus contra fratrẽ mouit arma,& in congreſſione victus Hyrcanus fugit in Hieruſalẽ. Tandem ea lege in concordiam redierunt,vt Ariſtobolus regnaret,&Hyrcanus ſub eo quibuslibet honorib. fungeretur. Orta tamen iterum diſcordia magna inter Hyrcanũ & Ariſtobolũ,ſuper obtentu regni fortiter contendebant. Tunc temporis Pompeius, qui miſſus erat à Romanis contra Tigranẽ Armenię Regẽ,cum audiſſet fratrum diſſenſionem,in Iudęam venit,atq; legati a fratribus vtrinq; venerunt eius auxilium poſtulantes. Properãte vero Hieroſolymam Pompeio occurrit ei Ariſtobolus pollicens illi infinitam pecuniam,ſeq; Romano imperio de cætero pariturum. Cumq; miſſus eſſet Gabinius ad accipiendam pecuniam & vacuus reuerteretur,Pompeius Ariſtobolum in cuſtodia collocanit. & obſedit Hieruſalem : atq; à fautoribus Hyrcani in vrbem receptus eſt. Fautores vero Ariſtoboli ſeceſſerunt in templum:ſed à Romanis fortiter debellati. templum irruptum eſt & à Romanis prophanatum , ita vt equos in porticibus ſtabularent. Ob quam cauſam creditur, nunquam de cætero pugnaſſe Pompeium quin vinceretur,qui hactenus fortunatiſſimus fuerat. Impoſuit Pompeius Hieroſolymis tributum Hyrcano Pontifice declarato,& Ariſtobolum cum duobus filiis Alexandro & Antigono & totidem filiabus captiuauit : Romamq; per Ciliciam properabat Syria & Iudæa adminiſtratione Scauro commiſſa relictis ſecum duab. cohortibus, Alexander vero filius Ariſtoboli ex itinere fugit:qui magna manu collecta Iudæam deuaſtabat,& Hyrcano prominebat. Obtinebat autẽ munitiſſima loca:& in caſtro Alexandro à Gabinio obſeſſus conſilio matris Alexander ſe & caſtra ſua tradidit:quæ Gabinius funditus euertit. Poſt hæc Gabinius cura templi Hyrcano mandata gentẽ Iudęorũ in quinq; conuentus diuiſit quaſi per pentarchias Iudææ ſuperbiam frangens. Eo tempore Antipater alienigena factus eſt amiciſſimus Gabinio : adeoq; claruit quod data eſt ei vxor

Regis Arabum Cypris nomine: qui ſuſtulit ex ea quatuor filios & filiam, id eſt, Phaſelum, Herodem, qui poſt dictus eſt Aſcalonita. Tertius Ioſipus, quartus Pheroras, filia dicta fuit Salome. Poſt hęc caſu elapſus eſt Ariſtobolus Roma, qui magna manu Iudęorum conflata in Iudæa Alexandriã muro recingebat. Ad quem debellandũ miſſus eſt à Gabinio Antonius. Captusq; iterum Ariſtobolus, cum filiis Romæ incarceratus eſt: ſed filii eius in Iudęã remiſſi ſunt. Poſt hęc cum Gabinius apud Ægyptum detineretur, Alexander Ariſtoboli filius Iudęos iterũ ad diſſenſionẽ reduxit. Sed rediens Gabinius eos pacificauit, & Hyrcano pontificatũ confirmauit. Quo mortuo miſſus eſt præſes Syriæ Craſſus, vt etiam Parthos, qui iam Romanis imminebant, reprimeret. Hic tulit fere totum aurũ de templo ad duo millia talentorum à quibus Pompeius abſtinuerat. Et ob hoc ex Romani ſenatus ſententia † Caſſius aurũ igne liquefactũ in os eius infudit donec moreretur dicens: Aurum ſitiſti, aurum bibe. Eo tempore factũ eſt diſſidium inter Romanos pro Pompeio & Iulio Cæſare. Cæſar autem poſt ſenatus & Pompeii fugam trans mare Ioniũ rebus omnibus Romaq; potitus ſolutum Ariſtobolum cum duabus cohortib. in Syriam miſit per hunc Iudæã ſibi poſſe ſubiici arbitratus. Verum ſpes Cæſaris fruſtrata eſt. Nam ab amicis Pompeii veneno periit Ariſtobolus: occiditur quoq; filius eius Alexander Antiochiæ à Scipione. Solus Antigonus ſuperſtes remanſit cum ſororibus ſuis & ad quendam Ptolemæũ, qui ſub Libano morabatur, confugit. Accepitq; Ptolemæus minorẽ ſororẽ eius Alexandram nomine in vxorem: de qua ſuſcepit Liſaniam Abilinæ poſtea tetrarcham. Iulius quoq; Cæſar antea in cõſulatu Germanos & Gallos obtinuit: Britannos quoq; victos obſidib. acceptis ſtipendiarios fecit.

Craſſus

Inter Pompeium & Iulium Cæſarẽ per quatuor annos indeſinenter bellum acerrimum toto orbe tenuit: & in Emathia victus Pompeius Alexandriã fugit: in qua a Ptolemæo Rege Ægypti percuſſus interiit. Mortuo Pompeio Antipater amicus Pompeii Iulio Cæſari ſe firmiter copulauit: & in multis fideliſſimus amicus & ſubditus Cæſari claruit: vnde ciuis eſt Romanus aſcriptus, & eius gratia pontificatũ Cæſar confirmauit Hyrcano, ita tamen ne Rex vocaretur. Poſt hæc Antipater filiũ maiorẽ Phaſelũ Hieroſolymis ſub ſe procuratorẽ ſtatuit, & Herodẽ Galilææ præfecit, & adeo terram ſibi ſubditam quietã reddidit, vt Herodes, pater Galilææ cantaretur. Cæſar de partib. transmarinis Romã venit, & glorioſe receptus, & octauo decimo die de Roma Saguntũ acceſſit: & principantibus Petreio & Afranio totã Hiſpaniã Romano imperio ſubiugauit, & Hiſpalim Iuliam Romulã vocauit. Per diuerſas Hiſpaniæ partes itinera ob inſigne nominis fieri iuſſit: & turrim mirabilẽ in Pharo Gallecia condidit. Et ab Hiſpania regreſſus Romę dolo Bruti & Caſſii occiſus eſt poſt annos quinq; & menſes ſeptẽm quam regnare cœperat. Tribus autẽ annis & menſib. ſeptem poſt victoriã Pompeii ſolus tenuit principatũ. Obiit autẽ Cæſar anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſexto, Corpus eius combuſtũ eſt à populo Romano in foro, & ſtatuerunt ſibi columnã lapidis Numidici, ſuper quam tumulatus eſt in pomo deaurato, quę Iulia dicta eſt. Centeſimo die ante mortem eius, fulmen cecidit iuxta ſtatuã Cęſaris in foro: & de nomine eius ſuperſcripto C. litteram capitalẽ abrupit. Nocte præcedente diem mortis eius feneſtræ thalami tanto ſtrepitu apertę ſunt, vt Cęſar a lecto exiliens ruiturã crederet domum. Eadẽ die cum iret in capitoliũ, datæ ſunt ei litteræ indices mortis imminentis: quæ, dum portaretur occiſus, in manu eius nondũ ſolutę inuentę ſunt. Eodẽ tempore apparuerũt tres ſoles in oriente: qui paulatim in vnũ corpus ſolare redacti ſunt ſignificantes q. dominiũ Lucii Antonii & Marci Antonii & Auguſti q. poſt Iuliũ Cęſarẽ Romanorũ adepti ſunt, in vnã monarchiam rediret. vel potius q. notitia trinitatis in vno Deo toti orbi imminebat futura.

:: Erat eodem tempore quidam de amicis Hyrcani nomine Malicus aſpirans ad ſacerdotium, & cupiens Hyrcanum veneno appetere prius, appetiit Antipatrum: & veneno oblato interfecit. Herodes vero ob vindictam patris Malicum interfecit. Habebat tunc Herodes vxorem nomine Doſidem ſed ignobilem, de qua Antipatrum ſuſcepit: ſuperduxitq; Mariamnem neptem Hyrcani: cuius etiam amore circuncidit ſe, & factus eſt proſelytus. Habuit & vxores alias, quarum plures ſuſcepit filios: ex quibus paucos ſufficit numerare: primogenitus Antipater ex Doſide, Alexander & Ariſtobolus ex Mariamne, Archelaus ex Mathata Samaritide, Herodes Antipas, qui poſt tetrarcha fuit, & Philippus ex Cleopatra Hieroſolymitide.

Veniens autem Antigonus cum Pacoro Rege Parthorum in manu valida Antonio Cæſare regreſſo Romam Hieruſalem expugnabat. Sed cum intraſſet vrbem Hyrcanũ & Phaſelum Parthorum exercitus cepit & Herodes ad Idumæos contribules ſuos fugit. Parthi vero Antigonum reſtituerunt in regnum; & Hyrcanum & Phaſelum vinctos

ctos ei tradiderunt verberandos. At ille dentibus aures Hyrcani truncauit, ne quando mutatis rebus ſolutus pontificatum reciperet: Phaſelus vero cum vinculis ligatus eſſet, ſponte ad ſaxum fracto capite expirauit. Herodes accepta morte fratris Romam properauit: & ab Auguſto & Antonio coronatus Iudææ Rex conſtituitur. Tunc miſſi ſunt cum eo duo Principes Ventidius & Sylo qui eum in regno collocarent. Et cum veniſſent in Galilæam, Antigones Sylonem corrupit muneribus, & propterea congredi Antigono ſimulatis occaſionibus differebat: & cum tandem obſediſſet Hieruſalem, Romani tum pro hyemis aſperitate tum pro inopia victus receſſerunt. Herodes autem venit ad Antonium, qui tunc circa Athenas morabatur, ſuper dolo Sylonis querelam facturus: dumque Herodes eſſet cum Antonio, Ioſippus contra Antigonum dimicauit & victus interfectus eſt à Papio principe militiæ Antigoni. Quod cum accepiſſet Antonius exercitum cum Herode miſit in Iudæam, & occurrentem ſibi Papium vicit & interfecit. Deinde quinque menſibus obſeſſa Hieruſalem capta eſt à Romanis, & aſtrictus Antigonus catena aurea Deo dicata ad Antonium ductus eſt, & ab eo ſecuri percuſſus. Tunc Antonius Cleopatram duxit vxorem: quæ amore regnandi ſuccenſa inter Antonium & Auguſtum ſemper diſcordiam ſeminabat. Confirmatusque eſt Herodes in regno Iudææ quarto anno ex quo Romę diadema ſuſceperat. Herodes autem Hyrcanũ occidit, eo quod dicebatur regnum ſibi deberi: occidit etiam Mariamnem vxorem ſuam ob ſuſpicionem adulterii: de cuius morte adeo doluit, vt tanquam lunaticus crebro in amentiam verteretur.

Poſt hæc commiſſum eſt prælium apud Actium ad ſuggeſtionem Cleopatræ inter Auguſtum & Antonium: quo Antonius victus poſt dies paucos mortuus eſt: vxor etiam eius Cleopatra è mamillis ſuſpenſa aſpide mortua eſt. Eſt enim aſpis quoddam genus ſerpentis quod ex morſu ſomno inducto interficit. Herodes autem amicitiam Auguſti obtinuit: & primogenitum Antipatrum ex Doſide volebat præponere in regni ſucceſſione Alexandro & Ariſtobolo, qui erant ex Mariamne, ne videretur eſſe de genere Iudæorũ. Vnde fecit cõburi omnes libros regalis proſapiæ Iudæorũ vt abolere-tur genealogia Regũ ipſorũ. Quapropter Alexander & Ariſtobolus cũ eſſent perſecutores acerrimi, contra Herodẽ apud Octauianum Auguſtũ contendebant, & de morte patris occulte tractabant. Octauius autem Cæſar regnauit annis quinquaginta ſex & menſibus ſex. Huius anno quarto era ſingulorum annorum ab eo eſt cõſtituta quando primũ cenſum exegit: & Romanũ orbem deſcripſit. Dicta eſt era ex eo quod totus orbis æs per ſingulos annos reddere profeſſus eſt reipublicæ. Multa glorioſe geſſit in imperio, & tres triumphos præclare peregit, id eſt, Dalmaticum, Aſiaticum, Alexandrinum & etiam Hiſpanũ poſtquam ciuitas Cæſarauguſta Auguſti pręcepto in Hiſpania cõditur. Deinde terra mariq; pace orbe toto redita Auguſtus Iani portas clauſit, vt bellandi ceſſaret occaſio. Ab iſto ſequentes imperatores Romani Auguſti appellati ſunt. Sub cuius imperio ſexaginta nouẽ hebdomadæ in Daniele ſcriptę cõplentur: ita quod dies pro anno computentur: & faciunt ſeptuaginta hebdomadæ annos quadringentos & nonaginta. Eodem tempore natus eſt magnus Chriſti præco Ioannes Baptiſta & à Dei genetrice Maria in hora natiuitatis ſuæ de terra primo fuit eleuatus.

Sexta ætas ſeculi.

SEXTA ætas: in qua anno quadrageſimo ſecundo regni Auguſti natus eſt Chriſtus, anno vero regni Herodes triceſimo, vniuerſo orbe pacato, & anno ab vrbe condita ſeptingenteſimo quinquageſimo ſecundo. A quibuſdã numeratur à natiuitate ipſius, ab aliis à die qua baptizatus eſt propter vim regeneratiuã aquis datam: ab aliis autẽ numeratur à paſſione ipſius, quia tũc facta eſt redẽptio noſtra, & aperta eſt cœli ianua atq; inchoata quodãmodo ætas ſeptima quieſcentiũ. Melius autẽ videtur à natiuitate ipſius inchoanda, eo quod Apoſtolus dicit: cum venit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuũ, &c. ✝ Quandoquidẽ de intemerata Virgine Maria natus eſt Deus & homo Chriſtus, fluxerãt ab Adã anni quinque mille ducenti vno excepto ſecundũ ſeptuaginta interpretes, ſecundũ Hebræos vero longe pauciores: eo quod Moyſes omiſſis cẽtum annis quibus Adam filiũ Abel mortuum luxit, centum triginta annorum eum eſſe dixit, cum genuit Seth. Septuaginta autem interpretes & Ioſephus atque plures alii hiſtoriographi ducẽtorũ triginta annorũ eũ fuiſſe dixit, cũ genuit Seth: ſimiliter fit in quibuſdã aliis locis ſcripturarũ Iudæi etiã ob odiũ fidei Chriſtianæ, ne cõtra eos proferatur teſtimoniũ veritatis quędã de libris legis pręciderũt & quędã immutauerũt. Natus eſt autẽ dominus nocte Dominici diei, vt ea die qua dixit fiat lux, viſitaret nos oriens ex alto. Anni autẽ huius ætatis ſextæ per cõputationẽ annorũ ab incarnatione eius vel per erã,

Ratio hæc annorum vt conſtat propter CXXX annos Cainan quos Lucas addidit ad chronicon Iſidori, quẽ alioqui ſequutur in aliis ad eiusque rationẽ per incuriam recurrit tum hoc tum aliis locis quibuſdam.

quæ triceſimo octauo anno ante natiuitatem eius inuenta eſt, vſque ad finem mundi clare poterat inueniri. Tamen per annos Romanorum imperatorum vſq; ad Heraclium Auguſtum vel Suintillanum Gotthorum Regem annorum numerum oſtendamus. Tamen prauidendum, quod aliquando plures imperatores regnabant ſimul & & etiam aliqui nonnunquam tyrannice imperium aſſumebant. Hic autem magis notabiles deſcribuntur & aliorum anni ſub eis adnotantur.

Ieſus Chriſtus filius Dei triceſimum tertium annum ætatis ſuæ explens & fere menſes tres anno imperii Tiberii Cæſaris octauo decimo crucifixus eſt. Poſt hæc Tiberius regnauit annis quinq;.

Auctor vſq; ad Caii finem numerat annos 5238. ſui nempe oblitus & ad Iſidori rationem recurrens, quam reliquerat.

Gallus

Anni ab urbe c. — Caius Caligula regnauit annis quatuor.
5369. Claudius regnauit annis XIIII.
5383. Nero regnauit annis XIIII.
5397. †Galba regnauit annis duobus.
Veſpaſianus regnauit annis nouem.
Titus regnauit annis duobus.
Domitianus regnauit annis ſedecim.
Neruus regnauit anno vno.
Traianus regnauit annis XVIIII.
Hadrianus regnauit annis XXI.
Antoninus Pius regnauit annis XXII.
Antoninus Iunior regnauit annis XVIII.
Item Antoninus regnauit annis duobus.
5522. Commodus regnauit annis XIII.
5523. Ælius Pertinax regnauit anno vno.
Seuerus Pertinax regnauit annis XVIII.
Antoninus Caracalla regnauit annis ſeptem.
Macrinus regnauit anno vno.
Marcus Aurelius regnauit annis quatuor.
Alexander regnauit annis XIII.
Maximinus regnauit annis tribus.
Gordianus regnauit annis ſex.
Philippus regnauit annis ſeptem.
Decius regnauit anno vno.
Gallus & Voluſianus regnauerunt duobus annis.
Valerianus & Galienus regnauerunt annis XV.
Claudius regnauit annis duobus.
Aurelianus regnauit annis ſex.
Tacitus qui & Iacinctus regnauit anno vno.
Probus regnauit annis ſex.
Carus regnauit annis duobus.
Diocletianus & Maximianus regnauerunt annis XX.
Galerius regnauit annis duobus.
5669. Conſtantinus regnauit annis XXX.

Octauianus Auguſtus volens ſcire numerum regionum in orbe, quæ Romanæ ſuberāt ditioni, numerum etiam ciuitatum in qualibet regione, numerū quoq; capitum in qualibet ciuitate, præceperat vt de ſuburbanis, oppidis, vicis & pagis ad ſuam homines cōfluerēt ciuitatē, vnde trahebāt originē: & quiſq; nummū argenteū pretii decē nummorum vſualium prouinciæ tradens ſe ſubditū Romano imperio profiteretur: & quia numerus eorum qui cenſi capite ferebantur, redigebantur in ſcriptis, huiuſmodi profeſſio deſcriptio dicta eſt. Hęc deſcriptio facta eſt à pręſide Syrię Cirinio in Iudæa vt in Hieruſalē inchoaretur, quæ eſt cor ſiue mediū terræ habitabilis: & deinde per circunſtantes nationes alii præſides proſequerentur. Tunc aſcendit Ioſeph à Nazareth in Bethleem, vt profiteretur cum Maria vxore ſua prægnante. Hæc ſolutio prima dicta eſt, non quod tunc inciperet primo, cum anno quarto Auguſti cæpta fuerit, ſed quod annuatim in Iudæa primo habebat fieri: & dicebatur era. Factū eſt dū eſſet ibi peperit virgo filiū ſuū primogenitū, primogenitū dictū nō quod poſtea genuerit aliū: ſed quod fuerit primus dignitate, & ſine peccato cōceptus, & ſine matris dolore natus. Locus vbi natus eſt dominus: iure paterno pertinebat ad Mariā & Ioſeph, eo quod ibi fuerit domus Ieſſe patris Dauid: ad quē cauſa orandi propter ſanctitatē loci multi diuertebant. Vbi erat quędam ſpelunca

Iunca ad quam Ioſeph ſe contulit,& boui & aſino quos ſecũ duxerat; præſepiũ fecit in quo eſt repoſitus Ieſus. Multa quidẽ ſigna in natiuitate ipſius claruerunt per orbẽ: quæ in euangelio non ſunt ſcripta. Nam Romani ædificauerant templũ pacis,propter pacẽ quæ fuerat continua ſub Auguſto per vniuerſum orbem fere duodecim annis. Et conſulentes Apollinem quandiu duraturum eſſet templum illud, reſpondit; donec pariat virgo. At Romani dixerunt: Ergo in æternum durabit,quia nunquam virgo pariet. Sed in hora natiuitatis domini ipſum templum funditus eſt euerſum. Multa enim futura prædicebant ſpiritus falſitatis eos vrgente ſpiritu veritatis. Fons etiam olei trans Tiberim erupit,& vſque ad flumen fluxit: per quod intelligitur excellentiã pontificalis vnctionis Romæ vrbi per Chriſtum eſſe collatam. In Hiſpania etiam hora natiuitatis domini circa noctis medium quædam nubes adeo ſplenduit, vt meridiani caloris feruorem & ſplendorem daret terris.

Tertia decima die ex qua natus eſt Chriſtus,tres magi, id eſt, ſapientes noua ſtella duce venerunt Hieruſalem nouum natum Regem cum muneribus quærentes. Sapientes enim dicebantur magi quaſi maiores vel magni. Audiens autem Herodes Rex turbatus eſt timens ne quis de ſemine Hyrcani,vel Ariſtoboli natus eſſet regnaturus ſe tanquam alienigena a Iudæis dimiſſo. Cumque diligenter didiciſſet ortum ſtellæ, vt per eum natalem pueri ſciret,etiam à ſacerdotibus & ſcribis ſciſcitabatur vbi Chriſtus naſceretur. Qui ex vaticinio Micheę prophetæ dixerunt in Bethleem Chriſtum naſciturum. Herodes autẽ pręcepit magis mittens illos in Bethleem, vt poſtquam adorarẽt puerũ reuerterentur ad ipſum. Iam enim direxerat animum ad perdendum puerum. Sed magis poſtquã adorauerant,per aliã viam in regionẽ ſuã reuerſis doluit Herodes ſe illuſum ab eis: maxime cũ audiſſet, quæ dicta fuerãt à paſtoribus & prophetias Simeonis & Annæ:& de morte puerorũ Bethleemitarũ tractabat, vt Ieſus quẽ ignorabat occideretur cũ eis. Quapropter per admonitionẽ angeli fugit Ioſeph cũ puero & matre eius in Ægyptũ. Qui cũ ingrederetur Ægyptũ,corruerũt omnia ſimulacra Ægyptiorũ.

Herodes autem dum de nece puerorum diſponeret, citatus eſt per epiſtolam à Cæſare Auguſto vt Romam iret filiis de illo conquerẽtibus reſponſurus. Qui cum iter faceret per Ciliciam audiens naues Tarſenſiũ magos tranſuexiſſe,in ſpiritu vehementi combuſſit naues Tharſis. Cum verò coram Cęſare diſceptaſſet pater cum filiis, hac lege facta eſt recõciliatio, vt adoleſcẽtes in omnibus patri obedirent,& ipſe regnũ dimitteret cui vellet. Venięnſque Hieroſulymam populo cõuocato Iudæorũ, tribuſque filiis aſtantibus concordiam fratrũ à Cæſare factã expoſuit:& ſe ſucceſſionis iudicẽ conſtitutum ne Iudæi regnũ ad ſuos rediturum exiſtimarent. Tunc Herodes in regno Iudææ Trachonitidis Iturææ,totiuſq; maritimæ vſq; ad pyrgũ Stratonis confirmatus certius quã prius, elapſo anno à natiuitate domini mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius,ab bimatu & infra. Omnes autẽ qui erãt de genere regio vel ſacerdotali ab vno anno vſq; ad quinq; annos fecit occidi. Sed factũ eſt, vt quoniã Herodes multos orbauerat filiis,& ipſe ſuis miſerabiliter orbaretur. Nã ipſe Alexandrũ, Ariſtobolũ & Antipatrũ,qui de morte patris contendebãt, interfecit:& ipſe variis afflictus languoribus validæ febris,& intercutaneo morbo putreſcẽtibus genitalibus,& ex eis ſcatentibus vermibus mortuus eſt trigeſimo ſeptimo anno poſtquam à Romanis Rex fuerat declaratus. Fuit ex patre Idumęus, Arabs vero ex matre,qui Aſcalonita dictus eſt,eo quod ædificauit domũ regiã in Aſcalone: vel dictus eſt Aſcalonita, quia auus eius Herodes Idumæus erat natione,& Aſcalonita conuerſatione,& ędituus templi Apollinis. Cuius filium Antipatrũ paruulum rapuere cõſanguinei eius latrones Idumæi:& cũ eis tantũ fuit,quod etiã poſt factus eſt princeps eorũ: vnde Idumæus dictus eſt. Hic templũ profanauit:& aquilã auream in honorẽ Auguſti poſuit ſuper ſpecioſam portã templi. Hic Herodes conſtruxit Cæſareã Palęſtinæ, in qua erat turris Stratonis. In qua contra aduentum Cæſaris portã de candido marmore conſtruxit:& in ea poſt Cornelius centurio à beato Petro epiſcopus creatus fuit. Ædificauit etiã in Hieruſalem turrim quæ dicitur Antonia. Qui cum audiſſet quod Iudæi gauderent in morte eius,ex tota Iudæa nobiliores collectos iuuenes cõcludi præcepit in carcerem, præcipiens ſuis vt cum animam efflaret, ſtatim illos occiderent: vt Iudæi in morte ipſius etiam inuiti plangerent. Filium ſuum Archelaum regni ſucceſſorem ſcripſit,ita tamen quod ab Auguſto ſuſciperet diadema.

Poſt mortem Herodis Archelaus ſeptima die poſt patris honorificam ſepulturã, candida veſte indutus aſcendit in templum variiſque: fauoribus à plebe ſuſceptus Iudęis leuamen ab oppreſſione patris petẽtibus,cũctis tributa annua relaxauit:& nobiles

ſoluit, quos pater moriens iuſſerat occidi. Inſtante autem azymorum die, & cum turba pontificem quem Herodes pretio creauerat, amouendum clamaret: & ab immolatione prohiberet, maxime cum non eſſet recta linea de genere ſacerdotum, Archelaus miſſo Chiliarcho verbis eos ſedare tentauit. Cum autem vulneratum remiſiſſet chiliarchum, & ſeditio creſceret, Archelaus miſſa manu ſatellitum fere nouem millia Iudæorum interfecit: & per vocem præconis omnes ad propria redire commonens neglecta feſtiuitate omnes abierunt. Ex quibus patet iam veniſſe ſanctum ſanctorum: & Iudæos regnum & ſacerdotium amiſiſſe ſecundum vocem ſanctorum prophetarum. Profectus eſt autē Archelaus vt iret Romam accepturus diadema regni. Profectus eſt etiam Herodes Antipas, vt de regno habendo diſceptaret cum fratre. Iuerunt etiam & quinquaginta ex honorabiliorib. Iudæorum, & apud Cæſarē inſtabant ſupplicantes, vt Iudæorum reliquias dignas miſericordia iudicaret: & ius antiquum regni illis reſtitueret. Aut eos Syriæ finibus coniungeret, aut per Romanos iudices Iudæam adminiſtraret. Eo tempore quidam Iudæus in partibus Sydoniorum nutritus, ſimillimus Alexandro Herodis filio, quem pater interemerat, inſtinctu cuiuſdam liberti Herodis, qui omnes actus regni ſciebat, venit in Iudæam aſſerens ſibi deberi regnum, tum quia maior filius Herodis erat, tum quia ex parte matris eum contingebat. Cumq; plures Iudæorū ſequaces haberet perrexit Romam ſciſcitatus qualiter viueret, dicebat lictores miſeratos alium pro eo morti ſubiecisse. Auguſtus vero optime vultū Alexandri ſciens, quia dum Romæ ſtuderet puer, quædam ſecreta cum eo habuerat, fallaciam ſimilitudinis animaduertit: promiſitq; illi vitam, ſi tantæ fraudis detexiſſet auctorem. Cumq; ille cōfeſſus eſſet, iuſſit Cæſar libertum interfici: & falſum Alexandrum propter habitudinē corporis conſtituit eſſe de numero remigantium piratarum. Tandem de conſilio ſenatus Cæſar monarchiam Herodis diſtribuit. Mediam partem Iudæam ſcil. & Idumæam tradens Archelao ſub nomine tetrarchiæ, pollicitus eum ſe facturum Regē ſi dignū ſe præbuiſſet. Mediam vero partē in duas ſecuit tetrarchias: ceſſitq; in partē Herodis Antipæ regio trās flumē & Galilæa. Ituræa vero & Trachonitis & Auranitis Philippo deſtinata ſunt. Liſanias autem Abilinam ſuſcepit ſub nomine tetrarchiæ, quæ erat pars ſatis minima aliarum. Archelaus vero poſtquam venit in Iudæam, valde patre crudelior fuit, & cum eſſet diarchus, monarchi nomen falſo impoſuit ſibi. Cuius crudelitatem non ferentes Iudæi per diuerſas mundi partes eorum maxima multitudo diſperſa eſt, religioſioribus Iudæis remanentibus in Iudæa. Huius regni anno primo Angelus dixit Ioſeph, vt rediret cum matre & puero in terram Iſrael. Qui rediens ab Ægypto poſt annos ſeptem cum audiret quod Archelaus pro patre regnabat in Iudæa, noluit illo ire: & admonitus ab angelo iuit in Galilæam & manſit in Nazareth. Tandem crebro accuſatus Archelaus à Cęſare aduocatur. Nono autem principatus ſui anno Romam veniens à Cæſare damnatus in exilium pellitur apud Viennam Galliæ ciuitatē. Tunc Romani Archelai regnum per procuratores adminiſtrare cæperunt: primusq; procurator illuc Coponius à Cæſare miſſus eſt: & Iudæa in prouinciam redacta eſt. Romani enim triumphatis regionibus, quaſdā faciebant colonias expulſis propriis habitatoribus, & nouis ſuperinductis colonis, qui medietatē fructuum Romanis exoluerent: quaſdā etiam faciebant prouincias expulſis Regibus, ſed propriis relictis habitatoribus: à quib. præſes Romanus annuatim tributa reciperet: quod factum eſt in finibus Archelai eo in exilium relegato. Eo tempore Philippus Sephorum reparans Iuliam nominauit in honorem Iuliæ vxoris Cæſaris, Coponio præſide Romam reuerſo ſucceſſit & Marcus: & huic ſucceſſit Annius Rufus, ſub quo moritur Octauianus Auguſtus cum regnaſſet quinquaginta ſex annos & menſes ſex & dies decē. Ex quibus duodecim annis Antonius cum eo regnauit. Cum enim quadrageſimo ſecūdo regni eius anno natus eſt dominus, qui quinto decimo anno imperii Tiberii fuit triceenarius: pater Auguſtū mortuum domino quintum decimū annū agente. Mortuus eſt autē anno vitæ ſuæ ſeptuageſimo ſeptimo. Tiberius filius eius adoptiuus ſucceſſit ei regnans annis viginti tribus. Qui Valeriū Gracchū miſit in Iudæā: qui quæſtū putans pietatē palam vēdebat ſacerdotii principatum. Qui amouens Annam, Iſmaelem pontificē declarauit: quo amoto Eleazarum Annæ filium ſubrogauit. Poſt annū etiam hunc remouens Simonem inſtituit. Sed & poſt annū Ioſippum, qui & Caiphas, appoſuit. Ille fiebat ſacerdos, qui offerēdo pecuniā prçualeret. Tamē Gracchus poſt annos vndecim Romā reuerſus eſt. Cuius ſucceſſor miſſus eſt Pontius Pilatus: ſub quo Herodes Antipas in honorem Tiberii Tiberiadem ædificauit. His temporibus Tiberius multos Reges ad ſe vocatos ductus auaritia nō remiſit: inter quos Archelaum Cappadocem retinens regnum eius in prouinciam

uiciam vertit: vnde multæ gentes ob auaritiam Cæſaris à Romano imperio diſceſſerunt. Auaritiæ igitur cauſſa cœpit diminui Romanum imperium, quod vbiq; terrarum largitate ac clementia fuerat dilatatum. Sane Pilatus veniens Hieruſalem ſtatuas Romanorum ſecum ferens, eas in templo poſuit: ſed rogantibus Iudæis eas amouit. Item Pilatus videns Hieruſalem aquæ penuria laborare, aperuit gazophylacia: & ex opibus templo dicatis aquæ ductum cœpit ædificare ſuſcipiens initium torrentis qui ſtadiorũ duum millium interuallo diſtabat. Iudæi vero acclamabant vt ab opere ceſſaretur. Ob hoc Pilatus multos Iudæorum occidit: & intermiſſum eſt opus, eo quod Iudæi legationem accuſationis contra Pilatum ad Cæſarem direxerant. Habebat etiam Pilatus ſtolam ſolemnem & antiquam in poteſtate ſua: quam debebat ſemper habere Pontifex, vt vteretur ea in diebus feſtiuis: & non poterat eam habere nunc niſi pretio dato.

Anno Tiberii ſeptimo decimo ab Herode Antipa Ioannes Baptiſta tempore paſchali in caſtello Arabiæ trans Iordanem dicto Macheronte decollatus eſt, & corpus eius in Sebaſte vrbe Palæſtinæ ſepultum: caput autem eius humatum eſt in Hieruſalẽ iuxta palatium Herodis.

Anno vero Tiberii octauo decimo dominus crucifixus eſt peractis à principio mundi annis quinq; mille ducentis triginta duobus. Cuius tempore Lucillus quidam excogitauit temperamentum vitri, vt eſſet flexibile & ductile. Qui dum admiſſus fuiſſet a Cæſare, porrexit phialam Cæſari: quam ille quaſi indignatus ad pauimentum alliſit. Artifex autem ſuſtulit phialam de pauimento, quæ ſe tanquam vas æneum complicauerat. Deinde martellũ de ſinu protulit, & phialam correxit. Quo facto Cæſar dixit artifici. Nunquid alius ſcit hanc condituram vitreorum? poſtquam ille iurauit alterũ hoc neſcire, iuſſit eum Cæſar decollari: ne dum hoc fieret cognitum, auri & argenti vileſceret pretium. In multis autem Iudæis accuſantibus Pilatum apud Tiberium, Pilatus in exilium miſſus eſt Lugdunũ, vnde erat oriundus, vt ibi moreretur in opprobriũ gentis ſuæ. Hic ſceleratiſſimus duabus ſororibus intulit ſtuprum. Vbi multis coarctatus iniuriis & tormentis, eo quod ſententiam damnationis in Chriſtum dixerat, propria ſe manu peremit. Eodem tempore mortuus eſt Philippus tetrarcha Iturææ. Mortuus eſt etiam Liſanias tetrarcha Abilinæ: & ita vacabant duę tetrarchiæ.

Fuit iiſdem temporibus Ieſus ſapiens vir, ſi tamen virum eum nominare fas eſt. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor eorũ qui libenter quæ vera ſunt audiunt. Et multos Iudæorum, & multos ex gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis cum Pilatus in crucem agendum eſſe decreuiſſet, non deſeruerunt eum ii qui ab initio eum dilexerant. Apparuit enim iterum viuus ſecundum quod prophetæ vel hæc vel alia de eo futura prædixerant. Sed & in hodiernum diem Chriſtianorum, qui ab ipſo dicti ſunt, & nomẽ perſeuerat & genus.

Erat autem quidam Herodes Agrippa vir bellicoſus nepos Herodis tetrarchæ & frater vxoris eius Herodiadis, filius Ariſtoboli filii magni Herodis. Hic venit Romam vt impetraret à Tiberio alteram vacantium tetrarchiam. Tiberius autem cum vidiſſet eum liberalem & fortem, fecit illum adhærere filio ſuo Druſo, cum iam imperium cõtradiderat. Sed mortuus eſt Druſus, & Herodes Agrippa rediit in Iudæam: eo quod Tiberius a ſua præſentia remoueret omnes, qui familiariter adhæſerant Druſo: ne reducerent ei ad memoriam mortem eius, de qua nimium dolebat.

Herodes vero Agrippa paupertate compulſus iterum venit ad Tiberium, & honorifice receptus eſt ab eo: & cum haberet Tiberius duos nepotes vnum de filio Druſo ſcil. Tiberiũ, & alterum de fratre Germanico ſcil. Caium volebat ſibi ſubſtituere Tiberium quem magis diligebat. Herodes autem Agrippa familiarius adhæſit Caio: vnde animum Cæſaris contra ſe aliquantulum concitauit. Quadam vero die dum ſederet Agrippa in curru cum Caio, leuatis in cęlum manibus dixit: Vtinam videã mortẽ importuni ſenis, & te dominum totius orbis, qui idoneus es imperare vniuerſo orbi. Accuſauit autẽ quidam de ſuis Herodẽ Agrippam apud Cæſarẽ, quod orauerat mortẽ imperatoris: vnde Tiberius iuſſit Herodem incarcerari. Quadam autem die in carcere poſitus dum ſtaret iuxta quandam arborem, cuius frondibus bubo inſidebat, acceſſit ad eum vnus de captiuis & dixit ei: Cito à carcere liberaberis, & eris in maximo honore. Quam cito autem videris huius generis auem ſuper te, ſcito te in breui moriturum. Erat homo qui loquebatur hęc in multis peritus. Tiberius autem poſt dies paucos declarauit Caiũ cognomine Caligulam ſui imperii ſucceſſorem, & mortuus eſt.

Caius regnauit annis quatuor: & Herodem Agrippam, qui ſibi viuente Tiberio

fuerat amiciſſimus eduxit de carcere: & dedit ei duas vacantes tetrarchias & impoſuit ei diadema & ſublimatum in Regem dimiſit eum in Iudæam. Quod cum videret Herodias ſoror eius inſtabat importune apud virum ſuum Herodē tetrarcham, vt iret Romam nomen Regis adepturus. Tunc Herodes & vxor ſua Herodias cum magno apparatu venerunt ad Caium. Herodes autem Agrippa direxit epiſtolam Caio, quod Herodes tetrarcha viuente Tyberio firmauit amicitiam cum Rege Parthorū, vt eſſet rebellis Romano imperio: & ob hoc congregauerat armorum copiā, quæ ſufficerent ſeptuaginta millib. virorū. Perlecta epiſtola quaſi aliunde interrogās inter cætera Caius quæſiuit ab Herode, verum eſſent in ciuitatib. ſuis arma quanta audierat a quibuſdā: & non negauit Herodes. Tunc Caius credens verum eſſe quod ſignificauerat ei. Herodes Agrippa relegauit Herodē tetrarchā apud Lugdunum in exiliū: vbi cum Herodiade miſerabiliter mortuus eſt. Hic eſt Herodes qui in paſſione ſpreuit Ieſum, & illuſit ei. Dedit Caius Agrippæ Galilæā, quam habuerat Herodes tetrarcha: & habuit tres tetrarchias. Fuit autē Caius in principio regni per bienniū ſatis modeſtus, ſed poſtea auaritiæ, crudelitati & luxuriæ deditus. In tantum euanuit cor eius, & in tantā prorupit væſaniam, quod in toto imperio iuberet ſe coli tanquam Deus dicens ſe eſſe fratrē Iouis. Vnde etiam filiam vnicā, quam habebat, ponebat inter genua idoli Iouis, vt ita cōmunis videretur vtriq;. Miſit ergo imaginē ſuam per totum imperium, vt adorarent eam: & in templo Hieruſalem ſtatuam Iouis ſub nomine ſuo pòni iuſſit. Hic cum eſſet Romæ, & rediret à ludis Circenſibus conſilio ſenatorum interfectus eſt. Per idem tempus Matthæus Apoſtolus euangelium Hebræo ſermone ſcripſit primus.

Facta eſt autem in vrbe diſſenſio inter curiam & milites & populum. Quia ergo viderant ſenatores ſæuitiam imperatorum & incommoda quæ indè acciderant reipublicæ, voluerunt protinus extirpare imperium, & vrbē redigere in ſtatum in quo erat ante Iulium Cæſarem: vt eſſet regimen in arbitrio curię, id eſt, conſulum & ſenatorū. Econtra milites & populus timentes auaritiam ſenatorum & amantes donatiua imperatorū, conſtituerunt imperatorē Claudium virum manſuetum & pium contradicentibus ſenatorib. & conſulib. Tunc venit Herodes Agrippa & ſapienter ſe gerens inter diſſidentes, eos in vnā redegit concordiā, & Claudium conſtituerunt imperatorē: qui regnauit annis quatuordecim. Petiit Herodes Agrippa à Claudio, vt decretū Caii de ſtatua ſua adoranda reuocaret in irritum: & acquieuit ei atq; præcepit, vt epiſtola reuocationis poneretur in loco conuenienti, vt ab omnib. videretur: quod factum valde placuit Iudæis. Dedit etiam Claudius Herodi quartā tetrarchiam ſcil. Iudæam & factus monarchus venit in Iudæam, & honorifice ſuſceptus eſt à Iudæis, quia in multis ſtudebat placere illis. Iſte Herodes occidit Iacobum fratrē Ioannis in dieb. azymorum. Videns autem quia placeret Iudæis cepit Petrum & poſuit eum in carcerem, vt poſt paſcha occideretur à Iudęis. Angelus autē domini nocte eduxit Petrum de carcere. Alia autem die cum præciperet vt traderetur Petrus Iudæis, vt occideretur ab eis & per hoc maiorem acquireret gratiam Iudæorum, eo quod tradebat eis occidendum principē Apoſtolorum, & non eſſet inuentus in carcere Petrus, iuſſit ad ſe adduci cuſtodes vt occideret eos. Non tamen fecit procurante domino, ne ſolutio Petri noceret alicui. Imminente namq; negotio deſcendit Herod[illegible] Iudæa in Cæſaream Palęſtinæ, vt noceret Tyris & Sydonibus, quibus iratus erat. Quod illi audientes ſtatim ſtudioſe reconciliati ſunt illi. Sequenti autem di[illegible]es indutus veſte regali auro & gemmis fulgēte ſedebat pro tribunali apud eos & [illegible]oncionabatur blandiens eis. Erat enim nimia eloquentia decoratus, & aſpectu [illegible]otus valde. Cuius oſtenditur gloria, vt maior ſequatur miſeria. Populus autem clamabat, Dei voces & non hominis, id eſt, exhibebant ei laudes Deo debitas & non homini. Et dum adulatoriis fauoribus mulceretur, & oblatos ſibi diuinos honores non reſpueret, reſpiciens ſupra ſe vidit imminentē capiti ſuo in funiculo cortinæ An[illegible]elum, id eſt, auem bubonē mortis eius proximæ nuntium. Et inclinauit ſe ad eos, qui applaudebant ſibi, & dixit eis: En ego Deus veſter morior: & ſtatim percuſſit eum angelus Domini. Qui per quinq; dies magnis doloribus cruciatus conſumptus vermibus expirauit. Reliquit autem filium qui dictus eſt Agrippa, qui non habuit totū regnum [illegible] ſed partem: habuit enim terram duarum tribuūm & dimidiæ vltra Iordanem. Claudius Cæſar pie ſe gerebat erga ſubditos: & audita fama Apoſtolorum, cupiebat videre ſignum al[illegible]uod ab eis. Petrus autem admonitus ab Spiritu ſancto de Antiochia, vbi patriarcha erat ab Apoſtolis cōſtitutus, Romā venit: & annis viginti quinq; & m[illegible]us ſex pontificatum tenuit. Tunc Marcus Euangeliſta cum eo veniens euangeliu[illegible]pſit: & reuerſus Alexandriam Chriſtum euangelizauit.

Nero

Nero regnauit annis quatuordecim. Hic nimiæ crudelitati & luxurię deditus Dominum ſe vocari præcepit: & retibus aureis piſcabatur. Fratrem ſuum occidit atq; matrem, & ſororem ſuam proſtituit & interfecit. Senatum multum extinxit: & multas reipublicæ prouincias amiſit. Romam quoq; ſuccendit, vt Troiani incendii imaginem videret. Huius tempore Iacobus Alphæi à Iudæis Hieroſolymis occiditur. Habebat Nero ſecũ Simonẽ magum cuius maleficiis deludebatur. Qui cum altercationẽ haberet cum Petro, dicebat eſſe filium Dei. Superuenit autẽ & Paulus, & ſimiliter cum Simone cõtendebat. Nero autẽ dedit Paulo poteſtatẽ prædicandi, & libertatẽ deambulandi per partes occidentis: placebat enim illi Paulus, eo quod eloquentiſſimus erat. Duodecim annis fuit Paulus Romæ & in partib. occidentis prædicans verbum Dei cum fiducia: quo tẽpore in Hiſpania creditur prædicaſſe. Anno imperii Neronis tertiodecimo cum iam nequitia Cęſaris ob* immiſſionẽ Simonis inualuiſſet, captus eſt Romę Paulus & miſſus in carcerẽ: vbi multos de familia Neronis conuertit & familiaritatem Senecæ magiſtri Neronis obtinuit: vnde Nero Senecã & Lucanũ fecit occidi. Hac tempeſtate Perſius poeta moritur. Quartodecimo anno imperii ſui Petrus & Paulus præcepto Cæſaris cum Simone contendebant. Simon autẽ promiſiſſe volare in cęlum videntib. cunctis, & in ſe diuinã oſtendere maieſtatẽ. Qui cum a dæmonib. in altum aeris duceretur, adiurante Petro per Deum, Paulo vero orante iuxta templum Romuli dimiſſus crepuit. Ob cuius necẽ Petrus præcepto Neronis in Vaticano, in vico ſcil. qui eſt extra ciuitatẽ, vbi fiebãt dolia, crucifigitur: vbi quondam vates ſtuduiſſe dicuntur. Paulus vero tanq̃ ciuis honorabiliori morte in catacumbis gladio decollatur. Vna die mortui ſunt glorioſi principes terræ, quos vnitas fidei & amoris, dum in carne viuerent, ſociauit. Nero autem ob tanta ſcelera viuens priuatur regno: & poſtea miſerabiliter occiditur & à feris deuoratur. Galba regnauit annis duobus fere: nihil dignum memoria fecit.

Veſpaſianus regnauit annis nouem. Iſte in diſciplina militari ſtrenuus fuit. Multas prouincias, quas Nero vel Galba amiſerant, bellãdo reipublicę reſtituit. Immemor offenſarum fuit: & conuitia in ſe dicta leuiter tulit. Huius ſecundo anno Titus cum patre Veſpaſiano Hieroſolymã cepit atq; ſubuertit: vbi vndecies centena millia Iudæorum vtriuſq; ſexus fame & gladio perierunt: ſed præter hos centum millia Iudęorum publice ſunt venundata. Hoc factum eſt quia Iudęi ſe cõtra Romanum imperium erigebãt: & vicinis regionibus, vt ipſi quoq; Romanis reſiſterẽt ſuadebant. Cauſa quoq; fuit quia ad Veſpaſianum peruenit, quod Iudęi dominum Ieſum Chriſtum innumera illis miracula & beneficia conferentẽ morte turpiſſima condemnarunt. Cõſummatum eſt bellum annis quatuor, duobus ante Neronẽ eiectum ab imperio eo miſerabiliter iubente, & poſtea duob. aliis: atq; nõ eſt relictus in Hieruſalẽ lapis ſuper lapidẽ ſecundum vocẽ domini: qui flens ſuper ciuitatẽ iſta prædixerat. Tunc Romani tulerunt arcã teſtamenti Dei, quæ erat in templo & candelabrũ ſacrum & menſam & alia ſacra, & intulerunt ea Romani in templum quod erat in loco quod nunc dicitur Lateranum. Poſt Veſpaſianum Otho regnauit diebus nonaginta quinq;. Vitellius menſibus nouem. Hic interfectus eſt a ducibus Veſpaſiani & in Tiberim merſus caruit ſepultura.

Poſt patrem Titus regnauit duobus annis. Iſtę in lingua Græca & Latina facundiſſimus extitit: ita vt cauſas Latine ageret, poemata & tragœdias Græce cõponeret. Tantum bellicoſiſſimus fuit, vt equeſtri bello fere omnes lancea ſecũ confligentes deiiceret: & in expugnatione Hieroſolymorũ ſub patre militans duodecim pugnatores armatos duodecim ſagittarũ ictib. vna die confoderet. Porro in imperio tantę bonitatis fuit, vt nullũ puniret: ſed etiam conuictis de coniuratione contra ſe dimitteret, atq; in ea familiaritate, qua prius fuerant, eos retineret. Huius etiam inter cætera fuit illud celebre dictum. Dicebat ſe perdidiſſe diem, quo nihil boni ſe feciſſe ſentiebat.

Domitianus frater Titi regnauit annis ſedecim. Hic poſt Neronem ſecundus ſuperbia execrabilis Deum ſe appellari iuſſit: & Chriſtianos proſequi paganis inſtituit: Sub quo Ioannes Apoſtolus in Pathmos inſulam eſt exilio relegatus: vbi Apocalypſin ſcripſit. Iſte multos ſenatorum in exilium miſit ac peremit. cunctóſq;, qui de genere Regis Dauid erant, interfici iuſſit, vt nullus Iudæorum ex regali ſupereſſet origine.

Nerua regnauit anno vno menſibus ſex, in imperio moderatus, natione Hiſpanus, qui æqualem ſe & communẽ omnibus præbuit: cuius tempore Ioannes Apoſtolus ab exilio Epheſum rediit. Euangelia Matthæi, Marci & Lucæ cõfirmauit Ioannes: atq; euangeliũ ſuũ efflagitatus ab epiſcopis Aſię nouiſſimus edidit. Multi fuerunt euangeliorũ ſcriptores: ſed horũ quatuor, id eſt, Matthęi, Marci, Lucę & Ioannis tantum recipit eccleſiá Dei ꝑpter eorũ excellentiá: & vt quaternarius numerus quadrata ſtabilitate firmetur. Euangeliũ enim Matthæi in Hebręa ſcriptũ ab Apoſtolis auctoritatem accepit.

Euangelium Marci diſcipuli Apoſtolorum principis Petri ab eodem Apoſtolo eſt cõfirmatum. Euangelium Lucę dicitur euangelium Pauli quod Paulus contulit cum Petro & Iacobo: à quibus etiam eſt roboratum. Ioannes præ cæteris adeo dilectus & conſcius ſecretorum Dei, nouiſſimus euangelium ſuum edidit trib. præteritis approbatis. Hi per quatuor animalia præfigurati fuerunt, Matthæus per hominem, Lucas per vitulum, Marcus per leonem, Ioannes autem per aquilam.

produxit. Traianus regnauit annis decem & nouem. Iſte natione Hiſpanus mirabilis virtute Romanum imperium vſq; in orientem longe lateq; † produxit. Babyloniam & Arabiã cepit, & vſq; ad Indiæ fines poſt Alexandrũ acceſſit. Liberalis fuit atq; tranquillus: cuius inter alia dicta illud prædicatur egregium: dum interrogaretur quod nimium circa omnes communis eſſet, reſpondit: talem ſe imperatorem eſſe priuatis, id eſt carentibus dignitate, quales eſſe ſibi imperatores priuatus optaſſet. Hic quatuordecim legiones militum miſit contra occidentem per Romanum imperiũ, vt ciuitates in aliis locis poſitas deſtruerent, & in plano eas conderent, ne contra imperium Romanum rebellarent. Ex quib. duæ venerunt in Hiſpaniam, & ciuitates Sublantiam & Florem deſtruentes non longe ab ipſa Flore vrbem condiderunt, quam legionem vocauerunt. Inceptum eſt hoc à Nerua & à Traiano perfectum. Iuſſit etiam fieri in Hiſpania pontem, qui dicitur Alcantara ſuper flumen Tagum: & quædam alia ob inſigne nominis ſui. Compellente autem ſenatu dedit licentiam gentilibus Chriſtianos perſequẽdi. Tunc Simon Cleophas Hieroſolymorum epiſcopus crucifigitur. Huius regni anno primo Ioannes Apoſtolus ſexageſimo ſexto anno poſt paſſionem domini, ætatis vero ſuæ nonageſimo nono obiit in Epheſo. Galenus medicus Pergamo genitus Romæ clarus habetur.

arca marmorica. Petrus & Paulus ſepulti ſunt Romæ. Andreas Patras ciuitate Achaiæ Iacobus Zebedæi in † arce marmorica, & delatus in Galeciam Hiſpaniæ vltimam prouinciam. Ioannes in Epheſo. Philippus cum filiabus ſuis in Hieropoli Aſiæ. Barnabas in inſula Cypri. Bartholomæus in Albone ciuitate maioris Armeniæ. Thomas in Calamina ciuitate Indiæ. Matthæus in montibus Parthorum. Martialis diſcipulus Apoſtolorum Lemouicæ, Lucas in Bithynia, Marcus Alexandriæ in Biuolis. Iacobus Alphæi iuxta templum Hieroſolymis. Tadæus, id eſt, Iudas in Beruto Edeſſenorum. Simon Cleophas, qui & Iudas, poſt Iacobum epiſcopus, ætatis centum viginti annorum crucifixus eſt in Hieruſalem & ſepultus. Titus Cretæ. Creſcens in Galliis Eunuchus Candacis reginæ in Arabia quæ Felix dicitur.

Hadrianus regnat annis viginti vno. iſte Traiani gloriæ inuidens prouinciam Orientis Perſis reddidit, & Euphratem flumen Romani imperii finem poſuit. Idem Iudęos ſecundo rebelles ſubiugat: vrbem Hieroſolymam reſtaurat, eamq; ex nomine ſuo Heliam vocat. Per idem tempus Aquila Ponticus, interpres ſecundus poſt ſeptuaginta oritur: & Baſilides hæreſiarcha agnoſcitur.

Antoninus Pius regnauit annis viginti duobus. Iſte ob hoc tale cognomen accepit, quia in toto regno Romano cautionibus incenſis per clementiam cunctorum debita relaxauit: vnde pater patrię appellatus eſt. Eo regnante Valentinus & Martion hęreſiarchæ produntur.

Antoninus minor cum fratre ſuo Lucio, Aurelio Commodo regnauit annis decem & octo. Hic ad Parthos profectus Seleuciam Aſſyriæ vrbem cum quadringentis millibus hominum cepit. De Parthis & Perſis nobiliter triumphauit. Eo tempore Montanus Cataphrygarum hæreſis auctor & Titianus fuerunt, à quo hæreſes Encratitarum exortæ ſunt.

Antoninus regnauit annis duobus. Ante imperium multa nobiliter geſſit. Commodus regnauit annis tredecim. Hic luxuriæ multæ fuit. Sub hoc Theodotion Epheſius interpres tertius apparuit: cuius editio à ſeptuaginta interpretibus non diſcordat; atq; Irenęus epiſcopus Lugdunenſis in doctrina habetur inſignis. Hoc tempore ſancta Eugenia paſſa eſt.

Ælius Pertinax regnauit menſes ſex. Hic ſupplicante ſenatu vt vxorem Auguſtam & filium Cęſarẽ faceret, renuens ait: ſufficere ſibi debere, quod ipſe imperaret inuitus. Seuerus Pertinax regnauit annis decem & octo. Hic multa bella feliciter geſſit. Parthos vicit. Arabiam obtinuit. Britanniam bellando cepit. Litterarum & philoſophię ſcientiam habuit. Huius tempore Symmachus interpres quartus agnoſcitur. Narciſſus Hieroſolymitanus epiſcopus virtutibus plurimis celebratur. Tertullianus Afer in eccleſia inſignis habetur. Origenes Alexandriæ ſtudiis eruditur.

Antoninus

Antoninus Caracalla Seueri filius regnauit annis ſeptem. In Hyericho quinta editio diuinarum ſcripturarum inuenta eſt, cuius auctor non apparet. Hic Antoninus impatiens libidinis fuit, nouercam ſuam vxorem duxit. Nihil memorabile geſſit.

Macrinus Martianus regnauit anno vno. Nihil memorabile temporis breuitate geſſit: nam ſeditione militari interfectus eſt.

Marcus Aurelius Antonini filius regnauit annis quatuor. Hic dum obſcœniſſime viueret, tumultu militari peremptus eſt. Cuius temporibus ſexta editio inuenta eſt Nicopoli. Sabellius hæreſiarcha oritur. Facundus & Primitiuus & decem fratres eorum martyrio coronantur, eos patre Marcello præcedente martyrio glorioſo.

Alexander regnauit annis tredecim. Perſas glorioſiſſime vicit: ciuibus fauorabilis fuit. Origenes Alexandriæ claruit: in cuius libris multa erronea & infamiæ digna inuenta ſunt. Romæ Vlpianus inſignis eſt habitus.

Maximinus regnauit annis tribus. Iſte primus ex militari corpore abſq; decreto Senatus imperator efficitur, & Chriſtianos perſequitur.

Gordianus regnauit annos ſex. Hic rebellantes Parthos & Perſas afflixit: rediensq; victor de Perſis fraude ſuorum interiit. Huius temporib. Zepherinus teſtimonio Spiritus ſancti in ſpecie columbę ſuper caput eius deſcendentis Romę epiſcopus ordinatur.

Philippus regnauit annis ſeptem. Iſte primus imperator Chriſti efficitur: cuius primo anno milleſimus annus Romanæ vrbis docetur expletus ab vrbe condita.

Decius regnauit anno vno menſibus tribus. Hic cum Philippus patrem & filium interfeciſſet, ob odium eorum in Chriſtianos perſecutionem mouit. Fabianus & Cornelius interfecti ſunt, & multorum ſanguis iuſtorum effuſus eſt. Huius temporib. Antonius monachus in Ægypto claruit: à quo primum monaſteria condita ſunt.

Gallus & Voluſianus filius eius regnant annis duobus. Cornelius Romæ epiſcopus rogatus à quadam matrona Lucina corpora Apoſtolorum de catacumbis leuauit noctu: & poſuit Paulum via hoſtienſi, Petrum vero iuxta locum vbi crucifixus eſt inter corpora ſanctorum epiſcoporum in templo Apollinis in monte Aurelio, in Vaticano palatū Neronis. Sanctus Cyprianus epiſcopus martyrio coronatur. Nouatus Nouatianam hæreſin adinuenit.

Valerianus cum filio Galieno regnauit annis quindecim. Hic Chriſtianis perſecutione commota ſtatim à Sapore Rege Perſarum capitur: ibique luminibus orbatus ſeruitute miſerabili conſeneſcit. Cyprianus primum rhetor, deinde epiſcopus martyrio coronatur. Gotthi quoq; Græciam, Macedoniam, Aſiam, Pontum atq; Illyricum deuaſtant & quindecim annis vendicant.

Claudius regnauit duobus annis. Iſte Gotthos Illyricum Macedoniamq; vaſtantes ſuperat. Paulus Samoſatenus hæreſiarcha agnoſcitur. Aurelianus regnauit annis ſex. Iſte Romanum imperium bellando pene ad fines proprios perduxit: Qui ſicut ſupra nominatus Valerianus dum Chriſtianos perſequitur, à Rege Perſarum capitur: ibique in dedecore ſeneſcit & † fulmine moritur. Tacitus qui & Iacinthus regnauit anno vno cuius vitæ breuitas geſtorum nihil dignum prænotat. Probus regnauit annis ſex. Iſte miles ſtrenuus & ciuilitate præclarus Gallias à barbaris occupatas bellando Romanis reſtituit. Huius temporibus Manichæorum hęreſis orta eſt. Carus cum filiis Carino & Numeriano regnauit duobus annis. Carus poſtquam de Perſis triumphauit, victor circa Tigridem caſtra ponens ictu fulminis cecidit.

Dioclerianus & Maximinus & Lucinius regnauerunt annis viginti. diuinis libris adustis Chriſtianos toto orbe perſecuti ſunt. Iſti primo gemmas veſtibus calceamentisq; inſeri iuſſerunt: dum ſola purpura retro imperatores vterentur. Hi autem imperatores varia bella geſſerunt. Perſis victis, recepta Meſopotamia poſtea pariter faſtigio imperii relicto regno priuati ſunt.

Galerius & Maximinus Gallus regnarunt annis duobus. Huius breuitas imperii nihil dignum hiſtoriæ contulit. Conſtantius vir tranquilliſſimus Gallia tantum Hiſpaniaque contentus Galerio cæteris partibus ceſſit. Conſtantius vero Auguſtus ſummæ manſuetudinis & ciuilitatis in Britannia obiit. Qui Conſtantinum filium ex concubina Helena creatum imperatorem Galliarum reliquit.

Conſtantinus regnauit annis triginta. Hic viſitatione Petri & Pauli Apoſtolorū & per beatū Syluestrū Papā Chriſtianus effectus, multa in Romano imperio glorioſe peregit. Qui primo Perſis bellū parauit: ad cuius aduentū adeo trepidauerunt, vt ſupplices occurrerēt promittētes imperata perficere. Hic primus imperatorū eccleſiā Chriſti in palatio ſuo, hoc eſt, Laterano fundauit: & licentiam dedit Chriſtianis publice ac libere

congregari:& in honorem Chriſti baſilicas conſtruendi. In tantum in eo concaluit amor Chriſtianæ religionis, vt Romano Pontifici omnia inſignia imperialia perpetuo daret tradens ei ſimul Italiæ regnum. Tunc eſt ſancta eccleſia in Romano antiſtite imperialis regni gloria decorata: vt merito glorioſius & ſpecialius in eo regale ſacerdotium prædicetur. Ipſe vero Conſtantinns perrexit in Græciam, & ibi condens Conſtantinopolim vrbem, quæ prius Byzantium dicebatur, domum regni ſibi ſuiſque ſucceſſoribus ſtatuit. Abhinc cum occidentis & orientis regimine ſacerdotii renuit Roma imperium occidentis, & Conſtantinopolis imperium orientis. His temporibus per Arrium Alexandrinum presbyterum hæreſis Arriana exoritur. Nicenum etiam concilium trecentorum decem & octo epiſcoporum Conſtantinus ad condemnationem Arrii congregauit. Donatiſtarum ſchiſma oboritur. Per idem tempus crux domini àglorioſa Helena Conſtantini matre Hieroſolymis reperta eſt. Ob cuius etiam deuotionē dominus quatuor clauos, qui in corpore ſuo fuerant fixi tanquam aurū ſplendentes oſtendit. Nicolaus Myrrheæ epiſcopus innumeris miraculis floruit. Conſtantinus autem fere in extremo vitæ ſuæ ab Euſebio Nicomedienſi pſeudoepiſcopo rebaptizatus in Arrianorum dogma conuertitur. Heu proh dolor! bono vſus principio & fine malo: & in eo tantorum titulorum laudes Arriana væſania offuſcantur. Tamen fertur quod in ipſa ęgritudine qua migrauit de corpore, modis omnibus execrabatur inſaniam Arrianam, & fidem catholicam fatebatur.

Conſtantius & Conſtans fratres regnauerunt annis † viginti qoaruor. Conſtans crudelitate morum terribilis à Perſis multa incommoda perpeſſus eſt. deinde Arrianus effectus Chriſtianos toto orbe perſequitur. Cuius etiam fauore Arrius fretus, dum in Conſtantinopoli ad eccleſiam pergeret contra noſtros in ſancta ſynodo dimicaturus, diuertens per forum Conſtantini ad neceſſariam cauſam, viſcera eius multis videntibus repente ſimul cum vita effuſa ſunt. Hoc tempore facta fuit perſecutio tam crudelis, vt intra vnum annum & menſem, decem & ſeptem millia martyrum pro Chriſto paſſi inueniantur. Per idem tempus Athanaſius & Hilarius doctrina & confeſſione fidei celebrantur. Hæreſis Anthropormophitarum in Syria & Macedonia & Conſtantinopoli naſcitur. Hieronymus presbyter ſedis Apoſtolicæ Cardinalis efficitur. Donatus artis grammaticæ ſcriptor ac præceptor Romæ claruit. Oſſa Andreæ & Lucæ Apoſtolorum Conſtantinopolim transferuntur.

Iulianus regnauit duobus annis. Hic ex clerico effectus imperator, apoſtata & paganus in idolorum cultum conuerſus liberales litteras Chriſtianos docere vel diſcere vetuit, & eis crudeliſſima martyria intulit. Oſſa Ioannis Baptiſtæ multis miraculis coruſcantia fracto mauſoleo per agros ſpargi præcepit. Sed non defuerunt fideles qui collegerant ea: inter quos quidam monachus maximam eorum partem Conſtantinopolim detulit: quædam etiam Hieroſolymam ad Philippum epiſcopum de ipſis ſacris oſſibus detulerunt: vbi digitus index, quo dominum monſtrauit, incorruptus apparuit. Iulianus autem iuſſit oſſa colligi & comburi. Quæ cum non inueniſſent ſatellites eius, quædam alia combuſſerunt, vt viderentur ſatisfacere tyranno. In odium etiam Chriſti templum Hieroſolymis reparare permiſit Iudæis: qui ex diuerſis prouinciis collecti cum noua templi fundamenta iacerent, ſubito adueniente nocte ſaxa magno terræmotu ab imo fundata late excuſſa ſunt, Igneus quoque globus de interiore æde templi egreſſus plurimos eorum ſuo proſtrauit incendio. Quo terrore reliqui pauefacti Chriſtum confitebantur inuiti. Et ne hoc caſu crederent factum, ſequenti nocte in veſtimentis cunctorum crucis apparuit ſignum. Iulianus autem contra Perſas procedens facta congreſſione iaculo ſuſcepto interiit.

Iouinianus catholicus regnauit anno vno. Qui dum ſe ab exercitu imperatorem fieri conſpiceret, & Chriſtianus accipere paganorum imperium recuſaret: & nos inquit totus exercitus, qui per Iulianum nomen Chriſti abiecimus, tecum Chriſtiani eſſe volumus: quibus ille auditis imperialia ſceptra ſuſcepit: firmataq; pace cum Perſis rediit. Qui protinus leges Chriſtianis & priuilegia dedit, quæ illis à Conſtantino conceſſa fuerant: ac templa idolorum claudi præcepit.

Valentinianus & Valens frater eius regnauerunt annis † quatuordecim. Valens collapſus in hæreſim Arrianam multis cauſa erroris fuit. Tunc enim Gotthi apud Iſtrū bifariam in duobus Fridegerno & Athanarico Regibus diuiſi ſunt. Sed Athanaricus Fridegernum Valentis auxilio ſuperat. Hic ex catholico cum tota gente Gotthorū Arrianus effectus eſt. Tunc Gulphilas eorū epiſcopus Gotthicas litteras eis reperit, & vtrūque teſtamentum in linguā propriā tranſtulit. Photinus quoque & Eunomius atq;

Apollina-

Apollinarius hæretici eo tempore agnoſcuntur. Damaſus Papa natione Hiſpanus Romæ eccleſiam beati Petri miro opere conſtruxit, & de diuerſis partibus multa ſanctorum corpora congregauit in vrbem.

Gratianus cum fratre Valentiniano regnauerunt annis quinque. Huius anno tertio Theodoſius creatur imperator. Ambroſius Mediolanenſis epiſcopus in catholicorum dogmate claruit. Martinus epiſcopus Turonorum Galliæ ciuitatis multis miraculis claruit. Priſcillianus hæreſim ſui nominis edidit.

Valentinianus iunior cum Theodoſio regnat annis octo. Conſtantinopoli ſynodus centum quinquaginta ſanctorum Patrum colligitur: in qua omnes hęreſes condemnantur. Hieronymus presbyter Bethleem ſanctitate & ſcientia toti mundo claruit. Hic ſcripturas ſacras de Hebręo primus tranſtulit in Latinũ: & abſtulit opprobriũ Latinorũ. Græci enim inſultabãt Latinis, quod ab eis legẽ tanquã riuulus à fonte acceperãt: in quorum odiũ quidam eorum etiã exemplaria corrumpebant. Tunc temporis Priſcillianus accuſante Idatio à Maximo tyranno gladio cęditur. Gentium quoq; templa per totum orbem iubentibus Theodoſio & Honorio ſubuertuntur. Pars etiam corporis Ioannis Baptiſtæ Alexandriæ in templo Serapis per Theophilum epiſcopum à ſordibus mundato, honorifice conditur: & in honore eius baſilica conſecratur.

Theodoſius natione Hiſpanus regnauit ſolus tres annos & cum Honorio & Arcadio regnauit annis tredecim. Per idem tẽpus Ioannes anachoreta inſigniter claruit: qui etiam Theodoſio conſulente de Eugenio tyranno victoriam illi prædixit. Arcadius cum fratre Honorio regnauit annis tredecim. Huius temporibus Auguſtinus epiſcopus doctrina & ſcientia inſignis habetur. Martinus epiſcopus Turonorum obiit. Ioannes quoque Conſtantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus illuſtres epiſcopi prædicantur. Donatus etiam Epiri epiſcopus virtutibus inſignis eſt habitus. Qui draconem ingentem expuens in os eius facto ſigno crucis necauit: quem octo iuga boum ad locum incendii vix trahere potuerunt, ne aerem putredo eius corrumperet. Horum Arcadii & Honorii tempore Alaricus Rex Gotthorum ſororem eorum Placidiam Theodoſii filiam cum ingenti theſauro Romanorum capit primo facta vrbis irruptione: & acceptis multis opibus vrbem incenſam reliquit. Per idem tempus corpora ſanctorum Abacuch & Micheæ prophetarũ diuina reuelatione produntur. Gotthi totam Italiam deprædantur: & Vandali & Alani Gallias aggrediuntur.

Honorius cum Theodoſio fratris filio regnat annis quindecim. Vandali & Alani & Sueui Hiſpaniarum maximam partem occupant. Hac tempeſtate Pelagius aduerſus Chriſti gratiam erroris ſui dogmata prædicat. Ad cuius condemnationem concilium apud Carthaginem ducentorum quatuordecim epiſcoporum congregatur. Hoc tempore Cyrillus epiſcopus Alexandriæ inſignis habetur.

Theodoſius minor Arcadii filius cum Honorio & Valentiniano regnauit annis viginti ſeptem. Hoc tempore Valentinianus iunior Conſtantii filius Rhauennę imperator creatur: qui matrem ſuam Placidiam Auguſtam nuncupauit. Hic gentem efferam Vandalorum & Alanorum ab Hiſpaniis ad Africam tranſtulit. Beatus Auguſtinus Hyponenſis epiſcopus & doctor eximius migrauit ad dominum. Eodem tempore Neſtorius Conſtantinopolitanus epiſcopus perfidiæ ſuæ ſuſcitauit errorem. Aduerſus quem Epheſina Synodus cõgregata eius impia dogmata damnat. Hoc etiam tempore diabolus in ſpęcie Moyſi Iudæis in Creta apparens, dum eos per mare ſicco pede ad terram repromiſſionis promittit perducere diabolo prius ingreſſo & ſequentibus Iudæis, qui ſuper vndas iis qui erant in littore incedere videbantur, ſubito diabolus diſparuit, & multi Iudæi mortui ſunt: aliqui autem qui euaſerunt ad Chriſti fidem conuerſi ſunt.

Martianus & Valentinianus regnauere annis ſeptem. Huius tempore ſynodus geritur, vbi Eutiches cum Dioſcoro Alexandrino epiſcopo condemnantur. Caput etiam Ioannis Baptiſtæ, quod duo monachi eodem Ioanne reuelante iuxta palatium Herodis Regis Hieroſolymis ſepultum inuenerant, Conſtantinopolim defertur. Hoc etiam tempore Theodoricus Rex Gotthorum cum ingenti exercitu Hiſpanias ingreditur. In Italia Boetio catholico philoſopho crudeliter interfecto.

Leo maior cum Leone minore regnauerunt annis decem & ſeptem. Ægyptus & Alexandria errore Dioſcori hæretici inſanientes contra Chalcedonenſem ſynodum canina rabie latrant. Hoc tempore Gotthi leges proprias in diſcuſſione cauſarum habere cæperunt. Tunc apparuit hæreſis Acephalorum Chalcedonenſe concilium

impugnantium: qui ideo Acephali, id eſt ſine capite nominãtur, quia quis primus eam hæreſim introduxit non inuenitur. Huius hæreſis peſte plurimi hactenus Orientalium ſunt languentes.

Zenon regnauit annis decem & octo. Ab iſto Acephalorum hæreſis defenditur: & decreta Chalcedonenſis ſynodi abdicantur. Iſte Leonem Auguſtum filium ſuum interficere volens, pro eo mater eius alium figura ſimilem obtulit: ipſumque Leonem occulte clericum fecit: qui in clericatu vſque ad Iuſtiniani tempus vixit. Per idẽ tempus corpus Barnabæ Apoſtoli, & euangelium Matthæi eius ſtylo ſcriptum ipſo reuelante repertum eſt.

Anaſtaſius regnauit annis viginti ſeptem. Iſte Acephalorum errorem vindicans epiſcopos Chalcedonenſis ſynodi defenſores exilio damnat. Euangelia quoque tanquam ab idiotis compoſita euangeliſtis reprehendit, & praue corrigit. Huius octauo decimo anno Gotthi ab Italia in Hiſpania per Theodoricum regnare cœperunt. Eo tempore Traſemundus Rex Vandalorum catholicas eccleſias claudit in Africa & contra catholicos ſæuit, & epiſcopos in exilium in Sardiniam mittit. Per idẽ tempus Carthagine Olympus quidam Arrianus in balneis ſanctam trinitatem blaſphemans tribus igneis iaculis Angelo emittente viſibiliter eſt combuſtus. Barbas quoque quidam Arrianus epiſcopus dum contra regulam fidei quendam baptizans dixiſſet: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in ſpiritu ſancto, ſtatim aqua, quæ fuerat ad baptizandum delata, nuſquam comparuit. Quod aſpiciens qui Baptizandus erat, ad catholicam eccleſiam venit, & iuxta morem fidei, Chriſti baptiſmum ſuſcepit.

Iuſtinus maior regnauit annis nouem. Iſte ſynodi Chalcedonenſis amator Acephalorum hæreſim abdicat. Huius tempore poſt Traſemundum Ildericus ex Valentiniani imperatoris captiua filia genitus in Vandalis regnum ſuſcepit. Qui ſacramento a Traſemundo aſtrictus, ne catholicos in regno ſuo foueret, antequam regnum ſuſciperet epiſcopos ab exilio reuerti iuſſit, eiſque proprias eccleſias reformauit. Hoc tempore Theodericus Italiæ Rex in Hiſpania regnat poſtquam Atalaricus nepos eius ſucceſſit in regnum. Benedictus Abbas virtutum gloria claruit. Athanagildus in Gotthis regnare cœpit. Iuſtinianus regnauit annis triginta nouem. Iſte Acephalorum hæreſim ſuſcipiens omnes in regno ſuo epiſcopos tria Chalcedonenſis concilii capitula damnare compellit. In Alexandria Theodoſiana & Gaiana hæreſis oritur. In Africa Vandali per Beliſarium ducem extinguuntur. In Hiſpania per Athanagildum Romanus miles ingreditur: & in Aſturiis Vandali omnino delentur. In Italia perfidus Totila Rex Gotthorum à Narſe Romano patricio ſuperatur. Per idem tempus Antonii monachi diuina reuelatione corpus repertum Alexandriam perducitur, & in eccleſia Ioannis Baptiſtæ humatur.

Iuſtinus minor regnauit annis vndecim. Narſis patricius poſtquam ſub Iuſtiniano Auguſto Totilanem Gotthorum Regem in Italia ſuperauit, Sophiæ Auguſtæ Iuſtini coniugis minis perterritus Longobardos a Pannoniis inuitauit, eoſque in Italiam introduxit. Hic Iuſtinianus ea quæ aduerſus Chalcedonenſem ſynodum fuerunt edicta, deſtruxit: & ſymbolum centum quinquaginta patrum, tempore ſacrificii concinendum populo præcepit. Armeni tum primum fidem Dei ſuſcipiunt. Geppides Longobardorum Rex extinguitur. Hac tempeſtate Leouildus Rex Gotthorũ quaſdam Hiſpaniæ regiones ſibi rebelles, in poteſtatem ſui regni ſuperando redegit. Per idem tempus Martinus Braccarenſis Dumienſis epiſcopus apud Galleciam clarus in doctrina fidei prædicatur tempore Theodimiri Regis.

Tiberius regnauit annis ſeptem. Longobardi expulſis Romanis Italiam adeunt. Gotthi per Hermegildum Leouigildum Regis filium bifariam diuiſi mutua cæde vaſtantur.

Mauritius regnault annis viginti vnũ. Gregorius Romanæ eccleſiæ Pontifex & doctor eximius habetur. Fulgentius epiſcopus Aſtigitanus in confeſſione Dei & ſcientia claruit. Eodem tempore Sueui a Leouigildo Rege Gotthorum obtenti bello, Gotthis ſubiiciuntur. Iidem quoque Gotthi per Reccaredum religioſiſſimum principem, ad fidem catholicam reuertuntur, ſanctiſſimo patre Leandro epiſcopo Hiſpalenſi virtutibus & ſcientia decorato eiſdem Gotthis ſanctæ prædicationis verbum miniſtrante.

Phocas

Phocas regnauit annis octo. Iſte ſeditione militari imperator effectus Mauritium Auguſtum & multos nobilium interfecit. Huius tempore Praſini & Veneti per Orientem & Ægyptum ciuile bellum faciunt, ac ſeſe mutua cæde proſternunt: de quo Romanum imperium magnum ſuſtinuit detrimentum. Prælia quoque Perſarum grauiſſima aduerſus rempublicam excitantur: a quib. Romani fortiter debellati ipſam Hieroſolymam amiſerunt. Per idem tempus Romæ templum Pantheon eliminata ſpurcicia idolorum à ſancto Bonifacio Papa in honorem Dei genitricis & omnium martyrum Chriſti conſecratur.

Heraclius temporibus noſtris ſumpſit imperium. Hic Perſas reipublicæ ſubdidit: & crucem Chriſti quam impius Rex Coſdroas aſportauit, Hieroſolymis reſtituit. Huius Heraclii anno ſecundo Siſebutus in Hiſpania regnare incipit: regnumq; octo annis catholice regit. Huius etiam anno decimo Suintila in Hiſpaniis regnare incipit: & totius Hiſpaniæ monarchiam inter Reges Gotthorum tenuit primus: qui decem annis regnauit. Fiunt ergo ab exordio mundi vſque in præſentem diem anni quinque millia octingenti ſeptuaginta in era ſexcẽteſima † ſeptuageſima prima, hoc eſt anno imperatoris Heraclii octauo decimo, & religioſiſſimi Hiſpaniarũ Regis Suintilani vltimo. Reſiduum ſeculi tempus humanæ inueſtigationi incertum eſt. Omnem enim de hac re quæſtionem dominus Ieſus Chriſtus abſtulit dicens: non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Et alibi de die illa dominus, inquit, nemo ſcit neq; Angeli cælorum, niſi ſolus pater. Vnuſquiſq; ergo de ſuo cogitet tranſitu ſicut ſacra ſcriptura dicit: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Quando vnuſquiſq; de ſeculo migrat, tunc illi quodammodo conſummatio ſeculi eſt.

LXXXI. Non conſentit hæc annorum ratio neq; cum Iſidoro neque cum ſuperioribus ac debent potius ad XVIII. annum Heraclii numerare ab orbe condito 5965. erã 676 poteſt iuxta eã quam in ſingulis computationem ipſe quidem ſecutus eſt Onuphrius quidem annos Chriſti numerat 628. atq; adeo erã 666. vſq; ad eum Heraclii annum.

EXPLICIT PRIMVS LIBER CHRONICORVM BEATI ISIDORI Hiſpaniarum doctoris archiepiſcopi Hiſpalenſis.

LIBER SECVNDVS.

Prologus.

DECET viros virtutis præcedentium facta ſæpe ad memoriã reuocare: vt in bonis præteritis diſcant bonis operibus † incubare, & in malis exemplum caueant reproborũ. Præ cunctis malis ſacrilegiũ, luxuriam, & auaritiam debent principes euitare: quibus maxime præteriti principes corruerunt, adeo vt qui multarum gentium victores extiterant, prouocato Deo ſacrilegiis, luxuria & auaritia, ſuis ſubderentur miſerabiliter inimicis. Cauenda eſt etiam ſummopere diſcordia militaris: qua non ſolum Romanum imperium ſubiit detrimentum, verum etiam fortiſſima gens Gotthorum ſæpe gentis & patriæ ſenſit euerſionem: vt in ſubſcriptis libris clarius elucebit. Quis enim inuictiſſimam Gotthorum gentem adeo ſuperauit, vt ipſa Gotthorum diuiſio? quæ tempore Roderici Regis per Iulianum comitem & Witizam, qui Gothi erant, Gotthorum gloriam & patriam ſubdidit Agarenis: Factum eſt etiam conſimile tempore Ramiri & Veremundi Regum Gotthorum, cum Almaozor Rex Agarenus cum Gotthis militibus exulatis, qui ad ſe confugerunt, Legionenſe regnum inuaſit, & euertit munitiſſimas ciuitates. Si quis percurrat hiſtorias diligenter, fere nunquam inueniet Gotthos præliis ſuperatos, niſi contra ipſos manus quoq; Gotthica repugnaret. In agendis etiam bellorum negotiis eſt iure nobilitas ſanguinis requirenda: quia vt in libro Macchabæorum ſacra teſtatur ſcriptura, multi ex populo Iſraelitico victi ceciderunt in prælio, quia duces eorum ſcilicet Ioſephus & Azarias non erant de genere virorum illorum per quos ſalus facta fuerat in Iſrael. Iam nunc ad geſta Regum Gotthorum manum mittimus chronicorum librum Iſidori doctoris Hiſpaniarum ſecundum in opere proponentes. Tamen ſciendum quod in Regum Gotthorum ſerie, & in Romanorum imperatorum atq; aliorum principum fere vbiq; diſcors annorum numerus ſcriptorum vel æmulorum vitio reperitur. Quapropter ego in huius operis annorum concordiam vtcumq; potui, laboraui. Corrigat tamen catholica veritas, ſi quid forte in his vel aliis opuſculis meis me viderit deuiaſſe.

† incumbere.

BEATI ISIDORI

Prologus.

DOMINO & filio chariſſimo Siſnando Regi Gotthorum Iſidorus. Quia de origine Gotthorum, Hiſpanorum, Sueuorum, Vandalorum, & Alanorum, & qualiter rexerunt Hiſpaniam tibi fieri notitiam poſtulaſti: in huius parte duximus laborandum: atque tuæ charitati, prout poſſumus, id ſcribendo breuiter explanare. Tres filios Noe, id eſt Sem, Cham, & Iaphet ſcriptura ſacra eſſe teſtatur. Ab ipſis quippe omnium hominum genus per triparti[illegible] mundi regionem, id eſt, Aſiam, Europam, & Africam eſt diſſeminatum. [illegible]em [illegible]alem partem ſcilicet Aſiam cum filiis Ioniti filii Noe, qui poſt diluuium natus eſt, poſſederunt. Filii Iaphet ſeptentrionalem, ſcilicet, Europam. Filii Cham meridionalem, id eſt Libyam ſiue Africam inhabitauerunt. Sed tempore procedente terram Chanaam in Aſia violenter obtinuerũt. Nati ſunt filii Iaphet, Magog, & Tubal & alii. De Magog inde Gotthi, de Tubal vero Hiſpani & Itali orti cenſentur. Primus Rex Hiſpanorum extitit nomine Hiſpanus, qui famoſam vrbem condidit, quam ex ſuo nomine Hiſpalim nominauit: & in ea ſolium regni ſibi firmauit: à qua etiam Hiſpania nomen traxit. Dicitur & ab Ibero flumine Iberia, & ab Heſpero ſidere Heſperia. Hiſpanis tandem regnum ſuum ſegniter gubernantibus, principantibus Petreio & Aſtanio, Iulio Cæſari, & Romanis omnino ceſſerunt; non tamen patria ſed regni honore caruerunt. Olim pro magna parte ſui Romanis Hiſpania iam ceſſerat Bruto & Ptolemone ducibus exercitus Romanorum. Ante biennium autem Romanæ vrbis irruptionis era CCCCXLIII. excitatæ per Stiliconem ducem Romanum gentes Alanorum, Sueuorum, Vandalorum tranſiectoque impetu ad Pyrenæum vſque perueniunt. Cuius obice per Didymum & Verinianum Romanos nobiliſſimos ac potentiſſimos fratres ab Hiſpania trib. annis repulſi per circuniacentes Galliæ prouincias vagabantur. Sed poſtquam qui priuato præſidio Pyrenæi clauſtra tuebantur, ob ſuſpicionem tyrannidis inſontes & nulla culpa obnoxii, à Conſtantio Imperatore occidentis interfecti ſunt, memoratæ gentes Hiſpaniarum prouincias diſrumpunt. Sueui a Germanis duxerunt originem, qui à flumine Sueuo nominantur. Vandali à Galliis venerunt, & à Vandalico fluuio nominantur. Alani ab Hunnis orti ſunt: & [illegible] Alanus fluuius eis nomen impoſuit.

Era CCCCXLVII. Alani, Sueui & Vandali Hiſpanias occupantes, neces vaſtationeſque cruentis diſcurſibus faciunt. Vrbes incendunt, ſubſtantias direptas exhauriunt, ita vt humanæ carnes in fame deuorarentur à populis. Edebãt filios ſuos matres. Beſtiæ quoque morientium gladio fame ac peſte cadaueribus aſſuetæ etiam in viuorum efferebantur interitum. Atque ita quatuor plagis per totam Hiſpaniam ſæuientibus diuinæ iracundiæ per prophetas ſcripta olim prænuntiatio adimpletur.

Era CCCCXLVIIII. poſt plagarum diram perniciem, quibus Hiſpania cæſa eſt, tãdem barbari ad pacem Deo miſerante conuerſi in poſſeſſionẽ ſibi eius prouincias diuidunt. Gallæciam enim Vandali & Sueui occupant. Alani Luſitaniam & Carthaginẽſem prouinciam. Vandali autem cognomine Silingi relicta Gallecia poſtquam Tarraconẽſes inſulas deprædati ſunt, regreſſi prouinciam Beticam ſortiuntur. Hiſpani autem per ciuitates & caſtella reſidua plagis afflicti barbarorum dominantium de Romanorum abſentia & tuitione plangentes, ſeſe miſerabiliter ſeruituti ſubiiciunt. Primus autem in Hiſpania Gundericus Rex Vandalorum præfuit regnans in Galleciæ partib. annis decem, & octo. Qui dum rupto fœdere Sueuorum gentem in Eruaſis mõtibus obſident, relicta obſidione Sueuorum Balearicas Tarraconenſis prouinciæ inſulas deprædatur. Deinde Carthagine Spartaria euerſa cum omnib. Vandalis ad Beticam tranſit. Hiſpalim diruit atque cæde in direptionem mittit. Qui cum auctoritate regiæ poteſtatis irreuerenter manus in baſilicã ſancti Vincentii martyris ciuitatis ipſius extendiſſet, mox Dei iudicio in foribus templi dæmonio correptus interiit.

Era CCCCLXVII. Giſericus frater Guderici ſuccedit in regnũ annis quadraginta. Qui ex fide Catholica effectus apoſtata in Arrianam fertur primus tranſiſſe perfidiam. Hic

de Beticæ

de Beticæ prouinciæ littore cum Vandalis omnibus eorumq; familiis ad Mauritaniam & Africam relictis Hiſpanis transfretauit. Cui Valentinianus tupior occidentis imperator non valens obſiſtere pacem mittit: & partem Africæ, quam Vandali poſſederāt, tanquam pacifice dedit, conditionibus ſacramenti ab eo acceptis ne quid vltra inuaderet. Ille autem de cuius amicitia iam nihil ambigebatur, violata ſacramēti religione Carthaginem dolo pacis inuadit: omnesq; opes eius excruciatis diuerſo tormentorum genere ciuibus in ius proprium vertit. Deinde Siciliam deprædatus Panormum obſedit: & Arrianam peſtilentiam per totam Africam intromittit. Sacerdotes ab eccleſia pellit: martyres plurimos efficit, & iuxta prophetiam Danielis demutatis ſanctorū myſteriis eccleſias Chriſti hoſtibus tradidit. Nec iam diuini cultus loca, ſed ſuorum eſſe habitacula iuſſit. Aduerſus quem Theodoſius minor orientis imperator bellum parauit, quod ad effectum non venit. Hunnis enim Thraciam Illyricumq; vaſtantib. exercitus ad Vandalos miſſus, ad defendendos Thraces Illyrianoſque à Sicilia reuocatur. Maiorianus autem imperator de Italia in Hiſpaniam veniens, cū in Carthaginenſi prouincia aliquantas naues ſiue ad tranſitum aduerſus Vandalos præparaſſet, eas de littore Carthaginenſi commoniti Vandali per proditores arripiunt. Sicque Maiorianus à ſua diſpoſitione fruſtratus Italiam reuertitur, atq; à Recimiro patritio fraude circumuentus occiditur. Quo comperto Giſericus non contentus ſolis Africæ vaſtationibus, nauibus aduectus Romam ingreditur, direptiſque per quatuordecim dies opibus Romanorum relicta Vrbe vxorem Valentiniani & filias eius & multa millia captiuorum ſecum tulit. Mox Carthaginem redit: & per legatos ab Imperatore poſtulata pace, Valentiniani relictam Conſtantinopolim remittit: quarum vnam ex filiabus ſuis filio ſuo Vgnerico iure matrimonii copulauit. Sicque poſt multarum prouinciarū clades Chriſtianorumque ſpolia atq; neces moritur regni ſui anno XL.

Era DVII. poſt Giſericum Vgnericus Giſerici filius regnat annis ſeptem, menſib. quinque habens in coniugio Valentiniani filiam, quam pater eius ex Roma cum matre captiuam adduxerat, qui & ipſe Arriano ſuſcitatus furore catholicos per totam Africam atrocior patre perſequitur, eccleſias tollit, ſacerdotes & cuncti ordines clericos in exilium mittit. Monachos quoque atq; laicos quatuor circiter millia exiliis durioribus relegauit, martyres fecit, cōfeſſoribus linguas abſcidit: qui linguis abſciſſis perfecte vſque ad finem locuti ſunt. Tunc Lætus Neptenſis ciuitatis epiſcopus glorioſe martyrio coronatur. Qui dum Arriani contagii labe variis pœnis maculari non potuit, victor repente cœlos obtinuit. Vgnericus autem inter innumerabiles ſuarum impietatū ſtrages, quas in catholicos exercuerat, octauo regni ſui anno, vt Arrius pater eius interioribus eunctis effuſis miſerabiliter vitam finiuit.

Era DXIIII. Guntamundus ſuccedit regnans annos quatuordecim. Qui ſtatim eccleſiæ pacem reformans catholicos ab exilio reuocauit.

Era DXXVIII. Traſemundus ſuccedit regnans annis viginti ſeptem menſibus quatuor. Iſte Arriana inſania plenus catholicos inſectatur, eccleſias claudit, in Sardiniam exilio ex omni Africana eccleſia centum viginti epiſcopos mittit. Carthagine moritur. Cuius tempore Fulgentius Ruſpenſis epiſcopus in noſtro dogmate claruit.

Era DLV. Hildericus Hugnerici filius ex Valentiniani imperatoris filia genitus ſucceſſit regnans annis nouem menſib. tribus. Iſte ſacramento à prædeceſſore ſuo Traſemundo adſtrictus ne catholicis in regno ſuo pacem daret, aut eccleſias aperiret, aut priuilegia reſtitueret, priuſquam regnaret ne religionem ſacramenti violaret, præcepit ſacerdotes catholicos ab exilio reduci & eccleſias aperiri. Quem Gilimer ſumpta tyrannide regno priuat: & cum filiis carceris cuſtodiæ mancipat.

Era DLXIIII. Gilimer regnum tyrannide quatuor annis tenuit, multos nobilium Africæ prouinciæ crudeliter extinguens, multorumque ſubſtantias tollens. Aduerſus quem Iuſtinianus imperator, ex viſitatione viſionis nocturnæ Læti epiſcopi, qui ab Vgnerico Rege Vandalorum martyr fuerat factus, exercitum cum Beliſario magiſtro militum duce mittit. Initoq; idem Beliſarius prælio Guntemirū & Gebamundū Regis fratres primo prælio ſuperatos interficit. Deinde ipſum Gilimirum in fugam verſum Africam capit. In ipſo autem Beliſarii occurſu priuſquam congreſſio fieret Gilimer tyrannus Hildericum Regem cum quibuſdam generis eius affinibus occidit. Beliſarius autem Gilimirum tyrannum capit: cumque cum diuitiis ex rapinis prouinciarum & Africæ conquiſitis Conſtantinopolim Iuſtiniano Imperatori adducit. Sicque regnum Vandalorum cum populo atque ſtirpe deletur era DLXVIII. quod permanſit centum & quadraginta nouem annis ab anno primo Gunderici Regis vſq; ad interitū Gilimiri.

Explicit hiſtoria Vandalorum.

SVEVORVM HISTORIA.

ERA CCCCXLVI. Sueui principe Hermerico cum Alanis & Vandalis ſimul Hiſpaniam ingreſſi ſunt, atque omnem Galleciam cum Vandalis occupauerunt. Vandalis autem Africam tranſeuntibus Galleciam ſoli Sueui ſortiti ſunt: quibus præfuit in Hiſpaniis Hermericus annis triginta duobus. Galleci autem in parte prouinciæ regno ſuo vtebantur. Quos Hermericus aſſidua vaſtatione deprædans tandem morbo oppreſſus pacem cum eis fecit & Recchilanem filium ſuum in regno ſuo ſubſtituit. Qui cum magna parte exercitus miſſus Andebotum Romanæ militiæ ducem cum multis copiis ad Singilium Beticæ prouinciæ fluuium inito bello proſtrauit magnis eius auri argentique copiis occupatis, inde Emeritam obſeſſam ingreditur: atque obtentam proprio regno aſſociat. Hermericus autem pater eius per annos ſeptem diuturno languore affectus interiit.

Era CCCCLXXVIII Hermerico defuncto Recchila filius eius regnat annis nouem. Qui poſt obitum patris Hiſpali obtenta Beticam & Carthaginenſem prouincias in ſuam poteſtatẽ reducit. Atq; inde Emeritæ ſub cultu, vt fertur, gentilitatis vitam finiuit.

Era CCCCLXXXVII. Recciarius Recchilanis filius catholicus factus ſuccedit in regnum annis nouem accepta in coniugium filia Theodoredi Regis Gotthorum. Hic principio ſui regni confortatus Vaſcones deprædatur: moxque ad Theodoredum ſocerum ſuum profectus, Cæſaraugustanam regionem remeans Gotthis auxiliantib. vaſtat. Tarraconenſem prouinciam, quæ Romano imperio deſeruiebat, inuadit. Carthaginenſes regiones quas Recchila pater eius Romano reddiderat, in prædam mittit. Ad vltimum; dum Theudericus Rex Gotthorum in Hiſpaniam ingrederetur, inito prælio aduerſus eum, primo fugatur, deinde captus occiditur.

Era CDXCVI. extincto Recciario, Sueui, qui remanſerant in extrema parte Galleciæ, Maſdram Maſſilæ filium Regem ſibi cõſtituunt. Mox bifariam diuiſi, pars Frantanem, pars Maſdram Regem appellant. Nec mora Frantane mortuo, Sueui qui cum eo erant Recchimundum ſequuntur, & cum Maſdra pace inita, pariter partes Luſitaniæ deprædantur. Maſdra autem tertio regni anno à ſuis iugulatur.

Era CDXCIX. Maſdra interfecto inter Frumarium & Recchimundum oritur de regni poteſtate diſſenſio: ſed Frumarius cum manu Sueuorum, quam habebat Flauienſis vrbis conuentum graui euertit excidio. Recchimundus autem vicina ſibi pariter Aurienſium, & Lucenſis conuentus maritima populatur. Duobus annis poſt Maſdram regnauit Frumarius.

Era DII. Frumario mortuo Remiſmundus omnib. Sueuis in ſuam ditionem regali iure reuocatis, pacem cum Gallecis reformat, legatos fœderis ad Theudericũ Regem Gotthorum mittit, à quo etiam per legatos & arma & coniugem, quã haberet, accepit. Inde ad Luſitaniam tranſit. Conimbriam pace deceptam diripit. Oliſbona quoq; ab eo occupatur ciue ſuo, qui illi præerat, tradente Luſidio. Huius tempore Aiax natione Galata effectus apoſtata Arrianus inter Sueuos Regis ſui auxilio, hoſtis catholicæ fidei, & diuinæ Trinitatis emergit, de Gallicana Gotthorum regione hoc peſtiferum virus afferens & totam gentem Sueuorum lethalis perfidiæ tabe inficiens. Multis deinde Sueuorum Regibus in Arriana hæreſi permanentibus, (fuerunt ex tunc Reges Sueuorum ſeducti nonaginta annis: quorum actus & nomina hic minime deſcribuntur) tandem regni poteſtatem Era DC. Theudemirus ſuſcepit. Qui confeſtim Arrianæ impietatis errore deſtructo Sueuos catholicæ fidei reddidit, innitente Martino monaſterii Dumienſis epiſcopo fide & ſcientia claro, cuius ſtudio & pax eccleſiæ ampliata eſt, & multa in eccleſiaſticis diſciplinis Galleciæ regionibus inſtituta.

Era DCVIII. Poſt Theudemirum Miro Sueuorum princeps efficitur, regnans annis tredecim. Hic ſecundo regni ſui anno bellum contra † Ruccones intulit. Deinde in auxilium Liuuigildo Gotthorum Regi aduerſus rebellem filium expugnandũ Hiſpalim pergit, ibique terminum vitæ clauſit.

Vaſcones

Huic Heboricus filius in regnum ſuccedit anno vno, quem adoleſcentem Andeca, ſumpta tyrannide regno priuat, & monachum factum in monaſterio damnat, pro quo non diu eſt dilata ſententia. Nam Liuuigildus Gotthorum Rex Sueuis mox bellum inferens, obtẽto eodem regno, Andecanem deiecit, atq; detonſum poſt regni honorem,

norem, presbyterii officio mancipauit. Sic enim oportuit, vt quod ipſe regi ſuo fecerat, rurſus idem congrua viciſſitudine pateretur. Regnum autem Sueuorum deletum in Gotthos transfertur, quod manſiſſe CLXXVII. annis ſcribitur.

Explicuit hiſtoria Sueuorum.

GOTTHORVM HISTORIA.

GOTTHORVM antiquiſſima origo de Magog Iaphet filio orti cũ Scythis vna probantur origine: vnde non longe vocabulo diſcrepant. Demutata enim ac detractá litterá Getæ quaſi Scythę ſunt appellati. Hi igitur Septentrionis glacialia iuga inhabitantes, quæque ſunt ardua montium cum cæteris gentib. poſſidebant. Quib. ſedib. tempeſtatibus & impetu gentis Hunnorum pulſi Danubium trãſeuntes Romanis ſe dederunt. Sed dum iniurias eorum non ſuſtinerẽt, indignati arma ſumunt, Thraciam irruunt, Italiam vaſtant, obſeſſam vrbem Romã capiunt: Gallias aggrediuntur, patefactiſq; montib. Pyrenęis Hiſpaniam vſq; perueniunt: & ibi ſedem vitæ atq; imperium locauerunt. Populi natura prompti, ingenio alacres, conſuetudine viribuſq; freti; róbore corporis validi, ſtaturæ proceritate magni vel medii, geſtu habituq; conſpicui, eloquio clari, manu prõpti, duri vulnerib. ſicut ait poeta de ipſis: Mortẽ contemnunt laudato vulnere Getæ. Quib. tanta extitit magnitudo bellorũ, & tam excellens glorioſæ victoriæ virtus, vt Roma ipſa victrix omniũ populorum ſubacta captiuitatis iugo Gotthicis triumphis accederet: & domina cunctarũ gentium illis vt famula deſeruiret. Hos Europæ omnes pertimuere gentes, Alpiũ bis ceſſere † obices. *durities* Vandalica & ipſo crebro opinata barbaries non tantum pręſentia eorũ exterrita, quantũ opinione fugata eſt. Gotthorum vigore Alani extincti ſunt: Sueui quoq; hactenus intra inacceſſos Hiſpaniarum angulos coarctati, etiã nunc eorum armis periculum finis experti ſunt: & regno quod deſidioſo torpore tenuerunt, turpiori nunc diſpendio caruerunt: quanquã ſe tenuiſſe hucuſq; valde ſit mirum, quo ſine experimento defenſionis carere potuerunt. Sed quis poterit tantã Gotthicæ gẽtis liberalitatis & viriũ dicere magnitudinem? Etenim multis gentib. non ſolũ larga munera contulerunt, ſed & magna reliquerunt gentium precib. inclinati. His tamen libertas magis de congreſſione bellica quam de petita pace contingit: atq; vbi ſe illis neceſſitas dura oppoſuit, vires eos potius adhibuiſſe q̃ preces. Porro in armorum artib. ſpectabiles ſunt: & non ſolũ haſtis ſed & iaculis equitando confligunt: nec equeſtri tantũ pręlio ſed & pedeſtri incedunt. Veruntamẽ magis equitum pręceleri curſu confligunt: vnde poeta Getes, inquit, quo pergit equo. Exercere.n. ſeſe telis ac prælijs præludere maxime diligunt. Ludorũ certamina vſu quotidiano gerunt. Hac ſola armorũ experientia huc vſq; carebant, quod claſſica bella in mari gerere nun ſtudebant. Sed poſtquã Siſebutus princeps regni ſumpſit ſceptra ad tantã felicitatis virtutem profecti ſunt, vt non ſolum terras, ſed & ipſa maria ſuis armis adeant: ſubiectuſq; ſeruiat illis Romanus miles, cui ſeruiere tot gẽtes. Eos magis Getas q̃ Gog Magog appellare cõſueuerant. Gens fortiſſima hæc à qua Iudæa terra vaſtata deſcribitur. Interpretatio namq; nominis eius in linguã noſtram recte quoq; ſignificatur fortitudo. Quia reuera nulla gens in orbe fuit, quę Romanũ imperium adeo fatigauerit vt hi. Iſti ſunt.n. quos etiam Alexander vitandos pronunciauit, Pyrrhus pertimuit, Cæſar exhorruit. Per multa quippe retro ſecula ducibus vſi ſunt, poſtea Regibus: quorum oportet tempora per ordinem curſim exponere: & quo nomine actuque regnauerint de hiſtoriis libata retexere. ¶ Anno ante eram conditã duodecimo dum pro arripiendo Reipub. imperio Magnus Pompeius & Iulius Cæſar arma ciuilia cõmouiſſent, Gotthi ad præbendũ Pompeio auxilium in Theſſaliam aduerſus Cæſarem pugnaturi venerunt. Vbi dũ in Pompeii exercitu Æthiopes, Indi, Perſæ, Medi, Græci, Armeni, Scythæ, ac reliquæ orientis gentes euocatæ aduerſus Iulium dimicaſſent, iſti præ cæteris Cæſari fortius reſtiterunt. Quorum Cæſar copia & virtute turbatus, fertur fugam meditatus eſſe, niſi nox prælio finẽ dediſſet. Tunc Cæſar ait: Nec Pompeiũ ſcire vincere, nec Cæſarem poſſe vinci. Nam ſi Pompeius vincere noſſet, hodie cũ tam aſperis viris Cæſarem ſuperaſſet. ¶ Era † CCLXXXVI. anno ſecundo imperii Valeriani & *forte ccxcvi.* Galieni Gotthi primo deſcenſis Alpibus quib. inhabitabãt, Græciã, Macedoniã, Pontũ, Aſiam, atq; Illyricum vaſtauerũt. Ex quib. Illyricum & Macedoniam quindecim annis

fere tenuerunt. Deinde à Claudio imperatore ſuperati ſedes proprias repetunt. Romani autem Claudium Auguſtum, pro eo quod tam fortiſſimam gentem a finib. reipublicæ remouiſſet, inſigni gloria honorantes in foro illi aureum clypeu, in Capitolio auream ſtatuam collocauerunt.

ccclxviiii Era † ccclxii. tempore Cõſtantini Chriſtiani imperatoris Gotthi Sarmatarum regionem aggreſſi copioſiſſimis ſuper Romanos irruerunt agminibus, vehementi virtute cuncta gladio, & deprædatione vaſtantes. Aduerſus quos idem Conſtantinus aciem inſtruxit, ingentique certamine vix ſuperatos vltra Danubium expulit, de diuerſis gentibus virtutis gloria clarus, ſed de Gotthorum victoria amplius glorioſus. Quem Romani acclamante ſenatu publica laude proſequuti ſunt, quod tantam gentem vicerit, quod patriam rempublicam reformauerit.

ccccviii Era † cccc. anno imperii Valentis quinto primus Gotthorum gentis adminiſtrationem ſuſcepit Athanaricus regnans annos xiii. qui perſecutione crudeliſſima aduerſus fidem Chriſti commota, voluit ſe exercere contra Gotthos qui in gente ſua Chriſtiani habebantur, ex quib. plurimos, qui idolis immolare nõ acquieuerũt, martyres fecit: reliquos autem multis perſecutionibus affectos, dum pro multitudine horreret interficere, dedit licentiam, immo magis coegit de regno ſuo exire, atque in Romani ſoli migrare prouincias.

ccccxv Era † ccccvii. anno octauo Valentis imperatoris Gotthi in Iſtrium aduerſus ſemetipſos in Athanarico & Fridigerno diuiſi ſunt, alternis ſeſe cædibus depopulantes. Sed Athanaricus Fridigernum Valentis Imperatoris ſuffragio ſoperat. Huius rei gratia legatos cum muneribus ad eundem imperatorem mittit, & doctores propter ſuſcipiendam Chriſtianæ fidei regulam poſcit. Valens autem à veritate catholicæ fidei deuius, & Arrianæ hæreſis peruerſitate detentus, miſſis hæreticis ſacerdotibus, Gotthos perſuaſione nefanda ſui erroris dogmati adgregauit, & in tam præclaram gentem virus peſtiferum ſemine pernicioſo transfudit, ſicq; errorem quem recens credulitas ebibit, tenuit diuque ſeruauit. Tunc Gulfilas eorum Gotthorum epiſcopus Gotthicas litteras condidit, & ſcripturas noui ac veteris Teſtamenti in eandem linguam conuertit. Gotthi autem ſtatim vt litteras & legem habere cæperunt, inſtruxerunt ſibi dogmatis ſui eccleſias, talia iuxta eundem Arrium de ipſa diuinitate documenta tenentes, vt crederent: Filium Patri maieſtate eſſe minorem & æternitate poſteriorem. Spiritum autem ſanctum nec Deum eſſe, neque ſubſtantiam Patris exiſtere, ſed per filium creatum eſſe, vtriuſque miniſterio deditum, & amborum obſequio ſubditum. Aliam quoque Patris ſicut perſonam ſic & naturam aſſerentes: aliam Filii, aliam denique Spiritus ſancti, vt iam non (ſecundum ſanctæ ſcripturæ traditionem) vnus Deus & dominus coleretur. Sed iuxta idolatriæ ſuperſtitionem tres dii venerarentur. Cuius blaſphemiæ
ccxiii malum per deceſſum temporum, Regumque ſucceſſum annis † ccxxiiii. tenuerunt. Qui tandem reminiſcentis ſaluris ſuæ renunciauerunt inditæ perfidiæ & per Chriſti gratiam ad vnitatem fidei catholicæ per orthodoxum patrem Leandrum Hiſpalẽſem antiſtitem peruenerunt.

ccccxvi Era † ccccviii. anno tertio decimo Valentis imperatoris Gotthi qui primũ Chriſtianos à terra ſua expulerant, rurſus ipſi multis acribus tempeſtatibus Dei iudicio fatigati ab Hunnis cum Rege ſuo Athanarico expulſi ſunt, tranſitoque Danubio cũ vim ferre non poſſent Valentis imperatoris, ſeſe non depoſitis armis tradunt, & Thraciam ad inhabitandum accipiunt. Sed vbi viderunt ſe opprimi à Romanis contra conſuetudinem propriæ libertatis, ad rebellandum coacti ſunt. Thraciam ferro incendiiſq; depopulantur, deiectoque Romanorum exercitu ipſum Valentem iaculo vulneratum in quadam villa fugientem ſuccenderunt, vt merito ipſe ab eis viuus temporali cremaretur incendio, qui tam pulchras animas ignibus æternis tradiderat per errorem. Inuenerunt autem eo prælio Gotthi priores Gotthos, quos dudum propter fidem à terra ſua expulerant, & voluerunt eos ſibi ad prædæ ſocietatem coniungere. Qui cum non acquieuiſſent, aliquanti interfecti ſunt. Alii montuoſa loca tenẽtes & refugia ſibi qualiacumque conſtruentes, non ſolum perſeuerauerunt Chriſtiani catholici, ſed etiam in concordia Romanorum à quibus dudum excepti fuerant permanſerũt. Tunc Gotthi contra Hungaros arma dirigentes innumerabilem ex eis multitudinem hoſtiliter necauerunt.

ccccxix Era † ccccxiii. anno imperii Theodoſii Hiſpani iii. & Valentiniani primo Athana-

Athanaricus cum Theodoſio ius amicitiamque diſponens mox Conſtantinopolim pergit, ibique quinto decimo die poſtquam fuerat à Theodoſio honorabiliter ſuſceptus, interiit. Gotthi autem proprio Rege defuncto aſpicientes benignitatem Theodoſii imperatoris inito fœdere, Romano ſe imperio tradiderunt & fuerunt eum Romanis † ſeptem annis. xxviii.

Era ccccxx. anno imperii Theodoſii iv. Gothi patrocinium Romani fœderis recuſantes, Alaricum Regem ſibi conſtituunt, indignum iudicantes Romanæ eſſe ſubditos poteſtati, eoſque ſequi, quorum iam pridem leges imperiumque reſpuerant, & de quorum ſe ſocietate prælio triumphantes auerterant.

Era † ccccxxxvii. anno imperii Honorii & Arcadii quarto Gotthi in Alarico, & Radagaiſo diuiſi, dum ſemetipſos in duabus regni partibus variis cædibus lacerarent, ob excidium Romanorum concordes effecti, conſilium in commune conſtituunt, parique intentione ad prædandas quaſcunque regiones Italiæ ab inuicem diuiduntur. ccccxvi.

Era ccccxliii. anno Honorii & Arcadii x. Rex Gotthorum Radagaiſus genere Scytha cultui idolatriæ deditus, barbaricæ immanitatis feritate ſæuiſſimus, cum ducentis armatorum millibus Italiæ partes vehementi vaſtatione aggreditur, ſpondens in contemptum Chriſti Romanorum ſanguinem diis ſuis libare, ſi vinceret. Cuius exercitus ab Stilicone duce Romano in montuoſis Thuſciæ locis circunclusus fame eſt potius, quam ferro conſumptus. Ipſe poſtremo Rex captus & interfectus eſt.

Era ccccxlvi. anno imperii & Arcadii xv. extincto Radagaiſo Alaricus conſors regni nomine quidem Chriſtianus, ſed profeſſione hæreticus, dolens tantam multitudinem Gotthorum à Romanis extinctam in vindictam ſanguinis ſuorum, aduerſus Romam prælium geſſit, obſeſſamque impetu, igne gladiis irrumpit: ſicq; vrbs cunctarum gentium victrix, Gotthicis triumphis victa ſuccubuit, eiſque capta ſubiugataque ſeruiuit. Tam autem Gotthi clementes ibi extiterũt, vt votum antea darent, quod ſi ingrederentur vrbem quicumque Romanorum in locis Chriſti inueniretur, in vaſtationem vrbis non mitteretur. Poſt hoc igitur votum, aggreſſi vrbem omnibus & mors & captiuitas indulta eſt, qui ad ſanctorum limina confugerunt. Sed & qui extra locum martyrum erant, & nomen Chriſti & ſanctorum nominauerunt, & ipſis ſimili miſericordia pepercerunt. In reliquis autem, etſi præda hoſtium patuit, feriendi tamẽ immanitas refrænata eſt. Incurſantibus autem in illa vaſtitate per vrbem Gotthis, dum quidam potens virginem conſecratam ætate prouectam reperiſſet, eamque honeſte admoneret, vt ſi quid apud ſe auri argentique eſſet proferret: illa fideli conſcientia quod habuit protulit: cumque ille vaſorum formam & pulchritudinem, ex illa antiqua Romanorum opulentia miraretur, virgo ait: Hæc vaſa mihi de ſacrario Petri Apoſtoli depoſita ſunt: præſume, ſi audes. Ego ſacra hoſti dare non audeo. Gotthus ille ad nomen Apoſtoli magno pauore perterritus, Regi hoc per nuntium refert, qui confeſtim Rex reportari omnia ad ſacrarium ſancti Petri, per virginem illam ſumma cum reuerentia iuſſit dicens: Cum Romanis geſſi bellum non cum Apoſtolis Dei. Rediit igitur virgo reuerentiſſimis officiis honorata, redeunt & cum illa omnes, qui ei ſe ſociauerant ſuper capita ſua vaſa illa aurea & argentea cum hymnis & canticis reportantes. Exercitus vndique iuſſu Regis ob defenſionem armatorum cuſtodientes concurrunt. Vndique ad voces canentium de latibulis agmina Chriſtianorum. Concurrunt etiam & pagani, atque admiſti inter eos, dum ſeruos Chriſti ſe eſſe fingunt, etiam & ipſi calamitatis excidium euaſerunt. Hac tempeſtate Gotthi Placidiam Theodoſii principis imperatoris filiam, Arcadii & Honorii imperatorum ſororem, cum ingenti auri argentiq; theſauro Romæ capiunt. Anno ab vrbe condita MCLXIIII. irruptio vrbis per Alaricum facta eſt: adeptiſq; multis opibus Romanorum tertia die, incẽſa euerſaque in partibus, vrbe diſcedunt. inde conſcenſis nauibus, cum ad Siciliam exiguo ab Italia freto diuiſam poſt tantam victoriam maior eorum pars ſimul cum Alarico Rege & potentiorib. ducibus tranſire diſponerent, infeſto mari periclitati multum exercitum perdiderunt.

Quibus tanta fuit gloria de Romanæ vrbis obtentu, vt in eius comparatione nihil ſe mali paſſos tempeſtate illa arbitrarentur, damna naufragii euentu victoriæ compenſantes. Mors Alarici confeſtim ſequuta vigeſimo octauo regni anno defunctus eſt in Italia.

Era † ccccxlviii. anno imperii Arcadii & Honorii xii. Alarico poſt captam vrbem defuncto Athaulfus à Gotthis Italiæ regno præficitur annis ſeptem. ccccxlviii.

Iſte quinto regni anno de Italia recedens, Gallias [illegible] Placidiam Theodoſii impera- toris filiam quam Romæ Gotthi ceperant, coniugem ſibi [illegible]. In qua prophetia Danielis a quibuſdam creditur fuiſſe completa, qui ait filiam Regis Auſtri [illegible] iungendam Regi Aquilonis, nulla tamen de germine eius ſobole ſubſiſtente. Sicut & idem in ſequentibus propheta ſubiungit dicens: Nec ſtabit ſemen eius. Nullus enim de vtero illius extitit genitus, qui patris in regno ſuccederet. Athaulfus autẽ dum relictis Galliis Hiſpanias peteret à quodam ſuorũ apud Barcinonã inter familiares fabulas iugulatur.

LV. Era CCCC. † LVI. anno imperii Honorii & Arcadii XXII. poſt obitum Athaulfi, à Gotthis Sigericus princeps electus eſt tribus annis, qui dum ad pacem cum Romanis eſſet promptiſſimus mox a ſuis eſt interfectus.

Era CCCC. LVIII. anno imperii Honorii & Theodoſii XXV. Wallia Sigerico ſuccedens, ſex annis regnum tenuit. Belli cauſa princeps a Gotthis effectus, ſed ad pacem diuina prouidentia ordinatus. Mox enim vt regnare cepit, fœdus cum imperatore Honorio pepigit: & Placidiam ſororem eius, quæ a Gotthis Romæ capta fuerat, ei honorifice reddidit promittens imperatori propter rempublicam omne certamen implendum. Itaq; ad Hiſpanias per Conſtantium patritium euocatus Romani nominis cauſa, cædes magnas crudelib. populis intulit: Vandalos, Silingos in Bætica omnes bello extinxit. Alanos qui Vandalis & Sueuis potentabantur, adeo trucidauit, vt extincto Atace Rege ipſorum, pauci qui ſuperfuerant oblito regni nomine Gunderici Regis Vandalorum, qui in Gallecia reſederat, ſe regimini ſubiugarent. Confecto igitur Wallia bello Hiſpaniæ, dum inſtructa nauali acie ad Africam tranſire diſponeret, in freto Gaditani maris vi grauiſſimæ tempeſtatis effractus memor etiam illius ſub Alarico naufragii, omiſſo nauigationis periculo, relictis Hiſpaniis Gallias repetit. Dataq; eſt ei ab imperatore ob meritum victoriæ ſecunda Aquitania cum quibuſdam ciuitatibus confinium prouinciarum vſq; ad Oceanum.

fecundo Era CCCC. LXIIII. anno imperii Theodoſii minoris † nono Wallia Rege defuncto, Theuderedus ſuccedit in regno annis triginta tribus. Qui regno Aquitanico non contentus pacis Romanæ fœdus recuſat: & pleraq; municipia Romanorum vicina ſedibus ſuis occupat. Arelas nobiliſſimum Galliæ oppidum multa vi obſeſſum oppugnat. A cuius obſidione imminente virtute Aetii Romanæ militiæ ducis non impunitus abſcedit: ſed amiſſa parte ſuorum abſcedere bello coactus eſt. Remoto igitur Valentiniani imperatoris iuſſu à poteſtate militiæ Aetio, dum Theuderedus Narbonenſi vrbi diutina obſidione ac fame eſſet infeſtus, rurſus a Litorio Romanæ militiæ duce Hunnis auxiliantibus effugatur. Litorius autem dum primum res proſperas aduerſus Gotthos geſſiſſet, denuo dæmonum ſignis auſpiciumq; reſponſis deceptus bellum cum Gotthis imprudenter iniit: amiſſoq; Romano exercitu miſerabiliter ſuperatus interiit. Fecitq; intelligi quantum illa, quæ cum eodem periit, multitudo prodeſſe potuerit, ſi fide potius quam fallacibus dæmoniorum oſtentis vti maluiſſet. Extincto igitur Litorio pace deinde Theuderedus cum Romanis inita, denuo aduerſus Hunnos Galliarum prouincias ſæua populatione vaſtantes, atque vrbes plurimas euertentes, in campis Catalaunicis auxiliante Aetio duce Romano aperto marte conflixit: ibique præliando victor occubuit. Gotthi autem dimicante Thuriſmundo Theuderedi Regis filio adeo fortiter congreſſi ſunt, vt inter primum prælium & poſtremum trecenta fere millia hominum in eo certamine proſternerentur. Multa eodẽ tempore cæli & terræ ſigna præceſſerunt, quorum prodigiis tam crudele bellum ſignificaretur. Nam aſſiduis terræmotibus factis, à parte orientis luna contra naturalem eclypſim offuſcata eſt. A ſolis occaſu ſtella cometes apparuit: atque ingenti & inſolita magnitudine aliquandiu fulſit. Ab aquilonis plaga cælum rubens ſicut ignis aut ſanguis effectus eſt permixtis per igneum ruborem lineis clarioribus in ſpeciem haſtarum rutilantium deformatis. Nec mirum, vt tam in[illegible]ens cæſorum ſtrages diuinitus tam multa ſignorum demonſtraretur oſtenſione. Hunni autem vſque ad internecionẽ pene cæſi [illegible] Rege ſuo Athila relictis Galliis Italiam perfugiunt aliquantis ciuitatibus irruptis. Qui & ibi partim fame partim cæleſtibus plagis percuſſi interierunt. Miſſo inſuper [illegible] Martiano imperatore exer[illegible]u forti plaga cæduntur, affectique nimium ac diminuti ſedes proprias repetunt. Ad quas Rex eorum Athila mox vt remeauit, occubuit. Poſt cuius [illegible] Hunn[illegible] [illegible] proprio ſe [illegible]per e[illegible]dio deuaſtauit. ſtatimque inter filios eius de obtinendo regno magna ſunt exorta certamina. Atque ita Hunni qui tot cladibus a[illegible] diminuti fuerant rurſus mu[illegible]uis ſe cladibus conciderunt. In quibus illud mirum eſt [illegible] omne p[illegible] [illegible] habet populorũ, iſti vice verſa cadendo proficiant.

proficiant. Sed proinde eſt quis in diſciplinam fidelium poſiti ſunt, ſicut populi gentis Perſarum. Virga enim ſuroris Dei ſunt,& multoties cum indignatio eius aduerſus fideles procedit,per eos flagellantur, vt afflictionib. emendati a ſeculi cupiditate & peccato ſemetipſos coerceant,& cæleſtis regni hæreditatem poſſideant. Adeo autem hæc gens horrida eſt,vt cum ſamem in bello ſuerit paſſa, venam tangat equi,& ſic excludat hauſto ſanguine famem.

Era † CCCCLXXXVII. anno vigeſimo quinto imperii Theodoſii Thuriſmūdus filius CCCCLXXXX Theuderedi poſt deceſſum patris prouehitur ad regnum anno vno. Qui dum in ipſis regni ſui exordiis feralis ac noxii hoſtilia inſpiratet & multa ageret inſolenter à Theodorico & Frigdarico fratribus eſt occiſus.

Era CCCCLXXXXI. anno ſecundo imperii Martiani Theudericus poſt ſraternam necem in tegno ſuccedens imperauit annis † XIII. pro eo quod Imperatori Auito ſu- XIIII mendi imperialis faſtigii cum Gallis auxilium præbuiſſet, ab Aquitania in Hiſpaniam cum ingenti multitudine exercitus, & cum licentia eiuſdem Auiti imperatoris ingreditur anno tegni quinto. Cui cum magna copia Rex Sucuorum Recciarius occurrens duodecimo ab Auſturicenſis vrbis milliario apud fluuium, qui Vrbicus appellatur, inito mox certamine ſuperatus eſt cæſis Sucuorum agminibus, aliquãtis captis, plurimiſque ſugatis. Ipſe poſtremo Rex telo ſaucius fugit, præſidioque ſuorum carens ad locum Portucale capitur. Regi Theuderico viuus oſſertur. Quo perempto, multis qui de priori certamine ſuperfuetant ſeſe tradentibus, aliquantis nihilominus trucidatis pro maioti parte deſtructum eſt, finitumque Sucuorum regnum. Reliqui autem Sueui, qui remanſerant in extrema parte Galleciæ, Maſſilæ filium nomine Maſdram ſibi Regem conſtituunt, & in parte regnum reparatur Sueuorum. Occiſo Recciario, Theudericus de Gallecia ad Luſitaniam victor ſuccedens, dum Emeritenſem vrbē deprædari molitur, ſanctæ martyris Eulaliæ oſtentis perterritus, cum omni protinus exercitu diſcedit, & Gallias repetit. Mox deinde partem vnã exercitus duce Ceurila ad Bethicam prouinciam mittit: partem aliã ſub Sigerico, & Nepotiano ducib. ad Galleciam dirigit, qui Sueuos apud Lucum ſæua deprædatione vaſtauerunt. In Galliis autem Agrippinus Comes & ciuis Ægidio Comiti Romano æmulus, vt Gotthorum mereretur auxilia, Narbonam tradidit Theuderico. Poſt, aliquot legati à Remiſmundo Maſdræ filio Rege Sueuotum miſſi, ad Theudericum venerunt, pacem amicitiamque poſcentes. Similiter Theudericus ad Remiſmundum remittit cum armorum adiectione, vel munerum, ditecta etiam coniuge quam haberet. Sallanem quoque legatum denuo Theudericus mittit ad Remiſmundum. Qui reuerſus ad Gallias Theudericum ab Eurico fratre ſuo reperit interfectum.

Era † DIIII. anno imperii Leonis IIX. Euricus pari ſcelere quo frater ſucceſſit in re- DVIII gnum annis decem & ſeptem. In quo honore prouectus & crimine ſtatim legatos pro amicitiis ad Leonem impetatorem dirigit. Nec mora partes Luſitaniæ magno impetu deprædatut. Exercitum inde alium mittit, qui capta inde Pampilona, & Cæſarauguſtam miſſo exercitu, capit, ſuperiorem quoque Hiſpaniam in poteſtatem ſubmittit. Tarraconenſis etiam prouinciæ ciuitates, quæ ei repugnauerant exercitus irruptione euertit. In Gallias autem reuerſus Arelatum vrbem, & Maſſiliam bellando obtinuit, ſuoque regno vtraſque adiecit. Iſte quodam die, congregatis in colloquio Gotthis, tela, quæ omnes habebant in manibus a parte ferri vel acie, alia viridi, alia roſeo, alia croceo, alia nigro colore naturalem ferri ſpeciem vidit aliquandiu habuiſſe mutatam. Sub hoc Rege Gotthi legum ſtatuta in ſcriptis habere cæperunt. Nam antea tantum moribus & conſuetudine tenebantur. Obiit Atelati Euticus Rex morte propria defunctus.

Era DXXI. imperii Zenonis octauo Eurico mortuo, Alaricus filius eius apud Toloſanam vrbem princeps Gotthorum conſtituitur regnans annis viginti tribus, aduerſus quem † Fluduius Francorum princeps Galliæ regnum affectans, Burgundionibus ſi- Fludouildus bi auxiliantibus, bellum mouet, fuſiſque Gotthorum copiis ipſum poſtremo Regem apud Pictauium ſuperatum interficit. Theudericus autem Italiæ Rex, dum interitum generi comperiſſet, confeſtim ab Italia proficiſcitur, Francos proterit, partem regni, quam manus hoſtium occupauerat, recepit, Gotthorum iuri reſtituit.

Era † DXLIII. anno tertio decimo imperii Anaſtaſii Giſaleicus ſuperiotis Regis DXLVI filius ex concubina creatus, Narbonæ princeps efficitur regnans annos quatuor, ſicut genere viliſſimus, ita in felicitate & ignauia ſummus. Denique dum eadem

ciuitas à Gundebado Burgundinorum Rege direpta fuiſſet, iſte cum multo ſui dedecore,& cum magna ſuorum clade apud Barcinonam ſe cõtulit,ibique moratus,quouſque etiam regni faſcibus à Theuderico fugæ ignominia priuaretur. Inde profectus ad Africam Vandalorum ſuffragium poſcit,quo in regnum poſſet reſtitui. Qui dum non impetraſſet auxilium,mox de Africa rediens ob metum Theuderici Aquitaniam petiit,ibique anno vno delitescens in Hiſpaniam reuertitur,atque a Theuderici Regis duce duodecimo à Barcinona vrbe milliario,commiſſo prælio ſuperatus in fugam vertitur,captuſque trans fluuium Druentium Galliarum interiit, ſicq; prius honorem poſtea vitam amiſit.

DLIX. Era † DXLVIII. anno decimo ſeptimo imperii Anaſtaſii Theudericus iunior cum iam dudum conſul & Rex à Zenone imperatore Romæ creatus fuiſſet, peremptoque Odoacro Rege Oſtrogotthorum,atque deuicto fratre eius Honoulfo,& trans confinia Danubii effugato decem & octo annis in Italia regnaſſet, rurſus extincto Giſaleico Rege Gotthorum,Hiſpaniæ regnum quindecim annis obtinuit,quod ſuperſtiti Amalarico nepoti ſuo reliquit. Vxorem ex Toleto de prima Hiſpanorum origine duxit:cuius precibus omnes Hiſpanos libertate donauit:& ex ea filium nomine Seuerianum ſuſcepit. In Italia & Hiſpania regnauit Theudericus annis quadraginta, Romæ etiam obtinens principatum. Deinde ab Hiſpania Italiam repetens aliquandiu omni cum proſperitate regnauit, per quem etiam vrbi Romæ dignitas non parua eſt reſtituta. Muros namque eius iſte redintegrauit,cuius rei gratia à ſenatu inauratam ſtatuam meruit.

DLXIIII. Era † DLXVIII. anno imperii Iuſtiniani primo regreſſo in Italiam Theuderico, & ibidem defuncto, Amalaricus nepos eius quinq; annis regnauit. Qui cum à Childeberto Francorum Rege apud Narbonam prælio ſuperatus fuiſſet, ad Barcinonam trepidus fugit,effectusq; omnium contemptibilis ab exercitu iugulatus Narbonæ in foro interiit.

DLXXI. Era † DLXXIII. anno imperii Iuſtiniani ſexto poſt Amalaricum Theudis in Hiſpania creatus in regnum annis decem & ſeptem menſibus quinque,qui dum eſſet hæreticus,pacem tamen conceſſit eccleſiæ. Adeo vt licentiam catholicis epiſcopis daret, in vnum apud Toletanam vrbem conuenire, & quæcumque ad eccleſiæ diſciplinam neceſſaria extiterunt libere licenterque diſponere. Eo regnante dum Francorum Reges cum infinitis copiis in Hiſpaniam conueniſſent, & Tarraconenſem prouinciam bello depopularent, Gotthi duce Theudiſclo obicibus Hiſpaniæ interclusis Francorũ exercitum multa cum admiratione victoriæ proſtrauerunt. Dux idem, prece atque ingẽti pecunia ſibi oblata, viã fugæ hoſtibus reſiduis vnius diei noctisq; ſpatio præbuit. Cætera infelicium turba cui tranſitus collati temporis non occurrit, Gotthorum perempta gladio concidit. Poſt tam felicis ſucceſſum victoriæ trans fretum inconſulte Gotthi ſe geſſerunt. Denique dum aduerſus milites, qui Septem oppidum, pulſis Gotthis inuaſerant, Oceani freta tranſiſſent, idemque caſtrum magna vi certaminis expugnarent: adueniente die Dominico depoſuerunt arma ne diem ſacrum prælio funeſtarent. Hac igitur occaſione reperta, milites repentino incurſu aggreſſi exercitum mari vndique terraque concluſum, ignauum atque inermem adeo proſtrauerunt, vt ne vnus quidem ſupereſſet, qui tantæ cladis excidium præteriret. Nec mora præuenit mors debita principem. Vulneratur enim à quodam in palatio, qui iam dudum dementis ſpeciem, vt Regem deciperet, ſimulauerat. Finxit enim arte inſaniam, perfoditque principem, quo vulnere ille proſtratus occubuit,& vi gladii indignantem animam exhalauit. Fertur autem inter effuſionem ſanguinis coniuraſſe ne quis interficeret percuſſorem dicens, ſe congruam meriti recepiſſe viciſſitudinem, quod & ipſe priuatus ducem ſuum † ſollicitatus occiderat.

DLXXVI. Era † DLXXVIII. anno imperii Iuſtiniani vndecimo interempto Theudi Theudiſclus ſuperioris Principis dux Gotthis præficitur, regnans anno vno menſibus tribus, qui dum plurimorum potentum connubia proſtitutione publica macularet, & ob hæc inſtrueret animum ad necem multorum, præuentus coniuratorum manu Hiſpali inter epulas iugulatur, confoſſusque gladio extinguitur. Hic filius extitit ſororis Totilæ, qui poſt multas victorias, quas geſſit in terra & in mari, ſe contra Deum & fidem catholicam erexit:& tam Romæ quam in tota Italia monachos & clericos,ad quoſcumque potuit peruenire inſatiabili crudelitate occidit. Superatus autem dei iudicio à Narſi catholico regno cum vita caruit.

DLXXVIII. Era † DLXXXII. imperii Iuſtiniani decimo quinto mortuo Theudiſclo Agila Rex

Rex conſtituitur regnans annis quinq;. Iſte aduerſus Cordubenſem vrbem prælium mouens, dum in contemptum catholicæ religionis beatiſſimi martyris Aciſcli corpori iniuriam inferret, hoſtiumque ac iumentorum cruore ſacrum ſepulchri eius locum vt profanator pollueret, inito aduerſus Cordubenſes ciues certamine pœnas dignas ſanctis inſerentibus meruit. Nam belli præſentis vltione percuſſus & filium ibi cum copia exercitus interſectum amiſit, & theſaurum omnem cum inſignibus opibus perdidit. Ipſe victus ac miſerabili metu fugatus Emeritam ſe recepit. Aduerſus quem interiecto aliquanto temporis ſpatio, Athanagildus tyrannidem regnandi cupiditate arripiens dum exercitum eius contra ſe Hiſpali miſſum virtute militari proſtraſſet: videntes Gotthi proprio ſe euerti excidio, & magis metuentes ne Hiſpaniam milites Romani auxilii occaſione inuaderent: Agilanem Emeritæ interficiunt, & Athanagildi ſeſe regimini tradiderunt.

Era † DLXXXVII. anno imperii Iuſtiniani vigeſimo occiſo Agilane, Athanagildus regnum quod inuaſerat tenuit annis quindecim. Hic cum iam dudum ſumpta tyrannide, Agilanem regno priuare, conaretur, militum ſibi auxilia ab imperatore Iuſtiniano popoſcerat, quos poſtea ſubmouere à finibus regni ſui molitus non potuit. Aduerſus quos huc vſque conflictum eſt. Frequentibus antea præliis cæſi, nunc vero multis caſibus fracti atque finiti. Fidem catholicam occulte tenuit: & Chriſtianis valde beneuolus fuit. Deceſſit autem Athanagildus Toleti propria morte vacante regno menſibus quinque. DXCII

Era DCII. anno imperii Iuſtiniani trigeſimo quinto Athanagildo adhuc viuente Liuua Narbone Gotthis præficitur, regnans in Galliis annis ſeptem, & poſt in Hiſpania annis tribus. qui ſecundo anno poſtquam adeptus eſt principatum, Leuuigildum fratrem non ſolum ſucceſſorem, ſed & participem regni ſibi conſtituit, Hiſpaniæque adminiſtrationi præfecit, ipſe Galliæ regno contentus. Sicque regnum duos cepit, dum nulla poteſtas patiens conſortis ſit. † Vnus tantum annus in ordine temporum reputatur Liuuæ Regis, reliqui Leuuigildo fratri annumerantur. *octo tantum anni*

Era † DCX. anno imperii Iuſtini minoris quarto Leuuigildus regnũ obtinuit. Qui cum primo Chriſtianus haberetur, Theodoſiam filiam Seueriani ducis Carthaginenſis filii Regis Theuderici duxit vxorem: ex qua Ermegildum & Reccaredum filios ſuſcepit, regnumque bello ampliare & augere opes ſtuduit. Studio quippe eius exercitus concordante fauore victoriarum multa præclare ſortitus eſt. Cantabros namque iſte obtinuit. Aregiam iſte ſuſcepit. Sabaria quoque tota ab eo deuicta eſt. Ceſſerunt etiam armis illius plurimæ rebelles Hiſpaniæ vrbes. Fudit quoque diuerſo prælio Iuſtini milites, quos Athanagildus ad auxilium euocauerat, & quædam caſtra ab eis occupata dimicando recepit. Ermegildum deinde filium imperio ſuo reſiſtentem, quem Chriſtiani Regem ſibi præfecerant, obſeſſum Hiſpali dolo cepit. Poſtremum Sueuis bellum intulit, totam Galleciam ſubiugauit, regnumque eorum in iura gentis ſuæ mira celeritate tranſmiſit. Hiſpania magna potitus ex parte: nam antea gens Gotthorum anguſtis finibus arctabatur. Romanos milites apud Legionem bello extinxit: & ipſam eorum vrbem cepit, quam ex ſuo nomine Leonem nominauit. Sed offuſcauit in eo error impietatis gloriam tantæ virtutis. Denique Arrianæ perfidiæ furore repletus in catholicos perſecutione commota plurimos epiſcopos exilio relegauit, eccleſiarum redditus & priuilegia tulit. Beatum Ermegildum filium ſuum nefandis ritibus communicare nolentem diuerſis tormentis prius excruciatum. Denique in vinculis poſitum dira ſecuri interficere iuſſit: & dignum Deo martyrem illius feralis crudelitas conſecrauit. Multos quoque terroribus in Arrianam peſtilentiam impulit: pleroſque ſine perſecutione verbis blandis terroribuſque decepit. Inter cætera quoque hæreſis ſuæ contagia, etiam rebaptizare catholicos compulit. Et non ſolum multos peruertit ex plebe, ſed etiam ex ſacerdotalis ordinis dignitate, ſicut Vincentium Cæſarauguſtanum de epiſcopo apoſtatam factum, & tanquam à cœlo in infernum proiectum. Extitit autem & quibuſdam ſuorum pernicioſus. Nam quoſcumque nobiliſſimos ac potentiſſimos viros aut capite truncauit, aut opibus ablatis proſcripſit, & proſcriptos in exilium miſit. Fiſcum quoque primus Regum Gotthorum iſte locupletauit: primuſque ærarium de rapinis ciuium hoſtiumque ſpoliis repleuit. Primus etiam inter ſuos regali veſte opertus in ſolio reſedit: nam ante eum & habitus & conſenſus communis vt populo ita & Regibus erat. Condidit etiam ciuitatem in Celtiberia: quam ex nomine filii ſui Reccopolim nominauit. In legibus quoque ea quæ ab Eurico inconſulte conſtituta videbantur, correxit, plu-

rimas leges prætermiſſas adiiciens, pleraſque ſuperfluas auferens. Regnauit autem annis decem & octo: & defunctus eſt acerrima morte Toleti. Sed antequam moreretur, præcepit filio ſuo Reccaredo, vt beatum Leandrum Archiepiſcopum Hiſpalenſem ab exilio reuocaret, & eum audiret vt patrem, & in fide Chriſti cōfirmaretur. Tunc temporis Fulgentius Aſtigitanus epiſcopus in noſtro dogmate claruit.

DCXXVIII Era † DCXXVIII. anno imperii Mauritii quarto Leuuigildo defuncto filius eius Reccaredus, qui per Leandrum Archiepiſcopum Hiſpalenſem in fide catholica erat inſtructus, in regno eſt coronatus, cultu præditus religionis, & paternis moribus longe diſſimilis. Namque ille irreligioſus, & bello promptiſſimus, hic fide pius & pace præclarus. Ille armorum artibus gentis imperium dilatans, hic glorioſus pietate eandem gentem fidei trophæo ſublimans. In ipſis enim regni ſui exordiis catholicam fidem adeptus totius Gothicæ gentis populos inditi erroris labe deterſa, ad cultum rectę fidei reuocat. Synodum deinde epiſcoporum ad condemnationem Arrianæ hæreſis, de diuerſis Hiſpaniæ & Galliæ prouinciis congregat. Cui concilio idem [illegible] princeps interfuit, geſtaque eius præſentia ſua & ſubſcriptione firmauit, abdicans cum omnibus ſuis perfidiam, quam huc vſque Gotthorum populus Arrio docente didicerat, & prædicans trium perſonarum vnitatem in vno Deo. Filium a Patre conſubſtantialiter genitum eſſe. Spiritum ſanctum à Patre Filioque procedere, & eſſe amborum vnum ſpiritum, vnde & vnum ſunt. Interfuit tunc dignitate primas ille catholicus & orthodoxus Leander Hiſpalenſis Archiepiſcopus & Romanæ eccleſiæ legatus, ſanctitate & doctrina perſpicuus. Qui cum Arrianæ hæreſis feruorem tempore Leuuigildi ab Hiſpanis quondam conſurare radicitus nequiſſet, pro confirmandis ſanctæ & immaculatæ Trinitatis capitulis ad Conſtantinopolitanum præſulum cœtum tranſmeauit. Ibi aderat beatus Gregorius doctrina & ſanctitate clariſſimus, tum Cardinalis vices Romani antiſtitis agens: cum quo ipſe Leander amicitiæ fœdus pepigit, & ab eo poſtulauit vt librum beati Iob ſibi exponeret: quod poſtea ille deuota mente compleuit. Leander vero poſtquam ad Hiſpanias rediit, Gotthis prædicando ſuaſit: vt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum trinum ſecundum perſonarum diſtinctionem, & vnum ſecundum naturæ diuinitatem Deum eſſe crederent. Illis credentibus prior dedit præcepta & eccleſiaſtica officia quibus fruerentur. Ipſo namque tempore per eum Sueui vnda baptiſmatis loti Galleciam obtinent. Leander vero poſt multos labores, quos pro fide Chriſti pertulit, eccleſia pacem adepta ſpiritum cœlo reddidit. Doctor etiam eximius Gregorius Papa migrauit ad dominum. Egit præterea prædictus princeps bellum glorioſe aduerſus infeſtas gentes fidei ſuſcepto auxilio. Francorum enim fere ſexaginta millia armatorum, qui ad auxilium venerant hæreſis Arrianæ Gallias irruentibus, miſſo Claudio Emeritenſium duce proſtrauit: vnde glorioſo triumphauit euentu. Nunquam in Hiſpaniis Gotthorum victoria ſimilis extitit. Proſtrata ſunt enim captaque multa millia hoſtium: reſidua vero exercitus pars præter ſpem in fugam verſa Gothis poſt tergum inſequentibus vſque in regni ſui finibus cæſa eſt. Hiſpaniæ & Galliæ regna tanta benignitate rexit, vt omnes illum patrem dulciſſimum acclamarent. Anno regni ſui ſexto Gotthicas leges compendioſe fecit abbreuiari. Sæpe miſit exercitum contra Romanorum inſolentias: eiſdem deuictis irruptionem in eorum vrbibus fecit. Tanta fuit gloria Gotthis illo tempore, vt non viderentur bella tractare pugnando, ſed quaſi in palæſtra luſibus delectari: vbique enim perſiſtebant victores. Prudens & pius erat Princeps & prouincias quas pater bello conquiſiuit, iſte pace conſeruauit, æquitate diſpoſuit, moderamine rexit. Fuit enim placidus, mitis & egregiæ bonitatis: tantamque in vultu gratiam habuit, & tantam in animo benignitatem geſſit, vt omnium mentibus influens, etiam malos ad affectum amoris ſui attraheret, adeo liberalis, vt opes priuatorum, eccleſiarum prædia, quæ paterna labes fiſco aſſociauerat, cum augmento multiplici iuri proprio reſtauraret. Adeo clemens vt populi tributa ſæpe indulgentiæ largitione laxaret. Multos etiam ditauit rebus, plurimos ſublimauit honoribus. Antiquos Hiſpanos & Romanos ſibi ſubditos vna cum Gotthis eiuſdem conditionis eſſe inſtituit, nulliuſque captiui Chriſtiani filium iugo ſeruitutis opprimi paſſus eſt. Opes ſuas in miſeris, theſauros in egenis recondens, ſciens ad hoc illi fuiſſe collatum regnum, vt eo ſalubriter frueretur. Bonis initiis & bonis mediis decoratus bonum finem adeptus eſt. Fidem enim rectæ gloriæ, quam initio regni

tio regnẽ percepit, nouiſſime publica confeſſione pœnitentiæ cumulauit. Toleti fine pacifico tranſiit, qui regnauit annis quindecim.

Era † DCXLIIII. anno imperii Mauritii decimo nono poſt Reccaredum Regem DCXXVIIII regnat Liuua filius eius annis duobus ignobili quidem matre progenitus, ſed virtutum indole inſignis. Quem in primo flore adoleſcentiæ Vuittericus ſumpta tyrannide innocuum regno deiecit præciſaque dextra occidit anno ætatis ſuæ † vigeſimo, regni XVI ſecundo.

Era DCXLIIII. imperii Mauritii vigeſimo extincto Liuuane Vuittericus regnum quod viuente illo inuaſerat, vendicat annis ſeptem, vir quidem ſtrenuus in armorũ arte, ſed tamen expers victoriæ. Namque aduerſus militem Romanum prælium ſæpe molitus nihil ſatis glorioſe geſſit præter quod milites quoſdam Segonciæ per duces obtinuit. Hic in regno plurima illicita fecit, & hæreſim Arrianam inducere tẽrauit. In morte autem quia gladio operatus fuerat, gladio periit. Mors quippe innocentis inulta in illo non fuit. Inter epulas enim prandii coniuratione quorundam eſt interfectus: & corpus eius viliter exportatum atque ſepultum. Per idem tempus Romæ templum, quod ab antiquis Pantheon dicebatur, à glorioſo Bonifacio Papa conſecratur in honore omnium martyrum Chriſti.

Era † DCLI. anno Phocatis ſexto Gũdemarus poſt Vuittericum regnat annis du- DCXLVIII obus. Hic Vaſcones vna expeditione vaſtauit: alia militem Romanum obſedit. Morte propria Toleti deceſſit.

Era † DCLIII. anno imperii Heraclii ſecundo Siſebutus poſt Gundemarum ad DCL regale faſtigium euocatur. Regnat annis octo menſibus ſex. Qui initio regni Iudæos ad fidem Chriſtianam permouens, æmulationem quidem habuit, ſed non ſecundum ſcientiam: poteſtate enim compulit, quos prouocare fidei ratione oportuit. Sed ſicut ſcriptum eſt ſiue per occaſionem ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur. Fuit autem eloquio nitidus, ſententia iuſtus, ſcientia litterarum magna ex parte imbutus, in bellicis quoque documentis promptus, victoriis clarus. Aſtures etiam rebellantes miſſo exercitu in ditionem ſuam reduxit. Rucones montibus arduis vndique conſeptos per duces euicit. De Romanis quoque præſens bis feliciter triumphauit: & quaſdam eorum vrbes pugnando ſibi ſubiecit. Adeo poſt victorias clemens fuit, vt multos ab exercitu ſuo hoſtili præda in ſeruitutem redactos pretio illorum dominis dato abſolueret: eiuſque theſauri redemptio exiſteret captiuorum. Eccleſiam ſanctæ Leocadiæ Toleti præfatus princeps miro opere fundauit. Ipſo tempore Mahomet ab Hiſpania turpiter fugatus, in Africa nequitiam nefariæ legis ſtultis populis prædicauit. Siſebutum autem alii proprio morbo, alii immoderato medicamenti hauſtu, alii veneno aſſerunt interfectum relicto Reccaredo filio paruulo: qui poſt patris obitum princeps paucorũ dierum morte interueniente habetur. Hic cum patre duobus annis regnauit.

Era † DCLXI. imperii Heraclii octauo glorioſiſſimus Suintila filius Reccaredi Re- DCLIX gis glorioſi ſupra nominati gratia diuina regni ſuſcepit ſceptra, qui regnauit annis decem. Iſte ſub Rege Siſebuto in adoleſcentia ducis nactus officium Romana caſtra perdomuit. Rucones ſuperauit. Poſtquam vero apicem faſtigii regalis conſcendit, vrbes reſiduas quas in Hiſpaniis Romana manus detinebat, prælio conſerto obtinuit: multiſque triumphis gloriam præ cæteris Regibus felicitate mirabili reportauit. Totius Hiſpaniæ infra Oceani fretum monarchia regni primus idem potitus eſt, quod nulli retro principum eſt collatum. Auxit etiam virtutis eius titulum duorum patriciorũ obtentus, quorum alterum prudentia ſuum fecit, alterum virtute belli ſibi ſubiecit. Habuit quoq; & initio regni expeditionem contra incurſus Vaſconum Tarraconenſem prouinciam infeſtantium: vbi adeo montiuagi populi terrore aduentus eius percuſſi ſunt, vt confeſtim quaſi debita iura cognoſcentes, dimiſſis telis, expanſis ad precem manibus, ſupplices & colla ſubmitterent, obſides darent, Ologitim ciuitatem Gotthorum ſtipendiis ſuis & laboribus conderent, pollicentes eius regno ditioniq; parere & quidquid eis imperaretur efficere. Præter has militaris gloriæ laudes plurimæ in eo regiæ maieſtatis virtutes fulſere, fides, prudentia, induſtria, in iudiciis examinatio. ſtrenua in regendo regno cura, præcipua circa omnes munificentia largus, erga indigentes & inopes miſericordia ſatis promptus. Ita vt non ſolum princeps populorum, ſed etiam pater pauperum vocari ſit dignus. Fine proprio Toleti deceſſit tempore imperatoris

Heraclii relictis duobus filiis Siſenando & Chindaſuintho, quos de Theodora filia Siſebuti Regis ſuſceperat. Computatis igitur Gotthorum Regum temporibus ab exordio Athanarici Regis vſque ad quintum glorioſiſſimi Suintilæ principis annū, regnum Gotthorum per annos CCLVI. Deo fauente reperitur eſſe porrectum. Reliquum autem tempus ſoli Deo cognitum eſt: qui ſibi arcana futurorum ſcienda ſeruauit.

EXPLICIT SECVNDVS LIBER CHRONICORVM BEATI Iſidori epiſcopi.

LIBER TERTIVS.

INCIPIT continuatio Chronicorum beati Iſidori Archiepiſcopi Hiſpalenſis per beatum Illefonſum Archiepiſcopū Toletanum compoſita. Quoniam præclarus doctor Iſidorus ætates mundi & quorundam Imperatorum & Regum hiſtorias, ab exordio mundi vſque ad tempus Siſenandi Regis Gotthorum docili compendio patefecit: nos à tempore quo ipſe deſiit, ſumamus principium: ne præſentium heroum memoria a futurorum mentibus diluatur.

Era DCLXXI. anno imperii Heraclii decimo octauo poſt Suintilanum Regem Siſenandus regnat annis tribus. Iſte Synoda epiſcoporum egit, patiens fuit, regulis Catholicis Orthodoxis ſtetit. Toleti finiuit vitam.

Era DCLXXIIII. anno imperii Heraclii vigeſimo primo Chintilanus regnum accepit. Synoda plura Toleti cum epiſcopis egit: & ſubditum regnum in fide catholica firmauit. Regnauit annos quinque menſes quatuor. Anno ſexto regni Chintilani doctor & legiſlator Hiſpaniarum Iſidorus ſtans in eccleſia, peracto ſermone ad populum, & expandens manum ad cœlum, ac benedicens omnibus, Deo ſibi hactenus traditum gregem commendans feliciſſimo ſomno obdormiuit in domino ſenio ſanctiſſimo decoratus. Extitit quippe ſpiritu prophetiæ clarus, in eleemoſynis largus, hoſpitalitate præcipuus, corde ſerenus, in ſententia verax, in iudicio iuſtus, in prædicatione aſſiduus, in exhortatione lætus, in lucrandis Deo animabus ſtudioſus, in expoſitione ſcripturarum cautus, in conſilio prouidus, in habitu humilis, in menſa ſobrius, in oratione deuotus, honeſtate præclarus, ſemper pro eccleſia ac veritatis defenſione mori pronus, & in omni bonitate conſpicuus. Præterea pater extitit clericorum, doctor & ſuſtentator monachorum ac monialium, cōſolator mœrentium, tutamen pupillorum ac viduarum, leuamen oppreſſorum, defenſor ciuium, attritor ſuperborum, perſecutor & malleus hæreticorum. Rexit archipræſulatum Hiſpalenſis eccleſiæ quadraginta annis, diuerſis fulgens miraculorum ſignis, primatiæ dignitate florens, & Romani Papæ in Hiſpaniis vices gerens. Sacerdotibus, Regibus & populis diuinas & humanas leges tradidit: & Romano antiſtiti humiliter obedire præcepit. Nolentibus obedire maledictionem intulit: & eos à fidelium conſortio ſeparauit. Multis librorum voluminibus Chriſti eccleſiam informauit & in pace quieuit era DCLXXX. Toletum ad Synodum epiſcopos conuocauit, & ore prophetico eis ſui obitus diem & Hiſpaniis ventura prædixit.

Sidus honeſtatis, lux morum, ſol probitatis
Hæc ait in Synodo Toleti vir ſacer ille
Iſidorus, per quem floruit alma fides.
Si ſeruaueritis quæ vobis præcipiuntur,
Seruabit Chriſtus vos in amore ſuo,
Frumentum dabit ac oleum, dabit optima quæque,
Si pura mente complaceatis ei.
Si neglexeritis ea, non impune feretis,
Cum recte praua puniat acta Deus.
Inde cadent Gotthi bellis & barbarus hoſtis
Vos premet innumera clade, timore, fame.
Tum conuertimini, tunc criminaplangite veſtra,

Et ſtatim dominus auxiliator erit.
Gloria maior erit vobis: & gratia Chriſti
Extollet Gotthos vberiore bono.

De geſtis eius hæc inter Regum actus annotauimus, quia ipſe de præclara Regum Gotthorum ſtirpe, patre Seueriano Carthaginenſi duce extitit procreatus. Poſt tranſitum autem eius menſe vno Rex Catholicus Chintilianus Toleti deceſſit bono fine perfunctus. Succeſſit beatiſſimo doctori Iſidoro Theodiſclus natione Græcus, varietate linguarum doctus, exterius locutione nitidus, interius autem, vt exitus demonſtrauit, ſub ouina pelle lupus voraciſſimus. Nam libros quoſdam de naturis rerum & arte medicinæ, nec non & de arte notoria, quos pater Iſidorus facundo ſtylo compoſuerat, & ne dum ad publicum venerant, in odium fidei corrupit reſecans vera & inſerens falſa: atque per quendam Arabum nomine Auicennam, de Latino in Arabicum tranſtulit. Hic in his & alijs pluribus infidelis inuentus, & erroneus in articulis fidei comprobatus, per Synodum ab Archiepiſcopali dignitate degradatus eſt. Aſſerebat enim Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cum Patre & Spiritu ſancto non eſſe vnum Deum, ſed potius adoptiuum. Hic vt dictum eſt, priuatus honore ſacerdotii ad Arabes tranſiit: & ſectæ pſeudoprophetæ Mahometi adhæſit: & plura docuit deteſtanda ſub imperatore Heraclio. Tunc temporis dignitas primatiæ tranſlata eſt ad eccleſiam Toletanam.

Heraclius autem aduerſus Coſdroam Regem Perſarum geſſit bellũ anno imperii ſui ſexto, & Siſebuti Regis Gotthorum ſexto. Quo deuicto & occiſo, ac Hieroſolymam delata cruce domini, & viſo Angelo ſuper portas Hieruſalem, inde ad propria reuerſus eſt cum gaudio magno. Hoc tempore dedignantibus Orientis gentibus vectigalia & tributa reddere Romanis, cæperunt pro viribus rebellare. Tunc ſurrexit quidam iniquus concionator ortus in Arabia nomine Mahumet. Qui peſſimus ſeductor videns inter Orientales & Romanos ortam diſcordiam, ſe cõtra Deum erexit: & Chriſtianorum imperium, ſeductorie hortans genus Arabum atque dicens: Non debere alterius gentis domino ſubiugari: quia dominus illis eſſet prouiſurus, de ſuo genere ducem beneuolum concedendo, quem haberent, vt fratrem, cum quo etiam dominus loqueretur. Hæc & his ſimilia cum prædicaret illis verbis ſuaſoriis, & virtutes quaſdam ſimulatas, & miracula artibus magicis facere videretur, extemplo Iſmaelitæ ſicut bruta animalia, quibus non eſt intellectus, paulatim de bono in malum mutati, derelicta fide catholica cæperunt ei credere: & eum in tanta veneratione habere, vt eũ prophetam prædicarent à Deo miſſum, & ſibi eligerent. Regem ſimulatis illius ſeducti miraculis & facundia decepti. Erat enim pulcher, facundus, & fortis, & magicis artibus valde imbutus. Iſte Mahometus Sarracenorum & Arabum princeps, vt fertur, fuit de genere Iſmael filii Abrahæ. Qui cum in adoleſcentia cæpiſſet eſſe mercator prouidus, pergebat frequenter cum camelis ſuis apud Ægyptum & Palæſtinam, & morabatur cum Iudæis & Chriſtianis, & maxime cum quodam monacho Antiocheno ſuperſtitionis amico, qui vocabatur Ioannes: à quo tam nouum quam vetus ſuperficialiter & ſuperſtitioſe didicit teſtamentum. Et cum hac illacque cum diuerſis ſpeciebus aromatum & diuitiarum cauſa lucri pergeret, contigit vt Corrozatam ingrederetur prouinciam. Cuius prouinciæ domina, quæ Cadiga vocabatur, vt vidit iuuenem, primo in illius pulchritudine & eloquentia mente capta cæpit diuerſas ſpecies, quas ſecum Mahometa attulerat contemplari, & ei familiarius adhærere. Quam Mahomet caute incantationum ſuarum perſtrinxit phantaſmate: & aſtute paulatim cæpit ducere in errorem, dicens ei quod ipſe eſſet Meſſias quem venturum expectabant Iudæi. Auxiliabantur ei non ſolum Regina Cadiga quæ ab eo decepta erat, ſed etiam multi Iudæorum qui ad eum de diuerſis partibus concurrebant. Omnes etiam Iſmaelitæ & Arabes cateruatim confluebant ad eum attoniti tanta nouitate rei. Quibus cæpit nouas leges fingere eiſque tradere adhibens ipſis nefandis legibus de vtroque teſtamento corrupta teſtimonia. Ideo diuinæ paginæ auctoritates peruertit, vt tam Chriſtianis quam Iudæis cum Sarracenis aditum præcluderet diſputandi. Dedit etiam ſuis edictum, vt quicumque alia quam ea, quæ ab illo acceperant, prædicaret animaduerſione gladii puniretur. Huius ſacrilegas traditiones Sarraceni Dei leges appellant: eumque ſuum legislatorem & nuncium Dei fatentur. Præfata quoque Cadiga, cum videret illum Iudæorum & Sarracenorum pariter contubernio vallatum, exiſtimabat in illo diuinam latere ſapientiam: & quia eſſet vidua, accepit

cum ſibi maritum: & ipſe Mahumet nomen Regis aſſumpſit [illegible] impoſito diadem[illegible] regni. Cœpit deinde ſe in armis gerere ſtrenue, & Regis ac pr[illegible]etæ ſibi nome[illegible] inſignia vſurpare. Poſt hæc vero cœpit cadere frequenter caduco morbo & epi[illegible] paſſione. Quod Regina Cadiga cernens admodum triſtabatur: eo quod nupſiſſe homini, quem credebat arreptione dæmonum laborare. Ille autem aſtute [illegible]ndo decipiebat eam dicens: quia Angelum Domini Gabrielem mecum loquentem contemplor: & non ferens ſplendorem vultus eius, vtpote carnalis homo, deficio & cado. H[illegible] dicens quædam ſigna & miracula magicis artibus facere nitebatur. Veruntamen vt fertur, Diabolus transfigurans ſe in angelum lucis, quædam ei prædicebat futura. Vnde eſt vt in exordio ſuæ ſubdolæ prædicationis adiret Hiſpaniam, & Cordubę [illegible] per ditionis ſectam doceret. Dicebat enim Ieſum Chriſtum Dominum de [illegible]gine [illegible] natum, operatione Spiritus ſancti non tamen eſſe Deum. Quod cum beati[illegible] patri Iſidoro nunciatum fuiſſet, qui tunc reuertebatur a Romana curia, [illegible] miniſtros, qui caperent eum. Sed Diabolus Mahumeto apparuit & quam citius fugeret imperauit. Mahumetus autem poſt fugam in Africam & Arabiam innumerabiles plebes ſeduxit: & regno adepto cum Iſmaelitis, qui credebant eum ab ore [illegible]elis Archangeli leges quas ei tradebat recipere, Romanum imperium fortiter deuaſtabat.

Era DCLVI. Mahumetus cum exercitu ſuo partes Arabiæ, Syriam & Meſopotamiam hoſtiliter inuaſit, & tam ipſas quam vicinas patrias funeſta deprædat[illegible]ne oc[illegible]pauit. Quod cum nunciatum fuiſſet Theodoro fratri Heraclii, qui tunc præerat partibus Orientis, mox apud Gabatam cum magno exercitu obuiam illi præliaturus occurrit: vbi dum inter ſe acrius dimicarēt, Theodorus interfectus eſt, & exercitus Ch[illegible]ſtianorum maxima pars occubuit diro gladio, & cæteri fuga lapſi ſunt. Tunc Agareni de Romanorum fuga validiores effecti audacius appetunt Syriam: & depop[illegible] patriam apud Damaſcum nobilem quondam Chriſtianorum vrbem ſibi regni ſol[illegible] firmauerunt: & dictis Mahumeti tribuebant fidem diuinam in eo latere potentiam aſſerentes. Mahumetus autem inter cætera nefanda quæ docuit [illegible] ſectam Nicol[illegible] aduenæ Antiocheni, qui vnus de ſeptem Apoſtolorum diaconis fuerat, iam per Apoſtolos emortuam ſuſcitauit: quam Dominus in Apocalypſi Angelo Epheſi eccleſiæ ſcribit, ſe odire dicens: Odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Decimo autem regni ſui anno, quia dixerat ſe moriturum & tertia die reſurrecturum, Albimor diſcipulus eius volens experiri, vtrum vere à morte reſurgeret, callide Mahumeto efficaciſſimum venenum obtulit: quo ſtatim repentina mutatione Mahumet mortis ſuæ terminum ſenſit. Vnde quibuſdam ſibi aſtantibus dixit, quod per aquam remiſſionem acciperent peccatorum, & ſtatim mortuus eſt. Diſcipuli vero eius diligenter cuſtodiebant corpus ipſius expectantes quod reſurgeret. Sed nimio erumpente fœtore, cum iam ſuſtinere non poſſent, eis abſcedentibus Albimor poſt vnd[illegible]mam diem reperit corpus eius à canibus dilaniatum: & diligenter colligens oſſa i[illegible]us cum magno Sarracenorum conuentu ſepeliuit eum in Medina Ruphul quæ Latine ciuitas nuntii dicitur.

Era DCLXVI. anno Heraclii decimo ſeptimo poſt Mahumet, Abubacar de cognatione eius electus in Regem Arabes fortiter rexit per triennium. Poſt hunc Homer regnauit, qui multis prælijs triumphauit. Alexandriam ciuitatem me[illegible]ropol[illegible] in ſuo imperio ſubiecit. Poſt multas victorias in mari & in terra ab ipſo factas, dum quadam die orationi vacaret, a quodam ſeruo ſuo ſagittatus interiit expletis in regno decem annis. Sicque error Sarracenorum exordium habuit, & de Romanis per diuerſas orbis partes multas obtinuerunt prouincias & victorias. Atque vt fertur tantorum malorum cauſa Romanorum auaritia fuit. qui ſibi ſubditas nationes iugo ſeruitutis intolerabiliter opprimebant. vnde opportunitate male habita eorum domini[illegible]m quam citius à ſuis ceruicibus excuſſerunt, ſe nefariis ritibus Mahumeti miſerabiliter implicantes. Hic enim fuit cauda draconis, de qua legitur in Apocalypſi, quod deiecit de cœlo tertiam partem ſtellarum. Sed iam ad Reges Gotthorum vertatur ſt[illegible]

[illegible]ra DC[illegible]XXX. ann[illegible] imperii Heraclii vigeſimo ſexto poſt Chintilanum Regem Tu[illegible]at annis [illegible]us. Iſte b[illegible]ndus & cathol[illegible]us per omnia fuit. Re[illegible]na[illegible] d[illegible] a[illegible]at[illegible] o re[illegible]s & largi[illegible] ac [illegible]itate claruit. Synoda[illegible]ceſſori[illegible] u[illegible] facta firmau[illegible] Toleti dec[illegible].

[illegible]LXX[illegible] an[illegible]o imperii [illegible]tis Heracl[illegible] primo Chinda[illegible] reg[illegible]it

ſo'us

ſolus quatuor annis menſibus octo: poſtea vero cum filio ſuo Receeſuintho annis aliis ſex regnauit & menſibus ſeptem. Iſte à Romano Papa obtinuit priuilegium, vt ſecundum beneplacitum pontificum Hiſpanotum, primatiæ dignitas eſſet Hiſpali, vel Toleti, & per multa ſynoda firmata cum epiſcopis erudiuit eccleſiam. Cuius tempure ab omni perturbatione quieuit Hiſpania, adeo vt nullus in ea infidelis reperiretur, vel qui rebellionis ſumeret arma. Libros ſanctorum patrum diligenter fecit perquiri, & inſtituta beati Iſidori firmiter obſeruari. Hic perfidum Theodiſclum Hiſpalenſem epiſcopum Synodalis ſententia exulauit: & dignitatem primatiæ tranſtulit ad eccleſiam Toletanam. Obiit Toleti.

Era DCLXXXVI. anno imperii Conſtantis filii Heraclii primo cum Chindaſuintho Receeſuinthus filius eius regnauit annis ſex, & poſtea ſolus annis duodecim. Hic fidem catholicam in tantum dilexit, vt ſemper perquireret viros litteratos qui frequenter coram ipſo conferrent de articulis fidei. Delectabatur enim in diuinis ſcripturis: & altaria Chriſti auro, argento, gemmis, & ſericis ſummo ſtudio decorabat. Ter Synoda cum epiſcopi Toleti peregit: & leges à prædeceſſoribus ſuis editas firmauit, atq; quaſdam addidit omnino huneſtati conuenientes. Cunctos mire dilexit, & ab omnibus valde dilectus fuit. Erat enim adeo mitis & humilis, vt inter ſubditos, quaſi vnus ex illis videretur. In pace regnum ſibi ſubditum rexit: & in villa nomine Gerticos, quæ in monte Caurienſi ſita eſt, propria morte deceſſit ſub Imperatore Conſtantino. Huc vſque beatus ſcripſit Illefonſus Hiſpaniarum primas & Archiepiſcopus Toletanus: qui tempore dicti Regis Receeſuinthi quaſi Lucifer inter ſidera, tam morum boneſtate quam ſignorum claritate fulſit in eccleſia Dei. Qui etiam donis cæleſtibus à perpetua virgine Dei genetrice Maria & Leocadia in præſenti vita meruit honorari.

Era DCCIIII. poſt Receeſuinthum Bamba regnum Gotthorum rexit nouem annis. Hic Toleti ea hora qua vnctus eſt in Regem cum quadam euaporatione viſa eſt apis, à cunctis qui aderant, ex capite eius exire & ad cœlos volare. Hoc ſignum factum eſt a Domino, vt futuras victorias nunciaret de inimicis per eum, & dulcedinem pacis, quam habuit erga ſuos. Aſtures enim & Vaſcones in finibus Cantabriæ crebro rebellantes edomuit, & ſuo imperio ſubiugauit. Ciuitatem quæ Cartua vocabatur, ampliauit: & eam Pampilonam quaſi Bambæ Lunam vocauit. Prouinciam quoque Galliæ, quæ Hiſpania citerior dicitur, ſibi rebellantem multis agminibus Francorum interemptis ſubiugauit: & Paulum perfidum Galliæ tyrannum cepit, eique oculos euellere præcepit, & ad vrbem Toletanam cum triumpho magno reuerſus, diſcordantes pontifices, eo quod alii aliorum parrochias inuadebant, ad concordiam ſtuduit reuocare. Fecit enim chronicas Regum priorum coram ſe legere, vt facilius poſſet terminos parrochiarum diuidere, ſicut antiquitas denotaret, & exigeret iuris cenſura, & iura propria quælibet eccleſia poſſideret, ſicut ſubiecta demonſtrat ſcriptura.

Primus Rex Vandalorum Gundericus regnauit in Galleciæ & Aſturiarum partibus annis decem & octo. Iſte ædificauit ciuitatem in Aſturiis quam vocauit Luceo ſiue Lucum. Quo mortuo frater eius Giſericus regnauit pro eo. Quo mortuo Hunericus regnauit pro eo. Quo mortuo Traſemundus regnauit pro eo. Quo mortuo Hildericus regnauit pro eo. Quo mortuo Gilimer ſub quo ceſſauit regnum Vandalorum, regnauit pro eo. Iſti omnes Lucenſem eccleſiam dotauerunt: quæ auctoritate Romana permanet libera & nunquam fuit ſubdita vlli metropoli. Teneat igitur dicta Lucus totas Aſturias per Pyrenæos montes & per flumen magnum Ouæ, & per totum littus maris Oceani vſque Viſcayam, per ſummum roſtrum, per ſummum Cabrium, per portas de ſancta Agatha, per Pozazalem, per Lumbam, de Folios, vna cum campo Erbolio, Gordon, Aluam vſque ad illam arborem de Quadros, per riuulum de Vmania, Lunam, Radabiam, Paredes, Flazianam, vſque ad Pyrenæos montes, Coianeam, Villam Queixidam per Coiamquillam, & Ventoſam, vſque ad flumen Vrbicum, in Gallecia Suarnam, Vallem longam, Veram flamoſam, totam Sarriam, Paramum vſque ad flumen Minæum, totam Lemos, Vmimzo & Veroſino, & Semiuiano & Froilano vſque ad flumen Silum, totam Luniam cum eccleſiis de Petraio quæ ædificatæ ſunt, vel fuerunt inter Arnoium flumen & Silum à termino montis Baron & per aquam Zoræ vſque in fundum Arnoiæ, & per ipſum diſcurſum vſque flumen Minæum in Veza vſque Portellam Deuanati, & eccleſias de Salar inter Arnoiam & Silum cum eccleſiis de Barroſo, Caſtellam Cuſancam, Barbantes & Amon, Aſmam, Cambam, Auiancos: ſicut dictam eccleſiam Lucenſem Reges Vandali dotauerunt.

Poſt Vandalos cæperunt regnare Sueui: quorum primus fuit Rex H[illegible], quo mortuo Recchila regnauit pro eo. Quo mortuo Rec[illegible]cius regnauit pro eo, quo mortuo Frumarius regnauit pro eo, quo mortuo † Remiſmundus regnauit [illegible] quo mortuo Theodemundus regnauit pro eo. Rex iſte catholicus fuit: & fecit [illegible] concilium in Galleciа apud Lucenſem vrbem. Interfuit huic concilio cum cæteris epiſcopis Gallecіæ Adaulſus Legionenſis epiſcopus ad ſubſcriptam diuiſionem roborandam: quæ fuit prima diuiſio & facta eſt hoc modo.

Legio quam condiderunt Romanæ legiones, quæ antiquitus flos fuit vocata & per Romanum Papam gaudet perpetua libertate, & à noſtris prædeceſſoribus extat ſedes regia, atque alicui metropoli nunquam fuit ſubdita, teneat per ſuos terminos antiquos, per Pyrenæos montes & per Penam Vbeam vna cum media Lо[illegible], Ceruam, Petras nigras, Auiam vſque ad flumen Carrionem, per illam Sernam, per riuulum Sicum vſque ad Villam Ardecam. Per Ceresinos vſque in Caſtro Pepe per villam † Mannam vſque in arborem de Quadros. Infra fines etiam Gallecіæ tria caſtella, Turtures, Datineum, Cancellatam, & Nauiam, ſicut eam dotauerunt Romani & Reges Sueuorum.

Metropolis Bracarenſis teneat centum cellas Gotthis millia, Lameto Giliolis Adoneſte, Aportis, Arlo, Carrandonis, Laubis, Cihotro, Letunio Cereſis, Petronco, Equiſis, Adſaltu, item Pago, Pannonias, Latora, Bregancia, Aſtiatico, Turego, Armego, Merobrio, Bereſe, Palantuſino Celo Senequino Vmio, ſamilia regia de Egitanienſi tota Egitania, Mene, Cibio & Francos.

Ad ſedem Portugalenſem & in Caſtro nouo eccleſiæ quæ in vicino ſunt, Villanoua, Betaonia, Veſea, Menturio Torebio, Banuaſte, Pongoaſte, Lunibo, Neſcis, Napoli, Curmano, Magneto, Leboreto, Melga, Tongobia, Villa Gomedei, Taunaſſe. Item Paga, Lambrenton, Aliobo, Vallericia, Turlugo, Cepis & Mendolas, & Palencia ſub vno viginti quinque.

Ad Lemegum ipſum Lamegum Tuencia, Amuca, Cantabriano, Omia & Caminus ſub vno ſex. Ad Conimbrienſe, ipſam Conimbriam, Suninio, Selio, Lurbinie, inſula, Aſtuſiane & Portugale, Caſtrum antiq[illegible]um, ſub vno ſeptem.

Ad Veſenſem, ipſum Veſea, Rodomiro, Subinoncia, Suberbeno, Oſania Ouelione, Tutela, Goleia, & Caliabria, qui apud Gotthos poſtea ſedes fuit ſub vno nouem.

Ad Iriam ipſam Iriam, teneat deinde vſque Cuſanea, & de Caldas de Rege vſque in oram maris Oceani.

Ad Lucenſem ipſa ciuitas cum a[illegible]acentia ſua, cum C[illegible]uroquia, Seuies, Carabairos, Mōte nigro, Parraga, Latra, Azuniana, Gogios, Tauada, Pogonti, Salauetera, Monte roſo, Dorradeca, Goleam ſub vno xiiii.

Ad Aurienſem Sedem, Veſu[illegible]io, Biuiale, Teporos, Geurſos, Pinera, Caſauia, Vereganos, Sanabria, & Calabazas maiores ſub vno decem.

Ad Aſtoricam ſedem, ipſa Aſtorica, Legio, Superurbico, Berizo, Petra, Speranti, Tibris, Calſellas, Murellos ſuperiore & inferiore, Semure, Frigellos, & Beſicos. Sub vno vndecim.

Ad Tudenſem, ipſa Tude cum eccleſiis, quæ in vicino ſunt, Torello, Tolobera, Ludo, Parre, id eſt, Paga, Agnoue, Sagitica, & Bilione, Cauda, Omia, & Cartaſſe. Sub vno quindecim.

Ad ſedem Bretonicam eccleſiæ quæ in vicino ſunt intra Britones, vna cum monaſterio Maximi vſque in flumen Ouε.

Rex Bamba vt ſupra ſcriptum eſt, diuiſionibus Epanruum confirmatis, cæteras imperii ſui ſedes diuiſit, ſic dicens: Toletum metropolis, regia ſedes, inter cæteros Hiſpaniæ quandiu huic ſancto cœtui placuerit, metropolitanos, teneat primatiam. Oreto teneat de Galla vſque Ecigiam. De Petra vſq; Campaniam. Beacia teneat per terminos de Oreto, & de Meteſa, & Acci. Meteſa teneat de Ega vſque Securam, Belida vſq; Puligenam. Acci de Secura vſque Montana, de Archetel vſq; Caracoie. Baſti teneat de Montana vſq; Geſtam, de Rauca vſq; Ruſicam, Vrgi teneat de Geſta vſque Carthaginem, de G[illegible] Mi[illegible]. Bagaſtri teneat de Pugilla vſq; in Soloniam, de Secta vſque Lumbam. [illegible] teneat per terminos Bagaſtri Setabi & Deniam. Setabis teneat de [illegible] ad Toletam. De Togola vſq; Vnitam. Denia teneat de Zoza vſque V[illegible] Valentia teneat de S[illegible]q; Muret[illegible] de mari vſq; Valeri[illegible]. Va[illegible] teneat d[illegible] Al[illegible] vſq; in Tarabe[illegible]. De Firzerola vſq; Innar. Seco[illegible] ad T[illegible]bell[illegible] O[illegible], de Toga vſque Brecam. Ercabica teneat de Alcont

Alcont vſque ad Obuiam, de Mora vſque Luſtram. Compluto de Alcont vſque ad Cortem. Segontia teneat de Corte vſque in Furcam, de Godol vſque in Pinnam. Oxoma teneat de Furca vſque Aslanzon quomodo currit Caminus ſancti Petri qui vadit ad ſanctum Iacobum. De Garrafe vſque Ermitas. Secobia teneat de Valle. De Alencht vſque Mambellam. De Montel vſque Vaſadota. Palencia teneat de Mambella vſque Caltam, de Valbona, vſque Fortoſam. Hæ ſunt ſedes decem & nouem immediate ſubditæ Archiepiſcopo Toletano.

Sedes ſubditas Hiſpalenſi metropoli, quæ hactenus prima fuit, ſedes Hiſpaniarum diuidimus ſic. Italica teneat de Vlca vſque Bulſam, de Aſa vſque Lamolam. Aſſidona teneat de Buſa vſque ad Semam, de Lateſa vſque viam latam. Elepa teneat de Sema vſque Datam, de Abiſa vſque Corteſam. Malaga teneat de Data vſque Meleocam, de Tiana vſq; Sedes Campo. † Iliberri teneat de Malaca vſque Sotellam, de Alonica vſque Sedile. Aſtigi teneat de Sotella vſque Parietem, de Lucca vſque Taucam. Corduba teneat de Pariete vſque Vbetam, de Galla vſque Ronam. Egabro teneat de Vbeta vſque † Malam Saiam, de Garta vſq; Suetam. Tucci teneat de Mala Saia vſque Abalagar, de Gigera vſque Calonam. Hæ ſunt nouem ſedes epiſcopales immediate ſubditæ Archiepiſcopo Hiſpalenſi prouinciæ Beticæ.

Eliberri

Mala Saxa

Sedes Emeritenſis metropolis diuidimus ſic. Pace teneat de Balagar vſque Artam, de Olla vſque Matanal. Vliſbona teneat de Arta vſque Ambiam, de Olla vſque Marar. Elbora teneat de Sotebra vſque Petram de Rutella vſque Paratam. Oxonoba teneat de Ambia vſque Sallam, de ipſa vſque Turrem. Egitania teneat de Sala vſque Nauam, de Sena vſque Mauriellam. Conimbria teneat de Naua vſque Borgam. Viſeum teneat de Borga vſque Sortam, de Bonella vſque Ventoſam. Lamecum teneat de Sorta vſque Petram, de Tara vſque Ortoſam. Caliabria teneat de Sorta vſque Albenam, de Soto vſque Faram. Salamantica teneat de Albena vſque Sotobiam, de Ruſa vſque Siberam. Numancia, quam noſtrates Gotthi poſtea vocauerunt Zemoram, teneat per Pennam Goſendi vſque ad Tormem, ſuper illos balneos de Valle de Rege vſque ad Dorium de Vilalalle vſque ad Oterum de Fumus, ſecus riuulum Siccum, vſq; Brero, de Tauara vſque Dorium. Abula teneat de Petra vſque Villam, de Maſco vſq; Terrero. Cauria teneat de Villa vſque Tagum, de Aſar vſq; Pumar. Hæ ſunt ſedes tredecim immediate ſubditæ Archiepiſcopo Emeritenſi prouinciæ Luſitaniæ.

Legio ciuitas ſacerdotalis & regia; & Lucus quam Vandali ædificauerunt in Aſturiis, teneant per ſuos terminos antiquos, ſicut eis diuiſit Theodemirus Rex Sueuórum, & nulli vnquam ſubdantur Archiepiſcopo vel Primati. Sedes etiam Portugaliæ permaneant in ſua diuiſione ſicut eis diuiſit Rex Theodemirus cum his quæ nos eis adiecimus.

Sedes Bracarenſis metropolis, ſicut eis ordinauit Rex Theodemirus, ita eas permanere mandamus & hos terminos eis ſuperponimus. Dumio teneat de Duria vſque Albiam, de Rumeca vſque ad Aram. Portugale teneat de Lobia vſque Loſolam, de Olmos vſque Solam. Caleidonia quam Sueui vocauerunt Tudam, teneat de Toloſa vſque Lagunam, de Monte albo vſque Fetoſam. Auria teneat de Cuſaneâ vſque Silam, de Vezeganos vſque Calabazas majóres. Itia teneat de Iſſum vſq; Cuſancam, de Caldas de Rege vſque in oram maris Oceani. Lugo teneat de Laguna vſque Boſam, de Monte Soto vſque Quiotanam. Britonia teneat de Buſa vſq; Torreotes, de Occoba vſque Tobellam & vſq; Ouem. Rama quam Vandali vocauerunt Aſtoricam teneat de Tarrentes vſq; Samoiam, de Homania vſq; ad montem Gerod. Hæ ſunt octo ſedes epiſcopales immediate ſubditæ Archiepiſcopo Bracarenſi prouinciæ Gallecíæ.

Poſt hęc diuiſit Rex Bamba ſedes Terraconæ metropolis. Terragona metropolis teneat inſulas Baleares, Maioricam ſcilicet, & Minoricam, & Formenteram, & Vzericam. Barinona teneat de Miuoniam vſque Pagellam, de Vſa vſque Bordel. Exara de Bordel vſque Palladam, de Monteſa vſque Portellam. Gerunda teneat de Pallada vſque Inſtamant, de Aloſa vſque Impurias. Impurias teneat de Ioſtamant vſque Brecain, de Ventoſa vſque Gilbam. Auſona teneat de Borea vſque Auratam, de Bulga vſque Menticim. Vrgello teneat de Auratam vſque Vatanam, de Mucana vſque Valam. Letita teneat de Vaſona vſque Fontem Salam, de Loram vſque Matham. Hictoſa teneat de Fonte Salam vſque Porrellam, de Morale vſque Tormalam. Tortoſa teneat de Porrella vſque Damam, de Ternoga vſque Cathenam. Cæſarauguſta teneat de Mania vſque Splanam, de Ribas mentes vſque Gordollo. Oſca de Splana teneat vſque Cobello vſque Muſtellam, de Lotjea vſque Tailam, de Mu-

ſtella teneat vſque Nampiam, de Sparga vſque Oſtaual. Calaforra teneat de Mampia vſque Spargam, de Muſtela vſque Lacalam. Titaſona de Sparſa vſque Plai ... am, de Altomonte vſque Milloſam. Auca teneat de Platena vſque ad Maiam, de Vi ... lainferno vſque Pedemoram. Hæ ſunt ſedes quindecim immediate ſubditæ Archiepiſcopo Terragonæ prouinciæ Terraconenſis.

Diuiſio autem ſedium Narbonenſis metropolis hæc eſt. Beterris teneat de Scalath vſque Barcinonam, de Macay vſque Ribofora. Agathe teneat de Ruſa vſque Riberam, de Gallar vſque Nurlam. Magalona teneat de Nurla vſque Ribogar, de Caſtello vſque Sambiam. Lateua teneat de Sambia vſque Ribanal, de Anges vſque Montem Rufum, Carcaſſona teneat de Monte Ruſo vſque Angeram, de Angoſa vſque Montanam. Elna teneat de Angera vſque Roſmalam, de Latorſa vſque Lamaſam. Hæ ſunt octo ſedes immediate ſubditæ Archiepiſcopo Narbonenſi prouinciæ Galliæ, vel Hiſpaniæ quæ citerior dicitur. Et fiunt ſedes harum duarum Hiſpaniarum octoginta ſub dominio Gotthorum tam Archiepiſcopales quam epiſcopales, per quas nobis miniſtratur verbum Dei, qui à Romano Papa accipiunt communionem catholicæ veritatis, vt in fide Chriſti ſecundum traditionem & doctrinam ſanctorum patrum animas ſibi commiſſas valeant gubernare. Hæc igitur noſtra diuiſio quæ de aſſenſu omnium archiepiſcoporum & epiſcoporum dictarum ſedium auctore Deo facta eſt, firma permaneat in æternum.

Hæc omnia ſupraſcripta legit glorioſus Rex Bamba in concilio Toletano: vbi omnes Archiepiſcopi & epiſcopi Hiſpaniarum conuenerunt. Quæ ſubſcriptione omnium confirmata ſunt. Quirico Toletano Archiepiſcopo & primatiæ dignitate & fide catholica conſiſtente: ſtatutum eſt præterea in dicto concilio, vt omnes clerici viuerent ſecundum regulam ſanctiſſimi patris Iſidori, prout continetur in libro eiuſdem de honeſtate clericorum. Et quicumque Archiepiſcopus, Epiſcopus, Abbas clauſtralis clericus, vel ſæcularis pro dignitate vel ordine, aut aliquo eccleſiaſtico beneficio munera daret Regi, ſiue alicui aliæ perſonæ, illum excommunicatione perpetui anathematis innodarunt.

Hæ ſunt ciuitates & oppida quorum nomina antiquitas, vel Sarraceni mutauerunt. Quæ ne generent ambiguitatem legentibus vniuſcuiuſque ciuitatis, vel oppidi nomen pro parte memoremus. Hiſpalis, id eſt Iulia Romula, Sibilia, Aſſidonia, id
Eliberri eſt Sidonia, † Illiberri, id eſt Granata. Altigi, id eſt Belſa. Egabro, id eſt Cabra. Auccis id eſt, Xarez. Pace, id eſt, Badaios. Oxonoua, id eſt, Seduma. Egitania, id eſt, Lucenia. Caliabria, id eſt, Montages. Ferrezola, id eſt, Toletum. Oreto, id eſt, Calatraua. Menteſa, id eſt, Iaen. Acci, id eſt, Guadiez. Vrgi, id eſt, Almaria. Ilici, id eſt, Berga. Setabis, Xatiua. Compluto, id eſt, Guadalfaiara. Alcala etiam quondam Compluto vocabatur. Elbora, id eſt, Talauera. eſt in Portugalia ciuitas quæ dicitur Ebora. Vrſaria, id eſt, Madrit. Numancia, id eſt, Zemora. Moriana, id eſt, Caſtrum Taraph. Campus Gotthorum, id eſt, Taurus. Flos, Legio, Leo. Coranca, id eſt, Valencia. Malgrat, id eſt,
Maruetrum Benauentum. † Duruetrũ, id eſt, Saluaterra. Rama, id eſt, Aſtorica. Ariſcoma, id eſt, Mindonedo. Domnos ſanctos, id eſt, Sanctus Facundus. Calcidonia, id eſt, Tuda. Epiſcopatus Lucenſis in Aſturiis translatus eſt ad Ouetum, & dicitur Ouetenſis. Epiſcopatus Auceoſis translatus eſt Burgis, & dicitur Burgenſis. Quem eccleſia Romana ſicut Legionenſem, vel Ouetenſem donauit perpetuæ libertati. Campus ſtellæ, id eſt, ſan-
Cartua ctus Iacobus: ad cuius eccleſiam translatus eſt Archiepiſcopatus Emeritenſis, † Martua, id eſt, Pampilona. Tritio, id eſt, Naiera.

HIC INCIPIT IVLIANVS EPISCOPVS Toletanus.

SOLET virtutis eſſe animorum incitamentum triumphorum pulchra relatio animoſque nobilium ad virtutis attollere ſignum, quidquid gloriæ de præteritis fuerit prædicatum. Habet enim humani moris natura pigrum quendam internæ virtutis affectum: vnde contingit quod non tam citatior ad virtutes, quam ad vitia procliuior reperitur. Et niſi iugi exemplorum vtilium inſtructa fuerit prouocatione aſſidua, frigida remanet & torpeſcit. Hac de re vt timidis & pigris mederi poſſit, relationem præteritæ rei noſtris temporibus geſtam inducimus: per quam ad virtutem ſubſeque ... a ſecula pr ... uocemus. Affuit in diebus noſtris Bamba princeps clariſſimus de regali ſanguine ortus, quem digne principari dominus voluit, quem ſacra vnctio

decora-

decorauit, quem totius gentis & patriæ communio elegit, quem populorum amabilitas exquiſiuit: qui ante regni faſtigia multorum relationibus pręconio celebri prædicatur. Antequam regnaret, dum decedentis Receeſuinthi Regis morte exequiale funus ſolueret, inter ipſa clemēta in vnam omnes concordiam verſi, vno affectu pariter prouocati illum ſe deſiderio habere principem clamant. Illum nec alium in Gotthis poſſe principari vnitis vocibus intonauit: & cateruatim ſuis pedibus obuoluti, vt regimen regni ſuſcipiat, inſtant cum lachrymis poſtulantes. At ille cuius mentem fortitudo firmauerat, nec lachrymis cedit, nec precibus vincitur, nec voto flectitur populorum, modo ſe non ſuffecturum tot ruinis imminentibus clamans modo ſenio confectum ſeſe pronuncians. Cui acriter reluctanti vnus ex officio ducum audacter in medium proſiliit: & minaci contra eum vultu educto gladio proſpiciens dixit: Niſi conſenſurum te nobis promittas, gladii huius mucrone modo truncandum te ſcias: nec hinc tandiu exibimus, quādiu aut expeditio noſtra te Regē accipiat, aut contradictionē cruētus hic hodie caſus mortis abſorbeat. Quorum non tam precibus ſuperatus, quam minis tandem ceſſit: regnumque ſuſcipiens ad ſuam omnes pacem recepit. Et tamen ne citra locum ſacræ ſedis Toletanę regni ſacram ſuſciperet vnctionem, diſtulit vſque ad nonam decimam diem, ne videretur ambitione vſurpaſſe, vel furatum eſſe regni gloriam, ſed potius ſignum tanti culminis à domino percepiſſe. Gerebantur enim iſta in villa, cui antiquitas Gerticos nomen dedit: quæ fere centum viginti milliariis ab vrbe regia diſtans iu Salamanticenſi territorio ſita eſt. Ibi enim vno eodemque die, ſcilicet in Kalendis Septembris, & decedentis Regis vitalis terminus fuit, & dicti viri electio ſubſecuta. Poſtquam autem Toletanam vrbem ingreditur, & ventum eſt, quo ſanctæ vnctionis ſuſciperet ſignum, regio iam cultu conſpicuus, ante altare diuinum conſiſtēs, ex more catholicam fidem profeſſus cum ſacramento iurandi fidem populis reddidit & mores bonos prædeceſſorum Regum atque leges firmauit. Deinde curuatis genibus oleum benedictionis per ſacri primatis & Pontificis Quirici manus vertici eius refunditur, & benedictiouis copia exhibetur. Vbi hoc ſtatim emicuit mirabile ſignum: nam mox è vertice ipſo, vbi oleum ſanctum perfuſum fuerat, euaporatio quædam fumo ſimilis in modum columnæ ſeſe erexit: & ex capite ipſo apis viſa eſt proſiliiſſe, & aeris alta petiiſſe: quæ vtique ſignum fuit ſecuturæ felicitatis. Poſt hæc quam glorioſe regnum rexerit non eſt noſtræ diſſerere valetudinis.

Conſiſtente igitur in quiete pacifica regno, Galliarum terra euerſionis ſuæ nutriuit decipulam. Etenim ſubito in ea vnus turbo infidelitatis aſſurgit: & conſenſio perfidiæ per vnum ad plurimos tranſit: atque rebellio contra Regem & patriam agitatur. Huius enim caput tyrannidis Hildericum eſſe, ſui criminis infamia refert. Qui Nemauſenſis vrbis curam ſub comitali præſidio gerens, non ſolum nomen ſed titulum & opus ſibimet infidelitatis aſſumpſit, adiungens etiam ſibi prauitatis ſuæ ſocios Gumildum Magalonenſis ſedis deteſtandum antiſtitem & Ramirum Abbatem; quorum fauore in patriam Iudæorum gentem perfidam euocauit contra cōſtituta regni Gothorum. Huius igitur criminis caput Hildericus, cum per diuerſos ignem ſuæ infidelitatis accenderet, Nemauſenſis vrbis epiſcopum vitæ beatæ Aregium ad perfidiam notam trahere nitebatur. Quem caſto ore, conſtantique corde repugnare ſuis conſiliis cernens, loci dignitate priuatum, pondere vinculorum onuſtum, in Franciæ finibus Francorum manibus tradidit illudendum: deinde in ſublati pontificis locum ſuæ perfidiæ ſocium Ramirum Abbatem intruſit epiſcopum. In cuius electione nullus ordo attenditur, nulla principis vel metropolitani definitio præſtolatur: ſed erecto ſuperbiæ faſtu, contra interdicta maiorum à duobus tantum pſeudoepiſcopis ordinatur. Peracto tempore temeritatis prouentu Hildericus, Gumildus, atque Ramirus terminos ſibimet ſuæ coniurationis ſtatuunt, & à loco vbi vocabulum dicitur mons Cameli, vſque in Nemauſum terram Galliæ diuidunt, ſuetæ coniurationi aſſociant. Ab infidelitate fidelitas ſuperatur. Collecta dein manu ciues depopulantur, labores exterminant, opes exhauriunt, & totam prouinciam Galliæ deprædantur. Cucurrit hæc fama ad principem Bambanem, qui mox ad extinguendum ſeditioſorum nomē, exercitum per manum Pauli ducis, qui erat de Græcorum nobili natione, in Gallias deſtinauit. Qui Paulus tepide cum exercitu gradiens à bello abſtinuit: & ſtudio quo valuit animos militum ab eo quo ardebant præliādi furore ſubmouit: & promiſſam religioſo principi fidē omnimode violauit. Egit hoc arcano quodam cōſilio, vt ad affectatum perueniret faſtigiū, allectis ſibi perfidiæ ſuæ ſociis

Ranoſindo Tarraconenſis prouinciæ duce, & Hildigiſo ſub Gardingatus adhuc officio conſiſtēte. Quod votum peruerſi ſui deſiderii incredibili efficere celeritate intendens, collectis vndique populis ſimulate ſe pugnaturum contra ſeditioſos enunciat. Quod vir vitæ venerabilis Argebaudus Narbonenſis antiſtes ſubtiliſſima quorundam relatione vt comperit, aditum illi ciuitatis intercludere niſus eſt. Sed nec iſta opinio latuit Paulum: vnde priuſquam Argebaudus quod cogitauerat, effectibus manciparet ſubito propero curſu Paulus cum exercitu Narbonenſem vrbem ingrediēs, portas ciuitatis ſub ſuorum armatorum præſidio obſeruari præcepit. Vbi dum circumfuſa omnis exercitus multitudo collecta eſt, vipereum caput perfidiæ cum quibuſdam ſociis ſuis Paulus ipſe medio aſtitit obiurgans prius epiſcopum, cur illi ciuitatis aditum intercludere niteretur. Poſt hæc tyrannidis ſuæ conſilium proditur, & diuerſo fraudis argumento fidem populorum degenerans ad irrogandas iam ſancto Bambæ Regi iniurias animos ſingulorum inflammat. Iurat principio ipſe Paulus ſe nullo modo illum Regem poſſe habere, nec in eius conſiſtere vlterius famulatu: & etiam addidit dicēs. Caput regiminis ex vobis ipſis eligite, cui omnis multitudo cedat, & qui in vobis appareat deuote & humiliter principari. Cui vnus ex coniuratis maligni ipſius conſilii ſocius Ranoſindus applaudens Paulum ſibi Regem deſignat, Paulum ſibi nec alterum populis Regem futurum exoptat. Ad hæc cæteri coniurationis conſcii Paulum Regem acclamant, & totius populi animos ad ſua vota inclinant. At vbi idem Paulus ſui conſilii accelerationem inſpexit, conſenſum illico propriæ voluntatis adhibuit: & iam te ſibi omnes coegit. Poſt hæc Paulus regnum arripuit: & nefaria temeritate coniuratorum cateruam illam, quam armorum virtute non cepit, ōpere perfidię ad ſe traxit. Nam Hildericum Comitem, & Gumildum atq; Ramirum pſeudoepiſcopo abſq; difficultate ſuæ perfidiæ ſociauit: & tota prouincia Galliæ ſubito in coniurationis arma concurrit. Nec ſolum Gallia ſed & pars Tarraconēſis prouinciæ coturnum rebellionis attentat. Fit tota Gallia repēte conciliabulum perfidorum, parata mori pro defenſione perfidæ prauitatis. Paulus autem dum iniquitatis ſuæ ſocios multiplicatos numero laboraret efficere, datis promiſſiſque multis muneribus Francorum Vaſconumque nimiam multitudinem in ſui auxilium congregauit, & expectabat tempus opportunum, quo poſſet in Hiſpaniam pugnaturus accedere, præreptumque regni faſtigium vendicare.

Cum hæc in Galliis agerentur, glorioſus Rex Bamba Vaſcones rebellantes debellaturus aggrediens in partibus Cantabriæ morabatur. Vbi dum de iis quæ in Galliis gerebantur, nuncium celerem recepiſſet, mox negotium primatibus palatii innotuit pertractandum: vtrum poſſent exinde in Gallias pugnaturi accedere an reuertentes ad propria, & collectis vndique viribus, cum multiplici exercitu itineris tam longinqui arriperent commeatum. In quo bicipiti conſilio nutantes multos princeps aſpiciens, ac omnes admonitione alloquitur dicens: Ecce iuuenes exortum malum audiſtis: & quo ſe munimine incentor ſeditionis huius armauerit agnouiſtis. Præuenire ergo hoſtem neceſſe eſt, vt ante præueniatur bello, quam in ſuo creſcat incendio. Turpe ſit talibus dimicaturi in occurſum non ire: aut domos noſtras priuſquam intereant repedare. Ignominioſum nobis videri debet, vt Paulus patria proditor, qui rebelles noſtros non potuit armis ſubiicere, tantæ gloriæ viris audeat repugnare. Et qui abiectiſſimam & imbellem gentem deuincere non valuit pro quiete patriæ, Gotthorum militiæ hoſtem audeat ſe præbere. Quaſi effæminatos & molles nos vſquequaque diiudicans, qui vtique nullis viribus, nullis armis, nulliſque conſiliis eius tyrannidi reſiſtere valeamus. Reuera animoſitatem & virtutem Gothicæ gentis bellorum triumphis à ſeculo orbis expertus eſt vniuerſis: & quæ erit perituro illi virtus, etſi Francorum viribus nobiſcum decertando confligat? vtique notiſſima eorum nobis neque incerta eſt pugna, ſæpius enim à Gotthis contra hoſtes, defenſionis auxilium magnis precibus impetrarunt. Igitur turpe ſit vobis eorum acies vel ad horam expaueſcere: quorum noſtis infirmiorem ſemper eſſe virtutem. Et ſiue Galli ſiue Franci ſint, tantæ coniurationis vindicandum ſentiant facinus: quia armis victricibus gloriæ noſtræ nomen vendicare debemus. Tamen non cum fæminis ſed cum viris vobis certandum eſt, quanquam notiſſimum maneat, nec Francos Gotthis aliquando poſſe reſiſtere nec Gallos aliquid ſine illis virtutē [illegible]re. Quod ſi alimentorum ſeu vehiculorum neceſſitatem apponitis, ſcitote quia glorioſius eſt triumphum in neceſſitatibus conquiſiſſe, quam in abundantia bella exq[illegible]a conficere. Auguſtius enim ſemper eſt, quod plus tolerantia quam ſuffectus res nobilitat. Exurgit etiam ad victoriæ ſignum nomen diſperditum perfidorum. Gal-

lorum

lorum ingratuitas veſtrum inflammet animum, quia Franci illos ſemper ſeruitute miſerabili oppreſſerunt, quos Gothi dederunt bellicis gladiis nobiliſſimę libertati. Dum ergo calor eſt [illegible] nulla debet eſſe remoratio properandi. Dum ira animos vrget, nulla nos debet retardatio impedire. Quin potius ſi fieri poſſet ſine intermiſſione proficiſcendi ſuſceptum iter aggredi, multo facilius poterimus hoſtium noſtrorum caſtra ſubuertere. Nam vt quidam ſapiens ait: Ira præſens valet, dilata langueſcit. Et illud. Nocuit differre paratis. Non igitur opus eſt retro verti militem, quoniam impiger acceſſus belligerandi facit eſſe victorem. Adhuc ergo Vaſconibus cladem illaturi accedamus. Deinde ad ſeditioſorum nomen extinguendum protinus feſtinemus.

Cum hæc peroraret Bamba Rex prudentiſſimus inualeſcunt animi omnium & ardenter exoptant fieri, quod iubentur, & ſtatim omnis exercitus Vaſconiæ partes ingreditur: vbi per ſeptem dies vſquequaque per patentes campos deprædatio & hoſtilitas caſtrorum domorumq; incenſio tam valide acta eſt, vt Vaſcones feritate depoſita vitam ſibi dari, datis obſidibus pacemq; largiri, non tam precibus quam muneribus exoptarent. Vnde acceptis obſidibus tributiſq; ſolitis, & pace compoſita directo itinere in Gallias profecturi accedunt per Calafurram & Oſcam tranſitum facientes. Poſt hæc Rex Bamba in tres turmas exercitum diuidit, ita vt vna pars ad caſtrum Libiæ quod eſt Aquitaniæ caput tenderet. Secunda per Auſonenſem ciuitatem Pyrenæi media peteret. Tertia vero per viam publicam iuxta ora maritima graderetur. Ipſe etiam religioſus princeps cum multiplici bellantium manu ſubſequebatur. Sed quia inſolens quorundam ex noſtris motio non ſolum prædæ inhiabat, ſed etiam cum incēſione domorum adulterii facinus perpetrabat, tanto diſciplinæ vigore iam dictis princeps de his & quibuſdam aliis vitiis ſcelus vindicabat nequiter perpetratum, vt grauiora in iis ſupplicia illum putares impendere, quam ſi hoſtiliter contra illum egiſſent. Teſtantur hæc ab illis adulteris abſciſſa membra virilia, quibus pro fornicatione hanc vltionis irrogabat iacturam. Dicebat enim. Ecce iam iudicium imminet belli & libet fornicari vt Deus ad iracundiam prouocetur. Vt credo ad examen pugnæ acceditis, videte ne in veſtris ſordibus pereatis. Nam ego ſi iſta non vindico, iam ligatus inuado. Ad hæc ergo vadam, vt iuſto Dei iudicio capiar, ſi iniquitatem populi videns ipſam nō puniam. Fruſtra enim pergit ad bellum vt vincat quem iniquitas comitatur. Exemplum vobis præbere debet, quod Heli ſacerdos ille in diuinis litteris eruditus, qui pro ſceleribus neglexit filios increpare: & ideo illos in bello didicit conciſiſſe: ipſe quoque filios ſequens fractis ceruicibus expirauit. Hæc igitur nobis timenda ſunt, & ideo ſi purgati maneamus à crimine, non erit dubium quod triumphum capiamus ex hoſte. Sub iſta, vt præmiſſum eſt, diſciplina princeps Bamba exercitum glorioſe perducens, mores ſingulorùm ſub diuinis tenens regulis, proſperari ſibi videbat per incrementa dierum diſpoſitum belli & victoriam præliandi. Sicut enim erat regali Gotthico clariſſimus genere, ſic erat magnanimus mente, ſic & abundans ſcientia litterali. Itaque prima ex rebellione omnium ciuitatum Barcinona in poteſtate principi religioſi adducitur, deinde Gerunda ſubiicitur. Huius ciuitatis venerabili viro Amatori epiſcopo Paulus peſtifer ſub iſto ſenſu miſerat epiſtolam ſcriptam. Audiui quod Bamba Rex cum exercitu ad nos venire diſponat. Sed cor tuum non turbetur, nec enim hæc fieri puto. Et tamen quem primum de nobis ambobus tua ſanctitas cum exercitu viderit accedentem, ipſum ſe credat habere dominum, & in eius debeat perſiſtere charitate. Hæc miſer ſcripſit neſciens, quod iuſtum contra ſe iudicium protulit. Vnde horum ſcriptorum verba Rex Bamba ſapienter coniiciens dixit. Non in his ſcriptis Paulus à ſemetipſo locutus eſt, ſed licet ignoranter, tamen illud cenſeo prophetaſſe. Egreſſus igitur poſt hæc princeps de ciuitate Gerunda belligeroſis incurſibus gradiens ad Pyrenæi montis iuga peruenit, vbi duobus diebus exercitu repauſato, per tres diuiſiones vt dictum eſt, exercitus Pyrenæi montis dorſa adiuit, & caſtra Pyrenaica quæ vocantur Caucolibeum, Vulturariam & Libiam mirabili victoriæ triumpho cepit, atque perdomuit multam copiam in his caſtris auri & argenti reperit, quæ copioſis exercitibus in prædam ceſſit. Excuſſerat manus ſuas ab omni munere, vnde præliantium animos accendebat ad victoriam obtinendam. Caſtrum etiam quod vocatur Clauſuras, miſſis ante ſe exercitibus per duces duos facta irruptione cepit: ibique Ranoſindum Hildigiſum cum cætero agmine perfidorum, qui ad defenſionem caſtri conuenerant, exercitus capit, atq; deuinctis poſt tergū manibus eos principi repræſentat. Vuitimirus vnus ex coniuratis, qui ſe in Sotdoniam clauſerat, noſtros irrupiſſe perſentiens ſtatim fugit, & tantæ cladis nuntium Paulo Narbonem perlaturus acceſſit. Quæ res grandi timore tyrannum concuſſit.

Princeps vero religioſus prædictorum caſtrorum exercitu ſubiugato, in plana poſt tranſitum Pyrenæi montis deſcendens duob. tantum dieb. exercitum ad vnum cõgregaturus expectat. At vbi e diuerſis partib. collecta in vnu multitudo [illegible], ſtatim per quatuor duces electum numerum armatorum ad expugnationem Narbonæ ante faciem ſuam mittit, alium exercitum deſtinãs, qui nauali prælio accederet bellaturus. Et quidem iam erant pauci dies ex quo de Narbona rebellis Paulus receſſerat [illegible] ter ſugiendo, cõperto q. tam feliciori prouentu pars religioſi principis properaret. Quã ciuitatem Paulus muniuit præſidio multiplici perfidorum & Vuitimiro duci ſuo commiſit. Quem cum noſtrorum exercitus blanditer hortaretur, vt ciuitatem ſine ſanguinis effuſione traderet, prorſus renuit: obſeratiſq; ciuitatis portis muro, viua voce noſtrorum exercitum conuiciis deteſtatur. In principem quoq; religioſum maledicta congeminat, miniſq; conatur exercitum perturbare. Quod noſtræ partis animoſitas non ferens ſubita cordiũ accenſione incanduit: & telorum iactu perfidorũ ora petiuit. [illegible] ab vtriſq; pugna cõſeritur: & ſagittis alternatim ſibimet partes obſiſtunt. Sed vbi ab vtriſq; fortiter agitur, tãtos imbres lapidũ noſtri intra vrbem cõiiciunt vt clamorẽ vocu & colliſione petrarũ ciuitas ſubuerti exiſtimaretur: vnde ab hora fere quinta diei vſq; ad octauam horã fundibulorũ inſtantia acriter à noſtris pugnatũ eſt. Incanduit itaq; noſtrorũ animus victoriæ dilationẽ ferre nõ valẽs, & ad portas propius pugnaturus accedit. Tũc victorioſa per Deũ manu portas incẽdunt, & ciuitatẽ victores ingrediuntur. Vbi dum Vuitericus adhuc armata manu eccleſiã peteret, acceſſu noſtrorũ turbatus, poſt aram Dei genitricis ſe vindicaturũ non reuerẽtia loci [illegible] ſed vltore gladio teſtabatur, dextera tenẽs gladiũ, & mortẽ minitans ſingulorũ. Ad cuius ergo inſaniæ tumorẽ pronus comprimendũ, vnus ex noſtris tabulã manu arripuit, & ferociſſimo ictu ſe ad [illegible] direxit, at vbi tabula niſus eſt cũ ingenti iactu percutere, mox in terrã tremebũdus proſternitur, protinuſq; capitur, & ferrũ illi de manu extrahitur, viliter tractus põdere vinculorũ arctatur, verberibuſq; vna cũ ſociis quib. vrbẽ nitebatur vendicare afficitur. Poſthæc deuicta ſubiugataq; Narbuna ad inſequendum Paulum, qui ſe in Nemauſum contulerat, iter dirigitur. Deinde Beterius & Agathæ ciuitates illico ſubiugantur. In Magalonẽſi vero vrbe Gumildus loci ipſius antiſtes cum ad obſidionem ſui circumfuſum videret exercitum, vrbemq; ipſam non tam ab iis qui per terram pugnaturi acceſſerãt, quam ab iis cingi, qui nauale prælium acturi per mare commeauerant: huius rei clade perterritus compendii viam arripuit: Nemauſumq; ſecum Paulo contulit. Sed cũ exercitus Hiſpaniæ Gumildum fugiſſe perſenſit, ciuitatem mox Magalonenſem nõ diſſimili victoria cepit: & directa acie Nemauſenſem vrbem debellare cõtendit. Prima per quatuor duces præliãdi facies cum electo pugnatorum agmine deſtinata eſt: quorum robuſta iuuentus triginta ferme millibus principem anteibat. Hic idẽ nobili præcurſu Nemauſum, vbi cum Paulo Francorum exercitus ſe ad vindicandum compulerat, noſtri tendentes, cum nocte tota curſum feſtinati itineris cõfeciſſent, ſubito cum diei lux orta prodiret, apparuere noſtrorum acies armorum pariter & animorum apparatu diſpoſitæ. Quas vt e ciuitate conſpiciunt, vtpote dimicaturi cũ paucis in patentes campos armis eos expetendos definiunt: ſed inſidiarum dolos ſuſpicati eligunt potius intra vrbem ſui de muris bellum cõficere quam extra vrbem improuiſos caſus & pericula ſuſtinere: & expectare auxilium promiſſum gentium aliarum. Vbi autem ſol refuſus eſt, conſertum eſt bellum a noſtris clangentib. tubis ſagittiſq; ac lapidibus hoſtes in manu valida ferientes. Reſiſtunt perfidi & ad inſtar guttarum pluuiæ petras & ſpicula iaciũt. Acrius ab vtriſq; pugna conficitur, æquo certamine præliatur. Nec à noſtris nec ab illis certamini ceditur: & tota die illa ſub ancipiti ſorte certatur. Sed vnus de incentorib. ſeditionis acriter pugnans, aſpiciens e muro, noſtris inſultans, hæc verba commentat. Quid hic, ait, inſtanter pugnantes conſiſtitis morituri? cur lares proprios non repetitis? an forte caſum mortis ante tempus excipere vultis? quin potius prærupta petrarum non quæritis vbi vos abſcondatis cum facies auxilii noſtri apparuerit? cõdoleo me credite vobis ſciens occurſum ſolatii superuẽturi nobis. Mihi res notiſſima manet, q. multiplicia nobis auxilia [illegible] occurrant. Tertia dies eſt [illegible] properãs venio. Quapropter hoc ſciens miſerabilis pompæ veſtræ occaſum contriſtatus expecto: & principem veſtrum [illegible] pugnaturi veniſtis, vobis ligatum oſtendam. Non [illegible] hic [illegible] cue [illegible] conſtat [illegible] interl[illegible]. Et quod grauius eſt, dum patuerit victoria noſtra, nulla erit de reliquo vobis venia. Hæc dicens noſtrorum animos non [illegible] terruit, ſed acrius in [illegible] furore [illegible] murum. Ac [illegible] cœper[illegible] in b[illegible] ſiſtunt: ac iterque conſertum innouant prælium. His igitur actis per ſp[illegible]

dici nox tandem finem prælio dedit. In ipſo tamen primo feruore diei, cum adhuc noſtri infatigabili virtute in præliando perſiſterent, remandant ad principem ſibique dirigi auxilium petunt non mediocri prouiſione ſaluti propriæ conſulentes, ſcilicet, ne aut extraneæ gentis dolo præuenti, aut aliis cum quibus decertabant ſubruerent virib. fatigati. Et bene res acta eſt: nam vbi princeps cognouit cum noſtris Paulum tyrãnum decertare nulla de reliquo mora fuit: & per Vandemirum Ducem electos de exercitu decem millia viros ad auxilium pugnantibus deſtinauit: qui nocte tota peruigiles maturatum iter conficerent, & ſuper[illegible] ſuo non tam hoſtem frangerẽt, quam noſtrorum animos ſolaturi ocius peruenirent. Vbi autem auxilium ſibi miſſum noſtri aſpiciunt, nimia lætitia confortati illi vires ſumunt, & ſtatim ab omnibus pugnandi definitur occurſus. Iam aurora apparere inceperat, & ſtipata per murum hoſtilis proſpiciẽs multitudo videt per ſerenam aciem luminum multiplices, quam pridiana die viderat, excreuiſſe acies pugnaturum. Iam tunc caput perfidiæ Paulus ad tantæ rei viſionem in quondam præminenti loco conſcenſurus occurrit. Qui mox vt noſtrorum acies diſpoſitas videt, animo decidit his verbis pronunciando. Recognoſco, inquit, hoc diſpoſitum pugnæ ab æmulo meo procedere. Hic ipſe eſt nec alius puto. in ſuis enim eum diſpoſitionibus recognoſco. Hæc & his ſimilia dicens animum reuocans, verbis ſuaſoriis ſuos cæpit confortare dicens: Nolite pauore turbari. Hæc eſt tantum Gotthorum illa famoſiſſima virtus, quæ ſe venire ad ſuperandos nos ſolita temeritate iactabat. Hic principem, hic totum eius exercitum credite nunc adeſſe. Nihil eſt quod de reliquo timeatis: famoſa ſiquidem virtus Gotthorum antea fuit, & ſuis in defenſionem & aliis in timorem: nunc autem omnis in illis præliandi virtus emarcuit, omnis ſcientia pugnæ defecit. Nullus illis bellandi mos, nulla confligendi experientia ſubeſt. Quod ſi in vnum conferti prælium conſerant, ad definita ſtatim euolabunt latibula: quia degeneres eorum animi pondus prælii nequeunt ſuſtinere: ſed potius hæc quę dico cum præliari cæperitis in meis verbis actu probabitis. Nihil ergo eſt de cætero quod pauceſcere debeatis, præſertim cum Regem & totum exercitum eius hic videatis adeſſe. Ad hæc plerique ex ſuis aſtruebant, Regem ſine vexillis ſignorum nõ poſſe procedere. Ad quod ille dicebat, ideo illum bandorum ſignis abſconditis acceſſiſſe vt intellectum ſuis hoſtibus daret alium adhuc exercitum ſupereſſe cum quo ipſe poſt futurus accederet. * Sed hæc tota, dicit, illuſio, agit fraus: vt quos virtute non valet deuincere dolo conſilii humiliat ad pauorem. Nec dum Paulus hæc verba compleuerat, & ecce ſubito à noſtris bellorum concrepant tubæ, bellumque adorſi pridiani diei decertandi faciem innouant. Sed illi plus in muris quam in viribus vincendi locantes confidentiam intra vrbem per murum ſpicula iactant, & rediuiua cum noſtris iterum certamina innouant. Efferbuit itaq; ab vtraque parte incendium belli, ſed acrius à noſtris virtus patuit præliandi. Cum autem totis viribus decertarent, & hoſtem intra vrbem diuerſo genere armorum proſternerent: plerique ex iis qui erant vulnerati Gott[illegible] virtutem pariter ac conſtantiam admirantes, Pa[illegible]lum adorſi ſunt dicentes. Non [illegible] quam dicebas, in Gotthis bellandi ſegnitiẽ ce[illegible]mus: multam enim in i[illegible]dat[illegible]am & vincendi videmus conſtantiam. Hæc quæ excipimus vul[illegible]era docent, quo[illegible]am validos ictus in hoſtem proiiciunt, & ante fragor ipſe deterret, quam percuſſi vi[illegible]a ex[illegible]guat. Quorũ Paulus deterritus verbis multiplici deſperatio[illegible]is iac[illegible]lo angel[illegible]ur. Gotthi vero conſtantius dimicantes victoriam ſuam recraſtinari dolentes, acriori animoſitate inſurgunt, victos ſe per omnia reputantes ſi cito non vincerent. Vnde ferociori quam fuerant incenſione commoti vſq; in horam diei quintam contin[illegible]s præliorum ictibus muros ciuitatis illidunt: imbres lapidum ſundibularii cum ingenti fragore dimittunt, ſuppoſitoque igne portas incendunt & irrumpunt. Deinde ciuit[illegible]tem [illegible]orioſe intrantes viam ſibi ferro aperiunt. At vbi feroces noſtrorum animos ſuſtinere [illegible]o poſſunt intra arenas, quæ validiori muro antiquioris ædificii cingebantur, ſe m[illegible]iendos includunt. Sed vbi noſtri hoc perſenſerunt, poſt eos fortiter inſequen[illegible]es corũ antequam ſe in caſtro arenar[illegible] reciperent gladio ancipiti peremerunt. Pleriq; tamen è vulgo noſtrorum qui prædæ inhiabant gladio conciſi ſunt. Surg[illegible] & noua [illegible]ter ſeditioſos ſeditio: & dum ſuſpicionem proditionis ciues ipſi vel incolæ ad [illegible]or[illegible]m aliquos referunt, gladio vindice hos in quibus ſuſpicio vertebatur interimunt. [illegible]rat ſiquidem valida perturbatio, ita vt Paulus proprium quendam de ſuis, manibus ſu[illegible]rum ante ſe iugulari proſpiciens ſuum eſſe ve[illegible]lam lamentabili voce clamaret, nec ſic morituro in aliquo ſubueniret. vnde effectus exanguis & tremebundus a ſuis ipſis omnino conte[illegible]ur. Nam ſuſpectus & ipſe ab incolis cum cæteris qui de Hiſpania cum illo com-

meruerant habebatur; ne ille ad liberationem ſui eorum excogitaret traditionem: Hiſpani vero ne irrogata incolis morte ad religioſum tranſirent Regem. Quid multa? fit intra vrbem miſerabile ſpectaculum præliandi; vtrobiq; cadit perfidorum caterua, vtrobiq; proſternitur, vtrobiq; iugulatur; & qui noſtrorũ gladios euadebant, armis ſuorum peribant. Repletur itaq; ciuitas permixto funere mortuorum cadauerib. humanorum. Miſerabile etiam funus erat in domibus, & vbi domorum abdita perluſtraſſes, patentes mortuos reperires: per vias quoq; & plateas vrbis iacere hominum cadauera cerneres minaci quodam vultu & ferocitate immani, tãquam eſſent adhuc in ipſa bellorum acie poſiti. Erat tamen color deformis, cutis lurida, horror immanis, fætor intolerabilis. Quidam etiam de ipſis iacentibus adhuc viuis, qui exceperãt lethalia vulnera mortis, ſpeciem mortuorum ſimulabant vt mortem euadere poſſent. Hæc & his ſimilia Paulus fieri videns tyrannidis ferocitate depoſita, magna cordis anxietate ac miſeria ſtringebatur: cum nec hoſti reſiſtere nec ſuis poſſet in aliquo ſubuenire. Acceſſit tamen ad eum inſultaturus illi vir quidam ortus ex familia ſua. Quid hic ait, aſſiſtis? vbi ſunt conſiliarii tui qui te ad iſtud perduxerunt calamitatis ludibrium? quid tibi profuit contra tuos inſurgere, cũ nec tibi nec tuis minime nunc valeas in tanta mortis clade prodeſſe? Hęc dicens inſultabat illi non tam conuitiandi voto quam amaritudinis ſtudio prouocatus. Sed cum ab illo blandis hortaretur ſermonib. vt dolori eius parceret, & cõfuſionem confuſioni non adderet in ipſis gradib. marmoreis cõſiſtens, in quib. iſta illi inſultaturus ad[illegible]nerat in oculis ipſius Pauli circumuentus a ſuis iugulatus occubuit. Paulus autem quid hunc quæritis tremebundus clamabat. Meus eſt dicens, ne pereat: & vt reſeruaretur frequenti vocum lamentatione orabat. Sed iam contemptui habitus quaſi & ipſe continuo moriturus audiri nõ poterat. Tunc omnimoda deſperatione permotus reg[illegible]a indumenta, quæ potius tyrannidis ambitione quam ordine præeunte perceperat, tabefactus depoſuit. Miro occultoque Dei iudicio id agente, vt ea die perceptum tyrannidis regnum deponeret, qua religioſus princeps regnandi ſceptrum à domino percepiſſet. Erat enim dies illa Kalend. Septemb. in qua principem noſtrum conſtabat regale aſſumpſiſſe faſtigium, in hac ergo die irruptio patuit vrbis, tyrãnus Paulus regalia depoſ[illegible]it indumenta, & ſanguinea vltio illata eſt inimicis.

Tertia poſt hæc dies aduenerat cum Paulus poſt noctis ſuſpiria vltimũ ſui funus expectat: atq; cum iis cum quib. conſilia ſuæ perditionis habuerat verbum habere cœpit: vt aut vale ſibi vltimũ dicerent, aut ſi poſſent ſaluti ſuæ in aliquo conſulerẽt. Tunc Argebaudus Narbonenſis epiſcopus communi conſilio ad principem mittitur: qui vitam rogaret offenſis & veniam precaretur. Qui oblatis Deo hoſtiis in ipſis veſtimentis quib. dominici corporis & ſanguinis peregerat ſacramentum principẽ adiit rogaturus: & quarto fere ab vrbe milliario principi dedit occurſum inæſtimabili pugnatorum agmine con[illegible]pat[illegible] Quem vt vidit Epiſcopus, de æquo proſilit, & humo proſtratus veniam precabatur. In cuius occurſu princeps equum pauliſper tenuit, & vt erat miſericor[illegible]æ viſceribus afflu[illegible], & ipſe illac[illegible]mans ſubleuari epiſcopum à terra præcepit. Epiſcopus autem lachryma[illegible]gul[illegible]erclusus lamẽtabili voce dicebat: Heu peccauimus [illegible] cœlum & coram te, ſacra[illegible]me princeps, non ſumus digni, quib. euentus tuæ [illegible] Qui [illegible] & [illegible] bi maculauimus fidem, & in tãto ſumus prolapſionis ſcelere v[illegible]luti. Pareat orat[illegible]oni tua pietas cito, nec gladius vindex ſemineces reliquias noſtrorum [illegible]uat, nec pluſquam cœpit mucro animas petat. Iube iam exercitum ceſſare a ſang[illegible]e & [illegible]uem ciu[illegible] parcere: pauci ſiquidem euaſimus gladiũ, ſed pro paucis veniam d[illegible]precamur. Parce miſericorditer noſtris reliquiis, vt quia iã in cæteras noſtrorũ [illegible] iugulum morti[illegible], ſaltem remaneant aliqui quib. miſerearis. Si enim cito non peperceris, nec ipſi quidem rem[illegible]nebunt incolæ ad vrbis tuitionem. His au[illegible]is commotus religioſus princeps cum lacrymis epiſcopo dixit: victus precib. tuis do[illegible] animas quas petiſti: & non illas vltore gladio pe[illegible]lam, nec hodie cuiuſquã ſanguinem fu[illegible]d[illegible] quãquam talium offenſa non tran[illegible]ca[illegible]punita. Cui venerabilis prę-ſul d[illegible]u[illegible]æ i[illegible]t, vt quorum ſibi donauerat vitam, nullam in eis exerceret dãnationis iactu[illegible]rã. [illegible] princeps mox furore cõmotus inc[illegible]redditus dixit. De cætero nobis [illegible]tiones non imponatis, cũ vitam vo[illegible]aſſe ſit ſatis. Tibi autem ſoli ex toto [illegible]perciſſe ſufficiat: pro reliquis vero [illegible] h[illegible] promitto. Et hæc indignans quad[illegible] man[illegible] ſuccenſione efferbuit. & conc[illegible]ſſione triumphũ potiturus victorię properat ad vrbem capiendam. Appropinqu[illegible]nte iã principe glorioſo cũ innere-dibi[illegible] x[illegible]uum multitudine, cum ſol refulſiſſ[illegible] in c[illegible]eis, gemino tamẽ ipſe lumine coruſcabat. Erant ibi innumera bellorũ ſigna terrentia, & [illegible]a quoq; arma radiãtia fulgorem

gorem ſolis ſolito plus augebant. Sed quid dicã? quæ ibi fuit exercitus põpa? quis decor armorum? quæ ſpecies iuuenum? quis robur pugnatorum? quæ cõcordia animorum? ſingula explicare quis poterit? maxime cum manifeſte diuina protectio affuerit, quod cæleſtibus indiciis patuit euidenter. Viſus eſt enim Angelorum excubiis protectus noſter exercitus, & ipſos angelos ſuper caſtra coruſca volitatione protectionis ſuæ ſigna prætendere. Sed pauliſper talia ſub ſilentio relinquentes ſuſcepti operis ordinem proſequamur. Cumq; in vnum cõgregatum iam princeps ſenſiſſet exercitum, eminus ab vrbe fere vno ſtadio poſitus, incredibili animi acceſſione permotus diſponit duces, ordinat plebes, diuidit acies, & quibus modis pugnã conficerent inſtruebat. Siquidem fama detulerat quod Franci cõueniebant ad auxilium perfidorũ. Tunc electos quoſq; de ducibus mittit viribus & animis præſtantiores, vt Paulum cæteroſque incentores ſeditionum à cauernis arenarum abſtraherẽt: in quibus ſe mortem fugientes abſconderant. Nec mora: cum iuſſa factis explerent, extrahitur ſubito Paulus cũ ſociis de abditis arenarum, & per murum depoſitus viliter contrectatur. Deinde omnis illa multitudo Gallorum atq; Francorum quæ hinc inde contra noſtros pugnatura confluxerat, cum immenſis theſauris capta eſt & detenta. Deferebatur nequiſſimus Paulus à duobus ducibus noſtris inſedentibus equis, ex vtraq; parte protenſis manibus hinc inde ipſum per capillos tenentes, donec illum religioſo principi præſentarent. Quo viſo magnificus princeps protenſis cum lacrymis in cælum manibus ait: Te Deum Regem omnium Regũ, collaudo: qui humiliaſti ſicut vulneratũ ſuperbum: & in virtute brachii tui contriuiſti aduerſarios meos. Hæc & his ſimilia fletib. intercluſus princeps aiebat. Sed mox tyrannus idẽ erectis oculis vt faciẽ principis vidit, ſtatim ſe humo proſtrauit, ſibiq; cingulũ ſoluit & collo ſuo ligauit. Iam quidẽ exanimis, & nimio pauore turbatus, quid illi accideret nõ attendẽs. Spectabile quidem erat oculis, quomodo de tã ſublimi licet prærepti ordinis culmine, in hac ſubito humiliatione Paulũ reprobum deueniſſe. Erat cernere magnũ, quã facilis fuerat rerũ ipſa mutatio: tam cito videre deiectũ quem pridem viderant glorioſum: & quem præterita dies adhuc Regẽ tenuerat, tã præcipiti lapſu concideret, in ruinam. Impleta ſatis eſt in ipſo prophetia quæ dicit. Vidi impium ſuperelcuatum & exaltatũ ſicut cedros Libani. Tranſiui & ecce non erat: quæſiui eum & non eſt inuentus locus eius. Quid multa? cum iam ante principis equũ Paulus & cęteri huiuſmodi pactionis capti iacerent glorioſus princeps dixit. Cur in tanto malo vęſanię prorupiſtis, vt pro bonis mala mihi redderetis. Sed hic quid morabor? ite & eſtote ſub cuſtodiis deputatis, quouſq; de vobis cenſura iudicii agitetur. Viuere. n. vobis donabo etſi non mereamini. Tunc diuiſos per exercitũ omnes deputatis & ſolicitis cuſtodib. tradidit. Franci tamen qui capti fuerant benigne tractari iubentur. Erant. n. aliqui eorũ nobiliſſimis parentib. geniti: qui Paulo perfido, vt à Francis ei ſubueniretur, erant pro obſidib. dati; ſed vero ex Saxonib. erant. Poſt omnes in vnum munificentia regali onuſtos poſt octauam decimam diem quam capti fuerant, libere remiſit ad propria; Non debere, dicens, victorem inclementem victis exiſtere.

Primo die Kalend. Sept. contra Nemauſenſem vrbem à noſtris inchoatũ eſt bellum: & ſequenti die ciuitatis ipſius irruptio facta eſt: tertia quoq; die, quæ fuit quarto Nonarũ Septemb. ciuitas ipſa celebri captione deuicta eſt. Sed poſt hæc religioſi principi animus de reparatione captæ vrbis ſolicitus ſtatim murorũ caua reformat, incẽſas portas innouat, inſepultis tumulum præſtat, incolis ablatã prædam reſtituẽs & exulcerata quæq; publico ærario fouẽs. Iubet tamen theſaurorũ omnem quã ceperat copiam diligentiori ſeruare cuſtodia: nõ illectus auaritiæ quęſtu, ſed amore prouocatus diuino ſcilicet, vt res ſacratæ Deo poſſent facilius inueniri, & cultib. diuinis reſtitui. Cumulauerat. n. nefandiſſimus Paulus peccatis peccatũ, dum tyrãnidi adiunxit ſacrilegiũ. Quia niſi ſacris eccleſiis intuliſſet ſpolium, non illi eſſe videbatur, vnde ſuũ floreret ærarium. Vnde factum eſt, vt vaſa auri & argẽti quamplurima de theſauris dominicis raperet; & coronam illam auream diuæ memoriæ Reccaredus Chriſtianiſſimus princeps ad corpus beatiſſimi Felicis obtulerat, idem Paulus inſano capiti ſuo imponeret.

Tota hæc in vnũ collecta iubet princeps prout cuiq; cõpetebat eccleſiæ integræ reformari. ¶ Tertia iam poſt victoriã victorib. venerat dies & Paulus onuſtus ferro cũ cæteris cõplicib. malitiæ ſuæ cõſidenti in throno principi exhibetur. Tunc antiquorum more, curuata ſpina dorſi veſtigiis regalib. ſua colla ſubmittũ. Deinde corã exercitib. cunctis adiudicatur cũ cæteris vniuerſorum iudicio, vt mortẽ exciperet qui mortẽm principi præparaſſet. ſed noluit princeps eos mortis ſententia perdere, ſed tantum decaluationis deriſione eos præcipit onuſtos ferro ad præſens ſuſtinere vindictã, Fere-

batur tunc quorundam opinio Francos & Teutonicos ad ereptionem Pauli quam totius feſtinare. Sed princeps non ſolum ob hanc cauſam, verum etiã ob gentis ſuæ præteritas iniurias vindicandas cũ Frãcis cupiebat acrius decertare, & ſuſtinebat quotidie animo fortiori. Sed cũ nullus è Francis ad bellandũ accederet, ipſe potius illis ſe occurſurũ deuouerat, niſi fidelitatis reuocaretur cõſilio, ne pacis inter vtramq; gentẽ firmata pactio rumperetur à Gotthis. Suſtinebat aũt vt dictũ eſt, eorum aduentum: & iã quarta dies effluxerat ex quo Paulũ ceperat: & nulla hoſtis præſumptio, nullus euentus, nulla prorſus hoſtilis conuentio mõſtrabatur. Iam pręterea Franci munitiſſimę vrbis vltimũ ſui, vt ferebatur excidium deplorabant: & ciues earum ne à noſtris præuenirentur, relictis vrbibus longe, lateq; incertis ſedib. vagabantur, latebroſis, ſcilicet, vitã compendiis munientes. Nam & religioſus princeps eminus à Nemauſenſi vrbe in plano cum exercitu conſiſtebat. Illic caſtra poſuit, miraq; celeritate Nemauſenſem vrbem fortiſſimis muris & vallo inſtaurari fecit. Vbi cum aduentum hoſtium ſuſtineret, ſubito percurrente nuncio audit vnum ex nobiliorib. ducib. Frãciæ nomine Lupum in Beterrẽſi territorio hoſtiliter acceſſiſſe: vnde concita velocitate egreſſus cum exercitu properãs delatas inimici niſus eſt inſidias pręuenire: ſed Lupus ipſe iuxta villã, cui Aſperiano vocabulum fertur, regreſſum principis audiens, ita territus fugit, vt exercitus duci & dux exercitui videretur deeſſe. Non. n. fugiendo vel ipſe ſuos ſuſtinuit, vel ſui cũ vllo modo aſſequi potuerunt. Quippe quorũ ita pauore diſſoluta fuerãt corda, vt non tã diſperſis viarum aditib. quam montium præruptis elapſi: vtpote iam gladiõ ſuis imminere ceruicibus cernerent, de cõpendio fugæ vitã ſe lucraſſe mõſtrabant, multas prędas hac perturbatione noſtris exercitib. relinquentes tã de hominib. qui eos ſequi nõ poterant, q̃ de iumentis ſiue ſubſtantiis quæ multipliciter innumerabilib. plauſtris adduxerant. Et vtiq; iam lecta bellantium manus à principe deſtinata poterat eos belligeroſis incurſib. aſſequi, ſed tam velox illorum extitit fuga & tã citato finium ſuorum occurrere latibula, vt quo fugerent, quo laterẽt atq; conſiſterent, nulla omnino cenſerentur veſtigia reliquiſſe. Vnde cõperto princeps q; Lupus cum ſuis inueniri non poſſet, placida progreſſione Narbonam contendens vrbem victor ingreditur. Ibiq; quæ dirupta atq; depaſta ab hoſtib. fuerant, iubet princeps ſolicite inſtaurare, atq; Narbonenſem prouinciã regia diſpoſitione reformat, conſiliis inſtruit, Iudæos abiicit, clementiores rectores inſtituit, per quos tanti mali placaretur offenſa, & conſtuprata tantis ſordib. terra nouo cæleſtium inſtitutionum baptiſmate depurata ad veniam admittatur. Statũ omniũ rerum mira pace cõpoſuit, & radices ab ea omnis rebellionis deterſit: atq; fortiũ bellatorum manus ibi dimiſit. Exhauſtis dein princeps Galliis atq; edomitis ſecurus directo itinere ad Hiſpaniam commeauit. Nullos poſt ſe Gallorum motus formidans, nullas Francorum pertimeſcens inſidias, certo ſciens neminem eſſe principũ vicinorum, qui ſecum audeat virib. decertare. Tanta. n. virtute animi atq; conſtantia erat fretus, vt circũpoſitas barbarorum gentes non ſolum non timeret, ſed cõtemneret, vnde adhuc intra Gallias poſitus in loco qui Canabat nuncupatur, cuncto exercitui q; fortiter & feliciter egiſſet relatione gratifica ſatisfecit, omneſq; ab eo loco ſtatim abſoluit. Ipſe quoq; Heliã veniens duorum ibi dierum moram fecit, ſicq; exinde profectus in Hiſpaniam rediit: ſedemq; ſui ſolii ſexto poſtquam inde commeauerat menſe repetiit. Quam celebri triumpho Toletanã vrbem intrauerit de inimicis exultans explicare vel in parte neceſſe eſt, vt ſicut ingentis eius gloriæ ſignum ſecula ſubſecuta laudabunt, ita ſeditioſorum ignominia non excidat à memoria futurorum. Etenim quarto fere ab vrbe Rege miliario Paulus princeps tyrannidis vel cæteri incentores ſeditionum eius decaluatis capitibus, abraſis barbis, pedibuſq; nudatis, induti viliſſimis ſaccis camelorũ vehiculis imponitur. Præibat à capite perfidorũ Rex ipſe perditionis Paulus omni cõfuſionis ignominia dignus, corona picea coronatus. Sequebatur deinde hunc Regem ſuũ longa deductione ordo ſuorum omnes, quib. relatum eſt vehiculis inſidentes eiſdemq; illuſionib. acti, hinc inde aſtantib. & ſibilantib. populis vrbem intrantibus. Nec enim iſta ſine diſpenſatione iuſti iudicii Dei illis acceſſiſſe credendum eſt, ſcilicet, vt alta & ſublimia confuſionis eorum faſtigia vehiculorum edocerentur læſione nimium proiecta. Et qui vltra humanum morem faſtu mentis excelſa male petierant, excelſiores luerẽt ſuæ confuſionis iniurias. Sint ergo hæc in ſecuturis repoſita ſæculis probis ad votũ, improbis ad exemplum, fidelibus ad gaudium, infidelibus ad tormentum: vt vtraque pars in contuitu quodam ſeſe lectionis huius inſpiciens, & quæ rectis ſemitis graditur, prolapſionis caſus effugiat, & quæ iam cecidit, damnatam ſe æternis proſcriptionibus recognoſcat.

Huc vſque Iulianus.

Perſido-

Perſidorum denotata tranſgreſſio ideo debet acrius perccuti, quo in illicitis videtur auſibus perpetrari. Habeant ergo confuſionis propriæ ſignum, quibus contigit ſacramenti violare promiſſum. Reportent nomen perditionis ad poſteros, quos indulgentia principalis fecit eſſe ingratos. Denotentur inter cuneos perſidorum, qui gentis ſuæ excidium parauerunt: vt reportent in progenies ſeculorum titulos infamiæ ſuæ, qui euerſotes facti ſunt patriæ: quib. ex clementia princeps dederit viuere. Effoſſionem luminum non euadant, qui patriæ gloriam minuẽtes proditionis notam temerarie incurrerunt. Ecce prodidit ſeſe in apertum campum infauſta perſidia quę nefandorum ſocietatem cruentis ſibimet amplexibus ſocians ad ſcandalũ impulit ciues, ad ſuorum perniciem plebem, ad euerſionem patriæ gentes ad interitum principis nõ ſolum proprias, ſed externarum commouit plebium nationes. teſtis eſt horum quæ dicimus terra quæ ipſorum eſt exterminatione detrita. Teſtis etiam eſt cœlum ſub quo nobis eſt attributum à Deo triumphale vexillũ. Spontaneo. n. promiſſionis fœdere perſidus Paulus irrupto nouum ſponſionis iuſiurandum conſtituit, quo voluntaria fide promiſſionis diſciſſa electum diuinitus dominum noſtrum Regem Bambanem abiiceret, & maturatam illi vel patriæ perniciem exhiberet. Nam nouo ritu periurii non ſolum ſuã ſed & multorum decepit animas populorum, ita vt in iis illud Prophetæ vaticinium impleretur, quo dicitur. Cadent in retia principes eorũ à furore iræ Dei, & erit ſubſannatio eorum in omnem terram. Nec non & illud quod Iſaias in talium narrat exceſſibus dicens: Inuenti ſunt in populo meo impii inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auib. ſic domus eorum plenę dolo. Et hæc quidem neceſſario præmiſſa ſufficiant. Nam cum nefandiſſimum Paulũ sereniſſimus dominus noſter Bamba Rex ad vendicationem Galliæ deſtinaret, vt diſſidentes quoſdam ad fidem ſuæ gloriæ matura diſpoſitione colligeret, ſubito iniunctũ ſibimet negotium in contrarium mutans, non ſolum diſſidentibus in fide perſiſtendo nõ obſtitit: ſed ipſe diſſidentia ſui plurimos infideles effecit. In tyrannidem. n. contra prædictum principem gentem, & patriã verſus ſpoliauit ſe primo fide promiſſa & prauitatis textrinii ſui ordiens telam, induit proditionis & periurii maculã. Deinde in glorioſum principem maledicta coniecta & multimoda detractionum atq; iniuriarũ de illo conuitia proteſtantur. Poſt hæc ꝙ nefas eſt dici, regnum contra Dei voluntatem arripuit, & populos in hac nefaria conſpiratione ciuium iurare coegit, vt contra fidem glorioſo principi redditam agerent: & necem, vel deletionem principi exhiberent. Hũc præcipue ordinem in ipſa peruerſarũ conditionũ ſerie ſeruans vt glorioſum dominũ noſtrũ Bambanem infauſtũ Regem nominare auderet. Quod vtiq; nomen iuxta interpretationem ſui infelicẽ ſignificat eſſe. Qui adhuc inſuper tyrannicę ſortis apice prouocatus prouinciã omnem Galliæ & partẽ aliquã Tarraconenſis prouinciæ tumultuoſo ſui iuris imperio ſubdens ſpeciales omniũ munitiones per ſingulas quaſq; ciuitates cõſtituit, defenſoreſq; in eis ꝓprios ordinauit. Huius rei nefariæ temeritate cõpulſi ſumus arripere arma, & tot interiacentib. terris nefandorũ perſidiam inſectare. Vnde ad horũ coniuratorũ tyrannidem protinus extinguendã in Tarraconenſem prouinciã, & in Gallias pugnantes acceſſimus, & diuina nobiſcum comitante manu ad ipſas ciuitates vſq; atq; caſtella venientes, hos ipſos ſatellites defenſoreſq; ciuitatũ & caſtrorum feliciter cepimus. Nã primum ad ſatellites repugnãtes Barcinonã cum exercitu accedẽres Euredũ, Pompedium, Gutrifredum, Arnulfum, Diaconum & Neufredum eandẽ ciuitatẽ vindicantes cõprehendimus. Dein ad clauſuras venientes caſtra ipſa diſpoſito exercitu ꝑ iuga Pyrenæi mõtis intrauimus, & vendicatores eorundẽ caſtrorum cõprehendimus, Ranoſindũ, Hildegiſum, Heliam, Carmenũ, Maureconem, Vandemirũ, Diagerũ, Cixanem & Liubanẽ. Hos etiam belligeroſis incurſib. properantes cõprehendimus in caſtro caucoliberi, i. Leufredum & Gugidillũ, atq; prædictorum coniuges. Caſtrũ quoq; Libiæ ꝙ eſt caput Ceretaniæ, ſimili ordine properãtes ingreſſi ſumus quoniã Iacinthus ipſe cũ Arangiſclo in vna cõcordantes perſidia poſt Pauli perſidi, vendicabant. Sed ꝗa idẽ Iacinthus idẽ caſtrum Libiæ vendicare nõ potuit, nec ipſe Deo fautore manus noſtros euaſit. Quorũ omnium cõprehenſionem, ſiue ingreſſum noſtrum Gallię, cũ idem Paulus perſidus per fugã Francorũ, quos ad vindicãdas clauſuras direxerãt cõperiſſet, relicta & ipſe ciuitate Narbona fugæ ſe præſidio dedit: relictis ibi etiã conſeruatorib. ciuitatis ipſius, ſcil. Ramirũ pſeudoepiſcopũ, Victimirũ, Argemundũ, & Galtritionẽ Primiceriũ. Qui etiã Ramirus viſo exercitu antequã ciuitas ipſa expugnaretur petiit fugã. Sed mox in Beterrẽſi territorio cõprehenſus noſtras nõ effugit manus. Vnde cũ ꝓdictos Victimirũ & Argemundũ Laicos ſiue Galtritionẽ, Primiceriũ Narbonã vindicãtes, &

contra nos acriter dimicantes cepiſſemus, Agatēſem ciuitatem imperio glorioſi domini noſtri ſubegimus, cōprehendentes in ea Vileſmundum Epiſcopū & Arangiſclum & Ranoſindū Germanum Vileſmundi epiſcopi. Poſt hæc cum diuino iudicio adiuuante ad expugnandā Magalonēſem ciuitatem accederemus, cum duob. exercitibus, nauali, ſcilicet & terreſtri, Gumildus epiſcopus ſtatim eandem ciuitatē reliquit, & fugam petens Nemauſum ſe cum Paulo perfido contulit. Cumq; hanc ipſam Magalonēſem ciuitatem defenſoresq; eius glorioſius cepiſſemus, ſtatim vſq; in Nemauſum poſt prædictum Paulum ſocioſq; ſuos pugnaturi peruenimus. Ibi ſe idem Paulus, non ſolum ſuorum perfidorum fretus audacia, ſed etiam Francorum munitus auxilio, ad dimicādum contulerat. Quo in loco inſtantiſſime pugnans, & in perfidiæ temeritate perdurās, tandem diuinis iudiciis noſtriſq; armis eadem ciuitate irrupta victus captuſq; eſt Paulus. Eius & ſocios cōmemorare neceſſe eſt, quos & pugnantes contra nos in eadē ciuitate diu tepertulimus, & qui tandiu eius perfidiæ inſtantiſſime adhæſerunt, quādiu cū ipſo nefandiſſimo caperentur, id eſt Gumildus epiſcopus, Friuſcus, Frodarius, Vuitimirus, Ranemūdus, Adoſindus, Adulfus, Maximus & Gotila, excepta vulgi multitudine Francorum vel Saxonum, quæ in eadem ciuitate cōprehenſa eſt. Hic igitur ſceleratiſſimus Paulus dum cōuocatis adunatiſq; omnib. ibidem ſeniorib. cunctis & palatii Gardingis omnib. omniq; palatino officio ſeu etiā adſtante exercitu vniuerſo in conſpectu Regis glorioſi noſtri Domini cū prædictis ſociis ſuis iudicandus aſſiſteret, ſic prædictus princeps ſuper præmiſſa coniurationis interpoſitione eum allocutus eſt dicens: Adiuro te per nomen Omnipotentis Dei, vt in hoc conuentu fratrū noſtrorum contendas mecū iudicio: ſi aut te in aliquo læſi aut occaſione cuiuslibet malitiæ tibi malum nutriui, per quod excitatus hanc tyrānidem ſumens huius regni apicē ſuſcipere attentares. Mox idem nefandiſſimus Paulus voce clara teſtatus eſt dicens: Per Deum quia neq; à gloria veſtra ſenſi me eſſe læſum, neq; à vobis mali aliquid pertuli, ſed tantum boni in me impartiri iuſſit clementia veſtra, quod percipere nullatenus merui. Ego tamē Diaboli inſtinctu prouocatus id feci. Similiter iam dicti ſocii ſui quæſiti ſunt, & omnes ſimiliter reſpōderunt: vnde prolatæ ſunt conditiones vbi ſpontanea promiſſione in electione glorioſi Domini noſtri Bambę Regis ipſe nefandiſſimus Paulus cum ſociis ſuis vna pariter nobiſcum conſenſerunt, & inuiolabiliter ſe illi & patrię fidem obſeruaturos eſſe ſub diuini numinis ſponſione teſtati ſunt, quas etiam ſponſiones manus ſuæ ſubſcriptionib. notauerūt. Quibus conditionibus perlectis, quas ipſi maligne reſecuerant, ad confuſionem perfidiæ ipſorum ſubſcriptio manus eorum in ipſis conditionibus eis aſpicienda oſtēditur.

Poſthæc aliæ conditiones ad quas ipſe perfidus Paulus populum ſibi iurare fecerat, relectæ ſunt. In quib. iſte impietatis, & crudelitatis ordo ſeruatus eſt, vbi ipſi Paulo omnes ſocii ſui ſub iſto ordine iurauerūt, vt & fideles illi eſſent, & vnanimes cū eodem contra glorioſum dominum noſtrum Regem Bambanem pugnarent, atq; in deiectionem eius vel periculum vſq; ad effuſionē ſanguinis dimicarent; vel contra eos qui eundem Regem defendere voluiſſent. Infauſtum iam dictum Regē glorioſum Bābanem (vt præmiſſum eſt) in ipſis conditionib. temerarie reperitur ſcriptum. Iis excurſis atq; perlectis Canonum eſt prolata ſententia ex Concilio Toletano qualiter debeāt puniri huiuſmodi tranſgreſſores. Regnante poſt hæc Domino noſtro Bābane cclxx. naues Sarracenorum Hiſpaniæ littus aggreſſæ occurrentib. eius exercitib. omnes ibi deletæ ſunt & ignib. concrematæ. Hic glorioſus Rex ad confirmationem catholicæ veritatis Synoda Toleto agere ordinauit ſæpius, vt in canonica ſententia clariſſime declaratur.

Et quia præpediente malignitatis auctore, qui ad bonorum diſcordiā ſemper tendit, tempore bonæ memoriæ Chindaſuindi Regis, ex Græcia venit vir quidā nomine Ardebaſtus Græcorum genere nobilis, qui ab Imperatore ſuo expulſus in Hiſpaniā eſt aductus, quem Chindaſuindus Rex magnifice ſuſcepit, & ei in coniugio cōſobrinam ſuam dedit. Ex quo coniugio natus eſt filius nomine Eruigius, qui cum eſſet in palatio Regis nutritus & honore Comitis ſublimatus, elatus ſuperbia callide aduerſus Regem Bambanem excogitauit, & potionem lethiferam dedit ei, ex qua Rex officium memoriæ perdidit. Cumq; epiſcopus ciuitatis ſuæ, & optimates palatii qui erāt fideles Regi & eis potionis cauſa latebat, vidiſſent Regem iacentē abſq; memoria, cauſa pietatis commoti pœnitentiam volentes illi perficere, vnctionem ſancti olei & communionē Chriſti corporis obtulerunt. Sed factum eſt vt Rex à potione liberatus cū perſenſiſſet quod illi extremæ vnctionis epiſcopus peregerit ſacramentum, ad monaſteriū perrexit, ibiq; quaudiu vixit, in religione permanſit. Regnum feliciter rexit annis decem, & in monaſterio vixit annis duodecim. Morte propria deceſſit.

Era DCCXIIII. dictus Eruigius regnum obtinuit, quod cauſa quia erat conſanguineus Chindaſuindi tyrãnide ſumpſit. Hic ſynoda multa cum epiſcopis apud Toletum egit, leges quæ a prædeceſſoribus ſuis editæ fuerant ex parte corrupit, & ex parte correxit, & ab Iſidoro Hiſpalenſi epiſcopo Hiſpaniarum primate traditas ex nomine ſuo annotare præcepit, vel antiquas vocauit, ne nomine eccleſiæ forum iudiciale agi videretur. & Romani Pontificis aſſenſu ſtatuit, vt nullus archiepiſcopus Hiſpaniarũ ſubderetur alicui primati niſi Romano. Tamen pius & modeſtus erga ſubditos fuit, & filiã ſuam nomine †Caſilonem magno viro Egicæ conſobrino Bambæ in coniugem dedit. Cixilonem Regnauit annis octo, finiuit Toleti.

Era DCCXXI. Egica gener Eruigii regnum accepit. Sapiens quidem & patiens fuit, ſynoda generalia egit, gentes multas intra Hiſpanias rebellantes perdomuit. Cum Francis ter bellum geſſit: ſed nullum triumphum habuit, nec quidem victus fuit. Cum autem confirmatus eſſet in regno, auunculus eius Rex Bamba ei præcepit, vt coniugem dimitteret, eo quod pater eius Eruigius eum callide expuliſſet à regno. Ille quidem iuſſa compleuit, ſed filium nomine Vuitizam habuit ex ea quem idem Rex participem in regno fecit, & in ciuitatẽ Tudenſi habitare pręcepit, vt ipſe pater teneret regnum Gothorum & filius Sueuorum. Hic Vuitiza Fafilam ducem filium Chindaſuindi Regis, quẽ Egica Rex illuc cũ filio direxerat, vxore Vuitizę inſtigãte in capite claua percuſſit: vnde idẽ Fafila poſtea ad mortẽ venit, & in villa quæ eſt iuxta flumen Vrbicum quam duodecim manus appellant, & alii nunc Palatiũ vocant, ſepultus fuit. Rex vero Egica regnauit ſolus annis duodecim & poſtea cum filio annis quinque. Toleti vitam finiuit.

Era DCCXXXIII. Vuitiza regnum patris eo viuente obtinuit. Iſte quidem probroſus & flagitioſus fuit, & multa nefanda & horribilia flagitia per Hiſpanias ſeminauit, & ad voluptates carnis ſoluto impudicitiæ freno ſe fornicationibus multis contulit, & gentem Gotthorum ad laſciuiam luxuriam & ſuperbiam inclinauit. Namque poſtpoſita omni religione diuina ſpretiſque animarum medicamentis, cupiditas alienas res inuadendi, rapiendi & luxuriandi exercitus Gotthorum inuaſit. Sed epiſcopi & eccleſiæ miniſter aſpernabantur eccleſiaſtica officia: pro nihilo habebant ſynodalia, clauſis foribus eccleſiarum, deſpiciebantur eccleſiaſtica ſacramenta. Deſpiciuntur ſancti patris Iſidori inſtituta, deiiciuntur concilia, ſacri canones diſſoluuntur, & quidquid honeſtatis eſt extirpatur. Et ne aduerſus eum inſurgeret ſancta eccleſia, epiſcopis presbyteris, diaconibus, & cæteris eccleſiæ Chriſti miniſtris carnales vxores laſciuus Rex habere præcepit, & ne obedirent Romano Pontifici ſub mortis interminatione prohibuit. Iſtud quidem cauſa pereundi Hiſpaniæ fuit ſicut ſcriptum eſt, abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorum. Habuit præterea nefandus Vuitiza ſimiliter plures vxores & concubinas, atque ſuis ducibus vt ſimiliter agerent imperauit. Tota Gothorum nobilitas in cõuiuiis, libidinibus & vitiis verſa, dominum ad iracundiam prouocauit, ita vt in illis impleretur quod dicitur. Impius cum venerit in profundum malorum contemnit, quod quia Reges & ſacerdotes dominum dereliquerunt, cuncta agmina Hiſpaniarum derelicta à domino perierunt. Itaq; Vuitiza datus eſt in reprobum ſenſum & muros cunctarum vrbium ſui regni ſubuertit, ne poſſent ſibi reſiſtere ciues, & vt eos ad ſua ſcelera facilius inclinaret. Muri tamen Toletanæ vrbis & Legionenſis & Aſtoricenſis integri remanſerunt propter earundem reuerentiam ciuitatum. Succenſus & malitiæ zelo Theudefredum Cordubenſem ducẽ dolo cepit priuatumq; vtroq; frontis lumine miſerabiliter palpitare fecit. Fuit enim Theudefredus ex Gotthorum regali ſtirpe progenitus, ſcilicet, filius Chindaſuindi Regis, quem pater in ætate reliquerat puerili. Cumq; ad ætatem veniſſet virilem, videns eũ Egica Rex elegantem, & recogitans ne cum Gotthis ſurgeret contra ipſum, expulit eum à regno: qui veniens Cordubam ſortitus eſt vxorem ex regali genere nomine Ricilonem: & ex ea natus eſt ei filius nomine Rodericus, qui cum ad ætatem perfectã veniſſet vir bellator extitit, & Cordubæ palatium fortiſſimum fecit. Ne igitur Theudefredus Vuitizę poſſet reſiſtere eum, vt dictũ eſt, orbauit oculis. Præterea Pelagiũ filiũ ſupra dicti ducis Fafilæ Vuitiza capere voluit, vt ſimiliter ipſum orbaret, ſed Pelagius fugit, quia voluit dominus Hiſpaniæ ſubuenire per ipſum. Exulato etiã Iuliano Toletano epiſcopo intruſit filiũ ſuũ Oppam vt eſſet Archiepiſcopus Hiſpalenſis ſimul & Toletanus contra ſacrorũ canonum inſtituta. Addidit & Vuitiza iniquitatem ſuper iniquitatẽ, & Iudæos ad Hiſpanias euocauit, atq; fractis eccleſiarũ priuilegiis Iudæis immunitatum priuilegia dedit. Deus autẽ tantum facinus, tantamq; malitiam abhorrẽs hominum ruinam & ſubuerſionẽ Hiſpaniarum populis intulit. Regnauit Vuitiza annis quindecim & morte propria Toleti deceſſit.

Era DCCXLVIII. Rodericus filius Theudefredi conſilio magnatorum Gothicæ gentis in regnum ſucceſſit vt belliger & durus & ad omne negotium expeditus, ſed vita & moribus Vuitizæ non diſſimilis. Hic anno regni ſui tertio iniuriam patris [illegible] feſtinans duos filios Vuitizæ Farmarium & Expulionem ab Hiſpaniis cum ſummo dedecore expulit. Qui ad Tingitanam prouinciam transfretantes Iuliano Comiti ipſius patriç adhæſerunt, quem Vuitiza Rex intra ſuos ſcutarios familiarem habuerat cariſſimum. Qui condolens expulſioni eorum & dedecori conſilium iniit cum e[illegible] quatenus Sarracenos euocarent, & cum eis illatas ſibi iniurias vindicarent. Ad hoc facinus peragendum incitabat Iulianum, quod Rodericus Rex filiam ipſius non per vxorem, ſed eo quod ſibi pulchra videbatur, vtebatur pro concubina, quam pro vxore a patre acceperat. Erat hic Iulianus vir ſagax & aſtutus, & callide incitauit Francos vt expugnarent Hiſpaniam citeriorem. Finxit etiam ſe eſſe amicum Regis Roderici, & cal[illegible]de conſuluit vt equos & arma ad Gallias mitteret & ad Africam: quia in in[illegible]iori Hiſpania ipſe regnabat ſecurus, & non erat neceſſe vt haberent arma in patria quibus ſe mutuo interficerent. Tale tunc ad hoc Rodericus Rex dedit edictum, vt v[illegible]cumque arma inuenirentur vel equi fortiſſimi violenter dominis auferrentur, & [illegible] Africam vel in Gallias mitterentur. Fauebat huic proditioni Oppa primas Hiſpalenſis & Archiepiſcopus Toletanus, quem pater eius Vuitiza duabus regalibus præfecerat c[illegible]tatibus, vt per eum poſſet catholicæ fidei ſtatum euertere. Igitur era ſeptingenteſima quinquageſima ſecunda Vlit fortiſſimus Rex barbarorum totius Africæ ducatu, Iuli[illegible] & fi[illegible]rum Vuitizæ fretus auxilio, vt cognouit quod arma & equi non eſſent in Hiſpania & ciuitates eſſent abſque muris Tharich Strabonem vnum ex ducib. exercitus ſuis cum vigintiquinque millibus fortium pugnatorum ad Hiſpaniam præmiſit, vt cognita Iuliani dubia fide bellum cum Hiſpaniæ Rege inciperet. Terrebant namque barbarum Regem laquei doloſi Tingitani Comitis ſi forte adeſſent, quippe qui ipſum habuerat ſemper infeſtum & fortem viribus & conſilio ſapientem expertus didicerat. Ceperunt nunc Sarraceni Hiſpalim & circuniacentes vrbes, quia eas abſque murorum ambitu inuenerunt inermes. Rex autem Rodericus dum vidiſſet dolos Iuliani Comitis Tingitani & barbaros ſenſit adeſſe; collecto Gotthorum exercitu armatus vt potuit acer & fortis primo ſubiit pugnam, adeo vt per ſeptem continuos dies infatigabiliter dimicans ſexdecim millia & Tharich exercitu interficeret. Iulianus vero & duo filii Vuitizæ, qui erant in præſidio Maurorũ, poſtquam Regem Rodericum in prima acie certare cernunt, Chriſtianos milites pro mortuis Sarracenis & ſauciis commutando barbaros viribus roborabant.

Sed poſtquam Iuliani fides per totam Africam declaratur, Muza exercitus Africani Regis princeps cum infinita multitudine equitum peditumque ad Hiſpaniam dirigitur. Deinde renouato bello turmas vnas poſt alias ad prælium barbarus augere cæpit. Porro Rex Rodericus more ſolito prælio intentus cæpit acrius inſtare, ac propenſius in hoſtes ferire. Tandem vero inſtantibus barbaris Hiſpani milites cæperunt deficere atque per longitudinem belli fatigati, quiſq; hoſti locum dare. Terribiliter Gothi qui erant ex parte Comitis Iuliani irruebant ſuper Hiſpanos & ad præliandum barbaros animabant. Rodericus autem vbi ſe à ſuis vidit deſtitui, per aliquot dies terga præbens paulatim pugnando vt credimus occubuit, ſed non ſcimus certum interitum eius. Regnauit annis ſeptem menſibus ſex. Rudis tamen poſtea in ci[illegible]ate Viſco inuenta eſt lapidea ſepultura, in qua epitaphium eſt ſuperſcriptum, ſcilicet, Hic requieſcit Rodericus Rex Gotthorum. Receſſerat manus domini ab Hiſpania ob inueteratam Regum malitiam ne in tempore huius ruinæ eam protegeret. Omnes deinceps Gotthorum milites fuſi fatigatiq; fere vſque ad internicionem gladio & inedia perierunt. Non ſolum modo inſecutionibus barbarorum, verum etiam Francorum armis ex parte Galliarum conſumpti ſunt.

Poſt hæc Mauri viribus Gotthicis non obſtantibus totam Hiſpaniam fere atque prouinciam Burdigalam & Pictauiam ferro, flamma, fame attritas ſuo dominio manciparunt. Legionenſem vero ciuitatem quondam caput regni Sueuorum fame ſibi ſubiugauerunt, multis Gallecorum in defenſione ipſius vrbis viriliter obſiſtentibus hoſtili gladio trucidatis. Vrbs quoque Toletana multarum gẽtium victrix I[illegible] triumphis victa ſuccubuit per proditionem Iudæorum, quia fortior & rebellior fuerat. Nam dum Chriſtiani in die ramis palmarum ad eccleſiam ſanctæ Leocadiæ [illegible]tra [illegible]rbem [illegible]egiam ob reuerentiam tantæ ſolemnitatis ad audiendum verbum Domini [illegible]oueniſſent, Iudæi qui proditionis ſignum dederant Sarracenis, Chriſtianis claudentes portas [illegible]

[illegible]ccnis

racenis aperuerunt. Ideo fidelis Toletanus populus inermis inuentus extra vrbem gladio deletus eſt. Poſt hæc Sarraceni præfectos per omnes prouincias Hiſpaniæ poſuerunt, & plurib. annis Babylonico Soldano perſoluerunt tributa quouſque ſibi Regem nomine Luzam elegerunt, & Cordubam vrbem patriam regnumque ſibi firmauerunt. Hiſpaniam ſiquidem abſque murorum ambitu reperientes & ſine Deo vero Domino Ieſu Chriſto quem reliquerunt Gotthi concubinali luxuriæ & ſacrilegio ſe tradentes in paucis annis vaſtauerunt, & victricem gentem proſtrauerunt, quã præterita ſecula valde pertimuerunt. Tamen reſidui Gotthi in arduis montium Pyrenæorum, Aſturiarum & Galleciæ ſe recludentes qualitercumq; euaſerunt, Sarracenis quęque plana & meliora gladio vindice obtinentibus, & in eccleſiis quibus laudabatur nomen Chriſti Mahometi nomen prophanum voce publica † proclamantes. Euerterunt præterea ciuitatum antiquarum mœnia: diruerunt quædam quæ Rex Rodericus innouauerat caſtra. Deſtruxerunt monaſteria, ſacræ legis libros ignis incendio tradiderunt, & multa perpetrarunt enormia, quia gens glorioſa Gotthorum ignominioſe præcepta domini dereliquit.

† proclamantibus.

LIBER QVARTVS.

POST tantam igitur Hiſpaniarum ruinam operæpretium eſt referre qualiter diuina pietas ſuos quos percutit ſanat. Etenim ex rediuiua radice virgultum Gotthorum gentis cœpit reſumptis virib. pullulare dum Sanctorum Patrum quærerent regulas quibus poſſent placere Deo, quas ſacerdotes & Reges Hiſpaniæ ſequentes ſuæ carnis deſideria reliquerunt, & ideo perierunt. Eodem tempore in ciuitate Aſturiẽſi nomine Gegione præfectus erat Muza conſors Tharich, quia iam Sarraceni ardua montium occupabant. Ipſo Muza præfecturam agente Pelagius filius ſuprafacti ducis Fafilæ Spatarius Regis Roderici dominatione Iſmaelitarum oppreſſus cum propria ſorore Aſturias eſt ingreſſus. Muza vero videns ſororem illius pulchram accẽſus libidine dolore quaſi legationis cauſa Pelagium Cordubam miſit, & eo abſente ſororem ipſius vi ſibi ſociauit. Sed Pelagius vt erat vir fortis & catholicus poſtquam rediit, nullatenus conſenſit in illicito matrimonio. Sed cum omni animoſitate, quod iam diu cogitauerat, de ſaluatione eccleſiæ Chriſti agere feſtinauit. Erat rumor per totam illam regionem quod vellet debellare Iſmaelitas cum Chriſtianis qui remanſerant per mõtana. Quod cum nunciatum fuiſſet nefandiſſimo Tarich commotus ira centum milites direxit ad præfectum Muza, qui Pelagiũ comprehenderent & Cordubam ferro vinctum perducerent. Qui dum ad Aſturias perueniſſent, volentes eum fraudulenter comprehendere in vico cui nomen eſt Brete, per quendam amicum manifeſtatum eſt Pelagio conſilium Chaldæorum. Sed quia Sarracenis non poterat ad præſens reſiſtere curſu rapidiſſimo ad ripã fluminis Piouiæ venit & ad aliam ripam natando ſe tranſtulit & montem aſcendit. Eſt enim vallis cui nomen eſt Cangas. Super quam mons magnus ille Aſſeua videtur eminere; ad cuius radices montis rupis quędam diuino artificio opere munita in immenſum tendens claudit ſpeculam ab omni hoſtium machinamento ſecuram ex qua egreditur flumen Enna. Cum enim medio ſtans concaua ferme mille viros capiat ad protegendum quos recipit, nullo fere obſtaculo indiget. Ad quã Pelagius Regis Roderici Spatarius qui fugiẽs oppreſſionem Maurorũ in locis vagabatur incertis, dũ peruenit, diuino fretus oraculo cum quibuſdã Gotthorũ militib. ad expugnãdos barbaros à domino corroboratus eſt.

Omnes Aſtures in vnũ collecti Pelagium ſuper ſe principẽ erexerunt. Cęterum de robore loci & facto Pelagii vbi rumor egreditur barbarorũ aures promulgãdo apertius; Cordubam reuerſi milites Sarraceni Regi ſuo omnia referunt, ſcilicet, Pelagium de quo Muza ſuggeſtionẽ fecerat, manifeſtũ eſſe rebellẽ. Quod Rex Tharich, vt audiuit, cõmotus væſania immenſum Iſmaelitarũ exercitum vndiq; cõglomerat, atq; Alcamanem ſocium ſuum ducem ſuper eum conſtituens, Oppam quoq; Toletanũ epiſcopum Vui[…]zani Re[…]is filium, qui iam ſe barbaris dederat, ob cuius fraudem Gotthi pericrũt, ad capiendum Pelagium cum eis direxit: quia Chriſtianorum primas & epiſcopus fuerat, & fortaſſis poſſet eum decipere. Alcaman ab imperãte præceptum acceperat, quod ſi Pelagius moni[…]s Toletani epiſcopi obſecundare nollet, fortitu[…]c prælii captus Cordubam vinctus catenis perduceretur.

Venientes itaque Alcamam & Oppa cum octuaginta millibus equi[illegible] & peditum fundibalorumque, Aſturias ingreſſi ſunt. Sed poſtquam ad beatam ſpeluncam ventum fuerat,& circuncirca denſa barbarorum fingerentur tentoria. Primo quaſi Chriſtianorum infortunio condolendo Oppa verbis quaſi pacific[illegible] in dolo Pelagium tentare aggreditur,quatenus poſtpoſita recuperandæ patriæ cura ſe omnemq; voluntatem ſuam ſicuti Deus permittit fieri in Chaldæorum traderet poteſtatem. Addit etiam magnis eum honoribus ſublimari ſi monitis eius præbere aſſenſum non differat. At Pelagius à bono propoſito animum reuocare abhorrens præ nimio dolore motus in ira fertur talia reſpondiſſe. Tu inquit, & fratres tui cum Iuliano Sathanæ miniſtro regnum Gotthicæ gentis ſubuertiſtis, & Chriſti eccleſiam deieciſtis, & propter ſcelera patris tui Vuitizæ, qui peccare coegit glorioſam gentem Gotthorũ, reliquit dominus eccleſiam ſuam; & quia Deo facile eſt ſaluare ſiue in paucis ſiue in multis, nos de miſericordia Domini confidentes conuertimur ad Dominum Deum noſtrum, vt fidem Catholicam conſeruemus quam vos ſpreuiſtis & pater veſter. Eſt enim eccleſia Dei ſicut Luna, quæ aliquando valde diminuta & iterum reuertitur ad plenitudinem primam. Ecce in iſta coua hodie incluſa eſt maxima pars militiæ Gotthorum,ſed egredietur ex illa dante domino ſemen quo genus Gotthicum & eccleſia Chriſti in tota Hiſpania reſtauretur, quod quia aduocatum habemus apud Deum Patrem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum totam ſpem noſtram ponentes in eo hanc multitudinem paganorum,quibus ducatum prębes,deſpicimus. Confidimus enim per interceſſionem glorioſæ Virginis Mariæ genitricis eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſaluari, & ipſa adiuuante,quæ mater miſericordiarum eſt, gentem Gotthorum de paucis quæ ſunt in iſta ſpelunca reſtaurari, ſicut ex paucis granis infinitæ ſegetes germinantur. Quibus dictis Pelagius,& qui cum eo erant tanto hoſte perterriti incluſerunt in ſpelunca beatæ Mariæ ſuffragia expetentes, cuius ibidem memoria veneratur, & pro recuperatione Chriſtianorum orationibus inſiſtebant.

Videns autem Oppa confidentiam quam Pelagius in domino poſuerat, conuerſus ad Iſmaelitas dixit: Properate ad ſpeluncam, & pugnate fortiter, quia vt ex verbis eius comperi niſi per gladium pacem cum eo habere non poſſumus. Alcamam illico fundibalis, ſagittariis, & vibrantibus iacula portam ſpeluncæ ferire præcepit. Tunc cerneres ſaxa intermiſſis iaculis ſicut denſiſſimas pluuias euolare contra beatam ſpeluncam, ſed in hoc turbine iaculorum & lapidum qualiter diuina manus quæ percutit & ſanat, pro Chriſtianis pugnauerit, ex eo poteſt aduerti, quod lapides & iacula à Sarracenis emiſſa contra eos retorquebantur,& maximam Sarracenorum multitudinem proſtrauerunt. Barbari autem vbi non ſolum ad peragendum negocium quod volebant ſe nihil proficere,ſed maximam ſuorum partem vident proſtratam armis ſuis,confuſi turbatique retrocedendo ſpeluncam oppugnare deſtiterunt. At Pelagius Dei gratia & fortitudine roboratus dum tantam multitudinem hoſtium proſtratam aſpicere,reliquos qui ſupererant Sarracenos egreſſus de ſpelunca cum ſuis ſtricto enſe inuadit. Ibique ſtatim Oppa captus eſt, & Alcamam cum viginti millibus Sarracenorum interfectus. Sed neq; ſexaginta millia quæ remanſerant domini vindictam euadere potuerunt. Siquidem dum per verticem montis Aſſeuæ fugam arriperent, atque per concaua petrarum,& deuia loca ad Leuanam venire vellent, quoddam ſupercilium montis dum graderentur ſecus flumen deuia a fundamento corruẽs in eodem flumine,diuino nutu oppreſſit eos. Vnde cum idem flumen inundatione aquarum proprium alueum excedit, multa ex eis ſigna armorum & oſſium euidenter oſtendit. Vere Deus impleuit tunc cum ſeruis ſuis illud quod Apoſtolus dicit, Fidelis, inquit, Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione, & prouentum vt poſſitis ſuſtinere. Tam glorioſe egit dominus tunc cum populo Chriſtiano, vt nec in populo Iſraelitico cum Deus cum paucis de multis dedit ſępius triumphare, talis victoria inueniatur.

Eo tempore erat in Gegione Aſturiarum maritima ciuitate præfectus quidã Maurus nomine Muza,qui cum Tharich, vt ſuperius dictũ eſt, Roderico Regi Gotthorum bellum indixerat. Hic poſtquam tantam barbarorum ſtragem audiuit timore perterritus relicta ciuitate Gegione fugam petiit. Sed ab Aſturibus interceptus in quodam vico, qui dicitur Olalies, cum ſuis interfectus eſt. Maurorum autem Rex vbi ſe vidit fruſtra[illegible]um ſpe ſua & quos ad expugnandum Pelag[illegible]m miſit, didicit [illegible]erfectos, Iulianum Comitem, & duos filios Vuitizæ, huius rei doloſe conſcios autumans fecit eorundem capit[illegible]mputari. Cæterum Gotthorum genus velut a ſomno ſurgens cœpit

patrum

patrum ordinem paulatim requirere, & conſuetudines antiquorum iurium obſeruare, in bello ſequi ſigna, in regno legitimum ſeruare imperium, in pace fundare eccleſias, & ſtudio deuotiſſimo exornare. Primo & principaliter Deum qui eis pauciſſimis de multitudine hoſtium dederat triumphare, collaudabant toto mentis affectu. Conueniebant ad eos omnes Gotthi qui diſperſi erant per Gallias, & per cæteras regiones & Chaldæos in manu valida expugnabant. Eo tempore Adefonſus catholicus Petri Cantabrienſis ducis filius, qui fortiter rebellionem parauerat Sarracenis, Hermeſendā Pelagii Regis filiam accepit in coniugem. Vixit quoq; Pelagius in regno annis decem & octo & morte propria in Cangas vitam finiuit.

Era DCCLXXIIII. Faſila filius Regis Pelagii in regnum ſucceſſit. Baſilicam in honore ſanctæ crucis opere miro conſtruxit. Quadam occaſione leuitatis a quodam vrſo interfectus eſt, quia voluit cum eo propriis viribus decertare. Regnauit annis duobus.

Era DCCLXXVI. Adefonſus catholicus ab vniuerſo populo Gotthorum in Regem eligitur. Fuerat namque Petrus ex Reccaredi ſereniſſimi Gotthorum principis progenie ortus, qui debitum carnis exſoluens duos filios ſupradictum Adefonſum, ſcilicet, & Froylam reliquit. Sed Adefonſus cum quo Pelagii filia nupſerat vix mortuo Faſila in Regem conſtituitur. Exercitum cum Froyla contra Tarracenos ſæpius mouens quam plurimas à barbaris ciuitates oppreſſas bellando cæpit, id eſt, Lucum, Tudam, Portugalem, Anegiam, Braccaram, Viſeum, Flauias, Leteſmam, Salmāticam, Numantiam, quæ nunc eſt Zamora, Abelam, Aſtoricam, Legionem, Septimancas, Saldaniam, Amaiam, Secobiam, Oxomam, Septempuluicā, Arganzam, Cluniam, Maue, Aucam, Mirandam, Reuendecam, Carbonariam, Aluegiam, Ciniſariam, & Alſanoo. Cepit etiam caſtra cum terminis ſuis, id eſt, Primorias, Traſmieram, Suportam, Carnizā, Barduliam, quæ nunc eſt Caſtella, & maritima Galleciæ, Alauam, Bizcayam, Aiconem, Orduniam, Pampiloniam & Beroziam. Omnes quoque Arabes gladio interficiens Chriſtianos qui detinebantur captiui ſecum ad patriam duxit. Eo quoque tempore populauit Aſturias & Leuanam & totam Caſtellam, Alauam & Bizcayam, & Pampilonam. Alias autem ciuitates vaſtauit, quia illas non potuit populare. Humilis Rex fuit, & hominibus amabilis extitit, eccleſias nefando Mahometis nomine remoto in nomine Chriſti conſecrare fecit. Epiſcopos vnicuique ciuitatum quas potuit capere & retinere præpoſuit ſecundum traditionem ſacrorum canonum, atque eccleſias auro, argento, lapidibus pretioſis ac ſacræ legis libris ſtuduit decorare. Habuit filios ex Hermeſenda filia Pelagii Regis idem, Froylanum Vimaranū, qui fuit pater Veremundi Regis diaconi & Adoſindam. Mauregatum, poſt hæc habuit filium, qui fuit natus de ancilla quadam de Caſo pulchra nimis poſt mortem Hermeſendæ Reginæ. Poſt multa vero quæ ſupra feliciter ſucceſſerunt obiit, & voces in eius obitu auditæ fuerūt in aere laudantium Deum & dicentium. Ecce quomodo tollitur iuſtus & nemo conſiderat: ablatus eſt à facie iniquitatis, & erit in pace memoria eius. Regnauit annis decem & nouem, & ſepultus eſt vna cum vxore ſua Hermeſenda in territorio Cangas in eccleſia ſanctæ Mariæ.

Era DCCLXXXXV. filius eius Froylanus regnauit pro eo. Iſte epiſcopatum in Ouetum tranſtulit à Lucenſi ciuitate, quæ in Aſturiis à Vandalis ædificata fuerat. Perquiſiuit etiam diligenter ſacros eccleſiæ Chriſti canones, & prohibuit ne miniſtri eccleſię carnalia matrimonia vlterius ſortirentur: ſed in ſuis ordinibus ſecundum quod inſtitutum eſt à ſanctis patribus abſque fœminarum manifeſto coniugio miniſtrarent. Pro qua re quamquam in quibuſdam aliis auſterus fuit, quia magnum Deo exhibuit famulatum, & diuina virtus de inimicis multoties dedit triumphum. Siquidem Cordubenſis barbatus Rex cum fines prouinciæ Galleciæ deuaſtaret, & cum manu militum armatorum obuius proceſſit, conſertoq; prælio quinquaginta millia Sarracenorum interfecit. Nec non & ducem eorum nomine Haumarinum capiens cum captiuis multis aliis trucidauit, ſuperauit & Galleciæ populum aduerſus ſuum imperium rebellantem. Domuit quoque Nanarros ſibi rebellantes, ex quibus ſcilicet ex regali ſtēmate nomine Moniam duxit vxorem ex qua genuit filium nomine Adefonſum. Fratrem ſuum Nimaranem ob zelum regni innocuum interfecit. Veremundum filium eius ſibi adoptauit, & ipſe à ſuis ob vindictam fratris in Cangas interfectus eſt. Erat enim Vimaranus valde pulcher & miles ſtrenuus, qui propter bonitatem ſuam ab omnibus amabatur. Regnauit annis duodecim, & ſepultus eſt Oueti vna cum vxore ſua Munina, quam duxerat è Vaſconia.

Era DCCCVII. Aurelius patruus eius ſucceſſit in regnum. Cuius tempore ſeruilis origo contra proprios dominos tyrannidem ſumpſit. Sed Regis induſtria ſuperati ſeruituti priſtinæ ſunt reddiri. Prælia cum Chaldæis nunquam geſſit, ſed pacem cum eis firmauit, & quaſdam Chriſtianas nobiles mulieres Sarracenis permiſit in coniugio copulari. Suo tempore Silo de genere Regum Adoſindam Froylæ Regis ſororem coniugem accepit: per quam poſtea regnum obtinuit. Aurelius autē anno regni ſui ſexto vitam finiuit & ſepultus eſt in Cangas.

Era DCCCXIII. Silus regnum adeptus eſt, & cum Iſmaelitis pacem firmauit. Galleciam rebellantem in monte Ciperio ſuperauit. Dum iſte regnaret, Adefonſus Regis Froylæ filius cauſa dilectionis Adoſindæ Reginæ vices Regis ſupplebat in regno, quia Silus carebat filiis ex coniuge. Hic anno regni ſui octauo vitam finiuit, & ſepultus eſt vna cum vxore ſua Adoſinda in eccleſia ſancti Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ, quam ipſe conſtruxit.

Era DCCCXXI. Adefonſus in ſolio patrio in Regem conſtituitur. Mauregatus autem patruus eius ex ancilla natus cum exercitu Sarracenorum venit, & eum de regno expulit. Adefonſus vero fugiens Alauam petiit, ad propinquoſque matris ſuæ Muninæ ſe contulit. Et quia Mauregatus erat affabilis & benignus regnū quod inuaſit quinque annis vendicauit. Multas nobiles puellas & etiam ignobiles ex conditione Sarracenis matrimonio dedit cum eis habens pacem. Poſt hæc mortuus eſt & ſepultus in Prauia.

Era DCCCXXVI. Veremundus Diaconus filius Nimarani in Regem eligitur. Qui Veremundus vir magnanimus fuit duobus annis regnauit & regnum ſponte dimiſit reminiſcens ordinem Diaconi ſupra ſe olim impoſitum, & Adefonſum quem Mauregatus à regno expulerat ſcilicet, ſucceſſorem in regno conſtituit, & cum eo aliis quatuor annis & menſibus ſex cariſſime vixit & in pace vitam finiuit & ſepultus eſt vna cum vxore ſua Nunilo Regina Oueti relictis ex ea filiis paruulis Ramiro & Garſia.

Era DCCCXXVIII. Adefonſus caſtus & pius filius Froylani Regis regnum ſuſcepit, multis virtutibus emicuit, ſolium ſuum pulchro & forti opere Oueto firmauit, templum Saluatoris noſtri ibidem fabricauit aulamque ſanctæ Mariæ iuxta ipſum templum ædificauit. Baſilicam quoque ſancti Tyrſi pulchro ædificio fieri fecit, omneſque has domini domos cum arcubus lapideis atque columnis marmoreis auro argentoque ornauit. Palatium regale Oueto fecit, quod picturis variis decorauit, omnem Gotthorum ordinem ſicuti Toleto fuerat tam in eccleſia quam in palatio Oueto fieri ordinauit. Cum eſſet omnino caſtus & pius & catholicus arcam quam Pelagius Rex a Toleto detulerat in Aſturias diuerſorum ſanctorum reliquiis plenam Ouetum detulit. Ædificauit & altare meridianum in vltima parte eccleſiæ ſancti Saluatoris, vnde aſcēſio fit per gradus ad honorem ſancti Michaelis Archangeli: vbi trāſtulit glorioſiſſimam arcam cum multis aliis ſanctorum reliquiis propter loci tuitionem & ſecuritatem. Hoc factum credens eſſe ad firmitatem ſui regni & ſalutem totius populi Chriſtiani. Concurrunt ad pia ſanctorum ſuffragia ex multis partibus fideles vota cum deuotione ferentes, & auctoritate apoſtolica tertiæ partis ſuæ pœnitentiæ indulgentiam conſequentes. Quæ nimirum arca gentili terrore comminante tempore Mahometi pſeudoprophetæ ab Hieroſolymis nauigio Hiſpalim eſt delata. Deinde per annos nonaginta quinque Toleti permanſit. Ruſus cum à Mauris Toletum opprimeretur arcam Dei Pelagius rapuit, & per abdita loca ad Aſturias duxit, quam Rex Adefonſus vt dictum eſt in eccleſia Ouetenſi honorifice cum multis aliorum ſanctorum reliquiis collocauit.

Iulianus quoque quondam Archiepiſcopus Toletanus qui à nefario Vuitiza Rege ab Archiepiſcopali dignitate fuit expulſus, cum prædicta arca venit, & Oueto quieſcit. Decoratur etiam dicta Ouetenſis eccleſia angelici miraculi nouitate. Dum ei quadam die Rex Adefonſus haberet caſu coram ſe pondus auri ſplendidiſſimum & quoſdam lapides pretioſos, cogitare cæpit intra ſe, quomodo ad opus dominici altaris inde crux fieri poſſet. In eadem ſancta deuotione Rege exiſtente cum poſt auditam Miſſam a templo noſtri Saluatoris regale palatium peteret, obuios habuit duos angelos in figura peregrinorum, qui ſe aurifices eſſe dixerunt.

Rex

Rex autem Adefonſus illico tradidit eis aurum, & lapides, & iuſſit illis dare domum in qua poſſent ſine impedimonto hominum operari. Sed Rex dum pranderet ad ſe reuerſus quibus perſonis dederit aurum inquirit, & ſtatim vnum poſt alium legatum miſit, vt viderent quod ignoti aurifices agerent. Iam miniſtri domini fabricæ accedebát, cum ſubito tanta lux intra domum reſplenduit, vt non poſſent eam oculi humani aſpicere præ nimia claritate. Quod cum nunciatum Regi fuiſſet cito occurrit ad domum, & crucem ſolam ſine aurificibus reperit, quæ totam domum ſicut ſol irradiabat. Rex autem accipiens benedictam crucem conuocato omni clero cum laudibus & hymnis Deo gratias agens eandem ſimiliter in altari ſancti Saluatoris reuerenter poſuit. ad augmentum etiam ſuę felicitatis à reuerendo patre Leone tertio Romano antiſtite impetrarunt, vt Ouetenſis eccleſia Archiepiſcopali dignitate dictaretur. Anno regni ſui tertio exercitus Chaldæorum Aſturias ingreſſus eſt, qui in loco qui dicitur, Lutos ab eiuſdem piiſſimi Regis militibus præuenti † nonaginta millia cũ duce ſuo nomine Muzay ex eis proſtrata ſunt. (*viginti*) Multa prælia cum Sarracenis habuit dum vixit: & ſemper victor extitit. Erat Regi ſoror nomine Xemena; quam Sanctius Comes iam adamauit & ex ea filium genuit nomine Bernaldum. Rex autem Adefonſus, vt factum comperit nimium iratus Comitem Sanctium in caſtro de luna ſub iuramento perpetuo incarcerauit, & ſororem ſuam in ordine monaſtico truſit. Fecit tamẽ Bernaldum delicate nutriri, quia eo quod non habebat filium illum tenerrime diligebat. Hic Bernaldus poſtquam ad adoleſcentiam venit tanto viguit robore, vt nullus miles tunc temporis poſſet ei viribus adæquari. Erat quidem ſtatura magnus, vultu decorus, ſuauis eloquio, ingenio clarus, armis ſtrenuus, & conſilio prouidus. Per idem tempus Magnus Carolus Rex Franciæ & Imperator Romanus venerando ſenio decoratus, funeſta truncatione Iſmaeliticum populum trucidauit, & Burgundiam, Pictauiam, & Galliam vſq; ad montes Pyrenæos expulſis Sarracenis reſtituit cultui Chriſtiano. Vnde tranſiectis etiam Roſcidæ vallis montibus ſubdidit imperio ſuo Gotthos, & Hiſpanos, qui erant in Catalonia & in montibus Vaſconiæ, & in Nauarra. Tunc Carolus ſcripſit Regi Adefonſo vt ſibi eſſet ſubditus & vaſallus. Bernaldus autem hæc audiens ira commotus feſtinauit cum ſuis contra Carolum ferre auxilium Sarracenis. Carolus vero obſedit Tutelam, quam breui cepiſſet, niſi proditione cuiuſdam Galalonis ſui palatii Comitis Tutela dimiſſa Naiaram petiiſſet. Qui poſtquam cepit Naiaram & montem Iardinum, & in Franciam redire diſponeret. Marſil Rex barbarorum, qui præerat Cæſarauguſtæ ciuitati, euocatis innumerabilibus millibus Sarracenorum, & prædicto Bernaldo atque quibuſdam Nauarris ſecum aſſociatis, & cum Francis inito bello Rodlandus Britannicus præfectus, Anſelmus Comes, Egiardus menſæ Caroli præpoſitus cum aliis multis nobilibus Francis exigentibus peccatis noſtrorum occiſi ſunt. Tranſierat iam quidem Carolus in primo ſuorum agmine Alpes Roſcidæuallis dimiſſa in poſteriore parte exercitus manu robuſtorum ob cuſtodiam, qui Bernaldo (poſtpoſito Dei timore) ſuper eos cum Sarracenis acerrime incurſante interfecti ſunt. Sed iterum Chriſtianiſſimus Carolus exercitu reparato hoc factum triumphali victoria viriliter vindicauit ex Sarracenorum nobilibus innumerabilem extinguens multitudinem. Limina etiam beati Iacobi cum per deuia Alauæ veniens Chriſtianiſſimus Carolus gratia viſitaret optandi, ſaniori eius conſilio Rex Adefonſus Iriam ciuitatem deſtruxit, & ſancti Iacobi Apoſtoli eccleſiam quam ipſe conſtruxerat reuerendi patris Leonis tertii Romani pontificis aſſenſu Metropolitano ſublimauit honore, atque vt ſecundum ſancti patris Iſidori vincerent tam Iacobitani quam omnis Hiſpaniæ clerus ſtatuit, vt hoc eſſet Hiſpaniæ ſubleuatio cuius neglectus extiterat ei cauſa deiectionis. Carolus autem reuertens in Hiſpaniam ſecum cum honore magno Bernaldum detulit, & vitæ termino feliciter conſummato ad Aquiſgranũ in domino obdormiuit: vbi condigno quieſcit honore. Bernaldus vero inter Romanos & Germanos atque Gallos ſe glorioſe geſſit, & ſub imperatoribus ſcilicet Lodoico & Lotario contra hoſtes Imperii Romani fortiter dimicauit.

Anno regni Regis Adefonſi quadrageſimo ſeptimo cum fama ſuæ bonitatis apud Chriſtianos & barbaros vbique terrarum diuulgaretur, venit ad eum quidã Maurienſis nomine Machometh, qui aduerſus Abderramam Regem Maurorum maximum arma ſumpſit, & eius deprædatus eſt prouincias, & exercitum ſæpe proſtrauit. Cumque in patria habitare nequiret, Regem Adefonſum precibus petiit promittens ſe illi ſeruare fidem. quem Rex Adefonſus benigne ſuſcipiens cum omni exercitu ſuo eum in finibus Gallecíæ habitare iuſſit. Poſt annos autem duos Machumeth ſuperbia

eleuatus contra Regem conſpirare præſumpſit, atque aggregatis Maurorum copiis validiſſimis cæpit totam Galleciam hoſtiliter deuaſtare. Huius rei accepto nuncio Rex Adefonſus grauiter commotus collecto exercitu Galleciam intrat. Tamen barbarus quamuis in ſuorum numeroſitate confideret impetum exercitus Regis formidans in quodam caſtro cui nomen eſt ſancta Chriſtina ſe cum ſuis recepit. Sed Rex eum à tergo perurgens circundedit militibus caſtrum. Milites autem ſtatim muros irrumpentes primo impetu ipſum Machumeth confodiunt, caputque eius abciſſum ad Regis præſentiam deferunt. In cæteros etiam conſurgentes quinquaginta millia barbarorum trucidarunt. Rex autem cum magno captiuorum pecuniarumque numero Ouetum reuerſus eſt. Duxerat vxorem nomine Bertam ſororem Caroli Regis Francorum: quam quia nunquam vidit & abſtinuit à luxuria Rex caſtus vocatus eſt. Quinquaginta duobus annis regnauit feliciter, quamuis vndecim annis antequam ſolus regnare cæpit tempore Regum ſcilicet Sili & Mauregati & Veremundi Rex vocaretur. Sed antequam moreretur Ramirum filium Veremundi Regis diaconi ſibi regni ſucceſſorem elegit: & in ſenectute bona mortuus eſt & Oueti in eccleſia ſanctæ Mariæ feliciter tumulatus.

Era DCCCLXXX Ramirus regnare cœpit. Eo tèmpore abſens erat à propria ſede, quia in Barduliam, quæ nunc Caſtella dicitur, perrexerat ad accipiendam vxorem, & cum Rex Adefonſus deceſſiſſet Nepotianus quidam palatii Comes tyrannidem ſumpſit. Quod factum Ramirus vt comperit venit Galleciam, & apud ciuitatem Lucenſem exercitum congregauit. Deinde animoſus Aſturias ingreſſus iuxta Narceam fluuium armatorum equitum peditumque Nepotiani multitudinem aggreditur bello. In ipſo autem primo congreſſu Nepotianus deſtitutus à ſuis in fugam conuerſus eſt. Quem duo comites Scipio ſcilicet & Somna inſequentes apud Pianoniam ceperunt & oculis orbauerunt. Rex autẽ Ramirus fecit eum in ordine monaſtico dum vixit miſericorditer ſuſtentari. Iuſtus & ſtrenuus fuit Rex Ramirus in regno. Qui cum regnare cæpiſſet miſerunt ad eũ Sarraceni quod daret illis annuatim quinquaginta puellas nobiles quas ſibi matrimonio copularent, & quinquaginta de plebe quæ ad ſolatiũ eſſent illis, ſicut olim fecerat Rex Mauregatus. Rex autem Ramirus cum hæc audiſſet iratus eſt valde propter ſtuprum & ſacrilegium puellarum, & congregato exercitu magno terram Maurorum hoſtiliter intrauit; & cuncta quæ in agreſtibus villis & in agris reperit vſque Naiaram ferro & flamma vaſtauit. Sarraceni vero in multitudine valida congregati ei bellum intulerunt in loco qui vocatur Aluella. Exercitus autem Regis Ramiri paulatim cæpit terga præbere vſque dum peruenerunt in collem qui Catuildum vocatur. Clauſit nox obſcuriſſima diem: & in vna mola omnes Chriſtiani congregati ſunt totam noctem in lachrymis & in orationibus peragentes. Rex autem Ramirus aliquantulum dormire cæpit, & apparens ei beatus Iacobus Apoſtolus ait illi: Dominus noſter Ieſus Chriſtus alias prouincias aliis fratribus noſtris Apoſtolis diſtribuens totam Hiſpaniam meæ tutelæ deputauit, atque mea muniuit protectione. Poſt hæc Apoſtolus manu ſua manum Regis aſtringens dixit illi. Confortare & eſto robuſtus. Ego enim ſum Iacobus Apoſtolus Chriſti & venio in auxilium tibi, & ſuperabis mane auxilio Dei Sarracenorum à quibus obſeſſus es hanc innumerabilem multitudinem. Multi tamen ex tuis quibus iam parata eſt æterna requies, ſunt in iſto prælio coronam martyrii ſuſcepturi. Et ne dubites ſuper hoc: videbitis me in equo albo deferentem maximum album vexillum. Summo igitur mane facta peccatorum veſtrorum confeſſione & accepta corporis & ſanguinis domini communione, armata manu non dubitetis inuadere caſtra barbarorum nomen domini inuocantes & meum. Pro certo enim noueris eos in ore gladii ruituros. Quibus dictis Apoſtolus diſceſſit. Rex autem Ramirus ad ſe reuerſus vocatis epiſcopis, abbatibus & magiſtratibus, eis retulit viſionem. Qui gratias agentes Deo fecerunt vt ſibi fuerat præceptum, & bellum barbaris intulerunt. Beatus autem Iacobus apparuit ſicut promiſerat Chriſtianos animando ad pugnam, & Sarracenos fortiter feriendo. Chriſtiani autem vt viderunt beatum Iacobum in domino roborati cæperunt magnis vocibus, concidendo gladiis Sarracenos clamare dicentes: Adiuua nos Deus & beate Iacobe. Tunc victi Sarraceni fugerunt & ceciderunt ex illis fere ſeptuaginta millia. Tunc cepit Rex Calagurram & quædam alia caſtra & reuerſus eſt cum gloria magna.

Rex autem Ramirus cum epiſcopis & abbatibus ſtatuerunt tunc annuatim perpetuo dare tam in terra acquiſita, quam adquirenda, quam Deus ſub nomine beati Iacobi dignaretur de Sarracenorum manibus liberare, de vnoquoque iugo boum ſingulas menſuras ad modum primiriarum, & de vino ſimiliter clericis in eccleſia beati Iacobi Apoſtoli Deo ſeruientibus. Conceſſerunt etiam ſimiliter in perpetuum quod Chriſtiani milites in ſingulis expeditionibus de eo quod à Sarracenis adquiſierint, ad menſuram portionis vnius militis beato Iacobo conferre. Præſentes erant duo Archiepiſcopi & quatuor epiſcopi cum hæc dona beato Iacobo Apoſtolo vouerentur, ſcilicet Dulcidius Cantabrienſis Archiepiſcopus Suarius Ouetenſis, Oueto Aſtoricenſis epiſcopus, Rodericus Lucenſis epiſcopus, & Petrus Irienſis epiſcopus. Præſentes quoque erant Ordonius filius Regis Ramiri & Garſias frater Regis, qui ambo Reges dicebantur. Siquidem Rex Ramirus tantæ benignitatis erat, vt fratrem tanquam ſe ipſum diligeret, & participem faceret regni. Non appoſuerunt vltra Sarraceni a Chriſtianis tributum petere puellarum, quia Rex Ramirus barbaros in manu valida expugnabat auxilio glorioſiſſimi Apoſtoli roboratus. Inclyta quoque Regina Vrraca vxor eius quam glorioſe erga eccleſiam beati Iacobi Apoſtoli ſe habuerit, ex hoc poteſt aduerti quod eam multis donis, auro, argento, gemmis & cortinis ſericis decorauit. Ouetenſem quoque eccleſiam ſancti Saluatoris multis inſigniis nobiliter ditauit: quia catholica per omnia fuit. Rex autem Ramirus blandus & clemens erat, bonis ſcilicet tractatibus & ſeuerus videbatur iniquis. Latrones eorum oculos euellendo abſtulit, magicis artibus per ignem finem impoſuit. Eius tempore Normānorum claſſes per ſeptentrionale mare ad littus Legionis ciuitatis aduenerunt. Gens hæc crudeliſſima & in partibus noſtris antea non viſa. Quod Rex vt comperit aduerſus eos cum exercitu ſuo venit; & multitudinem eorum vicit, & ſeptuaginta naues illorum comb.iſſit, atque multis ditatus diuitiis ad propria incolumis reuerſus eſt. Duo etiam proceres magnatorum ſuorum aduerſus eum conſpirauerunt. Sed tanta illorum detecta væſania vni eorum nomine Aluito Rex oculos euellere præcepit. Alterum vero nomine Primolum Legali ſententia pro traditione condemnatum capitalem ſententiam cum ſeptem filiis ſuis ſubire iuſſit. Conſtruxit etiam ſanctæ Mariæ eccleſiam duobus ab Oueto milliariis remotam ex marmore opere fornice o decoratam. Ad titulum etiam Archangeli Michaelis in latere Maurantii montis nobilem & pulchram eccleſiam fabricauit. Fecit quoque ſpatio ſexaginta paſſuum ab eccleſia palatium opere miro inferius ſuperiuſque cumulatum, quod in eccleſiam poſtea verſum beata Dei genitrix virgo Maria inibi adoratur. Cæterum Ramirus Rex anno regni ſui ſexto expleto ex hoc ſeculo migrauit, & Oueti tumulatus quieſcit.

Era DCCCLXXXVI. Ordonius in regnum patris Ramiri ſucceſſit. Qui magnæ patientiæ atque modeſtiæ fuit, & in omnibus negotiis regni valde diſcretus, vxorem duxit nomine Mumadonam ex qua hos ſuſceptos filios habuit, Adefonſum, Veremundum, Nunnium, Odarium, Froylanum. Ciuitates deſertas ex quibus Adefonſus maior Chaldæos eiecerat, iſte populauit & muris muniuit, id eſt, Legionem, Aſtoricam, Tudam, Margiam, Patriciam, multaque alia caſtra. In primo anno regni ſui cum aduerſus Vaſcones rebellantes exercitum moueret, atque illorum patriam ſuo iuri ſubiugaſſet, illo ad propriam remeante nuncius aduenit, dicens: Ecce ex aduerſo exercitus Arabum adeſt. Illico Rex ferrum & acies ad illos vertit, & ſine mora eorum turbam fugauit & membratim gladio detruncauit. Eo tempore quidam Muza natione Getulus ſed ritu Machometiano cum tota gente ſibi ſubdita decepta contra Cordubenſem Regem bellauit: eiſque multas ciuitates partim gladin partim fraude inuaſit. Prius quidem Cæſarauguſtam, dein Toloſam, & Oſcam, poſtremum vero Toletum: & ibi filium ſuum nomine Lupum poſuit præfectum. Poſtea in Francos & Gallos arma conuertit: & multas ibi ſtrages & prædas fecit & nobiles Francorum quoſdam deuicit, inter quos duos Caroli Regis magnos duces vnum nomine Sanctionem & alium Oculionem fraude cepit, & eos vinctos in carcerem miſit.

Carolus vero magnus Franciæ Rex, quia multis negotiis aliis pro eccleſiæ liberatione erat præpeditus, nec ſine diſcrimine magno illis annis poterat obuiare, muneribus cæpit ei blandiri vt eius amicitiam obtineret. Igitur ob tantæ victoriæ proſperos euentus Muza tertium ſe Hiſpanorum Regem à ſuis appellari præcepit. Poſt-

hæc ex Chaldæis duus magnos tyrannos vnum nomine Hienchaza, alterum nomine Alporū cum filio ſuo Azeth partim Muza partim filius eius Lupus prœliando ceperūt. Quibus omnibus ei proſpere ſuccedentibus ſe contra Regem Ordonium in manu valida erexit. Ad cuius væſaniam comprimendam Rex Ordunius exercitum mouit: & ad ciuitatem quam ille nouiter opere miro conſtruxerat, & Albeidam vocauerat, cum exercitu venit, & munitione circumdedit. Quo nuncio Muza commotus aduuatis Maurorum validiſſimis copiis ſine dilatione ad pugnam ſe præparauit, & in monte cui nomen eſt Ladurzo tentoria fixit. Rex vero Ordonius exercitum ſuum in duas partes diuiſit. Vnam partem, ſcilicet, quæ ciuitatem obſideret, & aliam quæ contra Muzam dimicaret. Initoque certamine tanta barbari cæde proſtrati ſunt, vt exceptis innumerabilibus fere militibus Chaldæorum, quorum ſanguis effuſus eſt, decē millia magnatorum pariter cum genere eiuſdem Muzæ nomine Garſia interempta ſint. Ipſe vero Muza ter gladio confoſſus equino curſu manus Chriſtianorum ſemiuiuus euaſit. Sed ad ciuitatem Ordonius Rex animoſus exercitum applicans poſt ſeptem dies bellando cepit eam, & vſque ad fundamenta deſtruxit. Omnes quoque bellatores barbaros gladio extinxit, & puerorum & matrum eorum magnam turbam in captiuitatem redegit, in quo bello Muza omnem fere armorum & equorum fortitudinem, ſimulque ſpolia ex diuerſis victoriis congeſta, nec non & inſignia & munera infinita quæ Carolus ei direxerat, perdidit, & nunquam poſtea effectum victoriæ habuit. Lupus vero filius eiuſdem Muzæ qui Toleto conſul præerat, dum cognouit quod pater eius taliter fuerat ſuperatus, Ordonio Regi cum omnibus ſuis ſe ſubiecit: & dum vixit ſubditus illi fuit. Poſtea vero cum eo aduerſus Chaldæos prælia multa geſſit. Multas etiam alias ciuitates Rex Ordonius præliando cepit. Idem ciuitatem Caurienſem cum Rege ſuo nomine Zeir; aliam cepit ciuitatem nomine Talamancam cū Rege ſuo nomine Mozem & vxore ſua, & bellatores eorum omnes interſecit. Reliquum vero vulgus cum vxoribus & filiis ſub corona vendidit. Pitatæ etiam Normannorum his temporibus ad noſtra litrora peruenerunt, qui fugati armis Regis Ordonii per Hiſpaniam perrexerunt, omnemque maritimam gladio igneque diſſipauerunt. Exinde mari tranſuecti Nachor ciuitatem Mauritaniæ inuaſerunt, ibique multitudinem Chaldæorum gladio interfecerunt. Deinde inſulas, ſcilicet, Maioricam, Fermenteram, & Minoricam aggreſſi gladio eas depopulauerunt. Inde Græciam aduecti poſt triennium in patriam ſunt reuerſi. Ordonius autem Rex decimo ſexto anno regni ſui expleto morbo podagrico correptus Oueti eſt defunctus, & in baſilica ſanctę Mariæ tumulatus; felicia tempora duxit in regno, & nunc ſicut credimus feliciter regnat cum Chriſto.

Era DCCCCTI. Adeſunſus qui obeunte patre caſu à palatio aberat, poſtquam accepit nuncium quod pater eius Ordonius erat mortuus ſumma feſtinatione Ouetū venit, & de conſenſu & fauore omnium magnatorum anno ætatis ſuæ quatuordecimo in Regem vnctus eſt: & commiſſam regni adminiſtrationem ſtrenue diſponere inchoauit. Filius autem perditionis Froyla Veremundi ex partib. Gallециæ cum magno exercitu venir ad inquirendum regnum non debitum ſibi. Rex vero Adeſonſus cum eſſet ſecurus cum paucis, & inopinatum illius audiret aduentum, vt exercitum cōgregaret ſeceſſit in partibus Alauenſium. Sed nefandus Froyla dum ſe incaute gereret interfectus eſt a Senatu Ouetenſi. Quod Rex Adefonſus vt audiuit Ouetum rediit & honorifice ab Aſturibus & Gallecis ſuſceptus eſt. Exinde Legionem venit, & Sublaciam & Ceam populauit. Dum eſſet in Legiune nuncius ex Alaua venit qui diceret Alauenſes ei rebellare. Rex vero cum exercitu illuc ire diſpoſuit, ſed ipſi terrore aduentus eius concuſſi iura debita cognoſcentes ſupplices colla ſubmiſerunt Regi eius ſe imperio ſubiugantes. Cepit Rex Eylonem Comitem eorum qui parauerāt rebellare, & ferro vinctum ſecum duxit Ouetum. At multo poſt vniuerſam Galleciam ſecum aſſociauit ad debellandos Sarracenos; & cepit Atentiam & multas clades ferro, flamma & fame intulit Sarracenis. Cæterum vt ab infantia Deum timere cæperat, omnes patris theſauros eccleſiis & pauperibus ſtuduit erogare, atque inter cætera regni negotia quæ ab eo legitime ac ſtrenue geſta ſunt, Maurorum infinitam multitudinem ex Toletano regno eius imperium deuaſtantem felici pugna deuicit: & quadringentos quadraginta ex eis primo impetu proſtrauit. Inſequutus etiam fugientium tergaranta cæde in eis debacchatus eſt, vt de innumerabili eorum multitudine euaderent perpauci. Habebat ſecum famoſiſſimum militem Bernaldum, qui in iſtis præliis tanquam Leo fortiſſimus ſe gerebat. Peracta hac victoria in ripa fluminis Dorii, cum

magna

magna gloria Rex Adeſonſus reuerſus eſt Legionem. Prædictus autem Bernaldus in territorio Salmanticenſi caſtrum Carpium populauit. Et quia Rex Adeſonſus patrem eius tenebat Comitem Sancium captum in caſtello quod dicitur Luna, quem olim Rex Caſtus ceperat Adefunſus, Bernaldus Regi rebellare cœpit. Quod videntes Sarraceni ciuitatem Legionenſem atque Aſtoricenſem, & circumiacentia ferro & flamma deuaſtare nitebantur. Rex autem Adeſonſus promittens Bernaldo ſe patrem eius à vinculis ſoluere, pacem cum eo fecit; & adunatis fortiſſimorum militum copiis obuiam exire illis præparauit. Sarraceni vero præ multitudine armatorum nihil metuentes ſe in duas turmas diuiſerunt, & maior eorum pars Poluorariam venit. Glorioſiſſimus vero Rex à latere Siluæ progreſſus, irruit ſuper eos in prædicto loco Poluorariæ iuxta fluuium Vrbicum vbi barbarorum duodecim millia corruerunt. Alia quidem pars Sarracenorum Bernaldo eos inſequente Valdemora venit fugiendo. Sed Rex Adeſonſus properans ad bellum, omnes ibidem Sarraceni Chriſtianorum gladiis ſunt interfecti. Nullus inde euaſit præter decem inuolutos ſanguine inter cadauera mortuorum. Rex autem cum multis ſpoliis & victoria in campos Gotthorum ſe recepit. Poſt hæc magnus exercitus Iſmaelitarum Zemoram obſedit. Quod Rex audiens eandem cum paucis ingreſſus eſt ciuitatem. Sed cum exercitu Chriſtianorum properante Bernaldo diuina clementia deleuit eos vſque ad internicionem; & Alchamam, qui eorum propheta videbatur ibidem mortuus eſt. Sarraceni autem ad Regem Adefonſum legatos miſerunt pro pace. Duxit vero Rex vxorem ex Francorum regali genere nomine Amulinam, quæ poſtea ſe fecit vocare Xemenam magni Regis Caroli conſobrinam: ex qua quatuor filios ſuſcepit & tres filias. Nomina filiorum ſunt hæc Garſeanus, Froylanus, Ordonius & Gundiſaluus qui fuit Archidiaconus eccleſiæ Ouetenſis.

Eo tempore Carolus tertius Imperator Romanorum cum exercitu magno debellaturus tam Chriſtianos quam Sarracenos ad Hiſpaniam properabat. Sed Bernaldo cum exercitu Chriſtianorum & cum Muza Rege Cæſarauguſtano illi ad clauſuras Pyrenæorum montium obuiam hoſtiliter procedente dum exercitus Caroli inordinate ſe gereret, mox in fugam verſus eſt, & multi tam ex Romanis quam ex Gallis in illo excidio, Chriſtianorum & Sarracenorum gladiis perierunt. Carolus poſtea cum Rege Adefunſo amicitiam fecit, cuius conſilio inſtituta beati Iſidori & ſanctorum patrum Rex Adefonſus in regno ſuo firmauit. Orationis etiam gratia eccleſias ſancti Saluatoris & ſancti Iacobi Carulus viſitauit: & à glorioſo Papa Ioanne obtinuit, vt vtraque eccleſia Metropolitano priuilegio frueretur, & pacifice in Franciam reuerſus eſt ſecũ deferens ſuos qui in prædicto prælio fuerant capti Rege Adefunſu huc & alia multa dona illi largiſſime cõferente. Quibus peractis Bernaldus cum infinita multitudine ſpoliorum in patriam ſe recepit. Aduertendum eſt diligenter tres fuiſſe Carolos Imperatores Romanos. Primus fuit Carolus magnus tẽpore Adefonſi Regis Caſti ſub glorioſo Papa Leone. Secundus fuit Carolus ſub reuerendo Papa Ioanne. cui tertius iſte ſucceſſit, qui Carolus Martellus dictus eſt. Vnde ſæpius in hiſtoriis ambiguitas oritur, & vnius factum alteri attribuitur. ¶ Poſt hæc Agareni vrbem Legionenſem oppugnare venerunt cum duobus ducibus Imundar & Alcatenetel. Bernaldo cũ eis armis fortiter feriente barbarorum multa millia perierunt, & cæteri fugerunt relictis duob. ducibus ſuis, qui ferro vincti ſub cuſtodia ſunt traditi. His diebus frater Regis nomine Froylanus tractans de Regis morte captus ab eo oculis orbatus eſt cum aliis quatuor, id eſt, Nunno, Froyla, Veremundo & Odario, qui Regem interficere ſatagebant. Ipſe autem Veremundus orbatus oculis occulte exiit ex Oueto, & Aſtoricam veniens per ſeptem annos tyrannidem geſſit, ſecum habens Arabes cum quib. exercitum Graliare direxit. Rex autem Adefonſus hæc audiens obuiam illis proceſſit, & eos vſq; ad internicionem deleuit. Cæcus vero ad Sarracenos fugit. Tunc edomuit Rex Aſtoricam & Ventoſam, Conimbriam quoq; ab inimicis obſeſſam defendit, & ſuo dominio ſubiugauit. Ceſſerunt etiã armis illius plurimæ Hiſpaniæ vrbes, quæ detinebantur à Sarracenis. Eius tẽpore eccleſia ampliata eſt. Vrbes namq;, id eſt, Portugalenſis, Veſenſis, Aucenſis tunc populantur ab eo, & ſecundum canonicam ſententiam epiſcopi ordinãtur & vſq; ad Tagum flumen populãdo regnũ perducitur. Sub cuius imperio dux quidam Hiſpaniæ & proconſul nomine Abohalit bello comprehenſus Regis obtutib. eſt præſentatus. Qui ſe pretio redimens centum millia ſolidorum pro redemptione ſua dedit. Vrbes deſertas ab antiquitus Rex populari fecit videlicet Septimãcas & Donnas & omnes villas in campis Gotthorum. Taurum dedit filio ſuo Garſeano ad populandum.

Eo tempore Rex congregato exercitu Toletum perrexit, & à Toletanis Mauris accepit pecuniam infinitam. Exinde reuerſus cepit Caſtellum quod dicitur Quintralubel, & partem Sarracenorum gladio detruncauit, partemque ſecum captiuam adduxit. Atque Carrionem veniens ſeruum ſuum Adamum a filiis ſuis trucidari iuſſit, eo quod cogitauerat in mortem Regis. Fecit etiam Rex Adefonſus ſuper corpus beati Iacobi eccleſiam opere miro: quam magnis honoribus ſcilicet auro, argento, ſericiſque cortinis & indumentis & lapidibus precioſis ditauit, quæ poſtea a barbaris deſtructa eſt. Ad defenſionem etiam eccleſiæ Ouetenſis caſtrum Gauzon forti opere in maritimis Aſturiarum partibus fabricauit. Timebat enim ne nauigio locum ſanctum hoſtes attingerent. Ædificauit quoque in ipſo caſtello ad honorem ſancti Saluatoris eccleſiam pulchris marmoribus decoratam, quam a tribus epiſcopis ſeruando Iacobenſi, Nauſto Conimbrienſi, & Reccaredo Lucenſi fecit honorifice conſecrari. Inter cætera ornamenta quæ cuntulit eccleſiæ Ouetenſi, ex[illegible]m crucem & auro puro precioſiſque gemmis contulit venerabili loco. Super atletas quoque Chriſti Facundum ſcilicet & Primitiuum ſumma cum deuotione Ceræ eccleſiam conſtruxit; hanc etiam Mauri eo tempore quo Iacobenſem hoſti[illegible] deſtruxerunt. In ciuitate etiam Zamoræ, quam ipſe fecerat populari, ad honorem ſancti Saluatoris pulchram conſtruxit eccleſiam, quam etiam glorioſe dotauit. Eo tempore mortuus eſt Bernaldus fortiſſimus miles.

Poſt mortem autem Bernaldi Regina Xemena quæ Regina de Galliis dicitur, cæpit callide cogitare qualiter poſſet virum ſuum Regem Adefonſum a regno expellere & filium ſuum Garſeanum pro eo ſubſtituere. Fabricauit caſtra in confinio Legionis ſcilicet Albam, Gordonem, Arbolium, Lunam & tradidit ea filio ſuo Garſeano occulte ſuggerens, vt tyrannizaret contra patrem. Hæc fuit mulier inhumana, & in regno poſuit malas conſuetudines, & ſeruiles conditiones. Rex autem Adefonſus vt intellexit filium ſuum Garſeanum parare rebellionem, veniens Zemoram comprehendit eum & ferro vinctum ad Gauzonem direxit. Socer autem Regis Muniu de conſilio Reginæ Xemenæ cæpit contra Regem Adefonſum fortiter rebellare. Cui adhærentes omnes filii Regis inter ſe coniuratione facta patrem ſuum vi compulerunt Garſeano filio ſuo regni facere ceſſionem. Tunc Rex Adefonſus Boytes villulam vocatis regni ducibus ſe à regno depoſuit & filium ſuum Garſeanum pro ſe conſtituit Regem: atque orationis cauſa ad ſanctum Iacubum perrexit, & inde reuerſus petiuit à filio ſuo Garſeano dum eſſet in Aſtorica, vt daret ſibi vel ſemel ſubſidium ad Arabes perſequendos. Quod Garſeanus concedens multo exercitu congregato fines Sarracenorum inuaſit, & poſt multas ſtrages quas fecit Zemoram reuerſus ibidem proprio morbo poſt receptionem corporis & ſanguinis domini feliciter migrauit, & Aſtoricæ ſepultus fuit; ſed poſtea cum vxore ſua Regina Xemena tranſlatus Ouetum in aula ſanctæ Dei genitricis quieſcit. Regnauit annis quadraginta ſeptem.

Era DCCCCXLVIIII. Garſeanus filius Regis Adefonſi in regnum patris ſucceſſit. Primo anno regni ſui maximum exercitum congregauit, & ad perſequendum Arabes properauit. Dedit illi Dominus victoriam, & multas munitiones euertit, multaſque ſtrages fecit, & ferro ac flamma vniuerſa Sarracenorum deuaſtauit ad quæ potuit deuenire. Inſuper Regem Sarracenorum nomine Ayolas cepit. Cumque reuerteretur cum præda magna in loco qui dicitur Altremulo incuria cuſtodum Ayolas fugit. Tribus annis Rex Garſeanus regnauit, & morbo proprio Zemoræ deceſſit, & Oueti cum aliis Regibus ſepultus eſt.

Era DCCCCLII. Garſia defuncto Ordonius frater eius regni ſceptra ſuſcepit. Quē profectu Ordonium inſignem militē Adefonſus magnus pater & Rex glorioſus dum viueret prouinciæ Gallecix præfecerat. Ipſe namque iuuenili flore paterna fortia facta ſequutus proſtratis totius Hiſpaniæ ſæpe publico bello robuſtiſſimis barbaris omnes eorundem ciuitates ſibi tributarias fecit. Erat enim in omni bello prouidus atque prudentiſſimus, in ciuilibus iuſtus & miſericordioſiſſimus, in pauperum & miſerorum neceſſitatibus compaſſionis viſceribus affluens, atque in vniuerſa gubernandi regnum honeſtate præclarus. Siquidem dum pater eius adhuc viueret, & ipſe dominaretur Gallecis collecto exercitu prouinciam Beticam petiit. Deinde vaſtatis circumquaque agris & villis incenſis primo impetu † Vegel ciuitatem quæ inter omnes barbarorum occidentales vrbes opulentior & fortior videbatur, pugnando cepit. Omneſque bellatores Chaldæos gladio delens cum maximo captiuorum & ſpoliorum apparatu

Regel

apparatu ad Viſenſem vrbem victor reuerſus eſt. Defuncto vero patre & fratre Garſia ei ſuccedente Ordonius belliger rurſus exercitum mouens in Elboram ciuitatem Toletani regni, quæ nunc Talauera vocatur, profectus eſt. Ad quam vbi acceſſit poſitis ſuper eam in gyro caſtris conſedit. Cui neque robur murorum neque pugnatorum valida manus profuit, quin victoriæ Ordonii fortiſſimi milites ſubiaceret. Nempe in breui facta irruptione non ſolum ciuitatem cepit, imo vniuerſos qui ad pugnam proceſſerant, cum duce ſuo interfecit, direptiſque oppidanorum ſpoliis cum magna captiuorum turba ad propria reuerſus eſt. Cæterum Rex Garſias poſtquam vltimam præſentis vitæ clauſit horam, ad Ordonium Chriſti belligerum ſucceſſio regni diuino nutu peruenit. Omnes ſiquidem Hiſpaniæ magnates, Epiſcopi, Comites & Barones facto conuentu ſolenniter generali, eum acclamando ſibi Regem conſtituunt, impoſitoque illi diademate à duodecim pontificibus in ſolium regni Legione regia ciuitate perunctus eſt.

Anno igitur regni eius quarto ab expugnatione Maurorum quieſcere non ſuſtinēs aggregatis exercitibus vltra Emeritenſem vrbem hoſtiliter profectus eſt. Sed cum totam prouinciam Luſitaniam horrifero impetu deuaſtaſſet, caſtrum Colubri cepit, qui nunc à Chaldæis Alhanza nominatur. Interfectiſque quos inibi reperit barbaris eorum mulieres & paruulos cum immenſo auri & argenti ſericorumque ornamentorum pondere in patriam captiuauit. Cui omnes Emeritenſes eum Rege de Badalyoz obuiam exeuntes, humiliter pacem petentes, multa illi munera obtulerunt. Ipſe vero victor & præda onuſtus reuerſus eſt in Campeſtrem Gotthorum prouinciam. At vero vbi venit Legionem pro tantis victoriis immenſas Deo grates deferens, eius genetrici beatiſſimæ Mariæ virgini ex proprio palatio eccleſiam fieri fecit, cathedramque epiſcopalem in ea ſtatuit, quæ prius extra murum ciuitatis perparua diœceſi in honore ſancti Apoſtolorum principis Petri habebatur. Hanc ergo pontificalem ſedem in veneratione beatæ Mariæ nouiter ſancitam ampliori diœceſi magniſque honoribus regali auctoritate locupletauit. Erat tunc deſerta ciuitas Legionis proptèr impetus barbarorum, quam Rex Ordonius eo tempore populauit. Poſt hæc Rex Ordonius labori cedere neſcius, ne quaſi per otium tempus pugnæ perdere videretur, arrepto iterum commeatu ad remanentes tranſacti belli Elboræ ciuitatis deuaſtandas accedens reliquias, omnia eiuſdem vrbis ſuburbia igne combuſta deprędatus eſt, Almirantem quoque Cordubenſem pro defenſione ſuorum armatum, ſibi bellum inferentem, capiens ferro vinctum Legionem perduxit. Vnde conturbati totius Mauritaniæ barbari lugubri præconio vociferantes neceſſario ad Cordubenſem Regem legationem mittunt, dicentes, impetum Chriſtianorum ſe vlterius ſuſtinere non poſſe. Ad quorum vociferationem barbarus animum flectens vniuerſis Maurorũ regibus cum omnibus copiis ad bella procedere imperat, ea conditione, vt ſi quis imperata contemneret capitali ſententia puniretur. Ad hoc etiam pro tanto hoſte expellēdo Tingitanorum præſidia Maurus rogans, immenſum Iſmaelitarum numerum adunauit. Comparatis igitur ex tota Mauritania validiſſimis copiis & à maximo barbarorum Rege omnib. magnis ſumptibus datis ad expugnandos Chriſtianorum fines innumera Sarracenorum multitudo dirigitur. Cui expeditioni Rex Cordubenſis Abderamam duos magnos duces præfecit. Nomen vnius Hulittabulhabat & nomen alterius Veiuezuz. Verum barbari prout res poſtulabat, arrepto itinere in littore fluminis Dorii fixis innumerabilibus tentoriis apud ſanctum Stephanum de Gormaz toti Chriſtianorum regno comminabantur ruinam. Porro Ordonius Rex Chriſti clypeo protectus aggregato Gotthorum exercitu eis occurrit. Non aliter miſerum pecudum gregem Libycus Leo quam fortiſſimus Rex turbam Maurorum inuadit. Tantam namque in eis ſtragem fecit, vt præ multitudine cadauerum modum numerus excedere videretur. Siquidem ab ipſo Dorii littore, quo barbari caſtra metati ſunt, vſque ad caſtrum Entenza & Paracolles omnes montes, colles ſyluas & agros exanimes Sarracenorum artus tegebant; adeo vt perpauci perſequentium manus euaderent, qui nuncium ferrent Regi Cordubenſi. Vbi inter alios quamplurimos Iſmaelitarum Reges, duo nobiles ceciderunt, quorum nomina Abulmutarchas & Ibilimatel erant. Corruit etiam ibi Alcayde, nomine Ablapaz: cuius conſilio princeps Sarracenorum regebatur. Rex quoq; Maximus Tingitanorum nomine Abolmotarap ibi cecidit: nec non & Hulittabulhabaz in eodē loco occubuit. Cuius caput cũ apri capite pro ſigno celebri Rex Ordonius ſupra mœnia ciuitatis, q̄ illi venerant expugnare, ſuſpendere iuſſit; & reuerſus eſt cum magno triumpho ad ſedem ſuam Legionem. Poſthæc Abderamam dolens de

tanta ſuorum clade, venit per ſe cum magno exercitu ad locum qui dicitur Britonia. Cui occurrit Rex Ordonius & inter ſe dimicantes ex ambabus partibus corruerunt multi, & neuter illorum vicit, vel victus fuit, cum per totam diem vſque ad noctem fortiter dimicaſſent. Exhinc in anno tertio venit Abderamam cum innumerabili multitudine barbarorum, quam ex Babylonia & Africa conduxerat, & fixit tentoria in loco qui dicitur Mohys. Caſtellani autem Comites noluerunt venire ad præceptum Ordonii Regis. Quod Sancius Pyrenæorum vt audiuit cum exercitu magno miſit Garſeam filium ſuum ad Regem Ordonium vt adiuuaret eum contra acies Agarenorum. Rex vero perrexit cum magno præſidio contra Regem Abderamam & obuiauerunt ſibi in valle quæ dicitur Tuncaria, & peccato impediente multi corruerunt ex noſtris: & etiam duo epiſcopi Dulcidius Salmanticenſis & Ermogius Tudenſis ibidem ſunt comprehenſi & Cordubam ducti. Pro iſto Ermogio epiſcopo ingreſſus fuit ſobrinus eius ſanctus Pelagius carcerem, qui poſtea peruenit ad martyrium ſub eodem Abderamam in Corduba ciuitate. Ordonius autem Rex vt potuit dictos epiſcopos ad propria reuocauit, & cogitans qualiter poſſet iſta vindicare, iuſſit arma componi & congregato magno exercitu Gallorum & Gotthorum in eorum terra quæ dicitur Citilia ſtrages multas fecit, terram depopulauit & caſtella multa cepit. Caſtrum quoque Scarinolon, Eliph, Palmacio & Caſtelion & Magnanza funditus deſtruxit, & omnes habitatores eorum interfecit. Cepit etiam alia multa, quæ flamma & ferro deſtruxit, quorum nomina eſt longum pernotare per plures dies in terra Maurorum fuit, & in tantum hoſtiliter, profectus eſt, quod dimidii diei ſpatio ad Cordubam non acceſſit. Exinde regreſſus cum magna gloria Zemoram, inuenit vxorem ſuam Reginam dominam Geloyram defunctam; & licet multum gauderet decollato ſibi cælitus triumpho, valde triſtatus eſt de morte Reginæ, ſiquidem habuerat ex ea filios ſcilicet Adefonſum & Ramirum. Aliam quoque duxit vxorem nomine Aragontam de partib. Galleciæ, quæ poſtea fuit ab eo ſpreta: & tenuit inde pœnitentiam dignam.

Rex autem Ordonius, vt erat prouidus direxit Burgos pro Comitibus, qui tunc Caſtellam regere videbantur. Hi ſunt Nunnius Fernandi, Albomondaralbus, & filius eius Didacus & Fernandus filius Anſuri, qui noluerunt ad eum venire Legionem, ſed fecerunt cum eo iunctam in ripa fluminis Carrionis loco qui dicitur Rebulare. Et cepit eos Rex Ordonius, & catenatos duxit ad ciuitatem regiam Legionem, & in carcere illos necare iuſſit. Poſt hæc nuncii venerunt ex parte Regis Garſeani, vt illuc pergerer. Rex Ordonius ad debellandas vrbes perfidorum. Hæ ſunt Nagara & Begnera. Rex vero ſtatim perrexit cum magno exercitu & cepit prædictam Nagaram quæ ab antiquis Trucio vocabatur. Tunc accepit filiam Regis Garſiæ nomine Sanciam in vxorem quam valde dilexit, & cum magna lætitia in Legionem venit. Regnauit annis nouem menſibus ſex. Hic dum eſſet Zemoræ, & ſe ægrotare ſenſiſſet, feſtinat vt Legionem veniret, & ibi proprio morbo deceſſit atque in aula ſanctæ Mariæ virginis Legionis ſedis, vt tantum Regem decebat, honorifice ſepultus eſt.

Era DCCCCLXI. Froylanus frater eius Ordonii ſucceſſit in regnum & duxit vxorem nomine Mumadomam, ex qua hos filios habuit, Adefonſum, Ordonium, & Ramirum. Habuit etiam filium nomine Aznarem de concubina. Rex Froylanus nihil memorabile geſſit propter paucitatem dierum, niſi quod filios Olmudi nobilis ſine culpa trucidare iuſſit, & fratrem eorum Frominium Legionenſem epiſcopum ſine culpa in exilium miſit. Iuſto Dei iudicio Feſtinus regno caruit, quia innocuos occidit & Chriſtum Domini epiſcopum Frominium contriſtauit. Non audiuit Dominum per Dauid dicentem, nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Ob hoc abbreuiatum eſt regnum eius, & percuſſus lepra vitam finiuit & ſepultus eſt in Legione iuxta fratrem ſuum Regem Ordonium. Regnauit anno vno menſibus duobus. Præfatus autem epiſcopus epiſcopatum ſuum tunc recuperauit.

Rege Froylano viuente nobiles de Caſtella contra ipſum tyrannidem ſumpſerunt, eum Regem habere nolentes. Elegerunt autem ſibi duos iudices nobiles milites, id eſt Nunnum Raſoiram de Caralonia & Iainium Caluum Burgenſem, qui noluit ſuſcipere iudicatum. Nunnus vero Raſoira vt erat vir ſapiens petiuit ab omnibus Comitibus Caſtellæ, vt darent ſibi filios ſuos nutriendos. Habebat ipſe filium nomine Gundiſaluum, quem cum aliis nobilium filiis educauit. Sapienter ſe geſſit Nunnus Raſoira in iudicatu ſuo, & totam Caſtellam vſque flumen de Piſorga iudicauit dum vixit.

vixit. Tunc enim angoſtatum eſt regnum Legionenſe & in prædicto flumine metam fecit. Hunc ſimplicem militem Caſtellani nobiles ſuper ſe iudicem erexerunt, ne ſi de nobilioribus ſuis iudicem facerent, pro Rege vellet in eis dominari. Poſt mortem autem Nunnii Raſoiræ nobiles ab eo nutriti filium eius Gundiſaluum Nunnii, ſibi iudicem fecerunt, & etiam Comitem vocauerunt, dantes ei pro vxore Xemenam nobiliſſimam filiam Nunnii Fernandi, ex qua filium habuit nomine Fernandum. Prædictus autem Gundiſaluus Nunnii fuit ſententia iuſtus & armis ſtrenuus, & multa bella intulit regno Legionenſium & Sarraceois. ad geſta veniamus.

Era DCCCCLXIII. mortuo Rege Froylano Adefonſus filius Regis domini Ordonii, adeptus eſt regnum paternum. Duxit autem nomine Xemenam ex qua genuit Ordonium malum. Huic conſiſtenti in regno, voluntas euenit arripiendi viam confeſſionis, & miſit nuncios pro fratre ſuo Ramiro qui morabatur in partibus Veſei dicens quod vellet à regno diſcedere & fratri ſuo dare. Ramirus autem vt audiuit cum exercitu magno venit Zemoram & regnum ſuſcepit. Adefonſus vero properauit ad monaſterium quod eſt in loco qui dicitur Domnos Sanctos in crepidine fluminis Ceiæ, & habitum monachalem ſuſcepit. Rex autem Ramirus vt erat vir bellicoſus mouit exercitum ad Arabes perſequendos. Cum eſſet Zemoræ nuncius venit, dicens, quod frater eius Adefonſus de monaſterio eſſet egreſſus, & regnum Legionis iterum adeptus. Hæc audiens Rex Ramirus ira commotus iuſſit intonare buccinis: & continuo reuerſus cum exercitu magno obſedit fratrem ſuum Regem Adefonſum in Legione per annos duos vſque dum eo ſe tradente ad arbitrium fratris cepit eum & in ergaſtulo iuſſit retrudi. Poſt hæc magnates Aſturienſium arte facta miſerunt nuncios pro Rege Ramiro, qui Aſturias ingreſſus cepit omnes filios Froylani fratris Ordonii Regis, id eſt Adefonſum, Ordonium & Ramirum: & adduxit eos ſecum pariterque cum fratre ſuo ſupraſato Adefonſo, qui ergaſtulo tenebatur, ferro vinxit, & omnes ſimul vna die oculis orbare præcepit. Rex autem Ramirus de eo quod fecerat pœnitentia motus conſtruxit monaſterium ad honorem ſancti Iuliani in ripa fluminis Durii non longe à ciuitate Legionenſi, vbi fratri ſuo prædicto Adefonſo, & prædictis filiis Froylani fecit affluenter neceſſaria miniſtrari. Adefonſus vero Rex cæcus octauo anno ex quo regnare cæpit, mortuus eſt, & in ipſo monaſterio ſancti Iuliani ſepultus vna cum vxore ſua Regina Xemena & prædictis filiis Froylani Regis. Regnauit quinque annis & anno quinto regni ſui oculis orbatus eſt, atque duobus annis aliis ſuperuixit & ſeptem menſibus. Cauſa vero orbationis oculorum filiorum Froylani fuit, quia contra ipſum Regem Ramirum tyrannidem geſſerant, & primum eorum ſcilicet Adefonſum Aſturiarum Regem violenter præfecerant.

Era DCCCCLXVIII. Ramirus ſecurus regnans conſilium iniit cum omnibus magnatibus regni ſui, qualiter Chaldæorum terram inuaderet, vnde coadunato exercitu pergens ad ciuitatem quæ dicitur Magerita, confregit muros eius, & ipſam incendio tradidit, & multas ſtrages fecit in Sarracenis Dei clementia adiuuante, & reuerſus eſt in Legionem cum victoria in pace. Legione vero eo ſedente cum Sancia Regina nuncius venit quod Aceyfa cum grandi exercitu Maurorum properabat ad Caſtellam. Quo audito Rex Ramirus immemor malorum quæ ſibi fecerant nobiles Caſtellani cum exercitu magno obuiam Sarracenis exiuit, & in loco qui dicitur Oxoma nomen Domini inuocando acies ordinare iuſſit, & omnes ſe ad bellum parare. Dedit illi Dominus victoriam: & magnam partem ex Sarracenis interfecit, & multa millia captiuorum ſecum adduxit & ad propriam ſedem reuerſus eſt cum magna gloria. Tunc Caſtellani Ramiro Regi iura propria cognoſcentes ei ſe ſubdiderunt. Tamen conditiones quaſdam Rege concedente vendicauerunt ei.

Poſt hæc Rex Ramirus patrum ſuorum regno integratus congregato exercitu Cæſarauguſtam Sarracenorum ciuitatem perrexit. Rex autem Cæſarauguſtanus nomine Abohahya, vt concordiam Caſtellanorum cum Rege Ramiro vidit, perterritus valde Regi Ramiro ſe ſubdidit cum omnibus ſuis: & mentitus eſt Abderamam Regi ſuo, cuius nomine Cæſarauguſtam regebat. Rex Ramirus vt erat fortis & potens, omnia caſtella quæ ad regnum Cæſarauguſtanum pertinebant partim bello partim ſapientia edomuit & Abohahiæ tradidit, & reuerſus eſt Legionē cum victoria magna. Abohahia vero Regi Ramiro meotitus eſt, & Abderamā Regi Cordubæ

ſe ſubdidit. Poſtea idem Abderamam cum magno exercitu barbarorum Septimancas properauit ad euertendum regnum Chriſtianorum. Rex autem Catholicus Ramirus congregato exercitu Gotthorum, qui vnanimiter ad vindictam Catholicæ fidei properabat, obuiam illi exiuit. Dedit dominus victoriam Regi Catholico & populo Chriſtiano: & inito certamine ſecunda feria in feſto ſanctorum Iuſti & Paſtoris deleta ſunt octoginta millia barbarorum, etiam ipſe Abohahia Rex Cæſarauguſtæ ibidem à noſtris comprehenſus eſt. Cęteri vero fugerunt relicta noſtris multitudine ſpoliorum. Rex vero Ramirus cum exercitu ſuo non tantum ad ſpolia quãtum ad perſecutionem Arabum direxit iter; & ad vrbem quæ dicitur Albandegua peruenit: vbi omnes fere Sarracenos qui de prælio euaſerant, capta vrbe extinxit. Præfatus vero Abderamam ſemiuiuus euaſit: vnde Chriſtiani detulerunt multa ſpolia auri, argenti, & lapidum pretioſorum. Rex autem Ramirus reuertens in Legionem ſecum detulit Abohahiam ferro vinctum, & in ergaſtulo multis diebus permanſit. Poſtea Aceyfa ad ripam fluminis turmis venit & ciuitates deſertas ibidem populauit. Hæ ſunt Salmantica, ſedes antiqua caſtrorum, Leteſma, Ripas Balneos, Alphadego, Penna & alia plura. Fernandus Gundiſalui Didaco Munionis ei auxilium præbenti contra Regem tyrannidem parabat. Rex autem Ramirus bello comprehendit eos & vnum in Legione, alterũ in Gotdone ferro vinctos carcere truſit. Sed multo tempore tranſacto iuramento Regi dato vt eſſent ei fideles vaſalli de carcere exierunt. Tunc Ordonius filius Regis ſortitus eſt filiam Ferdinandi in coniugio nomine Vrracam. Tunc temporis populauit Rodericus Comes Amaiam. Didacus etiam Comes populauit Burgos per Iuſſionem Regis. Populauit etiam Comes Munio Muniz Raudam & Gundiſaluus Tellit Oxomam, & Gundiſaluus Fernandi Axeam, Cluniam & ſanctum Stephanum. Populauit Fernandus Gundiſalui Septempublicam. His autem omnibus feliciter ſuccedentibus omnes prædicti barones ſe contra Regem Ramirum erexerunt. Rex autem ſtuduit eos ſapienter ad concordiam reuocare, ne tantorum virorum diſcordia Gotthorum gẽti deſtructio eueniret. Rex Ramirus omnibus pacificatis vt erat mitiſſimus, filiam ſuam Geloyram Deo dicauit, & ob gratiam eiuſdem monaſterium infra vrbem Legionenſem conſtruxit in honorem Saluatoris iuxta palatiũ Regis: vbi eam manere præcepit. Alia quidem monaſteria in honorem ſancti Andreæ & ſancti Chriſtophori ædificauit ſuper ripam fluminis Ceiæ. Aliud ſuper ripam Dorii in honore ſanctæ Mariæ conſtruxit. Aliud etiam monaſterium in ſua hęreditate propria ædificauit in honore ſancti Michaelis Archangeli in valle de Orna cuius nomen eſt Deſtriana. Adiuuabat in his ſanctis operibus vxor eius Regina Tharaſia cognomine Florentina, ex qua prædictos filios habuit, ſcilicet Sancium, & Geloyram. Nono decimo regni ſui anno exercitu aggregato, obſedit ciuitatem Agarenorum quæ nunc Talauera vocatur. Sarraceni autem obuiantes ei bello inito ceciderunt ex ipſis Agarenis duodecim millia. Aſportauit etiam Rex ſecum ſeptem millia captiuorum, & reuerſus eſt in pace. Et cum Ouetum cauſa orationis iuiſſet illic grauiter ægrotauit, & Legionem feſtinus reuerſus eſt, atque ab epiſcopis & abbatibus pœnitentiam accepit vigilia apparitionis Domini, & ipſi ex proprio regno ſeſe abſtulit dicens: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ & nudus reuertar illuc. Dominus mihi ſit adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Poſt hæc percepto corporis & ſanguinis domini ſacrificio mortuus eſt, & ſepultus eſt in Legione in monaſterio ſancti Saluatoris quod conſtruxit filiæ ſuæ dominæ Geloyræ. Regnauit annis decem & nouem, menſibus duobus, diebus viginti quinque.

Era DCCCCLXXXVII. Ordonius filius eius adeptus eſt regnũ vir ſatis prudens, & in exercendis diſponendiſque exercitibus nimis ſapiens. Frater autem eius nomine Sancius conſilio inito cum auunculo ſuo Garſeano Rege Pampilonenſium, & Fernando Gundiſalui Burgenſium Comite, vnuſquiſque illorum cum exercitu ſuo Legionem acceſſerunt, vt Regem Ordonium à regno expellerent, & fratrem eius Sancium facerent Regem. Quo audito Rex Ordonius ſatis bene exercitatus ſtetit, ſuaſque ciuitates fortiter defendit, & regni ſceptrum viriliter vindicauit. His ſupradictis remeantibus ad propria filiam Fernandi Gundiſalui, quam ob cauſam vt pacificaret Caſtellanos & Legionenſes acceperat, reliquit nomine Vrracam, eo quod pater eius impugnabat ipſum & aliam duxit vxorem nomine Geloyram ex qua genuit Regem Veremundum, qui podagricus fuit. Galleci etiam videntes diſſenſionem inter Legionenſes & Caſtellanos, contra Regem Ordonium rebellare cæperunt. Ipſe vero Rex Ordonius magno exercitu aggregato Galleciam edomuit. Vlisbonam deprædauit & multa ſpolia ſimul cum captiuis duxit ad ſedem ſuam Legionem. Fernandus vero Gundiſalui

cuius

cuius erat ſtudium regnum omnimodè perturbare, nolens nobiles ad Regis Ordonij ſeruitium præparauit, eo quod ipſe Rex cum magno exercitu veniebat ſuper Caſtellam, & Sarraceni propter noſtrorum diſcordiam fines terræ Burgenſium deuaſtabant. Sed comes Gundiſaluus Fernandi accepto exercitu Legionẽſium & ſuorum, nimiam multitudinem Sarracenorum, qui ſanctum Stephanum de Gormaz obſederant, hoſtiliter interfecit. Rex verò Ordonius cum ſuper Sarracenos ire diſponeret, propria morte in vrbe Zemoræ deceſſit, & Legione quieſcit iuxta patrem ſuum in aula Sancti Saluatoris. Regnauit annis quinque & menſibus ſex.

Era DCCCCLXXXXII. Ordonio defuncto Sancius frater eius pacificè apicem regni ſuſcepit. Ferdinando autem Gundiſalui cum omnibus militibus contra ipſum magna facta coniuratione Rex Sancius ex Legione egreſſus Pampilnniam venit ad auunculum ſuum Regem Garſeanum. Erat quidem Sancius craſſus nimis, ita quod non poterat ſine ſui maximo grauamine equitare, & de conſilio auunculi ſui Regis Garſeani ad Abderamam Regem Cordubenſem venit, vt de tanta craſſitudine à Sarracenis acciperet medicinam. Omnes vero magnates regni eius inito conſilio cum Fernando Gundiſalui comite Burgenſi, Ordonium malum eligeret in regnum filium eius Adefonſi cœci. Fernandus autem Gundiſalui dedit illi filiam ſuam in vxorem nomine Vracam, relictam à Rege Ordonio filio Ramiri Regis: & ipſe Fernandus Gundiſalui ſecurus Caſtellam regere cœpit. Erat tunc in Caſtella & in Alaua adoleſcens quidam comes generoſus nomine, Vela, qui contra Fernandum Gundiſalui rebellare parauit, eo quod eſſet de nobilioribus Caſtellæ, & nolebat dicto Fernando Gundiſalui ſubditus obedire. Fernandus autem comes armis eum à Caſtella & Alaua expulit, & ad Sarracenos ire coegit. Rex autem Sancius à Sarracenis accepit medicinam de craſſitudine ſua, & ad priſtinam leuitatem peruenit. Et conſilio inito cum Abderamam Rege Cordubenſium cum innumerabili Sarracenorum exercitu venit Legionem, vt regnum acciperet, à quo fuerat eiectus. At vbi terram regni ſui intrauit, & Ordonius malus hoc audiuit, vt erat muliebris, & diſſolotus, nimio timore perterritus ex Legione pernoctem fugit, & Aſturias intrauit, & regno caruit. Ille caruit, Sancius regnum ſuſcepit, & ingreſſus Legionem edomuit regnum ſuum. Supradictus quippe Ordonius ab Aſturiis proiectus ad ſocerum ſuum venit. Comes autem Fernandus filiam ſuam illi abſtulit, & cum duobus filiis à Caſtella expulit, & ad Sarracenos ire compulit. Ipſa vero Vraca alterum virum accepit. Ordonius dum vixit inter Sarracenos manſit, & exulando pœnas perſoluit. Tunc præfatus Sancius Rex vxotem nomine Tharaſiam duxit, ex qua filium habuit Ramirum. Poſt hæc ſalubre init conſilium cum vxore ſua & ſorore Geloyra, vt nuncios mitteret Regi Cordubenſi, & peteret corpus ſancti Pelagij, qui tempore Regis Ordonij ſub Abderama Rege martyrio fuerat coronatus. Conſtruxerat quidem Rex Sancius infra moros Legionis monachorum monaſteriũ, ad quod volebat corpus ſancti Pelagij deferre. Et dum legatos vna com Velaſcone Legionenſi Epiſcopo ad Sarracenos pro pace & pro corpore Sancti Pelagij Rex Sancius miſit, egreſſus ex Legione venit in Galleciam, & domuit eam vſque ad flumen Dorij. Quo audito Gundiſaluus, qui dux erat vltra flumen illud, congregato magno exercitu venit vſque ripam ipſius fluminis. Deinde miſſis nunciis, & dato iuramento vt ſolueret tributum de ipſa terra quam tenebat, callide aduerſus Regem cogitans venenum illi in pomo direxit. Quod dum guſtaſſet, ſenſit cor ſuum immutatum, & feſtinus cœpit remeare Legionem, atque in ipſo itinere die tertio vitam finiuit, & Legione iuxta patrem ſuum ſepultus eſt in eccleſia Sancti Saluatoris. Regnauit annis duodecim.

Era MIV. Sancio Ramirus filius eius habens à natiuitate qoinque annos ſuſcepit regnum patris ſui, continens ſe cum conſilio amitæ ſuæ dominæ Geloyræ Deo deuotæ, & matris ſuæ Reginæ Tharaſiæ. Firmauit pacem cum Sarracenis, & corpus Sancti Pelagij martyris ab eis accepit, & cum corporibus multorum religioſorum Epiſcoporum Legione tumulauit in monaſterio, quod pater ſuus conſtruxerat. Factum eſt autem vt cum Sarraceni ſecuritatem accepiſſent à Rege Sancio, & à filio eius Rege Ramiro, qood non ferrent ſubſidium Caſtellanis, direxerunt arma contra Comitem Fernandum Gundiſalui, & cum non poſſit eis dictus Comes reſiſtere, ceperunt Sarraceni Gormaz, & Septimancas, & ſeptem Puluicam: & multas ſtrages & horrendas perpetrauerunt in terra Chriſtianorum. Erat cum Sarracenis ſupradictus Vela nobilis Caſtellanus, qui propter vindictam expulſionis ſuæ à Caſtella homanitatis immemor trucidabat crudeliſſime Chriſtianos. Eo tempore ceperunt Sarraceni Zemoram, & ſubuerterunt eam. In tanta clade ſe gerente terra mortuus eſt Fernandus Gun-

diſalui Comes Burgenſis morte propria, & ſucceſſit ei Garſeas Fernandi Comes filius eius, qui cepit contra Sarracenos ſe viriliter exercere. Anno autem ſecundo regni Ramiri Regis centum claſſes Normannorum cum Rege ſuo Gundaredo videntes diſſenſiones Gotthorum ingreſſæ ſunt Galleciam, & ſtrages multas facientes in gito Sancti Iacobi, Epiſcopum loci ipſius nomine Siſnandum gladio peremerunt, & totam Galleciam deprædati ſunt, vſque dum peruenirent ad Alpes montis Zebrarij. Tertio verò anno remeantibus illis ad propria poſt multam cædem & captiuitatem Chriſtianorum, Comes Gundiſaluus ſanctionis in nomine Domini, & in honore Sancti Iacobi Apoſtoli, cuius terram deuaſtauerant, cum exercitu magno venit obuiam illis, & cœpit cum eis fortiter præliari. Dedit illi Dominus victoriam, & omnem gentem ipſam Normannorum ſimul cum Rege ſuo Gunderedo gladio interfecit, atque claſſes eorum igne cremauit. Rex autem Ramirus accepit vxorem nomine Vrracam, & cum eſſet in pueritia & modica ſcientia, cœpit Comites Galleciæ factis ac verbis irritare, & eis crudelis exiſtere. Ipſi autem Comites talia ægre ferentes Regem alium nomine Veremundum filium Regis Ordonij ſuper ſe erexerunt, quem in ſede Sancti Iacobi Apoſtoli confirmauerant, era M X V I I I. Idibus Octobris. Quo audito Rex Ramirus ex Legione ad Galleciam cum exercitu properauit. Rex vero Veremundus obuiam illi exiuit, in portella de arenis, & cœperunt acriter præliari. Nullus tamen eorum alteri cedens ſunt ſeparati ad inuicem, & multi ex vtraque parte Chriſtianorum ſe cæde mutua proſtrauerunt. Per duos continuos annos inter Legionenſes & Gallecos inteſtinum bellum fuit, quo ex his & illis innumerabiles corruerunt. Qua cæde valde diminuta fuit fortitudo Gotthorum. Rex vero Ramirus proprio morbo Legione deceſſit, & in Deltriana ſepultus fuit. Regnauit quindecim annis, menſibus ſeptem.

Era M X X. mortuo Ramiro Veremundus Ordonij Regis filius, vt audiuit de morte eius, venit Legionem, & accepit regnum pacifice, quia ipſe erat propinquior generi regali, ad quẽ ſpectabat ſceptrum regni. Is fuit vir ſatis prudẽs, leges factas à prædeceſſoribus ſuis Gotthorum Regibus firmauit, Canones aperire iuſſit, & ſanctorum Patrum inſtituta perquiſiuit. Tamẽ obtenebrauit leuitas mores eius bonos, quoniam leuiter ſuſurronibus præbebat aurem. Vnde tres ſerui eccleſiæ ſancti Iacobi Apoſtoli, quorum nomina hæc ſunt, ſcilicet Zadon, Cadon, & Anſilon, accuſauerunt apud eum falſo dominum ſuum Adulphum Epiſcopum de criminibus peſſimis, & quod promiſerat Agarenis ſe Sarracenum futurum, & eis totam terram Galleciæ traditurum. Rex verò indiſcrete credidit tribus falſis teſtibus, & iuſſit velociter Iacobenſem Epiſcopum ad ſe venire Ouetum. Prouocabat Regem hoc magis credere, quia idem Epiſcopus filius fuerat illius Gundiſalui ducis, qui Regi Sancio dederat venenũ in pomo. Iuſſit itaq; Rex quærere taurum ferociſſimum ad interficiendum dictum Epiſcopum. Pontifex vero in die cœnæ Domini, ſicut ſibi præceptum fuerat, venit Ouetum. Cui milites Regis dixerunt vt prius veniret ad Regem quam Eccleſiam intraret. Ipſe autẽ fultus à Domino dixit: Ego prius ibo ad Regem Regum Saluatorem meum, & poſtea veniam ad tyrannum Regem veſtrum. Illico intrauit Epiſcopus eccleſiam noſtri Saluatoris, ſciens quod futurum erat, & induit ſe ſacris pontificalibus indumentis, & celebrato diuino myſterio ſic ab eccleſia indutus exiit, & ad locum vbi erat taurus venit ante fores palatij Regis, vbi fere omnes nobiles Aſtures conuenerant ad tractandum in curia Regis contra Sarracenos, qui regnum Legionenſe deuaſtabant. Tunc Rex taurum dimitti præcepit. Taurus autem velociter cucurrit, & cornua in manu Epiſcopi dimiſit, & reuerſus multos deriſores interfecit, & poſtea ſiluas vnde venerat, petiit. Epiſcopus vero ad eccleſiam reuerſus, cornua quæ in manibus tenebat, ante altare noſtri Saluatoris proiecit: & Cadonem & Zadonem & Anſilonem excommunicauit, & orauit voce clara dicens: Quod de ſemine eorum vſque in finem mundi quidam eſſent leproſi, alij cæci, alij claudi, & alij manci propter crimen falſum quod impoſuerãt ei. Rex vero vt miraculum vidit, nimium doluit, & ſatisfacere Epiſcopo voluit. Sed Epiſcopus vltra Regem videre noluit. Manſit in eadem ſede quatuor diebus, & ſecunda feria poſt Paſcha ab Oueto cum ſuis exiit, & in vallem Pramarenſem ad Eccleſiam ſanctæ Eulaliæ venit. Quo loco percuſſus infirmitate corpus & ſanguinẽ Domini ſumpſit, & quarta feria illuceſcente die ſpiritum Domino tradidit. Tunc ſui qui venerant cum eo feretrum fecerunt, vt eum ad Eccleſiam ſancti Iacobi Apoſtoli deportarent. Sed Dominus tam immobilem eum fecit, vt à mille manibus hominum moueri non poſſet. Deinde accepto conſilio ſepelierunt eum in ipſa Eccleſia ſanctæ virginis Eulaliæ.

Eo tem-

Eo tempore Rex Agarenus, nomine Alphagip, fecit ſe vocare Almanzor, & vna cum filio ſuo Abdameleh, & cum prædicto Vela comite Caſtellano, & aliis comitibus Chriſtianis exularis regnum Legionenſium, & regnum Pampilonenſium, & comitatum Burgenſium fortiter deuaſtabat Erat enim diſcordia magna inter Gothros: & non erat qui alteri ferret ſubſidium. Habebat ſecum dictus Almanzor multitudinem Chriſtianorum, quos ita honorabat, vt ſi inter Chriſtianos aliqua oriretur ſeditio ad ſedandum tumultum potius de barbaro quam de Chriſtiano mortis ſentētia ferebatur. Largus erat & hilaris barbarus Almanzor, & dum multis abundaret theſauris, cunctos muneribus ad ſuam beneuolentiam attrahebat. Iam cuncta quæ à flumine Dorij, quod tunc temporis inter Chriſtianos & Sarracenos pro limite habebatur, vſque ad flumen Eſtolæ deuaſtauerant Sarraceni, & ad debellandam Legionenſem vrbē properans Almanzor in ripa fluminis Eſtolæ tentoria fixit. Rex autem Veremundus cum exercitu ſuo hoſtibus armatus occurrit. Commiſſoq; cum eis prælio vſque ad tentoria illos magna cæde proſtrauit. Porro Almanzor vbi ſuos fœda fuga præbere terga vidit, indignatus de ſolio in terram proſiliit. Ferrur enim Almanzor hoc ſignum calumniæ dum male pugnarent oſtendere ſuis militibus, quod depoſito aureo galero, quo aſſidue caput tegebat, humi cum calumnia reſideret. Quem decaluatum videntes ſui milites, alteri alteros adhortantes noſtros vndiq; magno cum fremitu circumuenerunt, atque verſa vice eos à tergo perurgentes per medias ciuitatis Legionenſis portas intermixti irruerent, niſi ingens pluuia cum turbine hanc dirimeret litem. Barbarus attamē hoc anno propter imminentem hyemem in patriam ſe recepit. Sequenti vero anno obſedit Legionem, & eam fortiter oppugnabat. Rex autem Veremundus podagrica ægritudine nimium grauatus, cum nō poſſet barbaro obuiare, ſe recepit Ouetum. Dum itaque per annum integrum oppugnaretur ciuitas Legionis, facta eſt murorum irruptio iuxta portam occidentalem. Comes Guillelmus Gundiſalui Gallecus, qui ad defenſionem Chriſtianitatis eidem ſe cōtulerat ciuitati, cum grauiſſime ægrotaret & audiſſet, quod erat facta irruptio, fecit ſe ſuis armis indui, & in lecto ad locum, vbi murus erat ſuffoſſus, deferri: vbi per tres dies adeo fuit fortiter dimicatum, vt multa millia Sarracenorum occumberent in eodem loco. Quarta autem die fortiter pugnantibus barbaris alia irruptio facta eſt iuxta portam meridionalem. Deinde irruentibus barbaris ciuitas capta eſt. Comes autem Guillelmus Gundiſalui in eo loco, vbi iacebat, armatus à Sarracenis occiſus eſt. Tunc Rex Almanzor iuſſit portas ipſius ciuitatis, quæ opere marmoreo erant conſtructæ, à fundamentis deſtrui, & turres murorum diruere præcepit. Fecit etiam deſtrui arcem à fundamentis iuxta portam Orientalem, quæ altiſſimis & fortiſſimis turribus lapideis erat munita. Mandauit tamen ad portam Septentrionalem vnam relinquere turrem, vt ſecula futura cognoſcerent, quantam ipſe deſtruxerit ciuitatem, cum omnes aliæ murorum turres fere illius fuerint altitudinis. Poſt hæc barbarus cepit Aſtoricam, & turres illius aliquantulum præcipitauit, Coyancam etiam à fundamentis deſtruxit, & Eccleſiam Sanctorum Facundi & Primitiui ſubuertit. Veruntamen Aluam, Lunam, Gordonem, & Arbolium non cepit, nec Betizum intrauit. Deinde reuerſus in Caſtellam Almanzor cepit Atenzam, & Oſmam, & Alcobam, & ab ipſis fundamentis deſtruxit. Venientes autem Aſtures Legionem tulerunt corpus ſancti Pelagij, & corpora Regum, quæ erant in Aſtorica, tranſtulerunt Ouetum. Multa etiam Sanctorum corpora ex deſtructis Chriſtianorum ciuitatibus Ouetum delata ſunt & ſepulta. Quidam etiam clerici Legionenſis Epiſcoparus corpus ſancti Froylani Epiſcopi tranſtulerunt ad loca tuta ſubmontana, quæ dicitur Vallis ceſar, & poſuerunt illud ſuper altare ſancti Ioannis Apoſtoli. In tantum Dominus pro peccatis noſtris Regi Almanzor ſuper gentem Chriſtianorum ſæuire permiſit, vt per duodecim continuos annos totidem vicibus Chriſtianorum fines aggrederetur, & ſemper victor reuerteretur Cordubam. Poſtremo omnia loca plana ſibi ſubiugauit, & tributaria fecit. Ea tempeſtate in Hiſpania cultus diuinus periit, & omnis gloria Gotthorum decidit, atque congeſti Eccleſiarum theſauri funditus direpti ſunt.

Tertiodecimo vero anno Almanzor barbarus cum magno exercitu per fines Portugaliæ hoſtiliter intranſillius regionis omnia deuaſtauit. Non fuit ciuitas, nec munitio, quæ illi reſiſtere poſſet, vſque dum peruenit ad partes maritimas Occidentales Hiſpaniæ, & ciuitatem & eccleſiam, in qua corpus beati Iacobi tumulatum eſt, deſtruxit. Ad ſepulchrum vero beati Iacobi Apoſtoli, vt illud frangeret, audacter accedit, ſed territus quadam fulguratione rediit: Eccleſias, monaſteria, & palatia fregit, atque igne cremauit. Rex autem cœleſtis Dominus IESVS Chriſtus non continens in ira ſua mi-

ſericordias ſuas, beati Iacobi Apoſtoli meritis vltionē fecit de inimicis ſuis. Miſit namque Dominus diarriam & dyſſenteriam in ventrem Agarenorum: & partim infirmitate, partim ſubitanea morte quotidie gens ipſa minuebatur, & ad nihilum veniebat. Tulit autem barbarus Almanzor campanas minores eccleſiæ ſancti Iacobi, & ob inſigne fecit eas Cordubem deduci, & in oratorio ſuo pro lampadibus ſuſpendit eas. Rex autē Veremundus miſit pedites agiles, & expeditos plurimos, qui adiuti auxilio beati Iacobi Apoſtoli, per montana Gallecia Sarracenos more pecudum trucidabant.

Poſt hæc Rex Veremundus miſit nuncios ad Comitē Garſiam Fernandi de Caſtella, & ad Garſeanum Regem Pampilonenſium, vt auxilium præberent ad tantū hoſtem debellādum. Tunc Rex Garſeanus maximā partem ſui exercitus miſit, & Comes Garſias Fernandi per ſe cum omni exercitu ſuo venit. Rex autē Veremundus; quia eo quod podagricus erat, nullatenus poterat equitare, humeris hominū baiulatus cum ſuo exercitu properauit. Cumq; Almanzor egreſſus de Gallecia Caſtellæ fines vellet iterum deuaſtare, occurrit ei cum magno exercitu Rex Veremūdus, & in loco qui dicitur Canatanazor, inito certamine multa Sarracenorum millia corruerunt; & niſi nox diem clauſiſſet, ipſe Almanzor fuiſſet captus. Tamen ipſa die non fuit victus, ſed de nocte arripuit fugam cum ſuis. Sequenti vero die Rex Veremundus præcepit acies ordinare, vt in ipſo diei crepuſculo contra Sarracenorum exercitum dimicarent. Sed properante exercitu ad caſtra Sarracenorum inuenerunt tantummodo tentoria fixa cum multitudine ſpoliorum. Comes autem Garſias Fernandi inſecutus Sarracenos, qui fugiebant, eorum innumerabilē extinxit multitudinē. Mirabile eſt dictu ipſa die qua in Canatanazor ſuccubuit Almanzor, quidam quaſi piſcator in ripa fluminis de Guadalquiuir quaſi plangens modo Chaldaico ſermone, modo Hiſpanico clamabat, dicens: En Canatanazor perdio Almāzor el tambor: id eſt, in Canatanazor perdidit Almanzor tympanum ſiue ſiſtrum, hoc eſt, lætitiam ſuam. Veniebant ad eum barbari Cordubenſes, & cum appropinquarent ei, euaneſcebat ab oculis eorū, & iterum in alio loco apparens eadem plangens repetebat. hunc credimus diabolū fuiſſe, qui Sarracenorū plangebat deiectionem. Almanzor autem ab hac die qua ſuccubuit, noluit comedere, neque bibere, & veniens in ciuitatē, quæ dicitur Medinacelem, mortuus eſt, & ibidem ſepultus.

Poſt hæc Abdamelech filius eius anno ſequenti venit cum exercitu magno iterum Legionē, & deſtruxit denuo muros eius, ne Chriſtiani eam iterum popularent. Comes autem Garſias Fernandi cum Legionenſibus & Caſtellanis exiuit obuiam ei, & fugauit eum à regno Legionenſi. Gens vero Gotthorū Dei miſeratione à tanto hoſte liberata, vires paulatim recepit, & in cōcordiam verſa eſt. Nam miſerunt ad Velam ſupra fatum nobilem, & ad certos comites Chriſtianos, qui erant cum Sarracenis: & tam Rex Veremundus quam Rex Garſeanus, necnon & Comes Garſias Fernandi eos reſtituerunt hæreditatibus, & directuris ſuis; & pro patria & fide Catholica fortiter dimicarunt. Rex vero Veremundus adiutus à Domino cœpit conſtruere Eccleſiam ſancti Iacobi Apoſtoli, & certa loca ſacra in melius reſtaurare. Sed dum in multis recepiſſet correctionem, tamen ſemper ſuſurrones audiuit. Nam in multis, accuſantibus quibuſdam domnum Gudeſteum Ouetenſem Epiſcopū, cepit eum, & in caſtro quod dicitur Pinna reginę in finibus Gallecię per tres annos in vinculis tenuit. Sed mundi Saluator tantam ſiccitatē dedit in terra, quod nullus homo arare potuit, vnde facta eſt fames valida in tota Hiſpania. Tunc homines quidam Deum timentes dixerunt Regi: Domine Rex, quidam ſerui Dei in viſione viderunt, & dixerunt nobis, quod peccaſti in Dominūm, quando cepiſti Ouetenſem Epiſcopum, & non pluet, nec fames exiet à regno tuo quouſque ſoluas eum, & reſtituas ei Epiſcopatū ſuum. Hoc audito Rex miſit nuncios ad Aſtoricenſem Epiſcopum dominum Xemenum, cui commendauerat Ouetenſem Eccleſiam, & iuſſit abſolui pręfatū Ouetenſem Epiſcopum, & honorifice reſtitui eum eccleſię ſuę. Etenim Rex Veremundus quia facile deuiabat ad malum, facilius ad bonū miſericordia flectebatur. Ab illa igitur die Dñs Ieſus Chriſtus ſuper faciem terræ dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum, & expulſa fuit fames à regno Gotthorum.

Habuit duas legitimas vxores Rex Veremundus: vnam Velaſquitam quam viuentem dimiſit, & aliam nomine Geloyrā, ex qua habuit filios Adefonſum, ſcilicet & Theraſiam. Habuit etiam duas nobiles concubinas: & ex vna genuit infantem domnū Ordonium, & ex alia infantiſſam domnam Geloyram. Ipſe infans Ordonius ex infantiſſa Fronildi Pelagij genuit plures filios: quorum nomina hæc ſunt, Adefonſus, Pelagius, Sancius & Xemena. Ipſa vero Xemena ex comite Munione Roderici genuit Comitem Rodericum Munionis, qui poſtea mortuus fuit in lite de ſacradias. Præfatus etiam

Rex

Rex ex vna fœmina nomine Lieſquita, pulcherrima genuit Infantiſſam Chriſtinam. Ipſa vero Chriſtina genuit ex infante Ordonio cœco filio Ramiri Regis plures filios & filias. Adefonſum ſcilicet, Ordonium, Pelagiam Comitiſſam, & Eſdonciam, quæ fuit vxor Pelagij Froylæ, qui diaconus fuit, & genuit ex eo Comitem Petrum, Ordonium, Pelagium, Munionem & matrem Suari Comitis & fratrum eius, & Tharaſiam Comitiſſam Carrionenſem, quæ ædificauit eccleſiam ſancti Zoyli martyris. Iſti omnes dicti fuerunt infantes de Carrione. Rex autem Veremundus maxima pedum grauatus ægritudine per manum Epiſcoporum & Abbatum multas eleemoſynas faciens de malis commiſſis pœnitentiā egit, & in Betizo vitam finiuit: atque in Villa bona ſepultus fuit, & poſt aliquantos annos à filio ſuo Rege Adefonſo tranſlatus eſt Legionem: & vna cum vxore ſua Regina domna Geloyra in eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtæ quieſcit. Regnauit attamen annis decem & ſeptem. Poſt mortem Regis Ramiri cum ante duobus annis regnauerit, & menſibus ſeptem.

Era M X X X V I I. Adefonſus filius eius habens à natiuitate ſua annos quinque adeptus eſt regnum. Hic nutritus eſt à Melendo Gundiſalui Comite Galleciæ, & ab eius vxore Comitiſſa domna Maiore: & dederunt ei filiam ſuam in coniugem, nomine Geloyram: ex qua genuit Veremundum & Sanciam, poſt mortem cuius duxit aliam nomine Vrracam. Eo fere tempore cum rebellaret Sancius contra patrem ſuum virum ſtrenuum Burgenſium comitem Garſiam Fernandi, ipſe comes Garſias mortuus eſt, & ſucceſſit, & filius eius nomine Sancius in comitatu Burgenſi vir armis ſtrenuus, prudens in agendis, in ſententia iuſtus, & labori cedere neſcius, qui multas clades intulit Sarracenis. Tamen dum ipſe rebellaret contra patrem ſuum, venerunt Sarraceni propter eorum diſcordiam, & capientes vrbem Abelam funditus deſtruxerunt eam. Ceperunt etiam Sanctum Stephanum & Cruniam. Comes autem Garſias Fernandi dum cum paucis vellet obuiare Sarracenis, & incaute ſe gereret, captus eſt ab eis, & poſt paucos dies propria morte deceſſit. Tunc comes Sancius filius eius collecto multo exercitu Legionenſium, Pampilonenſium, & ſuorum perrexit Toletum, vt patris iniuriam vindicaret, & multas ſtrages circumquaque ferro & flamma faciens, acceptis multis muneribus à barbaro Toletano Rege, in Caſtellam victor reuerſus eſt, & multas victorias nobiliter de Sarracenis obtinuit ſæpe, ita vt vſque Cordubam hoſtiliter pergeret, & multas cædes Sarracenis inferret. Præfatus autem Rex Adefonſus ſceptrum regni nobiliter gubernauit eo, quod ſapientum ſe conſilio rexit.

Tamen dum eſſet puerulus, & † Adella Rex Toletanus Legionenſe regnum hoſtiliter infeſtaret, inito cōſilio nobiles regni dederunt Tharaſiam ſororem Regis Adefonſi barbaro pro coniuge, ipſa nolente eo, quod occulte ſe ſimulabat Chriſtianum, & auxilium contra Agarenos cæteros Regi Adefonſo ſe præſtaturum iuramento firmauit. Quæ cum eſſet virgo Chriſtianiſſima, & Toletum perductam barbarus vellet eam cognoſcere, dixit ei: Noli me tangere, quia paganus. Si vero me tetigeris, Angelus interficiet te. Tunc Rex deriſit eam, & concubuit cum ea ſemel, & ſtatim ſicut illa prædixit, percuſſus eſt ab Angelo Domini. Ille autem vt ſenſit mortem propinquam adeſſe, ſibi vocauit cubicularios ſuos, & præcepit eis onerare camelos auro, argento, gemmis & veſtibus pretioſis, & adducere illam ad fratrem ſuum. *Abdella*

Rex autem Adefonſus celebrauit concilium cum Epiſcopis, Comitibus & poteſtatibus ſuis. era M L V I I I. & repopulauit Legionenſem vrbem, quæ vt prædictum eſt à Rege Agarenorum Almanzor fuerat depopulata. Reædificauit omnes portas eiuſdem ciuitatis ex luto & ligno, & dedit ei bonos foros, & mores: quos debet habere tam ciuitas, quam totum Legionenſe regnum à flumine Piſorga, vſque ad extremam Galleciæ partem in perpetuum. Fecit etiam eccleſiam ſancti Ioannis Baptiſtæ in ipſa vrbe ex luto & latere, & collegit omnia oſſa Regum & Epiſcoporum, quæ in ipſa erant ciuitate, & in ipſa eccleſia ſepeliuit ea ſimul, & ſuper ea ædificauit altare ad honorem ſancti Martini Epiſcopi & Confeſſoris. Deinde tranſtulit oſſa patris ſui Veremundi Regis, qui ſepultus fuerat in Berizo in Villa bona, & ſepeliuit ea in Occidentali parte ipſius eccleſiæ in ſepulchro marmoreo vna cum matre ſua Regina domna Geloyra. Reſtauratum etiam iuxta eandem eccleſiam monaſterium ſancti Pelagij, quod ab Agarenis fuerat deſtructum. Quo loco ſoror eius prædicta Tharaſia in monachali habitu cum virginibus Deo dicatis diu permanſit, & poſtea Oueto obiit, & in monaſterio ſancti Pelagij ſepulta fuit. Eo fere tempore ſupradicto Vela comite mortuo duo filij eius Didacus & Syluester cum Sancio duce Burgenſium nollent obedire, à Caſtella cum magno dedecore eiecti ſunt ab ipſo duce. Ij venientes ad Regem Adefonſum, honorifice

ſunt ab eo recepti: & dedit eis terram in ſubmontanis. Poſt hæc Rex Adefonſus ordinatis ſapienter per regni confinia rebus cœpit Sarracenis bella inferre, & regnum ſibi ſubditũ nobiliter gubernare. Anno igitur regni ſui vigeſimooctauo aggregato magno exercitu obſedit Veſeum in Portugale magnum oppidum, quod adhuc detinebatur à Sarracenis. Cumq; quadam die propter nimium feruorẽ Solis indutus, tantummodo pallio & camiſſia longe à muris ipſius ciuitatis equitaret, à quodam inſigni baleatio Sarraceno inter ſcapulas ſagitta percuſſus eſt. Cumq; ſenſiſſet ſe letbaliter vulneratũ, vocauit Epiſcopos & Abbates, & ab eis accipiens corpus & ſanguinem Domini, mortuus eſt, & ſepultus in Legione iuxta patrem ſuum & matrem ſuam.

Era M L X V. mortuo Rege Adefonſo filius eius Veremundus ſucceſſit in regnum Legionenſium. Qui reuera Veremundus Patricius, puer conſtitutus in Regem, non vt illa ætas diuerſis puerilibus & laſciuis cupiditatibus aſtringi aſſolet, conſtrictus dignoſcitur; ſed in ipſo teneri regni exordio eccleſias Chriſti gubernare, eaſque à prauis hominibus defendere, cœnobiorum ceu pius pater conſolator exiſtere, & pauperum tutor ſedulus eſſe cœpit. Duxit vxorem filiam Sancij ducis Caſtellani nomine Tharaſiam: ex qua ſuſcepit filium Adefonſum, qui poſt paucos dies mortuus eſt. Sancius vero Burgenſium dux quam glorioſe ſe geſſerit in ſuo comitatu, non poſſet noſter ad plenum euoluere ſtylus. Dedit namque bonos foros & mores in tota Caſtella, & ſapienter & fortiter ſe geſſit in ſuo ducatu. Hic accepit à Sarracenis Gormaz, Oſmam, & ſanctũ Stephanum, & alia multa in Extremadura. Habuit filium nomine Garſeam, & filias duas: quarum vnam dedit Regi Veremundo Legionenſium in vxorem: & aliam Sancio Cantabrorũ Regi: ex qua idem Sancius genuit duos filios, ſcilicet Garſeam, & Ferdinandum. Obiit comes Sancius, & ſucceſſit ei in ducatu Burgenſium infans Garſea filius eius. Tunc Burgenſes comites inito conſilio miſerunt ad Veremundum Regem Legionenſium, vt ſororem ſuam Sanciam comiti Garſiæ daret in coniugem, & concederet eundem Regem Caſtellæ vocari. Rex attamen Veremundus hoc ſe facturũ promiſit. Vnde factum eſt, vt cum eſſet Rex Veremundus Oueto, venerunt Burgenſium nobiles cum comite ſuo infante Garſia in Legionem proponentes ire Ouetum, tum cauſa orationis, tum vt loquerentur cum Rege de matrimonio contrahendo, & Regis nomine Garſiæ duci obtinendo: ſed filij Velæ comitis ſupradicti aggregantes exercitus in ſubmontanis memores malorum, quæ ſibi fecerat dux Sancius, ambulantes per totam noctem intrauerunt Legionem: & tertia feria illuceſcente die occiderunt ipſum infantem Garſeam in porta eccleſiæ ſancti Ioannis Baptiſtæ. Didacus comitis Velæ filius ipſum Garſiam in Baptiſmo de ſacro fonte leuauerat, & propria manu occidit eum enormi ſacrilegio perpetrato, & Dei timore poſtpoſito. Tunc occiſi fuerunt multi tam de Caſtellanis, quam de Legionenſibus, qui ad defenſionem Garſiæ ducis confluebant. Poſt hæc cum iam multitudo conflueret ad vindicandam mortem Garſiæ ducis, prædicti filij Velæ, ſcilicet Didacus & Syluester fugientes ſe in montibus, locis tutiſſimis contulerunt. Infans vero Sancia prædicta fecit planctum magnum ſuper ducem Garſiam, & ſepeliuit eum honorifice iuxta Regem Adefonſum patrem ſuum in eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtæ. Puer fere tredecim annorum erat infans Garſias quando mortuus eſt.

Sancius autem Rex Cantabrienſium, qui gener erat Sancij ducis Caſtellani, ſucceſſit Garſiæ in comitatu Burgenſium, & cœpit regnare in Nauarra & in Caſtella. Rex autem Sancius filius fuit Garſeani Regis Nauarrorum, qui & ipſe Garſeanus genitus fuit de Sancio Rege Cantabriæ, qui de nobili Gotthorũ regali ſemine extitit procreatus. Hic tempore cladis Almanzor, & aliorum Agarenorum fortiter ſe habuit contra Sarracenos. Nam cum Agareni quæque plana Hiſpaniæ occupaſſent, Cantabri algoris & laborum pro loco & neceſſitudine iniurias fortiter patientes, arreptis leuioribus armis, per colles & opaca ſiluarum loca pedites ſerpendo ex improuiſo caſtra hoſtium, dum aderant inuadendo ſæpe conturbabant. Neque huiuſmodi factum ab hoſtibus vſquam poterat vindicari, quia Cantabri ſuccincti & leues, ſtatim vt res poſtulabat, in diuerſa rapiebantur. Itaque Maurorum rabies, quæ aliis formidoloſa erat, Cantabris ludibrio habebatur. Quapropter Cantabriorum regnum propter difficultatem introitus & agilitatem incolarum pro maiori parte ſolidum manſit. Vnde Rex Sancius primus, cuius cognomen Auarca, cum Sarraceni tempore hyemali vrbem Pampilonam debellarent, & ipſe eſſet in Pyrenæis montibus, vltra Alpes roſcidæuallis, & ingens nix clauderet portum, fecit ſibi & ſuis militibus de coriis crudis & ligneis viminibus ruſticorũ more calceamenta, quę vulgariter, Auarcas & Baraliones vocãt, & nocte

Alpes

Alpes roſcidæuallis per niues tranſiit, & illuceſcente die Agarenos iaculis & gladiis in tantum fortiter inuaſit, vt perpauci Sarracenorum euaderent, qui ſuis facta prælij nunciarent. Poſt ipſum ſurrexit filius eius Rex Garſeanus, qui nobiliſſimi patris fortiſſima facta ſecutus, barbaris armatus crebro occurrit: & eorum impetus, ne in finibus Chriſtianorum more ſolito deuenirent, conſtanter compeſcuit. Quo defuncto Sancius filius eius paternum ſubiit regnum, qui victoria ſimili, ſicut auus eius, per auarcas & baraliones, ſuper eandem vrbem Pampilonam multa millia Sarracenorum proſtrauit, quare etiam ipſe Rex Auarca dictus fuit, & ad plana deſcendens, inimicos fidei Chriſtianæ longius ſecedere compulit. Hic autem vt prælibatum eſt, poſtquam in Caſtella regnare cœpit, ita comitatum Burgenſem ampliauit, vt iam non comitatus Caſtellæ, ſed regnum merito diceretur. Ab ipſis namque Pyrenæis iugis vſque Naiaram, quidquid terræ infra continetur, à poteſtate Paganorum eripuit; & iter ſancti Iacobi aperuit, quod barbarica infeſtatione clauſum erat, & per deuia Alauæ peregrini declinabant, quos Sancius Rex abſque retardationis obſtaculo recta via currere fecit, & in cunctis fere victor extitit. Meruit quoque, vt dictum eſt, natorum contubernio diu fœliciterque perfrui: quibus viuens pater benigne regnum diuidens Garſiam primogenitum Pampilonenſibus præfecit, Fernandum vero bellatrix Caſtella iuſſione patris pro Rege ſuſcepit. Dedit etiam Ramiro, quem ex concubina habuerat, Aragonem quandam ſe motam regni ſui particulam, ne fratribus eo quod materno genere impar erat, quaſi regni hæreditarius videretur. Deinde mouens arma contra Regem Veremundum Legionenſe regnum valde minorauit. Tamen contra eum inſurgentibus vehementer Legionenſibus & Gallecis, ne hoc deueniret in patriæ deſtructionem, petiuit à Veremundo Rege Legionis adhuc in teneris annis conſtituto Sanciam ſororem ſuam nobiliſſimam puellam, dari filio eius Fernando in cōiugem propter pacem Chriſtianorum reformandam. Rex autem Veremundus largiſſima manu regales ſororis nuptias exhibuit, & Ferdinandus Sanciam in coniugem accepit. Cæterum Rex Veremundus ab extremis finibus Galleciæ vſque ad flumen Piſorgam, quod tunc Cantabrienſium regnum ſeparabat, Rex conſtituitur. Porro Sancius Rex in ſenectute bona plenus dierum dum filius eius Garſias ob vota ſoluenda Romam commearet, ab hac vita deceſſit. Quem Fredenandus apud Onienſe cœnobium magno cum honore, vt tantum patrem decebat, humari fecit. Rex vero Garſias poſtquam ſolutis Deo votis Roma rediit, & obitu patris percepto Pampilonenſi prouinciæ appropinquauit, audiuit Ramirum fratrem ſuum ex concubina ortum, ſuper regno ſibi inſidias tendere. Qui nimirum Ramirus ad hoc perficiendum adunauerat ſibi quoſdam Maurorum Reges, Cæſarauguſtanum ſcilicet & Oſcenſem, atque Tutelanum: quorum præſidio fretus poſitis caſtris ſuper Taphaiam fratri campale bellum indigne comminabatur. Cuius ſuperbiam, quia animoſitas Garſiæ Regis ferre non ſuſtinebat, collectis Pampilonenſium fortiſſimorum copiis caſtra hoſtium extemplo aggreditur. Deinde maxima parte hoſtium trucidata, cæteri qui remanſerunt, relictis tentoriis, ſtipendiiſq; inermes fugam arripiunt. Ramirus autem niſi diſcalceatus ſuper equum capiſtro regente tuta peteret loca, dies illa ſibi vltima foret.

Poſt hæc ex vinculo vnitatis & dilectionis oritur inter Regem Fernandum, & Regem Veremundum ſæua diſcordia, quæ omnium malorum ſeminarium bonorumque ſemper turbatrix fuit. Siquidem præfatus Rex Sancius pater Regis Ferdinandi poſt mortem Legionenſis Regis Adefonſi Rege Veremundo puerilibus annis impedito, partem regni ſui, videlicet à flumine Piſorga vſque Ceiam, ſuo domino mancipauerat, & tam in ipſa terra, quam in tota Caſtella eidem filio ſuo Fredenando Regi & Sanciæ Reginæ dominandi dederat poteſtatem. Veremundus autem vbi Rex Sancius expirauit paternum regnum ſibi vendicare diſpoſuit. At hoc Fredenando, cui Adefonſi Regis filia nupſerat, videbat eſſe iniuſtum, ſi vxor eius foret omnino expers regni patris ſui. His itaque repugnantibus magna inter vtrumque naſcitur commotio belli: ſed quoniam viribus militum impares erant, adeo quod Fredenandus ferre Veremundi impetus non valeret, auxilia fratris ſui Regis Garſiæ ad expugnandum hoſtem obnixius poſcit. Fernandus igitur & Garſias frater eius aggregatis fortiſſimorum militum copiis, dum ad expugnandum hoſtem properant, ecce Rex Veremundus cum ſuis tranſiecto Cantabrienſium limite eis armatus occurrit: & iam in ripa fluminis de Piſorga ſuper vallem Thamaron vtriuſq; exercitus oppoſitæ acies conſpiciebāt ſe fulgentibus armis, cum Rex Veremundus acer & imperterritus primo inſignem equum ſuum Pelagiolū calcaribus vrgeret: & cupiens hoſtem ferire, rapido curſu inter

denſiſſimum cuneum militum Cantabrorum ſtricta haſta incurrit. Sed dum ferox Garſias & Fernandus acrius inſtarent, in ipſo equi ſui rabido impetu confoditur lanceis, atque corruens in terram mortuus eſt. Multi etiam ſui milites inordinate currentes poſt ipſum, quia nõ potuerunt eũ contingere propter equi eius nimium curſum, accelerantes tamen vt poterant, ſuper eum occubuerunt. Corpus autem Veremundi Regis delatum eſt Legionem, & cum patribus ſuis eſt ſepultum, vnà cum vxore ſua regina Tharaſia. Regnauit autem annis decem.

Era M L X X V. prædictus Rex Fredenandus venit & obſedit Legionem, & cum eſſet ferea bſque muris, poſt paucos dies cepit eam, & intrauit cum multitudine militum, & accepit ibi coronã regni, & factus eſt Rex in Legione & in Caſtella. Non enim ſupererat aliquis de regali ſemine, ad quem ſpectaret regnum Legionenſe iure propinquitatis, niſi Sancia Regina vxor eiuſdem Regis Fernandi. Conſecratus eſt dominus Fredenandus in Eccleſia ſanctæ Mariæ Legionenſis ſedis, & vnctus in Regem à venerandæ memoriæ Seruando eiuſdem eccleſiæ Catholico Epiſcopo decimo Kalen. Iulij. Qui poſtquam cum coniuge ſua Sancia ſceptra regni gubernandi ſuſcepit, incredibile eſt memoratu, quam breui barbarorum prouincias totius Hiſpaniæ formido eius inuaſerit. Quas in principio regni maturius depopularet, niſi ad ſedandos regni ſui tumultus, prius quorundam magnatum rebelles animos corrigere ſagaciter procuraret. Terrebantur Sarraceni cum viderent Legionem & Caſtellam in vnam concordiam conuenire, & Regem fortem & ſapientem illis imperare. Sancia vero Regina peperit ei filium, qui Sancius eſt vocatus. Deinde peperit filiam nomine Geloyram. Tertio peperit filium, quem vtrique parenti vocari placuit Adefonſum. Quarto minimus Garſias genitus eſt. Vtracam namque decore & moribus nobiliſſimam puellam priuſquam obtinuiſſet regni apicem genuerunt. Rex vero Fredenandus filios ſuos & filias ita cenſuit inſtruere, vt primo litteralibus diſciplinis, quibus & ipſe ſtudium dederat, erudirentur. Deinde vbi ætas patiebatur maſculos more Hiſpanorum equos curſare & armis & venationibus fecit filios exercere. Filias autem ne per otium torperent, ad omnem muliebrem honeſtatem erudiri fecit. Sed inimica omnium bonorum inuidia animum Garſiæ Regis Pampilonenſium fratris eius cœpit acrius ſtimulare & de Regis Fredenandi opulentia & felicitate Garſias nimium torquebatur. Rex vero Fernandus cum per omnia manſuetus & pius inueniretur, quadam naturali benignitate fratris inuidia perturbatum animum ſtudebat ad dilectionem fraternam reuocare. Igitur dum Rex Garſias apud Naiaram ægrotaret, Rex Fernandus fraternis commotus viſceribus eum viſere feſtinat. Rex autem Garſias inito conſilio iuſſit ſuis, vt caperent Regem Fredenandum. Sed Fredenandus vt hoc comperit, velociter in patriam ſe recepit. Factum eſt autem conuerſo Rege Fredenando, & ægrotante eum Rex Garſias pro tanto ſcelere mitigando & fratre placando acceſſit humiliter viſitare. Quem viſum Rex Fredenandus Ceiæ in vinculis ponere iuſſit. Sed Rex Garſias callide poſt aliquos dies euaſit, & cum quibuſdam militibus furtim præparatis ad propria remeauit. Qui deinceps Garſias acer & furibundus cœpit aperte manifeſtas occaſiones belli quærere, atque fraternum ſanguinem ſitiens Fernandi fines quouſque attingere poterat, hoſtiliter deuaſtare. Quibus auditis Rex Fredenandus collecto à finibus Gallecie vniuerſo exercitu iniuriam regni vlciſci properat. Tamen legatos idoneos ad Regem Garſiam miſit, quatenus dimiſſis finibus ſuis vteretur pace, & cũ eo mortiferis gladiis confligere nollet. Fratres enim erant; ideoq; vnumquemq; in regno ſuo deceret quiete viuere. Ad hoc etiam tantam ſuorum militũ multitudinem Garſiam ſuſtinere non poſſe, illi prædicit. Porro Rex Garſias ferox & animoſus audita legatione nuncios de caſtris ſuis deſpecta pietate fratris exire imperat, & ſtatim ſubinferendo minas ipſos nuncios cum ſociis, qui pugnam ſubierint, triumphato domino more pecudum ſe rapere in patriam dicit. Præſumebat namq; Rex Garſias de itibus ſuis eo quod tunc temporis, excepto imperio regio, præ omnibus militibus habebatur miles inſignis. Siquidẽ in omni bello ſtrenui militis & boni imperatoris officia nobiliter agere conſueuerat; illexerat quoque ſibi maximam turbam Maurorum, quos tumultus cauſa ſuis ad pugnam ſociauerat. Igitur Rege Fredenando, & à Rege Garſia dies & locus infœlicis pugnæ conſtituitur. Sed iam Rex Garſias in media valle de Mata Porca poſuerat caſtra, cum Fernandi Regis milites noctu deſuper imminentem præoccupant collem. Qui nimirum milites ex cognatione, vel familia Regis Veremundi fuerant, & vbi voluntatem domini ſui Regis Fredenandi auidam Regem Garſiam viuum capiendi potius quam extinctum animaduertunt, inſtinctu Sanciæ Reginæ communem ſibi ſan-

ſibi ſang ıinem vel dominum vindicare ſingulariter anhelabant. Mane itaque facto cum primo Sol refulſiſſet, vndique ordinatis aciebus ingens clamor vtrinque attollitur, inimica pila eminus iaciuntur, & mortiferis gladus res geritur. Cohors tamen fortiſſimorum militum, quos paulò ante tetigi, laxis habenis deſuper incurſantes per medias acies ſecando omnem impetum criſpatis haſtis in Regem Garſiam inferunt, atq; confoſſum, exanimem de equo in terrã præcipitãt. In quo bello duo ex magnis militibus Garſiæ cum eo interfecti ſunt. Rex autẽ Fernandus præcepit ſuis ne fugientes Chriſtianos occiderent volens ciuibus parcere, Vnde factum eſt, vt Sarraceni, qui venerant ad pugnandum dum fugerent, maior pars illorum captiuata eſt. Corpus vero Garſiæ Regis in eccleſia B. Mariæ de Naiara ſepulturæ traditũ eſt, quã ipſe à fundamẽto deuote cõſtruxerat, atq; argẽto & auro ſericiſq; ornamẽtis pulchre ornauerat.

Rex autem Fernandus poſtquam mortuo Rege Garſia & Rege Veremundo ab vltimis finibus Galleciæ vſque Toloſam, omne regnũ ditioni ſuæ ſubactum vider, omne tempus reliquum iam ſecurus de patria in expugnãdis barbaris, & eccleſiis Chriſti decorandis agere decreuit. Igitur anno regni ſui decimoſexto de campis Gotthorũ cum exercitu magno mouens in Portugalem profectus eſt. Etenim ex Luſitania prouincia & Betica barbari erumpentes impie dominabantur in partibus illis. Rex autem Fernandus per omne viræ ſuę tempus hoc immobili mente firmiter ſtatuerat, ſcilicet non prius ab incepto deſiſtere, aut ſemel ſuſcepto labori cedere quam hoc q; efficere conaretur, perfecto fine cõcluderet: ex qua re formido eius corda barbaroıũ ꝑterruerat. Paratis itaq; ſtipendiis omnibus primo impetu oppidum Sena cum circumiacentibus caſtellis inuaſit interfectis barbaris, & ex eis quos voluit in ſeruitutẽ ſibi ſuiſq; redegit.

Triumphato ergo oppido Sena ad debellandam Veſenſem ciuitatẽ accelerat ea ſcilicet cauſa, vt factorum ſuorum reddita vice pro Adefonſo Rege ſocero ſuo interfecto ciuitatis illius barbari ſoluerent debitas pœnas. Erat in ipſa ciuitate ſagittariorum fortiſſima manus, cuius imperũ ſi aliquando milites ad murũ cauſa dimicandi accederẽt, niſi clypeis tabulas ſuperponerẽt, aut aliqua obſtacula fortiora ferre nõ valerent, cum ſagitta ſingularẽ clypeum & loricam pertranſiret. Exploratis igitur omnibus ciuitatis ingreſſibus, poſitiſq; caſtris Rex electos & milites & balearios ad ciuitatẽ circũ tẽdere, & portas obſidere præcepit. Deinde cõmiſſo prælio per aliquot dies cũ magna fortitudine certaretur cepit eam: atq; inuento inibi ſagittario inſigni qui Adefonſum Regem interfecerat, eum manibus & oculis & altero pede priuare iuſſit. Cęteri vero Sarraceni qui gladium euaſerũt, militibus fuere præda. Inde propere mouens caſtra ad Lamecũ ciuitatẽ peruenit, & circumdato exercitu murũ magno conamine irrumpere nititur; q̃ quãuis difficultate loci inexpugnabilis videretur, oppoſitis turribus ligneis, & diuerſorũ generũ machinis, eam breui expugnauit, & Mauros inibi degentes partim gladio interfecit, partim ob diuerſa eccleſiarũ opera anſis ferreis iuſſit cõſtringi. Siquidẽ Rex Fernandus ſolerti ſemper cura prouidebat, vt de victoriarũ ſuarũ ſpoliis ad laudẽ Dei, qui eum victorẽ reddebat, melior pars per eccleſias, & Chriſti pauperes diſtribueretur. Cepit etiã caſtrum ſancti Iuſti ſuper flumen Malua ſitum & Taroca, cum aliis pluribus circumquaq; poſitis, ne in eis cõtra Chriſtianos barbari vlterius præſidia ponerent, ad ſolum viq; detraxit. Quibus triumphatis vt Conimbria illarũ partium maxima ciuitas, quæ iſtis præfuerat, Chriſto ſubiiceretur limina B. Iacobi Apoſtoli petiit: atque in ipſa eccleſia, quæ dicti Apoſtoli corpus cõtinet, triduũ fecit, & vt gentẽ Chriſtianã dignaretur adiuuare, & Conimbriã ciuitatẽ Chriſtiano cultui ſubiugare Apoſtolus Iacobus, deuotis precibus precabatur. Dotataq; ipſa eccleſia multis muneribus Rex Fernãdus diuino fretus auxilio Conimbriã accelerat, poſitiſq; ſuper eam caſtris cõſedit. Exaudiuit Dñs preces Regis Ferdinãdi: & cũ ipſe pugnaret apud Conimbriã martiali gladio, Iacobus Apoſtolus Chriſti intercedẽdo Dñm pro eo pugnabat in cœlo. Et cum per aliquot tẽporis ſpatia infra muros Conimbriæ Sarracenos teneret incluſos, poſitis in giro machinis & arietib⁹ muros ciuitatis in parte fregerat. Quod vidẽtes barbari legatos ſupplicãdo ad Regẽ Fernandũ miſerunt, quatenus Mauris tantũmodo cõcederet vitã, & acciperet vrbẽ cum omni eorũ ſubſtantia. Rex vero Fernandus adquieſcit, & eiectis Sarracenis quadã die Dominica hora tertia ciuitatẽ cepit. Quod hęc ciuitas meritis B. Iacobi Apoſtoli à Rege Ferdinando capta fuerit, ſic manifeſte innotuit. Venerat enim ab Hieroſolymis quidã Græculus peregrinus, qui in porticu eccleſiæ B. Iacobi diu permanẽs vigiliis & orationibus inſiſtebat. Cumq; intrãtes populi laudando, beatũ Iacobum militẽ decantarent, ipſe peregrinus dicere cœpit eũ non fuiſſe militẽ, ſed piſcatorem. Cum vero pernoctaret in oratione, ſubito raptus in extaſi, ei Apoſtolus Iacobus

apparuit, & tenens quaſdam claues manu cum alacri vultu alloquens dixit. Heri, inquit, pia precantium vota deridens dicebas me militem non fuiſſe. Poſt hæc allatus eſt magnæ ſtaturæ ſplendidiſſimus equus ante fores eccleſiæ, cuius nimia claritas totam apertis ianuis eccleſiam perluſtrabat. Quem Apoſtolus aſcendens innotuit peregrino illis clauibus ſe ciuitatem Conimbriam aperiturum, & Regi Fernando in craſtinum circa tertiam diei horam ſe daturum. Quibus dictis Apoſtolus diſparuit. Facto autem mane peregrinis vocatis clericis & maioribus ciuitatis indicauit eis viſionem, & expeditionis ignarus dixit ipſa die Regem Fernandum Conimbriam habiturum. Qui denotato die legatos cum feſtinatione ad caſtra inuictiſſimi Regis dirigentes inuenerunt Conimbriam à Rege Ferdinando captam ea die & hora qua dixerat peregrinus.

Expulſa itaque de Portugali Maurorum rabie, omnes Sarracenos vltra fluuium Mondego, qui vtramq; prouinciam ſeparat, Rex Fernandus armis ire coegit. His vero ciuitatibus, quas de poteſtate paganorum eripuit Seſnandum conſiliis illuſtrem præfecit. Is namque à Benabeth Rege Beticæ prouinciæ cum alia præda ex Portugali olim raptus, multis præclaris commiſſis inter barbaros in ſudãdo in tantam peruenerat claritatem, vt præ omnibus regni ſui barbaris Regi charior haberetur. Quippe cuius neque conſilium neque inceptum vllum fruſtratum fuerat opus. Cæterum vbi relicto Benabeth Seſnandus ad Regem Fredenandum profectus eſt, actis & conſilio & Chriſtianis inſignis & barbaris vſque ad extremum diem valde terribilis fuit Rex vero Fernandus poſt triumphum limina beati Iacobi Apoſtoli cum immenſis donis deoſculans ad Legionenſem vrbem alacriter eſt reuerſus. Vbi magnatorũ ſuorum generalem habens conuẽtum ſtatuit barbaros qui à parte Orientis ex prouincia Carthaginenſi & Cæſaraugustano regno inundantes, munitiones & caſtella ſecus flumen Dorij ſita inhabitabant bello aggredi. Erant autem affinitate loci, confinibus Caſtellæ prædas pecudum & mancipiorum extemplo agentes.

Redeunte igitur anni congruo tempore Fernandus Rex dictas ciuitates & caſtella cum magno exercitu inuadit; captoque in breui caſtro Gormaz, vadum Regis acceſſit. Quod oppidum poſtquam ſuæ ditioni mancipauit, ciuitatem Berlangam quæ cætera circumquaq; poſita protegebat caſtra, animoſus petiit. Sarraceni autem illius ciuitatis, ne præda forent Chriſtianis, nimio terrore concuſſi antequã eos Rex interciperet, murum in diuerſa perforantes relicta turba puerorũ & mulierum fugerunt. Poſt cuius triumphum Rex oppidum Aquilera inuaſit. Caſtro quoq; ſancti Iuſti triumphato, ſanctæ Mariæ munitionem pugnando cepit. Caſtrum etiam Guermos aggrediens ad ſolum vſque deſtruxit. Poſtremum etiam deſtruxit omnes turres vigiliarũ, quæ barbarico more ſuper monte Parrantago erant eminentes; atque municipia quę in valle Porceo Rex ob tuitionem arantium & pecudum conſtruxerat. Cæterum vbi Cantabrienſium confinia à fortitudine barbarorũ ex Celtiberia prouincia, & Toletano regno eructantium fecit ſecura, compactis ex omni regno validiſſimis militum baleariorumq; copiis Carthaginenſem prouinciã Fernandus Rex expugnare intendit. Qui ſuperatis Oniæ alpibus plana etiam loca, quæ Sarraceni detinebant, ferro & flamma vaſtauit. Deinde ſecus oppidum Talamanca caſtra mouens cepit eam, & pleraque loca barbarorum armentis & pecoribus aliiſq; proſperis rebus opulentiſſima occuparunt, agros vaſtauit, multa caſtella & oppida cepit & incẽdit, Mauros maſculos interfecit, & pueros ac mulieres, & omnẽ eorum ſubſtantiam militum prædam eſſe iuſſit. Ciuitatem etiam Complutenſem pertingens depopulatis ferro & flamma vndique illius prędiis circumuenit eiuſdem mœnia caſtris. Complutenſes vero barbari poſtquam infra muros constricti omnes res ſuas de foris direptas murumq; arietibus feriri vident, neceſſario ad Regem Almemonem Toletanũ legatos mittunt, quatenus tantũ hoſtem vel bello propulſando, ſeu muneribus mitigãdo de ſua & regni incolumitate pertractet. Quod niſi celerius faciat, ſe Toletanũ regnum perditurum in proximo ſciat. Barbarus autem ſaniori vſus conſilio immenſam pecuniam auri & argenti & pretioſarum veſtium conglomerat, atque accepta formidinis ſecuritate ad Regis Fernandi præſentiam humiliter properans, excellentiam illius obnixius poſtulat, vt acceptis muneribus fines ſuos vaſtare deſiſtat. Ad hoc etiam & ſe & regnum ſuum poteſtati illius commiſſum dicit. Porro Fernandus Rex quamuis barbarum ficte loqui intelligebat, tamen pro tempore accepta pecunia & Sacramenti ſponſione, vt ſibi eſſet ſubditus, Carthaginenſem prouinciam expugnare deſinens, multa onuſtus præda in campos Gotthorum ſe recepit.

Cumq; iam glorioſa ſecuritate ditatus Legione in ſolio ſuo reſideret glorioſus, vt patrum ſuorum Regis Reccaredi atq; Regis Adefonſi fidem augeret, & opera ad cumulũ

ſuæ fœlicitatis, cum Regina Sancia blandis adit colloquiis, quatenus in ciuitate Legionenſi ſibi ſuiſq; poſteris decenter pararet ſepulturam, quam etiam Sanctorum reliquiis ad ſuam & ſuorum tam præſentis vitæ quam futuræ tuitionem decorare ſtuderet. Hæc ſuggeteos Regina Sancia dicebat ei: Pollet hæc ciuitas ſitus nobilitate, eo quod ſit iucunda terris, ſalubris aere, fluminibus irrigua, pratis & hortis fæcunda, montibus & fontibus deliciosa, arboribus nemoroſa, atque religioſorum virorum habitationi aptiſſima. Decreuerat namq; Fredenandus Rex apud monaſterium Sancti Facundi, quod ſemper carum habebat, vel in Eccleſia ſancti Petri de Arlanza corpus ſuum tradere ſepulturæ. Sed victus petitionibus, ſuæ dilectiſſimæ coniugis ſtatim deputantur cæmentarij, qui aſſidue dent operam in lapidibus dolandis & Eccleſia conſtruẽda tam digniſſimo labori. Tunc Rex Fernandus Legionenſium ciuium precibus inclinatus Zemoram, quæ à Sarracenis deſtructa fuerat, populauit & dedit ei perpetuo bonos foros & nobiliſſimos mores. Exriterant quippe ab antiquo Legioneoſes & Zamorenſes amicitiis copulari, & Almanzor barbarus vtramq; deſtruxerat ciuitatem. Interea Rex Fernandus cum venerabili coniuge, quibus idem inerat ſanctum & firmum deſideriũ, excogitans qualiter de ſanctorum Martyrum corporibus, qui fuerant in Hiſpalenſi ciuitate trucidari pro Chriſti nomine poſſet adipiſci vel vnum, ordinatis per cõfinia rebus cum primo aduenit opportunitas temporis congregato exercitu innumerabili in Beticam & Luſitaniam prouincias, quibus barbarorum Rex Benabeth præerat, hoſtiliter profectus eſt. Depopulatis itaque barbarorum agris, & pleriſq; villis incenſis eidem Benabeth Rex occurrit cum magnis muneribus, eumq; per amicitiam & regni decus obſecrat, ne ipſum regnumq; perſequi velit, ſed illum ſicut cæteros Sarracenos Hiſpaniæ Reges ſubiectum tributariũ dignetur habere. Rex vero Fernandus grandæui barbari precibus flexus omnes idoneos viros, qui ex hybernis conuenerant ad bellandum pro fide vocari iubet, quorum conſilio diſponat, quem finem ſupplicationibus Regis Maurorum imponat, ſed viri prudentes ſuperni diſpenſatione conſilij conſulunt illi, vt barbarum recipiat cum muneribus, & corpus beatæ Iuſtæ martyris, quæ olim apud Hiſpalim cum corona virginitatis & martyrij perrexit ad Chriſtum, prout eius inſidebat animo expeteret ad Legionenſem vrbem transferendum, quod factum eſt petitionibus eius, vt catholicus Fredenandus voluit, aſſenſum præbuit Benabeth: & ei ſe daturum ſanctæ Iuſtæ virginis corpus promiſit. Qua ſponſione accepta poſtquam de expeditione illa glorioſe ventum fuit Legionem, conuocauit Rex miræ ſanctitatis Aluitum Legionenſem Epiſcopum, & Ordonium immutabilem fide, prudentia & largitate Aſtoricenſem antiſtitem, ſimulq; Muoionem comitem, atque Fernandum & Gundiſaluum ſui palatij optimates: & cum manu militum eos ad deferendum ſupradictæ virginis corpus Hiſpalim miſit. Qui venientes cauſam ſuæ legationis Regi Benabeth patefecerunt. Rex itaq; paganus eos cum magno ſuſcipiens honore egit conſilium cum ſuis quid ſupra hoc ageret; & accepto ſuorum conſilio reſpõdit nunciis Regis Fernandi, ſe neſcire vbi eſſet prædictæ virginis & martyris corpus. Tunc beatus Aluitus Legionenſis Epiſcopus vna cum glorioſiſſimo Ordonio Aſtoricenſi Epiſcopo indixerũt triduanum ieiunium ſociis, vt Dominus eis oſtendere dignaretur corpus ſanctiſſimum quod quærebant. Tunc apparuit ambobus Epiſcopis orãtibus Chriſti confeſſor Iſidorus, & oſtendit eis ſui corporis locum, præcipiens vt eum deferrẽt ad ciuitatem Legionenſem decorandam. Sed cum ex licentia Regis Benabeth tumulus beatiſſimi Doctoris Hiſpaniarum Iſidori aperiretur, balſami ros de oſſibus illius exhalauit, & arbores & homines qui aderant, perfudit. Multa etiam alia miranda in ipſo loco & in itinere facta ſunt, dum duceretur Legionem. Delata ſunt beati confeſſoris Iſidori membra Legionem, & in tumulo aureo à Rege Fredenando & Sancia Regina ſuper altare ſancti Ioannis Baptiſtæ venerabiliter collocata, vbi tot miracula ad laudem Chriſti nominis quotidie declarantur, vt ſi quis peritus ea membranis traderet, non minima conficeret librorum volumina.

Poſt aduentum autem ſancti corporis Iſidori ſummi Pontificis in Legionem, quia ciuitas Abulenſis in vaſtitatẽ olim à Sarracenis redacta fuerat, tranſtulit ex ea Rex Fernandus corpora ſanctorum Martyrum Vincentij, Sabinæ, & Chriſtetæ. Corpus ſancti Vincentij martyris cum parte reliquiarum ipſius germanarum Rex Fernandus iuxta techam beati Iſidori Doctoris Hiſpaniarũ honorifice collocauit in Legione. Corpora vero ſanctarum Sabinæ, & Chriſtetæ in eccleſia ſancti Petri de Arlanza tumulauit. Sed magnam ex eis partem Palentiæ contulit. Regina etiam Sancia poſtulante patrẽ ſuum Regem Sanciũ à monaſterio Onienſi tranſtulit, & cũ aliis Regibus Legione ſepeliuit.

Poſt hæc venerabilis Rex Fernandus in defendendo, ampliando ſimul que exornando regno inuictiſſimus Princeps cum in ſolio ſuo Legione reſideret ſerenus, habito magnatum ſuorum concilio generali, vt filij ſui, ſi fieri poſſet, poſt obitum eius quietam ducerent vitam, illi regnum etiam eis diuidere placuit. Dedit Domno Sancio à flumine de Piſorga totam Caſtellam, Naiaram, & Pampilonam cum omnibus regalibus ſibi pertinentibus in montibus Pyrenæis vſque Toloſam. Dedit domno Adefonſo Legionem per flumen de Piſorga, & totas Aſturias de Tranſmera vſque ad flumen Ouæ. Aſtoricam etiam Campos, Zemoram, campum de Tauro, Berizum vſque in villam Vxor in monte Zebrero. Dedit domino Garſiæ totam Galleciam vna cum toto Portugali. Tradidit etiam filiabus ſuis Vrracæ ſcilicet & Geloyræ totum infantaricum cum omnibus monaſteriis, quæ ipſe conſtruxerat, admonens, vt vſque ad exitum huius vitæ ipſas Eccleſias adornarent, & abſque mariti copula viuerent. Religionem etiam Chriſtianam, quam ab infantia deuotè amplexatus fuerat, ſumma cum deuotione cuſtodiens, quam in Legione nouiter conſtruxerat Eccleſiam, & in honore Sancti antiſtitis Iſidori fecerat dedicari, plurimæ pulchritudinis auro & argento lapidibuſque precioſis & cortinis ſericis decorauit. Eandem Eccleſiam mane, veſpere & nocturnis horis atque ſacrificij tempore impigre frequentabat, & interdum cum clericis in Dei laudibus modulando in eccleſia pollenter vices cantoris explebat, quod quia beatus confeſſor Iſidorus Doctor & Legiſlator Hiſpaniarum extiterat, Rex Fernandus ſtatuit, vt in eius Eccleſiæ leges Gotthicæ à Legionenſibus omnibus † diſcernerentur. *ſeruarentur* Colebat etiam Rex Fernandus nimia veneratione Ouetenſem Sancti Saluatoris Eccleſiam, quam multo auro & argento & lapidibus pretioſis ditauit. Eccleſiam etiam beati Iacobi Apoſtoli diuerſis muneribus ſtuduit exornare. Quid plura? neque Fernandus pius & excellentiſſimus Princeps vitæ ſuæ curriculo quicquam carius duxit, quàm vt regni ſuæ Eccleſiæ principales ſuis donis fulgerent, atque omnes per illum non ſolum quiete ac defenſione, verum etiam ſuis laboribus ornatæ & ditatæ forent. Amàbat pauperes peregrinos, & in eis ſuſcipiendis magnam habebat curam. Ad hæc etiam vbicumque monachos, canonicos, clericos, vel mulieres Deo dicatas viuere in paupertate reperiebat, eorum penuriæ compatiens, aut per ſe, vt eos conſolaretur venire, ſeu pecuniam mittere crebro conſueuerat. Vnde factum eſt, vt quadam die ad Eccleſiam Sanctæ Mariæ Legionenſis ſedis Miſſam auditurus veniret, atque inſpiceret ſubdiaconum conſciſſa ſerica tunica miniſtrantem. Poſt hæc per ſingulus diligenter aſpiciens vidit quoſdam pueros clericulos ipſius Eccleſiæ in choro nudis pedibus ſtantes. Qui miſericordia motus plures veſtes ſericas ad miniſterium diuinum eidem Eccleſiæ contulit, & quingentos ſolidos ſeu amplius ad opus calceamentorum Canonicorum in caſtro Iudæorum, quod eſt iuxta ciuitatem, eandem annuatim habendos perpetuo conceſſit.

Poſt hæc cœnobium Sancti Facundi viſitare miſericorditer veniens, dum ibi erat monaſtico contentus ordine cum eiſdem monachis orabat, & cum eis humiliter ſumebat cibum. Cæterum quadam die ex more coram Abbatis menſa, ſuper quam & ipſe Rex recumbebat, allatum eſt domino Regi quoddam vitreum vas vino plenum. Quod iuſſu Abbatis, vt de vino pro benedictione biberet, Rex incaute accipiens, cecidit vas ſuper menſam, & fruſtatim confractum eſt. Tunc Rex anxietate velut magni reatus percuſſus vocat ad ſe vnum de circumſtantibus pueris, & vas aureum precioſis lapidibus inſignitum quo ipſe aſſidue bibebat, ſibi adduci celeriter imperat. Quod ſine mora defertur, & Rex eum accipiens ſe erexit, & fratres ſic allocutus eſt, dicens: En domini mei pro confracto hoc beatis martyribus reſtituo vas. Statuit quoque per vnumquemque annum dum viueret pro vinculis peccatorum ſoluendis Cluniacenſis Cœnobij monachis mille aureos ex proprio ærario dari. Regina autem Sancia vxor eius non minus eo conſimilibus ſanctis operibus inſiſtebat, & ſapientia plena ita ſuberat viro, vt particeps laboris fieret in regno. Dum enim ad bellandos Agarenos Rex Fernandus longe lateq; procederet, Regina Sancia in tantum ei equos, arma & omnia neceſſaria miniſtrabat, vt nihil deeſſet exercitibus Chriſtianis, ſed bonis abundantes viriliter perſequerētur inimicos Chriſti. Quibus rebus benè ordinatis cum expedita manu multorum militum ad Celtiberiæ prouinciæ pagos vaſtandos, ac villas Maurorum diripiendas Rex Fernandus profectus eſt. Non enim volebant ſibi Sarraceni illius prouinciæ reddere ſolita tributa. Cumque ibi diu moraretur, omnia quæ extra munitiones erant, ferro & igne depopulatus, Valentiam ciuitatem acceſſit. Quam breui expugnaſſet, niſi ægritudine correptus decubuiſſet. Omnibus tamen

Celtibe-

Celtiberiæ prouinciæ ciuitatibus & caſtellis in deditionem acceptis almus Doctor Iſidorus ei apparuit, & diem ſui exitus imminere innotuit, & in ipſa corporis valetudine menſe Decembri Legionem delatus, apud ſancti Iſidori confeſſoris Chriſti memoriam orauit. Ingreſſus eſt enim in ciuitatem nono Kalen. Ianuarij, die Sabbatho, & ex more corpora Sanctorum fixis genibus adorans, petebat, vt quia iam terribilis hora mortis ſibi imminere videbatur, ipſis cum Angelicis choris interuenientibus anima eius à poteſtate tenebrarum libera ante Chriſti tribunal ſui Redemptoris illæſa præſentaretur.

Cæterum in ipſa celebri Natiuitatis Domini nocte, cum clerici feſtiuo more natalicium matutinum canerēt, affuit inter eos dominus Rex atque virtute qua poterat concinere cœpit vſque ad vltimum Pſalmum matutinorum. Aduenit nobis, verſus quem tunc temporis more Toletano canebant, ſuccentoribus reſpondentibus. Erudimini omnes qui iudicatis terram. Quod Fernando ſereniſſimo Regi non incongrue veniebat. Quia dum ſibi viuere licuit, regnum catholice gubernauit, & ſe ipſum preſſum pudicitiæ freno funditus eruditum reddidit. Porro illuceſcente natiuitatis filij Dei clara vniuerſo orbi die, vbi dominus Rex ſe artubus deficere proſpicit, Miſſam canere petit, ac percepta corporis & ſanguinis Chriſti participatione ad lectum manibus deducitur ſuſtentantium. In craſtinum vero luce adueniente ſciens quod futurum erat, vocauit ad ſe Epiſcopos & Abbates, & quoſque religioſos viros, & vt exitum ſuum confirmarent, vna cum eis ad eccleſiam defertur ornatus cultu regio, & corona aurea impoſita capiti. Deinde fixis genibus coram altari ſancti Ioannis Baptiſtę, & Sanctorum corporibus, ſcilicet Iſidori confeſſoris, & Vincentij martyris clara voce ad Dominū dixit: Tua eſt potentia, tuum regnum Domine; tu es ſuper omnes Reges, tuo imperio omnia regna cœleſtia & terreſtria ſubduntur. Ideoq; regnū quod te donante accepi, & quamdiu tuæ liberæ voluntati placuit, regi, ecce reddo tibi: tantum animam meam de voragine iſtius mundi ereptam, vt in pace ſuſcipias deprecor. Et hæc dicens exuit regalem clamidem qua induebatur corpus, & depoſuit gemmatam coronam, qua caput ambiebatur, atque, cum lachrymis ſolo proſtratus pro delictorum venia Dominum attentius exorabat. Tunc ab Epiſcopis accepta pœnitētia, & Extremę vnctionis ſacramento peracto, induitur cilicio pro indumēto regali, & aſpergitur cinere pro aureo diademate. Cui in tali pœnitentia permanenti coram prædicto altari duobus diebus à Deo viuere datur. Sequenti autem die, quæ eſt feria tertia, hora diei ſexta, in qua ſancti Ioannis Euangeliſtæ feſtum celebratur, inter manus pontificum, cœlo, vt credimus, tradidit ſpiritum. Sicque in ſenectute bona, plenus dierum, perrexit in pace, era MCIII. cuius corpus humatum eſt cum magna gloria in Eccleſia beati Iſidori ſummi Pontificis in Legione iuxta patrem ſuum Regem Sancium. Regnauit in Legione & Caſtella ſimul annis viginti & octo, menſibus ſex, diebus duodecim. In Caſtella vero priuſquam obtineret regnum Legionenſe, regnauerat fere duodecim annis. Viuente adhuc patre eius Sancio regnare cœpit in Caſtella, & completi ſunt anni regni eius feliciter quadraginta. Regina autem Sancia duobus annis ſuperuixit, & obiit ſexto Idus Nouembris, & iuxta eum quieſcit in Legione.

Poſtquam igitur bonæ memoriæ Rex Fredenandus ſuperſtitibus liberis Sancio, Adefonſo, Garſia, Vrraca & Geloyra extremum clauſit diem, quamquam adhuc viuens pater regnum eis diuiſiſſet, per ſeptem tamen continuos annos inteſtinum bellum † inſolubiliter geſſerunt extincta duobus magnis præliis non modica Gotthorum militum parte. Tanta fuit diſcordia fratrum cupiditate dominandi, quod inter mortales ab initio factum fuiſſe nullus ambigit prudens, niſi aliquis negotiis ſecularibus occupatus, qui lectionis ſtudio nequit operam dare. Scrutare ſedulo Regum geſta, & inuenies, quia ſociis in regno fere nunquam pax diuturna fuit. Porro Hiſpanici Reges tantæ ferocitatis dicuntur fuiſſe, quod cum ex eorum ſtirpe quilibet regulus adultæ ætate iam arma primo ſumpſerit, ſiue in fratres, ſeu in parentes, ſi ſuperſtites fuerint, vt ius regale ſolus obtineat, pro viribus contendere parat.

Vrraca ſiquidem moribus nobiliſſima à patre ac matre fratri Adefonſo fuerat commendata, quem ſemper præ filiis carum habuerant. Rex autem Adefonſus ex quo Legionenſe regnū obtinuit, obediebat ſorori Vrracæ tanquam matri. Cui propter varios imminentes caſus Zemoram vrbem contulit, in qua ſe poſſet à fratrum imminentibus cladibus tueri. Poſt hæc Rex Sancius, vt erat fortis & animoſus, cum magno exercitu ſuorum caſtra mouit cōtra Regem Adefonſum. Rex vero Adefonſus in locū qui Plantata dicitur, occurrit ei cum exercitu ſuo. Inito autem certamine ſuccubuerūt Legio-

nenſes,& ex vtraque parte multa Chriſtianorum millia corruerunt. Deinde Rex Adefonſus maiori manu militum congregata, induxit bellum fratri ſuo Regi Sancio in loco qui dicitur Golpeyar in ripa fluminis Carrionis. In quo bello fortiter vtriſque inſtantibus tanta Chriſtianorum mutua cæde facta eſt ſtrages, vt ſine gemitu excogitari non poſſet. Tandem victus Rex Sancius cum ſuis terga dedit. Rex autem Adefonſus præcepit ſuis, vt non inſequerentur fugientes.

Sed in illis diebus ſurrexerat miles quidam nomine Rodericus Didaci armis ſtrenuns, qui in omnibus ſuis agendis extitit victor. Hic cum iam eſſet magni nominis Regem Sancium adhortatus eſt, dicens: Ecce, inquit, Gallæci cum fratre tuo Rege Adefonſo poſt hodiernam victoriam quieſcunt ſecuri in tentoriis noſtris. Irruamus igitur ſuper eos primo mane illuceſcente die, & obtinebimus ex eis victoriam. Rex Sancius acquieuit conſiliis eius, & reuocato vt potuit exercitu ſuo, illuceſcente die cum quieſcerent ſecuri Legionenſes, irruit ſuper eos; & cum eſſent inermes ceſſerunt pugnæ, & captus eſt Rex Adeſonſus in Eccleſia ſanctæ Mariæ de Carrione, & in vinculis religatus. Vrraca vero nobiliſſima vt audiuit fratrem ſuum Adefonſum captum, timens ne zelo regni ipſum Rex Sancius interficeret, venit velociter & pepigit cum Rege Sancio, vt illi Adeſonſus regnum Legionenſe dimitteret, & iret ad Sarracenos, nunquàm ſine ſui iuſſione viuente Rege Sancio reuerſurus. Acquieuit Rex Sancius: & accepto regno fratris Adefonſum ad Sarracenos ire permiſit, Zemorenſes tamen & quidam nobiles de regno Legionis noluerunt Regi Sancio ſubiici, ſed pro Rege Adeſonſo & Regina Vrraca fortiter reſiſtebant. Rex etiam Sancius fratrem ſuum Garſiam iuniorem cepit,& vt ſibi eſſet ſubditus acceptis obſidibus, & ſacramentis eum dimiſit.

Erant tunc temporis in regno Legionenſi tres fratres nobiles, & ſapientiſſimi, ſcilicet, Petrus Anſuri, Gundiſaluus Anſuri, & Fernanduss Anſuri: quos nobilis Vrraca de beneplacito Regis Sancij cum Adefonſo regno priuato ad Regem Toletanum Almenonem ire fecit. Hoc autem prouida diſpenſatione Dei credimus factum fuiſſe. Cum enim Adeſonſus ad Regem Toletanum Almenonem veniſſet, & vt tantus Rex à barbaro cum honore ſuſciperetur, & circumuallatus globo Maurorum huc atque illuc apud Toletum circumduceretur gratia ſpatiandi, Adefonſus altius quam credibile eſt ingemiſcens, quibus locis, quibuſue machinamentis ciuitas illa Chriſtianorum totius Hiſpaniæ olim ſpeculum à Paganorum manibus erueretur pectoris ſecreto voluebat. Sed cum die quadam Adefonſus ſub vna arborum quaſi dormiens iaceret, & Almenon cum ſuis conſiliariis loqueretur, ſi Toletum fortiſſima ciuitatum poſſet ab aliquo capi, vnus barbarorum intulit, dicens: Si, inquit, per ſeptem annos huic ciuitati continue auferantur fruges & fructus, & in octauo hoſtium obſidione valletur, poterit hæc ciuitas capi. Adefonſus, qui ſe dormire ſimulabat, hæc audiens condebat in corde ſuo. Factum eſt etiam quodam die in magno feſto barbarorum, vt Adefonſus Regi barbaro aſſiſteret cauſa ipſum exhilarandi: & cum appropinquaret Regi Almenoni, capilli verticis Adefonſi erigebantur. Rex autem Almenon eos manu comprimens, iterum atque iterum magis erigebantur. Quapropter barbaro cum ſuis conſilio habito conſulebant ei, vt Adefonſum occideret, eo quod ipſe Toletum capere deberet prognoſtico ſe erigentium capillorum. Rex vero Almenon noluit eos audire, ne fidem ſolitam frangere videretur; ſed vocato ad ſe Adefonſo, dixit ei: Iura, inquit, mihi per Deum tuum, vt me viuente nec mihi, neque regno meo inferas malum. Iurauit Adefonſus, & quod poſcebat barbarus ſe facturum promiſit, & etiam contra omnes hoſtes eius, promiſit ſe omnimodum auxilium & obſequium præſtaturum. Ex hoc factus eſt Adefonſus Almenoni Regi familiarior, & ipſum tenerrime diligebat. Regebatur tunc temporis Adefonſus conſilio ſuprafati Petri Anſuri, & eum tanquam diſcipulus audiebat.

Dum hæc agerentur, Rex Sancius voluit capere Vrracam ſororem ſuam, & horum ipſa præſcia ſe Zemoræ incluſit. Sed Rex Sancius aggregato exercitu magno Legionenſium, Caſtellanorū & Pampilonenſium Zemoram obſedit. Zemorēſes vero Adefonſi Regis domini ſui non ferentes repulſam, eo tempore inuictiſſimi perſtiterunt, & Ariam Gundiſaluum, qui eandem Vrracam nutriebat, ſuper ſe Principem erexerunt, ſicut eis nobilis Vrraca conſtituerat. Et dum Sancius Rex eſſet in ipſa obſidione, egreſſus eſt de ipſa ciuitate magnæ audaciæ miles nomine Vellitus Arnulfi, qui ipſum Regem Sancium ex aduerſo lancea inopinate percuſſit. Qua lancea Rex dolo perfoſſus vitam ſimul cum ſanguine fudit. Idem vero miles qui eum tam audacter percuſſit,

curſu

curſu rapidiſſimi equi Zemoræ receptus eſt. Sed interempto Rege, tunc cerneres ex tanta exercituum audacia, tantaque lætitia, quanta diſperſio, quantaque triſtitia in illo tanto tamque nobili exercitu fuerit. Namque vt quiſque miles per caſtra circumſedebat percuſſus horribili ſonitu, quaſi amens effectus relicto fere omni ſtipendio arripuit fugam, & non ordinate, vt exercitus armis vigiliiſque munitus ſolitus eſt incedere, ſed noctibus diebuſque laborando, omnes in patriam rapiuntur. Cohors tamen fortiſſimorum militum de Caſtella memores ſui generis ac priſtinæ virtutis armis fortiter reſiſtendo exanime domini ſui corpus quantum licebat egregie detulerunt, & regio funere circumuectum apud Onienſe cœnobium magno cum honore ſepulturæ tradiderunt, era M C I X.

Nobilis vero Vrraca concite miſit nuncios ad fratrem ſuum Adefonſum, vt accelераret venire, & accipere regnum ſuum. Egit tamen caute præcipiens nunciis, vt hæc celarent Sarracenis, timens ne forte ſcientes mortem Regis Sancij caperent Adefonſum. Quidam etiam falſi Chriſtiani ſtatim vt mortuum viderunt Regem Sancium præcurrerunt, vt Regi barbaro Almenoni mortem Regis Sancij nunciarent. Præfatus vero Petrus Anſuri cũ eſſet vir prudens, & lingua Arabica eruditus, egrediebatur quotidie quaſi ſpatiando mane & veſperi extra Toletum trium milliariorũ ſpatio vel amplius, & aſpiciebat contra Caſtellam, ſi forte veniret aliquis qui ſibi rumores nunciaret. Sed factum eſt veſpere quodam vt veniret quidam curſor, qui dum eſſet interrogatus ab eo, & Regis Sancij mortem ſibi detuliſſet, adiiciẽs etiam quod hoc volebat nunciare Regi Almenoni, Petrus Anſuri duxit eum extra viam, quaſi habens aliquid interrogare, & amputauit caput eius. Similiter fecit alio nuncio, qui veniebat poſt ipſum. Tertium vero accepit nuncium dominæ Vrracæ, & feſtinauit venire Toletum, & parare equitaturas, ac neceſſaria, quatenus Adefonſus ipſa nocte ſe in patriam † recepiſſet. *forte reciperet.* Et quia Rex Adefonſus promiſerat Regi Almenoni, quod non prius ab eo diſcederet, niſi ei ſuum reditum nunciaret, Adefonſus ipſa nocte Regi Almenoni aſtitit, & ab eo cœpit auxilium militum Maurorum petere dicens, ſe velle reuerti in patriam, vt eſſe ſuis auxilio poſſet, ſed mortem Regis Sancij barbaro nullatenus vindicauit. Barbarus autem patricij hominis iacturæ primo compaſſus, ne in hoſtiles manus rurſus velit incidere monet. Ad hęc Adefonſus fortunam fratris & virtutem ſatis ſe expertum dicit. Tantum vt ſibi Maurorum auxilia præberet quamuis callide, tamen inſtantiſſime ſupplicabat. Barbarus autem illius importunitate tędio affectus dixit ei: Recede modo, quia de hac re alias licentius loquemur. Porro Petrus Anſuri extra Toletum equitaturas caute parauerat antequam portæ ciuitatis clauderentur. Adefonſus autem poſtquam ſe à Rege Almenone quaſi licentiatum vidit, ſcilicet dum ei dixiſſet, recede nunc, à ſuis in conticinio noctis per murum dimiſſus, ſicut erat prouidus, per totam noctem equitando in patriam ſe recepit. Almenon autem cœpit cum ſuis conferre quare vellet ad patriam reuerti Adefonſus. Sarraceni autem barbaro dixerunt, quia fortaſſis de morte fratris acceperat nuncium. Tunc ex definitione conſultum eſt, vt primo mane caperetur, ne forte eſſet in excidium aliquando Toletanis. Facto vero mane miſit Almenon apparitores qui caperent Adefonſum, & cum non eſſet inuentus, atque dictum fuiſſet, eum de nocte fugiſſe, miſit poſt eum milites plures ad capiendum ipſum, qui eo non inuento reuerſi ſunt.

Rex autem Adefonſus Zemoram veniens accerſita ſorore Vrraca aliiſq; illuſtriſſimis viris, habuit cum eis ſecretum colloquium. Quæ profecto Vrraca à pueritia Adefonſum præ cæteris fratribus fraterno amore tenerrime diligebat. Cum enim maior eſſet ætate eum loco matris alebat, induebatque. Pollebat namque Vrraca conſilio & probitate. Quippe quod veritate magis quam opinione poteſt probari ſpretis carnalibus copiis periturique mariti amplexibus de foris ſub laicali habitu, ſed intrinſecus ſub moniali obſeruatione, Chriſto vero ſponſo adhęſit, ac omni vitę ſuę tempore in ornandis auro, argẽto, precioſiſq; gemmis ſacris altaribus ſacerdotalibuſq; ſtuduit veſtimentis. Igitur in ſuprafato colloquio diffinierunt qualiter nuncios per regna Hiſpaniæ mitterent, & ſapienter ſe agerent in diſpoſitione regnorum. Legionenſes autem Gallæci, & Aſtures audientes Regis Adefonſi aduentum, ei cum magna lætitia Zemoram occurrere, ſibi eum Regem ac dominum acclamantes. Rex vero Garſias frater Regis, vt vidit ſui regni Gallæcos ad Regem Adefonſum properare, iratus eſt valde: & cœpit bellum inferre Regi Adefonſo fratri ſuo. Rex autem Adefonſus habito conſilio ſororis Vrracæ & Petri Anſuri, miſit ad fratrem ſuum Regem Garſiam, vt cum eo tractarent de pace. Garſeanus autem vt nuncios fratris vidit, (& erat ſimplicis ingenij) venit ad

Regem Adeſonſum nulla fide de ſecuritate accepta ab eo. Rex vero Adeſonſus Regem cepit Garſiam fratrem ſuum, & in vinculis poſuit, cui prætet licentiam imperandi omnis regius honot exhibebarur. Conſiderabat namque Adeſonſus hunc poſt ſe regnaturum. Obtinuit tunc Rex Adeſonſus regnum Portugaliæ & Gallæciæ fratris ſui.

Poſt hæc Caſtellani nobiles, & Pampilonenſes, cum nullus eſſet ſibi de genere regali, quem dominum poſſent habere, venientes ad Regem Adeſonſum, eum Regem fecerunt, hac tamen conditione interpoſita, vt prius iuraret, quod nunquam fuerat in conſilio mortis Regis Sancij fratris ſui. Cumque nullus eſſet, qui iuramenrum à Rege auderet accipere, ſuprafatus Rodericus Didaci ſtrenuus miles iuramentum a Rege accepit. Quapropter Rex Adeſonſus ſemper habuit eum exoſum. Poſtquam autē Rex Adeſonſus fratrum ſuorum regna obtinuit, ſapientiſſimam ſororem ſuam Vrracam Reginam fecit vocari, cuius prudenti conſilio diſponebat quæcumque erant gerenda in regno. Tam ſapienter Rex Adeſonſus tegni geſſit gubernacula, vt omnes poteſtates, nobiles, diuires, vel pauperes, qui erant in regno, etant in quiete, ita quod non auderet vnus contra alterum litem mouere, nec aliquid mali facere. Pater erar & defenſor omnium Eccleſiarum, & per omnia Catholicæ religionis cultor. Tam terribilis fuit omnibus male agentibus, quod nequaquam auderent apparere in conſpectu Regis. Tanta pax fuit in diebus quibus ipſe regnauit, vt vna ſola mulier portans aurum vel argentum in manu ſua per totum regnum eius, tam in mōtibus quam in campis, non inueniret qui rangeret eam, vt aliquid mali facetet ei. Negociarores & peregrini tranſeuntes per regnum eius nihil verebanrut, quia non erat aliquis qui eos moleſtare auderet. Studuir etiam facere omnes pontes, qui ſunt Lucronio, vſque ad ſanctum Iacobum.

Factum eſt aurem cum Rex Cordubenſis Regem Almenonem impugnarer, Rex Adeſonſus congregaro magno exerciru, venir verſus Tolerum. Rex Almenon vt hoc audiuit, timuit valde, & miſit nuncios ad Regem Adeſonſum, qui ei ad memoriam reducerent bona quæ fecerar ei barbarus Toletanns, & eum ſupplicarent pro pace. Rex Adeſonſus honorifice ſuſceptis nunciis barbaris dixit eis: Reuertimini ad dominum veſtrum Almenonem, & dicite ei, quia ad auxilium eius venio contra Regem Cordubenſem. Recordetur quia dum ſecum eſſem quadam die adiurans me interrogauit, vr dicerem ei, quid facerem ſi regnum patrum meorum haberem. Ego vero reſpondi ei, quod aggregato magno exercitu propetarem adiuuare ipſum contra omnes aduetſarios eius. Quod dum Almenoni hæc nunciata fuiſſent, lætatus eſt valde, & miſſis ſibi famulis ſuis, qui Toleto fuerant detenti, & muneribus magnis, perrexit cum eo contra Cordubenſes. Sed Rex Adeſonſus omnia, quæ in circuitu Cordubæ erant, ferro & flamma deuaſtans, cum infinita præda Legionem reuerſus eſt. Tunc accepir vxorem nomine Conſtantiam, ex qua genuit Vrracam, quæ fuit vxor comiris Raymundi. Poſt cuius mortem duxit vxorem nomine Bertam, de Tuſcia oriundam. Quarram quoque duxit nomine Eliſabeth, filiam Ludouici Regis Franciæ, ex qua genuit Sanciam coniugem comitis Roderici & Geloytam, quam duxit Rogerius dux Siciliæ. Quintam quoque duxit nomine Beatricem, quæ poſt mortem Regis in ſuam partiam repedauit. Habuit etiam duas concubinas nobiliſſimas, priorem Xemenam Munionis, ex qua genuit Geloyram vxotem comitis Toloſani Raymundi: & Raymundus genuit ex Geloyra Adeſonſum Iordani. Habuit etiam Rex Adeſonſus ex prædicta Xemena Munionis filiam nomine Tharaſiam, vxorem comitis Henrici, & Henricus genuit ex ea Vrracam, Geloyram, & Adeſonſum, qui fuit Rex Portugalenſium. Poſteriorem quoque Rex Adeſonſus habuir nomine Zaydam filiam Benabeth Regis Sibiliæ: ex hac genuit Sancium, qui fuit mortuus in lite de Veles.

Habuit Rex Adeſonſus pacem cum Almenone Rege Toletano; quamdiu ipſe barbarus vixit: & fecit ei gratiam & honorem. Poſt obitum vero Almenonis Rex Adeſonſus cœpir expugnare ciuitatem Toletum, & per ſeptem continuos annos abſtulit ipſi ciuitati fructus & fruges. Anno autem octauo cum diuino adiutorio cepit ipſam ciuitatem Toletanam, quæ olim fuetat matet & gloria regni Gotthorum. Poſt hæc cepir Talaueram, Sanctam Eulaliam; Maquedam, Alphamin, Argenzam, Magenzam, Mageritam, Olmos, Canales, Caſatalipham, Talamancam, Vzedam, Godalphaiaram, Fitam, Ribas, Caracoyam, Moram, Aluede, Conſogram, Veles, Maſatrigo, Concham, Almodouar, Alaerh, & ex alia parte cepit Cautiam, Vlisbonam, Sintriam, Santarem. Populauit etiam Rex Adeſonſus totam Strematuram, & totam Ca-

ſtellam,

ſtellam, & ciuitates & villas, quarum nomina hæc ſunt, id eſt, Salmantica, Abula, Coca, Olmedo, Medina, Secobia, Iſcar & Colar. Perluſtrauit Rex Adefonſus omnes ciuitates Sarracenorum, & deuaſtauit & deprædatus eſt multa caſtella ipſorum, & fecit ſibi tributarios omnes Hiſpaniæ Sarracenos. Qui ad tantam deuenit gloriam, vt Imperatorem Hiſpaniæ faceret ſe vocari. Eodem tempore Rodericus Didaci miles ſtrenuus pugnauit cum Petro Rege Aragonum in campo, & cepit eum. Poſt hæc obſedit Valentiam, & cepit eam. Deinde vicit barbarotum Regem Buchar, & inrerfecit multa millia Sarracenorum. Rex autem ſuprafatus Garſias frater Regis Adefonſi cum eſſet in vinculis ægrotauit, & minuit ſe ſanguine. Sed cum nunciatum fuiſſet Regi Adefonſo fratrem ſuum grauiter ægrotare, doluit valde, & iuſſit eum extrahere à vinculis, & ducere Legionem. Per viginti annos tentus fuit Rex Garſias in vinculis, & cum Rex Adefonſus non habetet filium qui ſibi ſuccederet, ad hoc ſeruabat Regem Gatſiam, vt regnaret poſt ipſum. Timebat tamen à vinculis eum extrahere, ne pararet rebellionem, & turbaretur regnum. Rex autem Garſias cum veniret Legionem in itinere mortuus eſt: cuius fuoeri ambæ ſorores, Vrraca ſcilicet & Geloyra more regio occurreotes, & Renerio Romanæ Eccleſiæ Legato, qui poſtea Papa effectus eſt, & cum Bernardo Toletano Archiepiſcopo, aliiſq; comprouincialibus Epiſcopis & Abbatibus Legione Synodum celebrabat, omnibus pro eius anima Deo ſalutarem hoſtiam offerentibus, corpus eius in eadem vrbe cum patribus ſuis ſepulturæ honorifice tradidetunt, era M C X X I X.

In prædicta vero Synodo almi Sacerdotes de fide Catholica colloquẽtes ſtatuetunt, vt ſecundum regulam beati Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi eccleſiaſtica officia in Hiſpania regereotur. Statuerunt etiam vt ſcriptores de cætero Gallicam litteram ſcriberent, & prætermitterent Toletanam in officiis eccleſiaſticis, vt nulla eſſet diuiſio inter miniſtros Eccleſiæ Dei. Eo tempore Rex Adefonſus offeodit grauiter Comitem Caſtellanum, Garſiam de Cabrera: & cauſa placandi ipſum, dedit ei Geloyram ſororem ſuam in vxorem, & pacificauit totum regnum, quod in ſeditionem vertebatur. Videns etiam Rex ſe non habere filium qui regnaret poſt ipſum, tradidit filiam ſuam primogenitam Vrracam nobiliſſimo viro comiti Raymundo, qui erat de regali genere Gotthorum, vt de tali coniugio Regum ſemen ſuſcitaretur. Comes Raymundus de coniuge ſua Vrraca genuit ptimogenitam filiam Sanciam, & ſecundo Adefonſum. Tunc comes Raymundus de præcepto Regis Salamanticam populauit. Obiit glorioſa Regioa Vrraca Fernandi: & Legione in eccleſia beati Iſidori ſepulta eſt. Soror quoque eius Geloyra Fernandi, obiit, & Legione iuxta ſororem ſepulta eſt.

Cum igitut Rex Adefonſus regnaret ſecurus, cum tantis proſperitatibus accepit filiam Regis Benabeth, vt præmiſſum eſt quaſi pro vxore, & genuit ex ea Sanciam. Deinde habito conſilio cum Benabeth euocauit ad Hiſpaniæ partes, barbaras, tranſmarinas gentes, quæ Almorabides ſiue Almophades vocantur. Putauerat eoim Rex Adefonſus, quod prædictæ gentes pugnarent cum cæteris Sarracenis, & mutuo gladio barbari delerentur. Sed ipſi Sarraceni Almophades partim gladio, partim conſilio ipſos Hiſpaniæ Sarracenos in ſuam concordiam redegetunt: & conſtituerunt ex genere ſuo Regem, quem Miramamolinum honoris gratia vocauerunt. Facta igitur concordia inter Sarracenos, Hiſpanos, & Africanos, ipſi batbari ceperunt Regem Adefonſum grauiſſime moleſtare, & omnino illi tributa ſolita denegare. Primo Regem Benabeth occiderunt, eo quod eſſet occulte Chriſtianus, & Regi Adefonſo nimio amore coniunctus. Deinde congregato innomerabili agmine Maurorum, Chriſtianotum fines deprædari cœperunt. Comes autem Garſias & Comes Rodericus occurrerunt Sarracenis cum exercitu magno. Et finito bello in loco, qui Roda dicitur, ceſſerunr bello Chriſtiani, & multi ibi perierunt ex noſtris. Poſt Miramamolinus congregata nimia Maurorum multitudioe fines Chriſtianorum intrauit. Occurrit autem ei Rex Adefonſus cum exercitu ſuo in loco, qui dicitur Barduzo, id eſt, ſacralias, commiſſo prælio innumerabilis multitudo de noſtris corruit. Rex autem Adefonſus in hoc mirabilis habebatur, quod cum victus fuiſſet, magis animabatur ad bellum. Vnde eodem anno magno exercitu congregato vſque Sibilam venit, & innumerabiles ſtrages fecit, & in pace reuerſus eſt. Erat cum Sarracenis Comes Garſias Ordonij, qui Agarenos ad prælium fortiter animabat. Cuius conſilio Rex Miramamolinus inæſtimabili ſuorum multitudine conglobata Regis Adefonſi adiit hoſtiliter regnum. Rex vero Adefonſus cum multo-

rum Chriſtianorum agmine venit illi obuiam ad caſtrum quod vocatur Ocles, & inito inter ſe prælio, cum à mane vſque ad noctem inuincibiliter dimicatum fuiſſet, tanta millia ex vtraque parte corruerunt, quod præ ſui multitudine dinumerari non poſſent. Ibi de noſtris occubuit Sancius Regis filius, & comes Garſias Fernandi, & comes domnus Martinus, & alij plures. Perquiſiuit autem Rex Adefonſus à ſapientibus, quare ſui milites non poterant laborem exercitus tolerare. Reſponſumque eſt illi: quia eo quod erant balneis dediti, & admodum delicati. Tunc Rex fecit balnea ſui regni deſtrui, & milites variis exercitiis inſudare. Poſt hæc Rex Adefonſus labori cedere neſcius congregato Gallorum & ſuorum exercitu inæſtimabili fines Maurorum inuaſit, & regem Miramamolinum Cordubæ obſedit. Rex vero Miramamolinus miſit ei legatos pro pace, promittens de omnibus ciuitatibus ſuis, quæ ſunt citra mare, Regi Adefonſo ſoluere tributa. Dum hæc agerentur, Sarracenus quidam inſignis nomine Abadella, cum manu forti barbarorum de nocte irruit ſuper caſtra Regis Adefonſi. Sed concurrentes noſtri ad arma, ipſum Abadella viuum ceperunt, & de ſuis multitudinem nimiam occiderunt. Sequenti vero die ipſum Abadella iuſſit Rex Adefonſus videntibus Mauris, qui erant ſuper murum Cordubæ, fruſtatim ſcindi, & igne cremari, quia occiderat Benabeth ſocerum Regis, de illis etiam qui capti fuerant cum illo, & erant familiares eius, igne comburi iuſſit. Vnde territi Sarraceni de ſoluendo tributo cum Rege Adefonſo firmiter pepigerunt, & illi auri, argenti, lapidum pretioſorum & ſericarum veſtium immenſos theſauros obtulerunt, & reuerſus eſt Rex in patriam cum multis opibus & gloria magna. Rex vero Miramamolinus reuerſus eſt Marrochos regalem ſedem regni ſui, & quamdiu vixit Rex Adefonſus, non appoſuit venire in Hiſpaniam.

Rex autem Adefonſus multa gloria ditatus & opibus tranſcendit Hiſpaniæ Reges, qui fuerant ante ipſum: & regnum ſibi ſubditum in pace & in fide Catholica confirmauit; & de cætero dum vixit conſtituta tributa per vnumquemque annum à Sarracenis accepit. Poſt hæc decidit in lecto, & per annum vnum & ſex menſes integros ægrotauit: & quamuis eſſet infirmus qualibet die aliquantulum equitabat iuſſu medicorum, vt aliquod corporis leuamen haberet, & ne faceret de ſua valetudine lætitiam Sarracenis. Sed octauo die antequam moreretur, fecit Deus in Legionenſi vrbe in eccleſia ſancti Iſidori prodigium magnum. In natiuitate quidem ſancti Ioannis Baptiſtæ hora ſexta, lapides qui ſunt ante altare ſancti Iſidori, vbi tenet ſacerdos pedes, quando Miſſam celebrat, non per iuncturas lapidum, ſed per medias petras cœperunt manare aquæ videntibus cunctis ciuibus tam maioribus, quam minoribus, vna cum Epiſcopis, videlicet, Petro Legionenſi, & Pelagio Ouetenſi; & hoc fuit factum tribus diebus, quinta feria, ſexta & Sabbatho. In quarta vero die, quæ erat Dominica, prædicti Epiſcopi induerunt ſe pontificalibus indumentis, & omnis eccleſiaſticus ordo ſacris veſtimentis ornatus, ſinguli cereos habentes in manibus, vna cum ciuium & populi multitudine facta proceſſione ab eccleſia ſanctæ Mariæ, vſque ad altare beati confeſſoris Iſidori, intrauerunt eccleſiam ſancti Iſidori, dantes voces cum lachrymis, laudantes mirabilia noſtri Saluatoris. Peracto itaque ſermone à prædicto Pelagio Ouetenſi Epiſcopo, & celebrata Miſſa à Petro Legionenſi Epiſcopo, acceſſerunt prædicti Epiſcopi ad locum vbi erat aqua, & ipſi Epiſcopi biberunt ex ea; & totus populus ſimul. Poſt hæc ſtatim aquæ fluere ceſſauerunt. Iuſſerunt tamen ipſi Epiſcopi, vt de illa aqua in vaſibus vitreis ſeruaretur in teſtimonium: & quamuis multi ad honorem beati Iſidori curati fuerint infirmi ex potu illius aquæ, tamen hoc ſignum tribulationes & luctus oſtendiſſe videtur, quæ poſt mortem prædicti Regis illi Eccleſiæ atque Hiſpaniæ euenerunt. Et ideo quidam ſapientes autumant, quod lapides lachrymas quaſi plorantes produxerunt. Etenim per Regem Aragonium Petrum poſtea ipſa eccleſia ſpoliata fuit, multis poſſeſſionibus & theſauris atque pars regni maxima deuaſtata. Igitur Rex Adefonſus ſeptuageſimo vitæ ſuæ anno accepto corporis & ſanguinis Domini ſacramento, obiit Toleto quadrageſimo tertio, ex quo regnare cœpit. Tunc Comites ſimulque omnes populi decaluatis capitibus, ſciſſis veſtibus, ruptis mulieres faciebus, cum magno gemitu & dolore cordis dabant voces, dicentes: Cur paſtor oues deſeris? Nam commendatum tibi gregem & regnum inuadent Sarraceni & crudeles homines. Poſt viginti autem dies deduxerunt eum in territorium Ceiæ, & omnes Archiepiſcopi & Epiſcopi vna cum cæteris nobilibus regni ſepelierunt eum in Eccleſia ſanctorum Facundi & Primitiui, iuxta vxores ſuas, ſcilicet, Agnetem, & Conſtantiam. Hanc quidem eccleſiam prædictus Rex Adefonſus dum viueret, multis inſignibus ditauerat,

uerat, libertatibus donauerat, & multis prædiis ampliauerat. Regina vero Eliſabeth eius vxor Ludouici Francorum Regis filia Legione in eccleſia ſancti Iſidori ſepulta quieſcit.

Era M C X L V I. Adefonſus filius comitis Raymundi & Vrracæ Reginæ filiæ Regis Adefonſi cœpit in Gallecia regnare. Eo tempore facta eſt perturbatio magna in Hiſpania, eo quod Regina Vrraca regere volebat regnum paternum ſine filio Adefonſo. Siquidem Pampilonenſes videntes diſſenſionem regni, quidam militem Garſiam Ramiri ſuper ſe Regem erexerunt. Erat tunc temporis in Aragonia Rex Petrus, qui amore Vrracæ Reginæ fecit ſe vocari Regem Adefonſum. Vrraca vero Regina habebat ſecum comitem Henricum, qui præerat Portugaliæ, cuius conſilio miſit ad Regem Aragonenſem, vt properaret eam accipere in vxorem, & obtineret regnum. Venit igitur Rex Aragonum cum magna manu militum, & Reginam Vrracam accepit vxorem. Cumque Rex vellet obtinere Gallæciam, obuiauit ei cum larga manu militum, comes nomine Gomez, in loco qui dicitur, Campo de Spina. Initoque certamine captus eſt comes Gomez, & à comite Henrico in ipſo loco occiſus. Gallæci autem dolore nimio perturbati vna cum Rege ſuo Adefonſo conſtituerunt diem & locum, vbi cum Rege Aragonenſium dimicarent, & conuenerunt inter Aſtoricam & Legionem in loco, qui dicitur, via de Angos, vbi acriter præliari cœperunt, & multi tam de iſtis, quam de illis corruerunt. Tandem ceſſerunt Gallæci, & ſe fugæ commiſerunt. Tamen Gallæci de ſua iuſtitia confidentes, miſerunt ad Regem Aragonenſem, dicentes, quod volebant iterum in campo cum eo confligere. Rex autem Aragonenſium erat in arcto poſitus, eo quod videret Gallæcos & Aſtures pro domino ſuo mori paratos, & Caſtellani nullum ſibi ferrent ſubſidium. Defecerat etiam ſibi cenſus, eo quod primo largiſſima manu dederat militibus, & ad præſens non erat ei quod largiretur. Vnde factum eſt, vt de conſilio comitis Henrici, & Reginæ Vrracæ quaſdam nobiles eccleſias, quas Rex magnus Fernandus & filius eius Rex Adefonſus theſauris ditauerant, ſpoliaret: etiam ad aurum ſepulchri beati Iſidori mitteret manum: quod ſibi & principibus ſuis à Deo & ab hominibus in magnum ſcandalum ceſſit. Omnes enim nobiles & ignobiles ipſum, & ſuos infideles, & ſacrilegos conclamabant. Dum hæc agerentur venit illi nuncius, quod Sarraceni regnum Aragoniæ denaſtabant. Feſtinauit itaque Rex eis obuiam procedere, & in loco qui dicitur Fraga, commiſſo prælio à Sarracenis occiſus eſt. Tamen nec viuus nec mortuus de cætero potuit inueniri. Adefonſus autem filius Vrracæ Reginæ properauit cum exercitu magno Gallæcorum, & concordantibus cum eo Legionenſibus & Caſtellanis obſedit matrem ſuam Reginam Vrracam in turribus Legionis: quæ poſt paucos dies filio ſe tradidit, & multis honoribus fuit ab eo ſublimata dum vixit, & mortua eſt præfata Regina Vrraca, era M C L X I V. Habebat ſororem nobiliſſimam Adefonſus nomine Sanciam, quam ea hora qua à Legionenſibus & Caſtellanis eſt confirmatus in Regem, ſecum ſedere fecit, & Reginam vocari iuſſit. Hæc ſapientiſſima Regina Sancia quamdiu vixit in virginitate permanſit, Chriſti eccleſias multis inſigniis decorando, monaſteria conſtruendo, & Chriſti pauperes recreando. Igitur Rex Adefonſus confirmatus in Regem ſancte ac catholice ſe & ſuos regere ſtuduit. Fecit etiam congregari Epiſcopos & omnes Barones regni ſui in Legione, & † imponere ſibi coronam ſecundum legem Dei, & conſuetudinem *imponi* regum priorum. Ab illa die vocatus eſt Imperator Hiſpaniæ, & dilexit iuſtitiam, & glorioſe dotauit Eccleſias imperij ſui. Habuit ſucceſſiue vxores legitimas, ſcilicet Berengariam, Beatricem, & Ricam. De Berengaria genuit plures filios & filias: ex quibus quatuor remanſerunt, ſcilicet, Sancius, Fredenandus, & Eliſabeth, quam duxit Ludouicus Rex Francorum vxorem & † Beatricem, quam duxit vxorē Rex Sancius de Nauarra. *Menciam* Poſtea ex quadam domina nobiliſſima nomine Maria genuit Stephaniam pulcherrimam puellam. Felicia tempora imperator Adefonſus duxit dum vixit, & terras Maurorum multoties inuaſit, & non fuit in Hiſpania qui poſſet reſiſtere illi. Erat quædam nobiliſſima, & opulentiſſima ciuitas barbarorum, in maritimis mediterranei maris Almeria: quam imperator Adefonſus deprædatis omnibus aliis oppidis barbarorum obſedit, & etiam Genuenſes & Venetos per mare ad obſidionem illius vrbis conuocauit. Cepit eam Imperator Catholicus in ore gladij, & omnes theſauros ipſis dedit Venetis & Genuenſibus, & ciuitatem retinuit ſibi. Captiuos autem Sarracenos dedit Raymundo comiti Barchilonenſi, qui venerat ad obſidionem vrbis, & licet theſauri eſſent infiniti Imperator nihil ſibi retinuit. Quippe nobiliſſimum animum ſuum in tantum largitate decorauerat, vt omnes theſauros pro nihilo duceret, & ſtatim tri-

bueret cuncta, niſi eſſent ſapientes ſui, qui ei neceſſaria reſeruabant. Poſt aliquot annos fuit ciuitas Almeria in ſuo dominio, atque ad vltimum funditus, deſtruxit eam. Obſedit etiam Cordubam ciuitatem magnam ſolium regni barbarorum, & egreſſi Sarraceni ad eum, tradiderunt ei ciuitatem, ita tamen quod ipſi Sarraceni habitarent in ea, & Chriſtiani eſſent in arce ipſius ciuitatis. Sarraceni autem licet iurauerint Imperatori noſtro, vt eſſent ei fideles vaſſalli & filiis eius, tamen tempore procedente mentiti ſunt ei, quia nunquam Sarracenorum Reges fidelitatis pactum ſeruauerunt Chriſtianis. Cepit tunc Imperator caſtrum fortiſſimum Montor, & poſuit in eo præſidium fortiſſimorum virorum. Poſt hæc obſedit Baeciam, & Sarraceni ciuitatis illius fortiter reſiſtebant. Et quia Imperator tota mente diligebat Dominum, etiam Sanctorum auxilium manifeſtum meruit habere, ipſe dilectus à Deo. Nam cum milites ſui defluxiſſent ab eo, & eſſet cum paucis, atque innumerabiles Sarraceni conglobati accederent, vt ipſum cum ſuis raperent, apparuit ei beatus confeſſor Iſidorus dum dormiret, & confortauit eum dicens, ſe datum eſſe domino illi, & ſuo generi defenſorem, & ne timeret multitudinem Sarracenorum hortabatur, ſed viriliter primo mane cum Sarracenis confligeret, quia ſicut fumus euaneſcerent à facie eius, & in ipſa die eandem caperent ciuitatem. Imperator antem tanta viſione confortatus in Domino, primo mane inito certamine cum barbaris, ſtatim terga dederunt Sarraceni noſtris relicta innumerabili multitudine ſpoliorum, ſtatimque Sarraceni eiuſdem ciuitatis tradiderunt illi vrbem, pro vita tantummodo ſupplicantes. Imperator autem deſtruxit ipſam Baeciam, & multa caſtella Maurorum, & terras deſtruxit, & captiuanit, & occidit, vt ſibi viſum fuit. Poſt hæc reuerſus Legionem cum magna gloria, ſtatuit confraternitatem fieri in ipſa ciuitate ob memoriam tanti miraculi, & ob honorem ſancti Iſidori confeſſoris. Reparauit etiam theſauros, & hæreditares pro parte magna, quas Rex Aragonum, & comes Henticus abſtulerant ab eccleſia prædicti confeſſoris, & eandem eccleſiam, quæ adhuc in iure conſiſtebat regali, conſecrauit Domino, tradens eam perpetuo iure Canonicis regularibus. Tantam illi Dominus gratiam & gloriam contulit, vt omnes Hiſpaniarum Reges & Principes Chriſtiani, & barbari ſuo imperio ſe ſubderent. Etenim Rex Garſia de Nauarra & Raymundus comes Barchilonenſis, qui tunc Aragonenſe regebat regnum, & Reges Sartacenorum ſcilicet Abephandil, & Zaphadola, & Rex Lupus vno & eodem tempore eius vaſſalli fuerunt. In tanto imperij culmine ſublimatus nunquam aliquem ſubditum oppreſſit, ſed multos de theſauris ſuis glorioſe ditauit, & libertares & immunitates eccleſiis & oppreſſis pauperibus contulit.

Quam ſedulus fuerit in iuſtitia facienda, & ſuperborum audacitare, & contumacia extirpanda, ex hoc poteſt aduerti, quod cum quidam nobilis in Gallæciæ partibus nomine Fernandus, cuidam ruſtico hæreditatem ſuam auferens ei ininriam intuliſſet, ipſe Toletum ad Imperatorem properans de dicto milite querimoniam fecit. Imperator autem ſtatim per ipſum ruſticum ſuis litteris præcepit ei, vt viſis litteris ſtatim ruſtico iuſtitiam exhiberet, mandans maiorino terræ, vt cum ruſtico veniret ad militem, & videret qualiter ei iuſtitiam exhibebat, & hoc ſibi reſcriberet. Miles vero, qui erat nobilis & potens, vt ruſticum vidit cum litteris Imperatoris, ſuccenſus ira cœpit ruſtico mortis inferre minas, nolens illi ſatisfacere. Reuerſus eſt autem ruſticus ad Imperatorem Toleti inferens teſtimoniales litteras maiorini, quod noluerit illi miles iuſtitiam exhibere. Imperator vt hæc audiuit, vocatis ſecretariis ſuis, præcepit eis, vt ipſum dicerent ægrotare, & nullum permitterent intrare cubiculum eius. Præcepit etiam ſibi & duobus militibus tantum ſecrete parari equos, & diebus ac noctibus nullo alio ſciente, ad Gallæciam propetauir. At vbi ventum eſt ad locum, vbi præfatus miles erat, vocauit Imperator ſecrete maiorinum terræ, & diligenter ab eo, & ab aliis ſuper facto militis & ruſtici perquiſita veritate, fecit vocari plures, & ſtans ad oſtium militis, miſit ad eum dicens: Egredere, quia vocat te Imperator. Quod miles vt audiuit, nimio timore perterritus, intelligens quod futurum erat, fugere parauit; ſed præuentus à miniſtris Imperatoris captus eſt, & eo iubente in oſtio domus ſuæ ſuſpenſus. Tunc Imperator manifeſtauit ſe in Gallæcia, & totam patriam ipſam pacificauit. Tantus inuaſit terror omnes magnates totius imperij ex hoc facto, videntes zelum & animoſitatem Imperatoris in iuſtitia facienda, vt nullus eſſet qui minimo vel magno inferret iniuriam, quin ſtatim ei ſatisfacere feſtinaret.

Poſt hæc quidam maligni detractores cœperunt Ludouici Regis Francorum auribus inſtillare, quod Eliſabeth vxorem eius Imperator Adefonſus genuerat de viliſſima concubina. Vnde ipſe Rex turbatus, ſimulans ſe cauſa orationis ad ſanctum Iacobum ve-

bum venire, venit in Hiſpaniam cupiens experiri, vtrum verum eſſet, quod ſibi maligni dixerant dettactores. Addiderant enim quod ipſe imperator Adefonſus erat vilis perſona, & nullius momenti inter ſuos. Denegauerat etiam ei coniux eius Eliſabeth thorum coniugalem, eo quod ita Rex Ludouicus improperabat ſibi. Imperator autem Adefonſus vt audiuit aduentum generi ſui Regis Ludouici, præcepit Regi Nauarræ, & comiti Barchinonæ, vt omnem gloriam Hiſpaniæ exhiberent ei. Sed vbi Rex Ludouicus venit Legionem, occurrit ei Imperator Adefonſus eum tam glorioſo apparatu, quod ipſe Rex Ludouicus, & Franci, qui cum eo venerant, obſtupuerunt. Venit Imperator cum eo vſque ad Sanctum Iacobum, & direxit nuncios per totum imperium ſuum ad omnes nobiles Chriſtianos, & barbaros, quatenus Toletum ad eius ciuitatem & curiam conuenirent; ſed cum reuerſi à Sancto Iacobo Imperator & Rex Ludouicus, venirent Toletum, atque omnes Reges barbarorum, & Chriſtianorum Principes occurrerent Imperatori manus eius oſculantes, vltra quam credi poteſt Ludouicus admirans, dixit Imperatori: Per Deum, inquit, iuro, quod non eſt gloria ſimilis huic in toto mundo. Siquidem tantus erat apparatus holoſericarum cortinarum, & tentoriorum per agros extra vrbem Toletanam, & diuerſorum inſignium copia, quod à nullo poterant æſtimari. Tantus erat nobilium virorum conuentus, quod à nullo poterat dinumerari. Tanta offerebantur dona auri, argenti, lapidum pretioſorum, ſericarum veſtium, & equorum Regi Ludouico & ſuis, quod præ multitudine illis tædium generabant. Imperator autem conuerſus ad Regem Ludouicum, dixit ei: Certe Rex Francorum vides, & ipſe potes veritati teſtimonium perhibere, quod mentiti fuerunt, qui mihi & filiæ meæ coram te in Francia dettaxerunt. Filia mea eſt quam genui ex imperatrice Berengaria, quæ filia fuit huius præſentis Barchinonenſis comitis Raymundi. Præſens erat cum multo gloriæ apparatu comes Raymundus, & dixit Ludouico Regi: Habeas in magno honore & reuerentia Eliſabeth neptem meam, alioquin eum auxilio præſentis domini mei Imperatoris Adefonſi promitto me tibi Pariſiis in paruo ponte campale inferre bellum. Rex Ludouicus dixit eis: Gratias ago Deo, & omnibus Sanctis eius, qui de nobiliſſimo ſanguine veſtro filiam veſtram mihi dignatus eſt dare vxorem, quam ſemper dum vixero modis omnibus honorabo. Multa donaria oblata fuerunt tunc nobiliſſimo Ludouico Regi Francorum, ſed nihil inde accipere voluit, niſi quendam ſmaragdum magnum, lapidem pretioſum cogente Imperatore Adefonſo, quem Rex Zafadola detulerat. Reuerſus eſt itaque Rex Ludouicus in Franciam cum honore & lætitia magna, & hunc pretioſum lapidem, quem detulerat ab Hiſpania, monaſterio beati Dionyſij contulit; vxorem quoque ſuam Eliſabeth tenerrimè dilexit, & modis quibuſcumque potuit honorauit. Hæc poſt obitum ſuum in Ecclesia beati Dionyſij eſt ſepulta, & merito ſancta Regina vocata; quia dum vixit in ſimplicitate ſpiritus & afflictione carnis, ſtuduit Domino deſeruire. Imperator autem Adefonſus cum in tanta conſiſteret gloria, & corporis ægritudine laboraret, fœdifragus populus barbarorum ſe contra illum erexit. Sed Imperator vt erat magnanimus diſſimulans ægritudinem cum manu Gotthorum maxima contra Mauros perrexit. Qui vt viderunt eum cum magno exercitu, colla ei illico ſubmiſerunt. Sed creſcente ægritudine dum ad propria rediret iuxta portum, qui vocatur Muradal, in loco qui dicitur Freſneda, Domino, vt credimus, ſpiritum tradidit anno quadrageſimo nono, ex quo regnare cœpit; ſepultuſque eſt in vrbe Regia Toletana. Priuſquam vero moreretur, diuiſit imperium ſuum duobus filiis ſuis, Sancio ſcilicet & Fernando. Sancio quidem dedit bellatricem Caſtellam, & Fernando fidelem Legionem & Galæciam.

Era MCLXXXXV. poſt mortem Imperatoris, duo filij eius Sancius & Fernandus vnuſquiſque in parte regni, quam eis pater eorum dederat, regnare cœperunt. Sancius duxit vxorem nomine Blancam, filiam Regis Garſiæ de Nauarra adhuc viuente patre; ex qua genuit filium nomine Adefonſum. Iſte Rex Sancius Catholicus fuit, & armis ſtrenuus, bonitate perſpicuus, & omni regia honeſtate præclarus. Diligebatur ab omnibus minoribus & maioribus, quia ipſe Deo & cunctis hominibus placere ſtudebat. Regnauit anno vno, & diebus duodecim, tam parum propter peccata populi, & vitam in pace finiuit, ſepultuſque eſt iuxta tumulum patris ſui in Eccleſia Sanctæ Mariæ Toleto.

Rex autem Fernandus frater Sancij Regis tunc temporis regnabat in Legione & Gallæcia, & regebat ſe conſilio Fernandi comitis de Gallæcia, qui eum nutrierat, & mortuo fratre eius Rege Sancio maximam partem regni Caſtellæ obtinuit. Nutriebat

quidem ipſe filium fratris ſui Adefonſum puerulum, quem dedit comiti Manrico ad cuſtodiendum. Tunc regnauit Fernandus Rex in toto imperio patris ſui, vnde Rex Hiſpaniarum fuit vocatus. Sed concordantibus comite Manrico, & fratre eius comite Nunno, cum omnibus qui ad regnum Caſtellæ pertinebant, Adefonſum filium domini ſui Regis Sancij ſibi Regem conſtituerunt. Fredenandus autem Rex, vt erat pius & hilaris acceptauit quod fecerant Caſtellani. Fuit hic Rex Fernandus armis ſtrenuus, in bellis victorioſus, circa omnes pius, benignus, liberalis, & largitate præclarus, adeo quod in omni conflictu victor extitit, & nihil proprium habere voluit. Fidem Catholicam, quam à cunabulis adeptus fuerat, in tantum dilexit, vt eccleſiis & ordinibus ſacris fere omnia regalia ſua conferret. Omnibus erat communis, ita vt omnes eum potius diligerent, quam timerent. Hic piiſſimus Rex Fernandus accepit filiam Adefonſi Regis Portugaliæ nomine Vrracam, ex qua ſuſcepit filiũ nomine Adefonſum. Sed iſte Rex Portugalię Adefonſus filius fuit comitis Henrici & Tharaſiæ filiæ Regis Adefonſi, qui Adefonſus filius comitis Henrici fecit ſe Regem Portugaliæ vocari, & quia ſtrenuus fuit armis & bellicoſus ampliauit terram ſuam, partem de nouo populando, partem Sarracenos occidendo, & ab eis municipia capta muniẽdo, & retinendo magnum ſibi nomẽ acquiſiuit, quia contra Chriſtianos & Sarracenos fortiſſime decertauit. Huius filiam, vt dictum eſt, Rex Fernandus accepit coniugem, vt eius poſſet habere auxilia contra impetus aduerſantium. Cœpit igitur Rex Fernandus eccleſias honorare, & regnum ſuum populationes faciendo ampliare. Populauit ſiquidẽ in Extrematura ciuitatem Roderici, & Leteſmam. In transerra Granatam, in territorio Zemoræ caſtrum Taraphei. In terra Legionis populauit Maioricam, Benauentũ, Manſellam, Villapandum & Coiancam. Terra Leonis dicitur per flumen de Piſorga, & per flumen Dorij, & per montes Submontanorum. Eſt autem in ipſa terra quædam ciuitas regia quæ Legio vocatur. Salmanticenſes autem eo quod Rex Fernandus in eorum termino ciuitatem Roderici populauerat, cœperunt rebellare contra Regem Fernandum, & elegerunt ſibi Regem nomine Nunnum, Serranum, & pugnauerunt cum Rege Fernando in valle de Muza. Siquidem incenderunt quendam montem, eo quod ventus veniebat ex parte ipſorum contra exercitum Regis Fernandi, vt fumo & vento Leonenſes fatigari ad bellum accederent. Sed miſericordia Dei non defuit Regi Fernando. Nam ventus & fumus, qui contra ſuum exercitum veniebant, contra Salmanticenſes & Abulenſes conuerſus eſt, & illorum obtenebrauit aſpectus. Rex autem Fernandus irruit ſuper eos, & cum victoria magna cepit Regem Nunnum viuum, & occidit eum, atque ſubdidit ſibi Salmanticam. Poſt hæc Rex Fernandus cupiens ciuitatem Aſtoricam decorare, tranſtulit corpus Ramiri, quod ſepultum fuerat in Deſtriana, & Aſtoricæ in Eccleſia cathedrali ipſum honorifice ſepeliuit.

Per idem fere tempus erat cum Sarracenis vir nobilis & potentiſſimus nomine Fernandus Roderici Caſtellanus. Hunc Sarraceni miſerunt ad euertendam populationem nouam, ſcilicet ciuitatem Roderici. Rex autem Fernandus eo tempore erat Benauenti. Beatus autem Iſidorus apparuit cuidam Canonico & theſaurario monaſterij ſui nomine Iſidoro, & mittens eum ad Regem Fernandum, ſignificauit ei aduentum Sarracenorum, dicens, quod cito Rex Fernandus obuiaret Sarracenis, & vinceret eos, eo quod ipſe beatus Iſidorus, & ſanctus Iacobus Apoſtolus in certamine illo forent cum eo. Quo audito velociter perrexit Rex Fernandus cum paucis Chriſtianorum, & inito certamine cum Sarracenis ſtatim vicit eos; & tantam ex illis proſtrauit multitudinem, quod præ numeroſitate indicibili non poterat numerari. Tranſactis paucis diebus Rex Fernandus reuocauit prædictum Fernandum Roderici, & dedit ei Stephaniam ſororem ſuam in vxorem. Sed Fernandus Roderici quieſcere neſcius iniit prœlium cum comitibus Caſtellanis, & vicit eos, atque occidit comitem Oſorium, & comitem Henricum, & alios plures nobiles Caſtellanos, & cepit viuum comitem Vimitum. Hic Fernandus Roderici genuit ex infantiſſa domna Stephania Petrum Fernandi potentiſſimum virum. Eo tempore quieuit terra Leonenſium ab infeſtatione Maurorum.

Præfatus autem Adefonſus Rex Portugaliæ voluit inſurgere contra Regem Fernandum: & miſit filium ſuum Regem Sancium, quem ſibi regni conſtituerat ſucceſſorem, cum magna militum manu ad euertendam prædictam ciuitatem Roderici. Inſtabat tunc temporis validiſſime Regem Fernandum Adefonſus Rex Caſtellæ Sancij Regis filius, & dimiſſa Rex Fernandus maiori parte ſui exercitus contra nepotem ſuum Regem Caſtellæ, obuiauit Portugalenſibus in termino ciuitatis Roderici in loco qui

dicitur

dicitur Arganal, & commiſſo prælio deuicti ſunt Portugalenſes, & fugato Rege Sancio reliqui miſerationi Regis Fernandi ſe ſubdiderunt. At ipſe motus pietate dimiſit eos redire ad propria.

Præfatus Rex Portugaliæ Adefonſus Regem Fernandum fortiter moleſtauerat, & occupauerat in Gallæcia totam Limiam, & totum Toronniũ. Deinde obſedit Vadalozum ciuitatem Maurorum ad Regem Fernandum de iure ſpectantem. Tunc Rex Fernandus aggregato ſuorum exercitu perrexit contra Regem Adefonſum. Ceperat iam Rex Adefonſus maiorem partem ipſius ciuitatis, & in arce concluſerat Sarracenos. Commiſſo autem prælio cum Rege Fernando deuicti ſunt Portugalenſes. Rex autem Adefonſus dum fugiens equo ſuperſederet, & egrederetur per portam ciuitatis de Badalozo caſu inuectæ ferreo portæ impegit, & crus eius fractum eſt. Tunc captus eſt Rex Adefonſus, & Regi Fernando delatus, dixit ei Rex Adefonſus, Domine, inquit, Rex, valde peccaui in Deum, & in te: ſed ecce totum regnum meum libere trado tibi. Rex autem Fernandus victus miſericordia, dixit ei: Redde mihi tantummodo mea, quæ abſtuliſti, & regnum tuum maneat tibi. Vincebatur quidem ſemper Rex Fernandus precibus miſerorum, qui nunquam in bello potuit vinci. Tunc Rex Adefonſus tradidit Toronium & Limiam, & in tantum debilitatus fuit de fractura cruris, quod de cætero non potuit equitare. Sarraceni autem ad Regem Fredenãdum egreſſi de arce ſe & ciuitatem tradiderunt illi. Rex autem Fernandus præcipit Sarracenis, vt habitarent in ciuitate, & eſſent vaſſalli ſui. Tradidit etiam arcem cuidam magno barbaro nomine Abenhabel, accepto ab eo & ab omnibus Sarracenis iuramento, vt eſſent Regi perpetuo fideles vaſſalli, atque quandocunque ipſe vellet, ſibi arcem traderent, & ciuitatem. Sed ſicut dicit vulgus, qui per Sarracenum credit, terram ſuam nunquam videbit. ſtatim vt Rex Fredenandus receſſit, ipſi Sarraceni Regi Fernando mentiti ſuo Miramamolino cum ipſa ciuitate ſe contulerant, & multas iniurias Regi Fernando poſtea intulerunt.

Poſt hæc Sarraceni videntes Adefonſum Regem Portugaliæ debilitatum, & quod in quibuſdam offenderat Regem Fernandum ipſum Adefonſum in oppido qui dicitur Santarem, obſederunt. Rex autem Fernandus congregato exercitu magno ad auxilium Regis Adefonſi properauit. Sed Rex Adefonſus, vt hæc audiuit, timuit valde, credens quod Rex Fernandus ad auxiliũ Maurorum veniret, & miſit ad eum nuncios ſupplicans pro pace. Rex autem Fernandus declarauit ei, quod ad eius auxilium properaret. Quod Sarraceni vt audierunt, arrepta fuga ab obſidione turpiter receſſerunt. Poſt hæc Rex Fernandus dimiſit vxorem ſuam Vrracam filiam Regis Adefonſi, eo quod erat conſanguinea eius propinquo gradu, & duxit aliam nomine Tharaſiam, quæ fuerat vxor Nunij comitis de Caſtella. Poſt cuius mortem duxit aliam nomine Vrracam filiam Lupi comitis de Vizcaya, ex qua genuit Sancium & Garſiam. Cæterũ Rex Fernandus regni anno quinquageſimoprimo feliciter cõſummato, obiit apud Beneuentum, & in eccleſia ſancti Iacobi Apoſtoli circa tumulum matris ſuæ, & aui ſui comitis Raymundi ſepultus eſt.

Era MCCXXVI, mortuo Rege Fernãdo filius eius Adefonſus ſucceſſit ei in regnum Legionenſe. Hic fuit pulcher, eloquens, clemens, fortis viribus, & armis ſtrenuus, & in fide Catholica ſolidatus. Tamen in primordio regni ſui inquietatus fuit valde à collateralibus ſuis ſcilicet ab auunculo ſuo Sancio Rege de Portugalia, & ab Adefonſo Rege Caſtellæ conſobrino ſuo. Vnde compulſus fuit ducere in vxorem Tharaſiam filiam eiuſdem Regis Sancij, vt ipſum Regem Sancium haberet in auxilium ſui contra Adefonſum Regem Caſtellæ. Ex iſta Tharaſia genuit tres filios, ſcilicet Sanciam primogenitam, deinde Fernandum & nobilem infantiſſam Dulciam.

Præfatus autem Rex Caſtellæ Adefonſus Sancij Regis filius erat fere trium annorũ cum regnare cœpiſſet. Qui poſtquam venit ad ætatem adultam in tantum claruit præ cunctis Regibus noſtri temporis, vt noſter non poſſet euoluere ſtylus, quanta vigeret probitate. Fuit namque ſapientia magnus, conſilio prouidus, armis ſtrenuus, largitate præcipuus & fide Catholica roboratus. Duxit vxorem filiam Heurici Regis Angliæ nomine Alionoram, ex qua genuit Fernandum, Henricum, & Berengariam, & Blancam, & Vrracam, & Alionoram, & Conſtantiam, filiam ſuam primogenitam Berengariam dedit Adefonſo Regi Legionenſi in vxorem, quæ fuit mulier prudentiſſima. Dedit Ludouico Regi Francorum filiam ſuam Blancam, & Adefonſo Regi Portugaliæ tradidit Vrracam. Tempore etiam procedente Iacobus Rex Aragoniæ filiam eius Alionoram duxit vxorem. Quinta vero Conſtantia monachalem ſuſcipiens habitum vir-

ginitatem ſuam Domino conſecrauit. Rex Caſtellæ Adefonſus cœpit quaſi leo fortiſſimus cum Chriſtianis & Sarracenis Regibus in circuitu regni ſui conſiſtentibus fortiter & ſapienter armis confligere, regnum ſuum defendere & ampliare, & populum ſibi ſubditum iuſte gubernare. Siquidem cum ex vno latere regni haberet fortiſſimum Legionenſem Regem Adefonſum, ex altero Sancium Regem ſtrenuum Nauarrenſium: tertio Regem ferociſſimum Petrum Aragonenſium, & quarto maximum Sarracenorum Regem Miramamolinum; tamen ipſe Rex Adefonſus cum omnibus armis & conſilio fortiter ſe gerebat: ſua defendebat, & omnium aliorum Regum multa caſtra & oppida capiebat. Populationes multas & nobiles fecit in reguo ſuo, ſcilicet Placenciam, Beiaram, Moiam, & alias multas, quarum nomina longum eſt prænotare. Sed cum in tantis proſperitatibus famam virtutis & gloriæ ſuæ longe lateque ſpargeret, Miramamolinus congregato exercitu innumerabili barbarorum ſimulque nobilium militum exulum Chriſtianorum contra Regem Adefonſum in manu validiſſima properauit. Rex autem Caſtellæ cum exercitu ſuo Regi Miramamolino obuiam properauit. Veniebat quoque Adefonſus Rex Legionis in auxilium Regis Caſtellæ cum exercitu magno; ſed Rex Caſtellæ bellandi animoſitate incenſus noluit eum expectare; licet Rex Legionenſis cum exercitu ſuo properans iam eſſet Toleti. Iniit itaque Rex Caſtellæ bellum cum Rege Miramamolino: vbi tam innumerabilis erat multitudo Maurorum, quod noſtri habito reſpectu ad eos pauciſſimi videbantur. Ceſſerunt noſtri pugnæ, & Miramamolinus pro peccatis noſtris extitit victor. Erat tunc cum Rege barbaro Petrus Fernandi de Caſtella potentiſſimus miles, cuius conſilio Rex barbarus eo tempore ſe regebat. Vnde notandum eſt, Gotthos fere nunquam fuiſſe à barbaris victos, niſi Gotthorum exulum ſecum haberent conſilium & auxilium. Venit anno ſequenti Miramamolinus vſque Toletum, & cum ipſam regiam vrbem capere niteretur, Toletani fortiter reſtiterunt. Rex autem Caſtellæ ſuas ciuitates & caſtra muris excelſis cœpit fortiter munire, & filios nobilium, qui occubuerant in bello nutrire & exaltare dicens, quoniam filij vindicabunt ſanguinem patrum. Qui licet tunc fuerit victus, tamen eius animus inuincibilis perdurabat. Rex Miramamolinus reuerſus eſt ad propria, & Chriſtianis nõ nocuit ſicut voluit: quia tunc Reges Hiſpaniç in vnam concordiam conuenerunt. Habuit tunc Rex Caſtellç pacem cum Chriſtianis & Sarracenis, ſed illatum ſibi à barbaris dedecus ab eius animo nõ recedebat. Tamen dum Sancius Rex Nauarræ contra ipſum moueret prælium vna cum Adefonſo Legionenſi Rege, Rex Caſtellæ fines Nauarræ inuaſit, & victoriã cepit Ceperat iam totam terrã de Alaua, & alia plura in regno ſuo. Poſt hæc etiã habuit diſcordiam cum Rege Adefonſo Legionenſi, & cepit caſtrum Ardon & Coiancam, caſtrum viride, & quædam alia. Poſt hæc venit vſque Legionem, & cepit caſtra Iudæorũ iuxta ipſam ciuitatem. Obſedit etiam Aſtoricam, ſed non cepit eam. Acceſſit ad ſubmontanam ad caſtrum quod dicitur Alua, & cepit illud. Rex autem Legionis Adefonſus occurrit ei cum magno exercitu ad ipſum locum, vt pugnaret cum eo. Sed Petrus Fernandi de Caſtella, qui tunc erat cum Rege Legionenſi, & alij viri Deum timentes, reformauerunt pacem inter Regem Caſtellæ & Regem Legionis.

Cum autem pax eſſet inter eos, quidam inimici Dei diſcordiã ſeminantes iterum inter eos bellum concitauerunt, & per tres continuos annos inter ſe fortiſſimorũ regum exercitus horrificis gladiis confligebant. Multæ perpetrabãtur hinc inde cædes hominum: prædebat, quod in agris erat & flammis villæ exurebantur. Duo ferociſſimi Reges quaſi duo ferociſſimi leones alter alteri cedere neſciebat. Præibat Regem Caſtellæ fortitudo & ſapientia, ſed Regem Legionis fortitudo & ſuorum exercituũ amabilitas nimia muniebat. Sed antequã inter dictos Reges tam horribile oriretur bellũ, oſtendit Dominus quoddam prodigiũ in eccleſia ſancti Stephani extra muros vrbis Legionis. Etenim quædam imago Dei genitricis cum imagine filij ſui ex ſe cœpit emittere ſanguinem, non ſine horrore & admiratione multorum, qui hoc viderunt. Tunc clerus & populus Legionis ad prædictam eccleſiã acceſſerunt pedibus nudis, & ipſam imaginẽ ad eccleſiam beati Iſidori detulerunt: & ſuper ipſius altare poſuerunt, vbi per tres dies continuos ſanguinem emanauit. Sed fuerunt quidam ſapientes interpretes, qui ex ipſo ſigno bellum futurum cruentiſſimum prædixerunt, eiuſdem monaſterij exhæredationem etiam prædicentes. Quod poſtea factum eſſe teſtatur veritas manifeſta. Etenim vt prædiximus bellũ cruentiſſimum inter Reges exortum eſt, & tradẽte Rege Legionenſi Rex Caſtellæ caſtrum de Pozolo accepit, qui iam acceperat villam Barxeni, Caparios, & alia plura ad eccleſiam beati Iſidori ſpectantia, ex quibus ſuſtentabantur

clerici

[illegible] Adefonſus [illegible] cum eſſet C[illegible] [illegible] mo[illegible]atis voci[illegible] [illegible] n [illegible] nimia venerabatur affe[illegible] [illegible] conſilium ſuum [illegible] & [illegible] aliquando p[illegible] Vnde quædam [illegible] maieſtatem. [illegible] in Caſtellæ cum eſſet [illegible] [illegible] ſapient[illegible] [illegible]ebat [illegible] præ cæte[illegible] Hiſpa-[illegible] [illegible]ceſſos.

[illegible] os po[illegible] [illegible]rages & damna, [illegible] in-[illegible] ad p[illegible] Rex Ade[illegible] Legionenſis [illegible] Reginæ [illegible] Bere[illegible] [illegible] degebat cum patre ſuo in Caſtella [illegible] [illegible]dam [illegible] & Lunam. Adefonſus autem [illegible] con[illegible] Vaſcones, & [illegible] Seba[illegible] m, O[illegible] Burg[illegible] [illegible]rram, [illegible] viratem A[illegible] & [illegible]ra[illegible] & reverſus eſt in [illegible] [illegible] magn[illegible] Poſt hæc [illegible] tex-[illegible] de [illegible] maſſæ & [illegible] mon[illegible]terio Sanctæ Ma-[illegible] Burgenſis civi[illegible]atis [illegible] diravit & miræ pul-[illegible] argen[illegible] pre[illegible] [illegible] in cortinarum de[illegible]oravit. [illegible] po[illegible]ibus [illegible] Rex [illegible] prædictam d[illegible] domini ædifi-[illegible] Regis. A [illegible], & [illegible] ab ipſo monaſterio in via publica [illegible] miræ [illegible] hoſpitale: cui tantum red[illegible] contulit, [illegible] pa[illegible] pere[illegible] [illegible] in co[illegible] diei percipian[illegible] victum. Iam præ-[illegible] monaſter[illegible] m[illegible] iam palatium ſuum regale, quam etiam hoſpitale cum capella [illegible] lap[illegible]ibus v[illegible] tercul[illegible] coctis & calce con[illegible]ructa ſunt, & auro ac variis colorib. [illegible]ta. [illegible] Bur[illegible]enſi[illegible] civitas regia vocata eſt, & in regni [illegible] ſubli-[illegible] E[illegible] tempore Rex Ad[illegible]fonſus evocavit magiſtros theologicos, & aliarum artium [illegible], & Palent[illegible] [illegible]holas conſtituit procurante reverendiſſimo & nobi[illegible]ſſimo viro Tell[illegible]one eiuſdem civi[illegible]tis Epiſcopo. Qu[illegible] antiqu[illegible]tas refert, ſe[illegible]per ibi viguit ſcholaſtica ſapientia, vigiit & m[illegible]. Iſte R[illegible]x Adefonſus primo caſtellum armis ſuis [illegible] pinxit, quamvis a[illegible] Reges patres i[illegible]ſius Leonem depingere conſueverant, eo quod Leo interpr[illegible]at[illegible] Rex vel eſt omnium beſtiarum.

Suprafatus autem Adefonſus Rex Leg[illegible]onen[illegible]s ex quo regnare cœpit regnum ſibi [illegible] vir[illegible] & nobiliter vendicavit, & tam terribilis fuit malè agentibus, quod [illegible] ectum [illegible] [illegible]ſſent al[illegible]qu[illegible]tenus ſuſt[illegible]nere. Vox eius in ira quaſi leo rugiens vi-[illegible]r. Cum eſſet indutus armis bellicis, & equũ ſuum conſcenderet, licet magnus [illegible] c[illegible]po[illegible] [illegible]uidam tamen geſtus in eo nimiæ ferocitatis fortitudinem in [illegible] de[illegible]latabat [illegible] b[illegible]llo [illegible] fuit victus, ſed victor ſemper extitit, [illegible] multotiens cum Ch[illegible] [illegible] Sar[illegible]acen[illegible] pugnavi[illegible] Hanc ſuam [illegible]ortitudinem [illegible] ne[illegible] [illegible]quebatur, ut iram ſt[illegible]tim a corde excuderet, & miſericor[illegible]er flecte[illegible] [illegible]ens vi[illegible]s quod S[illegible] [illegible] auribus inſti[illegible]averant, ſi[illegible] qui diceret [illegible]. H[illegible] ex ſententia domini Papæ Innocen[illegible] dim[illegible] uxore ſua Regina Thara-[illegible] [illegible]engariam prudentiſſimam fi[illegible]am Adefonſi Regis Caſtellæ uxore[illegible], & [illegible] rea[illegible] deſponſavit ſi[illegible], qu[illegible]d d[illegible]dit ei pro [illegible] eg[illegible], Aſtoricam [illegible], & ali[illegible] ma[illegible] iuxta Caſtella. Poſuit etiam in fidelitate alia decem Caſtella in [illegible] Re[illegible] Caſtellæ, ne recederet a pactione. Genuit ex iſta Be[illegible]ngaria [illegible]um, Adefonſum, Al[illegible]onoram, pri[illegible], C[illegible] & B[illegible]. [illegible] iam ex [illegible] b[illegible]ſſima fœmina Agnete Vrracam, [illegible] tempore [illegible] ocedente [illegible] Lupo Did[illegible] de Vizcaya [illegible] Bereng[illegible] [illegible] Rex Hieroſ[illegible] m[illegible]an[illegible] xor[illegible] q[illegible] p[illegible] ip[illegible] Co[illegible]ntino-[illegible] pe[illegible] rexit C[illegible]nſtantia ver[illegible] n[illegible] Sanctæ [illegible] de Bu[illegible] [illegible] ach[illegible] ſuſcep[illegible]. Fuit præ[illegible] [illegible] C[illegible] ſa-[illegible] patris ſapien[illegible]a ad e[illegible] [illegible]uxil[illegible]. Hæ[illegible] pri[illegible]o venit [illegible] p[illegible]c[illegible]s a viro ſuo Re[illegible]e Adef[illegible]n[illegible], ut co[illegible]g[illegible]re[illegible] [illegible] regni, & [illegible] [illegible]gale in [illegible] ne ex [illegible] & ca[illegible] [illegible] m[illegible]naſterium ſancti [illegible] Rex barbaru[illegible] q[illegible]ondam deſtru[illegible]erat A[illegible] [illegible]vit.

[illegible] a[illegible], argento, [illegible] & [illegible]umentis [illegible], & cæteras regni p[illegible]ncipale[illegible] eccleſias [illegible] deco[illegible]rare.

Hoc tempore ampliata eſt [illegible] Catholica in H[illegible]
nenſe bel[illegible]s imperent, tamen eccleſiæ regal[illegible]
ut antiquæ deſtruerentur eccleſiæ, quæ magnis [illegible]
to nobiliores & pul[illegible]iores in toto regno Legi[illegible]
dus Epiſcopus Legionenſis Mauricius eiu[illegible]dem [illegible]
gno, ſed eam ad perfectionem non duxit. Tunc et [illegible]
bi Apoſtoli, quæ poſtea per reverend[illegible] p[illegible]
ſcopum eſt glorioſiſſime conſecrata. Cum autem [illegible] Legi[illegible]
& gloria multa, & ut [illegible] eſt, orta eſſe [illegible] inter [illegible]
& Regem Caſtellæ, & omnes Hiſpaniæ Reges [illegible] & Sarra[illegible]
gi[illegible] nenſe regnum evertere, Rex Legionis ad[illegible]us a Domin[illegible], & a[illegible]
ſtolo regnum ſuum f[illegible] defendit. Hoc [illegible] p[illegible]es [illegible]
mino miraculoſe ſcientia ſcripturarum magna v[illegible]um[illegible]na edidi[illegible], & [illegible]
& miraculis.

Rex autem Adefonſus multas popul[illegible]iones in r[illegible] & [illegible]
pliavit. Populavit namque in Gallecia Clun[illegible] in Ba[illegible], S[illegible]
vam de Sarria, Melide, tria caſtella M[illegible], & alias [illegible]. S[illegible]
multas populationes fec[illegible]. Populavit in Berizo, [illegible] nevive [illegible]
pulavit in terra Legionis Rodam, Ard[illegible]n, Se[illegible], & alias [illegible]
trematura Mirand[illegible], M[illegible]onl[illegible]on, Carp[illegible] Mo[illegible] regal[illegible]
ram, Salvaleon, & alia plura oppida & caſtella. Fec[illegible]que [illegible]
fl[illegible]me[illegible] M[illegible]neum in loco qui dicitur de Caſtrell[illegible], & [illegible] plu[illegible]
ſtauravit in regno ſuo. Fundavit etiam mona[illegible]ſter[illegible] C[illegible]
in loco qui dicebatur antiquitus Boires. Aliud in Berizo co[illegible]
villabona. Multa g[illegible]ria regnum ſuum [illegible], & m[illegible]
ctos honorifice reſtauravit. Circa viros religioſos & mon[illegible]ales, ad[illegible]
quando illis deerat, præberet de ſuis cellariis alimenta: grege[illegible]
illi de hoſtium præda eveniebat cunct[illegible] monaſte[illegible]s [illegible]
ſuperbos, alios a turrib. præcipitabat, alios in mari merge[illegible], al[illegible]
igne cremabat, alios caldariis decoquebat, ali[illegible]s vivos ex[illegible]bat, [illegible]
generibus tormentorum, ut regnu[illegible] in pace & [illegible] a c[illegible]

Suprafatus autem Adefonſus inclytus Rex Caſtellæ quod [illegible]
mo perducere cupiens ad effectum, ut haberet oc[illegible]ſi[illegible]nem g[illegible]re[illegible]
racenis, cum quibus tunc pacem habebat, popula[illegible] quandam v[illegible]
tur in confinio barbar[illegible]rum. Rex autem Mi[illegible]ramam[illegible] nom[illegible]
nuncios dicens quod non haberet pacem cum e[illegible]
Rex Caſtellæ nollet à populati[illegible]ne deſiſtere, ve[illegible] Rex [illegible]
norum mult[illegible]tu[illegible]ine, & cum tanto bellico apparat[illegible] q[illegible]
plicari, & obſedit caſt[illegible]um, quod dic[illegible]ur Salvater[illegible]a. C[illegible]
dinis Sarracenis in ipſo caſtro fortiter reſt[illegible]iſſent [illegible] a[illegible]
nis fregerunt mu[illegible]m, m[illegible]l[illegible]e[illegible]l[illegible]is oc[illegible]. Cep[illegible] Rex [illegible]
ſtrum, & propter hyemem Hiſpalim reverſus eſt. Rex autem Ad[illegible]
anguſtiis poſitus eo quod barbaris commode non poterat [illegible]are, [illegible]
gem Aragoniæ & regem Navarræ, precibu[illegible], & [illegible], [illegible] a[illegible]
tra barbaros pro fide catholica pugnaturi. Miſit etiam idoneos nu[illegible]
gi[illegible]nenſem, ut ipſe quoq; dignaretur [illegible] periculo [illegible]
licet ad ſubveniendum deſideraret accedere, tamen h[illegible]
dit, quod libenter accederet, ſi Rex Caſtellæ ſibi redd[illegible]re[illegible]
Rex vero Caſtellæ [illegible] oc[illegible], & [illegible]a[illegible]
ſingula reſpondere, ſed totum a[illegible] m[illegible]u[illegible] impetum direxit a[illegible]
[illegible]tas om[illegible]modo [illegible]ndas.

Eo te[illegible]pore A[illegible] præſ[illegible] T[illegible] n[illegible]ne R[illegible]
conſpicuus ſcientia & m[illegible]ribus erud[illegible], tactu[illegible]
q[illegible]æ fi[illegible] ſ[illegible]e[illegible]d[illegible]
[illegible]ne catholicæ [illegible]a[illegible]
[illegible]s ad[illegible], verb[illegible] in[illegible] & ſua[illegible]
[illegible]
[illegible]inu[illegible]
bar[illegible]aros ala[illegible]te[illegible]

[illegible] poſt patrem nomine Fern[illegible] morte præuentus eſt, cuius obitum [illegible] os dolore repleuit Hiſpaniam [illegible] colas, vt ſe fere cuncti amiſiſſe de- [illegible] patrem, dominum, ſocium, & paſtorem. Etenim non immerito, quia erat [illegible] pulcher, ſapiens, largus & catholicus. Hic tanto fidei catholicæ feruebat [illegible] vt cum quadam die feciſſet [illegible] ex [illegible] paſſionem Ieſu Chriſti, & ex relatione [illegible] quod an[illegible] catholici Reges Iudæos expulerint ab Hiſpania, & Toletana [illegible] tradita [illegible] conceperit odium con- [illegible] quorum proteruiam quibuſcunque poterat perſequebatur modis: & [illegible] Iudæi [illegible] deleri per ipſum, vt fertur, eius mortem procurauerunt veneno, [illegible] non erat dignus tanto principe gloria. Sepultus eſt Burgis in monaſte- [illegible] Mariæ cum honore magno.

[illegible] Adefonſus licet eſſet pro morte tanti filij ſaucius, ex multitudine ex- [illegible] confluentium recepit conſolationem. Venit namque præclarus Petrus Rex [illegible] cum multitudine populorum. Acceſſit fortiſſimus Sancius Rex Nauarren- [illegible] manu [illegible]. Affuerunt Portugalenſes, & etiam Franci & [illegible] ad [illegible] tanquam ad epulas properabāt. Rex Miramamolinus, ut hæc [illegible] verbum ſuperbiæ protuliſſe, ſcilicet quod vince- [illegible] campo omnes ad[illegible] crucem Chriſti. Vnde iam non ad præſens Chriſtianos [illegible] tantum ſed [illegible] ſatagebat. Confluebant populi multi Chriſtiano- [illegible] apud [illegible] & cum deficerent in expenſis, Rex Caſtellæ in [illegible] cum manu larga [illegible] ſingulis præbuit neceſſaria, vt nullus poſſet [illegible] inopia [illegible]. Sed cum Rex barbarus Chriſtianis expectantibus ad [illegible] nouentes caſtra, prima fronte caſtellum [illegible] ceperunt, cunctos [illegible] oppidi gladio trucidantes. Deinde ceperunt Cala- [illegible] Benauentum, Alarcos, & Caracuel. Poſt hæc Francorum [illegible] populus cepit [illegible] dulcore patriæ ſuæ, & ſtatuētes inter ſe quod nullus [illegible] manerent nec futurum [illegible] propria reuerſi ſunt. Quibus recedēn- [illegible] bus ſupraſcripti Reges Chriſtianorum turbati ſunt, volētes eos retinere muneribus & [illegible] ſed nullatenus potuerunt. Sed Rex Adefonſus in [illegible] roboratus iuſſit [illegible] Chriſtianorum populum ad portum de Muradal accedere, vbi [illegible] inuenerunt Sarracenos armatos, quos Chriſtiani milites gladiis ferientes bis fugauerunt. Et quia [illegible] montes & anguſtæ ſemitæ Chriſtianos ad Sarracenos accedere non permitte- [illegible] diuinitus affuit quidam coram Rege Adefonſo quaſi paſtor ouium qui eis latam [illegible] dit viam, & eo duce peruenerunt vſque ad caſtra Maurorum, & nullo vidente Pa- [illegible] Sarraceni autem vt viderunt Chriſtianorum exercitum, quia ventus [illegible] bat ex parte ipſorum ignem per ſpinas & tribulos poſuerunt, ut fumus Chriſtia- [illegible] noceret. Sed diuina gratia fumus ceſſit retro & in caſtris Maurorum ſe totus ingeſ- [illegible] oppreſſit eos. Exercitus autem Chriſtianorum [illegible] in monte nocte [illegible] & illuceſcente die iuſſit Rex Mirama[illegible] Sarracenos tubis & tympanis [illegible] Tunc Reges Chriſtiani inito conſilio quieuerunt ipſa die, vt ſe ad bellum die [illegible] præpararent. Ordinauerunt autem inter ſe, vt Didacus Lupi nobilis & ſtrenuus [illegible] cum ſuo Sancio Ferdinandi quondam Regis Legionenſis filio, prima fronte [illegible] Sed vbi commiſſum eſt prælium tanta fortitudine præ[illegible] Di- [illegible] ceſſit cum ſuis, quod Sarraceni turbati in ſe per[illegible] Quod videntes [illegible] anorum exercitus animati ad prælium, Sarracenorum caſtra gladiis vndique [illegible] Victus eſt Rex Miramamolinus cum ſuis & tanta [illegible] tudo cecidit barba- [illegible] quod nullus viuens poſſet mortuorum cadauera numerare. Actum eſt hoc fe- [illegible] bellum in loco qui dicitur, Naues de Toloſa, cui in Hiſpania ſimile bellum [illegible] quam fuit. Poſt hæc ceperunt noſtri B[illegible] & [illegible] in qua [illegible] Sarracenorum millia occidere. Sed cum populus Chriſtianorum ex labore ni- [illegible] cæpiſſet ægrotare, inclyto Rege Adefonſo præcipiente, ad propria re- [illegible] cum multis ſpoliis & gloria magna.

[illegible] hæc agerentur, Rex Legionenſis Adefonſus habebat ſecum virum [illegible] Petrum Ferdinandi de Caſtella, qui [illegible] & auxilio [illegible] Petro Ferdinandi operam dante recuperauit de [illegible] Regno Caſtellæ Rodam, Ardon, Caſtrum [illegible] Lunam, [illegible] quæ [illegible] in [illegible] & Caſtellum quod [illegible] Tunc

cong[illegible] ad [illegible] & [illegible]
gi[illegible] vicit [illegible] loco, qui [illegible] P[illegible]
tis ſ[illegible] magna [illegible] eſt. R[illegible] C[illegible]
cem [illegible] tipe[illegible] L[illegible]
[illegible] ve[illegible] & victoria [illegible] C[illegible]
cem Regem [illegible]
ei Penna [illegible] m & [illegible] & [illegible]
eua, & inte[illegible] dedit ſib[illegible] ad [illegible]
tem [illegible] alem. Rex etiam Legionis ex pacto [illegible]
[illegible] quæ al[illegible] erat [illegible]. Hoc Rex [illegible] ſſimu[illegible] læ [illegible]
[illegible] ficatis omnibus Hiſpaniæ Regibus [illegible]
Adefonſus deſtruxit Cordonem, & Arb[illegible] Le[illegible] en[illegible]
retur & pace. Iam olim deſtruxerat Juda[illegible]
ciuitati multa damna ſæpius inferebat. D[illegible]
can[illegible] accepto a Rege Caſtellæ in auxilium [illegible] en[illegible]
pſi arma contra Sarracenos & [illegible] Alcar[illegible]
[illegible] Fernandi [illegible] adoleſcens, quem [illegible]
[illegible] & [illegible] a ſancti la[illegible] De[illegible]
[illegible] Rex & reg[illegible] po[illegible]
& P[illegible] R[illegible] Caſtellæ Adefonſus in Domino rob[illegible]
[illegible] h[illegible] cp[illegible] & [illegible]
cū g[illegible] atq[illegible] v[illegible] e[illegible] mma[illegible] in [illegible]
& ve[illegible] Regem [illegible] de O[illegible]
gl[illegible] us [illegible] Reg[illegible] in [illegible]

Era MCCLII. Henricus filius e[illegible] regno Caſtellæ [illegible] um e[illegible]
ec[illegible] regnare cœpit. Regina vero Alienor [illegible]
diebus Burgis mortua eſt, & ſepulta circa v[illegible]. Hen[illegible] R[illegible]
cum eſſet Palenciæ quidam nobilis puer ludendo fragmente[illegible]
Regem in capite grauiter percuſſit, vnde mortuus [illegible]
matrem ſepultus. Regnauit annis duobus & menſibus [illegible].

Era MCCLV. Fernandus filius Adefonſi Regis Le[illegible]
tre Berengaria tradente regnum, [illegible] regnare cœpit. S[illegible]
regnum Berengariæ Reginæ tradiderunt, eo quod erat pr[illegible]
Caſtellæ. Ipſa vt dictum eſt tradidit regnum [illegible] ſuo Fe[illegible]
nandus [illegible] adoleſcentia venuſtatus, non vt [illegible] xta[illegible]
xatus eſt mundi ſed pius, prudens, humilis catholicus & [illegible] b[illegible] em
decorauit. Etenim ita obediebat prudentiſſimæ Berengariæ [illegible]
eſſet regni culmine ſublimatus, ac ſi eſſet puer humillimus ſub [illegible]
bebat ſecum prudentiſſimos catholicos viros quibus [illegible]
um conſilium committebant. In tantum regnum [illegible]
licæ veritatis ſtrenue rexit, vt inimicos fidei Chriſtianæ [illegible]
quoſcumque reperiebat hæreticos flammis ex[illegible]
ligna in eis comburendis miniſtrabat. Aderat [illegible] iuſta [illegible]
probos puniebat, & [illegible] tate [illegible] & [illegible]
inimicis placebat. E[illegible] animus auaritiam nunquam [illegible]
viſum eſt, quod requieuerit ſuper eum ſpiritus ſapientiæ [illegible] A[illegible]
Caſtellæ auo ſuo & [illegible] & clementiæ, q[illegible]
gionenſi patre ſuo. Quid plura? Quod de nullo Regum [illegible]
mino irre[illegible] quantum nobis ſcire datum e[illegible]
quam minime violauit. Duxit namque [illegible] ex imperi[illegible]
de[illegible] nomine Beatricem, ex qua genuit Ade[illegible]
Fernan[illegible], Sanctium, E[illegible]
Mariam. Omnibus [illegible] Eccleſiis [illegible] omnia ſua [illegible]
[illegible] lestar[illegible] In tanta pac[illegible]
tes [illegible] non at[illegible].

[illegible] et omnes A[illegible] Ca[illegible]
d[illegible]
c[illegible]
[illegible] Ducatus ei [illegible] D[illegible]

[illegible] Aluarum, & tam ipſe Aluarus quam fratres eius, multa caſtella [illegible] tradiderũt: in quibus rebellabant ei, & comes Aluatus eſt tunc a vin- [illegible]. Rex autem Legionenſis Adefonſus cum exercitu ſuo quoſdam regni [illegible] moleſtabat: eo quod adhuc quædam ad regnum Legionenſe ſpectãtia [illegible] Caſtellani. Tunc congregati ſunt contra eum omnes nobiles de Caſtella: [illegible] filius eius rex Fernandus cum patre pugnare nolebat. Inito autem certa- [illegible] prædicti nobiles Caſtellæ fugati ſunt, & omnes in Caſtellon a Rege Adefonſo in [illegible]. Tunc mutuo colloquentes de pace vt iuſtum erat, firmauerunt pacem inter pa [illegible] filium, & ad tantam concordiam regna Hiſpaniæ peruenerunt, vt vnanimiter [illegible] ad Arabes perſequẽdos. O quam beata tempora iſta: in quibus fides Ca- [illegible] [illegible]matur, hæretica prauitas trucidatur, & Sarracenorum vrbes & caſtra fi- [illegible] deuaſtantur. Pugnant Hiſpani Reges pro fide, & vbique vincunt. Epi[illegible] Abbates & Clerus Eccleſias & monaſteria conſtruũt, & ruricolæ abſque formi- [illegible] agros excolunt, animalia nutriunt, pace fruuntur, & non eſt qui exterreat eos. Eo [illegible]pore [illegible] rendiſſimus pater Rodericus Archiepiſcopus Toletanus Eccleſiam To- [illegible]nam [illegible] opere fabricauit. Prudentiſſimus Mauricius Epiſcopus Burgẽſis Ec- [illegible]ſiam Burgenſem fortiter & pulchre conſtruxit. Et Sapientiſſimus Ioannes Regis [illegible]nandi Cancellarius Eccleſiam Valliſoliti fundauit, & multis poſſeſſionibus glorio- [illegible]tauit. Hic tempore procedente factus Epiſcopus Oxomenſis Eccleſiam Oxo- [illegible]enſem opere magno conſtruxit.

Nobilis Nũnus Aſtoricenſis Epiſcopus inter alia quæ prudenter geſſit, muros A- [illegible]ricenſis vrbis, Epiſcopium & Eccleſiæ clauſtrum fortiter, & pulchre ſtuduit repara- [illegible] Regularis Laurentius Aurienſis Pũtifex, eiuſdem Eccleſiam, & Epiſcopium qua- [illegible] ſumptibus fabricauit & pontem in flumine Mineo iuxta eandem ciuitatem fun- [illegible]uit. Generoſus etiam Stephanus Tudenſis Epiſcopus eiuſdem Eccleſiam magnis [illegible]ſumptibus conſummauit, & ad conſecrationem vſque perduxit. Pius autem & no[illegible] Martinus Zamorenſis Epiſcopus in Eccleſiis conſtituendis monaſteriis reſtaurandis, [illegible]ontibus & hoſpitalibus ædificandis continuo præbebat operam efficacem.

His & aliis Sanctis operibus noſtri beati inſiſtunt Pontifices & Abbates iſti: & alii [illegible]uorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ. Adiuuant his Sanctis operibus largiſſima [illegible]manu Rex magnus Fernandus & prudentiſſima mater eius Regina Berengaria multo [illegible]ro, argento, pretioſis lapidibus, & ſericis ornamentis Chriſti Eccleſias decorantes. [illegible]o tempore per totam Hiſpaniam fratrum Prædicatorum, & fratrum Minorum con- [illegible]ruũt monaſteria: & vbiq; ſine intermiſſione verbum Domini prędicatur. Huius glo- [illegible]ſi Regis tempore multi cruce ſignatorum Mare Mediterraneum transfretantes in [illegible]gypto nobilem ciuitatem Damiatam de Sarracenorum manibus eruerunt. Etenim per vnum annum antequam Rex Fernandus regnare inciperet, glorioſus Papa Inno- [illegible]tius Romæ Synodum celebrauit: vbi fuerunt quadringenti ſeptem Epiſcopi, pri- mates & Metropolitani ſeptuaginta vnus. affuerunt etiam duo de præcipuis Patriar- [illegible]his, videlicet Conſtantinopolitanus, Hieroſolymitanus: Antiochenus vero graui [illegible] detentus miſit procuratorem ſuum. Alexandrinus etiam Sarracenorum do- [illegible] preſſus miſit vicarium ſuum. Interfuerũt Abbates Benedicti, & Priores conuen- [illegible] pluſquam octingenti. Procuratores Epiſcoporum, Abbatum, Imperatorum, Re- [illegible] Principum non potuerunt numerari. In qua Synodo Eccleſiæ Chriſti cl[illegible] [illegible] & paſtores rectiſſime de honeſtate ac fide Catholica tractauerunt, ſtatuentes vt ad [illegible] terræ ſanctæ cunctus clerus ſubſidium mitteret. Tunc miſſus eſt a Sede [illegible] & prudens Cardinalis Pelagius, Epiſcopus Albanenſis Hiſpanus na- [illegible] qui [illegible] Dux, Cruce ſignatorum ciuitatem Damiatam (vt ſupra dictum eſt) cũ [illegible] abilibus cepit. Hanc autem ciuitatem procedente tempore Sarra- [illegible] peccatis noſtris iterum ocupauerunt. Se[illegible] ad n[illegible]rorum Regum [illegible].

[illegible] Legionis, vbi cum filio ſuo pacem habuit, qu[illegible] rebel[illegible] [illegible] Rege Fernando filio ſuo auxilium præbente: & [illegible]gregato ex [illegible] Sarracenos [illegible] & cuncta quæ erant in circuitu de Ca[illegible] [illegible] vineas & ſegetes ferro & flamma vaſtauit, & [illegible] propria re[illegible] [illegible] o euocat[illegible] in ſacris ſcripturis & [illegible] [illegible] Victoriæ [illegible] [illegible] Rex A[illegible] [illegible] S. Stephanus de Cauia & accepit [illegible] pa[illegible]

Rege Portugaliæ miſit nobilis regni ſui cum duce Martino Sancii, qui [illegible] terram Maurorum, fere vſque ad Hiſpalim acceſſerunt. [illegible] congreg[illegible] do nimia barbarorum in loco qui dicitur Teiada. Inito cum noſtris præl[illegible] runt barbari, & ceciderunt ex illis maxima multitudo: & noſtris cum v[illegible] reuerſis, Rex Adefonſus iterum cum magno exercitu terram Mauro[illegible] cuncta quæ erāt in circuitu de Badaioz exterminauit. Similiter Sancius R[illegible] liæ cum exercitu ſuo, omnia quæ erant circum circa Elues [illegible]aſtauit: & a[illegible] propria reuerſi ſunt.

Rex autem Caſtellæ Fernandus quam ſapienter ſe tunc temporis [illegible] eſt qui ſcriptis oſtendere poſſit. Etenim reuocauit virum potentiſſim[illegible] A[illegible] tri Fernandi de Caſtella filium, qui erat cum Sarracenis, & aggregato ſuo[illegible]m exercitu magno, barbarorum fines inuaſit: & multas ſtrages Sarracenis inferens ce[illegible] ci-uitatem Baeciam, Porcunam, Queſadam, Anduiar, Aznataraph, [illegible] tuſiahen, Capellam, & alias plures, & cum magna victoria in Caſtellam reuerſus eſt.

Poſt hæc Reuerendiſſimus pater Ioannes, Cardinalis Romanus Sab[illegible]ienſ[illegible] ſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus miſſus eſt in Hiſpaniam à glorioſiſſimo Papa Gr[illegible] rio. Hic inter cætera quæ ſanctè geſſit Reges Hiſpanos contra Sarrace[illegible] ſtud[illegible] tare, vnde Rex Legionēſis Adefonſus cum exercitu ſuo, & parte exercitus fil[illegible] gis Fernandi obſedit Caceres, oppidū fortiſſimū barbaror[illegible], & cepit ipſum. Fec[illegible] largiſſimus Rex quoddam memoria dignum, prę Regib. qui fuerunt ant[illegible] N[illegible] adiurauit omnes iudices regni ſui, vt non acciperent ab aliquo paruum v[illegible] num. Ipſe quidem eis de ſuo ærario omnes abundanter fac[illegible]ar expe[illegible] propter dona peruerterent iudicium, & iuſtitia haberetur venalis. Filius [illegible] Rex Caſtellæ Fernādus ingreſſus eſt terram Maurorum cū exercitu magno, [illegible] multas ſtr[illegible] ges faciens, arbores, vineas, ſegetes & cuncta quæ erant in circuitu Gelien[illegible] & [illegible]ma vaſtauit. Sequenti vero anno Adefonſus Rex Legionenſis obſedit ciuitatem E[illegible] ritam, & cepit eam. Erat tunc temporis quidam barbarus inſigni nomine Abe[illegible] qui expulit Almophades ab Hiſpania, & factus eſt Rex barbarorum. Hi[illegible] voca[illegible] tur Rex virtutis, & congregato exercitu Maurorū innumerabili, veni[illegible] cū Adefonſo Rege Legionenſi: qui erant Emeritæ cum paucis. Sed Rex Ade[illegible] rat fortis, & animoſus fecit exercitum ſuum de nocte contra Sarracen[illegible]s [illegible] Guadianam tranſire. Fixerant Sarraceni tentoria iuxta caſtrum Alhan[illegible], & v[illegible] pri mo mane noſtrorum acies paratas ad bellum, & ipſi ordinauerunt acie[illegible] ad p[illegible] um properantes. Fuit Dominus cum Rege Adefonſo, & populo Chriſtiano, & in [illegible] greſſione ipſius belli tāta Sarracenorum millia proſtrata ſunt, quod n[illegible] barorum oppida remāſerunt vacua omnib. habitatorib. eorum extinctis in ipſo bel[illegible]. Abe[illegible] autē Rex barbarorū fugit grauiter vulneratus. Tunc Rex Adefonſus a victoria reuerſus obſedit Badaiozum, & poſt paucos dies cepit ipſum. Di[illegible]iſer[illegible] Sarrace[illegible]es, & caſtra alia plura ſe fugæ committentes: quæ Chriſtiani populauerunt [illegible]um vacua re[illegible] riſſent. Reuerſus eſt Rex Adefonſus cum multis ſpoliis, & victoria ma[illegible] [illegible]dans [illegible] & beatum Iacobum, qui ſibi de inimicis dedit tā nobiliter triumphare [illegible] q[illegible] ip-ſo bello viſibiliter apparuit B. Iacobus cum multitudine militum albatorum qu[illegible] racenos in manu valida proſternebant. Beatus etiam Con[illegible]r Iſidorus [illegible] paruit Zemoræ ante quam Emerita caperetur & bellum fieret: & dixit eis ſe ad au[illegible] Adefonſi Regis cum Sanctorum exercitu properare, & quod ſibi d[illegible] eret [illegible] tatem, & de Sarracenis campalem præberet triumphū. Rex autem Adef[illegible] victualium & bellici apparatus copiam præparauit, vt ſtatim reuerteretur ad euert[illegible] das vrbes & oppida barbarorum. Sed cum cauſa orationis a[illegible]am [illegible] A[illegible] ſtoli properaret, in Galęcia in loco, qui dicitur Villa noua de Zemos grauiter æ[illegible] uit: & accepta ab Epiſcopis pœnitentia: & corporis & ſan[illegible] Domini ſacr[illegible] morte pretioſa deceſſit: & in Eccleſia beati Iacobi Apoſtoli iuxta [illegible] eſt honorifice tumulatus. Rexit regnum feliciter quadraginta du[illegible] Obiit era millesima ducenteſima [illegible]ageſima octaua, octauo Kal[illegible] O[illegible] bris.

Rex autem Fernandus filius eius tunc temporis erat in exp[illegible] in Mar[illegible]tū, & cum au[illegible] quod deceſſerat pater eius, [illegible] obtineret regnum patrum ſuorum. E[illegible] tem[illegible]ore f[illegible] p[illegible] Legionenſi. Multi namque milites Galæci & A[illegible] multas popul[illegible] q[illegible]

Rex

... nſui fecerat abſque murorum ambitu, incendio tradiderunt. Nitebantur etiam reddere Regi Fernando ſi poſſent, ſed omnipotens Deus illũ mirabiliter adiuuabat. Etenim miles nobiliſſimus Didacus cum eſſet Legione, fecit ſuos per palatium Regis fortiter aſcendere, & turrim & Eccleſiam beati Iſidori occupauit. Reuerendus autem pater Rodericus Epiſcopus Legionenſis vir nobilis, prouidus & honeſtus, vt hæc vidit, Eccleſiam Legionenſis Sedis armis hominibus & bellicis apparatibus muniuit, vt ciuitas Regi Fernando ſeruaretur. Cæteraque turres murorum & Eccleſiarum, vt potuerunt ſimiliter munierunt. Erat tunc in ipſa ciuitate, die ac nocte, continua vox belli, & tribulatio & anguſtia magna. Sed miſericordia Dei non defuit: & prædictus Didacus ægritudine valida eſt percuſſus, ita vt ipſe vel in ſe neſcio quis clamaret, quod beatus Iſidorus ob auxilium Regis Fernandi volebat ipſum mortem interficere, eo quod occupauerat turrim & Eccleſiam eius. Præterea a capite dicti militis oculi videbantur auelli, & à concauitate ſua egrediebantur non ſine magno dolore. Vnde compulſus (cum ſe videret tam grauiſſime vexari) conſilio Sanciæ Comitiſſæ venerabilis matris ſuæ, Abbati & conuentui ipſius Monaſterii turrem & Eccleſiam reſtituit, & damna quæ illis intulerat, integrauit, dato ſuper ſancta Dei Euangelia iuramento, quod de cætero eſſet miles & Vaſſallus beati Iſidori Confeſſoris. Illico ſanitati reſtitutus eſt, & ſtatim cum ſuis de ciuitate egreſſus. Epiſcopus autem Rodericus & ciues gaudentes in Domino, quod etiam ſancti pro Rege Fredenando pugnabant, miſerunt nuncios illi, veniret cito ſuam accipere ciuitatem. Venit itaque Rex Fernandus (qui vere creditur Rex virtutis, eo quod ſit virtuoſus) vna cum prudẽtiſſima Domina Berengaria matre ſua, & Legionẽſem ciuitatem ingreſſus, cum gloria magna obtinuit regnum patrum ſuorum. Tunc confluentibus ad eum de ſingulis ciuitatibus & oppidis viris nobiliſſimis conceſſit eis bonos mores & foros antiquos, & etiam illis multa grauamina releuauit. Supererant duæ nobiliſſimæ ſorores ſuæ, filiæ Regis Adefonſi, quas genuerat ex Regina Tharaſia, Sancia ſcilicet & Dulcia, quas habuit in magna reuerentia donans illis dum viuerent, annuatim triginta millia aureorum. Deinde pacificato toto regno ſuo, omnes milites, qui populationes patris ſui ſuccenderant, exulauit.

Poſt hæc congregato Legionis, & Caſtellæ exercitu magno, ingreſſus terram Maurorum obſedit Vbedam, & cępit eam. Eo fere tempore inclytus Adefonſus frater eius, & Aluarus heros potentiſſimus de Caſtella, de mandato Regis cum nobilium exercitu deprædantes terram Maurorum, vſq; ad mare Mediterraneum hoſtiliter peruenerunt, quibus cum exercitu innumerabili occurrit Rex barbarus, nomine Abenfuth, iuxta ciuitatem quæ vocatur Xerez. Cõmiſſo certamine fugati ſunt Mauri, multis millibus ſuorum proſtratis, & Chriſtiani reuerſi ſunt in patriam cum multis opibus & gloria magna. Iterum Rex Fernandus mouit exercitum, & fines Sarracenorum inuadens, cepit fortiſſimum caſtrum quod dicitur S. Stephanus, & quædam alia: &
4 acceptis a Sarracenis theſauris multis reuerſus eſt. Diuulgabatur fama Regis Fernandi per vniuerſas regiones, & de fide, gloria, & victoriis eius loquebantur omnes gentes. Siquidem magnanimitas eius, & ſapientia omnes hoſtes eius vehementiſſime terrebat. Regina vero Berengaria mater eius in tanto ſapientiæ culmine ferebatur, vt in regni adminiſtratione cuncta ſapienter & nobiliter ordinaret. Quapropter ſecure Rex Fernandus faciebat moram in expeditione contra Sarracenos; eo quod Regina Berengaria vices eius ſapienter in regno Legionis & Caſtellæ ſupplebat, & tanta ſecuritate, & pace vtrumque regnum gaudebat, vt paruus vel magnus aliquis non auderet violenter res alterius occupare. Tantus inuaſerat cunctos hæreticos terror, vt cuncti de vtroque regno fugere feſtinarent. Mittebat Regina Be-
5 rengaria abundanter filio ſuo Regi Fernando dum eſſet in expeditione milites, equos, aurum, argentum, cibaria, & quæcunque erant neceſſaria exercitibus ſuis.

Era M C C L X X I I I. Regina domina Beatrix obiit, & ſepulta eſt Burgis in regali Cæmeterio, quod bonæ memoriæ fecerat Caſtellæ Rex Adefonſus. Ante paucos dies deceſſerat filia Regis Fernãdi & Reginę Beatricis Maria puellula quæ Legione in monaſterio Sancti Iſidori eſt ſepulta. Tunc temporis deuotiſſimus Rex Fernãdus coram corpore beati Iſidori fixis genibus orauit & votum faciens dixit viua voce: Adiuua me beate C[illegible] contra Sarracenos, & [illegible] acquiſiero [illegible] Eccleſiæ tuæ [illegible]ſe- tam honorabilem portionem. Eo tempore quidam Catholici viri ſtrenui de frontaria

Maurorum, qui Almugaueres vocantur, collecta ſuorum mu[illegible]dine de nocte [illegible] ram Sarracenorum furtiue ingreſſi ſunt. Qui cum veniſſent Cordubam, & cuſto[illegible] murorum ipſius ciuitatis barbari minime vigilar[illegible]t, per ſcalas & funes ciuita[illegible] magnam Cordubam intrauerunt, & maximam obtinuerunt partem turrium & m[illegible]rorum; & cum aduerſus Sarracenos fortiter dimicarent, & multos ex e[illegible]s oc[illegible] feſtinanter miſerunt nuncios ad Regem Fernandum, vt ad eorum properaret ſuc[illegible]ſum. Erat tunc in partibus illis heros potentiſſimus Aluarus de Caſtella, & v[illegible] ſtinus ad ſuccurendum Chriſtianis extra Cordubam te[illegible]oria fixit. Pauc[illegible]mi erant Chriſtiani habito reſpectu ad Saracenos: ſed quotidie de barbaris adiuuante Domino triumphabant. Quantæ autem magnanimitatis fuerit Rex Fernand[illegible] hoc po-teſt aduerti, quod ſtatim Beneuentanis & Zemoren[illegible]ibus, & ali[illegible] ſibi ad[illegible] Si quis eſt m[illegible]hi amicus & fidus vaſſallus ſequatur me. Erat tunc hyems val[illegible]e pl[illegible]ui[illegible]a, & dum non haberet ſecum centum milites, ingreſſus eſt audacter per [illegible]am regni Legionis, & cum paucis Cordubam venit. Magnus timor & dolor inuaſ[illegible] amicos cu[illegible]ctos Regis Fernandi, cum peruenit ad eos, Regem ſe tanto diſcrimini con[illegible] Accelerabant cuncti tantu domino ſubuenire, ſed reſiſtebant eis flumina inundant[illegible] & pluuiarum tempeſtas. Rex autem Fernandus ſtabat fortis & imperterritus, & Sa[illegible]cenos cũ ſuis fortiter feriebat: & cũ ingreſſum ciuitatis & egreſſum nõ poſſent C[illegible]ani Sarracenis prohibere, eo quod prohibente flumine magno Guadalquibir ad aliam partẽ non poterant trãſire, & Sarraceni ingrediebãtur & egrediebãtur per pontẽ, R[illegible] Fernandus fecit fieri balſas & nauigia de lignis & coriis, & ipſe Rex cum pauc[illegible] pr[illegible]mus tranſiuit. Tunc prohibitus eſt Sarracenis ingreſſus & egreſſus, & cepit Rex caſtrũ quod erat in ipſo ponte. Obſeſſa fuit ciuitas Cordubenſis, vndique prope[illegible]te Chriſtianorum exercitu; & cum quotidie ab vtraque parte gladiis mortiferis, & iac[illegible]lis fortiter certaretur, tandem laboribus multis & fame victi Sarraceni Regi glorioſo Fernãdo Cordubã ciuitatem inclytam tradiderunt; & ipſi Sarraceni recedentes ſe a[illegible]is Agarenorum oppidis contulerunt. Ingreſſus eſt Rex Fernandus Cordubam cum gloria & lætitia magna, & eliminata omni ſpurcicia Mahometi, põtifices ſacri in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli ad honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & genitric[illegible] eius Reginę cœl[illegible]rum Marię, in eadem vrbe diuina myſteria peregerunt: magnum illud Sarracenorum oratorium, genitricis Dei Mariæ nomini, decorantes. Inuentæ ſunt ibi campanæ quas ob inſigne ab Eccleſia S. Iacobi Apoſtoli Rex Cordubenſis olim detulerat Almãzor: & Rex Catholicus Fernandus fecit eas Sarracenorum humeris ad Eccleſiam S. Iacobi reportari. Capta eſt c[illegible]itas Cordubenſis era MCCLXXIV. & re[illegible]s eſt inclytus Rex Fernandus Toletum cum victoria & gloria magna. O quam beatus iſte Rex qui abſtulit opprobrium Hiſpanorum, euertens ſolium barbarorum, & reſtituens Eccleſiæ S. Iacobi Apoſtoli campanas ſuas cum magno honore, quæ mu[illegible]to tempore fuerant Cordubæ, ob iniuriam & opprobrium nominis Chriſti. Acquiſiuit etiam Rex Fernandus Turgellum, Sanctam crucem, Albange, & quædam alia caſtra.

CHRO-

CHRONICON
VICTORIS EPISCOPI TVNNVNENSIS.

AD LECTOREM.

CHRONICA *hæc Victoris & Abbatis Biclarenſis antehac nuſquam viſa, reperit in Toletana Bibliotheca Andreas Schottus, Societatis* IESV *ſacerdos de litteris & antiquitate optimè meritus, qui ea ad C. V. Marcum Velſerum Reipub. Auguſtanæ Septemvirum miſit; à quo in manus meas pervenerunt, lucemq́; à me iure ſuo poſtularunt; ob id magis, quod in Victoris Chronico, crebro Iuſtiniani noſtri mentio ſiat. Sed antequam Victorem legas, amice lector, de Victore quis fuerit, docendus, & de nonnullis, quæ ipſe ſcribit, inſtruendus es, ne erres. De Victore ita Iſidorus:* Victor Tunnunenſis Eccleſiæ Africanæ Epiſcopus a principio mundi, uſque ad primum Iuſtini Iunioris Imperii annum, brevem per conſules annuos bellicarum Eccleſiaſticarumque rerum nobiliſſimam hiſtoriam promulgavit, laude & notatione illuſtrem, ac memoria dignam. Hic pro defenſione trium Capitulorum à Iuſtiniano Auguſto exilio in Ægyptum eſt tranſportatus; unde rurſus Conſtantinopolim eſt evocatus, dum à Iuſtiniano Imperatore & Eutychio Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopo, obtrectatoribus eorundem trium Capitulorum reſiſteret rurſus in Monaſterium eiuſdem civitatis mittitur cuſtodiendus, atque in eadem damnatione, ut dicunt, permanens, moritur. *Hæc Iſidorus.* *Libro de viris illuſtribus. cap. 25.*

Idem ferè Trithemius; niſi quod hic addat, eum ſcripſiſſe etiam libellum pro defenſione trium Capitulorum. Meminit Victoris huius & Ado Viennenſis, initio Chronici, & Otto Friſingenſis lib. 5. cap. 6.

Quod verò Iſidorus ait, hunc Victorem à principio mundi uſque ad primum Iuſtini iunioris annum brevem quandam hiſtoriam ſcripſiſſe (cùm hunc à XIIX. Theodoſii iunioris conſulatu, ubi Proſper deſiit, inchoâſſe, palàm ſit) ad ea, opinor, reſpicit, quæ in fine huius operis habentur; dum videlicet Victor rationem annorum à condito mundo iniens ita ſcribit: Colliguntur omnes anni ab Adam primo homine. &c. *Quibus verbis minimè ſignificare voluit, ſe hiſtoriam ab exordio mundi texuiſſe, ut Iſidorus exiſtimaſſe videtur; ſed enumerans omnes annos, qui a principio mundi effluxerunt, Chronicisq́; Euſebii, Hieronymi, Proſperi, & ſuo comprehenduntur, aſſerit tot & tot annos ab Adamo protoplaſto, uſque ad primum Iuſtini iunioris annum, elapſos eſſe. Et qui, quæſo, Victor Chronicum ab exordio mundi contexuit, cùm ipſemet fateatur, ſinem Proſperi ſibi eſſe principium ſcribendi?*

Cæterum inter alia, quæ hoc Chronico continentur, eſt Epiſtola Vigilii Pontificis Maximi ad hæreticos Epiſcopos Theodoſium Alexandrinum, Anthemium Conſtantinopolitanum, & Severum Antiochenum; qua profitetur, ſe eiuſdem cum illis eſſe ſententiæ, hoc eſt, Eutychianæ & hæreticæ. Extat eadem Epiſtola apud Liberatum; niſi quod aliam habeat inſcriptionem, hanc nimirum: Dominis & patribus, *ſeu ut alii legunt,* fratribus. *Ex qua aliqui occaſionem ſumpſerunt aſſirmandi, hanc epiſtolam ad ipſum Iuſtinianum & Theodoram Auguſtam fuiſſe ſcriptam. Sed aliter ſe habere conſtat, ex hoc Victore noſtro; ex quo etiam reſtitui poterit apud Liberatum integer huius commentitiæ epiſtolæ titulus. Commentitiam voco; quod eam commentitiam & ab hæreticis confictam eſſe, copioſè demonſtrent Illuſtriſſimi Cardinales Baronius & Bellarminus.* *In Breviario cap. 22.*
Si enim revera ſcripſiſſet iſta Vigilius, *inquit Baronius*, cur non ex iiſdem ſuis ſcriptis conventus eſt, cùm de reſtitutione Anthimi altercatus eſt poſtea Conſtantinopoli cum Theodora? Rurſus ſi iſthæc ab ipſo ſcripta ſunt, cur non exprobrata eadem, cùm ipſe Conſtantinopoli a Theodoro Epiſcopo Cæſarienſi, & Menna Conſtantinopolitano durius vexaretur; cùm utrunque ipſe Vigilius excommunicationi ſubiecit? Vel cur non id factum ab ipſo Iuſtiniano Imperatore, cùm in ipſum furore accenſus, etiam vi agendum putavit? Cur item id tacuit ipſa Quinta Synodus, in eundem Pontificem accedere renuentem, nonnihil commota? Hæc omnia publicè ſunt ventilata, & publicis actis excepta, nec tamen de dicta epiſtola vel nutu uſquam mentio. Neque *Tomo 7. anno Chriſti 538 Iuſtinian. Imp. 12.*

etiam Facundus Hermianenſis Epiſcopus, in Vigilium ob tria capitula [illegible] aliquid huiuſmodi ſicut cætera ipſi obiiceret [illegible]. *Hæc Baronius.* P[illegible]iam dici, *inquit Bellarminus* epiſtolam illam Vigilii [illegible] nec [illegible] L[illegible] noſter Victor [illegible] iuſſe confictam ab hæreticis. Liberatum [illegible] *[illegible]ctorem*) credidiſſe falſo rumori quem hæretici [illegible]. Nam qui [illegible] xerint epiſtolam quandam Vigilii Papæ nomine ad Theodoram & [illegible], [illegible] prehenſum fuit ceu [illegible] in VI. Synodo act. 14. *Ita Bellarminus.* [illegible] *hoc eſt a moribus hæreticorum. Nam ut olim Ruffinus ſub nomine Pamphili Martyris* [illegible] *giam pro Origene, cum eſſet Euſebii Cæſarienſis, Arriani,* [illegible] *Cor[illegible] mine Xiſti Pontificis & Martyris, cum eſſet Xiſti Pythagorei* [illegible] *tra imagines ſub ſpecioſo Caroli Magni titulo, & epiſtolas contra Cælibatum ſub* [illegible] *ſtans Præſulis Vdalrici nomine, & alia centena ſub alterum* [illegible] *olim quoque hanc epiſtolam hæretici Eutychiani commenti ſunt ſub Vigilii nomine, præ*[illegible] *ſcirent ſe gratum facturos Theodoræ Auguſtæ alteri Iezabeli & Megæræ ſui æ[illegible]. N[illegible] mirum* [illegible] *Liberatum & Victorem noſtrum Afros, ob tria capitula, Vigilio non valde benevo*[illegible] *monum*[illegible] *tis ſuis* [illegible]*gmentum hoc inſerviſſe. Deinde, ut maxime epiſtola a Vigilio ſcripta fuiſſet, tamen non conficeretur, Summum Pontificem Petri ſucceſſorem Chriſtique Vicarium in hæ*[illegible] *pſum fuiſſe. Nam ut rectè cenſet Bellarminus*, id fecit cum adhuc viveret Sylverius [illegible] quo tempore Vigilius ipſe, Papa non erat, ſed Pſeudopapa. Neque enim duo [illegible] veri Pontifices Summi eſſe poſſunt; & conſtabat tunc omnibus, Sylver[illegible] Pontificem eſſe, licet in exilio degeret. *Cum multis aliis, quæ in eiuſdem Vi*[illegible] *tionem, tum etiam commendationem adfert idem Bellarminus. Et hæc hactenus de [illegible] epiſtola quam Victor recitat.*

Bellarmin. de Rom. Pontif. lib. 4. cap. 10

Iam alleg. loco.

Idem Victor trium capitulorum perpetuus defenſor fuit. Sunt autem tria capitula hæc. Primum de damnatione Theodori Mopſueſteni. Secundum de damnatione epiſtolæ Ibæ Epiſcopi Edeſſeni. Tertiū, de damnatione ſcriptorum Theodoreti Epiſcopi Cyri contra Cyrillum. [illegible]e nim in Concilio Chalcedonenſi Ibas & Theodoretus, qui Neſtorio faverant, recepti fu[illegible] in communionem Catholicæ Eccleſiæ, actâ pœnitentiâ & repudiato Neſtorio: & quia Concilium Chalcedonenſe Theodorum Mopſueſtenum, etiam Neſtorii ſuaſorem non damnarat, ſed potius probaſſe videbatur ob epiſtolam Ibæ, in qua Theodorus laudatur; ideo hæretici Eutychiani hoſtes Conci[illegible] *Chalcedonenſis, ſolito artificio cogitare cœperunt, quomodo non ſe Orthodoxis contun*[illegible]*ere, ſed Orthodoxos inter ſe committere, ſparſis diſſidiis & excitatis iurgiis, poſſent. Itaque Theodorus Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus Eutychianus, fultus præſidio Theodoræ Auguſtæ, cum Iuſtinianus Acephalos & Eutychianos ad obſervationem Concilii Chalcedonenſis c*[illegible]*ere iam ſtatuiſſet, Iuſtiniano perſuaſit*, non eſſe hoc opus, quando compendio omnes Acephalos ad ſuam communionem adducere poſſet: ſiquidem illi, inquit, hoc offenduntur in Synodum Chalcedonenſem, quod laudes ſuſceperit Theodori Mopſueſteni Epiſcopi, epiſtolamque Ibæ, quæ per omnia Neſtoriana cognoſcitur, quam Synodus ipſa iudicio ſuo pronunciavit Orthodoxā. Qui Theodorus, ſi eum dictis ſuis & hac epiſtola anathematizaretur, tanquam retracta Synodus atque purgata, ſuſcipietur ab eis per omnia & in omnibus, & ſine pietatis veſtræ labore Eccleſiæ Catholicæ ſociati gaudentes, in univerſali Eccleſia Clementiæ veſtræ laus erit ſempiterna.

Liberatus cap. 24.

Hæc audiens Imperator, *inquit Liberatus*, & dolum doloſorum minime perſpiciens, ſugeſtionem eorum libenter accepit, & facere promptiſſimè ſpopondit. Sed rurſus illi callida fraude rogaverunt eum, ut dictaret librum in damnationem trium capitulorum. Quò libro eius edito, & toti mundo manifeſtato, dum emendare Princeps erubeſcit, irrevocabilis cauſa fieret: ſciebat enim Principem ſolita pietate ſcandalo emergente, ſententiam ſuam poſſe corrigere, ſeſeque ad periculum pervenire. Annuit his Princeps, & hoc ſe lætius implere promiſit. Et relinquens operis ſui ſtudium, unum in damnationem trium capitulorum edidit librum, pro dentis noſtris nobis omnibus notiſſimum. *Hæc Liberatus.*

Cum igitur damnationi horum trium capitulorum quidam ex Catholicis ſeſe opponerent, proque iis publicè & privatim pugnarent, in duas partes Orthodoxorum animi di[illegible] ſunt: aliis damnationi trium Capitulorum ſubſcribentibus, aliis refragantibus Eutychianis [illegible] *ob excitatum à ſe incendium, exultantibus. Inter eos, qui tria Capitula defenderunt fuit, initio Vigilius Pontifex, qui & Apologeticum, & quidem bene longum, quod Conſtitutum appellatur, pro tribus capitulis publicavit. Cui lubentes volenteſque ſeſe adiunxerunt Epi*[illegible] *Africani, Itali, Provinciæ Venetiæ & Liguriæ, Epirotici, Illyrici & alii his finitimi.*

Quod

[illegible] errime ferens *Iuſtinianus, factumque hoc contemptum Maieſtatis ſuæ interpretans, pa*[illegible] *nter cum his Epiſcopis egit. Ita enim Liberatus, ut alios Scriptores taceam.* Cætera [illegible] Epiſcopis & Catholica Eccleſia ab eodem Principe facta ſunt; [illegible] modo conſentientes Epiſcopi in trium damnationem capitulorum muneribus [illegible], vel non conſentientes depoſiti, & in exilium miſſi ſunt, vel aliqui fuga la[illegible] ſalutem exquirunt, ſuſceperunt, quoniam nota ſunt omnibus, puto [illegible] ca me [illegible] enda. *Hac Liberatus.*

Imo ipſe [illegible] *ilius tamdudum legitimus Pontifex: quippe mortuo pridem Sylverio, in ext*[illegible] [illegible] *pulſus eſt, ex quo prius non redut, quam mutata ſententia, tria capitula* [illegible] *naret, quintamque Synodum adverſus tria capitula, poſt* [illegible] *imum Iuſtiniani auctoritate cele*[illegible] *tam, comprobaret, ſuffragioque ſuo Oecumenicam efficeret. Quod Vigilius fecit, ut Eccleſi*[illegible] *Orientalem cum Occidentali conjungeret & ſchiſmate* [illegible] *ret. Factum hoc Vigilii* [illegible] *inter quos noſter Victor, cum aliis, tunc diſplicuit. Quare convocato* [illegible] *communicarunt Vigilium, ut teſtatur noſter Victor: excommunicarunt, inquam* [illegible] *Paſtorem, ne facto, non de iure* [illegible] *irrito conatu: cum omnes ſucceſſores* [illegible] *, & tota poſteritas, id quod Vigilius pacis & concordiæ* [illegible] *Synodumque V. in qua tria capitula damnantur, tanquam Oecume*[illegible] *receperint. neque unquam inter hanc & illam partem quæſtio de fide fuit: ſed tantum de* [illegible] *vit etiam ſ*[illegible] *Gregorius) hoc eſt de Theodoro Mopſueſteno, Iba Ede*[illegible]*eno,* Lib. 3. epiſt. 37 [illegible] *Theodoreto Cyr*[illegible] *quorum ſcripta Neſtoriana, nemo Orthodoxus defendit, multo minus ſa*[illegible] [illegible] *ſis Synodus; licet heretici vulgo iactarent Synodum, ipſam epiſtolam Ibæ* [illegible] *Theodoreti contra S. Cyrillum probaſſe & laudaſſe; prout etiam Victor referre vide*[illegible] [illegible] *res ſe habet. Nam Synodus perſonas ab errore reſipiſcentes, Ibam, videlicet, &* *Theodoretum probavit & collaudavit, non ſcripta. Nec potuit Vigilius aut quivis alius Or*[illegible]*thodoxus Theodoretum & Ibam damnare, eo reſpectu, quo probati fuerant a Concilio Chalcedo*[illegible] [illegible] *quiſ factum eiuſdem Concilii improbaſſent. Itaque nihil egit Vigilius in præiudicium* [illegible] *Chalcedonenſis, ut putarunt Africani, & refert Victor noſter. Ita tamen illa damna*[illegible]*tione Theodoreti & Ibæ ſatisfactum eſt trium capitulorum damnatoribus. Nam de Theodoro Mopſueſteno minor eſt difficultas: cum in Chalcedonenſi Synodo non fuerit ipſe nominatim rece*[illegible]*ptus, ut Ibas & Theodoretus; ſed tantum, quia in epiſtola Ibæ multis laudibus extollitur, viſum fuit nonnullis, illum quoque à Synodo Chalcedonenſi fuiſſe probatum; quod à veritate longè abhorret: cum Synodus non probarit epiſtolam Ibæ, ſed Ibam ipſum Neſtorio anathema dicentem.*

Quod autem Victor ait, Theodorum Mopſueſtenum ſimiliter Synodaliter geſtis apud Antiochiam ſub Iohanne Epiſcopo eiuſdem Eccleſiæ, & Chalcedone laudatum fuiſſe: id quidem Liberatus quoque his verbis prodidit. Tunc Ioannes Antiochenus Epiſcopus, Synodo Lib. Breviar. cap. 10 Ra. con. Tom. 1 anno 435 con[illegible] ata, tres pro Theodoro Mopſueſteno dictavit epiſtolas: unam quidem dire[illegible]xit Theodoſio Imperatori, altam autem Cyrillo Alexandrino, & tertiam Proclo Cõ[illegible]ſtantinopolitano Epiſcopo, & eius exponens ſapientiam. Ad hæc autem Imperator dirigens Sacr[illegible] [illegible]anni, derogatores illos Theodori contra ſalutem propriam venire iu[illegible]avit. Cyrillus autem præſcripto ſuo Theodorum præferens, tale de eius accu[illegible] [illegible]iudicium, eò quod dogmate veritati contrario uterentur, interponens de S[illegible] in Concilio ſibi oblato teſſeradecadas factas a Cariſio presbytero. Nihilominus & Proclus per Mennam Diaconum ſuum reſcribens, cuius eſſentilla ca[illegible]p[illegible]la, qu[illegible] Theodori dicebantur, quæſivit. Qui pro eius excuſatione ignorare ſe di[illegible]t. Verumtamen duas memorati Ioannis epiſtolas, id eſt, primam & tertiam laudes Mopſueſteni continentes, Chalcedonenſis Synodus poſtea per relationem ſu[illegible]am Marc[illegible]o Imperatori directam cum tomo Procli, quem ad Armenos direxit, & a[illegible]lis Sanctorum Patrum epiſtolis ſuſcepit & confirmavit. *Hactenus Liberatus.*

In quibus illud iterum admonendum, inquit Illuſtriſſimus Baronius, eundem Liberatum Diaconum a neſcio quo Neſtoriano incaute nimis, quam narrat, eſſe mutuatum Hiſtoriam, qua refert probata ſcripta Theodori Mopſueſteni non ſcriptis tantùm Ioannis Antiocheni, ſed & [illegible] *Imperatoris atque etiam ſcriptis Cyrilli Epiſcopi Alexandrini, ipſum Theodorum fuiſſe* [illegible] *datum: quin etiam, quod deterius exiſtimari debet,* [illegible] *dum ait, Synodum Chalcedonenſem re*[illegible] *ad Marcianum facta ſuſcepiſſe & confirmaſſe Ioannis Antiocheni epiſtolas, quibus lauda*[illegible] [illegible] *Mopſueſtenum; eandem S. Synodum Chalcedonenſem in idem crimen adducit,* [illegible] *laudes Theodori* [illegible] *perit, & doctrinam. Videſne, quot & quales lateant colubri ſub uno*

ceſpite falſitatis: Sed ſecurim ad radicem admoveamus. Inprimis autem, quod ad Cyrillum ſpectat, quomodo potuit ipſe accipere laudes, probareq; ſcripta Theodori, qui eadem ſæpius cum Nestorio, cum adeo reperiatur adverſatus eſſe Neſtorio? Sed id apertius demonſtremus ex ipſius Cyrilli ſcriptis, poſtquam hæc de Theodoro Mopſueſteno in controverſiam deducta ſunt, e... Lucubrationem quidem Cyrilli de expoſitione Nicæni Symboli elaboratam ab eo fuiſſe poſt ſcriptam Procli epiſtolam ad Armenos, ſua ipſius teſtificatione monſtratur, dum ipſam citat & laudat his verbis: Proclus ipſe, qui nunc ſanctæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ thronum adornat, religioſiſſimus & pientiſſimus Pater & Coepiſcopus ſcripſit ad Orientales piiſſimos Epiſcopos in hæc verba: ... incarnatus quidem eſt, &c. inferius vero ſcripſerunt adverſarii, qui præ multa inſipientia Neſtorii & Theodori ſcripta non cavent, &c. vides igitur S. Cyrillum una eademq; lance, æquoque pondere Theodorum expendere cum Neſtorio.

Quod autem ad Chalcedonenſe Concilium ſpectat, quòd dicatur recepiſſe ... epiſtolas a Ioanne datas laudibus Theodori refertas: reddamus hic verba ipſa, quæ in r... Synodica ad Marcianum, citata à Liberato, ſcripta habentur; ſic enim ſe habent: Si enim per epiſtolas Eccleſiæ dogmata declarari pro unaquaque quæſtione dignum culpa iudicant, ipſum ... beatiſſimum Cyrillum quilibet poterit denotare, qui litteris ſuis Orientalibus, quod ... ex... : nec non & magnum Proclum huic vituperationi ſubiiciet, qui eiſdem Orientalibus v... men ad Armenios pro fidei congruentia deſtinavit. Huic autem conſociabitur ad culpam, & ... pientiſſimus Ioannes Antiochenus Epiſcopus, qui hæreticorum maledicta repellens & Apoſtolica doctrina religioſiſſimum dogma declarans, totius Orientis confeſſionem, velut ex uno ore, ſanctiſſimo Proclo, & ei qui per idem tempus mundi regebat gubernacula, deſtinavit. Hæc ſancta Synodus ad Martianum Imperatorem. in quibus vides nullam de Theodoro Mopſueſteno mentionem haberi, ſed iſtos ut magni nominis Epiſcopos in exemplum adduci.

Nec eſt quod quis adhuc inſtet & urgeat, laudatas à Synodo epiſtolas Ioannis Antiocheni, quaſi hoc ipſum eſſet laudibus Theodori conſenſiſſe, eiuſq; ſcripta probaſſe: nam cum rectam in omnibus fidem (ut vidimus) dictis epiſtolis profeſſus eſſet, adeo ut non potuerint eædem epiſtolæ à Proclo non recipi atque Cyrillo, & ipſo Theodoſio Imperatore, nihil virulentum ex Theodori doctrina eiſdem admiſcuiſſe, certum eſt. Sed quod ad Theodorum ſpectat, non eum laudavit Ioannes ut erroris auctorem, verùm tantummodo excuſavit non eſſe Theodori, quæ nomine Theodori circumferrentur. Ita quidem ſe rem habuiſſe, verbis illis Liberati manifeſtè probatur, quæ retulimus, ubi ait: Nihilominus & Proclus per Mennam Diaconum ſuum ipſi Ioanni reſcribens, cuius eſſent illa quæ Theodori dicebantur, quæſivit. Quæ pro eis excuſatione ignorare ſe di...it.

Vides igitur negantem Ioannem fuiſſe à Proclo literis interpellatum, ſi non eſſent Theodori tria illa hæreſum capita, quæ ab Armenia monachis circumſcrebantur, cuiuſnam eſſent: Ioannem verò reſpondiſſe, ſe penitus ignoraſſe. Quibus planè intelligis, ſic laudatum a Ioanne Theodorum, immunemq; ab omni labe criminis hæreſis redditum, eò quòd putaret calumniam paſſum, dum ſub eius nomine circumferrentur errores. Quòd igitur defenſores Theodori ea ipſius ſcripta eſſe negarent, quæ diffamata per totum fuerant Orientem: inde accidiſſe videtur, ut prudenter Proclus in epiſtola ad Armenos, errores ipſos redarguens nullam penitus de Theodoro habuerit mentionem, detectis autem poſtea ſcriptis Theodori, eadem eum auctore prorſus damnata fuiſſe, ut dictum eſt ſuperius, & ſuo loco pluribus dicemus.

Hæc Illuſtriſſimus Baronius ad Liberatum Africanum Archidiaconum: nos ad noſtrum Victorem Africanum Epiſcopum. Atque de his hactenus diſſeruiſſe ſatis fuerit. Cætera quæ in Victoris Chronico declaranda vel emendanda occurrunt, erudito Lectori committimus.

Nihil enim in exemplari repertum, temerè mutare voluimus, imitati eruditum illum Virum, qui varios Francorum Hiſtoricos edidit, eo prorſus ſtylo & ſcripturæ modo, quem in ipſis Autographis invenerat.

CHRONICON
VICTORIS TVNNVNENSIS EPISCOPI.

A XIIX Conſulatu Theodoſii Iunioris, Victor, Epiſcopus Tunnunenſis Eccleſiæ Africæ, hiſtoriam proſequitur, ubi Proſper reliquit.

Igitur Theodoſio XIIX. & Albino Coſſ. Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopatum poſt Ioannem Diaconus ſuſcepit. *Domnus.*

Aetio III. & Symmacho.

Callipio & Ardaburio Coſſ. Eutyches Presbyter, & Archimandrita cuiuſdam Monaſterii Conſtantipolitani apparuit, qui ſui nominis hæreſin condidit. Hic etenim Dominum noſtrum IESVM ſic aſſerebat natum ex MARIA ſemper Virgine matre, ut nihil in eo confiteretur humanæ naturæ. Qui Synodali invitatus colloquio, Conſtantinopolim congregato, cui ſanctus præfuit Flavianus, eiuſdem urbis Epiſcopus, dum nollet Chriſtum in duabus confiteri naturis, poſt nativitatem ex Virgine & nobis ſecundum carnem ſubſtantialem eſſe, damnationem cum proprio errore ſuſcepit, quam Sanctus Romanus Antiſtes Apoſtolica autoritate firmavit.

Pro quo Imperatore Theodoſio patrocinante; Leone Romano, Dioſcoro Alexandrino*, Diacono Antiocheno, Iuvenale Hieroſolymitano, & Flaviano Conſtantinopolitano præſulibus ſedium; Poſtumiano & Leone Coſſ. Synodus generalis II. congregatur in Epheſo, in qua Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus ſibi principatum uſurpans, imperiali favore, eundem Eutychen poſt legitimam damnationem abſolvit, & eius obtrectatores, duarum in Chriſto naturarum doctores, Flavianum Cõſtantinopolitanum, Euſebium Dorilei, Theodoretum Cyri & Ibam Edeſſenum, Antiſtites, cæteroſque alios, impia autoritate, contradicentibus etiam legatis ſedis Apoſtolicæ, condemnavit, totamque Synodum ſibi favore monachorum, ſeditione militariq; violentia inclinavit. *al. Donato. Domno.* *Concilium Epheſinum II. potius conciliabulum.*

Aſterio & Protogene Coſſ. Attila Rex Hunnorum, poſtquam eſt Valentiniani Auguſti ducis prælio ſuperatus, & in fugam converſus, vires recepit, & ad Italiam importabiliter pergit, cuius mala Romana Reſpublica pacis fœdere ſopiit. Qui Attila Leonis Papæ legatione ſuſcepta, non ſolum à Reipublicæ vaſtatione quievit, ſed & trans Danubium pace data receſſit.

Valentiniano VII. & Attieno Coſſ. Theodoſius Imperator anno vitæ ſuæ LXII. Conſtantinopoli moritur. *al. Avieno.*

Chryſaphius præpoſitus Imperatoris, amicitiis Eutychetis malè uſus occiditur; & Martianus totius Reipublicæ conſenſu Imperator efficitur.

Romanorum XLVII. Martianus regnat annis V. menſibus VI. qui in ipſa regni ſui exordia, Eccleſiarum paci proſpiciens, Chalcedone fieri Synodum, imperiali autoritate, denunciat.

Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præſulatum poſt Flavianum Anatolius ſuſcepit.

Conſulatu Martiani Auguſti IIX. Kal. Octobris Leone Romano, Dioſcoro Alexandrino, Maximo Antiocheno, Iuvenale Hieroſolymitano, & Anatolio Conſtantinopol. præſulibus, Synodus generalis Chalcedone colligitur Epiſcoporum DCXXXII. ubi Epheſina II. nec dicenda Synodus, abdicatur. Eutyches cum Dioſcoro patrono ſuo, Alexandrino Epiſcopo, atque Neſtorio condemnatur, Antiſtitesque Catholici iniuſtè damnati, ab eodem Dioſcoro in Synodo præfata Epheſina II. ſolvuntur, fideſq; ſanctorum patrum, qui in Nicæna Conſtantinopolitana, & Epheſina I. convenerunt, ſanctis Synodis explanatur. His itaq; definitis & ſubſcriptionibus totius Synodi roboratis, Euſebio Dorilei, Theodoreto Cyri & Iba Edeſſeno propriis reſtitutis Eccleſiis, iis, quos pro eis Dioſcorus hæreticus ſubſtituerat pulſis, omnia, quæ ad ſtatum Eccleſiæ pertinent, diſpoſita ſunt, ratumq; terminum ſuſceperunt.

His diebus Gothi contra Hunnos dimicantes in campis Cathalaunicis, in quo prælio Theodoredus Rex occubuit, & Gotha victores extiterunt, dimicante Turrismundo Rego. Attila Rex Hunnorum nuſquam comparuit. al. XLVI. al VII. Poſt Theodoredũ Turrismundus filius eius Gothorum regnum regit, an. 10. al. DCXXX.

Opilione & Vincomalo Coſſ. Dioſcoro Gangra exilio relegato, Proterius Alexandrinæ Eccleſiæ ſuſcepit præſulatum.

Eo tempore Attila moritur, de cuius regno dum filii dimicant, Hunni vaſtantur, ac deinde minorantur.

Aetio & Studio Coſſ. Aetius patritius Valentiniani Auguſti manu intra palatium primò percuſſus, circumſtantium gladiis crudeli morte extinguitur, Boetiusq; præfectus nihilominus occiditur.

Valentiniano IIX. & Anthemio Coſſ. Valentinianus Imperator in campo maximo dolis Maximi patritii, & Heraclii Præpoſiti perimitur. Idemq; Maximus ex conſule ac patritio eius ſumit imperium, diebus LXVII. Hic itaq; malum, quod latebat, apparuit. Mox relictam Valentiniani Auguſtam viri exitum ſui lugere non permittens in matrimonio ſumit. Sed his malis peiora ſuccedunt, dum adventum Genſerici Vandalorum regis formidat, & cunctis volentibus urbe recedere licentiam tribuit, priuſquam fugam, quam cogitabat, aſſumeret, occiſus, membratimque conciſus in Tiberim fluvium proiectus eſt.

Aetio & Studio Coſſ. & præfectis, tertia die, poſtquam Maximus occiditur, Genſericus Vandalorum Rex Romanam urbem ingreditur, & per XIV. dies cunctis opibus nudat, ſecumque inde Valentiniani filias & uxorem ac captivorum multa m[illegible]a tollit: Vt autem ab incendio tormentis & gladio abſtineret, Papæ Leonis intereeſſio facit: huius quoque captivitatis L X X V. die Anitius vir totius ſimplicitatis in Gallis imperium ſumit.

al. candos. *al. Avitus.*

Ioanne & Varane Coſſ. Ricimirus patritius Avitum ſuperat, cuius innocentiæ parcens Placentiæ civitatis Epiſcopum facit.

Conſtantino & Rufo Conſ. Martianus Imperator Orientis Conſtantinopoli moritur, & pro eo Leo imperator efficitur. Romanorum XLIIX. Leo regnat annis XVI.

His temporibus Theodericus frater Thuriſmundi Gothorũ regis an. 1 x. al. Illero infra Elluviu Recte Aeluvius.

Alexandria & Ægyptus errore Dioſcori languens decreta Chalcedonenſis Synodi non recepit. Proterium Antiſtitem, Dioſcori ſucceſſorem, & Synodi Chalcedonenſis decretorum cuſtodem, populus Dioſcoritanus ſeditione facta, Timotheo auctore, cognomento Herulo, interfecit vi. Kalen. April. vi. feria ultimæ Ieiuniorum hebdomadæ, die qua noſter Salvator & Dominus à Iudæis eſt crucifixus. Tunc enim Paſcha Dominicum quarto eſt Kal. Apr. celebratum. Proterio itaq; interempto, Timotheus præfatus, cognomento Herulus, Chalcedonen. Synodi obtrectator, eius Epiſcopatum Eccleſiamq; pervadit.

His diebus Gothi cõtra Suevos dimicant in campo Paramo iuxta flumen Orbecũ, in quo prelio Gothi extitere victores.

Leone Aug. Coſſ. Maioranus Romæ imperium ſumit. Timotheus Alexand. Eccleſiæ incubator defenſores Synodi Chalcedonenſis inſequitur.

Patritio & Ricimero Coſſ. Iuvenalis Hieroſolymorum Epiſc. litteris Leonis Romani antiſtitis adverſum errorem Eutychis, Dioſcoriq; armatur.

His diebus Maioranus Imp Cæſaraugustanam venit.

Magno & Apollonio Coſſ. Timotheus Epiſcopus interfector Proterii Epiſcopi, Leonis principis præcepto, vix à ſede Alexand. raptus Eccleſiæ. Cherſona exilio relegatur, & poſt menſes V. eidem Alexandrinæ Eccleſiæ alius pro eo Timotheus, cognomento Salafatiatus Synodi Chalcedonenſis defenſor, Epiſcopus ordinatur.

al. Salafariarius. Solofaciolus.

Gadalayſo & Severino, Leone Aug. 11. Viviano V. C. Coſſ. Carthaginenſis Eccleſiæ poſt Capreolum. *Quodvult Deus* Eugenius Epiſcopus ordinatur.

Dagalaipho. al. Leone & Severo Viviano & Baſilio.

Maioranus Romæ occiditur, & Severus imperium Non. Iul. ſumit.

Olybrio & Ruſtico Coſſ. Genſericus Vandalorum Rex poſt multarum provinciarum clades, & Chriſtiani apud Africam populi ſpolia atque neces moritur, anno regni XL. poſt quem Vgnericus filius eius regnat annos VII. menſes V. Huic Vgnerico pater Genſericus Valentiniani filiam, quam ex Roma captivam abduxerat, in coniugium tradidit.

His Coſſ Maioranus Imp à Ricimero interfectus eſt.

Hermia & Baſiliſco Coſſ. Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopatum poſt Maximũ ſuſcepit Alexander. Hieroſolymitanæ verò Eccleſiæ poſt Iuvenalem præeſt Anaſtaſius.

Hunericus. al. x.

Leone Aug. III. Coſſ. Vgnericus Vandalorum Rex, Arriano ſuſcitatus furore, Catholicos per Africam plus patre perſequitur, Chriſtianorum Eccleſias tollit, & Catholicos Sacerdotes exilio mittit.

Buſco & Ioanne Coſſ. ſignum in cœlo ex nube, velut contum apparuit, per dies x. Anthemius Romæ imperium ſumpſit.

His diebus Theodericus Rex Gothorum a ſuis gladio interfectus eſt, & Euricus frater eius Gothorum Rex efficitur, regnat annos x v I.

Leone IV. & Anthemio II. Coſſ. Leo Aug. ſupplicationibus Ægyptiorum permotus, ut Synodus fieret, quæ de geſtis Synodi Chalcedonenſis iudicium ferret, ad cognoſcendam ſingulorum fidem, Eccleſiarum præſul.bus unicuiq; ſem[illegible]m ſcripſit, & à ſingulis epiſtolas, tanquam ex una collatione, conſonas ſuſcepit, id fieri nullaten' poſſe, ſed magis ac magis in ſua perpetuitate Synodi geſta Chalcedon. manere. Extant quæ ἐγκύκλια Græco eloquio vocitantur.

al. Puſeo.

Leo-

Leone & Martiano Coſſ. Romanæ Eccleſiæ Epiſcopatum poſt Leonem Hilarius ſuſcepit. *Hilarus.*

Ioanne & Severo Coſſ. Leo Aug. Patritium Aſparis filium, Cæſarem facit.

Leone Aug. V. & Probino Coſſ. Aſpar & duo filii eius Patritius Cæſar & Ardaburius Conſtantinopoli, præcepto Leonis, occiduntur. His Coſſ. Arelatum & Maſſilia à Gothis occupata ſunt.

Leone VI. & Probino Coſſ. Leo Aug. Leonem nepotem ſuum, Zenonis uxoris ſuæ filiæ, filium, Cæſarem facit, & imperat an. 11. Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus poſt Hilarium Simplicius ordinatur, & poſt Simplicium Felix.

Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Gennadius Anatolio ſuccedit in Epiſcopatu, & Gennadio Acatius.

Antiochenæ Eccleſiæ poſt Alexandrum Marturius, poſt Marturium Iulianus ordinatur Epiſcopus. Hieroſolymitanæ verò Eccleſiæ Marturi° poſt Anaſtaſium Epiſcopus aderat. *Martyrii.*

His Coſſ. Olybrius Romam venit, & imperium factione Ricimeri Patritii, regnante Anthemio, ſumit, quo agnito, Anthemius in fugam converſus, occiſus eſt, & poſt certos dies Herculanus, Oreſtis filius, arripiens imperium, cum patre ſuo occiditur, & eius regnum nepos aſſumit.

Leone minore Auguſt. Coſſ. Leo maior Aug. Conſtantinopoli moritur. Zenon à Leone Aug. F. in Septimo contra conſuetudinem coronatur.

Romanorum XLIX. Zenon regnat annis XVII. poſt conſulatum Leonis Iunioris Aug. Zenon Imperator quærens Leonem Aug. proprium filium occidere, & eius imperium pervadere, alium pro eo eius uxor Ariadne Auguſta ſimilem puerum ad mortē obtulit, & Leonem eundem Aug. occultè totondit, eumq; clericū unius Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ fecit. Qui Leo uſq; ad Iuſtiniani tempora principis vixit.

Eodem Conſulatu Baſiliſcus cum filio Marco imperium quam tyrannicè Conſtantinopoli ſumit.

Zenon Aug. in Iſauriam, unde exortus fuerat, fugit, & eum Ariadne Aug. ſub hyemis diſcrimine navali itinere ſubſecuta.

His Coſſ. Baſiliſcus Tyrannus, lege data, Chalcedonenſem Synodum damnari, & Epheſinam II. præcepit abſolvi & ſuſcipi.

Timotheus Epiſcopus, cognomento Hellurus, Proterii ſucceſſor pariter & peremtor, ab exilio Cherſuna redit, & fugato alio Timotheo Epiſcopo, *Salafatiatio*, cognomento, defenſore Synodi Chalcedonenſis, Alexandrinam Eccl. etiam pervadit. *al. Salafatiario.*

Baſiliſco Tyranno & Armato Coſſ. Zenon Aug. vigeſimo menſe, donato ſibi exercitu, Conſtantinopolim ab Iſauria redit, imperium reſumit, & Baſiliſcum cum filiis atq; uxore exilio in *Gaſemis* Cappadociæ mittit, finemq; vitæ ibi miſerè facit, inter hæc geſta ſunt; quia nullus Coſſ. acceſſit & Baſiliſcus Tyrannus à Conſulatu receſſit. *al. Saſimis.*

Poſt conſulatum Armati v. c. Timotheus Hellurus Chalcedonenſis Synodi obtrectator, & Proterii Epiſcopi interfector, moritur, & Alexandrinæ Eccleſiæ prætulatum alius Timotheus Salafatiarius Chalcedonenſis Synodi defenſor, reſumit. Hieroſolymitanæ itaq; Eccleſiæ Saluſtius Marturio ſuccedit Epiſcopus, Antiochenæ verò Petrus, cognomēto Fullo, poſt Iulianū, qui Marturio ſucceſſerat, ordinatur Epiſcopus. *Additur in alia Armatus tranſenti anno conſul remanſit.*

Zenone Aug. Coſſ. Hunericus Vandalorum Rex perſecutioni per totam Africam nimis inſiſtens, Tibunnis, Macri & *Nippis*, aliiſq; Heremi partibus Catholicos, iam non ſolum ſacerdotes & cuncti ordinis clericos, ſed & monachos atq; laicos quatuor circiter millia exiliis durioribus relegat, & Confeſſores ac Martyres facit, Confeſſoribusq; linguas abſcidit. Quos Confeſſores, quod linguis abſciſis perfectè finem adusq; locuti ſunt, urbs regia atteſtatur, ubi eorum corpora iacent. *al. Nippis.*

Tunc Lætus, *Neptenſis* Eccleſiæ Epiſcopus, glorioſo martyrio coronatur IIX. Kal. Octob. & Eugenius Epiſcopus Charthaginenſis Eccleſiæ poſt dira Heremi exilia, plurimis afflictionibus, pœnisq; clarus habetur. *al. Neptitanſis. Lepteenſis.*

Hic itaq; Hunericus inter innumerabiles ſuarum impietatum ſtrages, quas in Catholicos exercebat, octavo regni ſui anno, interioribus cunctis effuſis, ut Arrius pater eius, miſerè finivit vitam, cui ſuccedit Gunthamundus, regnat annis XII. qui noſtros protinus de exilio revocavit.

Poſt conſulatum Zenonis III. Timotheus, cognomento Salafatiarius, Synodi Chalcedonenſis defenſor moritur, & pro eo Alexandrinæ Eccleſiæ Ioannes

Aſterio & Præſidio Coſſ. Ioannes Epiſcopus Alexandrinus, à Romana Eccleſia veniens, Anaſtaſio Imp. ſupplicat, ut eum throno ſuo, pro antiqua amicitia, reddat; ſed hoc pro defenſione Chalcedonenſis Synodi, dum non impetrat, Romam furtim, unde venerat, remeavit.

Hu Coſſ. Sueui in Hiſpanias ingreſſi.

Victore v. c. Coſſ. Bellum Iſauricum exardeſcit Athenodorus & Longinus tyranni occiduntur. Athanaſio Alexandrino mortuo, Ioannes cognomento *Hemula*, ſuccedit, quo occumbente poſt paucos dies, ei Ioannes alius, cognomento Niceta, ſuccedit Epiſcopus.

al. Mala.

Paulo v. c. Coſſ. Anaſtaſius Imp. hæreticorum Synodum faciens Henoticum Zenonis confirmat, & Euphemium Epiſcopũ Cõſtantinop. Chalcedonenſis Synodi defenſorem deponit, quem *Euchaida*, in exilium mittens, pro eo Macedonium facit.

Hu Coſſ. Burdunelus in Hiſpania tyrannidem aſſumit.

al. Eucadius.

Anaſtaſio Aug. Coſſ. Macedonius Conſtantinopol. Epiſcopus Synodo facta, condemnat eos, qui Chalcedonenſis decreta Synodi ſuſcipiunt, & eos, qui Neſtorii & Eutychis defendunt.

Anaſtaſio Romano Epiſcopo mortuo ſuccedit Symmachus, & ex alia parte Laurentius ordinatur qui dum Noceriæ civitatis Epiſcopus nollet eſſe, *contentus*, Synodo Romæ facta, à cœtu eſt ſacerdotali proiectus.

Hu Coſſ. Gothi intra Hiſpanias ſedes acceperunt, & Burdunelus à ſuis traditus & Toloſam directus in tauro æneo impoſitus igne crematus eſt.

al. contemptus.

Palladius Antiochenus moritur, & pro eo Flavianus ordinatur Epiſcopus. Alexandrinæ Eccleſiæ Ioannes, cognomento Niceta, adhuc præſidebat. Hieroſolymæ verò poſt Saluſtium Helias ſuſcepit præſulatum.

Gunthamundo Vandalorum rege Charthagine mortuo, Traſamundus regnat annis XXVII. men. IV. & hic Arriana inſania plenus, Catholicos inſectatur, Catholicorum Eccleſias claudit, & in Sardiniam exilio ex omni Africana Eccleſia CXX. Epiſcopos mittit.

Eo tempore Fulgentius, Ruſpenſis civitatis Epiſcopus, in noſtro dogmate claruit.

Ioanne Scytha & Paulo Coſſ. Olympius quidam Arrianus in balneis, quæ Heliana vocantur apud regiam urbem, ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem blaſphemans tribus *ignis ſiclis*, angelo miniſtrante inviſibiliter, in piſcina frigidæ aquæ *perfuſus*, vitam impie, ſimulq; prodigioſè finivit.

al. igneis ſpiculis.

al. percuſſus.

Gibbo v. c. Coſſ. Anaſtaſius Imp. Flaviano Antiocheno & Philoxeno Hieropolitano præſulibus, Conſtantinopolim Synodum congregat, & contra Diodorum Tarſenſem, Theodorum Mopſueſtenum cum ſcriptis, Theodoritum Cyri, Ibam Edeſſenum, Andream, Eucherium, Quirum & Ioannem Epiſcopos, cæteroſque alios, qui in Chriſto duas prædicabant naturas, duaſq; formas, & qui non conſiterentur unum de Trinitate crucifixum, una cum Leone Epiſcopo Rom. & eius tomo, atque Chalcedonenſi Synodo inferre Anathema perſuaſit.

Patritio & Hypatio Coſſ. Barbas quidam Arriani erroris Epiſcopus, dum præſumit contra regulam ſupra baptizandum dicere, baptizat te Barbas in nomine patris, per filium, in ſpiritu ſancto, pronũ aqua, ex qua futurus erat baptizare hominem, nuſquã comparuit, vas verò ipſum, in quo aqua erat, confractum eſt. Quod conſiderans, qui baptizandus erat, protinus ad Catholicum currit, & Baptiſmum regulariter ſumit.

al. Palatinũ.

Abieno & Pompeio Coſſ. Anaſtaſius Imp. Macedonium Conſtantinopolitanum Epiſcopum cum quibuſdã clericis, nolentem Synodi Chalcedonenſis decreta damnate, ab Eccleſia rapit & in exilium mittit, atq; pro eo Timotheum Presbyterũ Epiſcopũ facit, qui continuo damnatores Synodi Chalcedonenſis in communionem ſuſcepit.

Hu conſul. Cæſaraug. circus ſpectatus eſt.

Abieno Iuniore Coſſ. ingens terræ motus, cum corruſcationibus & tonitruis magnis, atq; grandine & totius cœli ac terræ commotione factus eſt.

Hu Coſſ. Dertoſa à Gothis ingreſſa eſt, Dertoſa ... interfectus eſt & caput eius Cæſaraugustam ... portatum eſt.

Cethego v. c. Coſſ. Flavianus Antiochenus Epiſcopus ſera pœnitentia Anaſtaſiũ Imperatorem deſerit, & in poſſeſſione Platani vocabulo, relicto throno ſuo, recedit. Huic Anaſtaſius Imperator Severum Chalcedonenſis Synodi inimicum ſubrogat, Eccleſiæ orientis ſcandala magna miniſtrat.

Theodoro v. c. Coſſ. Eugenius Carthagienſis Epiſcopus confeſſor moritur. Iulianus Boſtrenus, & Ioannes Paltenſis Epiſcopi ab Eccleſiis ultro recedunt, & alii eis ſubrogantur.

Hu Coſſ. ... pugna Gothorum & Francorum Boglodoreta. Alaricus Rex in prælio à Francis interfectus eſt. Regnum Toloſanum deſtructum eſt.

Meſſala v. c. Coſſ. Conſtantinopoli, iubente Anaſtaſio Imp. ſancta Euangelia, tanquam ab idiotis Euangeliſtis compoſita, reprehenduntur & emendantur.

Venantio & Celere Coſſ. populos Alexandrinos, & totius Ægypti, ſimul puſillos & magnos, liberos ac ſervos, clericos atq; monachos, præter peregrinos, immundi ſpiritus occupant, & humana locutione privati, latrare cunctis diebus ac noctibus, ut ca-

nes, cœperunt, ita ut vinculis ferreis vincti ad Eccleſias poſtea, ut ſanitatẽ perciperent, traherentur. Comedebant enim ſuas manus, ſimulq; & brachia pariter omnes.

His evenientibus, Angelus in viri ſpecie quibuſdam ex populo apparuit dicens, hoc eis, pro eo, quod Anathema Synodo Chalcedonenſi dederint, eveniſſe, comminatus deinceps nihil eos tale aliquid præſumere.

al. Leonib. *al. Sacerdotum.*

Venantio Iuniore v. c. Coſſ. Cannades, Rex Perſarum, *Zamdaber* caſtellum plurimis theſauris ab initio ſuæ conditionis plenum, & Dæmonum *leonibus*, mancipatum cuſtodiaq; munitum, ubi nullus unquam ingredi potuit, *Chriſtianorum* orationibus capit, & ingreſſus univerſos ex eo theſauros tulit.

al. Paraſenenſi.

Importuno Iuniore v. c. Coſſ. Helias Epiſcopus Hieroſolymitanus Synodi Chalcedonenſis defenſor, nolens Severum Antiochenum, Apoſtolicæ fidei inimicum, in communionem, præcipiente Anaſtaſio Imp. ſuſcipere, exilio *Paraxenenſi* caſtello traditur, & pro eo Ioannes, *crucis* cuſtos Epiſcopus ordinatur, qui confeſtim & Severũ Antiochenum in communionem ſuſcepit, & Synodum Chalcedonenſem damnavit.

His Coſſ. Geſalicum Gotorum Barcinone in palatio interfecit quo anno idem Geſalecus ab Helbano Theodorici Italiæ Regis duce, ab Hiſpania fugatus Africam petit. Hyppath. ii. & XL. & V.

Boetio v. c. Coſſ. Vitalianus Comes patricioli F. fidei Catholicæ ſubverſionem & Synodi Chalcedonenſis damnationem, remotioneſq; orthodoxorum Epiſcoporum atq; ſucceſſiones hæreticorum cognoſcens, virorum fortium validam manum congregat, & Anaſtaſii imperio repellat.

Felice v. c. Coſſ. Vitalianus Comes, *in patritium* nepotem Anaſtaſii principis, magiſtrũ Romanæ militiæ, cõgreſſione facta, LXVII. viris ex militia Romana peremptis, vivũ capit, & vinculis æreis vinctũ, in cuſtodiã caveæ ferreæ trudit, & poſtea diſtrahit.

Paulo & Muſchiano Coſſ. Alamundarus Sarracenorum Rex, a defenſoribus Synodi Chalcedonenſis baptizatus, Theopaſchitas Epiſcopos, à Severo Antiocheno Epiſcopo ad ſe, cum litteris miſſos, barbaram mirabiliter propoſitionem concludens, atq; ſuperans, Deum immortalem oſtendit.

His Lurba ratu ſaviente Catholica vigebat. *al. Marians.* *His Coſſ. Geſaleicus de Africa rediens ob metum Helbani Aquitaniã petiit, ibiq; latuit annum unum.*

Probo v. c. Coſſ. Anaſtaſii Imp. præcepto, Plato civitatis præfectus & *Maximus* pulpitum Eccleſiæ S. Theodori aſcendentes, & hymno, quem Græci triſagion dicunt ὁ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, noviter apponentes, dum per forum Conſtantini id pſallentes, ad maiorem Eccleſiam pergunt, nubes ex improviſo cinerem ſuper eos pro pluvia emiſerunt, totamq; civitatem atq; provinciam contexuerunt. Pro qua novitate Cõſtantinopolitanæ multa mala obvenerunt civitati, multiq; malè ſunt interemti, Praſinorum ſiquidem ſimulq; & Venetorum turbæ adverſum Anaſtaſium Imperatorem unitæ, inter mille iniurias atq; mala incendium in urbem miſerunt, combuſtaq; eſt civitas ἀπὸ τῆς χαλκῆς quod vocant, uſque ad Conſtantini forum ſupra longitudinem plateæ columnarum XCIV.

Poſt Mortẽ Theodoricus Italiæ Rex Gothorum regnum Hiſp. an. XV Amalarici parvuli tutelam gerens. *al. Hunnr.*

Senatore v. c Coſſ. Vitalianus comes cum manu valida Barbarorum Conſtantinopolim veniens, in Soſthene ſedit, qui non aliter poſtulatus, pacem Anaſtaſio Imp. promittit, niſi prius defenſores Synodi Chalcedonenſis relegatos exilio, ſedibus propriis reddat, & Romanæ Eccleſiæ cunctas orientis Eccleſias uniat.

Florentio v. c. Coſſ. Vgni Armeniam, Cappadociam & Galatiam, Pontumque atrociter vexavêre; Eo tempore Euphemius Conſtantinopolitanus Epiſcopus apud Ancyram Galatiæ, & Ariadne Auguſta in regia urbe de hac vita tranſiere.

Petro v. c. Coſſ. univerſi Archimandritæ & monachi Heremi, trans palæſtinam & Iordanem fluvium, Anaſtaſio Imp. ſcribunt pro ſtatu Chalcedonenſis Synodi, & adverſum impietates Severi Antiocheni Epiſcopi.

Agapito v. c. Coſſ. Ioannes Alexandrinus Epiſcopus moritur, & pro eo Dioſcorus ordinatur. Timotheus Conſtantinopolitanus Epiſcopus obtrectator Synodi Chalcedonenſis. V. die menſis Aprilis occubuit, & Ioanni Cappadoci Syncello proprio atq; Presbytero Epiſcopatum tradidit. Hunc Anaſtaſius ante ordinationem ſuam, ut Synodum Chalcedonenſem prædamnaret, coegit.

Agapito II. Magno Coſſ. Anaſtaſius Imp. intra palatium ſuum tonitruorum terrore fugatus, & corruſcationis iaculo percuſſus, in cubiculo, quo abſconſus fuerat, moritur, & cum ignominia, abſq; conſuetis exequiis, ad tumulum ducitur, anno vitæ ſuæ XXCIIX.

Romanorum LI. Iuſtinus regnat annis IIX. men. IX.

Candidati.

Illyricianus Catholicus, Synodi Chalcedonenſis amator, ſimulq; defenſor, cuius coniunx Lupicina nomine dicebatur, quam Conſtantinop. Euphemiam poſtea vocaverunt, cui nepos Iuſtinianus vocabulo fuit, *Candidati* militia functus.

Iuſtino Aug. & Heraclio Coſſ. Amantius Præpoſitus ſeditiones in populo ſuſcitans

... Imperator alius poſtulatur, qui Iuſtini præcepto principis una cum Andrea cubi[...]ario occiditur, & in Rheuma iactatur.

Ruſtitione v.c. Coſſ. Ioannes, qui ante Iuſtinum ad imperiũ erat electus, Heracliæ Thraciæ Epiſcopus ordinatur, & Iuſtinianus nepos *Iuſtini* Aug. ex candidato Magiſter militum ordinarius conſtituitur.

Valerio & Iuſtiniano Coſſ. Alexandrinæ Eccleſiæ Dioſcoro Epiſcopo mortuô, Timotheus ſuccedit. Antiochenæ verò Eccleſiæ Severus princeps hæres fuit, & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Ioannes.

Iuſtinus Imp. orientales, præter parvos Pontifices, Acatinm qnondam Conſtantinopolitanum, Petrum Antiochenum, & Petrum Alexandrinum Epiſcopos priſtino errore implicitos, occidẽtalibus Antiſtitibus ſub digna ſatisfactione coniungit, rediviváq; facit Synodi Chalcedonenſis decreta, Zenonis & Anaſtaſii principum temporibus abdicata.

Symmacho & Doctio Coſſ. Vitalianus, Sacramento ſuſcepto, Conſtantinopolim redit, quem Iuſtinus Aug. gratè ſuſcipiens, magiſtrum militum facit & conſulatum *dari* permittit. *al. dare.*

Maximo v. c. Coſſ. Traſamundus Vandalorum Rex Carthagine moritur, cuius uxor Amalafrida fugiens ad barbaros, congreſſione facta, Capſæ, iuxta Heremum capitur, & in cuſtodia privata moritur.

Hilderix, qui ex Valentiniani Imp. filia à Giſerico captivata, & Vgnerico iuncta, natus eſt, regnavit annis VII. Menſ. III. Hic ergo Sacramento à deceſſore ſuo Traſamundo obſtrictus, ne Catholicis in regno ſuo aut Eccleſias aperiret, aut privilegia reſtitueret, priuſquam regnaret, ne Sacramenti terminos præteriret, præcipit & Sacerdotes Catholicos ab exilio redire, Eccleſias aperire, & Bonifacium cum dogmatibus divinis ſatis ſtrenuum, ad poſtulationem totius urbis Carthaginenſis, Eccleſiæ Epiſcopum conſecravit.

Vitalianus Conſtantinopoli intra palatium, loco quem Delphicum Græco vocabulo dicunt. Iuſtiniani patritii factione, dicitur interfectus fuiſſe.

Iuſtino Aug. & Apione Coſſ. Romanæ Eccleſiæ in Epiſcopatu, mortuo Symmacho, ſuccedit Hormiſda. Alexand. Eccleſiæ adhuc Timotheus ſuperfuit. Antiochenæ Eccleſiæ Severus Chalcedonenſis Synodi obtrectator, cum à Iuſtino Imp. quæreretur ad pœnas, fugit, & in eius loco ſubſtituitur Paulus. Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Ioannes præfuit. Conſtantinop. verò Eccleſiæ Ioanni Epiphanius ſuccedit Epiſcopus. *His conſulibus Amalaricus Gothorum Rex efficitur, regnat an. v.*

Poſt conſulatum II. Iuſtini & Apionis, Iuſtinus Aug. Iuſtinianum nepotem ſuum, ad ſenatorum ſupplicationem, invitus Cæſarem facit.

Philoreno & Probo & Marbotio Coſſ. Iuſtinus Imp. moritur. *Mavortio.*

Romanorum LII. Iuſtinianus regnat annis XXXIX. Menſ. VII. huic erat uxor vocabulo Theodora.

Iuſtiniano Aug. Coſſ. Orientales Eccleſiæ, eiuſdem principis iuſſione, quatuor Synodos, Conſtantinop. Epheſinam I. & Chalcedonenſem atque ſanctorum CL. patrum fidem, præſentibus ſacrificiis, publica voce ſuſcipiunt recitari.

Decio v. c. Coſſ. Theodoræ Auguſtæ factio unum de Trinitate paſſum non aſſerens ſecundum quid, ſed abſolutè ſuſcipiendum cunctis generali lege imponit, & à clericis atque monachis ſubſcriptiones violẽter exegit. Qua de cauſa plurimi ſe ab Eccleſia ſubtraxerunt, & monachi à propriis monaſteriis receſſerunt, aſſerentes, ſufficere ſibi fidem eorum, qui in prædictas quatuor Synodos convenerunt. *His diebus Stephano Hiſpanarum præfectus efficitur, qui tertio anno præfecturæ ſuæ in civitate Gerundenſi in concilio deſcenſus eſt.*

Lampadio & Oreſte Coſſ. Hypatius Anaſtaſii principis nepos, tyrannidem Conſtantinopoli aſſumens, multis hominũ millibus, in Circenſi ſpectaculo, militari gladio cæſis, capitur, & nocte cum Pompeio occiditur, atq; in Rheuma iactatur.

Poſt conſulatum Lampadii & Oreſtis, Geilimer apud Africam regnum cum tyrannide ſumit, & Carthaginem ingreſſus Hildericum regno privat, & cum filiis cuſtodiæ mancipat, atq; Oamer, Dignum, multoſq; nobiliũ perimit. Poſt conſulatum Lampadii & Oreſtis, anno tertio, Beliſarius Magiſter Romanæ militiæ duobus ſuperatus præliis Thacium, mirabiliter Perſicum prælium ſuperavit.

Iuſtiniano Aug. III. Coſ. Geilimer Tyrannus multos nobilium Africæ provinciæ crudeliter extinguit, multorumq; ſubſtantias per Bonifacium tollit.

Iuſtiniano IV. Coſ. Iuſtinianus Imp. viſitatione Læti Epiſcopi, ab Hunerico Vandalorum Rege Martyre facti, exercitum in Aphricam Beliſario Magiſtro militum Duce, contra Vandalos mittit, quos idem Beliſarius prælio ſuperans, Gumtimer, & Ge-

bamundum, Gardingos Regis fratres perimit, Ipſoq; *Gelimer* Rege in fugam converſo Aphricam capit, nonageſimo ſeptimo Vandalorum ingreſſionis anno, in ipſo etiam Beliſarii ingreſſu, priuſquam congreſſio fieret, Geilimer Tyrannus Hildericum Regem, cum quibuſdam generis eius affinibus, occidit.

Beliſarius Magiſter militum ac Patritius Geilimer Tyrannũ capit, & eum cum divitiis ex rapinis Africæ conquiſitis, Conſtantinopolim Iuſtiniano Imperatori adducit.

Beliſario v.c. Coſ. Reparatus Charthaginenſis Eccleſiæ Epiſcopatũ poſt Bonifaciũ ſuſcipit Hieroſolymitanæ verò Eccleſiæ præſulatum Petrus, Ioanne mortuo, ſuſcipit.

Poſt Conſulatum Beliſarii, anno ſecundo, Iuſtinianus Imp. libros de Incarnatione Dominica edidit, & Illyricianos Epiſcopos ad ſubſcribendum coegit.

Poſt conſulatum Beliſarii v. c. an. III. Epiphanio Epiſcopo Conſtantinop. Eccleſiæ mortuo, qui Ioanni ſucceſſerat, Anthemius Epiſcopus Eutychianus Trabezontenſis, factione Theodoræ Aug. Conſtantinopolitanam pervadit Eccleſiam.

Ioanne v. c. Coſ. Romanæ Eccleſiæ poſt Ormiſdam Ioannes, poſt Ioannem Felix, poſt Felicem Bonifacius, poſt Bonifacium alius Ioannes, & poſt Ioannem Agapitus Epiſcopus ordinatur.

Alexandrinæ Eccleſiæ, Timotheo mortuo, qui Dioſcoro minori ſucceſſerat, duo, populi electione, perverſi ordinantur uno die Epiſcopi, Theodoſius ſcilicet & Gaianus. Quib⁹ ordinatis, Alexandria in utriſq; eſt Chriſti inimicis diviſa. A Theodoſio etenim Theodoſiani, & à Gaiano Gaianitæ voluerunt appellari, quamvis æqualiter Synodũ Chalcedonenſẽ non ſuſcipiant, & errores Eutychetis ac Dioſcori proprios faciant.

Apione v.c. Coſ. Severus Antiochenus hæreſis princeps, à quo Severiani vocantur, & Iulianus Halicarnaſienſis Epiſcopi, Apoſtolicæ fidei & Chalcedonenſis Synodi impugnatores, exilio Alexandriam, Iuſtiniani principis iuſſione, mittuntur, ubi adverſus ſequaces Chalcedonenſis Synodi ſcribentes, ex duabus unam in Chriſto naturam eſſe dixerunt, quam dudum Severus corruptam, & Iulianus aſtruit incorruptam: Alexandria, Ægyptus & Libya in utriſq; eſt Chriſti inimicis diviſa. Theodoſiani enim Severum & Gaianitæ Iulianum ſecuti ſunt. Sed à Theodoſianis aliæ duæ Hæreſes extiterunt, una Agnoitarum, & altera Tritheitarum: Agnoitæ ſiquidem perverſitati, à qua exierunt, id adiiciunt, quod Chriſti divinitas ignoret futura, quæ ſunt ſcripta de die & hora noviſſima. Tritheitæ verò, ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoq; tres adſtruunt Deos eſſe, contra illud quod ſcriptum eſt, *Audi Iſrael Dominus Deus tuus unus eſt*: & rurſum, *Nullus Deus niſi unus. &, Ego ſum Deus, & non eſt alius præter me.*

Iuſtino v.c. Coſ. Agapitus Archiepiſcopus Romanus Conſtantinopolim venit, & Anthemium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, Eccleſiæ perverſorem, Chalcedonenſis Synodi inimicum, deponit. Theodoram Aug. eius patronam, cõmunione privat, & Mennam protinus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopum facit.

al. Fugas

al. Paulus pro ei. Tabbennenſiotarum monachorũ à defenſoribus Synodi Chalced. ordinatur Epiſc. Qui Dioſcori, &c.

Theodoſius & Gaianus Alexandrini Epiſcopi cum ſuo errore damnati, exilio tranſportantur. Sed Theodoſius Conſtantinopoli Sugas relegatus, totum pænè palatium, & maximam regiæ urbis partem ſua perfidia maculavit. Quæ occaſio cunctis pænè hæreſibus licentiam tribuit, ita ut non ſolum Theodoſianitæ, ſed & Gaianitę monaſteria atq; oratoria apud urbem regiam conſtruxiſſent. Vixit enim Theodoſius prædictus hæreticus uſq; ad primum Iuſtini Iunioris Auguſti conſulatum.

Eo anno, Paulo Antiocheno Epiſcopo ſuperſtite, ſubrogatur Eufraſius.

Hoc anno Francorũ Reges numero v. per Pampelonã Hiſpaniae ingreſſi Cæſaraugustã venerunt, quã obſeſſam per tres dies omnẽ ſere Tarraconenſem provinciam depopulatione triverũt. His diebus inguinalis plaga totam pæne contrivit Hiſpaniam.

Baſilio v. c. Coſ. Agapito Archiepiſcopo Romano Conſtantinopoli mortuo, Sylverius pro eo Epiſcopus ordinatur. Alexandrinæ verò Eccleſiæ, Theodoſio atq; Gaiano exulatis, Paulus prior pro eis Tabennenſiotarum Dioſcori hæretici prædeceſſoris ſui depoſitionem celebrans, Palæſtino concilio deponitur, & pro eo Zoilus ordinatur Epiſcopus.

Conſulatu præfato, Stuzas apud Africam, regnum in Heremi partibus cum tyrannide aſſumit.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. anno ſecundo, Theodoræ factione Auguſtæ, quæ occulta eſſe Synodi Chalcedonenſis nunquam deſtitit inimica, ex quo regnare cœpit, proſcriptionum inſidiæ præparantur. Sylverius Rom. Epiſcopus exilio mittitur, & pro eo Vigilius ordinatur, à quo Theodora memorata Aug. priuſquam ordinaretur, occulto chirographo elicuit, ut Papa effectus, in proſcriptione Synodi Chalcedonenſis tria capitula condemnaret, id eſt, epiſtolam Ibæ Edeſſeni Epiſcopi ad Marim Perſam, quæ iudicio Synodi Chalcedonenſis approbata, & orthodoxa iudicata eſt, & geſtis ſynodalibus ſociata, Theodorum dein Mopſueſtenum Epiſcopum, ſynodaliter ſimiliter geſtis apud Antiochiam, ſub Ioanne Epiſcopo, eiuſdem Eccleſiæ & Chalcedone lau-

datum, & Theodoreti Cyri Epiſcopi dicta, cum eodem Theodoreto Synodi Chalcedonenſis vocibus collaudata. Hic itaque Papa effectus ab Antoniana patritia Beliſarii patritii uxore, compellitur, ut Theodoſio Alexandrino, Anthemio Conſtantinop. & Severo Antiocheno iam pridem ab Apoſtolica ſede damnatis, tanquam Catholicis ſcriberet, & ita de fide, quemadmodum & illi, ſentiret, cuius Epiſtolæ illius tenor ita ſe habere probatur. *Dominis & in Chriſti Dei ſalvatoris noſtri charitate cunctis fratribus Theodoſio, Anthemio & Severo Epiſcopis, Vigilius Epiſcopus. Scio quidem, quia ad ſanctitatem veſtram ante fidei meæ credulitas, Deo iuvante pervenit, ſed quia modo glorioſa Domina & filia mea Patritia & Chriſtianiſſima, deſideria mea facit impleri, ut fraternitati veſtræ præſentia ſcripta tranſmitterem, Salutans ergo gratia, qua nos in Chriſto D. N. Salvatore coniungimur, eam fidem, quã tenetis, Deo iubente, & tenuiſſe me, & tenere ſignifico, ſcientes illud inter nos, quod prædicamus & legimus, quia anima una & cor nobis ſit unum in Deo, profectus mei, qui et veſter, Deo iuvante, nunciare vobis gaudia maturavi ex meo animo fraternitatem veſtram, quæ optat, libenter amplectitur. Oportet ergo, ut hæc, quæ vobis ſcribo, nullus agnoſcat, ſed magis, tanquam ſuſpectum, me ſapientia veſtra ante alios æſtimet ſe habere, ut facilius poſſit DEUS, quæ cœpit operari, perficere.* Et ſubſcriptio, *Orate pro me Domini mei fratres in Chriſti Dei noſtri Salvatoris charitate connexi.* Horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas ſequitur, & inguinum percuſſione melior pars populorum voratur.

Tindi mortuo Teudiſel Gothos regit anno I. M. VII.

Poſt conſ. Baſilii V.C. anno III. Stuzas tyrannus gentium multitudine ordinata, Salomoni magiſtro militiæ ac patritio Africæ, Duciq; Romanæ militiæ, Duci ° Cilio occurrit. Vbi congreſſione facta peccatis Africæ Romanæ Reipub. militia ſuperatur. Salomon utrinſque........

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. IV. Iuſtinianus Imp. Acephalorum ſubreptionibus inſtigatus, Vigilium Romanum Epiſcopum ſubtiliter compellit, ut ad Vrbem regiam properaret, & ſub ſpecie congregationis corũ, qui ab Eccleſiæ ſunt ſocietate diviſi, tria capitula condemnaret.

Theudiſelo mortuo Agila Gothos regit annos V. M. VI.

Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præſulatum poſt Petrum Macarius ſuſcipit.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. V. Stuza tyrannus apud Africam portu Tacea, congreſſione facta, Ioannis Rom. militiæ Ducis iaculo percuſſus eſt, pariq; vice & Ioannes Stuzæ, qui confeſtim alterutro utriq; gladio ceciderunt, & Dominico die, quo pugna facta eſt, moriuntur.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. VI. Ferrandus Charthaginis Eccleſiæ Diaconus clarus habetur.

Gunthatith Magiſter militum Ariobindam patritium, principemq; Romanæ apud Africam militiæ, eo tempore ab Imp. miſſum, Carthagine infra Palatium nocte perimit, & regnum cum tyrannide aſſumit. Hunc Carthaginis Dux Artabanus trigeſimo ſexto regni ſui die prandentem interfecit.

Poſt conſulatum Baſilii v.c. an. IIX. Iuſtinianus Imp. per diverſas provincias in regionibus finibus conſtitutas, inſtantiſſimè ſcribit, & Antiſtites cunctos præfata tria capitula damnare compellit. Euphemio Antiocheno Epiſcopo ſuccedit Domnus.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. IX. Illyriciana Synodus in defenſione III. capitum, Iuſtiniano Aug. ſcribit, & Benenatum primæ Iuſtinianæ civitatis Epiſcopum, obtrectatorem eorundem trium capitum condemnat.

Theodora Auguſta Chalced. Synodi inimica, cancri plaga corpore toto perfuſa, vitam prodigioſè finivit.

Poſt Coſ. Baſilii v. c. an. X. Africani Antiſtites Vigilium Rom. Epiſcopum damnatorem trium capitulorum ſynodaliter à Catholica communione, reſervato ei pœnitentiæ loco, recludunt, & pro defenſione memoratorum III. capitulorum literas ſatis idoneas Iuſtiniano principi, per Olympium Magiſtrianum, mittunt. Eo tempore VII. libri Facundi Hermanienſis Eccleſiæ Epiſcopi refulſere, quibus evidentiſſimè declaravit, tria ſæpe fata capitula, in proſcriptione fidei Catholicæ & Apoſtolicæ Chalcedonenſis concilii fuiſſe damnata.

Iſid. lib. de ſcript. Eccleſ. ponit XII. libros Facundi.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. XI. Reparatus Archiepiſcopus Charthaginen. Eccleſiæ, Firmus, Numidarum Epiſcoporum primates, & Primaſius & Verecundus Concilii Binzanteni Epiſcopi, pro fidei cauſa, ad urbem regiam; eiuſdem præcepto Principis, evocantur. Apollinarius Zoilo tria memorata capitula damnare nolenti Epiſcopus Alex. Eccleſiæ ſubrogatur. Agila mortuo, Athanagildus, qui dudum tyrannidem aſſumpſerat, Gothorum Rex efficitur. Regn. ann. XV.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. XII. Reparatus Archiepiſcopus plurimis calu-

mniis impetitus, pro eo, quod damnationi trium capitulorum memoratorum aſſenſum non præbuit, officio ſumptibuſq; privatus, Encayda exilio relegatur & Primoſus Diaconus apocriſarius eius, poſtquam damnavit, quæ ſiiut ſynodaliter atq; univerſaliter defenſata, eo ſupeſtite, contra vota cleri ſimulq; & populi, Epiſcopus Carthaginenſis Eccleſiæ ordinatur.

Firmus concilii Numidiæ Primas, donis principis corruptus, damnationi eorundem Capitulorum aſſenſum præbuit, ſed ad propria remeans in navi, morte turpiſſima periit. Primaſius quoq; Aquimetenſis Monaſterio relegatus; ſed Boetio Primate Byzanceni concilii morte prævento, ut ei ſuccederet, memoratæ damnationi protin⁹ aſſenſit, reverſuſq; ad ſua, quæ prius defendebat, validiſſimis perſecutionibus impugnavit, fidelibuſq; calumnias generando, eorumq; ſubſtantias auferendo. ſed in quibus peccavit, latere non potuit, ſiquidem à Catholicis ſui Concilii Antiſtitibus pro ſuis prævaricationibus comdemnatus infelici morte extinguitur, & quæ conquiſierat fraude, fideliter à iudicibus auferuntur. Verecundus verò Eccleſiæ Nicenſis Epiſcopus, in defenſione memoratorum perdurans capitulorum, Chalcedone urbe refugiū fecerat; in diverſorio glorioſæ matris Euphemiæ de hac vita migravit ad Dominum. Macarius Hieroſolymitanus Epiſcopus eiicitur, & eo ſuperſtite Euſtochius ordinatur.

Poſt conſulatum Baſilii v. c. an. XIII. Conſtantinopolim Synodus Iuſtiniani principis præcepto colligitur, cui Præſules Sedium aderant, Vigilius Rom. Epiſcopus, ſuperſtite Sylverio ordinatur, Apollinarius Alexandrinus, Zoilo vivente, promotus; Antiochenus Domnus; Euſtachius, Macario remoto Hieroſolymitano Epiſcopo, Epiſcopus factus, & Eutychius Conſtantinopolitanus, qui Mennæ fuerat ſubrogatus. Ibi tria ſæpe fata Capitula, cum defendentibus ea, damnationi ſubiiciunt, ſibiq; ipſis pœnitentiæ regreſſum pœnaliter intercludunt, tali ſe perpetuo anathemate obſtringentes, ſi aliquando abſolvere tentaverint, quæ damnationis ſententiæ ſubdiderunt. Quorum decretis Ruſticus Romanæ Eccleſiæ Diaconus, & Felix Gillenſis Monaſterii provinciæ Africanæ Hegumenus contradicentes ſcripto, Thebaida in exilium cum ſuis ſociis tranſmittuntur. His itaque geſtis, terræmotus urbem regiam à fundamentis concutiens, ædificia plurima, porticuſq; deiecit, & Baſilicis conſiſtentibus altaria penè cūcta proſtravit.

Poſt Coſ. Baſilii v. c. an. XIV. Frontinus Epiſcopus ad urbem regiam evocatus, pro defenſione III. eorundem capitulorum Antinoenſi primæ Thebaidæ civitatis exilio deputatur, & pro eo ab hæreticis Petrus Salonenſi Eccleſiæ ordinatur.

Proconſularis concilii provinciæ Africanæ Sacerdotes Rufini & Vini Epiſcoporū, Reparati Archiepiſcopi obtrectatorū arte deluſi, tanquam defenſoribus fidei occurrunt, & Primoſi prævaricatoris, Carthaginis Eccleſiæ communione, præter pauciſſimos, polluuntur.

Dacius Mediolanenſis Epiſcopus Conſtantinopolim venit, & damnationi eorundem III. capitulorum conſentiens, eo die percuſſus occubuit.

Narſes Eunuchus ex præpoſito Patritius, Totilam Gothorum Regem prælio apud Italiam mirabiliter ſuperat ac perimit, & omnes eius divitias tollit.

Poſt Coſ. Baſilii v. c. XV. an. concilii Numidiæ Epiſcopi ad inſtar proconſulariū Sacerdotum collecti, Charthaginem veniunt, & Primoſi eiuſdem Eccleſiæ incubatoris communioni polluti, prævaricatoreſq; effecti, ad propria redeunt.

Victor Tunnunenſis Eccleſiæ Epiſcop⁹, huius auctor operis, poſt cuſtodias, ſimulq; & plagas, quas in Sala eſt Valericis perpeſſus, nec non in Monaſterio de Mandra cum
Alexandria. primo, ac ſecundo exilio Egi Mauritaniæ inſulæ, tertio Alexandrinæ, unà cum Theodoro Cebarſuſitanæ Eccleſiæ Epiſcopo, præfatorū trium capitulorū defenſione, exilio mittitur, & carceris caſtelli Diocletiani poſt Prætorianum carcerem truditur.

Antiochenſis Anaſtaſius Domno ſuccedit Epiſcopus.

Poſt conſ. Baſilii v. c. an. XVI. Primoſus, Charthagine, incubator Eccleſiæ, ſibi nolentes aſſenſum prębere, nunc fuſtibus, nunc cuſtodibus, nunc quoq; exiliis affligit.

Victor & Theodorus antefati Epiſcopi Africani de carcere eiiciuntur, & poſt diſputationes in prætorio continuas dierū XV. ad aliam cuſtodiā monaſterii Tabenenſiotarum, quod eſt apud Canopum, XII. Mil. procul ab urbe Alexandria, mittuntur.

Poſt Coſ Baſilii v. c. an. XVII. Vigilius Romanus Epiſcopus, poſtquā pręvaricat⁹ eſt ſub excōmunicatione totius Africanæ Ecc. Pontificum, in inſula Sicilia moritur.

Eo tempore Felix Hegumenus Monaſterii Gillitani, exilio apud Sinopem de hac vita migravit ad Dominum.

Poſt Conſ. Baſilii v. c. anno XIIX. Pelagius Romanæ Archidiaconus III.

præfatorum defenſor capitulorum, Iuſtiniani principis perſuaſione de exilió redit, & condemnans ea, quæ dudum conſtantiſſimé defendebat, Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus a prævaricatoribus ordinatur, qui præfuit annis V.

Poſt Coſſ. Baſilii v.c. an. XIX. Illyriciani Epiſcopi, præter parva monaſteria, parvoſq; fideles, perſecutiones paſſi, conſentiunt, priſtinam fidem in irritum deducentes.

Eo tempore Vgni Armeniam graviſſimé vexaverunt.

Poſt Conſ. Baſilii v.c. an. XX. Bulgares Thraciam invadunt, & uſq; ad Sucas Cōſtantinopolim veniunt. Sergium patritium, qui dudum Africanæ fuerat Dux militiæ, capiunt, ſimulq; & diſtrahunt, ſed Patritii Beliſarii armis fortiter debellati, pariterque fugati Danubium tranſierunt.

Poſt Coſ. Baſilii v.c. an. XXI. corpus S. Antonii Heremitæ repertum cum maximo honore Alexandriam perducitur, & in Baſilica S. Ioannis Baptiſtæ honorificè collocatur.

Poſt. Coſ. Baſilii v.c. an. XXII. Frontinianus Salonenſis Epiſcopus de exilio *Antinoen* Ancyram Galatiæ tranſmutatur. Petrus eius incubator Eccleſiæ moritur, & pro eo Prodinus ſubſtituitur. *Supra Tronianus.*

Poſt conſulatum Baſilii v.c. an. *XXIII.* Reparatus Archiepiſcopus Charthaginenſis Eccleſiæ exilio apud Euchaidam, glorioſa confeſſione, tranſit ad Dominum, die *VII.* Idus Ianuarii.

Eo anno Iuſtinianus Princeps, legatos gentis Abarorum, unde venerant, facit. *Abbarorum*

Anno *XXXVI.* imperii, præfati principis Iuſtiniani. Pelagius Romanus Epiſcopus ordinatur præfuit an. *XI.*

Euſtochius Hieroſolym. Epiſcopus, qui fuerat, Macario ſuperſtite, ordinatus, eiicitur, & rurſum Macarius reformatur.

Anno *XXXIX.* imp. eiuſdem Muſicus, Brumaſius, Donatus, & Chriſōnius Epiſcopi de Africa & Victor ac Theodorus Epiſcopus ſimiliter ex Ægypto, ad urbem regiam Imperiali præcepto evocantur. Qui dum eidem Iuſtiniano Principi præſentes præſenti, & poſtea Eutychio regiæ urbis Epiſcopo altercanti; novæ ſuperſtitioni reſiſtunt, ab invicem ſegregati, per Monaſteria eiuſdem urbis cuſtodiæ mittuntur.

Anno *XXXIX.* Imperii ſui Iuſtinianus Eutychium Conſtantinopolitanum Epiſcopum damnatorem trium capitulorum & Evagrii Heremitæ Diaconi, ac Didymi monachi & Confeſſoris Alexandrini, quorum laudes ſupra illuſtrium virorum ex authoritate protulimus, exilio dirigit, & pro eo Ioannem eiuſdem erroris conſimilem Epiſcopum facit. Eo anno Praſini apud regiam urbem civile bellum faciunt, multoſque Reip. viros gladio, frequanti congreſſione, proſternunt, ſed eorum atroces plurimi poſtea à Iuliano præfecto extincti ſunt. *Nihil de his ſupra Victor niſi locus exciderit. Sed cur laudes duos iſtos Origeniſtas?*

XL. Imp. ſui anno Iuſtinianus vitæ ſuſcepit finem, indictione XV. Theodorus Cebarſuſitanus Epiſcopus defenſor III. capitulorum, exilio apud urbem regiam, eo menſe & die, quo Iuſtinianus moritur, & iuxta Confeſſores, quibus Vgnericus, Vandalorum Rex, linguas abſciderat, ſepelitur.

Iuſtinus Iunior Vigilantiæ ſororis Iuſtiniani Aug filius, patre Dulciſſimo natus, cum tranquillitate populi magna, imperii ſumit ſceptra. Huius coniunx Sophia Theodoræ Aug. neptis aſſeritur.

Colliguntur omnes anni, ab Adam primo homine uſque ad nativitatem D. N. Ieſu Chriſti ſecundum carnem, quæ facta eſt V. M. *CXCIX.* A nativitate verò D. N. Ieſu Chriſti, ſecundum carnem, quæ facta eſt *XLIII.* Auguſti Octaviani Cæſaris Imperii anno, uſq; in annum Iuſtini primū principis Rom. qui Iuſtiniano in imperio ſucceſſit, anni *D. LXVII.* fiunt ſimul ab Adam uſq; in annum primum memorati principis Rom. anni *V. M.* DCCLXVI.

FINIS CHRONICI VICTORIS.

AD LECTOREM.

Lib. de ſcript. Eccl. Tom. 7. anno Chriſti 584.

DE *Auctore huius Chronici Iſidorus & ex eo Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius.* Ioannes Gerundenſis Eccleſiæ Epiſcopus, natione Gotthus, provinciæ Luſitaniæ Scalavitanus. Hic cum eſſet adoleſcens Conſtantinopolim perrexit, ibiq; græca & latina eruditione nutritus, ſeptimo demum anno in Hiſpanias reverſus eſt, eodem tempore, quo incitante Leovigildo Rege Ariana fervebat inſania. Hunc ſupradictus Rex, cum ad nefandæ hæreſis credulitatem compelleret, & hic omnino reſiſteret, exilio rurſus Barcinona relegatus per decem annos multas inſidias & perſecutiones ab Arianis perpeſſus eſt, qui poſtea condidit monaſterium, quod nunc Biclaro dicitur, ubi congregata Monachorum ſocietate, ſcripſit regulam ipſi Monaſterio profuturam. Sed & cunctis Deum timentibus ſatis neceſſaria omnia addidit; & in libro Chronicorum ab anno primo Iuſtini Iunioris principatus, uſq; in annum octavum Mauritii principis Romanorum, & quartum Recaredi annum, hiſtorico compoſitoq; ſermone valde utilem hiſtoriam, & multa alia ſcripſiſſe dicitur, quod ad noſtram notitiam non pervenit. *Eadem ferè Thrithemius. Quibus lucem adferunt ea, quæ Ioannes Mariana Societatis* IESV *Sacerdos, memoriæ prodidit. Ita ergo hic:* In ea urbe (*Conſtantinopoli*) Ioannes Biclarenſis Abbas Scalabi in Luſitania natus; decem & ſeptem ætatis annos ſtudiorum gratiâ, Iunior conſumpſerat: inde utriuſque linguæ, aliarumq; artium cognitione inſtructus, in patriam ex longinqua peregrinatione redux communi Eccleſiæ tempeſtate iactatus, Barcinonem exilii cauſa miſſus, ad Pyrenæi montis radices, ubi hodieq; eodem nomine viſitur, Biclarenſe Monaſterium conſtituit, optimis legibus atq; inſtitutis *ad D. Benedicti regulam conformatum.* Vnde Recaredo quidem Rege, ad Gerundenſis Eccleſiæ procurationem: Suinthilæ autem ætate, ad cœlum morte migravit, meritis debitum præmium. Norito ſucceſſore *Hæc Mariana, qui Biclarenſis Chronicum ſæpe teſtem laudat.*

Lib. 5. de rebus Hiſp. cap. 13.

Circa ipſum Chronicum nihil admonendum occurrit, niſi quod locus ille de Leovegildo Rege Ariano admodum obſcurus ſit. Sed ut videas, integrum adſcribere placet. Leovegildus Rex in urbem Toletanam Synodum Epiſcoporum, ſectæ Arianæ, congregat, & antiquam hæreſin novello errore emendat; dicens, de Romana religione ad noſtram Catholicam fidem venientes, non debere baptizari, ſed tantummodo per manus impoſitionem & communionis præceptione ablui, & gloriam patri per filium in Spiritu ſancto dare. Per hanc ergò ſeductionem plurimi noſtrorum cupiditate potius impulſi, in Arianum dogma declinant. *Alia lectio habet,* de Ariana hæreſi venientes. *Sed quomodo factum hoc multos ad Arianam fidem pertraxit? An ægrè ferentes, quod qui tranſibant ab Ariana hæreſi non rebaptizarentur, ipſi Ariani fiebant ex indignatione? Probabilior eſt lectio altera. Vt Rex ille Arianus veram religionem vocet* Romanam: *& ſuam hæreſin, Catholicam fidem; hoc enim edixit, ut qui ex Orthodoxis ad Arianiſmum migrarent, non rebaptizarentur, (iam enim eò impudentiæ proceſſerant Ariani, ut qui ad Arium defeciſſent, rebaptizarent, tanquam non legitimè baptizatos in Eccleſia) & hac fraude multos Orthodoxos ad perfidiam Arianam pertraxit: priùs enim anabaptiſmum metuentes, non facilè transfugiebant ad illa impietatis caſtra. At poſtea inciſo hoc retinaculo, plures invenire erat, qui Deo deſerto, Arium ſequerentur.* Hunc *ſenſum eſſe Biclarenſis noſtri, declarant cùm alia, tum illud, quod ex antiquioribus Hiſpaniæ monumentis ſcribit Mariana; Leonigildi iuſſu Arianorum Præſulum conventum Toleti habitum, & in eo ſublatum eſſe rebaptizandi morem Arianis familiarem; cùm ad eorum ſectam Catholici confugiſſent. Sed quare factum hoc Regis nominat Biclarenſis* novellum errorem? *An quia aliis occaſio errandi fuit? Ceterùm ut Chronicum hoc, eo melius lector intelligat, proderit evolviſſe Chronicum Iſidori de rebus Gotthicis, & ea quæ in ſua Hiſtoria ſcribit Mariana, maximè libro 5.*

Lib. 5. cap. 12.

CHRONICON
IOANNIS BICLARENSIS, POSTEA EPISCOPI GERVNDENSIS.

POST Euſebium Cæſarienſis Eccleſiæ Epiſcopum, Hieronymum toto orbe notum presbyterum, nec non & Pruſperum virum religioſum, atque Victorem Tunnunenſis Eccleſiæ Africanæ Epiſcopum, qui hiſtoriam omnium penè gentium, ſumma brevitate & diligentia contexere viſi ſunt, & uſque ad noſtram ætatem congeriem perduxerunt annorum, & quæ acta ſunt in mundo ad agnitionem noſtram tranſmiſerunt. Nos ergo in adiutorio D. N. IESV Chriſti, quæ temporibus noſtris acta ſunt, ex parte, quod oculata fide providimus, & ex parte, quæ ex relatu fidelium didicimus, ſtuduimus ad poſteros noteſcenda brevi ſtylo transmittere.

Quinta decima ergo indictione, ut dictum eſt, Iuſtiniano mortuo, Iuſtinus Iunior, nepos eius, Romanorum efficitur Imperator.

Romanorum LIII. regnat Iuſtinus Iunior an. XI. qui Iuſtinus anno primo regni ſui ea, quæ contra Synodum Chalcedonenſem fuerant commentata, deſtruxit, ſymbolumq; Sanctorum CL. patrum Conſtantinopoli congregatorum, & in Synodo Chalcedonenſi laudabiliter receptum, in omni Eccleſia Catholica, à populo concinendum intromiſit, priuſquam Dominica dicatur oratio. Armeniorum gens & Iberorum, qui à prædicatione Apoſtolorum Chriſti ſuſceperunt fidem, dum à Coſdra Perſarum Imperatore, ad culturam Idolorum compellerentur, renuentes tam impiam iuſſionem, Romanis ſe, cum provinciis ſuis, tradiderunt: quæ res inter Romanos & Perſas pacis fœdera rupit.

Addeus. Anno II. memorati Principis in regia urbe Ætherius & Additus patritii, dum Iuſtino mortem vellent veneno potius, quàm ferro per medicos inferre, detecti capitali ſententia puniti iuſſi, prior à feris devoratus, ſecundus incendiis concrematus, interiit. Iuſtinus filius Germani patritii conſobrinus, Iuſtini Imp. factione Sophiæ Auguſtæ in Alexandria occiditur. *Terminum.* His temporibus Athanaildus Rex Gothorum in Hiſpania, vitæ finem ſuſcepit, & *Luiba* pro eo in regnum provehitur. *Luiva.*

Anno III. Iuſtini Imp. Garamantes, per legatos paci Romanæ Reipublicæ & fidei Chriſtianæ ſociari deſiderantes, poſcunt, qui ſtatim utrumq; impetrant. Theodorus præfectus Africæ à Mauris interfectus eſt. Mauritarum gens his temporibus Chriſti fidem recipit. Huius Imperii an. III. Leonegildus Germanus Luibani Regis, ſuperſtite fratre, in regnum citerioris Hiſpaniæ conſtituitur, Goſuintham, relictam Athanaildi, in coniugium accipit, & provinciam Gothorum, quæ iam rebellione diverſorum fuerat diminuta, mirabiliter ad priſtinos revocat terminos.

Anno IV. Iuſtini Imp. qui eſt Leonegildi Regis ſecundus annus, Theoctiſtus, Magiſter militum provinciæ Africanæ, à Mauris bello ſuperatus, interiit. Leonegildus Rex loca Baſtaniæ & Malacitanæ vrbis, repulſis militibus, vaſtat, & victor ſolio redit. Iuſtinus Imp. per Tiberium excubitorum comitem, in Thracia bellum genti barbarorum ingerit, & victor Tiberius Conſtantinopolim redit. In provincia Galletiæ Miro, poſt Theodomirum, Suevorum Rex efficitur.

An V. Iuſtini Imp. qui eſt III. Leonegildi Regis annus, Iuſtinus Imp. Armeniam & Hiberiam, repulſis Perſis, Romanas provincias facit, & bellum Perſarum Imp. per duces parcit. Amabilis Magiſter militiæ Africanæ à Mauris occiditur. Leonegildus Rex Aſinodam, fortiſſimam civitatem, proditione cuiuſdam Framidanei, nocte occupat, &, militibus interfectis, memoratam urbem ad Gothorum revocat iura. Donatus Abbas monaſterii Seruitani, mirabilium operator, clarus habetur.

Anno VI. Iuſtini Imp. qui eſt Leonegildi Regis IV. ann. Gepidarum regnum finem accepit, qui à Longobardis prælio ſuperati, Cunicmundus Rex campo occubuit, & theſauri eius per Traſaricum Arrianæ ſectæ Epiſcopum, & Reptilanem Cunicmundi nepotem, Iuſtino Imp. Conſtantinopolim ad integrum perducti ſunt. Leonegildus Rex Cordubam civitatem diu Gothis rebellem nocte occupat, & cæſis hoſtibus, propriam facit, multaſq; urbes & caſtella, interfecta ruſticorum multitudine, in Gothorum dominium revocat. Miro Suevorum Rex bellum contra Arragones movet. Domnus Helenenſis Eccleſiæ Epiſcopus clarus habetur.

Anno

Anno VII. Iuſtini Imp. qui eſt Leonegildi V. annus, *Albonius* Longobardorum Rex, factione coniugis ſuæ, a ſuis nocte interficitur. Theſauri verò eius cum ipſa Regina in Reipub. Romanæ ditionem obveniunt, & Longobardi ſine Rege & Theſauro remanſere. His diebus Luiba Rex vitæ finem accepit, & Hiſpania omnis in regno & poteſtate Leonegildi, Galliaq; Narbonenſis concurrit. Iuſtinus Imp. gravi infirmitate concutitur, quæ infirmitas ab aliis quidem cerebri motio, ab aliis dęmonun vexatio putabatur. In regia urbe mortalitas inguinalis plagæ exardeſcit, in qua multa millia hominum vidimus defuiſſe. Leonegildus Rex *Sabariam* ingreſſus Sapos vaſtat, & provinciam ipſam in ſuam redigit ditionem, duoſq; filios ſuos ex amiſſa coniuge, Ermenegildum & Recaredum conſortes regni facit. Legati gentis Macuritarum Conſtantinopolim veniunt, dentes Elephantinos & Camelos Pardalim Iuſtino principi munera afferentes, ſibi cum Romanis amicitias collocant. Poſt Ioannem Rom. Eccleſiæ Benedictus ordinatur Epiſcopus, præfuit an. IV. Mauſona Emeritenſis Eccleſiæ Epiſcopus in noſtro dogmate clarus habetur.

Camelopardalim.

An. IIX. Iuſtini, qui eſt Leonegildi VI. an. Perſæ cum Romanis pacis fœdera rūpunt, &, congreſſione facta, Daras civitatem fortiſſimam bello ſuperant, & cæſa multitudine Romanorum, memoratam urbem ingreſſi, depopulati ſunt.

His diebus Leonegildus Rex Cantabriam ingreſſus, provinciæ pervaſores interficit, Amaiam occupat, opes eorum pervadit & provinciam in ſuam revocat ditionē.

al. Amoya.

Iuſtinus Imp. Tiberium, quem ſuperiùs excubitorum Comitem diximus, Cæſarē facit, & non multo poſt impetiali faſtigio provehit, & Reipub. principem deſignat. Huius Tiberii Cæſaris die prima, in regia urbe, inguinalis plaga ſedata eſt.

An. IX. Iuſtini Imp. qui eſt Leonegildi Regis VII. annus, Coſdroes Perſarū Imp. cum nimia multitudine exercitus ad vaſtandos Romanorum terminos promovet. Cui Iuſtinianus Dux Romanæ militiæ, & Magiſter militum orientis, à Tiberio deſtinatus, bellum parat, & in campis, qui inter Daras & Nozinios ponuntur, forti pugna congreſſus, habens ſecum gentes fortiſſimas, quæ barbaro ſermone Hermam nuncupantur, memoratum Imperatorem bello ſuperat, quo cum ſuo exercitu in fugam verſo, caſtra eius pervadit, & provinciæ Perſidæ fines Victor Iuſtinianus vaſtat, excubiaſq; eorum pro triumpho Conſtantinopolim dirigit, XXIV. elephantos inter cætera, qui magnū ſpectaculum Romanis in urbe regia exhibuerunt; Prædam verò de manubiis Romanorū; Perſarū multitudo ad nimiam utilitatē nummo publico venundatę ſunt.

Locus corruptus.
Fort. utilitatem.

Leonegildus Rex Aregenſes montibus ingreditur, Aſpidium loci ſeniores cum uxore & filiis captivos ducit, opeſq; eius & loca in ſuam redegit poteſtatem. Aramundarus Sarracenorum Rex Conſtantinopolim venit, & cum ſthemate ſuo Tiberio principi cum donis Barbariæ occurrit; qui à Tiberio benignè exceptus, & donis optimis exornatus ad patriam abire permiſſus eſt.

Fort. montes.
Mariana lib. 5. cap. 11. legit. Senatorem, hoc eſt, principem.

An. X. Iuſtini Imp. qui eſt Leonegildi Regis IIX. ann. Bandarius gener Iuſtini principis, a Longobardis prælio vincitur, & non multò pòſt vitæ finem accipit. Romanus filius Anagaſti patritii, Magiſter militiæ gentis Suevorum Regem vivum cœpit, quem cum ſuo theſauro, uxore & filiis Conſtantinopolim adducit, & provinciam eius in Romanorum dominium redigit. Leonigildus Rex in Galletia Suevorum fines conturbat, & a Rege Mirone per legatos rogatus, pacem eis pro parvo tempore tribuit. Sclavini in Thracia multas urbes Romanorum pervadunt, quas depopulatas vacuas reliquêre. Abares littora maris captioſè obſident, & navibus littora Thraciæ navigantibus tatis infeſti ſunt.

Poſt Benedictum Romanæ Eccleſiæ Pelagius Iunior ordinatur Epiſcopus, præeſt annis XI.

Anno XI. regni ſui Iuſtinus diem clauſit extremum, & Tiberius ſingulare obtinuit imperium.

Romanorum LIV. Tiberius regnat annis VI.

Anno ergò I. imperii Tiberii, qui eſt Leonegildi annus IX. Abares Thracias vaſtant, & regiam urbem à muro longo obſident. Leonegildus Rex Oroſpedam ingreditur, & civitates atq; caſtella eiuſdem provinciæ occupat, & ſuam provinciam facit, & non multò poſt inibi Ruſtici rebellantes à Gothis opprimuntur, & poſt hæc integra a Gothis poſſidetur Oroſpeda.

An. II. Tiberii Imp. qui eſt Leonegildi Regis X. Gennadius Magiſter militum, in Africa Mauros vaſtat. Gaſmulem fortiſſimum Regem, qui iam tres duces ſuperius nominatos Romani exercitus interfecerat, bello ſuperat, & ipſum regē gladio interficit.

Tiberius Mauritium excubitorum C[illegible]em, M[illegible] [illegible] Orie[illegible] inſtituit, & ad rep[illegible]gnand[illegible] P[illegible]ſis dirext[illegible] R[illegible] a Lon[illegible]bardo[illegible] in I[illegible] lachrymabile bellum gerunt. Leone[illegible]s Rex c[illegible] perv[illegible] ſoribus Hiſpaniæ ſuperatis, [illegible] quietem [illegible] in Celtiberia ex nomi[illegible] fi[illegible], quæ Recopolis nuncupatur, [illegible] ro op[illegible] & mœnibus & ſuburbanis adornans privilegia populo novæ [illegible] Ioannes presbyter Eccleſiæ [illegible] clarus habetur.

Anno III. Tiberii Imp. qui eſt Leonegildi XI. annus A[illegible] is Thraciæ pelluntur, & partes Græciæ atque Pan[illegible] Rex H[illegible]rme negildo filio ſuo filiam Sigiberti Regis Francorum in ma[illegible] mon[illegible] provinciæ partem ad regnandum tribuit. Leonegildo ergo quie[illegible] adverſariorum ſecuritatem domeſtica rixa conturbat. N[illegible] s Hermenegildus, factione G[illegible] reginæ, tyrannidem aſſumens in [illegible] tate, rebellione facta, recludit, & [illegible]as civitates atque caſte[illegible] patrem [illegible]bellare fecit. Quæ cauſa in provincia Hiſpa[illegible] tam Gothis, quàm Romanis maioris exitii, quàm adverſariorum infeſtatio fuit.....

Nonellus Complutenſis Epiſcopus clarus habetur.

Anno IV. Tyberii, qui eſt Leonegildi XII. an. Mauritius Magiſter militum Orientis contra Perſas bellum movet, & repulſa Perſarum multitudin[illegible] in Oriente hyemavit. Leonegildus Rex in urbem Toletanam, Synodum Epiſcoporum, ſectæ Arrianæ, congregat, & antiquam hæreſin novello errore emendat, dicens, *de Romana* religione ad noſtram Catholicam fidem venientes non debere baptizari, ſed tantummodo per manus impoſitionem, & communionis præceptione *pollui*, & gloriam patri per filium in Spiritu ſancto *dare*. Per hanc ergo ſeductionem, pl[illegible] noſtrorum cupiditate potius impulſi, in Arrianum dogma declinant.

Locus obſcurus.

ab Arriana. ablui.

dari.

Anno V. Tiberii, qui eſt Leonegildi XIII. an. Longobardi in Italia Regem ſibi ex ſuo genere eligunt, vocabulo Antharich, cuius tempore & milites Romani omnino ſunt cæſi, & terminos Italiæ Longobardi ſibi occupant. Sclavinorum gens Illyricũ & Thracias vaſtant. Leonegildus Rex partem Vaſconiæ occupat, & civitatem, quæ Victoria, cum nuncupatur, condidit.

Tiberius Imp. Magiſtro militum Orientis filiam ſuam in coniugium tradit.

Anno VI. Tiberii, qui eſt Leonegildi XIV. Tiber[illegible]s vitæ [illegible] dedit, & Mauritius pro eo Ro[illegible]rum Imperator efficitur.

Romanorum LV. Mauritius regnat an. XX. Leonegildus Rex exerci[illegible] ad expugnandum tyrannum filium colligit.

Anno ergò I. Mauritii Imp. qui eſt Leone[illegible] Regis XV annus, Leone[illegible]us Rex civitatem Hiſpalenſem, congregato exercitu, obſidet, & rebellem fi[illegible] obſidione concludit, in cuius ſolatio, Miro, Suevorum Rex, ad exp[illegible]na[illegible]lim devenit, ibiq; diem clauſit e[illegible]num, cui E[illegible]uricius filius in pro[illegible] in regnum ſuccedit. Interea Leonegildus Rex ſupradictam civitate[illegible] nunc ferro, nunc Betis concluſione omninò conturbat.

Anno II. Mauritii Imp. qui eſt Leonegildi XVI. an. Leoneg[illegible], antiquæ civitatis, reſtaurat, quæ res maximum impedimentum H[illegible] hibuit. His diebus A[illegible]eca in Gallecia Suevorum r[illegible]gnu[illegible] c[illegible]m [illegible], & Siſeguntiam relictam Mironis regis in coniugium ac[illegible]cepit. E[illegible]vat, & Monaſterii monachum facit.

Leonegildus Re[illegible], fi[illegible]o Hermenegildo ad Rem[illegible] a[illegible], Hiſpalim pugnando ingreditur, civitates & caſtella, quas fi[illegible]pit, & non multò pòſt memoratum filium in Cordubenſi urbe co[illegible] & [illegible] privatũ in exilium Valentiam mittit.

Mauritius Imp. contra Longobardos, Francos per conductelam movet, quæ res utriq; genti non parva intulit da[illegible]. Eutropius Ab[illegible] Monaſterii Servitani, diſcipulus S. Donati, clarus habetur.

Anno III. Mauri[illegible], qui eſt Leonegildi. XVII. an M[illegible]ritius per d[illegible]s [illegible] infert. Leonegi[illegible]us Rex Gallecias vaſtat A[illegible]deca[illegible] in R[illegible]m c[illegible]mpre[illegible] privat. Suevorum gentem, theſaurum, & patriam, ſuam i[illegible] poteſtatem [illegible] & [illegible]thor[illegible] provinc[illegible] fac[illegible]: He[illegible]me[illegible]e[illegible]ld[illegible] urbe T[illegible]ne[illegible] S[illegible]rur. Franci Galliam Narbonenſem occupare [illegible]pien[illegible] xerc[illegible]rum e[illegible]ngreſſionem Leonegildus Recaredum filium obviam mittens, & [illegible]m [illegible]

[illegible] & provinciæ *Galliæ* ab eorum eſt [illegible] *Gallie.*
[illegible] hominum multitudine, unum pace, al[illegible] occu-
[illegible] *interno* [illegible] valde in Ripa Rhodani flu- *al. vgerno.*
[illegible] Recaredus Rex [illegible] pugna [illegible] obtinuit, & [illegible]
[illegible] An[illegible] privatus conderetur, & honore Presbyte-
[illegible] N[illegible] dubium [illegible] Leovigildo Regis filio, Rege [illegible]
[illegible] Malaricus in Gallæcia Tyrannidem aſſu-
[illegible], qui ſtatim a ducibus Leovigildi [illegible] oppreſſus, comprehen-
[illegible] vinctus præſentatur. Leander Hiſpalenſis Eccleſiæ Epiſcopus cla-
[illegible]

An. IV. [illegible] Imperatoris, qui eſt Leovegildi Regis XIIX. Antharic Longo-
[illegible] [illegible] cum [illegible] multitudine [illegible]
[illegible] Hoc anno Leovegildus Rex diem clauſit extremum,
[illegible] dus in [illegible] regni eius ſumſit ſceptra.

An. V. Mauritii Imp. Romanorum, qui eſt Recaredi Regis primus ſeliciter an-
[illegible] Theodoſium [illegible] Tiberii Imperatoris natum, Cæſa-
[illegible] Romanæ Eccleſiæ Gregorius in Epiſcopatum ſuc-
[illegible] XV. Rom. [illegible] Franci [illegible] Longobardos vaſtant, &
[illegible] Sisbertus interfector Herme-
10 [illegible] morte turpiſſima [illegible].

Recaredus primo regni ſui anno, menſe X. Catholicus, Deo iuvante, efficitur, &
[illegible] ex Arrianæ [illegible], ratione potius, quam imperio
[illegible] ad Catholicam fidem [illegible] Gothorum & Suevorum ad
[illegible] & pacem revocat Chriſtianæ Eccleſiæ ſectę Arriana, gratia divina, in dogmate
[illegible] C[illegible]iano.

Deſiderius Francorum Dux, [illegible] infeſtus, a ducibus Recaredi Regis ſu-
[illegible], & cum Francorum mul[illegible] in campo moritur. Recaredus Rex [illegible] à
[illegible] & Mona-
[illegible]

An. VI. Mauritii, qui eſt Recaredi [illegible] annus, quidam ex Arrianis Sunna Epi- *Sunna*
ſcopus, & Segga cum quibuſdam tyrannidem aſſumere cupientes, deteguntur [illegible]
Sunna [illegible] exilio traditur, & Segga manibus amputatis in Gallæciam *exulans* mittitur.
[illegible] Theodoſium filium, quem ſupra Cæſarem diximus, Romanorum Impera-
[illegible].

An. VII. Mauritii, qui eſt Recaredi regis II. an. Vlda Epiſcopus, cum Goſuin- *Vlida.*
[illegible] inſidiantes Recaredo manifeſtantur, & fidei Catholicæ communionem,
[illegible] ſub ſpecie Chriſtiana [illegible] publicantur. Quod malum
[illegible] cognitionem hominum deductum, Vlida exilio condemnatur. Goſuintha verò *Vlida.*
[illegible] ſemper infeſta, [illegible] tunc terminum [illegible] Francorum exercitus à G[illegible]
[illegible] in Galliam [illegible] obveniens &
[illegible] urbem caſtrametati ſunt, cui Claudius Lusitaniæ dux a Recaredo
[illegible] obviam, inibi occurrit, cum quo, congreſſione facta, Franci in [illegible]
[illegible], & direpta caſtra [illegible], & exercitus a Gothis cæditur. In hoc [illegible]
[illegible] gratia divina, & fides Catholica, quam Recaredus Rex in Gothis fideliter
[illegible] noſcitur operata. Quemadmodum non eſt difficile, Deo noſtro ſive
[illegible] mul[illegible] victoria. Nam Claudius Dux vix cum CCC. viris LX.
[illegible] Francorum noſcitur infugaſſe, & maximam eorum partem gladio tru-
[illegible] No[illegible] Deus laudatur temporibus noſtris in hoc prælio eſſe operatus,
[illegible] ante multa temporum ſpatia per manum Ducis Gedeonis in trecentis
[illegible] Madianitarum, Dei populo infeſtantium, noſcitur extinxiſſe.

An. IIX. Mauritii Imp. qui eſt Recaredi Regis IV. an. ſancta Synodus Epi-
ſcoporum [illegible] Hiſpaniæ, Galliæ, & Gallæciæ in urbe Toletana, præcepto principis
Recaredi congregatur, Epiſcoporum numero LXXII. in qua Synodo intererat me-
[illegible] illuſtriſſimus Recaredus, ordinem Converſionis ſuæ, & omnium ſacer-
[illegible] Gothicæ confeſſionem tomo ſcriptam manu ſua Epiſcopis porri-
[illegible] quæ ad profeſſionem fidei Orthodoxæ pertinent, innotescens. Cuius
[illegible] Sancta Epiſcoporũ Synodus Canonicis applicare monumentis.
[illegible] ſynodalis negotii penes ſanctiſſ. [illegible] Hiſpal. Eccl. [illegible] & beatiſſimũ
[illegible] monaſterii Serviciani Abbatẽ fuit. Memorat' v. Recaredus Rex, ut diximus,

ſancto intererat concilio renovans temporibus noſtris antiquũ principẽ Conſtantinũ magnum ſanctam Synodum Nicæn. in ſua illuſtraſſe potentia; nec non & Martianum Chriſtianiſſimum Imp. cuius inſtantia, Chalcedonenſis Synodi decreta formata ſunt. Siquidem & Nicæna urbe, hæreſis Arriana, & initium ſumpſit & damnationem meruit radicibus non amputatis. Chalcedone verò Neſtorius & Eutyches, una cum Dioſcoro ipſorum patrono, & Hæreſibus propriis condemnati ſunt. In præſenti vero ſancta Toletana Synodo Arrii perfidia, poſt longas Catholicorum neces atq; innocentium ſtrages, ita radicitus amputata eſt, inſiſtente principe memorato Recaredo Rege, ut ulterius non pullulet, Catholica ubique pace data Eccleſiis. Hæc ergo nefanda hæreſis, ſecundum quod ſcriptum eſt: De domo domini exiet tentatio, ab Alexandrina Eccleſia, detegente ſancto Alexandro eiuſdem urbis Epiſcopo, per Arriũ Preſbyterum inolevit, qui in Nicæna Synodo CCCXIIX. Epiſcoporum iudicio vigeſimo Imperii Conſtantini ſenioris anno, Synodaliter damnationem, cum proprio errore ſuſcepit. Quæ poſt hæc non ſolum Orientis & Occidentis partem maculavit, ſed & Meridianam & Septentrionis plagam, & ipſas inſulas ſua perfidia irretivit. A vigeſimo ergò Conſtantini principis anno, quo tempore hæreſis Arriana initium ſumpſit, uſque in octavum annum Mauritii principis Romanorum, qui eſt Recaredi quartus regni annus, anni ſunt CCLXVI. quibus Eccleſia Catholica huius hæreſis infeſtatione laboravit, ſed favente Deo vicit, quoniam fundata eſt ſupra petram.

Eutyches.

In his ergo temporibus, quibus omnipotens Devs, proſtrato veternoſæ hæreſis veneno, pacem ſuæ reſtituit Eccleſiæ, Imp. Perſarum Chriſti ſuſcepit fidem, & pacem cum Mauritio Imperatore firmavit. Recaredo ergò Orthodoxo quieta pace regnante, domeſticæ inſidiæ prætenduntur. Nam quidam ex cubiculo eius, etiam provinciæ Dux, nomine Argimundus adverſus Recaredum Regem Tyrannidem aſſumere cupiens, ita ut ſi poſſet, eum & regno privaret & vita: ſed nefandi eius conſilii detecta machinatione comprehenſus, & in vinculis ferreis redactus, habita diſcuſſione, ſocii eius impiam machinationem confeſſi, condigna ſunt ultione interfecti; ipſe autem Argimundus, qui regnum aſſumere cupiebat, primum verberibus interrogatus, deinde turpiter decalvatus, poſthæc dextra amputata, exemplum omnibus in Toletana urbe aſino ſedens pompizando dedit, & docuit famulos dominii non eſſe ſuperbos.

FINIS CHRONICI BICLARENSIS.

A. SCHOT-

A. SCHOTTVS
LECTORI S.

DE Chronographis antiquis, qui poſt Euſebium, & B. Hieronymi additamentum ſupplementa dederunt, præter Proſperum Aquitanum hominem Gallum: Hiſpani quoque enituerunt. In his Ithacius, & Iſidorus, Epiſcopus uterq; Doctiſſ. mox Victor Tunnunenſis & Ioan. Gerundenſis, Biclarienſis Abbas, ſed ut ille diu deſideratus eſt ac nondum integer exiit; ſic diu hi quidem à nobis in Hiſpania reperti atque eruti Ingolſtadij primum lucem aſpexerunt. Verumenimverò ut de nomine controverſia eſt, ſic & duo cognomines fuiſſe putantur, Hiſpanus uterq; & Epiſcopus, ſed ſcriptione diverſi. Alij Idacium per quartam litteram vulgo ſcribunt, nonnulli per τ qui forte Ithacius per ϑ reſcribendis! Depravatum autem id nomen non raro, ut Nardacius olim in Sulpitij Chronico ſit lectum. Vrſacius in Iſidoro. Anicius verò in Honorii Auguſtodunenſis Catalogo. Duos autem fuiſſe temporibus tamen ſtudioque æquales & Epiſcopos in Luſitania hæreticorum in primis hoſtes multa arguunt, quibus parum æquum fuiſſe Sulpitium deprehendo, forte quod à B. Martino diſſentirent. Alter Idacius Emeritæ, vel, ut alii, Lamecæ, iuxta Durium fluvium civitatis in Luſitania Præſul, Hieronymi laude nobilis: Alter Ithacius Oſſonobenſis Epiſcopus (ſic enim in Chronico Sulpitii emendandum eſſe vidit Carolus Sigonius, & Ioan. Marianа noſter lib. IIII. Annalium Hiſpaniæ, Cap. 20. pro illo Soſſubenſi) floruerunt que ad annum Chriſti, 383. ut & Sigeberti Chronico diſcas, qui & ipſe in Catalogo Lenucæ Epiſcopum facit. Ille contra Varamundum Arianum ſcripſit, & loca S. Scripturæ de Trinitate explanavit, exſtatque Tomo IIII. Bibliothecæ SS. Patrum.

Vtrius vero hæc Chronologia ſit, quam damus Libro priore ex Euſebiano hauſto; altero verò eiuſdem Auctario facto, tam inde à Theodoſio Aug. non facile dixero, non viſa enim hactenus primumque edita, ſed è vitioſo codice ab Henrico Cauſio I. C. egregio Tomo II. Antiquarum Lectionum, & in Chronico Euſebiano à Ioſep. Scaligero, ſed mutila valde ac depravata exemplaris vitio, eiuſque pars duntaxat altera ad Euſebium, quid ex utriuſque comparatione ſim aſſecutus, ſecutus certe, æquus Lector exiſtimabit, quod veteri verbo dicitur, hoc Catone contentus ſ, dum aut melius exemplar, aut integrum opus è Democriti puteo, hoc eſt è tenebris, quibus deliteſcit, in apertam lucem proferatur. Cupio quidem certè ac ſpero. Nam ſpes illa iam decoluit; quam Allobrogibus Criſpinus quidam, tabulis profeſſus typographus, daturum ſe HISTORIAE MISCELLAM ex Iſidoro, Idacio ceteris. Verum id genus hominibus Varroniana titulum Satyræ Memppea libens accino: Cras credam hodie nihil. Vale.

In illo tempore Priamus Helenam rapuit. Troianum bellum decennale ſurrexit, cauſa mali, quud trium mulierum; de pulchritudine certantium, præmium fuit una earum, Helenam paſtori iudici pollicente. Memnon & Amazones Priamo tulêre ſubſidium. Exinde origo Francorum fuit. Primo Priamum regem habuerunt: poſtea per hiſturiam libros ſcriptum eſt, qualiter habuerunt Regem Friga. Poſtea parati ſunt in duabus partibus. Vna pars perrexit in Macedoniam, vocati ſunt Macedones, ſecundum populum, ad quem recepti ſunt, & regem Macedoniæ, qui opprimebatur à gente vicina, invitati ab ipſis fuerunt, ut eis auxilium præberent. Per quos poſtea cum ſub uncti in plurimam procreationem creviſſent, ex ipſo genere Macedones fortiſſimi pugnatores effecti ſunt. Quod in poſtremum in diebus Philippi Regis & Alexandri filii ſui fama confirmat illorum fortitudo qualis fuit. Nam & illa alia pars, quæ de Friga progreſſa eſt, ab Olexu perfraudem decepti, tamen non captivati, niſi exinde deiecti per multas regiones vagantes cum uxoribus & liberis:

Vide Aimoin. de geſtis Fran. lib. 1. cap 2.

De Francis.

Electo a ſe Rege, Francione nomine, per quem Franci vocantur. In poſtremo eo, quod fortiſſimus ipſe Francio in bello fuiſſe fertur, & multo tempore cum plurimis gentibus pugnam gerens, partem Aſiæ vaſtans, in Europam dirigens, inter Renũ & Danubium & mare conſedit.

De Germanis.

Ibiq; mortuo Francione, cum iam prælia tanta, quæ geſſerat, parva ex ipſis manus remanſerat, Duces ex ſe conſtituerunt. Attamen ſemper alterius ditione vagantes, multo poſt tempore cum ducibus tranſegerunt, uſque ad tempora Pompeii Conſulis, qui & cum ipſis dimicans, ſicut & reliquas gentium nationes, quæ in Germania habitant, totaſq; dinones ſubdidit Rumanis. Sed continuo Franci cum Saxonibus amicitias ineuntes, adverſus Pompeium rebellantes, eiuſdem renuerunt poteſtatem. Pompeius in Hiſpania cuntra gentes dimicans plurimas morti tradidit. Poſt hæc nulla gens uſq; in præſentem diem Francos potuit ſuperare, qui tamen eos ſuæ ditioni potuiſſet ſubiugare. Ad ipſum inſtar & Macedones, qui ex eadem generatione fuerũt; quamvis gravibus bellis fuiſſent attriti, tamen ſemper liberi ab externa dominatione vivere conati ſunt.

Saxones.

De Thurcis.

Tertiam ex eadem origine gentem Thurcorum fuiſſe fama confirmat. Vt eum Franci Aſiam pervagantes pluribus prælii pertranſiſſent, ingredientes Europam, ſuper littora Danubii fluminis inter Oceanum & Thraciam, una ex eis ibidem pars reſidet. Electum à ſe itaq; Regem nomine Torquoto, per quod gens Torquorum nomẽ accepit. Franci huius itineris greſſum cum uxoribus & liberis agebant. Nec erat gens, quæ eis in prælio potuiſſet reſiſtere. Sed dum plurima egerunt prælia, quando ad Renum conſederunt, dum à Torquoto minuati ſunt, parva ex eis manus aderat.

A captivitate Troiæ uſq; ad primam Olympiadem fiunt anni CCCCVI.

De genealogia Hebræorum.

Redeamus quo ordine Hebræorũ gens fuit. Hebræorũ reliqui an. L. Abdõ an. octo. Poſt Abdõ Hebræos in ditionẽ redigũt alienigenæ an. XL. qui copulantur temporibus Iudicum poſteriorũ. Poſt quem Samſon fortiſſimus omnium fuit; ita ut quibuſdam facta ei⁹ cum geſtis Herculis computarent. Quidam ad huius memoriam cõſervandã balteum .... multo poſt tempore adpellatus pœna Poſt quem Heli ſacerdos. In Hebræorum libris XL. anni inveniuntur; in ſeptuaginta Interpretum, viginti.

De regno Latinorum.

In illo tempore Tautanus regnabat in Aſſyrios. Tunc Troia capta eſt. In Hebræis Lepdon Iudex erat, & in Ægypto Dinaſtia rex erat. Primus Rex Latinorum tunc in ipſo tempore ſurrexit, eo quod à Troia fugaciter exierunt, & ex ipſo genere & Frigas fuerunt, niſi per ipſam captivitatem Troiæ & inundationem Aſſyriorum. E quorum perſecutione in duas partes egreſſi & ipſa civitate & regione. Vnum exinde regnum Latinorum erigunt, & aliud Frigorum. Poſt tertio anno capta Troia, Latini, qui poſtea Romani nuncupati ſunt, & ut quidam volunt, poſt octo an. regnavit Æneas. Æneas & Frigas feruntur Germani fuiſſe. Æneas in Latinos regnavit annis III. & Frigas in Frigia. Ante Æneam & Frigam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, per quem Latini vocati ſunt, & in Italia regnaverunt annis circiter CL. Roleta ſcribit. Palæphatus autem in incredibilium libro primo; Sirenas quoq; fuiſſe meretrices; quæ deceperint navigantes. Poſt Æneam Aſcanius annis XXXVIII. Aſcanius derelicto novercæ ſuæ regno, Latinis Albam Longam condidit, & Silvium poſthumum fratrem ſuum; Æneæ ex Lavinia filium ſumma pietate educavit. Amazones illo tempore etiam templum Epheſi incenderunt. Aſcanius Iulium filium procreavit, a quo familia Iuliorum orta; & propter ætatem patuuli, qui necdum regendis civibus idoneus erat, Silvium poſthumum fratrem ſuum regni reliquit hæredem.

De primo ex tribu Iuda rege.

In illo tempore mortuo Heli ſacerdote Hebræorum, Samuel prophetabat & Saul regnavit annis XL. In illo tempore Silvius Latinorum Rex Æneæ filius, à quo omnes Albanorum Reges Silvii vocati ſunt. Hebræorum Rex primus ex tribu Iuda David annis XL. Hebræorum tunc Pontifex Abiathar clarus habebatur. Latinus Silvius regnavit annis L. Hebræorum filius David Salomon regnavit annis XL. Salomon templum in Ieroſolymis ædificare cœpit, conſummavit annis ſeptem.

De Carthagine &c.

Carthago tempore Salomonis à Lacedæmoniis in Africa condita eſt à rege Zoſtrato & aliæ urbes plurimæ. Nam & Carthago ab Arcedune Tyrio, ut verò alii, à Dido filia eius annis CXLIV. expleta fuiſſe refertur.

Colligitur autem omne tempus. A Moyſe & egreſſu Iſrael ſecundum tertium librum regnorum uſque ad Salomonem & ædificationem templi computantur anni *CCCCLXXX*. A diluvio uſque ad Moyſen anni *III.* millia *CCCCLXXXIX*. Ab Adam uſque ad diluvium anni duo millia *CCXLII.* Simul omnes anni quatuor millia *CXLIX.*

De regibus Hebræorum & Latinorum.

Salomon Rex Hebræorum regnavit annis XL. Sacerdos Sadoch tunc fuit. Poſt Salomonem Roboam annis XVII. Poſt mortem Salomonis ſeditione orta in gente Iudæa, regno bifariam diviſo in Samaria decem tribus regnavit Ieroboam. Latinorum Alba Silvius regnavit an. XXXVIIII. Roboam filius Salomonis regnavit Hieroſolymis duas tribus tantum, quæ vocantur Iudæorum, quia ex Iudæ ſtirpe deſcenderunt. Vnde & univerſa gens illa nomine Iudæorum eſt vocata. Poſt quem Abia annis VIII. Poſt quem Aſa annis XLI. Latinorum Ægyptius Silvius annis XXIII. Latinorum octavus Capis Silvius annis XXVI. Hebræorum Iuda Ioſaphat annis *XXV*. Prophetabant in Hebræis tunc Abdias, Hieu, Ozias, Michæas. Latinorum nonus, Carpentus Silvius annnis XIII. Hebræorum Iuda (Ioram) annis octo. Poſtquem Ochozias anno uno, Poſt quem Godolia mater annis VII. Poſt quam Ioas annis *XL*. Latinorum tunc poſt Carpentum, Tyberinus annis octo. Poſt xi. Agrippa Silvius annis *XL*. Ioladæ apud Hebræos inſigniſſimus Pontifex erat. Qui ſolus poſt Moyſen vixit annis *CXXX*. Hebræorum Iuda Amaſias annis xxix. Hebræorum Iſrael Ioas in tempore Ioram. Ipſe fuit ſeptimus in Iuda, regnavit annis viii. In cuius tempore prophetabat Elias. In tempore Ioas Regis Heliſeus moritur. Zacharias propheta à Ioas Rege interficitur. Hebræorum Iuda Amaſias xi. regnavit annis xxix.

hæc vox in utroq; m. ſ. exciderat.

De regibus Latinorum.

LATINORVM duodecimus Aremolus Silvius annis xix. Poſt quem tertius decimus Aventinus Silvius annis xxxvi. In tempore Aremoli ſuperioris ipſe Silvius Aremolus ſive Remolus Agrippæ ſuperioris regis filius præſidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma eſt, poſuit. Ab impietate poſtea fulminatus interiit.

Hebræis.

Hebræorum Iſrael ſecundus Nadab annis duobus. Poſt quem tertius Baaſa annis viginti quatuor. Poſt quem Hela annis ſeptem. Poſt quem Ambri annis duodecim. Poſt eum annis xxviii. In tempore Achab prophetabat Helias. Poſt Ioram Iehu annis xxviii. Poſt Iehu Achab annis xvii.

De Iulio & Aſſyriis.

IVLIVS proavus Iulii Proculi, qui cum Romulo Romam commigravit, fundavit Iuliam gentem. His diebus Hebræorum duodecimus Azarias, qui & Ozias annis LII. In illo tempore Theſpie Ocoriſonis filio Athenis regnante, Aſſyriorum imperium deletum eſt. Vſque ad id tempus fuiſſe Reges Aſſyriorum hiſtoria refert. Et fiunt ſimul anni mille nongenti novem. Omnes autem anni regni Aſſyriorum à primo anno Nini ſupputantur mille ducenti quadraginta. Ab arces Medus Aſſyriorum Imperio deſtructo regnum in Medos transtulit. Et interim ſine principibus res agebatur uſque ad Antiochum regem Medorum. In medio autem tempore Chaldæi proprie prævalebant: quorum ſeparatæ quædam regum ſucceſſiones feruntur. Reliquæ quoque gentes propriis legibus utebantur.

De Romulo & Remo.

LATINORVM decimus quartus Procas annis xxxiii. Poſt quem Amulius Silvius annis xiv. In illo tempore Roma palilibus, qui nunc feſtus dicitur, eſt condita. Romulus & Remus ipſam condiderunt. Remus rutro paſtorali à Fabio Romuli duce occiſus. Ob aſyli impunitatem magna Romulo multitudo coniungitur. Anno ab urbe condita III. una virginum pulcherrima, cunctorum acclamatione rapientium, Talaſſo duci Romuli decernitur. Vnde in nuptiarum ſolennitatibus, Talaſſo, vulgo clamitant; cui talis nupta ſit, quam Talaſſus meruit. In illo tempore prima capti-

ma captivitas Iſrael. Decem tribus à Senacherib rege Chaldæorum translatæ ſunt in montes Medorum. Regnatumque eſt in Samaria annis CCL.

De Regibus Romanorũ.

Romanorum decimus ſeptimus rex Romulus, annis XXXVIII. Remus & Romulus generantur Marte & Ilia. Romulus apud paludem caprenus moritur. Poſt quem per quinos dies ſenatores Remp. rexerunt, atque ita unus annus expletus, quod tempus Interregnum appellatum eſt. Poſtea Pompilius regnavit annis XLI. Romulus primum milites ſumpſit ex populo, & nobiliſſimos ſenes centum, ob ætatem, ſenatores; ob ſimilitudinem curæ patres adpellavit: Templa quoq; & muros, Romanæ urbis extruxerunt. Sabacan Bochirum Regem captum, vivum exuſſit. Tullius Hoſtilius, annis XXXIII. Primus regum Romanorum purpura & faſcibus uſus eſt, ac deinceps cum ſua domo fulmine conflagravit. Tullius Hoſtilius poſt longam pacem bella reparavit, Albanos, Veientes, Fidenates, vicit, & adiecto monte Cœlio urbem amphavit. Romanorum quartus Aneus Martius annis XXXIII. Ancus Martius Aventinum montem & Ianicolum urbi addidit. In tempore Procatis Silvii Latinorum regis, Hebræorum tunc prophetabant Oſee. Amos, Ioſias, Iſaias, Ionas anno LIII. quando Roma condita fuit prophetabat. Ioathan annis XVI. Poſt quem Iuda decimus quartus Achazitem regnavit XVI. Cuius tempore Talat Faltaſar rex Aſſyriorum magnam partem populi Iudæorum in Aſſyrios tranſtulit. Poſt quem Iuda decimus quintus Sedechias annis XLIX. Poſt quem Iuda decimus ſextus Manaſſes annis LX. Poſt quem in Iuda decimus ſeptimus Ammon annis XII. Poſt quem in Iuda decimus octavus, Ioſias annis XXXII. Hieremias prophetabat. Hebræorum Iuda Ioachim annis XI. Poſt quem iterum Ioachim alias annis XLIII.

al. annis 40.

De Nabuchodonoſor.

Anno tertio Ioachim Nabuchodonoſor rex Babyloniæ Iudæam capit, & in ditionem ſuam redactis plurimis Iudæorum, cum etiam partem vaſorum templi invaſit, & tributarium feciſſe Ioachim fertur, victor ad patriam revertitur. Iſrahel (quando Roma condita fuit) Azarias: & Manaim principabat an. X. poſtea Vaceas annis X.

De captivitate Troiæ. Iulius Africanus. al. Vazea. ſupra c. 1. al. Aſen.

Anno decimo à captivitate Troiæ uſque ad Olympiadẽ primam an. CCCCV. Primam Olympiadem Africanvs temporibus Ioatham regis Hebræorum fuiſſe ſcripſit. Poſt Vagea in Iudæa prophetabat annis novem. Tunc à Sanacherib Iſraelitæ in captivitatem ducti ſunt. Memoravimus ſub Arifroue rege Aſſyriorum regnum deſtructum. Sardanapalus eo tempore Tarſum atque Ancealem condidit, & in prælio victus ab Arbace Medo ſemet incendio concremavit. Primus, ut ſupra memoravimus, rex Macedonum Caſanus regnavit annis XVIII. Ægyptii regem ſuum Oſorton Herculem nominaverunt. Phidon Argivus menſuras & pondera primus invenit.

Macedonum Philippus regnavit annis XXXVIII. Numa Pompilius duos menſes ad annum condidit, Ianuarium & Februarium; cum antehac menſes decem tantum apud Romanos fuiſſent. Capitolium quoque a fundamentis ædificavit. Sibylla Samia quæ & Herophila, in Samo inſignis habetur. Numa Pompilius nullum cum finitimis bellum geſſit. Olda mulier apud Hebræos prophetabat. Poſtea Sophonias, Hieremias annis XXXII. Poſt quem Ioachim an. XI. Poſt quem Sedechias XI.

De Romanis a captivitate Ieruſalẽ.

Romanorum quintus Tarquinius Priſcus annis XXXVIII. Ancus Martius Numæ nepos. Tarquinius Priſcus circum Romæ ædificauit, numerum Senatorum auxit, Romanos ludos inſtituit, muros & cloacas ædificauit, ad extremum ab Anci filiis, regnum eius, cui ipſe ſucceſſerat ...... Primo anno captivitatis Ieruſalem in Iudæa Nabuchodonoſor Rex Chaldæorum, Ieroſolymis captis, templum incendit: quod ab initio ædificationis ſuæ tranſierant anni CCCCXLII. quadrageſima octava Olympiade captivitas & exterminium templi, quod fuit in Ieroſolymis ann. LXX. In Babylone prophetabant Daniel & Ezechiel.

Romana urbs ampliata.

Tunc Romæ Servius ancillæ, ſed nobilis captivæ filius, tres montes urbi addidit, Quirinalem, Æſquilinum, & Viminalem. Foſſas circa muros duxit, cenſum Romanorum civium ipſe primus inſtituit, & ad extremum Tarquinii Superbi generi ſui ſuperioris regis filii ſcelere occiſus eſt.

De regno Babylonis.

Mortuo Nabuchodonoſor Babyloniorum Rege ſuſcepit imperium Evilmerodach. Cui ſucceſſit frater eius Baltaſar, cuius tempore liber Danielis ſcribitur. Romanorum Servius ſextus regnavit annis XXXIII. Capta Hieroſolyma ab Aſſyriis ad Vafrem regem Ægypti Iudæorum reliqui transfugerunt: Hieremias quoq; Propheta

meminit. Corinthiorum monarchia deſtructa. Solis facta defectio; com futuram eam Thales ante dixiſſet Olympiade LV. Initium regni Perſarum. Cyrus Rex Medorum deſtruxit imperium.

De Cyro Perſarum Rege. Cyrus regnavit Perſis ſubverſo Aſtyage rege Medorum. Perſarum Cyrus regnavit annis XXX. Cyrus Hebræorum captivitate laxata, quinquaginta ferme millia hominum regredi fecit in Iudæam. Qui conſtructo altari, tẽpli fundamẽta, iecerunt. Sed cum à vicinis gentibus fabricatio impediretur imperfectum opus uſq; ad Darium permanſit. Cyrus Babyloniam capit.

De Prophetis, & Tarquinio. In Hebræis prophetabant Aggæus & Zacharias. quo tempore Hieſus filius Ioſedech, & Zorobabel, regio genere, principes fuerunt eorum, qui regreſſi ſunt in Iudæam. Colliguntur, omne tempus captivitatis Iudæorum, an. *LXX.* ſecundum quoſdam à tertio anno Ioachim uſque XX. an. Cyri computantur. Romanorum Tarquinius tunc regnabat annis *XXXV.* excogitavit vincla, taurea, fuſtes, latomias, carceres, compedes, catenas, exilia, metalla.

De Medis. Regnaverunt Medi ſuper Aſſyrios annis CCCLIV. Crœſus à Cyro captus eſt, & Lydorum regnum deſtructum eſt, quod ſtetit an. CCXXX.

De Holoferne. Cambyſes qui & Nabuchodonoſor Rex vocatus eſt, ſub quo hiſtoria Iudith, quæ Holofernem interfecit, ſcribitur. Apud Hebræos Aggæus & Zacharias prophetabat. Secundo anno Darii Regis templum in Hieroſolymis conſtruitur a Zorobabel, conſummatur annis quatuor remiſſionis captivitatis Iudæorum. Et ædificatio templi initium ſub Cyro habuit, conſummatur ſub Dario. Regnavit Perſis, Aſſyriis & Ægypto.

Initiũ Coſſ. Rom. Armodius Acidius & Ariſtogidus Inpargum regem interfecerunt. Et Lena meretrix amica eorum, cum tormentis cogeretur, ut reos proderet, linguam ſuam morſibus amputavit. Pulſis urbe regibus attenuatum eſt valde Romanorum imperium. Romanorum reges ſeptem a Romulo uſq; ad Tarquinium Superbum imperaverunt annis CCXLIV. Romæ poſt exactos reges initio Conſoles à Bruto eſſe cœperunt. Deinde tribuni plebis ac dictatores & rurſum conſules Remp. tenuerunt per annos ferme CCCCLXIV. Cenſu Romæ agitato inventa ſunt hominum centum viginti millia. Lapis tunc in Ænis fluvio de cœlo ruit. Perſarum ſeptimus Artabanus regnavit annis IIX. Artaxerxes annis XL. Anno ab urbe condita CCCII. tribuni plebis Romæ erecti conſulibus eiectis. Neemias tunc Hebræos miniſter vinarius conſentiente domino ſuo, vigeſimo eiuſdem regni anno de Babylone venit. & muros Hieroſolymis ſtruxit. Romani denuo conſules creati ſunt. Si quæſieris de hebdomadis *LXX.* quæ in libro Danielis ſcriptæ ſunt, reperies eas eſſe expletas in tempore Neronis Imperatoris, quæ faciunt annos * *CCCCXL.* Secundo poſtea a Veſpaſiano anno Hieroſolyma capitur, ut Daniel prophetavit. Ex Ætna monte ignis erupit. Temporibus Conſulum Galli Senonaci Romam incenderunt, excepto Capitolio.

Euſeb. 490.

De Alexandro. Alexander filius Philippi & Olympiadis naſcitur. Romani Gallos ſuperant. Nectenebon rege Ægyptiorum in Æthiopiam pulſo, Ægyptiorum regnum deſtructum eſt, & in Romanam ditionẽ redigitur. Romani Samnitas duobus prælijs & reliquas vicinas gentes ſuperant. Deſcriptione Romæ facta inventa ſunt civium centum quadraginta duo millia hominum. Alexander adverſus Illyrios & Thracas feliciter dimicans vicit. Quibus ſubverſis in Perſas arma corripuit & apud Granicum fluvium regem ducibuſq; oppreſſis urbem Sardis capit. Romanorum Conſul Torquatus filium ſuum, qui plures prælio hoſtes vicerat, virgis cæſum ſecuri percuſſit. Alexander capta Tyro Iudæam invadit. Poſt multas pugnas triumphans Alexandriam in Ægypto ſeptimo regni ſui anno ædificavit: & tenuit omnia quæ cœperat annis XII. Alexander Hyrcanos & Medos cepit. Alexander Ornem..... & Indum amnem tranſgreditur. Bellum egit Alexander, adverſus Porum & Taxilononem dimicavit: & vicit Arpalus fugit in Aſiam. Alexand. XXX. ætatis ſuæ anno moritur in Babylone; poſtq; eum translatum eſt in multos eius imperium. Macedonum regnum Philippus frater Alexandri poſſedit.

De Romanis. Romani Samnitas diutiſſime adverſus ſe pugnantes ad extremum in ſervitutem ſubiiciunt. Seleucus Conſul Babyloniam & plures urbes ædificavit. Cenſu Romæ agitato inventa ſunt civium Romanorum ducenta ſeptuaginta millia hominum. Legati Alexandriam Ptolomæi transmiſſi Romanorum amicitiam petierunt. Romani Gallos ſuperant, & Sabinorum terram ſorte dividunt. Seleucus in Sicilia capto Demetrio Syriæ & Aſiæ pariter imperavit. Suſtratus ingreſſus eſt Alexandriam,

quam

tem Romano ſubdidit imperio, & Pharum magnam in Alexandria fecit. Aratus argenteos nummos primus in orbe figurari fecit. Romani Carthaginenſes navali prælio ſuperant, & centum ibi urbes capiunt. Carthaginenſes Romanorum naves in Sicilia capiunt Metello Conſule in fugam verſo. Cenſu Romæ tunc agitato inventa ſunt hominum ducenta ſexaginta millia. Poſt an. quatuor Romæ templum Veſtale incenſum eſt. Poſt annos XII. quadraginta fere millia Gallorum fuerunt à Romanis cæſa. Poſt annum ſeptimum Caria & Rhodos terræ motu concuſſa eſt, ita ut coloſſus magnus rueret. Poſt annos item ſeptem victi Iudæi & ſexaginta millia armatorum à Romanis cæſi, Romanam redacti ſunt in ditionem. Poſt annos tres Romani Marcello conſule Syracuſam capiunt .... Siciliam. Poſt annos ſeptemdecim Romani Græcos liberos eſſe iuſſerunt, & univerſis Hebræis ita fecerunt. Poſtea per Antiochum regem Iudæi contra Romanos cœperũt rebellare, & ad idololatriam cogente Antiocho ſunt converſi. Tunc Sacerdotes & duces Machabæi propter regem cuſtodiendum ſurrexerunt, ſicut ſcriptum eſt in lib. Machabæorum. Romani interfecto Seleuco rege Macedones tributarios faciunt. Deſcriptione Romæ facta inventa ſunt hominum trecenta viginti duo millia. Oppius conſul Gallos capit. Et Carthago in ditionem Romanam per Scipionem redigitur; habens, quod condita fuit annos ſeptingentos quadraginta novem. Ptolomæus Demetrio filiam ſuam tradidit uxorem: Cum regnaret in Ægypto & in Ieroſolymis ſuper Iudæos, dedit Demetrio genero ſuo regnum quod abſtulerat patri ſuo Antiochus rex. Antiochus rex filio Alexandro fratre Demetrii interfecto, ad extremum ſe interfecit. Bellum civile ortum eſt in illo tempore in Sicilia. Primus liber Machabæorum temporibus Antiochi ſcriptus eſt in Iudæa. Arſaces Parthus Antiochum interfecit. Servi qui in Sicilia rebellabant, obſidionis neceſſitate compulſi ad ſua invicem cadavera devoranda converſi ſunt. Arvernia tunc nobilis Galliarum urbs capta. Et rex Vetuetus iuxta Tule inſulam igni eſt conflatus. Samariam urbem Herodes reſtaurans, Sebaſten in honorem Auguſti appellare voluit. Græci victi a Romanis ſubiciuntur. In Sicilia bellum civile confurgit. Deprehenſo Ptolomæo per matrem Cleopatram in Sicilia bellum civile quievit. Ptolomæus rex Cyrenæ moriens Romanos teſtamento reliquit hæredes. Seleucus ab Antiocho vivus exuritur. Antiochus in Partho fugatur; Pompeio conſuli ſe deinceps tradidit. Pompeius Syriam in ditionem redegit. Antiochus reverſus de fuga regnum obtinuit. Plotius Gallus, Latinorum Rhetoricam docuit, ſicut Cicero refert: pueris nobis primum latine dicere cœpiſſe Plotium quendam. Deſcriptione tunc Romæ facta, inventa ſunt hominum quadringenta quadraginta quatuor millia. Voltacilius Plautus Pompei Conſulis libertus doctor ſcholam Romæ primum invenit. Pompeius glorioſiſſime triumphavit.

Lvcvllvs primus Imperator appellatus eſt, victa Armenia & Meſopotamiã, & Niſibi cum fratre accepta Pompeius univerſam Hiberiam ſubiugavit. Lucullus de Beſſis triumphavit. Virgilius Maro in pago qui * Ædis dicitur, non procul a Mantua naſcitur. Antiochia ab Aſſyriis capta. Ariſtobulus & Hyrcanus filii Alexandræ contra ſe de Imperio dimicantes, occaſionem præbuerunt Romanis, ut Iudæam invaderent. Pompeius Ieroſolymam veniens, capta urbe & templo obſervato ad Sancta ſanctorum accedit. Ariſtobulum vinctum ſecum adducit. Hyrcanum deinde Antipatrum Herodis Aſcalonitæ filium procuratorem Palæſtinæ fecit. Pompeius captis Ieroſolymis, tributarios Iudæos facit. Pompeius ſecundus Imperator appellatur. Cæſar Luſitaniam & quaſdam Inſulas in Oceano capit. Cæſar Rhenum tranſiens Germanos & Gallos capit.

De primo Imperatore.

Euſeb. Andoc.

Poſtquam C. Iulius Cæſar primus Romanorum ſingulare obtinuit imperium, Romanorum princeps appellatus eſt. Pompeius prælio victus fugiens, a ſpadonibus Alexandri regis occiditur. Ptolomæi cadauer cum lorica aurea in Nilo inuenitur. Cæſar in Ægypto regnum Cleopatræ confirmat, ob ſtupri gratiam. Cleopatra regio comitatu ingreſſa urbem, prohibet lecticis & margaritis uti. Antonius decernit Quintilem menſẽ Iulium debere dici, quia in eo fuiſſet natus. C. Iulius Cæſar in Curia occiditur: corpus in roſtro rumore concrematur. Romæ tres exoti Conſules in eadem urbe fuerunt. Inter cætera portenta, quæ in toto orbe facta ſunt, bos ad arantem in ſuburbano locutus, fruſtra ſe urgeri: non enim frumenta, ſed homines brevi defuturos.

De Iulio Cæſare.

Romanorvm ſecundus poſt Iulium ſingulare Octavianus aſſumpſit imperium, qui primum Auguſtus Cæſar appellatus eſt. regnavit annos LXII. menſes

De Octaviano Cæſare.

ſex. Poſt quem Auguſti appellati ſunt reges Romanorum. Antonius adverſus Cæſarem Auguſtum bellum movit. Falcidius tribunus plebis legem tulit, ne quis plus teſtamento legaret, quàm ut quarta pars hæredibus ſupereſſet. Trans Tyberim fluvium oleum terra erupit, quod tota die ſine intermiſſione fluxit, ſignificans Chriſti gratiam ex gentibus. Antonium ſuperat Auguſtus Octavianus & interveniente Senatu, eum in gratiam recepit. Antonius Patritius contra Iudæos dimicans tandem occiditur, & regnum Iudæorum tunc fuit deſtructum. Herodes poſtea à Romanis conſtitutus princeps. Virgilius in Cappadocia moritur. Herodes à Romanis Iudæorum ſuſcepit principatum. Cuius tempore Chriſti nativitate vicina, regnû & ſacerdotium Iudæi, quod prius per ſucceſſionem Aſſamonæorum tenebatur, deſtructum eſt; completa prophetia, quæ ita per Moyſen luquitur: Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femuribus eius, donec veniat, cui repoſitum eſt: & ipſe erit expectatio gentium. In hoc loco etiam Chriſtus, quem Danielis ſcriptura præfatur, accepit finem. Nam uſq; ad Herodem, Chriſti, id eſt, Sacerdotes erant reges Iudæorum, qui imperare cœperunt *165. Olympiade; & ab inſtauratione templi ſub Dario uſque ad Hyrcanum & CLXXXV. Olympiade; an. CCCCLXXXVII. in mediis an. tranſactis, quos Daniel ſignificat, dicens: Et ſciens & intelligens ab initio ſermonem reſpôdendi & ædificandi Hieruſalem, uſq; ad Chriſti principatum, hebdomades VII. & hebdomades ſexaginta duæ: quæ ſexaginta novem hebdomadæ faciunt an. quadraginta quatuor. Herodes Antipatri filius nihil ad ſe pertinentem Iudæam ab Auguſto & Senatu accepit: filiique eius poſt eum regnaverunt, uſque ad noviſſimam Ieroſolymæ captivitatem. Quæ omnia etiam Daniel propheta vaticinatur, ita dicens: Et poſt hebdomadas ſeptem & ſexaginta duas, peribit chriſma, & iudicium non erit in eo: & templum & ſanctuarium corrumpet populus cum duce veniente: & cædentur in cataclyſmo belli. Et in conſequentibus: Et ſuper templum, inquit, abominatio deſolationum uſque ad conſummationem temporis; & conſummationem dabit ſuper diſſolutionem.

Gen. 49

Dan. 10
Euſeb. 95.

Dan. 9.

Dan. 7.

Herodes Ananælum quendam Pontificem Iudæorum inſtituit, & poſt exiguum temporis Ariſtubulum fratrem uxoris ſuæ, nepotem .... ſucceſſorem dedit, quo poſt annum unum interfecto, Ananælo reddidit ſacerdotium.

Lunæ curſus tunc à Romanis inventus eſt.

Antonius Cleopatræ Arabiam tradit. Auguſti & Antonii tertiæ diſſenſionis exordium fuit, quod repudiata ſorore Cæſaris, Cleopatram duxit uxorem. Cleopatra & Antonius ſemet interficiunt, & ob hoc Ægyptus fit Romana provincia, quam primus tenuit conſul Cornelius.

Tertio decimo anno imperii Octaviani, monarchiam habere meruit Cæſar Auguſtus; & ita appellatus eſt: a quo Sextilis menſis Auguſti nomen accepit. Cum ingenti triumphorum pompa Auguſtus Romam ingreſſus eſt. Cleopatræ liberi Sol & Luna ante currum eius ducti. Auguſtus Romanis plurimas leges ſtatuit. Cenſu Romæ agitato inuenta ſunt ciuium Romanorum XLI. millia, centena & LXIV millia. Hæc deſcriptio XII. anno imperii Octaviani facta eſt. Auguſtus Calabriam & Gallos vectigales fecit. Munatius Plancus Ciceronis diſcipulus, orator inſignis habetur: qui cum Galliam Comatam regeret, Lugdunum condidit.

De Auguſto & Cato.

Anno XXIII. imperii Octaviani Tiberius, ab Auguſto miſſus, occupavit Armeniam. Herodes ab Hieroſolyma multas & magnas ædes cõſtruit. Herodes Samariam olim, iam in cineribus ſedentem, à fundamentis ſuſcitans, in honorem Auguſti Auguſtam, id eſt, Sebaſten appellavit. Auguſtus Samiis libertatem dedit. In Cypro plurimæ civitatum partes terræ motu corruerunt. Germanos in arma verſos Lollius ſuperat. Auguſtus XXIX. anno imperii ſui Caium adoptavit in filium. Tiberius Vindelicos, & eos qui Thraciarum confines erant, Romanos provincias facit. Herodes Cæſaream in nomine Cæſaris condidit. Antidonam & Antipatridam condidit: innumerabilia quoq; opera in ſingulis Syriarum urbibus, quas regnavit ſolertiſſimè, ædificavit. Herodes Hyrcanum, qui olim ſacerdos Iudæorum fuerat, de captivitate Parthica regreſſum, & filium eius, qui ſacerdotio patris ſucceſſerat, interfecit. Sororem quoq; eius uxorem ſuam cum duobus propriis filiis adoleſcentibus, & matrem uxoris occiſæ ſocrum ſuam crudeliſſimè necavit. Auguſtus Iuliam filiam ſuam in adulterio deprehenſam damnat exilio. M. Tullius Tyro Ciceronis libertus, ipſe primus notas commentus eſt. Herodes ad ea, quæ ſupra crudeliter geſſerat, etiam hoc addidit,

mſ. Vindobolos, & vandiculos corrige Vindelicos ex Euſeb.

virum ſororis ſuæ Salomæ interfecit; & cum eam alii tradidiſſet uxorem, etiam ipſum necat. Interpretes divinæ legis occidit.

Colliguntur omnes anni ab Abraham uſq; ad Nativitatem Chriſti, an. duo millia quindecim. Tertullianus in eo libro, quem contra Iudæos ſcripſit, affirmat quadrageſimo primo an. Auguſti natum, & decimo quinto Tiberii eſſe paſſum. Auguſtus Tiberium & Agrippam in filios adoptavit. Iudas Galilæus ad rebellandum Iudæos cohortatur. Herodes cum Chriſti Nativitatem Magorum indicio cognoviſſet, universos Bethleem parvulos iuſſit interfici. Herodes morbo intercutis, & ſcatentibus toto corpore vermibus, miſerabiliter & digno moritur cruciatu. Auguſtus quinquageſimo quinto imperii ſui anno, cum Tiberio filio ſuo cenſum Romæ agitans. Inventa ſunt hominum nonaginta centena millia. Archelaus nono anno regni ſui in Vienna urbe Galliarum moritur. Defectio ſolis facta. Auguſtus * ſeptuageſimo ſexto ætatis ſuæ anno Atellæ in Campania moritur, ſepultuſq; eſt Romæ in Campo Martio. Imperavit Tiberius annis XXIII. Germanicus Cæſar de Parthis triumphavit. Tiberius multos reges ad ſe per blanditias evocavit, nec remiſit, quem attrahere potuit, & Archelaum Cappadocem, cuius regnum in provinciam erat verſum, Agiacham noviſſimam civitatem Cæſaream appellare iuſſit. Tiberius Druſum conſortem imperii fecit. Druſus Cæſar veneno periit anno XLVI: imperii Tiberii. Ioannes filius Zachariæ in deſerto iuxta Iordanem fluvium prædicans Chriſtū filium Dei in medio eorum adeſſe teſtatur. Ipſe quoq; Dominus IESVS Chriſtus hic in principio ſalutarem iam adnunciat ſignis atq; virtutibus viam: vera comprobant eſſe, quæ dicerentur per Prophetas.

De Chriſto Salvatore noſtro.
Tertull. ad Iudæos cap. 8
al. nonaginta ter centena millia.

Computantur in præſenti an. id eſt, Tiberii Cæſaris XXXIV à ſecundo anno inſtaurationis Templi, quæ facta eſt ſub altero an. Darii regis Perſarum, an. DXLVIII. à Salomone autem & prima ædificatione templi anni mille quadraginta. à Moyſe & egreſſu Iſrael ex Ægypto anni mille octingenti novem. Ab Abraham & regno Nini & Semiramidis ann. duo millia quadraginta quatuor. à diluvio uſque ad Abraham anni nongenti quadraginta duo. Ipſe Chriſtus filius Dei ſalutarem cunctis prædicans viam, miracula, quæ in Evangelio ſcripta ſunt, facit. Ieſus Chriſtus filius Dei diſcipulos ſuos divino imbuens ſacerdotio, ut univerſis gentibus converſionem ad Deum nuncient imperat. Ipſe Chriſtus filius Dei ſecundum Prophetas, quæ de eo fuerant prælocuti, ad Paſſionem venit anno Tiberii decimo quinto. Quo tempore etiam in aliis Ethnicorum commentariis hæc diverſa ſcripta comperimus. Solis facta defectio, ita ut in tenebroſam noctem dies media converteretur, & ſtellæ apparerent. Bithynia terræ motu concuſſa eſt, quæ omnia his congruunt, quæ in Paſſione Salvatoris acciderant. Argumentum autem huius dici, quod Salvator iſto anno paſſus ſit, Evangelium præbet Ioannis, in quo ſcribitur XV. anno Tiberii Cæſaris tribus annis dominum prædicaſſe. In templo Ieroſolymis ſubito erupit vox dicentium, Tranſmigremus ex his ſedibus. Eodem anno Pilatus præſes, ſecreto noctis, imaginem Cæſaris in templo ſtatuerat. Hæc prima ſeditio & turbarum Iudæis cauſa. Eccleſiæ Ieroſolymorum primus Epiſcopus ab Apoſtolis ordinatus eſt Iacobus frater Domini. Ex hoc conſiderandum, quantæ deinceps calamitates Iudæorum gentem oppreſſerint. Pilatus poſt ſupradictam ſeditionem, quæ ob Cæſaris imaginem fuit concitata, ſacrum theſaurum, quem Corbonam Iudæi vocant, in aquæductum Ieroſolymorum expoſuit. Secunda ſeditio Iudæorum fuit anno XXII. imperii Tiberii. Agrippa filius Herodis regis accuſator Herodis Tetrarchę Romam profectus a Tiberio in vincula mittitur. Pilatus de Chriſtianorum dogmate refert, Tiberius ſenatui dicens, ut inter cætera ſacra reciperent, præcepit. Tiberius per edictum accuſatoribus Chriſtianorum comminatus eſt mortem: Multi ſenatorum & equitum Romanorum interfecti. Tiberius in Campania moritur.

Quando paſſus ſit Chriſtus.
Confer cum Euſebio.

Romanorum 4. Caius imperavit an. 4. & menſes 10. Gaius Cæſar cognomento Caligula Aggrippam vinculis liberatum, regem Iudæis fecit. Gaius ſemetipſum in Deos refert. Flaccus multos Iudæos calamitatibus premit, conſentiente Alexandriæ populo. Gaius Mammii reguli uxorem duxit, impellens eum, ut uxoris ſuæ patrem eſſe ſe ſcriberet. Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria ſe manu interfecit. Gaius Ieroſolymam ſtatuā ſuam ſub nomine Iovis Maximi ponere præcepit. Plurimi nobiliū a Gaio ſunt interfecti. Gaius ſorores ſuas, quibus ſtuprum intulerat, exilio condemnavit. Gaius omnes exules iuſſit interfici, Gaius à protectoribus ſuis in palatio occiditur, anno ætatis ſuæ 29.

de Caio Cæſare.
Mammii reguli. vel regentis exercitum. Ita enim Sueton. Calig. 25. Lolliā Paulinā C. Memmio conſulari, exercitui regēti, nuptam eſſe conuenxit ſibi.

Romanorum V. CLAVDIVS imperavit annos XIV. menſes IX. dies XXVIII. Iſte eſt Claudius patruus Druſi, qui apud Moguntiam monumentum habet. Petrus Apoſtolorum auctor primus poſtquam Antiochenam Eccleſiam in Epiſcopatū ſui daſſet,

Romam mittitur. Vbi Evangelium prædicans XXV. annis eiuſdem urbis Epiſcopus perſeverat. Marcus Evangeliſta interpres Petri Ægypto & Alexandriæ Chriſtum annunciat. Primus Antiochiæ Epiſcopus ordinatus Euodius. Agrippa rex Iudæorum regnavit an. XXVI. poſt quem filius ſuus Agrippa à Claudio ſubſtituitur in regno. Fames ingens, quæ prædicta fuerat ſub Claudio, toto orbe fuit. Claudius de Britannis triumphavit, & Orcadas inſulas Romanorum ſubiecit imperio. Deſcriptio Romæ V. anno Imperii Claudii facta. Inventa ſunt civium Romanorum LXIX. centena & LXIX. millia. Græcia eiuſq; regna in provinciam rediguntur. Hieroſolymis orta ſeditio; ut in portarum exitu corrueret: triginta millia Iudæorum perierunt. Claudius felicem Procuratorem in Iudæam mittit: apud quem Paulus Apoſtolus accuſatur. Sub Felice Procuratore Paulo dicitur à tribuno, Nonne tu es Ægyptius; qui ante hos dies congregaſti & eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum? Claudius XIV. anno imperii ſui in palatio, ætatis ſuæ LXIV. moritur.

De Nerone.

Romanorum VI. regnavit NERO annos XIII. menſes VII. & dies XXVIII. Huius avunculus fuit CAIVS Caligula. Felice regnante in Iudæa ſeditio in Cæſarea Palæſtinorum orta eſt. Magna Iudæorum periit multitudo. Feſtus ſucceſſit Felici, apud quem præſente Agrippa rege Paulus Apoſtolus religionis ſuæ rationem exponens, vinctus Romam mittitur, anno tertio Imperii Neronis. Terræ motus Romæ & ſolis facta eſt defectio. NERO Agrippinam matrem ſuam, & ſororem matris ſuæ interfecit. Nero tantæ luxuriæ fuit, ut frigidis & calidis unguentis lavaretur, retibuſq; aureis piſcaretur, quæ purpureis funibus extrahebant. Iacobus frater Domini, quem omnes Iuſtum appellabant, a Iudęis lapidibus opprimitur. Cui Simeon ſecundus Epiſcopatum aſſumpſit. Ante menſam Neronis fulmen de cœlo cecidit. Thermæ Neronianæ ædificatæ ſunt. NERO vt ſimilidudinem Troiæ ardentis inſpiceret, plurimam partem Romanæ urbis incendit. Duæ tantum provinciæ ſub Nerone factæ, Pontus Ptolemaicus, & Alpes Coctiæ. Coctio rege defuncto multi nobilium à Nerone interfecti. Neroni in expenſas centies centena millia, decreto Senatus, annua ſubminiſtrantur. Nero cum cæteris Octaviam uxorem ſuam interfecit, Cornutum philoſophum Perſii in exilium relegat. Primus Nero ſuper omnia ſcelera ſua etiam perſecutionem in Chriſtianos facit. Petrus & Paulus glorioſe Romæ occubuerunt: Petrus crucifigitur, & Paulus gladio capite truncatur. Iudæos tunc contra Romanos rebellantes, Veſpaſianus à Nerone tranſmiſſus, plurimas urbes Iudæorum capit. Nero cum à Senatu quęritur ad pœnam, à palatio fugiens ad V. urbis miliarium in ſuburbano liberti ſui inter Salariam & Numentanam viam ſemetipſum interfecit, anno ætatis ſuæ XXXII. atq; in eo omnis Auguſti familia conſumpta eſt.

Suet. Ner. cap. 48.

Poſt Neronem GALBA in Iberia, VITELLIVS in Germania, OTTO Romæ imperium adminiſtraverunt. Magiſter militum Fabius Quintilianus Romam à Galba perducitur. Galba VII. menſe imperij ſui in medio Romanæ vrbis foro capite truncatur. Veſpaſianus duobus prælius ſuperat Iudæos. OTTO III. regni ſui menſe apud* Vitriacum propria manu occubuit. Vitellius à Veſpaſiani ducibus occiſus, in Tiberim proiicitur.

*leg. Bebriacum.

Romanorum VII. imperavit VESPASIANVS annos novem, menſes undecim, dies 12. VESPASIANVS apud Iudæam Imperator appellatus, & bellum Tito filio ſuo cōmendans Romam per Alexandriam proficiſcitur. Tunc Iudæorum regnum finitum eſt. Titus Iudæam captam & Ieroſolymis ſubverſis ſexcenta millia virorum interfecit, undecies centena millia fame & gladio ex eis periere: & centum millia captivorum publice ſunt vendita: quia ex omni gente Iudæorum ad tempus Paſchæ in urbe quaſi carcere ſunt recluſi. Oportuit enim in iis diebus Paſchæ eos interfici, qui Salvatorem crucifixerunt. Colligitur omne tempus, in ſecundo anno Veſpaſiani & noviſſima everſione Hieroſolymorum CCXV. anni, Tiberii Cæſaris & ab exordio Evangelicæ prædicationis, an. XLII. à captivitate autem, quam ab Antiocho perpeſſi ſunt, anni, CCXXXVIII. Porrò à Darii ſecundo anno; quo rurium templum ædificatum eſt, anno DCLXI. A prima autem ædificatione templi, ſub Salomone, uſq; ad noviſſimam eius ruinam, quæ à Cæſare Veſpaſiano facta eſt; anno milleſimo centeſimo ſecundo. Veſpaſianus capitolium ædificavit. Germanos rebellantes ſuperat, & Aventicum civitatem ædificari præcipit, à Tito filio ſuo poſtea expletur, & nobiliſſima in Gallia Ciſalpina efficitur. In Alexandria facta eſt ſeditio. Coloſſus Romæ erectus habens in altitudine pedes CVII. quem in nomen & laudem victoriæ, quam in Germania fecerat, erexit. Veſpaſianus mortuus eſt profluvio ventris, in villa propria an. ætatis ſuæ LXIX.

Roma-

Romanorum LIX. Titus imperauit annos duos, menſes duos. Titus filius Veſpaſiani in vtraq; lingua peritiſſimus fuit, & tantæ bonitatis, vt cum quadam die recordatus fuiſſet in cœna, nihil ſe cuiquam præſtitiſſe, dixerit, Amici, hodie perdidi diē. Mons * Bibius in Aſia ſubtus in vertice tantum eiecit incendium, vt regiones vicinas cum hominibus exureret. Titus amphitheatrum Romæ ædificauit, & in dedicatione eius quinq; millia ferarum occidit. Romæ Eccleſiæ ſecundus Epiſcopus Cletus an: XII. Titus vniuerſam Galliam circuiuit, & Auentico ciuitatem, quam pater inceperat, expleuit, glorioſe: & quod eam diligebat, ornauit. Titus Romam rediens morbo periit in ea villa qua pater ſuus.

Nomē montis huius mire variant. Georg. Cedren. Bebiū. Silio Italico Veſbius: alii Veſuuius, Veſeuus, Veſuuius. Vide Synonymiam Ortelii. De Veſuuii eruptione Sueton. Tit. cap. 8. Dio in Tito. Plin. Epiſt. ad Taci.

Regnauit DOMITIANVS an. XV. & menſes V. Titi frater iunior fuit. Domitiani vxor Auguſta appellatur. Domitianus eunuchos fieri prohibuit. plurimos Senatorū Domitianus in exilium mittit. Domitianus templum ſine lignorum adminiſtratione conſtruxit. Primus Domitianus Dominum ſe & Deum appellari iuſſit. Duos menſes aliter appellari fecit; Septembrem, Germanicum; Octobrem, Domitianum. Domitianus plurimos nobiliū exilio damnauit atq; occidit. Domitianus de Dacis & Germanis triumphauit. Domitianus tantæ ſuperbiæ fuit, vt aureas & argenteas ſtatuas ſibi in Capitolio poni iuſſerit. Domitianus multos nobilium perdidit, quoſdam vero in exilium miſit. Secundus poſt Neronem Domitianus Chriſtianos perſequitur: & ſub eo Ioannes Apoſtolus in Pathmos inſulam relegatus Apocalypſin ſcripſit. Domitianus rurſus philoſophos & mathematicos Romæ per edictum proſcribit. Domitianus eos, qui de genere Dauid erant, interfici præcepit vt nullus Iudæorum regum reliquus eſſet. Domitianus in palatio occiditur, & per veſpillones ignobiliter portatus ſepelitur anno ætatis ſuæ * XXXVI.

De Domitiano Caſare.

al. 40.

Romanorum decimus regnauit Nerua an: I. menſes IV. Senatus decreuit, vt omnia quæ Domitianus ſtatuerat, irrita eſſent, & multi, quos iniuſte eiecerat, de exilio ſunt reuerſi. Et Apoſt: Ioan: hoc tempore exilio ſolutus Ephe: ſeceſſit; in qua vrbe hoſpitiolum & amicos amantiſſimos habebat. Nerua morbo periit in hortis Saluſtianis anno ætatis ſuæ 72. cum iam Traianum adoptaſſet in filium. Traianus Agrippinæ in Galliis Imperator factus, natus in Hiſpania.

Romanorum vndecimus regnauit TRAIANVS annos XIX. menſes VI. Decreto Senatus Nerua in Deos relatus. Ioannes Apoſtolus vſq; ad Traiani tempora permanſit. Traianus de Dacis & Scythis triumphauit. Traianus victo rege Decibalo Daciam fecit prouinciam: Iberos, Sauromatas, * Ruinos, Arabes, Boſphoranos, Colchos in fidem accepit. Seleuciam, Cteſiphontem, Babyloniamq; occupauit. Romæ aurea domus incendio conflagrauit. Terræ motu quattuor vrbes Aſiæ ſunt ſubuerſæ. Traianus aduerſus Chriſtianos perſecutionē mouens, multos Chriſtianos interfecit. Traianus Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam fecit prouincias. Traianus profluuio ventris extinctus eſt anno ætatis ſuæ * LXIV. menſe IX. die IV.

al. Afrinnos. quidā Crenos, quidam Hoſdroenos nominant hos ſunt qui Agarenos ex Dione legās.

al. 63.

Romanorum duodecimus ADRIANVS in Hiſpania natus conſobrinæ Traiani filius fuit. Adrianus Alexandriam ſubverſam à Romanis, publicis reſtauravit expenſis. Adrianus Traiani invidens gloriæ, de Aſſyria, Meſopotamia, & Armenia, quas ille provincias fecerat, revocavit exercitus. Adrianus Iudæos rebellantes capit. Senatus Traianum in Deos refert. Adrianus in utraq; lingua eruditus benigniter tributa urbium plurimarum relaxavit, * polepricis publicis incenſis plurimos a tributis liberos fecit. Adrianus edictum dedit, ſine obiectione criminum Chriſtianos non condemnandos. Imperator Adrianus pater patriæ appellatur, & uxor eius Auguſta. Adrianus bibliothecam miri operis extruxit. Iudæis rebellantibus Adrianus mittit ad reprimendum exercitum eorum: que rebellio finem accepit; & ita oppreſſi ſunt, ut ex eo tempore etiam eis introeundi in Ieruſalem ſit licentia ablata. Primus ex gentibus Ieroſolymis tunc conſtituitur Marcus Epiſcopus, ceſſantibus his qui fuerant ex Iudæis Adrianus morbo moritur ſexagenarius.

al. Polemticis. Corrige in has voces ex Dione & Spartiano quæ de Syngraphis incenſis memorāt.

Romanorum XIII. regnavit Titus, cui nomen ANTONINVS PIVS, annos XXII. menſes * III. cum liberis ſuis Aurelio & Lucio. Antoninus pater patriæ appellatur. Antoninus Pius in villa propria XII: ab urbe milliario moritur, anno vitæ ſeptuageſimo ſeptimo:

al menſes 4.

Romanorum XIV. regnavit MARCVS ANTONINVS annis XIX. menſe uno: cum quo conſortes fuerunt regni * Lucius Aurelius & Commodus. Hi primum æquo iure imperium adminiſtraverunt; cum uſq; ad hoc tempus ſinguli Auguſti fuerint. Lucio Cæſare Athenis ſacrificante, ignis in cœlo ab oriente in occidentem ferri viſus. Luci⁹

al. Lucius & Aurelius Commodus. Hic ſollicite m. ſ. var. lect.

mora, propter ingentes diſſenſiones de nomen clatura horum Imp. de qua Baron. ann. 1631.

** Capitolin. in Marco habet: in vehiculo.*

al. Pertinaci exercitu cum eo in Gothorum regione oppreſſo.

Cæſar de Parthis cum fratre triumphavit. Plurimi in Galliis glorioſe ob Chriſti nomen interfecti. Lucius Imperator anno regni ſui nono in Concordia apoplexia extinctus eſt, ſedens cum fratre in * cubiculo. Pſeudo prophetia quæ Cata-Phrygas nominatur, accepit exordium. Tanta undiq; tūne fuit inundatio gentium, ut totus Romanorum exercitus ad internecionem delectus fuiſſet. Imperator Antoninus multis adverſum ſe naſcentibus bellis ſæpe ipſe intererat; ſæpe duces nobiliſſimos deſtinabat. Semel * pertinaciter exercitu conſligebat in Gothorum regione; & oppreſſo pluvia divinitus miſſa eſt; cum è contrario Germanos & Sarmatas perſequeretur imber. Chriſtianis militibus fortiter deprecantibus ad extinguendam ſitim illorum hoc fuit præſtitum. Antoninus commodum filium ſuum conſortem regni facit. Deſcriptiones iniquas in foro incendi iubet. Leges ſeveriores integra emendatione inſtituit. Antoninus poſt victoriam in editione munerum mirificus fuit. Smyrna urbs Aſiæ terræ motu ruit. Antoninus in Pannonia morbo periit.

Commodus.

Romanorum XV. regnavit COMMODVS annis XIII. Commodus de Germanis triumphavit. Commodus Imperator Coloſſi capite ſublato ſuæ imagini caput iubet imponi. Commodus multos nobilium interfecit. Incendio Romæ facto, palatiū, ædes Veſtæ, plurimaq; urbis pars ſolo æquantur. Commodus ſtrangulatus in domo Veſtali moritur.

Romanorum XVI. Ælius regnavit menſes VI. PERTINAX cognominatus: qui obſecrante uxore ſua Auguſta, ut filium ſuum Cæſarem appellaret, cōtradixit: ſufficere, dicens, quod ipſe regnaret invitus. Occiditur in palatio, IVLIANI iuriſperiti ſcelere, quem poſtea Severus apud Milvium pontem interfecit.

Romanorum XVII. regnavit SEVERVS annos XIX. Severus Parthos & Avaros ſuperavit. Severo imperante thermæ Severianæ Romæ factæ. Perſecutio in Chriſtianos facta. * Leonides glorioſe martyrium accepit, CLAVDIO ALBINO, qui ſe in Gallia Cæſarem fecerat, apud Lugdunum interfecto. Severus in Britannos bellum transfert: ubi recepta maxima eiuſdem provinciæ parte, murum per centum triginta quinq; millia à mari ad mare duxit. Severus moritur Eboraci in Britannia.

Romanorum XIIX. regnavit ANTONINVS cui nomen CARACALLA, Severi filius an. VII. Antoninus Romæ thermas ſui nominis Antoninianas ædificavit. Tam impatiens fuit ſuæ libidinis, ut novercam ſuam Iuliam uxorem duceret. Antoninus interficitur an. ætatis ſuæ XLIV.

Romanorum XIX. MACRINVS regnavit anno uno. Interficitur in Archelaide.

Romanorum XX. regnavit AVRELIVS annis IV. impudicè. Romæ occiditur tumultu militari.

** Herodian. lib. 6. & Lampridius Artaxerxem vocant.*

Romanorum XXI. regnavit Alexander Mammeæ filius annis XIV. Alexander * Xerxem regem Perſarum glorioſiſſime vicit. Thermæ Alexandrinæ Romæ ædificatæ. Alexander occiditur Moguntiæ, ſuper Rheno fluvio, tumultu militari.

Romanorum XXII. MAXIMINVS an. quatuor. Maximinus primus ex corpore militari ab exercitu electus eſt Imperator. à Popione occiditur.

Romanorum XXIII. regnavit GORDIANVS. In palatio occiditur Gordianus, cùm de Parthis triumphavit, fraude Philippi Præfecti Prætorii. Philippus filium ſuum conſortem regni fecit, primuſq; omnium ex Romanis Imperatoribus Chriſtianus fuit.

Regnante PHILIPPO milleſimus an. Rom. urbis expletus eſt. Philippus nominis ſui in Thracia urbem conſtruit. Philippus ſenior Veronæ occiditur.

Romanorum XXIV. regnavit DECIVS anno uno menſibus tribus: qui in Pannonia inferiori natus fuit. Cum duos Philippos patrem & filium interfeciſſet, ob odium eorum, in Chriſtianos perſecutionem movet. Antonius monachus in Ægypto naſcitur. Decius cum filio in Africa occiditur.

Romanorum XXV. regnavit GALLVS & VOLVSIANVS Galli filius an. I. menſ. III. Gallus & Voluſianus ab Æmiliano interfecti ſunt.

Romanorum XXVI. regnavit VALERIANVS & GALLIENVS an. XV. Valerianus in Rhetia ab exercitu Cæſar appellatus eſt. Valerianus in Chriſtianos perſecutione cōmota ſtatim à Sapore rege Perſarum capitur, ibique ſervitute miſerabili conſeneſcit. Sapor tex Perſarum Syriam, Ciliciam depopulatur Valeriano in Perſas ducto. Sapor Rex, de dorſo Valeriani ſemper equum aſcendebat.

GALLIENVS firmatur in imperio. Germani Ravennam venerunt. Alamanni vaſtatum Aventicum pervenerunt, inæſtimabili nocumento & plurimam partem Galliarum vaſtaverunt, indeq; in Italiam tranſierunt. Græci Pannoniam occupaverunt. Germa-

Germani Hiſpanias obtinuerunt, etiam & Syriam incurſaverunt, Francos in eorum habentes auxilio. Gallienus Mediolani occiditur.

Romanorum XXVII. regnavit CLAVDIVS annos XL. & menſes* novem. Claudius Gothos, Illyricum, & Macedoniam vaſtantes ſuperat. Claudius Syrmii civitate Pannoniæ moritur. *al. 8. l. frater ex Vopiſc.*

QVINTILIVS Claudii* pater à Senatu Auguſtus appellatur. XVII. die Imperii ſui occiditur.

Romanorum XXVIII. AVRELIANVS annos V. & menſes II. Aurelianus, Tetrico apud Catalanenſem exercitum gubernante, Gallias recepit. Cenobia apud Emmaus non longe ab Antiochia vincitur, quæ, occiſo marito ſuo, Orientis tenebat imperium: in qua pugna ſtrenuiſſime apud eandem pugnavit Pompeianus dux genere Francus, cuius familia uſq; hodie apud Antiochiam perſeverat. Cuius Pompeiani inſtantia maxima pars Aſiæ ditioni Romanæ ſubiicitur: ex cuius ſtirpe EVAGRIVS chariſſim⁹ nobis presbyter deſcendit. Tetricus Aurelianum Romæ triumphantem & Cenubia præceſſerunt. Aurelianus templum Solis ædificat, Romam firmiorib⁹ muris vallat. Aurelianus cum adverſus Chriſtianos perſecutionem moviſſet, a fulmine occiditur.

Romanorum XXIX. regnavit TACITVS menſes VII.

Quo apud Pontum occiſo, obtinuit FLORIANVS imperium dies 89. qui apud Tharſum interficitur.

Romanorum XXX. regnavit PROBVS annos VI. menſes IV. Probus Gallias à barbaris occupatas, ingenti virtute reſtituit. Probus Galliis & Pannoniis vineas habere permiſit. Probus tumultu militari apud Syrmium in turri, quæ vocatur Ferrata, occiditur.

Romanorum XXXI. regnavit CARVS cum filio CARINO & NVMBRIANO. Carus fulmine eſt mortuus. Numerianus ob oculorum dolorem cùm lectica veheretur, inſidiis Apri ſoceri ſui occiſus eſt, vix fœtore cadaveris poſt aliquot dies comperto ſcelere. Carinus in prælio victus apud Murgum occiditur.

Romanorum XXXII. regnavit DIOCLETIANVS an. XX. qui primo pro ſcelere generum ſuum interfecit. DIOCLETIANVS in conſortio regni ſui Herculium Maximianum adſumit: qui ruſticorum multitudine oppreſſa, qui factioni ſuæ Baccaharidarũ nomen indiderunt pacem Galliis reddidit. Carauſius ſumpta purpura Britannias occupavit. Narſeus in Oriente bellum intulit. Achildis Ægyptum obtinuit. ob quæ Valerius Maximianus Cæſares aſſumuntur in regno. DIOCLETIANVS etiam affinitate coniungitur: & Conſtantius privignam Herculei Theodoram accepit, ex qua poſtea ſex liberos Conſtantini fratres habuit; Gallerius filiam Diocletiani Valeriam; ambo uxores, quas habuerunt, repudiare compulſi. Carporum & Baſternorum gentes in Romanum ſolum translati. Primus Diocletianus adorari ſe ut Deum iuſſit: veſtibus, calceamentiſq; gemmas inſeruit; cum ante eum omnes Imperatores in modum iudicum ſalutarentur, & chlamydem tantum purpuream à privato habitu plus haberent. Poſt decem annos Britanniæ rebellantes, ab Aſclepiodoro receptæ. Iuxta Lingonas à Cõſtantio Cæſare ſexaginta millia Alamannorum cæſa. Paulatim decimani illo tempore perſecutionem adverſus Chriſtianos incipiens prælio Galerius ſuperior, Narſeo, uxoribus, ac liberis, ſororibuſq; eius captis a Diocletiano ingenti honore ſuſcipitur. Thermæ Romæ a Diocletiano factæ. Diocletianus & Maximianus Auguſti inſigni pompa Romæ triumphaverunt. Nouendecim annis Diocletiano regnante quatuor* Sedum cum populo, eodem iubente ſubuerſi ſunt: ſecundo anno perſecutionis Diocletianus & Maximianus Mediolani purpuram depoſuerunt. Maximianus & Seuerus à Galerio Maximiano Cæſares facti. Conſtantius XVI. imperii ſui anno diem obiit in Britannia.

Romanorum XXXIII. regnauit CONSTANTINVS XXX. annos, menſes decẽ. Conſtantinus Bizantium civitatem miræ magnitudinis amplıavit, & glorioſe conſtruxit: quam ſui nominis Conſtantinopolim appellari iuſſit. Constantinus cum matre Helena Crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti Hieroſolymis invenit, effectuſq; eſt Chriſtianus ab Helena. Crux Domini Hieroſolymis fabricatur & ſtabilitur. Conſtantinus per ſignum crucis omnes gentes ſuperat. Severus Cæſar a Galerio Carnoti cum Galliam regeret, imperator factus. Galerius Maximianus moritur. Conſtantinus filius Conſtantini Cæſar factus. Herculius Maximianus à filia Fauſta detectus, quod dolum Cõſtantino viro ſuo pararet, Maſſiliam fugiens occiditur. Galerius Maximianus moritur. Criſpus & Conſtantinus, filius Conſtantini & Licinius adoleſcens Licinii Auguſti fi- *Maximinus.*

al. quem Criſpus & Lactãtius in erudiuit. Corrige hunc mendoſum locum ex Euſeb. Chron.

lius, Conſtantini ex ſorore nepos: quem cum Criſpus & Lactantius Latinis literis erudiuit, Conſtantinus filius Couſtantini Cæſaris & Liciniæ filius crudeliſſime interficitur. Edicto Conſtantini gentilium templa ſubverſa ſunt. Romani Gothos in Sarmatarum regione vicerunt. Conſtans filius Conſtantini provectus ad regnum. Conſtantinus cum liberis ſuis honorificas ad Antonium literas mittit. Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicodemienſe Epiſcopo baptizatus, in Arianum dogma declinat. Conſtantinus bellum parans in Perſas in Aquiloni villa publica moritur, anno ætatis ſuæ LXI. poſt quem tres liberi eius Conſules à Senatu appellantur Imperatores.

Hieronym. in Chron. Ancyrone. Vide Euſeb. in vita Conſtant. 4. cap. 61.

Romanorum *XXXIV.* regnaverunt CONSTANTINVS CONSTANTIVS & CONSTANS annos *XXIV.* menſes V, dies XIII. a quo multi nobilium ſunt occiſi. Sapor rex Perſarum Meſopotamiam vaſtat: Niſibin obſidet. Dalmatius Cæſar quem patruus Conſtantin⁹, conſortem regni filiis dereliquerat, factione Conſtantii patruelis & tumultu militari interimitur. Ex hoc loco impietas Ariana Conſtantii regis fulta eſt. Carceribus & variis afflictionum modis primum Athanaſium Epiſcopum perſecutus eſt...... iuxta Aquileam a ſe occiditur. Vario euentu aduerſus Francos à Conſtante pugnatur. Multæ orientis urbes terræ motu horribili conſederunt: Franci a Conſtante perdomiti; pax cum eis facta. Solis defectio. Bellum Perſicum nocturnum apud Signera: victoriam, militum ſtabilitate, perdiderunt. Neq; vero ullus Cõſtantium ex novem graviſſimis prælıis contra Perſas bellaſſe acrius conſpexit. Nam ut alia omittam, Niſibis obſeſſa, Nicea & Amida captæ ſunt. A quatuordecim millibus militum, ſexaginta millia victa & capta.

lege Conſtantinus iuxta Aquileiã Alſam.

Ieronim. in Chron, ſingarã in quo, victoriam militum ſtolid itate perdidimus.

MAGNENTIO apud Auguſtodunum arripiente imperium, Cõſtans haud longe ab Hiſpania in caſtro cui Helenæ nomen eſt, interficitur an. ætatis ſuæ *XXX.* Quamobrem turbata rep. VETRANIO Murſæ, NEPOTIANVS Romæ Imperatores facti. Romæ populus adverſus Nepotianum conſurgit. Caput eius ablatum, multorumq; nobilium cædes interea fiunt. Magnentius Lugduni in palatio propria ſe manu interfecit. DECENTIVS frater eius quem ad tuendas Gallias Cæſar miſerat, apud Senonas ſe laqueo ſuſpendit.

GALLVS Cæſar ſollicitatus à Conſtantio patruelem à quo in ſuſpicione ob egregia facta habitus, occidit. Siluanus in Gallia res nouas molitur: XXIIX. die extinctus eſt. Euſebius Vercellenſis Epiſcopus, & Lucifer ac Dionyſius Caralitanæ & Medioſis Eccleſiæ Epiſcopi, Pangratius Romanus presbiter à Conſtantio damnantur exiliis. Antonius Monachus CV. ætatis ſuæ anno moritur, ſolitus multis ad ſe venientibus de Paulo quodam Thebæo miræ beatitudinis viro referre: cuius exitum breui libello explicuimus. Saraceni in monaſterium Beati Antonii irruerunt, Sarmatam interficiunt. Conſtantio Romam ingreſſo, oſſa Andreæ Apoſtoli & Lucæ Evangeliſtæ à Cõſtantinopolitanis miro favore ſuſcepta. Paulinus Treverorum Epiſcopus in Phrygia exulans moritur. Gratianus qui poſt Imperator fuit, naſcitur. Hilarius cum apud Cõſtantinopolim librum pro ſe Conſtantio porrexiſſet, ad Gallias redit. Omnes pæne totius orbis Eccleſiæ, ſub nomine pacis, & regis, Arianorum conſortio polluuntur. Gallia per Hilarium perfidiæ dolos damnat. Conſtantius Mopſocrenis inter Ciliciam Cappadociamq; moritur, anno XLV. ætatis ſuæ.

Sunt verba S. Hieronymi in Chron.

Romanotum *XXXV.* regnavit IVLIANVS anno uno, menſibus octo. Iuliano ad idolorum cultum converſo, blanda perſecutio fuit, illiciens magis quam impellens. Multi ex Chriſtianis voluntate propria corruerunt. Iulianus in Perſas profectus poſt victoriam à contrariis hoſtibus ſuperatur; à ſuis conto ilia percuſſus interiit, anno ætatis ſuæ *XXVII.*

al. 22. quod corrigunt alii in 25.

Poſt quem Iovianus arripuit imperium, Romanorum XXXVI. Regnavit IOVIANVS menſibus 8. Iovianus neceſſitate compulſus, Niſibeum & magnam partem Meſopotamiæ Saxoni regi Perſarum tradidit. Iovianus in caſtris moritur an. ætatis ſuæ XXXIII. Poſt quem Valentiuianus tribunus ſcutariorum apud Niceam Auguſtus appellatus eſt; fratrem Valentem apud Conſtantinopolim in commune aſſumit regni conſortium.

XXXVI. Romanorum, regnavit VALENTINIANVS VALENS ab Eudoxio Arianorum Epiſcopo baptizatus Chriſtianos perſequitur. Gratianus Valentiniani filius Ambianis Imperator factus. Apud Atrebates lana è cœlo pluuia mixta defluxit. Hilarius Epiſcopus Pictauienſis Pictauis moritur. Athanaricus Rex Gothorum in Chriſtianos perſecutione commota plurimos interfecit. Euſebius Vercellenſis Epiſcopus moritur.

Valens

Valentinianus in Britannia antequam tyrannidem inuaderet oppreſſus eſt. Saxones cæſi Divione in regione Francorum conſederunt qui ſuperfuerunt.

In illo tempore Burgundionum LXXX ferè millia, quot nunquam antea nec nominabantur, ad Rhenũ deſcenderunt, & ibi caſtra poſuerunt, Quaſiburgo vocitaverunt, & ob hoc nomen acceperunt Burgundiones: ibiq; nihil aliud præſumebant, niſi quantum pretio ementes a Germanis eorum ſtipendia accipiebant. Et cum ibidem duobus annis reſediſſent, per legatos invitati a Romanis vel Gallis qui Lugdunenſium provinciæ & Gallia domita Ciſalpina ut tributarii, publice potuiſſent renuere, ibiq; cum uxoribus & liberis viſi ſunt cõſediſſe. Valentinianus ſubita ſanguinis eruptione, quod Græci apoplexiam vocant, Brivione percuſſus moritur. *Vitioſus locus in utroq; ms.*

Poſt quem GRATIANVS aſſumpto in imperium Valentiniano fratre cum patruo Valente regnat. Valens legem dat vt monachi militarent: nolentes iuſſit interfici. Alamannorum XXX. circiter millia apud Argenariam oppidũ Galliarum ab exercitu Gratiani proſtrata. Gens Hunnorum Gothos vaſtat, qui a Romanis, ſine armorum congreſſione ſuſcepti, per auaritiam Maximi ducis, fame ad rebellandum coacti ſunt. Superatis in congreſſione Rom. Gothi funduntur in Thracia. Valens de Antiochia exire compulſus Chriſtianos de exilio reuocat. Lachrimabile bellum in Thracia, in quo deſerente equitum præſidio, Romanæ legiones a Gothis vſque ad internecionem cæſæ ſunt. Ipſe Imperator Valens cum ſagitta ſaucius fugeret, & dolore nimio ſæpe ab equo laberetur, ad cuiuſdam villulæ caſam deportatus eſt, quo perſequentibus barbaris, & incenſa domo, ſepultura quoque caruit. Ab vrbe condita vſque ad extremũ huius operis, Anni ſunt M. XXXI. hoc modo ſub regibus an. CCXL. ſub conſulibus anni CCCCLXIV. ſub Auguſtis & Cæſaribus an. CCCCXVII. A XV. Tiberii anno, & prædicatione Domini noſtri Ieſu Chriſti: ſecundo anno Darii Regis Perſarũ, quo tempore templum Hieroſolymis reſtauratum eſt, anni nongenti ſexaginta nouem. Ab Olympiade prima, qua ætate apud Hebræos Iſaias prophetabat, anni 655. A Salomone & prima ædificatione templi, anni 1311. A Moyſe & Cecrope, primo rege Atticæ, anni 1890. ab Abraham & regno Nini & Semiramidis an. 2314. A Diluuio autem vſq; ad Abraham ſupputantur anni 62212. & ſunt ab Adam vſque ad XIV. Valentis & Valentiniani iterum omnes anni 5588. Et quia deinceps varietatibus temporum, & incurſionibus Barbarorum ita cuncta mixta ſunt, geſtorum veritas, quæ hiſtoriæ inſeri poſſit, ad plenum reperiri non poteſt. *Recapitulatio. al. mille CXXXI. al. 427. al. 948.*

Idacius ſeruus Domini noſtri Ieſu Chriſti, vniuerſis fidelibus in Domino Ieſu Chriſto, & ſeruientibus ſibi in veritate Salutem. *Concluſio libri.*

Probatiſſimorum in omnibus virorum ſtudio, quos præcipue in fide Catholica & conuerſatione perfecta teſtes veritatis diuini cultus docet aſſertio, hucuſque à ſancto Hieronymo, & ipſo (ſicut e in capite iſtius voluminis præfatio prima declarat) cognomine Euſebio, Hiſtoria in aliquantis Hiſpaniarum prouinciis deſcripta retinetur. Cui ſi quid poſtea ſubdidi in locis, quibus decuit, certo ſtyli ſtudio declaratur. Verum ad hæc ignarus, indigniſſimus omnium ſeruorum Dei IDACIVS ſeruus Ieſu Chriſti Domini noſtri, quæ ſequuntur ab anno primo Theodoſii Auguſti, ut compareat, deſcripſi, brevi ante facta præfationis indicio:

CHRONOGRAPHIÆ,

EX

IDACIO.

COLLECTORE QVODAM CAROLI MAGNI AEQVALI.

LIBER II.

ROMANORVM XXXVII. THEODOSIVS poſt Gratianum regnat annis XVII. Theodoſius natione Hiſpanus prouinciæ Galleciæ ciuiratis a Gratiano Auguſtus appellatur. Inter Romanos & Gothos multa certamina conſeruntur...... Theodoſius II. anno regni ſui Auguſtus appellatur. III. regni Theodoſii anno Athanaricus rex Gothorum Conſtantinopoli XV. die à quo à Theodoſio fuerat receptus interiit. IV. regni Theodoſii anno in fœda Romanis pace ſe tradunt. Martinus in Galliis Turonicæ Epiſcopus, & vitę meritis & patratis virtutum miraculis inſignis habetur. Theodoſius quinto regni ſui anno ARCADIVM filium ſuum appellans, conſortem regni ſui fecit. In VI. regni Theodoſii anno HONORIVS filius naſcitur. VII. an. regni Theodoſii Graotingorum gens à Theodoſio ſuperatur. XI. an. Theodoſius regni ſui Romam cum filio Honorio ingreſſus eſt, legesque Romanorum integra emendatione edidit. XIV. regni ſui anno Valentinianus iunior, apud Viennam ſcelere Comitis Arbogaſtis occiditur. XVII. anno Theodoſius Metropoli Mediolano defunctus eſt anno regni ſui XVII. à Romanis in Eccleſia ſancti Laurentii ſepultus eſt.

Romanorum *XXXIIX.* Arcadius & Honorius filii Theodoſii defunctoq; patre regnaverunt annis *XXX.* Anno octavo regni eorum Theodoſius Arcadii filius naſcitur. Anno undecimo regni Arcadii Martinus Epiſcopus Spiritu ſancto plenus & vir Apoſtolicus tranſit ad Dominum carne depoſita. Cuius vitam & mirabilia quæ fecit, edidit Severus, vir ſummus, diſcipulus ipſius, qui & Chronica, alia quam hæc ſunt, ab initio Geneſis peritiſſime ſcripſit.

Anno *XV.* regni Arcadii & Honorii Alani, Wandali, & Svvevi Hiſpanias ingreſſi ſunt tertio Idus Octobris. Honorio & Theodoſio Arcadii filiis conſulibus Alaricus rex Gothorum Romam ingreſſus. Cum intra extraq; urbem cædes agerentur, omnibus indultum eſt, qui ad Sanctorum limina confugerant. Opes conditas in urbe & ſubſtantiam Tyrannicus exactor diripit. Sed Placidii Theodoſii filia, Honorii Imp. ſoror a Gothis in urbe capta eſt. Alaricus moritur; cui Ataulfus ſuccedit in regno.

Anno *XVI.* imperii Honorii debachantibus per Hiſpanias Barbaris, peſtilentiæ malo in urbe, etiam fames dira graſſatur, ut humanæ carnes ab humano genere præ fame fuerint devoratæ; matres quoque necatis, & coctis natorum ſuorum ſint paſtæ corporibus. Peſte occiſorum, gladio, fame, peſtilentia, beſtiarum infeſtatione interimuntur homines. His quatuor plagis [ferri, famis, peſtilentiæ, & infeſtationis beſtiarum ubique in toto orbe ſævientibus] prædicta à Domino per Prophetas ſuos annunciantes implentur. Anno XVII. Honorii regni Galliciam Wandali occupant, & Suevi in extremitate ſuccedunt. Alani Luſitaniam & Carthaginenſem provincias, Wandali cognomento Silingi Baeticas ſortiuntur. Conſtantinus poſt triennium invaſit tyrannidem & ab Honorii duce Conſtantio Narbonæ occiditur. Iovianus & Sebaſtianus tyranni ab Honorii duce Narbonæ interfecti.

Anno *XX.* imperii Honorii Aiſtulſus apud Narbonam, Placidiam duxit uxorem: in quo prophetia Danielis putatur impleta, cum ait, filiam regis Auſtrii ſociandam regi Aquilonis, nullo tamen ex ea ſemine ſubſiſtente.

Anno *XXII.* imperii Honorii Ataulfus à Patritio Conſtantio compellitur, ut relicta Narbona, Hiſpanias peteret. A quodã Gotho Barcinona iugulatur: cui ſucceſſit

Wallia

al. Provincia Galliæ cruitatu. Corrige ex Zoſimo lib. 4. natus Cauca Galleciæ civitate. Scio à Marcellino in Chr. patriam eius vocari Italicam.

In fœdera Romanus pacis Scalig. in Euſeb. ex Chronico.

VIII. Scal.

al. Grantingorum. Grotingorum Scal.

Imo Theodoſius Iun. ut Scal. obſerv. al. Stereſort. auſteritate ut aliqui legunt. vel authoritate Comitis Arbogaſtis.

XL. Scal.

XV Sic Scal. edit.

Sunt autẽ de Martini obitu variantes ſententia. Sulpitius enim Severus in eius vita cap. 7 & 15. repugnare ſibi videtur Gregorius Turonenſis lib. X. Hiſt. Eccleſ. Pontio Attico & Fl. Cæſario Coſſ. obiiſſe putat. Tu vide Victorem Ciſolenũ notas ad Severũ Sulpitium: vel potius D. Baronii Comment. in martyr. P. XI. Novemb. & Tomo 3 Eccleſ. Annal. an Chr 376. & Tomo 4 an. Chr. 402.

Lectorum fides migravit.

IIII. Id. Octob Scal.

al. Ataulſo. al in Galatia occiditur. Vide Sozom. 9. cap. 15.

Et Ortelij Theſaurum geograph. in Narbona.

Oras & aq Iovianum vocant.

VVallia in regno. Cum Patritio Conſtantio pax mox facta, Alanis & VVandalis cognomento Silingis, in Luſitania & Baetica ſedentibus adverſatur. Conſtantius Placidiam duxit uxorem. Fredibaldum, regem gentis VVandalorum, ſine ullo certamine ingenioſe captum, ad Imperatorem Honorium deſtinat.

Anno XXVI. Honorii regni, VVandali per Baeticam à VVallia plurimi ſunt extincti. Alani adeò cæſi à Gothis, fortiter vallato Addacher rege ipſorum, pauci qui ſuperfuerunt, oblito regni nomine, Gunderico rege Wandalorum, qui in Galliis reſidebat, ſe patrocinio ſubiugaverunt. Gothi ſedentes in Aquitania Toloſam ſibi ſedem eligunt. a mari inter Rhenum & fluvium Rhodanum per Ligerim fluvium uſq; Oceanum poſſident. Walliæ regi eorum defuncto Theudericus ſuccedit in regnum.

Anno XXVII. imperii Honorii inter Gundericum Wandalorum & Hermenricum Suevorum regem bellum ortum eſt. Suevi in Nervoſis montibus à Wandalis obſeſſi. Valentinianus Conſtantii & Placidiæ filius naſcitur. Wandali Suevorum obſidione dimiſſa, relicta Gallicia ad Baeticam tranſierunt. Honorius apud Ravennam Conſtantium conſortem regni facit. Conſtantius Imperator Ravennæ moritur in ſuo tertio Conſulatus anno.

An. XXVIII. imperii Honorii Caſtinus Magiſter militum magna manu in auxiliis Gothorum bellum Bæticæ Wandalis infert: quos cum ad inopiam obſidionis arctaret & tradere ſe pararent, inconſulto, publico certamine confligens, auxiliatorum fraude deceptus, Tarraconam victus fugit.

Trigeſimo Honorius imperii an. Ravennæ moritur.

Romanorum XXXIX. THEODOSIVS Arcadii filius poſt obitum Honorii patruelis monarchiam tenens imperat tribus & decem annis. Theodoſius Valentinianum amitæ ſuæ Placidiæ filium Conſtantinopoli Cæſarem facit; quem contra Ioannem Tyrannum mittit: is à ducibus ſuis Ravennæ occiditur. Felix Patricius coronatur. VALENTINIANVS Cæſar Romæ Auguſtus appellatur. Anno XVIII. Theodoſii. Gundericus rex Wandalorum capta Hiſpali cùm inſidias Eccleſiis intenderet, mox Dei iudicio correptus interiit.

Cui Gaiſericus frater ſuccedit in regno: an. uno regnavit. Gaiſericus rex Wandalorum; cunctaq; eorum familia ex Mauritania in Africam tranſiit: interfecto Ermengario rege Suevorum, iniuriam Sanctæ Eulaliæ in eodem, etſi nolens, ulciſcitur. Conſederunt Wandali in Baetica an. LIV.

Septimo an. imperii Theodoſii Aetius, Dux utriuſq; militiæ. Suevi initam cum Gallis pacem libera ſibi occaſione conturbant.

Anno IIX. regni Theodoſii Aetius, Dux utriuſq; militiæ, Patricius appellatur.

Anno X. regni Theodoſii Burgundiones qui rebellabant Romanis, à Duce Aetio ſunt perdomiti.

Anno XIII. regni Theodoſii ab Aetio Duce & Magiſtro militum, Burgundionū cæſa ſunt viginti millia, Gothorum, qui eis auxiliaverunt, octo millia.

Anno XIV. regni Theodoſii Suevi cum parte plebis cui adverſabantur, pacis iura confirmant. Ementicus rex Suevorum morbo oppreſſus Richilam filium ſuum ſubſtituit in regno, quem poſtea ad Baeticæ fluvium Gothi proſtraverunt, auri argentiq; opibus occupatis. Carthago magna fraude direpta. Bellum Gothicum ſub Theodorico rege apud Toloſam Litorius Dux Romanus inconſultius init, cum auxilia Hunorum manu magna irruerent: cæſis parte plurima ſuis, ipſe vulneratus, à Gothis poſt dies paucos capitur & occiditur. Geiſericus Rex Suevorum multas in ſacerdotibus fecit ſtrages. Richila Rex Suevorum qui Geiſerico ſucceſſerat, Emeritam ingreditur.

An. XVI. regni Theodoſii, Richila Hiſpale obtenta Bæticam & Carthaginē capit.

An. XXIIII. regni Theodoſii, Solis facta defectio. Richila Rex Suevorum Emeritæ gentilis moritur: cui mox filius ſuus Richarius ſuccedit in regno. Agiulphum Gothum nobilem Hiſpali Cæſarius Comes iugulat. Richarius rex accepta in coniugium Theodora Gothorum regis filia, Vaſconias deprædatur.

An. XXVII. regni Theodoſius moritur Conſtantinopoli anno ætatis ſuæ XLIX.

Poſt quem XL. MARTIANVS à militibus [& ab exercitu, inſtante etiam Pulcheria ſorore Theodoſii, regina efficitur] & ipſe ſublimatur in regno, eamq; Valentinian' in coniugium aſſumpſit. Valentinianus & mater Placidia moriuntur Romæ. In Gallia terræ motu facto, tertia feria poſt Solis occaſum, ab Aquilone plaga è cœlo ruens quaſi ignis & ſanguis efficitur.

Gens Hunnorum pace rupta in Gallias irruit. quos cum Aetius Patricius venien-

Paul. Diac. lib. 15. ponit Ferd Cornelii & Ataulfus ſcribitur. Dan. 11. Barcinone ait Oroſ. 7. c. 43. cum uno chronologiano convenit hic. Vide Iard tom. 5 an. 414. Fredibaldum. 5 al. al. vallatis à Dachar regem. Forte vallatis à Dacher rege ipſorum. al. in Nervaſis montibus obſidente à VVandalis. al. anno 29. Paul Diac. ait Romæ mortuum. XLI. Scal. col. Patrui Scal. An. XXI. l. Ioannis tyrannidem. De Ioanne Ravennæ occiſo Socrat 7. cap. 23. Ordinatur. Anno IV regni Theodoſii. Scal. c. Anno V. regni vel Gaiſerici Scal. NB. Hermericus ut Scal. & ſupr. a Richildā. Vide Baron. tom. 5. an. 419. XLVIII. Scal. XLII. Scal. Commixtis & exercitu inſtante etiam Pulcheria ſorore Theodoſii Reginam efficit & ipſe &c. Scal. Terræmotus III fuerunt. Poſt Sol. ab occaſu ad Aquilonem è cœlo rubens quaſi ignis, ac ſanguis efficitur. Sic Scal. edit. Theodoricus Scal.

tes competiſſet, ſanctum Anianum Aurelianenſem Epiſcopum ad Theodorum regem Gothorum in legationem dirigit, petens auxiliare contra Hunos ſubſidium : & ſi ſuperatet, mediam partem Galliæ Gothis daret. Cùm à Theodoro rege huius petitioni annuente auxilium fuiſſet promiſſum, Aetius legatos mittens ad Attilam regem Hunnorum, obviam petens auxilium contra Gothos, qui Gallias conabantur invadere : ſi prævalerent Hunni contra Gothos, medietatem Galliæ ab Aetio percipepetent. Attila Rex cum Hunnis feſtinans & parcens civitatibus Germaniæ & Galliæ, contra Gothos ſuper Ligerim fluvium, non procul ab Aurelianis confligit certamine. Cæſa ſunt Gothorum ducenta millia. Theodorus rex hoc occubuit prælio. Cæſa ſunt Hunnorum centum quinquaginta millia. Civitas Aurelianis orationibus beatiſſimi Aniani liberata eſt. Hunni repedantes Trecaſſis in Mauriacenſi conſederunt Campania. Thorſimodus filius Theodori, qui ei ſucceſſit in regno, collecto Gothorum exercitu, patrem ulciſci deſiderans, cum Attila & Hunnis Mauriaco confligit certamine, ibiq; tres dies utræq; phalanges invicē præliantes : & innumerabilis multitudo gentis occubuit. Aetius cum eſſet ſtrenuiſſimis conſiliis, per noctem ad Attilā veniens, dixit ad eum : *Optabile duxeram, ut tua virtute regionem hanc à perfidis Gothis potuiſſem eripere ; ſed nullatenus fieri poteſt : cum uſq; nunc cum minimis pugnatoribus prælias : hac nocte Theodoricus germanus Thorſimodi cum nimia multitudine & fortiſſimis Gothorum pugnatoribus advenit : hac non ſuſtines. atq; utinam vel evadere poſſis.* Tunc Attila dedit Aetio decem millia ſolidorum, ut per ſuum ingenium Pannoniam repedaret. Ipſaq; nocte Aetius ad Thorſimodum perrexit, dicenſq; ei cauſam conſimilem : quod apud viles Hunnorum pugnatores uſq; nunc pugnaverit ; nam maxima multitudo & fortiſſimi pugnatores a Paononiis ipſa nocte ad Attilam venerat, & audiſſent fratrem ſuum Theodericum mautes Gothorum occupaſſe, regnumq; velle arripere : niſi feſtinus ad reſidendum pergeret, periculum adeò grande haberet. Acceptis idemq; Aetius a Thorſimodo XM. ſolidis, ut ſuo ingenio à perſecutione Hunnorum liberati Gothi ad ſedes proprias temearent : protinus abierunt. Aetius vero cum ſuis etiam Francos ſecum habens, poſt tergum duxerat Hunnorum, quouſque Toringia à longe proſecutus eſt ; præcepitq; ſuis, ut unuſquiſq; nocte, ubi manebat, decem ſparſim focos facerent, ut immenſam multitudinem ſimularent. Quievit hoc prælium Aetii conſilio: Gallia ab adverſariis liberatur. Poſtea cum à Thorſimodo regi & Gothis hæc factio perlata fuiſſet, requirente promiſſionem Aetii implendam ; & ille renueret, per pacis iura orbiculum aureum gemmis ornatum, penſans libras quingentas, ab Aetio compoſitionis cauſa tranſmittitur Thorſimodo : & hæc iurgia quieverunt : quæ ſpecies devotiſſimè uſq; in hodiernum diem Gothorum theſaurus pro ornatu veneratur & tenetur.

Thuriſmundus. Scal.
Thuriſmundi
Suſtinebis. Scal.
Thuriſmundum.
Cum Mauris. fort. arcus Scal.
Periculum ad declinandum abiret. Scal. adtres.
al. Toringia.
à Gothis.

Anno tertio Principis Martiani Hunni in Italiam irruunt, eamq; deprædantur aliquantis civitatibus direptis, divinitus partim fame, partim morbo quodam, plagis cœleſtibus finiuntur, iuſſu Martiani ab Aetio duce cæduntur, in ſedes ſuas coacti revertuntur: & mox Attila moritur. Therſimodus Rex Gothorum à Theudorico & Friderico fratribus interficitur. Cui Theudoricus ſucceſſit in regno.

al. ſecundo Scal rectè.

Tertio regni Marciani Principis anno regina moritur Pulcheria. Aetius Dux & patritius fraudulenter Valentiniani Imperatoris manu propria occiditur.

Septimo regni anno Principis Martiani per duos Barbaros familiares Valentinianus occiditur. Poſt quem mox Maximianus ex conſulibus, XLI. Romæ Auguſtus appellatur. Qui cum Imperator factus relictam Valentiniani ſibi duxit uxorem. Maximianus quarto regni ſui menſe in urbe Romæ tumultu militari occiditur.

In ipſo anno Avitus Gallus ab exercitu Gallicano, primo Toloſæ, dehinc apud Arelatum Auguſtus appellatus Romam pergit.

Obtenta monarchia per Avitum Gallum, qui à Romaois evocatus & ſuſceptus, fuerat Imperator : Gaiſericus ſollicitatus [relicta Valentiniani & malam famam diſpergit] priuſquam Avitus Auguſtus fieret Romam ingreditur, ditatuſq; opibus Romanorum, Carthaginem redit, relictam Valentiniani & filias duas & Aetii filium Gaudentium ſecum ducens. Legati à Martiano pro unanimitate mittuntur. Imperatori & ſic Martianus & Avitus concordes principatu Imperii Romani utuntur. Svvevi Carthaginenſium regiones quas Romanis reddiderant, deprædantur. Svvevi Tarraconenſem provinciam vaſtant. Theudoricus rex poſt irritam fidem imperii in Svvevos legatos mittit, ut ſe à provinciis, quas invaſerant, removerent. Conſilio & conſenſu Aviti Imperatoris Theudoricus rex contra Svvevos movit exercitum & in Tarraconen-

Quarto. Scal. rectè.
Alii Maioranum vocant.
Ex conſulibus XLIIII. corrige: anno ſi de Maioriano intelligas.
Scio à quibuſdam hic poni Maximum tyrannū, qui poſt duos menſes peremptus : de quo forte noſter.
Iuxta fide cū imperio ad Suevos leg. mittit. Scal.

[illegible] Campanum ſuper Vrbicam fluuium cum Richario rege Svveuorum cō[illegible] ne, plurimisque Svveuis extinctis, ipſe Rege placito in G[illegible]cias fuga [illegible], ipſoque in itinere Theudoricus cum Gothis qui in Hi[ſp]ania con[illegible]te vaſtauit, & multas diripit ciuitates; ſanctasq; baſilicas effregit. Ri[illegible] qui Portegale appellatur, profugus redit, à Theudorico captus du[illegible] & in cuſtodiam redigitur. Svveui oblito regno ſe tradunt Theudorico, ibique R[e]gnum [illegible] deſtructum eſt. Auitus Imperator legatum ad Theudoricum cum [illegible]tis muneribus mittit, nuncians in Corſica cæſa multitudine Wandalorum, Auitū d[e] Italia ad Gallias Arelatem ſeceſſiſſe. Orientalium naues Hiſpalim venientes per Mar[illegible] exercitum cæſum nunciant. Occiſo Richario rex Theudoricus de Galli[illegible] Luſitaniam venit. Svveui denuo regem Maldra ſibi conſecrant. Theudoricus E[me]ritam deprædari molitur. Auitus III. anno quam à Gothis & Gallis factus fuerat Impe[rator], [illegible]horum promiſſis deſtitutus & auxilio, caret imperio & vita. VII. anno imperii ſui moritur.

Romanorvm XLII. Maiorianvs in Italia, & Cōſtantinopoli Leo Auguſti appel[l]antur. Theudoricus aduerſis ſibi nunciis territus mox poſt dies Paſchæ de Emerita egrediens, Gallias repetens, partem ex ea quam habebat multitudinem variæ nationis, cum ducibus ſuis ad campos Galliciæ dirigit: qui dolis & periuriis inſtructi, ad Svveuos, qui remanſerant, iuſſam ſibi expeditionem ingrediuntur, pace fucata ſolita arte perfidiæ. Nec [illegible]ora: illis cedit multitudo Romanorum: ſanctæ effringuntur Eccleſiæ, omnis ornatus & vſus aufertur, Epiſcopi & Clerici captiuantur, domus dantur incēdiis. Agilul[illegible]us dum regnum Svveuorum ſperat, Portugali moritur. Svveui in ſolitam perfidiam verſi, Reg[io]nem Galliæ adhærentem fluuio Durio circa littora remanentes deprædantur. Gothicus exercitus duce ſuo Cyrola a Theudorico rege in Hiſpanias miſſus ſuccedit ad Baetiam. Theudoricus duce ſuo Semnerico exercitus ſui aliquantam partem ad Baeticam dirigit. Cyrola reuocatur ad Gallias. Svveui Luſitaniam cum Maldare rege & alii cum Richmundo Gallias deprædantur, Alxeroli ad Baeticam pertendentes. Maldras germanum ſuum nomine fratris interfecit, & Portogali caſtrum [in]uadit. Legati a Maioriano Auguſto & Theudorico, pace inter ſe inita, ad Svveuos & Wandalos diriguntur.

Anno IV. regni Maioriani Maldras rex iugulatur menſe Maio. Maiorianus Imperator Hiſpanias ingreditur, ad Carthaginenſem prouinciam pertendens: naues ad tranſeundum aduerſus Wandalos præparare iubet, quas Wandali ſubripiunt. Maiorianus Imperator ſua ordinatione fruſtrata ad Italiam repedauit. Gothicus exercitus à Sunnerico & Nepotiano Comitib⁹ vertitur. Svveuos deprædantur. A Theudorico le[gati] ad Svveuos veniūt: recurrunt à Theudorico legati ad gentes pace poſtulata, & obtenta, reuertuntur.

Anno V. Maioriani regni Gaiſericus rex à Maioriano Imp. pacem per legatos poſtular. Maioriano de Galli[is] Romam redeunte Romano imperio vel res neceſſarias ordinante, Richimerus Svveuorum conſilio Sultus fraude interficitur.

Romanorum XLIII. Severvs à Senatu Romæ Auguſtus appellatur anno imperii Leonis quinto. Atrapenus Galliarum Comes & ciuis inuidus Ægidio inſigni inimicus ..... Gothorum fœderatur. Narbona traditur Theudorico. M[en]ſe Iulio in Galicia coruſcatione villæ exuſtæ, & greges ouium concremati, carnes conciſæ, pluuiæ de cœlo mixtæ cadunt: duo adoleſcentes carne inuicē ſolidati adhærentes ſunt mortui. In Armenia prouincia Fridericus frater Theodorici re[g]is inſurge[n]s cum his, cū [q]uibus fuerat, ſuperatus occiditur. Luna XV. tunc conuerſa eſt in ſanguineam ſpeciē. [illegible] a V. Sol [illegible]ora tertia vſque ad horam nonam obſcuratus eſt. Vvandali per Mar[illegible]um in Sicilia cæſi effugantur. Ægidius Comes veneno periit.

Romanorum XLIV. regnat Anthemivs. Romæ Auguſtus appellatur. Anno [illegible] Leonis [illegible] crii expediti[o] ab Africa aduerſus Vvandalos ordinatur. Per Theu[illegible]rum Salla l[e]gatus mittitur ad Remundūm Regem Svveuorum; qui reuerſus eum [illegible] fratre ſuo Theodorico nunciat eſſe interfectum. Gothi qui ad Vvandalos miſſi fuerant [illegible] expeditionis rumore perterriti reuertuntur. Conimbra ci[ui]tas in pace [illegible] domib[u]s deſtru[c]tis cum aliqua partem murorum, habitatores capti atque [illegible], & [illegible] deſ[o]latur & ciuitas.

An[no] II. Anthemii in medio Toloſæ ciuitatis ſanguis erupit de terra, & tota [illegible] Gothorum dominationem ſublatam, Francorum aduentumque [illegible] regno. Exercitus Leonis aduerſus Vvandalos cum trib[us] du[ci]bus de[ſ]cend[it]. Richi-

al. [illegible] al. regis placato loco [illegible] est Fertur Scal. al. Portugale. Portegale Scal. Profugus rex Scal. De Gallia. Audita ſibi constituunt Qui a Vandal. Gothis, & Gallis XLIV. Ab inconſulto exped. ingred. Scal. Illic cedimur Scal. Sacer ornatus Scal. al. Gallicia. Ad Theudoricum regem Scal. al. Sunnerico. al. Gallæcia. al. Æstii vocant, alii Veruli Heruli Scaliger. germanū Sonomur fratrem interfecit, & Portug. caſt. inuadunt. Scal. Pro pace inter ſe ineunda. Scal. Fruſtratus, Station repetit. Scal. Emittitur. Conſilio fallax Scal. Vide Marcellin. & Caſſiodor. Eum interfecit. XLV. Alii vocant Atrabonum. Arei pennam Galliarum comes & ciuis Sc. Fœdere Narbonam tradere. Th. Sc. In Gallia Sc. Fame conciſa. Scal. al. Mamortano. Armortana. Scal. XLVI al. An. I. Leo[nis] al. Remiſmundus Re[illegible] mundū. [illegible]

Richimero. Degradato ſocero ad pr. v. eum adegit, filio eius occiſo.

nieris gener Anthemii Imperatoris & patricius factus adſtatim [illegible] priuatam vitam filio eius occiſo. Aduerſus Romanorum imperium con[illegible] d[illegible], conſulentes Gothis, vt eodẽ tempore hoſtiũ legatos deferentes, parte etiam Lu[illegible]aniæ deprædentur. Richimundo enim Svveuis ad Imp. tra[illegible]ſeunte. Duriſſimus extra [illegible]ol[illegible]u hoc eodem anno imber hyemis & æſtatis, autumniq; fructuũ mutatione di[illegible]unditur.

Genſerici Scal. Hiſtoria vet. ead. Sed bifaria rectum. Hactenus editio Scaligeri. Vide de initijs Caroli Sigonii Chronica de occidentis imperio. Sequentia omnia ut fabuloſa magna parte [illegible] indigna videntur. Eadem Aimoin lib. [illegible] de geſt. Franc.

Temporibus Imperatoris Honorii regnum Gothorum poſt captam R[illegible]am bifaria diuiſione partitur; & qui in Italia conſederunt, ditioni imperii ſe tradunt: reliqui Aquitaniæ prouinciæ, ciuitate Toloſa eligentes ſedem, Regem eligunt Ataulfum: poſtea, vt ſupra geſta confirmant, à Gothis regnatum eſt. In his vero qui in [illegible]ia conſidentes, Romano pertinebant imperio, Theodoricus natione Mace[illegible]o permiſſu Leonis Imp. principatum aſſumſit, ſicut huius lib. geſta teſtantur. Nam ille alius Theudoricus Theodori regis filius natione Gothus fuit. Natiuitas Theodorici regis ex genere Macedonum ita fuit, qui in Italia Gothis & Roman. regnauit. Idacius patricius & vxor eius Eugenia cum ſine liberis eſſent, & habetẽt in mini[illegible] cre[illegible] creditum ſibi puerum nomine Theodorum & puellam nomine Liliam: quos cu[illegible] c[illegible]periſſent diligentes ſe, coniugium permiſerunt copulare; erantq; ambo natione Macedones, vnde parui captiui erant adducti. Eugenia iuſſit puellæ cum ad viri coitum acceſſeris, quodcunq; eadem nocte ſopore ſomnii viſaueris, mihi in craſtino [illegible]o non ſileas; quia creditur veritate ſubſiſtere, quod nubentes prima nocte vi[illegible]t. Qui cum coniugati eadem nocte fuiſſent, vidit puella ſomnium, quod nata i[illegible] tu[illegible]et arbor exiliens de vmbilico ventris tam excelſa, quod nubes penetr[illegible]ret. Na[illegible]que viro ſomnium, iuſſione dominæ ſuæ & viſionem quam viderat. dixitq; ad eam vi[illegible]us, cum ſteteris in conſpectu dominæ tuæ, eo quod ſine liberis eſt, ſic dices ad eam, Viſaui hac nocte equum & equam, ambos pulcherrimos cunctorum & con[illegible]am[illegible]a pulchritudine habentes: ſequebatur eos tertius equus paruulus eorum conſimilis & ambulabant in domo dominorum meorum. Quod cum dixeris, inuenies gratia[illegible] in conſpectu eius. Surgenſq; Lilia, omnia ſicut vir præceperat, protinus nunciauit dominæ ſuæ. Eugenia cum audiſſet viro narrat, putauerunt liberum eſſe futurum; repleti gaudio Theodorum & Liliam liberos eſſe iuſſerunt, & per tabulatum ſcriptionem firmantes etiam rebus plurimis ditaverunt. Conceptum Lilia peperit filium nomine Theodoricum; qui diligenter nutritus eſt: Idacio & Eugeniæ præſentatur cum puero quem ſecum eſſe iuſſerunt, tanto eum amplectentes amore, ut ipſum ſibi ad[illegible]tarent in fillum. Creſcenſq; puer decorus valde cubitum ſuper aliorum ſtaturam effectus eſt, prudens & fortis valde. Defuncto Idacio & Eugenia præcepto Imperatoris Leonis Theodoricus iuſſus eſt militare, duodecimq; an. militiam agens tantæ f[illegible]tudinis & ingenii prælia geſſit, primum vt ab omnibus ſenatoribus pal[illegible]i vehementer dil[illegible]geretur.

al. Poſtremum.

Poſt triennium ſagaci inuidiæ morbo aduerſus eum dolore fremebant, inueſtigantes, quali iuſſu Imperatoris interiret. Ptolomæus quidam ex ſenatoribus huius conſilii tacitus contrarius vehementer, cum Theodorico amicitias iniens, vſque diem obitus cuſtodiuit. Gothi poſtquam Romani v[illegible]ſt[illegible]uerunt, & terram Italiæ poſſederunt, ſeditioni Imperatoris Leonis ſpontanei tradider[illegible]. Vt ab Odoagro rege & Erolis & reliquis vicinis gentibus aſſidue va[illegible]ate[illegible]tur, per legatos Leonem Imperatorem poſtulauerunt, vt Theodoricum eis inſtitueret patricium vt per ipſum aduerſariis reſiſterent. Quod Leo Imperator clement[illegible] a[illegible]uens, c[illegible] conſenſu ſenatus Theodericũ Romam direxit: qui à Roman[illegible] ſeu Goth[illegible]is patr[illegible]atus honore glorioſe ſuſceptus eſt, & cum Herolis plurima prælia geſſit. Nam quadam [illegible] cu[illegible] apud Odoacrum regem & Herolos Theodoricus cum G[illegible] conc[illegible]er, Theodericus fugiens cum ſuis Rauennam ingreſſus eſt. i[illegible]q[illegible] ſua Lilia obuiã veniẽ[illegible] increpans eum dixit, *Non eſt ubi fugias, fili, niſi vt leuem [illegible] n[illegible] mea, vt ingrediaris vterum de quo natus es.* Quod ille audiens nimium c[illegible]nfu[illegible], c[illegible] quos potuerat reperire, plus mori volens quam viuere, obuiam Odoagr[illegible] & Hero[illegible]is exiuit. Qui cum eis impatatis & diſperſis obuiaſſet, tandem cum paucis eos ſ[illegible]perat[illegible] te[illegible]mpt[illegible] vir[illegible]s Gothi ſe colligentes perſequuntur Odoacrum: que[illegible] cum v[illegible]ore & li[illegible]eris vi[illegible]m interfecit; gentemque & regnum Herolorum d[illegible]leuit. Quod cum perlatum Leoni Imperatori f[illegible]iſſet, & ſe[illegible]us ſæpius ſuaderet, vt Theudericum [illegible] le[illegible]ct[illegible] præce[illegible] eũ ad ſe venire: Theudoricus collectis ſecum v[illegible]m[illegible] p[illegible]g[illegible]toribus Gothorum, [illegible]atusque vt qui nobilis erat vtrinque duodecim mi[illegible]libus tantum euectu nau[illegible] q[illegible] obe[illegible]ie[illegible]s [illegible]curſum Leonis Imperatoris C[illegible]nſtan[illegible]nopolim venit. An[illegible]s eius Prol[illegible]mæus nullo in[illegible]enio ſcire poterat, qualiter eide[illegible]es, quæ agebant[illegible]r, n[illegible]aret, niſi tantum in conſilia prudentiſſime & ſubtili ordine, qui Theoderico erant contrarii

[illegible] oris I[illegible] & ſenat[illegible] erat, vt cum in palatium [illegible] [illegible] ſeparatus a ſuis interficeretur. C[illegible] [illegible] periculo [illegible], dicentis ad Imperatorem, [illegible] [illegible] fraudulenter interficiatur, ne dictum [illegible] a ſuis [illegible] [illegible], quod non publice eum potuiſſetis interficere, [illegible] o- [illegible]. Sed [illegible] eum vinctum tenere, & mittamus ſeniores Senato [illegible] horum [illegible] ciuitatem, narrantes eis, qui cum Theodorico venerant [illegible]em Theodorici & iram gloriæ tuæ, eo quod dignus eſt morte; ipſi decernãt [illegible], an beſtiis deuorandus tradatur. Cumque placuiſſet conſiliũ [illegible]mæi, tranſmiſſis quinque Senatoribus, qui præerant cæteris, & Ptolomæus cũ i- [illegible] hæc verba Gothis nuncianda. Ibique Ptolomæus ſecretiſſime mittens puerum, [illegible] Gothis, vt cum ipſe & reliqui Senatores eis verba hæc narranda, accederent, [illegible] Gothi [illegible]erent & ligarent, imperatori mandantes, niſi dominum noſtrum The[illegible] cum [illegible] & ſaluum nobis redderet & ſacramentis firmaret incolumes nos [illegible] ipſo [illegible]are permitteret, Senatores hos interficimus, & aduerſus ciuitatem hanc [illegible] a virtute poſſumus præliabimur. Quod cum conſilio Ptolomæi fuiſſet impletum, Theodoricus vinctus in palatio tenetur, & Ptolomæus cum ſociis itemq; vinctus ſub [illegible] tenetur a Gothis. Vellet nollet Imperatorem Theodoricum ſa- [illegible] Gothis reddidit, Inſuper promittens eum cum ſuis incolumem patriæ remeare. Saluatus Theodoricus conſilio Ptolomæi, regreſſus Romam Aua[illegible] bellum intulit; plurimæ ſtrages vtrinque factæ: Hunni Italiam inundantes Theodoricum & Gothos ſuperant, plurimas ciuitates Italiæ vaſtant. Tandem Theodoricus reſumptis viribus irruit ſuper Auaros, quos victos Pannoniam in fugam dirigit [illegible]os co[illegible] ſequeretur vt finibus in Pãnoniæ non eſt auſus ingredi; ibiq; cum caſtra loca[illegible] cum quatuor pueris in equis ſedentibus extra caſtra ſibi quintus egreſſus eſt, vt prouideret, ne forte Auari denuo aduerſus ipſum inſurgerent. Cum iam procul a caſtris eſſet, Auar, nomine Xerſes vtiliſſimus cunctorum ſingulis ad præuidendum Theodoricum, cum caſu ei obuiaſſet & a Theodorico conſpectus fuiſſet, miſſi a Theodorico tres viri bellatores, vt eum aut viuum caperent, aut interficerent. Quos Auar [illegible]am fingens, ſingilatim interfecit. Denuo Theodoricus alios tres viros ad ipſum [illegible]endum direxit, qui iterum ab ipſo interfecti ſunt. Poſtea Theodoricus ſingulare [illegible]men cum Auaro iniuit; quem conto in brachium percuſſit: diutiſſime inuicem [illegible] equis girantes, a Theodorico Auar ſuperatus eſt. Quem vinctum Theodoricus [illegible]um duc[illegible]t ad caſtra: quem cum cognouiſſet fortiſſimum eſſe in bello, verbis & [illegible] dictis ei ſuadebat, vt ſuo ſacramento fidem Theoderico promitteret, & eum poſt[illegible] multis muneribus Theodoricus ditaret. Quod Auar Xerſes nomine vehementer [illegible]enuens, fidem promittere noluit, niſi ad terram ſuam cupiens remeare. poſtea minis [illegible] afflictionibus a Theodorico co[illegible]ctus eſt: ſed tamen eius imperium dene[illegible]s, fidem penitus promittere noluit. Cumque vehementer renueret, permiſit eum Theodoricus ad patriam remeare. Natans cum equo perfluuium Iſtrum, ait, Libera[illegible] ab dominatione [illegible]ua: libero me arbitrio eſſe cognoſco: nihil ſuper me eſt [illegible] poteſtas: reuertar ad te, eroque tibi fideliſſimus cæteris. Quem Theodo[illegible]is [illegible] opibus ditans, cunctis dilectiſſimum habuit: & cum plura præ[illegible]a [illegible]um W[illegible]dalis & Svvevis cæteriſque gentibus habebat, eum ſemper pr[illegible] & [illegible] præliantem ſuæ cuſtodiæ in agminibus cognoſcebat, ideoque a Theodo[illegible] vehementer dilectus eſt. Cumque vtilitas Theodorici & prælia quæ geſſerat per[illegible] aulam Imperatoris fuiſſent, Leo Imp. juſſit eum denuo venire, conſilio Senatus, [illegible]ctatũ perficerent, quem de ipſo inierant. Iuramento Senatores cõſtringit, vt huius [illegible] proditor eſſet: & ſi quis agnitus eſſet, capite puniẽdus eſſet. Tunc Theo[illegible] di[illegible] ſecrete puerũ ad Ptolomæũ, inquirens quæ ſuæ vtilitati proferret; au[illegible] [illegible]iret, aut [illegible] ſitã oporteret renuere. Ptolomæus his verbis ſecretiſſime dixit ad pue[illegible] N[illegible] Theodorico remando, hodie dies feſtus eſt, iuſſione Augusti omnes [illegible]ores in aula imperii d[illegible] [illegible]andium, tu vero ad inſtar pueri [illegible] ad [illegible] ſedens, diligenter attende quod ad Senatum loquar fabulis, pro[illegible]nus [illegible] [illegible] quæ [illegible]iſit. Quod cum puer ille huius cad[illegible] [illegible]et Apologus de Ceruo. [illegible] Senato[illegible] ad pran[illegible], dixit Ptolomæus, Lætus di[illegible] l[illegible]us p[illegible] [illegible] n fabul[illegible]. Cum eſſet Leo fortiſſimus beſtiarum fui[illegible] [illegible] [illegible] us [illegible] cum [illegible]m, cu[illegible] [illegible] am hora p[illegible] [illegible] Cum laboraſſet [illegible], apprehendit cornu eius, vt ei ceruus [illegible] ad pran-

dium: ille vehementer retrahens cornu amiſit, curſuque velociſſimo in eremum [illegible]. Iuſſu Leonis interhas [illegible] miſſa eſt vulpes, vt eum venientem ſubuerteret. Illa cum ſit ingenioſa, arti [illegible] ſacramentis non pauida ſacramentis præueniens ceruum in conſpectu Leonis adduxit. Qui cum adoraſſet Leonem, ab ipſo Leone capitur, & membratim diſrumpitur. Vulpes illa furtim ablatum cor eius comedit. Cor ceruus ad manducandum inquirens leo & fremens vehementer: omnes beſtiæ pauefactæ tremebant, eo quod cerui cor inuenire non potuiſſent, dixerunt, Vulpes quæ eum adduxit, ipſa proximior cunctis fuit, quaodo diſruptus fuit, illa furata eſt cor eius. Apprehenſa cùm eſſet in pœna & quæreretur ab ea, vt redderet quod furata [illegible] dixit, Sine culpa pœnas patior. Ceruus ille non habuit cor: nam ſi cor habuiſſet, ego ei præualere non potuiſſem, nec huc vnquam veniſſet, primum amiſſo cornu [illegible] euaſit; quo facto cor habens hic reuerti potuerat. Puer ille [illegible] gen[illegible] er aud[illegible] memoria retinens, Theodorico velociter narravit conſilium Ptolomæi: iterum Theodoricus de periculis liberatur. Poſt hæc remāens ditioni Imperii cum ſumma felicitate XXV annis cum Gothis regnavit. Fiunt omnes anni quibus Theodoricus regnum tenuit in Italia, triginta duo. A finibus Pannoniæ vſq; ad Rhodanum fluuium: a Tyrreno mari vſq; alpes, Penninas & Iſera fluuium. Vnum tantum modium plenum terræ annis ſingulis ærariis publicis ſoluebat, vt diceretur, Theodoricus rex modium plenum ærariis per ſingulos annos reddet publicis, decretum imperii, vt amplius ei nullo tempore quæreretur. Ciuitates vniuerſas quas regebat, miri operis reſtaurari & muniri ſolertiſſime fecit. Palatia quoq; ſplendidiſſima Rauennæ vrbis, Veronæ & Papiæ cui Ticinum cognomentum eſt fabricari iuſſit. Tantæ proſperitatis poſt regnum tenuit, pacem cum gentibus habens, vt mirum fuiſſet. Cuius filiam SIGISMVNDVS rex Burgundioonum habuit vxorem.

Aimoin. modium nummorum explicat lib. 1. cap. 20.

Quadam vice Clodoueus rex Francorum & Alaricus rex Gothorum, qui ſedem Toloſæ habebat, poſt multa prælia quæ inuicem geſſerunt, intercedentibus legatis cùm pacem inire cœpiſſent huius conuenientiæ, vt Alaricus barbam tangeret Clodouei effectus patrinus, perpetuam ad inuicem pacem ſeruarent, & ad huius placita conuentionis nec Francus nec Gothus armatus penitus accederet. Statuentes d[illegible] ad locum deſignatum ad inuicem; ibiq; legatus Clodouei Paternus nomine a [illegible] cum acceſſit, inquirens vtrum eo habitu Gothi ſine armis quod ſpoponderant [illegible] tum cuſtodirent; aut forte more ſolito, vt poſt probatum eſt, mendaces appare[illegible]. Cum loqueretur Paternus cum Alarico rege, nuncians ſalutem Clodouei; [illegible] genter inquirens, quo ordine deberent coniungere, Gothi fraudulenter buxo [illegible] ro baculis in manu ferentes. Apprehenſum vnum ex his Paternus extrahit dicens, Mendacia tua placita ſunt, rex, vt fraude coneris cum tuis Gothis dominū meum & [illegible] cos decipere. Accepto placito cum Alarico ſpondens Paternus pro Francis ad i[illegible] cium Theodorici regis Italicæ, huius rei terminus fieret. Ibi legatus Alarici [illegible] Paternus directus à Clodoueo ad conſpectum properant Theodorici. Exponens per ordinem Paternus cauſam Clodoueo & Francis quod legatus Alarici denegare [illegible] potuit, niſi tantum petens, vt iudicium Theodorici finiretur. Cogitans in ſe[illegible] Theodoricus huius cauſæ euentum & futuris temporibus quæ oportebat obl[illegible] non tradens, zelum aduerſus hos duos reges retinens, dicens, His lega[illegible] num, quod attentius huius rei pro pacis concordia vt iuſtitiæ ordo pop[illegible] ſenioribus palatii pertractare potuero, fratribus meis cum integra dilecti[illegible] & [illegible] profiſſo mandare non ſileo: tractanſq; in arcano cordi quod iam ol[illegible] piens hos duos reges ad inuicem ſemper eſſe diſcordes, tale inter eos dem[illegible] um terminauit, vt difficile Gothis, quos Alaricus regebat huius culpa c[illegible] vt veniret legatarius Francorum ſedens ſuper equum, contum erectum [illegible] ad aulam palatii Alarici, & tamdiù Alaricus & Gothi ſuper eus ſolidos ia[illegible] uſque legatum & equum & acumen conti cum ſolidis cooperirent. R[illegible] legati Alarico protinus, quod Theodoricus huius rei terminaſſet iu[illegible] eſſet difficile hæc Alarico & Gothis ſupplere, volentes fraude Paternum [illegible] corum decipere, qui in ſolario, miſſo per noctem quod oppoſi[illegible] brachio vix tandem euaſit. Ducenſq; eum Alaricus in caſtrum, ſuos oſt[illegible] ſauros, cum ſacramento [illegible]ens; amplius ſolidos non habere, q[illegible]ām a[illegible] plenis oſtenderit. Vbi Paternus vnum ſolidum de puteo ext[illegible] cens, His ſolidis ſit arrabo ad partem Domini me[i] Clodouei regis [illegible] tens ad Clodoueum narrans per ſingula. Clodoueus aduerſus Alar[illegible] mo-

uet,

al. Vuot. Aimoin. vocat ferreum ossy [illegible] lib. 1. cap. 20.

[illegible] lauen[illegible] ſtat[illegible] ario [illegible] erfecit, & maxi[illegible] a Ligeri fluuio [illegible] per mare T[illegible]henum & [illegible] Oceanum mare abſtulit, [illegible] dione condigna permanet ad regnum Francorum.

[illegible] cum Papam Romæ Apoſtolicum [illegible] ſine culpa morte [illegible] & Symmachum Patritium [illegible] trucidari feciſ[illegible] diuina, a [illegible] manu ſuo [illegible] interficitur. Fertur in dialogis [illegible] Greg[illegible] a Ioanne [illegible] & Patricio Theodo[illegible] in Siciliam in ollam ignis.

Greg. dial. lib. 4. cap.

Cr[illegible] rex Wandalorum cum Svveuis & Alanis egreſſus de ſedibus Gallias ap[illegible] nomen acquireret, quæ alii [illegible] populum quem ſu[illegible] Moguntiæ [illegible] tranſiens, primum [illegible] deinde [illegible] ciuitates Germaniæ vallans, Metis peruenit, ubi [illegible] diuino nutu, [illegible] ciuitas a Wandalis [illegible] Wanda[illegible] Svveuis, & Alanis peruagitur alias obſidione dele[illegible] ingenioſe irrumpens [illegible] caſtellum ab [illegible] Arelatum [illegible] Crocus a Mario quodam milite captus & [illegible] conſtrictus eſt. Qui [illegible] ad pœnam per vniuerſas ciuitates, quas vaſtauerat, impiam vitam digna morte [illegible]. Cui Traſemundus [illegible] in regno. [illegible] Wandalos arma [illegible] Vtrique conſentientes ad ſingulare certamen præliandum duos mitte[illegible] Sed ille qui a Wandalis miſſus eſt, ab eo qui ab Alamannis, ſuperatus. [illegible] Traſemun[illegible] & Wandali [illegible] cum Wanda[illegible] Svveuis, & Alanis, Galliis prætermiſſis, Hiſpanias [illegible] ibique multos Chri[illegible] pro fide Catholica interfecit. Poſt paucum temporis mare traducto in [illegible] Mauritaniam, credo diuino nutu, fera ducente eum Wandalos [illegible] mare, vbi ſeptem millia paſſuum latitudinem [illegible] mus. Mortuo in Mauritania Traſemundo Hynericus mente crudelior Wandal[illegible] ſucceſſit in regnum [illegible] totam occupans, nimias ſtrages in Chriſtianos exercuit, conſentiente Cyrola [illegible] Epiſcopo, cuius perſecutione plurimi de numero Chriſtianorum mar[illegible] palma ſunt coronati. His diebus Eugenius & Vindemialis Epiſcopi miras virtu[illegible] in Chriſti nomine oſtendebant, etiam mortuos ſuſcitabant. Cyrola quendam [illegible] hominem præuentum datis quinquaginta aureis, ſuaſit vt ſe cæcum fingeret & cla[illegible] coram Honorico rege, Cyrolæ virtutibus lumen ſe accipere, quo facto Cyrola [illegible] cæcus efficitur. Poſtea oratione Eugenii lumen recepit [illegible] ab in[illegible] morbo, Honorico iubente Eugenius capite [illegible] & Vindemialis di[illegible] uerſis pœnis afflicti pro Chriſti nomine ad æternam migrabant beatitudinem. Hono[illegible] merito exigente propriis ſe morſibus lanians [illegible] iuſta morte [illegible].

Iſid. ait Traſe[illegible] & iſſe Hilde[illegible] Hunericus ex [illegible] Valentiniani Imp.

Cui Childericus ſucceſſit in regno. Ipſo defuncto Childemerus regnum [illegible] ſcepit, apud quem Beliſarius fortiſſime dimicauit. In quo regnum Wandalorum finitur.

Gilimer vocant alij.

Iuſtinianus priuſquam temporibus Iuſtini imperatoris regnum [illegible] cum [illegible] Comes [illegible], & Beliſarius Comes Stabularius, erant inuicem nimia di[illegible] complexi, iurantes ſibi, quantum cuiuſquam ex his cauſa pr[illegible] ſemper fidem ſeruarent. Cum quadam die inter duas germanas de [illegible] genere Amazonas ſibi concubitum [illegible] ſub quadam arbore in pomerio [illegible] Antonia cum Iuſtiniano diſtribuiſſet, Iuſtiniano ſopore depreſſo [illegible] incaluit. Veniens aquila diuino nutu eodem dormiente, ca[illegible] extenſis alis obumbrabat. Quod cum Antoniæ vigilanti fuiſſet repe[illegible] hoc ſigno Iuſtinianum imperium aſſumere, e[illegible] dixit [illegible] rator effectus fueris, erit dignanter [illegible]. Et ille [illegible] dens [illegible] e difficile hoc eſſe honore dignum, dixit ad eam, Si Imperator effectus fue[illegible] eris Auguſta. Commutatiſque ad inuicem annulis [illegible] Antoniam placuit [illegible] Si ego eſſe [illegible] Imperator, [illegible]. Annulis enim commutatis hoc fieri [illegible]. Dixitque Antonina, Si [illegible] Auguſta, ego Beliſario matrona efficiar.

Dixitque Beliſarius diu no nutu Si Antonia Auguſta efficitur, in Chriſtiano ei matrimonio ſociaberis: itemque anulis con.utatis abierunt. Nec multo poſt tempore Iuſtinus Imperator bellum in Perſas mouit: qui cum Chalcedonem tranſiret, morbo periit. Conſenſu itaque Senatus & militum electus eſt Iuſtinianus in regnum, oppreſſo rege Perſarū, cum vinctum eum Iuſtinianus teneret in cathedra quaſi honorifice ſedere iuſſit, perquirens ab eo ciuitates & prouincias reip. reſtituendas, quo facto pactionis vinculum firmaret. Et ille reſpondebat, Non dabo. Iuſtinianus dicebat, Da eas. Ab hoc loco vbi hæc acta ſunt, ciuitas nomine Darea fundata eſt Iuſtiniani iuſſu, & vſque in hodierum diem hoc nomine nuncupatur. Poſt receptas prouincias & ciuitates plurimas quæ à rege Perſarum huiuſmodi ordine Iuſtinianus ſuæ ditioni aſſumpſerat omnibuſque firmatis, permiſit eum in Perſia regnum recipere. Reuertens Iuſtinianus cum magno triumpho, Conſtantinopoli ſedem tenuit imperii. Antonia ſumptis ſecum quinque aureis, duos dedit uſtiariis, à quibus permiſſa eſt introire palatium, tres vero dedit tenentibus velum, vt ſuam cauſam permitteretur ſuggerere Imperatori, dicens ad Iuſtinianū. Clementiſſime Imperator, iuuenis aliquis in hac ciuitate dedit mihi annulum in ſponſalem arram, & meum ſibi accepit, promittens & ſacramento firmans, aliam ſe non accepturum, ſed me habiturum vxorem. Dilatatur hæc cauſa. Et illa, Iube, inquit, piiſſime Imperator, vt fiat. Dixitque Iuſtinianus; non licet hanc promiſſionem, ſi facta eſt, mutare. Tunc porrigens annulum, Dominus, inquit, cognoſcat, cuius fuerit annulus iſte: & quis eum mihi dederit, te latere non potuit. Cumque cognoſcens Iuſtinianus annulum quem dederat, recordatus fuiſſet ſuæ promiſſionis, iubet eam in cubiculo intromitti, veſtibuſque indui ſplendidiſſimis, ſuoque ſtratui in nomine Auguſtæ ſociauit. Quod cum perlatum fuiſſet in populo factione ſenatus, vulgus clamitat, Domine Imperator redde mulierem noſtram. Quod Iuſtinianus audiens, diligenter inquirens initium factionis huius, duos ob hoc verbum Senatores interfecit. Omnes quieuerunt in poſterum, nec quiſquam audebat exinde verbum proferre. Accepit & Beliſarius Antoninam vxorem.

Beliſarij uxorem Antoninam Vo-cidam, teste Procopius.

Cum vnico amore Iuſtinianus diligeret Beliſarium, & eum Patricium partibus Africæ, quæ a Wandalis fuerat occupata, inſtituiſſet, eúmq; multis opibus aſſidue ditaret, quærebant Senatores ob inuidiam, quo pacto eum perdere potuiſſent, dicentes Iuſtiniano, vnanimiter ingredientes, ſingulatim ad eum, Si Beliſarii conſiliis voluiſſemus ſuccumbere, iam olim ab Imperio fuiſſes degradatus. Ipſe diſponit vt tibi ſuccedat in regno. Quod ille audiens, tacite aduerſus Beliſarium zelum ducens, cum conſilio ſenatus iubet eum ab Africa Wandalos expugnare. Ibi fortiſſimi viri & multæ legiones militum a Wandalis ſæpe fuerunt trucidati. Beliſarius habuit pueros proprios XII. millia quos propriis ſtipendiis alebat, & viros fortes ad prœliū & de patriciatu XIIX. millia præliatores qui procedebant ad bellum. His auditis Beliſarius cum æſtimaretur impoſſibile, Wandalos ſuperare ſe poſſe graui mœrore perterritus ad propria remeauit. Cumque eum Antonina afflictum & mœrentem vidiſſet, & non poſſet cognoſcere quæ hæc eſſet afflictio, ſolicite à pueris requiſiuit: nec quiſquā ei hanc rem indicare poterat dum omnibus illis eſſet incognitum. Reuertens ad ipſum, dixit, Domine mi, quare mœrore deprimeris, & more ſolito veniens de imperio non lætaris? ne forte aliquid ſit offendiculi. Indica mihi huius cauſæ euentum, fortitan ancilla tua dabit tibi conſilium oportunum, vt vertatur mœror in lætitiam. Dixitque Beliſarius ad eam; hæc cauſſa conſilia mulierum non poſcit, nec quicquam eſt eorum in hanc rem vtile. Illa vero cum eſſet Chriſtiana narrat viro ſuo dicens, ſcriptum eſt: Saluabitur vir infideli per mulierem fidelem.

1. Cor. 7.

Indica mihi, quæ ſit iſta conditio. Credo de omnipotentis Dei virtute vt detur tibi conſilium diuina inſpiratione, vt poſſis dies malos euadere. Beliſarius hæc audiens narrat vxori decretum Imperatoris eſſe, vt contra Wandalos iret ad bellum. Dixitque Antonina ad eum. Voue, te deinceps baptizandum, & Chriſtum Dominū & Trinitatē inſeparabilē crediturū fideliter: atq; illius virtute & ſolatio Wandalos ſuperabis, & eris ob hoc glorioſior quā fuiſſes. Quod Beliſario deuotiſſime ſe impleturū promittēte, dixit ad eū Antonina. Duodecim millia puerorū quos proprios habemus, de illis adhibe tecum quatuor millia & XIIX. patriciatus tui pugnatores adhibe tecum XII. millia. ibis cum eis terreno exercitu, & ego de pueris octo millia, & ex militibus ſex millia: vado euectu nauali, & ſtatuta die pariter vndiq; circundemus caſtra Wandalorum. Dominum [...] ta ſuperabimus eos. Domine mi, ſi vſus fueris conſilio ancillæ tuæ, prouidentia Dei [...] ta peri-

[illegible] les, qui nobiſcum in domo ſunt vt non te cognoſcant mœrentem, quid corde te[illegible]eas hilari vultu ſignifica. Cum vero tu terrenũ, & ego maris iter arripimus, ſignum [illegible] nuicem, noctis tempore focos tui mittere faciant, & nos lucernas in nauibus [illegible]emus, certa ſignificandi aduentus noſtri. Nec oportet quenquam vrgere, ſed pariter phalanges vtrinque circũdemus inimicorum. Cum fuiſſet conſilium huius rei Antoninæ vtile vterque ſic properant. Vvandali & Gildimer eorum princeps comperto exercitu terreno, nauale prælium poſt tergum penitus ignorantes, caſtra metantur ſuper litore mari, liberis & mulieribus dimiſſis contra Beliſarium procedunt ad bellum. Cum iam prope conflictum adeſſent certaminis, Antonina cum ſuis exiuit in litora, omneſque pueros & mulieres Vvandalorum deleuit, nec animal aliquod ex illis viuere permiſit. Nuncius velociſſime ad Gildimerem peruenit, vxores & liberos Vvandalorum fuiſſe deletos. Gildimer & Vvandali deſtructa phalange prælii retrorſum curſu velociter [illegible]unt ad caſtra. Tunc Beliſarius & Antonina vndique circundatos Vvandalos trucidant, & vſque ad internecionem deleti ſunt. Gildimer rex cum paucis duodecim tantum Vvandalis in quoddam caſtrum tutiſſimum fugit, nec tamen liberatus eſt, coarctatus anguſtiis Gildimer petebat Beliſarium tantummodo non ligatum Imperatori ſe præſentari. Beliſarius promittens nec ligno, neque corrigia, nec æris ligamine eum conſtringendum. Gildimer credens a Beliſario captus eſt, regali tamen ligamine, hoc eſt cathena argentea eum conſtringit, ſocioſque ſuos interfecit: Illum tantum ſingulum Iuſtiniano præſentauit, quem Iuſtinianus in palatio habitare iuſſit ſuo, ſed a ſuis expuitus aduerſis opprobriis opprimebatur grauiter, petiitque Imperatorem, Non poſſum, inquit, tanta opprobria ſuſtinere: expuunt enim me & premunt habitatores palatii tui: melius eſt mihi mori quàm viuere. Si iubeas, qui me expuunt & opprimunt, duodecim ex his, & ego ſolus cum equo quem habui ante conſpectum gloriæ tuæ armati accedemus ad prælium; & cognoſces cuius ex nobis ſit virilitas aut ignauia. Quod Iuſtinianus annuit & pro ſpectaculo contra duodecim iuuenes huius prælii Gildimer cum equite [illegible] re. Gildimer verò cùm contra eos aggreditur, fugam fingens, hos duodecim ſingulatim ſolus interfecit. Poſt hæc IVSTINIANI iuſſu Gildimer eunuchus fit, & in prouincias contra Perſas vicinas Patricius ordinatur & multa prælia & victorias contra Perſas egit. Senatus aduerſus Beliſarium denuò inuidia vrente, IVSTINIANO eum faciunt odioſum, quod ille victoria ſuper WANDALOS elatus imperium vellet arripere. De Patriciatus honore degradatur, cum non potuiſſent perficere, vt interficeretur. IVSTINIANVM ab honore imperiique dignitate conantes eiicere factione quadam die IVSTINIANVM hortantes, vt circum expectaret & conſulatum populo daret; electum quendam nomine FLORIANVM volentes imperio ſublimare. IVSTINIANVM itaq; cuſtodia cingulum retinentes, eiuſquè corona ablata. IVSTINIANVS miſit puerum ad Beliſarium, vt eum adiuuaret. Et ille dicens, Sublimatus honoribus, quod habui & fueram, poteram adiuuari? modò nihil ei poſſum adiutorii præſtare. Ordinans ſuis pueris circum apprehendere, vbi cathedra imperii FLORIANI parabatur, Ipſe illis partibus adoraturum ſe FLORIANVM fingens, procedit, dicens pueris ſuis, Omnes inimicos meos per circuitum cathedræ Imperatoris video: quodcunque me facientem videritis, & vos ſitis facturi. Ille fingens ſe FLORIANVM adorare, gladio eum percuſſit; omneſq; inimicos ſuus circumdantes pueri [illegible]ecerunt. Corona Imperii capta, ad IVSTINIANVM veniens dixit, Adulatores tui te ab honore imperii degradati ſunt, ipſorum conſilio tuſus conſecutus es humilitatem meam.

Ego vero reddam tibi bona pro malis, & non fidem retractans, ſed meam memminens promiſſionem, fidemque ſeruans illibatam impoſui coronam capiti Iuſtiniani, eumq; imperio reſtituit Beliſarius multa prælia cum Perſis agens, eos glorioſiſſimè vicit. Ab Vcelino quodam Franco in Italia ſuperatus eſt, tantæ victoriæ nomine glorioſus, ab Vcelino victus nomen verumque amiſit.

IDACII LEMICENSIS IN GALLÆCIA EPISCOPI CHRONICON CONtinuans ubi Hieronymus deſinit.

Iſidorus de viris Illuſtribus. Cap. 9.

IDACIVS prouinciæ Gallæciæ Epiſcopus ſecutus Chronicon Euſebii Cæſarienſis Epiſcopi, ſiue Hieronymi Presbiteri, quod vſque [hodie] in Valentis Auguſti imperium editũ declaratur: dehinc ab anno primo Theodoſii Auguſti vſq; in annum Imperii Leonis octauum ſubiunctam ſequitur hiſtoriam, in qua magis barbararum gentium bella crudelia narrat, quæ premebant Hiſpaniam. Deceſſit ſub Leone principe, vltima iam penè ſenectute, ſicut etiam præfationis ſuæ demonſtratur indicio.

Sigebertus Gemblacenſis Monachus ad annum CCCCXC.

Idacius Lemicæ Hiſpaniarum vrbis Epiſcopis Chronica ſua à primo Theodoſii conſulatu inchoata hucvſque perduxit.

Idacius ſeruus Domini noſtri Ieſu Chriſti vniuerſis fidelibus in Domino noſtro Ieſu Chriſto, & ſeruientibus ei in veritate, Salutem.

Probatiſſimorũ in omnibus virorum ſtudio, quos præcipuos in fide Catholica & conuerſione perfecta teſtes veritatis diuinæ cultus docet aſſertio, hucuſque de Sancto Hieronimo, vt ipſo in capite iſtius voluminis præfatio prima declarat, cognomine Euſebii Hiſtoriam in aliquantis Hiſpaniarum prouinciis conſcriptam retineri: cui ſicut poſtea ſubdidit in locis, quibus debuit, certo ſtyli ſtudio declaratur, vtrum ad hæc ignarus ego & indigniſſimus omnium ſeruorum Dei Idacius ſeruus Ieſu Chriſti & Domini noſtri, quæ ſequuntur ab anno primo Theodoſii Aug. & comperi, & deſcripſi breui ante factæ præfationis indicio.

Romanorum XXXVIII. Theodoſius poſt Gratianum regnat annos XXVII. Theodoſius natione Hiſpanus, Prouinciæ Gallæciæ ciuitatis à Gratiano Auguſtus appellatur. Inter Germanos & Gothos certamina conſeruntur. Theodoſius ſecundo anno regni ſui Auguſtus appellatur.

Tertio regni Theodoſii anno Athanarius rex Gothorũ Cõſtantinopoli, quintodecimo die, à quo à Theodoſio fuerat receptus, interiit.

Quarto regni Theodoſii anno in fœdera Romanis paci ſe tradunt. Martinus in Galliis Taronica Epiſcopus, & vitæ meritis & patratis miraculis virtutũ habetur inſignis.

Theodoſius V. regni ſui anno Arcadium filium ſuum Auguſtum appellans, conſortem regni ſui fecit eſſe.

In ſexto regni Theodoſii anno Honorius filius naſcitur: octauo anno regni ſui Romam cum filio Honorio ingreſſus eſt, legesque Romanorum integra emendatione edidit.

XIV. Regni ſui anno Valentinianus iunior apud Viennam ſcelere Comitis Arbegaſtis occiditur.

XVII. anno Theodoſius valetndine metropis Mediolani defunctus eſt. à Romanis in ſancta eccleſia Laurentii ſepultus eſt.

ROMANORVM XL. Arcadius & Honorius filii Theodoſii defuncto patre regnaverunt annos XXX.

Anno regni eorum Theodoſius Arcadii filius naſcitur.

Anno XV. regni Arcadii Martinus Epiſcopus, & vir Apoſtolicus tranſi[illegible] ad Dominum carne depoſita. cuius vitam & mirabilia, quæ fecit edidit Seuerus vir ſ[illegible]mus diſcipulus ipſius, qui & Chronicam aliaque ab initio Geneſis pentiume ſc[illegible]pſit

Anno

Anno XV. regni Arcadii & Honorii, Alani, Wandali, & Sueui Hiſpanias in[illegible] IIII. Id. Octob. Honorio & Theodoſio Arcadii filiis Coſſ. Alaricus Rex Go[illegible] Romam ingreſſus, quum intra & extra vrbem cædes aderant, omnibus in[illegible] eſt, qui ad Sanctorum limina confugerunt, opes conditas in vrbe & ſubſtan[illegible]icus exactor diripit. Placida Theodoſii filia, Honorii Imperatoris ſo[illegible] a Gothis in vrbe capta eſt. Alaricus moritur, cui Athaulfus ſuccedit in regno.

Anno XVI. imperii Honorii debachantibus per Hiſpanias barbaris peſtilentiæ in[illegible] fames dira graſſatur, vt humanæ carnes ab humano genere fame fuerint deuo[illegible] Matres quoque necatis & coctis natorum ſuorum viſceribus, ſint paſtæ corpo[illegible]iæ occiſorum. Gladio, fame, peſtilentia, beſtiarum infeſtatione interimeban[illegible] homines. His IIII. plagis ubique in toto orbe ſævientibus; prædicta à domino [illegible] Prophetas ſuos adimplebantur.

Anno XVII. Honorii regni, Gallæciam Wandali occupant, & Sueui in extre[illegible]itate ſuccedunt. Alani Luſitaniam & Carthaginenſes prouincias. Wandali cogno[illegible]ento Silingi Bæticas ſortiuntur. Conſtantinus poſt triennium inuaſit tyrannidem. [illegible] Honorii duce Conſtantio in Gallicia occiditur. Iouianus & Sebaſtianus Tyran[illegible] ab Honorii duce Narbonæ interfecti.

Anno XX. imperii Honorii Athaulfus ad Narbonam Placidam duxit uxorem: in quo prophetia Danielis putatur implera, quum ait, Filiam regis Auſtri ſociandam regi Aquilonis, nullo tamen eſt ſemine ſubliſtente.

Anno XXII. Imperii Honorii Athaulfus a patritio Conſtantio pulſatur, vt re[illegible]cta Narbona Hiſpaniam peteret; à quodam Gotho, Barcinone iugulatur. Cui ſuc[illegible]it Vallea in regno. Cum patritio Conſtantio mox pax facta. Alanis & Wandalis co[illegible]omento Silingis in Luſitania, & Bætica ſedentibus aduerſatur. Conſtantius Placidam duxit vxorem. Freditalum regem gentis Wandalorum ſuis vllo certamine ingenioſe captum ad Imperatorem Honorium deſtinat.

Anno XXVI. Honorii regni, Wandali per Bæticam à Vallea plurimi ſunt ex[illegible]i. Alani adeò cæſi a Gothis, fortiter vallati. * Othacar regem ipſorum. * Pau[illegible]qui ſuperfuerunt, oblito nomine Ganderico regi Wandalorum, qui in Galliis re[illegible]at, ſe patrocinio ſubiugaverunt. Gothi ſedentes in * Aetania Toloſam ſedem ſibi elegerunt, a Mari Tyrrheno, & fluuio Rhodano per Ligerim fluuium uſque Oceanum poſſident. Vallea rege eorum defuncto Theudericus ſuccedit in regnum. *Aquitania

Anno XXVII. Imperii Honorii, inter Gandericum Wandalorum regem & Hermenricum Sueuorum regem bellum ortum eſt. Sueui in Neruaſis montibus obſidentes Wandalos: Valentinianus Conſtantii & Placidæ filius naſcitur. Wandali Sueuorum obſidione dimiſſa, relictaque Gallicia ad Bæticam tranſierunt. Ho[illegible]s apud Rauennam Conſtantium conſortem regni facit. Conſtantius Impe[illegible]ator Rauennæ moritur in ſuo tertio conſulatu.

Anno XXVIII. imperii Honorii Caſtinus magiſter militum cum magna ma[illegible]u in auxiliis Gothorum bellum Bæticæ Wandalis infert: quos quum ad inopiam o[illegible]ſidionis arctaret, &, vt traderent ſe, pararent, inconſulto certamine publico con[illegible]fl[illegible]gens auxiliorum fraude deceptus Tarraconam victus fugit.

Anno XXX. imperii ſui Honorius Rauennæ obiit.

Romanorvm XLI. Theodoſios Arcadii filius, poſt obitum Honorii patrui Monarchiam tenens imperat annos XXIIII.

Theodoſius Valentininianum amitæ ſuæ Placidiæ filium Conſtantinopoli Cæſarem facit: quem contra Iohannis Tyrannidem mittit. Is à ducibus ſuis Rauennæ occ[illegible]nuſt. Felix patritius ordinatur, Valentinianus Cæſar Romæ Auguſtus appellatur.

Anno IIII. regni Theodoſii regnauit Gandericus Rex Wandalorum, capta, [illegible]pali. Quum inſidias Eccleſiis tenderet, mox Dei iudicio correptus interiit: cui Gaiſericus eius frater ſuccedit in regno.

Anno V. regnauit Gaiſericus Rex Wandalorum cunctaque eorum familia ex M[illegible]ania in Africam tranſiit. Interfecto Ermengario Rege Sueuorum iniuriam Sanctæ Eulaliæ in eodem, etſi nolens, vlciſcitur. Conſederunt Wandali in Bætico a[illegible]os L. III.

Anno VII. imperii Theodoſii Aetius dux utriuſque militiæ. Sueui inita cum Gallicis pace [illegible]tam ſibi occaſionem conturbant.

Anno VIII. regni Theodoſii Aetius dux vtriuſque militiæ patritius appellatur.

Anno X. regni Theodoſii, Burgundiones, qui rebellabant contra Romanos, à duce Aetio ſunt perdomiti.

Anno XIII. regni Theodoſii ab Aetio duce & magiſtro militum, Burgundionum cæſa XX millia Gothorum, qui eis auxiliauerunt, VIII cæſa ſunt.

Anno XIIII. regni Theodoſii Sueui cum parte plebis, cui aduerſabantur, pacis iura confirmant. Hermenricus rex Sueuorum morbo oppreſſus Richelam filium ſuum ſubſtituit in regno: quem poſtea ad Bæticæ fluuium Gothi proſtrauerunt, auri & argenti opibus occupatis. Carthago magna fraude direpta. Bellum Gothicum ſub Theuderico Rege apud Toloſam Lidorius dux Romanus inconſultius iniit. Quum auxilia Hunnorum manu magna irruerent, cæſis parte plurima ſuis, ipſe vulneratus à Gothis poſt dies paucos capitur & occiditur. Gaiſericus Rex Sueuorum multas in ſacerdotibus fecit ſtrages. Richela Rex Sueuorum, qui Gaiſerico ſucceſſerat, Emeritam egreditur.

Anno XVI. regni Theodoſii, Richila Iſpale obtenta Bæticam & Carthaginem capit.

Anno XXIIII. regni Theodoſii Solis facta defectio. Richila Rex Sueuorum in Emerita gentilis moritur: cui mox filius ſuus Richarius ſuccedit in regem. Agiulfum Gothum nobilem in Iſpale Cæſarius comes iugulat. Richarius rex accepta in cõiugio Theodora Gothorum regis filia Waſcones deprædatur.

Anno XXVI. regni Theodoſius moritur Conſtantinopoli, anno ætatis ſuæ XLVIII.

Poſt quem XLII. MARTIANVS, commilitibus & exercitu inſtante, etiam Pulcheriam ſororem Theodoſii reginam effecit: & ipſe ſublimatur in regno. eamque Valentinianus in coniugium adſumſit. Valentinianus & mater Placita moriuntur Romæ. In Gallia teræmotus III. fuerunt. Poſt ſol ab occaſu ad Aquilonem è cælo rubens quaſi cinis ac vt ſanguis effectus. Gens Hunnorum pace rupta ruit in Gallias, quam quum Aetius Patritius venientes compreſſit, Sanctum Anianum Aurelianenſem

* in v. c. Theodori. vel infra. Epiſcopum ad * Theodoricum regem Gothorum legatum dirigit, petens auxilia contra Hunnos. Si præualerent reſiſtere, mediam partem Galliæ Gothis daret. Quum a Theodorico Rege huius petitionis annuente, auxilium fuiſſet promiſſum Aetius legatos mittens ad Attilam regem Hunnorum, petens ebrium auxilium contra Gothos, qui Gallias conabantur inuadere. Si præualerent Hunni hos contra Gothos defendere, medietatem Galliæ ab Aetio perciperent. Attila verò cum Hunnis feſtinans & parcens ciuitatibus Germaniæ & Galliæ contra Gothos ſuper Ligerim fluuium nec procul ab Aurelianis confligit certamen. Cæſa ſunt Gothorum CC. millia hominum. Theodoricus Rex hoc prælio occubuit. Cæſa ſunt Hunnorum CL. millia. Ciuitas Aureliana oratione beati Aniani Epiſcopi liberata eſt. Hunni repetandes Tricaſſis in Mauriacenſi conſidentes Campania. Thuriſmundus filius Theodorici, qui ei ſucceſſit in regno, collecto Gothorum exercitu, patrem vlciſci deſiderans, cum Attila & Hunnis Mauriaco confligit certamen. Ibiq; tribus diebus vtraq; Phalange inuicem [illegible] antes, innumerabilis multitudo gentium occubuit. Aetius, quum eſſet ſtrenuiſſimus conſilio, per noctem ad Attilam veniens dixit ad eum: Optabile duxeram [illegible] virtute regionem hanc à perfidis Gothis potuiſſem eripere. Sed nullatenus fieri poteſt. Vſq; nunc cum minimis pugnatoribus præliaſti. Hac nocte Theodoricus Germanus

* nimia. Thuriſmundi cum * minima multitudine & fortiſſ. Gothorum pugnatoribus aduenit.

* ſuſtinebat. Hæc non * ſuſtinens. Atq; vtinam vel euadere poſſis. Tunc Aetio Attila decem millia ſolidorum, vt pro ſuo ingenio Pannoniam repedaret. ipſaq; nocte Aetius ad Thuriſmundum idemq; perrexit, ducenſq; ei cauſam conſimilem: quod apud viles Hunnorum pugnatores uſq; nunc pugnauerat. Nam maxima multitudo & fortiſſ. pugnatores à Pannoniis ipſaq; nocte ad Attilam aduenerãt, & audiſſent fratrem ſuum Theodoricum Mauris Gothorum occupaſſe regnum, quod vellet arripere, niſi feſtinus ad

* adiret. reſiſtendum pergeret, & periculum ad declinandum * abiret. Acceptis idemq; Aetius a Thuriſmundo decem millia ſolidorum, vt ſuo ingenio a perſecutione Hunnorum liberati Gothi ad ſedes proprias remearent, & protinus abierunt. Aetius verò [illegible] etiam Francos ſecum habens poſt tergum direxit Hunnorum: quouſque T[illegible] longe perſecutus eſt, præcepitq; ſuis, vt unuſquiſq; nocte vbi manebat X. [illegible] focos facerent, vt immenſam multitudinem ſimularent. Quieuit hoc prælio [illegible] Aetii conſilio Gallia ab aduerſariis liberatur. Poſtea quum à Thuriſmundo [illegible] Gothis factio perlata fuiſſet, requirentes promiſſionem Aetii implendam, & [illegible] enuetet, per

pacis

[illegible] ſolium aureum gemmis ornatum pendantem libras quingentas ab Aetio [illegible] cauſa tranſmittitur Thuriſmundo. Et hæc in regia quieuerunt, quæ ſpe[illegible] ꝗ in hodiernum diem [illegible] Gothorum theſauris pro ornatu [illegible]eneratur [illegible].

[illegible] II. Principis Martiani, Hunni in Italiam irrunt, namq; depredantur, ali[illegible] ptis. Diuinitus partim fame, partim morbo quodam plagis [illegible]tur. Iuſſu Martiani ab Aetio duce cæduntur. in ſedibus ſuis coacti [illegible] mox Attila moritur. Thuriſmundus Rex Gothorum a Theodorico [illegible] cui Theodoricus ſucceſſit in regnum. III. Regni Martiani [illegible]tur Pulcheria. Aetius Dux & Patritius fraudulenter à Valentiniano [illegible] u propria occiditur.

[illegible] anno Principis Martiani a duobus Barbaris Aetii familiaribus Va[illegible] Imperator occiditur. Poſt quem mox Maximianus * ex Coſulibus XLIIII. [illegible] Auguſtus appellatur. qui quum Imperator factus, rel[illegible] ctam Valentiniani Ahi[illegible] vxorem. Maximianus q[illegible] o re[illegible] ſui menſe in vrbe Roma tumultu militari [illegible]. * ex conſul.

Eo ipſo anno Auitus Gallus ab exercitu Gallicano primo Toloſæ, dehinc apud A[illegible] Auguſtus appellatus Romam pergit. Obtenta Monarchia per Auitum, qui à Romanis euocatus & ſuſceptus fuerat Imperator, Gaiſericus ſollicitatus, priuſqua Auitus Auguſtus fieret, Romam ingreditur, direptiſq; opibus Romanorū Carthaginem redit, [illegible]ctam Valentiniani & filias duas Aetii, filium Gaudentium ſecum ducens.

Legati a Martiano pro amicitia mittuntur Imperatori, & ſic Martianus & Auitus concordes principatu Imperii Romani utuntur. Sueui Carthaginenſem regionem, quam Romanis reddiderant, deprædantur. Sueui Tarraconenſem prouinciam vaſtant: Theodoricus inita fide cum imperio Sueoos legatos mittit, vt ſe à prouinciis, quas inuaſerant amouerent. Conſilio & conſenſu Auiti Imperatoris Theodoric⁹ Rex contra Sueuos mouet exercitum, & in Tarraconenſem Campaniam ſuper Vrbicam fluuium eum Richario rege Sueuorum conſligit certamen plurimiſq; Sueuis extinctis, ipſo rege placaro Gallicias fugaciter fertur aggredi. ipſoq; itinere Theodoricus Gothos, qui in Spanijs conſedebant, vaſtauit & captiuitate multas diripuit ciuitates, ſanctaſq; Baſilicas effregit. Richarius ad locum, qui Portugalæ appellatur, profugus Rex a Theodorico captus ducitur, & in cuſtodiam redigitur. Sueui oblito regno [illegible] Theodorico: ibiq; regnum eorum deſtructum eſt. Auitus Imperator legatū ad Theodoricum cum ſacris muneribus mittit, nuncians in Conſeca cæſum multitudinem Wandalorum.

Auitus de Italia ad Gallias Arelatum ſeceſſit. Orientalium naues Iſpalim venientes pro Martiano exercitum cæſum nunciant.

Occiſo Richario Rex Theodoricus de Galliis ad Luſitaniam venit. Sueui denuo Regem Aldra ſibi conſtituunt. Theodoricus Emeritam deprædari molitus.

Auitus, qui a Wandalis, Gothis & Gallis factus fuerat Imperator, Gothorum [illegible] deſtitutus auxiliis, imperio caret & vita. VII. anno imperii ſui m[illegible]tur.

Roma [illegible] XLIV Maiorianus in Italia & Conſtantinopoli Leo Auguſti appellantur.

Theodoricus aduerſis ſibi nuntiis territus mox propter dies Paſchæ de Emerita [illegible] Gallias repetens. Partem earum, quarum habebat multitudinem [illegible] [illegible] cum ducibus ſuis ad campos Galliciæ dirigit: qui dolis & periuriis [illegible] Sueuos qui remanſerant, ſe in conſulto expeditionem ingrediuntur, pace [illegible] perfidiæ. Nec mora illic cæditur multitudo Romanorum. Sanctæ effringuntur Eccleſiæ. ſacer omnis ornatus & uſus auferetur: Epiſcopi & Clerici capti [illegible] [illegible] dantur incendio.

Agiulfus, dum regnum Sueuorum ſperat, Portugalæ moritur Sueui in ſolitam [illegible] regionem Galliciæ adh[illegible] fluuio [illegible] circa littora manentes [illegible]antur. Gothicus exercitus à duce ſuo Cyrola ad Theodoricum Regem in Sp[illegible] ad Bæticam.

Theodoricus duce ſuo Sunnerico exercitus ſui aliquantam partem ad Bæticam [illegible] Cyrola reuocatur ad Gallias, Sueui Luſitaniam cum Maldare Rege, & al[illegible] cum [illegible]ndo Gallæcias deprædantur. Heruli ad Bæticam pertendentes Maldra [illegible] Sen[illegible] fratrem [illegible] terficiunt, & Portugalæ caſtrum inuadunt. Legati a Maiorano Aug[illegible] & Theuderico Rege pro pace inter ſe ineunda ad Sueuos & Wandalos [illegible].

Anno IIII. Regni Maioriani Maldras Rex iugulatur, menſe Maio. Maiorian[illegible] petator Hiſp[illegible]nias ingreditur ad Carthaginenſem prouinciam pertende[illegible]s. Nau[illegible] ad tranſiendum aduerſus Wandalos præparari iubet, quas Wandal[illegible] [illegible]ipi[illegible]nt. Ma[illegible]rianus Imperator ſua ordinatione fruſtratus Italiam repetit. Gothicus exercitus a S[illegible]nerico & Nepotiano comitibus emittitur. Sueuos deprædantur. A Theodoric[illegible] [illegible]ti ad Sueuos veniunt, & recurrunt. Theodorici legati ad gentes pacem poſtula[illegible]m qui ierant, ea obtenta reuertuntur.

Maioriani V. anno Regni Gaiſericus Rex à Maioriano Imperatore [illegible]acem per l[illegible]gatos poſtulat. Maioriano de Galliis Romam redeunte, Romano imp[illegible]io vel res neceſſarias ordinante, Richimerus Sueuorum conſilio fultus fraude eu[illegible] [illegible]e [illegible].

ROMANORVM XLV. Seuerus a Senatu Romæ Auguſtus appel[illegible] [illegible]no imperii Leonis V. Airepennus Gallus comis & ciuilis inuidus Aegidio inſignis inimicus Gothorum fœdere Narbonam * tradebat Theodorico. Menſe Iulio in Gallia coruſcatione villæ exuſtæ, greges ouium concrematæ, fame conciſæ: pluuiæ de cœl[illegible] m[illegible] [illegible]æ cadu[illegible]. Duo adoleſcentes carne inuicem ſolidata adhærentes ſunt mortui. In Armen[illegible] cana prouincia Fridericus frater Theodorici regis inſurgens cum his cum qu[illegible]bus fi[illegible]e[illegible]ar ſuperatus occiditur. Luna XV. tunc conuerſa eſt in ſanguinem. In ſpecie Lunæ V. Sol ab hora tertia uſq; in horam nonam obſcuratus eſt. Wandali per Marcellinum in Sicilia cæſi effugantur. Ægidii Comes veneno periit.

* tradit.

ROMANORVM XLVI. regnauit ANTHEMIVS. Romæ Auguſtus appellatur.

Anno Leonis imperii II. expeditio ab Africa aduerſus Wandalos ordinatur. Per Theodoricum Salla legatus mittitur ad Remiſmundum regem Sueuorum. qui reuerſus eum à fratre ſuo Theodorico nunciat interfectum. Gothi qui inter Wandalos miſſi fuerant ſupradicta expeditione Romam perterriti reuertuntur. Conimbra ciuitas in pace decepta, domibus deſtructis cum aliqua parte murorum, habitatores capti atq; diſperſi; & regio deſolatur & ciuitas.

Anno II. Anthemii in medio Toloſæ ciuitatis ſanguis erupit de terra, & tota die fluxit, ſignificans Gothorum dominationem ſublatam, Francorum adueniente regno. Exercitus Leonis aduerſus Wandalos cum tribus Ducibus deſcendit. Richemer[illegible]s gener Anthemii imperatoris ex Patritio Cæſar factus, adſatim degradato ſoceru[illegible] [illegible] priuatam vitam illum adegit, filio eius occiſo. Aduerſus Romanorum imperium c[illegible]nuenere Wandali conſulentes Gothis, vt eodem tempore hoſtium legatos deterrentem partem etiam Luſitaniæ deprædentur. Richemundo cum Sueuis ad Imperatorem tranſeunte; duriſſimus extra ſolitum hoc eodem anno hibernus hyemis, æſtatis, autumni, fructuumq; mutatione diffunditur. Temporibus imperatoris Honorii regnũ Gothorum poſt captam Romam Gaiſerici diuiſione partitur. & qui in Italia conti*derunt, ditioni imperii ſe tradunt. Reliqui Aquitaniam prouinciam cum ciuitate T[illegible]loſa eligentes ſedem, Regem eligunt Athaulfum. Poſtea, vt ſupra confirmant, a Gothis regnatum eſt.

* in v. c. Hiſtoria.

CHRONICI IDACII FINIS.

Deſcriptum ex Chirographo Friderici Lindenbruch Hamburgenſis, qui Lutetiæ exſcripſit ex veteri codice.

* Vera ſcriptura huius nominis erat Ithacius Ἰθάκιος, quo nomine Epiſcopum memorat Hieronymus. Sed ex Ithacio Idacius factum. dictio huius ſcriptoris barbara eſt, vt apparet .... velit, magis ſuſpicari poſſum quam intelligere. Errores non pauci in hiſtoria Romana, vt in obitu S. Martini Turonenſis: in aliis, quæ non referam. Attribuit legum emendationem Theodoſio ſeniori: quod erat adſcribendum iuniori. Quia tamen quædam habet, quæ alibi non reperies, de Gothi[illegible] & Sueuis, & præterea quia commendatur ab Iſidoro: deniq; quia continuat Hieronymum, hunc ſcriptorem omittere nobis religio fuit.

DIVI EVLOGII CORDVBENSIS

Martyris, Doctoris, & electi Archiepiſcopi Toletani opera.

STVDIO ET DILIGENTIA ILLVSTRISSIMI ac Reuerendiſſimi Domini Petri Pontii Leonis à Corduba Epiſcopi Placentini, ſummiq; fidei Chriſtianæ per regna & ditiones PHILIPPI II. Regis Catholici Inquiſitoris reperta:

EIVSDEM SANCTISSIMI MARTYRIS VITA per Aluarum Cordubenſem ſcripta Cum aliis nonnullis Sanctorum Martyrum Cordubenſium monumentis.

OMNIA AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS Regii Hiſtorici ſcholiis illuſtrata, eiuſq; cura & diligentia excuſſa.

Operum Catalogus ſequitur poſt præfationem.

OPus hoc nunc ex vetuſtate nouum, iam olim editum à beatiſſimo Martyre Cordubenſi Eulogio de vitis Martyrum eiuſdem Patriciæ ciuitatis: noſtris vero temporibus nouiter repertum, & ab innumeris mendis tineiſq; vindicatum, ab Illuſtriſſimo Domino Petrô Pontio Leone Pontifice Placētino ex eadē ciuitate oriundo, Scholiis vero mirifice illuſtratum ab eruditiſſimo viro Ambroſio Morali Regio ... eloquentiæ magiſtro olim primario in Academia Complutenſi: ſuſcepi examinandū, de mandato præſtantiſſimarum virorum ſupremi ſenatus Domini noſtri Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici. Mihi vero altius rem totam expendenti videtur in primis doctrinam ſanctiſſimi Martyris Eulogii ſummam, & ſummo Martyre dignam redolere ſanctitatem. Deinde vero grauiſſimi Epiſcopi Placentini labores, ſummā grauitatem, & de doctrinis antiquorum præclare meritam præ ſe ferre. Tandem tertio; in laboribus Ambroſianis admiror incredibilem eruditionem & pietatem in viro, alioqui eruditiſſimo & prorſus pio. Et non ſolum de ſua patria (hoc eſt Corduba) ſed de vniuerſo Hiſpania, & de Hiſpaniarum vniuerſis Martyribus, ſi mihi fides, immo ſuis præclaris lucubrationibus adhibenda eſt, bene merito. Atque adeo cum res ſalua ſit, & hoc volumine munda ſint omnia, poterit liber hic ad patientiam comparandam appoſitiſſimus, merito typis mandari, & in publicam vtilitatem efferri: vtpote in quo nihil ... abſonum, nec Chriſtianis moribus aduerſum, ſed ſumma ſanctitas in Diuo Martyre, ſumma grauitas & ſcientia in huius operis repertore Placentino Prælato, ſumma demum eruditio, diligentia, & pietas in regio hiſtorico Ambroſio digniſſimo Scholiaſte, luce clarius inueniuntur. Cuius rei gratia cum noſtræ paruitatis hoc ſit de tanta re vtcumque iudicium & cenſura, nomen noſtrum neceſſarium duximus, in ſignum veritatis apponendum, in noſtro Regali Cœnobio ſanctæ Mariæ de Horta, ſacri ordinis Ciſtercienſis, Anno Virginei partus, orbiſque reparati, M D LXXII. 15. Kalendas Nouembris:

Fr. L. Eſtrada, Abbas Horta:

Yo he viſto lo que [illegible] las antiguedades de la ciudad de C[illegible] me ſe cometio, y eſta muy d[illegible] y d[illegible] excelentemente eſcrito, y aſſi [illegible] de [illegible] y eſte es mi parecer, y lo firme de mi nombre. En Madrid el [illegible] de [illegible] 1573.

C[illegible]onino c[illegible]

AMBROSIVS MORALES AD LECTOREM.

DVm diui Eulogij editio poſt cenſuras Regij ſenatus iuſſu iam latas, de [illegible] in d[illegible]m differtur. mors Illuſtriſsimi Petri Pontij Epiſcopi Placentini interuenit, [illegible] qua[illegible]nta cum bonarum literarum per Hiſpaniam iactura, non e[illegible]t huius loc[illegible] [illegible]e. Ibi me, qui orbata ſuo patrono ſancti Martyris opera grauiter dolerem, [illegible] laborem ſubire neceſſe fuit: vt induſtria, diligentia & impenſa etiam no[illegible] excuderentur. Cum interim Deo Opt. Max. ingentes gratias agerem, qui hunc eximium [illegible] bo-rem totam integrum noſtrum eſſe voluerit: & illam noſtram innatam penitus propenſi[illegible]nem, qua eius munere vehementius in ſenectute incitamur, & plane incendimur, vt omnes Hiſpanos Diuos, quorum iam vitas, quantacunque potuimus diligentia perſcrip[illegible]imus, ad Dei gloriam [illegible] patriam noſtratium exemplum illuſtremus: in Diuo Eulogio plenius prom[illegible]erit exercere & impendi. Nihil enim iam hic ferme alienum, præter inuentionem codi[illegible]is quod maximum certe fuit) ſupereſt. Quocirca nos nihil prorſus de Illuſtriſsimi Placentini E[illegible]i memoria [illegible] laude voluimus deperire. Præfationes, quæ antea fuerant, noſtram ad ipſum epi[illegible]ſtolam, cæteraque omnia, ad eius famam & gloriam ſpectantia, intacta reliquimus.

EL REY.

POR quanto por parte de vos Ambroſio de Morales nueſtro Coroniſta nos f[illegible] hecha relacion, diziendo, que por parte del reuerendo in Chriſto padre dom P[illegible] Ponce de Leon Obiſpo que fue de Plaſencia e Inquiſidor general en eſtos nueſtros reynos, ſe preſento ante los del nueſtro conſejo vn libro de las obras de ſan Eulogi[illegible] mart[illegible]r de Cordoua, y ſe pidio licencia para lo imprimir, y ſe auia cometido el examen dela fray Luys de Eſtrada, abad que al preſente es del moneſterio de Huerta, y a Geronymo de corita nueſtro ſecretario, y auian dado ſu aprouacio. Y eſtando en eſte eſtado, murio el dicho obiſpo, ſin hazer memoria en ſu teſtamento del dicho libro, ni de ſu impreſsion. Y ſus teſtamentarios, ſiendo [illegible]no dellos, ſuſtituido por el licentiado Andres Ponce de Leon del nueſtro conſejo, no querian p[illegible]ſ[illegible]ra delante con la impreſsion a coſta de la hazienda del dicho obiſpo, por iuſtas cauſas que les m[illegible]ian. Y ſiendo eſto anſi, auiades pedido a los demas teſtamentarios, que atento el mucho prouecho [illegible] no, que de publicarſe el dicho libro ſe eſperaua, y a lo mucho que vos auia des trabajado e[illegible] dole ſcholias, illuſtrandole, y annadiendole coſas dignas de ſu compannia: os dieſſ[illegible]n el [illegible] dicho obiſpo, y ſu poder para imprimirle, por ſer los dichos teſtamentarios [illegible] que [illegible] podian Los quales os paſſaron el derecho, y dieron el dicho poder, como por vna eſcritura parec[illegible] de hezistes preſentacion, ſuplicandonos, os mandaſſemos dar licentia y priuile[illegible]io para imp[illegible]ir el [illegible]cho libro, porque en ello ſeria ſeruido nueſtro Sennor, o como la nueſtra mer[illegible]ed fue[illegible] qual [illegible] por los del nueſtro Conſejo, por quanto en el dicho libro ſe hizo la diligencia, [illegible] la prematica por nos agora nueuamente fecha ſobre ello, diſpone [illegible] fue acordado, que deui[illegible]mos [illegible] dar [illegible] nueſtra cedula en la dicha razon, e nos touimoslo por bien. Y por la preſente vos [illegible] tra y facultad, para que vos o la perſona, que para ello vueſtro poder vuiere, y no otra per[illegible]na [illegible]na, podays hacer imprimir y vender el dicho libro, que de ſuſo e h[illegible]ze mencion, en [illegible] reynos de Caſtilla, por tiempo y eſpacio de diez annos, que corren, y ſe [illegible]nent an de[illegible] el dia de la [illegible] deſta nueſtra cedula. So pena que qualquiera perſona o perſonas, que ſin tener para ello vueſtro [illegible]oder, lo imprimieren y vendieren, e hi[illegible]ere imprimir y vender, pierda[illegible] la impre[illegible]o que hi[illegible] [illegible] diere con los moldes y aparejos della, y mas incurran en pena de cinquenta mil marauedi[illegible] por [illegible] vez que lo contrario hizieren, la qual dicha pena ſea la tercia parte para la perſona que lo acuſar[illegible] y [illegible] tercia parte

era parte para el iuez que lo ſentenciare y la otra tercia parte para la nueſtra camara y fiſco. Cõ tanto que todas las vezes que vuiere [illegible] hazer imprimir el dicho libro, durante el dicho tiẽpo delos dichos diez annos, le traya al nueſtro Coſejo [illegible] ecõ el original, que enel fue viſto, que va rubricado cada plana y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada nueſtro eſcriuano de camara, de los que reſiden enel nueſtro Conſejo para que ſe vea ſi la dicha impreſſion eſta conforme a el, y ſe os de licencia para lo poder vender, y ſe taſſe el precio, a como ouieredes de vender cada volumen, ſo pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nueſtro reynos. Y mandamos a los de nueſtro Conſejo, y a otras qualeſquier juſticias deſtos nueſtros reynos, guarden y cumplan, y executen, y hagan guardar y cumplir y executar eſta nueſtra cedula, y todo lo en ella contenido. Fecha enel boſque de Segouia, a treze dias del mes de Iulio de mil y quinientos y ſetenta y tres annos.

YO EL REY:

Por mandade de ſu Mageſtad.

Antonio de Eraſſo.

YO Iuan Gallo de Andrada ſecretario del Conſejo de ſu Maieſtad, doy fe, que por los ſennores del Conſejo fue taſſado el libro intitulado, las obras del martyr ſanto Eulogio, que ſu Mageſtad dio licencia para lo imprimir a Ambroſio de Morales Coroniſta de ſu Mageſtad en ſeys reales cada volumen en papel: y a eſte precio, y no mas, dieron licencia que ſe venda el dicho libro. Y mandaron, que eſta taſſa ſe ponga al principio del. Y para que dello conſte, di eſta fe firmada de mi nombre, que es fecha en la villa de Madrid a diez y ocho dias del mes de Marco, de mil y quinientos y ſetenta y quatro annos.

Iuan Gallo de

Andrada.

PHILIPPO SECVNDO REGI CATHOLICO, REGVM OMNIVM MAXIMO, ET POTENTISSIMO,

PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA, EPISCOpus Placentinus, Summus per eius regna & ditiones fidei Chriſtianæ Inquiſitor, ſalutem & veram felicitatem.

INTER multas, præclaras, Chriſtianoque principe digniſſimas virtutes, quibus Catholici cognomen & merito retines, & perpetuo tueris, Philippe Maxime, illud vnum cum ingenti lætitia & vere cœleſti gaudio Hiſpani tui ſuſpicimus, & ſemper recolimus: quod inter grauiſſimas tot regnorum regẽdorum curas, belli paciſque varias ſollicitudines, noſtratium ſanctorum gloriæ & venerationi ſemper ſtudes, incenſaque in ipſos deuotione, eo mira prouidentia magnoque ſumptu iugiter incumbis. Et lõgum ſit huius tuæ in Hiſpanos diuos religionis & obſeruantiæ teſtimonia celebrare. Pauca percurram. Magnificentiſſime transferendis illorum corporibus, & qua decentia ſepulti vbique ſint, quaque veneratione eorum cultus vigeat, miſſa etiam ad id ipſum legatione pientiſſima, perquirendo & intelligendo: publicam etiam inter diuos relationem ab ſummo Pontifice expetendo, hanc pietatis tuæ partem abunde teſtaris. Illud vero vnum in hoc genere præterea eſt, quod ego præcipuum admiror, & publicæ vtilitatis ergo exultanter reputo. Scripta Hiſpa-

norum ſanctorum diligenter vndique conquiſita, & ex miſera obliuione extracta, vt integra, emendata, ſcholiis aucta, & debito ſuo nitori reſtituta in vulgus exeant, non ſolum cupis & iubes: ſed eruditiſſimis hominibus ea cura ſemel iam demandata, Maieſtas tamen tua neque prouidentiæ, neque liberalitati interim parcit. Quæ tua in tanta Celſitudine inſignis religio & pientiſſimæ prouidentiæ voluntas, vel eo magis me delectat, & vt inde gratias Deo Opt. Max. ingentes referam, cogit: quod eodem ego iam olim deſiderio flagrauerim, ſanctorum noſtratium multa ſcripta vndique ex vetuſtis bibliothecis congregauerim, & munus tandem hoc, quod hic ſupplex offero, ſacro iſto tuæ Maieſtatis ſtudio, & ſancta propenſione digniſſimum comparauerim. Diui enim Eulogii Cordubenſis Martyris doctoris, & electi Archiepiſcopi Toletani opera nunc primum in lucem eruta tibi (Princeps ſanctorum Hiſpanorum, & hac præſertim ex parte amantiſſime) offerimus, quæ non dubito, quin futura ſint gratiſſima. Vnum enim tantummodo Martyris nomen auditum, ſcio quam Maieſtati tuæ futurũ ſit iucundũ & venerandũ. Quid ſi pauliſper libeat recolere, Martyris ardorẽ in his ſuis ſcriptis mirifice expreſſũ? Quid ſi ipſum met rediuiuũ, loquentẽ, & docentem, adhortantem ad te venire putes? Quid ſi delituiſſe per ſeptingentos & eo amplius annos hæc martyris opera, ſpemque omnem penè ablatam eorum reperiendorum fuiſſe cogites? Ea præterea, quæ his ſanctiſſimi Martyris ſcriptis continentur, eiuſmodi ſunt: vt ab quouis homine ſcripta plurimi profecto fierent, & magni cuiuſdam theſauri loco inuenta haberentur. Etenim quinquaginta ferme noſtratium Martyrum vitas & paſſiones, quorum aliunde præter nomen nihil ferme habebamus, ab Hiſpano homine, qui ipſe pene omnibus interfuerit, luculenter ſcriptas & plene traditas, quanti inter Hiſpanos fieri æquum fuerit? Martyr præterea de Martyribus, Martyrum doctor de diſcipulis Martyribus teſtis oculatus ſcripſit. Hæc vt nemo digne poſſit æſtimare, ita te, Principem, vere Catholicum, vere auguſtiſſimum, & in hoc ipſum ſtudio & religioſa cura incũbentẽ, grato animo, vti decet, excepturũ & veneraturũ apertè intelligimus. Et reliqua quidẽ D. Eulogii, præter Martyrum hiſtoriã, opera, eiuſmodi eſſe, lector, plane intelliges: vt præterquam quod hiſtoriæ eiuſdem maxima ſunt adminicula, flagrantiſſimum Martyris pectus vndique ſpirare, & viuam quodamodo eius imaginem exprimere videat. Hic vero theſaurus ideo mihi diuina benignitate videtur oſtenſus, vt Cordubenſis ciuis, Cordubenſem Martyrem inuenirem, Maieſtatiq; tuæ oblatum, meæ ciuitati, & orbi Chriſtiano ſub tuo nomine felicius communicarem. Codicem horum operum miræ vetuſtatis, & D. Martyri, vt credi poteſt, coetaneum Gothicis literis in membrana deſcriptum ex Bibliotheca ſanctæ Ouetenſis Eccleſiæ habuimus: quo nimirum cum ſancto eiuſdem martyris corpore Corduba, non multo poſt ipſum coronatum, fuerat delatus. Quo nomine ſanctæ eidem Eccleſiæ plurimũ debet Hiſpania, cum opulentiſſimum theſaurum per ſexcentos & eo amplius annos ſeruauerit, & nunc oportuno tempore benigne mihi, & per me omnibus comunicauerit. Verum vt alia omnia Cordubenſes ciui noſtro ſanctiſſimo præſtaremus, opportune preſto fuit Ambroſius Morales Cordubenſis, tuus, Rex potentiſſime, Hiſtoricus, q. D. Eulogii opera omni ex parte illuſtraret, & ſcholiis plane neceſſariis locupletaret. Idem etiam quædam de aliis Cordubenſibus Martyribus paulo poſt tempore ob Chriſti fidem interfectis, noua, & nunc primum adinuenta ſuperaddidit. Accipe igitur, Philippe Regum Maxime, D. Eulogium vere tuum, in Hiſpania tua natum, edoctum, Martyrum ibidem Doctorem & inuentorem, & demum Martyrem.

Illuſtriſ-

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. PETRO PONTIO LEONIS A CORDVBA EPISCOPO PLACENTINO, SVMMO CHRISTIANÆ FIDEI PER REGNA ET DITIONES PHILIPPI SECVNDI REGIS CATHOlici Inquiſirori, diuinæ legis & ſacrorum canonum conſultiſſimo, humaniorum ſtudiorum amantiſſimo:

AMBROSIVS MORALES CORDVbenſis Regius Hiſtoricus, ſalutem plurimam reuerenter dicit.

PER Multum Tibi, Præſul Illuſtriſſime, multis nominibus ſe debere Corduba noſtra ſemper fatebitur. Cùm enim eius gloria, quæ quam plurimis naturę bonis extollitur, ciuium tamen clariſſimorum multitudine & ſingulari celebritate maiorem in modum præcellit, præclara ſemper & ſublimis extiterit: amplitudo tua ſuo ſplendore, morum ſanctitate, doctrina, & celſis magnarum virtutum meritis, vt maxime hoc noſtro tempore ſit inclyta perfecit. Eum namque te ciuem præſtitiſti, qui patriæ clariſſimæ, & magnorum virorum fœcundiſſimæ eximio decori & ornamento eſſe poſſis. Vt enim nobilitatem tuam, & generis claritatem pretercam (quanquam quicquid penè claritatis in duabus magnificentiſſimis ciuitatibus Cordubenſi ſcilicet & Hiſpalenſi ſeorſum prænitet, in tuis parentibus coniunctum præfulſerit) illud quod vere tuum eſt, oculatus ab infantia penè tua teſtis proſequar. Educatus à teneris ſanctiſſimè apud D. Petrum Pontium patruum tuum Cordubenſis Eccleſiæ Primicerium & canonicum: cuius egregias virtutes vitæque probatiſſimæ exempla nunquam noſtra ciuitas deſinet cum ſancta quadam admiratione recolere: Latinæque linguæ cognitione iam imbutus, Salmanticam maioribus ſtudijs imbuendus, eiuſdem clariſſimi viri cura & ſumptu tranſmitteris. Sacrorum ibi canonum inſtituta, ſanctorumque patrum conſulta in primæua adèo ætate feliciter perdidiciſti: vt cum publica ſtudiorum tuorum experimenta & veluti ſpecimina, de gymnaſij illius more præberes, peritiam tuam omnibus admirantibus, etiam nondum confirmata ætas eſſet ſtupori. Quod etiam in magnis tuis, ſed admodum precocibus honoribus, magiſtratibus & dignitatibus mox contigit. Electus namque ab Imperatore Carolo. V. Cæſare in auguſtiſſimum, ac ſupremum, vti vocant, ſanctæ Inquiſitionis Senatum: cum collatum homines eum honorem merentiſſimo gratularentur, iuueni admodum contigiſſe admirabantur. Eadem virtutis, doctrinæ, ac meritorum celeritate feſtinans, Epiſcopus Ciuitatenſis crearis. Cumque in ea dignitate, in Tridentino concilio, & in cenſura Vallis Oletani conuentus, alijſque grauiſſimis Hiſpanæ reip. negotijs prudentiſsimè amplitudo tua ſe gereret: ab Philippo ſecundo Rege catholico in Placentinum epiſcopatum, maioris præmij, & amplioris in Dei Eccleſia fructus ergo euehitur. Et vt dignus tandem amplitudinis tuæ, atque præſtantiæ cumulus accreſceret: nuper in ſummum fidei catholicæ Inquiſitorem ab eodem Rege catholico delectus fuiſti. Cuius magiſtratus dignitate nihil habet Hiſpania noſtra ſanctius, magis auguſtum, aut venerandum. Hæc tuam dignitatem, Præſul clariſsime, cum magnoopere adaugeant: Cordubam pariter noſtram tali alumno iure optimo gloriantem, plurimum nobilitant. Illud verò quantum veræ gloriæ patriæ noſtræ accumulat? Quod in hac ſublimioris digni-

tatis magnitudine, in hoc clariſſimo ſortunarum & ſplendoris faſtigio, amatas olim, & diutiſſimè cultas bonas literas tanto ſtudio retines, tanta aſſiduitate frequentas: vt ſi ſola ea laus infimo homini, & vulgari contingeret, multum commẽdationis promeritus iure optimo videretur. Illud etiam inſigne & ampliore dignum laude in tuo hoc bonarum literarum amore reſplendet, quod non ſui vnius commodis, aut voluptati præſtantia tua vult inſeruire ſua ſtudia: ſed omnibus in commune prodeſſe cupit. Proinde cùm in conquirendis, & vndiquaque perueſtigandis ſanctorum Hiſpanorũ libris multum curæ, diligentiæ & ſumptus etiam ſemper repoſuerit: quis non videt publicæ ipſam vtilitatis cauſa in hoc genere tantoopere elaborare? Nam opes has auidiſſimè congeris, ſed in omnium mox vſum profuſurus. Multa hoc ipſum propediem teſtabuntur: nunc vnus D. Eulogius, amplitudinis tuæ induſtria repertus, & veluti è ſepulchro in vitam reuocatus, abunde manifeſtat. Quamuis namque ſancti huius martyris opera in publicum efferendo, typisq́ue euulgando Cordubæ noſtræ præclarum hoc munus deſtinaueris, eidemque vni veluti tribueris: quandam tamen inde vtilitatem tota Hiſpania, atque adeò exteræ nationes conſequuturæ ſint: pij homines, & meliorum ſtudiorum amatores tanto Chriſtianæ opulentiæ theſauro dites, tanti boni magnitudine fruentes, melius poſtmodum prædicabunt. Cum vero me tua amplitudo partem eius præclari laboris ſubire voluerit, cum eiuſdem D. Eulogij operibus emendandis, ſcholijs illuſtrãdis, & demum ædendis præeſſe iuſſit: eo nomine ingẽtes tibi gratias ago. Summi enim beneficij loco duco, ſanctiſſimo martyri qualicunq; mea opera inſeruire, gloriæq; Cordubenſis hic aliqua ex parte veluti ſabrum eſſe. Et tametſi neutrum nõ ſine ingẽti labore poſſem perficere: vtrunq; cum ſumma iucũditate ad me recepi. Quid enim? ſanctiſsimo martyri, martyrum etiam multorum præconi, ingenij: doctrinæ & induſtriæ miniſterium, quod ſcio quam ſit exiguum, ſed qualecunque tamen id ſit, non lætarer exhibere? Iam verò Cordubenſem hinc gloriam augere, pręclarum munus, quod ea de cauſa eidem comparabas, locupletare, perpolire, & aliquantiſper illuſtrare non delectarer? Et quamuis Cordubæ noſtræ cauſa, cui tanta hinc gloria quærebatur, iucũdiſſimum mihi hoc ipſum acciderit: tũ etiam ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ (cuius maieſtas primatu totius Hiſpaniæ ſublimis, multis etiam alijs nominibus ſummã merito venerationem habet) dignitatem & ſanctum ſplendorem inde preterea ignoto antea & rediuiuo incremento exauctum delector. Ex iiſdem enim D. Eulogij operibus intelliget, ipſummet ſanctum martyrem antiſtitem ſuum fuiſſe, atque Vuiſtremiro ſanctiſſimo archiepiſcopo, & per vniuerſam Hiſpaniam celebratiſſimo ſucceſſiſſe. Horum duorum ſuorum præſulum, tanta gloria præcellentium, quemadmodum ante hac notitiam nullã habuerat: ita nunc habuiſſe magnoopere lætabitur. Ego verò vtroque nomine quicquid habui libens impendi, quicquid potui, propenſius contuli, Deo in primis authore, quem in hoc ipſum ſupplici prece obſecraueram. Id quale fuerit, labor ipſe noſter indicabit: vt hic commemorare opus non ſit. Tantum id ipſum Deo Optimo Max. in primis conſecro, D. Eulogio, & celebratis ab illo martyribus dedico, Cordubenſi gloriæ cœleſtibus emolumentis hinc adauctæ offero: & præſtantiæ tuæ, Antiſtes celeberrime, tuis auſpicijs, tuo etiam beneficio cœptum laborem, quantoopere potui, cumulatum refero. Vale, Præſul Illuſtriſſime, & hoc tuo tanto bono diutius fruere. Compluti anno Domini M. Dlxxij. Menſe Nouembri.

OPERVM INDEX.

Cum in vetuſto exemplari operum ſeries præpoſtera & admodum perplexa haberetur, iuſtis de cauſis in hunc modum viſum eſt ipſam dirigere.

Vita S. Eulogij, per aluarum Cordubenſem ſcripta.

Hymnus & epitaphia eiuſdem martyris, eodem authore.

Diui Eulogij libri tres de martyribus Cordubenſibus, Memoriale martyrum ab authore nuncupati.

Apologeticum eiuſdem pro geſtis ſanctorum martyrum Cordubenſium.

Exhortatio eiuſdem ad martyrium, duabus virginibus Floræ & Mariæ, iam in carcere pro Chriſti confeſſione comprehenſis ſcripta.

Eiuſdem epiſtola ad Wilieſindum Pompelonenſem Epiſcopum: in qua peregrinationem ſuam in Galliam commemorat.

Item epiſtolæ aliquot eiuſdem martyris.

Coronidis loco adiecta ſunt, quæ aſſequi vndecunque eruta potuimus de S. Pelagio, S. Eugenia, S. Dominico Sarraceno, cum multis eiuſdem ſociis martyribus, non multis annis poſt Eulogium Cordubæ ob Chriſti fidem coronatis.

Multa etiam de Cordubæ antiquitatibus ad finem libri cum chronologia adiecimus.

DE VOCABVLIS FICTIS ET NOVATIS, ET Toto D. Eulogij ſermone.

Diui Eulogij ingenium quantum fuerit, quanta doctrina excultum, ipſius opera plene ſatis edocebunt. Inſignem præterea ſacrarum literarum peritiam cum multis indicijs poſſis in ſancto martyre deprehendere, felix tamen in explicandis & ex profeſſo exponendis teſtimonijs, quæ adducit, dexteritas illam in primis declarabit. Stylus etſi pius ſemper & ſæpe ſuauis, longe inferior eſt tanta ingenij & natiuæ etiam eloquentiæ magnitudine: eamque ſentias multoties hac ope deſtitui. Degenerauerat nimirum iam vbique latini ſermonis præſtantia & puritas, eiuſque claritatem multæ ſordes obſcurauerant, & noſtræ clades apud nos magis obruerant. Vt potius in tam dira captiuitate & miſeria, quam per centum ac quinquaginta ferme iam annos tempore D. Eulogij perpetiebamur, laude dignum ſit, quod vir ſanctus præſtare in hoc genere potuit, quam culpæ imputandum, quod non eſt aſſequutus. Quendam etiam proprium & peculiarem ſtylum iam ſibi illa tempora effecerant, in quo laudis & gloriæ fuit eminere. Argutiam, ſubtilitatem, vehementiæ nonnihil, atque aliquem in rebus magnis ſublimitatis impetum, non poſſis non ſuſpicere. Sed verborum & totius ſermonis neglectu egregios conatus doleas retundi & obſcurari. Nos religione quadam reuerenter tacti, nihil emẽdare voluimus: tantum fictorum & nouatorum verborum & phraſeon catalogum hic apponere duximus neceſſarium.

Vna atque alia vice. Dico vobis in veritate. Hiſpaniſmi.

Monachorum vitam oblectans, pro oblectari vita monachorum. In ante. In amplius.

Conſultum gerens, pro conſulens, aut proſpiciens. Libri ſeries has cauſas innoteſcet, vt ſit actuũ.

Præconabile. Preconari. Paruipendulus. Glorioſiter. Deicola.

Deciſus, pro occiſus, aut obtruncatus. Itus pro itinere ſeu via. Et itum neutro genere pro meceſſu in Nonio Marcello reperitur.

Prophetiſmus, vt Chriſtianiſmus. Incultio, pro ruditate ſeu barbarie ſermonis.

Adepſit, pro adeptus eſt. Medie, pro mediocriter. Epiſtolatim, per epiſtolas. Lunatim, per ſingulos menſes. Metabulum, pro ſpatio. Victoriare.

Pauſare verbum, nam pauſam pro quiete antiqui dixere. Eremititas, pro eremo ſeu ſolitudine. Officioſitas, pro munere. Oramen, pro prece. Victimare, tanquam victimam offerre.

Soſpitare, ſalutare. Deliquium, pro peccato. Optio pro occaſione, item pro petitione. Vindicium, pro vindicta.

Graſſedo, pro craſſitudine. Sol, pro die. Multiplicus, pro multiplex. Verſibilitas, pro mutabilitate & inconſtantia. Inconuulſibiliter. Combinatus, pro tributus.

Iugitas, pro perpetuitate. Dibellio, pro rebellio. Poteſtatiue. Præſentialiter. Dulcoratus. Repriorans. Anticeps. Fulcimen. Noxietas.

Taxatum, pro narratum. Compactare, pro formare, & veluti fabre facere. Puſillitas, pro paruitate. Mundialis. Diſertitudo. Et quædam alia ad hunc modum.

Genera confuſa, caſus peruerſi, numeri in nominibus & verbis neglecti: & tota inde Latini ſermonis ſtructura diſſipata, deſcribentium, non authoris fuiſſe vitia, eſt manifeſtum. Idcirco nos omnia eiuſmodi emendauimus: cum in reliquis nihil nobis permiſcrimus.

QVI STATVS CHRISTIANÆ RELIGIONIS CORDVBÆ SVB ARABVM IMPERIO D. Eulogij tempore fuerit.

OCcvpata Ab Sarracenis Hiſpania, multis de cauſis Barbari victores Chriſtianis pepercerunt. Illudque eos in primis commouit, quod magnas lateque diffuſas Hiſpaniæ prouincias accolis ipſi implere non poterant. Vt igitur eſſent, qui agros colerent, conſueta mercimonia exercerent, & tributa principi perſoluerent: Chriſtianos in Hiſpania quoſcunque potuerunt, conſeruauere. Relictus iis fuit religionis cultus, templa multis locis intacta permanſerunt: libereque permiſſum, vt Chriſtiano ritu eadem frequentarent. Cordubæ vero maior Chriſtianorum numerus relictus, maiorem etiam religionis cultum retinuit. In vniuerſum namque ea ciuitas multis modis ab Mauris iam inde fuit nobilitata. Sedes regni totius, quæ Hiſpali paucis annis conſtiterat (referentibus Raſi & Ruderico Toletano Antiſtite in Arabum hiſtoria, quæ nondum eſt excuſſa) per Abdalazim Muçæ in Hiſpaniæ adminiſtratione ſucceſſorem eo fuit tranſlata. Ibi arcem, ibi templum, nunc etiam inter tot ingentia ædificia toti orbi admirandum erexerunt: ſcholas ibi philoſophiæ, & publica doctrinæ gymnaſia (vt eſt in Alfonſi regis hiſtoria, quam Generalem dicunt) eſſe voluerunt: & regni caput conſtitutam ſublimi vndique magnitudine & maieſtate extulerunt. Sed longum ſit, ſi omnia percenſere velim, quæ eo tempore ad Cordubenſis ciuitatis amplitudinem & maieſtatem collata ſunt. Verum enimuero quanquam quicquid Barbari poterant claritatis noſtræ vbi eo tempore certatim inferrent: multo tamen illam Deus Optimus Maximus maiori ſplendore inclytam eſſe voluit: cum captiuam, oppreſſam, & multis malis afflictam Chriſtianorum ibi Eccleſiam religionis cultu, fideique catholicæ amore maxime fecit excellere. Vt quæ martyrum cæde iam diu antea irrogata nobiliſſima fidei Chriſtianæ germina, & vberrimos fructus protulerat: nunc ſacri cruoris exundantibus riuis plenius imbuta, præſtantiorē ſibi gloriæ coronam in cœlis pararet, ciuibuſque ſuis firmum certumque apud Deum patrocinium maiori cumulo in omne æuum compararet. Id quale quantumque fuerit diuinæ largitatis beneficium, diui Eulogij libri fuſius & vberius declarabunt.

Corduba Maurorum regni ſedes.

Et quoniam Cordubam, cum imperij Arabici domicilio & ſede ibidem conſtituta, ſumma omnia Hiſpaniæ iura tam ſacra quam prophana immigrarunt: Chriſtianæ religionis dignitas atque poteſtas, quæcunque fuerunt, eo etiam ex tota prouincia ſeſe tranſtulerunt. Non quod Toletana Eccleſia, vt fuit olim, & nunc quoque eſt, eo tempore totius Hiſpaniæ primas eſſe deſierit, caputque Chriſtianæ apud nos religionis haberi. Non quod metropolitanum ſuum Hiſpalenſem Cordubenſis Eccleſia non agnoſceret. Sed quia tyranni cum omnia poſſent, & ad ſeſe omnia reuocarent: eo conuenire ad concilium reliquos antiſtites cogebant, ibique de quibuſcunque cuperent rebus & conſultare, & ſtatuere volebant. Indicio ſuo duo concilia Cordubæ per illa tempora congregata. Alterum, cuius D. Eulogius meminit, ab omnibus Hiſpaniæ metropolitanis cum ſubditis Epiſcopis celebratum: alterum, cuius in Sampſonis abbatis Cordubenſis, de quo ſuo loco dicemus, Apologetico mentio fit. Et quoniam hanc, quam dico maiorem poteſtatem miſerabili profecto de cauſa habere Cordubenſis Eccleſia videbatur: ideo multo plura ibidem templa, baſilicæ, monaſteria virorum ac fœminarum, & permanſiſſe, & denuo exædificata fuiſſe D. Eulogij ſcripta teſtantur. Operæpretium fuerit ad Dei omnipotētis gloriam catalogum hic iam ſacrorum locorum, qui Cordubæ fuere, ex D. Eulogij præſertim libris apponere. Et intra vrbem quidem hæc fuiſſe memorantur.

Concilia duo Cordubæ cõgregata.

Samſon Cordubẽſis.

Tẽpla Chriſtianorum Cordubæ.

Sancti Aciſcli martyris Cordubenſis baſilica, vbi ſanctum eius corpus requieſcebat.

Sancti Zoyli martyris Cordubẽſis baſilica, in qua ſanctum eius corpus erat tumulatū.

Sanctorum trium martyrum Cordubenſium Fauſti, Ianuarij, & Martialis baſilica, vbi eorundem cineres aſſeruabantur. Huius templi mentio etiam eſt in priſcis annalibus, quos initio liber ille Compoſtellanus habuit, de quo in Dominico Sarraceno martyre dicemus. Ibi ita legitur, Era M.xxxiij. Octauo Kalendas Ianuarij captus, & lanceatus fuit Comes Garſia Fernandi à Sarracenis, inter Alcocer & Langa in riba de Dorio. Et quinta die mortuus fuit, & ductus ad Cordubam, & ſepultus in Sanctos tres, & inde ductus fuit ad Caradignam.

Baſilica

Baſilica ſancti Cypriani.

Baſilica ſancti Geneſij martyris.

Sanctæ Eulaliæ virginis & martyris baſilica, quæ ex 10. cap. lib. 3. Mem. Sanct. aſtrui non poteſt intra Cordubam fuiſſe.

EXTRA VRBEM.

Sancti Chriſtophori martyris monaſterium, vrbi trans flumen propinquum, in parte Meridiana.

Cuteclarenſe monaſterium in montibus vrbi vicinis, diuæ Mariæ virgini ſacrum.

Tabanenſe cœnobium, ipſo diui Eulogij tempore conſtructum in iiſdem montibus.

Pilemellarienſe monaſterium ſancti Saluatoris: & ipſum etiam eodem tempore iiſdem in montibus conditum, cuius etiam hodie ruinæ viſuntur.

Armilatenſe cœnobium, ad Armilatæ fluminis ripam in montibus ſancto Zoylo dicatum.

Sancti Felicis martyris monaſterium in oppido Froniano eorundem montium.

Monaſterium ſancti Matrini in montibus ad locum Roiana.

Sanctorum martyrum Iuſti & Paſtoris cœnobium in montibus ad viculum Leiulenſe.

Palma oppidum, Annanellos vicus, & alia quædam oppidula, quæ nominantur, ſua templa habuere, inter quæ Colubris dictus vicus ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani habuit eccleſiam.

Fuit etiam prope Cordubam templum ſancti Sebaſtiani.

In his, atque aliis multis templis, quæ nominare diuus Eulogius non potuit, præterquam quod ſacra fierent, docendi quoque cura & erudiendi quamplurimos conſuetudo perſeuerabat. Id docet multis locis diuus Eulogius, & in eiuſdem vita Aluarus: vbi etiam apparet non vulgarem illum doctrinæ cultum, ſed ſupra captiuitatis & miſeriarum, in quibus degebant fideles, tempora præcellentem. Ipſa templa etiam intra vrbem ſuas turres, ænea ſua cymbala habuere, quibus Dei plebem aſſidue conuocabant. Et durat adhuc Cordubæ exiguum vnum, ab illis vſque temporibus, vt ſuo loco referemus, conſeruatum. Sacerdotes, monachi, ſacræ virgines, peculiari veſte, legitimoque cultu amicti, detonſi etiam in publico conſpiciebantur. Quæ omnia ex diuo Eulogio atque aliis duobus eiuſdem ſæculi ſcriptoribus, ſunt manifeſta. Neque ſine pretio tamen, & recentibus ſemper exactionibus, vt idem ſanctus martyr & alij tradunt, conceſſa fuere. Vnum illud tantummodo mortis etiam in terminatione fuerat Chriſtianis vetitum, ne pſeudoprophetam eorum Mahometum maledictis inceſſerent, aut legi ſuæ cum probro detraherent. Hoc vno fideles Chriſti abſtinerent, Arabum templa non intrarent, tributa perſoluerent: tuti, & pene liberi poterant permanere. Nam & Comitum dignitas ſemper Cordubæ inter Moçarabes perſeuerabat: vt ex Samſone Abbate, & Cypriani Cordubenſis epigrammatibus, per hæc ipſa tempora ſcriptis conſtat: & quod in diuo Eulogio legimus, publico exceptorum munere iidem fungebantur Chriſtiani, atque inter Tyrones Regios, de quibus ſuo loco dicemus, Regis annonis, vt ipſis ſancti martyris verbis vtar, veſcebantur. Et Samſon Abbas, cum de Seruando Comite initio libri ſecundi agit, aperte Comitatum Cordubenſem nominat. Vt intelligere debeamus, Gothorum more Comitem Cordubæ Moçarabibus Chriſtianis datum, qui eis præeſſet. Ius inter eos diceret, & controuerſias aliquas leuiores, neque ad publicam Regis maieſtatem, fiſcumve Regium pertinentes, decideret. Eius enim dignitatis Gothorum tempore, quod ex eorum legibus præſertim conſtat, hoc fuit proprium & peculiare, vt vrbes regeret: cum militiæ munia Duces imprimis obirent. Et inter ſacerdotes etiam præter abbates, qui, vt diximus, templis præerant, Archidiaconi, atque Archipreſbyteri nomen & dignitas perdurabat. Cyprianus enim in illorum ſuorum epigrammatum titulis Archipreſbyterum ſedis Cordubenſis ſe appellat. Archidiaconi mentionē ab eodem factam mox referemus. Illud etiam ſcitu dignum, in templis etiam noſtrorum publicas Cordubę bibliothecas fuiſſe: vt facile quiuis poſſit intelligere quanto doctrinę ardore noſtri flagrarent. Vnam ſcrinius etiam inſignem, quam in ſancti Aciſcli templo Adulphus Comes repoſuerit, idem Cyprianus Archipreſbyter longo epigrammate celebrauit. Alterius etiam meminit, quam ipſe Saturnino Archidiacono magna ex parte perſcripſit.

Martyrij eo tempore occaſio. *Comites Moçarabes Cordubæ.* *Seruandus Comes.* *Archidiaconus & Archipreſbyter Moçarabes Cordubæ.* *Bibliotheca ſancti Aciſcli.* *Adulfus Comes.* *Saturninus Archidiaconus.*

Sed enim, cum hæc ita ſint, Chriſtianorum tamen contactum referente diuo Eulogio, tamquam in ipſo contaminarentur, Sarraceni prorſus deuitabant: & ab illorum pueris noſtri indigna multa in publico patiebātur. Tributa vero grauiſſima fuiſſe,

Sarraceni quanto opere Moçarabes deuitarent.

idem ſanctus Martyr ingemiſcit, & illud in primis, quod ſingulis menſibus ſoluebatur. Nouis etiam tributis Chriſtiani Moçarabes onerabantur. Adeo vt de oblationibus omnium Eccleſiarum partem ſoluere, nouo tributo excogitato, cogerentur. Quod Samſon de Seruando Chriſtianorum Cordubæ Comite, ſed nefario homine loquens, his verbis deplorat. Exinde omnes baſilicas vrbis prædictæ tributarias fecit eſſe: & impurus hoſtis de puriſſimis oblationibus fidelium in vſus templi collatis Dominici, theſauros fiſci inhiatus eſt ampliare. Vt ſpoliando menſam Chriſti, & ditando palatia fiſci, videretur aquam ſitientibus auferre, & ampliſſimo maris ſinu infundere: ſicque actum eſt, vt venale ſacerdotium ſuſtinentes ipſæ baſilicæ, non more ſolito dignos recipere, & indignos queant ſacerdotes repellere. Et quæ ſequuntur. Hæc autem ſex vel octo ve annis poſt diui Eulogij martyrium facta fuiſſe, ſuo loco, plenius de Samſone agentes demonſtrabimus.

Moçarabes tunc Chriſtiani dicebātur, quaſi Muſtarabes, quòd mixti Arabibus degerēt. Rodericus archiepiſcopus Tolet. lib. 3. cap. 22.

CÆTERVM quamuis Chriſtianorum eccleſia Cordubæ congregata diui Eulogij temporibus, vt dicebam, in dira captiuitate tot tantiſq; ſolatiis templorum, monaſteriorum, doctrinæ, & exemplorum in ſanctiſſimis viris alleuaretur, vt non omnino capta, aut deſerta videri poſſet: illud tamen habuit verum ac ſolidum de diuina benignitate ſolatium, illo maiori beneficio magnam perſenſit Dei miſericordiam: quod multi ex ea martyres eo tempore prodiere, qui veram fidem in viuis ſua morte confirmarent: mortui etiam viuentibus ſuo patrocinio Dei clementiam propitiam redderent. Qui autem, quotque fuerint, diui Eulogij libri, & quæ his nos adiunximus, latius oſtendent.

AD LECTOREM.

Vius Diui Eulogij vitæ duo habuimus exemplaria. Alterum cum ſancti operibus in vetuſtiſſimo Ouetenſi ad finem cohærebat. Alterum mihi benigne commodauerat Michael Ruizius Açagra, ſereniſſimorum Bohemiæ Principum Rodulfi & Erneſti à ſecretis, adoleſcens ingenio & literis ornatiſſimus, & in perueſtiganda omni antiquitate ſtudij & diligentiæ ſingularis. Fuit is etiam codex literis Gothicis in membranis deſcriptus, & quod multis indiciis apparebat, itidem vetuſtiſſimus. Plura continet poemata, Dracontij nimirum de opere ſex dierum libros duos, cum diui Eugenij tertij Archiepiſcopi Toletani ſupplementis: Corippi grammatici Africani ad Iuſtinum Imperatorem libros quatuor: eiuſdem diui Eugenij epigrammata, & quædam alia. In fine vita hæc diui Eulogij fuit adnexa. Ouetenſis codex nullum titulum habuit huic operi præfixum. Ille alter hunc præferebat, quem appoſuimus. Sed Eræ computatio fuit varie in margine ſignata, cum abraſo numero, vt apparebat, alter fuiſſet ſupraſcriptus. Annus Dominicæ Incarnationis recte fuit ſignatus. Inde nos & ex Aſtronomica noſtra ratione ſupputandi (cuius nobis opportunitatem Aluarus ad finem operis, quemadmodum ibi apparebit, præbuit) vtrumque recte ſignauimus, & aſtruximus. Nomen etiam Regis in titulo mendoſe fuit aſcriptum. Abderrahgman enim legebatur: cum ipſo mortuo, Mahomad eius filius diuum Eulogium, quod ex eiuſdem libro tertio conſtat, martyrio coronauerit: & Aluarus etiam ipſum Regem Mahomad nominat. Ipſe Aluarus nobilis admodum, & illuſtri genere videtur fuiſſe: ſiquidem ſereniſſimi titulo ipſum non ſemel compellat Eulogius. Quod idem præceptorem ſuum etiam vocat, humilitatis eſt prorſus: cum fuerint, vt confeſtim legenti apparebit, condiſcipuli. Quinimo & per catacriſin quandam Aluarus Doctor dicitur, homo laicus & coniugio, quantum coniicere datur, innexus, cui huiuſmodi titulus minime eo tempore poterat competere.

VITA VEL PASSIO BEATISSIMI MARTYRIS EVLOGII PRESBYTERI ET DOCTORIS, QVI PASSVS EST Era DCCCXCVII. Anno Incarnationis Domini DCCCLIX. ſub rege Mahomad, die quinto Idus Martij.

Authore Aluario Cordubenſi.

BEATISSIMI Martyris & Doctoris Eulogij paſſionem diſponens ſcribere, prius vitam eius putaui dirigendam in ordine, quam ſui finis agonem pulcherrimum deſignare: vt quis vel quantus fuerit ante lectoribus innoteſcat: & ſic deinceps adeptum ex merito palmam victoriæ, euidentiſſimis † eluceſcat indiciis. In cuius operis principio Domini fretus & Redemptoris noſtri auxilio, profiteor me nō audita & dubia, ſed viſa & per me probata retexere, quoniam, gratia Dei cooperāte, à primæuo adoleſcentiæ flore charitatis dulcedine, & ſcripturarum amore vno vinculo concordi innexi, huius vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu in cunctis quæſtionibus duximus iugum. Sed ille ſacerdotij ornatus munere, pennis virtutum in ſublime euectus, altius euolabat: ego luxuriæ & voluptatis luto confectus, terra tenus repens hactenus trahor. Et inde eſt, quod non incerta, & quorumcumque hominum narratione comperta, ſed mecum geſta, & per me cognita narrare diſpoſui. Quia ſicut de incertis temere referre ſententiam, periculoſum fore profiteor, ita de cognitis ſubprimere ea, quæ † noſci debent, vacuum periculis eſſe non reor. Eſt quoque & laudabilis pro exemplo prædicanda omnibus veritas, & nihilominus deteſtanda Rhetoricorum compoſita falſitas. Quoniam melius eſt de multis præclaris nihil facinoribus dicere, quam ex paruis bonis multa falſa diſſerere: tutiuſq; eſt, omnia, quæ geſta ſunt, præterire, quam ea, quæ non † fuerunt, aliqua fingere. Et mitius errat, qui non malitiæ voto, ſed ſegnitiæ faſtu vera ſubprimit, eo, qui diſſerte falſa confingit. Veritas enim, ſi ſtudio veritatis, & non vanæ gloriæ iactantia dicitur, dicenti coronam implodit: falſitas autem, ſi ab aliquo intentatur, coniectantem occidit. Et ideo ſicut me veritatem dicentem remunerandum eſſe congaudeo, ita falſitatem ſi dixero, condemnandum eſſe non nego. Quibus ergo cauſis ad falſitatem retexendam inſilitem, ipſe non habui, qui veritatem in omnibus, non mendacium remunerare cognoui.

1
† clareſcat m. ſ.
Aluarus D. Eulogij admodum familiaris.
† nosci debuit. tur.
† fuerint;

ITITVR beatus martyr Eulogius nobili ſtirpe progenitus, Cordubæ ciuitatis Patritiæ ſenatorum traduce natus, eccleſiæ miniſterio mancipatur, ſancti ac beatiſſimi Zoyli æde deſeruiens, & in eiuſdem collegio clericorum vitam deducēs, multis & clariſſimis virtutibus floruit, magnis & laudabilibus operibus viguit. Ab ipſis enim incunabulis literis eccleſiaſticis hærens, & quotidie per ſtudia bonorum operum creſcens, perfectionem adeptus eſt, ac ſuper omnes coætaneos doctrinæ ſcientia clarens, & eruditionis lumine florens, magiſtrorum doctor eſt factus. Quippe qui mentem ſenilem paruiſſimo corpore gerens, vincebat etſi nō ætate certe ſcientia vniuerſos. Erat † enim ſtudioſiſſimus ſcripturarum ſcrutator, & intentiſſimus ſententiarum inueſtigator. Ita vt nihil ſcripturæ præponeret ſanctæ, nihil magis eligeret, quam in lege Domini meditari die ac nocte. Nec contentus magiſterio doctorum ſuorum, alios ſi quos forte audiret, procul poſitos, requirebat: & ne offenderet proprios, furtim ſe horis, quibus poterat, ſubtrahebat. Nam & abbatem bonæ recordationis & memoriç Speraindeum *opinabilem & celebritate doctrinæ præconabilem virum ſæpius inuiſebat, auditorioq; more ex illius ore diſertiſſimo dependebat. Qui ipſo tempore totius Bæthicæ fines prudentię riuulis dulcorabat. Ibi eum primitus videre merui, ibi eius amicitiæ dulci inhæſi: ibi illi indiuidua ſum nexus dulcedine. Eram namque iam dicti inluſtriſſimi viri auditor: & dum frequentius eius limina tererem, incultumq; ingenium acuerem, tandem reſpectione diuina huius tanti viri ſocietate coniungor. Et catenatim † inſolubili nexu non innector tantum, ſed vnior: factique ſumus auditores viri, inquiſitores veri, amatores noſtri. In tantum vt illa ætas indocta ſibi non conceſſa præſumeret. Agebamus vtrique ſcripturarum delectabilem luſum, & ſcalmum in lacu neſcientes

Diui Eulogij nobilitas, & educatio.
3 4
5
Sancti Zoyli templum.
D. Eulogius puſillo corpore.
† (autem)
Speraindeo Abbas.
Magna ſcilicet opinionis: Hiſpaniſmus, vt paulo inferius in paſſione opinatiſſimū Eulogium dicit.
† (inſolubili)
Eulogij & Aluari in ſtudiis exercitatio.

regere, Euxini maris credebamur fragori. Nam pueriles contentiones pro doctrinis,
quibus diuidebamur, non odioſe, ſed delectabiliter epiſtolatim in inuicem egimus, &
rhithmicis verſibus nos laudibus mulcebamus: & hoc erat exercitium nobis melle
ſuauius, fauis iucundius, & in ante nos quotidie extendentes, multa inadibilia tentare
ea † in ſcripturis, pucrilis immatura docibilitas egit. Ita vt volumina conderemus, quæ
poſtea ætas mura abolenda, ne in poſteros remanerent, decreuit.

dum annos SED † cum iam annos iuuentutis adtingeret Eulogius, diaconij miniſterio fungitur,
atque in breui merito vectus ad ſuperos, gradu preſbyterij ſublimatur: moxq; ma-
Eulogius preſbyter & doctor factus. giſtris ordine & vitæ moribus ſociatur. Quanta illi humilitas, quanta bonitas, quanta
inhæſerat charitas, amor omnium oſtendebat. Ex hinc cœpit ſe acriori vitæ auſteritate
conſtringere, & modeſtiæ legibus in vniuerſis actionibus petornare. Scripturis vacare
diuinis, & corpus ſuum vigiliis ac ieiuniis caſtigare, monaſteria frequentare, cœnobia
inuiſere, regulas fratrum componere. Hinc inde cuncta eo modo curare, quo, ſi fieri
poſſet, vtrobique adeſſet. Ita clericatum agens proprium, vt regularem ordinem non
dimitteret alienum: ita monachis adhærens, vt clericus probaretur. Ita in clero degens,
vt monachus videretur, vtrobique aptus adcurrens, & vtrarumque profeſſiones
vnus ſufficientiſſime complens, currebat ſæpius ad cœnobiorum ſacratiſſimos greges.
Sed ne proprium ordinem contemnere putaretur, ad clerum iterum remeabat: in quo
dum aliquod tempus perſiſteret, ne virtus animi curis ſæcularibus eneruaretur, itidem
excuſpendo monaſteria repetebat. Hic doctrina oris eccleſiam ornans, illic vitam propriam † ex-
mores curiendo decorans, in † cunctis virtutibus poſitus, viam ſæculi mœrens incedebat, &
anxius: & quotidie ad cœleſtia volare cupiens, corporea ſarcina grauabatur. In tan-
Peregrinatio Romana. tum vt Romam ire diſponeret, vt adoleſcentiæ næuos lachrymis, & peregrinationis iti-
nere domaret, immo domitos deleret: ſed ecce omnes hinc inde inſiſtimus, & eum
magis corpore quam animo retinemus.

7 VERVM dum iſta & alia referuntur, tandem Reccaffredus epiſcopus ſuper ec-
Reccaffredus Epiſcopus. cleſias & clericos quaſi turbo violentus inſiluit: omneſq; ſacerdotes, quos potuit, car-
cerali vinculo alligauit. Inter quos vt electus aries ducitur, & cum Pōtifice ſuo vel aliis
Eulogius in carcerē miſſus. ſacerdotibus vincitur. In qua retruſione magis orationibus & lectionibus operam de-
dit, quam vinculis. Ibi ſanctis virginibus Floræ & Mariæ, pro fide comprehenſis, illud
Flora & Maria Virgines & martyres. documentum Martyrale vno libro compoſuit. In quo eas ad martyrium verbis tena-
ciſſimis ſolidauit, eaſque & per ſe verbis & per epiſtolas mortem contemnere docuit.
Seque, ſuoſque ſocios, earum ſuffragiis vinculo ſoluendos commiſit, quod & obtinere
mox poſt ſextum diem paſſionis earum promeruit. Nam illę octauo Calendas Decem-
bris expleuerunt martyrium, ſacerdotes vero Domini tertio Calendarum earundem
8 ſolutionem adepti ſunt. Extat ſuper hoc illuſtriore ſtylo confecta, & mihi his diebus
directa epiſtola, paſſionem earundem virginum, & ereptionem ſacerdorum ipſarum
9 virginum meritis continentem. Ibi metricos, quos adhuc neſciebant ſapientes Hiſpa-
niæ, pedes perfectiſſime docuit, nobiſq; poſt egreſſionem ſuam oſtendit. Inde & mihi
pro libris illis, quos in defenſionem martyrum dederat, epiſtolam facundo loquutionis
genere dictatam direxit. Nam cum omnes, qui cum eo erant ſacerdotes, vacarent
otio & quieti, ille non noctibus, non diebus à lectione ceſſabat, noctes dieſque inge-
minans, ſcripturarum mella lambens, & ore & corde ſpiritualiter ruminans.

VERVM operæpretium reor, ſi paulo altius incedentes, tempore perſequutio-
(Denique) nis qualiter probatus extiterit, inſeramus. † Nam dum epiſcopi, ſacerdotes, clerus, &
Eulogius martyrū incentor & cultor. ſapientes Cordubę in martyrio nuper exorto deuio calle incederent, ac timoris impul-
ſu pene fidem Chriſti, ſi non verbis, nutu tamen negarent, hic tamen inadibilis nun-
quam vacillare, vel tenui eſt viſus ſuſurro. Sed omnibus pergentibus ad agonem oc-
currens, vniuerſorum animos roborans, cunctorumq; oſſa venerans & componens, in
ardore martyrij. Vt tantum ardeſcebat: † vt dote martyrij & ipſe incentor ipſis diebus videretur eſſe mar-
tyrum. Pro quo rectitudinis zelo multis extitit contumeliis propulſatus, magniſq; ter-
roribus fatigatus. Nam vnus ex proceribus illum impetens, & minis exaſperans, diui-
no iuſto iudicio in reprobum ſenſum conuerſus, fidem, quam tenens neſcius impugna-
Cap. 2. bat, mox miſer & ſtultus amiſit. De quo plenius in libro Memoriale Sanctorum tertio
iam dictus beatiſſimus diſputauit. In quibus libris & paſſiones ſigillatim martyrum
claro fonte loquutionis explicuit, & proſequutione ſufficienti quæcumq; acta ſunt in
martyribus domini & dicta, ſequuturis generationibus propalauit. Quantus autem,
vel quam excellens fuerit ſcientia, luce clariora eius pandent opuſcula, quæ ſale Atti-
co & proſatico lepore, immo diuina inſpiratione compoſuit.

SED

SED redeundum eſt ad Reccaffredi epiſcopi tempora, & qua arte à ſacrificio ſe *Reccaffre-*
ſuſpenderit, ne eius glutinaretur errori, proferendum. Namque ipſis diebus cuncti ei *dus Epiſco-*
& vi & poteſtate addicti, iuſſu regio ſubditi, iniquo videbantur hoſti adiuncti: & qui *pus.* 10
priori inſurrectione aduerſi & erecti contra eum ſteterunt, tunc terrore † conciti, quaſi *(concuſſi)*
familiares hærebant non mente, ſed corpore: nec dilectione cordis, ſed compulſione
terroris, & ne aditus ei nocendi daretur in amplius. † Ita quoque Rex contra nos deſæ- *Ita quoque Regem*
uiens legibus neceſſitatem induxerat, & liberum arbitrium interpollans, omnes truci 11
ſubdiderat hoſti. Cuius hiſtoriæ veritas in alio opere enucleatius diſſeretur.

NVNC vero huius admirabilis viri tantum enodare ſanctiſſimam cupimus ar- *Eulogij pru-*
tem. † Is enim graui inſtinctu doloris, dum vndique circa ſe doloſum cerneret ipſius e- *dens conſtā-*
piſcopi graſſari ingeniū, & cæteros ei communicantes deprehēderet, nec reſiſtēdi ſibi *tia.* *(Qui)*
copiam ineſſe videret, nec amouendi licentiā (vtpote fideiuſſoribus datis) † remanere *amouere*
ſibi cōſpiceret: cœpit ſe graui adterere gemitu, magnoq; intrinſecus vt diximus mactari
dolore. Sed nutu Dei contigit, vt quadam die præſenti Epiſcopo beati Epiphanij Ci- 12
priæ Salaminæ Epiſcopi, Ioanni Epiſcopo Hieroſolymitano directa epiſtola legeretur. 13
Quam ego cuidam diacono præceperam legere: in qua idem beatiſſimus pontifex O- *Epiphanij*
rigenis nenias arguens, & ordinationem cuiuſdam presbyteri in monaſterio iam dicti *Epiſtola.*
Hieroſolymitani adſignato à ſe conſecrati defendens, cauſam ordinationis retexuit,
beatiſſimorumque presbyterorum Hieronymi & Vincentij continentiam ſacrificādi
laudando innexuit. Quam narrationem tum iam dictus Eulogius auida mente magis
arripiens, quam ſuſcipiens, & ſibi à Deo datam occaſionem cognoſcens, ingenti vulne-
re quaſi percuſſus, ab intimo corde trahēs ſuſpiria, meq; intuens, conuerſus Epiſcopo
dixit: Si lucernæ Eccleſiæ, & fidei noſtræ hoc egerunt columnæ, quid nobis facere cō-
uenit, quos delicti onera grauiter deprimunt, & affligunt? Cognoſcat ergo veſtra pa-
ternitas, interdictam à me ipſo mihi ſacrificandi licentiam. Sicque huiuſmodi inge-
nio tempore Reccaffredi ſe ipſe ſuo ligauit arbitrio. Cuius profeſſionis licet hoc modo
ordinem ſumeret, delectabili tamen † vſu perfunctus, nolebat poſtea ſtatum reiectum *(ſinon)*
recipere. Sed Pontifex proprius in tantum eum † amiſſum officium ſacrificandi com- *ad miſſam*
pulit repedare, vt eum anathemate ferire non vereretur, niſi citius redire promitteret.

ET erat vir ille in omnibus profeſſionibus principaliter, & non medie decoratus, *D. Eulogij*
cunctis ex æquo deſeruiens, & cum præiret omnes ſcientia, humilior certe etiam infi- *laus.*
mis videbatur. Clarus vultu & honore præcipuus, eloquentia fulgidus, & vitæ operi-
bus luminoſus. Incitator martyrum & laudator, tractator peritiſſimus & dictator. Quis
ardorem ingenij, quis decorem eloquij, quis fulgorem ſcientiæ, quis affabilitatem vſu-
alem officij, quocunque poterit prudentiæ dicere flumine? Quæ enim illi non patue-
re volumina? quæ potuerunt eum latere ingenia catholicorum, philoſophorum, hæte-
ticorum, nec non & gentilium? Vbi libri erant metrici, vbi proſatici, vbi hiſtorici, qui
eius inueſtigationem effugerent? Vbi verſus, quorum ille ignoraret canora? vbi hymni,
vel peregrina opuſcula, quæ eius nō percurreret pulcherrimus oculus? Quotidie enim
noua & egregie admiranda quaſi à ruderibus, & foſſis effodiens, theſauros elucidabat
inuiſos. Quanta docibilitas tam pretioſo munere ornatę † ineſſet animę, quanta & in- *inerat*
exhauſta cura ſolertiæ, nullus ſapiens comprehendere poterat. Et ô admirabilis ſuaui-
tas mentis, nunquam priuatim ſcire aliquid volēs, nobis omnia præſtabat. Vitiata cor-
rigens, fracta conſolidans, inuſitata reſtaurans, antiqua repriorans, neglecta renouans,
& quæque poterat ex antiquis viris geſta competere, ſatagebat operib. adimplere. Se-
ueritatem Hieronymi, modeſtiam Auguſtini, lenitatem Ambroſij, patientiam Gre-
gorij in corrigendo errores, in ſuſtentando minores, in demulcendo maiores, in ſuffe-
rendo † horrores, vnus idem ſe multipliciter varium exhibebat. *ferores*

NEc ei ſuffecit monaſteria patriæ ſuę inuiſere, quin potius occaſione fratrum ſu- *Eulogij pe-*
orum, qui ipſis diebus in Franciæ finibus exulabāt, indeptam viam arripuit, & in Pam- *regrinatio.*
pilonenſium territoria vltro progrediens, monaſterium ſancti Zachariæ ingreſſus, & *Odoarium*
aliorum cœnobia ipſarum regionum gliſcenti voto percurrens, multorum patrum eſt *Abbatem*
amicitia dulcoratus. Quorum conuerſationem in epiſtola, quam Epiſcopo Pampilo- *in ſacratiſ-*
nenſi in carcere poſitus dedit, nominatim locatimue digeſſit. In quibus locis multa *ſimo pectore collocauit*
volumina librorum reperiens abſtruſa, & pene à multis remota, hūc remeans, ſuo no- 14
bis † regreſſu adduxit. Ibi beati Odoatij eſt fruitus conloquio, cui centum quinqua- *Libri, quos*
ginta regulares monachi militabant. Inde ſecum librum Ciuitatis beatiſſimi Auguſti- *D. Eulogius Cordubam*
ni, & Aeneidos Virgilij, ſiue Iuuenalis metricos itidem libros, atque Flacci † ſatura- *attulit.*
ta poemata, ſeu Porphyrij depicta opuſcula, vel Adhelelmi Epigrammatum opera, *(Satyram)*

15 necnon Auienni fabulas metricas,& hymnorum catholicorum fulgida carmina,cum
16 multis minutiſſimarum cauſatum ex ſanctis quæſtionibus multorum ingenio congre-
17 gatis,non priuatim ſibi.ſed communiter ſtudioſiſſimis inquiſitoribus reportauit.Idem
18 prætereafulgorem operis & coruſcationem ingenij reſplendentibus ſemitis præſen-
tialiter cunctis † ſequentibus & vſualiter ſequentibus, ſpecificis ſemper oſtentans in-
diciis.& luminoſis deducens veſtigiis,vbique lucidus gradiens,vndique fulgidus redi-
ens, limpidus, dulcoroſus, nectareus, CHRISTI coronatus emicabat omnibus fa-
mulus.

† præſentibus

NEC illud omittendum in hoc opere reor,quod poſt diuinæ memoriæ Vuiſtre-
miri Toletanæ ſedis epiſcopi, * in eandem ſedem ab omnibus comprouincialibus, &
cõfinitimis Epiſcopis electus, & dignus eſt habitus, & pro relatu omnium comproba-
19 tus. Sed diſpoſitio diuina, quæ eum ſibi ad martyrium reſeruabat,quibuſdam repagu-
lis obuiauit. Cumque iam ipſa communis electio eum ſibi conſecrare in epiſcopio ad-
clamaret, rerum obuiantium aduerſitate impediti,alium ſibi eo viuente ipter dixerũt
eligere. Qui licet argure fruſtraretur ab ordine, tamen non priuatus eiuſdem ordinis
munere.Siquidẽ epiſcopatum cœleſtem adeptus eſt, dum per martyrij gloriam Chri-
ſto coniunctus eſt. Omnes namque ſancti Epiſcopi,non ramen omnes Epiſcopi ſancti.
Ille vero ſanctitatem per cruoris fuſionem inueniens, Epiſcopij ordine fungitur,dum
cœlo † receptus,æternis promiſſionibus muneratur.

** Hoc loco aliquid deeſſe videtur.*

Vuiſtremirus Archiepiſcopus Toletanus.

Eulogius electus Toletanum Archiepiſcopum.

† ſemus.

CVMQVE his virtutibus & dogmatibus inſigniretur,& omnibus quaſi lucerna
ſuper candelabrum poſita, ac veluti ciuitas in montis ſita cacumine procul altius emi-
caret, & vt doctus ſcriba de theſauro domini ſui noua & vetera vniuerſis familiis præ-
uideret,in ſacerdotibus primus, in confeſſoribus ſummus, in iudicibus reſidens non
extremus:randem voti compos effectus, diuina ſibi cooperante clementia inopinato
iudicio,ſed delibetatiuo ſtudio euectus eſt ad ſuperna.Et ea,quę à martyrib. fuſis poſtu-
lauerat lachrymis, & per tota ſua opuſcula more ſparſerat precis: obtinere meruit o-
peribus ſanctitatis. Quod verius poterit noſcere,qui ipſa eius egregia opera curauerit
legere. Et quoniam expedit,& dignum vobis viſum eſt pro vtilitate legentium, & pro
annuo feſtiuitatis ſuæ recurſu, paſſionem eius breuiter explicare : ideo ſequeſtratum,
pure & ſynceriter agonis ſui pulcherrimum induximus finem.

Ab hinc paſſio eiuſdem.

TEmpore igitur,quo ſæua dominatio Arabum calliditatis aſtu omnes fines
Hiſpaniæ miſere deuaſtabat, quo Rex Mahomad incredibili rabie & ef-
frenata ſententia Chriſticolum genus delere funditus cogitabat, multi
terrore cruentiſſimi Regis mutuentes, eiusque inſaniam modificare ni-
tentes, per trucem voluntatis iniquæ officium diuerſis & exqniſitis occaſionibus gre-
gem Chriſti impetere tentauerunt. Plerique Chriſtum negando ſe præcipitio commi-
ſerunt: alij duris tormentis agitati, commoti ſunt. Porro alij florenti virture ſtabiliti
21 ſunt, & fundati. In cuius (vt diximus) tempore martyrium fidelium coruſcando reſplẽ-
duit, & error negantium fluctuauit. Nonnulli enim,qui fidem Chriſti tantum menti-
bus retinebant.inſtinctu Dei quod celauerant,luminoſiter & patule proferebãt, Nul-
22 lo diſquirente ad martyrium proſilientes, & coronam ſibi ex tortoribus rapientes. Ex
quibus, Arabs genere,B Chriſtophorus extitit,cuius paſſinnis ordine m alibi digerere
cogitamus. Sed & ex eorum numero B. Aurelius & ſanctus extitir Felix, qui cũ vxorib.
ad paſſionis gloriam poſt multa & prolixa latibula prodierunt. Ex ipſis etiam florens
virtutibus Flora virgo beata, quæ contemnens ſæcularem labilem pompam, æternam
meruit ſine fine coronam. Quorum hic noſter ſanctiſſimus Doctor agonem ſingillatim
expoſuit, & actus viraſque coruſco ſermone explicauit.

Et Arabicũ dolum dixit in epiſt. ad D. Eulogiũ conf. fo. 106. b

Mahomad Arabum Rex.

Eccleſia ſub hoc Rege perſequuta.

Chriſtophorus martyr.

Aurelius & Felix martyres.

Flora martyr.

Leocritia virgo.

HOC tempore puella nomine Leocritia quædam genere nobilis, mente nobili-
23 or, ex Gentilium fece progenita, & ex luporum viſceribus prodita, dudum per quandá
24 ſibi gentere proximam Chriſto dicatam nomine Litioſam, aquis ſalutaribus tincta, &
25 occulte fide Chriſti induta euituit, odoremque nectareũ notitiæ ſuæ cunctis adſparſit.
Etenim cũ ad iam dictam religioſam in annis infãtię more propinquitatis recurreret,
eamque quib. illa ſermonibus poterat, quotidie inſtrueret, tandem reſpectione cœleſti
fidẽ Chriſti mente ſuſcepit: & ardore amoris ſuſceptam pectore conſeruauit. Quæ iũ
ad annos ſapientiæ veniret, & ſcientiæ contingeret lumina: fidem illam, quam tener-
rimis

Litioſa Deo dicata.

a

ſtalis inſtitutis occulte didicerat, quotidie fomentis ſpiritualibus auctam in ampli-
us creſcentem alebat, primum occulte, deinceps patule & aperte. Quam parentes ſe-
dule admonentes, & nihil omnino proficientes, conati ſunt eam flagellis & verberib.
impetere, vt quam per blandimenta amouere non poterant, ſaltim terrorib. coerce-
rent. Sed ignis ille, quem Chriſtus in corda fidelium miſit, nullis minis cedere nouit. In
hoc conflictu dum diebus vapularet & noctibus, ſeque acerrimis impeream vltio- *duris*
nibus & † duris vinculis præpeditam videret, metuens ne non propallata publice fide,
cauterio vteretur perfidiæ: per internuncios beatiſſimo Eulogio, opinatiſſimo iã mul- 26
tis talib. operib. viro, vel ſorori eius Anuloni virgini Deo dicatæ cauſam ſuam innotu- *Anulo B. Eulogij ſoror Deo dicata.*
it: & quia ad tutiora loca fidelium, in quibus fidem ſuam poſſet intetrita propallare, ire
vellet, expoſuit. Illico beatus Eulogius ſolitum officium recognouit: & vt erat fautor
anhelantiſſimus Martyrum, hanc exire clam per eoſdem internuntios ordinauit. Illa
concite artem fingens, & parentibus quaſi conſentiens, noſtramque fidem verbis im- *ex opere*
petens, & † data opera omnia ſelecta ornamenta induẽs, ſeq; more illorũ quaſi placitu-
ra & nuptura ſæculo oſtẽdẽs, niſa eſt eorũ inflectere animos, & ſibi exoſos comere greſ- 27
ſus. Cũq; ſibi omnia iã tuta ineſſe proſpiceret, ad nuptias quorumdã propinquorũ ſuo-
rum, quæ ipſis agebantur diebus fingens, vt eidem officio congruit, ornate procedere,
celeri curſu ſe beatiſſimo Eulogio, vel ſorori eius Anuloni tutandã exhibuit. Quã mox
grato animo ſuſcipientes, occulendam probatiſſimis tradiderunt amicis. At vbi pater
eius & mater expectantes filiam non viderunt, deluſos ſe ingemiſcentes, rabie inaudita
& dolore inuiſo ſe ipſos cruciantes, cuncta diſturbant, vniuerſa contaminant curren-
tes per ignotos & cognitos, & poteſtatiue, ac iuſſione Præſidis, quoſque impetendos
putabant, carceribus & vinculis onerabant, viros, mulieres, confeſſores, ſacerdotes, de-
uotas, vel quos poterant flagellis & carceribus affligebant, ſi quo modo poſſent filiam
ſuam per hæc & ampliora recipere. Ille vero ſanctus immobilis ei loca diuerſa muta-
bat, & ne traderetur ouis luporum in manibus, omni intentione curabat. Illa tamen
ieiuniis & vigiliis inſiſtens, & cilicio membra tegens, vel puluere cubans, ſeuere mem-
bra corporis elimabat. Sed & vir beatiſſimus, cum reuerentia nominandus, Eulogius, 28
nocturnas vigilias adpetens, & in baſilicam ſancti Zoyli tenus proſtratus orans, *Baſilica S. Zoyli.*
noctes inſomnes ducebat, auxilium Domini & fortitudinem virgini imprecans, & ſe
per hæc exercitia Domino conſecrans.

Inter hæc virgo ſereniſſima beati Eulógij germanã, quã ardenti deſiderio diligebat,
videre voluit, & ad eorũ habitacula nocte deuenit, reuelatione Dñi prouocata, & auidi-
tate conſolationis perducta, vt vno die tantũmodo cum eis moraretur, & iterũ ad ſoli-
ta latibula repedaret. Quib. & retulit, ſibi vna & alia vice orãti liquore mellis os reple-
tũ fuiſſe, q † ſe non auſu temeratio expuiſſe, ſed ingluttiiſſe, craſſi elementi admirando *illa*
ſpeciẽ referebat. Cui ille ſanctus hoc eſſe præſagium, regni cœleſtis dulcedinem per-
fruendam, diſſeruit.

VERVM dum alio die redire virgo diſponeret, actum eſt, vt comes itineris non
hora ſueta, ſed inluceſcente aurora veniret. Nec potuit aditum exeundi habere, quip-
pe quæ nocturno tempore, pro euitandis inſidiis ſolebat incedere. Prouiſum eſt, vt ea-
dem die vſque dum ſol metã ſui luminis terræ ſubduceret, & nocturnę tenebrę quietu-
dinem optatam indulgerent; virgo Dei eo, quo manebat loco, perſiſteret. Humano
quidem conſilio, ſed diuino retinebatur iudicio: vt & ſuam ſibi coronam, & beato Eu-
logio imponeret gloriæ diadema. Nam eo die, neſcio cuius inſtinctu, quorũue inſidiis
† & proditione locus præſidi latibuli indicatur, & à militib. ad hoc miſſis ex improui-
ſo omnis illa eorum habitatio circundatur. Actumque eſt, vt electus & prædeſtinatus
martyr præſentialiter adfuiſſet. In cuius præſentia iam dictam virginem educentes, e- *(Vel) Eulogius & Leocritia capti.*
umque vna pariter comprehendentes, verberantes, multiſque contumeliis affligẽtes,
iniquo præſidi, & ſcelerato iudici præſentarunt. Quẽ mox iudex per flagella occidere
cogitans, truculento vultu & impatienti animo vehementi furore accẽſus, furioſis ver-
bis interrogat, virginemq; cur domo retinuerit minitando diſquirit. Cui libẽtiſſime &
patiẽtiſſime, more loquutionis ſuæ, ſplẽdide rei veritatẽ hoc ordine pandit. Præſes, or-
do nobis prædicationis iniunctus eſt, & noſtræ hoc fidei conuenit, vt diſquirentibus
à nobis lumen fidei porrigamus, nullique ad vitæ itinera properanti, quæ ſancta ſunt, *Eulogius ad Præſidem.*
denegemus. Hoc ſacerdotibus competit, hoc religio vera depoſcit, hoc etiam
Chriſtus Dominus noſter nos docuit: vt quiſquis ſitiens † fidei haurire flumina volue-
rit in duplo potum inueniat potius quã quem quæſiuit. Et quoniã hæc virgo fidei ſan- *fidem illa*
ctæ regulam à nobis inquirere viſa eſt, neceſſarium extitit, vt † illi noſtra eo † ſe liben- *ſibi*

tius adplicaret intentio, quo eius in amplius incenderetur affectio. Nec decuit talia
deſiderantem reiicere, præſertim illi, qui ad hoc Chriſti electus eſt munere. Vnde &, vt
poſſe mihi extitit, illuſtraui, & docui: & fidem Chriſti viam regni eſſe cœleſtis expoſui.
Quomodo & tibi, ſi me diſquirendum putaſſes, libentiſſime facerem. Tunc præſes tur-
bido vultu virgas inducere iuſſit, eum minitans flagellis perimere. Cui ſanctus dixit,
Quid iſtis virgis exercere cupis? Animam (inquit) tuam per has educere volo. Gladium
(ait) acue & compone, pro quo animam à vinculo corporis expeditam ei reddas, qui
dedit. Nam flagellis membra diſſecare non extimes. Et mox clara inuectione & ſuffici-
enti eloquio falſitatem vatis ſui & legis improperans, & prædicationis verbum inge-
minans, ſub omni velocitate palatium ducitur, & ad regis conſiliarios vſque pertrahi-
tur. Vbi vnus ex ipſis, illi familiariſſime notus, compatiendo inſiluit. Si ſtulti (inquit)
& idiotæ in hanc mortis deflendam ruinam deuecti ſunt: tu ſapientiæ decore præcin-
ctus, & vitæ moribus illuſtratus, quæ te dementia huic mortifero caſui, obliterato na-
turali vitæ amore, committere compulit? Audi me obſecro, & ne præcipiti caſu corru-
as rogo Dic tantum verbo in hora huius tuę neceſſitatis, & poſtea tua, vbi vbi potueris,
29 vtere fide. Promittimus te nuſpiam inquirendum. Cui beatiſſimus martyr ſubridens: ô
Diui Eulogij mira cōſtantia.
(inquit) ſi ſcire potuiſſes, quanta fidei noſtræ cultoribus maneant repoſita: Aut ſi poſ-
ſem, quod in eo retineo, tuo committere pectori; tunc iam non me à propoſito reuo-
care conareris, ſed libentius te ab hoc mundiali honore amouere cogitares. Et cœpit
eis Euangelij æterni verbum porrigere, & prædicationem regni conſtanti libertate in-
fundere. Qui illico eum nolentes audire, gladio iubent transfigi. Cumque duceretur,
vnus ex eunuchis regis alapa eum percuſſit. Cui ille alteram faciem præparans, obſe-
cro (inquit) vt hanc iterum verberando, priori coæques. Quam cum ſecundo feriret,
D. Eulogius occiditur.
ille patiens & mitis iterum priorem parauit. Sed impetu militum ad locum occiſionis
deducitur, vbi genua in oratione curuans, & manus ad cœlos extendens, ſignoq; cru-
cis totum ſe muniens, paucis verbis intra ſe orans, ceruicem mucroni tetendit, & cele-
ri ictu mundum contemnens, vitam inuenit. Compleuit martyrium ſuum quinto Idus
30 Martij, die ſabbato, hora nona. Et ô felicem & admirabilem noſtro ſæculo vitum, qui
& præmiſit in multis ſui operis fructum, & reliquit in virgine ſe ſequendum. Secum
victoriæ vexillum manibus eleuans, & manipulum laboris ſui pro ſe Domino libans,
oblationem puram, & pacificas hoſtias offerens, & in ſe, quæ alios docuerat, Chriſto
Columba in diui Eulogij corpore inſidet.
rerum Domino repræſentans. Mox vero vt proiectum eſt cadauer è loco eminentiori
inductum aluei, columba miro candore niueſcens, videntibus omnibus, ſecans aera
pennis, ſuper corpus martyris aligerans ſedit. Quam omnes miſſilibus petris hinc in-
de abigere conantes, & nihilominus conſiſtentem repellere non valentes, manibus
voluerunt cominus effugare. Sed illa in circuitu corporis non volans, ſed ſaliens, ſu-
per turrim corpori imminentem propius reſedit, & ad corpus beatiſſimi viri vultum
Aliud miraculum.
conuertit. Nec ſilendum eſt miraculum, quod ad laudem ſui nominis Chriſtus eſt ſu-
Aſtigitana ciuitas.
per corpus martyris operatus. Etenim vnus Aſtigitanæ ciuitatis incola, dum inter ce-
teros palatinum lunatim manſionis ſeruitium ageret. Ibique curſum ſuum vigiliis ex-
31 pediret, nocte aquam potare deſiderans, ſurrexit, & ad prominentem canalis ductum,
32 qui ſuper illa loca producitur, peruenit, vbi vidit deſuper ſuper corpus eius, quod de-
orſum iacebat, ſacerdotes miro candore niuentes, luminaria coruſcantia retinentes, &
pſallentium more pſalmos grauiter recitantes. Qua viſione perterritus, ad manſionis
tem
locum magis fugiens, quam rediens, repedauit. Et ſocio † omnia renuntians, cum eo
iterum ad locum reuertere voluit: ſed iam ſecundo cernere illud non valuit. Cuius be-
(Pro altero proxime ſequente. Hiſpanorum vulgarem.)
atiſſimi caput † alio die curioſitas Chriſtianorum redemit, corporis vero reliquias ter-
tio die collegit, & ſub vmbra beatiſſimi martyris Zoyli tumulauit.

Beatissima vero virgo Leocritia multis oblectationibus delinita, multisq;
S. Zoyli templum.
promiſſionibus impulſata, tandem diuino munere ſoliditate fidei roborata, quarta
Leocritia martyrium exercuit. Baſilica S. Geneſij. Tertios Genus.
poſt eius martyrij die extitit decollata, ac in flumine Bæthis proiecta. Sed aquis nec
ſubmergi potuit, nec celari, erecto enim corpore pergens, mirum omnibus viſum †
præbuit. Et ſicà Chriſtianis educta, in baſilica ſancti Geneſij martyris, quæ ſita eſt ad lo-
cum Tertios, extitit tumulata. Hic fuit beatiſſimi doctoris Eulogij finis: iſte admirabi-
lis exitus, huiuſmodi plenus opere tranſitus.

Nvnc reſtat in fine voluminis Regi omnium ſæculorum gratias agere, qui ab
initio fidei ſuam ornans martyribus Eccleſiam, dat laſſis virtutem, & de ſe nihil præſu-
33 mentes perducit ad gloriam ſempiternam. Ipſi Domino noſtro gloria & imperium
per infinita ſemper ſæcula ſæculorum. Amen.

AT nunc quia ſermone pedeſtri & inculta oratione agonem Doctoris noſtri & *Aluari ad*
Martyris noſtri † expleuimus: reſtat, vt ad eundem amiciſſimũ nobis patronum, quaſi *domum Eulo-*
ad audientem, & precibus noſtris præſentem, ſermonem vertamus, & familiaritatem *gium obſe-*
noſtram ei cognitam referamus. Certe potens eſt audire rogantes, & patrocinari miſe- *cratio.* *(explevi-*
ris, & afflictis: ſi merita nos adiuuauerint propria, ſi delicta non obuiauerint dura, ſi affe- *mus:)*
ctio hoc poſtulauerit pura. Ergo martyr Dei excelſe, dulcis nomine Eulogi, Aluarum
tuum clamantẽ intende: & quem hic tenuiſti charitate † animi fixum, illic tibi adſocia *amore*
ſeruum. Non aliorum quam tuis te interueniam verbis. Certe ego ſum ille, quem tecũ 34
vnitum eſſe dicebas, ad quem & pro quo hoc modo locutus es: vt non ſit (inquis) alter
Aluarus quam Eulogius, nec alibi quam penes intima Aluari totus ſit conlocatus amor 35
Eulogij. Valeat, valeat, Chriſte domine, hæc ſuauis fideliſq; inter vtroſque dilectio. Va-
leat perenni culmine ſanctitatis, & quaſi lux ſplendens procedat & creſcat vſque ad *Prouerb. 4.*
perfectum diem. Ecce Domine teſtimonium tuum præ manibus habeo, literis aureis,
& ſententiarum gemmis depictum, ſed deſidero patrocinij tui complementum. Iam
enim quod in terris poſitus oratione, vt valeret, indeſinenti orabas, in cœlis tranſlatus,
poteris in me ſuffragio, quod in te impletum eſt, obtinere. Seruat namque amor verus
(vt ipſe dixiſti) in abſentem fideliter charitatem, & quod ſibi poterat, hoc exhibet in
amantem. Ergo, martyr egregie, & amice chariſſime, dum licet, & adhuc miſericordiæ
imminet tempus, interceſſionis tuum amico porrige munus: vt ſit hic mihi conceſſa
remelioratio morum: ſint crebra munera lachrymarum, ſit affectio labili menti inlata
virtutum, ſit affectiua compunctio iugis, ſit purus pœnitendi affectus, ſit locus optabilis
rite conceſſus, ſit opportunus aditus nullis obicibus diſrumpendus. Soluantur perple-
xionum omnium vincula, reſiliant impeditionum cunctarum molimina, retinaculo-
rumq; obſtacula: immutatione dexteræ excelſi in obſequentũ mutentur auxilia. Ape-
riantur ianuæ cordis, ad ſuſcipiendum regnum Dei altiſſimi: inclinetur ceruix ſuper-
ba, & colla ſubdantur, ad ferendum iugum ſuauiſſimum Chriſti. Vellem adhuc poſcere
maiora, ſed temeritatis vereor incurrere notam. Sed tu, ô ſerue Dei excelſe, qui vultu
Dominico ſatiaris, eiuſq; dono perpetuo iucundaris: illud adſciſce miſero interuenti-
bus dignis, quo noſtri millena delicta purgari. Vitam quoq; æternam deſidero, & regni
cœleſtis requiem ſitio. Quocunque ergo tormẽto aut flagello cura, rẽmedium impen-
dere ſeruo, & eo ardoris igne dilectum purgare deſidera, quo hic nobiſcum videbaris
nexus in terra: vt dilectio illa clariori luce nunc emicet, quando & ampliori lumine lu-
cet, & potiori ſuffragio prorogare quæſita valet.

EGO autem, mi dulcis Eulogi, memoriam nominis tui, quantum potui, † luſtraui, 36
vitam digeſſi, doctrinam expreſſi, agonemq; pulcherrimum explicaui: & vt nominis tui *inluſtraui,*
delectabilis ſemper in mundo memoria floreat, & perenni ſplẽdore, ſicut in cœlo vita,
ita hic mentio rutilet: & ſi non enucleatiſſimis ſermonibus, tamen euidentiſſimis, qui-
bus valui, niſibus dedicaui. Conſtruxi enim ære perennius monumentum gloriæ tuæ, 37
quod nec nimboſus turbo, grandoq; lapidea deſtruat, nec rogus flammarum quocum-
que igne liquefaciat. Ædificaui nomini tuo memoriam ex auro obrizo & lapidibus
omnigenis pretioſis, quam nullus violentiſſimus valebit diruere prędonis more tyran- ** Vide cap. 3.*
nus. Compoſui fabricã * culminis tui, & in ſublime turrim habitationis tuæ erexi, vt ſis *lib. 3. Memo-*
ſpecioſa pharus, cunctis † virtutibus hinc inde relucens. Ornaui titulũ decoris tui vnio- *rialis ſanctorum.*
nibus miro candore niuentibus, & topazione fulgẽti, vt vniuerſis emicet finibus terræ. *(Micantibus)*
Adſparſi cineres ſanctos nectareis floſculis, nullo æſtu fatiſcentibus, nec indito ceden-
tibus igne. Vnxi pretioſum corpus nardi piſtico pretioſo, ac diuerſo rhymiamatum ge- 38 *
nere, amomo, balſamo, biſamoq; commiſcens, vt flagrans ſanctitatis tuæ ſuauiſſimus
odor diffuſus, per † omnia refertus ſæcula nullo fine tepeſcat. Impleui amicitiæ vincu- *tota reſicit*
lum, & charitatis tuæ nolui nudum ſæculo dimittere nomen, vt ſicut cælo vita reſplen-
des & opere: ita mundo lingua † eluceſcas & nomine. Vt generatio ſubſequens te lau- *clareſcas*
datum inueniat, imitandum reſpiciat, & quantus fueris doctrina, noſtro tenui ingenio
recognoſcat. Neque priſcorum ſtudio corporalibus beneficiis, ſpeciebus & floribus 39
conſtipatum te ætas ſequutura mirabitur, quæ conſumuntur temporum vetuſtate: ſed *
ſpiritualibus donis decoratum, & immortalibus ſublimatum titulis venerabitur.

TV ergo venerabilis domine, æquiparando nobis redde mercedem, vt † qui ſeruitio *quia*
noſtro tuæ decorãtur reliquiæ, & ornantur exequiæ: illuſtremur deinceps reſpectione
felici, viſitemur dono cœleſti, vt ego ille, qui per prona hactenus, & abrupta nõ liquido
fluens, ab iniquitate mea defeci, & tabidus huculque in malis meis manens, à vultu do-
mini mei receſſi, maligno adhærens hoſti, præuenienti gratia illuſtratus, & gratuita

miſericordia quocumque vitæ termino conſummatus, merear ita cœleſtia indiſruptà communiter tecum poſſidere gaudia, ſicut hic pari fletu & gemitu terrena maceratus anguſtia, traxi diuturoa & longà ſuſpiria. Vt etſi non æquali datum eſt mihi fulgere gloria, ſaltim vel delictorum meorum mihi iolata ſit venia. Quatenus noo pœnali doleam barathro merſus, ſed in cœleſti gaudeam requie tibi, vel cæteris dominis meis ſociis tuis, condonatus. Amen.

HYMNVS IN DIEM S. EVLOGII presbyteri, quinto Idus Maij.

reuehit poliferum 1 ALmi nunc † redeunt feſta † polifera
Noſtri Eulogij martyris ioclyti:
Soluamus Domino carmina principl
Concentu fidei cælico munere.
Laudamus variâ muſico carmioe,
2 Quæ non ſunt Domini prædita lumlne:
Hic nunc ſat melius res pia panditur,
Quum Chtiſtum reſonant chordulæ metricæ.
eſt nunc hic †Hic nunc eſt animus magna teuoluere:
Splendenter anhelat balſama fulgide
Gliſceos egregia clangere libere,
dulci Vt † dulci roboet muſica flamine.
Bellator Domini, verbo potentior,
Doctrina & pariter fine celebrior:
Chriſti ſic igitur gloria cingitur,
hoc & Vt florens vigeat † licet in æthere.
3 Rector dum populos docte reficeret,
doceret 4 Gypſum; quum † diceret, fragmine † prodire
perdere Turbam multiplici germine lauream
Cœleſti rutilus agmine prouehit.
5 Vſtus ſic Domini zelo, fidelium
Conuertens fluidos mores rebellium,
Adſciſcens opibus munere nobili,
Abſtractos barathro ſublimat æthere.
Sed iam cum meritis digna rependere
Chriſtus cunctipotens veller, Leocritiam
Recte mox lepidam virginem extulit,
Quæ clarum famulum axe recondetet.
Tunc celſus ſolitum rite ſolatium
Præſtans † Præſtat, & placidum compte remedium,
opem Cultum † tunc fidei dogmate ingerit,
Aduerſatis populis iuſta rebellio.
Extemplo præconans prædo peranxius
Conturbat patriam, iuſſuve plebium
Per cunctas plateas longe reuoluitur,
Quod princeps rabidus excitus imperat.
Regnantem tumidum reſpuit inclyta
Cœleſtis famuli mens Deo prædita:
Tandem præcipiti & ductu notabili
Comprehenſus, ſonuit mox quoque libere.
Optime † Dicens, ô proceres temnite impium,
Chriſtum æthereum credite principem,
Vatem impudicum recte repellite,
Qui tantos populos igne recondidit.
Gaudens hæc reſoner culmine gnauiter,
queſtuum Necnon & alia † conquerens forria,
Hunc mandanr gladio vertice tundere,
Ne ſancta valeat turba recipere.

Adeſt intrepidus belliger annuens,
Tundunt quem alapis, ſed rogat horridum,
Extendens faciem, verbere vt alteram
Alternans, gemina palma relideret.
Tunc ſigno fidei pectora ſeruulus
Armat deifice aurea, † roſeo — *purpura*
Colla † lactentia ſanguine prædita, — *[illegible]*
Incuruat Domino, inſtat, & obſecrat:
Sic ictu gladij ſydere conditur,
Sic verbo fidei clare reuoluitur.
Adeſto miſeris, quæſumus affatim,
Perplexos precibus ſoluete concite.
Adſiſte gemitis poſcimus excitis,
Inflectens famulis nunc quoque numinis
Auditum placidum, † atque ſerenius — *[illegible]*
Mentem, vt precibus ſancte refocillet.
Vt rector deleat regna ferocia,
Conculcet validus dogmata impia,
Adſpiret fidei comptæ refulſio,
Qua cœli referet culmina fulgida.
Vt torquens hæreſis longe reſiliat,
Vt cultus Domini altius emicet:
Rectores patriæ flore redoleant,
Aduerſos cuneos libere ventilent.
Sit vita populis, ſit quoque prouida
Sanctis religio periuge tempora,
Sit trino Domino gloria ſedula
Æternum dominans inclyte ſæcula. Amen.

6 *Poſt hæc ſuperiora in altero exemplari ſequentia erant continuata.*

Translatio corporis Sancti Eulogij presbyteri.

TRanſlatio facta eſt Sancti Eulogij Martyris & Doctoris, in baſilica Sancti Zoyli titulo principali, Calendas Iunias Era DCCCXCVIII. Celebratur autem dies VII. natalis eius in ſupradicto coto, eo quod omni tempore in diebus quadrageſimæ occurrit illius ſolennitas.

Epitaphium Sancti Eulogij.

HIc recubat lepidus martyr, doctorq; refulgens
Eulogius, lumen, dulce per ſæcula nomen,
Qui zelo fidei rutilans, virtute † priorum, — *[illegible]*
Accenſit animos magno fulgore virorum.
Hic macte celeber libris præconatur & hymnis;
Et vita † rigidus, & fine ſole coruſcus. — *[illegible]*
Qui temnens fluida, conſcendit lucida cœli,
Nec morte periit, ſed viuit ſede perenni.
Credite quæſo mihi, viuit, per ſæcula viuit;
Quiſquis cœleſti lætatur gloria regni.

Oratio Aluari.

NVnc te ſancte rogo, recolas vt nomen amici,
Quem tua hic tenuit dulcis amicitia fixum,
Aluari extremi, qui multa clade rearl
Infectus vitiis pergit per deuia mundi.
Prex tua hunc † teneat lapſum ad paſcua vitæ, — *tenebat.*
Vt ſolite ſancto digno nectatur amore,
Quo tibi coniunctus manſit per ſæcula charus;
Præſta Deus deorum regnans per ſæcula. Amen.

Scholia in Diui Eulogij vitam.

1 ET Doctoris.) *In Concilio Cæſarauguſtano 1. cap. 7. decretum his verbis fuit ſcriptum. Ne quis Doctoris nomen ſibi imponat præter has perſonas, quibus conceſſum eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt. Hinc diuus Eulogius Doctor in Eccleſia Cordubenſi & habitus eſt, & vocatus. Et paulo poſt Aluarus notat, Eulogium inter magiſtros fuiſſe eo etiam tempore aſcitum, quo ſuit presbyter factus. Ipſe quoque Eulogius Præſidem alloquens, hoc ipſum non ſemel de ſe teſtatur. Cæſarauguſtanum concilium primum notaui, quia tria in ea vrbe celebrata in vetuſtiſſimis exemplaribus habentur, quæ in regio Diui Laurentij cœnobio ſeruantur.*

2 Ego luxuriæ.) *Humiliter de ſe loquitur, cum tamen vxorem ſe duxiſſe velit indicare.*

3 Cordubæ.) *Hic & vbique non Corduba, ſed Cordoba fuit ſcriptum in vtroque exemplari, iuxta veterem illam illorum temporum veri nominis corruptelam, quæ iam, vt ſuo loco diximus, inoleuerat. Fuit etiam vbique ſcriptum, egleſia, non eccleſia, vt agnoſcas hic quoque paulatim obrepentem Hiſpanam, quam nunc retinemus, huius nominis prolationem. Inluſtratus, adſperſus, & huiuſmodi alia, quemadmodum in exemplaribus fuerunt, reliquimus.*

4 Senatorum traduce.) *Quod late in noſtra hiſtoria oſtendimus, poſt Gothorum & aliarum externarum gentium in Hiſpaniam irruptionem, tria hominum diſcrimina Prouinciam totam incoluere. Antiqui Hiſpani: Romani, qui ſe illis aliquot ante ſæculis immiſcuerant: Gothi itidem Alani & Sueui cum reliquis: qui tamen vno nomine Gothi poſtea appellabantur. Hoc cum multis teſtimoniis pateat, legibus tamen Gothicis, quæ in foro iudicum, vt vocant, continentur, fit manifeſtum. Poſteriores etenim Gothorum reges in legibus, Hiſpanorum populos in vniuerſum alloquentes, trium horum hominum diſcrimina ſeparatim nominant. Et apud Paulum Oroſium eorundem eſt mentio. Cum autem nobiles, qui ex Romanorum eſſent ſtirpe volunt intelligi, Senatores eos illorum temporum ſcriptores appellant: Paulus Emeretenſis diaconus, qui de Epiſcopis eius vrbis ſcripſit: Samſon Abbas Cordubenſis, & cum Aluaro noſter Eulogius. Ipſum itaque hic * Patritium, & Romanorum ſtirpis credo ſignificari. Quod ſi quis per catacriſin nobilem tantum, non Romanæ originis Eulogium hic dici exiſtimet: ego cum hoc non contenderim. Mater D. Eulogij Eliſabeth vocabatur, vt ipſe in epiſtola ad Pompelonenſem Epiſcopum ſcribit. Auus Eulogius itidem dictus fuit, vt in Apologetico appellat.*

Tria hominum in Hiſpania diſcrimina.
** Ex gente, vel familia ordinum ſenatorij intelligendum eſt apud Aluarū. Eademq; & veterum vocabulo Traducem, aſpicit Eulogium c. 17. lib 3. Mem Sanct.*
Mater & auus D. Eulogij.

Sancti Zoyli æde.) *Huius templi mentio eſt alicubi in D. Eulogij operibus. Eidem præfuit paucis poſt annis Samſon Abbas, de quo plura in ſequentibus dici oportebit. In hoc D. Zoyli templo corpus eiuſdem martyris ſuo tempore aſſeruari D. Eulogius, & idem Samſon docent. De Samſone Abbate lib 1.*
5 *de Paulo Emeretenſi diacono initio libri 2. diximus.*

6 Sperandeum. *Huius viri meminit lib. 1. & 2. Eulogius. Eius nomen varie in exemplaribus fuit ſcriptum: Sperain Deum, & Sperandeum.*

7 Tandem Reccaffredus.) *Cum multa non vno loco D. Eulogius de ſua iſta calamitate, & in carcerem truſione commemoret, nunquam Reccaffredi huius meminit: nec quis hic fuerit tumultus plane docet. Quantum ex ſequentibus & ex Eulogij dictis poſſumus conicere: Reccaffredus metropolitanus fuit epiſcopus, cuius miniſterio Habdarrahaman rex Chriſtianos voluit compeſcere. Ille autem aut prauo zelo inſtinctus, aut infidelis metu compulſus eccleſiam Cordubenſem atque alias grauiter afflixit: epiſcopum Cordubenſem, cuius nomen nuſquam proditur, aliosque templorum miniſtros in vincula coniecit. Sed neque qua de cauſa liberi poſtmodum fuerint dimiſſi, memorant: neque nos aliunde poſſumus diuinare.*

8 Extat ſuper hoc.) *Durat etiam adhuc hæc epiſtola. Ibi hæc omnia latius referuntur. Pariter & illa altera, quam è veſtigio commemorat Aluarus, extat epiſtola.*

9 Ibi metricos pedes.) *Innuit D. Eulogium in carcere poſitum, hymnos iis carminum generibus ſcripſiſſe, quæ Hiſpanis eo tempore eſſent incognita. Nimirum, vt mox apparebit, Horatij Poetæ opera ipſe nuper adinuenerat, & illa illectus carminum varietate, ſimilia tentare eſt aggreſſus.*

10 Non que ipſis diebus.) *Eo tibi Reccaffredum iuſſu regio eccleſiam afflixiſſe. Eulogius autem ac cæteri veri Chriſtiani ei aperte reſiſtere tametſi cuperent, pia cauſa, quam Aluarus non tacuit, commouere nolebant. Cæterum D. Eulogius, qui illum excommunicatum & ab eccleſia alienum merito exiſtimabat, ſacris abſtinere toto illo tempore decreuit, ne ſe videlicet eius etiam labe reſpergeret, quo cum foris videretur conſentire. Satis autem indicabat, quam non conſentiret, qui ita ſe continebat. Neque tamen vitare omnino poterat Reccaffredum: cum fideiuſſoribus, quos dederat, hac ratione noceret.*

11 Cuius hiſtoriæ veritas.) *Quum Aluarus hunc, quem refert, librum ſcripſiſſet, quo plenius omnia iſta digeſſerat: hic innuere tantummodo contentus effecit, vt tenuis & ſubobſcura iſta notitia ad nos tantum perueniret.*

12 Vtpote fideiuſſoribus datis.) *Apparet cauiſſe Reccaffredum vadium interuentu, ne ab ſe poſſet Eulogius, poſtquam vinculis fuerat exemptus, ſeiungi.*

13 Beati Epiphanij.) *Extat hæc epiſtola à diuo Hieronymo in Latinum ſermonem conuerſa, & inter eius opera excuſſa.*

Quin-

Quinpotius occaſione fratrum ſuorum.) *Hæc omnia fuſius in ea epiſtola narrantur, cuius* 14
mox Aluarus meminit. Sed temporum ſeries diligenter eſt attendenda. Reuerſus enim ex hac peregrina-
tione ab Reccaffredo in carcerem conijcitur. Inde eductus, concilio Cordubenſi cum aliis metropolitanis
celebrato interfuit, quamquam illorum ſententiæ penitus non acquieuit. Quod lib. 2. cap. 15. ipſe comme-
morat: & tempus quidem ita digeſſiſſe, & continuaſſe, vt multum deinceps ad intelligenda, quæ narrat
Eulogius, contulerit. Reccaffredi namque nomen ipſe nunquam appoſuit, modeſtia vere Chriſtiana ergo,
vt ego interpretor. Vnde illa omnia hinc ſunt prorſus intelligenda.

Inde ſecum.) *Animaduertere decet, qua cupiditate & diligentia perquirendorum librorum ve-* 15
terum vir ſanctus teneretur. Inde quanto opere Cordubæ feruerent etiam in illo rudi, & vndique Chri-
ſtianis miſerabili ſæculo ſtudia literarum, ſatis apparebit.

Flacci ſaturata poemata.) *Alluſit ad Iuuenalis verſum. Satur eſt cum dicit Horatius, ohe.* 16

Porphyrij depicta opuſcula.) *Tyrius fuit Philoſophus Plotini auditor, Iamblichi præceptor,* Satyr. 7.
Malchus ſeu Baſylius antea dictus: ſed Porphyrius deinceps cognominatus, ob purpuream veſtem, qua 17
ſemper propter generis nobilitatem vtebatur. Acerrimus Chriſtianorum hoſtis, quique ab egregiis eccle- Porphyrius.
ſiæ ducibus Methodio, Euſebio, & Apollinari contra ipſum decertantibus, fuerit profligandus. Plura de
illo Suidas. Picta autem eius opera referens Aluarus, ea intelligi credo, quæ ad eloquentiam ſpectantia
Suidas recenſuit.

Vel Adhelelmi Epigrammatum opera.) *Intelligit plane Adhelelmum Saxonum Occiden-* 18
talium epiſcopum, in diuinis literis clarum, ſed humaniorum ſtudiorum & Poetices ſtudiis ſui temporis Adhelelmus
clariſſimum. Floruit ſub Iuſtiniano minore annis ante D. Eulogium plus ducentis. Eius operum cata- poeta.
logum Abbas Tritemmius texuit: & inter cætera librum carmine ſcriptum de Virginitate Sanctorum,
quem hic intelligi præſertim crediderim.

Necnon Auienni fabulas metricas.) *Rufus Feſtus Auiennus ſeu Abydnus poeta, vt quidam* 19
volunt Hiſpanus, inter cætera Virgilianas fabulas, iambicis verſibus deſcripſit: & Æſopi etiam fabellas Auiennus
quæ elegiaco carmine circumferuntur, huius eſſe auctoris multi affirmant. Aut alterutrum, aut vtrum- poeta.
que opus hic poſſumus intelligere. Qui hæc & plura de hoc auctore ſcire voluerit, Quartum Lily Gi-
raldi de Poetis Dialogum legat.

Poſt diuinæ memoriæ Wiſtremiri.) *Cordubam ex Gallia rediens Eulogius, vt ipſe in epiſto-* 20
la ad Pompelonenſem epiſcopum narrat, aliquandiu Toleti apud hunc ſanctiſſimum antiſtitem eſt diuer-
ſatus. Inde haud dubie factum eſt, vt Toletani Mocarabes, & ſanctæ eccleſiæ præſertim miniſtri, quibus
ex hac conſuetudine eius viri ſanctitas & doctrina probe fuiſſet perſpecta: ipſum Præſulem ſibi optarent,
& deligerent. Alterum exemplar Tolenatæ calami certe vitio, hic habuit. Eſt autem Toletum vrbs Hi- Toletum.
ſpaniæ celeberrima, non ſemel ab Tito Liuio nominata, & ab Plinio etiam & Ptolemæo inter cæteras
connumerata. De qua, vt de Carthagine Salluſtius, præſtiterit hic nihil, quam pauca referre. Præſertim
cum ſublimis huius vrbis noſtro hoc tempore magnificentia & præſtantia, omnibus ſit notiſſima.

Pro annuo feſtiuitatis ſuæ recurſu.) *Attende feſtiuitatem D. Eulogij, & aliorum perinde* 22
martyrum Cordubenſium, iam tunc inſtitutas fuiſſe, & quotannis celebratas: & tranſlatio etiam Diui
Eulogij ſolenni more, vt paulo poſt apparebit, colebatur.

Rex Mahomad.) *Habdarrahgmanis huius nominis tertij fuit filius: quod ex tertij libri prin-* 23
cipio patet.

Arabs genere beatus Chriſtophorus.) *Huius martyrium cum breuiter D. Eulogius lib. 2.* 24
expediſſet: Aluarus latius deſcribere cogitabat.

Ex Gentilium fece.) *Gentilium nomine ſemper Arabes ſecta Mahometicæ vocat Eulogius. Hoc* 25
quoque eſſe videtur ex illa Romanorum vocabulorum affectatione, qua Conſules & faſces aliaque eiuſ-
modi ſæpius repetuntur.

Chriſto dicata.) *Sanctimoniales noſtrates variis nominibus in Conciliis Hiſpanis appellantur.* 26
Deuotæ, Religioſæ, Deo dicatæ, ſacræ virgines, & hoc ipſum Chriſto dicatæ. Vtitur eiſdem nominibus
varie D. Eulogius, & ipſe Aluarus.

Nomine Elitioſa.) *Alterum exemplar Litioſa habuit: nos id ſequuti hic ſumus, quod cum Diui* 27
Eulogij operibus cohærebat.

Vel ſorori eius Anuloni.) *Præter hanc ſororem alteram etiam habuit D. Eulogius nomine* 28
Niolam. Tres etiam ei fratres fuerunt, Aluarus, & Iſidorus, & natu minimus Ioſeph. Ex epiſtola ad Diui Eulogij
Pompelonenſem epiſcopum. fratres.

Comere greſſos.) *Ita fuit in ambobus exemplaribus. Et ſenſus interim cum tota argutia eſt* 29
manifeſtus.

Cum reuerentia nominandus.) *Tam in his duobus exemplaribus, quam in aliis peruetuſtis* 30
libris Mocarabum Chriſtianorum literis deſcriptis, quos mihi videre hucuſque contigit, f. pro u. & u. pro Quint. lib. 1.
f. ſemper cernitur appoſitum. Itaque hic referentia, non reuerentia fuit ſcriptum: & ſemper prouanus, c. 4. & Aul.
non profanus. Item è conuerſo. Neſcio quid hoc habet ex Digamma Eolico Fabij Quintiliani. Gell. lib. 14. c. 5. & lib. 19. c. 8.

31 Cui beatiſſimus martyr.) *Expreſſit ad viuum D. Eulogius, & vere impleuit ſancti ſenis Eleazari exemplum. Quod quia eſt ipſum per ſeſe illuſtriſſimum, & dictante diuino ſpiritu facundiſſime perſcriptum: lectu eſt digniſſimum.*

32 Compleuit martyrium ſuum) *Menſis dies ſignatur, Martij videlicet vndecima: Sabbatum etiam fuiſſe dicitur: cum Era aut annus non fuerit ab Aluaro expreſſus. Hinc tamen iam, licet aliunde aſtrui non poſſet paſſum fuiſſe D. Eulogium anno Domini octingenteſimo quinquageſimo nono, quem in titulo appoſuimus, neceſſario penitus probatur. Illo enim anno Martij dies vndecimus in ſabbatum incidit, neque aliquot retro annis in eum hebdomadæ diem inciderat, neque aliquot ſequentibus ſabbatum fuit occupaturus. Neque extra hos non paucos annos pati potuit Eulogius. Nam tres quatuorve ante hunc annos ipſe (quod ex ſuis libris patet) in viuis erat. Noſtra autem hæc ſupputandi ratio, vbi hebdomadæ dies ſignatur, non vera ſolum, ſed omnino etiam irrefragabilis, ex canonica cycli ſolaris conuerſione, & ex ea annorum & menſium deſumitur obſeruatione, qua cum ab initio ſancta Chriſti vteretur eccleſia: poſtea Abbatis Dionyſij, vt plerique tradunt auctores, doctrina & diligentia in dilucidiorem & certiorem formam fuit diſpoſita, & conſtituta. Cæterum quemadmodum inde nos ad certiſſimam hanc annos in hiſtoria ſupputandi & digerendi firmitatem, ſi quando hebdomadæ dies nominatur, rationem inierimus: in noſtra hiſtoria, vbi ad Gothorum tempora peruenimus, late ſumus præfati. Occaſionem autem huius obſeruationis nobis Petrus Appianus primum in ſuo Cæſareo aſtronomico, & F. Onuphrius Panuinius vno atque altero loco in Faſtis, olim præbuerant. Nunc vero Gerardi Mercatoris chronicon, ſuperiori anno euulgatum, aſtronomicam etiam in ſupputando rationem, tametſi ab noſtra iſta diuerſam, per eclipſium nimirum, quæ apud hiſtoricos reperiuntur, notationes, videmus retinere. Et quia ſolenne eſt diuo Eulogio hebdomadæ dies in martyrum cæde notare, vnde anni plerumque aſſeuerationem & certitudinem demonſtrabimus: ideo fuſius aliquanto de toto hoc noſtro inuento hic fuit differendum.*

Petrus Appianus.
Onuphrius Panuinius.
Gerardi Mercatoris chronicon.

33 Lunarim manſionis ſeruitium.) *Menſtruas ſignificat excubias, quæ in arce agerentur, cum finito menſe, noui excubitores prioribus ſuccederent. Hoc enim aduerbio temporibus illis effictio diuus etiam Eulogius aliquando vtitur, & eo præſertim loco, vbi tributum Chriſtianis per ſingulos menſes impoſitum deplorat.*

34 Et ad prominentem canalis ductum.) *Prope arcem profecto iacuit ad fluminis ripam ſanctum diui Eulogij cadauer, prope turrim, quæ Arcarum nunc appellatur: ſiquidem excubitor longius recedere non auderet. Et propius arcem haud dubie is erat ſiue fons ſiue aquæductus, quem petebat. Alioqui potius cauſa in flumen, quod arcis alluit fundamenta, citiſſime potuit deſcendere. De ea autem arce loquitur, quæ nunc etiam Corduba perdurat. Ea enim iam fuerat ædificata, quod ex Raſis Chronico, & ex peculiari Roderici Toletani Præſulis de Arabum rebus hiſtoria, quæ nondum eſt excuſſa, aperte conſtat. Illud etiam eſt animaduertendum, præcipitium ingens eſſe ab arcis platea in alueum fluminis: vt ſit ab latere per cliuum deſcenſus.*

Raſis Chronicon.
Rodericus Archiepiſcopus Toletanus Chronicon.

35 In baſilica ſancti Geneſij.) *Huius templi & loci mentio non ſemel erit in diui Eulogij libris, in Apolog. Mart. pag. 84. b.*

36 Dulcis nomine Eulogi.) *Alludit ad Græcam originem vocabuli. Eulogius enim bonus ſermo interpretatur. Alioqui & amoris teneritudine, ita potuit Aluarus loqui.*

37 Vt non ſit inquis.) *Scripſerat hæc proculdubio verba in aliqua ad Aluarum epiſtola Eulogius. Sed ea intercidit.*

38 Ego autem mi dulcis Eulogi.) *Offert iam hoc ſuum opus diuo Eulogio: & dum attollere orationem ſtudet, multa ingeminans, & accumulans, cacozilon non potuit euadere, & tumidum quid, magis quam ſublime perfecit. Fertilitas nimirum Cordubenſis ſoli hanc quoque vbertatem ſemper in ingeniis protulit.*

39 Conſtruxi enim ære perennius monumentum.) *Horatij verſum tantum diſſoluit: & ex recens lecto opere aliquid affectauit inſpergere. Horatij verſus hi ſunt in fine carminum:*

Exegi monumentum ære perennius, &c.

40 Biſamoq; commiſcens.) *In altero exemplari biſamo, in altero fuit viſamo. Sed neutrum quid ſit reperio.*

41 Neque priſcorum.) *Locus in vtroque exemplari corruptiſſimus ſpem etiam ademit diuinandi.*

Scholia in Hymnum & Epitaphia.

1 HYmnus in diem.) *Titulos qui fuerant in veteribus Codicibus, conſeruauimus. Eſt autem hic hymnus, quemadmodum & epitaphia ab Aluaro, vt ego exiſtimo, compoſitus. Carmen eſt quale illud, Sanctorum meritis inclyta gaudia.*

2 Laudamus varia.) *Senſus eſt: Solemus carminibus varias res celebrare, quæ ad Dei gloriam non pertinent: Quanto rectius carmina diuinis laudibus, vt nunc contingit, impenduntur.*

Rector

Rector dum populos.) *Quatuor ſequentes verſus in vtroque exemplari fuère corruptiſſimi:* 3
nos quoquomodo potuimus ex coniectura & ingenio emendauimus.

Gypſum.) *In antiquis libris ad hunc modum legebatur. Gypſam quum doceret fragmine prode-* 4
re. Nos ſubſtituimus, Gypſum quum diceret fragmine prodite. Sic verſus conſtat: Sic aliquis ſenſus elicitur, nempe iſte ex allegoria. Eulogius clamabat: Legem Mahomad penitus introſpicite: ipſa ſe cum ſua deterrima turpitudine oſtendet & reteget. Quaſi vas terreum aut teſtaceum, fractum docebit, quam ſit fragile.

Viſtus ſie domini.) *Hoc ideo dicit, quia aliquos ex martyribus parum conſtantes, & iamiam la-* 5
bantes, in fide confirmauit. Quod alicubi ipſe idem Eulogius teſtatur.

Tranſlatio corporis.) *Exemplar cum diui Eulogij operibus coniunctum, cum epitaphium ſo-* 6
lummodo haberet, nihil habuit de eius tranſlatione. In altero Michaelis Acagræ hæc ipſa fuere. Cum autem initio in hoc eodem templo fuerit, vt eſt in eius vita, ſepultus: intelligo nunc eleuationem ſolennem fuiſſe factam. Nam illa verba: titulo principali, non diuerſum templum, quantum ego poſſum intelligere, innuunt, ſed ab rege aliquando conditum ſignificant. Et hoc ſenſu in conciliis noſtratibus ſcribuntur Cotum, vocabulum eſt ab Hiſpanis noſtris ex Latino, cautum, deprauatum: quod vetuſtiſſima regum diplomata oſtendunt, & lapides in quibus legitur: Rex fecit cotum, & fecit cautum, indifferenter. Et multa huiuſmodi.

Vbi corpus aut reliquiæ ipſius Martyris requieſcunt, quod patet ex cap. 1 & 5. lib. 2. Mem. Martyrum.

Illud autem operæpretium fuerit animaduertere & expendere. Cum diuus Eulogius Martyrij vndecimo die interemptus, & Iunij primo fuerit tranſlatus: cur in Martyrologio Vſuardi, & in Romano nuperrime excuſſo & adaucto, vigeſimo Septembris eius feſtum reponatur? Quin etiam Breuiarium Cordubenſe eodem die habet. Huius rei cauſam ego eam fuiſſe crediderim, quod cum eo ipſo die, Septembris videlicet vigeſimo, ſancti Eulogij presbyteri (eius qui inter priſcos Eremi cultores inſignis fuit) obitus fuiſſet annotatus, in libro qui Vita Patrum inſcribitur, & diuo Hieronymo aſcribitur, & in Martyrologio Romano: quidam eundem illum & noſtrum hunc Cordubenſem eſſe credentes, veritatis alioqui ignari, eidem diei eius feſtum attribuerunt: & in Romano quidem vtriuſque eodem die feſtum notatur.

Feſtum diui Eulogij cur Septembri apponatur.

Illud etiam animaduertendum, Vſuardum non potuiſſe D. Eulogij, & aliorum eiuſdem ſæculi martyrum Cordubenſium, quorum frequens in eius Martyrologio mentio eſt, paſſiones ſcripſiſſe. Nam cum Carolo Magno ſuum Martyrologij opus dicauerit, quantumuis iuuenis imperatori admodum ſeni ſcripſerit, vix credibile eſt D. Eulogio ſuperſtitem fuiſſe. Reſtat, vt aliquis poſtea eius operi noſtrates hos martyres ſuperaddiderit: qui certe ex diuo Eulogio non res ſolum, ſed ipſa etiam eius verba aliquando deprompſit. Romanum vero Martyrologium, ſiquidem diuo Hieronymo tribuitur, meminiſſe diui Eulogij & coætaneorum martyrum non potuit. Sed adiectitia ſunt omnia, quæ de his ſanctis inibi leguntur, vt eſt opus nouis & nouis acceſſionibus opportunum. Idem dicendum de Beda martyrologio, qui diuum Eulogium ducentis annis præceſſit: & tamen Lupi & Aureliæ feſtum menſe Octobri ibi apponitur. Ado Viennenſis in Gallia Archiepiſcopus legerat profecto diui Eulogij libros. Nam & omnes ferme hos Cordubenſes martyres in ſuo Martyrologio poſuit, & quæ pauca de his commemorat, hinc plane deſumpta ſunt. Et eius hiſtoria ad vigeſimum poſt diui Eulogij martyrium annum protenditur.

Vſuardus nõ potuit de diuo Eulogio ſcribere.

Romanum martyrologium.

Martyrologium Bedæ.

Adonis martyrologium.

Hoc vero noſtro tempore corpus diui Eulogij ſimul & Leocritiæ Oueti, in celeberrimo multorum ſanctorum corporum & reliquiarum ſacrario, quod Cameram ſanctam vocant, decentiſſime aſſeruantur. Theca reconduntur bene magna, argento vndique obtecta, ſignis perbelle exornata: in cuius ſummitate hæ litera argento inſculpta leguntur:

Diui Eulogij & Leocritiæ corpora Oueti ſeruātur.

ANNO DOMINI MCCC. QVINTO IANVA-
RII DOMINVS FERNANDVS ALVARI
OVETENSIS EPISCOPVS TRANSTVLIT.
Hic tres dictiones deſunt. M. EVLOGII ET LVCRI-
TIÆ IN HANC CAPSAM ARGENTEAM.

Fernandus Aluari Ouetenſis Epiſcopus.

Neque dubium tamen eſſe poteſt, quin qua parte argenti ſubtractio fragmentum effecit, ad hunc modum eſſet ſcriptum: CORPORA SANCTORVM MARTYRVM.

Hanc vero argenteam arcam cum ſanctis corporibus, ego, etſi indignus (quod ſummi beneficij loco mihi à Deo Opt. Max. miſericorditer tributum libentiſſime recolo) his meis oculis, non tam ſenio tam caligantibus, quam ſpectaculi ſanctitate præſtrictis, contemplatus ſum: his miſeris manibus, hiſce immeritis vlnis venerabundus ſuſtuli, hoc ipſo anno Domini MDLXXII. cum Philippus II. Rex potentiſſimus, idemq́; & cognomine & ſtudio pietatis & religionis vere Catholicus, ſancta me & religioſo in primis Principe digniſſima legatione miſiſſet, ad reuerēter inuiſenda Sanctorum per Legionenſes, Gallæcos, & Aſtures corpora & reliquias: cuſtodiam, cultum, & venerationem, ſi digna pro eorundem maieſtate eſſet, diligenter perquirendum, & renuntiandum. Et vt omnem ſanctæ eius legationis ſummam breuiter complectar: prouidentiſſimamque & bene gratam Regis erga ſuos maiores curam & ſollicitudinem referam: habui etiam in mandatis, vt priſcorum Hiſpanorum Regum ſepulchra perſpicerem, an digne & honorifice eſſent eorum tumulata corpora animaduerterem: quam plene & accurate

Sancta Philippi Regis legatio.

iis ſtatis diebus ſacris tum anniuerſariis ſolennibus, tum etiam quotidianis parentaretur, intelligerem. Illud etiam ſuperiniunctum, vt bibliothecis omnibus publicis diligenter perluſtratis, veterum omnium exemplarium catalogum perſcriberem, & vt diligenti cuſtodia aſſeruarentur, monerem. Sed ad Sanctorum corpora redeo.

Rex Alfonſus. Dulcidius. Rex Mahomad. Samuel. Ermenegildus archiepiſcopus. Sancta Leocadia ſacellum.

Celebrat etiam ſancta Ouetenſis eccleſia feſtum tranſlationis horum duorum ſanctorum corporum: in cuius matutinis lectionibus ſcriptum eſt, quo pacto Ouetum fuerint adducta. Rex Alfonſus (quotus fuerit non referunt) Dulcidium quendam legatum ad regem Mahomad Cordubenſem miſit. Is opera Samuelis cuiuſdam (qui ſe hanc ipſam tranſlationis hiſtoriam ſcripſiſſe teſtatur) adiutus, ipſa ſancta corpora adeptus, Ouetum tandem pertulit. Rex vero ſimul cum Ermenegildo, Ouetenſi tunc temporis Archiepiſcopo in ſancta Leocadiæ ſacello, ſaxeo ſepulchro ſubtus altare excauato, quod nunc etiam vacuum conſpicitur, eadem beata corpora theca cupreſſina incluſa, decenter cum ſolenni pompa repoſuit. Miraculum paulo poſt paralitici ſanati conſequutum eſt.

Rudericus Guterrius mirabiliter ſanatus.

Multo vero poſt tempore Rudericus Guterrius Ouetenſis archidiaconus, diſtorto ore mutus repente factus, horum ſanctorum martyrum interuentu, quorum patrocinium fuſis interne precibus implorauerat, ſanatur. Eius miraculi occaſione factum eſt, vt ſepulchro extracti, & theca argentea denuo recónditi, in ſanctam Cameram, quemadmodum retulimus, eleuarentur. Hæc ibi. Cæterum ex Ermenegildi Archiepiſcopi, & Mahomad Regis, mentione intelligimus, Regem Alfonſum huius nominis tertium, cognomento Magnum, fuiſſe eum, ad quem Corduba ſancta corpora fuere perlata. Nec grauabor carmina etiam apponere, quæ loco antiphonarum & reſponſoriorum in eo feſto decantantur, quamuis rude quiddam & incultum ſonent: cum Hiſpana eorum temporum in carminibus vetuſtatis expreſſam imaginem retineant.

Alfonſus Magnus. Antiphona, & oratio de ſanctis Eulogio, & Leocritia.

Eulogij cultus creſcit per ſæcula multus,
Lucritiæ pariter feſta ſequuntur idem.
Nec timet Ouetum ſubitum contingere letum,
Nam feſtum letum iuſſit abeſſe metum.

Oratio.

DEus, qui per beatiſſimos martyres tuos Eulogium & Lucritiam Ouetenſem eccleſiam adornaſti: concede nobis famulis tuis veniam delictorum: vt eorum patrocinijs roborati, pro tuis beneficiis gratias tibi debitas referamus. Per Dominum, &c.

Et Lucritia ſane vbique Oueti ſcribitur, non Leocritia. Nos vetuſtos codices potius ſequuti ſumus.

Aluari opera. Sanctorum Facundi & Primitiui cœnobium.

Aluarus vero hic noſter librum etiam ſcripſit Scintillarum, ipſum nos in Regio, de quo iam diximus, ſanctorum Facundi & Primitiui cœnobio manuſcriptum in membrana cum hoc titulo vidimus. In Chriſti nomine incipit liber ſcintillarum Aluari Cordubenſis, collectus de ſententiis ſanctorum Patrum. In fine conſtat ante quadringentos annos fuiſſe deſcriptum. Eundem etiam multo vetuſtiorem literis Gothicis ſcriptum, ſed lacerum: principia fineq́ carentem in inclyto Ciſtercienſi prope Vallis Oletum monaſterio dicto del Eſpina, conſpeximus. Eundem etiam habet Mindonienſis eccleſia in Gallæcis bibliotheca. Fuitq́ eius operis argumentum in illa eo tempore librorum penuria admodum neceſſarium, nec nunc tamen aſpernandum. Etenim per locos communes de virtutibus & vitiis, multa quæ in ſacris literis, multa quæ ab ſanctis doctoribus dicta ſunt, congeſta reperiuntur. Excuſum etiam Baſileæ, ſed mutilum, & ſine nomine auctoris, circumfertur. Scripſit præterea, vt D. Epiſcopus Placentinus exiſtimabat, idem Aluarus opus egregium, cui titulus eſt, Indiculus Luminoſus. Permanet Gothicis literis in membrana deſcriptus Cordubæ in bibliotheca Fanis maioris, ſed ſine auctoris nomine. Tantum notatum ab ipſo auctore eſt, ſcriptum opus fuiſſe Cordubæ anno domini octingenteſimo quinquageſimoquarto, quo, vt frequenter apparebit, & florebat, & ſcribebat Aluarus. Stylus etiam aut Aluari prorſus eſt, aut ſimillimus. In eo opere multa ad ea ipſa, quæ in his Diui Eulogij operibus continentur ſpectantia traduntur. Mentio enim fit quorundam ex his martyribus, quorum vitam & agonem ſcribit Eulogius: vt hinc etiam Aluari eſſe videatur. Vnum illud eſt, quod vt Aluari opus illud eſſe non credam, omnino perſuadet, quia nimirum D. Eulogij ibi mentia nulla ſit. Nec arbitror Aluarum in tanta beneuolentia continere ſe potuiſſe, quin eius eadem ſcribentis meminiſſet. Et de hoc iterum in Scholiis libri primi ad finem.

Spina monaſterium. Mindonienſis eccleſia bibliotheca.

Indiculus luminoſus.

DIVI EVLOGII MARTYRIS CORDVBENSIS, DOCTORIS ET ELECTI ARCHIEPISCOPI Toletani Liber Memoriale Sanctorum, ab ipſo inſcriptus.

PRAEFATIO.

EGO quidem volumen hoc Memoriale Sanctorum appellans, illis tan- 1
tummodo aſcyſteriis commentaueram, è quibus prior ille monachorum 2
globus ad reſiſtendum mendaciſſimo vati proceſſerat. Sed poſtquam
ex vrbibus, viculis, oppidleulis, & caſtellis certatim proruere ad hoc cer-
tamen viros, ac mulieres cognoui, neque quenquam vereri præſidis tribunal compe-
ri, ſed omnes pro teſtamento, & legibus Dei noſtri mortem incunctanter elegiſſe con-
ſpexi: vniuerſis illud eccleſiis ſupra ſolidiſſimam petram fundatis dicaui, vt tantum
haberent cuncti de triumpho eorum ſuæ conſolationis, & gloriæ exemplum, & gau-
dium, quantum fuit illos ex diuerſis locis veniſſe, & in exemplum totius Eccleſiæ diſ-
crimina paſſionum ſubiiſſe. Sed reor, quod inter ipſos haud dubie principatum obti-
net ſanctus Iſaac monachus. Qui prior è Tabanenſi cœnobio in forum deſcendens, 3
iudicem adiit, atque his verbis eum aggreditur: Vellem (inquit) iudex, cultor fidei ſtre- 4
nuus fieri, ſi modo tu non differres ordinem, rationemq; eius mihi exponere. Cui cum
libenter, quaſi iam tyrunculo fidei ſuæ credituro iuueni inflatis buccis, turgenti guttu-
re, crepitantia infra caua palati verba inſtitutionis lingua fallax proferret, ſectæ huius
auctorem Mahomad fore prædixit; qui Angeli Gabrielis magiſterio illuſtratus, ver-
bum Propheticum ab Altiſſimo nationibus relaturus accepit: legem inſtituit, Paradi-
ſum diſſeruit, regnumq; cœlorum plenum epulis, & fluxibus fœminarum edocuit. Sed
& alia plura, quæ hic diſponi perlongum eſt, ex ritu pro vano arbitrio proſequente, 5
protinus Ephebus ille venerabilis monachus, vt erat apprime literis Arabicis imbutus,
Arabice dans illi reſponſum: Mentitus, ait, eſt vobis, ita maledictionibus tabeſcat di- 6
uinis, qui tanto ſcelere implicatus, tantorum agmina perditorum inuaſit, ſecumque
inferorum barathro mancipauit. Ille etenim dæmonio plenus, dæmonicis fauens præ-
ſtigiis lethale morbidis propinans poculum, æternæ perditionis luet interitum. Qua-
re vos ſcientia præditi à talibus non abdicatis periculis? Quare non renuntiantes vlcus
peſtiferi dogmatis, perennem fidei Chriſtianę Euangelicam ſoſpitatem optatis? Hęc,
& his ſimilia ore pudico, ſummis reuerentiæ auſibus, viribuſque lingua peracuta beato
diſſerente Iſaac, ſtupore nimio iudex turbatus, ac veluti amens effectus, vbertim la-
chrymaſſe perhibetur: & quadam mentis hebetudine occupatus vix potuiſſe fertur;
exprobranti ſe monacho reſpondere: ſicq; manu extenſa faciem eius verberanti, con-
feſtim monachus dixit: Conſimilem imagini Dei vultum audes ferire? vide qualem
propter hoc redditurus ſis rationem. Iccirco, à conſedentibus ſecum ſapientibus de-
prehenſus, arguitur, quod grauitatis Cenſoris oblitus leuiter per ſemet ipſum adcæ-
dendum martyrem egerit: & præſertim, quia ſecundum legum ſuarum ſententiam, is
qui pro crimine dignus eſt mori, nullius pœnæ conuitiis lacerari debet. Tunc iudex ad
ſanctum Iſaac conuerſus ait: Forte madidus vino, aut freneſi captus ad iſta, quæ pro-
fers, non facile potes aduertere. Nam ipſius vatis noſtri, quem tu temere conuitiis im-
petis, ſententia manet irrefragabilis, animaduerti debere in eos, quia talia de ipſo non
verentur profiteri. Ad quem venerabilis Iſaac intrepida reſponſione ait: Ego quidem,
iudex, nec vino madidus, nec quolibet morbo ſaucius ſum, ſed zelo iuſtitiæ conflagrās,
quia vatem veſtrum, voſq; expertes exiſtere comperi, veritatem vobis expoſui: propter
quam ſi mors furibunda occurrerit, libens excipiam, placidus ſubeam, nec ab eius caſi-
bus ceruices meas auertam. Noui enim, Dominum dixiſſe: Beati qui perſequutionem
patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Tunc iudex car-
ceri illum tradens, protinus regi cauſa eius innotuit, qui tantę accuſationis euentu per-
territus, illico ferocioribus animis ferox promit edictum, dicens morti vſquequaque
fieri debere obnoxium, talem in auctorem fidei ſuæ ferentem conuitium. Hinc Dei
ſeruus ad necem damnatus vertice plectitur: hinc in ſtipite eleuatus capite deorſum
appenditur, atque vltra amnem in ſpectaculum vrbis locatur, tertio Nonas Iunias, Fe-

Iſaac monachus martyr, Tabanenſi monaſterio.

Conſeſſi [?] monac. qui prius & poſt iudicem nominauit. & inf. lib. 3. cap. 16. [?]

Matth. 10.

Annus Domini Decclx.

ria quarta, Era octingenteſima, octnageſima nona. Cuius corpus poſt aliquot dies cum cæteris, qui eum imitando perempti ſunt, igne crematum, & in fauillam conuerſum, deinceps in amnem proiectum eſt. Sed neceſſe eſt exponere, quibus indiciis vel prodigiis hic beatus Iſaac extiterit in inſantia denotatus, vt ex eo diuinitus ad coronã martyrij illum fuiſſe credamus electum, ex quo in matris vtero poſitus terribilem valde parentibus ſtuporem intulerit. *Præſagia de beato Iſaac martyre.* Tribus namque vicibus vna die, panlo antequam naſceretur, viſus eſt loqui: cuius rei nouitate perterrita mulier pene mortua vim verborum nequaquam potuit intelligere. Alio etiam tempore, cum adhuc ſeptennis exiſteret, virgo quædam cernit per viſionem globum luminis è cœlo deſcendere, & inter omniũ præſtolantium turbam ſolus hic vlnas extendens, manibus lumen excepit, totamque eius claritatem ori ſuo iniectam, ebibit: felicem tunc, & vere beatum omnibus tali condignum munere nuncupantibus. Hæc ſunt infantiæ eins prodigia & ſigna, quæ illum dignum martyrio longe antea portenderunt. *Tabanenſe cœnobium. Dies eius.* Nam quidam ſacerdos ex cœnobio Tabaneoſi, ex quo idem beatus ad agonem proceſſerat, peractis Miſſarum Dominico die ſolenniis, ſeptimo ſcilicet Iduum Iuniarum, qui poſt quintum martyrij ſui diem eue-
8 nerat, in quodam lectulo fratrum recumbens, obdormire paulum cœpit, & ecce ſubito per ſomnium vidit puerum decoris pulcherrimi à partibus Orientis venire, ſchedamq; miræ pulchritudinis manibus geſtantem ſibi adſiſtere. Quam ab eo accipiens, ſcripturam eius legere cœpit: erat enim his exarata ſermonibus. *Geneſis 22.* Sicut pater noſter Abraham Iſaac filium Deo in ſacrificium obtulit, ita & nunc ſanctus Iſaac in conſpectu Domini ſacrificium pro fratribus immolauit. Et continno quidam è ciuitate venien-
9 tes, dixerunt beatum Hieremiam martyrio cum aliis fuiſſe coronatum per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, *Hieremias martyr. Sanctus Perfectus martyr.* cuius exemplo nonnulli ad publicum ſub eadem profeſſione perempti ſunt. Sed dudum anticeps illis beatæ memoriæ Perſectus preſbyter extit, qui ob eiuſmodi profeſſionem, qua & iſti, occubuit: ſed non eo modo, quo ipſi deciderunt. Prædictus namque preſbyter coacte ad paſſionem tractus, viriliter conſummauit ſancti certaminis curſum. Hi vero ſponte ſua venienres, acriter hoſti reſiſtunt, & quadam violentia per effuſionem cruoris regnum cœli capeſſunt. Quo autem ordine idem venerabilis Perfectus preſbyter paſſionis brauium emeruerit, principium libri ſecundi exponet: *Cap. 1.* ac deinceps cæterorum nomina, ætates, ortus, temporaq; alliſionum edicet. Quapropter hanc præfationem in capite voluminis poſui, vt inter laudes, vituperationeſq; ſanctorum me diſcurrente, interdum etiam auctori profano obuiam venientem lectores mei faciliùs intelligerent: precibus expiarent, orationibus adiuuarent: & tam de illis, quam de meipſis fauente, iudicium proprium, & nunc & ante Dominum ferrent.

Incipit Liber primus.

1 PERITISSIMORVM virorum prouidum ſemper eſſe debet conſultum, commoda Eccleſiæ Catholicæ non paruipendere, nec ab obuentu perſectionis eius deſiſtere, vel ſi qua vitio cuiuſque hebetudinis ſeſe interſerunt commenta piæ religioſitati adultera, nullatenus improbo neglectu ſilentij in maiorem perniciem ſinendum accreſcere. *Eccleſia commodis inuigilandum.* Quia quantum meritis præclaræ conuerſationis, ſeu ſanctæ doctrinæ gradibus ſancta Eccleſia in ſuperna euehitur, in ſublime eleuatur, vbique incremento fidei dilatatur: tantum etiam, anteo amplius incuria negligentium deiicitur, impulſibus horum miſere concutitur, & quorundam ſocordia ad ima proiicitur. Hinc prouenit, vt auctæ vites peruerſorum detrimentum ſemper fidelibus ingerant, diſpendiumq; gregi puſillo, *Lucæ 12.* cui complacuit patri dare regnum, exaggerent: dum aliquando torpenti ſilentio omnibus contentis, ſeu proniori lapſu vltimo vitiorum abyſſu immerſis, nullus adſit, qui redimat, *Pſalm. 7.* neque qui ſaluum faciat, dicente Propheta: *Ezechiel. 13.* Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, vt ſtareris in prælio in die Domini. Illius etiam quam maxime vaticinium Prophetæ formidans, quo ſocordiam inutilium paſtorum Dominus conteſtatur. *Ezechiel 34.* Ecce, inquiens, vos lac comediſtis, & lanis operiebamini, oues autem meas lupi inuaſeruot: & dum non procuratis paſcua ſalubria, ab inimicis eis ſunt herbæ morbidæ procuratæ.

QVA-

QVAPROPTER ne canis mutus, & non valens latrare appellarer à Domino: ſiue vt euaderem in futurum negligentium iudicium, conatus ſum ex pauperrimo noſtræ ſcientiæ ſcrinio depromere aliqua, & ex olerum ferculis, tamen Catholico ſtudio apparatis, fidelium ſaturare eſuriem. Eorum ſcilicet, qui veritatem fidei Chriſtianæ, ſicut à ſanctis Patribus acceperunt, ſana credulitate retentant: ne deſiſtente procurationis noſtræ ſalutari edulio, lethiferum ab inimicis ſumerent cibum. Ideoque vrgente me diuinæ charitatis ſtimulo, & conſultum gerens Catholicæ plebis, quam nutantem in certaminibus militum Chriſti cognoui: ſeu obuius illis ſtudens occurrere enſe verbi Dei accinctus, qui non ſolum eos recipere inter martyres nolunt, verumetiam ore ſacrilego conuitiis, atque blaſphemiis impetentes, redidiuum, ſi poſſibile eſt, quietis Sanctorum implodunt ſupplicium: ſeu dignis beatorum ſatisfacere memoriis anhelans, qui cœlo regnantes exemplaria victoriarum ſuarum mortalibus reliquerunt: libuit mihi pro modulo exigui ingenij talibus rebus inſiſtere, noſtroque licet ruſticano ſermone * paruipendulos informare: æmulis contraire, & cælo tenus acta Sanctorum extollere.

Iſaiæ 56. — *Martyrum detractores.* — ** Hiſpaniſmum: quos Vulgo, Poco cõſiderados, & Burladores dicimus. Vitium & in eodem ſenſu voce Paruipendens, uſus erat adſi... cum lib 2. folio 52. b & in Apolog. 77. b.*

SED neſcio quo tendere rea mens poterit, cui legalis auctoritas ex voce Domini occurrit, dicens: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Hinc ſilere decreueram, hinc melius ab huiuſmodi intentione abducere me iudicaueram: quoniam nefas eſſe putabam, os nulla ſanctitatis ope ſubnixum temere acta elucubrare ſanctorum: ſiue quod maieſtati rei geſtæ noſtrum imbecille ingenium conſideraui poſſe ſuccumbere. Quia ſi diuina res humanum ſupergreditur conatum: ſic lingua terrenis incumbens, ætherea non poteſt myſteria loqui. Sic prædicare libere neſcit, qui minus peccatis liber exiſtit. Si abnuendum creditur dogma eiuſdem, cuius vitiis infecta eſt vita. Sed nunquid mercedem ſuam coram Domino perdet mens talibus oblectata ſtudiis? aut æternorum vacuabitur gratia munerum? Qui init, quod Deo eſt placitum, etſi non effectum, certe vel pium geret affectum. Aut non erit coram Domino compenſandum, quod hi, qui zelo Dei armati contra hoſtem, publicum apertumq; geſſerint bellum, in eo nos ineffabilium attollat lætitia gaudiorum? Sicut enim mihimet neſcius non ſum, peccatis obnoxium, ſceleribus implicatum me ipſum eſſe: ita quoque de clementia redemptoris mei nullatenus ſum diffiſus, qui reprobans peccatores ab officio prædicandi, quia non licet committere cani ſancta Domini, non refutat peccatorum vtilem voluntatem, in id quod ſibi placet. Denique execranda ſunt opera reproborum, non contemnenda vota probabilia peccatorum. Quia ſicut opus ſiniſtrum vſquequaque nos deiicit, ita pium affectum in nobis Dominus non ſpernit. Quapropter illico mens deiecta erigitur, Chriſtumq; inſtituentem ac promittentem recolens, ſpe quodammodo poſſibilitatis animatur, qui ait: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Et alibi: Dominus dabit verbum euangelizantibus in virtutibus multis. Inde voti compos effectus credo, quod idem magiſter verus dignabitur nobis conferre præconabile verbum ad inſtructionem Catholicorum honeſtam, ad laudem Sanctorum digniſſimam, & ad expugnationem aduerſariorum efficaciſſimam: qui præſtitit animali irrationali eloqui ritu hominum. Et ſicut me indignum tanto opere fateor, ita quoque ſui perfectione non ſolum erui culpis confido, verumetiam pœnis abſtractus, præſtantiorem gratiam interuentu eius apud Dominum inuenire ſpero: vt eſt illud philoſophicum, Hoc opus, hoc olim, forſan me ſubtrahet igni.

2 Pſalm. 49. — *Oris Eulogij humilitas.* — *Matth 7.* — *Pſalm. 80.* — *Pſal. 67.* — *Num. 22.* — *Ouidius.*

IGITVR de memoriis martyrum quidpiam me locuturo, principium orationis noſtræ ad vos dirigatur, ô ſancti fratres noſtri, & ſorores in Chriſto beatæ; ex quorum collegiis ſacratiſſimo Deo libata eſt hoſtia, non verens pudorem inculti eloquij: non venuſtatem, leporemq; affectans liberalis ſtudij; quod nullius inſtruentis magiſterio traditum habui: præſertim cum & in huiuſcemodi rebus magis nouerim ſimplicem veritatem eſſe obſeruandam, quam tonantem muſarum turgidam pompam. Loquar etiam tibi, ô vniuerſalis Eccleſiæ ſanctæ conuentus, vt verbum veritatis, quod ore noſtro edicitur, placidis mentium vlnis amplectens, nullatenus prædicationis noſtræ arcendam velis doctrinam, quæ, Apoſtolica affirmante auctoritate, libera ad inſtructionem omnium redditur: cum vnius fidei auditores vario diſcretos talento diuerſo præceptorum accendit oraculo: & ibi actiorem ſpiritu patientiæ virtutem demulcet, vbi mitem viuido iubentis imperio perarmauit: vni dicens: Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina: alteri vero præcipiens: Argue cum omni imperio, nemo te contemnat. Vnde parati eſtote omni homini reddere rationem petere à vobis vo-

Lectores ſuos excitat. — *1. Timot. 4.* — *Ad Tit. 2.*

lenti, de illa, quæ in eo manet ſpe, ne (quod abſit) ſtupido auditu ſanæ doctrinæ dogmata reſpuentes illius quondam Apoſtolicæ imputationis ſententiæ obnoxij iudicemini, *2. Timot. 4.* qua dicitur: Erit enim tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Quia ſicut nobis incumbit officioſitas prædicandi, ita vobis ſubeſt neceſſitas audiendi. Nec propter hoc, quod nos inordinate degimus, turpique conuerſatione deiicimur, reſpuendum verbi Dei documentum arbitremini: quoniã plerumque in magna domo patris familias nouimus † haud ambigue *pro, haud dubie, vel, procul dubio.* conuerſari aſſeclas deploratæ vitæ, quorum miniſterio familiares dominorum interdum expediuntur neceſſitates. *Comparatio.* Nam & Imperatoribus mundi plumbeis adducitur cuniculis vnda; & inter ſacra Domini vaſa auro, argento ve cõflata, pretioſorum lapidum ornamentis percompta, etiam non abiicienda habentur teſtacea. Solet enim peccator ſorti Dei immixtꝰ quotidie in aures populi hęc dicere: Dominus ait, proclama, de tranſgreſſionibus præceptorum Dei plebem argue: de ſeueritate iudicij, quæ peccatorum debetur exceſſibus, conteſtare: de redditu veniæ, & ſpe promerendę clementiæ admone: cum tamen ille ipſe nec modum ſibimet in criminibus ponat, nec terrorem futuri examinis metuat: & quod aliis prædicat, moribus ipſe impugnat: verbo autem eius nonnulli intenti, ab illicitis abſtinent, & perfectioribus adhærent. De quibus in Euan*Matthæi 23.*gelio dicitur: Omnia quæcumque dixerint vobis, obſeruate, & facite: ſecundum opera vero illorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt: alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Vnde congruit, vt cum Eccleſia poſſidet rectorem vitæ moribus deiectum, non contemnendam eius prædicationem exiſtimet, quamuis hanc ipſe prauis actibus impugnet. Officium itaque vulgi eſt intendere ad concionantem, & audire dicentem, & doctoris prædicationem operando exequi; & non proprium iudicium de præpoſitorum meritis *Hierem. 23.* ferre, quos ſuo Dominus diſtringendos examini reſeruauit, dicens; Propheta namque, & ſacerdos polluti ſunt, & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus. Idcirco via eorum erit, quaſi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea. Affe*Ad Rom. 12.*ram enim ſuper eos mala, annum viſitationis eorum. Et iterum: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Et licet hæc, quam dudum digeſſi auctoritas meriti mei defenſionem inquirat, & quibus modis iuſtorum legem euadere non poſſim, oſtendat; plus tamen ſimplicem religioſorum conuentum accendere anhelat, ne ſancta ſanctorum, quamuis ore improbo edita, reſpuat.

Martyrum laus. IN horum igitur certaminibus confeſſorum tanto alacrioribus animis eſt exultandum, tantaque libertate cordis, & vocis glorioſum conſummatæ victoriæ curſum ferendum, quanto his diuina vox indulgentiſſimæ ſponſionis verum ſalutis confert ſo*Matthæi 10.*latium, dicens: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Quoniam veraciter cognouimus non inchoantibus deberi præmium, ſed perſeuerantibus. Adeo illa primordialis abrenunciatio rerum, mundique contemptus præcipuis votis, & ſtudio ar*pro, citius.*dentiori ab eis exercitatus eſt; vt contuendi † velocius Deum, & beatorum fruendi conſortio deſiderium haberent, vt etiam labentis vitæ obnixe occaſum appeterent: melius putantes ſub vnius puncti ſpatio ferre ſententiam hominum, quæ illico, nulla intercedente dilatione, eos ferret ad cœlum, quam per varia & longa diſcrimina temporum cum graui moleſtia ſuſtinere verſutias dæmonum. Et Dominus quidem, ad officium prædicandæ veritatis diſcipulos imbuens, impauida eos audacia iubet eſſe con*Matthæi 28.*tentos, dicens: Euntes per vniuerſum mundum prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: qui crediderit, & bapti*Matthæi 10.*zatus fuerit, ſaluus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. Et iterum: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, quia non habent quid amplius faciant; ſed potius eum *Matthæi 5.* timete, qui poteſt corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Vos eſtis lux mundi, non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita; neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quæ in aure audiſtis, prædicate ſuper tecta: quod in myſterio cognouiſtis, apertius enarrate: quod didiciſtis abſcondite, publice loquimini: quod vos erudiui in paruo Iudææ loco, in vniuerſis vrbibus, & in toto mundo audacter dicite. Docet fiduciam prædicandi, ne Apoſtoli abſcondantur ob metum, & ſint ſimiles lucernæ ſub modio: quoniam hi, qui libertatem faciendi verbum in populis diuinitus acceperunt, nequaquam reſilire à prædicatione veritatis, etiam periculis imminentibus debent, vt non lucernis ſub modio, ſed ſupra candelabrum poſitis comparentur.

Et li-

Et licet formidoloſis facultas collata ſit declinandi rabiem perſequutionis, non tamen paſſim hoc obſeruandum eſt à perfectis: qui iam præſcia Redemptoris potentia denotati, & conſcripti, quaſi ab † immenſis legionibus, ad exercitium præliorum Dei electi ſunt. Vt ſi propter veritatem mors cruenta eis occurrat, non curandum eſt de iactura membrorum, vbi ſine dubio ſolatium vitæ perennis acquiritur animarum, dicente Domino: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: qui enim perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Inde ſancti viri, placidis auditibus veritatem euangelicam capientes, eam totis niſibus adimplere contendunt, ſcilicet viam ſanctæ confeſſionis virtutem huius præconij eſſe ſolummodo arbitrantes. Qui illico relictis vrbibus, & his quæ mundanis hærent affectibus, auida rapiendi regnum Dei cupidine conflagrantes, circuierunt in mellotis, & in pellibus caprinis: egentes, anguſtiis afflicti, quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ: expectantes Dominum, qui ſaluaret eos à puſillanimitate animi, & tempeſtate. Sed iſta pro nihilo computantes, immo vero contra ſpiritalis nequitiæ hoſtem dubium quotidie agonem gerentes, nutu Dei mortificatione ſubita temporalis vitæ accenduntur, &, ſecundum Apoſtolum, diſſolui cupiunt, & eſſe cum Chriſto: viam compendij requirentes, qua de corpore mortis huius eruti propere ad cœleſtem patriam peruenirent, & pia violentia regnum Dei arriperent. Sic quoque armati lorica iuſtitiæ in forum proſiliunt, prædicantes Euangelium Dei principibus, & nationibus mundi. Super Chriſtum, montem excelſum, contemplatione mentium eleuati, didicerunt confeſſores beati ex Pſalmiſtæ oraculis iuſtitiam Domini in Eccleſia magna fore annuntiandam: & ideo perfecto odio contra aduerſarios Eccleſiæ inſurgentes, arguunt impios de falſidica vatis iniqui doctrina, præſtigiis, ſacrilegiis, & vanitatibus ſæculi plena: deteſtantur quoque, & maledictionibus auctorem tantæ peruerſitatis impugnant, eundemq; cœtum talibus inſeruientem culturis perenni anathemate damnant: & ita interriti contra hoſtem publicum apertũ veritatis erigentes vexillum, vtpote ante fores Prætorij, & in ipſo acceſſu palatij proferentes teſtimonium in ducem perditionis, confuſionis, & ignominiæ: non verentes, quod ſuppliciorum pro eadem veritate ſubirent tormentum, aut qualibus periculis vitæ huius haberent occaſum. Quippe quos immenſus vrgebat ardor migrandi ad cœlum, feſtinantes videre faciem eius, cui ſeruierunt. Stimulatur zelo vltionis cohors iniqua gentilium, celeriſq; animaduerſionis emergit vindicium in obtrectatores ſectæ ſuæ. Neſcientes quia illi, vt hunc † præcocem, obitum exciperent, liberis vocibus inimico iuſtitiæ, & aduerſario Eccleſiæ Dei progreſſu vltroneo reſtiterunt: loquentes de teſtimoniis Domini in conſpectu regum, & nihil verentes: quia nihil aliud mortem ſuam, quàm vitam perpetuam exiſtimantes, ſponte interitum carnis exoptant, voluntarium Deo animarum ſuarum ſacrificium offerentes. Quibus recte prophetica voce cantatur: Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculum, benedicite Dominum. Ac per hoc veri imitatores Pauli Apoſtoli mihi eſſe videntur, qui ait: Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit. Cuius teſtimonij informati oraculis proſiliunt contra angelum Sathanæ, & præuium Antichriſti, patule ea quæ ſancta ſunt 3 confitentes, quæ nunc etiam omnis Eccleſia Hiſpaniæ, quanquam clandeſtinis, vt oppreſſa, prædicat vocibus.

Fugere perſequutionẽ quo poſſit licet.

(pro, numeroſis)

Matth. 16.

Hebr. 11.

Pſalm. 14.

Philip. 1.

Pſalm. 39.

Tribunal in arce fuit.

quaſi ante tempora neũ, præmaturũ,

Pſal. 118.

Iudicum 5.

Galat. 1.

Hiſpania Eccleſia.

Nam idem peruerſi dogmatis auctor, & multarum animarum pernicioſus euerſor, inter cæteros poſt aſcenſionem Domini hæreſum inſtitutores, ſolus nouæ ſuperſtitionis ſectam inſtinctu diaboli condens, procul ab vnione Catholicæ Eccleſiæ ſeparatur. Prophetarum vaticinia reſpuens, & Apoſtolorum doctrinam infamans: ſancti quoque Euangelij veritatem conculcans, piorumque Doctorum dogmata abnegans, & ridiculum potius quiddam, quam rerum neceſſariarum cauſas per eandem ſectam ſuam inſinuans, docuit Chriſtum Dei verbum eſſe, & prophetam quidem magnum, nulla tamen potentia diuinitatis ſubnixum, cæteris hominibus ſimilem, ſed non Deo Patri æqualem. Comeſſationes quoque in Paradiſo, & carnis propoſuit voluptates. Quam quæſtionem vir diſertiſſimus, magnum temporibus noſtris Eccleſiæ lumen, Speraindeo Abbas, cum contra nugas huius nefandi ſtylum admoueret, & 4 vno opuſculo ex eius deliramentis nonnulla niteretur arguere in ſexto ipſius libelli capitulo, quaſi ex voce cultorum eius obiectionem inducens: ac deinceps ſuam proponens ſententiam, ita diſſeruit, dicens: Futuro aiunt in ſæculo cuncti ouantes aſportabimur in Paradiſum: ibi namque nobis à Deo erunt mulieres conceſſæ pulchræ, &

Mahometi abominãda peruerſitas.

ſupra hominum naturam ſpecioſiſſimæ, atque nobis in voluptatem præparatæ. R. Ne-
quaquam ergo veſtri in Paradiſo beatitudinis obtinebunt ſtatum, ſi eorum vterque
ſexus vacauerit exercitio fluxæ libidinis. Hoc non erit Paradiſus, ſed lupanar, & locus
Marci 12. obſcœniſſimus: cum Dominus ſciſcitantibus Phariſæis, cuius in reſurrectione illa
mulier coniux exiſteret, quæ ſeptem fratres ſecundum legem Moyſi acceperat ad ſuſ-
citandum proximi ſemen, reſponderit: Erratis, neſcientes ſcripturas, nec virtutem
Dei. Filij huius ſæculi nubent, & tradentur ad nuptias: in reſurrectione autem nec nu-
bent, nec tradentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo. Taceam ſacrilegium illud, &
totis Catholicorum auditibus immane facinus reſpuendum, quod de beatiſſima Vir-
gine, mundi Regina, ſancta & venerabili Domini, & Saluatoris noſtri genitrice Ma-
ria, canis impurus dicere auſus eſt. Proteſtatus enim eſt (ſalua loquor reuerentia tan-
tæ Virginis) quod eius foret in ſæculo venturo ab ſe violanda virginitas. O vacuum ce-
pro, imperio rebro caput, & † priuilegio Sathanæ occupata præcordia. O vas perditum, & habita-
culum ſpirituum immundorum. O fruſtatim præſcindendam enſe bicipiti linguam.
O organum dæmoniorum, & ſymphoniam zabuli. Quis furor, qnæue dementia tan-
tis te blaſphemiis inquinari compulerunt? Quis te, ô ſordium cloaca, laqueus perdi-
tionum, gurges iniquitatum, & omnium vitiorum ſentina ſenſibus priuauit humanis,
vt non modo tibi ſat fuerit tot nationibus inferre interitum, quibus præſtigioſum do-
cumentum ſuaſiſti, & totis niſibus nunc, & in futuro luxnriarum obſcœnitatibus in-
ſeruire: ſed etiam in Creatore ſcelus operari aggreſſus es: impius temerator, aſſerens
cœleſte hoſpitium, & receptaculum Spiritus ſancti incontaminatum, incoinquina-
tum, purum, ſanctum, & mundum ſacrilegiis immunditiæ tuæ in futuro ſæculo con-
taminandum? Quæ nutu ſuperno, verbum Deitatis vtero ſuo excipiens, carne ſua
Creatorem veſtiuit, ſaluoque pudore ipſum verbum ad redimendam in morte crea-
turam præcipitem edidit? Quæ omnis tactus, aſpectuſq; expers virilis expauit ſaluta-
tionem Angelicam: & licet ſine viro nullam fœtari poſſe cognoſceret, tamen ſuperno
credula numini, ſe ad huiuſmodi inuſitatum conceptũ electam Deo reuelante ſciens,
Lucæ 1. conſentit, & dicit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. De cuius
glorioſa parturitione olim Dominus per Ezechielem prædicare dignatus eſt, dicens:
Ezechie. 43. Conuerti me ad viam portæ ſanctuarij, quæ reſpiciebat ad Orientem, & erat clauſa; &
dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides clauſam, non aperitur, & vir non tranſit
per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael egredietur per eam, & erit clauſa.

Mvlta denique alia inaudita vanitatis figmenta ſceleroſus idem inſtinctu ma-
ligni ſpiritus, à quo obſidebatur, transfigurando ſe illi in angelum lucis Gabrielẽ com-
ponens, delubra in quibus peſſimum dogma coleretur, extruxit. Cuius quidem erro-
ris inſaniam, prædicationis delitamenta, & impiæ nouitatis præcepta nonnulli noſtro-
5 rum philoſophorum zelo Dei armati, commentariis, & voluminibus exponentes, iu-
ſtitiæ arietibus illiſerunt. At vero confeſſores beati, non leuiter ſpurcitiam eius feren-
tes, præſtantius illum, eiuſque ſectam patulis aſſertionum congreſſibus expugnarunt.
Quia nimirum nouerant, quod propter eandem veritatem, quam de ipſo cœcorum
duce proferrent, gladio vindice protinus erant ruituri.

Perfectus presbyter. Et licet primo ſanctus Perfectus presbyter exemplar deteſtandi fidei hoſtem
omnibus exhibuerit, metumq; moriendi pro veritate robur confeſſionis eius à multis
excluſerit: de quo in libro ſecundo nos plenius loquuturos, propitio Deo, ſpondemus:
6 non tamen paruipendenda eſt inuictiſſimi illius Ioannis conſtantia præconabilis: qui
Ioannes confeſſor. inter ſæua ac dira flagella forti animo durans, plurimos documento ſuo ad marty-
rium incitauerit. Super quem inimici Dei viuentis falſum coram iudice teſtimonium
proferentes, huiuſcemodi contra eum crimen deponnnt. Nouimus hunc, ô iudex, in
ſubſannationem Doctoris noſtri ſemper inſiſtere, eumque maledicis verbis irreueren-
ter impetere. Ita vt cum forte negocium mercimonij ſui in nundinis velit exercere,
non alias illicere poteſt ementes, niſi cum ſacramentum noſtrum dictis paruipendu-
lis ſubtiliſſimus irriſor propoſuerit. Cuius rei nos teſtes ſumus, & in veritate dignum
hunc morte confitemur. Verum quia minus idoneorum accuſatione teſtium im-
petebatur, nec poterat teis mortem inferre obiectio teſtationis eorum, damnatur
Dei ſeruus acrioribus flagris: & crudeli verbere laceratus cogebatur Chriſtum nega-
re. Ille vero non ſe talibus obnoxium criminationibus ſolummodo confitebatur: ſed
etiam neqne vſque ad mortem religionem Crucifixi deſerturum clamabat. Cuius
obſtinatione iudex vehementi furore commotus, quingentis, & eo amplius hunc
macerandum tradens flagellis, tamdiu verberibus iuſſit inſiſtere, quouſque exa-
nimis

nimis inter cædentium manus in ſolum proueret. Sicq; ſemiuiuum vix palpitantem, retrorſus aſello impoſitum, totam circuire vrbem, ac plateam fecit, præcedente ſacrilega præconis voce, dicentis: Hæc merebitur exprobrator vatis noſtri, cultuſq; irriſor perferre. Poſtquam vero ad vindictam ſui Doctoris talia exercuerunt, ad vltimum grauiſſimo ferri onere coarctatum ergaſtulo deputarunt. Quem nos ibidem religatum, adhuc dorſo eius vigentibus plagis, inuenimus: noſtroq; contubernio per idem tempus, quo detruſi ſumus, accipimus. Nam beatiſſimus Perfectus presbyter, cui Ioannes (de quo ſupra meminimus) ad vincula, & cædes ſucceſſit, violenter ad paſſionem tractus, poſtea quam carcerem adiit, diuinitus illuſtratus, ad præliandum armatus eſt. Ita vt neceſſitatem in voluntatem conuertens, vim illam cœleſti quodam reſpectu eſſe conſiderans, quo martyrio dignus haberetur, totus in ſuperna erigitur, alienatur præſentibus, futurorum commoda præſtolatur, & totius mundani expers affectus, ad ea, quæ diligentibus Deum promiſſa ſunt, futurus martyr aptatur. Hinc ſæculo mortuus, & Deo viuens, quod primo ſe dixiſſe negauerat, poſtmodum vltroneus confeſſor, & athleta fortiſſimus coram iudice aſſerebat. Magis eligens mori pro veritate, occaſione inde ſumpta proferendi iuſtitiam Dei gentibus, ac deteſtandi aduerſarium fidei, quam negando veritatem tanto ſe præmio abſtrahere.

Perfectus martyr

Horvm igitur duorum & ſpontaneus, & violentus ad paſſionem curſus cæteros in vnum eundemque conſenſum dimicandi vltro venire coegit. Quia non erant de corona ambigui, qui nouerant etiam vi protractos regni perpetui coronam percepiſſe. Quapropter ordine, quo in præfatione voluminis huius digeſtum eſt, omnis turba ſanctorum ad paleſtram certaminis currens dat repudium aduerſario Dei, & inimico iuſtitiæ. Omnes ſummo ore Chriſtum laudantes, cuius tanta virtute ſubnixi in certamine claruerunt, vt in nullo penitus terrenum formidarent ſupplicium, qui ſummi Redemptoris gratia illuſtrati, plus nouerant æternum metuere tormentum. Quod ideo in principio libri expoſui, vt non deeſſet cognitionibus poſterorum, quæ res confeſſoribus noſtris obtulerit obitum: & cuius rei odio in moleſtiſſimam iracundiam excitata gentilitas, totum immanitatis furorem ad perniciem talia profitentium admouerit. Inde etiam prudentiſſimi lectores facile poterunt aduertere, quam merito hoc opuſculum in beatorum laudibus laboret, repagula opponens diffidentibus & dubitantibus, qui eos loco martyrum renuunt coli debere.

Martyrum Cordubenſium turba

Cætervm eorundem Sanctorum corpora, qui primo conflictu occiſi ſunt; equuleis verſis veſtigiis affigentes gentiles, poſt ſextum diem alliſionis eorum, id eſt, pridie Idus Iunias, inopinato ſcelere crudelitatis, cuncta iam putredine reſoluta, atrocibus incendiis deputant. Quin etiam, ne virtutum emolumenta præſtarent Chriſticolis, deformes cineres, quos legere è camino quiuerant, minacis aluei vltimo conduntur abyſſo.

Crudelitas in martyrũ cadauera. Dein 12.

Instabat quoque vniuerſitas ethnicorum reſultando, pietatis exprobrans cultum, quod in ſuorũ vltione nullum aduerſariis daret opprobrium. Lætabatur namque, quod in vindictam ſui Doctoris tot contemptorum corpora proſtrauiſſet, nulla nouitate prodigiorum obſtante quæ horrorem poſſet ſceleroſis incutere. Dicebatque: Si vere Deus eſt, in cuius nomine tantæ vos calamitati ſubmittitis, & verum hoc eſſe martyrium creditis: vel ſi nulla veritate prophetiæ hic noſter vates ſuccinctus eſt: (qui, vt idem docuit, Angelo inſtituente Gabriele gentibus, totiq; orbi verbum Dei prædicare permiſſus eſt, lex quam cultores eius meditarent, documento ipſius Angeli promulgata eſt. 7 Cuius vocabulum rudis protoplaſtus, cum adhuc olim Paradiſum incoleret, adnotatum in ſupernis, globoque micantis claritatis immixtum contemplans, quæ eſſet illa lux cæteris præſtantior in centro micans, quæ fulgoribus Dominum expiaret, fertur Creatorem Adæ interrogaſſe, illumq; reſpondiſſe: Hic verus Propheta eſt futurus in mundo, qui ex ſemine tuo oriens, ipſo quem radiare nomine obſtupeſcis, Mahomad appellabitur, cuius quoque meritis tu creatus ſubſiſtere meruiſti) quare non ſatellitibus qualecumque prodigiorum infertis terrorem, vel quibuſlibet aſtanti vulgo ſignaculis coruſcatis? quia dum vos improuiſæ morti ob quandam aſſertionem ſuperfluam deſtinatis, neque vlla virtute miraculorum, quæ ſententiam noſtram in veſtrum latam excidium infringere poſſit, præcellitis: cum partem veſtram minime adiuuetis, nullum etiam cœtui noſtro infertis diſpendium.

Sarraceni vnde martyres contemnerent.

Et ob hoc ipſum pleriſque noſtrorum paruipendulis verum non eſſe videbatur martyrium, quod non ad confuſionem incredulorum, vel roborationem fidelium aliquod oſtentaret miraculum. Neſcientes quia in fine ſæculi, vt ſanctus Gregorius refert

Chriſtianorũ aduerſus martyres obtrectatio. Gregorius.

lib. Moral. Aberunt de Eccleſia ſigna virtutum, terribili quippe, ait, ordine diſpoſitionis occultæ, prius quam leuiatan in illo damnato homine, quem aſſumet, appareat, à *Miracula non mirum ſi ceſſent.* ſancta Eccleſia virtutum ſigna ſubtrahentur. Nam prophetia abſconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abſtinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticeſcunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam ſuperna diſpenſatio funditus ſubtrahit, ſed non hæc ſicut prioribus temporibus, aperte ac multipliciter oſtenduntur. Quod tamen mira diſpenſatione agitur, vt vna ex re diuina ſimul pietas, & iuſtitia compleatur. Dum enim ſubtractis ſignorum virtutibus ſancta Eccleſia, velut abiectior apparet, & bonorum præmium creſcit, qui illam pro ſpe cœleſtium, & non propter præſentia ſigna venerantur, & malorum mens cõtra illam citius oſtenditur, qui ſequi inuiſibilia, quæ promittit, negligunt, dum ſignis viſibilibus non tenentur. Signa namque virtutum nec omnibus data, nec paſſim quocunque tempore ſunt exercenda. Quia & hi, qui hoc munus diuinitus acceperunt, niſi ſpe, & fide probatis, *Matthæi 13. Lucæ 4.* nequeunt erogare, Euangeliſta narrante: & non poterat IESVS inter eos facere virtutes propter incredulitatem illorum. Et Veritas per ſemetipſum multi, inquit, leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naman Syrus. Deſiſtente enim fide quærentium, largitas erogantium quaſſatur. Nam cum idem *Matthæi 7.* Dominus ardentiſſimis perſæpe multorum votis conſolator occurrat, dicens: Ite in pace, fides veſtra vos ſaluos fecit; tamen deficiente fide, virtus nihil proficit. Quam plerumque, exigente fide languentium, etiam homines reprobi, & mente corrupti impertiuntur. Sicuti de illis in Euangelio legitur, qui in futuro ante fores Domini que*Ibidem.* ſturi ſunt, dicentes: Domine, Domine, nonne in tuo nomine prophetauimus? & in tuo nomine dæmonia eiecimus? & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Quibus vtique dicturus eſt Dominus: Non noui vos, diſcedite à me operarij iniquitatis. Et ite*Matthæi 24. Exodi 7.* rum: Exurgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia: ita vt in errorem inducant, ſi fieri poteſt, electos. Et in Exodo: Fecerunt & malefici per incantationes ſicut & Moyſes. Miraculorum vero ſigna ideo olim per ſeruos ſuos Dominus congruenti tempore præſtabat mundo, quoniam præſcia diuinitate proficere nihilominus præſtolantibus ea ſciebat, nec in vanum currere operarios virtutum cognouerat: Vt ſaltem prodigiorum nouitatibus cederent, qui ſacræ legis præcepta ſalutaria reſpuebant. Eratq; temporibus illis ſatis congruum Dei martyres ſignis coruſcare virtutum, quoniam rudem diffuſum Chriſtianiſmum nunc inſtructione verborum, nunc exhortatione ſcripturarum, nunc oſtenſione ſignorum, nunc etiam trophæis inclytis paſſionum conabantur ſolidis radicibus fieri firmum in cordibus credentium populorum. Nam quia non omni tempore (vt ſupra relatum eſt) ſignorum exercitium congruat, neque omnes cœleſtium contemplatione virtutum digni exiſtunt, facile aduerti poteſt ex comparatione eorum, quæ geſta ſunt ab Apoſtolis. *Actuum 16. Marci vlt.* Qui cum vellent bonum nuntium Aſianis prædicare, prohibiti ſunt à Spiritu ſancto: & qui pridem adnuntiare Euangelium omni creaturæ præceperat, ſciens in Aſia nullum exiſtere dignum percipiendi euangelicam veritatem, præſaga diuinitatis auctoritate diſcipulos ab eorum ſalute inhibuit. Vtpote qui verbum vitæ arroganti ſpiritu erant reiecturi, neque audirent, quoniam ſpernerent.

MIRACVLA denique dum aut propter fidem credentium, aut propter futuram credulitatem aſtantium Dei prouidentia operatur, non tam nos in eorum admiratione debemus ſtupere, quam prouida compenſatione intueri, ſi eorundem effectores ſignorum expulſis vitiis morum honeſtate præcellant: ſi ſæculo mortui, Deo viuant: ſi propter illam veram charitatem, quæ cuncta cariſmatum dona exuperat, omnes affectiones mundi pro nihilo penſant: ſi acceptã virtutem non ad ſuam gloriam, ſed ad beneficium referunt collatoris: ſi attentis auribus cordis veri magiſtri admoni*Lucæ 10.* tione percepta, non quia dæmonia eis ſubiiciantur, tripudiant, ſed quia nomina ſua ſcripta ſunt in cœlis exultant. Et iccirco hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorũ auctoribus potius, quã ipſe ſignorũ effectus, eſt admirandus: &, quod ſit magis præuium ** Miraculorũ auctores.* ſpecimen eundi ad regnum, quę reodũ, non vero quod * ſigniferos ac notabiles nos vulgo oſtentet. Quia ſanctitas & timor Domini, cultuſq; regni cœleſtis non niſi ab idoneis & perfectis procedunt. Signa vero, atq; prodigia & ſancti & reprobi faciunt. Quæ nihil aliud, quam notitiam vanam etiam aliquando hominum conferunt. Hinc prouenit, vt qui fuerit hominibus notus, niſi fuerit iuſtus, ad æterna ſupplicia perueniat condemnandus. Ille autem, qui cœleſti gratia inluſtratus ſub notitia ſui creatoris vixerit ſanctus, etſi mortalibus ſit ignotus, in futuris tamen ſanctorum gaudiis erit annumerãdus.

NEC

Nec nos, iſta proſequentes, miraculorum penitus abdicamus inſignia, cœleſti dono quibuſdam collata, & congruenti tempore per Dei diſpenſationem nationibus ordinata: ſed latratibus rabidorum canum obuiam venimus, qui martyrum noſtrorum intentionem exinanire attentant, dum eos de miraculis redarguere ſperãt. Quid potius generaliter ſequendum ſit cunctis ex auctoritate diuinorum librorum, vel dictis ſanctorum Patrum oſtendimus. Non (quod abſit) funditus chariſmata cæleſtium munerum extirpamus.

Miraculorũ præſtantia.

Radix itaque, ac fundamentum omnium virtutum, ſignumque victoriæ fides eſt: per quam iuſti viuunt, per quam Sancti omnes regna vicerunt, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerũt ora leonum, extinxerunt impetũ ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello. Quorum veſtigia hi Sancti veraciter proſequentes intrepida confeſſione Deum, & Dominum Iesvm Chriſtum in concilio principum profitentes. Omnem quoque, quam Euangelica auctoritas non recipit, prophetiam, vt furum & latronum deteſtantes, ac maledicẽtes abijciunt. Ob quam cauſam inauditis ſæuitiæ furoribus illa frendens turba Gentilium cunctos animaduerſione gladij præmittit ad cœlum, presbyteros, leuitas, confeſſores, virgineſq; beatas. Et quoſcumq; confeſſio talis haberet, vt publice eorum ſubſannãdo prophetam, cultum eius deriderent, mox amputatis ceruicibus ruerent. 8 Ac ne ſibi quidpiam ineſſe humanitatis oſtenderent nonnullos, quos gladio vindice huius vitæ limen ſub teſtimonio veritatis excedere coegerant, præ foribus palatij inhumatos relinquentes canibus iuſſerunt exponi, adhibitis ſimul cuſtodiis, ne quis Catholicorum intuitu pietatis carnibus etiam ſpoliata cadauera ſepeliret. 9 Quaſi ſentirent perſequutores ſupplicium, quorum animæ paradiſi requie fruebantur: aut obeſſet animabus cœlo regnantibus temporalium pœna tormentorum illata corporibus. Vel de inhumatis curare poterant membris hi, qui vere ſciebant, quod ſicut nihil commodius foret impiis ſepultura, auctis reuerentiæ ſtudiis ſolenniter præparata: ita beatis & ſanctis nequaquam officere poſſet vilem, aut nullam ſepulturam adipiſci. Licuit etiam de hoc poetis plauſibiliter ludere, cœlo tegitur qui non habet vrnam.

Abac. 2. Hebr. 11.

Sarraceni martyres prohibent ſepeliri.

Carmen hoc citat Iſido. c. 25. lib. 16. Etymolog. ſine auctoris nomine, cũ ſit Lucani libro 7. extra.

Svnt autem plerique fidelium, & (heu proh dolor) etiam ſacerdotum, temere horum confeſſorum gloriam adimere non verentes, qui iubent eos non recipi in catalogo Sanctorum, inuſitatum ſcilicet, atque prophanum aſſerentes huiuſmodi martyrium. Quippe quos nulla violentia præſidalis fidem ſuam negare compulit, necã cultu ſanctæ piæq; religionis amouit, ſed propria ſe voluntate diſcrimini offerentes, ob ſuperbiam ſuam, (ita dicunt) quæ initium eſt omnis peccati, interempti, ſuarum parricidæ effecti ſunt animarum. Præceptis etiam Euangelicis eos arguendos eſſe credunt, quibus dicitur: Diligite inimicos veſtros; benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro perſequentibus & calumniantibus vobis, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt. Et iterum: Neminem concutiaris, neque calumniam faciatis. Et Dominus quidem, cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem ſe iudici iniuſte iudicanti. Illud præterea obijciunt de Apoſtolo: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt.

Obiectio Chriſtianorum aduerſus ſuos martyres ſecũda. 1. Timoth. 6. Matth. 5. Luca 3. 1. Pet. 2. 1. Corin. 6.

Hæc, & his ſimilia ore peſtifero contra Dei milites proferentes multorum corda peruertunt: quia verba hæreticorum vt cancer ſerpunt in mentes humilium, & modico fermento ſceleris facilius ingens maſſa panis corrumpitur, exturbãtq; quam propere filios Dei lethalis aſſertio zabuli. De quibus beatus Apoſtolus dicit: Quidam enim aberrantes conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis Doctores, neſcientes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Et iterum: Docuerunt linguam ſuam loqui mendacium, vt inique agerent laborauerunt, non verentes derogare gloriæ fortium, qui iam coram rege ſuo haud dubie extollunt victoriæ ſuæ vexillum. Nec contenti ſunt ſcripturas ſano ſenſu intelligere, ſed eas pro ſuo libitu exponentes, dum in ſuperficie literarum quaſi concordantia ſuæ veſaniæ reperiunt teſtimonia, non modo Chriſtiano more ſimpliciter eis vtuntur, vel ab eruditioribus virtutem ſenſus earum explorant, ſed quaſi inauditæ rei nuntij, & alicuius nouitatis ſcioli per forum, per plateas, per vulgus, per nundinas obdurata fronte eaſdem in ſummitate linguarum promendo, recenſendo, atque cantando vehunt ſententias. Et vt facilius agnoſcantur cuius partis ſint defenſores, per deuios intelligentiæ ſuæ calles veritatem ſcripturæ torquentes, lineam ſanæ doctrinæ proprio electionis iudicio derelinquunt. Vt quandoq; illis ad interitum animarũ ſuarum proueniant, quod non ſine grauiſſima indignatione Propheta infert, dicens: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malũ, ponentes tene-

1. Timot. 1. 1. Corint. 5. 1. Timot. 1. Hierem. 9. Iſaias 5.

bras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum dulce, & dulce amarum: id eſt, claritatem ſacræ legis prauo errore neſcientiæ interpollantes: eiuſq; ſuauitatem, non recte coniiciendo, in fellis amaritudinem conuertentes. Quod bonum & pium eſt, maliuolis coniecturis inficiunt; expertes nos arbitrantes ab illorum intelligentia teſtimoniorum, quibus victorioſiſſimam extenuare intentionem ſanctorum Martyrum arbitrantur: vel noſtram de eis ſententiam (quæ ſemper in laude ipſorum exultauit) eneruare conantur. Quippe qui iam nos euidentioribus indiciis eorum paſſionibus communicare credamus, dum cauſa profeſſionis eorum & carceres, & vincula inſuper & damna rerum perpeſſi, ad vltimum gratia interceſſionis eorum propitio Deo euaſerimus.

Reſpondet obiectio. IPSI denique Sancti, qui hanc corporis cladem cælitus compuncti propter veritatis profeſſionem aggreſſi ſunt, in nullo à prædictorum cuſtodia mandatorum ſe *Matthæi 5.* auertunt. Quia & propter Deum inimicos diligentes, de ſalute eorum valde ſolliciti, ne diutius labyrintho impietatis detinerentur, arguere non deſtiterunt. Et benefacientes his qui oderant Chriſtum, melius viſi ſunt per effuſionem ſanguinis vecordiam eorum, quam per doctrinæ verba inſtruere; vt relicta vanitate ſuperſtitionis, non ſolum Chriſtum credere, verumetiam vſque ad mortem propter illum decertare contenderent. Sine dubio precibus & obſecrationibus etiam apud Dominum animarum impetrantes ſalutem illorum, qui ſæpe, & inceſſanter Eccleſiæ membra calu- *1. Petri 2.* mniantur. Quapropter exemplo veri magiſtri educati, cum ad paſſionem traherentur, maledicti non remaledicebant, flagellati non murmurabant, comminati ſilentium obſeruabant: hoc ſolummodo exprobrantes (quod Deo conuitium infert, & *Mahometi impia ſcelera.* quod maieſtatem tremendam impugnat) Sacrilegum ſcilicet illius vaniſſimi ac perditi homunculi prophetiſmum, qui non veritus eſt ſpiritu diabolico perarmatus ſe loco prophetarum inſerere, ſanctiſque prædicatoribus, vt deificus euangelizator, adiicere. Et cum toto pene orbe euangelica præcelleret veritas, nec deeſſet lux fidei Chriſtianæ à notitia gentium, quia in omnem terram ſonus eius exiuit, parentibus iam domui *Pſalm. 18.* Dauid, & habitantibus Hieruſalem tinctionis gurgitibus in ablutionem peccatoris & menſtruatæ, maxime in Oriente, quo myſterium Incarnationis Chriſti ſpeciali effectu quodammodo operatum eſt. Vbi quoque & hic ſceleratiſſimus ac peruerſus vates exortus, & enutritus eſt, neſcio qua præreptus inſania, clarentibus iam in mundo lucernis, tanto ſe perditionis laqueo dare præcipitem non extimuit, tantarumque ani- *Sapient. 1.* marum irreuerenter parricidam ſe fieri non expauit. Cum ſcriptum ſit: Os quod men- *Zachariæ 13.* titur, occidit animam. De quo olim Zacharias Propheta loquutus eſt, dicens: In die illa dicit Dominus exercituum, diſperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra: & pſeudoprophetas, & ſpiritum immundum auferam de terra, & erit cum prophetauerit quiſpiam vltra, dicent ei pater eius, & mater eius, qui genuerunt eum, Non viues, quia mendacium loquutus es in nomine Domini, & confi ingent eum genitores eius, cum prophetauerit. Iccirco huic perdito, atque ſpurciſſimo vati reſiſtere, virtus mactæ coronæ eſt: ſummumque trophæum tanti deriſoris cultum euertere: adeo vt ſi illum ætas noſtra ſuperſtitem haberet, nequaquam ab eius eſſet interitu Chriſticolis reſiliendum, quanto magis non ſit dignum eius hodie dogma venenoſum infringere, maledicere ſectam, deteſtari ſententiam, qui tantæ multitudinis perditionem inducens, perenni eam dedicarit barathro. Foretq; (vt reor) tunc melius pœnitudinem vnius occiſi homunculi gerere, quam tot nationum luere perniciem: congrue vniuerſo gregi conſulendum arbitrantes, dum vnius pecudis è medio conati fuiſſent auellere contagium. Quoniam quemadmodum ſine culpa non eſt, maledicere iuſtos, pios perſequi, aduerſitatem parare electis: ita magni meriti eſſe credo, ſubuertere impios, Eccleſiæ hoſtibus contraire, bellum parare incredulis, & *Pſalm. 118.* framea verbi Dei concidere aduerſarios fidei, vt ſecundum Pſalmiſtam, contra Deo inuidentes perfecto armari odio exurgentes, non curemus de inimicitia eorum, quibus eſt amica impietas. Neque enim ſine culpa patitur fieri Patrum doctrina eos, qui *è contrario* improbo ſilentio erga dogmata torpent hæreticorum: & † è regione hoſtibus fidei non occurrunt, aut zelo Creatoris vindictam in hæreticos non exercent. Quod bene Ar- *Arnobius.* nobius Rhetor, dum centeſimum triceſimumnonum Pſalmum interpretaretur, dicit: Qui pepercerit hæreſiarchis, aut prædicatoribus falſitatis, & non eos gladio fidei ſuæ iugulauerit, hoc ei euenire, quod euenit Sauli, quis ambigat? aut qui miſericordiam ſuam putauerit ſe in hæreſi permanentibus exhibere, quis neget ſimiliter à regno Dei excludi, ſicut Saul à regno humano probatur excluſus? qui vana miſeratione Amalecitis parcens, ſubito ſemetipſum Dei benedictione, & regni ſceptro priuatum

inge-

Ingemuit? Et ſi hoc iis qui contradictoribus veritatis non reſiſtunt, promittitur, quod, vel quale erit vltionis diſcrimen iis, qui derogant electis? quia non ſolum expugnare hæreticos nolunt, verumetiam expugnantibus maledictionum armis accincti occurruot.

AIVNT præterea, non debere eſſe martyres, aut haberi, qui non violenter tracti ſunt ad martyrium: ſed ſponte ſua venientes, his conuitium intulerunt, qui eos in nullo moleſtia affecerint. Nullam opinantes eſſe moleſtiam diruptiones baſilicarum, opprobria ſacerdotum, & quod lunariter ſoluimus cum graui mœrore tributum: adeo vt expedibilius nobis ſit compendium mortis, quam egentiſſimæ vitæ laborioſum diſcrimen. Si ergo exoſum Deo eſt maledicere diabolo, & eius miniſtro, fruſtra vtique Ecclesia contra omnem diabolicum incurſum vtitur exorciſmis. 12 An quia domeſticis fidei maledicere inhibitum eſt, nullumque oportet puſillanimem de membris Eccleſiæ ſcandalizare: iccirco hoſpitem diaboli, & habitaculum Sathanæ non neceſſe eſt maledicere? & vbi eſt quod ſcriptum eſt? Maledicti omnes qui ſpernunt te Hieruſalem, & omnes qui blaſphemant te: maledicti omnes qui oderunt te, & omnes qui dixerunt in te verbum durum, &c? quod dictum eſſe pro Eccleſia nullus ambigit. Et quis inter cunctos perſequutores fidelium cruentius, quam hic infandus, Eccleſiam inſequutus eſt? Quis tanta in euerſionem Catholicorum, quanta idem exaggerauit infauſtus? quia (vt ita dixerim) nemo noſtrum inter eos ſecurius ingreditur, nemo quietus permeat, nemo ſeptum corũ niſi dehoneſtatus pertranſit. Etenim, cum nos cuiuſlibet rei familiaris neceſſitas ire in publicum coegerit, & inſtante domeſtica neceſſitate, ex angulo tugurij noſtri in forum proſilire contigerit; mox vt ſtigmata in nobis ordinis ſacri aduertunt, acclamatione deriſionis vt amentes, & fatuos impetunt, 13 præter illa puerorum quotidiana ludubria: quibus non ſatis eſt inferre linguæ conuitium, turpia exaggerare ſcurrilitatum: verumetiam tergo nos lapidibus inſectari non deſinunt. Quid illud memorem, quod in cõtumeliam ſigni venerabilis proferunt, quod cum forte competens tempus pſallendi ſignum fidelibus dare compulerit, & imminens hora obſecrationis indicium populis facere conſuetum popoſcerit: mox vt illectum ſuperſtitione mendaci vulgus clangorem tinnientis metalli aure captauerit, in omnem maledictionem & ſpurcitiam linguam admouere nõ differt. Ergo non incongrue maledicuntur, qui tanto odio aduerſus Dei ſortem ſequipedas ſuos informant. Sæpe ab eis, & inceſſanter calumniamur: cauſaq; religionis eorum ſæuitiam vbique perpetimur. Adeo, vt multi ex eis tactu indumentorum ſuorum nos indignos diiudicent, propiuſq; ſibimet accedere execrentur. Magnam ſcilicet coinquinationem exiſtimantes, ſi in aliquo rerum ſuarum admiſceamur. Cum vtique milites Dei veritatem coram eis magis confeſſi fuerint, quam maledicta iniecerint, veri magiſtri præcepta ſeruantes, quibus olim diſcipulos informauerat, dicens: Qui enim me confeſſus fuerit, & verba mea in generatione iſta adultera, & peccatrice: hunc & filius hominis confitebitur, cum venerit in gloria Patris ſui, & ſanctorum Angelorum: Quis ille tam vecors eſt, qui laudibus deroget beatorum obuiantium pro defenſione iuſtitiæ cultoribus impietatis? Dictum ſane fuerat eis: Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum: eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Cuius præcepti ſenſum hunc eſſe arbitror, quod immixta gentibus caterua fideli, quaſi innocentia prædita ouium, truculentiam ferre cogeretur luporum. Ac, ne ſegnitiei dediti facilius verſutiis ſuccumberent inimici, congrue diuinitus admonentur. Vt eſſent cum aduerſariis fidei oportuna ſemper cautela ſubnixi, & contra aſtutias hoſtium erecti vbique & prouidi. Ne prauæ doctrinæ verbis illecti protinus corrumperentur ſenſus eorum, & diſcederent ab æquitate. Porro etiam Chriſtiani admonentur. Confratribus veſtris & domeſticis fidei exhibete voſmetipſos, vt Dei miniſtros in multa patientia, in longanimitate, in benignitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma iuſtitiæ à dextris & ſiniſtris: per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: vt ſeductores, & veraces: ſicut ignorati, & cogniti: tanquam morientes, & ecce viuimus. Et iterum: Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus in Chriſto donauit nobis: vt vere columbarũ ſectantes ſimplicitatem, eodem intuitu quo veſtram, proximorum quoque affecteris ſalutem. De quorum conſtantia, ſimplicitate & fortitudine, diſcretione, & prudentia Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus rerum Eccleſiaſticarum hiſtoriam texens, ait: Erant ergo martyres Chriſti inter fratres humiles, inter perſequutores elati, ſuis mites, aduerſariis terribiles, Chriſto ſubiecti, diabolo erecti. Sed & Arnobius (de quo ſupra memoraui-

Tertia aduerſus martyres obiectio. — *Chriſtianorum ſub Sarracenis miſeria.* — *Tobiæ 13.* — *Vide inf. lib. 3 c. 17 & 18 Apol. Mart. pag. 82. b.* — *Templorum ſacrorum cymbala.* — *Sarracenis immundum Mozarabum habebant.* — *Matth. 10.* — *Ibidem.* — *2. Corint. 6.* — *Epheſ. 4.* — *Euſebius.* — *Arnobius.*

mus) aliquid huic ſimile in eodem Pſalmo diſſeruit, dicens: Age ergo, & cum pugnantibus pugna: & ſi auxilium poſcis à rege, repugnantem te oſtende. Linguæ contra te pugnant, quas acuunt hæretici, ſicut ſerpẽtes: his & tu eſto ſicut ſerpens aſtutus, & te ſimplicem vt columbam eſſe ciuibus tuis, id eſt, Catholicis ſolis oſtende: cæteris hæreticis, & cunctis contra veritatem venientibus, ipſis ſerpentibus, eſto aſtutior: noli timere: iuſſum tibi eſt à Domino tuo. Tam bona eſt aſtutia contra malitiam, quam benigna ſimplicitas circa iuſtitiam. Occide hæreticos, & Domini tui ſpirituali gladio interfice inimicos.

14

Emeterius, & Celedonius. SIC nimirum beati martyres Emeterius, & Celedonius, cum tradere pro Domino animas anhelarent, tali ſeſe inuicem ad paſſionem aſtantes hortatu impellunt: Feriat vbique hoſtem miſſilibus ſuis vibrata confeſſio, & latentem fidei inimicum, vbicumque fuerit, inquiramus. O incomparabilis magnanimitas, & fortitudo admiranda, laudanda, atque imitanda Sanctorum? Quæ, etiam ſi torpeat inimicus, ac perſequi Eccleſiam Dei ſinat, irrumpere tamen latebram eius, & incitare ipſum ad bellum iubemur. Vt hoſtem frigidum ſtrenuus agonothera accendat, profetat latentem, erigatque ad conferenda certamina deſidem. Et quamquã effuſo cruore conſternatis membris ſuccumbat, feret tamen ad ſedem patris captum ex hoſte triumphum, ſpiritus belliger victoriæ laurea potiturus. Quia in eo vires militis comprobantur egregiæ, quo *Iudicum 5.* non requiſitus vltro ſe obtulerit paleſtræ martyrij, ſancta Scriptura teſtante: Qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Dominum. Si ergo qui zelo charitatis noſtræ aduerſatiis noſtris fidelis expugnator occurreret, arma ſumeret, enſibus deſæuiret, animam ponere contenderet, nequaquam eum immunem condignis pateremur donariis, eiuſque liberalitatem largo munificandam beneficio cenſeremus: quanto potioris gloriæ honore ferendi ſunt, qui obtentu capeſſendi gratiam Regis æterni, vigore aucti iuſtitiæ, ad obitum quoque reſiſtentes infenſis, crudeli morte perempti ſunt? Ille denique Angelus veritatis, & præco iuſtitiæ, Redemptoris præcurſor, *Matthæi 12.* & nuntius pacis Baptiſta Ioannes, cum regem iniquum de ſtupro Herodiadis commonetet, cumque adulterino inceſtu thorum violare fraternum inhiberet, ergaſtulo propter veritatis profeſſionem detruditur, ibique abſque vlla fidei perſequutione truncatur. Nec tali ſuccumbere recuſauit diſpendio, qui ſine dubio nouerat, diuino reuelante ſpiritu, tantundem eſſe propter iuſtitiam mori, quam pro fidei confeſſione proſterni. *Matthæi 5.* Vnde & Dominus, vitalia diſcipulis doctrinæ miniſtrans præcepta, ſic eos de monte alloquitur: Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Et quid aliud ad omnia beatitudinis præmia, quam cœlorum affectandum eſt regnum?

15

Quarta aduerſus martyres obiectio. CALVMNIANTVR etiam inimici vltroneum ad mortem eorum progreſſum, quos * paſſim liberalitas regis ſiuum incoli iuſſerat Chriſtianiſmum. Sed præceſſit hoc reot exemplum in illis ſeptem fratribus, quos geſta beati Iuliani commemorant. ** publice & palam.* Qui ideo, quod Auguſtalibus præpollebant natalibus, ex decreto principum libere exercebãnt religionis Catholicæ cultum. Sed tamen in agone ſudantem beatum *Septem fratres martyres, qui cum Iuliano, & Baſiliſſa paſſi ſunt.* Iulianum cernentes, illico ad bellum proſiliunt, & amore martyrij voluntarium obitum expetunt. Legitur quoque de Domino in Euangeliis: Obfirmauit faciem ſuam, vt iret in Hieruſalem. *Lucæ 9.* Quod ita ſanctus exponit Hieronymus: Obfirmatione enim & fortitudine opus eſt ad paſſionem ſponte properanti. *D. Hieronymus.* Vnde & Ezechiel, cui dixerat Deus: Fili hominis in medio ſcorpionũ tu habitas, ne timeas: obfirma (inquit) faciem tuam: & dedi faciem tuam æneam, & frontem tuam ferream. *Ezechiel. 3.* Vt, ſi forte ſurrexiſſent contra eum malleus vniuerſæ terræ, quaſi incude duriſſima reſiſteret, malleumq́; contereret. *Hierem. 50.* De quo ſcriptum eſt: Quomodo confractus eſt, & contritus eſt malleus vniuerſæ terræ? *Hieronymus* Idem quoque Doctor in ſupradicto opere quandam Euangelij ſententiam exponens ait: Non eſt delicata in Deum, & ſecura confeſſio: qui in me credit, debet ſuum ſanguinem fundere. Qui enim perdiderit animam ſuam in præſenti, incrifaciet eam in futuro. Denique Agabus Propheta, cum veniſſet ad Apoſtolos, tollens zonam Pauli, *Actuum 21.* alligauit ſibi pedes & manus, & ait: Hæc dicit Spiritus ſanctus: virum, cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Hieruſalem Iudæi, & tradent in manus gentilium. Quod cum audiſſent Apoſtoli, & qui loci illius erant, ne aſcenderet Hieroſolymam, cum lachrymis precabantur. Tunc reſpondens Paulus, dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego enim non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini IESV Chriſti. Et cum ei ſuadere non poſſent, quieuerunt, dicentes: Domini voluntas fuit, fiat.

16 SIC namque & feliciſſimus Felix, cum fideli relatu perſequutionem Catholicorum, quæ apud Gerundam Hiſpaniæ vrbem confinem Galliæ gerebatur, comperiret, crudeliterq́; Eccleſiam Dei ibidem à paganis infeſtari cognoſceret; extemplo literaturæ liberalis ſtudium derelinquens, quod in Cæſarea Mauritaniæ poſitus excolebat, præpeti nauigatione æquore tranſmiſſo prædictum oppidum adiit: ibique martyrium, quod patriæ ſuæ deerat, deuotus miles Chriſti triumphabiliter conſummauit. 17 18 Sic ſanctus Sebaſtianus, ſic beatiſſimus Thyrſus, ſic electus Adrianus, ſic Iuſtus & Paſtor, ſic Eulalia virgo Barchinonenſis, ſic Babilas pontifex, multiq́; alij ſponte ſe obtulerunt, & coronati ſunt. Et iccirco, vt quidam ſapientium meminit, inter primas dignitates regnorum cœleſtium ſunt ponendi, qui ad paſſionem venerunt non quæſiti: & excellentis voti eſt inter tormenta proſilire, vbi non eſt criminis latuiſſe. 19

Felix martyr Gerundenſis. *Cæſarea Mauritaniæ Vrbs.* *Sebaſtianus.* *Thyrſus.* *Adrianus.* *Iuſtus & Paſtor.*

SED in veritate crimen eſſe fatendum eſt, latitare, ſi virtus excellentis meriti eſt, vltro procedere: quando fidei noſtræ confeſſio prædicationem exigit, & teſtimonium poſtulat. Nam ſi, audito verbo veritatis, fidem incredulus non accommodet, magiſq́; exprobret euangelizanti, quam credat: 20 cum ſit ante cognitam veritatem inculpabilis, fit poſtmodum ſanctæ prædicationi obnoxius. Quia non poterit de ignorantia ſe excuſare, vbi veritas elucubrata reſponderit, Domino & magiſtro teſtante. Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo: ſi me perſequuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum, qui miſit me. Si non veniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.

Eulalia Barchinonenſis. *Babilas presbyter.* *Ioan. 15.*

OBIICIVNT etiam aduerſarij corporum eorundem corruptionem. Sed quæſo reſpondeant, quid obeſt cœleſti iam præmio coronatis, quaſi illi carnis affectarint honorem, qui vere nouerant perlatam olim mortalibus legem, quia dictum eſt Adæ: Puluis es, & in puluerem redigeris; aut per ſupplicia tyrannorum, quibus datum eſt corpus occidere, quandoque finem accipere: Quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri: & cum omnem dicit, nullius carnem ex humano ſemine orientem reliquit, (& licet audenter, dicam tamen) non Patriarcharum, non Prophetarum, non Apoſtolorum, nõ Martyrum. Legant Apoſtolorum actus, qui iſta ſomniant, & inuenient, teſtante Petro, Dauid illum à Deo electum, & ſecundum cor ſuum fideliſſimũ ſeruum, ſepulturæ corruptionem eſſe perpeſſum, iis verbis Apoſtolo diſſerente: Viri fratres, licet audenter dicam de patriarcha Dauid, quia & defunctus eſt, & ſepultus eſt: & ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem: & caro eius vidit corruptionem. Conſiderent patriarcham Iob vermibus ſcatentem: & Lazarum Euangelicum vlceroſum præ foribus purpurati diuitis mendicantem. Percurrant cæterorum Sanctorum ad inſtar ſyderum cœli diuerſarum victoriarum fulgentia geſta, & inſultet (ſi audet ſacrilegus) eorum putrida membra doloribus tormentorum, pœniſq́; conſumpta. Sed hæc temporalis corruptio corporum in nullo detrimentum infert animabus ſanctorum, quæ tamen incolumis materies carnis prodeſſe non poterit in futuro iniquis. Nam cur vana ſolicitudine de corporum integritate diſtenderentur, qui vere nouerant omnem temporalem ſalutem etiam cum ipſo mundo perire; & illam protoplaſto Adę ſententiam mortis collatam, generaliter cunctis mortalibus congruere: Puluis es, & in puluerẽ reuerteris? Sancti etenim, qui expertes eius legis non ſunt, quod in terra ſua, id eſt Hieruſalem cœleſti, duplicia nacturi ſunt præmia, non magnopere corporalem penſant iacturam. Quam veraciter in illa generali hominum reſurrectione de quibuſcumq́; labefactationibus, locis, antris, & ſpeluncis, ſeu ex aliorum elemẽtorum abditiſſimo ſinu, quo dilapſa cadauera perierint, in temporis puncto reddenda, & reintegranda ex legali auctoritate cognoſcunt, & credunt: vt ipſi quidem ſancti duplici præmio congaudentes, bina confuſione conterant impios, ac peccatores.

Quintum, quod martyribus obiiciebatur. *Iſaie 40.* *Act. 2.*

VNDE obſecro vos, ô ſancti fratres noſtri, & ſorores in Chriſto beatæ, ne ſtultorum aſſertionibus exturbemini, aut cõiecturis creduli neſcientium aliquo ſaltim ſcrupulo (quod abſit) contra Dei milites moueamini. Hi ſunt enim qui piæ religionis ardore non compunguntur: & iccirco non ſolum veritati fauere non poſſunt, verumetiam fidem ſanctã, quam leuiter, & non alto credulitatis fundamento cordibus gerunt, defendere nequeũt, magis derogantes, ſi propter illam quis vltroneus moriatur: quam dolentes, ſi ab ea plures recedendo laqueũ præuaricationis incurrant. Et hinc ad ſacrilegium impietatis facile prolabuntur, dum quod à Deo iuſtificatum eſt, iſti condemnare non vereantur. Plebs ſine diſciplina, de quibus ſcriptũ eſt: Et impie agent impij, ne-

Dan. 12.

que intelligent omnes impij, qui vt ſal infatuatus à cœtu Catholicorum foris proii-
ciendi, & ab omnibus conculcandi, ac velut nemus infructuoſum ſecuri euangelica
præſcindendi, igni perpetuo deputandi ſunt.

Pensandvm eſt, fratres, cui diſpendio ſubiacebit, qui tantæ victoriæ laudem
infamare non metuit: qui tot virorum triumphis obuius venit. Illi quidem, prædica-
tionis Apoſtolicæ non immemores, non erubuerunt teſtimonium Domini noſtri Ie-
sv Chriſti, & veritatem ſancti Euangelij ad confuſionem impij doctoris, & cultorum
eius palam proferre. Quem vnum, & magnum ex pſeudoprophetis ore Dominico
olim per Euangelium denotatis, eſſe cognouerant: dum cauta circumſpectione Apo-
Matthæi 24. Marci 13. ſtolos intentos fore iuberet, dicens: Videte, ne quis vos ſeducat, multi enim pſeudo-
prophetæ venient in nomine meo, & ſeducēt multos: & nos formidine amittendi tem-
poralem honorem, quos martyres nō colimus, hæreticos proteſtamur. Væ illis, qui iſta
ſectantur: væ eis, qui bonum putantes malum, & lucem conuertentes in tenebras, quod
patulis refutarunt blaſphemiis, occultis etiam cōuitiis inſequuntur, ne inter martyres
habeantur, ne debita eis reuerentia exhibeatur: qui contumaciori ſpiritu contra ini-
21 micum fidei ore blaſphemo venientes digna vltione conſumpti ſunt. Ac ne cæteri ad
huiuſmodi paleſtram diſcurrant, ſchedulis anathematum per loca varia damnari iu-
bentur. Si ergo ab iis Dominus abſtrahit præmium, eo quod apertum, & ſpontaneum
aduerſus hoſtem religionis geſſerint bellum, quanto longius aberunt ab æterni Regis
conſortio, qui id occultis murmurationibus timore carnis depreſſi quotidie agunt?
nunquid ori noſtro hæc prædicatio deeſt? nunquid vacua eſt Catholicorum profeſſio
tali præconio.

Resistendvm eſt igitur omnino iuſtitiæ aduerſariis, & nullatenus pro de-
fenſione veritatis corporalis interitus differendus. Merito namque hoc ab illis exerci-
tatur, qui aucta virtute magnanimitatis diuinitus illuſtrati ſunt, vberioremq; penſant
certaminis fructum, quam ſecuræ confeſſionis profectum. Non interim penitus imbe-
cillia contemnentes Eccleſiæ membra. Quia ſcriptum eſt: Spiritus quidem promptus,
22 caro autem infirma. Nec violenter ad hoc ſtadium pertrahendi ſunt, qui cœlitus non
Matthæi 19. compuncti ſunt: ſcriptum eſt enim: Qui poteſt capere, capiat. Et iterum: Eligentur, &
Daniel 11. dealbabuntur, & quaſi igne probabuntur multi, non omnes. Quamobrem terminis
donorum, quæ Deo diſpenſante vnuſquiſque ſibi ineſſe cognoſcit, contentus ſit, nec
ſupra menſuram collati muneris quiſquam temere conatum extendat. Hic congruit,
vt qui ſe deſtitutum viribus ad præliandum non ignorat, & minus poſſe proprio iudi-
cio conſiderans, aciem hoſti non paret: è regione ſponte præparantibus non reſiſtat. Vt
quem non habent certamina expeditum, pauorq; bellandi efficit timidum, hunc iuſta
Matthæi 12. non inueniat detractionis vltio puniendum. Quoniam ſcriptum eſt: Omne verbum
ocioſum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Quod ſi
omnis vaniloquus condemnandus veniet in iudicium, qua ſententia punietur infama-
tor Sanctorum? Qui enim ſui non imperitus grandia non exequitur, gradientibus ad
celſiora non aduerſetur: hæreatq; imis, & ſolo procliuibus, qui nequit meditari ſubli-
Eccleſ. 3. mia. Vt eſt illud apud Salomonem: Altiora te non inueſtigaueris, & profundiora ne ex-
23 quiſieris. Et conſequenter Cato infert Philoſophus: Quod potes, id tenta, operis ne
pondere preſſus Succumbat labor, & fruſtra tentata relinquas.

Certe ſi quoſdam palam quæ ſancta ſunt profitentes, infernus tenet, multo
magis qui in abſcondito veritatem prædicant; clauſtra poſſident inferorum. Quia ſi
oberit paleſtricum luctamen iuſtitiæ aſſertoribus, profecto nihil proderit clam verita-
tem fatentibus. Et quæ mens religioſa hanc inſaniam credat, vt ex eo in opprobrium
veniat veritas, reprobans malum, ex quo non violenter trahimur ad gentilitium ma-
lum? & inde ipſa iuſtitia martyriale non habeat præmium, quæ in auctorem ſceleris
patulum infert conuitium? Vnde libenter à cultoribus eiuſdem vatis, inter regni eo-
rum priuilegia fidei Chriſtianæ ſinimur geſtare vexillum. Quaſi eorum patientiæ ſit
deputandum, quod inter ipſos ſine moleſtia fidei degimus, & non potius diuinæ diſ-
penſationi ſit referendum: quæ Patriarchas, Prophetas, & Apoſtolos ſuos inter ferita-
tes gentium conſeruauit, honoribus extulit, dignitatibus ſublimauit. Qui etiam pia
Matthæi 28. promiſſionum ſpe diſcipulos conſolans ait: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus
vſque ad conſummationem ſæculi. Quapropter non huius impiæ gentis beneficio, in
Hiſpania ex eidium propter hominū peccata. cuius ditione noſtro compellente facinore, ſceptrum Hiſpaniç poſt excidium, & euul-
ſionem regni Gothorum tranſlatum eſt, (quod feliciſſimo fidei Chriſtianç pridem cul-
tu pollebat, venerabilium ſacerdotum dignitate florebat, & admirabili baſilicarum
conſtru-

conſtructione fulgebat) ſed gratia Redemptoris ſui, & eius aſſiduo comitatu Eccleſia cuſtodiri meretur, qui dixit: Sicut lilia inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Et iterum: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo. *Ad Phil. 2.*

Sed nouerint ipſi, qui hæc obſtinata mente de martyribus Dei ſentiunt, impuriſque linguis gloriam Sanctorum mutilare non verentur, quod cum eiſdem Sanctis cauſas in futuro examine ſuo acturi, & niſi fructuoſa præceſſerit ſatisfactio, rationem ante tribunal Domini reddituri. Nam qua fronte clarificatum gloria paſſionis tunc vultum eorum aſpiciet, in contubernio Regis æterni ob meritum conſtantiæ glomeratorum, quos hic tantis impetiit blaſphemiis, tantis lacerauit opprobriis, tantiſque affecit iniuriis? Tunc vtique, cum iuſti in magna conſtantia aduerſum eos adſtiterint, qui ſe anguſtiauerunt, & gloriam martyrij eorum non coluerunt, & qui abſtulerunt labores eorum: reor, videntes turbabuntur terrore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentque inter ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum inuenta eſt. *Sapient. 5.*

Vellem reſponderent mihi Chriſti militum deriſores, vtrum amor mortis eos ad mortem perduxerit, an non magis oblectatio Paradiſi, vt æternæ mortis euaderent incendia, ad ſupplicium ire coegerit? Quarum reor, nullus reſponderet, quod intuitu moriendi obitum experierint ſancti: ſed vt per temporalem interitum ignes euitarent perpetui lethi. Quapropter eos incunctanter eadem remuneratio nihilominus conſequetur, quæ fuit cauſa moriendi, non quæ extitit voluntas moriendi. Vnuſquiſque ergo eorum quod vult credat, dicat, vel ſentiat: me tamen ea pars firmum obtinet defenſorem, quæ cum ſumma reuerentia eorum cultum veneratur, & extollit honorem. Ibique fidelem ſub teſtimonio Domini noſtri IESV Chriſti dono aſſenſum, vbi eorum præcipuis titulis ſublimatur trophæum. Quapropter in poſterorum notitiam hunc decreui manere tractatum, vt qualem de dominorum meorum tulerim agone iudicium, & ætatis noſtræ vulgus nouerit, & futurum. 24

Vos autem, viri fratres, credite mecum, immo cum omnibus pie, religioſeque beatorum certamina venerantibus, credite beatos eſſe martyres talia exequentes, & feliciores animas ſub eorum teſtimonio morientes. Armare crudelitate fidei pectora veſtra, ſoluite diuinis laudibus ora, ſummique Redemptoris beneficia extollentes, præconare & dicite: Moriantur animæ noſtræ morte iſtorum, & fiant nouiſſima noſtra horum ſimilia. Qui dat laſſis virtutem, & iis, quibus nullæ ſuppetunt vires, potentiam potenti dextera roborat in certamine; det mihi, vt vſque ad mortem pro eo fortiori animo cum his militem, qui perfecto deſiderio in eius amorem exæſtuant. Quia non erit immunis coram Domino intentio, quæ pro veritate exeritur: neque vllatenus repudianda mors, quæ pro iuſtitia irrogatur. In tali igitur conflictu laudatur Chriſtus, deteſtatus remanet hoſtis iniquus; atque ſub eadem profeſſione necem excipit furibundam miles ſtrenuus.

Idcirco non ſolum ij, qui talia confitendo ſub ictu gladij ceciderunt, digno præconio celebrandi ſunt, verumetiam illi digna laude efferendi, qui talium laudibus oblectantur. Quia cum martyrum gloriæ paſſionibus acquiſitæ recoluntur, & beatorum certamina edita referantur, debitus honor martyribus redditur: ac piæ mentes exemplorum incentiuis armantur. Et ſi martyrium nequeant adipiſci, vt participium tamen merebuntur honorandorum præmiorum promoueri. Vt quorum aſcribi triumphis cupiunt conſcientiæ voluntate, non imparem ſumant ex deuotione mercedem. Nam ſi peſſimis factis animum accommodare peruerſitatis eſt, quomodo optimis communicare, non eſt virtutis? Et cum Deus omnipotens iudicem ſe non ſolum factorum, ſed etiam votorum inſinuet, cur piiſſimum in martyribus ſemper votum intentum non conciliet gaudia beatorum? ſancto Dauid approbante: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus. Et iterum: Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit. *Pſalm. 138.* *Matth. 10.*

Ipſi denique Sancti, corpora ſua gladiis offerentes, perennem animarum incolumitatem capeſſunt: & acquirentes ſibi in regno Chriſti electorum conſortium, relinquunt, nihilominus perſequutoribus æternæ pœnalitatis incendium. Quia licet ſcriptum ſit, poſuerunt mortalia ſeruorum tuorum eſcam volatilibus cœli, carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ: effuderunt ſanguinem eorum velut aquam in circuitu *Pſalm. 78.*

Locus corruptiſſimus.

Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret: tamen ad puniendum ſæuitiam eorum occurrent, qui iſta fecerunt, non ad derogationem virtutum proueniet eorum, qui talia ſuſtinuerunt, vt ea ipſa crudelitas cumulum perditionis lictoribus augeat: martyribus vero ſanctis præmium ſempiternæ felicitatis acquirat. Nam quamuis hæc obtutibus hominum dira & aſpera videantur, tamen pretioſa eſt in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.

Pſalm. 115.

Vos autem fratres, & ſanctæ in Domino IESV Chriſto ſorores, gaudete, & exultate, quod manipulos meſſis veſtræ in horreum Domini recondendos iam præmiſiſtis. Iam fructus ſeminis veſtri Syon illa beata ciuitas habet, illa pacis viſio Hieruſalem cœleſtis domeſticos cognationis veſtræ in pace ſuſcepit. Pergite ſecuri: properate exultantes. Itui veſtro nullus aduerſari quibit; nullus contradictor aſſiſtet, perueniente'que ad patriam procedet in occurſum veſtrum, non ſolum illa cohors ſanctorum, qui nuper coronati ſunt, verumetiam cætera turba electorum, quorum conſortio iſti nouitij martyres adnumerati ſunt.

Tituli ratio.

Pſalm. 138.

Ergo libet mihi, fratres, paululum iucundantis more loqui vobiſcum: & pro charitate ſufferte verboſum, quem ex dilectione Chriſti cernitis in laudibus verſari ſanctorum. Quoniam vt meritorum meorum euaderem debitum, & beatorum adipiſcerer interceſſionis ſuffragium, hoc opus victoriis dedicans martyrum, decreui appellare Memoriale Sanctorum, vt ex quo vinctis compatimur, & Dei amicos veneramur, ſaltim eorum patrociniis adiuuemur. Dicitur enim in Pſalmo: Mihi autem honorificati ſunt amici tui Deus, quis valde confortatus eſt principatus eorum. Quamobrem, fratres chariſſimi, & ſorores beatæ, iubete me veſtris admitti tripudiis, quem non ſinit abeſſe talibus gaudiis huius confeſſio operis. Nec inuida affectatione vobiſmet ſolummodo vindicetis ſanctorum patrocinia martyrum, quos noſtis pro totius Eccleſiæ membris ſubiiſſe diſcrimina paſſionum. Sed quare ego diutius his gaudiis immorari delector? quaſi veſtrum ſit noſtro ſatisfacere optatui? Certe vt ſaltim non ſine conſultu veſtro adſint nobis Dei teſtes in tribulatione quæſiti, qui generaliter pro grege Catholico coram patre, & angelis eis manent ſolliciti. Itaque & veſtri & noſtri ſunt. Ex vobis, carne prodierunt, ſed nobiſcum, vno baptiſmatis fonte renati ſunt. Nihil eſt quod de eorum gloria vobis priuatim vindicetis, quia omnes in Chriſto vnum ſumus.
25 Nam & nos quoſdam ex illis ad prælium incitauimus: & ſi ipſi pugnare deſiuimus, arma tamen quibus militarent, ſuggeſſimus. Quoſdam vero ex conſanguineis inter ipſos martyres in cœlum præmiſimus. Paulum loquor leuitam egregium carne nobis connexum, & Sanctium auditorem noſtrum, qui ſecundo conflictu poſt beatum Iſaac perrexit ad Chriſtum. Sed nunquid ſoli de perfectione eorum gloriabimur? quia quos informauimus, quos fratres habuimus, viciſſe videmus. Sit commune omnibus gaudium: ſint cunctis indiſcrete fruenda felicium monumenta virorum. Miſceamus vtrique vota, & paribus ſtudiis laudum Deo perſoluamus libamina: cuius dono reddita ſunt nobis inoliti temporis felicia ſecula. Quibus olim, tempeſtatibus perſequutionum crebriſſimis, Chriſtiana Eccleſia lapides in illius cœleſtis Hieruſalem coaptabat digniter ſtructuram ad Dei gloriam, cuius munere pugnant Sancti, & vincunt: oppetunt mortem, & viuunt. Cuius gratia roboratur conſtantia martyrum: cuius virtute quicquid ſæuitia protulit impiorum, virili animo prægrediuntur. Quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in eis. Nec pendunt, quo mortis genere hanc vitam amittant, quandoquidem per huius defectum perennis regni felicitatem expectant.

Paulus martyr. Sanctius martyr. Iſaac martyr. Non meminit hoc loco Hludouici fratris Pauli, quod fortaſſe quo tempore D. Eulogius hæc commendabat, ipſe Hludouicus nondum martyrium paſſus fuerat: de quo infra cap. 13. lib. 3.

Ad Rom. 8.

Verum quia ſemper laudabilis eſt mediocritas, faciliuſque lectorem oblectat ſuccincta breuitas, quam faſtidioſa prolixitas: ideo finali claudendus eſt limite liber. Ne præter vnam, & ſummam incultionis ſuæ abſurditatem, alium parturiat meditantibus ex longa verboſitate laborem. Hinc vos inſtanti iam voluminis termino, ô corona ſanctorum, ego ipſe licet indignus veſtri laudator Eulogius poſtulo, vt hoc opus vobiſmetipſis probarum efficiatis, acceptum ſanctificetis: ſanctificatum, Deo libetis, neque inordinatam narrationis eius ſeriem penſetis. Sed velle meum potius, quam poſſe conſiderantes, voluntatis votum, non impoſſibilitatis remuneremini defectum.
26 Quia ideo primitias huius commentarij præ omnibus philoſophis patriæ noſtræ vobis offerre curaui, vt eius obtentu veſtrum habeam patrocinium, veſtroque interuentu omni caream vitio. Quo Dominum contra me pro peccatis offenſum merear, &
27 nunc & in æternum inuenire propitiũ. Et licet inde grauioris culpę me obnoxium conſcientia mea remordeat, quia res præconabili ſtylo ad poſterorũ notitiam ordinandas

D. Eulogius ad martyres.

temere

temere infecerit eloquij mei inculta barbaries: tamen ex eo tanti †deliquij remedium *proœmium* adipiſci ſpero, ex quo omnem vim ſuam breuitas ingenij noſtri in laudem veſtram expenderit. Sed & ſuſurrationibus maledicorum obuius veniens, acies perfidorum proſtrauit, fundamenta ſubuertit, vires confregit. Ac velut canes, qui ardentiſſimo zelo *Cōparatio.* pro dominis ſuis ſæpe rixare non deſinunt, eo amplius in importunis latratibus exacerbantur, quo forte impugnatoris fuerint verbere lacerati: ita nos licet aſperrimi tēporis anguſtia coarctemur, & imminentibus periculis obruamur, nullatenus tamen linguam de veſtris laudibus abſtraximus, aut de perfidorum inſectatione ceſſauimus. Hæc nos quadam ſpe cogunt lætos exiſtere, & de clementia boni parentis cōfiſos manere. Et idcirco non me deſperare faciet oratio inculta, & vilis oblatio muneris huius de obtentu gratiæ redemptoris. Quia plus coram ipſo votiuum noui valere affectum, quam ſegnem affluentiam munerum. Quapropter iterata ſupplicatione vos quæſo, milites Dei, bellatores egregij, teſtes idonei, martyres Chriſti, conſortes regni perpetui: vt me hic fideli ſeruitute Deo iungatis, & poſt debitam pro ſceleribus in futuro examine vltionis ſententiam à me auferatis. Vt qui liber Memoriale Sanctorum à nobis appellatus, veſtrorum actuum glorioſam memoriam præconatur, memoriam meam corā tribunali futuri iudicis fauore ſuæ acceptionis in ſortem ouium pręſcribat. Quo à lęua in partem dexteram demutatus, pij redemptoris aſpectibus ſine confuſione merear perfrui, nulloque præpediente reatu, illi cœtui connumerari promerear, cui idem redemptor pia voce dicturus eſt: Venite benedicti patris mei, percipite paratum vobis *Matth. 25.* regnum à conſtitutione mundi.

Scholia in operis præfationem.

EGo quidem) *Inſtituti ſui reddit rationem: & guſtum, quantum credi poteſt, futuri operis in ipſo veſtibulo præbiturus, Iſaac martyris vitam & interitum memorat.* 1

Aſcyſteriis). *Græcum verbum, vnde hoc nomen deriuatur, mentem in rerum diuinarum contemplatione exercere ſignificat. Inde aſcyſteria monaſteria dicuntur. Vſus eſt eo vocabulo imperator Iuſtinianus in l. omnia. 33. C. de Epiſc. & cler. Iterū etiam id ipſum D. Eulogius vſurpat, & D. Baſilius, D. Gregorius Nazianzenus eo frequenter vtuntur.* 2

Qui prior). *Præceſſerunt haud dubie multis annis Adulphus & Ioannes, vt lib. 2. ca. 8. apparebit. Sedenim de his tantum nunc loquitur, qui per tres hos aut quatuor annos martyrio coronati ſunt. Et quamuis nunc etiam Perfectus presbyter præceſſiſſet, ipſe tamen Eulogius paulo poſt rationem eſt redditurus, cur ipſo priorem Iſaac referat.* 3

E Tabanenſi cœnobio.) *Monaſterij huius crebra mentio deinceps occurret. Eo autem potiſſimum ſeſe receperat S. Iſaac, quia patruelem Hieremiam, mox martyrem, inibi habebat, qui cum vxore Eliſabeth monaſterium ipſum conſtruxerat: in quo ipſe etiam monachus factus, vt ſuo loco apparebit, degebat.* 4

Ephebus ille.) *Viginti ſeptem annorum fuiſſe in Vſuardi martyrologio memoratur. Eulogius in 2. lib. hoc ipſum eius martyrium repetens, cum primæuos adoleſcentiæ annos ingrederetur, monachum factum, & poſt triennium martyrium ſubijſſe ſcribit.* 5

Ita maledictionibus tabeſcat.) *Imprecatio eſt, Hiſpanis noſtris quam Latinis inter loquendum hac forma vſitatior. Diuerſa enim ſunt illa.* 6

Dij talem terris auertite peſtem. *Vergilius*

Item illud eiuſdem.

Quod Dij prius omen in ipſum Conuertant.

Feria quarta.) *Annus Domini octingenteſimus quinquageſimus primus, dies Iunij tertius notatur. Et recte prorſus: incidit enim is eius menſis dies illo anno in feriam quartam. Habuit enim literam, vt vocant, dominicalem D.* 7

Eo porro ipſo die in Vſuardi martyrologio feſtum eius apponitur: quod etiam Romanum nuper locupletatum, & Venetijs apud Iuntas excuſſum, inde tranſtuliſſe videtur. Cordubenſis Eccleſia eundem diem eidem ſancto martyri dicatum celebrat.

Qui poſt quintum.) *Incluſiue, vti aiunt, computat.* 8

Hieremiam martyrio.) *De his lib. 2. cap. 4. Item de Perfecto presbytero cap. 1. Cuius ideo hic mentionem inſeruit, vt qua ratione eidem tempore Iſaac anteferret, demonſtraret.* 9

Scholia in librum primum.

1 PEritiſſimorum virorum.) Sancta Eccleſia vt fuit, eritque ſemper (quemadmodum ab eius auctore IESV Chriſto Domino noſtro prædictum eſt) ſagena, bonis & malis promiſcue piſcibus oppleta: ita in ipſis etiam Chriſtianis prauos quoſdam habere nunquam deſtitit, qui ipſam importune conturbarent: & zelo quodam improuido inſtigati affligerent. Quod etiam D. Eulogij tempore contigit. Non ſatis erat Hiſpanam Eccleſiam captiuã in miſera & truculenta ſeruitute verſari, & ab immaniſſimis tyrãnis infanda mala aſſidue perpeti: quod vnum Chriſtianis in tot calamitatib. inſigne ſolatiũ eſſe poterat: nimirum non deeſſe, qui fortiter mortẽ pro Chriſto oppeterent: & conſtantia ſua alios inſtimulantes, Dei Eccleſiam exhilararent: hoc ipſum tot malorũ leuamen, impij quidam, & inſipienter prouidi eripere illis nitebantur. Martyres criminabantur, eo nomine indignos iudicabant, & obeſſe potius in commune Eccleſiæ Hiſpanæ, quam prodeſſe affirmabant. Eis reſpondere hoc 1 lib. D. Eulogius voluit, vt martyrum, de quibus deincepi eſſet acturus, famæ conſuleret, contra calũniantes defenderet, veramq́ & ſolidam illorũ gloriam initio aſtrueret. Nihiloſecius tamen deſtinato in hoc ipſum opere Apologetico, idem poſtea argumentũ plenius tractauit. Nec ſolus tamen martyres ita defendit. Quiſquis enim fuit auctor Indiculi Luminoſi (de quo in D. Eulogij vita, de Aluaro loquentes, diximus) totum illud opus ad eorundem martyrũ defenſionem conſcripſit: vt Apologeticum prorſus poſſet iure optimo appellare. Et neque hoc D. Eulogij ſæculo ſolũ martyrum fuere detractores ſed priſcis etiã Eccleſiæ temporibus. Concilium .n. Carthaginenſe primum ſub Sylueſtro primo, huiuſmodi martyrum obtrectatores canone ſecundo grauiter compeſcuit.

2 Sed neſcio quo tẽdere.) Inſignis vbiq́ apparet in D. Eulog. modeſtia atq́ eo profecto magis coſpicua, quo homo, vt illa tẽpora ferebãt, doctiſſimus, nullã habet de ingenio & literis, nullã probatiſſimus de virtute fiduciam.

3 Eccleſia Hiſpaniæ.) Corruperant iam hæc ſecula multa in proprijs præſertim nominibus vocabula: vt in hunc, quem nunc habemus, Hiſpanum ſermonem paulatim transformarent. In Spaniam, non Hiſpaniam: Cordõbam: non Cordubam eglesiam, non Eccleſiam, proferebant: Neq́ recẽs poſt Arabum in Hiſpaniam ingreſſum ea fuit corruptela: ſed retro ab Gothorũ temporibus deriuata, quod ex nũmis iam in D. Eulogij vita oſtendimus. Scribebant autẽ, quemadmodũ & pronuntiabant. Itaque egleſia, non eccleſia, fuit ſemper in veteri ſcriptum. Nos tamen in excudendo latini ſermonis proprietatem in Hiſpania, & eccleſia, quemadmodum in Cordubæ nomine retinuimus.

4 Comeſſationes quoq;.) Late in hoc loco D. Eulogius quæ peſſime de Chriſto ſaluatore, & ſacratiſſima eius matre Mahometus tradidit, ex nefando Alcorano proſequebatur. Verum nos lineas aliquot iuſtis de cauſis dẽpſimus. Nã quæ illo tẽpore ad detegendã ſectæ abominandæ turpitudinẽ erant neceſſaria, nunc piorũ aures poterãt offendere. Et prouidentiſſimis ſanctæ Inquiſitionis decretis cautũ eſt, ne Alcorani nefaria dogmata paſſim legãtur. Neq́ nos tamẽ pro libito quippiã de S. Martyris opere, q̃ digne ſuſpicimus, & reuerẽter attingimus, adimere voluimus: quin potius id ipſum de ſapiẽtiſſimorũ virorũ conſilio fecimus. Hæc ideo hic annotare volumus, vt ſi quis in D. Eulogij exẽplar inciderit, cur hic paucula quædã deſint, intelligat. Et quantũ ego exiſtimo. Sperandeo abbatis verba ſunt vſq́ ad illa, & erit clauſa. Hic enim vehementioris orationis impetus, neſcio quid commotius, & ab cæteris in hoc opere diuerſum dignũque facundiori artifice molitur.

5 Nonnulli noſtrorum philoſophorum.) Chriſtianos, qui doctrina præſtarent, quique doctores in Eccleſia eſſent, philoſophos vocat. Habetq́ catacriſis nonnullam ex ſimilitudine rationem.

6 Inuictiſſimi illius Ioãnis.) Auctor Indiculi Luminoſi Ioãnis huius ſupplicium late deſcripſit. Et quoniã liber nondũ eſt typis excuſſus, operæpretiũ fuerit, ipſa eius verba hic apponere. Poſt martyriũ igitur Perfecti presbyteri ita inquit. Pergamus ſecũdi iterũ exponere caſu. Poſt anni reuolutionẽ, aut aliquid amplius, ille liuoris gentiliũ oculus nõ quieuit: ſed vt ſolitũ eſt illis Chriſtianiſmũ irridere, & nobis omnib. Chriſticolis inſultare: hũc Ioãnẽ, quẽ multo tẽpore carceris retinuere clauſtra, negotiationẽ & mercimonia nundinãdi in eo exaggerare conati ſunt, & ipſũ vexare: & ob gratiã mercimonij liuore vſi, multa exprobrãdo ingerere, dicẽtes. Parui pẽdẽs noſtrũ prophetã, ſemper eius nomẽ in deriſione frequẽtas, & mendaciũ tuum per iuramẽta, vt ibi videtur, noſtræ religionis falſa aurib. te ignorantiũ Chriſtianũ eſſe, ſæpe confirmas. Ad quos ille confidenter, & nihil erga ſe doli ſuſpicans, cum ſe immunem ab ipſis, quæ contra eum opponebantur, vellet oſtendere: furor crepitans, & præceps ira, eadem repetens, inculcans, & replicans crebrius, quæ ſæpe dixerat, intentauit. Tunc ille non ferens, ex hac generationum talium nube ſtomachabundus, & faceta ſatis vrbanitate accinctus, eleganti mente reſpondit elatus: Maledictus ſit a Deo, qui prophetam veſtrum nominare deſiderat. Illico clamor ingens factus, & perditorum cuneus conſtipatus iniquitatis ex ore conuenitus, velut apes in vnum perfidiæ aggerem congregati, vnius maſſæ cumulo, malitiæ conſpiratione reſperſi, ſemiuiuũ ad iudicem perduxerunt. Et teſtibus minus idoneis: ab ipſa perfidorũ maſſa ſurgentibus, ſpiritaliter potiora & maiora contra ipſum te latione propria intentarunt. Quia ille tota negauit, & æmulatione inuidiæ ipſorũ aperto in ſe ſermone retexuit. Sed iudex iniquitatis quadringentis cũ ictib. verberat flagellorũ, & per omniũ ædes ſanctorũ ſub voce præconia fecit diſcurrere: Talia pati debere, qui prophetæ derogãt Dei. Ac deinde carcerali mãcipat arcta cuſtodia, minitando illis inferre maiora. De hoc Ioanne iterũ etiã D. Eulogius lib. 2 c. 10. In vetuſto vero Michaelis Ruizij Azagræ codice epi-

epigrammata etiam Cypriani Cordubenſis Eccleſiæ Archipresbyteri fuerunt: & inter cætera hoc quoque di, ichon cum hoc titulo.

Cyprianus archipresbyter Cordubenſis.

Item ſuper tumulum S. Ioannis confeſſoris.

Carceres, & dira Ioannes ferrea vincla
Chriſti amore tulit. Hac functus in aula quieſcit.

Hunc eundem Ioannem eſſe credo, quem D. Eulogius commemorat. Quamquam pauciora epitaphium, quam potuit, ac debuit, retulit. Sed eiuſmodi erant tempora, vt verſum quoquomodo clauſiſſe, magnum etiam haberetur. Vixit autem & ſcripſit Cyprianus hic, quod ex alys eius epigrammatis apparet quadraginta aut paulo amplius poſt D. Eulogy mortem annis.

Qui vt idem docuir.) *Longa admodum eſt parentheſis, & traiectione etiam (quod Fabius damnat) pluſquam tarda. Sed nos nihil immutare hic auſi ſumus.* 7

Et quoſcunque confeſſio.) *Iam hinc eſt animaduertendum Chriſtianos per totam Hiſpaniam, & Cordubæ præſertim, ea lege, quemadmodum initio ſcripſimus, fuiſſe relictos & toleratos, vt Mahometi ſectæ non detraherent. De hoc ipſo in Indiculo Luminoſo legimus ad hunc modum. Ecce lex publica pendet, & legalia iuſſa per omne regnum eorum diſcurrunt, vt qui blaſphemauerit, flagelletur, & qui percuſſerit, occidatur. Et ecce quotidie horis diurnis & nocturnis in turribus ſuis & montibus caligoſis Dominum maledicunt, dum vatem impudicum, periurum, rabidum & iniquum vna cum Domino teſtimony voce extollunt. De cæteris vero quæ ab Sarracenis paterentur Chriſtiani, hic ab Eulogio commemoratis: auctor ille in hunc modum. Quotidie opprobrys, & mille contumeliarum faſcibus obruti, perſequutionem nos dicimus nō habere? Nam vt alia taceam, certe dum defunctorum corpora à ſacerdotibus vident, vt mos eſt Eccleſiaſticus, humanda portare, nonne apertis vocibus, & impuriſſimis gentibus dicunt, Deus non miſereatur illis? & lapidibus ſacerdotes Domini impetentes, ignominioſis verbis populum Domini denotantes, ſpurcitiarum fimo Chriſticolas tranſeuntes pedore infando aſpergunt, maiora minitando ringentes. Et paulo poſt. Sic itidem, & cum ſacerdotes Dei caſu quopiam cuiquam obuiauerint per viam, lapides coram ipſis cumulantes, teſtasque aridiſſimas ante veſtigia eorum reuoluentes, ac improperioſo & infami nomine derogantes, vulgari prouerbio & cantico inhoneſto ſugillant, & fides ſignum opprobrioſo elogio detruncant. Sed cum baſilicæ ſignum, hoc eſt tinnientis æris ſonitum, qui pro conuentu Eccleſiæ adunando horis omnibus canonicis percutitur, audiunt: deriſione & cōtemptu inhiātes, mouentes capita, infanda iterando congeminant, & omnem ſexum, omnemque ætatem, totiusque Chriſti Domini gregem non vniformi ſubſannio, ſed milleno contumeliarum infamio impetunt, & derident. Nunquid non iſti ſunt, qui Hieruſalem maledicunt, & muros ſanctæ Sion deſtruunt, & ſuccendunt? De quibus dicitur: Maledicti omnes, qui ſpernunt te, & omnes qui blaſphemant te. Maledicti omnes qui deſtruunt muros tuos, & omnes qui ſubuertunt turres tuas, & omnes qui ſuccēdunt habitationes tuas. Et licet hæc omnia ab illis per contemptum vel deriſionem, vel odium, vt diximus, impleantur: tamen etiam carnaliter in habitationes Domini, & in ſanctuary ædes quotidie perpetrantur: dum Eccleſiæ Dei deſtruuntur, & antiqua ſoliditate templa firmata, terra tenus coæquantur.* 8

Opproprıa Sarracenorum in Chriſtianos.

Carnibus etiam ſpoliata.) *Hic paulisper oportet immorari, vt melius quid hic lege cautum dicat ſanctus martyr intelligamus. Viuebat Cordubæ, hocque ipſo tempore presbyter, Abbas poſtea S. Zoyli fuit, Samſon nomine, vir doctus & ſubtili ingenio, in Philoſophia & ſacrarū literarum ſtudys verſatus. Id abunde declarat eius Apologeticum opus, quod tribus libris diſtinctum ſcripſit contra Hoſtigeſiū Malacitanum epiſcopum, qui ipſum in concilio Cordubenſi hæreticum cum conuitio dixerat: quemadmodum ipſe in præfatione li. 2 late commemorat. Ibi ſe abbatem Eccleſiæ S. Zoyli martyris Era nongenteſima prima, hoc eſt anno Domini octingenteſimo ſexageſimo tertio factum oſtendit. Is autem annus eſt poſt Eulogy martyrium 3. aut 4. Me etiam iuuene in montibus Cordubenſibus, decimo ab vrbe milliario, non admodum longe ab oppido, quod Traſierra vocant, in eo agro, qui Comitatus de Eſpiel dicitur, dum vetuſtum puteum ruſtici repurgant: cimbalum æreum paruum, pedis ferme altitudine extraxerūt. Id nunc etiam in D. Hieronymi cœnobio adſeruatur. Forma eſt ab cæteris, quibus nunc vtimur, longe diuerſa. Literas ſequentes non fuſiles, ſed cælte excauatas in orbem habet: ſed tot nexibus inter ſe colligatas, & alys alias incluſas, vt typis eorum ſpecies exprimi nequeat.* 9

Samſon Abbas.
Hoſtigeſius Malacitanus Epiſcopus.
Concilium Cordubenſe.
Traſſierra oppidum.
Eſpiel.
Cimbalum vetuſtiſſimum.

OFFERT HOC MVNVS SAMSON ABBATIS IN
DOMVM S. SEBASTIANI MARTYRIS CHRISTI.
ERA DCCCC ET XIII.

Fideliſſime tranſcriptum.

Eſt autem hic annus Domini octingenteſimus ſeptuageſimus quintus. Obyt autem idem Samſon anno poſtea octingenteſimo nonageſimo. Quod ex eius epitaphio conſtat, ab Cypriano archipresbytero cōpoſito, & inter reliqua eiuſdem epigrammata in eodem illo Açagra codice reperto, cum hoc titulo.

Cyprianus archipresbyter Cordubenſis.

Epitaphium, quod idem in ſepulchro Domini
Samſonis edidit, metro heroico.

Quis, quantusue fuit Samſon clariſſimus Abba,
Cuius in vrna manent hac ſacra membra ſub aula:

Perſonat Heſpetia, illius famine fota.
Flecte Deum precibus,lector,nunc flecte petoro,
Atheta vti culpis valeat conſcendete terſis.
Diſceſſit longe notus,plenuſque dierum,
Sextilis namque menſis die viceſima prima.
Sextilis namque menſis primo & viceſimo ſole.

Era D c c c c x x v i i j

S. Eccleſiæ Toletanæ bibliotheca. Germandus Comes.

Era ad hunc modum fuit infraſcripta. Illud autem eius opus Apologeticum Toleti in S. Eccleſiæ bibliotheca Gothicis literis deſcriptum, in peruetuſto codice habetur. Hæc omnia ſatis indicãt Samſonẽ hunc D. Eulogij temporibus floruiſſe. Quod nos exquiſitius aſtruere volumus, quia de hoc ipſo periculo, quod martyres ſanctos ſepeliendo imminebat, in præfatione libri ſecundi de Seruando Comite Chriſtiano, ſed nefario homine, ita inquit, poſtquam multa mala, quæ Chriſtianis viuentibus intulerat, recenſuit. Deinde viuorum mortibus non contentus, quieſcentium, quorum animabus impedire requiem non potuit, ne vel ipſis parcere videretur: corpora, vt fuerant ſub arcis Dei poſita, è ſuis loculis inſignis veſpilo traxit, & fidelibus regis, vt fuerant ancipiti enſe truncata, monſtrauit: vt hoc facto animos regios in noſtrorum perniciem extitaret. Quatenus probarentur apud eum, debito mortis obnoxij, qui auſi eſſent humare illius proſtratos pugione. Hucuſque Samſon. Nec dubium credo alicui eſſe poſſit, quin de S. martyribus, superioribus annis interemptis, loquatur.

10 Quippe iam nos.) *De ſe ipſo loquitur Eulogius, qui vt Aluarus ſcripſit, ipſeque met poſtea non ſemel narrabit, in carcerem miſſus fuerat. Inde autẽ ſanctarum virginum & martyrum Floræ, & Mariæ precibus, vt ipſæ conteſtatæ ante martyrium fuerant, cum cæteris Chriſtianis eſt eductus. Hos innuit. Attende autem ſcripſiſſe D. Eulogium hunc librum, poſt ſuam illam liberationem.*

11 Vbi quoque & hic.) *Nemo neſcit Mahometum in felici Arabia genitum.*

Leouigildus presbyter Cordubẽſis.

12 Lunaritet ſoluimus.) *Lunariter, quemadmodum & lunatim, aduerbia ſunt illis temporibus nouata. Significant autem per ſingulos menſes. Huius menſtrui tributi meminit etiã Leouigildus presbyter Cordubenſis, qui hoc ipſo etiam ſæculo vixit, & de habitu clericorum opuſculum ſcripſit. Cauſas autem cur ſcriberet reddens, ita inquit: Vt qui ex nobis ad remanentes doctores imbecillitate corporis præpediente dirigere greſſus nequiuerit, aut quem inquiſitio vel cenſus, vel vectigalis, quod omni lunari mẽſe pro Chriſti nomine ſoluere cogimur, retinuerit: ſaltem nocturno tempore inter Eccleſiaſtica munia, quæ neceſſarium duxerit, legat. Meminit huius Leouigildi Samſon Abbas. Eſt autem peracerbum & lachrymis dignum, miſeriam Chriſtianorũ, qui tot, tantaque ludibria & detrimẽta paterentur, reminiſci.*

Ad Gal. 6.

13 Stigmata in nobis.) *Sacram tonſuram intelligit. Stygmatum autem vocabulum, quod alioqui in ſeruis ſolummodo erat proprium, D. Paulus eo vſus, fecit Chriſtianis etiam venerabile.*

14 Emeterius & Celedonius.) *Prudentius poeta in horum ſanctorum hymno, ſpontaneam eorum ad oppetendam mortem ſatis indicat voluntatem, cum ita loquentes inducit.*

Sit ſatis, quod capta primo
Vita ſub chyrographo
Debitum perſoluit omne,
Functa rebus Cæſaris.
Tempus eſt Deo rependi
Quicquid eſt proprium Dei.
Ite ſignorum magiſtri,
Et vos tribuni abſiſtite:
Aureos aufette torques,
Sauciorum præmia,
Clara nos hinc angelorum
Iam vocant ſtipendia.
Chriſtus illic candidatis
Præſidet cohortibus:
Et throno regnans ab alto,
Damnat infames Deos,
Voſque, qui ridenda nobis
Monſtta diuos fingitis.

Codex ſanctorum Toletanus.

Cæterum ſancta Toletana Eccleſia peruetuſtum codicem habet, quo vitæ noſtratium martyrum continentur. Ibi in Emeterij & Celedonij hiſtoria, hæc ipſa verba, quæ paulo poſt adducit Eulogius habentur. Sunt autem Celedonij Emeterio adhortantis, vt ad iudicem procederent, reſpondentis. Et olim profecto ſancta Toletana Eccleſia hanc ipſam hiſtoriam in matutinis legere conſueuerat, & nonnullæ hodie per Hiſpaniam legunt. Et magnopere eſt animaduertendum, quam ſit antiqua illa hiſtoria, quæ tempore etiam

tiam Eulogij iam fuerat conſcripta.

15 In illis ſeptem fratribus.) *Hoc ipſum yſdem verbis in vulgata ſanctorũ Iuliani & Baſiliſſæ hiſtoria legimus in Epiſcopo Equilino, in ſanctoralibus vetuſtiſſimis, & vbicunque eſt plene deſcripta. Eccleſiæ enim ferme omnes in matutinis breuitatis auidæ indidem multa præcidere. Quod in omnibus etiam fere ſanctorũ hiſtoriys accidiſſe dolemus. Hinc autem præſtiterit intelligere, quanta ſit in multis ſanctorum hiſtoriis auctoritas, quanta eſſe debeat ex antiquitate veneratio. Quis crederet has S. Iuliani & Baſiliſſæ, Emeterij & Celedony hiſtorias, ante octingẽtos annos fuiſſe ſcriptas: niſi hic cerneret ab D. Eulogio citari? Nos vero paſſim multa eiuſcemodi contemnimus, & tanquam noua inuenta ſuperbe faſtidimus.*

16 Feliciſſimus Felix.) *Hæc omnia in huius martyris, qui S. Cucufatis fuit frater, in matutinis per omnes fere Hiſpaniæ Eccleſias leguntur. Eſt autem Gerunda in extremis Hiſpaniæ finibus, qua per Pyrenæos cum Narbonenſi Gallia coniungitur, in Auſetanis ſita. Non omnino deleto nomine Gironam nunc vulgo nuncupamus. Paruam eam vrbem Prudentius appellauit, cum in hymno Cæſarauguſtanorum martyrum Felicis etiam meminiſſet. Mauritania vero Cæſarea eadem eſſe putatur, cuius nunc ruinæ ingentes cum nomine perſeuerant.*

17 Sic S. Sebaſtianus.) *Exempla SS. Martyrũ ſunt, qui ſe ſua ſpõte non quæſiti, martyrio tradiderunt. Longum eſſet perſequi ſingula. Satis ſunt nota horum omnium ſanctorum geſta, vt quinam vel quid Eulogius innuat, intelligat: vel eorum legere poſſit hiſtorias.*

18 Sic Eulalia virgo Barchinonenſis.) *Iam hinc facile intelligas, Emeretenſem Eulaliam non ſponte ſua ad confeſſionem fidei Chriſtianæ proceſſiſſe, ſed iudicis imperio fuiſſe abductam. Alioqui & eius etiam exemplum Eulogius protuliſſet. Sunt porro qui aliter narrẽt. Et qui vnam eãdemque eſſe volunt vtramque Eulaliam. Iam hinc D. Eulogy teſtimonio refelluntur. Barchinonenſis vero vrbis tanta eſt celebritas, vt de ipſa hic plura dicere non ſit neceſſarium.*

19 Vt quidam ſapientiſſimum meminit.) *Verba ſunt ex eadem illa hiſtoria Emeterii & Celedony deſumpta.*

20 Sed in veritate.) *Acute ſatis teſtimonium quod adduxerat, expendit, & quo pacto ſit intelligẽdum, demonſtrat. Quod eſt frequenter in D. Eulogio eximium, ingenyque & iudicy ipſius egregium iudicium. Eſt autem Hiſpaniſmus, eadem phraſi ad hæc vſque tempora conſeruatus. Frequẽter enim quippiam aſſeuerantes incipimus: En verdad.*

21 Ac ne cæteri.) *Zelus ille quorundam Epiſcoporum inſipiens hucuſque proceſſerat. Nam Epiſcopos etiam ad hunc modum commotos fuiſſe, in Apologetico poſtea oſtendit.*

22 Nec violenter.) *Prudentiſſime & cum ingenti circumſpectione omnia S. Martyr pertractat. Ideo quod in commune ſtatuerat, adhibito neceſſario temperamento comprimit, & veluti coercet.*

23 Cato infert Philoſophus.) *In tanta Hiſpanæ Eccleſiæ calamitate & miſera ſeruitute, magna etiam doctores Chriſtiani librorum penuria laborabant. Inde cogitur Eulogius non admodum nobilis auctoris carmina, grauia alioqui & veræ ſapientiæ plena præcepta, interſerere.*

24 Sors illorum inuenta eſt.) *Quanquam in vetuſto codice vacua membrana hic aliquantulũ fuit relictum, quod octo decemue lineas poſſet recipere: veruntamẽ nihil prorſus defuit. Nam totum illud folium laxe admodum exaratum, & multo paucioribus quam cætera lineis diſtributum, aperte demonſtrat, deſcriptoris, occupare totũ foliũ ſatagentis, anxietatẽ. Quod cum aſſequi plene non poſſet, & ſequentia nouum haberent initium, dignaque foly principio viderentur: ſatis habuit, oppleta vna pagina, alteram occœpiſſe, & aliquot lineis continuaſſe.*

25

26 Paulum loquor.) *De his lib. 2. ca. 3. & 6 ſcribit.*

Præ omnibus philoſophis patriæ noſtræ.) *Iterum philoſophos doctos viros nominat, eadem, quam ſupra docuimus, catacriſi. Et cum anno Domini 851. ſcriberet, tribus annis ante auctorem Indiculi Luminoſi ſcribebat. Quod ipſum argumento eſſe poſſit, illud opus Aluari non eſſe, qui poſt Eulogiũ profecto non fuit ſcripturus.*

27 Et licet inde.) *Iterum ad inſignem ſuam modeſtiam redit Eulogius. Humilitatis ſuæ ſeipſum diutius non ſinit obliuiſci. In SS. Martyrum laudibus tripudianti, & ſanctiſſimis gaudyis ſeque, & pios omnes cælitus exhilaranti, humilitatis ſubit cogitatio, memoria occurſat, cæleſtique fruentem lætitia ſiſtit, & quaſi indignum eo iubilo reuocat. Omnia pectus ſpirant vere Deo dicatum, omnia futurum martyrem iam redolent.*

HVcuſque in D. Eulogij emendatione & illuſtratione proceſſeram, cum poſt inſignem illam victoriã, qua Ioannes Auſtrius, sereniſſimus princeps, Turcarum claſſem inclyto triumpho deleuit, accepit captiuam, menſis Octobris ſuperioris die 7. natus eſt Fernandus princeps, Philippi ſecundi regis Catholici & Annæ Auſtriæ reginæ filius. Natus vero eſt Madriti 3. fer. die. 4. Decemb. ante aurorã, hoc anno Domini 1571. Nos vero, qui maximo Chriſtianæ Reſpublicæ bono natũ hunc principem de Dei benignitate ſperamus, in communi Hiſpaniæ & totius Chriſtiani orbis lætitia, ſcripto hoc epigrammate exultauimus.

AD FERNANDVM PRINCIPEM PHILIPPI II. CATHOLICI REGIS FILIVM, IN MAXIMA CHRISTIANI ORBIS LÆTITIA, & Turcarum mœrore natum.

NAſceris,ô magni proles Fernande Philippi,
Ingentis veniens tempore lætitiæ.
Naſceris en læto Chriſtiani nominis orbe,
Turcarumque venis orbe gemente puer.
Et natus vix dum eſt hoſtili terror in aure,
Omine qui magnus incipis eſſe puer.
Græcia te in cunis,atque Aſia tota tremiſcit:
Illa ſubacta gemit,hæc ſuperanda pauet.
Fata tibi & Syriam,& Solymos iam certa loquuntur,
Chriſtus fatorum ſpondet & hinc Dominus.
Magne puer,Chriſti tibi ſe monumenta reſeruant,
Per te victrici mox liberanda manu.
Interea lato patruus tibi calle Ioannes,
Per maria & terras ſtrauerit ante viam.

DIVI EVLOGII CORDVBENSIS, MARTYRIS, DOCTORIS, ET ELECTI ARCHIEPISCOPI TOLETANI, MEMORIALIS SANCTORUM liber ſecundus.

PRÆFATIO.

CONTIGVA Huius ſecundi operis breuitas,martyrum tantummòdo beatorum geſta exponens,nomina, ætates,ortus, dieſque alliſionum fideli proferet relatione: quo prudens lector perpaululum prioris libelli ſenem protelatam compenſans, quos præconio ſuo extulerit, ſiue è contra quos zelo Dei armatus inceſſerit,facilius poſſit coniicere.Nam quod ille vario diſputationis ambitu obuolute diſponit,iſte enucleatim compendioſa differit breuitate. Quem per capitula ideo digeſſimus, vt vniuſcuiuſque martyrum agonis principia liberius ſe meditantibus exhiberent.

De Perfecto preſbytero Cordubenſi martyre. Cap. I.

Annus Domini Dcccl. IN nomine Domini. Regnante in perpetuum Domino noſtro IESV Chri-
1 ſto,anno Incarnationis eius 850.Era 888.conſulatus autem Habdarrahg-
Habdarrahgman. man.29. Cuius temporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hiſpaniis
aucta,totam pene Hiberiam diro priuilegio occupauit: Cordubam verò,
2 quæ olim Patritia dicebatur,nunc ſeſſione ſua vrbem regiam appellatam,ſummo api-
Arabū rex. ce extulit,honorib. ſublimauit,gloria dilatauit,diuitiis cumulauit, cunctarumq; deli-
3 ciarū mundi affluentia(vltra quā credi,vel dici fas eſt)vehementius ampliauit:ita vt in
Corduba colonia Patritia. omni pompa ſæculari prædeceſſores generis ſui reges excederet, ſuperaret, & vince-
ret.Dumque ſub eius grauiſſimo iugo Eccleſia orthodoxorum gemēs,vſque ad inter-
4 itum vapularet : venerabilis memoriæ Perfectus preſbyter Cordubæ natus, & ſub pæ-
Perfectus presbyter martyr. dagogis baſilicæ S. Aciſcli clara eruditione nutritus, pleniſſime Eccleſiaſticis diſcipli-
nis imbutus,& viuaci educatione literaria captus, necnō ex parte linguæ Arabicæ co-
5 gnitus,totam pene iuuentutem in prædicto tranſegit cœnobio.
Baſilica S. Aciſcli. QVONAM vero die dum ob rei familiaris neceſſitatem iter perageret,& rerum
6 domeſticarum commodis conſulens,per vrbem ingrederetur,quorundam gentilium
ſciſcitationib. de fide catholica exploratur: ſuumq; coram eis de Chriſto, & propheta
Maho-

Mahomat teſtimonium proferre iubetur. Qui continuo diffuſo ore Diuinitatis Chriſti potentiam profitens, & eſſe Deum ſuper omnia benedictum in ſæcula præconans: Vatem (inquit) veſtrum, qualiter apud catholicos habeatur, exponere non audeo, quia graui moleſtia propter hoc vos vulnerari non ambigo. Verum ſi fœdus interceſſerit amicabile, & pacificam fidei pactionem accommodatis, dicam quo Euangelij teſtimonio denotetur, vel qua veneratione à chriſticolis excolatur. Illico fraudulenter fidẽ ſpondent, & quicquid de illo apud religioſos tenetur, omni pulſa formidine enarrare compellunt. Ad hæc prudens ſacerdos Arabice illos reciprocans, pſeudoprophetam illum, & falſiſſimum dogmatiſtam, quia plures ſeduxerit, ex Euangelio protulit, dicẽs: Multi pſeudoprophetæ venient in nomine meo, & multos ſeducent, & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. *Marc. 13.* E quibus inter cæteros ſummus hic propheta veſter hoſtis antiqui præſtigiis occupatus, dæmoniorum figmentis illectus, maleficiorum ſacrilegiis deditus, multorum paruipendentium corda lethali veneno corrumpens, æternæ perditionis laqueis mancipauit. Sic nulla ſpiritali diſcretus prudentia, principi Sathanæ eorum fidem accommodat, cum quo ipſe aſperrima inferorum luiturus tormenta, vos quoque ſequipedas ſecum arſuros, inextinguibilis camini deputauit incendiis. *Mahometi nefaria ſecta.* Nam quo pacto inter prophetas reputabitur, aut quare non maledictione cœleſti plectetur, qui Zeinab vxorem vernaculi ſui Zaid, ſpecie decoris eius obcæcatus, iure barbarico auferens, ſicut equus & mulus, *Pſal. 31.* in quibus non eſt intellectus, adulterina ſibi copula nexuit, ſeſeque ex iuſſu angeli hoc egiſſe prædixit. Multa deinde beatus Perfectus de fœditatibus, & libidinibus, quæ lege 7

Mahometica præcipiuntur, ſuperaddidit, & tandem finem his verbis fecit. Sic fautor immunditiæ, & libidinum voluptaribus ſeruiens, omnes vos perennis luxuriæ impuritatibus dedicauit. Alia etiam plura, prout nouerat, de ipſius nefandiſſima doctrina eis exponens multaque auditui exoſa coram omnibus denuntians, licet non tunc illũ ſuperbo oculo impetierint, accenſum tamen vltionis furorem in corde ad perniciem eius reponunt.

Perficit Dei famulus ſibi hinc neceſſariæ rei vtilitatem, & expleto ſui itineris curſu, propriæ quietis cellulam repetens, ſecurus aliquamdiu permanſit. Cæterum poſt non longam digreſſionem temporis, dum occaſio familiaris neceſſitatis eum aliquo ire compelleret, caſu per eoſdem cum quibus dudum conflictum geſſerat, habuit commeatum. Quem æmuli venientem ab eminus contuentes, æternum aduerſus eum ſub pectore vulnus ſeruatum, in apertum produnt incendium, & in vindictam ſui vatis 8

circum aſtantium hoc modo horrantur conuentum. Ecce, quem temeraria pridẽ impellente inſania, tanta coram nobis aduerſus vatem (pſallat Deus ſuper eum, & ſaluet eum) maledictionis verba protulit, quanta nullus veſtrorum auditus poteſt perferre. Hoc autem genere benedictionis ſemper ad honorem eius vtũtur, Zalla, Allah, Halla, Anabi. V. A. Zallen. Quod latine dicitur, Pſallat Deus ſuper prophetam, & ſaluet eum. *Perfectus accuſatur & capitur.* Et ita quaſi apes ſtimulatæ, tota illa cohors perditionis in eum furibunda conſurgens, apprehenſum ſub omni celeritate iudici, vix plantis ſolum tangentem, offerunt, atq; huiuſmodi de eo teſtimonium proferunt. Hunc, quem tuis reuerentiſſimis tribunalib. iudex, attraximus, maledixiſſe prophetam noſtrum, eiuſque cultoribus exprobraſſe comperimus. Quæ vero ſententia tales auſus compeſcat, furiamque retundat, melius tua nouit prudentia cogitare. Tunc iudex iniquitatis ergaſtulis futurum Dei martyrem tradit: ferroque vinctum importabili pondere vinculorum coarctans, victimandum in eo die differt, quo profanis ritibus feſtiuum * paſchæ gaudium apud eos excolitur. Vadit miles Chriſti exultantibus animis abdita carceris petẽs, lætuſque illũ reorum ſpecum quaſi ad epulas inuitatus, ingreditur. Vbi ſumma timoris, & ſanctimoniæ reuerentia præditus, vigiliis, orationibus, atque ieiuniis inſeruiens, fertur ſuam ſententiam, quam dudum ante iudicem formidine mortis negauerat, fortiori mente in virtute S. Spiritus confirmaſſe. Et priuſquam foro plectendus educeretur, tradunt prophetico vegetatum ſpiritu de quodam eunucho vocabulo Nazar Clauiculario procõſule (qui eo tempore totius rei in Hiſpaniis adminiſtrationem gerebat) dixiſſe: Hunc quem hodie ſuper omnes Hiberiæ primates faſtus principatus extollit, & cœlo tenus glorioſa poteſtas in hac parte occidua ſublimauit, reuoluto veturi anni curriculo ipsũ, quo me proſterni die decreuerit, non attinget. Quod ita diuina virtus, vt cõfeſſori ſuo iam quidem per ſqualores carceris elimato reuelauerat, implere non diſtulit.

Hinc, immo ſt. gatio dies Paſcha apud Mahometanos, dies detenſionis Perfecti in carcerem aſtrui poteſt. Nazar eunuchus.

Exactis igitur non multis in carcere menſibus, poſt expleta ieiuniorum ſuorũ tricena diecula, in quibus gaſtrimargiæ crapulis, & fluxu libidinis, ſicuti in * primo li- ** Hæc unde refutata fuit*

rum ab Ambroſio Morale ſio, quare locum ſubobſcurum.

D. Perfectus martyrio coronatur.

Forte dæmonioſum [illegible] inf. Apolog. 79.b. & 91.a. de monnſum homunculũ appellat. Vtroque autē modo Hiſpaniſmum vulgarem ſonat hombre endiablado, aut Hōbre de los diablos.

bro digeſtum eſt, propenſius ſolito inſiſtunt:illuceſcit martyri cæteris temporib. glorioſior dies: Ille,ille ſcilicet, quem ſolenni veneratione ſummoque tripudio ritu vanæ legis gerunt dicatum. In quo ſe magnum Deo ſuo præſtaturi arbitrantes obſequium, eductum ex antro gladio vindice trucidarunt confitentem Chriſtum in gloria Deitatis manentem, & Eccleſiæ catholicæ inimicum liberis vocib. exprobrantem atque dicentem: prophetam veſtrum & maledixi, & maledico, virum * dæmoniorũ, magum, adulterum, & mendacem: ſicuti profeſſus ſum, & profiteor. Profanationes ſectæ veſtrę commenta diaboli eſſe denuotio. Vos quoqne cum ipſo duce tenebrarum, æterna luituros tormenta proteſtor. Turba gentilium, quæ intuitu tantæ feſtiuitatis in campum vltra pontem fluminis, in parte ab vrbe Auſtrali ſitum, latiſſima planicie ad exorãdum proceſſerat, ouans præpeti regreſſu ad necem martyris contemplandam ſeſe diuertit. Quæ iam proſtratum ante fores prætorij, ſuoque ſe volutantem ſanguine cernens, inlitis quoque & ipſo extincti ſacerdotis cruore veſtigiis, aucta iucundirate, ad exoluendum ſacrilegium voti compos regreditur. Nihilominus commoda ſe facilius poritura confidens, quæ tanti hoſtis ſanguine combinatis greſſibus incedebat.

Sed ad propoſitum redeamus, & quod ad laudem ſui martyris ipſo die, quo decidit, diuina pietas fuerit operata, ſicut plurimorum fideli relatione comperimus, referamus. Nam celerem ad vindicium ſui militis vltionem effundens, noonullos de peſſimorum caterua gurgite fluuiali immerſit. Regredienti namque vulgo à loco orationis,
9 quo ritu ſacrilegio irrita vota perſoluerat, plerique aſcenſis nauib. dorſo vectantur æ-
10 quoreo: ſectoque carinis & præpeti nauigio amne, domum reuertunt. Inter quos vna
fluctuatione vndarum euerſa nauicula, que octoois homunculis vehiculum inter fluctus præſtabat, gremio interioris abyſſi recõditur. Vix inde nando ſex euadentibus, bini naufragio perierunt. Vt non eſſet vacua ſcriptura, quæ dicit: Ego Dñs dabo impios pro morte tua, & diuites pro ſepultura tua. Vnum enim in cœlum crudelitas perſequē-
11 tis præmiſit, & duos inferis ſæua tempeſtas fluminis dedicauit. Corpus autem S. martyris piis religioſornm officijs, dignoque præſulis & ſacerdotnm obſequio in baſilica beati Aciſcli, in eo titulo, quo felicia eius membra quieſcunt, humatur. Illudque pro-
12 phetiſmum diuinitus ore eius prolatum de procõſule eunucho clauiculario Nazar, ita (Deo diſpenſante) impletum eſt. vt carcere adhuc religatus conuinctis prædixerat, Nã priuſquam io anno altero profanæ ſolennitatis paſchale gaudium perituris occurreret, multis ante diebus eunuchus idem occubuit. Ignita namque febre intrinſecus viſcera eius aduſta, & (vt nonnulli ferunt) toxica potione corrupta, ante obitum dum vrgente corporali neceſſitate, ad purgandnm aluum ſecretius cubiculum peteret, diſco effuſa ſunt, & interiit. Sicuti quidam poeta chriſticola Arrij finem deſcribens, heroice luſit, dicens, Viſceribns fuſis vacuus quoque ventre remanſit. Sic namque Dominus v-
13 troque miraculo militem ſuum glorificans, magnæ ſpei ſolatiis fidelium vota corroborat, impiorumque ſacrilegam vanitatem ſtupore vehementi exturbat. Hæc nos per panca ex geſtis beati martyris dixiſſe ſufficiat, quæ viris catholicis referẽtibus, qui eius contuberniis à principio in vinculis adhæſerunt: ſed & ipſorum ethnicorum relatione vera eſſe cognouimus, dum nos tempore eompeditioois noſtræ omnes, cum quib. ille martyr futurus morabatur, vix paucos ſolutos reperimus. Conſummauit autem
14 vir Dei curſum agonis ſui in pace quartodecimo. Cal. Maias, die 6. feria, Era qua ſupra adnotatum eſt.

S. Aciſcli corpus.

Arabes duo ſubmerſi. Eſaiæ 53.

Nazarus miſer interitus.

Arrius [illegible]

D. Eulogius in carcerem miſſus.

Annus Domini DCCCL. dies Aprilis 18.

Res vero tanti facinoris in ſacerdote commiſſi, multos, ocio ſecuræ confeſſionis per deſerta montium, & nemora ſolitudinum in Dei contemplatiooe fruentes, ad ſponte & publice deteſtandum, & maledicendum ſceleratum vatẽ exilire coegit: maioriſque ardoris fomitem moriendi pro iuſtitia cũctis miniſtrauit. Et quod ab iſto vno infida perſequutorum executio primitus violẽter extorſit, & quod in hunc calida circumuentione ſuadendo vlciſcitur, poſtmodum in plurimos vltro ſe tali diſcrimini offerentes exhorruit. Adeo namque terrore nimio ethnicorum vniuerſitas in horũ progreſſu concuſſa eſt, vt perditionem reip. regnique ſui excidium iam imminere arbitra-
15 retur, ac noſtros athletas ab huiuſmodi intentionibus inhiberi ſuppliciter exoraret. Sed nos, ſicut huius voluminis præfatio continet, noſtrorum agoniſtarum ætates, ortus, temporaque deciſionis fideli proſequamur ſtylo, vt quod diuino munere nobis, noſtræque ætati coniunctum eſt, proprus ſcilicet obtutibus ſanctorum contemplari agonem, venturis etiam ſæculis pura libelli ſeries innoteſcat. Vt noſtri quoque gaudij futura generatio particeps fiat, dum mente credula vera eſſe non abnuat, quæ ſibi catholicorum mandaſſe iodustria lectitat.

Sarracenorum perturbatio.

De Iſaac

De Iſaac monacho martyre. Cap. II.

BEATVS itaque Iſaac ex ciuibus Cordubenſium nobilibus, & locupletioribus parentibus natus, dum primæuos adoleſcentiæ annos ingrederetur, atque inter opes bonaque genitorum tenerrime degeret, adeo vt peritus & doctus lingua Arabica exceptoris reipublicę offic[illegible] fungeretur, ex improuiſo ſpiritali flagrans ardore, monachorum vitam optans, Tabanos viculum petiit, qui in partibus Aquilonis inter prærupta montium, & condenſa ſyluarum ſeptennis ab vrbe milliaribus diſtans, formoſiſſimis in exercitatione vitæ monaſticæ virorum, atque ancillarum Dei rumoribus decoratur. Siquidem in eodem cœnobio virum ſumma timoris Dei reuerentia prędītum Hieremiam patruelem habebat: qui etiam inclytus opibus, rebuſq; abundans, & coniux eius venerabilis Eliſabet, ac liberi, totaque pene cognatio ſumptu proprio fundamenta ipſius cœnobij iacentes, diuinarum legum perenni adhæſuri obſequio, pridem ſeſe eo contulerant. Ibi per triennium B. Iſaac ſub regularib. diſciplinis, ſeu ſub reuerentiſſimo Abbate Martino prædictæ fœminæ fratre, in ſancto propoſito militans, extemplo diuinitus illuſtratus, forum adiens iudicem petiit, & ordine quo in præfatione libri diſpoſui, felici obitu ſub teſtimonio Domini noſtri IESV Chriſti in eadē regia vrbe, 3. nonas Iunias, fer. 4. Era octingenteſima octuageſima nona occubuit. Cuius corpus equuleo ſuſpēſum, poſt aliquot dierum cum cæteris, qui eum imitādo deciſi ſunt, rapaciſſimo igni commiſſum, vſq; ad vltimam fauillam minutum eſt, ac deinceps amni perdendum immerſum eſt.

1 Tabanos oppidum. 2 Tabanenſe monaſteriū. Hieremias monachus martyr. Iſaac martyris patruelis. Eliſabeth Hieremiæ quondā vxor. Abbas Martinus.
3 4 Annus Domini 851. dies Iunij 3. Albenſe oppidum.
1 2 3 Annus Domini 851. dies Iunij 5. Petrus Aſtigitanus martyr

De ſanctio Martyre. Cap. III.

SANCTVS vero Sanctius auditor noſter, laicus, adoleſcens, & Albenſi oppido Galliæ comatæ olim captiuatus, nunc autem inter militares regis pueros liber præſcriptus, & regalibus annonis nutritus, in eadem vrbe regia ſub eadem profeſſione, nonas Iunias, Era qua ſupra, feria ſexta, proſtratus eſt, & affixus.

2 Vualabonſus martyr. 3 Elepienſis ciuitas quam oppidum appellat u. f. ca. 8. fol. 40. a. Frugellus abbas. Cuteclarenſe cœnobiū. Cuteclara vicus.

De Petro, Vualabonſon, Vuiſtremundo, Habentio, & Hieremia martyribus. Cap. IV.

VENIAMVS nunc ad illum myſterij ſenarij ſacratiſſimum martyrum globum, qui vno die, vnaque hora ſub ictu ſęuiētis mucronis ob teſtimonium veritatis occiſi ſunt.

E Quibus Petrus ſacerdos in vrbe Aſtigitana progenitus, & S. Walabonſus diaconus ab Elepbenſi ciuitate exortus, vtrique prioribuś coæui martyribus, Cordubam ſtudio * meditanti adeuntes, liberalibus diſciplinis traditi ſunt. Sed Deo fautore ſcientia, & doctrina ſcripturarum pollentes, ſub Frugello abbate monaſterio ſanctæ & glorioſæ virginis Mariæ præficiuntur. Quod in vico Cuteclara, non longe ab vrbe in parte Occidentali, præclaro ancillarum Dei propoſito eniteſcit. Sanctus quoque Sabinianus ex vico Froniano montanæ Cordubenſis, iam plenæ iuuentutis monachus, ortus. Et Wiſtremundus ex Aſtigia adoleſcens ſtrenuus, è cœnobio ſancti Zoili Armilatenſi, quo dudum ſub regula, vel abbate ſe dederunt: vnus à tempore longo in caſtris Domini militans. Wiſtremundus vero nuper ſe in idem cœnobium conferens, ad martyrium ambo diſcurrunt. Qui locus, pene à Corduba in parte Septētrionis triginta & amplius milliaribus diſtans, vaſtiſſimam horret inter deſerta montium ſolitudinem: ad cuius collis radices, quo idem ſitum eſt, flumen Armilata diſcurrens, magno piſciculorum ſolatio inediam refouet monachorum. Ex quo etiam Armilatenſe cœnobium appellatur.

BEATISSIMVS vero Habentius virili iam ætate perfectus, è ciuib. Cordubenſibus monachorum vitam oblectans, S. Chriſtophori monaſterium incoluit, quod ſitum eſt in ſpectaculum vrbis, in parte Auſtrali ſuper crepidinem vlteriorem Bætis. Ibique ſeculo mortuus, Chriſto autem ſub arctiſſima regula degens, vt pote ſpontaneo carceri ſe tradens, altis maceriarum ſæpibus circumcluſus, ferreiſque laminis intus

4 Vicus Froniano. quem oppidum ſuſ ap. pellat pag. 40. a.
5 * s Luteriū in cum bendo. im. n. mſ. cap. 10. Meditationem profitendo D. Eulogius ſuperat. Vuiſtremundus martyr.
6 Monaſteriū Armilatenſe S. Zoilo dicatum.
7 Armilata flumen. Habentius monachus martyr.
8 S. Chriſtoph. monaſteriū

In præfatio ne Lib. 1. Et hoc 2. cap. 2.

ad carnem obſæptus, per feneſtras ſe aduentantibus exhibebat viſendum. Iſte talis ac tantus cum beato ſene Hieremia, de quo ſupra affati ſumus, quique etiam inter cæteros Dei ſeruos, acrioribus ſtimulatus flagris, occubuit. Hi ſex viri fortiſſimi, & præclariſſimi ſimul ad expugnandum hoſtem improbum deſcendentes, omnes quaſi ex vno ore clamauerunt, dicentes. Et nos ſub eadem profeſſione, ô iudex, manemus, qua pridem confratres noſtri ſanctiſſimi Iſaac, & Sanctius deciderunt: exerce ſententiam, crudelitatem exaggera, & in vltionem tui vatis totis exardeſce furoribus. Quoniam Chriſtum Deum veraciter confitentes, præuium Antichriſti, & authorem profani dogmatis vatem veſtrum eſſe profitemur. Voſq; lethali ſucco propheti ſmi eius infectos, & virulento prædicamine Zabuli propinatos, æterna poſtmodum luituros tormenta ſcientes dolemus: veſtramque orbitatem, & ignorantiam ſatis deflemus. Hæc cum animoſo Spiritu ſancti Dei profeſſi ſunt, ſtatim decollari iubentur. Prius tamē beatum ſenem Hieremiam, neſcio ob quam aſſertionem flagellis grauiter cæſum, & inter ipſa verbera (vt ferunt) emortuum, vix hærentem greſſibus foras traxerunt. Qui martyres dum ad locum mactationis accederēt, inuicem ſeſe quaſi ad epulas inuitarunt. Et primo quidem reuerentiſſimi Dei miniſtri Petrus, & Walabonſus ruentes, cæteri deinceps ſub eodem iugulantur momento, ſeptimo ſcilicet idus Iunias, feria prima, Era qua ſupra. Quorum corpora ſtipitibus defigentes, poſt aliquot dierum vaſtiſſimo conſummarunt incendio, eorumque cineres perdendos flumini tradiderunt.

Hieremias flagris cæſus.

Annus Domini Decclj. dies Iuny 7.

❡ De Siſenando leuita martyre. Cap. V.

Pacenſe oppidum. S. Aciſcli baſilica.

1 DENIQVE leuita ſanctiſſimus Siſenandus ex Pacenſi oppido ortus Cordubam intuitu diſcendi auectus eſt, ibique apud beatiſſimi Aciſcli baſilicam, qua corpus eiuſdem martyris requieſcit, digniter enutritus, vt ipſe familiaribus retulit inuitantibus ſe beatiſſimis Petro, & Walabonſo, iam cœlo martyribus collocatis, martyrium quoque & ipſe aggreſſus eſt. Qui dum in carcere religatus maneret, tradunt, quod prophetico illuſtratus ſpiritu patibuli ſui horam præſcius nuntiauerit. Nam quodam die cum reſponſum cuidam amico ſe interroganti aptaret, eique reciprocationis ſchedam ſcriberet, tribus aut quatuor iam digeſtis verſiculis, ſubito nimia hilaritate perfuſus, cœleſti quodammodo gaudio vegetatus, è loco ſeſſionis ſuæ conſurgens, aſtanti puero ſchedulæ portitori, cui miles Chriſti reciprocari intendebat, ſemiſcriptam vt erat accomodans, multis audiētibus ait. Recede modo fili, ne impetu ſatellitum opprimaris, quoniam iam poteſtas tenebrarum vinculis me extrahere præcipiens, nunc decollandum ſibimet exhibebit. Poſt hanc prophetiā immobili ſemper greſſu ipſo perſiſtente eodem momento vociferantes lictores adue-
2 niunt, eumque præcipiti furore ad locum, quo martyrium erat conſummaturus, pugnis, alapiſque cædentes perducunt. Pergit Dei famulus lætantibus animis de corona victoriæ certus, qui ad cœleſte conuiuium exhortantibus ſanctis fuerat inuitatus. Sic namque iudici præſentatus, eâdem qua prius conſtantia in ſancta confeſſione perdurans, delicatus ephebus glorioſa morte peremptus eſt, atque inhumatus præ forib. palatij derelictus eſt, ſeptimo decimo Kal. Aug. feria quinta, Era qua ſupra. Cuius oſſa poſt multos dies donante Deo à quibuſdam mulieribus inuenta inter lapillos alui, in prædicti martyris Aciſcli aulam deportata reconduntur.

Annus Decclj Iuly dies 16.

Sanguine, aut cognatione aſſinis, eum lib. 1. carne ſpum ſibi conuexū dixerit, fratremque 2. Ludouicum, eodem modo poſtea contribulem nominaret lib. 3. c. 13.

❡ Pauli diaconi Cordubenſis, & Theodemiri monachi martyrium. Cap. VI.

** i. S. Zoili baſilica, & eius corpus. Idem etiam conſtat ex c. 37. eiuſdem lib. 3 cum de Aurea ſua vt contribula inquitur.*

1 SANCTVS vero Paulus * contribulis noſter, & hic leuita digniſſimus, cū primo adoleſcentiæ flore venuſtaretur, è ciuibus Cordubenſibus progenitus, ſimplex affarim, obediens, & humanus, ſemper carceratis opem miſerationis impēdens, apud baſilicam, quæ corporis beati martyris Zoili præſentia illuſtratur, ſpiritalibus enutritus eſt diſciplinis. Qui exemplo ſanctiſſimi Siſenandi, verboque inſtructus, principibus, & conſulibus adſiſtere non extimuit, eoſque de vanitate culturæ ſuæ, & ſceleroſi vatis infamia arguens, Chriſtum quoque Deū veraciter confitendo, peremptus eſt. Fertur tamen, cum adhuc carcere detineretur, implo-

imploratus à Tiberino Pacenſi preſbytero qui ei ita dicebat, Obtine ſolutionem meã coram Domino, beate miniſter, & digno interuentu tuo, dum coronatus Chriſto perueneris, longæuum à me carceris ſqualorem amoue. Erat enim idem ſacerdos pene viginti annos ergaſtulo mancipatus, neſcio ob quod crimen accuſatus ab inimicis corã rege. Qui preſbyter florentiſſima adhuc iuuentute præpollens, ac virili pręditus venuſtate, illi ſubterraneo ſpecui deputatus, pene decrepitus, & ſenio confectus inde eductus, publicis demum carceribus mancipatur. In his martyres Chriſti vſque in horam mortis degebant. In his patricidarum, homicidarum, latronum, & ſcortatorum improbi auſus, & execranda temeritas, ac diuerſorum criminum rei ſub arctiſſima macerabantur cuſtodia. In his poſitus prædictus ſacerdos, cauſam ſui carceris beato Paulo commiſit. Cui martyr ſanctus de corona victoriæ confiſus, ſatisfacere optioni eius promittens, non poſt multos dies martyrij ſui fidelis ſponſor eum carcere abſolutum, Deo fautore, propriæ vrbi reſtituit. Conſummauit autem Dei ſeruus martyrium ſuum in pace 13. Cal. Aug. fer. 2. Era qua ſupra.

Tiberinus Pacenſis.

Annus Dccclj. dies Iulij xx.

CVIVS cadauer inhumatum, & ante fores palatij derelictum, poſt nonnullos dies, quorundam fidelium curioſitate clam ſublatum, cum beati Theodemiri Carmonenſis monachi corpore, apud ſanctuarium prædicti martyris Zoili conditum eſt. Qui & ipſe iuuenis poſt ſexta die qua ſanctus decidit Paulus, ideſt 8. Cal. Auguſt fer. 7. Era qua ſupra occubuit, regnante Domino noſtro IESV Chriſto, qui ſanctos ſuos adiuuit, & coronauit in pace in ſæcula ſæculorum, Amen.

4 *Theodemirus Carmonenſis martyr.*

5 *Annus Dccclj. Iulij dies xxv.*

¶ Nunilo, & Alodia virgines & martyres.
Cap. VII.

HVCVSQVE finem libri ſecundi eſſe decreueram, hucuſque terminum ſanctorum ad huiuſmodi paleſtram currentium eſſe putaueram: Nec quemquam poſt tot diſcrimina Eccleſiarum, noſtrumque carcerem talia certamina opinatus ſum aggreſſurum. Verum quia ſanctorum numerum præſaga diuinitas adhuc diſponebat augeri talium profeſſione, ideo poſtmodum quorundã mentes multiplici ardore inflammans, plures prioribus ad illud deſtinauit certamen. Et ſimili quidem voto ac magnanimitate cæteros imbuens, viros, mulieres, & paruulos ad exercitium præliorum ſuorum armauit (Nec quiſquam ad talem, tantamq; præſcriptus militiam reſilire à certamine poterat. Cuius vocabulum cœleſtis liber notatũ à principio ſæculi retinebat, ſuaſque vires ad huiuſmodi paleſtram diuinis auſibus creſcere cernebat.) Quorum nomina, ætates, geſtaque bellorum ſuo loco ac tẽpore diſponenda ſunt. Prius autem illa ſanctorum trophæa elucubranda ſunt, quæ ratio & curſus 1 menſium ordinatim vt acta fuerũt, adduci, licet in aliis regionib. geſta extiterint, Sed quia vna eſt confeſſio quæ vtroſque coronauit, idemque tempus quod vtroſque per feralem impietatem in cœlum præmiſit: reor abſurdum non eſſe, quod competens annotatio noſtra ſanctorum agminibus eos inſeruit, & coelectorum cœtui adunauit. Vt pari magnificentia laudis à nobis attollerentur in terris, qui vno ſunt adnotati codice in ſupernis. Hac de re actum eſt, vt breuitas ſuccincta huius opuſculi modum promiſſæ cõtiguitatis excederet. Et liber qui dudum parcius ſe loquuturum ſperabat, aliis ſuperexcreſcentibus ex improuiſo rebus, in longam deuolueretur ſeriem ſcripturæ.

IGITVR referente viro ſanctiſſimo, ac venerandæ paternitatis Venerio Complutenſi Epiſcopo didicimus, in vrbe Boſca, apud oppidum Barbitanum duas ſorores virgines fuiſſe (quarũ vna Nunilo, altera vocabatur Alodia) patre quidẽ gentili, matre vero Chriſtiana progenitas. Quæ, dum poſt mortẽ impij parentis, mater earũ ſecundũ, & * gentiliũ iniret connubiũ, nec libere poſſent fidem Chriſti tenere, obſtante ceruicoſo vitrici paganiſmo (iam n. animi puellarum à pio Chriſti fonte irrigabãtur) ſpreto materno cubili nutritione materteræ ſuæ fideliſſime refouentur. Illico earum ſancta Infantia Chriſto Domino cœpit fideliter adhærere, & paterni oblitæ ritus, crucifixi religionem tenerrimis, & ſanctificatis mentib. reponentes, illibate cuſtodire. Et quoniã nataliũ infulis præpollebant, ſummiſq; dignitatum faſcibus eniteſcebant, non potuit deliteſcere vrbi illarum propoſitum, redolente, ac relucente conuerſatione ſanctæ fidei, quam gerebant. Siquidem primæuum adoleſcentiæ florem iam attigerant, & to-

2 *Venerius Complutenſis Epiſcopus.*

Boſca Vrbs.

3 * *i. Cum Mahometano marito.*

4 *Barbitanũ oppidum.*

5

tam pene prouinciam rumor ſanctitatis earum impleuerat. Cunctique ſtupebant geminum roſarum proſiliiſſe decorem ex vepribus. Hinc zelotypus hoſtis antiquus ſuorum membrorum dolens iacturam, dum per terrores præſidum inuido arbitratu poſſe immutari iam præſignatas ad thalamum ſponſi æterni confidit, dilarum præmium per mortes aſperas accelerando, virginibus ſacris adducit. Ideoque ſanctarum virginum cauſam inſtantia ſatellitum ſuorum præfecto vrbis inſinuat, qui illico ſuis eas aſſiſtere obtutibus iubet. Quas vana promiſſione munerum illicere tentans, ac perinde de rerũ copiis, & clariſſimorum iuuenũ connubiis adhortatur, ſi ab hac religione Chriſti animos auocaſſent, propriis vtiq; natalibus redditę, inſuper multarũ diuitiarũ affluentia ditarentur. Si vero pertinaciori ſpiritu conſultum pręſidis conculcaſſent, in vltimo die excruciatione tormentorum addictæ, ad vltimum gladio vindice interirent. Cui beatę virgines ſancto ſpiritu animatæ, conſtantes & intrepidæ, ſub vna confeſſione dixerũt, Quomodo nos præſes, à pietate Dei iubes auertere, quas pietas ſancta ſuo lumine perluſtrando fecit cognoſcere, nihil eſſe Chriſto diuitius? nihil fide Chriſtiana felicius? per quam iuſti viuunt, per quam ſancti regna vicerunt. Sine quo vita nulla eſt: ſine quó mors perpetua viget. Cum quo manere, & in quo viuere ſolatium verum eſt. A quo recedere æterna perditio eſt, à cuius conſortio iam nos in hac vita nullatenus diſcedemus. Quia ipſi integritatem noſtram credentes, eius quandoque thalamis ſperamus admittendas. Nam rerum labentium commoda, quibus nos illicere autumas, pro nihilo reputantes, eo intuitu ſpernimus, quia cognouimus omnia vana eſſe ſub ſole. Nec de pœnarum comminatione turbamur, quã ad modicum valere cognoſcimus, quinimo ipſam mortem, quam vltimo terrore proponis, eo gratiſſimo exoptamus affectu, quo credimus nos per illam incunctanter ad cœlum aſcendere, Chriſtum adire, eiuſq; inconuulſibiliter inhærere amplexibus. Quarum conſtantiam fidei præſes, virtutemq; profeſſionis aduertens, quibuſdam mulierculis profani ritus peritia præditis, ſigillatim eas inſtruendas commendat, & terroribus quibus poteſt, ne alternis, aut cuiuſlibet fidelium fulciantur colloquiis, admonet. Mulierculæ vero ſuſcipientes virgines Chriſti, ſacrilegi cultus quotidie venenoſum dogma eis exponunt, ac peruigili cura cœleſti iam manna refectis cloacæ putrientis poculum propinantes, caſſo conſumuntur labore. Sed hanc illarum pertinaciam præſidi referentibus mulierculis, poſt nõnullos dies virgines in forum eductæ, in ſpectaculum publicum conſtituuntur, & Chriſtum confitentes, & hoſtem fidei deteſtantes, ſub ictu gladij corruunt vndecimo Calendas Nouembris, Era qua ſupra. Quarum corpora loco, quo deciderant, derelicta ſummo militum obſeruantur ſtudio, ne Chriſtiani ad emolumentum patrocinationis furtim eas ſurriperent, & reconderent. Ferunt tamen, quod illa virginalia cadauera in loco, quo

Anno Dccclj. die Octobris xxv.

6 ab ethnicis altis ſcrobibus magis abſcondita, quam humata ſunt, ſignis & miraculis
7 coruſcant, & gloriam emeritæ conſolationis virtutum efficientia tam fidelib. quam
8 gentilibus oſtentant, per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, qui viuit cum patre & ſpiritu ſancto vnus Deus in ſæcula ſæculorum. Amen.

¶ Vita & paßio ſanctarum virginum Floræ & Mariæ. Cap. VIII.

CVm ad laudem CHRISTI pertineat cultus reuerentiæ, qui martyribus exhibetur, reſpondet tamen fidelibus in remedium animarum, quicquid religioſe in feſtiuitatib. agitur beatorum, præſertim cum per hoc, & per ipſorum patrocinia, martyrum & ſummi Redemptoris acquiritur præmiũ, in cuius honorem virtutem recolunt ſanctorum. Ergo noſtrarum virginum Floræ & Mariæ trophæa digeſturi inſignia, non facundiæ lepôri, non tonantibus euphoniis verborum ſeruiamus, ſed quod fidelibus ſimpliciter rei geſtæ veritatem inſinuet, obſeruemus: quia ſufficere noſtris credimus veritatem pura ſimplicitate digeſtam, quam vano infulatam cultu fallaciam. Et ſat nobis eſt fideliter referre quod fuit, quia non congruit ſub venuſtate ſermonis rem, quæ non extiterit, adhibere. Illibata namque veritas, quoquomodo proferatur, firmiori greſſu conſiſtit, & ornatiſſime fictum mendacium paululum perſeuerat. Nec patitur Chriſtus aſſertorem iuſtitiæ immunem eſſe benedictionis præmio, cum tamen reatu homicidij aſtringatur prolator mendacij.

HARVM igitur vocationem virginum, quæ diſpari ſolo progenitæ, & pari mortis occaſu cœleſtibus adunatæ ſunt, ſigillatim exponi neceſſe eſt: & quibus modis vnaquæque earum prædeſtinatæ ſanctificationis culmen attigerit, Deo fautore, ſaltim exili digeramus ſtylo.

PRIMVM igitur ſpecie decoris, & venuſtate corporis nimium florens virgo ſanctiſſima Flora, ſed interiori habitu florentiſſima, matrem Chriſtianam habens ex vico 1 Auſinianos, *Auſinianos oppidum.* qui ex parte Occidentali milliaribus octo à Corduba diſtat, puriſſimis & nobilibus (vt ita dixerim) perfunctam natalibus, patrem vero gentilem ex oppido habuit Hiſpalenſi. *Hiſpalenſis ciuitas.* Hi, neſcio qua occaſione propriis locis exules, Cordubam degendi gratia acceſſerunt. Qui ex vltimo partu ſuo hanc infantulam procrearunt; & ſublato per mortem genitore, fideliſſimæ genitricis tutela ſponſa Chriſti nutritur. Quam pia mater ſacræ religionis legibus imbuens, docuit fideli credulitate colere Chriſtum Deum, qui per vterum Virginis Mariæ ad nos vltimo tempore veniens; & per aſſumptam humanitatem hominibus proximus factus, per ineffabilem quoque Deitatem ſuam inuiſibilis, incomprehenſibilis, & inæſtimabilis ſemper extitit. Venerabilis namque puella tenerrimis annis fidei pietatem ebibens, cœpit intra mentis receſſum altare ſanctum conſtruere, quo placita operum bonorum holocauſtomata Chriſto ſemper offerret. Quæ ab ipſis rudimentis infantiæ cunctis ſe vanitatibus ſæculi priuans; totum quod illa ætas (vtpote plenitudine ſcientiæ expers) pueriliter affectat, ſuperno iam delibuta rore conculcat. Nam quodam tempore cum genitricem eius adirem cauſa dignoſcendi principium huius puellæ conuerſationis, ipſa genitrix inquit. In veritate 2 vobis loquor, *Flora matri ad diuum Eulogium.* quod ab ineuntibus annis Chriſti amorem pectore ſuo recondens filia mea, ſæcularium oblectationum cultum vſquequaque ſpreuerit, ac ſemper quæ Dei ſunt, corde meditari ſtuduit: ſemper opera ſancta adimplere non diſtulit. Adeo vt in infantia ſua, cum diebus quadrageſimæ paruitati eius conſulens, *Quadrageſimæ obſeruatio.* ſiue vt illa ætas contigua robuſtius conualeſceret eſu quotidiano, competenti prandij hora cibum ei porrigerem: illa in virtute Domini poſitum habens cor, egentibus eum miniſtrans, furtim beatum exercebat ieiunium. Sicq; diebus ſingulis ipſa agente, pene maximum abſtinentiæ tempus elapſum erat, cum clandeſtina infantis deuotio vix quibuſdam reuelatur indiciis. Quam talibus inhibere votis ipſa obnitens, ne priuſquàm illud tenerrimũ corpus adoleſceret, marcore abſtinentiæ quaſſaretur, conata ſum iam ad epulum ſuadere diurnum. Eam tamen non potui prouocare ad veſcendum, niſi ſero, & comminatione continua: perfecit tamen votum ſuum electa Chriſti ſponſa.

Ex eo tempore mater ſolerti vigilantia ſobolis mores procurans, eamque in omnibus rebus Chriſto aſſignatam eſſe conſiderans, nullatenus deinceps contraire piis puellæ affectibus audet. Venerabilis vero puella Deo duntaxat placere ſtudens; prouida obſeruatrix Euangelij attendebat Chriſto monenti, & dicenti: Si quis diligit *Ioannis 14.* me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Ita puriſſimum cœleſtis executione præcepti introrſus præparans habitaculum, nihilominus ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis quotidiano frui meretur aduentu.

VERVM dum exercitio ſanctitatis id, quod clam meditabatur, vberius in amorem Chriſti proficeret, lætareturque ſe Chriſto per eandem religionem perennius eſſe aſcitam: nec tamen paſſim fidelium intereſſe conuentibus auderet, eo quod fratrem *Flora frater impius.* peſtiferi dogmatis perfidum haberet cultorem, qui eius aſſidue conuerſationem exploraret; vt ipſa erat natura prudens, & callens ingenio, didicit à ſapientibus nihil proficere obſcuratam credulitatem, & celatam confeſſionem Trinitatis, præſertim cum ſcriptum ſit: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Et *Ad Rom. 10.* iterum in Euangelio: Omnis qui confitetur me coram hominibus, confitebor & ego *Matth. 10.* eum coram Patre meo, qui eſt in cœlis: & qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui eſt in cœlis. Igitur inſtructa vtiliter quomodo ſe in confeſſione nominis Chriſti haberet, ſciensq; non leue eſſe diſcrimen latenter credere Chriſtum, & publice exiſtere vexillo Sathanæ denotatam, matre hinc inconſulta *Flora domo fugit.* domum relinquens, clam cum ſorore ſua fugam iniit. Seſeque tutioribus locis inter Chriſticolas collocantibus, ſæuiſſima inſectatione frater earum (quem ſupra meminimus) propter illas Dei lacerat Eccleſiam: adeo vt nonnullos clericorum carceri tradens, conuentum vbique religioſarum fœminarum perſequeretur. Et cum agnoſcerent infeſtationem, quæ erga ſortem Domini graſſabatur, indignum diiudicantes *Domum reuertitur.* ſe eſſe tutas, & Eccleſiam Dei vapulare: illico ſancta Flora, quæ ſe nouerat ad tale

3 prælium diuinitus fuiſſe electam, publico regreſſu in domum reuertens, ait: En ego,
quam quæritis, adſum, in medio veſtri, pro qua Dei ſortem inſectamini: adſiſto intrepida,
Chriſto credula, religioni fauens Catholicæ, ſtigmata crucis gerens, & omnium,
quæ cultum pietatis inſinuant, affectatrix. Vos modo (ſi poteſtis) hanc eneruare confeſſionem:
ſatagite crudelioribus tormentis fidem meam euincere: & (quod fieri omnino
dubito) à Chriſto me ſeparari contendite: pro cuius amore quicquid ad ſupplicium
meum ſæuus imploderit arbiter, gratiſſimis decreui animis ſupportare. Credo
probabitis me inter pœnas fortioris pertinacia, quam nunc in prima congreſſione,
Chriſtum IESVM confiteri.

Frater impius Floram accuſat.

FRATER autem eius ille peruerſus hæc audiens, cædibus ac minis interdum, &
blandis eam nitebatur reuocare ſermonibus. Sed cum cerneret, nihil conatum ſuum
proficere, quinimo ſe quaſſo aſpiciens labore conſumi, ad iudicem eam pertrahit, dicens:
Hanc mihi ſororem, ô iudex, vltimus partus matris eiecit, quæ ſimul mecum ceremonias
legis venerabiliter excolens, debitum ſemper erga cultum fidei noſtræ obſequium
exhibebat: ſed Chriſtiani crebro eam vrgentes inſtinctu, vatem noſtrum abnegare,
ritumque deteſtari fecerunt, & quadam lenocinatione Chriſtum eſſe Deum
credere illexerunt. Quam iudex vtrum ſe ſic haberet illa delatoris germani quæſtio ſciſcitatur.
Extemplo ipſa fratrem impium abnegat, cultumque Mahometanum ſe nullatenus
nouiſſe teſtatur: & adiungit: Chriſtum ab infantia mea noui: ipſius documentis
inſtructa ſum: ipſum habere Deum decreui, ipſique integritatem corporis mei, eius
olim thalamis oblectanda, promiſi. Hæc vbi virgo ſanctiſſima protulit, mox ſacrilegum
pectus iudicis furor immanis exagitat, & in cædem martyris iram admouens, inter
vtrumque ſatellitem apprehenſis manibus eam extendi præcepit, ditoque verbere
caput eius pertundens, tamdiu flagris inſiſtit, quouſque deciſa cum cæſarie cute, os
verticis nudum pateret. Perdurat nihilominus adoleſcens martyr & virgo in ſua confeſſione.
Tunc iudex ſemiuiuam, & pene exanimem impio fratri eam delegans, admonet,
vt confota medicamine, & verbo legis inſtructa ſibi demum, niſi ſe conuerterit,
præſentetur.

Flora in capite pro Chriſti confeſſione percutitur.

PERDVCTAM deinde in domum ſuam Chriſti virginem hoſtis, non frater, ille
iniquus, domeſticis eam fœminis demulcendam fomento, & verbo committit, ma-
4 gnis ſolummodo trabibus catenarum feras manſionis obtrudens. Quia ingenti maceria
totius prædioli ambitus præmunitus, omnino de nulla euadendi ſollicitudine
quemquam arguebat. Ideoque non poſt multos dies, vulneribus expiata fortis Flora,
5 cum ſe ſoſpitem eſſe ſentiret; quadam nocte, per contiguum infra cortem domui hærens
tugurium, celſum parietem iuuante Domino ſcandens, inde ſe foris plateali ſolo
proiecit. Quæ nullo ſtimulata dolore, cœpit per tenebras noctis angelico comitante
ducatu, quo Dominus vellet ingredi: ſicque cuiuſdam fidelis inter illud chaos nocturnum
hoſpitio recreata, cum aliquandiu ibidem commaneret, deinceps præclatum
6 7 Tuccitanæ vrbis viculum Oſſariam intuitu latendi petens, ibi cum * ſorore ſua vſque
ad tempus, quo martyrium conſummauit, delituit. Et ego, ego ille peccator, ego diues
iniquitatum, qui à principio martyrij ſui amicitia eius fruitus ſum, combinatis manibus
meis cicatrices reuerentiſſimi & delicati illius verticis attrectaui, quum ictibus flagellorum
virginalis coma elapſa fuiſſet.

Tuccitana vrbs.
Oſſaria viculum.
** Baldegotone ſine dubio ad quam poſt Floræ martyrium ipſe D. Eulogius epiſtolã dedit, infra pag. 104.*

VERVM quia Deo fautore beatæ virginis Floræ auſpicium conuerſationis ac
martyrij adnotatum eſt, operæpretium reor, ſi itidem ſanctæ virginis Mariæ & martyris
proceſſum natiuitatis, primordiaque religionis ediſſeram. Vt quibus par fuit conſenſio
prælian di, idemque aſſenſus pro iuſtitia moriendi, conſimilis exret in relatu vocationis
etiam huius virginis intentio calami. Huius pater ex oppido Elepl enſi non
infimus proſapia, Chriſtianus tamen hue aduentaſſe perhibetur. Qui ex genere Arabum
coniugem ducens, totius impietatis errore eam emundans, Chriſti fidei conſignauit.
Quapropter cum eadem coniuge proprium incolere aruum non valens, per
diuerſa profugus agitur, quouſque diuino gubernaculo ad oppidum Froniano peruenit,
qui in montana Cordubenſi in parte Occidentali duodecim ab vrbe milliaribus
diſtat, vtroque pignore comitate, quod ex ea ſuſceperat, Vualabonſo ſcilicet, & Maria.
Ibi vitam ſuam pro viribus ſuſtentatunt. Ibi mulier illa luporum erepta faucibus, in fide
Chriſti perſeuerans, poſt nonnullum tempus in Domino requieuit. Ibi ſuperſtes vir
gradu confeſſionis potitus, arctiſſimum vitæ perennis callem gaudiis oblectandus cœleſtibus
ingreditur. Sed puerum eccleſiaſticis regulis educandum, fortique Domini
admiſcendum piæ memoriæ Saluatori preſbytero tradidit, qui tunc præclaro regimine
ſan-

Maria martyr.
Elepl enſe oppidum quod ſup. fol. 35 ce ... appellauit.
Froniano oppidum, quod ſupra viceum dixit.
Vualabonſus poſtea martyr.
Saluator presbyter.

ne ſancti Felicis monaſterium, quod in eo loco fundatum eſt, gubernabat. Sanctam vero hanc virginem Deo deuouens, Cuteclarenſi cœnobio, quod glorioſæ & ſemper Virginis ſanctæ Mariæ genitricis Domini fulget memoria, conſignauit, conſtituens eam apud quandam ſummæ ſanctimoniæ fœminam Artemiam nomine. Quæ & ipſa 8 geminum pignus per martyrialem obitum olim cœlo promiſerat; Adulphum ſcilicet & Ioannem, qui in primordio regni principis huius viriliter de hoſte triumpharunt. Quorum inſtar ſyderum cœli geſta micantia ad emolumentum Eccleſiæ ſanctæ, & exemplum debilium, ſenex & magiſter noſter, atque illuſtriſſimus Doctor (de quo in libro primo meminimus) beatæ recordationis & memoriæ Speraindeo Abbas ſtylo latiori compoſuit. Artemia igitur gratia ſanctitatis, prouectæq; ætatis, ſeu obtentu martyrum filiorum, cæteris in eodem cœnobio commanentibus fœminis antecellens, totius monaſterij virginalis conuentus iuſſu authoritatis eius ſ[?]tendebatur. Docuit autem puellam, ſicut ipſa nouerat Deo ſeruire, in omni humilitate, caſtitate & obedientia, & timore Domini animum eius exercens. At non poſt multum tempus prædicto ſacerdote Saluatore mundo recedente, puerum etiam ad ſe nutriendum pater reduxit. Qui duo futuri martyres gratia Spiritus ſancti in Dei timore magnopere proficiunt. Tandem vero per gradus eccleſiaſticos adoleſcens ille Vualabonſus ſuccreſcens, honore diaconij fungitur: pollente nihilominus in omni honeſtate religionis ſanctimoniali puella: cum ſe nimia charitate diligerent, & alternanti germanitatis dulcedine in omni dilectione ſpiritali ſibimet inuicem obedirent. Quia vero præcedebat ætate virgo ſanctiſſima adoleſcentem germanum, loco genitricis ſoror ab eo excolitur, & in prolis affectum commutauit fraternum amorem.

Sancti Felicis monaſterium.
Cuteclarenſe cœnobium.
Artemia Adulphi & Ioannis martyrũ mater.
Speraindeo Abbas.
Saluator presbyter moritur.
Vualabonſus diaconus factus.

IGITVR dum inter eos hæc aſſidue gererentur, diſpenſante Deo, leuita digniſſimus Vualabonſus cum beato Petro presbytero, ſeu cum cæteris confeſſoribus (ſicut ſuperius comprehenſum eſt) martyrio coronatur. Et qui æuo vltimus erat ſorori, fit primus electione martyrij. Denique remanet deſtituta præſentiali ſolatio fratris Chriſti ancilla, quæ ante mundi conſtitutionem ad martyrium prædeſtinata, intus extraque ſemper tuebatur interceſſione fraterna.

Vualabonſus martyr.

ET (vt ſe habet conditio fragilis) cum crebrius fraternum ſuſpiraret obtutum, cuius in proximo fruitura erat conſortio, per quietem quandam ſanctus martyr, quandam admonet religioſam, vt iam ſoror Maria pro ſe plorare deſiſteret, quoniam vicino tempore ad eum in ſupernis eſſet ventura. Ex eo die vritur cor virginis amore martyrij, & quæ fratris obitum impatienter lugebat, ſubito diuinitus illuſtrata, impatienti ardore ad martyrium anhelat. Quodam igitur die, inuitante (vt credo) Chriſto monaſterium derelinquens, forum petitura deſcendit, quo ſicut cæteri martyres, qui iam cœleſti præmio oblectabantur, hæc quoque virgo Chriſtum confitendo, & fidei ſanctæ aduerſarium repellendo, corona martyrij poriretur. Quæ dum eccleſiam beati Aciſcli martyris, in ipſo adhuc itinere poſitã, intuitu Dominum obſecrandi intraſſet, Dei nutu ibidẽ ſanctam Florã in ſuffragio ſuo preces martyrũ aduocantem inuenit. Quæ & ipſa Chriſto dicenti ſibi, iterum venio crucifigi, rediuiuo præliandi ſtudio calens, olim cœpti martyrij palmã è loco latibuli ſui alacris inuentura deſcenderat. Tunc, ſe inuicẽ datis oſculis ſalutãtes, alterno conſultu explorant ſe. Et cum vnum idemq; votũ ſuum exiſtere mutua proderet cõfeſſio, dimidiante Chriſto qui dixerat: Vbicũq; fuerint duo, vel tres, in nomine meo congregati, ibi ſum in medio eorũ: illico indiſſolubili fœdere charitatis nectuntur, nulla ſe ab inuicem occaſione diuellendæ, nulla intercedẽte fortuna decidendæ, nulliſq; ab alterutro, quamuis ſæuiſſimis imminentibus caſibus, diſparandæ, qui ad interitum earum pro confeſſione veritatis exaggerarentur, quouſque & iſta Chriſtum, & illa in cœleſtibus fratrẽ adiret Vualabonſum. Sicq; in ipſo impetu iudicibus aſſiſtentes, ita firmiori alloquutione prima (vt reor) ſanctiſſima Flora eos aggreditur, dicens: En ego illa ſum, quæ pro eo quod gentilitio ſemine procreata Chriſto adhæſerim, dudum à vobis, vt eum abnegarem, diro verbere lacerata ſum. Quæ hactenus infirmitate carnis* huc illucq; profuga deliteſcens, nunc iam in virtute Dei mei ſubnixa, veſtris adſtare non verens prætoriis, eadem, qua primũ, conſtantia Chriſtũ Deum in veritate profiteor: ſceleroſumq; dogmatiſtam veſtrum pſeudoprophetam, adulterum, magum, & maleficum eſſe proteſtor. Tunc deinde virgo venerabilis Maria diffuſione cœleſtium gratiarum ſanctificato protulit ore. Et ego iudex, olim inter illos confeſſores magnificos habens germanum, qui non leui ſubſannatione vatem veſtrum infamantes occubuerunt: ſimiliq; audacia Chriſtum eſſe in veritate Deum aſſerens, ritum veſtrum legiſq; ceremonias dæmoniorum figmenta eſſe profiteor. Extemplo ſæ-

Sancti Aciſcli eccleſia.
9
Matth. 18.
Flora & Maria iudicibus ſponte ſe offerunt.
**per integrũ ſexen[n]ium à fuga ſua tempore, vt cõſtat ex documẽto Martyriali, pag. 92. b.*

uiſſimus arbiter veſano concitatus furore, ſub voce illa terribili frendens, virginale propoſitum aſperrimo deterret boatu: minis exprobrat: clamoribus arguit, adiciens carceris ſqualorem, & contubernium ſcortorum.

SVSCIPIVNT denique abdita carceris ſponſarum Chriſti membra tuenda magis, quam eliminanda, quæ ſemper pudico honeſtata decore ab ipſis cunabulis actu ſanctimoniæ præpollentes, præcipua virtutum gratia reluxerunt. In quibus aliquandiu ſanctæ virgines permanentes, inſiſtunt ieiunio, orationi incumbunt, totumq; illum

D. Eulogius in carcere poſitus ſcribit ad ſanctas Virgines.

10 horrorem ergaſtuli cœleſtium meditatione hymnorum expediunt. Tunc nos etiam ex antro deducti, cum iſti carceri deputarentur, Deo fauente ad inſtructionem illarum librum, documentum martyrij, condimus. Eiſque iam pene à propoſito ſuaſione quorundam latentibus, in ſolatium meditandi & conſummandi prælia inchoata, dicauimus. Connectentes in finem opuſculi orationem ſuo certamini, omnique eccleſiæ congruentem.

IGITVR permanentes in laudibus Dei, & ſacratiſſimæ virginis, poſt tertiam admonitionem proſternendæ in forum eductæ ſunt. Taceam iudicis ſciſcitationem vicibus allatam eis, vel vna, vel ſigillatim ad beatiſſimam Floram, ſicuti iam alibi digeſſi-

11 mus. Et intuitu mediocritatis aliquid ſilentes, ne faſtidium protractus ſermo legentibus generet, mors virginum pretioſa ſtylum competenti fine coarctat. Inde præcipiti ducatu ad locum decollationis ductæ, ſacra ſignacula vultibus imprimunt. Et ſic extenſis collis, poſt beatam Floram, ſancta Maria proſternitur. Quorum corpora canibus deuoranda, ac volucribus diſcerpenda ibidem relinquentes, alio die in flumen proiecerunt. E quibus cadauer ſanctæ Mariæ virginis & martyris, cœnobio Cuteclarenſi, à quo ad martyrium deſcenderat, donante Deo reponitur. Cum tamen corpus beatiſſimæ virginis & martyris Floræ, quo ſitu Dominus repoſuerit, penitus ignoretur. Capita vero illarum in baſilica ſancti Aciſcli martyris reconduntur, quo præſentiali corporis ſui fauore populos Chriſtianos tuetur.

Cuteclarēſe cœnobium.

Baſilica ſancti Aciſcli, et eius corpus.

VLTIMO tantummodo hiſtoriæ loco inſinuare curamus, quod priuſquam virgines beatæ deciderēt, quibuſdam conſororibus promiſerunt, quod eo ipſo, quo Chriſto coronatori ſuo aſſiſterent, obtentu adeptæ gratiæ ſponſum precantes, nos vinculis liberarent: quod ita Deo fautore peractum eſt. Nam ille octauo calendarum Decembris martyrium conſummantes, nos tertio earundem calendarum compedibus reſolutos, ab ſqualore carceris eruerunt. Eraqua ſupra, per Chriſtum Dominum noſtrum, qui viuit cum Patre & Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum. Amen.

Dies Nouembris 24.

D. Eulogius carcere eductus.

Annus Domini DCCCLI. Nouembris, dies 29.

Gumeſindus Toletanus, & ſeruus Dei, Cordubæ paſſi. Cap. IX.

Toletum.

1 SAnctus Gumeſindus preſbyter ex oppido Tolerano olim cum vtroque parente puer adhuc paruulus Cordubam veniens, votiuo genitorum affectu per ſacrum clericatus ordinem cœleſti aſcriptus militiæ apud baſilicam ſanctorum trium, qua Fauſtus, Ianuarius, & Martialis martyres præſentialibus corporum ſuorum fauillis quieſcunt, digna pædagogorum educatione in Dei timore clareſcit. Vbi poſt aliquod tempus in ſancto diaconij miniſterio conſecratus, de-

Fauſtus, Ianuarius, & Martialis: eorum baſilica.

2 mum cuiuſdam Campaniç Cordubenſis eccleſiæ ſacerdos adoleſcens præficitur. Inde ad vrbem deſcendens cum beato Seruo Dei monacho, qui tunc in ſupradicto ſanctuario adhuc iuuenis cum Paulo preſbytero recluſus manebat, principibus, & iudicibus ambo aſſiſtentes, ſub confeſſione cæterorum occubuere, idibus Ianuarij, Era octingen-

Campania Cordubēſis, & eius eccleſia.

Seruus Dei.

3 teſima nonageſima. Quorum corpora furtim à Chriſtianis ſublata, in baſilica ſancti Chriſtophori martyris, quæ eſt vltra amnem in parte meridiana, religioſo cultu extant recondita.

Paulus preſbyter.

4

Annus Domini DCCCLij. dies Ianuarij 13. Sancti Chriſtophori martyris baſilica.

De ſanctis martyribus Aurelio, Felice, Georgio, Sabigothone, & Liliofa. Cap. X.

1 FVit pręterea quidam iuuenis nomine Aurelius, natalibus, & rebus plurimis antecellens. Hic in infantia matre Chriſtiana, & patre gentili orbatus, tutela amitę ſuæ fideliſſime vſque in annos adoleſcentiæ fouebatur, docebaturque Chriſtum veraciter credere Deum: nec præter Eccleſiam ſalutis viam, & iter regni cœleſtis alibi poſſe reperiri, imbuitur. Quod documentum venerabilis

rabilis puer apprime ebibit, ita vt licet Arabica erudiendus literatura traderetur cogentibus affinibus: inſonribus tamen præfixam cœlitus animis fidei ſanctæ notitiam nulla vanitatis figmenta immutare quiuerunt: ſed corde ſemper Chriſtianiſmum ſuum retentans, cum ad ſolam deriſionem * meditationi perituratum inſiſteret literatum, eo amplius in amorem Chriſtianæ fidei exardeſcebat, quo liquidius deliramenta peruerſi dogmatis probans, ſubtilem dæmonioſi illius fallaciam aduertebat. Et cum non poſſet publice cultum fidei gerere, vbique tamen Dei ſacerdotibus ſeſe commendans, pro ſe efficacius exorari poſcebat.

** Similiter ſup. cap. 4. pag. 35 b.*

INTEREA prouehitur in annis iuuenilibus ſtrenuus adoleſcens, & florentibus genis virili facies exornatur decore. Hinc adhortatione affinium condignum ſuæ nobilitati connubium appetere cogitur. Hinc vnuſquiſque ſuorum, prout nouerat, illius, vel illius optimam eſſe ſobolem aſſerebat: ipſe autem interius aliter ruminans, Chriſto ſui connubij negotium committebat, crebris interuentibus precum cœleſte numen exorans, vt talibus præpollens votis coniux ſibi daretur, quæ ſectetum ſuum in melius proficere contenderet, faueretq; mente & corpore cultori latenti. Cuius fauore tandem adiutus reperit honeſto germine virginem conſtipatam, rebus inclytam, moribus comptam, ſpecieque pulcherrimam. Quæ cum præcipuo venuſtatis habitu extrinſecus decoraretur, præſtantius tamen introrſus ſpiritali enitebat decore. Quia omnis gloria filiæ regis ab intus, id eſt in penetralibus mentis. Ibi enim ſanctitate, in fimbriis aureis varietate ſcilicet amicta virtutum Chriſto regi placitum exhibebat famulatum. Hæc namque puella parentibus paganis progenita, adhuc cunabulis incubans, patre orbata eſt. Cuius genitrix alium virum ducens, qui fidem Chriſti occulte retinebat, coniugem impietatis errore extirpans, priuignam Chriſto aſſignare ſtuduit, eamque ex ſacramento Baptiſmatis Sabigotho appellans: licet publice paganis admiſcerentur, geſtabant vero animo firmiori vtrique pietatis religionem. Hanc ſibi puellam venerabilis iuuenis iure coniugalitatis aſciſcens, completis ſponſalium ritulis, arratumq; pignore alternanti in inuicem exhibitione contradita legitima, ad vltimū miniſterio ſacerdotum ex more ſactantur, ſicq; pari commercio aliquo tempore clancule fidem Chriſti gerentes, non omnibus arcanum ſuæ fidei reuelabant carnis infirmitate depreſſi, non diminutione vtique voti.

Pſalm. 44. Ibidem.

Matrimonium inter Genorum & Gexorum alterius religionem, ſup. 37 b. Sabigotho Aurely vxor.

FVIT autem beato Aurelio proximus genere vir quidam nomine Felix, ſancta inſuper eidem dilectione connexus, qui occaſione diaboli in fide vacillans, cum poſtea lapſum præuaricationis ſuæ altius ſuſpiraret, vltra non potuit patulo congreſſu religionem Chriſti exercere. Qui & ipſe filiam occultorum Chriſtianorum nomine Liliosam in coniugem ducens, Chriſtum in abditis tectius excolebat. Quapropter inconuulſibiliter inuicem adhærentes, ſemper vnam habuere familiaritatem, eandem geſſerunt dulcedinem, nec proſperis, nec aduerſis caſibus ſe diſparantes, idem illis extitit affectus: tantaque illa pietatis neceſſitas in vtroque fratre perfectionem contulit charitatis, vt nec vita, nec morte diuiderentur, quos par religionis occaſio glomerauerat, de quibus merito enarrandum eſt: Sancti, amabiles, & decori, quomodo in vita ſua dilexerunt ſe inuicem, ita & in morte non ſunt diuiſi.

Felix Aurelij propinquus.

Lilioſa Felicis vxor.

2. Regum 1.

EXACTIS igitur non plurimis annis accidit, vt eo die in forum proficiſceretur Aurelius venerabilis, quo Ioannes ille (cuius in priori libro meminimus) odio nominis Chriſti vſque ad necem verberibus cruentatus, retrorſum aſello euectus, immenſoque vinculorum pondere coarctatus, vt in parte ſtramentum reclinaretur iumenti, qua eius crura pendebant, præcedentibus illuſorum præconibus, totam circumeundo vrbem ſatellitum miniſterio ad ſpectaculum vulgi pertractus eſt. Et cum hinc inde voces exprobrantium reſultarent dicentes, nullatenus dignam ſui ſceleris pœnam eundem adhuc perſoluiſſe, quippe quem tantæ reuerentiæ vatem ſubſannatione impetere non verentem, plectendum potius morte turpiſſima congruebat: extemplo futurus belliger amore compunctus martyrij, cœleſti quodammodo flamine aſpiratur, vt illud pro ſe fieri ſpectaculum crederet, cauſaq; admonitionis ſibi fuiſſe oſtenſum, ne ſcilicet formidare deberet eos, qui corpora trucidant, cum nihil anxietatis animabus poſſint inferre, ſed illum potius pertimeſceret, qui poteſt corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Cuius fidei ſtabilitatem admirans: vere, inquit, ſuper angelicam petram tabernaculum credulitatis huius viri fundatum eſt, quod tanta vis tormentorum non impulit, nec labilium pœnarum aura concuſſit. Quod ſi qui vexillum Chriſti reuelatis gerit aſpectibus, tot feria cruciamenta zelo Redemptoris ſuſtinuit, cum vtique cladem illius ſupplicij præuaricando poſſet euadere: & melius carnis ſuæ iacturam

Ioannes confeſſor.

Matth. 10.

Aurelius de Ioanne confeſſore.

quam perniciem animæ iudicans, non ſe paſſus eſt ſub vnius vocis articulo à Chriſti religione abſtrahere: quibus me ego dignum conuitiis credam erudiendum, vel quo me arguendum ſupplicio debeo rradere, vt vigorem illius damnati, quem hodie intuitus ſum, capiam, fruarq́; conſtantia?

Aurelius ad Vxorem.

Hæc, dum crebreſcentibus ſupernis iam vocationis ſuſpiriis, ruminare animo cœpiſſet, regreſſus domum retulit piæ ſodali cuncta, quę viderat, lætoque ſpiritu addit. Tu ſemper dulciſſima coniux, cum ego mihimet viuerem, & Deo mortuus eſſem, ſedulo me adhortata ad confeſſionem trahebas: inſtabas quotidie me ſæculi voluptatibus nitens auellere: tenebroſis mundi affectibus felicitatem æterni regni præferebas, labentia cuncta, & omne quod fine arctatur, ſuadebas relinquere: prædicabas monachos, mundum renuntiantes laudabas, religioſarumq́; conuerſationem oblectans, vitam ſæpius ſuſpirabas ſanctorum. Sed ego necdum ſupernæ gratiæ compunctione luſtratus, omnino ſalutaribus non poteram acquieſcere hortamentis, aut forte correctionis meæ præfinitam à Deo patre nondum inſiſtens admonitionem, differebam operibus exequi, quod, licet tenuiter, animo meditabar. Ecce iam nunc, chariſſima, tempus acceptabile venit: adſunt dies ſalutis, in quibus à retroactis, & exterioribus reſilientes, in id quod in ante eſt, nos extendamus. Et primo omnium munditiæ, & continentiæ perfectius ſtudentes, vacemus orationi, quo facilius ad reliqua ſanctitatis induſtria properemus. Fiat nunc ſoror, quæ extitit coniux: in affectu germanitatis thorus noſtræ coniunctionis pertranſeat: proficiant ſoboles animarum: ſubereſcat ſpiritualium generatio, & ſpreta glutinatione membrorum cœnoſa, nouerit mens preſtantius (adempta carnis delectatione) perpetuæ incolumitatis producere germina. Vt quoquo modo condigni martyrij præmio habeamur talium meditatione laborum.

2. Corinth. 6.

Sapient. 5.

Svscepit lætantibus animis venerabilis mulier pium viri conſultum, gaudenſq́; multipliciter in ſubitatione inſperatæ ſalutis, hæc eſt (ait) immutatio dexteræ altiſſimi; hæc ſunt iam noſtræ vocationis auſpicia: hæc ſunt, quæ ſemper optabam, æterni regis commercia: vt carne morientes, viuamus ſpiritu, quo illi facilius vniamur, de quo ſcriptum eſt: Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Quamobrem, Domine mi, quia hoc tibi non humanitus reuelatum eſt, ſed pater cœleſtis te olim ad æternum preſcriptum militiam, concitis vult iam greſſibus properare: cunctis nos vinculis abſoluamur, excutiamur à puluere, deſiderio vitæ perennis ſurgamus.

Ioan. 4.

Fit itaque vtrorumque communis in Dei ſeruitute aſſenſus. Diuiduntur cubilibus: votis conciliantur. Præfulgent lectuli ſulcra veſtium, colorumq́; varietate, qua ſuam conuerſationem vulgo celarent. Illi autem in interioribus angulis tabernaculi ſuper ſtructum * crudo latere thorum hiſpidis tantummodo inſtructum ciliciis * diſpares incubabant. Ieiunabant ſæpe: ſine intermiſſione orabant, & quoſcunque noueſrant pſalmos, noctu meditabantur. Vincebant tenebrarum chaos interiecto vigiliarũ labore, omnemque dæmoniorum fraudem talibus euincebant ſtudiis. Miniſtrabant egenis: curam pauperum omnino gerebant. Et quoniam adhuc iam dictus Ioannes carcere detinebatur, nos quoque ex antro educti his vinculis detinebamur: vtraque etiam virgo, Maria ſcilicet & Flora, tunc fœminarum latibulis cauſa fidei incolebant: aderat frequens eorum erga compeditos diſcurſus, ex eo videlicet tempore quo beatus Iſaac monachus, ſeu cæteri ſancti, qui prædictam veritatis præconio linguam, principibus, & iudicibus conſeſſuri, quæ vera ſunt, aſtiterant, & propter eandem veritatem occubuerant. Quorum conſtantia perdurabili, multiplici virtutum robore horum auctæ ſunt vires. Nam ille viros perluſtrans, illa ſuis recentas clauſtris fœminas requirebat.

** Hiſpaniſmum, pro, nullo ſtragulo, aut veſte ſtrato.*

** ſeorſum, alter ab altero.*

Ioannes confeſſor.

Maria & Flora.

Iſaac martyr.

Eulogius Aurelio docet.

Ibi ego eum agnoui: ibi amicitiam eius adeptus ſum, ibique ſe à nobis inſtitui deprecatur, quid agi deberet tam de rebus, quam de gemino pignore, quod Deo donante acceperat. Si liceret tales deſtitui, quas vtrique poſt necem ſuam profano tradendas ritui altius condolebat: vel ſi illam diuitiarum copiam protinus fiſco agglomerandam, inordinatam relinquere congruebat. Cui cum omnia intuitu regni cœleſtis, & cauſa retributionis æternæ non ſolum relinquenda, verumetiam fugienda fore cenſerem, potiſſimumq́; ſuarum potius animarum, quam liberorum eſſe commodis conſulendum, quibus vtique Chriſtus vindex pater, & tutor eſt, nihilque prorſus rerum temporalium præponi debere deſiderio Redemptoris, ſeu fruendi ſanctorum conſortio docerem, confeſtim ſubiunxi: Si prouida facilitas ſuppetit, qua hæc omnia magiſtra intercedente diſcretione, ordinentur: vtile primo iudicamus ſobolem tutori loco

riloco tranſponi, vbi Chriſto liberius aſſignetur: rebus quoque iuxta mandatum Domini venditis pauperibus erogari, quo expeditior vobis pateat deinceps poſt Chriſtum ingreſſus. Sic denique veritas ſancta ſciſcitanti ſe iuueni quatenus vitam æternam poſſideret: Si vis (inquit) perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni ſequere me, & habebis theſaurum in cœlis. Sed etſi pars aliqua in * ſtipendium relinquatur infantium, culpabile eſſe non poterit, quod multa patrum inſinuant documenta. Ideoque ſi ad hanc diſpenſationem poteſtis atringere, optima res, & perfectius opus eſt: quod vos omnibus expeditis negotiis ſecurius ad militiam cœli ire compellet. Sin vero quorundam difficultatum repagulis oblatrantibus, hæc diſpenſatio reuellitur, & nulla intereſt libertas, qua hæc indulgentiſſime ſuppleantur, (præſertim cum magis ex aliquo perturbationes emergere formidatis, quæ veſtræ intentioni obſiſtant) non cunctandum eſt ſpernere patrimonium, quod multo melius & latius in cœlo, quo vos nitimini proficiſci, repetitur. Non filiarum affectus ſocietati ſanctorum eſt præponendus, cum & illas poteſt Deus in ſæculo enutrire, qui compactauit in vtero, ſiquidem ei prouida de omnibus cura eſt. Non omnes paruuli parentum induſtria refouentur, nec cunctæ proles nutritio educantur labore. Naſcitur homo, orbatur in cunabulis ſolatio genitoris, non tamen Creatoris gubernaculo deſtituitur, qui eſt pater orphanorum, & iudex viduarum. O quam multi paruuli, nutricum cura delicatius educati, in deteriora deueniunt? quam plures pupilli ab horribili egeſtate in magnarum affluentiam opum excreſcunt, & fiunt multarum domini rerum, qui vix pauperrimo pane prouecti ſunt? Multi ex Chriſtianis progeniti, præpediente deliquio, eccleſiæ membro priuantur. Et nonnulli filij paganorum, præueniente gratia Domini, ad redemptionem fidei ſalutaris recurrunt. Nec iſtis ſacrilegium obeſt parentum, nec illis prodeſt religioſitas genitorum. Cum & hi à fide recedentes, Deo alienantur, & illi credentes in Chriſtum (per quem iuſti viuunt) eripiuntur diabolo, perenniter Deo cohærentes. Cuius rei teſtis eſt Dominus, qui in Euangelio proteruam Iudæorum arguens vanitatem ait: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à futura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentia, & ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Et iterum: Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni proiicientur in tenebras exteriores: illic erit fletus, & ſtridor dentium.

Matth. 19. ** pro, victo cottidiano, inf. 96 b.* *Matth. 3.* *Matth. 7.*

INSTRVCTVS igitur venerabilis iuuenis quomodo proceſſum martyrialis prælij meditaretur, vinctorum ſe precibus ſolatiandum implorans, animo lętiori in pace diſceſſit. Et cum nos ſæpius idem, quamdiu illa horribilium clauſtra carcerum habuere, non deſiſteret viſitare: frequenter tamen prudentiſſima Sabigotho latibulum illud fœminarum, quo ſacratiſſimæ virgines Flora & Maria detinebantur, noctu quaſi vna è compeditis incoluit, vt vel conſolaretur certantes, vel ſe affectui commendaret certantium. Imo potius vt pugnandi pro Chriſto rege vſibus imbueretur, haberetque conſuetudinem prælіandi. Inſtabat precibus, obſecrationibus laborabat, vt memores ſui exiſterent, adepto poſt triumphum ſponſi conſortio, quo ſaltim effuſo cruore cœlum ingredi mererentur. Dant illico fiduciam hoc præſtandi beneficium ſanctæ virgines, quæ ſuas nouerant in nullo repugnari poſt victoriam preces, nec poterant commilitonibus quicquam negare, quæ ſe non dubitabant audiri.

Sabigotho-nis portus. Flora & Maria.

DVM ergo ancilla Domini Sabigotho proxime poſt martyrium virginum intra domeſticos parietes Chriſto ſeruitutem minus ſuſpecta perſolueret, feſſoque exercitatione vigiliarum corpori conſulens paululum quieuiſſet, ferunt vtramq; virginem, Mariam ſcilicet & Floram, niueis amictas cicladibus, diuerſarum liguſtrium manibus geſtantes manipulos, cum choro ſanctorum phialas palmis gerentium, (quibus, vt puto, orationes eorum, qui ad prælium venerant informari, in conſpectum Domini ferrent) omnes cœleſtium luminariorum claritate fulgentes, eidem per ſomnium aſtitiſſe. Quas cum illa, vt arbitrabatur, ſedilis ſe reclinari humillima ſupplicatione optaret, territa maieſtate cœlicolum, vix tenui loqnutione aggreditur, dicens: Quam fiduciam olim præmiſſæ obſecrationis vobis in carcere, ô ſacratiſſimæ virgines, me habere iubetis? Et ſi votorum meorum commodis potitura ſum, gratiſſimis deflorate te-ſponſis, ne fruſtra currentes, in vacuum decidamus: ne vires noſtri conatus vano conſumantur labore, dum aliud intentio quærat, aliud merita expetant. Quia cum Deus plus meritis, quam precibus faueat, nouit tamen idem abdicare congeminationē precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum. Idcirco, dominæ meæ ſponſæ Chri-

Flora & Maria Sabigotho in ſomnis apparent. *Sabigotho ad martyres.*

ſti, ſi hactenus ſuſtinendi præmium ſponſionis veſtræ ſpes nobis fida ſubſiſtit, enarrare iubete: quo promptius ad ſuperna tendamus, quo validius in certamine roboremur. Tunc eam ſanctæ virgines cœleſtium diffuſione gratiarum affatibus præditis demulcentes: commoda (inquiunt) veſtri laboris in æthereis repoſita, tempore neceſſario vobis metienda, ſeruata ſunt. Nec labetur præſcriptorum merces ad prælium, quod cogit athletas inuictiſſimos ire ad regnum. Martyrium denique vobis à conſtitutione mundi diuinitus præfixum, & prædeſtinatum eſt. Quod vos poſt paululum impleturas, congruit felicioribus ſolito ſanctitatis ſtudiis inſiſtere. Quapropter libamina ſacerdotum laboribus veſtris adſciſcite: ſuffragia implorate Sanctorum: vbique vos precibus ſeruientium Chriſto committite: votiuo veneranda Dei ſanctuaria diſcurſu incolite, & omnium religioſorum inquirite obſecrationes. Quia, quamlibet præſcripta vobis quandoque futura ſint præmia, per hanc tamen induſtriam veluti quibuſdam gradibus innitentes, tantæ bonitatis arcem vos verum eſt poſſe contingere: noſtrum q; ſermonem huiuſcemodi certum eſſe indicio conteſtantes, inſtanti vobis certamine, adhæſurum contuberniis veſtris * cœnobitam noſtrum mittemus, qui vobiſcum palma potiturus martyrij cœlitus ordinatus eſt.

Sanctarum martyrum ad Sabigothonem.

** Georgium monachum intelligit.*

Post hanc viſionem oculis intuentis abductam, vehementius tantæ rei miraculo beata Sabigotho ad perficienda bella Domini concitatur. Quæ mox hilarior è ſomno exurgens, auget opera ſanctitatis, fragilem ad pugnam erigit ſexum, ſuperno que munere vires ad certandum corroborat. Hinc iam fiduciata, ſpe firmiori virum informans, omnino terrenis exui edocet, quoniam à principio mundi cœleſtibus dedicati militiis, continuo poſt victoriam cœlicolis admiſcerentur.

Hinc magis, magiſq; fruendi Redemptore & collegis ſanctis ignito deſiderio conflagrati, natorum poſtponentes affectum, ſpernunt quicquid mundialis peritura ſpecies continet. Omnia diſtrahunt, venditant vniuerſa, quo liberiores in aſſequendo Chriſtum exiſterent. Ex quo pretio quicquam infantulis relinquentes, totum, aliud ſtipendiis applicant egenorum. Virorum ac mulierum viſitant monaſteria, præcipue tamen Tabanenſe cœnobium, de quo ſæpius memorauimus, quia ſummis monaſticæ regulis diſciplinæ cunctum honeſtæ famæ rumoribus illuſtrabat Occiduum. Inde athletæ fortiſſimi hauriunt documentum: inde inſtituta percipiunt: ibi ſe poculo vitæ perennis ingurgitant. Ibi ſanctiſſima Sabigotho frequenter cum ancillis Dei moratur: diſcit ibi totius ſancti timoris induſtriam. Ibi geminum pignus ſub beatarum tutela conſtituunt.

Tabanenſe cœnobium.

O stvpenda mundi renunciatio, & admirabilis ardor diuinus, quo filiorum affectus reſpuitur: quo opum affluentiæ repugnatur: quo proximorum dulcedo refellitur: quo mors pro vita eligitur: quo labentia cuncta contemnuntur: quo intuitu æternæ felicitatis vincla, cædes, cruces, carceres, verbera, & tormenta pro ſummis habentur deliciis. Vna ſiquidem filiarum octennio, luſtro altera ducebatur. E quibus ego poſt necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore facundiam exprimens, me infantiſſime adhortatur, vt genitorum geſta ſcriberem, proderem actus, elucubrarem trophæa. Et cum propter hoc quid ab ea beneficij præſtolarer, exquirerem (mira dicturus ſum, tantillam ætatem talia quiuiſſe in promptu aduertete, niſi forte credendum ſit, quod ab illo imbuebatur interius, qui ex ore infantium, & lactentium perficit laudem ſuam) impetrabo (inquit) pater tibi à Domino Paradiſum.

Aurelij filiæ infantes.

Pſalm. 8.

Diuinũ infantulæ ad D. Eulogium reſponſum.

Verum quia competenti occaſione gratia differendi paruitatem infantularum, paululum ab ordine directo receſſimus, quo rem ſcilicet poſt nouennum martyrij eorum menſem patratam ſubiungeremus: nunc ærumnoſæ & ſub mundanis adhuc moleſtiis laboranti inſeruimus hiſtoriæ. Non nos ob inde fraterna infamare debet reprehenſio, vnde culpabiles argui non veremur à Domino. Nec obſtat vltimo, an priori, medio ve loco veritas differatur, quando quidem veritatis aſſertor nullatenus benedictione priuatur. Iccirco è veſtigio repedantes, ad reliqua beatorum ſtudioſius geſta referenda curramus.

Cvm ergo intenti cœleſtibus, omni tempore vigiliis, orationibus, eleemoſynis, & ieiuniis incumberent: (frequenter tamen ſuperno ſydere in cubiculo ſuo, quo iſta meditabantur, reſperſi ſunt, adeo vt illapſum iubar æthereum omnem præſentis ſpeciem luminaris interpollans, horridum eſſe chaos ſui comparatione autumari compelleret) diuinis ſæpe reuelationibus eriguntur: fruuntur colloquiis Angelorum: lætitia cœlicolis mente & ſpiritu adunati, non ſine graui moleſtia corporale onus ferebant. Quodam namque die, cum atrium ſereniſſimi præceptoris noſtri Aluari, to-

Aluari ædis atrium.

uari, toto in ſcripturarum ſcientia Occiduo laudati, gratia * collationis mutuæ, noſtraque alternanti propoſitione mentem erudiendi in ſcripturarum problematibus, petiuiſſem: reperi coram eo militem Chriſti Aurelium, conſultum agonizandi quærentem, & quatenus arriperet martyriale auſpicium implorantem. Quem idem Doctor egregius, & temporis noſtri fons ſapientiæ profluus, Patrum exemplis inſtituens, iubet primo conſtantiæ vires perpendere, ſecretum ſuum aduertere: conſiderare arcanum: & vtrum imminentia magis noſſet ferre, quam declinare ſupplicia, vltimo excepturus delicatis ceruicibus gladium. Et ſi magis merita martyrum adipiſci, quam vocari martyr contenderet. Et ſi magis terris ignotus florentibus cœlo meritis catalogo electorum ſeſe affectaret deſcribi, quam in ſupernis diminuto præmio, famoſum temporalis martyrij anhelaret nomen habere. Tunc ille, ſe vſque ad mortem dimicaturum ſpondens, nulla prorſus vi tormentorum intentionem ſuam ſuperandam eſſe fatetur. Mihi, mihi, inquit, maximum vitæ ſolatium Chriſtus eſt, & mori lucrum. Cui terrena conuerſatio teterrimæ noctis caligo eſt, & memoria tranſitus mundialis perpetuæ lucis odorem aſpirat. Fit commune deinceps gaudium cauſa noſtri aduentus: de alterno admodum intuitu lætamur. Credimus intereſſe concilio noſtro verbum Patris altiſſimi, qui vbique nomini ſuo dicato collegio ſe illabi teſtatus eſt, dicens: Vbicunque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ibi ſum in medio eorum. Et cum plura ſuo agoni competentia referremus, idemq́; gratiſſimis animis noſtrum exciperet documentum: ſatis, vt reor, collatione noſtra iuuatus, continuo bella Domini initurus, ad propria regreditur. 4

* Pro, collogatio, aut ob conferatione.

Ad Philipp. 10.

Matth 18.

Beata vero Sabigotho nonnullis ante paſſionem diebus dum ſola domo reſideret, Chriſtumq́; ob perfectionem martyrij ſui, quibus poſſet * queſtibus obſecraretur: ſubito aſtare ſibi miræ pulchritudinis virginem cernit, angelico vegetatam decore, primum, vt putabatur, adoleſcentiæ florem gerentem. Cui cum illa diceret: Tu quis es filia? & ſi è vicino accedis, cauſas tui aduentus ediſcere. Protinus ſpectabilis virgo, ſoboles, inquit, amici veſtri Monteſis ſum, quam tu mundialibus ærumnis ſcis olim exemptam, quamque eadem hora, qua ſupremis vexabatur anguſtiis, priuſquam propius viſitares, reperiſti exanimem. Et cum te ego ſæculo pene eliminata non nouiſſem, ipſo tamen obitus mei momento quis eſſes Domino reuelante agnoui: & nunc eo mittente præuia nunciatrix palmæ tuæ acceſſi. Inſtat namque iam vobis tempus exequendæ victoriæ: adſunt dies publice profitendi fidem Catholicam, hoſtemque repellendi teterrimum. Quibus ſedatis litibus cœlorum penetralia vos coronandos adſument, perpetua deinceps pace fundatos. Igitur ſcrutans cor ſuum venerabilis fœmina, ſecumque meditans eloquium adſiſtentis, confeſtim reuoluta memoria, rem geſtam agnoſcit, & priuſquam grates euangelizanti ſibi puellæ referret, labitur à conſpectu eius illa virginalis ſpecies ætheris nuncia, & præco ſui martyrij. Fit læta tali præconio: animatur cœleſti oraculo, & tanto ſpe firmiori ad prælium excitatur, quanto ſeſe patratæ actionis veritate cernit informari.

* pro, lamentationibus, aut queſtibus.

Vnde Vulgarem noſtri nomen, Quezta tractum videtur. Vide & inf. pag. 82.

Monteſis filia Sabigotho apparuit.

Vervm vt magis magiſq́; ſcopo prædeſtinationis ſuæ intenderent, eſſentq́; non dubij de mercede repoſita, ſiue vt ſanctarum virginum impleretur edictum, octonis ante ſuam captionem diebus, dudum promiſſus ille confeſſor contuberniis eorum adſciſcitur, & inconuulſibiliter his quodammodo alligatus, felici martyrio omnes ſub vno momento pariter coronantur. Idcirco congruum iudicauimus, eiuſdem monachi rationem, quia optio interceſſit, exponere, & quod vehementi admiratione ætatem noſtram eius cauſa concuſſit, ſucciduis quoque generationibus opere dignum relegenda mandari: vt in eo Catholicorum religioſitas incremento fidei augeatur, in quo ſui Redemptoris oraculum ſpeciali quodammodo cernit eſſe veritate impletum. Prædixerat quippe magiſter noſter & Dominus, quod multi ab Oriente & Occidente venientes, recumberent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum. Quod teſtimonium reuelatis contuemur effectibus in ipſo monacho, atque leuita Georgio omnino perfectum.

Matth 7.

Georgius monachus.

Hvic tus Bethleemiticum ortum, & incolatum æthereum peregrina littora contulerunt: hic, inquam, vir vltra maria procreatus, ab adoleſcentia ſeruitute Dei oblectatur. Viginti & ſeptem annos apud monaſterium ſancti Sabbæ, quod ab Hieroſolyma in parte Auſtrali octo milliaribus diſtat, cum quingentis, (vt ipſe nobis ore ſuo profeſſus eſt,) qui in eodem cœnobio morabantur fratribus adunatus, ſub regulari magiſterio deguit. Quem venerabilis Abbas Dauid, eius aſciſterij tunc procurator, ob * ſtipendium monachorum Africam mittens, is nullo modo tot interiacentia ter- 5

Sancti Sabbæ monaſterium.

Dauid abbas.

* i. victum, & eleemoſynam. ſup. pa. 44.

rarum, mariumq; diſtulit ſubire diſcrimina, quibus vtique incunctanter commodum ſummæ virtutis obedientiæ nouerat promereri. Sed cum ibidem vapulare aſperius Dei Eccleſiam incurſatione tyrannorum reperiſſet, Hiſpaniam quoque eorum, quibus miſſus fuerat, conſultu aggreditur. Erat enim, vt ipſi de eo certiſſime approbauimus, ſummæ humilitatis, magnæq; abſtinentiæ vir. In omni eloquio ſuo, dicto, atque reſponſo timor Domini reſonabat: ocius ſemper de puro cordis fonte charitatem exhauriens, fauum dilectionis promebat. Prædicabat cœleſtis deſiderij requirendam eſſe compunctionem: mortificare cum vitiis & concupiſcentiis membra iubebat, vt in aduentum Domini recidiuo virtutum animata vigore, glorioſiora cum ipſo apparerent. Ita ſobria præditus ſanctitate, iuſtus videri, vel dici nimium recuſabat, iucundus admodum, hilaris, modeſtus, & abſtinens ſic vtebatur mundo, tanquam non vteretur. Et cum forte, fraterna impetrante charitate, cibum ſumere cogeretur, epulabatur parcius: bibebat ſobrie, vt magis abſtinentem iudicares, quam veſcentem. Merum aqua tamdiu temperabat, vſque dum color inficeretur, ſapor abeſſet. Inſipidus namque ille guſtus, (ita referebat) nec bibere nimium, nec temulari conuiuam patitur. Crebrius ad exorandum currebat: vigilabat attentius: ſæpius corde diuinum carmen meditabatur, dicebatque: Benedicam Domino in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Et cum variis linguis peritus exiſteret, Græca ſcilicet, Latina, atque Arabica: nec qualemcumque ſaltem propter has gloriam affectauit. A die qua monaſterium petiit, & cohortibus monachorum aſcitus eſt vſque ad coronam martyrij ſui, (vt ipſe quibuſdam ſecretius retulit) nec lotus aqua, nec balneis vſus eſt. Quamdiu nobiſcum conuerſatus eſt, nulli omnino ordinem ſuum reuelauit, niſi cum iam carcere detineretur.

Africa Eccleſia & Georgij tempore afflictiſſima.

Pſalm. 33.

6 COMMENTATVS eſt fratribus, ac propinquis ſuis, cunctiſq; patriæ ſuæ ciuibus martyrij ſui breuiarium: quod mihi cauſa expoliendi tranſmiſit: ne incultior ſermo fidem rei geſtæ, quibus mittebatur, adimeret. Ibi in principio dictionis ſuæ monachum ſe, atque leuitam fore teſtatus eſt. Verum quid opus eſt ſermonem in longum protrahere? Quaſi non ſummam reuerentiam vitæ hominis Dei martyrialis cruor adhibeat, præſertim cum quantus, & qualis extiterit effuſus propter iuſtitiam Dei ipſe eius martyrialis cruor inſinuet. & quod peregrinus mundo peregrinam non renuens ſepulturam, omnem penitus genitalis ſoli, affiniumq; affectionem repulerit. Aut quæ potius laus militem Chriſti extollet, quam pro Domino mortem, pro vita animã, pro crucifixo cruorem dediſſe? vt ipſum eſſet redhibitio famuli, quod extitit victoria crucifixi. Quomodo autem beatus miniſter cœtui ſanctorum agglomeratus fuerit, melius ore ipſius ſancti Georgij credimus poſſe innoteſcere, quo vel noſtræ dictionis ſeries, interpoſito martyris eloquio, quaſi deſuper benedictionis ſale condiatur: vel præſtantius commercium ſuæ connexionis cum cæteris ſanctis eodem narrante addiſcatur. Nam & ipſis diebus, quibus vna cum ſanctis habuit conuerſationem, ſua ac prædictorum martyrum geſta breui ſatis ſtylo exponens, vltimo nobis comprobanda direxit. Ex cuius dictis ea huic operi inſerenda curauimus, quæ ad inſinuandam eorum coniunctionem ſatis eſſe præuidimus. Cætera vero, quæ poſt defectum ſermonum ſerui Dei ſequuntur, nos obtentu, quo cœpimus, indagauimus. Inquit autem hoc modo.

Georgius de ſe ipſo ſcripſit.

IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vniuerſæ Catholicæ Eccleſiæ à me indigno & peccatore Georgio monacho, necnon & diacono fratre, & collega ſeruorum Dei filiorum ſancti Sabbæ quingentorum virorum, perfectam in Domino IESV Chriſto ſalutem. Cognoſcite, ô fratres chariſſimi, introitum meum in Hiſpaniam nihil aliud fuiſſe, niſi gratia ſtipendij veſtri requirendi, qui ſub arctiſſima regula, & regimine ſancti patris Dauid Hieroſolymis degitis. A quibus Africam miſſus, deinceps in Hiſpanias commigraui. Sed hanc ipſam * inſulam nimis afflictam reperiens, cœpi cogitationibus variis æſtuare, vt aut proprium ſolum reuiſerem, aut regna Chriſtianorum, id eſt, Franciam peterem. Et cum proximos, & chariſſimos ſuper hac re conſulerem, nonnulli peragrare iubebant, plerique ad cœnobium meum reuertere cogebant. Hinc velut dubius, diuerſo præpeditus tractatu, cui me primo cogitationi ſubmitterem, neſciebam. Pergens autem de Corduba ad Tabanenſe cœnobium, quo fratrum & ſororum benedictio iter meum comitaretur, dixit mihi Abbas ille Martinus, & ſoror eius domina Eliſabeth. Veni frater, & accipe benedictionem ancillæ Dei Sabigothonis. Quæ mox vt me intuita eſt, promiſſus (inquit) noſtri certaminis comes, & collega, hic monachus erit. Ego vero agnita cauſa eius, & ratione comperta, illico pedibus eius aduolutus pro me Dominum exorare rogaui, vt forſitan Spiritus ſancti reſpectu illuſtratus, ad ea, quæ illa præſtolabatur, peruenire meruiſſem. Et illa; Vnde

Georgij monachi epiſtola.

** Quod per mare ex Africa in eam traiecerit, ſic vocat.*

Tabanenſe monaſterium.

hoc no-

hoc nobis (inquit) pates, vt tu cum peccatoribus pergas? Cumq; eadem nocte ibidem manſiſſem, apparuit mihi in viſione noctis ipſa venerabilis mulier Sabigotho, & neſcio quod genus odoramenti pretioſiſſimi ligni accommodans, referebat. Ditior ex hoc mihi theſaurus eſt. Mane autem facto, deſcendimus ambo in ciuitatem ad virum ſuum Aurelium, proſtrauiq; me pedibus eius, petens ab eo, vt oraret pro me, quod illis in martyrio ſocius eſſem. Qui ſtatim præbens aſſenſum, exarſit in me ignis cœleſtis per orationes eorum, & factus ſum vnus ex illis: & ex tunc non ſum ab eis ſeparatus, ſed omnes pariter in domo ſancti Aurelij congregati, reddimus Domino cum iucunditate vota laudationis. Ibi apud illos reperi beatum Felicem cum coniuge ſanctiſſima Lilioſa; qui & ipſi iam omnia ſua vendiderant, & locis ſanctis, ſeu pauperibus erogauerant, parati omne genus tormentorum propter filium Dei, & dilectionem eius ſuſcipere. Eadem hora exiui ab eis, & cauſas, quibus præpediebar, in omni feſtinatione compoſui. Et ſic demum valde iam roboratus, ad eos reuerti. Qui læti & exultantes de reditu noſtro, gratias Deo referunt, dicentes: Scimus, frater chariſſime, quia Dominus remiſit ad nos. Poſt hæc omnes in communi cœpimus cogitare, quomodo ad deſideratam perueniremus coronam, & ita Domino diſpenſante viſum eſt nobis, vt pergerent ſo- 8
rores noſtræ reuelatis vultibus ad eccleſiam, ſi forte nos alligandi daretur occaſio, &
ita factum eſt. Nam reuertentibus de eccleſia mulieribus, quidam præpoſitus obuius 9
adſtans, cum cauſam religionis agnoſceret in fœminis, illico viros interrogat, quid ſibi vellet ille recurſus fœminarum ad ſanctuaria Chriſtianorum? Qui reſponderunt: fidelium mos eſt eccleſias viſitare, & atria venerabilium martyrum pio deuotionis affectu requirere. Vnde quia Chriſtiani ſumus, ideo nos ipſius fidei geſtare vexillum profitemur. Statimq; iudici delator accedens, omnem rationem noſtram coram eo doloſis linguis proponit. Poſt hæc vadit dominus Aurelius filias viſitare, quibus pacis oſculo vale dicens, cœleſti virtute armatus ad prælium feſtinauit. Sed hic iam ſanctus Georgius ſtylum compeſcens, nos quæ reſtant, vt cœpimus, proſequamur.

Aurelius ante martyrium Eulogium inuiſit.

IPSO poſtea die, quo ſe beatus Aurelius nouerat comprehendi, priuſquam auroræ crepuſculum reſpiraret, domo nos gratia valedicendi reuiſens, precatur pro ſe Dominum exorare, ſuique agonis fautorem per nos fraternam fieri charitatem expo-
ſtulat. Ibi nos illi commendauimus. Ibi patrocinium ſuum pro nobis, & pro omni ec- 10
cleſia fieri, oſculatis manibus eius, impetrauimus. Poſt hæc, datis inuicem oſculis, ſeparamur in pace.

Antiquus Hiſpanorum mos oſculandi manus.

IGITVR, cum prolatam aduerſum Dei ſanctos iudex quæſtionem intenderet, ſciretque autorem huius rei eſſe Aurelium: grauiter ex hoc interius vulneratus præcepit eos quam propere ſuis conſpectibus exhiberi. Tunc milites rapido curſu domum beati Aurelij occupantes, qua omnes ſancti collecti manebant, præ foribus clamare cœperunt: Exite miſeri: exite cominus morituri, quibus vita præſens tædium eſt, & mors pro gloria computatur. En iudex vocat, inſtat decretum vitionis effundere: conterere vult recedentes à cultu, rebellia paratus colla præſcindere: pergite vos modo iam debitum mortis exoluere, & commiſſæ præuaricationis pendentem ſententiam. Ex hinc viri cum mulieribus ſuis quaſi ad epulas inuitati procedunt: vadunt ouantes: læti proſiliunt; putares eos iam apud iudicem ſua inuenturos donaria, qui nihil aliud habere poterant, quam tormenta. Et cum ſe Georgius ſanctus à militibus cerneret non teneri, illico ſancta fretus audacia in exprobrationem lictorum conuerſus. Quare (inquit) priuilegium hoc fidelibus irrogatis, & vanum colere violenter cogitis numen, quos ſancta fides proprios hactenus vendicauit? Vt quid alieni à Deo vero perditioni veſtræ agglomerare nitimini prædeſtinatos ad vitam? An non poteritis vos infernalia clauſtra adire, niſi nos comites habeatis? Nunquid ſine nobis æterna vos cruciamina non adurent? Vos abite, vos illuc pergite perituri, quo ſimul cum duce veſtro inferorum delicijs perfruamini. Nam quid nobis cum tartaro, quem CHRISTVS Deus noſter penetrauit, abſorpſit, expoliauit, & vicit: vt non iam auderet fideles addicere, qui pridem conſueuerat priuilegio ſuo Sanctos diripere? Vix ille ſermonem compleuerat, & iam furens dextra ſatellitum in iniuriam monachi laborabat. Quem diuerſis laceratum ſtimulis ſolo allidentes, calcibus etiam, pugniſque acerrime tundunt. Cui cum ſancta Sabigotho (iam emortuum putans) ſurge, frater, eamus, clamaret: ille, quaſi nihil mali eſſet perpeſſus, reſpondit. Hæc omnia, ſoror, meritorum commodis proſunt, augentque coronam. Et ita, ſeminecem à terra leuantes, pari cum ſanctis ducatu iudici aſtare fecerunt. Quibus oblatis, cum primum ab eis blando affatu requi-

Aurelius cum cæteris comprehenſus.

Georgius cæditur, & moxſere pulſatur.

reret, cuius rei cauſa à cultu ſuo recederent? viuere recuſarent? niterenturque perdere tempotalium commodum multiplici deliciarum flore vernans? quos vtiquo poſtmodum in futuro non ſolum muliebris oblectatio admirabilis, verumetiam dignitatum, & ferculotum copia demulcendos expectaret: protinus quaſi ex vno ore. Nulla (inquiunt) ô arbiter tempotis, affluentia lucris comparatur æternis, quorum gratia hanc vitam deſpicientes per fidem IESV Chriſti, qua omnis ſanctitatis operator iuſtificatur, eius denique in futurum benedictionis requie, quæ ſanctis promiſſa eſt, nos potituros confidimus. Omnem vero cultum, qui à Chriſti diuinitate diſſentit, nec profitetur ſanctæ Trinitatis eſſentiam, refutat baptiſmum, infamat Chriſticolas, ſacerdotio derogat, omnino reprobum iudicamus, pro nihilo rerum labentia computantes, quæ non diu ſubſiſtunt: quæ autem diligentibus ſe Chriſtus promiſit, cum ſint ineffabilia, ſemper tamen indeſeſſa iugitate perdurant, & nec oculis contemplantur, nec aure captantur, nec corde perpenduntur. Verum, vt credo, quiddam etiam aliud religioſius diffuſo ore ſanctis ante iudicem aſſerentibus, ſectamque impiorum fortiter expugnantibus, in futore maximo concitatur iudex: rapido tractu eos carceri applicandos inſinuâns, importabilium vinculorum onere aggrauari decreuit.

Sancti in carcerem miſſi.

CONTINVO exultantibus animis beati martyres ergaſtulum adeuntes, gaudent auſpicio paſſionis, paruipendunt ſupplicium, perſtrepunt hymnos, inſonant laudes; pſalmos perſoluunt; inſiſtunt orationi, qua fauente Domino victoriam adipiſci præualeant. Viſitantur ab Angelis; miraculis illuſtrantur; diſſiliunt vincla; & non audent reſtringere, quos Chriſtus abſoluerat. Ibi etiam, quam cœlis ſortem haberent, reuelante Deo agnoſcunt. Hinc de palma ſecuri manentes, & Chriſtum, cui fideliter ſeruierunt, cernere feſtinius anhelantes, dilatant vſque in quintum diem mortem ſuam, ſerumq; putant ſe diutius elongari ab illa ſuauitate regni cœlorum, quam
11 crebris iam corporeis † vſibus ferme intuebantur.

forte, viſibus

AT CVM iam in forum proſternendi educerentur, venerabilis Sabigotho armare virum ſanctis alloquiis cœpit, confortat, inſtruit, & confirmat. Introducuntur palatio, conſulibus adſiſtunt; adhibentur opes, exhibentur faſces, quibus, ſi crederent, fruerentur. Sed his oppido in profeſſione ſua demorantibus lictoribus perimendos inſtituunt conſules: ſoſpitem abire ſanctum Georgium decernentes, pro eo quod iidem ipſi optimates & priores palatij nihil conuitiorum proferentem eum aduerſus vatem ſuum audiiſſent. Ille vero miniſter egregius protinus, vt ſe comperit derelinqui, nec ſub vno cum ſociis ictu mucronis perimendum inſtitui: cur ait, ô principes de profeſſione mea, quam cótam vobis non protuli; dubitatis? aut putatis me de diſcipulo Sathanæ quidquam proſperum cogitare? Ego enim, vt verius agnoſcatis illum angelum; qui eidem præceptori veſtro; transfigurando ſe in ſpiritum lucis, apparuit; dæmonem credo fuiſſe, & hunc cunctis abiectiorem hominibus adiudico, vtpote diaboli credulum, Antichriſti miniſtrum, & vitiorum omnium labyrinthum: qui non ſolum ſe voragini barathri immerſerit, verum & nos ſequipedas ſua per inania inſtituta æternis dedicarit incendiis. Tunc; in inſaniam proceres concitati præualidam, vna ſimul cum cæteris ſententia necandum præcipiunt. Ac ſic primo beatum Felicem,
12 deinde ſanctum Georgium trucidantes, poſt venerabilem Lilioſam, vltimo egregios Agoniſtas Aurelium & Sabigothonem interimunt; 6. Kalendas Auguſtas, Era DCCCXC.

Georgius denuo ſe offert martyrio.

Anno Domini Dccclii. dies Iulij 27.

13 QVORVM corpora noſtri Chriſtiani furantes diuerſis locis recondunt. Georgius namque cum ſancto Aurelio Pilemelarienſi cœnobio ſeruantur. Beatus Felix ſancti Chriſtophori, quæ vltra flumen eſt, aulam tuetur. Sancta Sabigotho ſanctorum trium cineribus adunata eſt. Requieſcit apud Geneſium martyrem venerabilis Lilioſa. Capita vero Georgij & Sabigothonis incolunt. * * * *

Pilemelarienſe monaſterium.

Sancti Chriſtophori monaſterium.

Baſilica ſanctorum Fauſti, Ianuarij, & Martialis.

HI SVNT qui propter teſtimonium Dei, & fidem IESV Chriſti, vſque ad mortem certantes, nihil amori eius præpoſuerunt, non filios, non parentes; non affines, non proximos, non amicos, non res, non vicos, non poſſeſſiones, non prædia. Sed omnia poſt tergum abiicientes, mortificatis cum vitiis, & concupiſcentiis corporibus, ad æternam immortalitatem producti ſunt.

14

Sancti Geneſij baſilica.

Regnante Domino noſtro IESV Chriſto
in ſæcula ſæculorum.
Amen.

Chriſto-

Chriſtophorus, & Leouigildus monachi martyres. Cap. XI.

DEINDE Chriſtophorus monachus contribulis noſter, ephebus adoleſcẽs, 1
Cordubæ natus, & à pueritia noſtri auditor, qui poſt noſtrũ magiſterium *S. Martini monaſteriũ Roſana dictum.*
cœnobium S. Martini, quod eſt in montana Cordubenſi, loco, qui appel-
latur Roſana, ingreſſus magnum pie volentibus conuerſari ſpecimẽ ſan-
ctitatis oſtendit. Hic agnita præcedentium nece ſanctorum concito greſſu in vrbem 2
deſcendens, mox obuiare iudici non extimuit: & reddẽs coram eo teſtimonium ve-
ritatis adnuntiat Euangelium, ſancta Domini prædicat, prophanationibus deditum
vulgus exhortatur, arguit male credulos, luituros cum authore falſario æternum pro-
fert incendium. Quem continuo iudex ſæuo commotus furore carceri deputat: arcti-
oribus macerandum vinculis commendat.

TVNC etiam Leouigildus monachus Eliberi progenitus, plenæ iuuentutis, vir 3
ſanctus, iuſtus, & timoratus ex cœnobio ſanctorum Iuſti & Paſtoris, quod eſt in interio- *Eliberi Vrbs.*
ri montana Cordubenſi, loco qui dicitur Fraga inter cliuoſa montium & condenſa ſyl- *Sanctorum Iuſti & Paſtoris monaſterium.*
uarum, confini viculi Leiulenſis, qui à Corduba diſtat quinque milliarios luſtros, quo
ſe nuper moraturus contulerat, martyrio potiturus aduenit. Et priuſquam forum in- *Fraga.*
traret, inſtituẽdi ſe gratia nos inquirens, obſecratur, precatur, exoptat, vt conatus ſuos *Leiulenſis Vicus.*
nos precib. iuuaremus, eiq; benedictionem conſummandi agonem traderemus, pro-
mittens ſe noſtri curam gerere ante Dñm. Cumque à nobis firmatus in pace diſcede- 4
ret, mox coram iudice ſuam relaturus profeſſionem adſiſtens, dat teſtimonium fidei *Leouigildus Eulogium adit.*
ſecundum cæterorum conſtantiam: qui cæſus alapis, conuitiiſque diſtentus illico a-
pud ſæuos carceres traditur alligandus. Ibi ſe famuli Dei alterno fouent conſultu, ro-
borantur in inuicem: ſicque pari voto connexi, cum iam mactationis hora inſtaret, præ-
ire S. Chriſtophorus B. Leouigildum reuerentia ætatis exoptat, poſtmodum ipſe ruitu-
rus. Et ita hoc ordine vterque iuteriit, 13. Kal. Septemb. Era qua ſupra. Quorum corpo- 5
ra ſuppoſitis aduſta incendiis, antequam penitus vrerentur, fidelium cura erepta apud *Annum Domini Dccclij. dies Auguſt. 20*
baſilicam Sancti Zoili ſepulta ſunt. *S. Zoili baſilica.*

Emila, & Hieremias martyris. Cap. XII.

POſt non longo iterum interuallo, duo adoleſcẽtis illuſtres ex ciuibus Cor- 1
dubenſib. nobili familia procreati, ad paleſtram martyrij cucurrerũt. Emi-
la ſcilicet, & Hieremias, qui ab infantia ſua apud baſilicam S Cypriani lite- *Baſilica S. Cypriani.*
ras edocẽtes, vnus ad miniſterium diaconij conſecratus, alter in habitu lai-
cali degebat ſimpliciter. Et quoniam vterq; Arabico inſigniter præpollebat eloquio,
ferũt tanta per eandem linguã in eorum vatem volubilitate egregium Emilam exagge-
raſſe opprobria, vt præcedentium martyrum conuitia obliuiſcerentur, cernentes ho-
rum proſequutiones contra ſuum dogmatiſtam acrius inualere. Et idcirco nõ iam ſo- *Sarracenorum perturbatio,*
lummodo de mortib. reſiſtentium ſibi excogitare cœperunt, verumetiam totam ex-
tirpare Eccleſiam ruminarũt. Quoniam nimio terrore tot hominum recurrentium ad
martyrium concuſſa gentilitas, regni ſui arbitrabatur excidium imminere: cum tali et-
iam virtute præcinctos paruulos præuideret. Quos per carcerem maceratos, poſtremũ
gladio vindice peremerunt. Et cum totus ille dies clara eſſet ſerenitate luſtratus, ſubi-
to eadem hora qua decollati ſunt, vehemens tonitruorum fragor exurgens mundo in-
cutitur. ſpargit radiãtia lampadum fulgura æther ſuperos auelli cardines exiſtimares.
Armatur nube grandinum axis: fuſcatur dies: turbinibuſque inficitur aër: pios cecidiſ-
ſe athletas elementa fatentur. Quorum corpora equuleis ſuſpendentes, vltra amnem
ſtatuunt, 17. Kalendas Octob. Era qua ſupra. 2 *Annum Domini Dccclij. dies Septẽb. 15.*

De Rogello, & Seruio Deo martyribus. Cap. XIII.

CVm adhuc præfatos martyres ergaſtula haberent, ecce alij duo ſuperuene- 1
runt eandem quam cæteri profeſſionem tenentes, eodemq; voto hoſtẽ fi-
dei expugnãtes. Quorum vnus Eliberi progenitus, ex vico qui dicitur Pa- *Eliberi Vrbs.*
rapanda, monachus & eunuchus, iam ſenex prouectæq; ætatis nomine Ro- 2 *Parapanda Vicus.*
gellius aduenit. Alter, Seruio Deo vocatus, ſpado adhuc iuuenis ante paucos annos ab

Orientis partibus vltra maria in prædictam vrbem habitaturus peregrinus acceſſit. Hi vero pari ſe fœdere colligantes, vnum propter iuſtitiam Dei vſque ad mortem certandi votum geſſerunt, nullo caſu ab inuicem receſſuri, quouſq; cœleſtia ſanguine mercarẽtur. Ideoque fanum illud ſacrilegorum petentes, in quo exceptum vulgus abominabiles ritus ſæpius reddere conuenit, tranſcendunt limina, turmis ſe ingerunt, prædicant Euangelium, ſectam impietatis ſubſannant, arguunt cœtum. Appropinquaſſe regnum cœlorum fidelib. infidelib. autem gehennæ proponunt interitum, quem proculdubio ipſi incurrerent, niſi ad vitam recurrerent. His, & huiuſcemodi verbis populũ exhortãtes, necdum ab ore eorum ſermo receſſerat, & ecce, quaſi crepitans in ſentibus rogus cohors malignantium aduerſus Dei famulos exardeſcẽs cędit, lacerat, percutit, obruit, nititurq; perimere ſanctos, qui delubrum ſuum intrare præſumpſerant (quod apud illos quoq; grande facinus reputant) & niſi iudex adeſſet, qui quodã priuilegio poteſtatis inſanientis populi murmur compeſcuit, tunc iã vitę ſpiraminib. priuarentur. Quos ereptos cædentium manib. carceri deputans aſtringi ferro grauius iubet, furibuſq; admiſcet. Ibi etiam adhuc prædicant, prophetizant, inſtare mortem tyranno annuntiãt, laudant religionẽ, vanitatem refellunt. Et cum penitus vigor mẽbris deeſſet, qui ferret ſupplicium: non tamen deſtitit lingua vſq; ad mortem à præconando veritatis oraculo. At vero pro eo quod templũ ſuum Euangelizando intraſſent, decernunt eos tyrãni & conſules, prius manib. pedibuſq; abſciſſis, decollari poſtremo. Gaudẽt tali decreto famuli Chriſti: exhilarantur oppido huiuſce mortis ſententiã excepturi. Inſtat ferociſſimus carnifex, clamat, frendet, minatur, feſtinare ad pœnam iubet electos, quos vtique cernebat maiorem migrandi habere affectum, quã idem inferendi interitũ gerebat. Quis illius horæ, fratres chariſſimi crudelitatem exponat? quis referat clades? quis cruces adnuntiet? quis deniq; admirabilem ſanctorum enarret conſtantiam? Cum & ipſa gentilitas, tali ſpectaculo ſtupefacta, neſcio quid de Chriſtianiſmo indulgentius

Martyres ante obtruncationem diſcerpti.

ſentiebat. Igitur ſtatuti in loco decollationis martyres ſacti, antequam lictor admoueret, palmas extendunt, lacertos parant: iniectumq; iugulum vlnis excipientes, in diuerſa manus diſſiliunt. Deinde crurib. amputatis, nulla compuncti triſtitia abſciſſis denuo

Annus Domini Dccclij. dies Septembris.16.

4 collis corruerunt. Quorum cadauera, vt erant truncata, patibulis affigentes, vltra fluuium crucibus cæterorum adſciſcunt, 16. Kal. Octob. Era qua ſupra.

❡ *Conſilium Chriſtianos diſperdendi, quod rex cum proceribus iniјt. Cap. XIV.*

PRÆTEREA Martyrum cauſa Ethnici conturbati, ipſeque rex in furorem maximum concitatus, varia corde præmeditatur, quibus poſſet intentionẽ ſanctorum reprimere. Sciſcitatur etiam ſapientes, explorat philoſophos, regniq; ſui conſules ſuper hac re percontatur. Qui omnes vnanimiter in perniciem conſpirantes fidelium, cõprehẽdi Chriſtianos, & vincularí ſub arctiſſimos carceres decreuerunt.

Chriſtianorũ diſperſio.

1 Tunc iam proculdubio enecandi eos difficultas fuit adẽpta, ſi quiſquã vatis ſui temerari⁹ exprobrator vltra occurreret. Hac nos miſeri opinione cõperta, diffugimus, abimus, euagamur, deliteſcimus, timidoq; diſcurſu & habitu demutato nocturna ſilentia carpimus. Decidente folio exturbamur, crebro mãſiones mutamus, tutiora loca requirimus, ac tremebundi vndiquaq; dilabimur, mori formidantes per gladiũ, quandoq; morituri per debitum.

Martyrium Dei eſt donũ. ad Rom. 8.

Qui ideo forte martyriũ fugimus, nõ quia timemus mortẽ, quæ quandoq; ventura eſt: ſed quia indigni ſumus martyrio, quod quibuſdam, & non omnibus datum eſt. Qui .n. nunc martyrizantur, & martyrizandi ſunt, ab

2 initio mundi præſcripti ſunt, dicente Apoſtolo: Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & glorificauit.

❡ *Chriſtianorum perturbatio, & eorundem varia ſententia in concilio Epiſcoporum Corduba congregato. Cap. XV.*

Matth. 13.

MVLTI Igitur horreo inutiles Dominico, eiecti foras de rete apoſtolica, ab eo, qui non vt bonos vaſis recondere: ſed potius vt ſtipula, inex-

1 tinguibili meruerunt incendio deputari, nobiſcum vel fugere, vel compati, vel etiam deliteſcere recuſantes, pietatem relinquunt, fidem præua-

præuaricantur, abdicant religionem, crucifixum deteſtantur. Seſe (proh dolor) im-
pietati tradentes, ſubmittunt colla dæmonibus, blaſphemant, detrahunt, ſubuertunt- 2
que chriſticolas. Plurimi etiam, qui pridem nobiſcum ſano ſenſu victorias martyrum *Chriſtiano-*
prædicabant, conſtantiam efferebant, laudabant trophæa: extollebant agonem: tam *rum varia*
ex ſacerdotibus, quam ex laicis ſententias mutant, aliter ſentiunt, iudicant indiſcretos, *ſententia de*
quos hactenus feliciſſimos aſſerebant, pro eo quod ipſi ſancti infirmioribus nolentes *martyribus.*
compati, ſuæ potius tranquillitatis, & pacis commoda, quæ in cœleſtib. ſanguine mer-
cari fidebant, quam nutanti Eccleſiæ inter ſcopulos perfidorum conſulere ſtuduerũt:
quibuſdam ex lege ſententiolis, immotationem oris ſui, ac linguæ verſibilitatem quaſi
roborare nitentes. Non perpendentes, quod nullus tantæ præſcriptus militiæ, & cœle-
ſti curiæ adnumerandus, inſtante hora vocationis, nexibus retineri poſſet mortalibus:
cum quotidie in ſcripturis ſacris nobiſcum perlegant, quod nec vita, nec læua pericula, *Ad Rom. 8.*
nec ipſa etiam mors ſanctos à charitate Domini noſtri IESV Chriſti auellere vnquam
præualeant.

ILLI autem, qui ab initio actus non deſtiterunt infamare ſanctorum, fœdaque *Eulogium*
ſuſurratione eorum conati ſunt intentionem euertere, bellum quod militibus glorio- *Chriſtiani*
ſis nequiuerunt inferre, in nos crudeliter vertunt: noſque authores huius rei exiſtere *calumniantur.*
aſſerentes, noſtro inſtinctu illa omnia perpetrata fuiſſe accuſant. Adeo vt quidam illius 3
temporis publicæ rei exceptor, præpotens vitiis & diuitiis, ſolo Chriſtianiſmi nomine *Exceptor*
denotatus, operibus autem Deo & angelis eius ignotus, à principio certaminibus bea- *Chriſtianum*
torum infenſus, detractor, derogator & infamator eorum, iniquus, tumidus, elatus, ſu- *martyrum infeſtator.*
perbus & improbus, quodam die præſenti concilio Epiſcoporum multas aduerſum 4
me, linguam commouens, exaggerauerit contumelias. Anathematizare ſanctos de-
cernit talia meditantes, maledicere imperat, perſequi ſtylo iubet electos. Verens infe-
liciſſimus omnium, ne iacturam honoris patiatur. Qui non ſolum nullam reuerentiam
ſanctis exhibere ſtuduit, verum etiam prædicare ſiniſtrum eſſe, quod agunt in populis,
præcepit.

Et quanquam metu compulſi, ſeu metropolitanorum iudicio, qui ob eandem *Concilium*
cauſam tunc è diuerſis prouinciis à rege fuerant adunati, aliquid cõmentaremur, quod *nationale*
ipſius tyranni ac populorum ſerperet aures: inhibitum eſſe martyrium, nec licere cui- *Corduba cõgregatum.*
quam deinceps ad paleſtram profeſſionis diſcurrere, præmiſſo pontificali decreto ipſę 5
literæ nuntiarunt. Eademque ſchæda minime decedentium agonem impugnans, ꝙ *Concilij ſub tile decretũ.*
futuros laudabiliter extolleret milites percipitur: verumtamen allegoricæ ædita, niſi à 6
prudentibus aduerti non poterat. Non tamen inculpabile illud fuiſſe putamus ſimula-
tionis conſultum: quod aliud geſtans, & aliud ſonans, quaſi à diſcurſu martyriali plebẽ
compeſcere videbatur. Quinimo niſi legitima ſatisfactione, ſaltem pro plebe nullate- 7
nus remittendum eſſe confitemur.

❡ *Habdarrahgman rex ſubito moritur, filius eius Mahomad in regno ſuccedit. Cap. XVI.*

DEnique cum ex omni parte Chriſtianis immineret interitus, ardenſque
immani furore comminatio principis multos electorum errare compel-
leret: plerique nobis illam exprobrationem Iſraeliticam, cum ſe grauius
opprimi cernerent, inferebant, dicẽtes. Videat Dominus, & iudicet, quo- *Exod. 5.*
niam fœtere feciſtis ſudorem noſtrum coram huc tyranno, & ſeruis eius, & præbuiſtis
eis gladium, vt occiderent nos. Creſcente etenim numero martyrum, creſcebat in ma-
ius iracundia principis, augebaturque fidelibus conturbatio, vt pene caſus noſtri olim
Pharaoniticis contra Iſrael perſequutionibus computarentur. Qui ſicut ob interuen- *Exod. eodẽ.*
tum Moyſis ad Pharaonem pro populo Dei acrius Ægyptij deſæuiunt, & operum gra-
uiſſimorum importabili calamitate ſubditos opprimunt: ita quoque & nos ex eo, quo
ſancti ad prælium deſcenderunt, vt loquerentur ex nomine Domini noſtri IESV Chri-
ſti coram rege, & profiterentur conſulibus & iudicibus Euangelicam veritatem, pro-
derẽtque falſitatem vatis iniqui: ſolito aſperius euertimur, & funditus à miniſtris dę-
moniorum perdendi inſequimur. Cumque tanta coarctati anguſtia crebrius gemere- 1
mus, & latentibus ac vagantibus nobis, denuo Pontifex horribili carcerum ſpecui tra- *Epiſcopus in carcerem*
deretur, nulluſque nobilium laicorum ingredi fores auderet, futurum in perendie er- *ductus.*

gaſtulum metuentes: cœpit rex alta ædium petere, ſcanditque ſublime ſolarium, oppi-
3 da luſtrarurus, confeſtimque è regione pendentia ſtipitibus ſanctorum corpora intue-
Habdarrahgman regni miſer obitus. tur. Conrinuo ſuppoſitis ignibus cremari ea præcepit. Quorum cineres Deo fautore,
per loca ſancta repoſiti ſunt. Et, ô, admitanda potentia ſaluatoris, & ſtupeoda virtus
Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſemper quæſitus in tribulatione adſiſtit, pulſatus aperit,
inuocatus exaudit. Nam os illud, quod ſanctos Dei comburi præcepit, repente eadem
hora diuinitus obſtruitur, lingua vero angelo percutiente repreſſa, ſuo hærens palato,
vltra fari non potuit. Sicque portantium manibus in ſtratum reductus, quadam noctis
4 ipſius hora ſpiritum reddens, priuſquam rogus ſanctorum cadauerum extingueretur,
Mahomad Rex. idem vita exemptus, æterno clibano deputatus eſt, relinquẽs ſucceſſorem imperij Ma-
homad primogenitum, hoſtem Eccleſiæ Dei, & Chriſtianorum maliuolum perſequu-
torem. Qui ingenito quodam odio ſæpius quæſtionem aduerſus fideles proponens,
Hac vberius à D. Eulogio explicantur poſt li. 3. cap. 1 Chriſtiani Palatinis muneribus priuati. non illo inferior eſſe meritis apparuit, cuius nomine inſignitus oſtenditur. Nam ipſo
die, quo ſceptrum regni adeptus eſt, Chriſtianos abdicari Palatio iuſſit, dignitate pri-
uauit, honore deſtituit, multa poſtmodum in nos mala irrogari diſponens, ſi regni feli-
citate & proſperis potireretur euentibus. Nos autem, inſtanti fine opuſculi, ſpem noſtræ
incolumitatis in Domino collocantes, non timeamus quid nobis faciat homo. Cre-
dentes nos vbique aduocati noſtri Domini Ieſu Chriſti interpellatione ſaluari, qui di-
5 xit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus dieb. vſq; ad conſummationem ſæculi. Amen.

Matth 28.

Sic fuit in exemplari hic titulus, quemadmodum & ille ſequentis precationis.

Explicit feliciter opus memoriale ſanctorum.

DEO GRATIAS.

OBSECRATIO AD CHRISTVM EIVSDEM EVLOGII IN COMPLEMENTVM LIBELLI, SIVE PRO OMNI LAPSV, QVI IN HOC OPERE commiſſus eſt.

Apocaly. 1. ECCE Domine Deus meus Alpha, & O. principium & finis, Verus Emanuel noſter, initium vitæ meæ, plenitudo animæ meæ, perfectio ſalutis meæ, zelo tuo accenſus, amore ſanctorum tuorum compulſus, fratrum charitate coactus, paruipendentium mutationi compaſſus, odio inimicorum tuorum commotus, tantillus ſcientia, ingenio parcus, exilis intellectu: ſpectamine bonitatis, ac miſericordiæ tuæ magnanimus, fretus pietate, clementia roboratus, aggreſſum opus te adiuuante perfeci, atque concluſi, ſicut potui, *Eccleſ. 51.* non ſicut debui, imo ſicut tu mihi poſſe dediſti. Aperui os meum Domine, & loquutus ſum, quia tu iuſſiſti, & quantum voluiſti, impleſti, atque ad enarrandum iuſtorum tuorum actus iuſtiſſimos cor iniquitate deiectum coegiſti. Armaſti ad præconandum laudes tuas impeditam ſceleribus linguam: & os meum, quod ſera vitiorum diu obſtruxerat, ſubito quadam præditum agonia, ad tua elucubranda fidelia teſtamenta *Iob. 9.* reſeraſti. Verebar, Domine Deus meus, opera mea, & ſollicitus de proprio maoens facinore, licet emendationis differrem remedium, meditabar tamen de iniquitatibus meis penes memetipſum probatum ſæpius teſtimonium, perpendebam iudicium, debitum mei reatus cogitabam vindicium. Et cum apud te notitiam facti ſui mens cooſternata deliquiis manere cognoſceret, vix cœlum audebar intendere. Tu vero linguã meam quaſi miniſteriis tuis aptam ad ſacramenta cœleſtia ordinanda dignatis impellere. Nam quod exiguis meis meritis materiam tanti meriti conſtruere intentaui, & quod immundus munda diſſerui, & quod ſordidus ſancta ſanctorum diſpoſui: non ſuperbiæ tumore ſubnixus, ſed humilis & abiectus, gratia acquirendorum præmiorum, & patrocinio potiendi ſanctorũ, hoc egi, vel certe, vt penes te ingratus non eſſem talẽti collati. Aut etiã ne res cœlo dignæ, nullo adſtipulante, obliuioni traderentur perenni.

Tu Domine Deus meus ſciſti affectum meum, penetraſti intentionem, votum intellexiſti, & cauſam talia commentandi non ignoraſti. Tu paruulo inſtinctum dediſti, miſerrimum adiuuiſti conatum, erexiſti ad grandia imbecillem, & inualidum animoſum feciſti. Neque enim Domine Deus meus, ad tanta me prælectum fieri optoatus ſum, vt ego tandem eſſem elucubrator geſtorum ſanctorũ, qui erã grauiũ operator peccaminum. Nunquid ſi ego mentior, tu teſtis non es? Si falſum aſtruo, nonne vides?

Si aliter quam fuit affirmo, tu poteris ignorare? Si non profero veritatem, non latere te poteſt, qui omnia noſti. Certe tu cuncta conſideras, penetras vniuerſa, ſecretum intelligis. vides profundum, omneque tibi patet arcanum, & totum in pręſenti tibi manens, præteritum & futurum in tuo cuncta volumine aſcribentur. Et quod inſpiratione tua mens prouocata ruminauit, & quod prædita cœleſtium gratiarum virtute elicuit, & quod vanæ laudis ſtimulata compunctionibus affectauit, & quod ibidem lapſu linguæ nolens incurrit, apud te repoſita manent, vniuerſaque tuis examinationum libris exarata ſunt.

Hinc ad te Domine Deus meus, vario corruptus facinore rediens, multiplicus ſcelere, iniquitate prælargus, quæſo, peto, imploro, vt de illa ineffabilium clementiarum ſede beata oblectantem intendas, aſpicias conſternatum, adſis roganti, vt prius abdita cordis mei emundans, liberum in confitendo te ſemper ſtatuas. Purgeſq; deinde ſatum opuſculi huius, ſi quid zizaniæ praui ſenſus ſubtilis circunuentio tentatoris in ea me non volente, aſperſit: ſi quod loliorum deuiæ proſequutionis, ignorante me, ſeminauit. Quicquid ibidem erroris caſu reſpirat, quicquid reſonat impolitum, quicquid à te alienum eſt, quicquid à te procul eſt, omne quod te ignorat, cuncta quæ tibi obſtant, tuamque voluntatem refellunt, & neſciunt pietatem. Tu cuncta, omnipotẽs Deus meus, erudera, ablue vniuerſa, totaque purificãdo ſanctifica, vt tam ſit Domino Deo meo hoc opus acceptũ, quam S. Angelis tuis gratioſiſſimum. Impetret mihi gratiam tuam, ſanctorum hauriat benedictionem, obtineat pacem Eccleſiarum. Deferat tibi articulum temporis huius, recenſeat coram te populi tui calamitates, teque ſuper latibulum meum, quo iſta dicto, reſpectu miſerandi conuertens, diluat omne facinus, ad quod me tentatoris verſutia ritu priori, cedente fragilitate, illexit. Sit cuſtos coronę meæ, ſit tutor vitæ meæ, ſit mei prouector ad præmia ſempiterna, vt idem per te ſanctificatus, Memoriale ſanctorum dicatur, & me inter memorias electorum tuorum ſuá conſcribas obſecratione. Per te Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spiritu ſancto vnus, ſempiternus & immortalis es Deus in ſæcula ſæculorum, Amen.

Scholia in librum ſecundum.

❡ Cap. primum.

1 HAbdarrahgman viceſimo nono.) *Libri noſtratium hiſtoricorum Abderramẽ ſemper ſcriptum habent, vbicunque & hic, & alij reges cognomines nominantur. Ego veram hanc, quæ in vtroq; fuit exemplari, huius nominis prolationem eſſe exiſtimo. Nam Arabicũ quiddam prorſus ſtridet, & illa altera ad Hiſpani ſermonis dulcedinem videtur lenita. Eſt autem hic Habdarraghman huius nominis tertius, vt ex Raſis Mauri, & ex peculiari Roderici Toletani Archiepiſcopi de rebus Arabum hiſtoria conſtat.*

Habdarraghman rex.

CÆTERVM cum multa ſint, eademque ſanctiſſima horum D. Eulogij librorum commoda, quæ ſanctorum martyrum rebus geſtis commemorandis exhibentur: tum etiam illud non vulgaris eruditionis & vtilitatis hinc comparatur: quod clara & ferme indubitata ratio annorum in Hiſpana hiſtoria, ab tempore regis Pelagij, ad Ordonium primum Ramiri primi filium, ex hoc loco, & ex libri tertij principio certiſſime digeritur. Quo pacto id fiat, non eſt huius loci diſſerere. Quanti autem momenti ſit, in annorum ratione & omni Chronologia certum aliquid & fixum, tanquam cardinem, in quo cætera vertantur, inueniſſe: hi noſſe ſolummodo poſſunt, qui in hac re ſeſe aliquantulum defatigarunt. De quo nos initio Gothicæ hiſtoriæ, in noſtro Chronico late diſſeruimus.

Temporum ratio in Hiſpanorum regum hiſtoria.

2 Conſulatus.) *Et hoc etiam ex illa eſt Latini ſermonis licentia, de qua ſuperius diximus. Regnum conſulatum, ſummos regni magiſtratus conſules, honores etiam & dignitates faſces vocat. Idem facit Sãſon abbas Cordubenſis, de quo antea diximus.*

3 Cordubam vero.) *Raſis non Cordubam ſeorſum, ſed omnem Hiſpaniam, huius regis inclytis operibus ſcribit fuiſſe nobilitatam. Hic (inquit) aquas ex montibus in vrbes inuexit, templa exædificauit, & textrinæ pannis pretioſioris auro intertexti per Hiſpaniam inſtituit. Toletanus narrat, Cordubenſes plateas lapideo ſtramento ab hoc rege fuiſſe munitas: item aquam ex vicinis montibus in templum, artem & alia celebriora vrbis loca plumbeis fiſtulis fuiſſe perductam. Influit adhuc in hæc ipſa loca aqua, ſed nõ magna copia. Vnde cõſtat diuerſum fuiſſe hunc aquæductũ, quo nunc eo aqua perducitur, ab illo altero ſtupendæ ſtructuræ, qui pluribus locis interruptus conſpicitur. Per hunc multo maior aquæ vis in vrbem dimanabat, decimo ferme milliario procul perducta. Parum eſt toto hoc itinere montes ampliſſi-*

Aquæductus Cordubæ ſtupẽdus.

mos fuiſſe perfoſſos, profundaſque valles pontibus aquatas. Ipſa montium incredibilis moles, ne pondere ſuo ſubterraneum opus deprimeret, crebris turribus, quæ ex ipſo vaſto canali, tanquam caſtella excitantur, & in ſublime montium emicant, ſuſtentatur. Et cum recta in arcem & templum breui itinere poſſet is aquæductus peruenire, longo circuitu per eum agrum, cui ab Ranarum cantu nomen eſt, incuruatur: vt ſuperioribus etiam vrbis partibus aqua impertiretur. Hoc opus huius eſſe regis ego ſemper credidi. Neque enim vllus alius author memoratur. Et illa arcis & templi aqua, quæ nunc perdurat, exigua eſt. hæc vero ingens profecto fuit, & tanta ſcriptorum celebritate digna.

4 Quæ olim patritia.) *De vtroque vrbis nomine multa iam diximus. Itidem de regni Arabici ſede ibidem collocata.*

5 Necnon ex parte linguæ Arabicæ cognitus.) *Hiſpaniſmus plane eſt. Non enim ſignificat beatum Perfectum mediocriter linguæ Arabicæ fuiſſe peritum. Significat profecto Hiſpana phraſi, inſignē Arabicæ linguæ cognitionem, qua pollebat, cauſſam extitiſſe, vt notus Mauris eſſet, & in pretio habitus. Ita frequenter loquimur: Por parte de ſu virtud era muy bien querido. Huiuſmodi autem nonnullos alios Hiſpaniſmos iam antea annotauimus.*

6 In prædicto tranſegit cœnobio.) *Quam baſilicam antea nominarat, nunc cœnobium vocat. Eccleſiæ nimirum tunc omnes, monaſteria etiam promiſcue & erant pene, & dicebantur. Ab Gothorum temporibus manſerat, vt ex concilijs, & ex Pauli Emeretenſis hiſtoria præſertim intelligimus. Habebant inſignia quæque templa ſuos abbates, qui præeſſent, gregemque diaconorum, & aliorum, qui in minoribus eccleſiæ gradibus conſtituti, interdiu noctuque inibi miniſtrarent. Hoc ſemel dictum oportuit, ne quempiam ſæpius obuium conturbaret Paulus hic Emeretenſis diaconus, cuius mentionem alicubi fecimus, cum Emeretenſis eccleſiæ & antiſtitum eius hiſtoriam ſcripſiſſet, tum etiam de aliis ſanctis viris quædam adiunxit. Extat etiam eiuſdem confeſſio catholica. Quæ duo opera manuſcripta non parum antiqua in S. Eccleſiæ Toletanæ bibliotheca habentur. Eadem multo vetuſtiora in nonnullis alijs bibliothecis conſpeximus.*

Paulus Emeretenſis diaconus.

7 Egiſſe prædixit.) *Eodem conſilio quo in primo libro quædam de obſcenitatibus legis Mahometicæ dempſimus: eodem hic quoque pauca quædam omiſimus, ijſdem pene verbis iterum repetita. Et ipſe etiam diuus Eulogius: quædam ſe hic ſubticere profitetur, quæ horrorem piis auribus poſſent præbere.*

8 Pſallat Deus.) *De imprecationibus noſtratibus diximus in primi libri præfationem. Ad eundem modum è conuerſo vota quoque proſpera & honorifica concipiuntur. Tale illud eſt in comœdiis. Dij meliora. Et quædam eiuſcemodi. Sed nos Hiſpani & frequentius & apertius, ad hunc modum medio ſermone, bene ominamur.*

9 In campum vltra pontem.) *Ea nunc planities Veritatis campus appellatur.*

Veritatis campus Cordubæ.

SCRIPSIT de hoc martyre Perfecto etiam quiſquis fuit Indiculi Luminoſi author. Eius autem verba apponam, vt, quantopere cum D. Eulogij narratione conſentiant, appareat. Et primum ſacerdotem intueamur Perfectum gentilitio zelo peremptum, fidei conſtantia decoratum, martyriali gloria infulatum, & vere in electorum numero aggregatum: & quo pacto ad occiſionem venerit ſinceriter proferamus. Nempe ad aliud pergentem, aliiſq́ ſæcularibus operibus intendentem, nihilque, de quo geſtum eſt pertractantem, dæmonicolarum incurſionibus impulſatur. A quibus ille caute & circumſpecte, vt iſtis videtur, vt vero mihi, timide fidem petit: & ne ex reſponſionibus proprijs impediretur, orans dicens. Multa erant mihi, ex quibus abundantiſſime veſtras poteram confringere nanias, vel deſtruere aniles hiſtoriæ fabulas, ſi veſtræ vltionis non vererer vltrici gladio currentes vltro vtroque incurrere ſententias. Cui cum fidem dediſſent, & e cut quæ ſibi videbantur exponeret, iuramento antepoſito imperarent: ille accepta dicendi fiducia, & eorum pro vero iuramento ſumens mendacia: poſt multa & varia ſententiarum certamina, prophetæ eorum voluptuoſam laſciuiam, & lenocinationis luxuriam ſermone, quo potuit, exprobrauit, & oratione ſplendida comprobauit. At illi, aliqua ſuper eius meretricationis ſubſannium, vel coniugatarum adulterij colludium habita conflictatione verborum, frendentes dentibus, & caninis ſæuientes rictibus, ore vipereo ſibilantes, & leonum ferocitate frementes, abire eum, propter datum nouiter iuramentum permiſerunt illæſum. Sed poſt aliquod temporis curſum, dolorum ſemper pectoribus retinentes venenum, & quaſi vetuſtate temporis reputantes abolitum prius illi iniectum infidum pactum, dolo eum circumuenientes apprehenſum iudici ſæuiſſime mendacio inhiantes, quaſi deſtruentem fidei illorum ritum impie protulerunt: eumque maledicentem eorum vatem ſuo teſtimonio viliſſimi homunculi firmauerunt. Ille inopinato caſu perterritus, & inuſitata circumuentione perplexus, illorum fraudulenta ignorans conſilia, quæ contra eum inſtruxerat commentatio fraudulenta: ſe hoc penitus non dixiſſe, infirma ſatis proſequutione retexuit. At vbi in carcerem miſſus in ſe extat conuerſus, audaci propoſito & virili congreſſu cœpit ipſorum totam legem infringere, & non ſolum quod pridie dixerat, quæ ſuper eum imperitia facto aſſerebat, verum etiam alia potiora ingerere, mortiſque magis gloriam, quam interitum expectare. Tunc eductum in ipſum diei ſui horrendum paſcha, quo ſoliti ſunt paſcuæ frui carnalia, & ventri libidinique alimenta miniſtrare ſatura, gladio vindice peremerunt. Et quaſi victoriam

Res notat, aduerſus quas ſcribit, martyrum detractores.

hoſtium

hoſtium potiti, ad orationis conuenticulum, obſequium Deo ſe præſtaſſe credentes, elati, & innocentis cruore perfuſi, ritum ſuum perficiendum, vt ſoliti ſunt annue peruenerunt.

Acceñſis nauibus.) *Fluuiales lintres naues per abuſionem quandam vocat.* 10

Dignoque præſulis.) *Cum Cordubenſis Epiſcopi, qui ſuo tempore Eccleſiæ præerat, alicubi D. Eulogius meminerit: nunquam tamen nomen eius ſcriptum reliquit. Id qua ratione fecerit, non poſſum intelligere.* 11

In eo titulo, quo.) *Poſſumus hinc ſuſpicari, non vnum D. Aciſcli templum tantummodo tunc Cordubæ fuiſſe. Nunc duo priſca etiam recordationis viſuntur. Exiguum delubrum vnum, in quo educatus ſanctus martyr cum ſorore Victoria fuerit: alterum ad flumen vetuſtiſſima in veſtibulo ſtructura, vbi ſepulti ambo fuiſſe creduntur. Inde id templum magna veneratione colitur, & paucis antea annis fratribus ordinis S. Dominici tributum, cœnobium ibidem inſtituerunt.* 12 *S. Aciſcli templa.*

Sicut quidam poëta.) *Verſus eſt Cœlij Sedulij li. 1. Carm. Paſchal.* 13

Quarto decimo Cal. Maias.) *Dies eſt Aprilis decimus octauus: qui quidem eo anno octingẽteſimo quinquageſimo in ſextam vtique feriam incidit. Fuit enim is annus cycli ſolaris trigeſimi primi decimus nonus, poſt biſſextum ſecundus. Inde conſtat literam dominicalem E. habuiſſe. Recte igitur ſibi omnia conſonant.* 14

Regnique ſui excidium.) *Latius de hac regis formidine libro primo, & alibi ſæpe. Et alius eſt terror ille, de quo in fine libri huius ſecundi, quod ex capitis ſeptimi principio hoc ipſo libro manifeſtum eſt. Sed nos interim Dei virtutem, Chriſtianæ veritatis robur, vim legis Euangelicæ reuerenter ſuſpiciamus. Conſumit, diſperdit, mactat Chriſtianos impius tyrannus: ſed puſillus grex, cui complacuit patri dare regnum diſperſus & trucidatus validior inſurgit, ingentemque regiæ potentiæ terrorem immittit. Hunc nimirum ignem, quem Chriſtus venit mittere in terram, nihil malens, quam vt ardeat, ſi velis extinguere, maior inde flamma erumpit: & frumenti grana emortua in terram cadentia, ingentem fructum ſemper in Eccleſia attulerunt.* 15

❡ Caput ſecundum.

EXceptoris reip.) *Scribas publicos hoc nomine intelligi debere Budæus in prioribus in Pandectas annotationibus docuit.* 1 *Iſidorus lib. 11. Etymol. c. 4. Exceptor.*

Tabanos viculum.) *Huius oppidi nullum manet veſtigium: neque eſt vnde coniecturam eius ſitus capere poſſimus. Id poſtea cœnobium ab Mauris eſt dirutum: ac monachi intra vrbem confugerunt: vt lib. 3. cap. 11. Eulogius ſcribit. Fuit autem ſancta Columba, vt ibi refertur, eodem conſanguinitatis gradu quo Martinus & Eliſabeth cum S. Martyre Iſaac coniuncta. Cætera vero huius martyris geſta, plenius in lib. 1. præfatione narrauerat.* 2 *Tabanos oppidum. S. Columba.*

In regia vrbe.) *Hoc cognomen olim poſt Conſtantinum Conſtantinopoli, quod ex illorum temporum authoribus patet, fuerat tributum. Inde videntur Gothi Toletanæ vrbi, poſtquam ibi regni ſedem & veluti caput ſtatuerunt, idipſum dediſſe. Eadem prorſus ratione Corduba regni in Hiſpania Arabici caput, regia etiam vrbs ſimili antonomaſia D. Eulogij tempore appellabatur. Et hoc ipſum in huius lib. 2 principio S. martyr retulit.* 3

Tertio nonas Iunias fer. 4.) *Annus & eo amplius inter Perfectum martyrẽ, & Iſaac tranſierat. Tertius enim Iunij dies anni 851. hic notatur. Recte porro feriam quartam fuiſſe memoratur. Habuit nãque is annus cycli ſolaris viceſimus, D. literam dominicalem. Quæ omnia ex ſuperioris capitis ſupputatione aſtruuntur. Et lib. 1. hoc ipſum confirmatur, cum quintus poſt hoc martyrium dies dominicus fuiſſe ſcribitur. Incluſiue enim vtrinque computatur.* 4

At vero de Iſaac martyre, ita in Indiculo Luminoſo. Ad noſtros ſpontaneos martyres properemus. Zelo Dei Iſaac religioſus non humana inſtigatione, ſed diuina commotus, nec vſitatum callem noſtris tẽporibus, ſed obliteratum incendens, antiquum perſequutionis fumum non ſufferens animo, iudicem adyti & ea quæ alter flagello diro vexatus negabat, quæ inter verbera ſe non dixiſſe iactator debilis perſonabat: athleta fortis, belliger miles, abundantiori proſequutione firmauit, potiori prælio intentauit, & ingenua mente inchoauit, ingenua morte peregit, conſummauit, impleuit. Vt oſtenderet hominibus fidei ſe zelo commotum, non timore neceſſitatis præuentum, vt conſtanti fiducia Eccleſia prælians bella aperte proferret, & patule, quod quibuſdam indicijs ſuper comprehenſum ſatagebant firmare. Vt etiam produceret Dominus athletarum ſuorum mundo victoriam, & militum ſuorum rudi ſæculo propalaret conſtantiam: & oſtenderet, quod in nouiſſimis temporibus etiam victores haberet, qui bella Domini & inſtinctu, quo primi intentauerant, præliarentur.

Caput tertium.

Albenſe oppidum.

1 EX Alabenſi oppido.) *Albenſi libentius lego ex Plinio & Strabone: cum Alabenſe fuerit in exēplari.*

Tyrones pueri. Ioſeph Eulogij frater.

2 Inter militares.) *Hos pueros nobiles Tyrones vocat author vitæ & martyrij S. Pelagij. Quod opuſculum ſuo loco apponetur. Et Ioſeph D. Eulogij frater natu minimus, vt ego exiſtimo, inter hos palatij Tyrones regi inſerviebat. Hoc poſtea apparebit.*

3 Nonas Iunias.) *Duobus tantum poſt Iſaac diebus patitur Sanctius die Iunij quinta. Feria igitur ſexta, rectè ſignatur. De eius ſancto cadauere aut ſepultura nihil tradit Eulogius: quoniam cum ſequentibus martyribus igne fuit concrematum.*

Caput quartum.

Aſtigi Vrbs. Singilis flumen.

1 IN vrbe Aſtigitana.) *Nobilis Romanorum tempore colonia, Iulia Firma poſt Iulij Cæſaris tempora nominata, conuentum habuit iuridicum. Priſcum illud nomen Aſtigi ex ſono ipſo nomine Romano, magnam eius aſtruit antiquitatem. Singili flumine alluitur: qui poſt Bætim tota Bætica eſt amplior. Vrbs ipſa & fluuius priſca, ſed nonnihil immutata retinet nomina. Ecija enim & Xenil appellantur. Ager eius vrbis, non magnus alioqui, feracitate tamen ditat magno opere accolas. Inſignis eſt olei opulentia. Goſſypium magna copia ſeritur. Horti cum fructuum omnis generis exuberantia vtiles, amœniſſimum præterea totum tractum reddunt. Epiſcopum olim habuit, quod ex concilijs Toletanis & Hiſpalenſibus conſtat. Diſtat à Corduba triginta duobus milliaribus, ab Hiſpali paulò pluribus. Eius Plinius, Pōponius Mela & Ptolomæus inter alios meminerunt.*

Maria martyr.

2 Et S. Walabonſus.) *Erat hic Mariæ martyris, quæ vna cum Flora paſſa eſt, frater, vt capite octauo apparebit.*

Ilipa oppidum.

3 Eleplenſi.) *Cum Ilipa, aut Ilipula (nam authores variant) verum ſit nomen vrbis, indeque Ilipenſe & Ilipulenſe exoriatur: nummum tamen peruetuſtum vidi, in quo MVN. ELEPLA. Erat ſcriptum. Ilipulæ autem duæ fuerunt, quod ex Plinio & Strabone & Liuio conſtat: in Luſitania altera, altera in Bætica. Ego de hac poſtrema hic puto intelligi. Eam vero eo loco ſitam fuiſſe, quo nunc non admodum magnum oppidum Pennaflor dictum, medio ferme inter Cordubam & Hiſpalim itinere videmus: longa diſputatione in Hiſpaniæ antiquitatibus, chronicō noſtro adiunctis, probauimus. Inde qui velit petat. Hic locus plura non poſtulat.*

Pennaflor oppidum.

4 In vico Cuteclara.) *Hoc oppidulum & in eo cœnobium latius ca. viij. deſcribitur.*

Cuteclara vicus.

Ex vico Froniano) *Et huius vici poſtea cap. 8. mentio cum maiori explicatione fiet.*

Fronianum vicus.

5 Sancti Zoili.) *Suus quoque peculiaris locus de hoc diuo dicendi in D. Eulogij ad Pompelonenſem Epiſcopum epiſtola interueniet.*

S. Zoili templum.

6 Flumen Armilata.) *Paulalum immutato nomine nunc, Almellato, appellatur: & ſuper addita Sarracenorum more in principio Arabica voce, Guad, quæ fluuium ſignificat, integrum fit nomē Guad Almellato. Ex montibus progreſſus hic fluuius, duodecimo ferme ſupra Cordubam milliario Bætim intrat.*

Armilata flumen. S. Franciſcus de mōte.

7 *Triginta autem & eo amplius milliaria, quæ D. Eulogius memorat, plane docent ſitum hoc monaſterium fuiſſe non lōge ſupra inſigne illud, quod nunc videmus & veneramur, Franciſcanorum cœnobium, cui S. Franciſcus de Monte nomen eſt. Nempe viceſimo quarto & eo amplius milliario ab noſtra vrbe ad ripam ferme huius fluminis loco edito, ad Septentrionem eſt collocatum.*

S. Iuliani templum.

8 S. Chriſtophori.) *S. Iuliani templum operis peruetuſti, ex aduerſo ferme vrbis nunc conſpicitur. Potuit id nomen immutaſſe. Certe nullius alterius apparent veſtigia.*

Hieremias martyr.

9 De quo ſupra affati ſumus.) *Hinc plane apparet hunc Hieremiam martyrē eundem eſſe, qui ſupra ca. 2. Tabanenſis monaſterij conditor dicitur. Eius etiam mentio eſt libro primo, & libro tertio, cap. decimo.*

10 Septimo ſcilicet Idus.) *Apparet quanto tunc ſancti Cordubenſes feruerent amore martyrij: ſiquidem tam frequenter paterentur. Duo tantum dies ſabbatum & dominica inter Sanctium & hos ſex martyres interceſſerunt. Hic namque dies Iunij octauus notatur. Libro autem primo pridie idus Iunias, ac ſexto poſt martyrium die cremata, in flumen etiam proiectis cineribus, fuiſſe eorum cadauera tradidit. Horum ſex ſanctorum martyrium in Vſuardo, ſed præcedenti die apponitur. Sunt & apud Equilinum libro vndecimo cap. vltimo.*

Caput quintum.

1 EX Pacenſi oppido.) *Colonia Pacenſis in Luſitania olim, quod ex Plinio conſtat, etiam iuridico conuentu nobilitata, Arabum Hiſpaniam occupātium vaſtatione, ad parui oppidi formam, vt nunc conſpicimus, fuit redacta. Pertinet ad Portugaliæ regnum, Beiaque nuncupatur. De eius nomine, ſitu, & antiquitate multa egregie, vt ſemper ſolet, Andreas Reſendius ad Vaſæum ſcribens. Eius vrbis excidium Raſis proſequitur.*

Colonia Pacenſis.

2 Septimo decimo Cal.) *Is eſt Iulij dies decimus ſextus, qui eo anno feriam quintam occupauit, quod ex ſuperioribus iam quiuis poterit deprehendere. Quadraginta enim & eo amplius dies, ſine martyrio proceſſere.*

Caput ſextum.

1 QVæ corpore.) *De hac S. Zoili Baſilica tunc erit dicendum, cum de ipſo martyre in epiſtolam ad Pompelonenſem Epiſcopum ſcribemus.*

2 Illi ſubterraneo ſpecui.) *Maurorum fuit mos ſubterraneos ſpecus in putei fere vaſtioris formam excauatos, tanquam ergaſtula ad ſeruitia noctu concludenda, reoſque aſſeruandos habere: quales per omnem Bæticam in arcibus præſertim conſpicimus. Mazmorras proprio eius gentis vocabulo nos etiam nunc appellamus. Corduba in ſummi templi compluuio duo eiuſmodi putei hodie quoque oſtenduntur, & in carceris huiuſmodi vſum fabrefactos ab Mauris, omnes affirmant: ſed illos ego ad continendam, & diutius aſſeruandam aquam fluminis potius crediderim fabrefactos. Nam vt erant Arabes eius templi ſuperſtitioſi veneratores, crederent profecto, reis, captiuis, eorumque fœditate & pædore contaminari. In arce, aut alicubi fuiſſe hunc ſubterraneum carcerem crediderim. Ductus eſt mos ab Græcis & Romanis, qui huiuſmodi ſubterraneos carceres & habuerunt, & vſitato vocabulo Putealia vocitarunt. Et de Puteali, quod Romani Corduba habuerunt, iam ſuo loco diximus. De vtriuſq; etiam carceris diſcrimine alicubi præterea meminit D. Eulogius.*

Subterranei carceres.

3 Tertio decimo Cal.) *Dies erat Iulij vigeſimus, qui eo anno reuera in ſecundam feriam inciderat. Habuit Paulus fratrem Hludouicum nomine, qui & ipſe martyrio poſtea fuit coronatus. Libro ſequenti, cap. 14.*

Hludouicus martyr.

4 Carmonenſis monachi.) *Carmona etiam nunc eidem oppido nomen eſt. Romanorum temporibus Carmo tantummodo appellabatur. Id veteres nummi teſtantur, in quibus a tergo inſcriptum eſt, CARMO inter duas ſpicas, agri feracitatem proculdubio denotantes. Eſt præterea muniti ſſimi ſitus ergo ab Iulio Cæſare lib. 2. commentariorum ea vrbi commēdata. Eius etiam mentionem apud Strabonem & Ptolemæum reperies. Sed in hoc autore Carmoniam perperam legitur. Sita eſt Carmo viceſimo quarto ab Hiſpali milliario, eo itinere quod ad Aſtigitanam vrbem ducit, ab qua milliaribus triginta ſex diſtat.*

Carmo oppidum.

5 Octauo Cal.) *Omnia prorſus concordant. Is enim dies Iulij viceſimus quintus, ex ſuperioribus liquet, ſabbatum neceſſario fuit: quem ſeptimam feriam D. Eulogius vocat, qui incluſiue (ita dicunt) ab Pauli martyrio dies computat.*

Caput ſeptimum.

1 ET Curſus menſium.) *Hinc iam apparet D. Eulogium exiſtimaſſe, eodem anno quo ſuperiores martyres, octingenteſimo videlicet quinquageſimo primo, has duas virgines paſſas fuiſſe. Id in fine huius capitis manifeſtius patebit. Quod tamen neceſſe fuit iam hinc ad rectam computationē, quæ mox ineunda eſt, annotare.*

2 Igitur referente.) *Quoniam D. Eulogius hic aperte ſcribit, hoc anno octingenteſimo quinquageſimo primo Nunilonem & Alodiam martyrium ſubiiſſe: & re vera decennio antea occiſa pro Chriſto fuerant: vt quo pacto cohærere hæc poſſint intelligamus, neceſſe fuerit, diligenter hic & exquiſite temporū rationem, ſeriemque inire.*

Temporis ratio.

Cum igitur D. Eulogius hoc ipſo anno paſſas fuiſſe has duas virgines ſcribat, & Venerij relatu de earundem martyrio ſe certiorem factum dicat: illud inprimis compertum eſt, hoc ipſum non eo tempore intellexiſſe, quo apud hunc Epiſcopum Cæſarauguſtæ rediens (quod ſuo loco videbimus) fuit. Manifeſtum enim eſt ante vndecim annos diuum Eulogium Compluti apud Venerium fuiſſe. His adde quod cum Eulogius ſanctorum ſui temporis martyrum ſtudioſiſſimus ſemper fuerit, & Pompelone, & in Legerenſi ſancti Saluatoris monaſterio immoratus aliquantulum fuerit: ſi paſſæ iam eo tempore hæ virgines fuiſſent, audiſſet vtique de earum martyrio, vel ab Pompelonenſi Epiſcopo, vel ab abbate monachiſque Legerenſibus. Nam & non longe ab Vuerbetano oppido & Boſca

Legerenſe cœnobium.

aberant, & conſequuta poſtea ſunt, docent, magnam vtrobique harum martyrum rationem ſemper habitam fuiſſe. Reſtat ergo, vt poſt D. Eulogij reditum paſſæ ſint, & Venerius ad ipſum de his ſcripſerit, non coram retulerit. Iam vero paulo antequam hæc de his ſacris virginibus ſcriberet Eulogius, epiſtolam Venerij perueniſſe, fit profecto ex ipſis authoris verbis veriſimile. Primum ex prima & ſecunda huius capitis periodo. Nam pene manifeſte indicat, ſe nihil antea de harum duarum virginum martyrio intellexiſſe. Deinde ex illis verbis paulo poſt. Prius tamen illa ſanctorum trophæa elucubranda ſunt, quæ ratio & curſus menſium ordinatim, vt acta fuerunt adducit, licet in alijs regionibus geſta extiterint. Sequitur illud etiam, quod multum iuuat hanc coniecturam. Sed quia vna eſt confeſſio, quæ vtraſque coronauit, idemque tempus, quod vtraſque per feralem impietatem in cælum præmiſit, & cætera. Non idem tempus diceret, ſi annis antea aliquibus paſſas fuiſſe intellexiſſet. Hoc igitur ipſo anno apparet Venerium Epiſcopum ad Eulogium de his duabus martyribus ſcripſiſſe. Et idem epiſcopus longe ab Vrbeuetano oppido poſitus (quinquaginta enim ferme Hiſpanis leucis Complutum inde diſtat) Sarracenorum præſertim truculentia Chriſtianorum præpediente diſcurſus & itinera, temporis in quo interfectæ fuerant ignarus: ſuperiori anno occiſas fortaſſe ſcripſerat. Aut ſi nihil ſcripſerat de tempore: Diuus Eulogius, qui nunc tandem cognoſſet proximum annum his dedit, ratus in eo perijſſe. Et illa D. Eulogij poſtrema verba: ferunt tamen, quod illa virginalia cadauera in loco, quo ab ethnicis altis ſcrobibus magis abſcondita, quam humata ſunt, ſignis & miraculis coruſcant, & gloriam emeritæ conſolationis virtutum efficientia tam fidelibus quam gentilibus oſtentant: hæc inquam verba aperte indicant Eulogium & Venerium pauca, ſub obſcura & incerta de his virginibus comperiſſe, qui hoc tempore ibi ſepultas credant, neque intelligant octo iam antea annos, quod mox videbimus, inde fuiſſe tranſlatas. Hæc ita coniectari & rimari cogimur, vt D. Eulogium excuſare poſſimus, cum conſtet has ſanctas virgines ante annos decem pro Chriſto interemptas. Anno namque Domini octingenteſimo quadrageſimo ſecundo, Iunij menſis die decimo octauo, ipſarum corpora in Legerenſe monaſterium S. Saluatoris tranſlata ſunt. Id ex diplomate regis Innigui Ariſtæ conſtat: quod Stephanus Garibayus in ſuo diligenti ſatis rerum Nauarricarum chronico appoſuit. Et cum de tempore martyrij earundem virginum praue ſentientium opiniones opportune idem author ibidem confutauerit: annum tamen ipſe aſtruere non potuit. Neque ego tamen poſſum: ſed coniecturis non leuibus ducor, vt credam anno octingenteſimo quadrageſimo, pro Chriſto occubuiſſe. Etenim D. Eulogius, vt ſuo loco oſtendemus, Pompelone, & in Legerenſi monaſterio anno Domini octingenteſimo trigeſimo nono fuerat: & (quod paulo ante probauimus) nondum martyrium ſubierant. Et tamen anno 42. poſt 800. earum corpora transferuntur. Paulo poſt etiam ex aſtronomica ſupputatione multo euidentius hoc ipſum confirmabimus.

Tranſlatio ſanctarum Virginum. Legerenſe cœnobium. Stephanus Garibayus.

3 Nunilo & Alodia.) *Elodia fuit in veteri. Nos Alodiam ſubſtituimus, vulgata conſuetudine multarum per Hiſpaniam Eccleſiarum, quæ feſtum harum ſanctarum martyrum celebrant, earundemque hiſtoriam in matutinis legunt.*

4 In vrbe Boſca.) *Mira eſt breuiariorum, vt vocant, in nominandis his oppidis varietas. Illud conſtat paſſas has duas virgines fuiſſe non longe ab Naſara vrbe, in oppido, qui nunc appellatur Caſtro viejo. Quod Latine Caſtrum vetus redditur. Ibi ſepulchrum ſanctarum martyrum oſtenditur, ibidem alia ſunt priſcæ recordationis veſtigia, & ibidem tanquam alumnæ & indigenæ ſumma totius regionis veneratione coluntur. Hoc omnino compertum & indubitatum poſſum affirmare. Nomina illa Berbetanum ſeu Vrbeuetanum & Caſtro Bigeti, quæ in breuiarijs noſtratibus leguntur, ex Caſtro veteri videntur corrupta. Boſca quæ vrbs fuerit, non poſſum explicare. In veteri exemplari Oſca non Boſca fuit, ego vſitatum magis nomen repoſui. Nam Oſcam remotam admodum in Aragonenſibus vrbem, non credo fuiſſe traductas ſanctas virgines.*

Naſara Vrbs. Caſtrum Vetus.

5 Materteræ nutritione.) *Longe diuerſum narrant matutinales per Hiſpaniam lectiones, & ſanctoralia, quæ vocant, manuſcripta. Orbas nimirum propinquum quendam tuendas ſuſcepiſſe: cumque is Mahometico errore teneretur, neque Chriſti fide ſanctas virgines poſſet auertere: ab eodem delatas, & ad præſidem ductas.*

6 Sub ictu gladij corruerunt.) *Lectiones in breuiarijs plura eademque pientiſſima de cæde & ſepultura ſanctarum, ſigillatim commemorant. Et in manuſcriptis præſertim, vt vocant, ſanctoralibus latius continentur. Inde nos apponemus, quia ſcitu ſunt digniſſima: & non plene aſſequutum D. Eulogiũ hiſtoriam harum virginum confirmant.*

TVNC præcepit rex lictori dicens: Percute gladio, & abſcinde earum capita. At lictor tertio regem interrogat an feriret? Et vt feriret tertio cum audiſſet: dixit maiori: Extende ceruicem. Tunc ſancta Nunilo dixit ad ſororem ſuam minorem. Vide, germana, ne aliter facias, quam ego factura ſum. Cui S. Alodia reſpondit. Nihil dubites germana, quod ego aliter faciam. Statimque S. Nunilo alacri animo proſiliens, apprehẽſis crinibus caput ſibi circumligans, dicit ad lictorem. Feri velociter. Ille eleuatum in altum gladium depoſuit ſuper eam: non in medium ceruicis locum, ſed in mandibulas illud deponens: vnde non penitus caput eius abſcidit. Cadenteque in terram corpore, paululum crura eius nudata ſunt. Quod cernens ſoror eius, feſtinans, protracta veſte contexit. Quo facto multitudo hominum miratur. Fideles gaudebant,

debant, infideles tabeſcebant. Dixitq; iniquus rex carnifici. Sine modo ne ferias. Tunc ad ſanctam Alodiã dixit. Quid proderit tibi, ſi moriaris? Conſenti nobis, & viues nobiſcum cum multo honore. Quibus martyr reſpondit. Non conſentiam. Feſtina, percute me, ne ſola pergam. Et eleuans oculos vidit animam ſororis ſuæ in columbæ ſpecie angelis circundatam, & dicebat. Expecta me germana, expecta me modicum. O mira virtus Altiſſimi, puella, quæ gladium non longe micantem cauere non poterat, in propriam ceruicem deſcenſurum, non pertimuit: ſed apprehenſam ſyndonem, qua veſtiebatur, ſibi in crure alligauit, & capillis ſuis faciem ſuam extersit. Inde flexis genibus ſuper corpus ſororis ſuæ præbuit ſe percuſſori, qui vno ictu caput eius amputauit. Sicque martyres vna die, vna hora martyrium ſuum victrices conſumauerunt in pace quinta feria, duodecimo Calen. Nouemb. Hæc nos ex vetuſtiſſimo ſanctorali codice ante ſexcentos annos Gothicis literis in membrana deſcripto tranſcripſimus. Is fuit inclyti cœnobij S. Petri de Cardenna Benedictinorum, nunc in regio S. Laurentij Hieronymianorum ſeruatur. Ibi in titulo ſcriptum fuit, paſſas fuiſſe ſanctas virgines ſub Zumahil præſide. Era tamen aut annus ſignatus non fuit. Sed cum Octob. dies vigeſimus primus ibi ſignetur, & in quintam feriam eo anno incidiſſe ſit ſuperadditum: ex conſueta noſtra aſtronomica computatione conſtat, anno Domini 840 ſanctas virgines in Chriſti confeſſione fuiſſe coronatas. Is enim annus poſt triginta integras cycli ſolaris conuerſiones, nonus fuit in trigeſima prima. Fuit autem biſſextus, habuitque literas dominicales D. C. Et cum. C menſi Octob. deſeruiret, dies 21. in 5. feriam incidit. Cœnobium S. Petri de Cardenna. Zumahel præſes.

Vndecimo Cal.) *Cum D. Eulogius in anno, vt oſtendimus, aberraſſet, inde etiam diem non poteſt recte ſignare. Et in Vſuardi quidem martyrologio 22. Octob. diem feſtum harum ſanctarum virginum occupat, quod & in breuiarijs noſtratibus ſeruatur: ſed regum diplomata, vt mox apparebit, diem 21. aſtruunt. Et omnes ferme Hiſpaniæ Eccleſiæ earundem virginum feſtum concelebrant, tanta fuit in eiſdem martyrij præſtantia & illuſtris claritas.* 7

Quarum corpora.) *Hinc poſtea educta in Legerenſe S. Saluatoris cœnobium, quod non procul admodum diſtat (vt diximus) ſunt tranſlata. Et quanquam vno illo Inigui Ariſtæ regis, quod ſupra retulimus, diplomate ſatis hæc ſit teſtata tranſlatio: libet tamen duo alia apponere, quæ ex eodem Legerenſi monaſterio deſcripta cum multis alijs habuimus. Ex quorum altero conſtare poterit 21. Octob. non 22. ſanctas virgines occubuiſſe.* 8

Era milleſima ſexageſima die duodecimo Kal. Nou. Sanctius maior rex Nauarræ, & Caſtellæ, & Aragoniæ facit ad corroborationem ordinis S. Benedicti Domino & magiſtro ſuo Sanctio Epiſcopo donationem de Legerenſi cœnobio, quod eſt fundatum in honore S. Saluatoris, & continet membra virginum & martyrum Chriſti Nunilonis & Alodiæ cum innumerabilibus ſanctorum reliquiis. Conſiderans enim ſemper de inimicis ſuis triumphaſſe, & omnes illos per circuitum ſuum ſibi ſubiugaſſe: videns etiam, quod poſt Maurorum inuaſionem laici, ſæcularisque ordo Eccleſias totius Hiſpaniæ habuerunt, eas Eccleſiaſticis viris tradere decreuit. Et audiens beati Benedicti doctrinam vbique rutilare: cogitauit qualiter in regionibus ſuis eam poſſet tranſplantare. Et mittens ad Cluniacenſe cœnobium, euocauit inde abbatem Paternum, & cũ illo gregem monachorum, quos in aſcyſterio S. Ioannis Baptiſtæ conſtituit. Nunc vero prædictus rex Sanctius prædicto Domino & magiſtro ſuo Sancio Epiſcopo deuota mente commendat, & concedit prædictum monaſterium Lejerenſe, cum poſſeſſionibus, quas anteceſſores reges ei dederunt, & alij quatenus in eo ordinem monachorum conſtituat, vbi corpora parentum regis requieſcant. Facta charta vt ſupra in præſentia multorum, qui venerant adorare Deum, & celebrare feſtiuitatem ſanctarum martyrũ in prædicto monaſterio, regnante clariſſimo rege præfato Sancio in caſtella, in Pampilonia, in Alaua, in Aragone, in Suprarbi, in Ripacorcia, in cuncta Gaſconia, in Leyeut. Teſtes. *Annus Domini M. 22. dies Octobris 21.* *S. Benedicti ordo quando primum in Hiſpania.*

Eximena regina mater regis.
Regina dona Munia Maior Garſia.
Ranimirus Gundiſſaluus.
Bernardus Mattus Aragonenſis Epiſcopus.
Sancius abbas Lejerenſis, & Epiſcopus Pampilonenſis.
Paternus abbas S. Ioannis.
Eneco abbas Homienſis.
Senior Exemeno Garces.
Senior Garcia Lopez, & Fortunio Sainz, & Acenar Fortunionis, & Fortunio Oſſuaz, & Garcia Fortunionis, & Lope Sainz.

ANNO etiam milleſimo trigeſimo ſecundo, idem rex eidem monaſterio huiuſmodi diploma conceſſit.

Annus Domini M. 32. ante Decib. 26.

Era 1077. Cal. Ianuar. fer. 3. Ego Sancius gratia Dei rex, dono vobis Domino & præſuli ſanctiſſimo Domino Sancio, vel omni collegio monachorum cœnobio Leierenſi, ſub aula S. Saluatoris, vbi ſunt corpora beatiſſimarum virginum & martyrum Nunilonis & Alodiæ, necnon reliquiæ apoſtolorum & martyrum, quæ ibi reconditæ ſunt: Dono, inquam, vobis in valle de Oſtella, prope villam quæ dicitur Portiella, monaſterium, quod dicunt S. Ioannis cum ſuis terminis: & in Pampilonia parrochiam de S. Cæcilia: & in valle de Garonio monaſterium, quod dicitur Zeyazahaſſa.

Ego rex Sancius ſereniſſimus, regnans in Pampilonia & Aragonia, in Suprarbi, & in Ripacorcia, & in omni Gaſconia, atq; in cuncta Caſtella, & Legione, ſiue in Aſtorica, confirmo.

Munia Mayor regina, conf.
Ranimirus proles regis, confirmo.
Garſia frater eius, confirmo.
Gundiſſaluus frater eius, conf.
Fernandus germanus eius, conf.
Martinus Aragonenſis Epiſcopus, conf.
Sancius Pampilonenſis Epiſcopus.
Arnolfus Ripa Corcienſis Epiſcopus.
Munio Alauenſis Epiſcopus.
Iulianus Epiſcopus Caſtellenſis.
Pontius Epiſcopus Ouetenſis.
Fortunius Sancij dominator Caparroſo.
Fortunius Sancij dominator Falces.
Acenarius Fortunionis dominator Vgarte.
Garſia Fortunionis dominator Funes.
Lope Eneconis Dominator Arrueſta.
Fortunio Vxuaz Cantabrienſis.
Don Petro ſub imperio regis imperans Naiara.
Valaſſius Feneſtella ex palatio regis exaraui, & accepi pretium propter hanc ſcripturã quinque modios tritici.
Exemena regina Vetula ancilla Dei, degens in Reperus, confirmo.

Paucis poſt martyrium harum ſanctarum virginum annis, regina fuit Hiſpaniæ, quæ alterius nomine Nunilo vocaretur. Id cum in noſtris hiſtorijs non ſit ſcriptum, Oueti in camera ſancta, de qua iam diximus, video eſſe teſtatum. Ibi namque inter priſca regum noſtrorum donaria arca etiam eſt duorum pedum longitudine, tabellis pretioſiſſimis achaticis lapidis auro circunclusis coagmentata & fabrefacta, gemmis etiam vndique diues. In fundo, qui eſt argenteus, hanc habet inſcriptionem, quam ipſe fideliſſime tranſcripſi.

SVSCEPTVM PLACIDE MANET HOC IN HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FAMVLI CHRISTI FROYLA, ET NVNILO COGNOMENTO SCEMENA. HOC OPVS PERFECTVM EST ET CONCESSVM EST SANCTO SALVATORI OVETENSIS. QVIS QVIS AVFERRE HOC DONARIA NOSTRA PRÆSVMPSERIT, FVLMINE DIVINO INTEREAT IPSE. OPERATVM EST, ERA DCCCCXLIX.

NEQVE dubium eſſe poteſt quin donum ſit Froilæ regis ſecundi. Nam præter opulentiam, quæ regia plane eſt: multa ſunt alia, quæ id aperte teſtentur.

CORPORA harum ſanctarum virginum hinc poſtea Bononiam fuiſſe tranſlata Vaſæus ſcripſit. Sed nemo dubitat nunc etiam in eodem S. Saluatoris Legerenſi cœnobio aſſeruari.

❡ Caput octauum.

1 EX vico Auſinianos.) *Meminit huius oppidi etiã alibi, nullibi tamen plenius. Nos quod de eo præterea dicere poſſumus, nihil prorſus habemus. Multa autem ſeorſum de Flora martyrio in epiſtola ad Aluarum ſecunda commemorat.*

2 In ventare.) *Hiſpaniſmus merus.*

3 Quam quæritis.) *Virgilij eſt hemiſtichium, quod ſciens volenſque Eulogius, ſicut alia huiuſmodi interſeruit.*

4 Trabibus catenarum.) *Catena aliquando in vſum peſſuli deſeruit.*

Infra

5 Infra cortem.) *Latinum vocabulum probatis authoribus notum, regum noſtratium vetuſtiora diplomata frequenter vſurpant. Significat autem illud patentis loci in domo ſpatium longius ab habitatione ſemotum, quod gallinis alendis & aliis huiuſmodi vſibus ſepitur.* (Cort.)

6 Tuccitanæ vrbis.) *Non pauca Romanorum monumenta, inſcriptique lapides, qui in oppido, quod nunc Martos in Bætica, non longe ab vrbe Iaen vulga dicta vocamus, plane docent Tuccitanam olim coloniam inibi fuiſſe: quemadmodum in Hiſpaniæ antiquitatibus plene docuimus.* (Tucci Vrbs. Martos oppidum. Iaen Vrbs.)

Oſſaria.) *Hoc oppidum, quanquam præclarum dicatur, nullam ſui memoriam reliquit.*

7 Artemiam nomine.) *Præter hos duos filios, habuit etiam Artemia filiam nomine Auream, & ipſam quoque martyrem: de qua in fine libri tertij.* 8 *Adulphi vero & Ioannis martyrium multis modis eſt celebratiſſimum. Multæ per Hiſpaniam Eccleſiæ eorum feſtum diem celebrant. Is eſt Septembris viceſimus ſeptimus. Vſuardi martyrologium eodem die Corduba paſſos fuiſſe memorat. Inde in Romanum nuper ab Maurolico abbate exauctum, videtur traductum. Ado Vienenſis in Gallia præſul eoſdem etiam eodem die in ſuo martyrologio poſuit: vnde Equilinus Epiſcopus in ſuo catalogo retulit. Manifeſtum autem hic ex D. Eulogio eſt, eos viginti annos & eo amplius hos omnes martyres præceſſiſſe: ſiquidem initio huius regis paſſos commemorat.*

9 Iterum venio crucifigi.) *Verba ſunt Chriſti ad Petrum apoſtolum, Romam, cum ibi crucis ſupplicium paſſus eſt, venientem: vt in martyrij eius hiſtoria legitur. Quam hinc iam intelligimus eſſe vetuſtiſſimam. Et ſacellum hodie etiam Romæ viſitur, eo ipſo in loco, quo Chriſtus hæc dicens D. Petro apparuit.*

10 Tunc nos etiam ex antro.) *Diximus iam de vtriuſque carceris Cordubenſis diſcrimine.*

11 Sicuti iam alibi.) *In epiſtola ad Aluarum quæ ſuo loco reddetur, ibi latius hæc omnia perſcribuntur. Ibi etiam die viceſimo quarto Septembris occiſas fuiſſe tradit. Annus vero facile aſtruitur, ex epiſtola ad Pompelonenſem Epiſcopum. Cordubenſis Eccleſia eodem die feſtum harum ſanctarum celebrat. Vſuardus, Romanum exauctum, & Adonis martyrologia, Equilini etiam antiſtitis catalogus earundem meminerunt. Sed deſiit hic iam Eulogius hebdomadæ dies nominare, vnde indubitata certitudo temporis poterat ſequentibus adhiberi. Sed ſatis ad fidem & hiſtoriæ veritatem eſt, ſanctum martyrem hæc retuliſſe.*

❡ Caput nonum.

1 QVa Fauſtus.) *De inclyta Toletana vrbe iam diximus. De ſacris his tribus martyribus Cordubēſibus celeberrima eſt in omnibus Hiſpaniæ Eccleſiis memoria, inſigni feſtiuitate conſecrata: & copioſa hiſtoriis in lectionibus matutinis repetita. Martyrologia omnia, & quicunque de ſanctis ſcripſerunt, eorum inſignem habent mentionem. Sed variat alicubi feſtus dies, Alibi viceſimus octauus Septembris: alibi Octobris tertius decimus ſignatur. Vbique leguntur excuſi. Illud diligenter eſt animaduertendum horum ſanctorum martyrū cineres ad hæc vſque D. Eulogij tempora Cordubæ aſſeruatos fuiſſe.* (Fauſtus & ſocij martyres Cordubenſes.)

2 Campaniæ Cordubenſis.) *Campaniæ nomen peculiariter ab Romanis olim et Italiæ regioni fuit attributum, quæ Neapolim, Capuam aliaſque vicinas vrbes habebat: & quod campeſtris tota eſſet & plana, ita eſt appellata. Alioqui Campania pari ratione quæcunque ſimilis regio dici poteſt. Nos certe Hiſpani id nomen in plana quæque tranſtulimus. Nam planities illa in Vaccæis, quæ longo tractu protenſa Campos nunc, olim Campi Gothorum, vt eſt apud Rudericum Toletanum, nuncupabatur: Campaniam vocatam in Compoſtellana hiſtoria, ante quadringentos annos ſcripta reperio. Sed peculiare magis fuiſſe videtur, vt Cordubenſis planities, tantopere ab Strabone fertilitatis nomine commendata, Campania diceretur. Nomen adhuc paululum immutatum, cum Campinnam vocemus, perdurat.*

3 In ſupra dicto ſanctuario.) *Sanctorum trium Fauſti & comitum templum intelligit.*

4 Era 890. *Hoc loco in vetuſto codice, ad ſignandum numerum nonageſimum, nota quædam fuit & literarum colligatio peregrina, nobiſque Hiſpanis penitus ignota: vt Gothicam fuiſſe appareat. Ea fuit huiuſmodi. L. litera, quinquageſimi numeri nota vulgaris, fuit poſita. Inde. X. adiuncta. ſed cui minutula altera. L. ſuperiori ex parte ſuperioris apicis cohæreret: ita vt quadrageſimi numeri hæc vulgaris nota XL. compleretur: & ex notis vtriſq; quinquageſimi & quadrageſimi numeri, integer nonagenarius eſſet perfectus. Eam ego notam ad eum modum innexam in vetuſtis quatuor ſacrorum conciliorum codicibus, quos habent ſancta Eccleſia Toletana & Regium D. Laurentij monaſterium ordinis S. Hieronymi ad oppidum Eſcurial vocatum, iam antea obſeruaueram, & quæ eſſet liquido deprehenderam. Quæ omnia mihi hic ſigillatim demonſtranda fuerunt. vt ſi quis in vetuſtum D. Eulogij codicem incidiſſet, minime hæreret, aut dubitaret: ſed manifeſtam veritatem illico intelligeret, ſequentiaque omnia prope digeſta conſpiceret.*

Caput decimum.

1 FVit præterea.) *Ex ſatis humili exordio ſublimiori poſtmodum oratione diuus Eulogius inſurgit: vt iuxta Horatij præceptum, fulgorem ex fumo proferret. Voluit enim plenius ſtylo grandiori horum martyrum hiſtoriam continuare: & ſpiritus vere Chriſtiani, vere ad martyrium anhelantis ardorem dicendo proferre. Id non ſine pia animorum commotione, pij lectores non vno loco animaduertent.*

F. Laurentius Surius diui Eulogij fragmentum vidit.

Videtur F. Laurentius Surius Carthuſienſis in fragmentum diui Eulogij incidiſſe. Tomo enim quarto de probatis Sanctorum hiſtoriis totum hoc caput cum nomine authoris inſeruit. Ibi ſemper Natalia non Sabigotho Aurelij vxor nominatur. Surius autem more ſuo dictionem hic quoque & ſancti martyris ſtylum limauit. Id monuiſſe oportuit, vt nemo miretur, nimium illa orationis filo ab his diſcordare, quæ nos religioſe admodum nihil prorſus immutando, vt erant in exemplari conſeruauimus. Si quæ autem diuerſa in Surio referuntur, ſuis hic nos locis annotauimus.

2 Illius vel illius.) *Hiſpaniſmus.*

3 Vt in parte ſtramentum.) *Obſcure ſignificat, pondere catenarum aſini clitellas ſubuerſas & deiectas, ita vt in caudam defluerent: eo enim crura retrorſum à ſello inſidentis inclinata fuiſſe videntur. In Laurentio Surio longe diuerſa hæc referuntur, vt paulo poſt cæleſtis per ſomnium viſiones adnectuntur. Ego nihil prorſus in noſtro exemplari deeſſe video: vt hæc ſuperaddita olim ab aliquo exiſtimem. Poſtmodum etiam filiarum Aurelij nomina Felicitas & Maria apponuntur. Deſunt vero quæ de conſulto Aluaro Eulogius proſequitur. In ſupplicio tamen Sabigothonis plura referuntur.*

Aluarus.

4 Sereniſſimi præceptoris.) *Diximus, qua modeſtiæ ratione Aluarum, qui condiſcipulus fuiſſet, præceptorem ſuum vocet Eulogius. Sereniſſimi etiam titulum additum, nobilitatem in Aluaro aſtruere demonſtrauimus.*

Monaſteriū S. Sabbæ.

5 Monaſterium ſancti Sabbæ.) *Celebratur in libris de ſanctorum Patrum vitis hoc cœnobium: & ipſe ſanctus Sabba, vbicumque de ſanctis eremi cultoribus agitur, eſt notiſſimus.*

Breuiariū.

6 Martyrij ſui breuiarium.) *Hac voce Plinius & Suetonius vtentes docent, quodcumque opus, & in hiſtoria præſertim, ſummatim, & per compendium ſcriptum ſit, ita ſolere appellari.*

7 Inſulam.) *Catacriſis illorum temporum eſt, quales aliæ pleræque.*

8 Reuelatis vultibus.) *Apparet profecto Chriſtiani moris tunc ex Pauli Apoſtoli doctrina fuiſſe, vt non in Eccleſia ſolum, ſed in itinere ad eccleſiam caput fœminæ velarent. Poterant etiam honeſtatis cauſa, & ne ab Sarracenis pulſarentur, velatis capitibus fœminæ Chriſtianæ miſero illo captiuitatis tempore incedere.*

9 Illico viros interrogat.) *Aurelium profecto & Felicem, qui cum vxoribus proceſſerant.*

10 Oſculatis manibus eius.) *Cum ſacerdos non eſſet, reuerentiæ tamen ergo, ab martyre futuro veluti benedictionem ſacerdos etiam Eulogius petebat. Niſi credas iam tunc hunc morem hodiernum cœpiſſe, vt nos Hiſpani oſculari manus & dicamus, & facere aggrediamur.*

11 Vſibus.) *Quaſi dicat quibuſdam veluti experimentis.*

12 Sexto Calend.) *Multis locis apparet Adonem Archiepiſcopum hos diui Eulogij libros legiſſe: & in horum martyrum mentione præſertim: ſiquidem quamuis ſub compendio, omnia tamen digniora retulit, quæ hic ab Eulogio commemorantur. Cæterum referente Equilino Epiſcopo, non Sabigothonem, ſed Nataliam eius loco nominat. Sed neque Ado, neque Surij fragmentum recte diem aut menſem notarunt, qui Auguſti viceſimum ſeptimum his martyribus tribuerunt.*

13 Pilemelatienſi cœnobio.) *Cum iterum fuſius huius cœnobij mentio occurrerit: tunc nos de eius ſitu, quæ oportet dicemus: id erit libri tertij cap. duodecimo. In Surio prædictum ab Aurelio refertur, ſe ibi ſepeliendum.*

14 Apud Geneſium martyrem.) *Metonymia, qualis illa Horatij: Scripta palatinus quæcumque recepit Apolo. Et multa huiuſmodi, quibus Chriſtiani frequenter vtimur.*

15 Et Sabigothonis incolunt.) *Locus hic in veteri codice fuit mutilus, & linea integra cum dimidia vacua relicta, vt ſi quando poſſet suppleri. In Surio neque capitum ſaltem mentio eſt.*

Caput vndecimum.

1 2 COntribulis noſter.) *Tum hic, tum etiam ſuperius hac voce vſus Eulogius, indicat plane habitationis tantummodo vicinitatem.*

Fortaſſis Rojana eadē, quæ Regiana apud Antoninum nō longe ab Vrbe aſsignata.

Rojana.) * *Neque hic quid dicam, tametſi exquiſierim, reperio. Eodem quoque ſilentio Fraga locum & Leiulenſem vicum, qui paulo poſt nominantur, præteribo.*

Eliberi.) *Corruperant nomen huius vrbis Gothica tempora: cum Ilberi Romani protuliſſent. Ex illa corruptela maiorem poſtea Arabes inuexerant, Elberiam nominantes: vnde nos tandem nunc Eluiram pronuntiamus. Fuit enim vrbs hæc non longe ab inclyta vrbe Granata, in colle, qui nunc Eluiræ*

3 *mons appellatur: cum vrbis etiam porta, quæ eo ducit, Eluiræ nominetur. Illud animaduerſione dignum, vero ſi-*

vero ſimillimum videri, Ili priſca Hiſpanorũ lingua oppidum ſignificauiſſe. Inde tot vrbium, ſed in Bæ-
tica præſertim, nomina id in principio retinebant. Iliturgi, Iliberi, Ilipula, Ilipa: & alia huiuſmodi. De
quo nos in Hiſpaniæ antiquitatibus.
Quinque milliarios luſtros.) † *Viginti longo circuitu ſignificat.* 4 *Viginti. quinque potius confundo ſunt.*
Tertiodecimo Calen.) *Dies in Vſuardo, Adone, Equilino, & Cordubenſi breuiario concordat.* 5
Is eſt Auguſti vigeſimus.

Caput duodecimum.

SAncti Cypriani.) *In ſancti Pelagij hiſtoria huius etiam baſilicæ mentio erit.*
Decimoſeptimo Cal.) *Dies eſt Septembris quintus decimus, qui aperte in veteri exemplari* 1
notatur. Vſuardus, breuiarium Cordubenſe, Ado & Equilinus paucis diebus variant. In Adone & E- 2
quilino Emilianus, non Emila ſcriptum legitur. Et rectè ſane non longo interuallo poſt Chriſtophorum
& Leouigildum hos duos martyres coronatos ſcripſit Eulogius.

Caput decimumtertium.

CVm adhuc.) *Notat hic quoque modicum temporis interuallum. Et nullus equidem dies in-* 1
terceſſit.
Parapanda.) *Ignotus nunc vicus.* 2
Fanum illud.) *Templum hoc Cordubenſe intelligit Arabica ſtructura, quod hodie perdurat, ma-* 3
ioriſque eccleſiæ dignitatem obtinet: & ſua magnitudine, columnarum multitudine, marmorum præ- *Templum Cordubenſe.*
ſtantia, operis ſubtilitate, & multis alijs ſuis partibus admirationem, atque adeo ſtuporem ſpectantibus
præbet. Iam enim fuerat ædificatum ab rege Habdarrahgman ſecundo, & Iſſen eius filio. Authores ſunt
Raſis & Rudericus Toletanus antiſtes in Arabum hiſtoria.
Decimoſexto Cal.) *In ſequenti poſt Emilam & Hieremiam die hi martyres perimuntur: quos* 4
nullum breuiarium commemorat.

Caput decimumquartum.

TVnc iam proculdubio.) *Aut ſignificat neminem deinceps tam ex Chriſtianis, quam ex Sar-* 1
racenis auſum fuiſſe non deferre ad iudices quemcunque audiſſet pſeudopropheta Mahometo ma-
ledicentem: aut certe permiſſum Sarracenis fuiſſe, vt quem Chriſtianum ita maledicentem audirent, ipſi
protinus, non expectata publica damnatione, impune interimerent.
Quod quibuſdam.) *Docent ad hunc modum ſacri Theologi martyrium donum Dei eſſe, qui-* 2
buſdam peculiariter à Deo tributum. Illud autem eſt animaduertendum diuerſam hanc eſſe eccleſiæ Hi-
ſpanorum perſequutionem, ab illa Cordubenſi, in qua captus eſt diuus Eulogius. Tempora id docent eui-
denter. Et libri primi cap. primo nos exquiſitius docuimus.

Caput decimumquintum.

NObiſcum vel fugere.) *Hoc namque erat imbecillioribus, & qui martyrio impares erant, per-* 1
miſſum diuinæ legis indulgentia.
Plurimi etiam.) *Contra hos tum primo libro, tum etiam in Apologetico diuus Eulogius fuſius* 2
diſputat.
Nos quoque authores.) *Hanc grauiſſimam inſectationem pertulit diuus Eulogius, quaſi futu-* 3
ri martyrij præludium. Vt non ſubito gladij ictu tantummodo mactaretur: ſed carnifices quoque eius ipſi
Chriſtiani, ipſi fratres exiſterent, quotidiano conuicio illum proſcindentes.
Præſenti concilio Epiſcoporum.) *In tanta calamitate, & dira Eccleſiæ perſequutione cõnue-* 4
nerant prælati, vt de remedio, ſi poſſent, quoquo modo prouiderent. Et Rex etiam iuſſerat vndique me- *Concilium Cordubenſe.*
tropolitanos, quod mox apparet, conuenire. Nationale ergo, vti vocant, concilium hoc fuit: niſi conciliа-
bulum tali authore congregante malis appellare. De hoc exceptore poſtea lib. 3. cap. 3.
Inhibitum eſſe martyrium.) *Hæc quæ ſequuntur, ad finem vſque periodi decretum ab concilio* 5
editum continent, ſubobſcure tamen. Conſilium enim præſulum in concilio fuit, (vt miſere laboranti
& periclitanti eccleſiæ hac ratione proſpicerent) edicere quidem & præcipere, quod regi, quod proceribus
placere poſſet leuiter intuentibus. Cæterum cum vererentur quippiam, quod Dei ſummi maieſtatem
& Chriſtianam religionem offenderet, conſtituere: ita decreti verba attemperarunt, & conſulto quaſi
fabrefecerunt: vt nihil impium, ſi quis penitius rimaretur, aſſererent. Hoc eſt quod in ſequentibus pro-
ſequitur diuus Eulogius. Et multo quidem erant omnia in exemplari obſcuriora: & quæ multo cum la-
bore, adhibito etiam ſapientiſſimorum hominum iudicio & lima, fuerunt dilucidiora aliquanto, vna,
aut altera voce tantummodo adiecta, reddenda.
Inculpabile.) *Hoc eſt culpa prorſus non caruit. Sententiam enim ſuam iam hic profert diuus* 6
Eulogius. Et de hoc ipſo edicto libellus etiam & ſchedis euulgato loquutus videtur libro primo ad finem.

Quanquam manifeſtum eſt de altera diuerſa ab hac Sarracenorum perturbatione initio libri huius capite primo ſcribere: vt ipſius ſancti verba tum hoc, tum etiam illo loco, & initio ſeptimi capitis aperte declarant.

7 Quinimo niſi legitima ſatisfactione.) *Hoc ait. Neceſſe fuit profectò imbecillibus ſatisfacere: ne edicto ſcandalizarentur, ſi forte id tantummodo, quod ab Sarracenis volebat concilium intelligi, ipſi etiam intelligerent. Oportuit ergo, vt iis, imbecillibus inquam & puſillis, ſatisfieret: tum legitima interpretatione ad eos & propter eos adhibita, tum etiam cauſis explicatis, quæ ad eum modum edictum conformare compuliſſent.*

Caput decimumſextum.

1 DEnno pontifex.) *Cordubenſem Epiſcopum intelligo, quem nuſquam proprio nomine deſignat. Apparet autem iterum antea hunc ipſum præſulem in vincula fuiſſe coniectum: Reccaffredi tumultu, vt ego exiſtimo.*

2 Ingredi foris.) *Hoc eſt, domi ſe continerent nobiles Chriſtiani, pedem inde referre non audentes.*

3 Pendentia ſtipitibus.) *Quatuor martyrum Emilæ & Hieremiæ, Rogelli, & Serui Dei, qui poſtremi paſſi ſunt, intelligi neceſſe eſt. Cæterorum namque, vt ex ſuperioribus liquet, non ſupererant, exuſta partim, partim ſepulta. Quod ad ſequentem temporis perueſtigationem hic iam annotaſſe oportuit.*

4 Nos autem.) *Hinc apparet diuum Eulogium, hunc librum ſecundum hoc ipſo tempore, quo Mahomad regnare cœpit, ſcripſiſſe. Nondum enim ſequentia, quæ tertio libro proſequitur, geſta fuerant. Quod plenius etiam ſuperaddita hoc loco oratio demonſtrat: in qua præterea latere ſe dicit, cum ſcriberet.*

In orationem.

MOs fuit ab Gothorum temporibus ductus, vt Hiſpani ſcriptores, opera ſua oratione ad Deum fuſa, aut inciperent, aut clauderent. Id in diui Illefonſi opere de laude virginitatis ſacratiſſimæ Virginis Mariæ, & in ſancti Iuliani Archiepiſcopi Toletani libris apparet.

DIVI EVLOGII CORDVBENSIS, MARTYRIS, DOCTORIS, ET ELECTI ARCHIEPISCOPI TOLETANI, MEMORIALIS SANCTORVM, Liber Tertius.

PRAEFATIO.

CVM igitur præcedentium voluminum ſeries affatim impiorum crudelitatem, quæ diu inexpugnabilium virorum conſtantiam, eniſa eſt fatigare, digeſſerit, veroque aſſertionis greſſu ortus, ætates, actuſque belligeros percurrat Sanctorum: plus aliquid reor ſæuitiæ in nos commiſſum tertius hic liber non ſine ingenti vulnere pandet. Nec me quidem ſupercilio arrogandi hac occaſione vti intendant, quod tantæ materiæ parui admodum, & (vt ita dixerim) viliſſimi ingenioli fulcimen adhibuerim, aut forte non res veras nos elucubraſſe condemnent. Qui eo intuitu operis huius concinnauimus ſtructuram, quo nimirum omnia æquitate diſtricti iudicis in futuro nouimus diiudicanda. Quem nec fallere abdita cogitationum, nec qualitas operum poteſt. Nam ego, qui ſcio ſuo quemque oneri coram Domino ſubiacere, cur propriis diu grauatam ſubſtantiam meam molibus, externo pondere deprimere vellem? aut quid commodi compicto mendacio mihi conferri ſperarem, ex omni poſtmodum verbo rationem penſurus? Sed hinc agitatur tenuis ſcientiæ venulis mens contenta, quod rem, non dicam magni fluminis tantummodo, verumetiam immenſi æquoris affluentia neceſſario irrigandam attentat: quæ vix paruiſſimi ſtillicidij ſudorem irrorans, quaſi quaſdam coactitij, Comparatio. & extorti liquoris guttulas profluit. Nec ab re feſſi viatoris comparatione impetiat, qui vigore virium eneruatus, ſæpius in itinere ſedens, eo vehementius conlaſſatur, quo crebrius per loca varia compauſatur. Ita & nos, totius vbertatis expertes ſcientiæ, quaſi

tiæ, quaſi debilitato gradu per inuia loquutionis reſidemus, pigroque (vt ita dixerim) greſſu vix opuſculorum limitem contingentes, vbique finem loquendi optamus. Et tunc magis magiſque debilis viator quaſſatur, cum ſe iam de peruentione itineris gaudere ſperans, denuo ex improuiſo emergere ſibi adhuc inopinatum conficiendum cernit ſpatium. Vnde & nos, qui iam finiſſe opuſculum credebamus, ac velut procelloſum mare in naufragio tranſmiſſum remigio lætabamur, & optati portus ſalui fruebamur quiete, nunc aliud fortuito conruemur ſuperueniſſe, quod operæpretium præmiſſis opuſculis ſit addendum. Tendimus igitur parcitaræ facundiæ coarctatis tendimus imminentium perſequutionum caſibus occupari: & quaſi in contrarium vento ſurgente, in altum nos denuum deuolutos pelagus, inhorreſcimus. Confidimus autem eius nos incunctanter bonitatis iuuamine proſperari, qui dignos nos eorum viſu, & amicitia diiudicauit, vt quorum fruebamur dulcedine, etiam trophæis imbueremur.

Initium regni Mahomad regis. Cap. I.

CÆterum, vt in fine ſecundi operis annotatum eſt, adepto Mahomad patris imperio, confeſtim in promptum odium contra nos prorumpens, ipſo die, quo faſcibus infulatus, ſolium regnaturus conſcendit, Chriſtianos omnes palatio abdicans, indignos aulæ principali miniſterio promulgauit. Quos iterum poſt non longo interuallo ſub tributario cenſu præſcribens, plures præmio regali priuauit, qui dudum militaribus veſcebantur annonis. Et quia ſcriptum eſt: Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius; ipſis per idem tempus gubernacula vrbis committit, qui conſimili zelo controuerſiæ aduerſum Dei populum laborantes, eum vbique affligerent, euerterent, & opprimerent: vt non ſolum vatem ſuum nullatenus infamari præſumerent, verumetiam terroribus compulſi abominabilem confiterentur culturam. Sic quoque mœror importabilis & perſequutio truculenta vndique nobis obuians, pleroſque præuaricationis laqueo immergebat.

Christiani palatio eiecti.

Eccleſiaſ. 10.

Præuaricatio illius exceptoris, qui pridem ſanctos anathematizari compulerat. Cap. II.

MVlti autem, ſua ſe ſponte à Chriſto diuertentes adhærebant iniquis, ſectamque diaboli ſummo colebant affectu, ſicuti ille ſpurius, & ſanctorum benedictione indignus, de quo in libro ſecundo meminimus, agit. Qui ſæcularis reuerentiæ pompam rebus præponens cœleſtibus, inauditaque libidine pro Deo officium venerans, poſt biſeno menſe, quo ſanctos anathematizari decreuerat, noſque fœdis conuitiis impetierat, honore deiectus eſt. Gratia itaque diſertudinis linguæ Arabicæ, qua nimium præditus erat, ſolus è Chriſtianis à conſulibus in officio exceptoris detentus, poſt aliquos menſes & palatio, & miniſterio eſt abdicatus. Quod factum non leuiter ferens, cum ſe deiectum aſpiceret, priuatumque tanta dignitate altius ſuſpiraret, præſtantius Deo mori, quam non viuere ſæculo eligens, continuo fidem ſanctæ Trinitatis ſpernens, cedit ſectæ peruerſitatis, & nequaquam ſe Chriſtianum vult iam vltra videri. Quapropter in deteriora conuerſus, qui nuſquam ſimplicia meditatus fuerat, exul Chriſtianis effectus, adunatus gentilibus, crebroque diſcurſu illud impietatis delubrum, quaſi vnus è miniſtris diaboli frequenter ingreditur, expulſus de templo Domini, quoddum adhuc fidelis exiſteret, ſera ac pigra viſitatione incoluit. Scriptum eſt enim: Non habitabit in medio domus meæ faciens ſuperbiam, & qui iniqua loquitur, non direxit in conſpectu oculorum meorum. Idem vero poſt negationem in honorem priſtinum reſtitutus, palatio reformatur: quo pædica & hamus cæteros illiciendi exiſtens, foret aliis in præuaricationis ſcandalum, qui cauſa gloriæ temporalis ſibi fuerat laqueus.

Lib. 2. c. 15.

Exceptor eos Christū abnegat.

Pſalm. 100.

Deſtructio baſilicarum. Cap. III.

INterea cum ſæpius contra Dei cateruam ſæua principis conſpiratio inoleſceret, affligeretque vbique Chriſticolas, & nec ſic omnes generali dilapſu, vt ſidebat ad ritum ſuum proruerent, iubet eccleſias nuper ſtructas diruere, & quicquid nouo cultu in antiquis baſilicis ſplendebat, fuetatque temporibus Arabum rudi formatione adiectum elidere. Qua occaſione ſatrapæ tenebrarum inde capta, etiam ea templorum culmina ſubruunt, quæ à tempore pacis ſtudio & induſtria patrum erecta, pene trecentorum, à diębus conditionis ſuæ numerum excedebant annorum.

De ſeditione prouinciarum. Cap. IV.

1 ET quia vndique dibellionum inſurgentia bella magnam ei moleſtiam inferebant, (nam libere in cunctis Hiſpaniæ vrbibus, quas vigore poteſtatis, & egregij potentia intellectus, largoque munere præmiorum pater ſuus acquirendo domauerat, & obſederat, hic priuilegium dominandi gerebat)
2 Præſertim cum & ex aliquibus locis cæſum & fugatum exercitum ſuum cernens, vbique imminui, vbique ſe gemeret in deteriora conuerti. Iccirco contra nos diu meditatum in futurum differebat perditionis interitum, tardoque ac pigro impetu eccleſiarum operabatur ruinas. Nam nullos credo Chriſtianorum (niſi iſta difficultatis obſtarent repagula) ſecum pateretur morari. Quinimo, vt iam alibi præmiſſum eſt, ſi commudam regnandi haberet licentiam, Iudæos etiam à ſe repelli compelleret. Quo ſolius gentis ſuæ comitatu vallatus, his præeſſe ſolummodo mereretur, cum quibus inextricabilia æterni barathri lueret tormenta, nec alterius diuerſitate religionis vnitas damnabilis culturæ ſcinderetur. Ex qua, Deo vocante, & per ſplendentia fidei ſanctæ myſteria compungente, plures admodum recedentes, & pietati adhærentes, mortemq; ſpe firmiori propter Chriſtum excipientes, idem ingemiſcebat: præter eos, qui nimia carnis impediti formidine, ardua cordis contritione Chriſto regi ſub clamide adhuc militant.

De odio ſuorum aduerſum regem, & de ipſius auaritia, & de tributis Chriſtianis impoſitis. Cap. V.

CVmque Eccleſiam Dei flammis inuidiæ inurendo, interno cogitamine corroſus tabeſceret, & ſuorum pacem affectaret, hæc & huiuſmodi cõtra nos exercere diſponeret: in nullo tamen diuinam diſpenſationem humana procacitas præualet immutare. Quæ eum cunctis odibilem, vniuerſis exoſum, omnibuſq; execrabilem reddens, etiam domeſtico, & vt ferunt pellicum ſuarum
Prouerb. 29. odio, vel maledictu impetitur. Verum vt ſcriptum eſt: Rex iuſtus erigit terram, vir autem auarus deſtruit eam, hic idem inauditis cupiditatum faſcibus ardens, militum an-
1 nonas demutilat: tribunorum coarctat donaria, lunaremque præmiorum diſcurſum imminuit. Et cum ſibi vilia admodum, & pene exigua à vicinioribus locis reddi vectigalia cerneret (quia videlicet, ſi culpa vulgi is ad ſceptrum Deo diſpenſante admotus eſt, tamen huius meritorum improbitate vrbes ac nationes in ſtimulum recalcitrationis inductæ, non ad integrum tributis prouinciarum eum perfrui patiuntur) ideo in nos arma diſtrictionis conuertens, & vt lutum platearum dominij planctu conti-
Chriſtiani quidã Chriſtianorum perſequutores. bular: quorundam Chriſtianorum eius optioni fauente nequitia, (ſi tamen Chriſtiani, & non magis operarij iniquitatis appellandi ſint) qui vt priuilegium chirographa exigendi obtineant, ſortem Domini fideliumque conuentum ſuo vadimonio vel crimine à rege mercantes, importabili cenſus onere colla aggrauant miſerorum, quo-
2 tidie plebem Domini peſſimantes. Illa proculdubio plectendi in futurum ſenten-
Eccleſ. 36. tia, quæ talium condemnans exceſſus, ait: Et qui peſſimant plebem tuam, inueni-
Matthæi 18. ant perditionem. Quibus vtique ſecundum veritatis edictum felicius erat grauatis
Lucæ 17. molarum põdere collibus profundo mergi, quam tanto puſillanimes perturbari ſcandalo, aut tantam vim gregi paruo inferre, cui patri dare regnum complacuit. In quorum con-

rum conſpectu Deus non eſt, & à quorum intuitu iudicia Dei ſublata ſunt. Semper inuidi, ſemper iniqui, vbique malitioſi, in alterutrum iracundi, in aliorum euerſione pacifici, in confœderationibus infidi, in conſpirationibus conciti, in circumuentione verſuti, in apparatu noxietatis aptiſſimi. Pro ſe inuicem diſparati, ad perdendum cæteros adunati, ad decipiendum excitati, ad miſerendum pigri. In inceſſu tumidi, in aſſertione ſuperbi, in promiſſione dubij, in datione auari, in largitione parci, in acceptione auidi. Id promittentes, quod dari nequeat, id conferentes, quo frui non liceat. Qui non dormiunt, niſi malefecerint, & conſurgere ad iniquitatem feſtinant. Qui lætantur, com male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. (Prouerb. 2.) Et cum ſe Chriſtianos eſſe pronuntient, Chriſtum quotidie in membris eius crucifigunt, Iudæ proditoris documenta ſectantes, qui præceptorem venaliter diſtrahendo, pecunias crucifigens, ſibi quidem laqueum perditionis effodit, mundo autem libertatem debitam contulit. Hi vero ſe eidem incorporantes, cum redemptos eius crudeli accuſatione affligunt, & (quod non ſine graui cordis mei vulnere profero) quos tueri debuerāt, quia ſumus inuicem membra Chriſti, eum (proh dolor) negare compellunt.

De inſultatione Procerum contra martyres. *Cap. VI.*

His interim imminentibus malis, & huiuſcemodi ærumnis Eccleſia vapulante, ferunt ob hoc regem ingenti crapularum lætitia, ampliora fidelibus ſcandala irrogaturum ſe promittere: &, vt alibi taxatum eſt, dira incurſatione, moleſtiaq; contriturum, ſi commodum regnandi ſucceſſum diutius obtineret: (Cap. primo.) adeo vt plerique procerum olim decedentium martyrum ſubſannantes conſtantiam, nobis referrent: quo nunc abiit illa veſtrorum virtus agoniſtarum? quo aufugit magnanimitas? qua abſorpta temeritas deliteſcit? vbi ſe eneruata fortitudo abduxit? qui dudum cōcitis greſſibus certatim ad expugnandum dogmatiſtem noſtrum occurrentes, debita vltione perempti ſunt? Nunc adſint, nunc veniant, modo properent, ſi diuinitus inſpirati illud in veritate conſeruant certamen.

De Fandila martyre. *Cap. VII.*

Dum ergo in nos huiuſcemodi irriſionibus inſultarent, & hoc deludio noſtram pene conſummatam cladibus fatigarent miſeriam: adoleſcens quidam Fandila ephebus, aſpectu decorus, honeſtate vitæ probabilis ſanctus, & timoratus preſbyter inter has cędes, ſæuaq; diſcrimina, oſtium aditumq; (* regeneranti imperio, ſup.) primus exercendi martyrium ſub huius tyranni priuilegio * patefecit. (1) Hic itaque ex vrbe Accitana progenitus Cordubam diſcendi gratia veniens totam pene pubertatem ibidem ſub pædagogi traditione peragens, (Accitana Vrbs.) confeſtim vt adoleſcentiam adiit, monaſtica oblectatus conuerſatione, illico monachis ſe Deo iugiter militaturus admiſcuit. Qui aliquibus locis peragratis ac demutatis, in quibus ardens deuota mens requieſcere non poterat, (Tabanenſe cœnobium.) vltimo ſe in Tabanenſe cœnobium contulit. (2) Ibi aliquandiu ſub regulari diſciplina, vel regimine Abbatis Martini demorans, perfectius in timore Domini clatuit. (Abba Martinus.) Et quoniam ſummæ humilitatis magnæque obedientiæ erat, iccirco gratia ſanctitatis, qua cœlitus refulgebat, diu implorantibos ac rogantibus monachis cœnobij ſancti Saluatoris, quod haud procul à ciuitate Cordubæ in parte Septentrionis ad radicem mellaris pinaculi ſitum eſt, (Sancti Saluatoris monaſterium.) ad officium ſacerdotale prælectus inuite, & (vt ita dixerim) violenter inſtantia vel præiudicio Abbatis ſui ſanctum miniſterium (Pinna Mellaria.) ſoſcipit, & nihilominus ieiuniorum, vigiliarum, orationumque ſolito propenſius labores adaugens, ambulat de virtute in virtutem, viſurus Dominum in Sion ſcalis meritorum euectus. (Pſalm 83.) Cuius venerabilem vitam, cunctiſque neceſſario imitabilem conuerſationem, cum affatim digno laudum præconio eorundem frattum atque ſororum, quibus præerat, relatione pandatur, eo tamen magnificentius declaratur, quo florentiſſimam iuuentutem animo robuſtiore tranſgrediens, gladio martyriali non cunctatus fuerit ſubdere. Igitur comitante ipſum perfectione timoris Domini, cum omnia terrena deſpiciens mentem cœlo ſuſpenderet, cuperetque diſſolui melius, & cum CHRISTO manere, quam rebus hærere caducis, quodam die obfirmato vultu iudici aſtans, prædicat Euangelium, impudicum exprobrat vatem; cætumque

noxiæ combinatum culturæ pædoribus (niſi reſipiſcens pietatis fidem apprehendat)
vltricibus luitutum pœnarum incendiis proteſtatur. Hinc carcere truſus, & vinculis
coarctatus, latronum manſionibus alligatur, principali poſtmodum ſententia decol-
landus. Quod factum iudex regio intimari auditui non differens, accenditur igne fu-
roris immenſi, & quodam hebetatus horrore miratur ſtupidus, quæ eſſet illa victrix au-
dacia, quæ tantæ gloriæ non expauerit regem, tamque ſublime vanitate & ſuperbia
caput, atque (vt ſe putabat) ſuper omnia excellens talibus non reuerentiæ auſibus pro-
Epiſcopus Cordubenſis in carcerem duci iubetur cauſa edicti violati, de quo ſup. lib. 2. cap. 15. Graue Chriſtianorum periculum.
pulſaret. Quamobrem eodem momento ſub voce terribili epiſcopum comprehen-
di decernit. Sed ipſe fugæ præuentus remedio ſaluatur. Nam ferunt iam tunc eum
nulla intercedente dilatione punire decreuerat. Iuſſerat etiam omnes Chriſtianos
generali ſententia perdere, fœminaſq; publico diſtractu diſpergere, præter eos qui
ſpreta religione ad cultum ſuum diuerterent. Et niſi hoc edictum conſultu ſatrapum
quaſſaretur, qui pro eo quod nullus ſapiens, nemo vrbanus, nulluſq; procerum Chri-
ſtianorum huiuſcemodi rem perpetraſſet, iccirco non debere vniuerſos perimere aſſe-
rebant, quos non præit perſonalis dux ad prælium. Et hinc credo iam funditus Chri-
3 ſtianiſmum noſtrum partim gladio, partim præuaricatione extingueret. Fortiſſimum
vero athletam gladio interficiens patibulo vltra amnem ſuſpendi præcepit.

Geſta Anaſtaſij, Felicis, & Dignæ martyrum. Cap. VIII.

Sancti Aciſcli baſilica.
1 QVem ſequens alio die Anaſtaſius preſbyter, qui ab ineunte ætate apud baſi-
licam ſancti Aciſcli Cordubenſis diſciplinis, & literis eruditus vſque ad
plenam iuuentutem ibidem in diaconatus officio degens, poſt monaſtica
2 vita, qua dudum fuerat ſpreto miniſterio oblectatus in cenibus egerat, de-
3 mum ſacerdotio applicatur. Concito greſſu palatium petens adſtat conſulibus, ho-
Oppidum Complutenſe. Aſturia.
ſtemq; fidei veridicis aſſertionum ſtimulis feriens gladio confeſtim abſciſſus ſuſpen-
ditur. Cum quo & Felix monachus ex oppido Complutenſi progenitus natione Ge-
4 tulus, & quadam occaſione in Aſturias deuolutus, vbi & fidem Catholicam, & religio-
5 nem monaſticam didicit, eodem die hac profeſſione deciſſus affigitur.
CVMQVE dies illa maximum curſus ſui explens metabulum, iam pene in ho-
6 ram nonam diuergeret: virgo quædam adoleſcentula merito, & nomine Digna, ex
Eliſabeth Abbatiſſa.
collegio venerabilis Eliſabeth, cuius rationem liber ſecundus ediſſerit, Deo reuelante
& confortante ad palmam proceſſit. Paulò namque ante martyrium ſuum aſſiſtere
ſibi per ſomnium videt puellam habitu & ſpecie percomptam angelico, roſas ac lilia
manu geſtantem. Quam cum de nomine, cauſaque ſui exploraret aduentus. Ego ſum
Agatha Dignæ apparuit.
(inquit) Agatha, olim propter Chriſtum diris attrita ſuppliciis, & nunc veni partem ti-
bi purpurei muneris huius conferre. Accipe libens donarium, & viriliter age in Do-
mino, nam reliquias roſarum & liliorum, quas in manibus ſeruo, poſt te ex hoc loco
datura ſum migraturis. Tali denique virgo ſacratiſſima viſu ac munere illuſtrata, cum
è dextera colloquentis roſam ſuſciperet, auris admixta cœleſtibus ab oculis intuentis
eleuabatur. Hæc autem puella cum pro ſumma humilitate, atque obedientia inter
Dignæ humilitas.
conuirginales vltima ſe iudicaret, eſſetq; incomparabili apparatu obſecundatrix, nun-
7 quam tamen appellari ſe Dignam patiebatur, dicebatque cum lachrymis: Nolite me
Dignam vocare, ſed magis indignam, quia cuius meriti ſum etiam nomine debeo inſi-
gniri. Et cum à die reuelationis ſuæ amore compuncta martyrij tacito cogitamine,
quibus ad id poſſet indiciis aſpirare, ſæpius ruminare cœpiſſet, fit affatim lætior horum
inſtructa martyrio, quo quaſi his præcedentibus hæc firmiori greſſu ſuccederet ad co-
ronam. Ideóque apertis ſilenter cœnobij clauſtris, cum iam beatos pendere compe-
riſſet martyres: concito gradu iudicem petens cur fratres ſuos præcones iuſtitiæ tru-
cidauerit aſſertione intrepida percontatur. An quia (inquit) Dei cultores exiſtimus,
ſanctamq; fideliter colimus Trinitatē Patrem, & Filium, & Spiritū ſanctum vnum, & ve-
rum Deum fatentes, & omne quod ab hac credulitate diſſentit, non ſolū negamus, verum-
etiam deteſtamur, maledicimus, & cōfundimus, idcirco confodimur? Hæc & his ſimi-
lia ſancto, & immaculato ore diſſerēte puella, nihil cunctatus arbiter lictoribus decol-
landam cōmittit, qui mox delicatis inferunt iugulum collibus. Nec mora conſternatis
Annus Domini Decc. lij. dies Iunij 14.
corruens membris equuleo deorſum verſa ſuſpenditur, cęteriſq; trans flumen adſciſci-
tur. Hoc namq; ordine hi tres vocati, Anaſtaſius ſcilicet preſbyter, Felix monachus, &
Digna virgo beata eodem die diſpariter ceciderunt, 18. Calendas Iulij, Era DCCCXCI.

Beneldis

Benildis matrona martyr. *Cap. IX.*

DEnique hos ſequens Benildis, fœmina ætate iam prouecta, & vt ferunt non † medie timorata, ſub profeſſione cæterorum occubuit 17. Calendas Iulij, Era qua ſupra. Quorum cadauera poſt aliquot dies ingenti concremata incendio, ad vltimum fluuij proiectu diſperſa ſunt.

pro, mediocriter 1 *Annum Domini Decclij. docet lamy 15.*

Sancta Columba martyr. *Cap. X.*

COgimnr vel numeroſitate certantium, vel debita ſponſione votorum, in longam dictionis ſeriem ſtylum protendere. Hinc eſt quod, vltra quam putabamus, in magnum codicem materies aucta opuſculi, pene modum mediocritatis exceſſerit. Quia poſt tot funera, & importabilium ærumnarum diſcrimina, nullum prorſus talia opinaremur aggreſſurum. Nos tamen ab inchoaris nullatenus reticemus, quo cunctorum rationes, vt promiſimus, enarremus.

INTEREA fuit virgo quædam nobilis & decora Columba nomine, ex oppido Cordubenſi progenita, præfati Abbatis Martini, & Eliſabeth, de quibus in præcedentibus memorauimus, ſoror. Quæ cum inter bona parentum tenerrime in annis puellaribus degens propoſitum Eliſabeth ſororis ſuæ, quod cum viro ſuo Hieremia, adhuc vulgo admixti gerebant; agnoſceret, qui longe antequam monaſterium peterent, multis ſe Chriſto religionibus inter conuentus populi conſecrarunt: perſæpe genitorum relicto conſortio, domum ſororis frequentius viſitans, talibus ſe conſignandam votis exoptat, anhelaque huius propoſiti verna cupit exiſtere. Confeſtim itaque terrena omnia ſpernere deſiderat: ſed aduerſatur puellæ intentioni genitrix repugnatura. Quæ etiam contra ſobolem Eliſabeth eiuſque virum fœdis iracundiæ motibus excitata, grauiter conqueritur, quod ita adoleſcentis illiceret animum: quod ſicut ſe, & iſtam diſperderet, mundumq; flore ſuo vernantem diſſipato matrimonio relinquentes, in ſolatio exterorum id cuperent congerere.

Martinus & Eliſabeth. 1 *Hieremias martyr.* 2

INTER hanc autem conflictationem (vt vulgi mos eſt) diſquiritur ad copulam nuptialem puella: crebriſque interpellationibus ſæcularitate inuoluere exoptant, cœleſtium thalamorum nuptiis diuinitus aſſignatam. Et cum nec illa conſentiret, nec mater deſiſteret, quo nihilominus nuptui traderetur: ipſa mater (Dei prouidentia) ex improuiſo moleſtia ægritudinis occupata, ſub celeri vocatione mundo exempta receſſit. Remanet Dei famula, non tam matris obitu contriſtata, quam lætior gratia ſuæ deuotionis ſine cuiuſquam præiudicio adimplendæ.

VERVM nonnullo tempore in ſancta religione apud vrbem vtriſque ſororibus verſantibus, continuo expleto iam propriis (vt diximus) ſumptibus Tabanenſi cœnobio, eo ſe viri cum mulieribus Chriſto militaturi conferunt. Ibi ſancta virgo, terrenis ſe exuens, hæret cœleſtibus, & mentem ad ſtudium ſcripturarum conuertens, fit admodum eruditior inueſtigandi, ac differendi ſententiarum obſcura. Creſcit beatæ virginis ſanctimonia, & late diffuſa cœnobij fama, etiam procul ſitarum ad ſe vrbium diſcurſus inuitat, quo talium exemplorum magiſteriis imbuerentur. Hæc autem virgo, ſub fratris ſui Martini, & Eliſabeth regimine manens, præcellit meritis, & gratia honeſtatis omnibus præit. In conuerſatione laudabilis, in humilitate ſublimis, in caſtitate perfecta, in charitate firma, in exorando attenta, ad obediendum apta, ad miſerandum clemens, ad indulgendum facilis, ad prædicandum diſerta, ad inſtruendum prompta. His quoque virtutibus clarens cunctorum in ſe prouocabat affectum, omnibus norma ſpeculumq; ſanctitatis exiſtens. Et quia crebro aduerſarij tentationibus propulſabatur, ideo frequentioribus ſe coram Domino flectibus mactat: verens ne diu congeſta laborum viliſſimi prædonis irruptione perirent. Hinc ad maiorem ſanctitatis cautelam erigitur. metuque hoſtis adacta, ſolertius ad ſummam virtutum diſtrictiori vita contendit. Hanc ſæpe ægrimoniis tentator macerat, immittit faſtidium, ſpeciem virorum prætendit, longum aſtruit victum, diuerſiſq; fatigat phantaſiis. Quibus horribili metu compulſa luget immaniter, ne lapſu mortis à conſortio dirimatur ſponſi, cuius tanto ſe ardore charitatis aſſerebat interitus eſſe conflagratam, vt quaſi exciſæ carnis cicatrice pro eius deſiderio mente vulnerata exiſtens, niſi ſolo eius intuitu in cœlis nullo modo ſe perhibebat poſſe ſanare. Nullum vnquam peccatorem quamuis gra-

Tabanenſe monaſterium. *Martinus & Eliſabeth.* *Sancta Columba laus.*

uioribus oppreſſum peccatis ſermone ſuo læſit, de nullius actibus iudicauit, de nullius
deſperauit ſalute, nec quemquam licet fœdis infamatum deſpexit tumoribus. Scio (re-
ferebat) verſutias dæmonum, ſcio inſolentias hominum, qui interdum ipſum maledi-
ctionis ſubſannatione impetunt, quem probatum dignioribus meritis habet omnipo-
tens. Multa ſunt enim iudicio condemnata humano, quæ diuino ſunt probata, & ſan-
ctificata conſilio. Et plerumque opinationibus ſuis tranſgrediuntur homines diui-
nam ſententiam: dum cuius meriti apud illum quiſque permaneat, neſciant. Et tamen
iam quaſi præſagi occultorum, vel dignum prædicent, vel reprobum infament. Cum
vtique inculpabilius, ſi ad ſe reuerterent, iudicarent: etſi quanto, vel quali oneri vnuſ-
quiſque ſubiaceat, vel quo ſit debito reus intenderent, nullatenus culpabiliter de in-
cognitis diſputarent. Sed agunt nonnulli hæc, quo in veritate exprobratio diuina con-
Hieron. 8. tra nos olim prolata firmetur, quæ ait: Attendite, & auſcultate. Nemo quod bonum
eſt loquitur, nullus eſt, qui agat pœnitentiam propter peccatum ſuum, dicens: Quid
feci? Qui proprij facinoris trabe neglecta, de feſtucis aliorum ſolliciti permanentes,
quod leui ſuſurrationis aure captauerint, verum nihilominus, & nullatenus incredi-
bile eſſe affirmant. Numquam autem virgo clementiſſima ſine cauſa iram admouit,
niſi cum forte aut infantulis, aut aliquam è ſororibus negligentem aſpiceret, quas ſolo
intuitu oculorum redarguebat humiliter. Numquam aliquando in cuiuſquam pro-
rupit contumeliam, nunquam os eius vaniloquio eſt occupatum, nuſquam aniles &
otioſas fabulas ſuis paſſa eſt admitti auditibus. Chriſtum corde, Chriſtum ore ſæpius
meditans, illam frequentius cum omni affectu canebat antiphonam, quam in laudem
Sanctorum beati patres ſuaui cantu aptauerunt, Aperi mihi Domine Paradiſi ianuam,
vt ad illam patriam reuertar, vbi mors non eſt, vbi dulce gaudium perſeuerat. Cum
his colloqui delectabatur, quorum mens ſpiritali virtute ſuccincta, mortificata cum
vitiis, & concupiſcentiis membra gerebant, nec cuiquam ſe, niſi forte ſpiritualibus vi-
ris, & id perrarum, ac ſerius viſendi præſtabat acceſſum. Quia clauſtra fœminarum à
cellulis monachorum altis interiectis diſparata maceriis, licet vnius patris guberna-
Eliſabeth prior inter religioſas vocata iam tempore D. Eulogij. culo regerentur, hæ tamen ſequeſtratis ſe manſiunculis retrudẽtes, nulli omnino con-
tuendi ſe facultatem præbebant. Sed, ſi ſubinde aut fratribus congrua inſtaret neceſſi-
tas, aut hoſpitum pia impetraret humanitas, ſola venerabilis Eliſabeth per feneſtram
ſe exhibebat cernendam, quæ prior, & totius erat mater vera monaſterij.

Recludit ſe ſancta Columba. QVODAM igitur tempore petiit à conſororibus Columba, vt inter ipſa clau-
ſtra in quodam angulo cellula ſibi daretur, quo ſecum ſola demorans immunis à cæte-
rarum ſtrepitu fieret. Annuunt pro rogatu ſanctæ ſorores, præbentque adminiculum
ſuo conſenſu augendi virginis ſanctitatem, quæ aliquam etiam inde percipere confide-
bant mercedem. Vt enim præmio dignum eſt ſanctæ conuerſationis ſtudium, ita &
erga pie viuentes religioſus affectus. Nec diſtat à factis bona conſenſio, quæ non vir-
tute animi, ſed virium quaſſatur defectu: vt cum forte non fuerit vigor corporis talia
exercendi, ſit mentis intentio ſimilibus delectandi. Communia ſunt enim operis ſan-
cti commercia, & eo fiunt Chriſto gratiſſima, quo ſimpliciter in charitate perfecta ad
noſtrum referimus commodum fraternæ ſanctitatis ſtudium.

DENIQVE indepta benedictione ſororum, exors omni cœnobialium actione
curarum virgo venerabilis, in contemplatione Dei, & meditatione ſcripturarum mul-
tum temporis perſeuerans, poſt crebra ſuſpiria, & fletus immenſos, in quibus ſpeciali
munere ſupra plurimos cœlitus eminebat, denuo ad inſtruendos diuinis paſtibus con-
uirginalium animos reuertitur ad cœtum. Ferunt namque illam perſæpe ternas, &
quaternas horas, necnon vſque in medium diem in oratione decumbere, & cum nulla
reſonarent ſuſpiria, nulloque ſingultu membra inquieterentur, in magno tamen ſilentio
3 fletum promebat. Adeo vt ſubtus matta, in qua illa proſtrato corpore exorabat, hu-
mectum lachrymis pauimentum oſtenderetur. Maximum etiam in obſecrationibus
ſtando expendens curriculum, in tantam ſubito ferebatur theoriam, vt geminatus ex
4 vtroque oculo riuulus lachrymarum ad mentum deſcendens, in vnum cõuerſus mea-
tum, crebra ſtillatione guttatim quaſi è tecto in humum influeret.

Tabanenſis cœnobij euerſio. INTEREA, cum furor perſequutionis, qui in excidium eccleſiarum fremebat,
hanc fœminarum collectam vrbi admoueret, in prædiolum, quod dudum ſibi in confi-
5 nio baſilicæ ſancti Cypriani extruxerant, ſeſe conferunt retrudendæ. Hic iam conſti-
Baſilica S. Cypriani. tuta beatiſſima virgo incomparabiliter flebat, lugebatque vbertim, & ſuam quietem,
Tobiæ. quam gerebat in montibus, & tumultus quos in vrbe incurrerat. Semper tamen, &
3 corde & lingua clamabat: Tu noſti Domine, quia diem hominis non concupiui ſuper
terram.

terram. Semper prædicabat, ſemper orabat; ſemper pſalmos canebat, ſemper in ore eius laus, & benedictio Domini reſonabat. Et quia virginum manſio præfati ſanctuarij parietibus cohærebat, tantumque obiectu maceriæ à veſtibulo altaris dirimebatur, ſi quem forte cantum ſanctorum laudibus reſonantem per natalitia martyrum audiſſet à clericis pſallentibus, confeſtim quadam iucunditate cœleſtium deſideriorum compuncta prorumpebat in lachrymas: vt non minus illam introrſus crederes proclamare: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei, fuerunt mihi lachrymæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. [Pſalm. 41.] Ipſis etenim nexibus corporis, quibus in hac peregrinatione mens ſancti cuiuſque retenta, ab illa ineffabili claritate ſanctorum cum magna ſupernorum deſideriorum ſiti exuſta ſe iungitur, velut obſtantibus murorum repagulis ne ad ciuitatem viuentium concito, quo vult, greſſu pertingat: quaſi è regione onus membrorum ſibi credens reſiſtere plorat & dicit: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. [Ibidem.] Cum illo vtique eſſe deſiderat, cum quo Apoſtolus reſoluta iam mortalitate cupiens permanere, dicebat: diſſolui & eſſe cum Chriſto melius eſt. [Philip. 1.]

VERVM indeſinenter his votis ſancta Columba inſiſtens, cum plus aliquid, vt reor, in ſemetipſam cruciatus, ipſa inferret, quam furens imploderet carnifex, vigiliarum, ieiuniorum, atque orationum ſcilicet continuando labores: quaſi parua eſſent iſta omnia, proprio & vltroneo in ſe voto illata tormenta, velut de ſuis etiam meritis, etſi maiora exerceret, non confidebat. Ac metuens ne centeſimum virginitatis ſuæ fructum vacuum apud patrem commodi reperiret: ad ineffabile martyrij indubia lucrum aſpirat, quod peccatores etiam directo tramite in regnum mittit cœlorum, dicente Euangelio: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. [Matth. 11.] Hinc iam ardentius in amore Chriſti ſuccenſa, concitis ad eum greſſibus, cui fideliter ſeruierat, anhelans peruenire, quibuſdam etiam reuelationibus ad id frequenter impulſa: [Sancta Columba ad martyrium properat.] quodam die irrupto latibulo, reſeratis tacite foribus in forum digrediens, licet † incognita viarum vrbis exiſteret, [(progn..ata)] prouido tamen explorata; quo iudex moraretur, addiſcit. Ibi cum perueniſſet, eiuſque aſtaret obtutibus, dat profeſſionem Catholicæ fidei, profert euangelicam veritatem, iniquum dogma retundit, auctoremque magni eſſe ſceleris talia præſumentem annuncians; ipſum denuo arbitrum quare ſe talibus ſacrilegiis combinaret, blandis admodum verbis hortatur. Cuius ſpeciem verbaque miratus, illico eam in palatium ducens, ſatrapum concilio repræſentat, ibi adhuc profitetur, prædicat, admonet, omnes ſuæ potius debere ſaluti conſulere, quam variis inſiſtere deceptionibus, quibus eam tranſuertere conabantur. Dicebat etiam, non talem Chriſtus habet ſponſam, quæ immutari de priſtina compactione arrarum eius præualeat. Nam quis ditior illo eſt, vt vos me copiis rerum credatis illicere? [Pſalm. 44.] Quis pulchrior eo eſt, cuius ſpeciei forma præ filiis hominum claret, vt vos me nuptu terreno arbitremini oblectandam? Quis cultus vel ſecta euangelicæ fidei veritate ſanctior eſt, quæ per totum orbem Apoſtolorum vocibus promulgata, æternæ ſpei credentibus præmium repromittens, omne prophetiſmum, quod ab illa diſſentit, anathema eſſe in veritate non dubium eſt. Quamobrem relicta vanitate; verum euangelij ducem requirite, quo melius filij lucis, quam genimina tenebrarum, mortiſq; ſoboles appellemini. Ille etenim dixit: Qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. [Ioan. 8.]

IGITVR cum fortiſſimam virginis conſtantiam conſules vniuerſi aduerterent, & neque immutari poſſe talibus imbutam oraculis cernerent, neque hortatum aſſertionis eius ferre valerent; continuo ante fores palatij eam trucidari præcipiunt. [6] [Sancta Columba iugulatur.] Quam cum ſumma reuerentia foro conſtituentes, non ſe prius decollari permiſit, quam præ- [7] mio lictorem virgo ſacratiſſima honoraret. [8] Sicque pronior ceruicem inclinans, in lapſu iuguli delicatum corpus ſternitur. Nec mora, vt erat lineis indutum, cadauer ſporta immiſſum alueo proiici principes mandauerunt, nec ſicut cætera occiſorum cadauera, aut pro foribus neglexerunt, aut equuleo ſuſpenderunt 15. Calend. Octob. Era DCCCXCI. [Anno Domini Octingentesimo liij. dies Septembris 17.] Quod poſt ſextum diem illæſum & integrum quotundam ſolertia monachorum diuinitus nobis allatum eſt, dignoque officio in baſilica ſanctæ Eulaliæ virginis & martyris, quæ in vico Fragellas conſtituta eſt, honorabilem meruit ſepulturam. [Sancta Eulaliæ baſilica.] Hoc nobis ad fidem de ea relatum eſt. Cæterum tu ſacratiſſima, quæ vtiliter Eccleſiam Catholicam & viuens conuerſationis exemplo, & moriens celſo meritorum [9] [10] inſtituis patrocinio: eſto memor cultoris tui, erue me laqueis mundi, abſtrahe pertur- [Fragellas vicus.]

bationibus ſæculi, & conferpoſt mortem requiem paradiſi. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui viuit cum patre & Spiritu ſancto, vnus & immortalis Deus, per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

¶ Pompa virgo & martyr. Cap. XI.

Monaſterii ſancti Saluatoris. Pinna Mellaria. Fandila martyr.

IGitur cum ad multorum notitiam ipſo die rumor conſummati martyrij
prædictæ virginis perueniſſet, & non ſolum totam ciuitatem, verum etiã
viciniora loca inſerperet: virgo quædam venerabilis, nomine Pompoſa,
ex cœnobio S. Saluaroris, quod ad radicem Pinnæ Mellariſæ conſtitutum
eſt, quo dudum ſe cum parentibus, fratribus & cognatis Chriſto militatura contulerat
ex quo antea beatiſſimus Fandila eiuſdem loci ſacerdos olim deſcenderat: mox vt il-
1 lud martyrium à dicentibus comperit, alio die cita occurrit. Hæc namque virgo beata
2 parentum, & propinquorum ſanctam conuerſationem, quam gerebant in Corduba
(ex qua erant progeniti) cernens, confeſtim auida mente tali ſe voto aſſignans, cum
his ſimul mundum ſpernit, labentia deſerit, integritatem promittit, manſuraque perén-
niter toto nititur conatu appetere. Quapropter parentes eius, diſtracto patrimonio,
præfatum cœnobium conſtruentes in eo loco, qui ex eo quia ab antiquitus congeſtos
3 in illa celſiori rupe apum induſtria fauos, qui vſque hodie permanent, maiores noſtri
viderunt, Pinna Mellaria vocatus eſt. Ibidem autem ſe ad exercitium vitæ monaſticæ
collocantes, tradunt beatam hanc virginem inter illum ſuorum conuentum pulchrio-
rem gratia ſanctitatis floruiſſe: & quæ vltimum per ætatem gradum tenebat, ſit cæteris
excellentiori culmine innocentiæ ac ſimplicitatis merito ſublimata. Tantoque
in ſcripturarum meditatione fortiſſima permanebat, vt ſi fieri poſſet, non diebus, non
noctibus à lectione vacaret, niſi quarundam ingruentium tempeſtatum impediretur
4 procellis. Si quid fortè ad ſuam exaggeratum ſentiret iniuriam, illa quæ mactè humili-
tatis gratia prominebat, cuncta patienti animo ſuſtinebat. Inſtabat vigilijs, ieiunijs, &
orationibus crebrius incubabat, quibus fauente Domino inuiolabiliter votum poſſet
conſeruare promiſſum. Plura ſunt quæ de eius ſanctitate referente nobis famulo Chri-
ſti Felice monacho, eiuſdem cœnobii Abbate, cognouimus, quæ obtentu euitandi fa-
ſtidium relinquentes, ad illud, quod eam ſine dubio cœlo præmiſit, quam propere fe-
ſtinamus. Cum enim ſummæ ſanctimoniæ ſtudium gereret, ſeruiretque Deo fideliter,
mox vt beatæ Columbæ martyrium comperit, illico interius igne conflagrata marty-
rii, fit admodum lætior tali nuntio recreata. Et quibus ad id poſſet pertingere paſſibus,
tacito & ſingulari cogitamine ruminat. Et ô miram vocationem Domini, & ſupernæ
diſpoſitionis aditum patefactum, quo nullus prædeſtinatus martyrij gloria defrauda-
tur: quo nemo cœtui ſanctorum aſcriptus, humana poteſt illaqueatione teneri. Fuerũt
namque quod multo ſatis ante hoc tempus hæc virgo ad martyrium conuolaſſet, niſi
quibuſdam ſuorum impediretur repagulis, qui eam, cauſa ſæuientium perſequutionũ,
alta ſeruabãt cuſtodia. Sed quid in ſe poteſt habere cuſtodiæ conditio miſerabilis? quã-
do, ſicut ſcriptum eſt, niſi Dominus cuſtodierit, in vanum vigilant, qui humaniter ſo
quippiam cuſtodire arbitrantur. Etenim ipſa ſuperueniente nocte, cõſummata in Dei
laudibus nocturna vigilia, vnus è fratribus ſuis cæteris quieſcendi gratia regredienti-
bus ad cubile, quaſi diuinitus moneretur, & certe non ſine prouidentia Domini, arre-
pta claue, portam monaſterij inconſuetus aperuit, minimoq; tãtummodo clauo ſuper-
poſito reſeruſit. Ad quam illa ſilenter accedens, & clam oſtium reſerans, vadit per tene-
5 bras noctis cœleſti lumine illuſtrata. Totumque illud iter vaſta horridum ſolitudine
ante lucis crepuſculum tranſiens, clareſcente mane vrbem ingreditur, ſeſeque obtu-
tibus iudicis præſentari non differt. Ad quem ſanctæ fidei rationem proponens,
vatemque impudicum ſimplici exhortatione confundens, confeſtim ille gladio truci-
6 dandam decernit, ſicque ante fores palatij conſtituta exempto capite conſterna-
tur 13. Calend. Octob. Era Dccccxcj Cuius cadauer in flumen proiicientes, quorundam
7 mercenariorum ſtudio in quadam fouea congeſtum deſuper multo puluere tumula-
tur. Ex quo iterum, Chriſto fauente, poſt dies pene viginti, induſtria quorundam mo-
nachorum inde abſtractum, ad prædictum beatæ virginis Eulaliæ ſanctuarium repor-
tantes, digno ibidem ſacerdotum & religioſorum miniſterio, ad pedes ſanctæ Colum-
bæ humatum eſt. Quod nihilominus diuina credimus diſpenſatione peractum, vt quæ
ſe in vita

Pinna Mellaria vnde dicta.

Felix Abbas Pinæ Mellarienſis.

Pſal. 126.

Anno Dcccliij. die Septemb. 16. S. Eulaliæ baſilica.

ſe in vita ſua tanta charitate dilexerant, morte etiam ab ſepultura indiuiſæ manerent, regnante domino Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum.

Abundius Presbyter & Martyr. Cap. XII.

EX hoc autem tempore, decem menſibus interiectis, quidam presbyter Abundius nomine, de vico Ananellos, qui eſt in montana Cordubenſi, exortus, ibidemque ſacerdotium ſuum peragens, *ferunt*, quorundam commento, vel fraude gentilium, ad martyrium fuiſſe *pertractum*. Sed ille Dei famulus cùm ſe quadam vocatione in ſacrificium verum cælitus aptari conſpiceret, quo nolens ducebatur, grato animo adiit. Ac ſic interrogatus a iudice, intrepida reſponſione rationem fidei pandẽs, vltimo ſcelroſum dogmatiſtem, eiuſq; cultores veridicis aſſertionum obiectis inculcat. Ideoque ſub celeri indignatione peremptus, canibus & beſtiis deuorandus exponitur V. Idus Iulii. Era DCCCXCII.

Ananellos vicus. Hæc Latinè emendanda, aut legendum: fertur pertractus. Annus Domini 853. dies Iulii 11.

Martyrium ſanctorum Amatoris, Petri, & Hludouici. Cap. XIII.

SVCCEDENTI deniq; tempore, quidam presbyter adoleſcens, nomine Amator, qui olim ex oppido Tuccitano cum genitore & fratribus ſuis Cordubam diſcendi gratia aduentarat, & Petrus monachus, ac Hludouicus contribulis noſter, & frater Pauli Diaconi, cuius Martyrium liber ſecundus exponit, ex ciuibus Cordubenſibus orti, vno ſe fœdere colligantes, ad prædicandam Euangelicam veritatem aptarunt, ideoque celeriter ſub præcedentium profeſſione perempti ſunt. II. Calen. Maias, Era DCCCXCIII. Quorum corpora fluuialibus immerſa gurgitibus, Deo fautore, poſt aliquot dies littori exponuntur, & cùm penitus nullam ſuæ quietis ſanctus ſacerdos notitiam dederit, manent tamen cæteri ſancti venerabiliter in præcognitis locis repoſiti. Nam beatus Petrus in Pinnæ Mellarienſis cœnobio tumulatur, Hludouicus in vico Italicenſis prouinciæ nomine Palma, quæ Singilio flumine præſidet, digniter requieſcit.

Tuccitanum oppidum. Hludouicus Pauli martyris frater. Annus 855. dies Aprilis 30. Pinnemellarienſe Cœnobium. Italicenſis prouincia. Palma oppidum.

De Witeſindo Martyre. Cap. XIV.

EA tempeſtate Witeſindus quidam vir ætate iam plenus, ex prouincia Egabrenſi, qui neſcio ob quam perſequutionem dudum fidei ſanctæ lapſum incurrerat, dum ad exercitium nuper indepti cultus adhortaretur, abnegat ſe eiuſmodi ſacrilegio manere infectum: quod vel carnis infirmitate, vel circunuentione diaboli, ſubito ſibi ſuſceptum eſt: Illo momento cum talia fateretur, ſub celeri indignatione peremptus eſt, Era qua ſupra.

Egabrum. Annus Domini 855.

Heliæ presbyteri, Pauli, & Iſidori monachorum Martyrum. Cap. XV.

PRÆTEREA Helias presbyter iam ſenex ex prouincia Luſitania, cum Paulo & Iſidoro monachis adhuc iuuenili ætate florentibus, ſub priorum profeſſione perempti ſunt XV. Calen. Maii, Era DCCCXCIV. Quorum corpora patibulis eleuata, poſt multos dies Bætico ſinu conduntur.

Prouintia Luſitania. Annus Domini 857 dies April. 17.

De Argimiro Monacho, & Martyre. Cap. XVI.

INDE præterea Argimirus quidam Confeſſor vir nobilis & ætate iam plenus ex oppido Egabrenſi cognationem ducebat, & quodam tempore Cordubæ patritiæ Cenſor a rege præfectus extiterat, cum ſe motus ab adminiſtratione iudicii, otium cœnobii incoleret quietus, quorundam ethnicorum dolo vel odio circunuentus, accuſatur coram iudice de ſubſanio vatis ſui, & exprobratur de profeſſione diuinitatis filii Dei, quodque iſto omnipotentiorem nullum alium fateatur, & illum vanitatis auctorem, ducemque aſſerat perditorum. Continuo Dei ſeruus ſub grandi & ferociſſimo iudicis motu coniectus ergaſtulis, arctius coarctatur. Quem coram ſe poſt aliquot dies iubens adſiſtere, dum ſuis adhortationibus & *lenocinis quoddam verborum*, profano ritui mancipare ſtudet, nec præualet: pertinacem in ſancto propoſito militem Chriſti equuleo viuentem impoſuit, enſeque transfoſſum peremit IV. Calendas Iulias, Era DCCCXCIV. Cuius corpus cùm poſt multos dies ex præcepto iudicis de patibulo deponeretur, cuiuſdam religioſi ſolertia ſancti Aciſcli baſilicæ deportatur, ac digno ſacerdotum miniſterio prope tumulum prædicti Martyris, & ſancti Perfecti humatũ eſt.

Egabrum. Corduba patritia. Cenſorum munus. Forte, lenociniis quodã: aut lenociniis quibuſdã: aut lenocinio quodã verborum. Annus Domini 856 dies Iunii 28. Sancti Aciſcli baſilica. Sanctus Perfectus martyr.

De Aurea virgine, & Martyre. Cap. XVII.

Adulphus & Ioannes Martyres. Cuteclarenſe monaſterium.

EA tempeſtate virgo quædam nobilis, nomine Aurea, ſanctorum Adulphi, & Ioannis Martyrum, de quibus in præcedentibus memorauimus, ſoror, quæ a tempore colliſionis eorum deuotionis præmio fungebatur, cum reuelatus ſacræ religionis ſtudiis in cœnobio Cuteclarienſi, quod antiquitus ſanctæ & glorioſæ virgini Mariæ nomini dedicatum eſt, cōmaneret per annos ferme triginta, & amplius, cunctis fidei ſuæ notitiam donans, nec vllis adumbrata pauoribus, conuerſationem Chriſtianismi ſui patulo gerebat congreſſu. Et quia erat ſtemmatis ortu præcincta, grandique faſtu Arabicæ traducis exornabatur, nullus exterorum virginis fidem incurſare audebat,

Prouintia Hiſpalenſis.

donec quidam ſuorum ex prouintia Hiſpalenſi, vnde genus trahebat, diuinitus vt arbitror concitati, quo iam debita ante mundi conſtitutionem virgini corona martyrii pararetur, & præſtantius in cæleſtibus de cō ſummato lætaretur triumpho, cauſa explorandi ad ſe perlati rumoris fidem, ac propoſitum virginis venientes, callide contribulam ſuam gratia hoſpitandi ſeſe inuiſere mentiuntur. Quam non ſolum Chriſtianam,

Iudex Aureæ conſanguineus

verum etiam ſacræ deuotionis inſignitam ſtigmate contuentes, confeſtim de ea iudici referunt quæſtionem. Qui & ipſe iure natiuitatis eidem virgini concretis adhærebat proſapiis. Tali ergo ſtimulatus relatione, ſuis eam aſſiſtere iubens obtutibus, quare ſetam nobiliter anctam famulatu fidei Chriſtianæ degenerem reddiderit, viliqúe propoſito tam præcelſi generis infecerit infulam clementi admodum exhortatu compellat. Sed poteris (inquit) quam propere totis abſolui pædoribus, debitamq; interpolatæ originis recipere claritatem, ſi tui gerens conſultum fidei noſtræ cultibus intimis te votis admittendam elegeris, ſummisq; nobis affectibus parens, quod ſequimur ſequaris, & quo ducimur ire contenderis. Si verò & contemptos nos, & etiam quæ colimus abrogaueris, & illos quos hactenus æmulata es, intuitu fidei ſectare decreueris: poſt varia diræ cruciationis tormenta, poſt multiplicium dolorum immenſa ſupplicia, quæ merito tanti criminis rea rependens, poſtremò turpiſſimæ mortis ſuppliciū incurres. Ferunt eodem momento virginem ſub iudicis obiurgatione ceſſiſſe, & omne ſibi im-

Aurea fidem abnegat.

peratum libenter exequendum polliceri. Et quia melius de rebus non expertis ſilendum eſt, quā procaciter incognita ventilare, cuius rei obtentu hæc ipſa negatio Martyrem futuram ſubrepſerit, vtrum formidine carnis, an cauſa diſponendi rem familiarem, Incompertus teſtificare non audeo, niſi forte ex ſubſequutis euentibus, quibus poſtmodum obſtinanter in profeſſione perdurans, promeritā adepta eſt lauream, vt ſeſe cōiectura arbitratus humani habet, carnis illam infirmitate nōn ſubcubuiſſe credam.

Igitur poſt auditam iudex oris eius profeſſionem, qua iuxta omnes ritus legis ſuæ degere ſpoponderat: illico abeundi, quocunq; vult ſibimet libertate collata, è veſtigio domum regreditur. Ac ſicut prius militans Chriſto nullatenus à propoſito ſanctæ fidei deſiuit, nec à fidelium contubernio ſe paſſa eſt diſgregari, quin potius illorum perſæ-

Aureæ pœnitentia.

pe ſe cœtibus conſerens, quos pietatis religio perluſtrabat, condignis fletibus affectuq; interno lapſum linguæ deplorans, ſpei ſuæ veram fiduciam ad redemptoris alligat indulgentiam, ſi forte reatu præuaricationis obnoxiam famulam non repellat, qui adulteram ab exitio lapidationis eripiens, Petrum à maris fluctibus incubantem Apoſtolico functurum primatu receptat, furemq; patricidio coinquinatum ſuo comitatui paradiſum luſtraturus admittit. Nec obeſſe fidebat prælargæ, & incomparabili Domini pietati inutilis famulæ momentaneum crimen, apud quem multimoda miſeratio, & redemptio copioſa & exuberans, præuenit gratiæ dono indignus, & quibus ſtrenui laboris ſtipendia nulla ſuppeditant, cōſulta pietate iuſtificat. Auget præterea virgo ſancta compunctionem, ſtudium lamentationis multiplicat, votis vota cōgeminat, & duplicato mœrore affectuq; mentē perurgens, ne ſupremo examine aut de ſcelere cōdemnata, æterno mancipetur ſupplicio, aut à conſortio fratrum ſuorum Adulphi ſcilicet, & Ioannis Martyrum beatorum congruis meritorum repagulis detrudatur, felicibus votis adnititur.

Exin claro intrepidoq; proceſſu frequenter Eccleſiam adiens, iam in moq; in virtu-

Recidiuus vel redidiuus.

te Domini roborata, terrenis abſtracta contagiis: & cæleſti curiæ anhelat aſcribenda: ſi fortè cuiuſquam recidiuò conteſtationis euentu in ius denuo mitteretur. Sed hæc callidus veterator non leuiter ferens, cùm fideliori concilatu nuper elapſam, creatori ſuo nunc quàm antea militare intelligit, nec in aliquo penitus profuiſſe circumuentionis ſuæ præſtigium contuetur, quin iniecto ſtupore neſcio cuius habitudinis tranſuerſam virginis linguā a profeſſione veritatis leuiter & perfunctorie cōteſtauerat ore, non corde fuiſſe ſublatam aduertens: haud dubie condæmonibus de extenuato curſu

to curſu

to curſu conqueritur dicens. Hæc celebs pridem me labiis fortuitu honorans, modo cor eius præcinctum virtute ſuperna, grandi obiectu à meis diſparatur illecebris. Et iccirco quendam in perſequutionem Beatæ Virginis, pruritans denuò, ad perquirendam tyronem fidei ſuæ compulit.

Aurea iterũ accuſatur.

Nonnulli interea gentilium eius explorantes conuerſationem, nihilominus iuxta priorem habitum Chriſti famulam reperientes, illico de ea coram iudice queſtum deponunt, crimen aſſerunt, doloſque prætendunt, & vt tanti abuſus preſumptioni vindex occurrat, taleſque auſus legali auctoritate percellat, peruerſis linguis contendunt. Qui protinus vehementi ira comotus, ferocium truculento ſatellitum miniſterio ſuis eam attrahere conſpectibus iubens, illico exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu promiſſi comminatur propoſiti, & cur tanti iuri decretum non reuerita ſit horriſonis percontatur clamoribus. Tum virgo, quæ ſe nouerat ad tale iam diuinitus electam certamen, vt erat prudentioribus diſerta facundiis, ſancto iam perluſtrata reſpectu, iudici refert. Nunquam à Chriſto Deo meo ſeparata ſum, nunquam à religione pietatis eius diſceſſi: nunquam prophanationibus veſtris vel ad momentum inhæſi, licet dudum coram te, lapſu quoddam ſermonis, lingua ſuccubuerit. Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me ſuarum promiſſionum introrſus adminiculis erigebat dicens, Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit viuet. Inde quamuis verbotenus laqueum præuaricationis incurrerim, viuido tamen ſanctæ credulitatis tenore cor præmunitum gerebam. Nam ſtatim quo à te digreſſa ſum, & votis & affectibus lachrymoſis, quem ab infantia mea didiceram cultum exercui, fidem ſeruaui, propoſitum geſſi. Reſtat ergo iam nunc, vt ſecundum profanationis veſtræ ritum, aut gladio vindice puniar, aut ſi inultum præterire factum huiuſcemodi poteſt, de reliquo tota me libertate ad cohærendum Chriſto domino prætermitte. Tunc immaniſſimus arbiter virginis aſſertione ſuccenſus facturus de ea regi relationem ergaſtulis mancipauit, ingentique vinculorum onere coarctauit. Quam alio die per decretum principis gladio trucidans, confeſtim exanime corpus eius cuiuſdam homicidæ patibulo, qui ante paucos dies affixus fuerat capite deorſum ſuſpendi præcepit: cuius beatum cadauer cum cæteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti ſunt Bæticis immerſum gurgitibus nullum hactenus comparendi veſtigium præbuit. Chriſtus autem Deus, & Dominus noſter qui eſt adiutor bellantium, & Martyrum coronator, qui dat laſſis virtutem, ſe quoque requirendi affectum inſinuans, prouidam pulſandi ianuam miſericordiæ ſuæ confert, intentionem, multimodo rerum effectu ſecundum placitam ſibi diſpenſationem præſcitam, & prædeſtinatam ante mundi principium, ad coronam Martyrii famulam ſuam in pace ſuſcepit. Cui eſt honor & gloria, virtus, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen. Coronata eſt hæc virgo XIV. Calendas Auguſti, Era qua ſupra.

Ioann. 11.

Aurea iugulatur.

Annus Domini 856 die Iulii 19.

FINIS LIBRI TERTII.

Scholia In Librvm Tertivm.

Caput primum.

Militaribus veſcebantur] In Sancio Martyre de his Chriſtianis nobilibus Sarraceni regis tyronibus iam dictum eſt.

Caput quartum.

Et quia vndique.] Raſis Omarum Hacanis filium contra hunc Mahometum regem rebellaſſe ſcribit, ipſumque ab regis exercitu in prælio interemptum. Vixit deinceps,eodem authore,quietus in regno. Rudericus, Toletanos aduerſum regem inſurrexiſſe,in Arabum hiſtoria ſcripſit. Victi ſunt,& magna ſtrage deleti Toletani,cum rege Ordonio,qui ſuppetias eis ferebat. Crediderim Omarũ Toletanorũ ducem fuiſſe.

Caſum,& fugatum.] Ego diuo Eulogio magis crediderim,quam Raſi, qui omnia ei pacata & proſpera vbiq; eueniſſe commemorat. Quanquam cùm primo prælio fuſus eius exercitus fuiſſet : potuit deinde & ipſe vincere,& rebelles domare.

Caput quintum.

Lunaremq́; præmiorum.] Stipendium intelligo, quod ſingulis menſibus militibus perſoluebatur. Ego non ſolui ſtipendia per omnes anni menſes intelligerem maxime quibus domi milites agerent:cum iam prius ipſis annonis demutilatas dicit Eulogius.

Chirographa exigendi] Hoc eſt, vt tributis per chirographa exigendis pręficerentur. De chirographo vide Docum. Mart. pag. 91. ad finem.

Caput ſeptimum.

Accitana Colonia.

Ex vrbe Aceitana] Vrbs hæc nunc Guadix in Granatæ regno vocatur. Nec eſt huius loci cauſas,& teſtimonia afferre,quæ in Hiſpaniæ antiquitatibus cõgeſſimus,vt eãdem eſſe Gaudixienſem vrbem,& Accitanã Romanorum olim coloniã probaremus.

Se Tabanenſi.] De hoc monaſterio,de iſto etiã altero ſancti Saluatoris,ſuperius crebra fuit mentio. Pinnæ Mellariæ retro quoq; meminit,ſed ſuus adhuc erit locus de illa dicendi capite. XII.

Ratio temporis.

Fortiſſimum verò athletam.) Diem & annum hic prætermiſit Eulogius. Ex Vſuardo, Adone,& Equilino Idus Iunii fuere,hoc eſt tertius decimus eius menſis. Et ſiquidem die inſequenti Anaſtaſius eſt paſſus,vt proximo capite ſcribitur: planum etiam ex Eulogio fit , tertiodecimo Iunii ſanctum Fandilam fuiſſe trucidatum.

Caput octauum.

Quem ſequens alio die.] Inſequentem nullo interiecto diem,hoc eſt craſtinum intelligi debere, ex die cædis ſancti Fandilæ indicatur.

Spreto miniſterio.] Diaconii ordinis,cuius eſt præſertim,vt vocabulum ipſum Græcis ſonat, in Eccleſia miniſtrare.

Ego Entanibus pro En.] cenis, quaſi nona dedicatione legerẽ, & paullo ſup. in textu, monaſticam vitam.

In cenibus egerat.] Locus,quantum ego capere poſſum eſt corruptus. Nam neque cenibus vocabulum quid ſignificet reperio: neq; tamen quo pacto emendare poſſim, ſuccurrit. Et in veteri ita plane fuit ſcriptum. Niſi fortè quis legendum credat ſcenicus per S. & tabernacula velit intelligi, vnde & Scenitæ Arabes dicuntur.

Natione Getulus.] Getulia Africæ pars eſt. Hinc autem opinio illa ortum habuit,vt ex Sarracenorum progenie editum hunc diuum crederetur. Potuit profectò ex parentibus Chriſtianis naſci. Erant enim in Africa,tametſi ab Sarracenis occupata, Chriſtiani, quemadmodum in Hiſpania Mocarabes.

In aſturias deuolutus.] Hinc quidam hunc nomine & re ipſa Felicem Martyrem in Aſturiis paſſum ſcripſere.

In horam nonam.) Computatio eſt Romanorum, in ſacris etiam Euangeliis vſitata. Huius autem ſancti Martyris feſtum nonnullæ Hiſpaniæ Eccleſiæ celebrant totumq; hoc de Dignæ virginis inſomnio iiſdem penè verbis in lectionibus referunt. Vnde cõſtat diui Eulogii libros legiſſe,quicunq; ei feſtiuitati hiſtoriam compararunt. Et nos etiam quædam in libro de ſanctis Martyribus Iuſto & Paſtore ſcripſimus : ſed cùm nõdum diui Eulogii ſcripta vidiſſemus.

Nolite me Dignam.) Vera humilitas ex ſui cognitione deiecta, in cœlum tamen vſq; ad Dei cognitionẽ effertur. Multa ſunt autem,quæ perfectam nobis noſtri cognitionẽ præſtare poſſint. Sed illud vnum eſt,quod ad eam ipſam me ſæpe perducit. Nunquam me totum mihi plenè cognoſcendum offerro : introſpicere me vndiq; omni ex parte non ſuſtineo : & aliquid incompertũ reliquiſſe,me ipſum miſere fallens, penè exulto: Hoc. qualis ſim, demum mihi oſtendit. Hic miſerabilis pudor me conſpiciendi, memet ipſum mihi plene conſpicuum facit. Hoc ipſum olim miſeriã noſtram deplorantes, hoc Epigrammate complexi ſumus.

Si quando interno me totum lumine luſtrem,
Veſtigansque animum cernere me cupiam:
Conſcia mens qualem ſit me oſtenſura, veretur;
Aque mei partem ſubtrahit illa mihi.
Cum deluſa tamen me me oculta ſſe putabas:
Me miſerum tunc me plenius aſpicio.

Canti. 1.

In cõmune autem ad ſui cognitionem mentem etiam tetraſticho olim excitauimus, ex illa Sponſi in canticis adhortatione: Niſi te noueris, o pulcherrima mulierum: egredere poſt veſtigia gregum tuorum, paſce hædos tuos.

Tu niſi te agnoſcas (mens o pulcherrima rerum)
Quas toto pulchras condidit orbe Deus,
Pro deſiderio, quod te te ad ſydera tollet,
Turpis terrarum ſollicitabit amor.

Caput nonum.

Sancti Zoyli monaſterium.

Quorum cadauera.) In ſancti Zoyli, apud Carrionẽ nobile oppidũ, monaſterio ordinis ſancti Benedicti corpus ſancti Martyris Felicis Cõplutenſis in argentea theca ſeruatur, & magna religione colitur. Eo fuit cum Sancti etiam Zoyli corpore tranſlatum, quod in vetuſtis cœnobii monumentis, quæ ego ibidem legi, traditur. Et tamẽ hic videmus eius cadauer per ignem & aquam fuiſſe diſſipatum. Potuit tamen pia Chriſtianorum diligentia oſſa non penitus incendio conſumpta, de flumine extrahere. Id vtiq; fuit facile cum igne deſſicata ſupernatarent.

Caput decimum.

Cum viro ſuo Hieremia.) Libro 2. cap. 4. apertè oſtendimus hunc eundem eſſe Hieremiam, qui Martyr eo capite ſcribitur. Vide quæ ibi appoſuimus.

Huius præpoſiti verna.) Hoc eſt: cupiebat relictis parentibus in monaſterium Hieremiæ transmigrare, & tanquam vernacula ancilla ei adhæreſcere.

Vt ſubtus matta.) Intextum ex ſparto ſeu iunco ſtramentum. Inde apud Ouidium in faſtis, *Scirpea matta.*

Theoriam.] Græcum eſt vocabulum: quaſi tu dicas contemplationem.

Sancti Cipriani.) Et hæc baſilica intra vrbem fuit.

Turis Leonũ.

Foro conſtituentes.) Manifeſtum hinc eſt forum ante fores palatii extitiſſe: vt id plateæ fuerit, quod arcis muris obſeptũ, ante tamẽ quam ipſam arcem ingrediamur, cùm fluminis proſpectu expanditur. Aut illud fortè vacui ſoli, quod inter turrim, quam Leonũ vocant, & Epiſcopalis domus hortos interiacet, forum fuit. Sed illud alterum vero propius eſt.

Cum ſumma reuerentia.) Intellige ſanctam Martyrem cum ſumma grauitate & modeſta vultus conſtantia ad Martyrium vadentem, miniſtros & carnifices traxiſſe. In quibus quæ potuit eſſe reuerentia?

Non ſe prius.) Tanquam quæ ſummum in morte pro Chriſti fide obeunda beneficium ... ſe intelligeret, etiam carnifici, quanquam immerenti, aliquid eidem largiendo, voluit gratificari. Hoc innuit: nec tamen quid ei dederit explicuit.

Eulaliæ duæ.

Sancta Eulalia.) Duas habuit olim Hiſpania hoc nomine Martyres, Emeretenſem alteram, alteram Barchinonenſem. Neq; enim audiendi ſunt, qui vnam ex vtriſq; facere voluerunt. Contra quos in noſtra hiſtoria fuſe diſputauimus. Neq; tamen vtrius fuerit baſilica, indicauit. Neq; de õppidulo Fragellas habeo, quod dicam.

Sanctã Columbam Hiſpanam, Hiſpani ſolimus

Cæterum tu ſacratiſſima.) Quemadmodum ſanctę huius Martyris vitam, & cædem copioſius, atq; etiam facundius diuus Eulogius perſcripſerat, ita etiam pia prece hic in fine voluit ipſam compellare. Et vtroq; quidem fuit virgo digniſſima. Vt enim eius vita eximiis ſanctitatis exemplis plena, conſtantiáq; in morte admiranda, maiorem hiſtorię ſeriem, præſtantioriſq; ſtyli ſplendorem promerebantur: ita quoq; ingentem in cælis dignitatẽ adepta, præſentius & maius ſuis ferre patrocinium apud Deum poterat, quod auide deberet expoſci. Et hæc profectò inſignis vitæ mortiſq; in hac virgine præſtantia, hæc digna eius inuocatio, cui principiũ iam hinc fecerat Eulogius: faciunt vt credam, hanc noſtratem Cotdubenſem Columbam, non illam alteram ex Sc... nonibus Gallicanam, eſſe, quam tanto opere vbiq; inſigni cum religione Hiſpania tota concelebret ... ſunt præterea plures etiam aliæ cauſæ quæ me permoueant, cum nulla ſit, quæ contrarium poſſit perſuadere. Quæ enim, rogo, cauſa nos potuit inc...are, vt Gallicanã Martyrem longè ex Senonibus, hoc eſt ex remotiſſima Galliæ, quantum ad Hiſpaniam pertinet, regione ſolummodo auditam, tanto cum cultu veneraremur? Celebritas cre-

do Martyrii ei*, cui* martyrologia vno penè verbo me[illegible] [illegible] ſcripſerit: cum breuiaria noſtratia minim[illegible] in lectioni[illegible]*, aut in die [illegible] eius cō[illegible]dent. Fuit profectò Sennonica Columba virgo ſanctiſſ[illegible]ma, Martyr[illegible]a: ſed ipſa in cælis reſidens, inde nos nunc libe[illegible]diens, nptat n[illegible] veritatē inue[illegible]e, & cō firmare: & illū legitimum cultū, qui vt ab Hiſpanis Hiſpanę Diuæ debetur, eidē aſſerere. Is verò cultus tantus eſt. & tanto opere inſignis, ac penè ſingularis, vt n[illegible] [illegible]genæ, ſed alumnæ tribuius debeat videri. Delubra ſunt in agris p[illegible] Hiſpania quā plurima, Sanctæ Colūbæ nomine ſacrata, quæ populorū eximia veneratione ſtatis diebus ſolenni ritu frequētantur. Parentes, deuotione in hanc diuā pe[illegible], eius no[illegible] [illegible]ſpon[illegible]. Burgenſis Eccleſia inter dignitates, vt dicūt, habet ſanctæ Columbe Abbatē [illegible]abet eodē nomine & honore primariæ dignitatis ſacerdotē Eccleſia Segoti[illegible]. Sacel[illegible] huius diuæ ibidē in ſummo templo eſt ſtructura nobile, c[illegible] exiuniū, & prouent[illegible] [illegible]ſigniter locuples. Quanquā vtrobiq; corrupto iam nomine Sancta Coloma, non Colūba vocetur. Hæc tanta veneratio, tam varius cultus re[illegible]igionis, plurim[illegible] tot ſignis teſtata deuotio, tot teſtimoniis declarata, & tam pia animorū propenſione ſemper exaucta: cur externæ, & non patriæ, cur alienigenæ, & non ciui, cur peregrinæ, & non domeſticæ & penè tutelari diui tribueretur? Indigenā habeam*, quæreremus externa[illegible] Propria aderat, alienā aduocaremus? Nuſtratē profectò nos colimus, Hiſpanā Martyrē veneramur, & vernaculū in ea, iureq; quodā cōmunis patriæ nobis debitū patrociniū merito exquirimus legitima relligione. Sed dies, inquis, quo ſanctæ Colūbæ feſtiuitas in Hiſpania celebtatur, Decēbris nimirū vltimus, ſanctæ Colūbæ Senonenſis eſt

Refutantur obiectiones. natalitius, non Cordubēſis, quæ ſi coleretur, 17. Sept. debuit occupare. Dicam equidē q̄ ſentio. Primū variant hic breuiaria. Segoncinū nanq; 8. Ianua. die, Caurienſe 3. April. ſanctā Columbā habent. Sed ego credo, cùm ſanctā Columbā Cordubensē noſtratū aliqui celebrare vellent, nec diē, quo paſſa Martyriū, ſcirent, & vlt. Decemb. Colūbā coli cernerent: Cordubensē arbitrati, eum diē ei ſine diſcrimine attribuerūt. At lectiones Senonenſis martyriū referunt. Nimirū quemadmodū dies natalitius noſtratis diuæ erat incognitus, ita etiā vita & paſſio, quæ non paſſim in diui Eulogii libris legebatur. Indeq; ad manum erat, nomenq; idem veluti propriū dabat, accipuerunt. Hoc ipſū in ſancta Marina noſtrati, hoc eſt Gallicienſi, factum videmus. Nihil erat proprium, quod legerent, diuæ Margaritæ hiſtoriam ex parte ei accommodarunt. Hæc habui, quæ de noſtræ huius ſanctæ Columbæ cultu dicerem: liberum interim iudicium eis relinquens, qui aliter ſentire maluerint.

Caput vndecimum.

Alio die citò occur rit.) Hinc planè deprehendimus, cùm alium diem, vt capite nono Eulogius nominat, craſtinum debere intelligi.

Hæc nanq; ſacra virgo.) Hæc omnia vſq; ad ſtudia & ſacrarum ſcriptutarum meditatione tanto opere in veteri exemplari fuere corrupta: vt nullus pene ſenſus elicere[illegible] Nos quoquomodo potuimus emendauimus, vnum atq; alterū verbū ſuperaddentes.

Quæ vſq; hodie permanent.) Permanent etiam vſq; in hoc tempus, in quo hæc ſcribimus. Neq; enim dubiū eſt, quin de eo ſublimiore colle & rupe diuus Eulogius intelligat, quæ quarto ab vrbe milliario in vicinorū montium vertice ſupereminet, ſupra no-

Albayda. bilē fundū, qui dicitur el Albayda. Saxum ipſum Sancii Mirandæ rupes appellatur. Ibi

Rupes Sancij de Miranda. apes in petræ foraminibus quotannis mellificant. Ad culminis eius radices fons dimanat permagnus, qui vicinos hortos citriorum omnis generis arboribus conſitos rigat. Situs eſt monaſterio admodū opportunus, & veſtigia ædificiorū cum ruinis, non vno loco apparent. Meminiſſe autem oportet cap. 8. diuū Eulogiū hoc monaſteriū haud procul ab vrbe cōſtituiſſe. Ideo hanc rupē ipſum ſignare credendū eſt. Alioqui inſignē lo-

Guadiatus fluuius. cū ad Guadiati fluminis ripas intelligere potuim*, q ab apū per rupes mella cōficientiū multitudine, Apiatia vulgo nōinatur. Sed locus 20. ferme ab Corduba diſtat milliario.

Macte humilitatis.) Libenter hac voce cum Liuio vtitur.

Vaſta horridum ſolitudine.) Et cōfragoſo etiam per cliuos & ſaxa itinere præruptum.

Sicq; ante fores palatii.) Vides iterum, ſorum ad arcem ipſam extitiſſe.

Era D CCCXCVII.) Ita apertè fu[illegible]t in vetuſto codice, ſed deſcriben[illegible] ma[illegible]feſto. Siquid[illegible]m ſanctæ Columbæ Ma[illegible]t[illegible]m Pompo[illegible]m eodem ipſo die concitauit. Et capite etiam ſequenti is ſcriptoris lapſu[illegible] plane conuincitur.

Caput du[illegible]cim[illegible]

Decem menſibus interiectis.) Annus inſequens iam nunc denotatur. Is fuit 854.

Ananellos.) Fruſtra, quid de hoc viculo [illegible] [illegible], inq[illegible]iram.

V. Id. Iulii.) Is eſt dies ei[illegible] menſis vndecimus. Perendie celebratur hui[illegible] Ma[illegible]tis

[illegible]um: [illegible] ſuperiores dies aliis erant ſanctorum feſtiuitatibus impediti. [illegible]ardi martyrologium anteuertit, & Iuni[illegible] o[illegible]uo repoſuit.

Caput decimum tertium.

Ex Tuccitano oppido. De hoc oppido retro dictum iam eſt.

Hludouicus. Aſpiratione habuit ſemper in exẽplari hoc nomẽ. Et ita ex diplomarib. [illegible]peratorũ, qui hoc nomine fuere, ſcribit ſemper F. Onuphrius Panuinius in Cęſarib⁹.

Italicenſis prouinciæ.) Longum eſſet referre, quibus rationibus probari poſſit, Itali[illegible]m vrbem eo ipſo olim ſitu extitiſſe, qui nunc cum magnis ruinis Hiſpalis vetus ap[illegible], & ex aduerſo pene ei vrbi trans flumen opponitur. In noſtris Hiſpaniæ anti[illegible]tibus, quicquid ad id ipſum inuenire potuimus, congeſſimus. *Italica.*

Palma.) Retinet hoc ipſum nomẽ id oppidũ, quod Comitatus caput, & emporiũ eſt admod[illegible]m celebre. Illud etiam ad celebritatem & ſingularem in primis amœnitatẽ habet inſigne q. int[illegible]ramniũ eſt, Sin[illegible]li fluuio Bætim ab altero eius oppidi latere intrante. Diſtat à Corduba milliaribus triginta duobus. Palmã autẽ prouinciæ Italicenſis, hoc eſt diœceſis, [illegible] intellige. Nam Epiſcopum eo tempore quemadmodũ ſuperioribus retro ſeculis habebat. Sic capite [illegible]quenti Egabrenſem diœceſim prouinciam appellat. *Palma.*

Caput decimum quartum.

Egabrenſi.) Ægas Gręce capra dicit[illegible]. Latini o[illegible] Græcũ huius vrbis nomen retinebant. Nam quo loco Plin. lib[illegible] c. 1. oppida Cord[illegible]bæ viciniora cõmemorat, pro Bæbro emendatiores codices, a[illegible]is adiuuantibus exemplaribus, Ægabro habent. Nos [illegible]iſpani Græcu vocabulu[illegible] interp[illegible]tati, Cabra nunc id oppidũ nominam⁹. Penè namq; manifeſtis teſtimoniis in præfat[illegible] de Hiſpaniæ [illegible]ntiquitatibus opere oſtendimus, Ægab[illegible]ritc[illegible]m, id ipſ[illegible]m, q nunc Cabra eſt, oppi[illegible] fuiſſe. Diſtat à Corduba milliarib⁹ 36. [illegible]n[illegible]gue eſt oppidũ, q Comitatus nomen & t[illegible]tulũ præbeat, q ſitus amœnitate præcellat, [illegible] celebrat[illegible]inã il[illegible]ã voraginẽ propè habeat, quam nos Simam appellamus: q̃ inter [illegible]q[illegible]ia & rupe[illegible]hians, nullu vulgo fundũ habere creditur. Itaq; in prouerbiũ iam abiit. Montes huic oppido vicinos Raſis florũ & odoris cauſa magnopere celebrat. Et ea ſuaueolẽtia hodie quoq; iucundiſſima verno tempore perſentitur. Epiſcopũ olim habuit. *Egabrum.*

Caput decimum quintum.

XV. Cal.) Is eſt dies Aprilis 17. quo eodem eorum meminit Vſuardus: apud quem [illegible]el[illegible]us, non Helias legitur. Adonis martyrologiũ eodẽ die habet: item Romanũ nup ab Maurolico exauctũ. Meminit etiam libri vndecimi vltimo capite Equilinus.

Caput decimum ſextum.

Confeſſor vir nobilis.) Apparet Argimirũ, publice aliquãdo ante martyrii tẽpus Chriſtianã fidẽ, & Mahometi pſeudoprophetę falſitatẽ profeſsũ fuiſſe: vnde cõfeſſoris nomen & gloria[illegible]iam retulerat. Nam confeſſores, vt notum eſt, nomine à primæuis naſcentis Eccleſiæ temporibus vſitato dicebantur, qui ita ſeſe apud iudices geſſiſſent, nec [illegible]men mortem ſubiiſſent, quanuis ſuppliciis eſſent grauibus affecti. *Confeſſor.*

Cenſor.) Qui fu[illegible]rit apud Ar[illegible]bes hic magiſtratus, ignoramus. Vmbrã aliquã ſaltem [illegible]omanæ cenſuræ [illegible]ortè habuit, ex ciuium cenſu: vnde hoc ei nomen potuit diuus Eu[illegible]logius accõmodare. Iudicẽ apparet fuiſſe ex eodem cap. cum ſemotus Argimirus ab adminiſtratione iudicii dicatur. Tum etiam ex præfat. lib. 1.

Caput decimum ſeptimum.

Sanctorum Adulphi.) Artemiæ igitur, de qua libro ſecundo capite octauo, filia.

Per annos ferè triginta.) Probè omnia conſonant. Initio enim regni Habdar rahgmanis paſſos A[illegible]ulfum & Ioannem retulerat, & nunc poſt eorum Martyrium conſecraſſe ſe Deo Auream in monaſterio memorat.

Inſignitã ſtygmate.) De ſtigmatis metaphora iam diximus libri primi capite primo: Erat autem ſacrare virginum inſigne, vt alibi etiam diximus, velum capitis, aut nigrũ, aut rubeum, vt ex conciliis Toletanis conſtat. Nigrum nunc geſtant: triſtitiam videlicet de morte domini noſtri Ieſu Chriſti teſtantes. Rubeus color ſanguinis etiam eius pretioſiſſimi, quo redempti ſumus, memoriam potuit reſpicere.

Non expertis.) In veteri expertis tantummodo fui[illegible]; ſed deſcriptoris haud dubie vitio. Cum ſenſui apertè refragaretur. Ideo nos negationem adiecimus.

Prætermitte.) Conniuendo ſinito.

X[illegible]. Cal. Aug.) Iulii dies 21. anni 856, in quem vſq; diem diuus Eulogius produxit [illegible]riam. Eam videtur poſtea continuaſſe, cùm in Apologetico ſanctos Martyres Sa[illegible]onem & Rudericũ adie[illegible]it, qui anno inſequenti quinquageſimo ſeptimo menſe [illegible]o paſſi fuere. Inde totis duobus annis, quos diuus Eulogius ſ[illegible]peruixit, nullum [illegible]vrem [illegible]ſſe crediderim. Neq; enim ſcribere de his prætermiſiſſet. *Salomon & Rudericus Martyres.*

FINIS SCHOLIORVM LIBRI TERTII.

ARGVMENTVM OPERIS SEQVENTIS.

DECREVERAT diuus Eulogius in hoc opere vitam & Martyrum ſanctorum Ruderici & Salomonis tantummodo ſcribere. Id enim initio iam indicat, & tandem in fine operis apparet. Verum quia inſtabant ad huc puſillanimes quidam Chriſtiani, qui propter imbecilles zelo quodam, ſed non ſecundum ſcientiam, commoti, martyribus vltro ſeſe iudicibus paſſionis cauſſa offerentibus detrahebant: iterum aduerſus eos hoc opere inſurgit, tanquam non ſatis haberet in primo libro contra hos valide pugnaſſe. Tractat autem locos quoſdam ex his quibus iam reſponderat, & denuo alia refutat argumenta. Erat autem miſere corruptum exemplar, laſſato nimirum iam deſcriptore, & negligentius omnia excipiente. Hinc fuit hic multo magis in emendando ſudandum. Neq; tamen nobis permiſimus, niſi vnum aut alterum verbum addere, permutare, tranſponere. Diximus autem iam, authorem indiculi luminoſi id opus in defenſionem Martyrum ſcripſiſſe iiſdem rationibus dilutis.

Titulus hic fuit in veteri

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER APOLOgeticus Sanctorum Martyrum Eulogij Presbyteri.

PROLOGVS.

DVM Studio promendi Martyrum geſta operis huius breuitatem extruere intentarem, meumq; exilem in indagatione præliorum Sanctorum ſtylum immitterem: confeſtim oblatrantium ſtolidorum opiniones recolens, qui proprium de eo pro captu ſcientiæ ferentes iudicium, non vt prioribus, his quoq; reuerentiam Martyribus exhibendam eſſe decernunt: niſus ſum in exordio operis aduerſus eos reſpondere. Quo contigit, vt in vigorem Apologeticum geſtorum pertranſiret materies. Et licet ſuprema pars Commentarij Martyrum geſtet agonem: & qualiter trophæis victoriarum, milites Dei, claruerint penultima ſeries libelli exponat, pro eo tamen quòd in principio delatorum maledictis occurri, potius Apologeticus ſanctorum, quàm geſta ſolummodo Martyrum appellare decreui: vt totum pro parte deſignans, mox limen lectionis receſſum aperiret voluminis, ne pro toto nominans partem, in aliud, quod non exiſtimaret, prudēs lector impingeret, foretq; tunc facilis detrahendi infenſis occaſio, dum aliud nomen, aliud proderet volumen. Percurrant ergo lectores mei ſimpliciter, quod fidelis deuotio noſtra in defenſione Martyrum pio redemptori dicauit: nec ritu belluino laborem noſtrum maliuola intentione ſubſannent, quoniam ſcriptum eſt: Omnis detractor eradicabitur. Licet enim opus noſtrum reprehenſionibus dignū ſit, Deo tamen, non inuidis, arguendi nos manet iudiciū: cui cùm velle ſuppetit indulgendi, protinus ſubeſt facilitas exequendi.

Incipit textus Opuſculi.

Et hoc etiam fuit in exemplari.

EGRECIA beatorum certamina Martyrum feliciumq; monumenta virorum, qui Deo fautore totius vanitatis reſpuentes affectū, ſpecimen belligerandi præcipuum mortalibus reliquerunt, licet à prudentioribus tinoratis indagare ſit congruum, & iure a iuſtificatis quodam priuilegio ſanctimoniæ exponi ſit ratum, non tamen abnuenda eſt vox peccatorū vera promentium, quandoquidem non ſolum alienigenarum, vt Hietro & Hiram conſultum intenditur, dum & ab vno Moyſes expoſitā iudicii formam cuſtodit, & ab alio Salomon in ædificatione templi induſtriam accipit verum etiam irrationabili animali humanitet facundiam exercitare conceditur. Quare ergo culpabilis iudicetur talia præſumens, cùm in veritate dignus ſit præmio benedictionis, veritatē enarrās? Etſi ſanctitas remunerat iuſtum, dignūq; efficit concionari ſancta ſanctorū: quare non tueatur pietate peccator magnificans iuſtū, dummodo ad multorū profectū ſtudet patefacere victorias beatorū; quæ, ſi fuerint obliteratæ ſilētio, nullum poterunt fidelibus piæ conuerſationis exhibere exemplum, vt elucubratis electorum trophæis, tam poſſint deſides excitare ad prælium quam certantes informare, perfectionis intēdere terminū. Nam cum omnes Sancti terreno non egeāt laudationis præconio, qui iam cæleſtiū exuberāt muneribꝰ præmiorū, neceſſario tamē eorū me[...]tis applicatur, quicquid bonitatis ſuorum gratia exemplarium mortalibus operatur.

Exod. 18.
3. Reg. 5.
Num. 22.

Promam igitur dominorum meorum geſta victricia, &, in quantum poſſ[...] cælitus mihi collatum eſt, in talibus rebus conatus meos expendam, quia non dubii de [...]mentia redemptoris, non ſolum culparū talibus ſtudiis remediū ſperamus, verū[...] iam eorum, quos votiuo celebramus ſtylo, conſortium adipiſci confidimus, dic[...]te Do-

mino, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit: & qui recipit Prophe- *Matth. 10.* tam in nomine prophetæ, mercedem prophetę accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet: & iterum in pſalmis, Mihi autem honorificati *Pſal. 138.* ſunt amici tui Deus.

Sed priuſquam eorum exequar trophæa inſignia, opere pretium reſiſtere credidi imperitis, qui ore blaſphemo horum temporum Martyribus derogantes, *Prima aduerſariorum obiectio.* non eſſe illos conſimiles prioribus Martyribus, volunt. Illa denique (aiunt) gentilitas olim ſimulacrorum cultibus dedita, variiſq; imaginum ſacrilegiis occupata, milleno extitit idolorum portento ſubacta, & quot mundi alium mirata eſt ſpecies rerum, tot ſibi inſtituit formas Deorum: putans non alias obtineri poſſe temporarium commodum, ob quod ſuum miſerabilem ſummis viribus expendebat conatum; niſi haberet numeroſam obſeruantiam numinum. Cuius errore decepta, crudeli perſequutione reſiſtentem, ac aduerſantem ſibi Chriſtianam vexabat militiam conuitiis, lacerationibus, flagris, equuleis, incendiis, beſtiis, fluctibus, ac diuerſis generibus tormentorum: ſperans à cultu religionis reuocari poſſe ſuppliciis animas, quas ſpiritali conflictu introrſus iam erudiras, nouerant etiam faciliimè materiales debellantium euincere pugnas. Sic hebes, dum inuictiſſimam fortiſſimorum militum virtutem admiratur, de immenſis quoq; miraculorum oſtenſis obſtupeſcens, inſultat: dæmonicis deputando præſtigiis, quæ cęcata mente pietatis nequibat effectum aduertere. Erantq; *Alia obiectiones.* vt apud plurima legimus exemplaria, beatorum occaſiones conuertendi ad Chriſtū, prodigia ipſa ſignorum. Nam iſti tyrones, & noſtrorum temporum confeſſores ab ictu mucronis celerem tantummodo excipientes interitum, nullam furentium acerbitatem perpeſſi tortorum, non ſub diutinum deſudarunt ſtimulum. Præſertim cum ab hominibus Deum colentibus, & cæleſtia iura fatentibus compendioſa morte perempti ſint. Vnde ſat eis eſt, ſi præteritorū curationem adepti ſunt criminum, quod non terſit cathenarū ſtridor, ferri onus, ſqualor carceris, nec diuerſa pœnalitas perſequētis.

Igitur hæc vana paruipendentium adinuentio congrua neceſſe eſt legum auctoritate retundatur: & in quantum Dominus iuuerit, veridico aſſertionum ariete impellatur. Vt mens religioſorum ſacratiſſimis imbuta oraculis, diſcat ex veritate nouicios, ſicuti priſcos venerari patronos, quos generali deuotione per mortem glorioſam ire cernit ad cœlos.

Quid enim celere militibus ſanctis excidium officit, per quod ad id curſim per- *Reſpondet his obiectionibus.* venit, quo per varia & aſpera tormenta olim catalogus beatorum acceſſit? Aut quid intereſt, quo mortis genere ex hac vita mortis excedat: quando, vt ſcriptum eſt, Iuſtus *Sapientia. 4.* quacunq; morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio? Aut quid obeſt, virum per longa cruciamina, an ſubitaneo decedat: quando vna eademque res eſt, quæ vtroſque coronat, zelus ſcilicet Dei, & amor regni perpetui? An non perfecti exequutores præceptorum Chriſti cenſendi ſunt, qui ſubitanea mortificatione accēſi, rerum oblectamenta ſpernentes etiam parentum, filiorum, coniugum, fratrum, cunctorumque affectiones affinium ad punctum temporis abnegarunt? & quid inter vniuerſa ſupplicia cruentius morte eſt? Quid terribilius; quam micantem ante oculos cernere gladium, ceruicibus confitentium protinus illapſurum? Aut quid per longa certamina niſi mors ſanctis Martyribus quæritur? Illa vtiq; mors de qua Pſalmiſta canit & dicit, Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Non enim diu patien- *Pſal. 115.* ti, ſed vincenti corona promittitur. Et felicior pertinacia beati agonis terminum præſtolans, de ſpe ſalutis æternæ quodammodo magis animatur, dicente Domino: Qui perſeuerauit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Siue autem dilationibus, ſiue [illegible] caſi- *Matth. 10.* bus paſſionum ſtrenuis militibus propter Chriſtum pugnantibus propera ſeu tarda mors occurrat, hoc ſolummodo aduertendum eſt, ſi cauſa fidei paſſiones excipiant, ſi propter Chriſtum coronatorem Martyrum, vt in æternum ſaluentur, animas perdere anhelant, ſicut ſcriptū eſt: Si quis voluerit animam ſuam ſaluam facere perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternam cuſtodiet eam. Nam etſi *Matth. 16.* culpis obnoxii maneant, & ex qualibet ſorde vitioru infecti ad Martyriū veniant: nihil impedit: cum omnib' martyriali trophæo deletis ad Chriſtu coronandi accedant. Idē enim eſt per multa tormenta in nomine crucifixi animā in morte tradere, & ſemel vno ictu propter ipſum occumbere, quo [illegible]: Si quis perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternā inueniet eam. Et licet ſcriptum ſit, quòd per multas tribula- *Actor 14.* tiones oporteat nos conſcendere ad regnum; vtiq; cum ſuppetunt, ſuſtinendū eſt vſq; ad obitum. Sin verò celeritas perſequentis intercidens, expeditam confeſſoribus

Chriſti intulerit mortem, & in hoc nullatenus gloria eorum mutilanda eſt, quia perſeuerauerunt vſque in finem.

Fruſtra ergo zelo Dei accenſus ad brauium feſtinaret miles egregius, & caſſo conatu *[Comparatio.]* in primordiali exercitatione vires ſuas expenderet, ſi ab Imperatore emeritæ victoriæ triumphis defraudaretur, pro eo, quod in procinctu & in ipſo belli auſpicio palmam de tyranno obtinuit, neque eam diutina, & laborioſa conflictatione conquiſiuit, aut per multimodum concertationis diſcurſum adepſit. Illis vtique laborioſis vexationibus, & non expeditæ victoriæ corona deberetur, ſi magis prolixitas pugnæ, quàm feſtinatum trophæum penſaretur. Qualitas itaque, non quantitas intentionis obſeruanda eſt diſcurrentis ad præmium; cum quo quomodo rei deſideratæ capiatur effectus; unus tamen idemq; eſt rex æternus, pro cuius amore temporalibus ſe paſſionibus ſancti omnes ſubmittunt. *[Latro in cruce cum Chriſto pendens.]* Quid enim latroni Euangelico obſtitit, quod fraterno cruore illitis manibus crucem aſcendit? Aut qualibus inter ipſa mortis diſpendia miraculis coruſcauit, qui (vt ita dixerim) totius vitæ ſuæ metam latrociniis, rapinis, prædiſq; exegit? Et tamē ſub vnius cōfeſſione momenti tanto ſcelere non ſolū eruitur, verum etiam dignus comitatu Redemptoris primus paradiſi poſſeſſor habetur, dicente Domino, *[Luca 23. Ioan. 15.]* Hodie mecum eris in paradiſo. Et ſi nemo maiorem habet dilectionem, quam qui animam ſuam pró amicis ſuis ponit, quanto excellentiori charitate ferendus eſt qui pro Deo ſuo decertat vſque ad mortem? *[Matth. 20.]* Nam & paterfamliàs, non vna hora colonis in vineam miſſis æquam mercedem diſpenſans, non magnopere de temporis curat diuerſitate, quia in exercitatione laboris non expertem a priorum intentione vltimorum mercenariorum operam compenſat. Multi autem erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi, & multi venient ab Oriente, & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum. *[Matth. 8.]*

[Secunda obiectioni reſpondet.] MIRACVLORVM verò inſignia ideo olim inter ſupplicia per eoſdem athletas Dei virtus mundo præſtabat, vt prodigiorum virtutibus mitigaret furentum inſaniā, quæ beatorum conſtantiam fatigabat, vel incredulum genus ab infidelitatis errore conuerteret, qui cæleſtium iura ſcripturarū obduratis præcordiis reſpuebat. *[Miracula initio naſcentis fidei neceſſaria.]* Eratque illo tempore multoties neceſſarium Dei teſtes ſignis coruſcarè virtutum, quoniam rudem per æuum diffuſum Chriſtianiſmum nunc inſtructione verborum, nunc excitatione ſcripturarum, nunc oſtenſione ſignorum, nunc etiam trophæis inclytis paſſionum conabantur radicitus fieri firmum in cordibus credentium populorum, ſicut ſcriptum eſt: *[Marc. 16.]* Euntes per vniuerſum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Illi autem profecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. & iterum, *[Matth 10.]* Euntes prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cęlorum. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eiicite; gratis accepiſtis, gratis date. Hæc prima fidei noſtræ rudimenta fuerunt, harum exercitatione virtutum, quaſi lactantium paruulorum auſpicia, teneritudo eius & confota eſt & nutrita; vt miniſterio ſignorum vel augeretur multitudo fidelium, vel roboraretur fides credentium, ac veluti quædam inſtrumenta ferramentorum fuerunt, per quæ ornamenta ex auro argentoue, torques ſcilicet, monilia, regumque diademata componenda, aptanda, & compingenda, formata ſunt.

ITAQVE gratia confirmationis Catholicæ fidei; in primordio ſui portenta atque miracula Chriſto cooperante profuſius eſſe oſtenſa videmus: *[Miracula per fidem fiunt.]* & ideo non miracula fidem præcedunt, aut fides miraculis cedit: ad quorum efficientiam niſi per fidem non peruenitur. Sic Moyſes legifer ſanctus, alternatione diuini colloquii dignus, fide grandis effectus eſt. Sic Deo credulus Abraham iuſtificari promeruit, dicente ſcriptura, *[Iacob. 2. Ad Heb. 11.]* Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Sic iuſti ex fide viuunt, & omnes ſancti per fidem regna vicerunt, operati ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladii, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello.

[Alloquitur aduerſarios Eulogium.] Videsnè (ô tu quiſquis ille es, qui contrà aſſurgis) quod hæc omnia inſtrumenta fidei ſunt, & quaſi clientulo famulatú piæ religioni ſubiecta, vt ex hoc nunc iam te in veritate credere oporteat, non prodigiis atque portentis, ſed integritate fidei, & profeſſionis conſtantia excellentiores fieri martyres: illudque tantummodo in cōſiſtit

admitan-

[illegible]randum, quod animo fortiori mortem exceperunt propter Chriſtum. Qui dixit: Qui perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Sanè omnium virtutum radix ac fundamentum fides eſt, quæ certantes adiuuat, vincentes coronat, & cœleſti dono quuſdam defectu ſignorum remunerat. Nihil eſt enim quod ſyncerę fidei denegetur: quia nec aliud a nobis Deus, quàm fidem exigit. Hanc diligit, hanc requirit, huic cuncta promittit & tribuit. Fides (inquit) tua te ſaluum fecit: & eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Nihil ergo fidei ſubtraxit, nihil ei impoſſibile eſſe deprompſit.

Matth. 10.

Nec magnopere de prodigiorum inſignibus confidendum eſt, quæ plerunque ab infidelibus exeruntur, vt in Exod. ſcribitur. Fecerunt & malefici per incantationes ſicut & Moyſes. De qua quæſtione ſufficienter, vt opinor, in illo Memoriali ſanctorū opere diſputatum eſt. Siue enim Dei teſtes, miraculis emicent, ſiue abſque prodigiis bellorum certamen expediant, nihil intereſt, cùm ab eis hoc cæleſtis auctor ſolummodo expetat, vt vſquè ad finem coſtantiam ſpei ſuæ non deſerentes, viriliter agonem conſument, quo in æternum catalogis adunati ſanctorum, de perpetuitate ſalutis exultent: dicente Domino, Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

Viuidam numerum & oper. ... plenam, intelligit D num Eu... ...qui de Martyrum fide loquitur qua vim dicerem nullam reperies: ſiquidem per ingenti charitatem operatur. Illam enim maiorem charitatem eſſe Chriſtus aſtruxit, vt animã ſuam ponas quis pro amicis ſuis.

Matth. 10.

Simplex profectò diſpoſitio noſtra extiterat, vt victorum victorias depromentes, compendioſæ breuitati ſtuderemus, ſed repagulis inſolentium præpeditus, niſus ſum hoc apologeticum incertis aſſertoribus dare, & ideò fortè, vltra quam debui, modum exceſſi hiſtoriæ. Contra quorum prauitates paulisper adhuc veniendum eſt, quo fidelis conuentus diſcat, votis ardentioribus plus amare quod credit, dum ex auctoritate ſacræ legis & veritatem religionis, & errorem impiæ nouitatis compererit.

Tertia obiectio.

Diluit obiecta.

Dicunt enim, quod ab hominibus Deum, & legem colentibus paſſi ſunt, nec ad ſacrilegia idulorum, ſed ad cultum veri Dei inuitati perempti ſunt, & ideo non vt piorum Martyrum, horum Martyria veneranda ſunt. Deum ergo & legem iſti vanitatis cultores vllo modo habere credendi ſunt, qui euangelicæ inſtitutionis per totum orbem vitaliā diffuſa præcepta non ſolum non credunt, verumetiam omni zelo peruerſitatis magnum diſcrimen ea fatentibus ingerunt, exoſum & iniquum putantes Chriſtum verum Deum, & verum hominem credere? Ac ſic, irriſione nefaria quotidie Dei ſortem infamantes, ritum ſacræ religionis vbiq; laceſſunt, irrident, & maledicunt: ſpem credulitatis & fidei ſuæ in cuiuſdam peſtilentioſi ac dæmonioſi homunculi diuinationibus collocantes. Qui ab ſpiritu immundo præreptus iniquitatis myſterium vt verus antichriſti præcurſor exercens, neſcio quam nouitatis legem pro ſuo libito, & inſtinctu dæmoniorum perdito vulgo inſtituit. De quorum impietate beatus Paulus Apoſtolus patulis propheticiſmi oraculis, ſancto reuelante ſpiritu, Theſſalonicenſib⁹ dicit. Pro eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, ideo mittit illis Deus ſpiritum erroris, vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati in omni ſeductione. Idem quoq; ad Romanos refert, Reuelabitur enim ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatē, & iniuſtitiā hominum eorum, qui veritatem in iniuſtitia detinent, qui quod notum eſt Dei, manifeſtū eſt in illis, & cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & ſeruierunt vanitati, potius quā creatori, qui eſt Deus benedictus in ſecula. Propter quod tradidit eos in reprobū ſenſum, vt faciant quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia: plenos inuidia, homicidiis, contentione, dolo, malignitate: ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorū, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſq; fœdere, ſine miſericordia. Qui, cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt: quoniā qui talia agunt, digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus.

Mathometis abominanda peruerſitas.

2. ad Theſſa. 2.

Ad Rom. 1.

Nam & beatus Petrus princeps Apoſtolorum, firmiſſimum Eccleſiæ Catholicæ fundamentū, vtpotè cui ab ipſo redemptore dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ita in ſuis epiſtolis ait. Fratres, habemus firmiorem propheticum ſermonē, cui benefacitis intendentes, quaſi lucerna lucenti in caliginoſo loco, donec dies luceſcat, & lucifer oriatur in cordibus noſtris. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia ſcripturæ, propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirante loquuti ſunt ſancti Dei homines. Fuerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui ſubintroducent ſe-

Matth. 16. 2. Petri. 1.

Ibidem. 2.

ctas perditionis, & eum, qui emit eos, dominatorem abnegantes, ſuperducent ſibi celerem perditionem, & multi ſequentur eorum luxurias: per quos via veritatis blaſphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Quibus iudicium iam olim non ceſſat, perditio eorum non dormitat.

Quæ omnia, ſicut hæc beata apoſtolorum annuntiatio continet, non ſolum eidem pſeudoprophetæ, ſed & illis, qui eum reuerenter accipiunt, conuenire, multi peritiſſimorum mecum intelligunt, nec nos tanta de ſanctis ſcripturis contra eum, eiuſque ſequipedas fruſtra congeſſiſſe aduertunt. *Matth. 24.* Quippe quem iam videmus ſacræ legis præconio prædictum, ac veri magiſtri docentis oraculo denotatum. Multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos. Nihil certè de noſtra in eum exprobratione arguerent, quem tot patrum auctoritate impugnari cernerent.

Quapropter hoc in loco non mihi abſurdum eſſe videtur, ſi præcedentium de eo doctorum teſtimonium proferam, vt quomodo eum tunc eccleſiaſtici viri diiudicauerint, & qualiter illum fide & profeſſione coluerint, quantusq; & qualis apud noſtros extiterit, melius ex eorum dictis agnoſcant, qui nunc eum non ſano ſenſu legem illum adduxiſſe, aut Deum in veritate coluiſſe aſſeuerant.

Pompelonenſis ciuitas. Legerēſe monaſterium.

Cum eſſem olim in Pampilonenſi oppido poſitus, & apud Legerenſe cœnobium demorarer, cunctaque volumina, quæ ibi erant, gratia dignoſcendi incomperta, reuoluerem: ſubitò in quadam parte cuiuſdam opuſculi hanc de nefando vate hiſtoriolam abſq; auctoris nomine reperi.

Annus 618. Diuus Iſidorus. Siſebutus rex. Templum Sancti Euphraſii. Iliturgi ciuitas. Sanctæ Leocadiæ templum.

Exortus eſt namque Mahomet hæreſiarches tempore Heraclii Imperatoris, anno imperii eius ſeptimo, currente Era DCVI. In hoc tempore Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus in Catholico dogmate claruit, & Siſebutus Toleti regale culmen obtinuit. Eccleſia beati Euphraſii apud Iliturgi vrbem ſuper tumulum eius ædificatur. Toleti quoque beatæ Leocadiæ aula miro opere, iubente prædicto principe, culmine alto extenditur. Obtinuitque prædictus Mahomet nefandus propheta principatum annis decem, quibus expletis mortuus eſt, & ſepultus in inferno. Exordia verò eius fuerunt talia. Cum eſſet pupillus, factus eſt cuiuſdam viduæ ſubditus. Cumq; in negotiis cupidus fœnerator diſcurreret, cœpit Chriſtianorum conuenticulis aſſidue intereſſe: & vt erat aſtutior tenebræ filius, cœpit nonnullas collationes Chriſtianorum memoriæ commendare, & inter ſuos brutos Arabes cunctis ſapientior eſſe. Libidinis verò ſuæ ſuccenſus fomitè, cum patrona ſua iure barbarico in ira congreſſus eſt. Moxque erroris ſpiritus in ſpeciem vulturis ei apparens, os aureum ſibi oſtendens, Angelum Gabrielem eſſe ſe dixit, & vt propheta appareret, impetrauit. Cumq; repletus eſſet tumore ſuperbiæ, cœpit inaudita brutis animalibus prædicare, & quaſi ratione quadam, vt ab idolorum cultu recederent, & Deum incorporeum in cœlis adorarent, inſinuauit. Arma ſibi credentibus aſſumere iubet, & quaſi nouo fidei zelo, vt aduerſarios gladio trucidarent, inſtituit. *Aba. 1.* Occulto quoque Deus iudicio (qui olim per Prophetam dixerat: Ecce ego ſuſcitabo ſuper vos Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, vt poſſideat tabernacula non ſua. Cuius equi velociores lupis veſpertinis, & facies eorum vt ventus vrens, ad arguendos fideles, & terram in ſolitudinem redigendam) nocere eos permiſit. Primum nanque fratrem Imperatoris, qui illius terræ ditionem tenebat, interimunt, & ouantes de triumpho victoriæ, glorioſi effecti, apud Damaſcum Syriæ vrbem regni principium fundauerunt. *Mahometis delirantia ſcripta.* Pſalmos denique idem pſeudopropheta in ore inſenſibilium animalium compoſuit, vitulæ ſcilicet rubræ memoriam faciens. Araneæ quoque muſcipulæ ad capiendas muſcas hiſtoriam texuit. Vpupæ præterea & ranæ cantus quoſdam compoſuit: vt fœtor vnius ex eius ore eructaret: garrulitas verò alterius in eius labiis non deſineret. Alios quoque ad condimentum ſui erroris in honorèm Ioſeph, Zachariæ, ſiue etiam genetricis Domini Mariæ ſtylo ſuo digeſſit. Cumq; in tanto vaticinii ſui errore duraret, vxorem vicini ſui nomine Zeid concupiuit, & ſuæ libidini ſubiugauit. Quod ſcelus maritus eius ſentiens, exhorruit, eamq; prophetæ ſuo, cui contradicere non valebat, permiſit. Ille verò quaſi ex voce Dominica in lege ſua illud annotauit, dicens. Cumque mulier illa diſplicuit in oculis Zeid, & eam repudiaſſet, ſociauimus eam prophetæ noſtro in coniugium, quod cæteris in exemplum, & poſteris fidelibus id agere cupientibus, non ſit in peccatum. *Mahometis mors.* Poſt cuius tanti ſceleris factum mors animæ, & corporis illius ſimul appropinquauit. At ille interitum ſibimet imminere perſentiens, quia propria virtute ſe reſurrecturum nullo modo ſciebat, per Angelum Gabrielem, qui ei in ſpecie vulturis apparere (vt ipſe aiebat,) ſolitus erat, reſuſcitaturum ſe tertia die prædixit. Cumq; ani-

mum

mum inferis tradidiſſet, ſolliciti de miraculo, quod eis pollicitus fuerat, ardua vigilia cadauer eius cuſtodire iuſſerunt. Quem cum tertia die fœtentem vidiſſent, & reſurgentem nullo modo cernerent, angelos ideo non adeſſe dixerunt, quia præſentia ſuorum terrerentur. Inuento igitur ſalubri (vt putabant) conſilio, priuatum cuſtodia cadauer eius reliquerunt, ſtatimque vice angelica ad eius fœtorem canes ingreſſi, latus eius deuorauerunt. Quod reperièntes factum reſiduum cadaueris eius humo dederunt. Et ob eius vindicandam iniuriam, annis ſingulis canes occidere decreuerunt: vt merito cum eo habeant illic participium, qui pro eo dignum meruerunt ſubire martyriū. Digne ei quidem accidit vt canum ventrem tantus ac talis propheta repleret, qui non ſolum ſuam, ſed multorum animas inferis tradidiſſet. Multa quidem & alia ſcelera operatus eſt, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: hoc tantum ſcriptum eſt, vt legentes quantus hic fuerit agnoſcant.

Ecce qualibus pręſtigiis deditum vulgus, quantæque impietatis ducem plerīq; non metuunt ſub nomine piæ religionis cenſeri. Aſſerentes, quod ab hominibus Deū colentibus, & legē habentibus, iſti tyrones noſtrorum temporum milites occiſi fuere: nulla diſcreti prudentia, vt ſaltim prouido cogitamine aduertant, quia ſi talium cultus aut lex vera dicenda eſt, pro certo vigor Chriſtianæ religionis infirmabitur.

Etſi, quod in veritate fatendum eſt, notitia ſanctæ fidei totius mundi compita penetrauit, cunctas nationes terræ peragrans; nullam iam partem orbis expertem luminis eius fore confidimus: Præſertim quia in omnem terram exiuit ſonus Apoſtolorū, & in fines orbis terræ verba illorum. & omne aliud Euangelium præter quod Apoſtoli gentibus tradiderunt, anathema magis eſſe, quam verbum ſalutis fatemur, ſicut dicit Apoſtolus. *Ad Gal. 1.* Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit. Et veritas ore ſuo diſcipulos conteſtatur, dicens, *Matth. 24.* Multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Et iterum, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt. *1. Ioan. 4.* Qua conſequentia credendum eſt, dæmonioſum & mendacio plenum veritatem proferre? fallaciis obuolutum legem donare? nemus peruerſum fructus bonos exhibere? Ille interim nefandus de malo cordis ſuo theſauro proferens malum, & vulgo inſipienti ducatum impietatis miniſtrans, vterq; præcipitium in chaos æternum pœnas luiturus incurrit. De quo atq; eius ſimilibus dominus per Oſeam loquitur dicens, *Oſea 8.* Ipſi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognoui.

Deniq;, inter cæteros poſt aſcenſionem Domini hæreſum auctores, ſolus hic infauſtus nouæ ſuperſtitionis ſectam inſtinctu Diaboli condens procul ab Eccleſiæ ſanctæ conuentu deciſcitur, auctoritatem priſcæ legis infamans, prophetarum vaticinia reſpuens, ſancti Euangelii veritatem conculcans, & Apoſtolorū doctrinam deteſtans, qui ridiculum potiùs quàm rerum neceſſariarum cauſas per eandem ſectam ſuam inſinuans, ore blaſphemo docuit: Chriſtum Dei verbum eſſe, & ſpiritum eius, & prophetam quidem magnū, nulla verò Deitatis potentia præditum, Adæ ſimilem, non Deo patri æqualem. *Mahometus de Chriſto ſeruatore noſtro nefariū iudicium.* Qui ob meritum ſanctitatis ſancto repletus ſpiritu, per virtutem Dei miraculis claruit ſignis, atque portentis enituit, nihil ex propria maieſtate, aut Deitate præualens, ſed vt vir iuſtus & pia ſeruitute Deo cohærens, votis ſupplicibus ab omnipotente multa impetrare promeruit. Sed & alia inaudita vanitatis ſcelera prædicans: adinuentione verſipellis, a quo obſidebatur inuenta, qui ſe eidem transfigurauit in angelum lucis, delubra in quibus peſſimum dogma ſuum coleretur extruxit, *Maurorum templa.* conſtituens in vltimo idolatriæ ſitu turrem, altiori pinnaculo cæteris ædib9 prominēte, ex qua populis veneno nequitiæ ſuæ illectis ſacrilegi furoris concionaretur decretum. Quod hodie ſuæ impietatis ſacerdotes ab illo edocti obſeruant. Ita vt more aſelli diſſutis mandibulis, impuriſque patentibus labiis horrendum præconium non prius emittant, quam obſeratis vtruq; digito auribus, quod aliis exequendum annuntiant, quaſi quoddam edictum ſceleris, idem ipſe eorum propheta audire non patitur. *Maurorū ſacerdotes de turribus proclamantes.* Quem impietatis ruditum dum Diuæ memoriæ auus meus Eulogius aure captaret, ferunt continuo vexillo crucis frontem præmuniens, cum gemitu, hunc pſalmum ſolitum fuiſſe cantare. *Eulogius Diui Eulogy auus* Deus, quis ſimilis tibi? ne taceas neq; ſileas Deus, quoniam ecce inimici tui *Pſal. 82.* Domine ſonuerunt, & qui te oderunt, leuauerunt caput. Nos autem mox vt fallentis vocem præconis audimus, confeſtim oramus. Salua nos Domine ab auditu malo, & nunc & in æternum. Et iterum, Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui *Pſal. 96.* gloriantur in ſimulacris ſuis.

Cuius quidem erroris inſaniam prædicationis deliramenta, & impiæ nouitatis

precepta quiſquis Catholicorum cognoſcere cupit, euidentius ab eiuſdem ſectæ cultoribus perſcrutando aduertet. Quoniam ſacrum ſe quippiam tenere, & credere autumantes, non modo priuatis, ſed apertis vocibus vatis ſui dogmata prędicant. Multa etiam apud quoſdam noſtrorum ſcriptorum inueniet, qui zelo Dei armati aduerſus ipſum vatē impudicum prudenti exarſerunt ſtylo. Sed & nos in illo memoriali ſanctorum opuſculo huius ſectæ errores ex parte digeſſimus, refutauimus, & confodimus.

Reſtat iam nunc expeditis Apologeticis beatorum, vt aliquid de victoriis eorū ad æmulationem catholicę plebis pandamus. Beatus igitur Rudericus presbyter ex quodam * vico Egabrenſi progenitus, in eadem vrbe ſanctæ legis doctrinam, gradumque ſacerdotalem promeruit. Huic duo fratres fuęrunt, ſed ex his vnus fidem Christi rectius tenens, alter gentilico deprauatus errore, Catholicam ſpreuit religionem. Qui ſicut diſcors à fide ſancta manebat, ita ſemper diſcordanti conflictatione ob diuerſarum rerum occaſiones cum fratre Catholico mouebatur. Nam quadam nocte, neſcio qua occaſione tumultuaria in alterutrum litigatione ſe conſerentibus, & in ſeſe inuicem fœda ſimultate bachantibus ſanctus ſacerdos litem medius ſedaturus interuenit. Qui omnes nimio iam furore accenſi, cæca indignatione ſacerdotem inuoluunt, & magis neſcientes, quam volentes, eum vſq; ad necem laceſſunt. Ex qua * cęde valde contritus, dum omni deſtitutus vigore, confracta membra lectulo reponeret; profanus ille frater feretro illum imponens, per vicos & vicinia quæq; vehentium humeris duci, ac reduci fecit, & vt verus imitator diaboli fraudulenta machinatione ſuper exanimem ſacerdotem teſtimonium iniquitatis compoſuit, dicens. Hic frater meus presbyter viſitatione Dei compunctus, fidei noſtræ cultum elegit, & ſicut cernitis, iam in vltimis agens, noluit prius mundo diſcedere, quam vobis id notum exiſteret. Ita eum eò loca diuerſa peragrans, hæc & his ſimilia criminoſis de eo verbis narrabat. Neſciente ipſo prorſus, imo nec ſentiente, quid contra ſe vir ille iniquus aptabat. Dei verò diſpenſatione poſt nonnullos dies moleſtiis ægritudinis ſacerdos erutus, ac viribus reformatus, cum ſubdola nefandi fratris molimina cognouiſſet; exemplo Domini, qui ad informandos nos inſidias declinauit Herodis: ſiue ſancti Euangelii non ſurdus auditor, quod de ciuitate in ciuitatem, cauſſa vitandæ perſequutionis, deliteſcere iubemur; relicto proprio rure, alibi ſe Chriſto libere contulit ſeruiturus. Quaſi poſſet temporale euadere ſupplicium, cui diuinitus à conſtitutione mundi prædeſtinatum parabatur Martyrium: aut ſicut ad tempus ſeſe occulendo inſequutorem ſefellit profanū, ita quoq; abeſſe poſſet oculis pii Redemptoris, & vocatoris ſui ad regnum. Per idem ergo tempus grauiter in nos præſidialis graſſabatur inſania, ita vt nonnullas apud Cordubam olim patritiam, nunc autem florentiſſimum regni Arabici vrbem baſilicarum turres euerteret, templorum arces dirueret, & excelſa pinnaculorum proſterneret, quæ ſignorum peſtamina erant, ad conuentum canonicum quotidie Chriſticolis innuendum. Deniq; cùm exoptatum patris ſui libitum progenies iniqua cognoſceret, vt quibuſcunq; modis ac viribus poſſet, Dei Eccleſiam infeſtaret: omnem crudelitatis adniſum erga filios lucis tenebroſa proles alacriori voto exercet: minuſq; ſe putat adipiſci meritum, niſi ſummo furore exarſerit in euerſionem fidelium. Prędixerat quippe hoc veritas ſancta auditoribus ſuis dicens: Abſq; ſynagogis facient vos, & omnis qui interficit vos, arbitrabitur ſe obſequium præſtare Deo. Et iterum, Hæc loquutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo autem preſſuram habebitis.

Ex hoc loco maxime patet vicum apud D. Eulogium idem eſſe quod nos modo Hiſpana lingua Aldeam appellamus. Idem conſtat ex cap. 13 lib. 2. Mem. Sanct.

Hic o contra videtur aduerſaris locus ſtatim ſequens per vicos & vicinia eius. & alius D. M. pag. 91. b.

Rudericus presbyter martyr Egabrenſis tamen.

Matth. 2.

Matth. 10.

Corduba regum Saracenorum ſedes.

Turres templorum & cymbala.

Ioann 16.

Ibidem.

Igitur dum ob rei familiaris neceſſitatem ex interiori montana Cordubenſi, quo ſe pridem beatus ſacerdos intuitu latendi contulerat, in nundinas deſcendiſſet, in quibus rerum diſtractio exercebatur · ab iniquo fratre obuius agnoſcitur. Quem vt cernit ſtigmata piæ relligionis ferentem, non mediis laceſſitum iniuriis ad vicem exquiſiti muneris iudici offert, deponens aduerſus eum coram arbitro queſtum præuaricationis ſectæ Mahometianæ, quam ſe dudum veraciter colitur, fuerat confeſſus. Dei vero miles cæleſti iam munere illuſtratus, non ſicut olim aduerſariis tergum exponit, ſed magna præditus fortitudine, nunquam ſe a Chriſto fuiſſe deciſum, nunquā peruerſo dogmati aliquando conſenſiſſe, iudici refert. ſeſeque non ſolum Chriſtianum, verumetiam Chriſti fatetur eſſe miniſtrum. Quem primò iudex blandis reuocare affatibus putans, pòteris (inquit) rerum affluentiis, & dignitatum faſcibus honorari, &, quæ tibi imminet, ſen[illegible]ā mortis euadere, ſi te priſtinis votis rediuiuo ardore formans, miſſum ab omnipotente in veritate prophetā noſtrū credideris, Chriſtum[illegible] teſtaueris Deum non eſſe. Cui beatus ſacerdos ait, Illis inquam, iudex, hæc obſeruanda

Montana Cordubenſia.

Tradi[illegible] ab fratre impio accuſatum.

pro

propone, qui forte legibus veſtris deditì,ritibusq; profanis immerſi,potiori intuitu cõmodum temporale, quam æternum affectant honorem. Nobis autem quibus viuere [Philipp. 1.] Chriſtus eſt, & mori lucrum, cui ſanctus ille clauicularius regni futuri dicebat, Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes? [Ioann. 6.] qui diſcipulum in carcere commonebat, dicens, Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me: [Matth. 11.] vt quid perennis fontis poculum relinquemus, hauſturi gurgitem cœno mendacii ac vitiorum ſordibus turbulentum? aut qua vltione procacitas punienda eſt filiorum, qui pia parentum iura ſpernentes, inimicum victrici contubernium expetunt? His verbis iudex vehementi furore commotus, applicari martyrem ergaſtulis iubens: abeat, inquit, cum damnatorum cuſtodia, horrida marcerãdum antra carcerum excipiant, patricidarum & furum ſolatio fruatur, & omni penitus ſolatio deſtituta, vel ſic peruicax elidatur temeritas.

Adit Dei famulus hilari vultu exultantibus animis ſpecum illum reorum, qui verè ſciebat auctorem ſuæ ſalutis vbique inuocatum adeſſe, nec aliquo poſſe abeſſe ſitu: cuius dominatio omnem penetrat locum: qui etiam potenti diuinitatis imperio olim ſectatoribus ſuis fidele promiſſum dederat dicens, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſumationem ſeculi. Hæ ſunt, diabole, minaces ſæuitiæ tuæ leges: hi ſunt exquiſiti terrores. Sed dictum eſt nobis, nolite timere eos qui occidunt corpus, quia non habent quid amplius faciant, ſed potius eum timete, qui poteſt corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Et iterum tradent vos in conciliis, & in ſyganogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides & Reges ducemini propter me in teſtimonium illis, & gentibus. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Si ergo poteſt concredere aduerſus animam, & pertinacem in cõfeſſione ſua ſpiritum, ſupera: videbis me magis per tormenta proficere: & cum tu plus exarſeris, plus ſemper deficies, & feliciorem me facies peruenire ad gloriam.

Reperit vero in carcere Rudericus beatum Salomonem, quem ob cõfeſſionem nominis Chriſti dudum crudelitas perſequentium ibidem religauerat. [Salomon Martyr.] Simili quippe & ipſe crimine impediebatur, eo quod ſanctæ religionis cultum ſpernens, aliquo tempore ſectæ Mahometanæ adhæſiſſet. Exiemplo indiuiduo voto nectuntur, ac ſibimet inuicem conſolationis ſuffragia miniſtrantes, ab alterutro ſe ad peragendum agonem armantur, id in communè ſtatuentes, vt calcatis mundi affectibus, pia quotidie ſeruitute Deo inhæreant. Fit concors in Dei timore vtrorumque aſſenſus, macerantur membra ieiuniis, fatigantur vigiliis, limantur ciliciis, meditationibus compunguntur [Ad Philipp. 1.] orationibus refouentur, ſicque ardore quodam cæleſtis patriæ conflagrati, diſſolui cupiunt, & eſſe cum Chriſto, feſtinantes faciem eius videre, cui ſeruierunt. cuius amore defectum temporis non verentes vitam hanc, vt quoddam diſcrimen immane, refugiunt.

Igitur permanentibus ſanctis in exercitio officiorum cæleſtium, & reddentibus quotidie pio Redemptori ceremonias laudum, pro ſummis deliciis antrum illud habebant. Quapropter zelo ductus iniquiſſimo iudex, ferali edicto cuſtodes carceris arguit, eoſq; ab inuicem diuelli pręcepit, & ne à quoquã viſitationis gratia illuſtrentur totis veſaniæ ſuę furoribus iuſſit. Sed in nullo te iuuas diabole, quando per hoc diſſidiũ cõſtantiam putas fatigari ſanctorum, quibus vnum idemque pro Chriſto moriendi manet indiſſolubile votum. Nam hi confeſſores beati ordine & natione diſſimiles, charitate non impares diuerſo licet tempore certaminis campum aggreſſi, vno tamen eodemque fidei ardore flammati, ſpecimẽ beatæ paſſionis egregium orbi inſtituunt.

Interea non poſt multos dies obtutibus ſuis iudex eos exhiberi pręcipiens, illico ad ritum ſuum inuitat, ac de rerum copiis dignitate honorum ſuadendos attentat, quos ante mundi conſtitutionem electos & prædeſtinatos in adoptione filiorum Dei diuinitas ſancta perſcripſerat. Quorum pertinaciam in Dei profeſſione conſiderans, [Ruderici & Salomonis ſollicita humilitas.] poſt ſecundã & tertiam exhortationem ex decreto regis fore plectendos ſtatuit. Priꝰ tamen quam egrederentur ad publicum, conuinctorum ſe pedibus aduoluentes rogant, vt continuis obſecrationibus iuuarentur, ne tentatione humana prærepti, retrorſum reſpicerent, & ab intuitu percipiendi vexillum victoriæ turbarentur. Ita pacis oſculo reconciliati, qui nunquam fuerant litigio ſeparati, omnes præ gaudio lachrymantes ſanctorum ſe fauoribus tueri exorant. Sicque vrgentibus miniſtris voto alacriori proſiliunt, celerius properantes ad locum quo paſſionem conſumarent. Et cum iam hora deciſionis inſtraret, iterum à iudice blandius exhortantur cum ſpecie diuitiarum, honorumque ſublimium, quibus vtiq; fruerentur, ſi reuerterentur.

Abnuunt ſancti, ſicuti à principio iudicis optionem, ita vt ſanctiſſimus Rudericus quadam vegetatus animoſitate ſuperno iam munere perluſtratus, audacter ei reſponderet, dicens. Quomodo nos cogis relicta pietate declinare in deuium, qui ſanctæ fidei ſacramentis inſtructi, fortiter ignorantiam veſtram deflemus, quos tantu videmus errore infectos? Nam nos adeo hanc ſectam detrectabilem iudicamus, vt ne noſtris quidem eam incolendam canibus pateremur, quantò magis noſmetipſos fallaciſſimis eius figmentis ſubdamus. Aut quare copiis rerum aut dignitate honorum labentium oblectemur, in ipſo forſitan oblectationis momento intercidente morte protinus omnia amiſſuri. qui nouimus apud Chriſtum coronatorem noſtrum verum ineffabilium opes manere, quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendunt, ſe diligentibus repromiſſas? Ideoque celeriter crudelitatis tuæ in nos exere vltionem, quos cernis nullatenus a confeſſione Chriſti deſiſtere vſque ad mortem, vt & quę debentur hoſtibus Dei, tibi accreſcant in cumulum, & diu nobis dilatum cito proueniat præmium.

Sancti martyres trucidantur. Hinc acrioribus frendens ſceleroſus iudex clamoribus, vltimam ſuæ crudelitatis ſententiam promens, perduellium, inquit lictoribus, properate abſcindere colla, & debitam in capite contemptorum celerius retorquete vindictam. Sic ſuper crepidinem aluei conſtituti, crucis ſignaculo ſe præmuniunt, & ſic denuo ente proſtrantur. E quibus prior Dei ſacerdos occumbens, præuius triumphator cœlum intrauit. Quod ideo iudex fieri voluit, vt ſi fortè horrore deciſi cadaueris beati Salomonis animus flecteretur: quem poſt varias deceptionum illecebras conſtantem & fortiſſimum comprobans, vltimo gladio vindice trucidari præcepit. Hæſit tamen ſuo collo non funditus vertex inciſus, quia expeditiorem beato Ruderico, quam huic Salomoni framea intulit obitum.

Ingens in occiſos Sanctos ſæuitia. Sed quia cœlorum regna adeuntibus animabus nequit obſiſtere callidus ſerpens, adhuc contra exanimata corpora bellum exſuſcitat. Quaſi mortua ſuperare poſſet cadauera, cùm iam nullus eſſet ſpiritus, qui potius irrideret, quàm ſentiret tormenta: aut quaſi aliquis titulus putaretur victoriæ, cum defunctis bellum inire. Vt ergo paſſionibus Chriſti communicarent Martyres, inſtinctu ferocians à diabolo præſes armatus, ſub cuius dira crudelitate totius dignitas Cordubenſis tunc grauiter vexabatur, iubet corpora martyriali cruore perfuſa veſtigiis inverſis configi, ac deinceps fluuiali abyſſo recondi. Eadem nocte ingenti lapidum onere alligata, ſeparatim vaſtiſſimo gurgiti immerguntur. Sperabat miſer elementis imperare vndarum, quæ præſtantius intendere nouerant creatoris imperium, vt creditas ſibi opes martyriales non ſolum à belluis conſeruarent, verumetiam erepta ſaxorum pondere membra placido remigio fluctuum ad locum quietis veherent.

Diui Eulogii pientiſſima audacia. Ego interim peccator Eulogius, qui geſta beatorum meo elucubranda ſtylo dudum decreueram, cum rumor conſummatæ paſſionis eorum vbique diſcurreret, expletis miſſarum ſolennis, ipſorum inuiſenda corpora quadam vegetatus audacia adii, ac propius quam cætera ſpectantium turba accedere non veritus ſum. Et teſtis eſt redemptor meus, qui hoc commentarium diſcuſſurus eſt, quia non mentior, quod tanta decoris pulchritudine deciſſa illa cadauera fulgebant, vt crederes, ſi a quodam ſciſcitarentur, protinus loquutura.

Nonnulli etiam è turba gentilium venientes ſumebant lapillos fluminis, qui cruore Martyrum erant aſperſi, & lymphis abluentes proiiciebant in pelago, ne Chriſtianis in emolumentum exiſterent lipſanorum, neſcientes quod nihil obeſſet *Inuentio ſanctorum corporum* ab his partem adimere, quibus totam decreuerat Dominus paſſionem donare. Nam credita algarum latibulis membra, & altis abyſſorum gremiis deputata, quæ tam celanda, quam pabula piſcibus miniſtranda ſuſceperant illico diuinitus ad ſuperos reuocata, non ſolum nequeunt retineri, verumetiam leniori ſpiramine reciprocanti fluctuum alternatione, quæ diſperſa tenebantur, incolumia littoribus exponuntur. Sanè beati ſacerdotis ſuis non hæſerat ceruicibus caput, quia ſemel illud vno ictu ſatelles auulſerat. Et ideo alibi vertex, & alibi corpus iactatum, vnoque in loco ſabulo opertum ab accolis viculi, quo vehentibus vndis expoſitum fuerat, reperitur.

Tertios vicus Sancti Geneſii monaſterium *Funus ſancti Ruderici.* Interea dum ſitus quietis ſanctorum notitia pene dierum viginti tempus excederet, nec vllum apparendi darent indicium: quorundam ex improuiſo relatione gentilium proditur, referentibus hoc cuidam presbytero, apud viculum Tertios commanenti, quo Monaſterium ſancti Geneſii fundatum eſt. Quo nuncio idem ſacerdos compulſus beatum cadauer ſuæ depurdandum eccleſiæ pergit. Cui redeunti ingens

fidelium

fidelium turba occurrit, vtpote ſummo triumphatori debitum honorem dependere anhelans, qui talia pro Deo ſuo in exemplum Catholicorum non contempſerit ſuſtinere, & quia defectu ſolis craſſum tenebrarum chaos illabebatur, totumque mundi aſpectum nox cæca mutauerat, miniſterio obuiantium populorum multimoda lampadum face tenebroſus horror expellitur, adeò vt nimio ſplendore omnia illuſtrante, rediuiuum oſtentauerit nox illa diem emergere. Flebant omnes præ gaudio, miſcebatur tripudiis luctus, & nulla contrahente mœſtitia vultum, pium refundebat pupilla lamentum. Adeſt & venerabilis pontifex, felicium ſtipatus agmine clericorum, votis ardentioribus talibus intereſſe feſtinantes exequiis, qui mox ſanctas reliquias adeunt, & inclitus Papa detegit, & oſculis ſancta membra demulcet. Redolent ſecreta cubiculi, quo prius beatum corpus ſacerdos intulerat, miro ſuauitatis odore, cunctaq; cellulæ pauimenta etiam ablato puluere ferunt aliquandiu ſuauiſſimi odoris olfactū reſpiraſſe. Fit omnibus in ſtuporem, quod inhumatum corpus nulla putredo inſumpſerit, nulla peſtis infecerit, nulla rabies corruperit, nulla beſtiarum altiliumue rabida fames diſcerpſerit, nec propriæ cutis qualitatem tot dierum interiecta capedo degenerans immutauerit. Sicq; ſacerdotum & religioſorum officio ſanctum corpus è cellula ſacerdotis humandum Eccleſiæ inferentes, dant cuncti hymnorum cæleſtium clamorem egregium, reſonant ora fidelium congruenti carmine melos, præſtrepunt omnes diuinæ cantionis euphoniam, implentur atria Domini murmure ſancto pſalmorum, feliciumq; laudum odam omnes quaſi ex vno ore perſoluunt; & ſuaui concentu omnibus percrepantibus, largoq; fomite luminum totius aulæ penetralibus relucentibus, regem Chriſtum militia comitante cælicolum ad ſpectaculum illud, exequiis innuebat intereſſe ſanctorum.

Expleta igitur functione ſanctiſſimi Ruderici, fit ardentior cunctis intentio requirendi beati Salomonis corpuſculum, quod relatione multorum impetu fluminis *Sancti Salomonis Martyris corpus inuentum.* ſalo credebatur eſſe tranſmiſſum. Nam hæc opinio prouidum magis Chriſticolarum auſum inhibuerat, quam furens conſpiratio præſidis, quæ acrioribus vlciſcendum legibus exploratorem reliquiarum promiſerat. Etenim cum nullum latentis corporis inſtaret indicium, moueretque omnes ſpes beneficientiæ Dei, qui reuelare abſtruſa, & aperta condere cōſueuit, prærogatiua quodammodo diuinitatis potentia, qua in cœlo & in terra, in mari & in abyſſis omnia quæcunq; vult, ordinat, diſponit, & facit: ſubitò per quietem, quo ſitu corpus martyris deliteſcat, prædictum admonet ſacerdotem. Cumq; ſacerdos monentem de loco ſui latibuli ſciſcitaretur, ſeſeq; inſtrui quæreret, quod explorandi tenere debuiſſet indicium; in illa, inquit, ripa fluminis, quæ vico Nymphiano adſciſcitur, ibi à commeantibus inter fructeta tamaricum proiectus, *Vicus Nymphianus.* ceſpitis limoſi perfruor vili ſepulchro. Pergit ſecurus ad locum ſibimet diuinitus demonſtratum ille ſacerdos, nec aliter, quàm quod ei reuelatione oſtenſum eſt, reperit. *Vicus Colubris* Quod illico ſummis reuerentiæ, obſequiis comptum ad vicum Colubris deportans, *Basilica sanctorum Cosmæ & Damiani.* venerabilium Dei ſacerdotum officio in baſilica ſanctorum Coſmæ & Damiani honorifice tumulatur. Conſummauerunt autem beati Martyres agonem ſuum tertio Idus Martias, Era DCCCXCV. regnante domino noſtro Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum. Amen. *Annus Domini 857. die Martii 13.*

Ecce patroni mei Reuerendiſſimi, milites Chriſti, teſtes idonei, bellatores egregii, victores potiſſimi, tutores gregis catholici, detractoribus veſtris obuius veniens, eiſq; pro vigore virium mearum reſiſtens, geſta quoq; victoriarum veſtrarum ad exemplū fidelium ordinaui, vt tam proficeret cupientibus ire ad regnum, quàm mihi occurreret ad expiationem facinorum. Quia non diſplicere vobis, quæ de vobis vera diſpoſui, exiſtimo: quinimo grata vobis, Chriſtoque digna obtentu veſtro futura credidi cuncta, quæ in hoc opere edidi. Vnde obſecro vos ego peccator Eulogius, pauper meritis exiguus ſanctitate, & culpa multimodus, vt digna interceſſio veſtra tuitionem mihi, & inter ingruentia mundi ſcandala præbeat, & inter ſupplicia inferorum, quæ pro meritis expaueſco, defenſionem exhibeat: ſanctificando me gratia huius opuſculi, dignūq; efficiendo, quod ſordidus ſordidaui. Et ſi fortaſſis error contrarius fidei in quælibet parte libelli emerſit, Dominus veſtro interuentu mihi parcat, vos quæſo, quibus innocentia cordis mei non latet. Præſertim cùm non neſciam, prudentes plerunq; incurrere ſermonis lapſum, vbi animus non gerit errandi affectum.

EXPLICIT DEO FAVTORE LIBER APOLOGeticus, pro geſtis ſanctorum Eulogii peccatoris. *Ita fuit in exemplari.*

SCHOLIA IN APOLOGETICVM SANCTORVM MARTYRVM.

Quod fraterno cruore) Aduerte receptam illorum temporum fuiſſe opinionem, ſanctum latronem fratrem interemiſſe. Nam aliis etiam locis hoc ipſum diuus Eulogius innuit. cap. 17. lib. 3. Mem. Sanct. pag. 71. patricidam appellat.

Et apud Legerenſe cœnobium.) Huius Monaſterii meminit etiam Epiſtola ad Pompelonenſem Epiſcopum, vbi nos de ipſo, & de vrbe, plura dicemus: perdurat enim adhuc incolume.

Mahometis ortum.

Exortus eſt namque Mahomet.) Annus Heraclii Imperatoris ſeptimus, idem fuit Ieſu Chriſti domini noſtri ſexcenteſimus decimus ſeptimus. Annus Eræ hic notatus annum vnum ſuperadiicit. Neq; vlla tamen eſt repugnantia. Nam vnius anni diſcrimen inde potuit prouenire, quod vnus Heraclii annos emergentes, vt aiunt, alius cõputet vſuales. Sed non eſt huius loci hæc exquiſitius rimari. Hæc autem, quæ de Mahometis initiis, progreſſibus & fine ex eo codice Legerenſis cœnobii Eulogius ſe refert habuiſſe: iiſdem verbis leguntur in paruulo, eodemq; vetuſtiſſimo codice literis Gothicis in membrana deſcripto, qui eſt in bibliotheca huius noſtræ Academiæ Cõplutenſis. Quanquam abſciſſum folium aliquot lineas in principio abſtulit. Exemplar etiam conciliorum ante ſexcentos annos ſcriptum, quod ex Monaſterio ſancti Emiliani de la Cogolla in Regium Diui Laurentii del Eſcurial aduectum eſt, eandem hanc habet hiſtoriam.

Septem primi Hiſpaniæ Epiſcopi.

Eccleſia beati Euphraſii.) Diuus Euphraſius vnus ex ſeptem Epiſcopis fuit, quos primos Petrus & Paulus Apoſtoli Roma in Hiſpaniam miſerunt. Multi Diui Iacobi Zebedæi Apoſtoli diſcipulos fuiſſe tradunt. Ego in hoc ex probatis authoribus nihil compertum habeo. Quod potui in noſtra hiſtoria perueſtigaui. Illud omnes affirmant Hiſpanorumq; Eccleſiæ ferme omnes in matutinis legunt, Diuum Euphraſium Iliturgi & prædicaſſe, & obiiſſe. Fuit autem Iliturgi oppidum ad Bætim fluuium ſupra Cordubam, cuius Liuius, Polybius, Strabo, Plinius, & Ptolomæus meminerunt. Eo autem loco ſitum fuiſſe Plinius memorat, vt credi rectè poſſit, eodem ſitu, aut non longè collocatum fuiſſe, quo vrbem nunc, Anduiar dictam, eſſe videmus. De quo latius nos in noſtris Hiſpaniæ antiquitatibus diſſeruimus. Illud hic operæ pretium fuit aduertere: tempore etiam Gothorum huius Diui beatum corpus, cum templo eidem dicato ibidem permanſiſſe. Nunc nec aliqua ſaltem in ea ciuitate eius memoria retinetur. Iuxta opulentum illud Diui Benedicti cœnobium Samos appellatum, de quo plura in Cordubenſibus dicemus antiquitatibus: huius Diui corpus in oppidulo dicitur aſſeruari: & ſepulchrum quidem magna relligione vidimus ab accolis venerari.

Iliturgi.

Toleto quoq;.) Rudericus Toletanus, & Lucas Tudenſis, atq; alii rerum noſtratium authores huius templi ſtructuram ab hoc rege cœptam, & miro opere, ita enim ſcribunt, perfectam celebrant. Et ſequentibus deinceps temporibus, neq; antea vnquam, concilia in eo templo celebrata fuiſſe videmus. Creditur autem hoc ipſum eſſe templum ſanctæ Leocadiæ, quod extra vrbem hodie perdurat non longè ab flumine Tago. Nam duo alia eius Diuæ intra vrbem viſuntur.

Quo ridiculum potius.) Iiſdem verbis libro primo vſus Diuus Eulogius fuerat. De illo autem Sarracenorũ ex turribus clamore, de quo paulò poſt Diuus Eulogius, mentionem etiam, Indiculi Luminoſi anthor, fecit.

Ruderici regis aureus nummus.

Igitur beatus Rudericus.) Rudericus verum eſt nomen, quod in Rodrigui nos Hiſpani corrupimus. Nam nummum aureum Ruderici, vltimi Gothorum regis, vidi, qui cum eius vultu has in orbem literas habuit inſcriptas. IN DEI NOMINE RVDERICVS REX. Et parte auerſa circum crucem. EGITANIA PIVS, in antiquiſſimis libris manu ſcriptis ſemper Rudericus legitur. Et Ruderici Archiepiſcopi Toletani ſubſcriptiones authographas nonnullas in publicis archiuis per totam hanc metropolitanam Toleti ditionem vidimus, vbi Rudericum ſe, non Rodericum nominat.

Quæ ſignorum geſtamina erant.) Mirum eſt Arabes huiuſmodi ænea cymbala in templis Chriſtianorum ante hanc direptionem permiſiſſe, qui alia multo magis impietati ſuę tolerabiliora, vt apud hunc auctorem cernimus, vetarent. Pretio antea redemptum

ptum hoc ipſum, & tributo impoſito donatum crediderim: nunc verò impietatem cum auaritia certantem viciſſe. Et de cymbalo eius temporis, quod hodie perdurat, ſuo loco diximus.

Deniq; cùm exoptatum.) Habdarrahgman patrem, & Mahomad eius filius reges intelligit.

Ad vicem exquiſiti muneris.) Hæc verba quem ſenſum habere poſſint, nec diuinando aſſequi poſſum, nec quomodo emendari poſſint ſuccurrit.

Qui diſcipulum in carcere.) Hoc ideo dicit, quia Diuus Ioannes Baptiſta cùm iam in vinculis poſitus diſcipulos ſuos ad dominum Ieſum miſiſſet: hæc ipſa verba eidem, quem hic diſcipulum appellat, nuntiare iubentur.

Hæc ſunt diabole.) Verba eſſe videntur Ruderici, dæmoni inſultantis. Deeſſe verò aliquid videtur, quo hæc ab illo dici ſignificaretur. Alioqui proſopopœia ſubitò irrumpens, conſtare non potuit.

Ordine & natione diſsimiles.) Non dubito, quin deſint etiam aliqua, quę de patria, & vitæ inſtituto Salomonis tradiderat. Nam qui potuit nunc Eulogius hæc referre, niſi ſecurus ſe iam neceſſaria, vt hæc intelligi poſſent, retuliſſe.

Et ſuper crepidinem aluei.) Hinc perſpicue intelligitur, forum ad Bætis littus fuiſſe. Nam cùm in forum eſſent hi duo martyres, vt occiderentur, deducti, ad ripam decollantur. Et Diui Eulogii cadauer in alueum fluminis præcipitatum non longè ab arce, vt in eius vita annotauimus, iacuit. Ante arcem platea haud dubie forum habuit, & tribunal, vt ibidem dictum eſt.

Ac propius quam cætera turba.) hęc erat ſancta diui Eulogii audacia: hæc digna futuro martyre magnanimitas. Cum cæteri Chriſtiani infidelibus immixti ſe continerēt ne mortis periculum adirent, ſi ad contemplanda martyrum cadauera propius accederent, ipſe vnus contemto mortis metu, Deum in ſanctis ſuis laudaturus, turba ſe eximens, ad patibulum ferme ipſum progreditur. Satis vero apparet quantum diſcrimē illa eius adirent fortia veſtigia: quum Arabes adſtarent, nomini Chriſtiano & martyrum glorię tantopere infenſi, vt quod ſequitur etiam minutulis eorum ſanguinis guttis iraſcerentur.

In pelago) Ita fuit in veteri, & quamuis credam fluuii aquam qualencunque ſignificari: non tamen tacebo, quod ea Bætis pars, quæ à ſolis porta aut paulo ſuperius, ad pontem aut paulo inferius, hoc eſt ad arcem, veteris vrbis mœnia, vt ſuo loco dicemus, alluit, peculiari nomine nunc vocatur Pelagus. Et cum ex re ipſa hoc nomen inditum, aut potius adaptatum fuerit: quia nimirum toto eo tractu flumen ipſum laxius ſtagnet, & in pelagi formam protendatur: credi facile poteſt, eodem etiam tempore ita fuiſſe nuncupatam, proprioque nomine hic diuum Eulogium vſum fuiſſe *Bætis pelagus.*

Lebſanorum.) Libenter diuus Eulogius Græcis nominibus vtitur: Græce idem eſt quod apud Latinos reliquiæ.

Ab accolis Viculi.) Deeſſe nomen proprium oppiduli exiſtimo. Numquam enim ipſum author ſolet prætermittere.

Apud viculum Tertios.) & vici & monaſterii meminit Aluarus in diui Eulogii vita: & idem diuus alibi non ſemel. Sunt autem Geneſii duo martyres ambo in Dei eccleſia percelebres, Romanus alter, alter Arelatenſis. Vtriuſque Martyrium vno eodemque die hoc eſt Auguſti XXV. recolitur.

Et quia defectu ſolis.) Aſſurgere tentat hoc loco oratio. Et pectus illud diui Eulogii Deo plenum, & ſauctorum gloriæ cupidiſſimum, interna deuotione inſtinctum, feruentius prorumpit. Nec deeſt eloquentiæ natiua vis, ſed verbis, quod fuit temporis, deſtituitur, & modo quod fuit regionis caret.

Et inclitus Papa.) Aliquot etiam retro ſeculis Papæ nomen, quod patrem ſignificat, Epiſcopis quibuſque iam commune fuerat. Prudentius ad Valerianum epiſcopū ſcribens in Hippolyti martyris paſſione. Rorantes ſaxorum apices vidi, optime Papa. Et multæ Sidonii Apollinaris epiſtolæ epiſcopis ſcriptæ, hunc titulum præferunt. Poſtea vſus tenuit, vt hoc nomen ſummo Pontifici Romano totius eccleſiæ Chriſtianæ capiti ſolummodo per antonomaſiam quandam, tribueretur.

Era DCCCXCV.) LXXXV. fuit in veteri: ſed perperam profecto. Era enim nonageſima quinta fuit notanda. quandoquidem Machomad rege regnante, quod ſupra dixerat, interfecti ſunt hi duo martyres: qui poſtremi omnium paſſi hoc tempore ante Eulogium videntur, anno Domini octingenteſimo quinquageſimo ſeptimo.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER, DOCVMENTVM MARTYRII EVlogii presbyteri, quod in carcere poſitus, virginibus Chriſti, Floræ, & Mariæ ergaſtulo mancipatis, dicauit.

Titulos qui in exemplari fuerunt omnes reliquimus.

PROOEMIVM OPERIS SVBSEQVENTIS.

QVi copiis rerum, & multiplici quæſtu pecuniarum exuberant, quicquid in rebus terrenis affectant, facile conſequuntur. Sed multo aliter eſt penuria & fame vexatis, qui vix quotidianum victum operoſo ſudore capeſſunt. Diues enim cogitauit & fecit, pauper cogitando defecit. Aſt ego illis longe inferior egeſtate ſcientiæ laborantibus: & eorum, qui exigua literarum parcitate ſubnixi ſunt; nimium vltimus, hoc opus abiecto ſatis (ita dixerim) ſtylo ſenſuque digeſtum, ex eo Documentum Martyrii appellaui, ex quo quorundam virginum animos reorum mancipatarum ſpecui ad conſumandũ curſum certaminis imbui: ſeu quia profuturum fore cęteris talia exquirentibus credidi. Non igitur facundiæ nitore, quæ mihi oppido deeſt, materiam libri ſuccinxi, non leporem venuſti ſermonis in extructione eius intendi. Sed quomodo per huius inſtrumenti virtutem Deum poſſem propitiari, meoque me reatu abſoluere: quoniam ſcriptum eſt, Qui conuerti fecerit peccatorem, ſaluat animam eius, & ſuorum cooperit multitudinem peccatorum. Et iterum; Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, fulgebunt ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. Inde hoc proœmiũ & præſentibus & futuris precem humilem defert lectoribus, vt ſimplici ſtudeant percurrere animo, quod ſimplexque dictauit intentio. Et ſi fortaſſis in aliquibus ſanæ doctrinæ ſententiam meam obſtare repererint, neſcientiæ id, non voluntario errori aſcribant: meliuſque emendando indulgeant, quam reprehendendo derogationibus vacent, quia non erit ad culpę meæ titulum coram Domino referendum crimen, quod non eſt vltroneo lapſu commiſſum.

Iacobi cap. 5.

Danielis. 12

EVLOGIVS SERVVS CHRISTI VIRGINIBVS SAcris Floræ, & Mariæ carcere compeditis, ſalutem.

PAruum hoc opus inſtructioni veſtræ, vt reor, neceſſarium, Sanctæ in Domino Ieſu Chriſto Sorores, operæ pretium condere viſus ſum, quod Deo fautore vobis fiet proficuum, mihique & nunc, & in futuro examine ſurget in teſtimonium. Vel quia ipſius dono; & ſancti illuſtratione ſpiritus organũ linguæ meæ pręconio veritatis repleri confido: vel quia cœptũ voluminis huius laborẽ ab eo & perfici & ſanctificari ſpero: vel quia feciſſe vos magna & laudabilia verbis prędico, ſenſibus admiror, literis effero: ſuperaſſe vos viros, ſuperaſſe clericos fateor. Exceſſit virtus veſtra pręclara monumenta virorum, & in excelſis elatum laboris veſtri vexillum dat omnibus pię operationis documentum. Incitando deſides ad triumphum, imbecilles armando ad prælium, debiles roborando ad bellum, tergiuerſantes hortando ſpe vincendi rediuiuum ad caſtra pugnatorũ facere reditum, & vniuerſæ eccleſiæ ſpecimen pro veritate moriendi exhibendo ſigniferum. Propterea non diſcedet laus veſtra de ore hominum vſque in ſeculum. Siquidem præconabilis eſt virorum victoria, excellentior tamen fœminarum extollitur palma: & cum magnum ſit in viris victoriæ ſignum, plerunque glorioſe efferuntur mares triumpho adorearum. Maioris vero eſt admirationis laude colendum fœminas rem feciſſe virorum, quippe quæ ſexus ſui fragilitatem oblitæ, celſa virtutum appetere non verentur. In qua ſubinde fortiũ vigor laſſatur. Denique hac magnanimitatis virute olim legales fœminę Eſther & Iudith ſubnixæ fuerunt, quæ propter ſaluationẽ populi Dei hoſtium ſeſe periculis iniecerunt. Nam vna earum Aman in perniciem Iſrael nefaria machinantem perſuaſit regi crucifigendum. Altera ſopitum quiete vitiorum Holofernem ſaluo pudore peremit. Et ſic cum excellenti victoria medias pugnatorum acies ſcindens, ſuum reuiſura populum voti compos regreditur. Vnde vos quęſo, Sorores meæ, vt harum exemplo ſuccinctæ in excidiũ aduerſarii Dei animoſũ

ſpiritum

ſpiritum erigatis: & vt tam vos quam cateruam fidelium à perditionis æternæ laqueis eruatis. Eſt enim anguſta & arcta ſemita: ſed compendioſa celeritate vos ſub vnius horæ ſpacio ad ſponſi veſtri peruenire faciet gaudiu. Non deſit ſacrario pectoris veſtri primæuus ardor bellandi, quin potius quotidianis incrementis intra mentium veſtrarum receſſus ſit adauctus, ſolenniter crepitans, Quaſi ex vno ore ambæ clamatæ. Mihi *A1 Gal. 7.* autem abſit gloriari niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

Non vos, ſorores meæ, ſeculi blandimenta decipiant, qui Chriſtum dominum *1. Ioan. 2.* ore Apoſtolico audiſtis dicentem, Nolite diligere mundum, non eſt charitas patris in eo. Quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia oculorum carnis & concupiſcentia oculorum eſt: & ſuperbia vitæ quæ non ex patre, ſed ex mundo eſt: et mundus tranſiet & concupiſcentia eius. Non vos copia rerum illiciat, quia ſcriptum eſt. Nolite ſpe- *Pſal. 61.* rare in iniquitatibus, & in rapinis: nolite concupiſcere diuitias: ſi affluant, nolite cor apponere. Et iterum, Nolite ſperare in incerto diuitiarum. Non vos carceris ſqualidus *1. ad Tim. 6.* horror auertat, quæ vere ſcitis Prophetas, Apoſtolos & beatos Martyres per carceralia vincula ad cæleſtem patriam perueniſſe. Multiſq; ſecreta myſteriorum in antro poſitis reuelata ſunt. Non vos contubernium ſcortorum exturbet, quoniam ſcriptum eſt: *Cant. 2.* Sicut lilia inter ſpinas, ſic amica mea inter filias: & Dominus quidem cum iniquis deputatus eſt, & inter vtrunq; latronem affixus eſt. Non vos furentis iudicii terror immutet, quoniam nec capillus de capite veſtro ſine iuſſu patris veſtri auelletur. Non vos conuitia iniuriarum deterreant, quoniam ſcriptum eſt, Nolite timere opprobri- *Eſai. 51.* um hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis, ſicut enim veſtimentum, ſic comedet eos vermis. Et ſicut lana, ſic deflorabit eos tinea. Non vos ſupplicia illata pœnarum marceſcant: non immanitas dolorum exuperet: nun vulneribus tormentorum vigor fidei veſtræ ſuccumbat, quia ſcriptum eſt, Nolite timere eos qui occidunt cor- *Matth. 10.* pus, animæ vero in nullo poſſunt nocere: ſed potius eum timete, qui poteſt corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Dominus & magiſter veſter hoc iubet, ſorores meæ, & ex eius deifico ore iſta prolata ſunt. Iam non eſt vltra, quod metuas pu- *Luc. 12.* ſillus grex quoniam complacuit patri veſtro date vobis regnum. Roboretur prorſus vehementius humana fragilitas, & exerta manu in certamine pro Deo ſuo exerceat pugnans. Ipſe dabit auxilium, ipſe victoriandi conferet meritum, qui tale auditoribus indixit præceptum. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſumationem ſeculi. *Matth. 28.*

Comminatur certè hoſtis publica vos venalitate dimittendas, foroque imponendas, & nefariis vulgarium proſtituendas obſcœnitatibus, crudeli exequutione nundinaliter extrahendas. Sed neque huiuſcemodi obſecro cedatis furoribus, quia *Pſal. 124.* non dereliquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, vt non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas: ipſe enim vos prouidus ſcrutator ſecretorum veſtrorũ, vel ſtrique vigoris collator, propulſari tentationum moleſtiis non ſinet. Quibus probari, & non ſuccumbere poſſe veſtrum ſpiritum ſperat. Quod ſi (quod abſit) perſequutoris voluptas improba interceſſerit, & vim corporibus ingerens, dicata Deo membra libidinoſe inuitas oppreſſerit: procul ſit tantum ab appetitu animi pernicioſa contenſio, quia non polluet mentẽ aliena corruptio, quã non fœdat propria delectatio. Quapropter in harum tentationum diſcrimine, quarum graui conflictatione hinc inde prominentibus bellis imbecillitas humana vexatur, dum corporis integritatem amittere veretur, vel perditã periiſſe dolet, etiam coram Domino præmia integritatis ſuæ meretur. Nec (dum inter homines vim perpeſſa iam caro turpis notam infamiæ ſubiiſſe verecundatur) crimen eſt: ſed id potius intuendum, idque omnibus modis affectandum eſt, quod nos Deo inculpabiles reddat, non autem metuendum quod vulgus de nobis iudicium feret. Quoniam non vacuabitur mercede incoruptionis mens, etiam carnis integritate adempta: dummodo permaneat ſub teſtimonio ſuo opificis caſtitas interioris hominis illibata. Nam quantumlibet aduerſariis cedat infirmitas carnis, quibus datum eſt corpora trucidare, tormentis affligere, ſtupris coinquinare pœniſque diuerſis addicere: in nullo tamen animabus ſanctitatis propoſitum conſeruantibus poſſunt nocere. Quia vt beatus ait Hieronymus, corpus ſanctorum mulierum non vis maculat, ſed voluptas. Et iterum ſanctiſſimus Auguſtinus. Non amittit cor- *Hieronymus. Auguſtinus.* pus ſanctitatem, manente animi ſanctitate, etiam corpore oppreſſo: ſicut amittitur corporis ſanctitas, violata animi ſanctitate, etiam in corpore intacto. Sic Ioſeph, ſic Hieremias, ſic Daniel, & tres pueri multique Hebræorum fideliter Deum

colentium illa tempeſtate venundati ſunt: & tamen à verbo Dei non receſſerunt. Quia nullum in ſtatum deuenerunt, quo Deum ſuum non inuenirent, illum vtique ipſum, cuius in mente & intentione paſſionem ferentes, & dum cæderentur, & dum ſecarentur, & dum lapidarentur & dum venderentur: Chriſti paſſionem cogitabant, *Ioha.1.* qui impio poſt multa ſecula proditoris diſcipuli diſtrahendus erat cõmercio. Deniq; Ionas propheta Dei nutu ponto de naui proiectus, belluinis faucibus raptus, ex improuiſo carceri horrifico mancipatur. Sed tamen expers omnis rationis monſtrum illud rationabiliter creatori ſuo obſequens, myſtice tantummodo conſeruandum ſibi vatẽ creditum fore intellexit, & inde non demoliendam perniciter alui ſui ſpecubus reuerendam prædam repoſuit. Vt quæ erat prophetæ cauſſa periculi, fieret poſtea nationibus credituris in ſacramentum myſterii: & ex eo infractus viſceribus, & incolumis permaneret, ex quo triduani temporis ſepulturam mortis portendebat Dominicæ, quod abrogans Dei ſui mandatis parere, Tarſum maluit nauigare. Sic Malchus *Malchus Monachus* Monachus in captiuitate, victrici dextera caſtitatem tuetur, crudeliumque Dominorum iugo exuitur, dum pro eo, intercedente pudicitia, armata vngula ſeruit, immani feritate impium conterens Dominum, qui pudicum in antro ſuo immunem relique- *Sanctus Paulinus.* rat Malchum. Sic Paulinus Nolanæ vrbis Epiſcopus vir eximiæ ſanctitatis, & incomparabilis meriti, propter vnicum viduæ filium ſponte ſubiit ſeruitutem, exemplo veri magiſtri commotus: qui dum liberum & coæternum frueretur cum patre & ſpiritu ſancto cuncta diſponendi imperium, nec præferret genitoris poteſtas maieſtatem prolis coæuę (quia natura diuinitatis indiuiſibiliter perſiſtente, diuerſitas perſonarum inconfuſa manebat, vna eademque patris filii & ſpiritus ſancti ſubſtantia exiſtente) nõ *Ad Philip. 2.* rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniens, formam ſerui accepit, humiliauit ſe vſque ad mortem, mortem autem crucis.

Quapropter ſorores meę, hoc Dominicæ paſſionis exemplar ante oculos cordis ſtatuentes, & eius veſtigia iugi meditatione ſequentes, omne temporale ſupplicium pro nihilo reputate. Quia licet ſit aſperum & amarum, breue tamen eſt atque fini contiguum, & ſub vnius momenti ſpatio aut qui infert perit, aut ſuſtinens deficit. Quia pœnæ ſi acriores ſunt, citò ingerunt patiendi defectum, ſi verò leuiores ſunt, facilius tolerantur. In vtroque ſemper gloriandi vobis manet trophęum: in vtroque ſemper felicitatis cumulatur profectus, dum per multimodam excruciationem veluti aurum igne probatum, puriores animæ veſtræ decidentibus ſcoriis vitiorum redduntur, & acrius pœna graſſante, maturum laureandis vobis infert interitũm: incunctanter vos nihilominus ad verum præmittens ſolatium, de quo per prophetam dicitur: Dabo eis ſolarium verum, pacem ſuper pacem.

In huius igitur vitæ corruptione, quantalibet quiſq; noſtrorum tranquillitate fruatur, commodis vegetetur, proſperitate feratur: ex eo tamen quia peregrinamur à Domino, magis deſolationem eſſe, quam pacem in veritate fatendum eſt. Quia cuncta, quæ temporalibus rebus hærent, & vario mundi lumine perluſtrantur, nihilominus *Eccles. 1.* vanitati corruptioniq; succumbunt, & facilè à ſtatu ſuo labuntur, dicente Salomone, Omnia vana ſub ſole.

Hinc vehementius piis Deo affectibus ſupplicandum eſt, ſanctiſq; frequenter ſtudiis inſiſtendũ, & quaſi lucerna in caliginoſo loco lucente diuinarum ſcripturarũ prę- *1. Petri.1.* cepta ſanctorumq; iura verborum è tenebris noſtrę peregrinationis, quibus à Domino, & beatorum conſortio ſeparamur, contemplanda ſunt, & ſeruanda donec dies luceſcat, Lucifer oriatur in cordibus noſtris. Vnde, ſi libero aſpectu Deum cernere an- *Math.5.* helamus, prius fide corda purificanda ſunt, operibus conſecranda, & muro charitatis hinc inde vallandá, quibus profecto illius ſacri Euangelii ſponſione incunctanter condigni habeamur, qua dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Inde quęſo vos beatæ virgines, ne perdatis coronam vobis paratam, nec vos è charitate *Ad Ro.8.* Chriſti cuiuſquam rei mundialis oblectatio ſegreget, ſed æquo animo cum Apoſtolo prædicate dicentes: Quis enim nos ſeparabit a charitate Dei? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculũ, an gladius? Sicut ſcriptum eſt, quoniã propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus vt ouis occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus, propter eum, qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundum, neque inſtantia, neque futura, neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Quin potius iſta omnia propter æternam retributionem alacrioribus animis votiſque ardentioribus & querenda

ſunt

[illegible], & ferenda. Manet enim vnicuique apud Dominum repoſita laboris ſui corona: & pro qualitate certaminis repenſabit ille fructum mercedis.

Equidem nec nos diuino beneficio extorres fieri credimus, nec expertes, aut ingratos cæleſti munere ſperamus: quia licet inuiti, tamen pro nomine ſuo ſumus deuincti, & alto ergaſtulorũ laqueo deligati. Repleta ſunt penetralia carceris clericorum c[illegible]teruis, viduata eſt Eccleſia ſacro prꝗſulũ & ſacerdotũ officio. Horrent diuina tabernacula ſqualidã ſolitudinẽ: aranea texit templũ, tenent cuncta ſilentium. Confuſi ſunt ſacerdotes, & miniſtri altaris, quia diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omniũ platearũ: & deſinentib⁹ in conuentu hymnis cantionũ cæleſtiũ, reſonant abdita carceris murmure ſancto pſalmorũ. Nõ promit cantor diuinũ carmẽ in publico: non vox Pſalmi[illegible]ꝗ tinnit in choro, nõ lector cõcionatur in pulpito, nõ leuita euangelizat in populo, nõ ſacerdos thus infert altaribus. Quia percuſſo paſtore diſperſionẽ intulit aduerſari⁹ gregi catholico, priuata prorſus Eccleſia omni ſacro miniſterio. Et licet hꝗc inuiti ſuſtineamus, non eſſe tamen im̃unem coram Domino detentionẽ noſtram confidimus.

Miſera Eccleſia perſequutio. Thre. 4.

Quanto vos nobilior gloria, prꝗſtãtiorq́; corona, ô ſanctꝗ ſorores meꝗ, expectat, quꝗ ſpõte ſꝗculo, & fluxibus eius reuũtiantes, zelo Dei armatꝗ, intrepido greſſu cõtra hoſtẽ fidei libero exiliſtis proceſſu (Dignæ quidẽ munere diuino, cõdignꝗ autem prophetali oraculo, quo dicitur, Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculũ, benedicite Domino) Proferentes teſtimoniũ veritatis in auctorẽ ſceleris, & inſtitutorẽ peruerſi dogmatis, victricia cõtra eum arma aſſumite. Ieiuniis, vigiliis, orationib⁹, & clamorib⁹ dieb⁹ ac noctibus inſiſtentes. Rogo vos, ſanctꝗ ſorores, ne deſiſtatis à cœptis, ne ceſſetis ab inchoatis, ne reſiliatis à prꝗliorũ auſpiciis, quia non inchoantib⁹ prꝗmiũ, ſed perſeuerantibus datur. Ne reſpiciatis retro, nec primã fidẽ irritam faciatis, nec manũ ſuper aratrũ tenẽtes, ab itinere regio in deuiũ declinetis. F[illegible]ſtinate ad mercedem laboris veſtri vos accingere, cõtendite ad culmẽ perfectionis aſcendere. Quia poſt victoriã miles coronatur ſtrenu⁹; & iam cõſum̃ato labore, cõductis mercenariis merces diſpe[illegible]ſatur. Nam & qui certat in agone non coronatur, niſi legitimè certauerit. Certare vero legitimè eſt, omnibus à corde excluſis labentiũ rerũ affectibus intuitu capeſſendi regnũ cœlorum, aut cũ iuſtitia viuere vſq; ad mortẽ, aut nõ timere propter iuſtitiã mortẽ. Nã cum iuſtus rediuiuã ſemper dꝗmoniorũ vſq; ad obitũ perferat litem, nec deſint ab eo tẽtationes vſq; ad finẽ, recepturus pro qualitate certaminis in futuro mercedẽ, quãtauis ſanctitate præcellat, nõ pergit ſecurus, nõ vadit ad Deũ intrepidus. Ille verò, qui ſectãdo iuſtitiam, pro iuſtitia mori eligit, celerẽ iuſtãtibus bellis defectũ imponit, æternũq; indubius ad regnum aſcendit. Sit qualis vult, & ex quibuslibet vitiorũ laqueis ſeu peccatorum ſordibus venerit, etiamſi illotus baptiſmate ad Martyriũ conuolauerit, nihil[illegible]ominus coronatur.

Iud. 5.

1 ad Thim. 2.

Ne terreamini, ſorores, furoribus perſequentium, neq; formidetis à faciebus eorũ, neq; enim timere vos ſaciet dominus vultum illorũ. Vobiſcũ ille eſt, qui vos armauit, idem pr[illegible]pter vos pugnat, qui incitauit. Nec adiuuare deſiſtet ille ipſe, qui vos ad hunc peragendum agonem elegit, quo deuictis aduerſitatum ſtimulis ſecum iure perenni conregnare faciat temporibus infinitis.

Verũ ad eos veniamus, qui vos ab hac intẽtione inhibẽdas eſſe putarũt, & illã primor[illegible]ialẽ c[illegible]feſſionẽ veſtrã infringere, & negare iuſſerũt, quam vos incitante Chriſto ſponte cor[illegible]iudice protuliſtis. Nos autẽ talia vos agere interdicim⁹, quia Deo eſt obed[illegible], poti⁹ q[illegible]a hominib⁹. Magiſter n. noſter, fũdatores Eccleſiꝗ Apoſtolos noſtros ad prꝗdicationẽ [illegible]uãgelii informãs, hoc eis dedit prꝗceptũ. Si quis me cõfeſſus fuerit, & [illegible]ba mea in generatione iſta adultera & peccatrice: hunc & filius hominis cõfite[illegible], cum venerit in gloria patris ſui & ſanctorũ angelorũ. Non oportet, ſorores meꝗ, v[illegible]u veſtrũ [illegible]tũ facere, quia ſcriptũ eſt: Siquid vouiſti Deo, ne tarderis reddere. Di[illegible]et n. ei infidelis, & ſtulta promiſſio: ſed quodcunq; voueris, redde. Multoq; meli⁹ eſt non vouere, quam poſt votũ promiſſa negare. Non erit Deo inultũ, vt poſt cõfeſſionẽ veritatis denuo veritati repudiũ detis. Illudq; os quod teſtimoniũ veritatis proferendo diuinitus ſacratũ eſt, mendacio polluatis. Qui enim iſta vos facere iubent, nihil aliud quam mentiri ſuadent. Et qui ad hoc mentes veſtras inclinare cõtendũt, nihil aliud quam veritatẽ negare cõpellunt. Nulla itaq; differentia eſt inter mendacẽ, & veri[illegible]tẽ negantẽ. Quia eodẽ reatu mihi videtur aſtringi vera abrogans, quo & falſa depro[illegible]ẽs. Mendax n. nititur falſum cõmentũ loco veritatis inſerere: vera autẽ obtegens ſil[illegible]io ſuo falſitati adminiſtrat vigorẽ. Hinc euenit, vt veritas ce[illegible]ata nõ pateat, & falſitas [illegible]x[illegible] prꝗualeat. Vtrũq; verò vnũ ſũt, & ob hoc impunita nõ erũt: Scriptũ eſt enim, Teſtis falſus non erit impunitus. Et iterum, Os quod mentitur occidit animam.

Marc 8.

Eccl. 5.

Quare ergo ſanctiſſimæ ſorores, voſmetipſas interficere, veſtrarumque animarum parricidias fieri non timeatis? Neque enim aliud agit, quam hominem occidit, qui ſeipſum occidit, & grauioris culpæ criminibus obnoxius iudicatur lictor animarum, quam corporum. Quoniam eliſa caro quandoque ſurgit pro meritis cum anima regnatura in gloria: vitiis autem anima interempta ſecum pariter carnem pertrahit ad gehennam.

Nunquid mentitæ eſtis in eo, quod patulis aſſertionibus in aduerſarium fidei catholicæ protuliſtis? Nunquid omne conuitium quod in ipſum præuium Antichriſti dixiſtis, non verum & certum eſt? virum dæmonioſum, Sathanæ miniſtrum, mendacio plenum, mortis ac perditionis perpetuæ filium. Nunquid non omnis Catholica Eccleſia identidem quod & vos, Deo teſtimonium refert?

Proponunt certè vobis expugnatores ſancti propoſiti, eremitatem Eccleſiarum, compeditionem ſacerdotum, diſpoſitionem miniſteriorum: & quod non eſt nobis in hoc tempore ſacrificium, nec holocauſtum, nec oblatio, nec incenſum, cuncta vaſtante ſacrilega manu, omniaq; turbante fauore tyrannico. Sed reſpondendum eſt eis, ſacrificium Deo acceptabile eſſe ſpiritum contribulatum: & quod in anima contrita, & in ſpiritu humilitatis ita à Domino ſuſcipiamur, ſicut in holocauſtis arietum & taurorum, & ſicut in millibus agnorum. Quia non eſt confuſio confitentibus eum. Vos ergo ſorores beatæ, iam in illo reti Dominico captæ eſtis, quod in dextera nauigii ad præceptum magiſtri miſſum, plenum magnis piſcibus littori expoſitum eſt, ad hoc reſeruatum, vt ſcrutinio Apoſtolorum foris malis proiectis, perenni vos ſocietate iungamini electorum catalogis. Si verò ſciſcitante iudice, negaueritis vos maledixiſſe vatem, maledicemini: nec deteſtatas fuiſſe, quod Dominus deteſtatus eſt, duplici peccato eritis obnoxiæ. Vnum erit mendacii, negando veritatem, quam iam confeſſæ eſtis: aliud ſubtrahendo coram inimico iuſtitiæ verbum confeſſionis. Et certè quæ non maledicimus, è contrario benedicimus: & quem non deteſtamur, quaſi fauendo noſtræ ſocietati admittimus.

Ioan. 21.

Vnde inſiſtendum eſt, ſorores meæ, vt cœpta bella cum diuino auxilio in pace animarum veſtrarum conſumatis, noſq; potiori interuentu de cœleſtibus tueamini. Quoniam ſi ſic vobis pius Dominus non deeſt auditor, facilius tamen eius contubernii cohærentie, quicquid ab eo petieritis, impertietur. Quia ſic immaculata virginitas liberis paſſibus Dominum ſequitur, ſic munda caſtitas a Redemptoris ſui conſortio non auellitur: ſic etiam purpureo Martyrii aſperſa cruore ſertis diadematum victrix amicta comitatur. Deus enim Eccleſiam ſuam à moleſtia vaſtatoris defendet, nos quoque ſicut voluerit inuicte poteſtate de vinculis iſtis eruet, & cuſtodiet, ſedibuſq; propriis miſertus reſtituet. Vos tantum ſorores, perſeuerate vſq; ad mortem carnis, vt non ſolum animarum periculum euadatis, verumetiam in vitam æternam eas cuſtodiatis, dicente Domino: Qui perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternam cuſtodiet eam. Tunc autem quo pacto inculpabiles eſſetis, ſi communi cum noſtra Eccleſia ſilentio in hac re vteremini, non deteſtando publicè, quem frequenti impugnatione blaſphematis occultè? Nec ſtatueret vobis Dominus ad reatum, quod ſola cordis meditatione, non oris profeſſione ipſum referretis in forum, æmulando magis prætextum huius noſtræ Eccleſiæ, quæ hoc tempore contra ipſum vatem iniquum clandeſtinis agit inuectionibus? Pro eo quod* præpediente facinore, elapſa aditione Gothorum reſpublica, quæ olim in Hiſpanis aucta felicitate Eccleſiarum, & ſumma dignitate pollente ſacerdotum, ab eis modetantibus gubernabatur: in iſtius neſandi cultorum priuilegium vatis occulto iuſtoq; Dei iudicio tranſuecta eſt. Quoniam quæcunq; Dominus nobis intulit, in vero iudicio fecit, & hæc omnia propter peccata noſtra: atq;, vt ſcriptum eſt, hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos, domus noſtra ad extraneos. Aquas noſtras pecunia bibimus, & lingua noſtra pretio comparauimus. Serui dominantur nobis, neq; eſt qui redimat nos de manibus eorum. Qui grauiſſimo iugo colla prementes fidelium, omne à regni ſui finibus, ſicuti cernitis, genus excludere moli[illegible]t Chriſticolum: nunc pro ſuo libito tantummodo exercere nos ſinentes Chriſtianiſmum: nunc dira ſeruitute fœtere facientes ritu Pharaonitico ſudorē noſtrum nunc intolerabiliter a nobis vectigalem extorquentes chirographum: nunc publicum inponentes miſerorum ceruicibus cenſum. nunc rebus nos abdicantes, crudeliter detrimentis atterunt rerum. Et ita vario oppreſſionis genere orthodoxorum fat[illegible]s conuentum, diuerſoq; perſequutionis incurſu gregem affl[illegible]entes Dominicum, gr[illegible]u ſe Deo ſuo noſtris iacturis credunt præſtare obſequium. Q[u]antò tunc præſtantior nob[is] glo-

Matth. 10.

* i. ceſſante iſta vel præpediente deliquio, ad Epiſcopum Pamphilonenſem. Hiſpania deuaſtata.

Thr. 4.

Exodi 5.

[illegible] Domino prę̄ſtaretur, ſi deſidiam reſpuentes documento veſtro excitati, ta- *D. Eulogii ſpiritus fortitudine.* [illegible]gere feſtinaremus, nec nos ſub diuino impię gentis laborare ſtimulo paterer[illegible] Sed nos miſeri eorum oblectari ſceleribus non incongrue Pſalmiſtæ denotamur *Pſal. 105* [illegible], qui ait: Comixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt [illegible]bus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum. Heu proh dolor, quia eſſe ſub gen[illegible] delitias computamus, iugumque eum infidelibus ducere non renitimur. Et inde [illegible]diano vſu illorũ ſacrilegiis plerũq; vtimur, magiſq; ipſorũ cõtubernia affecta[illegible]quam vt exemplo Loth Patriarchæ relicto Sodomitico rure in monte ſaluemur. *Gen. 19.*

[illegible]os, beatę virgines, poſtquam ſtrenue bellatrices ad publicũ proſiliſtis certamẽ, & [illegible] regibus & principibus mundi intrepida cõfeſſione repuliſtis iuſtitiæ hoſtẽ; pugnandum eſt vobis vſq; ad mortem, quia hoc genus certaminis in morte glorificatur. [illegible]c brauiũ miles accipit, quãdo moritur; eoq; fit de corona victoriæ certus, quo ſe a[illegible]t b[9] bellis inuccerit moriturus. Sic vos obitũ diſtrahentes corporeũ æternũ vitæ [illegible]metis ſtatũ, luci perpetuę mancipatũ, dũq; cæleſtia pro terrenis mutando ac[illegible]s, & diſpẽſando labẽtia in æuum manſura percipitis; meritorũ veſtrorũ exẽplari[illegible]s Eccleſiã Catholicã informatis, quo mundana abdicando ſupernis rebus intendat. Manet igitur vobis ſorores meæ, ex vtraq; parte victoriæ cõmodum, manet ex vtroq; [illegible]tere præmiorum indeſinentium lucrum: & hinc non indecenter illud Pſalmiſtæ [v]aticinium veſtris iuſtis laboribus extat paratum, quo dicitur: Gloria & diuitiæ in domo eius, & iuſticia eius manet in ſeculum ſeculi.

Sed iam me in portu ſilentii conſtituto priuſquam volumen finem appetat, & *Pſal. 111.* ſancto in ſpiramine educatis arma præliandi miniſtrare deſiſtat; tecum mihi paululũ [l]oqui libet, o virtutum meritis florens, Flora ſanctiſſima ſoror, vt noſtræ familiaritatis *Floram alloquitur.* [v]erbum auditu placido captans, ſecretario cordis recondendum admittas. Noſtrumq; conſultum ſanctificatis mentibus tuis, vt pii patris præceptum reponas. Audi ergo filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: *Pſal. 44.* quoniam concupi[uit] rex ſpeciem tuam. Non itaque vocatio tua cæterorum ſimilis eſt. [S]iquidem tu lupino creata coitu, & oue matre progenita, quaſi ex ſentibus roſa frondeſcis. In nullo tibi ethnicum ſemen obſiſtens, cum tamen Chriſtiano edita partu, conceptu diuin[illegible]us, piæque matris magiſterio dominum Ieſum Chriſtum adeo credula mente colueris, vt propter nomen eius acrioribus cæſa flagellis, priſtinam nullatenus profeſſionem repuleris. Noueras enim ſpõſum tuum dixiſſe: Tradent vos in conciliis, & in ſynagogis flagellabunt vos: & ad præſides regeſque ducemini propter me in teſtimonium illis & gentibus. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Hinc iam tibi propoſita, auſpice Deo gloria cœpit te comitari martyrii. Hinc nominis tui m[a]g[nif]i[c]a toto orbe fama diffundi, hinc pro te rumor agonis, populos nationeſque peragrans, cœpit pluribus innoteſcere. Denique cum iam ictibus flagellorũ venerabi[illegible] vertlcis cutem, [illegible]mamque, qua cæſaries pulchra defluxerat, [illegible] perſequution[illegible]æ temp[o]re [illegible], dignante te illud mihi oſtendere veluti proximo 40 patri puritate reuerentiæ tuæ. Et [illegible]landa manu attrectans, quia oſculis ipſa vulnera non [c]rederem eſſe demulcenda: poſtquam à te diſceſſi, diu alteq; memet reputans ſuſpi[ra]ui. Exponente vero coram me diffuſa cælitus gratia oris tui ingentia dolorum tuorum [illegible]ſq; periculorũ, qui te preſſerant, & quomodo ſepta cuſtodiæ, qua mancipata [illegible] diuinitus patefacta nocturna tibi ſilentia aditum effugiendi pręſtiterint. [illegible] eſſe Petri Apoſtoli paſſionibus per hæc eademque geſta, quæ [illegible]nd[illegible] Quippe quæ [illegible] diuinitus abſoluta, poſt ſexennium de ciuitate [illegible]o[illegible] vico in oppido per m[illegible] & [illegible]exilia, atque latibula remedio fugæ con[illegible]eras. Et quæ prius intuitu euadendi enormes moles tranſcenderas, nunc quaſi [illegible]i Chriſto ſponſo tuo ac tibi dicenti, Vbi paſ[ci]s, vbi cubas in meridie ſoror *Cant. 1.* [illegible] venio c[r]ucifigi: rediuiuo præliandi aucta reg[illegible] forum adis, publ[illegible] [illegible]teque intrepida, confitendo Chriſtum, & deteſtando fid[ei] aduerſarium, iudici [illegible]rtiterque ei reſiſtens laudans Chriſtum tuæ ſalutis authorem [illegible] pietat[illegible] [illegible]gionẽ, ac deinceps impudicum vatem infaman[s] nullatenus ve[r]a potuiſſe prædic[a]re, mendacio plenum denuncias: & ob hoc congrue [illegible]audicum carmen de[illegible] [illegible]quebat de teſtimoniis tuis Domine in conſpectu regum, & non confunde- *Pſal. 39* [illegible]m. B[illegible] nunc[i]aui iuſtitiam tuam in Eccleſia magna. E[illegible] labia mea non [illegible] Domine [illegible] cognouiſti. Iuſtitiam non abſcondi in corde meo, veritatem [illegible] & [ſalut]are tuum dixi. Non celaui miſericordiam tuam, & veritatem tuam a ſy[nagog]a. Ac [illegible]r diceres: Teſtimonium veritatis [tu]æ Domine hactenus

timore carnis celaui: iam nunc, tuis armata viribus, ... Deicola, ſic trepidare ignorat mens tuo munere opu... Hæc id... mina ſoror mea Flora, tibi diſpoſui, vt tantarum ... bene... collata cælitus meritis perderi da repentes, ne conculcanda pertra... uium, cutre ad præmium, dum tempus capeſſendi inſtat potiſſimum. ... ſponſus tuus dominus Ieſus Chriſtus titulum tibi conſ... perfecti... ad mortem non ceſſaueris: ſi pro eo mori, ſicut à principio elegi... contenderis: ſi hane perfunctoriam pœnalitatem gaudijs obiectata ... lo pendens. Quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuper... quæ reuelabitur in nobis. Certa bonum certamen, ſoror mea virgo ... vulneretis, non eedas. quia hæc vulnera æternæ ſunt ſ... aufp... conferunt defectum doloribus. Cuncta permanent incolumia. Mors ... nat, cœtibus ſanctorum agglomerat, & ſtatum perennitatis fideliter ac viriliter ... ne perſeuerantibus præſtat. Verũ quia ſe pridem claudi ... ſperare erat, ... tibi ſingulariter verbum facere, ô ſoror Flora, olim geſta primordialis ma... gerent: nunc ad vtraſque reditũ faciens, adhuc paululum communiter vobis loq... quod mereamini præmiũ, differam, & ſic deinceps prolixo ſermoni ... pon...

Ad Rom. 8.

Inenarrabilia ſunt, ſorores meæ, præmia veſtra, egregia multum nimis repoſ... munera. Accipietis enim à Domino fructum virginitatis centeſimum, & glorioſi martyrii inenarrabile cõmodum. Occurret vobis obuiam ſancta & venerabilis regina mundi virgo Maria, florentiſſimis virginum choris ornata. Aderunt ... fortiſſimi milites Dei confratres veſtri Perfectus, Iſaac, Sancius, Petrus, Vualabonſus, Sabinianus, Vuiſtremundus, Habentius, Hieremias, Siſenandus, Paulus, & Theodemirus, qui vos præceſſerunt eũ ſigno fidei, & victoria de hoſte tulerunt, vobiſque ... peruenirendi ad regnũ aperuerunt, dignum itinẽri veſtro præparantes ... atq; dicentes. Venite ſorores ſanctiſſimæ, ingredimini thalamũ ſponſi veſtri, quem eate... nus dilexiſtis, vt propter illum mori non timeretis: Iam enim hyems tranſijt, imber abijt & receſſit, quia temporalis tribulatio à vobis deuicta diſceſſit. Prope... ſanctæ ſorores, feſtinantes cum iucunditate faciem eius cernere, cui in veritate ... mulaſtis, pro quo mori non recuſaſtis, vt in æternũ viuatis. Percipite merced... laboris, & ſumite lauream glorioſi certaminis. Quis tunc exiſtimare gaudium tuum poterit ô ſoror Maria? Quis illi feliciſſimæ horæ diff... cælitus ment... compenſabit cum inter eos Leuitam agnoueris Vualabonſum, quem tibi pia pare... affectio germanum generauit? Quis vtrarumq; veſtratũ tripudiũ mortalibus ... ris aut verbis humanis expediet, quæ diuino iam gremio cõſtitutę, inter ... uitiatũ paradiſi locatę, incunctanter illius remunerationis donaria cap... Quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Dominus diligentibus ſe. Vnde obſecro vos, ſanctiſſimæ ſorores meæ virgines prudentiſſimæ, quæ ſemper oleo caſtimoniæ redundantes, ornatiſſimo lampadu cæleſti... ſtis fulgore, quando tabernacula Domini intraueritis, vt mei ... ni, dum thalamũ veſtri adieritis ſponſi, eiuſq; amplexib⁹ ineffabili merueritis fruitio ne cõiungi, tuemini me precibus, defenſate meritis glorioſis. Pro ... peccatori ... ius mediocritas ſuccincta libelli, quem ſpiritali veſtro flagrans amore ... ſulens edidi: quod per eum vos inſtitui, quod ad perficienda bella Domini in... vt cõflictu non deficeretis, enſe prędicationis armaui: quod ... beatis, oſtendi: quod prẽmia, quę mereatis, diſpoſui: qu... in laudib⁹ veſtris, prou... tui me verſaui. Vos noſtis quid a vobis petierim, quid charitati ... rim. Vt digno interuentu veſtro omni vitio careã, culpis e... quo fideli famulatu, omnipotenti Deo meo cohærens, fruar poſt tranſitum tam ... quã Dominorũ meorũ cõſortio, in quorũ defenſione & laude opus cõdi... ſanctorũ, quod imanjtas perſequutoris me cõpulit relinquere imperfectum ... tore quandoq; nihilominus cõſũmandũ. Opitulationẽ ſane perparua vol... ne adieci quẽ & ... ſimplicib⁹ edidi, & veſtro ... Vt crebra medi... veſtris eã memorijs alligantes, tam pro ... lumin... veſtr... cordis ſuperenentibu... quã p... tate Do... mo faci... pacis ad perfectũ ſanctificet ... animas & co... la ... Domini Ieſu Chriſti ſeruetis, qui cum patre & ... regnat ... ſæcu'orum Amen.

EXPLICIT DEO GRATIAS.

Martyres Cordubenſes, qui nuper fuerant coronati.

Mariam alloquitur. Vualabonſus Mariæ frater.

ITEM ORATIO EIVSDEM EVLOGII AD SVPRA DICTAS VIRGINES.

DOMINE Deus omnipotens, qui ſperantibus in te es ſolatium verum, timentibus te remediũ indefeſſum, & te diligentibus perpetuum gaudiũ, accende igne amoris cor noſtrum, & flam̃a tuæ charitatis pectoris noſtri dexteræ receſſũ, quo valeamus cœptum conſummare martyrium. Vt dilectionis tuæ in nos vigente incendio, decidant a nobis incentiua peccatorum, & maleſuadæ titillationes procul effugiant vitiorum. Vt dono gratiæ tuæ illuminati, cuncta mundi oblectamina valeamus deſpicere, & te puris mentibus ac votis ſimplicibus vſque quaque diligere, timere, deſiderare, & quærere. Da nobis Domine in tribulatione auxilium, quia vna eſt ſalus hominum. Da fortitudinem præliandi in hoc certamine, & de Sion intuitu liberandi nos reſpice: quatenus paſſionis calicem tua proſequentes veſtigia, poſſimus iucundo ore ebibere. Tu enim, Domine, Iſraelitas tuos, olim ſub diro Aegyptiorum iugo gementes, non ſolum potenti dextera liberaſti, verum etiam Pharaonem, & exercitum eius in medio mari demerſum, ad gloriam & honorem nominis tui omnino contriuiſti. Da fragilitati noſtræ in hac confeſſione inuictum reſiſtendi inimico præſidium. Confer inter acies dæmoniorum, & hominum contra nos inſurgentium inexpugnabile dexteræ tuę auxilium. Oppone in defenſionem noſtram numinis tui ſcutum, & vſque ad mortem propter te viriliter dimicandi præbe ſuffragium, quo valeamus effuſione ſanguinis noſtri paſſionis tuæ reddere debitum. Vt ſicut pro nobis tu ipſe dignatus es mori, ita nos quoque condigno pro te martyriali obitu facias interire: vt tormenta æterni ſupplicii per temporalẽ gladium euadentes, depoſita ſarcina carnis, ad te mereamur peruenire felices. Adſit etiam Domine abſque obſtaculo catholicæ plebi tua virtus piiſſima, defendens eccleſiã tuam à vaſtatoris moleſtia: omniumque ſacerdotum tuorum corona ſanctitatis & caſtimoniæ ope ſubnixa, poſt illibatum ſacræ officioſitatis miniſterium cæleſtem adire iubeas patriam. Inter quos ſeruum tuum Eulogium, cuius poſt tuum * munus documentis inſtruimur, literis edocemur, ſolatiis confouemur, prædicationibus animamur: omnibus peccatis mundatum, ſceleribus vniuerſis abſterſum fidelem tibi efficito famulum, tuo perẽniter obſequio mancipatum: quo in hac mortalitate placitum tibi exhibens famulatum condignus tuarum in futuro habitus muneribus gratiarum ſaltem, vel vltimum requieſcendi obtineat loculum, in regione viuorum. Per Chriſtum Dominum noſtrum, qui tecum viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Id eſt, gratiã & donum, vt Hiſpaniſmum, deſſua et de tu merced, ſapeat.

SCHOLIA IN DOCVMENTVM Martyriale.

Virginibus ſacris Floræ & Mariæ.) Diximus iam Gothorum tempore ſanctimoniales fœminas variis nominibus fuiſſe compellatas, quod in conciliis Toletanis oſtenditur. Inter cætera, ſacrarum virginũ nomen fuit eiſdem tributum, ſed enim non hinc has duas, ſacras virgines appellat diuus Eulogius, cum altera tantum fuerit ſanctimonialis. Sed quia martyrio iam deſtinatæ, tanquam ſacræ victimæ, multo iuſtius hoc nomen promerebantur.

Triumpho adorearum.) Verrius Flaccus, ſeu Feſtus Pompeius. Adorea, laus: quia glorioſum putabant qui farris copia abundabat. Sed pręſertim ea gloria hoc vocabulo poſtea ſignificabatur, quæ bellicis rebus fuiſſet comparata. Inde videlicet, quod imperatores re bene geſtã, frumenti genere, quod adoreum vocant, ſolerent donari. Plini. lib. 18. cap. 3. Gloriam denique ipſam a farris honore adoream appellabant. Et capite octauo eodem libro meminit publicorum donorum; quæ ex farre conſtabant. Et diuus Eulogius amat plerunque eiuſmodi inuſitatiora vocabula, quod alibi etiam annotauimus.

Rem ſec[illegible] rum.) Hiſpaniſmus.

I[illegible]um [illegible] ueſp[illegible]n) H[illegible] locus mihi refuit in exemplari lacer, & deprauatus. Nullus prorſus erat ſenſus. Nos quoquomodo potuimus emendauimus, & ſuppleuimus.

Si acriores ſunt.) Ex antiquorum philoſophorum ſubtilitate, hoc eſt deſumptum, vt ex Ciceronis tertia Tuſculana apparet. Et non ab ſimile eſt illud Senecæ. Dolur decidit, vbi quo creſcat non habet.

Repleta ſunt penetralia carceris.) Miſera illa Reccafredi Epiſcopi tempora deplorat, de quibus Aluarus in diui Eulogii vita.

Non lector concionatur in pulpito.) Concionari vocat aliquid in eccleſia, aut ex ſacris literis, aut ex ſanctis doctoribus, & conciliis ad fidelium inſtitutionem legere. Hoc erat proprium lectorum. Nam inter miſſarum ſolennia epiſtolam ſubdiaconus, diaconus, quod vtrumque nunc etiam fit, euangelium legebat. Homilias, hoc eſt ſacras conciones ad populum habere hoc Epiſcoporum, & Doctorum tantummodo fuit.

Sic qualis vult.) Hiſpaniſmus, ſeaſe qual quiſiere.

Etiamſi illotus baptiſmare.) Theologi ſacri, baptiſmum flaminis vocant martyrium.

Verum ad eos veniamus,) Eos nimirum innuit, contra quos primo libro, & tertio in martyrum Apologetico depugnauit, qui male ſanis argumentis retrahere Chriſtianos à publica confeſſione volebant. Et has duas virgines horum veſanis vt apparet, moninis lubrico veſtigio veluti labantes nutaſſe, in ipſarum paſſiones libro primo, & in epiſtola ad Aluarum ſcripſit. Ideo validius confirmandas, & hoc errore fortius extrahendas putauit.

Euulſam ictibus.) Quæ ſequuntur, fuſius in harum duarum virginum paſſione diuus Eulogius narrat, vbi etiam de martyribus, quos hic nominat, late perſcripſit.

Aderunt etiam.) Horum omnium martyrium, ſanctas has duas virgines præceſſerat, vt libro ſecundo conſtat.

Proſit mihi.) Epilogus concinne adhibitus, & artis integumento artificioſior.

Quod immanitas perſequutoris.) Quo tempore ab Reccafredo Epiſcopo miſſus eſt diuus Eulogius in carcerem, nec ſecundum finierat, quem poſtea, vt ibidem narrat expleuit.

Da fragilitati noſtræ.) Sumptum haud dubie ex pia oratione, qua in ſacratiſſimæ virginis Mariæ officio, vt vocant, ad ſextam vtimur. Concede miſericors Deus fragilitati noſtræ præſidium.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ SEQVENTIS.

CVM in Galliam iter diuus Eulogius faceret, apud hunc antiſtitem fuerat diuerſatus: qui beati Zoyli martyris Cordubenſis ab eo reliquias petierat. Eius ſuæ peregrinationis hiſtoriã hic retexens, reliquias Zoyli, & Aciſcli etiã tranſmittit: calamitates, quas Cordubẽſis perpetitur eccleſia, multorumque martyria recenſens. Titulos in hac & in cæteris epiſtolis, quemadmodum in veteri codice fuerunt, reliquimus. Et hic ille Vuiliſindus Epiſcopus eſt, cuius multam mentionem facit Innigus Ariſta regis diploma, quod in Nauarrorum hiſtoria Garibayus appoſuit: de quo in Nunilone & Alodia iam diximus.

REVERENDISSIMO ET SANCTISSIMO DEI MINISTRO DOMINO ET PATRI

meo Vuiliſindo Pampilonenſis ſedis Epiſcopo, Eulogius presbyter ſalutem.

Aluarus & Iſidorus Eulogii fratres. Gallia Togata. Hludouicus rex Baioariæ. Vuilhelmus dux Gothiæ. Carolus rex. Habdarraghman rex. Sciburici populi. Gallia Comata. Sancio Sancionis comes.

OLIM, Beatiſſime Papa, cum dira ſeculi fortuna, quæ fratres meos Aluarum & Iſidorum a genitali ſolo abducens, pene in vlteriores Togatæ Galliæ partes apud Hludouicum regem Baioariæ exulare fecit: cum me etiam propter eos diuerſas adire regiones, & ignota atque laborioſa itinera ſubire compelleret: quoniã ſtipata prædonibus via, & funeroſo quondam Wilhelmi tota Gothia perturbata erat incurſu; qui aduerſum Carolum regem Francorum eo tempore, auxilio fretus Habdarraghmanis regis Arabum, tyrañidem agens, inuia & inadibilia cuncta reddiderat) ad partes Pampilonenſes deuerſus, putaueram me inde cito migraturum: ſed ipſa iterum, quæ Pampilonem & Sciburicos limitat, Gallia Comata, in excidium prædicti Caroli contumaciores ceruices [illegible] bus Comitis Sancii Sancionis erigens, contra ius præfati principis [illegible] obſidens iter, immane periculum cõmeantibus ingerebat. Eo tempore magnam [illegible] conſolationem Beatitudo tua in ipſa peregrinatione exhibuit. Et vere [illegible] typum gerens, & in veritate eius præceptis obediens, non diſtulit [illegible]

quem

quem tibi vera charitas Ieſu Chriſti commendauerat, dicentis: Hoſpes eram, & collegiſtis me. Ita theſauros meritorum apud patrem in cælis collocare ſtudens, præbes neceſſaria deſtitutis, foues omnia, vniuerſa tutaris: adeò vt in illo exilio meo, nihil præter affectuoſam peregrinorum fratrũ & deſtitutæ familiæ pręſentiam ſuſpirarem. Lugebam ego ſæpe, ſed tu pater aſſidue conſolabaris mœrentem: flebam multum, ſed tu pia compaſſione releuabas proſtratum. Quandoquidem iuxta Apoſtolum mecũ infirmabaris, mecum triſtabaris, plangebaſque vbertim, cum ego plorarem. Cumq; me vno reſidere loco multiplex dolor non ſineret, libuit mihi loca viſitare ſanctorum quo deiectum ſummis mœroribus animum releuarem. Et maxime libuit adire beati Zachariæ acyſterium, quod ſitum ad radices montium Pireneorum, in præfatę Gallię portariis, quibus Aragus flumen oriens, rapido curſu Seburim & Pampilonam irrigans, amni Cantabro infunditur. Quod famoſiſſimis in exercitatione regularis diſciplinæ ſtudiis decoratum, toto refulgebat occiduo. Sed tu pater iuuas anhelantem, & ſalutari conſultu inſtruis abeuntem, pioque fratrum comitatu foues pergentem. Priꝰ autem, quam ad eundem locum accederem, plures apud Legerenſe monaſterium cõmorans dies, præcipuos in Dei timore viros ibidem manere cognoui. Deinde alia atque alia loca peragrans, tandem diuino munere ad illud, quod ſæpius deſiderabam, perueni cœnobium. Præerat quippe ei tunc Odoarius Abbas, ſummæ ſanctitatis magnæque ſcientiæ vir. Qui, vltra quam referri poteſt, nos digne ſuſcipiens, omnem erga nos humanitatem exhibuit. In illo etenim beatæ congregationis collegio, quod bene centenarium numerum excedebat, veluti ſydera cæli, alii quidem ſic, cęteri vero ſic, diuerſis meritorũ virtutibꝰ emicabant. Florebat in nonnullis perfecta charitas Chriſti, quæ foris mittit timorem, pleroſque alto culmine extollebat humilitas, qua ſeſe vnuſquiſque iuniore inferior reputans, imitatores præceptorum Dei fieri contendebant. Multi etiam cum eſſent corpore imbecilles, virtute tamen magnanimitatis ſubnixi, alacrioribus animis iniunctum exercebant obſequium. Sic quoque in aliquos principatum ſuum obedientia (quę omnium virtutum magiſtra eſt) vindicans, ſuos non patiebatur executores degenerare. Sed ſupra vires grandia exercere compellebat, quoſcunque ſuo munere illuſtrauerat. Operabantur omnes certatim, alter alterum inuitans contendebat præcellere. Augebatur inuicem ardor placendi Deo & fratribus, & vnuſquiſque proprię artis induſtriam ad communem profectum exercitabat. Exercebant alii peregrinorum & hoſpitum diligentius curam, & quaſi declinanti Chriſto ad hoſpitia eorum, omnibus aduentantibus obſecundabant. Cum vero tot eſſent, nullus murmurans, nemo arrogans intererat. Studebant cuncti ſilentio, totamque per noctẽ furtiuis precibus incumbentes, nocturnum chaos peruigili meditatione vincebant. Magna ſe circunſpectione vallantes: ne Pſalmiſtæ denotarentur oraculis: qui ait, Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt.

Monaſterium ſancti Zachariæ. *Pirenei montes. Aragus flumen. Cantaber flumen.* *Legerenſe cœnobium.* *Odoarius Abbas.*

Sed quid referre de ſanctorũ virtutibus lingua poteſt mortalis, qui in terris poſiti angelicè degunt? Et qui licet inter homines conuerſentur, propoſitum vero gerũt cæleſte? Cum quibus paululum commorans, cum ab eis vellem diſcedere, omnes ſolo prorurũt, pro ſe exorare depoſcũt & cur tam cito à me [illegible]eterētur, ſupplici prece querebantur. præſtabat quippe tunc mihi chariſſimus filius meus Theodemundus diaconus comitatum: qui ab exordio itineris mei uſque in vltimum inconuulſibiliter contubernio meo cohærens, mecum totius diſcrimina illius peregrinationis confecit. Regredientibus ergo nobis præbent ſodalitatem Abbas ille venerabilis Odoarius. & Ioannes Præpoſitus: per totum vſque in veſperum diem, colloquium de diuinis ſcripturis gerentes, ſic quoque ab invicem datis uſculis diſcedenres, ad te, Apoſtole Dei, è veſtigio repedauimus, cuius informatione tanta honoris venerabilitate ab illis patribꝰ excipi meruimus.

Theodemundus Diaconus. *Ioannes Præpoſitus.*

Igitur cum proprium reuiſere aruum, piæ matris Eliſabeth, ſeu ſororum duarũ Niolę & Anullonis, iunioriſque fratris Ioſeph vrgerer affectu, cogis, vt adhuc remaneã nec ſinis abire merentem: ſed vtroque vulnere percuſſum cor meum tu iam mederi non poteras: cui & peregrinatio fratrum, & deſolatio domeſticorum quotidianum afferebant lamentum. Ita de noſtra charitate confiſus, rogas vt Cordubam repetens ipſe reliquias tibi ſancti martyris Zoyli dirigerem, & hoc munere Pampilonenſes populos illuſtrarem. Illico me ſatis facere petioni tuæ, reſpondi: & huius rei debitorem me vobis eſſe in veritate promiſi.

Eliſabeth Eulogii mater. Niola & Anullo ſorores. Ioſeph frater. *Sancti Zoyli reliquiæ.*

Quumque à vobis egrederer, feſtinus Cæſarauguſtam perueni, cauſa fratrum meorum, quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus intereſſe nuper ab vlterioris

Cæſarauguſta.

Maguntia

Franciæ gremio ibidem deſcendentibus iactitabat. Deinde vrbi appropinquans, negotiantes quidem repperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Maguntiam nobiliſſimam Bioariæ ciuitatem, exulaſſe cognoui. Et verum fuiſſe hoc negotiatorũ nuncium, regredientibus, Deo fautore, ſuccedenti tempore ab interiori Gallia fratribus noſtris, didicimus.

Senior epiſcopus Compluti. *Segontia.* *Siſemundus epiſcopus* *Venerius epiſcopus.* *Toletum.* *Vuiſtremirus Archiepiſcopus Toletanus, & eius laus.*

Aliquandiu vero apud Seniorem pontificem, qui tunc rectis vitæ moribus eandem vrbem regebat, demorans, poſtea Complutum deſcendi: raptim per Segontiam tranſiens ciuitatem, in qua tunc præſulatum gerebat vir prudentiſſimus Siſemundus. Et cum ab antiſtite Complutenſi Venerio digne ſuſciperer, poſt quintum diem Toletum reuerti. Vbi adhuc vigentem ſanctiſſimum ſenem noſtrum, ſæculi tempus ſancti, & lucernam totius Hiſpaniæ, Vuiſtremirum Epiſcopum comperi. Cuius vitæ ſanctitas totum orbem illuſtrans, hactenus honeſtate morum celſiſque meritis catholicũ gregem refouet. Multis apud eum diebus degimus, eiuſque angelico contubernio hæſimus.

Ioſeph Eulogij frater.

Cumque in domum me reuocaſſem, cuncta incolumia reperi, genitricem ſcilicet, binasque ſorores, & vltimum noſtrorum omnium ætate Ioſeph: quem ſæua tyranni indignatio eo tempore à principatu deiecerat. Suſcipit peregrinum ſuum deſtituta familia, & quaſi è ſepulchro ſuſcitatũ lætantibus animis, gaudet rediiſſe poſt longum tempus Dominum. Ego vero ſemper in omni colloquio meo te patrem excolens ſemper inter familiares ſermocinationes tuam beneficentiam recolens, ſemper tuæ charitatis affectum corde geſtans, mentis vlnis amplector.

Pompelo Chriſtianæ ditionis iam facta. *Galindo Enniconis.*

Et quia, intercedente terrarũ prolixa capedine, multis ab inuicem diſparamur ſpaciis, obſtãte quoque alio chaos immane, quo ego Cordubæ poſitus ſub impio Arabum gemam imperio: vos autem Pampilona locati, Chriſticolæ principis tueri meremini dominio: qui ſemper inter ſe vtrique graui conflictu certantes, liberum commeantibus tranſitũ negant: inde eſt, vel quod non debitum veſtræ bonitati dependimus famulatũ: vel quod nõ pio deſiderio veſtro ſatisfecimus in trãſmiſſione reliquiarũ, ſeu quia non quibuſcũq; tales tantaſq; opes cõmittere duximus ratũ. Nunc autẽ, quia Deo diſpenſante, Dominus Galindo Enniconis ad propria remeans, ſuos reuiſere fines exoptat, per ipſum vobis præfati martyris reliquias deſtinauimus. Sed & ſancti Aciſcli, quas à nobis non poſtulaſtis, tranſmiſimus, vt vos ſponſionis veſtræ votum feliciter adimplentes, eorum beatæ memoriæ conſtruendo baſilicam, nobis Deo fautore propter hanc obedientiam patrocinium illorum occurrat ad veniam. Chriſto vobis omnia repenſante atque donante, quæ erga nos operati eſtis: quem veſtrum in nos olim exhibitũ non latet obſequiũ, & quia remuneratione centuplicatũ vobis valet rependere cõmodũ, qui dixit: & qui vos recipit, me recipit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: & qui recipit prophetam, in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. cuncta tibi pater repoſita ſunt coram Domino, omnia apud illum, quæ piis laboribus tuis debentur, ſalua & incolumia perſeuerant, recipienda ab eo tempore neceſſario, cum iuſtus iudex aduenerit, vnicuiq; reddere pro qualitate laborum, aut præmium, aut ſupplicium.

Cordubenſis Eccleſia perſequutio.

Deniq; beatiſſime pater, nolumus vos ignorare tribulationẽ noſtrã quã his diebus noſtro præpediente deliquio ſuſtinemus, vt ſolito nos propenſi orationum clypeo defendẽtes, veſtræ interceſſionis irrepudiabili merito, quod multũ apud Dominũ valere confidimus, è profundo tædiorum labyrintho erui mereamur. Etenim anno præſenti, qui eſt Era octingenteſima nona, exardeſcens ſæuus aduerſus Dei eccleſiam furor tyrannicus omnia ſubuertit, cuncta vaſtauit, vniuerſa diſperſit, retrudens carcere Epiſcopos, Presbyteros, Abbates, Leuitas, & omnem clerum: & quoſcunq; illa tempeſtate capere potuit, ferro deuinctos, quaſi mortuos ſeculi, ſubterraneis ſpecubus immerſit. Inter quos ego ille peccator amabilis veſter deuinctus ſum, & vna pariter omnes horridos ergaſtulorum luimus ſqualores. Viduauit eccleſiam ſacro miniſterio priuauit oraculo, alienauit officio: & non eſt in hoc tempore nobis oblatio, neque ſacrificium, neque incenſum, neque locus primitiarum, quo poſſimus placare dominum noſtrum: ſed in anima contrita, & in ſpiritu humilitatis reddimus Chriſto vota laudationis, ita vt à conuentu deſinente pſalmodię, cantu reſonent penetralia carceris murmure ſancto hymnorũ. Quæ omnia prudenti relatione Dominus Galindo vobis enucleatim poterit enarrare: quia nos partim mœrore depreſſi, partim faſtidium impolitæ orationis vitantes, ſuis limitibus ſchedulam coarctauimus, ne in modum commentarii breuitas tranſiret epiſtolaris.

Propter

Propter futurarum autem generationum ſecula illuſtranda, & vt expertes noſtrarum tribulationum, & ærumnarũ non fierent, ſaltim vel pauca è pluribus perſtringamus. Quidam enim Presbyterorũ, Diaconorum, Monachorũ, Virginum, & Laicorũ repentino zelo diuinitatis armati in forum deſcendentes, hoſtẽ fidei repulerunt: deteſtantes, atq; maledicentes nefandũ & ſceleroſum ipſorum vatem Mahomat: & hoc modo contra eum animoſum ſpiritum erigentes, teſtimoniũ protulerunt. Virũ hunc, quem vos ſumma veneratione excolitis, & cuius ſectam præſtigioſam inſtinctu dæmoniorum elicitam, tanto honore ſuſcipitis: magum, adulterum, & mendacem eſſe cognouimus, eiuſq; credulos æternę perditionis laqueis mancipandos cõfitemur. Quare ergo vos, cum ſitis homines prudentiſſimi, talibus ſacrilegiis communicatis, & non potius euangelicam veritatem intenditis? Hæc & his ſimilia, prout ſpiritus dabat eloqui eis, in conſpectu regum & principum confitentes, omnes gladio vindice interẽpti ſunt. Quorũ deciſa corpora ſtipitibus ſuſpendentes, poſt aliquot dies igne cremarũt: eorumq; cineres fluuialibus aquis perdendos miſerunt: pleraq; verò inhumata præ foribus palatii relinquentes, volucribus, canibuſq; deuoranda expoſuerunt, adhibitis cuſtodiis militũ, ne quis Chriſtianorum intuitu humanitatis, carnibus nudata cadauera, ſepeliret, ſicut ſcriptum eſt: Poſuerunt mortalia ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cœli, carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ: effuderunt ſanguinẽ eorum velut aquã in circuitu Hieruſalem, & non erat, qui ſepeliret. Quorum nomina dieſq; alliſionum in fine epiſtolæ digeremus. Huius rei cauſa nos deuincti manemus, propter hoc cõmpediti exiſtimus: noſtro deputantes inſtinctui, noſtræque informationi aſcribentes, quicquid illi diuinitus illuſtrati egerunt. Vnde quæſumus, vt ſuffragia orationum veſtrarum in defenſionem noſtram adhibeatis, noſtrumq; carcerem omnibus monaſteriis veſtris innoteſcere faciatis: & vt proni in exoratione inuigilent, iubeatis: ita poſt peractum luctamen mundi de æterno præmio exultetis.

Martyres Cordubenſes.

Pſal. 139.

Cur captiui D. Eulogius.

Sane ſalutationum officia, quæ dudum alia proferendo, omiſimus: nunc cernuã mente perſoluimus, voſque feliciori ſerie temporum vigere expoſcimus. Petentes, vt ſalua honoris veſtri reuerentia, non dedignemini nobis ſalutare amabiles, & chariſſimos patres noſtros: id eſt, Fortunium Legerẽſis monaſterii Abbatẽ, cum omni collegio ſuo. Odoarium Seraſienſis monaſterii Abbatem cum omni collegio ſuo. Salutamus etiam cæteros patres, quos in peregrinatione noſtra tutores, & conſolatores habuimus, omnemq; ſcholam dominicam in oſculo ſancto.

Fortunius Abbas Legerẽſis. Athilius Cellenſis Abbas. Scemenus Igaſenſis Abbas.

In nomine Domini, regnante in perpetuum domino Ieſu Chriſto; anno Incarnationis eius octingenteſimo quinquageſimo, Era octingenteſima octuageſima octaua, decimo quarto Calendas Maias, Perfectus presbyter occubuit.

Martyrum Cordubenſium nomina.

Sequenti verò anno, qui nunc eſt, Era octingenteſima octuageſima nona, tertio nonas Iunias, Iſaac monachus decidit: poſt quem Sancio Laicus, de oppido Albenſi, nonas Iunias in hac ipſa Era, martyriali obitu triumphauit.

Deinde Petrus presbyter, Vualabonſus Diaconus, Sabinianus, Vuiſtremundus, Habentius, & Hieremias monachi, vno die, vnaquę hora ſeptimo Idus Iunias, in Era ſupradicta, interempti ſunt.

Siſenandus verò diaconus decimo ſeptimo Calendas Auguſtas, eadem Era proſtratus eſt.

Paulus diaconus decimo tertio Calendas Auguſtas, Era qua ſupra alliſus eſt.

Theodemirus monachus, octauo Calendas Auguſtas, eadem Era occiſus eſt.

Iſti ſunt, qui tradiderunt corpora ſua in mortẽ propter teſtimonium veritatis, vt in æternum viuerent. Siquidem & duas virgines Chriſti, Floram & Mariã, nobiſcũ ob eandem profeſſionem nunc in ergaſtulum detruſerunt: & quotidie de interitu comminantur.

DATA DECIMO SEPTIMO CALENDAS DECEMBRIS PER GALINDVM ENNICONIS VIRVM ILLVSTREM, ERA OCTINGENTESIMA OCTVAGESIMA NONA.

Sic fuit in exemplari. VViliefindus Epiſcopus, Guiliſindus appellatur in priuilegio Enniconis regis, quod protulit Garibaius. Vt Guilielmus & VVilhelhelmus dicitur per digamma Æolicum.

SCHOLIA IN EPISTOLAM SVPERIOREM.

Pompelo ciuitas.

PAmpilonenſis ſedis Epiſcopo.) Verum nomen vrbis eſt Pompelo, vt eſt apud Strabonem, Plinium, & Ptolemæum. Paulatim autem corruptum in Pampilonam fuit. Nos Hiſpani corruptius adhuc proferimus Pamplona. Eſt autem vrbs in Vaſconibus Hiſpanis notiſſima, regni Nauarræ caput & arx munitiſſima. Strabo, quamuis id plane non ſcripſerit, ſatis apertè tamen ab Pompelo conditam fuiſſe dicit, ſiquidem Pompelonem, quaſi Pompeiopolim, hoc eſt Pompeii ciuitatem dictam docet. Et nomen ipſum vrbis ſuum profectò refert conditorem.

Carolus Caluus.

Olim beatiſſimè Papa.) Quantum ex his, quæ paulò poſt memorat diuus Eulogius, colligi poteſt, apparet hanc eius peregrinationem in Caroli Calui regis Francorum initia incidiſſe. Cœpit autem mortuo patre Imperatore Hludouico regnare hic Carolus anno Domini octingenteſimo quadrageſimo, vt in priſcis Annonii annalibus habetur. Decem igitur poſtea annis, aut paulo minus hæc epiſtola ſcribitur, vt in fine notatur, & in Nuniloне & Allodia nos diſquiſiuimus. Vnde non immerito olim potuit hic dicere, & quondã etiã paulò mox dicet. De nomine autẽ Papę, retro iam diximus.

Gallia Togata.

Togata Gallia.) Ciſalpina Galliæ pars, quæ Italiæ coniuncta fuit, Togata ideo dicebatur, quod togis incolæ, quemadmodum Romani vterentur, Plinius lib. 3. cap. 14.

Hludouicus Imperator.

Hludouicum regem.) Præpoſita ad hunc modum aſpiratione ſcriptum fuit in exemplari. Quam lectionem ex antiquis monumentis vbiq; ſequitur F. Onufrius Panuinius. Neceſſe eſt autem hic Hludouicum Hludouici Pii Imperatoris filium Caroli Calui Francorum regis fratrem nominari. Illi enim moriens pater Germaniam hæreditario nomine reliquit, & poſtea etiam eidem eſt in arbitraria diuiſione poſt bellum inter fratres confirmata. Authores ex antiquis ſunt Rhegino Prumienſis, & Annonius annalium ſcriptores. Vnde Paulus Æmilius, & Robertus Gaguinus deſumpſere. Vuolfgangus porro Lazius lib. de gentium migrationibus ſeptimo diplomata etiam huius Hludouici regis adducit, quæ per hoſce annos conceſſa ſint: in quibus ſe Baioariæ regem cõpellat. Ideo Baioariæ regem hunc D. Eulogius vocat. Eſt autem Baioaria corruptũ nomen, quo Paulus Diaconus & cæteri inde ſcriptores vtuntur. Verum nomen

Boiaria.

Boiaria eſt à Boiis populis, qui ad Noricum in Germania habitarunt, quorũ Cæſar libro primo & ſeptimo, Plin. lib. 3. cap. 24. & aliubi meminit. Eam ſuis finibus vndiq; cluſam deſcribit Paulus Diaconus lib. rerum Langobardicarum tertio, cap. 29.

Et funeroſe quondam Vuilihelmi.) Nihil prius in hac epiſtola quam ſeries temporum, & ratio chronologię eſt attendenda. Hinc enim & nihil diſcors apparebit in Gallorum hiſtoria, quod alioqui poterat lectorem diligentem interturbare. Rurſus etiam rectè ſibi conſtare D. Eulogium, nec diſcrepans quippiam narraſſe apparebit. Cùm tamen niſi tempora cum rebus geſtis ita dilucidentur, diuerſum quiddã & repugnãs ſanctus martyr recenſere videatur. Temporum autem & rerum geſtarũ ſeriem ex his potiſſimum annalibus Gallorum deſumemus, qui ſunt cum vita Caroli Magni iam pridem Coloniæ excuſſi: Illorũ author nomen ſuum non prodidit: ſatis autẽ apparet, ſui temporis hiſtoriam texuiſſe: quo pluris eſt eius fides & authoritas facienda. Is igitur anno

Helyſachar Abbas.

827. de Hludouico. Imperator Helyſachar presbyterum & Abbatem, & cum eo Hildibrandum atque Donatum comites ad motus Hiſpanicę Marcæ componendos mittit.

Ayzo dux.

Ante quorum aduentum Aizo Sarracenorum auxilio fretus multa eiuſdem limitis cuſtodibus aduerſa intulit: eoſq; aſſiduis incurſionbus adeò fatigauit, vt quidã illorum relictis, quæ tueri debebant, caſtellis, recederent.

Vuiliemundus.

Defecit ad eum filius Beronis nomine Vuiliemundus, & alii complures nouarum rerum, gentilitia leuitate, cupidi, iunctiq; Sarracenis Ceritaniam & Vallenſem rapinis atq; incendiis quotidie infeſtabant.

Ceritanea. Vallenſis.

Cumq; ad ſedandos ac mitigandos Gothorum, atq; Hiſpanorũ in illis finibus habitantium animos Helyſachar abbas cum aliis ab Imp. miſſis, multa & propria induſtria & ſociorũ conſilio prudenter adminiſtrarent:

Bernardus Barcinonæ Comes.

Bernardus quoq; Barcinonæ Comes Ayzonis inſidiis, & eorum, qui ad eum defecerant calliditati, ac fraudulentis machinationibus pertinaciſſimè reſiſteret, atq; eorum temerarios conatus irritos efficeret: exercitus à rege Sarracenorum Habdarraghman, ad auxilium Ayzoni ferendum miſſus, Cæſarauguſta veniſſe nunciatur. Super quem Abumarbam regis propinquus

... conſtitutus, ex perſuaſione Ayzonis haud dubiam ſibi victoriam pollicebatur. Contra quem Imp. filium ſuum Pinum Aquitaniæ regem cum immodicis Francorū copiis mittens, regni ſui terminos tueri præcepit. Quod ita factum eſſet, ni ducum deſidia, quos Francorum exercitui præfecerat, tardius quàm rerum neceſſitas poſtulabat, is, quem ducebant, ad marcam perueniſſet exercitus. Quæ tarditas in tantum nocuit, vt Abumarban vaſtatis Barcinonenſiū & Gerundenſiū agris, villiſq; incenſis, cunctis etiam, quæ extra vrbes inuenerat, direptis, cùm incolumi exercitu Cæſaraugustam reciperet: priuſquam à noſtro exercitu, vel videri potuiſſet. Et quia tot retro annis hi Guillielmi motus occeperant, ideo diuus Eulogius quondam dixit. Intelligo autem bellum, quod tunc ſeri cœptum fuerat, ad Caroli Calui regis tempora, dum aliud ex alio germinat, ſuccreuiſſe. Fratres etiam Eulogii Hluduuici tempore in Galliam abierant: illi vſq; ad Carolum Caluum eius filium perſtiterant. Hoc Carolo iam regnante Pompelone Eulogius fuit. Aliter temporum, quæ ipſe magis innuit, quàm ſignat, ratio conſtare non poteſt. Et de Carolo Caluo loqui Eulogium liquet. Is enim ab anno Domini DCCCXL ad DCCCLXXVIII. regnum Francorum tenuit.

Habd erraghman Rex. Cæſaraugusta Abumarban Saracenus. Pipinus rex Caroli Magni filius. Gerundenſes

Gothiam autem vocat eam Galliæ ad Narbonem partem, quæ quod Gothis fuerat ſemper ſubdita, Gallia Gothica fuit appellata. *Gothia.*

Sed ipſa iterum, quæ Pampilonem.) Seburici populi ſunt, vt hinc & paulò poſt apparet, in Pyreneis, & inter Vaſcones computandi. Ab Seburi ciuitate nomen, vt mox videbimus, habuere. Eorum in antiquis Geographis nulla mentio. Longè enim diuerſi ſunt ab Sebuſiis, ſeu Sebuſianis, quorum Cæſar & Cicero in oratione pro Quintio meminere. Illi ad Narbonem, hi ad occaſum longè diſſiti fuere. Illi Galliæ, hi erant Hiſpaniæ. Intellige verò Galliam Comatam, quæ ab comæ nutriendæ ſtudio nomen accepit, cum Sehuricis ita coniungi, vt in finibus Hiſpaniæ ea parte Seburici eſſent poſtremi. Aragus enim fluuius totus eſt Hiſpanorum. Et ad Aragum Seburim vrbem fuiſſe confeſtim Eulogius memorat. *Seburici populi.*

Factionibus comitis Sancii Sancionis.) Comitis huius nomen Hiſpanum eſſe videtur, & illorum planè temporum, in quibus iam apud Nauarros & proximos Celtiberos patris cognomen filii retinebant. Inde ſunt vſitatiſſima priſcis temporibus ſolenni hoc more cognomina, Fernandez, Rodriguez, Gonçalez, & multa huiuſmodi a patre in filium deriuata. Sed quis hic Sanclo fuerit: aut qua de cauſa aduerſus Carolum Caluum rebellauerit, nuſquam in priſcis Gallorum, aut noſtris, aut Aragonenſium annalibus legitur. Neq; ego quid hic poſſim dicere aliunde habeo.

Hiſpanus fit mos in Christo Adrianſi ad baſtianorum cum de O. domico rege agr. Sancio Sancionis comes.

Acyſterium.) Monaſterium. Diximus de hoc vocabulo initio libri primi.

Quibus Aragus flumen.) Paululum immutato nomine nunc Arga vocatur. Non longè ab Vayona Galliæ vrbe propè Azpelctam oppidum oritur. Vt rectè ab diuo Eulogio dictum ſit, in Galliæ ingreſſu naſci. Inde Pompelonem veniens, infra Lerin oppidum Egam flumen intrat. Vnde manifeſtum Egam eum eſſe fluuium, quem hic diuus Eulogius Cantabrum nominat. Seburis autem vrbs ad Aragi ripam, & ante Pompelonem profectò, vt hinc apparet fuit: eius tamen nec nomen nunc extat, nec ſitus, qui fuerit, intelligi poteſt.

Aragus fluuius. Ega fluuius; Cantaber fluuius.

Legerenſe monaſterium.) Huius etiam cœnobii meminit in martyrum apologetico. Nunc verò San Saluador de Leyri appellatur, & octauo ab vrbe Stella, XXIV. ab Pompelonenſi milliario diſtat. Vidi autem multa priſcorum regum Nauarræ & Aragonenſium monumenta, eidem monaſterio conceſſa, qui ibidem ſeruantur, in quibus Legerenſe monaſterium ſemper nominatur. Et fuerat iam antea ab rege Innigo Ariſta conſtructum. Quod in Caroli principis Nauarræ hiſtoria, & in Aragonenſium annalibus legitur. Et inter cætera illud Sancii maioris diploma in Nunilone & Aludia iam retro appoſitum, oppidorum meminit, & prædiorum, quibus ſuperiores reges idem cœnobium ditauerant.

Legerenſe cœnobium. Lib. 1 cap. 5.

Præerat quippe ei.) Sunt qui dicant huius Odoarii Abbatis ſe quædam opuſcula excuſſa vidiſſe. Certè Ioannes Tritemius eius inter ſcriptores eccleſiaſticos nō meminit. *Odoarius Abbas*

Chariſſimus filius meus.) Spiritaliter filium nominat, quem in Christo, vt diuus Paulus inquit, genuerat: erudiens, inſtituens, & ad eum vſq; dignitatis in Eccleſia gradum prouehens.

Ioannes Præpoſitus.) Noſtri temporis monaſteria Benedictina, & Ciſtercienſia pro Abbatem, priorem etiam, ita appellant, ex priſco ſuo inſtituto habent. Hunc nimirum præpoſitum vocat diuus Eulogius. *Monaſteriorum præpoſiti.*

Reliquias tibi.) Alibi iam adnotauimus, corpora ſanctorū martyrum Zoyli & Aciſcli Cordubæ ad hæc vſq; tempora perduraſſe. Quod etiam hinc & ex hac epiſtolæ aſtruitur.

Sanctorum Zoyli & Aciſcli corpora. Nã neq; illuſtrari Pompelonenſes, niſi inſigni aliqua [illegible] reliquiarũ [illegible] nec baſilica aliter ædificanda, q; poſtea fit, peteretur. Neq; pleno do[illegible] E[illegible] Eulogius potuit, niſi horũ martyrũ corpora integr[illegible] C[illegible] dubę h[illegible]rentur. [illegible] S. Zoylus Romanorũ Imp. tempore martyriũ Cordubę perpeſſus Puteus nunc [illegible] ſe ſuſpicitur, in quem pars viſceru eius proiecta fuiſſe memoratur. [illegible] corpu[illegible] Cordubenſi Epiſcopo Gothorum regum tempore [illegible] reuelatum. Vnde etiam [illegible]

Agapius E piſcopus. lationis eius feſtũ celebratur. Carrione demũ mulus poſt Eulogiũ annis (queadm[illegible] in Felice Complutenſi martyre diximus) fuit translatum.

Ab vlterioris Franciæ.) Boiariã, ſeu Baioariã Germaniç ſuperioris partẽ: [illegible] rẽ Franciã nominat. Nã Francorũ tunc & regnũ & nomẽ ad Germaniã v[illegible]

Moguntia protendebatur. Eſt autem Moguntia notiſſima in Germania [illegible]

Cæſaraugustam peruenit.) Huius vrbis magna nunc eſt celebritas, & eius Plinius Ptolemęus, Antonin*, & alij meminerũt. Cũ Salduba antea priſco & Hiſpano nom[illegible] di

Cæſarauguſta. ceretur, ab Auguſto Cęſare facta Colonia, nomen accepit. Quod ipſum cum cęte[illegible] e

Lib. 1. cap. 48. ius vrbis antiquitatibus egregie, vt alia omnia, Hieronymus Curita, indidẽ ciuis, in ſuis Arag[illegible] alibus perſequitur. Neq; tam ea cõmentatione patriã ſuam i[illegible]at, quàm quod tam inclyto alumno poſſit gloriari. Suauiſſimũ namq; ingeniũ, iudiciũ in literis rarum, Latinę & Gręcę linguę ſingularis cognitio, peritia totius antiquitatis inſignis, egregia in ſcribenda ſuorũ hiſtoria laus, & diu in magnis negotiis probata prudentia digniſſimũ effecere, vt Philippus Rex catholicus ſummi in ſacro Inquiſitionis

Hieronymus Curita laus. ſenatu ſecretarii, vt vocant, munere virũ grauiſſimũ exornaret: poſtquam iam pride ab ſuis Aragonẽlibus publici hiſtorici prouinciã publico regni totius decreto acceperat. Ego etiam iure optimo glorior, magnã mihi cum illo multis iam annis & beneuolẽtiã, & familiaritatem intercedere: hiſtoriæq; meæ, & huius etiam ex parte laboris ce[illegible]ſorem ab Regio ſenatu mihi tributum. Vt meritò poſſint iam mihi quæ ſcripſi, cum tanto viro placuerint, non diſplicere.

Complutum deſcendi.) Recto itinere Cæſarauguſta Cordubã proficiſcentibus Segõ-

Segontia duæ. cia, primũ, inde Cõplutũ, Toletũ tandẽ eſt pertranſeundũ. Segõciæ nomẽ in Tito Liuio non ſemel legitur. Strabo etiam & Plinius eius vrbis meminere. Nunc immutato pauliſper nomine Siguenca dicitur, cui ſuus Epiſcopus dominatur. Inſignisq; eſt eo præſertim titulo cathedralis Eccleſia, quæ ſanctę Liberatę corpore, & magnificentiſſimo tumulo illuſtratur. Altera fuit Segoncia in Bætica verſus fretũ, Plinio [illegible]nata. Viſuntur eius ruinæ non longè ab Lethæi fluminis ripa, hodieq; Giſgonca loco nomẽ

Complutũ. eſt. Cõplutũ id planè oppidũ eſſe, quod nunc Alcala de Henares appellatur, in quo nos hęc cõmentamur, multis iiſq; grauibus teſtimoniis aſtruximus, in opere, quod de ſanctis martyribus Iuſto & Paſtore ſuperioribus annis euulgauimus. Hinc autem, cum Epiſcopũ etiã hoc oppidũ adhuc tempore diui Eulogii haberet, maxime probatur, id q;

Sanctorum Iuſti & Paſtoris corpora. Diuus Vrbicius. nos etiã ibi cõtendimus, ſanctã illam baſilicã, qua diuorũ Iuſti & Paſtoris corpora olim cõdita fuerant, ſemper Chriſtianorũ fuiſſe, neq; eis ab Mauris fuiſſe ademptam. Quoniã verò D. Vrbicius pio furto eadem corpora Oſcam iam hoc tempore aſportauerat, ideo D. Eulogius ipſorũ hic non memenit: proculdubio, ſi adforent, non prætermiſſurus. Supplici veneratione eadem ſancta corpora reueritus, ſuæ quoq; deuotionis participem Vuiliesindum effeciſſet.

Poſt quintum diem Tol[illegible]um reuerti.) Reuerti, inquit, quia Corduba primum egreſſus,

Toletum. illuc quoque iter fecerat. Quintũ diem memorat, vel ab eo, quo Segontia fuerat profectus, vel ab eo q[illegible] C[illegible] intrauerat. Alioqui Compluto Toletum bidui iter [illegible] rummodo eſt. Toletũ vero [illegible] Hiſpaniæ celeberrimã non ſemel ab Tito Liuio nominata, ab Plinio & Ptolemæo [illegible]tur. De qua, vt de Carthagine Saluſtius, præſtat nihil hic, quam pauca referre. Quũ præſertim ſuo loco, [illegible] Hiſpaniæ nimirum anti quitatibus, multa fuerimus exequuti.

Vuiſtremirũ Epiſcopum.) Ingenti gloriæ T[illegible]letanis Mocarabibus C[illegible]

Vuiſtremirũ Archiepiſcopus Toletanus. cto fuit, talem ac tantum virum hoc tempore Epiſcopũ habuiſſe: ſed Cord[illegible] meis inde etiã multũ pręſtantiſſimę laudis deriuatur. [illegible] videlicet Eul[illegible] codem ipſo tempore habuiſſe, qui mu[illegible] orũ Epiſcopor[illegible] ſuffrag[illegible] & Tol[illegible] ctis ſtudiis dignus haberetur, qui Vuiſtremiro, quali bone De[illegible] antiſti[illegible] Idq; c[illegible]ſpecto iudicio & matura deliberatione factũ prorſus e[illegible] cũ ex [illegible] cõmoratione [illegible] Mocabaru Eccleſia nolẽ[illegible] dignis ſtudiis & populi voluntate requireret. Debet autem [illegible] pl[illegible] diuo Eulogio, quod ſanctiſſimi præſulis hic mem[illegible] [illegible]dem Cordubenſi, qui ad hoc vſque ſeculum no[illegible]

[illegible] qui Martyr eſſe tandem promeruerit. At verò cum hactenus dicat Eulo- [illegible] licet, eo ipſo anno, quo ſcripta hæc fuit epiſtola, viuere adhuc Vuiſtre- [illegible] Ar[illegible]opum. Itaq; ſequent[illegible]bus an[illegible]s electum fuiſſe diuum Eulogium [illegible] ole- [illegible] au[illegible]ſt[illegible]em, hoc eſt martyrio [illegible]o propiorem manifeſto deprehendimus.

[illegible]em, [illegible] tyranni indignatio.) Quemadmodum primo libro vidimus, Habdarragh- [illegible], rex qu[illegible]nq; Mocarabes Chriſtianos, qui muneribus publicis fungebantur, aut [illegible] palatio quaque ra[illegible]one inſeruiebant (quorũ non erat exiguus numerus) magi- [illegible]rat[illegible] priuari, palatio eiici, annonis regiis carere præcepit. Inter hos Ioſeph quoq; diui [illegible]i frater, vt appa[illegible]ret, fuerat mulctatus. Hoc profectò vocat à principatu deiici, ad [illegible]nctu Ioſeph patriarchã, Ægyptiorũ olim principatũ vicariũ obtinentẽ, alludens. Quẽ e[illegible]nor alium principatũ poteſt in miſera Mocarabũ Chriſtianorum ſeruitute innuere?

Chriſticolæ principis tueri merentini dominio.) Carolus Magnus Imperator, Caroli Calui, qui nunc regnabat, auus Pompelonẽ Mauris iam pridẽ ademerat, & aliquoties rebellantẽ ipſe, & Hludouicus Pius eius filius reſtituerant. Qua de re innominati il[illegible]ius [illegible]h[illegible]ris annales i[illegible] habent. Anno 778. Imp. Carolus Magnus Pompelonẽ Nauar[illegible]o- [illegible] oppidũ aggreſſus, in deditionẽ accepit. Et paulò poſt. Pompelonẽ reuertitur. Cuius murũ, ne rebellare poſſet, ad ſolũ vſq; deſtruxit. Et anno 8[illegible]6. In Hiſpania vero Nauarri & Pompelonenſes, qui ſuperioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidẽ recepti ſunt. Et anno 824. iam ſub Hludouico Caroli Magni filio Imp. & Gallorũ rege, Æblus & Aſinarius comites cũ copiis Vaſconũ ad Pompelonẽ miſſi: cũ peracto iam ſibi iniũ[illegible]lo negotio reuerterentur, &c. Vbi manifeſte apparet Põpelonẽ recuperatã hac expe- di[illegible]ione, ſi fortè defecerat: ſin minus pacatam in tumultu, ſi quis fuerat exortus, fuiſſe.

Pompelo à Chriſtianis capta.

Æblus & Aſinarius comites.

Hinc forte nomẽ Aznar Nauarris admodum familiare.

Galindo Enneconis) Hic Galindo Iñiguez aut Nauarrus, vt vulgaribus nominib⁹ vtar, aut Aragonenſis fuit. Nã in vtriuſq; gentis priſcis ãnalibus Galindi nomen, & inde [illegible]uctũ cognomẽ ſæpe in proceribus legitur. Hieronymi Curitę annales lib. 1. non ſemel teſtantur. In antiquis etiã regũ vetuſtiſſimorũ diplomatibus Galindi nomẽ inter cęteros proceres reperitur. Ex his mihi ſequentia videre contigit. Era 919. hoc eſt anno Domini 881. die Aprilis 22. Hordonius rex huius nominis ſecundus, cũ Geluira vxore donaria q[illegible]ã plurima auro & argento pretioſa, itẽ vicos, & alia Eccleſiæ Cõpoſtellanæ, vbi D. Iacobi c[illegible]rpus eſt tumulatũ, dedere. Subſcribit, & cõfirmat inter cęteros proceres Ga[illegible]ndus. Item Geloyra regina Veremundi regis ſecundi, vt ipſa de ſe inquit, vxor, Al[illegible]onſi quinti mater, die Auguſti decima octaua Era M.LV. h. e. anno Domini 1017. e[illegible]em Eccleſiæ plurima donauit. Inter cęteros pręſules ſubſcripſit, & confirmat Galindus Abbas. Et his omnibus magis amplum eſt Froylæ regis Alfonſi quarti filii diploma [illegible]. Octobris Era 950. hoc eſt anno Domini 912. eidem Eccleſiæ conceſſum: in [illegible]o cum cæteris proceribus Galindus etiam confirmat. Quæ tria diplomata in Archi- [illegible]iuſdem ſ[illegible]ctę Eccleſiæ aſſeruantur. Libuit autem hic hæc cõgeſſiſſe, vt nobilis hu[illegible]s apud nos fam[illegible]liæ, cui Gal[illegible]ndo, ſeu Galindez cognomen eſt, [illegible]ntiquitas certis teſtimon[illegible]s aſtrueretur. Cum autem & hoc loco, & paulò poſt in exemplari [illegible]alindo in n[illegible]a[illegible]uo fu[illegible]let ſcriptum: in fine denuo Galindum in accuſatiuo habet.

Galindo Enneconis.

Galindorum familia.

[illegible]orum beatæ memoriæ conſtruendo baſilicam.) Vſitato tempore diui Auguſti[illegible] vocabu- [illegible]uo & ipſe, & alii nonnulli vtũtur, memoria Martyrũ locus dicebatur, vbi martyres [illegible]bantur. Hic diuerſo aliquantulum ſenſu, conſueto nimirũ & vulgari, ponitur. V[illegible] [illegible]tur a[illegible]tem diuus Eulogius ex concilii Africani ſeu Carthaginenſis quinti decreto [illegible]um depoſcere. Eius hęc ſunt verba. Itẽ placuit, vt altaria quæ paſſim per agros, [illegible] vias, tanquam memoriæ martyrum cõſtituuntur: in quibus nullum corpus, aut re[illegible]æ martyrum conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præ[illegible] ſi fie[illegible] po[illegible]ertantur. Et paulo poſt. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter ac[illegible]etur, [illegible] ut ibi corpus, aut aliquę certè reliquiæ ſint: aut vbi origo alicuius habitationis, vel poſſ[illegible]onis, vel paſſionis fideliſſima origine traditur.

Memoria Martyrum.

Concilium Africanum quintum.

Deniq; Beatiſsime pater.) Quæ ſequuntur omnia de Eccleſiæ noſtratis calamitatibus, [illegible]ctorum[illegible] mart[illegible] retro libro primo & ſe[illegible]undo leguntur. atq; ibi ſi quid [illegible]pus fu[illegible]t annotauimus. Repe[illegible] vero hic eiſdem verbis quædam diuus Eulogius, q[illegible]æ [illegible]o- [illegible]mento marty[illegible]ali poſuerat.

[illegible] dudum [illegible] pr[illegible]ferendo.) Apparet aliam ante Epiſtolam, ſine ſalutationibus Eu- [illegible] dum ſcripſiſſe. Hoc credo intelligit. Eg[illegible] verba hæc [illegible]

Odearium Ser[illegible] Abbatem.) Sub Sancti Z[illegible]ariæ nomine & tutela cœ- [illegible]. Hoc alterum nomen Seraſienſe, quo nunc vtitur, loci fuit aut re-

Hurdaſpakenſis Monaſterii.) Non dubito, quin id cœnobium intelligat, quod nunc de Vrdax appellamus. Situm eſt trans Pireneos Galliam verſus, non admodum longè ab vrbe Vayona diſſitum. Et cum Eulogii tempore ... dinis diui Benedicti fuerit, nunc e... Præmonſtratenſis.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ EVLOgli ad Aluarum.

Mittit ad Aluarum documentum Martyriale, quod virginibus Floræ & Mariæ ſcripſerat, priuſquam eiſdem legendum traderet, Chriſtiana modeſtia & inſigni circunſpectione, vt in fine apparet, commotus.

CHARISSIMO FRATRI MEO ALuaro Eulogius.

SEMPER, mi frater, recordatione peccatorum meorum compunctus, luctum nun amitto quotidianum: quoniam ex frequenti vſu non deeſt a me peccandi affectus. Super his quoque vehementi carceris mœrore confectos, non minus ex improuiſo tædium mihi occurrit ex eo die quo me ſerenitas veſtra præmonuit, ne à glorificatione militum Chriſti deſiſterem, ne primam de eis ſententiam meam irritam facerem. Quia propterea, quod illi viriliter inimico iuſtitiæ reſtiterunt, crudelitas nos tyranni carceralibus mancipauit ærumnis, noſtris deputando hortamentis, quod in eos diuinitus inſpiratum eſt. Quaſi futura foret hæc nobis occaſio facilis vituperandi (quod abſit) quos olim laudaueram, laudandoſque verbo & ſtylo extuleram. Qua de re coactus ſum huius opuſculi laborem aggredi, quod fortè & noſtræ crudelitatis de victoria eorum futuris generationibus redderet teſtimonium, & iſtis virginibus propter veritatis profeſſionem nobiſcum deuinctis, ſpei certandi præberet adminiculum. Quod ego pro arbitrio meo Documentum Martyrii credidi appellandum. Tuum eſt autem, frater chariſſime, huic volumini auctoritatem donare, quia priuſquam earundem virginum adiret obtutus, tuo elimari cum iudicio volui: ne fortè errore neſcientiæ in aliquibus repugnaret catholico dogmati. Aue in domino Ieſu Chriſto frater chariſſime.

Scholia in epiſtolam primam ad Aluarum.

Quo me ſerenitas veſtra præmonuit.) Hæc ſerenitatis compellatio, qua non ſemel vititur author ad Aluarum ſcribens, facit; vt eum nobilem admodum fuiſſe credam. De ea autem poſtea in Veremundi regis diplomate dicemus.

Quia propterea.) Eandem cauſam vinculorum ſuorum hanc fuiſſe in ſuperiori Epiſtola retulerat. Aluarus in eius vita ab Reccaffredo Epiſcopo miſſum in carcerem tradit Eulogium. Nimirum in idem vtrunq; recidit.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ SEQVENTIS.

Laudat opus ad ſe miſſum, & iudicium de eo facere tum modeſtiæ cauſa, tum operis præſtantia detrectat.

ITEM ALVARVS AD EVLOGIVM.

LVMINOSVM veſtri operis Documentum ex illis Orientalibus, de quibus legitur, pomis valde bonis eleganter collectum, atque ex vitalibus ſuccis, & ex quadrifido fonte virtutum operoſa arte confectum, iuxta congenitum literarum ſtudium mihi perlegi, & non diſcutiendo, ſed admirando, textum totius opuſculi laudabilis percurri. Et quod ex theſauro ſapientię Dei a docto ſcriba noua, & veteri re conditione prolatum eſt, altè profundeq; t...ium ri...aui, nihilq; dignum, quod tanto rependerem operi, in te...uſſimo pectore ...aupe-ris tui inueni. Verè ad inſtar illius Ioſeph reconditum triticum tempore neceſſitatis diſpenſas, & fame veri laborantibus ...moniæ ...ictum impc... ...pe ſ... a... arida corda ...ngueſcis. Quicquid enim de ſanctis ſcripturæ fontibus ... quoqua... p... tuis vnquam hauriri, a te aſſumptum, diſcuſſum eſt, atq; digeſtum. ... plane no... is mn...us al... ...re volentibus ſilen... d... ...cep... ...nei imp... ...loq... na...que atq; ſplendide oratorum more, imo ſcholaſtica crudiuione opus totum ...geſtum, & humana pariter ac diuina inſtructione pellectum non diſcuſſione ind... ...ed

p...

potius laudari inquirit. Nec egeſtate laborantibus ſcientiæ ſeipſum diſcutiendum cõmittit, ſed in corda inſularum præconiis digna, & virtutum laude cothurnata alto ſe extollendum boatu infundit. Quod vero meo, quod ſæpe probaſti, ſcientia egeno, iudicio tantũ fulgorem committis, licet humilitati vobis congenitæ hoc notum ſit aſſignari: tamen cauendum eſt, ne fulgor materiæ, & authoris ſplendor furuo inficiatur horrore. Præſertim quia tenebræ diſcutiuntur à luce, & horida ſemper caligo ſplendore fugatur nubium, quas denſas graſſedine aureum Iubar ſerenat. Nec compertum eſt, vt vice contraria diſcutiant tenebræ lucem, aut denſus aër ſuo ſubdat iudicio ſolem. Ego vero, mi Domine, opuſculum Dei eccleſia dignum, & Chriſto opifici & coronatori martyrum in primordio ſui votiua cordis oblatione ſacratum, non humano audeo ſubdere iudicio, quod certum noui inſpiratione diuina ex arcano pectoris veſtri prolatum. Et ideo ſicut per vos ſpiritus ſanctus loquutus eſt, ita & nomen, qnod ipſe author bonorum conſenſione, imo electione veſtra impoſuit ei, vt perenniter hæreat, & perpetua memoria vigeat, noſtra quam conſulis puſillitas videt. Raptim curſimque ipſum opuſculum legi, ſed ad reſcribendum illud retinere dubitaui, ne forte culpabilis veſtro fuiſſem amori. Peto autem, vt in alio quaternione apertiori manu illis ſororib⁹ ad me pro reſcribendo denuo reuertatur.

SCHOLIA IN EPISTOLAM SVPERIOREM.

EX *illis Orientalibus.*) Alludit ad paradiſi terreſtris deſcriptionem, quæ Geneſis. 2. capite habetur.

Inſularum præconiis digna.) Hoc quantũ ego aſſequi poſſum, intelligi vult, epiſcopis poti⁹ & ſummis ſacerdotiis dignis doctoribus opus tradidi debuiſſe iudicandum. Ipſe enim Aluarus laicus (ita loqui conſueuimus Chriſtiani) cum eſſet, ad eum iudicium ſacrorum operum, quale hoc diui Eulogii erat, pertinere non poterat. Quæ ſequuntur in hac periodo, miſere fuerunt in veteri Codice deprauata. Nos quoquo modo potuimus reſtituimus.

Cothurnata.) Elata & ſublimia. Poëtę more loquitur. Sumpta audacius ex tragicorum habitu metaphora, qui cothurnis ſublimes efferebantur.

Argumentum.

MArtyrium duarum virginum Floræ & Mariæ celebrat, quod libro ſecundo latius commemorat.

CHARISSIMO IN DOMINO IESV CHRISTO fratri meo Aluaro, Eulogius.

MAGNIFICAVIT Dominus miſericordiam ſuam nobiſcum, mi frater, & facti ſumus lętantes: Quia quibus verbum vitæ in lachrymis ſeminauim⁹ in gaudio victoriæ fructũ metiſſe videm⁹. Videm⁹ n. virgines noſtras debellato principe tenebrarum, conculcatis mundialium oblectamentis affectionum, accenſis adorearum lampadibus, obuiam proſiliiſſe ſponſo ac regi cælorum. Et quia ſemper ſe hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem præparauerunt, ideo cæleſtis aulæ limina adeuntes, intrauerunt inuitante Chriſto ad nuptias, cantantes canticum nouum, atque dicentes: Dignus es, domine Deus noſter, accipere gloriam & honorem, quoniam redemiſti nos de poteſtate tenebrarum; & feciſti nos condignas ſortis ſanctorum tuorum; & tranſtuliſti in regnum tuum æternum. Et cum hoc gaudium vniuerſalis eccleſia de illarum victoriis habeat præcipuè, tamen ego præ cæteris quodam tripudio iucunditatis extollor, quoniã non in vacuũ eis, iam pene quorundam exprobatione à gradu ſuo labentibus, documentum illud martiriale porrexiſſe conſpicio. Quia licet ab initio mundi & vocatio, & ſanctificatio earum a deo patre nimirum proceſſerit, habet tamen intentio noſtra in earum inſtructione ſuam coram Domino mercedem repoſitam, qui largitionem algentis calicis remunerari promiſit, in nomine ſuo impenſam. Nam decimo & amplius die priuſquã ad martyriũ ducerentur ſolã dominã meã Florã, inſtinctu fratris ſui, iudex ille iniquitatis auditioni ſuæ aduocans (poſt agnitam eius inuictiſſimam profeſſionem, qua ipſũ iudicem Chriſti ancilla denotans, aduerſarium fidei intrepida reſponſione deiecit) in carcerem eam iuſſit reuerti. Quapropter clauſtra, quibus detinebantur ego appropinquans, quæ iudicis ad eam interrogatio fuerit, vel quę ad iudicem reſponſio eius extiterit, dominam meam humiliter ſciſcitatus ſum. Illa vero, vt erat angelico decorata aſpectu, ſupernæ claritatis gratia fulgens, hilari vultu, ore pudico, iam quaſi quibuſdam cæleſtis patriæ gaudiis vegetata, ſubridens retulit mihi. Dum hodie iudici

præſentarer, præceptor, aſtante haud procul è contra fratre meo illo aduerſario fidei noſtræ, cuius perſequutione in hunc lacum decidi; exquiſita ſum, vtrum eum agnoſcerem? Quem ego fratrem meum eſſe carnalem proferens, quare (inquit iudex) iſte cultor fidei noſtræ probatiſſimus manet, & tu Chriſtum profiteris? Reſpondi, ante octenniũ, o iudex, & ego tenebris ignorãtiæ occupata, paternis legib[9] ie. uiẽs, gentilitio famulabar errori. Sed illuminante me pietatis auctore, elegi fidem Chriſtianorũ, propter quam certare diſpoſui vſque ad obitum. Et quæ eſt, inquit iudex, hodie ſententia tua in illud, quod dudum coram me profeſſa es? Exprobationem videlicet ſui vatis abſtruſis interrogationibus exprimens, qua ipſum auctorem ſectæ peruerſitatis olim amota formidine deteſtata ſum: cum iterum è latibulis meis ad paſſionem regrediens, forum petii, ac iudicem adii. Identidem aio, iudex, quæ & primo me exponentẽ audiſti: &, ſi me adhuc diſquiſieris, ingentiora prioribus de eo referam tibi. Tunc in flatis buccis, turgenti gutture, ſtridentibus lingua ſermonibus, de interitu me comminans, in ergaſtulum iuſſit reuerti. Hæc poſtquam melliflua oris ſui relatione mihi domina mea retulit, verbis eam, quibus potui, confortaui, de ſpe primerendæ coronæ admonui, eiuſque angelicum obtutum reclinis ceruicibus adoraui: deinde precibus eius, & felicibus meritis me commendans reuerendiſſimis illius colloquiis recreatus, latibula carceris mei reuiſi. Vnde quæſo fraternitatem tuam, chariſſime domine, vt ad poſterorũ memoriam geſta paſſionis earum breui tantummodo ordinare digneris ſtylo, ita ſemper illarum protegi merearis ſuffragio. Ipſo autem die, quo gloriofarum nobis relatus eſt ſub confeſſione nominis Chriſti interitus, omnes ad orationum arma currentes, horam nonam in Dei laude perſoluimus. Ac deinceps auctis tripudiis veſpertinum, matutinum, & miſſale ſacrificium conſequenter ad honorẽ & gloriam noſtrarum virginum celebrauimus, cunctique nos illarum patrocinio tutandos fouendosque commiſimus. Et quia vniuerſorum ſpes non perfunctorie in earum meritis collocata eſt: ideo, ſicuti cernitis, fauens Chriſtus earundem victoriis & interuentibus glorioſis, poſt ſextum diem, quo illæ coronatæ ſunt, nos vinculis abſoluit, & carcerali clauſtro exemit. Nã & quibusdã familiaribus hoc, antequã paterentur, condixerunt ſororibus, vt mox, poſtquam Chriſto coronatori ſuo adſiſterent, pro noſtra liberatione interuenirent. Et ſic quidem illæ octauo Calendas Decembris explentes martyrium, nos tertio earundem Calendarum iole dimittimur: magnificantes & benedicentes nomen Dei noſtri qui confortauit in certamine ſanctas virgines ſuas Floram & Mariã, & vicerunt: nosque per digna illarũ merita liberauit in pace, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

SCHOLIA

Accenſis adorearum.) Hoc eſt palmarum & gloriæ triumphalis. diximus de hac voce in ipſo martyriali documento. Manifeſtum autem eſt, quam ſeruatoris noſtri parabolam reſpiciat.

Quorundam exprobatione.) Hoc ſimilrũ eſt, quod retro iam in ipſo ad eas virgines opere annotauimus.

Illa vero vt erat.) Huiuſmodi piè commemorationes, quibus frequenter vtitur diuus Eulogius, quanuis martyrum ardore caleant, tamen in ipſo ſancti huius pectore qualis diuini amoris ignis exardeſceret, ſatis oſtendunt. Flagrat profecto his perlectis pius animus, ſed cum de martyris flãma accenſum ſe videat, maius profecto incendium ex verborũ huiuscemodi face ſubdi perſentit: vt author de ſuo profuſus igne ignem in lectorum cordibus videatur accendere. Eſto namque, tepide alius abſque hoc deuotionis feruore hoc ipſum commemoraret: res eædem cum eſſent, tamen nullam pene in lectorum pectore ſcintillam excitarent.

Matutinum & miſſale ſacrificium.) Non facile poſſit quiſpiam intelligere, quo pacto in carcere retruſi Chriſtiani miſſam celebrare, aut ipſi decenti loco & apparatu poſſent, aut ab impiis cuſtodibus ſinerentur Horarias preces, ſolenni more ſubmiſſa voce concinere certe potuere: Verum enimuero, Deus optimus maximus piæ ſuorum deuotioni non deerat, & quo pacto conſolari ſeipſos & armare diuini ſacramenti perceptione poſſent, benignus prouidebat. Nam in documento martyrii plane dixit, horarias preces Chriſtianos Eccleſiæ miniſtros in carcere poſitos ſolitos fuiſſe decantare.

Argumen-

ARGVMENTVM.

NArrat Baldegotoni Floræ ſororis martyrium, cingulumque eius ei tranſmittit. Cum autem [illegible] omnia [illegible], & narr[illegible] ſint libro ſecundo, & epiſtola ſuperiore: atq; vtrobiq;, quæ neceſ- [illegible], annotata: nihil hic reliquum fuit, quod ſcholiis indigeret.

EVLOGIVS SERVVS CHRISTI CHARISSIMÆ
In Domino Ieſu Chri[illegible] ſorori noſtræ Baldegotoni,
Salutem.

[illegible] ORVM tibi ſit, Domina ſoror quia conſummauit martyrium ſuum in pace Domina & Sanctiſſi[illegible] Patrona noſtra, ſoror [illegible] Flora, octauo Calendas Decembris die, tertia feria, hora nona, vna pariter c[illegible] conſ[illegible]cia ſua beata Maria Cuteclarenſi religioſa quę inter illos priores Martyres fr[illegible]rem in cœlum præmiſit Vualobonſum Diaconum [illegible] pe[illegible]ſeueran[illegible]s i[illegible] ſione vſque ad mortem. Inde, chariſſima ſoror, iubemus te tanta con- ſ[illegible]onis ope ſuffultam manere, quanta ſine dubio credimus illas inter cælicolas, & [illegible] virginum choros collocatas manere. Tenentes victoriæ palmas, quotidie [illegible] thronum agni, canticum nouum cantantes, atque dicentes: Dignus es domine [illegible] noſter accipere gloriam & honorem, quia redemiſti nos de poteſtate tenebrarũ. & [illegible] glorioſum martyrii trophæum tranſtuliſti n[illegible] in regnum tuum. Tu vero, dilectiſſima, [illegible] fide v[illegible] dign[illegible] & Deo placiti[illegible] moribus exorna[illegible]e, quibus in æternum valeas cum Chriſto regnare, & beatarum virginum conſortiis inhærere. De cætero direximus tibi pro memoria venerabilis ſororis tuæ Floræ cingulum, quo illa in carcere [illegible] eſt. Vale in Domino, & ora pro nobis chariſſima ſoror.

ARGVMENTVM.

OPus memoriale martyrum appellatum ad Aluarum mittens, quando cœptum, intermiſſum, & tandem finitum fuerit, memorat. Cenſuram & limam eius expoſcit. Primum autem eius operis librum ſolummodo nunc miſſum: & hinc & ex Aluari reſponſo apparet. Quando in carcere poſitus diuus Eulogius ad Aluarum ſcribit.

CHARISSIMO IN DOMINO IESV CHRISTO FRATRI MEO ALVARO EVLOGIVS.

OLIM, mi frater, tranquillitate vegetatus dom[illegible], & pac[illegible]is fam[illegible]ribus curis, cuncta mihi comodius proſperabantur. Ve[illegible]m dum ſub[illegible]o omnes ex martyrio beati Iſaac turbaremur, totaque vrb[illegible] tantæ r[illegible] nouitatem ſtupeſceret: cœpere omnes tam clerici qu[illegible] magn[illegible]miter colere quod actum eſt, ſummaque honore tant[illegible] prædica[illegible]s e[illegible] [illegible]ntiam. Sed dum coaleſcens calor diuinus multos incend[illegible]et, a[illegible]re[illegible]q; c[illegible]eruas fideliũ in [illegible]orum deſcendere, ac præm[illegible]ſſa fidei confeſſione, ho[illegible]em Eccleſiæ deteſtari: illico iracundia tyranni ſæuientis omnes exterriti, inaudita verſ[illegible]itate ſ[illegible]n- t[illegible]as mutant, detrahunt, maledicunt, auctoresque magni ſceleris eſ[illegible], & eo[illegible] qu[illegible] ta- [illegible]a agunt, & qui ei[illegible] fauent, annuntiant: paucis admodum, ſicut [illegible] no[illegible] [illegible], tal[illegible] [illegible]acrilegio ſequeſtratis, qui primam ſententiam ſuam nullatenus a venerabi[illegible] e ſan- [illegible] immutauerunt. Q[illegible] de re [illegible]ilus ſum huic inſiſtere operi, & pro [illegible] Domino adiuuante, ſuc[illegible]am hu[illegible]s medioc[illegible]tatem [illegible]orm[illegible] l[illegible]bel[illegible], [illegible]um de [illegible]bis reddens futuris generationibus [illegible]monium, aut mendacii infamiam, au[illegible] laudis al[illegible] perem [illegible]ulum. C[illegible]n [illegible]os obten[illegible]u eius, præmium deſe[illegible] hi[illegible] minus a Domino ſperemus accipere. Quod opus [illegible] pen[illegible] ex[illegible] m[illegible]e [illegible]unda opti[illegible] præſidalis horr[illegible]bi[illegible]bus carceribus applicaret, turbara omni[illegible] [illegible] [illegible] e [illegible]tom, v[illegible] erat cha[illegible]s & p[illegible]acis [illegible]is d[illegible] [illegible] per v[illegible]et d[illegible]um. Sed illud tun[illegible] D[illegible] [illegible]ante [illegible] a[illegible] [illegible]tas eat[illegible]eiales, ipſo demum iuuante, non ſolum perfici [illegible] metiam alibi tra[illegible]-

cribi promere [illegible] elegi. [illegible] non audet publica[illegible] uerſarus præbeat, ne [illegible] ta pe[illegible] chariſſime arbitrum [illegible] mum [illegible] m [illegible] branis dige[illegible] m prim[illegible] tranſmittere, vt fr[illegible] ueris pateat: ſi reprobat[illegible] ceat Ac deinceps [illegible] ronum a[illegible] ata dexte[illegible] fundat, & ad fideles ſuos vi[illegible] cedat [illegible] hortatione [illegible] um [illegible] gregem, q[illegible] cquid gl[illegible] æ prome[illegible] bus admittatur, veſtræq; parti tota eius benedictio applicetur. Sin verò [illegible] obuolutum [illegible] tiæ ſilentio cum decreueris peren[illegible] c, nullus [illegible] nemo tacentem poterit infamare. Vnde quæſo ſeren[illegible] ate[illegible] veſtram [illegible] ritatis, qua vtriq; incunuulſibiliter copulamur electione arbitrii n[illegible] monale ſanctorum voc[illegible] tum percurrendo emende[illegible], r[illegible] cen[illegible] endo ex [illegible] minis ſui meritum gerer, veſtro teſtimonio r[illegible] boretis. Ita cum eiſdem [illegible] loquimor, ſa[illegible] ctis, adſcripta nominis veſtri memoria in [illegible] ælesti pa[illegible], [illegible] ud[illegible] mihi, vel in vltimo angulo paradiſi, gratia interuentus eo[illegible] m, ſitum præ[illegible] eſcendi. Amen. Vale in domino Ieſu Chriſto ſereniſſime [illegible] ater.

SCHOLIA.

A*Vt mendacii infamiam.* Ex fiducia veritatis ita loquitur [illegible] ubobſc[illegible] re.

Cum nos obtentu eius [illegible] Et hic non admudum perſpicue loq[illegible] r [illegible] & r[illegible] men [illegible] dei, & veritatis etiam fiduc[illegible] a hæc dicu[illegible] ur.

Pitacus. Tabella Græce pitacia dicuntur. Omnia autem in quibus ſcribe[illegible] tabellas priſci vocaba[illegible] tametſi membrana eſſet aut ch[illegible] a.

Per varia.) Aliqu[illegible] deeſſe videtur, diſcr[illegible] mina, a[illegible] loca.

Quacateqis. Subtile quiddam cum dicere cuperet, non pot[illegible] effi[illegible] er[illegible] ritatem. Cum indigne (inquit) ferat opus ſe ſupprimi [illegible] herre[illegible] tame[illegible] in vu[illegible] Cupit, & pariter timet euulgari. Videtur pauculis ver[illegible] comprehendere vol[illegible] quod librum ſuum alloquens, non paucis verſibus Horatius exequ[illegible] r.

Illabili greſſu.) Hoc eſt firmo, & quod labaſcere iam non formidet

Victoriando.) Nouatum illo tempore vocabulum, ſicut & illud paulò poſt [illegible] uiſibili[illegible] er, & multa huiuſmodi, quę omnibus nota annotatione noſtra n[illegible] cùm præſertim catalogum ipſorum iam in ipſo operi[illegible] veſtibulo appuluerimus.

ARGVMENTVM.

S*Vperiori reſpondens Aluarus, opusq; magno opere laudans, rerum præſtantiam, & orationis extollit grauitatem. Vt edat hortatur, ſublimitatem vero dictionis affectans in a[illegible] ectatio-nem per Cacozeliam incurrit.*

RESCRIPTVM ALVARI AD EVLOGIVM

Reuerendiſſimo patri Eulogio Aluarus.

REPPERIORASTI, mi domine, emolumenta priorum & anteriorem ia[illegible] obliteratum fulgorem catholicum, ceu fontem obturatum vitæ æt[illegible] ſaturum, ex Ieſu pectore ſcat[illegible] ntibus profluens venis, reſeraſti fide[illegible] vniuerſis. Ille e[illegible] m, qui æra[illegible] s n[illegible] æ huius [illegible] ſeratus errore[illegible] a[illegible] ſuorum occultum propalauit agonem ipſe magnum præ omnibus in pirau[illegible] rem, quem talium veriſſimum accingere [illegible] audatorem. Vigore nempe æth[illegible] mun[illegible] ali caduco accinctus, & eloquen[illegible] a pariter diu[illegible] a humanaq; [illegible] tatione martyrii primus accurris, & in defenſione Eccleſiæ ante alios [illegible] æternæ deſudans, bella Domini præl[illegible] ans præ [illegible] Ve[illegible] tus corda veſtræ prudentiæ tetigit, qu[illegible] ornauit. Et qui heroas, de quibus loquimur armauit a[illegible] ugam [illegible] & ad pe[illegible] nem pe[illegible] uxi coronam ipſe fid[illegible] veſtræ c[illegible] facundiam ſeu ſapientiæ profluentem doc[illegible] nam, pl[illegible] to a[illegible] ens in [illegible] citis, eo dogmatis [illegible] ere, [illegible] ere. [illegible] c[illegible] ct[illegible], & [illegible] ſita naturali cautela retenter, am[illegible] n ma[illegible] de hab end[illegible] m eſt q[illegible] od [illegible] re d[illegible] eſt. [illegible] & [illegible] v[illegible] & [illegible] p[illegible] cœ[illegible], & ve[illegible] ſtatem [illegible] n medic[illegible] as [illegible] rum flore[illegible] er[illegible] re[illegible] ori[illegible], & [illegible] gis l[illegible] ge[illegible] um d[illegible]

[illegible] ſecularis lingua Catonis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & labi [illegible] o- [illegible] comparata luculentiſſimo [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] um ſæculo, quod cultatû eſt do- [illegible] o prot [illegible] ea, quæ bona ſunt, & doctus a [illegible] de quib [illegible] regat famu[illegible]m.

[illegible] tempora, & ſequuturis generatio- [illegible] eratione in generationem noſtra ætas [illegible] is [illegible]. Nec vigor d[illegible] haud dubium quin in prima [illegible] [illegible] nge [illegible]deatur, amatur & [illegible] nec operoſo [illegible] ectum.

[illegible] ſubdis [illegible] quod diuino inſtruxiſti o [illegible] & latius [illegible]tem a ſuo tra- [illegible] m mergas tamen [illegible] iterum, nedum humilitati ni- [illegible] iudici[illegible] dum infimum, & quem tu infeſum multo- [illegible] & pr[illegible] non ſe- [illegible] is eſt verendum, cœno [illegible] luis. Verum quia noſtræ cen- [illegible] accendium, pub[illegible]candumue iniungis patienter perfer no- [illegible] codicem [illegible] ſplendore [illegible] ad [illegible] reme- [illegible] ſo[illegible]da, ſid[illegible] literis in æternum. Egiſti autem, beatiſſime pater, carmen [illegible]orum, quo mortis metus excantatus effugiat, & antiqua glacie duratus animæ ſtu- [illegible] Deificus, quem Chriſtus venit m[illegible]e- re, ardeat, & ext[illegible] carb[illegible]nes, vel corpora mortua, flante ex quatuor partibus mun- di ſpiritu, viuant, & lumen Arabico [illegible] extinctum recipiant. Macte virtute, macte gloriæ ſemper habendus, qui non ſolum linguæ in la[illegible] ſoluiſti offi- cium, verum etiam [illegible] oris gratiam in præmium conſtitutum ex parte [illegible] ſupplici- um: & inter ſæua clauſtra & arcta cuſtodiæ verbum regni ſerens, feliciori polles vi- ctoria. Præco[illegible]andus ſæcu[illegible] vniuerſis, qui & in ſupplici[illegible] poſitus linguam non coli- bet, & pro omnibus ſolus non tacet. Splendeſce, & ampliori lumine quo fulges, cla- reſce: quia repoſita tibi ſunt præmia, & centuplicata te manet corona, noſq; tuo ſuf- [illegible]agio, qu[illegible] ſemper fouiſti, tuere. Ezech. 37.

SCHOLIA.

Q*Vo ſibi notum eſt.*) Ob[illegible] qu[illegible] vt [illegible] dixi [illegible] munere Deus donauit, quod [illegible] ſepe [illegible] ſolet illi pla[illegible]re. Noui [illegible] & [illegible]od tandem hoc munus ſit, & quo pacto eodem donat in ipſius obſequium gratum [illegible] & [illegible] refundat.

Trimodum illud.) Triplex dicendi genus Rhetores diſtinguunt, ſu[illegible]me, medio- cre, & infimum. In idem penè recidunt Aſianum, Rhodium, & Atticum.

[illegible] Liuii ſubditur amnis.) [illegible] Liu[illegible] plenam, & dulci quadam æquabilitate re- [illegible] lacteam primus Fabius appella[illegible] [illegible] de Diuus H[illegible] la[illegible] illum el[illegible]quentiæ fontem manare dixit.

[illegible] lingua Catonis.) Non video cur ſecularem Catonis linguam appel[illegible]- [illegible]it. N[illegible] forte in nomine Catonis mendum inſit, aut [illegible] ſit.

Et dudum præconatus.) [illegible] orem, quem max[illegible] omnium nominatum o [illegible] reliqu[illegible] ſine nomine. Nec diuinate da[illegible] Et c[illegible] [illegible] deerat in exemplari, fueratq; ſuperaddita priſca admodu[illegible] & Moc trab [illegible] [illegible] ab A[illegible] [illegible] am ne[illegible] Q[illegible]

Et [illegible] nicomus [illegible]) Tragicum plane eſt [illegible] quemadmodum & [illegible] eſt [illegible] appellare Ma[illegible] [illegible]ud Ouid. [illegible] Metam[illegible] r.

Tua d[illegible] inficias.) [illegible] hoc col[illegible]e quod d[illegible] præte[illegible] [illegible]

[illegible] quod [illegible] do [illegible] Deo affi[illegible] eſſe[illegible].

D. P[illegible]TRVS PONTIVS LE[illegible]

A CO[illegible]BA [illegible]ACENTINVS [illegible]

per re[illegible] Philip[illegible] II. Regis [illegible] Ch[illegible] Eccleſiæ [illegible] glori[illegible] digne ſuſcipere, & [illegible] d[illegible]ne pe[illegible]

QVANQ[illegible] ſtudi[illegible] noſtra [illegible] & d[illegible] dignit[illegible] in quam me in [illegible] [illegible] & [illegible] ris mun[illegible] ratio [illegible] [illegible]ſpanorum [illegible] partem aliquam ſtudiorum [illegible] & [illegible] ſempe[illegible] er con[illegible]. Cumq; [illegible] pter in[illegible] v[illegible]ſtatem [illegible] ctam O[illegible]enſem Eccleſiam [illegible] idem in pri[illegible] m[illegible]era [illegible] Hiſpaniæ noſt[illegible]æ G[illegible] pore [illegible] tutiora loc[illegible] p[illegible]entibus, e[illegible] con[illegible]ctos pa[illegible] quam plur[illegible]mos men[illegible]neram. V[illegible] ctorum præ[illegible] codic[illegible] per annos [illegible] & d[illegible] curauimus. N[illegible]c defuit ſtu[illegible] noſtro [illegible] benigne Deus iuuit, atq; prouexit. Nam præter[illegible] conciliis ſcitu digniſſima, neque tamen vnquam antea [illegible] etiam in ſacros libros egregia non nulla ſumus aſſequuti. Vnus tamen [illegible] ns, à nobis hac indagine repertus, omnem [illegible] laborem [illegible] [illegible] impenſus, abunde profe[illegible]o compenſaſſet. Quis enim [illegible] tanto ſe theſauro beandum? Audieram [illegible] ſane, & al[illegible] m[illegible]n, & quæ [illegible] ſuiſſet [illegible] qu[illegible]dam [illegible] is quidem concipere poteram, me eius aliquando [illegible] lepturu[illegible] alium mihi dari mallem, de nullo tamen minus cogi[illegible]. Tantu[illegible] p[illegible]ndem factus Deo Opt. Max. in p[illegible] gratias [illegible] beati Cordubenſis diui ſcripta ſanctiſſima, & in his [illegible] C[illegible]dubenſium m[illegible] umphos, nunquam ſperanti, & minime re[illegible]anti re[illegible] [illegible] S[illegible] uis ſcripta ipſa per ſeſe erant digniſſima, quæ m[illegible] de c[illegible] me[illegible] illa vehementer commouit, quod præſtantiſſimam [illegible] riam, h[illegible] m[illegible]rum in modu[illegible] a[illegible]eri vide[illegible] d[illegible] ego eidem tribuerem, quodq; illa [illegible] ent[illegible] m[illegible] bat. Nam præterquam quod Cordubæ [illegible]s, educ[illegible] & [illegible] co[illegible] inſt[illegible] p[illegible] qui[illegible]quam [illegible]nquam potu[illegible] qu[illegible] Mau[illegible]orum ten[illegible]p[illegible]us e[illegible]pug[illegible] & p[illegible] tatiune [illegible] & [illegible] ereo[illegible] deinde ſan[illegible]æ quoq; Ou[illegible] [illegible]ias [illegible] t. Ve[illegible] enimuero q[illegible] os Cor[illegible] & [illegible] c[illegible]abat ne d[illegible] hoc i[illegible] [illegible] m[illegible] ue [illegible] ret [illegible] & [illegible] [illegible] at, collaru[illegible] [illegible]

[illegible] ſtra [illegible] & [illegible] t, ac p [illegible] noſter, & Co [illegible] æ [illegible] . I [illegible] rita [illegible] am- [illegible] ax [illegible] us [illegible] iſti no [illegible] s [illegible] deri [illegible] pr æ [illegible] & [illegible] rent [illegible] p [illegible] n [illegible] o oper [illegible] lætamur. [illegible] ra, [illegible] p ectora, & [illegible] la ır. V eſt ū [illegible] noſtrum ad [illegible] & læto animo [illegible] m gl [illegible] ce [illegible] ſiduam iu [illegible] re- [illegible] er [illegible] . D [illegible] m [illegible] ſſidu [illegible] laudare ipſo [illegible] ndeim [illegible] te & prometeri [illegible] exi [illegible] nq; hanc [illegible] & C [illegible] ob [illegible] ſhi [illegible] tudu, [illegible] muere, digno [illegible] quidem per- [illegible] ſe [illegible] ne [illegible] Valete [illegible] piæ [illegible] di [illegible].

OPERUM [illegible] FINIS.

AMBR [illegible] RA [illegible] PIO [illegible] E [illegible] ORI.

PV [illegible] eſt [illegible] & [illegible] vrum [illegible] us [illegible] ic [illegible] us etiam [illegible] . Ar [illegible] pr [illegible] poſt [illegible] C [illegible] mart [illegible] , ſupe [illegible] us [illegible] rere [illegible] , & qu [illegible] nu [illegible] in [illegible] p [illegible] tarentur. Iam vero cum Diui [illegible] x [illegible] paſſionis eius ex [illegible] a veſt [illegible] ſape d [illegible] prædam [illegible], eaq; [illegible] pau [illegible] ns permanſerat. Dominici [illegible] ma fa [illegible] m ulla apud [illegible] H [illegible] motus, hæc Diuo Lu- log [illegible] per [illegible] a [illegible] n [illegible] ſibus no [illegible] t grat [illegible].

ADMODVM ILLVSTRI ET REVERENDISSIMO DOMINO ANTONIO MIRA

I Tlascalen[illegible] M[illegible] C[illegible]

[illegible] R[illegible]

S. P. [illegible]

EX quo ſemel ad te, Præſul optime, [illegible] operibus recens inuentis, & [illegible] quadam cupi[illegible] pretio[illegible] ge pot[illegible]us, auidiſſime per literas per[illegible] exierint: obnixe me obteſtans vt quam [illegible] ad te tra[illegible] Ego vero quam primum poſſum, non [illegible], ſe[illegible] tem poſtremam huius æditionis, quæ tota noſtra eſt, tibi ded[illegible]are co[illegible] culiarem eſſe [illegible], tuique nomi[illegible]s auſpiciis in publ[illegible] ex[illegible] P[illegible] exiguum [illegible]aus: ſed inde profectò magnum, quod a[illegible] ctis eius [illegible] opportunum. Noſtrum autem totum eſt, quicquid hic tibi offerim[illegible] nim quamuis noſtr[illegible] ſanctiſſimi martyris ſuper[illegible]nia opera [illegible] nuo renata, & redidiua, nihilque in eis alienum ſit, præ[illegible] qu[illegible]d [illegible] Placentino Epiſcopo fuerunt adinuenta: [illegible] vita functo[illegible] nius incubuere, noſtraque cura lab[illegible] & [illegible] pertinend[illegible] ria omnia, hoc ipſum etiam noſtrum habeant. quod a[illegible], Hiſp[illegible] atque ade[illegible] vniuerſo orbi Chri[illegible] nole[illegible]nda & fruct[illegible] adu[illegible]tur. Atq[illegible] tibi, Antiſtites Reuerendiſſi[illegible]e, hoc qu[illegible] qu[illegible] pro neceſſitudinis noſtræ & communis ſanguinis iure, Deo Opt. Max. q[illegible] ne non poſſum, gratias agere inſiſtas, quod me in hoc ſanct[illegible] labore [illegible] rus ſit, & in ſanctorum gloriam tantiſper impendi benigniſſime prou[illegible] enim me indigniorem tam ſancto miniſterio repúto, tanto maiorem [illegible] miſericordiam, qui eidem me deſtinauerit. E[illegible] non dubitem, qu[illegible] inde lætitia afficiaris, quod noſtræ familiæ hoc præclarum & me[illegible] dum Dei benignitate fuerit tributum, vt ex ea ſanctorum martyrum [illegible] pta ac monumenta in lucem prodie[illegible] [illegible]eriam [illegible] non modi[illegible] næ lætitiæ occaſionem o[illegible]latam intelligo, quod me, q[illegible]m valde amas, [illegible] videas tamen in ſanctiſſimo labore Dei munere non ſegniter inſud[illegible] (qui e[illegible] ſanctis ſuis ſemper mirabili[illegible]) gloria magis [illegible] magis augea[illegible]r. Q[illegible] dum & tui omnes, cum te in hunc præcelſum Eccleſiaſticæ hierarchiæ [illegible] ſcopum factum, ſublatum fuiſſe gaudemus familiæq; noſtræ inde [illegible] multo tamen maiori læt[illegible]a cumulamur, quod om[illegible]us tuis factis, cu[illegible] laboribus in adminiſtrando credito tibi grege pro vero Chriſtiani præ[illegible] cumbas & peruig[illegible]lem re[illegible] Dominicis ouibu[illegible] paſcendis p[illegible]m, bo[illegible] teſtimonio & honorifica prædicatione, exhibeas. Idem etiam in fratre [illegible] Ludouico Molina. V. C. atque doctiſs. ſupremi Regi[illegible] Senatus con[illegible] Præſtan[illegible]mam dignita[illegible]em adept[illegible] omnes [illegible] doct[illegible] vero, [illegible] iuſti atque æqui amore & ſolicitudine parem ſe ſummo honori præ[illegible]e [illegible] gaudemus. Quæ omnia ad Dei Opt. Max. gloriam [illegible] ad [illegible] nem, quamuis per re ſatis incitat[illegible] di[illegible] pt[illegible] ra eſſe volui. Vale Præſul reuerend[illegible]ime & vigilantiſſime. Atque [illegible] meritiſſimi honoris [illegible] ideo te Reue[illegible] optimo compel[illegible]s, quia [illegible] vigi[illegible]ſſimum præſtes.

DE SANCTA EVGENIA MARTYRE CORDVBENSI.

V[illegible]ICINTI nunc quatuor anni plus minus aguntur, ex quo Cordubæ propè vicum, cui nomen eſt los Mar[illegible]noleros, dum domus fundamen-[illegible] robes eff[illegible]diuntur, lapis marmoreus candidus non admodum ma-gnus fuit erutus: qui tredecim verſus habuerat inſculptos. Verum [illegible]quia, vt conſpectari licet, multo tempore [illegible] iacuit: magna [illegible] in pedem attritu fuerat conſumpta. Sed bene habet, ſingulari Dei pro-[illegible] & iucundiſſimo [illegible] munere literæ verſuum primores integræ ferme omnes [illegible] vt nomen ſanctæ Eugeniæ martyris in hunc [illegible] fide[illegible] prode-[illegible] lapis in ſacra ara vſum conſecratus, Cordubæ in Diui Pauli cœnobio or-[illegible] Prædicatorum ſumma cum veneratione aſſeruatur. Quæ in eo ſuper ſunt literæ, [illegible].

[illegible]
[illegible] LIS [illegible] VVLNERA [illegible]
GENT[illegible] VS TRV[illegible]VLENTVM
EX [illegible] QVI FOECVNDA
NOBIS HIC [illegible] RETENTAT
IN [illegible]ÆLO DE HINC MERVIT PER SECVLA VIGENS
ADIVNCTA POLLET CVRIÆ SANCTORVM IN ARCE
MERCEDIS IPSO RVTILI SVB SOLE CORVSCAT
AMBIENS SACRI GLORIAM DE MERCE CRVORIS.
REX TRIBVIT CVI CORONAM PER SECLA FVTVRA.
TV ITAQVE NVTIBVS MARTYR NOS MANDA DIVINIS.
IDEM SVB ERA NOVIES CENTVM IVGVLATVR
[illegible] SEXAGIES ET VNO SEPTEM DE CALENDIS APRILIS.

APRILIS nomen ſeorſum ad hunc modum fuit infra ſcriptum. Vltimi verò verſus primam dictionem, quæ deeſt, crediderim ſanè fuiſſe, RVRSVS. Nam et. R. neceſſe eſt fuiſſe, vt integrum nomen EVGENIA MARTYR compleretur: & illa numeri ſe-[illegible] ad ſuperiorem adiectio probe (vt illorum temporum fuit in carminibus vſus) per hoc aduerbium copulatur. Huiuſmodi verò literas in carminibus, cum alio ali-[illegible]quam incipiendi, aut finiendi verſus munere funguntur, vt per ſe aliquid ſignifi-[illegible], Acroſtichas Græci vocant. Quod his verbis Cicero in ſecundo de diuinatione [illegible]. Tum vero quæ Acroſtichis dicitur, cum deinceps ex primis verſuum lite-[illegible] aliquid connectitur, vt in quibuſdam Ennianis, quos Ennius fecit, id certè magis eſt [illegible] animi, quam furentis. Et quanquam Ennius huiuſmodi verſus compoſuerit, [illegible]; etiam in argumentis fabularum, & ſimiles præterea Sybillæ Erythrææ, ab [illegible] Auguſtino & Euſebio referantur: noſtrorum tamen Hiſpanorum peculiarem [illegible] argutiam, & ab eis in primis adamatam video: cum in vno ſolum priſco [illegible] temporis, eoq; Hiſpanarum fœminarum, in Hiſpania ſaltem naufragio [illegible] Epitaphio quæſiuam, animaduertã. [illegible] ex domo Cæſia Aldus in ſua Or-[illegible] poſuit his verſibus deſcriptum, in quibus eius, qui lapidem, titulumq; po-[illegible], nomen, [illegible]VS SECVNDVS primis literis legitur. *Acroſtichæ literæ.*

IAM DATVS EST FINIS VITÆ IAM
PAVSA MALORVM.
VOBIS QVAS HAB[illegible] HOC GNATAM
MATREMQVE SEPVLCHRVM.
LITORE PHICACIO PELAGI VI
EXANIMATAS
ILLIC VNDE DACVS ET NOBILE
FLVMEN HIBERVS
VOR[illegible]VM OR[illegible]VS VRSVM OCCA
SVS FLVI[illegible] ALTER ET AL[illegible]

STRENVE SVB OC[illegible]ANI [illegible]
TYRRHENICA HIBER[illegible]
SIC EVENIM DVXERE OL[illegible]
PRIMORDIA PARCÆ
ET NE VERE SVPER VOBIS VITALIA [illegible]LA
CVM PRIMVM LVCINA DARET
LVCEMQVE ANIMAMQVE
VT VITÆ DIVERSA DIES FORET V-
NAQVE LETI
NOBIS PORRO ALIA EST TRINO
DE NOMINE FATI
DICTA DIES LETI, QVAM PRO
PAGARE SVOPTE
VISVM OLLIS TACITO ARBITRIO
CVM LEGE PERENNI
SISTI QVÆ CVNCTOS IVBET AD
VADIMONIA MORTIS.

Diuus Eugenius III. Archiepiſcopus Toletanus.

Ab Gothorum verò temporibus ea voluptas Acroſticharum in carmin[illegible] Epitaphiis præſertim a noſtris frequentius fuit quæſita. Sunt enim Diui Eug[illegible] Archiepiſcopi Toletani nonnulla Epitaphia, quæ hac ipſa argutia exornan[illegible] lulæque egregium & omnibus numeris abſolutum, quam eiuſdem præſu[illegible]phium, quod ipſe ſibi viuens compoſuit: & cum in principio Acroſtichas h[illegible]bet etiam in fine Telioſtichidas. Ita enim Græci l[illegible]eras appellant, ex quib[illegible] carminis aliquid connectitur. Quod & appoſuimus.

E XCIPE CHRISTE POTENS DISCRETAM CORPORE MENTE M,
V T POSSIM PICEI POENAM VITARE BARATHR I.
G RANDIS INEST CVLPA, SED TV PIETATE REDVNDA S:
E LVE PROBRA PATER, ET VITÆ CRIMINA TOLL E.
N ON SIM PRO MERITIS SANCTORVM COETIBVS EXV L.
I VDICE TE PROSIT SANCTVM VIDERE TRIBVNA L.
V IS, LECTOR, VNO, QVI SIM, DIGNOSCERE VERS V.
S IGNA PRIORA LEGE: MOX VLTIMA NOSSE VALEBI S.

Duras ſibi compedes cum iniecisſet: nullo tamen veſtigio titubauit, nullum inconcinne greſſum protulit. Hoc Epitaphium cum aliis quibuſdam eiuſdē A[illegible], & aliorum carminibus ex Michaelis Acagræ exemplari habuimus. Diuus aut[illegible] [illegible]efonſus, qui eidem in Eccleſia Toletana confeſtim ſucceſſit, nonnulla ipſum carmine ſcripſiſſe commemorat. Codex etiam ſacrorum conciliorum in Regi[illegible] ſancti [illegible]tii ad oppidum Eſcurial monaſterio ante ſexcentos ferme annos literis Gothicis [illegible]ptoris nomen, locum & tempus, quibus ſcribebat explicat. Tentarunt etiam n[illegible] memoria Hiſpani poëtæ non ineuenuſte Acroſtichis ludere. Sed ad E[illegible]geniæ martyr[illegible]um redeamus.

Habdarraghman rex II.

Paſſa eſt anno Domini nongenteſimo viceſimo tertio, Martii menſis die v[illegible]ſimo ſexto, regnante iam Habdarraghman huius nominis quarto, regni eius anno [illegible]odecimo, vt ex chronologia, quam iam non ſemel iniuimus, conſtat. Hic ver[illegible]us rex, initio regni ſui indito ſibi cognomine, Ananzer Alendin Ala (vt e[illegible] apu[illegible] cum Archiepiſcopum) ſe vocari præcepit [illegible] quod legis diuinæ def[illegible]nſor inte[illegible]. Vt iam tunc mature oſtenderet, quanto Chriſtiani nominis odio fl[illegible]graret. [illegible]od iam illud alterum, quod ſibi impoſuit cognomen Amom[illegible]ramo[illegible] quod [illegible] regum inter Sarracenos fuit alioqui commune) ſpectaſſe videtur [illegible]iquidem [illegible]pud eundem authorem) rex credentium ſonat. Nec mitius ſeſe [illegible] C[illegible]ſt[illegible]a[illegible] quam nomine ediderat, geſſit. Quod huius d[illegible]uæ, & ſancti [illegible] cæde[illegible] oſtendunt.

Rex Ordonius ſecundus.

Le[illegible]ionenſe verò regnum hoc anno Ordonius ſecundus Alfonſi M[illegible]gebat. Nec dum enim Froyla eius frater regnum acceperat. Nec o[illegible]at enim [illegible] quam in Nunilone & Alodia poſuimus. Nam nondum rex, ſed priuatus a[illegible] tioſam [illegible]m arcam obt[illegible] atq; ideo regis [illegible]om[illegible] n[illegible] v[illegible]rp[illegible]

[illegible]n [illegible]oc ſacro ma[illegible]more [illegible]ud nunc merito adm[illegible]r[illegible]mur, literas [illegible] huc perma[illegible]t, dur[illegible]ma, & ipſo etiam marmore r[illegible] re mate[illegible] id[illegible] [illegible]e[illegible], quod [illegible] o excauatis l[illegible]is f[illegible]. huc [illegible]

formæ, quem natura ibidem, tot ſeculis, quibus terra obrutum marmor permanſit, ingenerauit.

Ego verò primus omnium, neque alius ante me (Deo Opt. Max. laus, honor & gloria) hoc Epitaphium perlegi, & Acroſtichas in eo primus animaduerti, diuæque martyris nomen inde euulgaui, & quæ ad Epitaphii totius, perſonarum, temporum rerumque rationem plene intelligendam neceſſaria fuerunt, perſcripſi ad F. Laurentium Figueroam Marchionis de Pliego, & Ducis de Feria magnorum principum fratrem, qui diui Pauli monaſterio prior tunc Cordubæ præſidebat: & quantum natalium ſplendore præſtat, tantundem ſpectatiſſima religione, doctrina ſingulari, concionum ſanctiſſimarum admirabili eloquentia inclytam familiam, & Cordubam noſtram illuſtrat.

DE SANCTO PELAGIO
MARTYRE CORDVBENSI.

DVOBVS poſt Diuam Eugeniam annis, hoc eſt Dominicæ natiuitatis nongenteſimo viceſimo quinto, menſis Iunii die viceſimo ſexto, qui in dominicam eo anno inciderat, Cordubæ Diuus Pelagius, martyrio, per omnem Hiſpaniæ Eccleſiam vſque hodie celebratiſſimo fuit coronatus. Cuius glorioſi triumphi fama etſi ad exteras quoque nationes inclyta permearit, & in Saxoniam vſque remotiſſimam regionem actutum penetrauerit: ibique Rhoſuitham clariſſimam virginem commouerit, vt ſanctiſſimi huius martyris victoriam heroico carmine inſigni cum præconio deſcriberet, ac celebraret: & noſtrates etiam priſci hiſtorici eiuſdem meminerint: Eccleſiæ etiam per Hiſpaniam multæ in lectionibus matutinis martyrii eius ſeriem retineant: ego tamen hic eam eius martyris hiſtoriam apponam, quæ, vt ſuo loco apparebit, ipſis martyrii diebus, ab eo qui & tunc vixit, & interfuit, ſcripta videatur: ea in peruetuſto codice Gothicis literis in membrana deſcripto continetur, qui in inſigni ſancti Petri de Cardenna ordinis ſancti Benedicti cœnobio, propè Burgos nobiliſſimam vrbem olim fuerat, & nunc in Regio ſancti Laurentii ad oppidum del Eſcurial aſſeruatur. Codex etiam ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ ſanctoralis Smaragdinus dictus, admodum vetuſtus eandem iiſdem verbis habet, ſancti Pelagii hiſtoriam. Vidimus etiam illam ipſam in veteri Tudenſis Eccleſiæ ſanctorali. Ibi enim indigenam martyrem, ciuemque ſuum ſolenni in ſacris pompa Tudenſes concelebrant. Titulum qualis erat in illo veteri Gothico exemplari, & Raguelis authoris nomen in margine appoſitum, ſicuti ibi fuerat, reliquimus. Sed de Raguele poſtea. Vbique autem corruptiſſime omnia erant deſcripta, præterquam quod ab Raguele obſcure multa, quod fuit illorum temporum, videbantur ſcripta. Nos quaque ratione potuimus, nihil fermè immutantes, emendauimus.

Rhoſuitha de ſancto Pelagio ſcripſit.

Monaſterii ſancti Petri de Cardenna Burgos.

Regiũ ſancti Laurentii monaſteriũ

VITA VEL PASSIO SANCTI PELAGII MARTYRIS, QVI PASSVS EST COR-duba ciuitate, ſub Habdarraghmani rege, die VI. Calendas Iulii.

Raguel presbyter doctor fuit huius paſſionis Cordubenſis.

ILLVSTRE quidem cuiuſque operis tunc habetur exemplum, cum eius narrationis textus cœptum bene tenuerit initium. Quia ex hoc maxime ad laudem prolationis proficit ſubſequentis, ſi vltima haud diſcrepauerint primis: vt quæ fuit cœpti cauſa initii, ſit etiam ad complemẽtum operis peragendi. Et licet noſtra ſcriptio martyriũ diſponere nititur fideliſſimi teſtis, ſui tamen primordiis non diſiungitur, vbi ſupplicium paratum exitii populis Chriſtianis. Vnde autem orandus eſt Dominus, vt loquendi nobis in laudem ſui præbeat initium, quod conſummato opere nullum penitus habeat diſcidium. Quo tandem ille foris reſonet in lingua, qui auctor erat intus in conſcientia.

Galletia.

Igitur temporibus illis, cum ſæuiſſima orta fuiſſet tempeſtas Chriſtianis, contigit, vt totius Hiſpaniæ hoſtes contra Galleriam mouerentur, vt ſi fieri poſſet funditus ea ſubuerſa, fideles omnes dominatio poſſideret externa. Sed non deſtitit diuinum omnino auxilium, temeritatem reprimens indebitè contra ſuos venientium. Ad quendam itaq; locum cum prædicti hoſtes perueniſſent, e contra Chriſtianorum exercitus occurrit, & ſeſe vtriq; obuiarunt. Mos eſt autem regis fidelium Chriſtianorum, vt ſua ſimul ſecum in expeditione Epiſcopus habeat: Conſerto itaq; prælio, ita populus Dei in fugam verſus eſt, vt etiam ipſi Epiſcopi cum aliquantis fidelibus captiui tenerentur.

Ermoigius Tudenſis Epiſcopus.

In quibus autem vnus nomine fuit Ermoigius, qui ferro vinctus Cordubæ carcere manſit clauſus. Porro quia diuinitus varia ſunt iudicia his, quos omnipotens Deus ad regna vocat cæleſtia: feſſus iſte Ermoigius Epiſcopus carceris anguſtiis, ac ferri oneribus: obſidem pro ſe ſuum dedit ſobrinum nomine Pelagium, ea quoq; ſpe retenta, vt

Pelagius obſes datur.

ipſo abeunte, captiuos mitteret, quibus hunc ſobrinum redimere poſſet. Verum ſolita diuinitus affuere beneficia, quæ hunc Pelagium ita illuminarunt, vt carcerem haberet probationem, vel quotidianorum, ſine quibus humana fragilitas viuere non poteſt, caſuum limam. Vt eo etiam ſibi hoc ergaſtulum ad ablutionem induceret peccatorum, quo antea in propria poſitus patria cum eſſet, quamuis puer, abſq; illecebris vitam nequibat ducere incentiuorum. Quia vix homo in bonore poſitus Deo placere poteſt, cum ſibi, quæ ſua ſunt, quiſq; vult vendicare. Vnde Dominus dicit, viam eſſe arctam, quæ ducit ad vitam, latam verò & ſpatioſam, quæ ducit ad perditionem. Reuera quanto facilius eſt ex proſperis ad ima dilabi, tanto vnicuiq; congruentius extat, ad ſublimia per aſpera & confragoſa prouehi. Quinimo vnde morti ſimilis extat, inde angelorum opportunius curiæ aſſociatur.

Sanctitatis in Pelagio rudimenta.

Igitur iſte beatiſſimus Pelagius ſibi diuinitus hæc omnia inſpirata, iuxta quod eius narrant indicia, examinans, caute in carcere viuebat, vbi ferme decem annorum ætate incluſus fuerat: porrò qualem ibidem ſe gerebat, ſodales non tacent, & fama nõ ſilet. Erat enim caſtus, ſobrius, quietus, cautus, orationibus vigil, lectioni aſſiduus, Dominicorum præceptorum non immemor, bonorum colloquiorum aſcitor, malorum expers, riſui non facilis. Elegerat enim ſibi magiſtrum Paulum Apoſtolum in doctrinis vigilantem, deprecationibus inſtantem, anguſtiis communicantem, in preſſuris non deficientem. Quapropter ſolers erat in lectione, ac facilis in doctrina. Eadem quippe illius extabat conuerſatio, de illa nihilominus reſponſio, qua, eo reluctante, ſi quando fortè quiuis diſſimilis fidei garrulus aderat, refutatus abibat. Sic præterea mente vel corpore ſeruabat integritatem, vt putares eum non niſi futurum martyriũ præmeditantem, vtpotè cum talia præberet indicia, quæ nullatenus cæleſtia amitterent gaudia. Quis verò talem indolem plauſibus non efferret, quam ſpecies foris pulcherrima paradiſigena prærogatiua iam decorauerat? Cui ſanè intus manebat inſtructor Chriſtus, qui foris erat formæ illuminator: quo ipſum etiam celebraret magiſtrum ſpecie vultus, qui mente haud dubie dignum regebat alumnum. Purificabat quoque vas ſuum, dignum parans habitaculum, in quo poſt paululùm, vt ſponſus lætaretur, & de quo facto laureatus cruore, ſibi ſuiſq; amplexibus inter ſanctorum curias dignus honore famulus iungeretur. Vt bina tam virginitatis, quam paſſionis vberius

rius corona ditatus, duplicem ferret de hoſte triumphum, cùm & diuitias abhorreret, & vitiis non cederet. Ergo merito duplum pertingit ad brauium, qui cum ſuis ſatellitibus hoſtem calcauerat tetrum. Manens verò ſanctus Pelagius promiſſionibus reſiſtendo fortis, ac vitiis ſanè non cedendo laudabilis: quantum interea ille antiquus hoſtis ſuis criſtatus nequitiis eum irretire, nunc aperte, nunc tacite conabatur, tantû propriæ malitiæ calliditate ſub ipſius, Deo annuente, proſtrabatur pedibus infirm⁹.

HIS vero per trium annorum & ſemis circulum probabiliter geſtis, forte quodam die regii tyronis cuiuſdam ſatellites affuere, qui huius beatiſſimi Pelagii venuſtiorem vultus pulchritudinem ſuo Domino eſſe nunciarunt. Nec immerito pulcher foris intuebatur, quia Domino Ieſu Chriſto intus pulchrior diligebatur. Hoc pactò ſtulti homines, & veritatis neſcii, eius formam gurgitibus vitiorum putabant obruere, quam idem Dominus noſter inter ſanctorum virginum choros, ſuis à dextris pollicebatur ſtare. Non vtique intelligentes miſeri, Domino non poſſe contraire, qui nec ſuum album, aut nigrum vnquam capillum poſſunt facere.

Sancti Pelagii pulchritudo.

QVÆ interea fama regis auribus innoteſcens, ei optime, ſed non rectè placuit, cum Dei famulus Pelagius in carceris etiam anguſtiis pulcher apparuit. Rex itaque inter epulas pulſitus apparitores miſit, qui futuram Chriſto hoſtiam ſuis ſiſterent conſpectibus intuendam. Sed quia omnipotenti Deo poſſibilia manent cuncta; dicta factis complentur: & Dei famulum Pelagium præcipites ſatellites cum vinculis rapuere, ita vt ſtridentes in aula regis, eum amputarentur, cathenarum tumultus audirentur. Gaudentes itaque, mente cæci regi offerre mortali, cuius iam ſibi Chriſtus animam nexu deſponſauerat inſeparabili: eum regis conſpectibus trabea indutum regali obtulerunt, beatiſſimi auribus pueri muſſitantes, quod ad tantum perduceretur honorem eius ſpecies. Ad quem illico rex inquit. Puer grandis te honoris faſcibus ſublimabo, ſi Chriſtum negare, & noſtrum volueris prophetam verum eſſe dicere. Nonne qualibus quantiſue potiamur regnis vides? Inſuper addam tibi numeroſam auri vel argenti copiam, veſtes optimas, ornamenta pretioſa. Sumes prętetea tibi qualem ex his tyrunculis elegeris, qui tuis ad votum moribus famuletur: ſed & cortes offeram ad habitandum, equos ad vtendum, delicias ad fruendum. Porro & de carcere, quantos petieris, educam, & parentibus etiam tuis in hanc, ſi volueris, regionem aduocatis immenſas dignitates conferam. At vero ſanctus Pelagius vniuerſa deſpiciens, ac ridenda eſſe intelligens: hæc, ait, quæ demonſtras, o rex, nihil ſunt: & Chriſtum non negabo, Chriſtianus ſum, fui, & ero. Nam hæc omnia finem habent, & cum ſuis ſpaciis tranſeunt. Porro Chriſtus, quem ego colo, neſcit habere finem: quia nec initium habet vllum. Ipſe namque eſt qui cum patre & ſpiritu ſancto vnus permanet Deus, qui nos ex nihilo fecit, & vniuerſa poteſtate continet.

Rex viſũ Pelagium in honeſte amat.

Sanctus Pelagius ad regẽ.

Interea cum eum iocularitet rex tangere vellet: Tolle canis, inquit, ſanctus Pelagius, nunquid me ſimilem tuis effœminatum exiſtimas? Et illico veſtimenta, quę indutus erat ſcidit, & fortem in palęſtra ſe athletam conſtituit, eligens digne pro Chriſto mori, quam turpiter cum diabolo viuere, & vitiis inquinari. Ipſum vero adhuc ſuaderi poſſe rex exiſtimans, ſuis præcepit tyronibus, vt eum ſuaſoribus, delinirent lenocinijs ſi forte apoſtatando, tantis acquieſceret regalibus pompis. Sed ille adiuuante Domino fortis ſtetit, & intrepidus permanſit, Chriſtianum ſe ſolummodo prædicans, eiusq; per ſecula præceptis obſecundare ſe dicens. Cuius feruentiſſimum rex ſpiritum contra perſiſtere videns, atque in ſuis ſe deſideriis ſpretum eſſe intelligens: ira ſtimulatus, appendite, inquit, illum in forcipes ferreas, ac ſtrictim tandiu ſurſum deorſum viciſſim leuantes deponite, quouſque aut animam exhalet, aut Chriſtum eſſe dominum denegет. Quod beatus Pelagius forti animo pertranſiens, ſtabat intrepidus, qui adhuc pro Chriſto pati penitus non recuſabat. Cuius cum immobilem rex conſtantiam videret, iuſſit eum membratim gladio ſcindi, & in flumine prolici. Qua miniſtri poteſtate accepta, per tam immania in eum exerto pugione ludibria debacchati ſunt, vt eos putares ſacrificia componere de eo, quem immolari, eis inſciis, in conſpectu domini noſtri Ieſu Chriſti erat neceſſe. Et qui iam electus manebat in cælis, adhuc duriter patiebatur in terris. Nam alius brachium radicitus amputauit, alius tibias deſecauit, alius etiam ceruicem ferire non deſtitit. Interea ſtabat martyr intrepidus, ex quo guttatim ſanguis diſtillabat, pro ſudore profluus. Nullum interim præter dominum Ieſum Chriſtum inuocans, pro quo pati non recuſabat, dicens: Domine eripe me de manu inimicorum meorum. Quem ſane diuina poteſtas non deſeruit, faciens illum in pœnis confeſſorẽ, ac ſub gladii mucrone glorioſum in cælis martyrem. Porro manus, quas ille ad Deum

S. Pelagii conſtan[illegible] pudi[illegible].

S. Pelagius cruciatur, & dyſcerpitur.

leuabat, illi ſceleratiſſimi gladio amputabant. Inter quæ beatiſſimus Pelagius teſſus anhelabat. Et quia qui hominum miſereretur, non aderat: Deum ſolūmodo inuocabat. Clamabat quidem athleta fortiſſimus, ſed præſens certaminis præerat Dominus, Veni, inquiens, accipe coronam, quam tibi ab initio promiſi.

Cœmiterium Sancti Cypriani. Sancti Geneſii templum.

Inter hæc ſpiritus migrauit ad Deum. Corpus vero proiectum eſt in fluminis alueum. Sed poſt hoc nullatenus defuere fideles, qui illud quærerent, atq; ad ſepulchrū honorifice deferrent. Cuius quidem caput cœmiterium tenet ſancti Cypriani, corpus vero ceſpes ſancti Geneſi.

O verè dignum Deo martyrium, hora ſeptima cœptum, veſpere autem eodem die conſummatum. Quis vnquam tale donum vllis compenſare valebit ſermonibus. Nam pro carceris ſqualore reddita eſt ei cæli gloria: pro anguſtiis temporalibus, meruit cæli munera: pro patria, quam reliquit, poſſidet paradiſum, quem optauit. Dimiſit ſane parentes, vel fratres: ſed nunc angelos habet conſortes. Omnis (inquit ſermo diuinus) qui dimittit patrem aut matrem, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Suſtinuit membris gladium, qui nunc cælorum obtinet regnum.

Oratio ad Sanctum martyrem.

O beatiſſime teſtis Pelagi, qui inter delicias minasque Chriſtum confiteris, ac blandiciis cedere nolis: eligens magis mori pro veritate, quam viuere ſeculo, & carere iuſtitia. Et, quem iam Chriſtus in ſorte habebat electorum, promiſſionibus noluit cedere perditorum. Vnde quæſumus ſancte martyr eccleſiæ patrocinare, eamque fouero indeſeſſe præſidiis, quam tibi famulari conſpicis votorum obſequelis. Quaten^o te corā Deo habeat patronum, quem * Galletia oriundum, ſed martyrii ſanguine Corduba tenet glorioſum.

** Natus Zamora, no proprie Galletia oriundus dici poterat: niſi quod ea ætate Hiſpaniam interiorē hoc nomine tantum cenſebant, qui in montibus imperabat, contente ipſi vel nomine ipſo Galletia, vbi regnarent. vt ſatis conſtat ex huius vitæ principio.*

Igitur hic beatiſſimus Pelagius ætate circiter tredecim & ſemis paſſus eſt annorū Corduba, vt dictum eſt, in ciuitate Habderraghman rege imperante. Die videlicet dominica, hora decima, ſexto Calendas Iulias, Era DCCCCLXIII. Regnante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitate ſpiritus ſancti, vnus in Trinitate Deus, in ſecula ſeculorum. Amen.

Tenera ſancti Pelagii in martyrio ætas. Dies Iunii XXVI. anni Domini 921. Ratio temporis.

IN antiquo exemplari ſcriptum plane per notas fuit, Era DCCCLXIIII. qui fuit annus Domini DCCCCXXVI. Sed cum dies Dominicus, in quo Diuus Pelagius ſit paſſus, ab Raguele nominetur: & certi pene ſimus diem Iunii vigeſimum ſextū, vt mox apparebit, fuiſſe eodem etiam illo vetuſtiſſimo codice, & multis aliis antiquis exemplaribus atteſtantibus: ex noſtra Aſtronomica ſupputatione (quæ fallere nullatenus poteſt) Erā emendauimus, vt eſſet nongenteſima ſexageſima tertia, annūque Domini conficeret nongenteſimum viceſimum quintum. Habuit enim is annus qui biſſextus non fuit. B. literam dominicalem, qua docemur eo anno die Iunii viceſimum ſextum, Dominicum diem fuiſſe, cum inſequens annus eum Iunii diem, die lunæ habuerit. Cum igitur ita emendauerimus, dies cum anno, annus cum die recte concordat. Dicet aliquis. Cur potius annum, quam menſis diem emendare inſtituis? Quia is dies nimirum in omnibus breuiariis martyrologiis, & antiquis exemplaribus, huic diuo tribuitur, & quidem feſto ſanctorum Ioañis & Pauli impeditus: vt cōmode & iuſta de cauſa transferri diuus Pelagius retro in diem XXV. aut porrò in XXVII. vacuos omni feſto potuiſſet. Relictus eo die eſt, quia eius fuit proprius.

Cladis ad Iūcariam. Ordonius rex II. Mindonia. Mohis. Garſia Nauarrorū rex. Iuncaria vallis. Dulcidius Salmanticēſis epiſcopus. Hermoigius Tudenſis epiſcopus. Sanctus Pelagius.

De tota illa infortūata expeditione, quæ cauſam ſancti Pelagii martyrio dedit, Sāpyr^o Aſturicenſis Epiſcopus, vetuſtiſſimus illorum temporum ſcriptor (ab quo & Rudericus Toletanus, Lucas Tudenſis, atque alii tranſtulerunt) de Ordonio rege huius nominis ſecundo Alfonſi magni filio loquens, ad hunc modum ſcripſit Iterum rex Cordubenſis cum aliis Agarenis regibus, & cū multis Sarracenorū exercitibus, contra regē dominū Ordoniū venit, ad locum qui dicitur Mindonia, & inter ſe dimicantes, & prçliū mouētes corruerūt ibi multi ex noſtris: & vt ait Dauid varii ſunt euētus belli. Ex hinc in anno tertio innumerabile agmen Saracenorum venit ad locum, qui dicitur Mohis. Quo audito Pampilonenſis rex Garſia, Sancii regis filius miſit velociter ad Dominum Ordonium, vt adiuuaret eum contra acies Agarenorum. Rex vero perrexit cum magno præſidio. Et obuiauerunt ſibi in valle, quæ dicitur Iuncaria. Et, vt aſſo et peccato impediente, multi corruerunt ex noſtris: etiam duo epiſcopi Dulcidius Salmanticenſis, & Ermoigius Tudenſis ibidem ſunt comprehenſi, & Cordubam adducti. Et pro iſto Ermoigio Epiſcopo ingreſſus fuit obſes ſobrinus eius ſanctus Pelagius Cordubam. Deinde poſuerunt eum in carcere, qui poſtea peruenit ad martyrium.

Annus

[illegible] am [illegible] n [illegible] *Ratio tem-*
[illegible] a
[illegible] hono [illegible] A [illegible] A [illegible] *Lib. 1. cap. 6.*
[illegible], r [illegible]
[illegible] lo poterit per [illegible] Martyrio [illegible]
[illegible] nte [illegible] mo [illegible]
[illegible] l Raguel [illegible]. A [illegible] de
[illegible] andis [illegible] conſumpti.
[illegible]. Hęc
[illegible] uo [illegible], quæ [illegible] noſ [illegible] fere
[illegible] quam ve [illegible] ęconde [illegible] lato, po [illegible] pere.

[illegible] Hanc Raguel [illegible] ſanctæ Ve- *Raguel Cor-*
[illegible] m [illegible] potuer [illegible]. Nam de eiuſdem martyris [illegible] *dubenſis*
[illegible] ncti [illegible] au [illegible] iuiſſe aſ [illegible] ę de præclara eius ſanctitate [illegible]
[illegible] e [illegible] fue [illegible] mar-
[illegible] nSan [illegible] etan [illegible] pore m [illegible] o-
[illegible] de ſancti martyris ſepultura [illegible] adhuc [illegible]
[illegible] que [illegible] ſio [illegible] eſſe [illegible] n [illegible] t C [illegible]
[illegible] R [illegible] Nam ep [illegible] Corduba [illegible] aſis, non ad pa [illegible] nem
[illegible] endi [illegible] erat ineptum [illegible] d a [illegible] ript [illegible] m [illegible] pe-
[illegible] ecceſ [illegible] ren [illegible] f [illegible] fi [illegible] N [illegible] do.
[illegible] quod m [illegible], [illegible] m [illegible] rdin [illegible] in [illegible] au [illegible] is
[illegible] lorum temporum ſcriptoribus paſſim reperio. Doctor [illegible] au [illegible]
[illegible] fuit.

Hone [illegible] ure & [illegible] ecu [illegible] de Raguel dixit regem ſan [illegible] um puerum [illegible] la-
[illegible] teng ſſe quo [illegible] berius R [illegible] uita, ſtupri per vim tentati mentio [illegible] hab [illegible]

TYRON [illegible] autem, re [illegible] Sarra [illegible] b les pueros aut [illegible], l [illegible] te-
cundo in Sancto martyre, & a [illegible] m, documus.

Quanta ſemper fuerit huius ſan [illegible] martyris celebritas, quanta [illegible] ue veneratio *[illegible] Craſſus rex*
ex ſeque [illegible] patebit. Idem Samp [illegible] rus de rege San [illegible], q [illegible]
Craſſus eſt cognominat, ita inqt. Rex [illegible] ero Sancius [illegible] e
Teraſia, & cum ſorore ſua regina Gelo [illegible] ra. vt nuncios mitterēt ci [illegible] ba, vt [illegible] e-
ter [illegible] corp⁹ ſancti Pelagii m [illegible] r [illegible] acceperat in dieb. O [illegible]
rege Arabū Habdarraghm [illegible]. E [illegible] dum leg [illegible] vna cū Velaſcone L [illegible] po
illuc pro pace, & ipſius corpo [illegible] e ſancti Pelagii miſerunt. egreſſus rex Sanc [illegible] e [illegible]
ne, ve [illegible] it Galle [illegible], &c. Addit T [illegible] letanus. Rex autem conſtruxit mon [illegible] o-
ne, in quo corpu [illegible] ſancti P [illegible] ſtatuerat collocandum.

Et Sancius quidem rex [illegible] ancti martyris corpus [illegible] btinuit. Erat n. Habdarr [illegible]
[illegible] arus, iam n [illegible] quo [illegible]
Cordu [illegible] am [illegible] Ar [illegible] o [illegible]
Verum ſanctas reliquias a [illegible] luenientes, morte pr [illegible] E [illegible] us [illegible] Ra- *Ramirus [illegible]*
[illegible] s re [illegible] us ſan [illegible] De quo S [illegible] pyrus [illegible] P [illegible]
[illegible] s ab Sarracenis recepit & c [illegible] el [illegible] olis ep [illegible] nen [illegible]
[illegible]. Ruderi [illegible] us in eo monaſterio, quod ad hoc ipſum pater regis con [illegible] uxerat ab
[illegible].

EGO [illegible] s Sampyri Aſt [illegible] ce [illegible] s E [illegible] p [illegible] m [illegible] quia *Sampyrus Aſturi cenſis [illegible]*
[illegible] de quibus ſcripſit, vixit [illegible] pri [illegible] m monumenta & [illegible]
[illegible] Compoſtellana eccleſia, item [illegible] nata [illegible]
[illegible]. [illegible] itaque & [illegible] o hiſtoriæ illorum temp [illegible].
[illegible] autem [illegible] men Samp [illegible] rus eſt, non Saph [illegible] us, [illegible] quidam pr [illegible]. [illegible]
[illegible] qu [illegible] s diximus ubi d [illegible] pr [illegible] ſtrati [illegible] c [illegible]
[illegible] regni [illegible], S [illegible] pyr [illegible] le [illegible]. E [illegible] an [illegible] qua [illegible] mnia exem [illegible]
Tr [illegible] a item ia [illegible] itis vetuſta. Inter quæ int [illegible] me admodum [illegible] d S. O [illegible]
ec [illegible] æ [illegible] G [illegible] s in [illegible] br [illegible] deſe [illegible] m, qu [illegible] d r [illegible] s [illegible]
[illegible] cæpit [illegible] nom [illegible]. [illegible]
[illegible] Placen [illegible]

[illegible] eſt [illegible] e
[illegible]

Pelagius E-piſcopus re quiſs [illegible]
[illegible] Pelag[illegible]
continua[illegible]
ciues [illegible]
Legione, [illegible]
& in Oue[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
regis illius di[illegible]

E[illegible] in ſan[illegible]
[illegible] fue[illegible]: nun[illegible] tamen [illegible]
[illegible]colitur. Sanctum martyris co[illegible]
[illegible]or fer[illegible] pedum [illegible]
[illegible]ncta legatione, qua iuſſu regis Ca[illegible]

Fernandus rex. I. E[illegible] ita mentio fa[illegible]ta eſt. [illegible]
ſublat[illegible], & diu[illegible] tum [illegible] ad c[illegible]
Vidi enim in eodē monaſterio e[illegible]us [illegible]
fide[illegible] appon[illegible], c[illegible] tempo[illegible]

Corporis ſan cti Pelagij eleuatio Nos exigui famuli Chriſti [illegible] ex Sa[illegible]
patronos noſtros præcur[illegible] & Baptiſta [illegible] nec [illegible] & [illegible]
cuius corpus tumul[illegible] manet, [illegible] aulam Sancti [illegible]
ſu Chriſti honorem, & hun[illegible] ſan[illegible] ma[illegible]em am[illegible] inſipi[illegible]
dibus n[illegible], & hanc fam[illegible]a vernul[illegible] inq[illegible]uam c[illegible] inea San[illegible]
dentia in cordibus noſtris [illegible], v[illegible] reſtaur[illegible] e[illegible] ipſius [illegible]
ſum corpuſculum martyris ſanctiſſi[illegible] requie[illegible]. D[illegible] enim[illegible]
locum cum Epiſcopis & pro[illegible] noſtr[illegible], & [illegible] terræ noſtræ, [illegible]
lationem mirificam ipſius e[illegible] po[illegible] vt [illegible] at in [illegible]
anima ſublimiori exultat in requie. Ideoq; nos iam [illegible]
ficentiam corporis ſancti c[illegible] in hunc locum [illegible] pro [illegible]
trum & ſororum ibidem degentium, &c. *Et in fine.* N[illegible] die. V. Id. N[illegible]
L X I. poſt milleſima. Is eſt annus Domini mille[illegible] eſimus terti[illegible]

Atq; ibi quidem ſancti Pelagij c[illegible]
verò per Hiſpaniam eccleſiæ, paucis exceptis, annuam [illegible]
Sed o ne[illegible] meri[illegible]o deplorandam perpaucæ [illegible]
hiſtoriam. Illud vero monaſterium, qu[illegible]
cti martyris corpus fuerat Legione ædificatum, Alman[illegible]e totam [illegible]
te, cū fuiſſet di[illegible] poſtea [illegible] vrbis, cœnobi[illegible]
corpori excipiēdo locū dedit, ab eoq; diuo nomē denu[illegible]
rii antiquis monumentis legitur. Sed hæc iactura [illegible] ſi modo iac[illegible]
nare) multis al[illegible]is, iiſque [illegible] martyr[illegible]
Galletiæ, & veteris Caſtellæ, vti vocā[illegible] reg[illegible]nes cernim[illegible], abun[illegible]

DE SANCTO [illegible]*OMINO SARRA*[illegible]*NO E*[illegible]
[illegible] martyribus, Corduba coronatis.

VEremundus rex huiu[illegible] ſecund[illegible]
ſoc[illegible], mox appare[illegible]
de non haberemus. E[illegible] ſequ[illegible] diplom[illegible]
quod nos inde cum aliis ee[illegible]tum ferme hac oc[illegible]
[illegible]
quo tran[illegible]ripta ſunt, [illegible] ninorum pon[illegible]
no[illegible]æ eidem [illegible]
E[illegible], vt vocan[illegible]
Quod [illegible]
[illegible]
mu[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

REGIS VEREMVNDI SECVNDI DIPLOMA.

IN nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Dicendum eſt, quod cunctis notum manet quomodo Domino permittente, & peccatis exigentibus, mucro hoſtilis & crudelitas iniquorũ, ſæuiens ſcilicet Hiſmaelitcagens, promouit ſe ex Hiſpaniç partib° aduerſus Chriſtianos. Et pergens armata venit vſque ad Septimacenſem ciuitatem. Et cateruatim eam circumuallans, atque in arcu & ſagittam obſidens, diruptis muris, & aperta ianua, irruit in ipſam ciuitatem. Et ſicut ſcriptum eſt; qui conterit multos & innumerabiles, & facit ſtare alios pro eis: & nec alio loco, nec alio modo moritur homo, præter quod poſitum eſt: gladio vindice, & hominum ſcelere præualente, quos ibi Chriſtiãos inuenit, in ore gladii interemit. Et diruta ciuitate, pauci, qui remanſerunt ad Spaniam in Cordubenſem vrbem ducti in captiuitatẽ, onere cathenarum onuſti, atq; ferro vincti, & carcere truſi, duos annos & dimidium ibi peregerunt, laudantes & benedicentes Deum vnum & trinum ſemper viuum & verum. Et quoniam Deo cura eſt de omnib°, maxime de eis, qui poſiti in tribulatione cum ſpe & fiducia Deo animas ſuas ſimul & corpora in benefactis cõmendant: voluit pietas diuina, quomodo iam prædeſtinatione ordinauera., illorum ærumnis & laboribus, & etiam temporalibus malis finem imponere. Et vt ad eũ, cui famulatum exhibuerant, cum palma martyrii tripudiantes venirent: permiſit ipſum tyrannum, qui eos captiuos duxerat, de ſqualore carceris ipſos eiicere, & gladio interfectos, ſanguine proprio laureatos, ad regna cęlorum, & præmia atque æterna munera à Deo illis præparata, coronandos & remunerandos dirigere: Inter quos fuit vir feliciſſimus nomine Sarracenus proles Ioannis vocitatus, qui dimiſit hæreditatem & cortes in ciuitate Numantia, quæ modo Zamora nuncupatur cùm nullum ſuperſtitẽ vel hæreditarium, aut propinquum relinqueret, qui ipſam hæreditatẽ poſſideret: ſed remanſerit ſine herede & ſine alicuius ſerie teſtamenti. Dũ ſtarẽt hæc omnia inteſtata, accepit eã ſæuiſſimus princeps dominus Ranemir° indecẽter, & tenuit vſque ad obitum ſuum. His expletis, ego Deo meo trino & vno, humilim° princeps Veremundus in regno parentum & auorum meorum nutu diuino pie elect°, & ſolio regni collocatus, antequam ipſi ſancti & electi Dei martyrium acciperent, & adhuc truſi in carcere eſſent: viſum mihi fuit moto pietate in redemptionẽ animę meę eos inde redimere. Et iam nuncii mei in via erant, quos ꝓ illis miſerã, quãdo ipſũ martyriũ cõſumatũ eſt. Quãdo tale nunciũ ad aures meas peruenit, q, ipſi ſancti iã in regno cælorũ eſſẽt: placuit ſerenitati noſtræ, vt hæreditatis ipſius ſupradicti martyris Sarraceni, qui in baptiſmo Dominicus vocitatus eſt, ecclesiã facerẽ hęredẽ. Quia inutile & incõueniens erat, vt ille eſſet in regno cælorum: & hæreditatem eius poſſideret ruſtica & laicalis conuentio. Ob hoc ego iam ſæpe dictus princeps Veremundus propter bonũ teſtimonium in amore Dei, & in memoria ipſius ſupradicti martyris Dominici partem aliquam donare decerno, atque in perpetuum ad habendum concedere mihi viſum & conueniens eſt loco Apoſtolico in veneratione ipſi° patroni noſtri Apoſtoli Iacobi, vbi nunc dilectus Dei Petrus Epiſcopus præſulatum tenebat. Sic do & concedo cortem intus in ciuitate noua prope eccleſiam ſanctæ Leocadiæ in omni gyro, ſicut eam ipſe Sanctus Dominicus obtinuit cum omnibus ſuis vtenſilibus, cupis, torcularibus, & tendis in mercatello, & vineis, quæ ſeruierunt ipſi corti, vbicunque ſunt, ab integro eas cõcedim°. Et azeniã integrã in vado, quẽ dicunt Domini Garſiæ, & medietatem in alia in Teliares. Et ibi in Teliares quartã portionẽ in alia azenia. Et omnes ſuos hortos vnum in Aruale, & alium in ripa fluminis Durii. Et ſuos ferraginales, vbicunque illos habuit. Et alium hortum in Perales. Et etiam cuncta, quæ ipſi domui deſeruierunt, tã ex illa parte fluminis Durii terras & vineas, & omne ſuum debitum, quã quæ ipſi corti deſeruiunt. Adhuc dando atque donando adiicimus, quod ipſi corti pertinuit, villã quam vocitant Alcopam in ripa riuuli Arotoy cum omnibus ſuis præſtationibus, quę intus & foris ſunt, cupis & torcularibus, terris, vineis per ſuos certiſſimos terminos: Et omnia quæ ad ipſam villam pertinent, ſicut ille eam obtinuit, cum ſuis iugariis & porcariis qui ibi ſeruierunt, & modo ibi ſunt: ſiue & peculiare de ouibus, vbicunque ſunt quæ ipſi corti deſeruierunt. Omnia ſupra taxata, quæ reſonant iam ſcripta, iam

ſupradicto Apoſtolico loco donare,atq; concedere curauimus in memoria & veneratione ſancti illius iam dicti Dominici, vt habeant inde habitantes & Deo ſeruientes, atq; per ſingulos dies & annos memoriã illius facientes, & ſacrificia & orationes Deo offerentes,temporale ſubſidium: & illi cum ſancto Dei Apoſtolo Iacobo etiam in perpetua remuneratione à Deo recipiant collatum præmium inconuulſum.Si quis tamẽ (quod eſſe non poteſt,neq; oportet,& fieri minime credimus)aduerſus hanc teſtamenti ſeriem ad irrumpendum, vel diruendum,venire temptauerit, ſiue ex progenie vel ſtirpe noſtra, ſiue etiam quilibet Comes,vel Pontifex, aut quęlibet poteſtas hanc factionem infringere temptauerit: quiſquis fuerit, in primis a corpore Chriſti ſit extraneus,& amborum careat lumine oculorum,& cum Iuda Domini traditore in inferno t ſit damnatus. Facta à sereniſſimo & pio principe domino Veremundo ſerie teſtamenti. IIII. Idus Februarii, Era poſt millenam tertia ſcilicet,& decima.

Anno Domini 975. Dies Februarii X.

Veremundus rex confirmat.
Sebaſtianus Epiſcopus confirmat.
Gundiſaluus Epiſcopus confirmat.
Sauaricus Epiſcopus confirmat.
Armentarius Epiſcopus confirmat.
Pelagius Epiſcopus confirmat.
Petrus Epiſcopus confirmat.
Fredenandus teſtis.
Sauarieus teſtis.
Gudeſteus teſtis.
Felix teſtis.
Vimara teſtis.
Munius teſtis.

QVædam ſunt in hoc diplomate,quæ interpretatione magno opere indigere videbantur: quædam etiam ad temporum ſupputationem animaduertere diligenter oportuit. Ideo vtrunq; libenter ſumus exequuti.

Septimancæ oppidum. Huc aduocatur Itinerarium Antonini, vbi Septimanca in eodem regionis tractu iam legitur.

Venit ad Septimancenſem ciuitatem.) Celebre eſt oppidum ad Duril & Piſoracæ magnorũ fluminũ confluentes. De oppidi nomine,quo nunc etiam compellatur,fama eſt ab ſeptem ſiniſtris manib⁹,quas mancas priſci Hiſpani appellabant,tractũ. Nam Mauris hoc ipſo bello, de quo regi ſermo eſt,in oppidum irruentib⁹,ſeptem virgines pudicitiæ ſuæ periculo conſulentes,ſiniſtras ſibi abſcidiſſe ferunt: vt horrendo vulnerẽ & defluentis ſanguinis conſpectu hoſtes abſterriti,trucidare mallent fœde mutilatas fœminas,quam conſtuprare,aut in captiuitatem inutiles ſeruitio ducere.Hoc municipes narrant,eiuſq; facti teſtimonium,oppidi inſignia, ſeptem manib⁹ antiqua cælatura inſculptis, proferunt. Huius autem cladis miror in Sampyri, aut Pelagii hiſtoria nullam eſſe mentionem. Lucas Tudenſis illam his verbis ſcripſit: cùm de Ranimiro tertio Sancii Craſſi filio ſermo eſſet. Factum eſt autem, vt cum Sarraceni ſecuritatẽ accepiſſent ab Rege Sancio,& filio eius rege Ranimiro,quod non ferrent ſubſidium Caſtellanis,direxerunt arma contra comitem Fernandũ Gundiſalui.Et cùm non poſſet eis dictus comes reſiſtere,cœperunt Sarraceni Gormaz, & Septimancas, & Septempublicam,& multas & horrendas ſtrages perpetrauerunt in terra Chriſtianorũ. Eadem habet Toletanus. De anno huius cladis in fine diplomatis diſputabimus.

Ad Spaniam.) Non dubium eſt quin plures in Hiſpania fideles, quam quos Arabes captiuos duxerant,permanerent. Ideo per hyperbolem quãdam id eſt dictũ. Spaniam autem pro Hiſpania ſcribere,mos fuit illorum temporum, de quo iam diximus.

Duos annos & dimidium.) Tempus diligenter eſt attendendum. Hinc enim illius rationem poſtea aperte poterimus inire.

Mors laborum finis.

Illorum ærumnis & laboribus.) Precioſa ſemper eſt in conſpectu Domini mors ſanctorũ eius.Cęterum quod hic habetur,ex illorũ philoſophorum ſententia dictum eſt, qui cùm nullum in morte malum eſſe diſputarent, inter cætera mortem malorũ omniũ & laborũ finem eſſe docebant. Quod ipſe Deus tanquã clementiſſimus hominũ pater & dominus,notũ eiſdem eſſe voluit,eo ipſo tempore,cum vniuerſo humano generi meritũ ſupplicium in vno Adam infligeret. Maledicta, inquit, terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea. At ne ſempiterna hæc mala crederentur, certaq; ſpes finiendi laboris relinqueretur,ſuperaddidit: omnibus diebus vitæ tuæ. Et apertius ſtatim.In ſudore vultus tui veſceris pane,donec reuertaris in terrã,de qua ſumptus es. Quaſi apertè diceret. Hæc omnia mala merito tuo patieris: cęterũ tuo illa, vt ſempiterna nõ ſint, mortis fine claudẽtur.Hoc ipsũ ego, adoleſcẽs cũ eſſẽ,hoc epigramate cõplexus ſum.

Geneſ. 3.

SVPPLICIVM HVMANI GENERIS, ATQVE SOLATIVM.

CVm Deus vltrices armaret criminis iras,
Totum noxa hominum polluit vnda genus:
Infremuit: rutilaque tonans de vellere nubis,
Atroces tumido concipit ore minas.
Inque homines, hominumque genus maledicta futurum
Congerit, irarum verba cruenta notis.
Atque ait: inuiſus nunc te auerſabitur orbis,
Inuiſumque tibi nunc erit omne ſolum.
Sudor & imbriferos fundat ni ex ore liquores,
Hinc ſterilis victum iam tibi terra negat.
Sed prob benigni placabilis ira tonantis:
Intentat nondum vulnera, iamque fouet:
Afflictis quam certa adhibet ſolatia rebus?
Quam mulcet dictis triſtia dicta ſuis?
Ne trepidi, ne ſpes pauidi ne abſumite veſtras:
Non plecto æternis crimina veſtra malis:
Durate: en dabitur tantos finire labores:
Supplicii iubeo terminus eſto, mori.

Cortem.) Diximus iam de hoc vocabulo in virginibus Flora & Maria:

Numantia, quæ modo Zamora.) Error fuit illorum temporum communis, vt Zamoram vrbem, antiquam Numantiam omnes fuiſſe crederent. Qua de re extat doctoris Ioannis Geneſii Sepuluedæ doctiſſimi viri, & ciuis Cordubenſis clariſſimi epiſtola. Noſque tum in noſtra hiſtoria, tum etiam in Hiſpaniæ antiquitatibus fuſius omnia ſumus proſequuti. *Zamora non eſt Numantia.*

Vel hæreditariam.) Pro hærede poſitum eſt, tractum propius ex Hiſpano, hæredero. *Ranimirus III. rex*

Sanctiſſimus princeps.) Hiſtorici omnes regis huius Ranimiri ſæuitiam, ſuperbiam, & vecordiam notant. Sampyrus ita inquit. Rex verò Ranimirus, cum eſſet elatus, & falſiloquus, & in modica ſcientia poſitus: cœpit comites Galletiæ & Legionis, ſiue & Caſtellæ factis acriter ac verbis contriſtare. Eadem Toletanus atq; Tudenſis habent.

In regno parentum & auorum meorum.) Cum Pelagius Ouetenſis, conſentientibus Toletano & Tudenſi, regem hunc Veremundum filium fuiſſe tradat regis Ordonii, qui frater natu maior fuerit Sancii Craſſi: ferendum non eſt, regis Alfonſi hiſtoriam, Sancii Craſſi filiũ ipſum dicere. Quanquã mendũ fuiſſe apparet in codicib⁹ excuſſis. *Ordonius rex Veremundi II. pater.*

Preelectus.) Nam apertè tres ſupradicti authores regni ſucceſſionem iure ad ipſum fuiſſe deuolutã, Ranimiro ſine liberis mortuo, teſtantur. Et procerũ omniũ electione præterea in Regnum Legionis & Caſtellæ eſt euocatus, cum Galletiæ rex antea eſſet.

Antequam ipſi ſancti & electi.) Et hoc quoq; ad futuram ſupputationem mox ineundam, diligenter eſt attendendum. Illud etiam; quod ſequitur, oportet animaduertere. Et iam nuncii mei, &c:

Quando tale nuncium.) Hoc etiam diligenter eſt notandũ ad futuram ſupputationẽ.

Serenitati noſtræ.) Hæc honorifica compellatio, ſicut etiam illæ: gloria noſtra, ſublimitas noſtra, ab Gothis planè ſunt deſumpta: vt ex conciliis Toletanis, & Gothorum legibus conſtat. His titulis Reges ſeipſos nominabant, & alii honoris cauſa eiſdem ad Reges vtebantur. *Serenitatis titulus.*

Qui in baptiſmo Dominicus.) Hinc facile intelligimus, Sarracenus, cognomen eſſe. Quod etiam multa illorum temporum monumenta teſtantur: vbi inter cæteros regni primores, nonnullos aliquando hoc cognomine ſubſcribentes legimus. Neq; tamen eſt neceſſe ipſa regum diplomata ſigillatim commemorare, quæ inter Compoſtellana & Ouetenſia vidimus. In quorum ſubſcriptionibus ad hæc vſq; huius regis tempora frequens etiam eſt Dominici nomen: vt ab ipſis Gothis, quemadmodum alia multa; videatur cõtinuatũ, & inde præter hunc ſanctum martyrem, ad tres inſignes noſtrates Diuos Caleiatenſem, de Silicibus (quem de Silos vulgo vocant) & fratrum prædicatorum ordinis inſtituto rem peruenisse: quemadmodum ad nos ex his tribus poſtea dimanauit. Integrum autem nomen huius ſancti martyris fuit: Dominicus Iannez Sarracenus. Nam cognomen Iannez patronymicum, rege referente habuit. *Sancti nomina plura.*

Ferraginales

Cupis.) Cubas nos non dicimus. Neq; oportet tamen ſingula quæ ſequuntur, barbara nomina annotare, quæ noſtris Hiſpanis nota ſunt, & vulgaria. Ferraginales Caſtellanis tantummodo vſitatum eſt vocabulum: quod Bætici mei non intelligerent. Herrennales vocant, eas agri portiones, in quib⁹ non ad frumenti copiá, ſed ad viridis tantummodo pabuli ſaginam ordeum ſeritur. Ab Latino farrago ductum videtur.

Poteſtas

Poteſtas.) Præclarus fuit illorum temporum magiſtratus, hoc titulo & dignitatis nomine inſignis: quod vetuſta regum ante hunc diplomata teſtantur: in quorum ſubſcriptionibus procerum quorundam nomini additur poteſtas, & poteſtas terræ.

A corpore Chriſti ſit extraneus.) Imprecatio eſt, non excommunicatio. Quomodo & multa huiuſmodi ſunt intelligenda, quæ in omnibus ferme regum priſcorum diplomatis apud nos reperiuntur. Quæ non intelligenti eſſe poterant offendiculo.

Reges Hiſpani ſua diplomata teſtamenta vocabant.

Serie teſtamenti.) Solenne his temporibus, & multis poſtea ſequentibus fuit, quámcunq; donationem rex, aut proceres facerent, teſtamentum ipſum vocitare. Quaſi hoc nomine maiori iure ſolidaretur. Regum exempla ſunto, quæcunq; fere eorum reperiuntur diplomata Latine ſcripta, quibus aut monaſteria denuo inſtituunt, aut inſtitutis iam aliquid donant. Procerum hæc vidi magis inſignia. Comitis Fernandi Gundiſalui diploma, quo ſancti Petri de Arlança monaſterio multa donat. Comitis Petri Anſurii noua inſtitutio Eccleſiæ diuæ ſemper virginis Mariæ, quam Valle Oleti ædificarat. Ioannis Manuelis noua item inſtitutio, qua conſtructum ab ſe ſancti Dominici cœnobium in oppido Pennafiel, multa eidem donans, teſtatur.

Ratio temporum.

Era poſt millenam.) Annus hic eſt Dominicæ natiuitatis nongenteſimus ſeptuageſimus quintus: Februarii dies decimus. Si autem hanc anni notationem cum ſuperioribus cõiunxerimus, annum, quo ſanctus Dominicus cum ſociis paſſus eſt, exacte ferme reperiemus: & ad illorum temporum rationem ineundam, certi aliquid & indubitati ſtatuemus. Supputatio autem ad hunc modum procedit. Anno Domini 975. menſis Februarii die decimo, Veremundus rex hoc diplomate donat ſancti martyris bona. Motum verò ſe, vt donaret, affirmat, illico, vbi martyrẽ cũ ſociis paſſũ ex ſuis nũtiis audiuiſſet. Ait enim: Quando tale nuncium, &c. Placuit ſerenitati noſtræ. &c. Nuncii verò miſſi fuerant, martyribus nondum occiſis: & illis ipſis nunciis iter agentibus occiduntur: quod vtrunq; rex fuſe & perſpicue narrat. Hanc autem legationem hoc ipſo anno miſſam minimè crediderim. Neque enim Ianuarius menſis cum paucis Februarii diebus ſatis eſſe poterat, vt Legione Cordubam nuncii irent, ac redirent: cũ leucarum nuſtratium plus centum interſit, montibus etiam niue tota hyeme obrutis, non uno loco interiacentibus. Neq; veriſimile porrò eſt, legatos propius Legionem iter agentes, ſed Cordubam iam appropinquantes, verum & certum de martyrum cæde nuntium accepiſſe. Nam ſemel audito fidem non erant vtiq; daturi longiore mora, & propiore fama certius aliquid captantes. Et ſi quid præter captiuorum redemptionem in mandatis habuere, Cordubam profecto peruenerunt. Quæ omnia apertè declarant, nuncios in fine anni ſuperioris, hoc eſt nongenteſimi ſeptuageſimi quarti ab Rege miſſos, eodemq; ipſo anno cum ſociis Dominicum martyrio fuiſſe coronatum.

Alhacan Cordubæ rex.

Hinc etiam poſſumus ferme colligere hos ſanctos martyres ſub rege Arabum Alhacan, fuiſſe interfectos. Nam huius regnum, quod ex hiſtotia Arabum Roderici Toletani conſtat, ad annum Domini nongenteſimum octogeſimum peruenit: cum decem & ſex annos regnaſſet.

Hinc etiam, ratione probe ſubducta, ſcire propèmodum exacte poſſumus, quo anno clades illa ad Septimancas cum Caſtellæ vaſtatione contigerit. Cum enim duos annos & dimidium in vinculis fuiſſe hos martyres in regio diplomate tradatur: apparet anno nongenteſimo ſeptuageſimo ſecundò, aut primo fuiſſe captos.

Apparet etiam Ranimiro mortuo, Veremundum illò ipſo annò nongenteſimo ſeptuageſimo quarto, quo occiſi martyres ſunt, regnum Caſtellæ iniiſſe. Quippe aut ipſemet actutum eſt innata bonitate commotus, vt captiuos Chriſtianos redimeret: aut ſuorum precibus & lachrymis propere incitaretur. Eratq; hoc pium in primis, tum etiam fauſtum magno opere regni principium. Et hanc quoq; feſtinationem ſuam rex ipſe hic de ſe prodit. Hæc vel ideo præſtiterit exquiſitius indagaſſe, quod ingens ſit in noſtris hiſtoricis temporum per hos reges varietas, quæ hinc aliquantiſper poterit amoueri.

FINIS.

HEROES. MAGNI. VOS.
CORDVBA. VESTRA.
PRECATVR.
SIT. VESTRO. SEMPER.
SALVA. PATRO-
CINIO.

AMBROSIVS MORALIS

CORDVBENSIS AD SANCTOS CORDVBEN-
SES MARTYRES DEPRECATIO.

MAgnanimi Heroes, quorum violentia cælum
Vim paſſum rapiens, belligerat moriens.
Quorum mors patriæ tantũ truculenta triumphi,
Quantum nullius inclyta vita dedit:
Veſtra labore ſuo nunc ſi illuſtrata reſurgit
Gloria, iamque nouo germine culta viret.
Supplicibus votis, gemituque è corde reuulſo
Suſpirans, veſter vos vocat Ambroſius.
Suſtollensque oculos, celſasque ad ſydera palmas,
Ingemit: & tacitus vos ſine voce rogat.
Quid poſcat petitis? Melius vos ſcire poteſtis,
Id quod velle miſer debeat, & petere.

DE CORDVBÆ VRBIS ORIGINE, SITV ET ANTIQVITATE.

TAM multa ſunt, quæ D. Eulogius de Corduba noſtra ſuis operibus interſeruit: atq; adeo frequenter multarũ in ea vrbe regionũ, oppidorũ, agrorum, fluminũ, ſimiliuq; rerũ meminit: vt fuerit neceſſariũ, de eius ſitu & antiquitate multa hic apponere. Et Cordubæ quidẽ vrbis originẽ, ſitum, eiuſq; mutationes, cum reliquis, quæ ad eius antiquitatem peruestigandam poterant pertinere: in eo opere, quod de Hiſpaniæ antiquitatibus hiſtoriæ noſtræ adiunximus, plenius ſumus proſequuti. Inde huc nonnulla transferemus.

Sita eſt Corduba in ipſo ferme Bæticæ prouinciæ meditullio, atq; in his eius populis, qui Turduli ab Ptolemæo, Plinio & Strabone nominantur. Ab ortu ea regio ad Baſtulos ſeu Baſtetanos vſq; protenditur: ab occaſu Turdetanos contingens, Hiſpalenſi tractu terminatur. Habet ad meridiẽ late patentes campos, qui ad Mediterraneũ mare & Herculeum fretum expanduntur. Qua verò parte Septentrionẽ Corduba ſpectat, poſita eſt ad ipſas Marianorũ montiũ radices: quos nunc Hiſpani, priſco nomine corrupto, Sierra Morena, hoc eſt Morenos montes dicimus. Ea verò horum montiũ pars, quæ Cordubæ imminet, aut ſaltus Caſtulonenſis eſt portio, aut cum eo ad ortum coniungitur. In his montibus, authore Plinio, Bæturia regio, a Bæti flumine nomen accipiens in duas regiones diuiſa, ad Anam vſq; fluuium excurrit. Ipſe Bætis, qui Cordubã alluit, Certius olim & Tarteſſus etiam, vt apud Pliniũ, Liuium & Stabonẽ eſt, dictus, tanta ſemper celebritate fuit, vt toti prouinciæ numen dederit, tanta porrò eſt magnitudine, vt ingentia flumina exorbens, ab Mauris inde nomẽ acceperit. Guadalquibir nanq;, quod huic fluuio nunc nomen eſt ab iiſdem impoſitũ, magnum flumen ipſorũ lingua ſignificat. Ab ortu verò ad occaſum latus Cordubæ Auſtrale lambens, ita montes ab planitie diſterminat, vt id ſibi ſtudio habuiſſe natura videatur: quo diuerſiſſima ſoli diſcrimina ſeiungeret, & eo tanquã limite separaret. Hinc montana, quæ ipſa ſuburbia pene contingunt, celſis collibus elata, duris cautibus prærupta, hortis, vineis, olea, & omniũ generis arboribus ſunt conſita. Inde campeſtris regio trans flumen complanata, nuda, glareis & luto friabilis, frugibus tantummodo ferendis eſt accommuda.

Corduba ſitus. Turduli. Baſtuli. Turdetani. Mariani montes. Saltus Caſtulonenſis. Bæturia regio. Ana flumẽ. Bætis flumen.

Huius verò tractus quæ ſit feracitas, inclyta noſtræ ciuitatis horrea, tota Hiſpania celeberrima ſatis oſtendũt. Alterius verò ſoli montibus prætenti quanta ſit amœnitas cũ inſigni fertilitate cõiuncta, vix quiſquã ſatis digne poſſit explicare. Ipſę pręciſę rupes, ſcopuli ipſi, vbi planũ quidpiã non ſoli (neq; enim ſolum eſt illud, ſed lapidũ ſtrues) verum quicquid id eſt plani, Loton ſuauiſſimã & ſiliquã ſponte naſcentes, ſatiuas vero oleam, vitẽ, ficũ, ceraſum, mala punica & Perſica, pruna, & quod magis mirandũ ſit, citria mala omnis generis abunde producũt. Præſtãt hoc ipſum magna ex parte fontes copioſæ, puriſſimæ, ſuauis, & ad potum ſalubris aquæ, quibus paſſim penè irrumpentibus, irrigua omnia circũ circa fiunt. Hinc valles vrbi propiores non niſi ab pulchritudine, ab paradiſiacis ab Regiis hortis, ab roſarũ multitudine, aut ab florũ aſpectu nomen inuenere. Hinc vini & olei Cordubæ tanta eſt copia, atq; adeò exuberantia, fructuũ omnis generis tanta vbertas, vt hoc vnum aliam quantumuis celebrẽ ciuitatẽ magno opere poſſet nobilitare. Mala autẽ citria omnis generis tantoopere in ea vrbe exuberant, vt aduenis & peregrinis hominibus frequenter ſint ſtupori, non cumuli ſolum, qui per plateas venales viſi pretio cernũtur, ſed etiã qui nouorũ fructuũ aduentu, per agros & ſterquilinia proiiciuntur: decuſſis non modico impendio ex arboribus malis, ne ſuper fœtantes flores impediant. Florum autem ipſorum in his arboribus tanta vndiquaque intra vrbem & per vicina ſuburbana eſt copia, tanta verno tempore fragrantia: vt non iam, quod de iiſdem floribus Virgilius dixit,

Cordubenſis ſoli feracitas. Cordubenſium montium amœnitas. Val hermoſo. Al parayſo. Arrizafa. Hortus regius interpretatur. La ſenda del roſal. Mala flores.

Animas & olentia ciues

Ora illis foveant, & ſenſbus medicentur anhelis: ſed ſuauiſſimo odore vrbs tota, viciniq; agri perfundantur, & ad eam ſuaueolentiam captandam noctu homines peruigiles diſcurrant. Neq; tamen diutius in Curdubæ amœnitate & vbertate celebranda ſit immorandũ. Vnum ſatis ſit teſtis præſtantiſſimi teſtimoniũ. Ipſe ſit Muça dux Arabũ, Hiſpanię totius victor, quiq; eam omnem perluſtrauerat, & vndique percognitam habuerat. De eo Ratis Maurus in Arabũ hiſtoria his ipſis verbis, Latine fideliter redditis ſcribit. Abibus Aluydi filius homo qui nullatenus in re vlla mentiretur, ita ſcripſit. Quum Muça Cordubã egreſſus in Africam nauigaturus, ſummis Hiſpanię proceribus deducentibus, iter occiperet: & in collẽ, vnde vrbis totius proſpectus patebat, veniſſet: mula, cui inſidebat, tergo conuerſa, aliquantulũ conſiſtens, vrbẽ tacitus contemplabatur: & tandem in hæc verba cum gemitu prorupit. Ë heu Corduba, quantũ es inſignis?

Muça Arabum dux, de Corduba pro[...] dictum.

quæ & quantæ tuæ ſunt deliciæ? Quantum tibi bonorum Deus voluit conferre? Hęc loquutus, mœrens iter continuat. Hucuſq; Raſis. Probum autem hunc æſtimatorem nemo non poſſit digne cenſere, ab quo videat ipſam rei veritatem, ipſam natiui ſoli præſtantiam tales gemitus, talem vocem, tantum encomium extorſiſſe.

Metalla Cordubenſia ſunt etiam inter authores celebratiſſima. Auriferam, quod mox apparebit, poetæ Cordubam vocant: & æs Marianum, hoc eſt, quod propè eam vrbem in eius montibus effoditur, maximè Plinius laudat: cum argenti viui & ſtibii ditiſſimas fodinas hodie in eius tractu conſpiciamus.

Corduba nomen.

Habuit ea ciuitas duo nomina, quemadmodum apud Plinium legimus. Corduba enim, atq; eadem Colonia Patritia eſt appellata. Sed Cordubæ nomen priſcum fuit & peruetuſtæ originis, illud alterum quo tempore ei fuerit inditũ, ſuo loco dicemus. Et verum rectumq; vocabulum Cordubam eſſe Silius Italicus, Martialis, Prudentius, atq; alii poetæ atteſtantur. Lex enim carminis incorruptiora & incontaminata vocabula conſeruat. Potuit ſanè nominis huius veritas fidelius ex nummis, & ex lapidibus aſtrui. Sunt qui ſe nummos vidiſſe affirment. Sed ego harum rerum non indiligens perueſtigator, & omnis patriæ meæ antiquitatis in primis ſtudioſus, Romanum nummum adhuc vidi nullum, qui Cordubæ nomen habeat inſcriptum: cum coloniæ patritiæ nomen in quam plurimis Auguſti, Tiberii & Germanici etiam, quorum non nullos ipſe habeo, conſpexerim. Lapides, in quibus vtrunq;, & alterum ſeorſum nomen inſit, quinq; apponam: quorum quatuor primos omnes ipſe vidi, & ipſe deſcripſi: vltimum relatu doctiſſ. hominum habui.

In oppido Linares baſis eſt marmorea, nigra, ex ruinis Caſtulonenſis vrbis admodum vicina aduecta, his literis inſcripta.

Lapis Caſtulonenſis vrbis.

VALERIÆ. CI-
PATINÆ. TVC-
CITANÆ. SA-
CRVM. COLO-
NIÆ. PATRI-
CIÆ. CORDV-
BENSIS FLAMI-
NICÆ. COLO-
NIÆ. AVG. GE-
MELLÆ. TVCCI
TANÆ. FLAMI-
NICÆ. SIVE. SA-
CERDOTI. MV-
NICIPII. CHAS-
TVLONENSIS.

Superioribus annis Corduba cum capite, & muliebris ſtatuæ fragmentis, baſis marmorea, cum hac dedicatione eſt eruta.

Lapis Cordubenſis.

D. N. CORNELIÆ. SALONINÆ.
AVG. CONIVGI. D. N. IMP.
CÆS. P. LICINI. GALLIENI.
PII. FEL. ET. INVICTI. AVG.
DACICI. MAX. GERMANICI.
MAX. TRIB. POT. IIII. COS. III.
IMP. III. PP. PROCOS. PROVIN-
CIÆ. BÆTICÆ. DEVOTA. NV-
MINI. MAGESTATI. QVE. EIVS
CORD ||||||||

Corduba in Diua Marina templo, ad vſum aquæ benedictæ, cippus marmoreus candidus.

Lapis Cordubenſis.

D. M. S.
M. LVCRETIVS.
VERNA.
PATRICIENSIS.
ANN. LV.
PIVS. IN. SVOS.
H. S. E.
SIT. T. T. LEVIS.

Lare,

Lora, quod oppidum in medio itinere ferme eſt, quo Corduba Hiſpalim itur, in baſi marmorea pro foribus templi.

Lora oppidum & eius lapis.

L. LVCRETIO. SEVERO. PATRICI-
ENSI. ET. IN. MVNICIPIO. FLAVIO.
AXATITANO. EX. INCOLATV. DE-
CVRIONI. STATVAM. QVAM. TES-
TAMENTO. S. SIBI. PONI. IVSSIT. DA
TIS. SPORTVLIS. DECVRIONIB. M.
F. AXATITANI ////////// X I I //////
//

Hiſpali in vico, cui ab Sarpente nomen eſt, cippus cum hoc epitaphio viſitur.

Lapis Hiſpalenſis.

Q. FABIVS. Q. F.
QVIRINA FABI-
ANVS ILVRCO-
NENSIS. IDEM
PATRICIENSIS
ANNORVM
XXXXIIII. IVST.
IN SVIS. H. S.
E. S. T. T. L.

Patriciæ verò nomen libentiùs in vſu fuit tempore Romanorum Imperatorum, tanquam honorificentius & illuſtri de cauſa, vt poſtea videbim⁹, Cordubæ impoſitũ. Cordubę vero nomen incorruptũ credo cum Romano imperio & lingua, ad Gothorũ vſq; tempora permanſit. Tunc demum cœpit permutari, vt Cordoua, quemadmodũ nunc Hiſpani proferimus, diceretur: nec ſubitò tamẽ, ſed paulatim immiſſa corruptela. Teſtimonio ſunt aurei nummi Gothici duó, quos ego habeo, diverſis ſatis typis percuſſos. Reccesuinthi regis Gothorũ ſunt, & altera parte cum regis ipſius facie inſcriptũ habent. RECCESVINTHVS. REX. In auerſa verò parte ſcriptũ in orbem eſt. CORDOBA. PATRITIA. vt iam. V. verſum in. O. eſſet: B. autem nondum eſſet in. V. permutatũ. Ad eundem etiam modum, tam in Diui Eulogii veteri exemplari, quam in quibuſq; libris Gothicis literis, quos vidi plurimos, deſcriptis, ſcriptum ſemper Cordoba reperitur. Et de noſtræ vrbis nominibus hæc ſatis: nunc de eius antiquitate eſt dicendum.

Reccesuinthi regis nummi.

Priſcam admodum, & peruetuſtam vrbem Cordubã fuiſſe: cuiuſq; originis propter ſummam antiquitatem, nullum extet in hominum memoria principium: duabus potiſſimum de cauſis adducor vt credam. Primum enim quæcunq; vrbes in Hiſpania duobus nominibus olim Romanorum tempore compellabantur: alterum Hiſpanum nomen, priſcum, vetuſtiſſimæ originis, & quaſi vernaculum peculiaris linguæ habuiſſe conſtat: alterum vero tanquam Romanæ ditionis & imperii ſty ma eiſdem fuiſſe impoſititium; aut adulatione dominantium Imperatorum certe expreſſum. Tales fuere in Celtiberia Illurcis ab Tiberio Graccho, mutato nomine, vt author eſt Verrius Flacc⁹, Graccuris dicta. Salduba in eadem regione Plinio teſte, Cæſarauguſta poſtea nominata. Eodem authore & priſcis lapidibus etiam atteſtantibus, Obulco Municipiũ Pontificenſe nomen accepit. Attubi, Claritas Iulia: Aſtigi, Iulia Firma: Tucci, Auguſta Gemella: Iliturgi, Forum Iulium: Hiſpalis, Romulenſis Colonia eſt dicta. Multa ſunt eiuſmodi apud eum authorem & in antiquis marmoribus & nummis nominum in vrbibus geminationes. In quibus omnibus negare non poſſis, prius nomen vernaculum eſſe & Hiſpanum; æqualiſq; cum vrbis primordio antiquitatis fuiſſe. Talis eſt Corduba, quæ Colonia Patritia poſtea eſt cognominata: teſtemq; ſuæ vetuſtatis priſcum nomen habet, veluti naſcenti ſibi olim impoſitũ. Illud deinde noſtræ vrbis vetuſtiſſimam poteſt antiquitatem aſtruere: quod cum Turtuli populi omnium vetuſtiſſimi & ſapientiſſimi in Bætica fuiſſe ab Strabone tradantur, Cordubenſis verò ſitus feracitate & amœnitate tantoopere præcellat: crèdi par eſt, oppidum ibi non paucis retro ſæculis fuiſſe conditum, neq; neglectam ab eius regionis accolis præſtantiſſimam habitandi commoditatem. Quemadmodum igitur de Cordubæ origine nihil certi afferri in medium poteſt: ita etiam vetuſtiſſimam ipſam fuiſſe, merito creditur.

Corduba antiquiſsima.

Hiſpanæ vrbes binomines.

Graccuris.

Cæſarauguſta.

Obulco.

Attubi.

Aſtigi.

Tucci.

Iliturgi.

Hiſpalis.

Turduli.

Quidã ab Perſis, quos in Hiſpaniam etiam veniſſe Plinius ex Varrone tradit, conditam Cordubã fuiſſe aſſeuerant. Ipſum vrbis nomẽ eos, vt opinor, in eam ſententiã illexit. Nam Cordubã etiã in Perſide ciuitatẽ fuiſſe credidere. Sed n. leuis eſt cõiectura, & quã nullo veritatis fundamento ſubnixã, facile nobis fuerit in hiſtoria noſtra, occaſione obiata conuellere.

Corduba ab Perſis non fuit condita.

Prima Cordubæ mentio.

Apud aothores nullam priorem Cordubæ mentionem inuenias, quam quæ apud Silium Italicum reperitur. In Catalogo namq; earum Hiſpaniæ ciuitatum, quę Hannibali in Italiam tranſeunti milites miſerunt, Cordubā etiā connumerauit illo carmine.

Nec decus Aurifera ceſſauit Corduba terræ.

Cordubæ ſitus duo.

Sed neq; quo in loco condita primum Corduba fuerit, latis conſtare poteſt, cū duo eiuſdem ſitus nunc appareant: alter quem vrbs ipſa occupat, alter, quem quarto ab vrbe ad occaſum milliario clariſſimo Diui Hieronymi monaſterio vicinum cum veteris Cordubæ nomine deſolatum cernimus. Ego non leuibus coniecturis adducor vt credam, priſcam vrbem, eodem quo nunc eſt iunior iſta, ſitu fuiſſe. Quod ipſum tunc oſtendemus, cùm quæ neceſſario præmittenda ſunt, perſequuti fuerimus.

Marcus Marcellus Cordubæ cōditor ſeu inſtaurator.

Sequens igitur, poſt illam Silii Italici, Cordubę mentio inſignis admodū eſt & illuſtris. Refert enim Strabo, Cordubā ab Marco Marcello quaſi conditam, & paulo poſt magnificentiſſimè auctam. Eius lib. 3. hæc ſunt verba. Corduba, Marcelli ædificium, eo magnitudinis creuit, vt nominis celebritate & potentia polleat. Quæ verba doctos homines non paucos permouiſſe video, vt crederent, hanc primam eſſe vrbis noſtræ originē, & eiuſdē Marcellū verum fuiſſe conditorē. Proinde neceſſariū fuerit totum hoc diligenter inueſtigare, & ſubtilius expendere. Quod ex Liuio atq; Appiano Alexandrino conſtat, Marcus Marcellus, eius Marci Marcelli, qui docuit Hannibalem poſſe ſuperari, ſiue nepus, ſiue pronepos, totā Hiſpaniā in Prætura ſorte obtinuit, eo ipſo anno, quo Q. Martius Philippus ſecundū, & Gn: Seruilius Cœpio conſules fuere. Eſt autem is annus ante Ieſu Chriſti Domini noſtri Natiuitatē 167. Totam autem Hiſpaniā is Marcellus hoc anno ſuſcepit gubernandā: quoniā ex duabus vna prouincia, duob* tantum antea annis fuerat effecta. Idem Cordubam, & hoc ipſo anno haud dubie exædificauit. Cum enim manifeſtū ſit, hoc tempore ædificatam fuiſſe: ſiquidem crebrior iam hinc eius mentio, vt ſtatim apparebit, in hiſtoria Romana reperiatur, & Strabo Marcelli opus ipſam nominet, neq; vllus alius Marcellus, neq; ſuperioribus annis, neq; multis ſequentibus in Hiſpaniam venerit cum magiſtratu: planum fit, huic vrbis ſtructuram eſſe attribuendam. Et hoc procul dubio anno quicquid id operis fuit Marcellus perfecit: non quintodecimo poſtea, cum in tertio ſuo conſulatu in Hiſpaniam rediit. Tunc enim diuiſa iterum denuo in duas prouincias Hiſpania, Citeriorē tantummodo rexit: magnis videlicet bellis implicitam, & quæ conſulari duce, atq; exercitu indigeret. Habuitq; illo ipſo anno vlterior Hiſpania, hoc eſt Bætica cum Luſitania, proprium ſeorſum Prætorem, M. Accilium: vt eſt apud Appianum.

Annus ante Chriſtum natum 167.

Sed quid illud tandem fuit, quod Marcellus fecit, vt Cordubam aut condidiſſe, aut ædificaſſe dicatur? Dicā quod ſentio, quodq; manifeſta pene ratione adducor, vt credam. Nouam vrbem in eo ſitu, qui nunc vetus dicitur, conſtruxit, & a fundamentis totam erexit. Cum oppidum antea eſſet non admodum magnum, transferre inde, & alio ſitu amplificare, cogitauit: noua forma, Romana, vtique denuo vrbem condens, ab ſe vt eſſet, & dici poſſet ædificata perfecit. Vrbem igitur, quę nunc vetus dicitur Corduba, ædificauit. Docet hoc profecto eius vrbis forma: & tota, quam ruinæ adhuc oſtendunt, ſtructura, Romanum plane opus, & Romanorum conſilio totum vndique fuiſſe fabrefactum declarat. Situs namq; totus quadrata forma eſt, ita vt filo protractus & circuncignatus initio plane videatur. Duplo longior totus eſt quam latior ambitus. Ego enim probe funiculo dimenſus, cum pedes in fronte duo millia quadringentos inueniſſem, ab latere quatuor millia octingentos ad amuſſim comperi. Cum pedes dico, tertiam vlnæ noſtratis, qua pannum lintheum, ſericumq; metimur partem intelligo: quod ipſum cum pedis Hiſpani antiqui menſura probè congruit. Hæc autem tam exquiſita diligentia ſitum quadrandi & conduplicandi, tota plane Romanorum fuit, non noſtratium Hiſpanorum, qui vix dum hoc noſtro tempore politioris ędificationis formam didicere. Prominet præterea media vrbe, quadrata etiam forma planities, ſiue arcem illa habuit, ſiue forum, quam ſatis apparet ad perpendiculum fuiſſe productam. Tantundem enim ab vtraq; fronte diſtat, ſuperiori latere (nam accliui ſolo tota vrbs fuerat impoſita) aliquantiſper cum muro coniungitur. Eam curam, & ſubtilem formæ ſymmetryæq; diligentiam, quis non videt Romanorum eſſe, non priſcorū Hiſpanorum? Apparent inſuper quatuor magnarum turrium fundamenta, eiuſdem induſtriæ Romanæ & ſtudii in ædificando manifeſta teſtimonia: vt quæ quatuor angulis murorum adnectantur. Eiuſdem ſymmetriæ Romanæ ſimul eſt indicium, via quadrato lapide conſtrata, quæ ab inferiori vrbis latere, portæ, vt credi poteſt, coniuncta, in proximum colliculum ducit, vbi magni cuiuſpiam ædificii veſtigia perſeuerant: ſanum

Cordubæ veteris ſitus.

num ꝗ

nnmq; inſigne inibi fuiſſe licet conijcere, cui nobile ſtramentum, & viæ maior commoditas deberetur. Locus enim ab vrbe diuulſus, & in plano modice admodum elatus vetat præſidium cogitare.

Corduba instauratur.

Hęc omnia hominis ſunt ſtudioſiſſimè ædificantis, & veluti ocioſe ad fabricam cōfidentis. Multum autem ocii Marcellum toto penè eo anno habuiſſe, Hiſpaniæ pax, de qua Liuius & Appianus, declarat. Longum verò ſit, ſi commemorare pergam, quantá ex ſitu eius vrbis monumenta Romana, ſuperioribus, & noſtro etiam hoc ſæculo ſint eruta: quæ planè teſtantur, Romanam eam vrbem fuiſſe, Marcellumq; perinde Romanum hominem eius fuiſſe conditorē. Cùm verò iam ex ſuperioribus ſatis conſtet, ante hanc Marcelli ædificationem priſcum oppidum, quod Corduba diceretur, in iis locis fuiſſe: intelligere planè non poſſumus, num antiquum ſitum Marcellus ſuo opere complexus fuerit, an nouum exquiſierit. Niſi quòd ſequentia quædam indicabunt, contempto veteri oppido, ipſum in delectum ab ſe ſitum totum penitus tranſtuliſſe.

Exædificata ad hunc modum denuo vrbe, magnificeq; amplificata: frequentiorem iam eius vrbis mentionem Romana habet hiſtoria. Creuerat nimirum oppidum antea non admodum celebre, & Romana planè vrbs cœpit iam ab Romanis nobilitari. Eo iam paulò poſt Prætores ad hybernandum exercitum reuocabant, & ad ius petendum populi conueniebant. Quæ omnia ex Romanis & Græcis ſcriptoribus collecta late nos in noſtra hiſtoria proſequimur. Hinc Metellus Pius deuicto Sertorio, gregem poetarum indidem ciuium ſecum Romam reduxit: quod ſi, vt de eiſdem Cicero dixit, pingue quiddam & peregrinum reſonabant: temporum planè fuit vitium, non ingeniorum. Neq; enim Roma cultiores poetas tunc temporis habuit. Hic etiam nobile illud continentiæ frugaliſſimæ exemplum Prætor Piſo, eodem Cicerone referente, edidit. Quod vtiq; prætiterit ipſiſmet ſummi oratoris verbis apponere. Nihil, inquit, nimium vetus proferam. Sunt veſtrum, iudices, quàm multi, qui Lucium Piſonem cognouerunt, huius. L. Piſonis, qui Prætor fuit, patrem: Is cùm eſſet in Hiſpania Prætor, qua in prouincia occiſus eſt: neſcio quo pacto dum armis exercetur; annulus aureus, quem habebat, fractus eſt, & comminutus. Cùm vellet ſibi annulum facere, aurificem iuſſit vocari in foro, ad ſellam, Cordubæ: & ei palam appendit aurum: hominem in foro ſellam iubet ponere, & facere annulum omnibus præſentibus. Nimiū fortaſſe dicet aliquis hunc diligentem. Hactenus reprehendat, ſi quis volet: nihil amplius. Verum fuit ei concedendum: filius enim. L. Piſonis erat eius, qui primus de pecuniis repetundis legem tulit. Ridiculum eſt nunc de Verre me dicere, cum de Piſone Frugi dixerim. Veruntamen quantum interſit videte. Iſte cum aliquorum abacorum faceret vaſa aurea, non laborauit, quin non modo in Sicilia; verumetiam Romæ in iudicio audiret. Ille in auri ſemuncia totam Hiſpaniam ſcire voluit, vnde prætori annulus fieret. Nimirum vt hic nomen ſuum comprobauit, ſic ille cognomen.

Metellus Pius. *In oratione pro Archia poeta.* *Piſo Piſonis Frugi filius.* *In tertia Verrina.*

Bellorum ciuiliū tempora.

Superuenerunt non multo poſt bellorum ciuilium inter Cæſarem & Pompeiū tempora, in quibus caput prouinciæ Bæticæ totius, Corduba, ab Aulo Hirtio, ſiue is Oppius eſt, appellatur. Et ad hanc Cordubam, ab Marcello ædificatam, de qua nobis ſermo nunc eſt, omnia illa geſta fuiſſe: multa ſunt quæ apertè declarent. Illud in primis, quod pertranſito ponte prælium inter ipſum atq; vrbem non ſemel committitur. Sed non eſt hic locus de his pertractandi.

Corduba Bætica caput.

Paulo poſt etiam Auguſti Cæſaris temporibus, quibus Strabo & vixit, & ſcripſit, verè iam is author potuit inſigni cum præconio affirmare, eo magnitudinis Cordubam creuiſſe, vt nominis potentia & celebritate polleret. Colonia enim paulò ante fuerat effecta: nec cuiuſuis vulgaris Coloniæ dignitas eidem fuerat attributa, ſed quę nomine & maieſtate præcelleret, atq; COLONIA PATRICIA, & eſſet reuera; & vocaretur. Qua de re idem author, de Corduba adhuc verba faciens, his verbis ſcripſit. Eam ſane initio habitauere & Romanorum & indigenarum viri delecti. Nam prima hæc iſtos ad locos à Romano populo eſt dimiſſa Colonia. En tibi & primam in Hiſpania, ſaltem in Bætica Coloniam Cordubam fuiſſe, & eum magna dignitatis præſtantia, & veluti prærogatiua fuiſſe. Vtrumq; inſigne quiddam eſt, & ad Cordubenſem celebritatem & gloriam ſingulare. Neque vacat tamen hic quantum hoc ſit fuſius explicare. Illud vnum tantummodo non prætetibo: tantam hanc dignitatem, vt non niſi viri Patritii ex Romanis & Hiſpanis deligerentur, qui in eam Coloniam immigrarent, & clariſſimum vtriuſq; nobilitatis domicilium ipſam redderent: eo maximè meritò Cordubam fuiſſe conſequutam, quod fide & tolerantia ſingulari Iulii Cæſaris partes eo in bello ſemper fouerit, & ciues Romanos ſæpe protexerit atq; ſeruarit. Id eius ciuitatis; ex quo primū

Corduba prima nobiliſſima Colonia. *Ciuici in nummis Cordubenſibus.*

Colonia facta eſt, nummi reſtantur, qui omnes cum Colonia Patricia, in auerſa parte habeant inſcriptum, Ciuica Corona id ipſum pręferunt incluſum. Ciuicam autẽ ſeruati ciuis & pręmium, & inſigne apud Romanos fuiſſe, quis ignorat? Vnde & ab Iulio Cæſare præmii cauſa Cordubæ, vt Colonia eſſet, tributum crediderim. Certè Seneca pater de bellis ciuibus loquens, Coloniam iam Cordubam vocat: & in Cordubæ Coloniæ iam factæ nummis faciem & nomen Cæſaris Auguſti cernimus. Et Carteiam quidem aliquanto vetuſtiorem in Bætica fuiſſe Coloniam, ex Liuio prorſus intelligo. Neq; obſtare tamen hoc Strabonis dicto is plane intelliget, qui quo ex hominũ genere, Partheniorum videlicet & Libertinorum, deducta fuerit, animaduerterit.

In prologo declamationum.

Illi verò duo inſignes admodum lapides ex Auguſti Cæſaris temporibus ad hæc noſtra vſque Cordubæ perdurant, qui ipſo eodem anño, quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus natus eſt, fuere inſcripti. Habent enim hæc verba.

Lapides duo Cordubæ Auguſti tempore inſcripti.

Tempore.

IMP. CAESAR. DI-
VI. F. AVGVSTVS.
COS. XIII. TRIB:
POTEST. XXI.
PONTIF. MAX.
A. BEATE. ET.
SANO. AVGST.
AD. OCE-
ANVM.
LXIIII.

Eſt hic lapis in ſummo templo, alterq; perſimilis in D. Ioannis Herediæ domo viſitur. Amouent autem hæ columnæ omnem illam controuerſiam, quam D. Auguſtinus inter quoſdam eccleſiæ Chriſtianæ ſcriptores narrat fuiſſe de anno Dominicæ natiuitatis. Ignorantes enim Romani conſulatus ſeriem, vt idem inquit ſanctus doctor, hic diuerſa ſenſere. Sed de hoc non vno in loco hiſtoria noſtra pertractat. Ibi etiam quod hoc Iani templum Cordubenſe fuerit proſequimur. Duæ enim aliæ columnæ Tiberii Cæſaris tempore erectæ eiſdem etiam omnino verbis eiuſdem meminerunt. Altera in ipſo fano maiori: in D. Franciſci altera conſpicitur. Illud verò in antiquitatis ſtudioſorum gratiam non prætermittam: in his omnibus columnis numeri primam notam hanc eſſe. ⊥. quæ nimirum. L. geminatæ vim habeat, & bis quinquaginta, hoc eſt centum milliaria ſignet. Neq; enim pauciora milliaria ab Corduba ad Oceanum, qua magis eſt propinquus, quam centum quatuordecim reperies. Quod Francus Iuriſconſultus antiquitatis ſtudioſiſſimus primus, quod ſciam, animaduertit.

Lib. 2. de doctri. Chriſt. cap. 28.

Francus Iuriſconſultus.

Habuit etiam Romanorum tempore ad Romanæ ciuitatis & aliarum magnificentiſſimarum ciuitatum imitationem puteal Corduba. Viſitur namq; hodie quoque in marchionis Commarenſis ædibus marmoreum puteal cum hac inſcriptione.

Puteal Cordubæ fuit.

PVTE-
AL.
THAD-
DAEI.

Ariſtoteles porrò in politicis docet, non niſi magnas vrbes puteal, hoc eſt ſubterraneum carcerem ad putei ſimilitudinem excauatum habere ſolitas fuiſſe. Et Libonis puteal Romæ tum ab Horatio celebratum non vno loco legimus, tum etiam in argenteis nummis depictum & inſcriptum videmus. Et hæc omnia cum multis aliis inſcriptis lapidibus Romanis, qui multis in locis vrbis viſuntur, nemo vnquam dubitauit, ex veteris ruinis fuiſſe huc diuerſis temporibus aduecta.

Lib. 4. cap. 10.

In ea igitur Marcelli vrbe nati ſunt, Senecæ duo pater & filius, Lucanus, Portius Latro, & alii inſignes Cordubenſes, quorum meminit Seneca pater. Illa eadem clariſſimum & fortiſſimum ciuem Æmilium Regulum dedit, qui & ipſe cum aliis, ipſum tanquam ducem inſequentibus, in Caligulę Imperatoris necem coniurauit. Et cum alios, inquit Ioſephus, priuata odia incitarent, hunc publica tantum̃odo mala permouebãt.

Æmilius Regul⁹ Cordubenſis.

Libro antiquit. 19. c. 1.

Quandiu verò vrbs illa vetus ab Marcello condita perdurauerit, quoue tempore mutatione oppidi, in hanc, quæ nunc eſt, ſit traducta: & ſi maximè vellem, non poſſũ tamen liquido explicare. Quod coniecturis aſſequi poſſum, in medium adducam. Tempore Tyberii, & Caligulæ Imperatorum, vetus Marcelli ciuitas, non ſolum ſtabat, ſed inclita admodum & celebris vigebat. Id nummi veteres indicant ibidem reperti cum Germanici vultu & nomine, quorum auerſa pars Colonia Patricia habet in-

Corduba noua translatio.

Germanici Cæſaris nummi.

bet intra ciuicam inſcriptum. Neq; multi ſimul vnquam eiuſmodi nummi ſunt reperti, vt reconditi fuiſſe videantur: ſed vnus atq; alter, vt caſu prolapſi, & amiſſi appareát. Sed neq; quiſquam tamen ſequentium Imperatorum nummos ſe ibi reperiſſe, vnquá dixit. Tanta præterea vrbis per illa tempora celebritas, repente vtiq; non potuit concidere, cum in ſumma pace & tranquillitate nobis Romani imperarent. Non niſi maturo per multos annos conſilio, non niſi longi temporis ſpatio opus fuit, vt inde penitus fuerit immigrandum. Noua etiam vrbs fuit condenda, & magno molimine multa fuere comparanda. Migrationem namq; fuiſſe, & oppidi mutationem, res ipſa teſtatur, & paulò poſt ſumus oſtenſuri. Sexaginta igitur aut eo amplius poſt Caligulam annos eam vrbem ſteuiſſe, poſſumus credere, & ad Traianum vſq; perduraſſe.

Temporis ratio.

Ducenti deinde ferme anni ad Diocletiani vſq; imperium præteriere, in quibus Cordubæ nullam mentionem apud authores inuenimus. Tantum illa baſis marmorea, de qua iam diximus, cum fragmentis etiam muliebris ſtatuæ in domo Garſiæ Mēdeſii de Soto Mayor fuit eruta cum Corneliæ Saloninæ vxoris Gallieni Imperatoris inſcriptione. Sed enim Diocletiani temporibus dubium eſſe non poteſt, quin vrbs vetus iam periiſſet, & noua, quæ nunc eſt, percelebris haberetur. Teſtimonio ſunt ſanctorum martyrum, qui eo tempore Cordubæ coronati ſunt, monumenta, quæ ſuperſunt. Ibi ſanctorum Aciſcli & Victoriæ domus in qua educati fuerint: ibi ſepulchrū, quod ad portam fluminis fuiſſe, in eorum paſſione ſcribitur: ibi puteus, in quem pars viſcerum ſancti Zoyli martyris fuerit proiecta, monſtratur, atq; omnia & ſingula magna religione ab tota ciuitate coluntur. Ita fit, vt nemo pius ferre iam poſſet, ſi quis paſſos in veteri vrbe hos ſanctos martyres crederet. Et de ſanctis tribus martyribus Fauſto Ianuario, & Martiale idem prorſus eſt ſtatuendum. Et cum Gothos hanc nouam vrbem tenuiſſe conſtet: & Siſebuti regis temporibus Agapius Cordubenſis Epiſcopus ſanctum Zoyli corpus ibidem, ipſo per ſomnium commonſtrante, repererit, quod ab martyrii ſui tempore delituerat: ibidem vtiq; fuerat excarnificatus, & occiſus. Nam ab ethnicis inter peregrinorum ſepulchra cadauer eius occultatum legimus, ne ab Chriſtianis dignoſceretur: & Agapio epiſcopo idem martyr (quemadmodum inuentionis habet hiſtoria) & locum vbi paſſus fuit, & vbi ſuum corpus occultatum iaceret, indicauit. Quæ omnia liquido poſſunt probare, hanc nouam vrbem Diocletiani & ſociorum Imperatorum tempore, hoc eſt circa annos Dominicæ natiuitatis trecentos conditam iam, veteri diruta, fuiſſe. Ille itaque marmoreus lapis ad diui Nicolai, quod vocant in vrbe, templum effoſſus, ibidemq; parieti inſertus, qui baſim Conſtantii Cæſaris (vt eius indicat inſcriptio) ſtatuæ olim præbuit: in hac noua vrbe dedicatus, non ex veteri adductus videtur. Quod etiam de Saloninæ ſtatua & baſi quiſpiam poſſet etiam exiſtimare.

Diocletiano imperante Corduba eam fuerat translata.

Sancti Aciſclus & Victoria.

Sanctus Zoylus.

Sancti Fauſtus, Ianuarius & Martialis.

Siſebutus rex.

Agapius Epiſcopus.

Sancti Zoyli inuentio.

Tempus.

Conſtantius Cæſaris inſcriptio.

Cauſa autem huius mutationis, & Cordubæ iterum renaſcentis occaſio vulgo inter ciues affertur aquæ penuria, qua vetus Marcelli vrbs laborabat, longius a flumine quatuor penè milliaribus remota. Ego verè nihil minus in cauſa fuiſſe video. Nam & intra vrbis eius ſitum fontes non vno loco erumpunt: propè muros verò ad ortum fons eſt etiam bene magnus, cui ab lauerum copia nomen eſt: & vicini huic fonti fratrum diui Hieronymi horti ab fontiū copia nomen inuenere: & amplior ille canalis, quo ipſum idem diui Hieronymi cœnobiū nunc fruitur, per vallem ipſam dorſumq; prominens circunductus, in vrbem influebat. Durat adhuc ad ipſum fontis caput eius aquæductus portio, quadrato lapide conſtructa. Reliquum ipſa cœnobii ſtructura, lapidum ſimilium indiga, conſumpſit. Quicunque etiam putei, inferioribus præſertim vrbis partibus, effoderentur, aquæ in omnem vſum commodiſſimæ copiam profecto ſubminiſtrarent. Quæ cum ita ſiat, loci iu ſalubritatem, adde etiam ad inhabitandum incommoditatem cauſas potiſſimas vrbis transferendæ fuiſſe, credendum eſt. Eum enim ſitum Marcellus delegerat, qui ponendæ vrbi eſſet multis modis importunus. A flumine primum tam longo remouit: cum fluminis eo tempore nauigabilis commoda eſſent quam plurima. Munita neq; ſitu, neq; opere vrbs eſſe potuit. Per eum enim cliuum eſt in planum demiſſa, cui montium iuga ita ſuper imminent, vt lapidibus rupibusq; non admodum magnis, quarum eſt in ſublimi ingens copia, tantum commotis, obrui mœnia poſſent, atq; proſterni. Sed loci inſalubritas in primis eſt inſignis. Iidem præcelſi montes ſeptentrionale vrbis latus ita protegunt, vt aquilonaribus ventis, qui ſalubriores exiſtimantur, nullo modo poſſit afflari. Cumque ab ortu ad occaſum in longum ſit totus ſitus porrectus, ab Septentrione verò in Meridiem latitudine per cliuum in planum excurrente protendatur: ad ſolis ardores, qui ſunt in ea regione

Vrbis mutanda cauſa.

La fuente de los berros.

Los hontanares.

Veteris ſitus incommoda.

feruentiſſimi, vrbs quanta erat, iacuit expoſita. Neque inferiora ædificia tegere in cliuo ſuperiora poterant, aut æſtus mutua coniunctione impedire: cum interim ſi quo algore Aquilones poſſent ſubuenire, prærupta montium culmina arcerent. Inde eſt quod nunc etiam ſcorpionum multitudine totus is veteris vrbis ſitus abundat: ipſa venenatorum animantium fœcunditate loci peſtilentis vitium prodẽte. Quod ipſum maximè facit vt eredam, priſcam illam Cordubam, que ante Marcellum fuerat, hoc ſitu, quo nunc eſt, extitiſſe, ſalubritatiſque memoria & experimento eum ipſum iterum nunc repetiſſe.

Noua vrbis ſitus & forma.
Solis porta Anguli porta.

Inſtaurata igitur, ſeu denuo condita noua vrbe, quadratam formam, quantum poſſum coniicere, retinuit. Duo enim muri latera ad amuſſim producta cum antiqui operis, atq; adeò Romani veſtigiis perdurant. Ab arce ad ſolis, quam dicunt, portam lambente auſtrale: inde ad eam portam, quæ anguli vocatur, orientale. Duo alia latera, Maurorum credo detrahentium, ſuperaddentium & multis modis immutantiũ, ſubſtructiones confudere. Et præterquam quod quadrata iſta forma, lapideſq; quadrati Romanã indicant ſtructurã: ipſa quoq; portarum in illo ad Orientem latere cũ æquè diſtante interuallo dimenſio tota prorſus Romana eſt. Quinq; enim portas cũ adaperirent, in medio vnam (quę Ferrea dicebatur, ipſaq; diruta, loco nomen manet) conſtituerũt: huic inde binas ęqualibus interuallis ſuperaddentes. Perdurant hę quatuor, ſolis & anguli, in ipſis angulis: reliquę mediæ quæ portulæ voce diminuta nuncupantur, altera ad Emporii vicũ altera ad Fontem ſiccum eſt poſita: & vtraq; ab ſuis locis nomen accepit. Nec dubitant noſtri Cordubenſes, quin ex veteri Marcelli vrbe translata in nouam hanc fuerint publicorum & priuatorum ędificiorum omnia ornamenta. Hinc in vrbe ſtatuę Romani operis non paucæ, inſcripti lapides multi: hinc tot marmoreæ columnæ, multaq; alia huiuſmodi, quæ paſſim viſuntur. Quanquam nonnulla huius nouæ vrbis propria fuiſſe, ſuperius probabamus.

Porta ad Emporii vicum.
Fontis ſicci porta.
Antiqua monumenta Cordubæ multa.

De Seneca domo.
Primus Plieguenſis Marchio.
Doctor Antonius Morales.

Hinc iam liquet, quantoopere vulgus noſtræ ciuitatis aberret, qui Senecæ domum eam fuiſſe affirmat, quæ nunc publici Senatus ædibus ad Auſtrum coniuncta, ex aduerſo penè diui Benedicti templum reſpicit. Emit eam olim vir clariſſimus. D. Petrus à Corduba primus Plieguenſis Marchio, ea fama commotus, & doctori Antonio Morali patri meo medico præſtantiſſimo dono dedit, dicens: Sapientiſſimi viri Cordubenſis domum, non niſi ab ſapientiſſimo Cordubenſi debere poſſideri. In his ædibus ego natus ſum: ſed Senecæ eas nunquam fuiſſe, quis iam non videt? Qua de re latius in hiſtoria noſtra & Hiſpaniæ antiquitatibus diſeruimus. Cum verò Senecam nomino, patrẽ Senecæ philoſophi ſemper intelligo. Hic enim Neronis præceptor Cordubæ, niſi puer admodum, nunquam fuit: infans penè inde Romam ab patre abductus.

Hieronymus Morales.
Doctor Auguſtinus Oliua.
Lapis cum Seneca cuiuſpiam nomine.

Sed enim ſilentio hic præterire æquum non eſt: quamuis Senecæ ipſius nulla mẽtio perduret in antiquis Cordubæ monumentis, eius tamen familiæ cognomen in baſi peruetuſta reperiri. Eam nuper Hieronymus Morales filius meus patruelis, iuuenis ingenio & literis ornatiſs. antiquitatiſque ſtudioſiſs. in patris ſui, fratris mei, doctoris Auguſtini Oliuæ, medici etiam præſtantiſſimi domum transferre curauit. Habet autem inſcriptum.

FABIÆ. CN. F.
PRISCÆ. ASIDO-
NENSI. FABIVS. SE-
NECA. ET. /////////E-
RIA. Q. F. PRISCA.

Habuit etiam hæc noua vrbs ſuam Romanorum temporibus magnificentiam: cum præceptorem etiam Græcarum literarum qui Grammatici nomen (quod erat eo tempore doctrinæ probatiſſimè inſigne) tueri poſſet, quique præterea illud habuit admodum ſingulare, quod ſupra centeſimum ànnum peruixit. Extat eius Iaſpideus cippus in eiuſdem fratris mei doctoris Auguſtini Oliuæ domo, cum his literis:

D. M. S.
DOMITIVS. ISQVI-
LINVS. MAGIS-
TER. GRAMM.
GRECVS. ANNOR.
CI.
H. S. EST. S. T. T.
LEVIS.

Huius

Huius autem poſterioris temporis & rudioris eſſe hanc inſcriptionem, tum characteres iam degenerantes, tum etiam verba ipſa & orthographiæ neglectus docent. Proinde nouæ vrbi hunc lapidem dedi.

Hæc igitur noua vrbs, inſignis etiam ipſa olim & celebris, ſed inde multo celebrior, quod clariſſimorum martyrum ſanguine diuino munere fuerat conſecrata: ab Romanis ad Vandalos, inde ad Gothos tandem peruenit: apud quos in magno pretio ſemper eſt habita. Bellum videlicet aduerſus Agilam regem potuit ſola ſuſcipere, & ingenti prælio victum fugare. Eadem rebellandi aduerſum Leouigildum patrem diuo Ermenegildo, principi tunc, poſtea martyri inclyto ſeſe coniunxit, & fidei catholicæ cauſam pio bello complexa eſt. Ioannes enim Bielarenſis Abbas, qui eo ipſo tempore vixit, ſcriptum in ſuo chronico reliquit, ſanctum principem peracto bello Cordubæ ab patre fuiſſe comprehenſum. Ad amicam nimirum, & ſuarum partium ciuitatem confugerat. Nummum etiam aureum eiusdem principis habeo, & tanquam ſanctiſſimi martyris egregium monimentum veneror, quem in hoc ſacro bello conſtat eſſe percuſſum. Gratiſſimum autem lectoribus me facturũ ſpero, ſi ipſum hic deſcripſero. Altera parte faciem habet principis ipſius iuuenilem cum his literis ERMENEGILDI: altera alatam victoriam præfert, vt eius conſpectu ſuorum animis validam eius potiundæ ſpem Deo duce & adiutore immitteret. Inſcriptio autem, quæ victoriam circundat, cum ſit cæleſtis prorſus & admirabilis, tum etiam ſanctum principem in eo bello eadem pro militari teſſera vſum fuiſſe, eſt admodum veriſimile. Eſt enim hæc: REGEM DEVITA. Quam nemo vel leuiter in ſacris literis verſatus non confeſtim videt, ex illis D. Pauli ad Titum verbis fuiſſe deſumptã. Hæreticũ hominẽ poſt primã & ſecundã correptionẽ deuita. Et omnia tam acute, prudẽter & pie excogitata ſunt & adaptata, vt credi poſſit ab Leandro aut Iſidoro fratre viris ſanctiſſimis, literisque & ingenio præſtantibus diu letiam Ermenegildi auunculis fuiſſe excogitata, & principi pie rebellanti ad Symbolum & teſſeram tradita. Repertus vero fuit is nummus prope Cordubam tertio milliario, in eo agro qui Caſa Blanca, hoc eſt Domus Alba, nominatur. Et Cordubæ fuiſſe percuſſum poſſumus etiam exiſtimare. Officinam enim nummariam in ea vrbe fuiſſe; tum ingens eius celebritas, tum nummi illi Receſuinthi Regis, de quibus retro diximus, oſtendunt. Nulla enim alia de cauſa Cordubę nomen in illis ad eum modum potuit apponi, niſi quod ibidem fuiſſent conflati, atque ſignati. Sed hæc omnia cum aliis noſtræ ciuitatis fortunis in noſtra de rebus Hiſpaniæ Hiſtoria lare pro ſequimur.

Agila rex Gothorum. *Leouigildus rex.* *Diuus Ermenegildus martyr.* *Abbas Biclarenſis.* *Diui Ermenegildi nummus.* *Cap. 3*

CHRONOLOGIÆ RATIO IN HIS ANNIS CONTINVATA, QVI IN DIVI EVlogii vita, hiſtoria & epiſtolis continentur: unde ratio temporum rectior, apertior, & ſuis teſtimoniis aſſeucrata conſtabit.

ANTE annũ Dominicæ natiuitatis octingenteſimum quinquageſimum, vnde chronologiam opportune ordimur: Adulphus & Ioannes Hiſpalenſis originis Cordubæ iã fuerant martyrio coronati. Ex libri ſecũdi cap. VIII. Annum ſignare non poſſumus, niſi quod ante annum Domini octingenteſimum trigeſimum plane videntur occiſi.

Ante hunc etiam annum, diuus Eulogius in Galliam profectus Pompelonenſem Epiſcopum, & Nauarrę Abbates quam plurimos inuiſit. In reditu Cæſarauguſtanum, Segoncinum, Complutenſem & Toletanum Epiſcopos, apud eos diuerſatus, cognouit. Ex eius epiſtola ad Pompelonenſem Epiſcopum, quo anno peregrinatus fuerit, non ſatis cõſtat. Nos ſuo loco, quantum datum fuit, ratiocinabamur.

Annus Domini DCCCL.

Primus hic eſt annus, quem diuus Eulogius initio libri ſecundi notat. Fuit autẽ poſt triginta integras cycli ſolaris conuerſiones in trigeſima prima decimusnonus: ſecundus poſt biſſextum ſequutus literam dominicalem. E. habuit. Quæ omnia hic in primis ſignanda fuerunt: ſiquidem diuus Eulogius aliquando hebdomadę etiam dies nominat: vnde nos certam temporis rationem aſtruximus, & manifeſta veritate confirmauimus.

Leonis quarti pontificis Maximi quartus fuit hic in annus: qui per quinq; etiam ſequentes ſuperuixit. Ex. F. Onuphrio Panuinio.

Hlotharius, Romanorum Imperator, qui adhuc viuebat ad eoſdem quinq; annos præterea peruenit. Ex eodem, & multis aliis.

Michael Porhyrogenitus. Theophili ſucceſſor Conſtantinopolitanus Imperator, cuius hic nonus erat annus, annum octingenteſimum ſexageſimum ſeptimum attigit. Ex eiſdem.

Initio huius anni Oueto & Legione in Hiſpania regnabat Ranimirus rex huius nominis primus Alfonſi Caſti regis ſucceſſor. Mortu' vero ipſo primo Februarii die, filio ſuo Ordonio primo regnum reliquit. Id aperte conſtat, ex eius tumulo, quem in regio Alfonſi Caſti vocato templo Oueti vidimus, cum hoc epitaphio.

OBIIT DIVÆ MEMORIÆ RANIMIRVS
REX, DIE KAL. FEBRVARII ERA DCCC.
LXXXVIII. OBTESTOR VOS OMNES,
QVI HÆC LECTVRI ESTIS, VT PRO REQVIE ILLIVS ORARE NON DESINATIS:

Et Sampyrus Aſtoricenſis, Lucasq; Tudenſis Epiſcopi hunc ãnũ mortis Ranimiri ſcripſerũt. Vetuſtiſſimus etiam tumulus docet, non multa poſt regis mortem fuiſſe epitaphium inſcultum.

Nauarræ & Aragonenſium montium regnum Innigus Ximenez cognomento Ariſta obtinebat: vt ex magis veriſimili illorum temporum ſupputatione colligitur. Quanquam in magna autorum varietate nihil certi & indubitati poteſt hic affirmari.

Carolus cognomento Caluus Hludouici Imperatoris filius, Caroli Magni Imperatoris nepos in Gallia regnabat. Gallorum omnes Hiſtorici. Eratque hic regni eius annus vndecimus. Idem Carolus, quicquid pater atque auus ab Sarracenis in Catalunia, Aragonenſium montibus, & apud Nauarros ademerant, retinuit. Aragonenſium annales, Gallorum hiſtorici.

Regnabat

Regnabat late in Hiſpania, regni ſede Cordubæ conſtituta, Habdaraghman Saracenus [illegible]us nominis [illegible]ius. Eratq; hic regni eius annus viceſimus nonus. Ex diuo Eulogii [illegible] libri ſecundi, & ex Raſis Mauri hiſtoria, item ex Ruderici Toletani antiſtitis de Arabibus hiſtoria nondum excuſſa.

Hoc ipſo anno primo menſis Maii die, qui in ſextam feriam inciderat Perfectus presbyter Cordubenſis martyrio coronatur. Lib. 2. cap primo.

Poſt hunc Ioãnes pro Chriſti fide pene ad mortẽ cæditur, & ludibrii publici cauſa aſino vectus per vrbem circũducitur, cõfeſſoriſq; gloriã adipiſcitur. Lib. 1. Tẽpus liquere non poteſt, niſi quod hoc anno, potius quam ſequenti, factum apparet.

D. Eulogium in carcerem detruſum adhuc ibi Ioannem detentum inuenit. Detruſio vero illa anno ſubſequenti veriſimilius fuit in epiſtola ad Epiſc. Pompelonenſem: maxime cũ & ipſa detruſio poſt aliquorum martyrũ paſſionem ſit ſubſecuta, quos ipſe D. Eulogius ad martyrium inflãmabat. Id etiam apertius conſtat ex B. Amolo & Sabegotona hiſtoria cap. 10. lib. 2. Mem. Sanct.

Annus Domini DCCCLI.

Litera hoc anno diem Dominicum ſignans. D. fuit.

Die Iunii tertio, qui quarta feria euenerat ſanctus Iſaac monachus Cordubẽſis iugulatur. capite. 2. libri ſecundi.

Sancius Laicus natione Gallus duos poſt dies martyrio coronatur, feria nimirũ ſexta inſequente eiuſdem Iunii menſis die quinto. Libri eiuſdem cap. 3.

Duobus tantũ interiectis diebus, die eiuſdẽ mẽſis octauo, & hebdomadę ſequẽtis feria prima, ſex pariter ſancti martyres trucidantur: Petrus presbyter Aſtigitanus, Vualabonſus diaconus Iliburenſis, Sabinianus monachus, vico Froniano prope Cordubam natus, Vuiſtremundus Aſtigitanus monachus, Habentius Cordubenſis monachus, Hieremias itidem Cordubenſis monachus. capite eiuſdem libri quarto.

Menſe Iulio, die decimoſexto, qui in quintã feriam inciderat, ſanctus Siſenand* diaconus Pacenſis ex Luſitania martyrium iugulatus compleuit. capite ſequenti.

Veneris die, ſabbato & inſequenti Dominica tantummodo interiectis, ſecunda feria, quæ die Iulii viceſimum occupauit, Paulus Cordubenſis martyrii palmam adipiſcitur, capite truncatus. capite ſexto.

Sabbato inſequente & Iulii die viceſimo quinto Theodemirus monachus Carmonenſis patria martyrio laureatur. Ibidem.

Interea Reccaffredus epiſcopus iuſſu tyranni, Dei eccleſiam Cordubæ miſere cõturbat, diuũ Eulogiũ in carcerẽ coniicit. Ex eius vita per Aluarum ſcripta ex epiſtola ad Pompelonenſẽ Epiſcopum, & ex ſecũdo lib. pluribus locis: vbi nos hoc ipſũ annotauimus & tẽpus * quidẽ quo captus fuerit diuus Eulogius non poſſumus exquiſite ſignare. Tantum colligi alicũde poteſt, per hoſce menſes, quod ſuo loco videbimus, cõtigiſſe: Cauſam, cur in carcerem fuerit miſſus, ipſe in Documento martyriali & in epiſtolis reddit, Quia nimirum martyres adhortaretur, & ad martyrium ipſos incenderet.

** Certe ex Epiſtola ad Epiſc. Pompelonenſem perſecutionem Chriſtianorum, & proinde D. Eulogii in carcerem detruſionẽ hoc anno fuiſſe conſtat.*

Hic martyrium ſanctarũ virginũ Nunilonis & Alodiæ diuus Eulogius retulit, quę non Cordubæ paſſæ ſunt. Et tempus ſuo loco inueſtigabimus.

Flora Cordubenſis, Maria Ilipulenſis Vualaponſi martyris ſoror, virgines ambæ, martyrio ſimul coronantur, menſis nouembris die viceſimo quinto. capite ſequenti.

Poſt ſextũ diẽ diuus Eulogius carcere educitur. Ibidem, & in epiſtola ad Aluarũ.

Annus Domini DCCCLII.

Gumeſindus Toletanus presbyter, & Seruus Dei monachus, die Ianuari tertia decima mortem pro Chriſti nomine ſuſtinuerunt. capite. IX.

Sancti martyres Aurelius, Felix Cordubenſes, cum vxoribus Sabigothon & Lilioſa, commitãte etiã Georgio monacho ex Syria, XXVII. Iulii, die occiſi ſunt, cap. ſequenti.

Chriſtophorus Cordubenſis, Leouigildus Ilibertianus monachi, pro Chriſtianę fidei confeſſione iugulantur, die menſis Auguſti viceſimo. cap. XI.

Emila & Hieremias Cordubenſes die Septembris quintodecimo martyrio coronantur. capite ſequenti.

Rogelius Iliberitanus monachus, Seruio Deo ex Syria monachus, varie excarnificati die ſequenti, Septembris videlicet ſextodecimo, capite truncantur.

Habdarraghman rex tot martyrum conſtantia territus, impedire martyrium cogitat, & congregari Epiſcoporũ atq; etiã Metropolitanorũ conciliũ Cordubæ imperat. Ex capitibus ſequentibus & hæc diuerſa omnino eſt Regis perturbatio, & Eccleſiæ perſequutio ab illa, quam iam ſuperius retulimus. Hoc manifeſte ex ipſa temporũ ſerie in diuo Eulogio, & ex eius verbis conſtat.

Annus Domini DCCCLIII.

Initio huius anni Habdarraghman rex ſubito moritur. Mahomat eius filius in regno ſuccedit. cap. libri ſecundi decimoſexto.

Mahomat regni ſui initio Chriſtianos acerbiſſime perſequitur, templa diruit, quatuor primis libri tertii capitibus. Hęc iam tertia eſt eccleſiæ Cordubẽſis perſequutio: & huius mentionem fieri credo in ſanctorum Ruderici & Salomonis hiſtoria. Ex annis ibidem in Apologetico annotatis.

Arabum principũ nonnulli in Hiſpania contra regem Mahomat rebellarunt. Ipſe Chriſtianos tributis grauat, ſuorũq; odiũ in ſe ſuſcitat. duobus ſequentibus capitibus.

Fandila presbyter & monachus Accitanus die Iunii tertiodecimo martyrio coronatur. capite. VIII.

Die ſequenti, Iunii quartodecimo, Anaſtaſius monachus presbyter, Felix monachus Cõplutenſis, Digna virgo Deo dicata martyrii laureã accipiũt. capite ſequẽti.

Benildis matrona quintadecima eiuſdem menſis pro Chriſti fide iugulatur. c. X.

Sancta Columba Cordubenſis virgo Deo dicata decimo ſeptimo Septembris die, capite truncata martyrio coronatur. capite ſequenti.

Pompoſa virgo & martyr Cordubenſis, Octobris die decimoſexto gladio Saracenorum occubuit. cap. XII.

Annus Domini DCCCLIIII.

Abundius presbyter ex vico Annanellos prope Cordubam, die Iulii vndecimo martyrium ſubiit. Libri tertii. cap. XIII.

Annus Domini DCCCLV.

Amator Tuccitanus adoleſcens. Petrus monachus Cordubenſis, Hludouicus item Cordubenſis, die Aprilis vltimo omnes pariter martyrio coronantur. cap. XIIII.

Vuiteſindus ſenex Egabrenſis eodem anno martyr eſt factus. Diem diuus Eulogius non commemorat. cap. XV.

Annus Domini DCCCLVI.

Helias presbyter ſenex Luſitanus, Paulus & Iſidorus monachi, Aprilis decimoſeptimo die paſſi ſunt. libri tertii. cap. XVI.

Argimirus Egrabenſis monachus in Chriſti confeſſione vigeſimooctauo Iunii die occiditur. cap. ſequenti.

Aurea virgo Deo dicata, Adulphi & Ioannis martyrum ſoror, die Iulii decimonono martyrũ palmam accepit. cap. vltimo.

Annus Domini DCCCLVII.

Rudericus Egabrenſis & Salomon martyrium patiuntur Martii die tertiodecimo. Ex Apologetico ſanctorum.

Annus Domini DCCCLVIII.

Nullum martyrem habuit hic annus, neq; vlla eius eſt apud diuũ Eulogiũ mẽtio.

Annus Domini DCCCLIX.

Diuus Eulogius Cordubenſis, presbyter, & Doctor, & electus Archiepiſcopus Toletanus, fit etiam hoc anno martyr, Martii menſis die vndecimo, qui eo anno Sabbatum occupauit. Aluarus in eius vita.

Leocritia virgo Cordubenſis, cuius cauſa, & fidei Chriſtianę præſertim ergo, dinus Eulogius mortem fuerat perpeſſus, quarto poſteà die, hoc eſt martii quintodecimo, ipſum doctorem ſuum ſequitur martyrio coronata. Ex eodem ibidem.

Non video unde id conſtet de baſilica S. Geneſii. Eſt en. ſ codex Ruſſi translationẽ corporis D. Eulogii factam teſtatur Era 867. quæ cum anno Domini 819. concurrit, quo etiã ipſe D. Eulogius paſſus eſt.

Annus Domini DCCCLX.

Hoc anno, die Iunii primo, ſancti martyris Eulogii corpus ex baſilica ſancti Geneſii in baſilicam ſancti Zoyli martyris tranſlatum eſt. Ex altero exemplari, in quo vita ſancti Eulogii ſolum fuit.

Hoc tantummodo decenniũ ſancti Eulogii opera enumerant. Quæ deinceps ad ſanctorum martyrum Eugeniæ, Pelagii, Dominici & ſociorum tempora peruestigãda neceſſaria fuere, ſuis locis, quanta potuimus diligentia ratiocinati ſumus.

Ordonius rex primus. Alfonſus Magnus. Crux Oueti opulentiſſima.

Regnabat autem tunc etiam Ordonius primus, qui anno DCCCLXII. poſtea obiit. Neque enim antea regnum iniit filius eius Alfonſus cognomento Magnus. Id eſt manifeſtum ex aurea cruce ingentis magnitudinis operis pulcherrimi, & pretii ex gemmarum multitudine immenſi, quam Oueti in ſancta camera reliquit, cum hac, a tergo, literis aureis prominentibus, inſcriptione.

SVSCEPTVM PLACIDE MANEAT HOC IN HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FAMVLVS CHRISTI ADEFONSVS PRINCEPS, ET SCEMENA REGINA.

QVISQVIS AVFERRE HÆC DONARIA NOSTRA PRÆSVMPSERIT, FVLMINE DIVINO INTEREAT IPSE.

Hoc

HOC SIGNO TVETVR PIVS, HOC SIGNO VINCITVR INIMICVS, HOC OPVS PERFECTVM EST, CONCESSVM EST SANCTO SALVATORI OVETENSIS SEDIS. ET OPERATVM EST IN CASTELLO GAVZON, ANNO REGNI NOSTRI XVII. DISCVRRENTE ERA DCCCCXVI.

Annus hic fuit Chriſti natiuitatis DCCCLXXVIII. Vnde conſtat anno Domini DCCCLXVI Alfonſum hunc regnare cœpiſſe: cũ ann⁹ patris poſtremus, ei fuerit prim⁹.

Quæ autem conſequuta poſtea ſunt, in Eccleſia Cordubenſi, ex vetuſtis monumentis collecta proſequemur. Conſtat enim poſt has duas ſub duobus regibus patre & filio perſequutiones, magnam Cordubæ Chriſtiani cultus factam fuiſſe permutationem: cum omnia in peius ruerent, & retrò admodũ ſublapſa ferrentur. Pauidi monachi monaſteria deſerere, Abbates alio transfugere, Epiſcopi ferme nõ eſſe, ſacra loca deſerta cultoribus, Sarracenis in prædia cedere, & Cordubenſis eccleſia, quę nondũ in captiuitate dec⁹ & amplitudinẽ penit⁹ amiſerat, nunc in miſerã diſperſionẽ & lugubrem ruinam abire. Multa ſunt quæ hoc ipſum plane doceant. Monaſterium nanq; ordinis ſancti Benedicti eſt admodum celebre, & opulentũ in ipſo Gallæciæ, qua Legionenſi regno per Bergidum copulatur, introitu: Samanos olim, nunc corrupto nomine Samos dictum. Ibi monumentum publicæ atteſtationis Gothicis literis in membrana ſcriptum vidimus, in quo Offilo abbas, Vincentius presbyter & Maria Deo vota ſua omnia eidem monaſterio largiuntur. Narrantq; in primis, quẽadmodũ Corduba profugi tempore Ordonii regis, cum Galleciam peruenissent: benigne ab Rege excepti fuere: qui illorũ calamitatibus cõmotus, id ipſum monaſterium, dirutũ iã & pene deſolatum, cũ prædiis, oppidulis & tota ipſa circumcirca ditione eiſdem libenter conceſſit, vt priſcã in eo religionis formam inſtaurarent. Eius autem donationis, quæ ab ipſis monaſterio fit publice conteſtatæ dies fuit Auguſti vigeſimus quintus anni dominicæ natiuitatis octingenteſimi ſeptuageſimi ſecundi: mortuo nimirũ iam eodem Ordonio rege huius nominis primo, Alfonſi Magni patre, qui tunc, cum hæc publice agebãtur, imperiũ tenebat: vt vicina admodũ diuo Eulogio tempora intelligas, hoc eſt annũ poſt ipſum interemptũ duodecimum. Quin etiam diploma eiuſdem regis Ordonii primi ibidẽ vidimus, literis Gothicis & membrana peruetuſtum, in quo ea monaſterii ditionis & oppidorũ donatio, quã Offilo Abbas cæteriq; ſibi ab Rege factam cõmemorant, cõtinetur. Conceſſum autẽ id diploma fuerat die menſis Maii vigeſimo, anni Dominici octingẽteſimi ſexageſimi ſecundi: duobus nempe, nec pluribus, poſt diui Eulogii necem ãnis: vt manifeſtum ſit paulo poſt ipſum martyrio coronatum, Offilonem Abbatem cum reliquis Corduba diffugiſſe. Alia poſteriorum Regũ diplomata prætereo, quæ ibidẽ habentur: in quibus eadẽ iſta de Offilone Abbate cũ ſociis Cordubenſibus, patria diffugientib⁹ repetuntur. Illud tacendũ non puto, dirutũ Samanos monaſterium Offilonẽ inueniſſe, quia centum pene annis antea ſub Froyla rege huius nominis primo, Argeric⁹ Abbas Toletan⁹, patria & ipſus profug⁹ cum aliis nonnullis, Regis benignitate ſubleuatus, ipſum primum ædificauerat. Id etiam eiuſdem Froylæ regis diplomate teſtatum permanet, cum Ordonius etiam in ſuo eiuſdem Argerici prioris Abbatis & regis Froylæ, qui ipſum exceperit, meminerit.

Cordubenſium Chriſtianorum diſperſio.

Samos monaſterium.

Bergidum.

Offilo Abbas

Annus 872.

Annus 862.

Argericus Abbas Toletanus.

Antiqua præterea & iiſdem hiſce temporibus ſcripta Regii, celeberrimi, & ampliſſimi ſanctorũ martyrũ Facundi & Primitiui ordinis ſancti Benedicti cœnobii monumenta Regumq; diplomata, quæ nos ibi vidimus teſtantur, Abbatẽ Alfonſum cum ſuis monachis Corduba profugum, Sarracenorum gladios deuitantem, puſilloque ſuo gregi, quẽ imparem perferendo martyrio experiretur, ſancte & prouide conſulentẽ, ad eundẽ regem Alfonſum cognomento Magnum Legionem perueniſſe. Cũq; regi iã antea cordi fuiſſet, ſanctorum Facũdi & Primitiui ſepulchra debito cultu venerari, delubrumq;, vbi inerant, Sarracenorũ impetu dirutum inſtaurare: quaſi diuinitus ſibi oblatũ Cordubenſẽ Abbatem monachosq; ſuos excepit. Subſtructo deinde muræ magnitudinis, vt idẽ Rex in diplomate inquit, templo, quod hodie etiam perdurat, eidẽ Abbati Alfonſi cũ ſuis monachis, addito inſigni multorũ prædiorũ, oppidulorũ & ditionis integre patrimonio, tradidit incolendũ, & monaſterii ædificiis augendũ. Hoc fuit inſtaurationis, atq; inſignis illi⁹ amplificationis principiũ. Vt inclitũ per totã Hiſpaniam cœnobium, diuo Facundo illuſtriſſimorum martyrum corporibus auguſtiſſimum, multorumq; Regum magnificentia nobilitatum, Cordubenſem primum habuerit Abbatem & inſtauratorem, tenemq; huius, quã proſequimur, diſperſionis. Diploma nã-

Sancti Facũdi monaſterium Cordubenſibus monachis primum inhabitatum.

Abbas Alfonſus Cordubenſis.

Rex Alfonſus Magnus.

Annus 874.

que regis Alfonſi, in quo huius rei mentio eſt, annum Domini octingenteſimum ſeptuageſimum quartũ præfert, hoc eſt poſt Diui Eulogii martyrium quartum decimum.

Sancti Michaelis de Eſcalada monaſterium.

Non admodũ longè ab hoc ipſo ſanctorũ Facũdi & Primitiui oppido & mõaſterio illud alterũ eſt, quod ſancti Michaelis de Eſcalada appellant. In ei⁹ miræ vetuſtatis tẽplo varii marmoris columnis exornato, lapidẽ eſſe inſcriptũ, venerãdæ authoritatis monachi mihi retulerunt, in quo memoria Abbatis cuiuſdã Cordubenſis conſeruatur, qui eo per hoſce etiam annos, eadem nimirum calamitate exactus, peruenerit.

Cœnobium ſancti Martini de Caſtaneda. Senabria oppidum.

Ioannes Abbas Cordubenſis. Annus 952.

Poſterioris aliquanto temporis eſt item lapis bene magnus in Eccleſia monaſterii ſancti Martini de Caſtaneda ordinis nunc Ciſtercienſis, olim Benedicti ad oppidũ Senabriam Galletiæ & Luſitaniæ finibus in Legionenſi regno propinquum: cuius inſcriptio hanc ipſã aſtruit Cordubenſium Chriſtianorum diſperſionem. Cũ enim in principio doceat, locũ illum ſanctũ diuo Martino quondam fuiſſe conſecratũ: proſequitur deinceps, quo pacto ab Ioañe Abbate, qui Corduba cum monachis venerat, fuerit reſtitutus: temploq; & monaſterio magno labore, breui tamen tempore, ſtructis, inſtauratus. Factũ id tandẽ refert regnante Ordonio principe, anno Domini nongẽteſimo quinquageſimo ſecundo. Hæc ibi. Ex cuius anni notatione facile colligimus, regẽ Ordunium huius nominis tertium, Ranimiri ſecundi filium ibi nominari. His autem omnib⁹ facile declaratur, quã miſero tumultu eccleſia Cordubẽſis hoc tempore fuerit conquaſſata, & crudeli ruina penè deiecta.

Chriſtiana religio Corduba perſeuerauit. Concilium Cordubenſe Annus 863. Samſon Abbas. D. Andreæ templum

Neque tanta tamen fuit eius hoc tempore diſperſio, quin integra, templisq; & viris optime conſtituta perduraret. Docet hoc in primis concilium multorum Epiſcoporũ Cordubæ paulò poſt diuũ Eulogiũ occiſum congregatum, circa annum nimirũ Domini octingenteſimum ſexageſimum tertium, cuius in Samſonis Abbatis, Cordubenſis libro Apologetico ſecundo fit mentio. Docent hoc ipſum præterea alia multa, quæ idẽ author eo opere commemorat. Cũ interim non deeſſent martyres, non Chriſti fideles, qui marmoreu tumulo & epitaphio martyris ſepulchrũ, quod ſuo loco apparuit, exornarent.

Sed enim multũ diuque etiã poſt diuum Eulogium Cordubæ templa, ſacræ Deo virgines & magnus religionis cultus vigebat. In tẽplo nanq; diui Andreæ (quod ſemper ab ſequentium temporum Chriſtianis Mozarabibus retentum fuiſſe conſtat) introrſũ in Septentrionali pariete lapis eſt centũ viginti ferme poſt diuũ Eulogiũ annis ſacræ virginis & Deo dicatæ tumulò impoſitus. Id hæ inſcriptæ literæ indicant.

Lapis in eo templo. Speciosa Chriſtiana fœmina. Tranquilla ſacra virgo, Ann⁹ Domini 964.

HIC SPECIOSA CONDITA SIMVL CVBAT
CVM FILIA TRANQVILLA SACRA VIRGINE. QVÆ ////////////////////////////////TESIMA
QVINTA/////////////ERA SVBIVIT FVNERA.
POSTEA MATER MILLESIMA QVARTA
RECESSIT VLTIMA.

Cumque, me puero, infra eum lapidem parietem in cellulam audiendis ſacris confeſſionibus ſuffodere fabri cœpiſſent: concauatũ iã cũ harũ fœminarũ oſſibus inuenerunt: nec violare auſi, obſtructum vt antea erat reliquerunt.

Lapis autem extrorſum in cimeterio eidem parieti inſertus, ſatis aperte docet, idem templum, ducentis poſt has virgines annis, Chriſtianorum, ſub Arabibus ſemper fuiſſe. Habet namque huiuſmodi vernaculo noſtro ſermone epitaphium: barbarum quidem, ſed pro tempore cognitione opportunum.

Petrus de Villammar. Annus Domini 1164. Alfonſus Imperator. Abengamia rex.

Fino don Pero Perez de Villammar alcalde del Rey en Cordoua en dizeſiete dias de Febrero E. M. cc. dois. feria ſexta. Maeſtre Daniel me fecit. Deus lo bendiga Amen.

Dicã autẽ de hoc ipſo tumulo quod ſentio. Alfonſus Imperator Vrracæ filius, ſeptendecim antea annis Cordubam cœperat, Regiq; Abengamiæ, cũ ſe ſupplex Imperatori dediſſet, ciuitatẽ tributo impoſito, ſubmiſſionis etiã facta cõteſtatione, reliquerat. Vt igitur publicum imperii teſtimoniũ Cordubæ Alfonſus relinqueret, Chriſtanosq; liberos deinceps inibi & ſui iuris eſſe oſtenderet: præfectum Chriſtianũ iuri dicundo cũ magiſtratu & titulo in vrbe eſſe voluit, qui Chriſtianos iudicaret, tributa ab Mauris ſoluenda colligeret, Alfonſiq; ditionem modis omnibus tueretur. Is extinct⁹, in Chriſtianorum templo ſepelitur. Duo igitur hi lapides, ſimul & vetuſta admodu eius templi quadã ex parte ſtructura ſatis aperte demonſtrant, quibuſq; Maurorum temporibus templũ illud Chriſtianos retinuiſſe, cultũq; religionis, atque adeo monaſticum [illegible] nem Cordubæ iugiter perſeueraſſe.

FINIS.

LVDOVICI NONII

HISPANIA, SIVE POPVLORVM, VRBIVM, INSVLARVM, AC FLVMINVM IN EA ACCVRATIOR deſcriptio.

Clariſſimo viro D. FRANCISCO PAZ,

SER^motum^. ALBERTI

ET

ISABELLÆ,

BELGICÆ PRINCIPVM ARCHIATRO:

Ludouicus Nonius Medicus Antuerp.

DVdum mihi in votis fuit, V. Cl. affectus in te mei arrhabonem offerre, vt amoris tui nexum, quo me arctè deuinctum ſcio, ſi non ſoluere, ex parte ſaltem laxare poſſem. Nunc occaſio, nunc facultas defuit; nuperus hic apud me natus fetus, voto me exſoluet, HISPANIA, inquam, mea; quam nomini tuo inſcribo: vel potiùs te illi patronum quæro. Nam vt tenellis infantibus, amuleta quædam, officioſæ nutrices appendunt, quo faſcinantium oculos, linguaſq; queant euadere: ita etiam nomen tuum lubuit Hiſpaniæ meæ præfigere, ne calumniæ noxios afflatus, aut ſæuos inuidiæ morſus expaueſcat: ſed vt ſequeſtrato timore, auſit frontem commaculare, & in publicum hunc famæ campum prodire. Nec decorum tum alium Patronum Hiſpaniæ, quam te in ea honeſto genere natum; & ad hoc doctrinæ dignitatis culmen euectum ambire: neq; vſquam medici fetus honeſtius, quam ad Archiatrum, & ad ordinis noſtri principem diuertet. Nec ſpernes hoc quantumvis leuidenſe munus, vel Patriæ cauſſa, quam a fugientis æui iniuria, couatus ſum vindicare: & priſtinum illi ſplendorem pro virili reſtituere. nam ſuperioribus ſeculis, quam miſere defœdata fuit, norunt omnes. acerbas, vt opinor, neglecti Lacedæmoniorum moris pœnas luit, qui inituri prælia Muſis litabant; quo egregia ſua facinora, Muſarum ope poſteris innoteſcerent. hinc nacti luculentos ſcriptores, qui res illorum geſtas, patriamque ita exornarunt, vt pœnè nullum ibi fuerit ſine nomine ſaxum. Secus Hiſpanis accidit, quibus fortia potius facere, quam narrare, cura ſemper fuit. Quid? an non coegit illos neceſſitas, Marti potiùs vltori, quam Muſis ſacrificare? Per DCC. enim & plures annos, pro ſartis tectis, cum Mauris multo mutuoq; certarunt ſanguine. Qua de cauſa nec patriam ſatis illuſtrare illis integrum, nec domi foriſque geſta, in memoriæ templo ſacrare, quota enim facinorum pars ad poſteros peruenit? aut

Aeternis famæ monumentis inſita floret?

Sed deſino hæc vulnera refricare. ad munus meum redeo; quod velim tali vultu ſuſcipiàs, quali id ego animo, aperto nempe & candido tibi V. Cl. lubens, merito, dono conſecroque. Vale. Antuerpiæ Kal. Mart. cIↄ. Iↄc. VII.

LECTORI.

EN *tibi, quam Hiſpaniæ illuſtrandæ opellam impendi, benigne Lector, quæ non tam leuis forſan, quàm ingloria eſt, &*

— vnde laboris

Plus haurire mali eſt, quàm ex re decerpere fructus.

Pretium tamen operæ me feciſſe credo; nobiliſſimam hanc Europæ partem, ex altiſſimis, quibus nimis diu damnata fuerat, tenebris eripere. Nam per frequentes Barbarorum inundationes, continuaq; bella, ita afflicta fuit, vt nullum in ea veſtigium priſci decoris; nec ſincerus vllus antiquitatis color eluceret. Ita fabulæ omnia occupauerant, nec impunè ſolùm, ſed & cum laude paſſim perſultabant. Compoſitis tandem bellis, melioris aliquot ſcriptores notæ, patriæ deformatæ opem tulere: ſed patrio ſermone & ἐν πίνω pleriq; vnus aut alter Latinè, ſed ſparſim & ſaltuatim, prout hiſtoriæ ratio poſtulabat. Quare continuata ſerie, Hiſpaniæ diuulſa membra, in vnum collegi, & antiqua nomina populorum, vrbium, fluminum, cum recentioribus compoſui, ex fide veterum & nobilium ſcriptorum. Nec omnia lubuit perſequi, nec potui. Non mediocres enim, *dicebat Varro*, tenebrę in ſiluâ, vbi hæc captanda: neq; eó quò peruenire voluimus ſemitæ tritæ: neq; non in tramitibus quædam obiecta, quæ euntem retinere poſſunt. *Scopus mihi fuit, illa præcipuè tangere, quorum apud priſcos ſcriptores ſit mentio, illoſque eadem opera, illuſtrare vel emendare: quo legentium ex parte tædium leniri poſſet. nam genus hoc ſcriptionis impeditum, nec ingenii, aut eloquentiæ eſt capax.* Nec enim admittit exceſſus, aut Orationes, ſermoneſque aut caſus mirabiles, vel euentus varios, non aliâ iucunda dictu, aut legentibus blanda. *Et cum ſæpè mutuis diſſidiis variant auctores, meliori parti accedo, vel Scepticorum more* ΟΥΔΕΝ ΟΡΙΖΩ *in multis, & dubiis, pendenti veſtigio; & tamquam ſuper oua & ariſtas incedo. Quid mirum in tanta ſcriptorum infrequentia & temporis incuria. Tu, Lector, cogita per ſalebras & inuia loca me ambulaſſe: quare ſi me alicubi lapſũ videris, non indignaberis, ſed ignoſces & eriges: memor Pliniani illius dicti*: Peculiarem in ſtudiis cauſſam eorum eſſe, qui difficultatibus victis, vtilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placendi. *Quod tibi in mente velim ſit, mi Lector. Vale.*

INDEX CAPITVM.

Cap. I.

DE Hiſpaniæ etymo. Plinius explicatus. Stephanus Byzantinus emendatus. Variè olim vocata.

Cap. II.

Hiſpaniæ ſitus & figura. Diuiſio ſæpe mutata.

Cap. III.

Fabula de priſcis Hiſpaniæ Regibus exploditur. Beroſus & Annius reïciuntur.

Cap. IV.

Varii Hiſpaniæ incolæ. Romani variè illam rexerunt per Proconſules, Prætores, Legatos, Vicarios, Præſides.

Cap. V.

Hiſpaniæ laus à ſalubritate, fertilitate. Variæ hic metallorum ſecturæ. Immenſæ opes.

Cap. VI.

Incolæ bellicoſi. Diutiſſimè cum Romanis pugnarunt. Fideles. Hoſpitales. Litteris dediti.

Cap. VII.

Bætica etiam *Turdetania* dicta. Martianus Capella emendatus. Oleis abundat. Minio nobilis.

Cap. VIII.

Bæticæ nobiliores populi. *Turduli*, *Turdetani*, & πολλοὶ iidem. *Baſtuli Baſtitani* & *Baſtetani* dicti. Appianus emendatus. Cuneі.

Cap. IX.

Gades vnde dictæ. Olim *Aphrodiſia*, *Erythia*, *Iunonis inſula*, *Cotinuſa*, & *Tarteſſus* dicta. Frequens nobilitas, magna potentia. Multa de templo Gaditano. Finis olim nauigationis.

Cap. X.

De Herculis columnis variæ opiniones. *Briarei* & *Saturni* dictæ. Abylæ, & Calpes varia nomina. Feſtus Auienus emendatur. Strabonis lectio ſtabilitur.

Cap. XI.

Carteiam non eſſe *Tariffam* aut *Cartagenam*, ſed *Algezirà*. *Colonia Libertinorum* vocata. Num eadem cum Tarteſſo. Dion & Pauſanias emendantur obiter.

Cap. XII.

De priſco Tarteſſi ſitu, non exſtare noſtro æuo. Regnum Tharſes hic fuiſſe.

Cap. XIII.

Xeres olim dicta *Aſta Regia*. Colonia Romanorum. num Ἐσσα Stephani Byzantini fuit.

Cap. XIV.

Nebriſſa cognominata *Veneria*. A Baccho & Satyris condita.

Cap. XV.

Oſſuna olim *Vrſo*, A. Hirtio *Vrſao*, Appiano *Orſona*. Situs eius ex A. Hirtio petitus.

Cap. XVI.

Hiſpalis cognominata *Romulenſis*. Iſidori opinio reiecta. Vnde dicta. Eius deſcriptio.

Cap. XVII.

De Italicæ ſitu diſquiſitio. A Scipione Africano condita. Hodie *Siuilla la veia*. Municipium Rom.

Cap. XVIII.

Aſtigi cognominata *Auguſta firma*, nunc *Ecija*. Conuentus Bæticæ. Inſcriptiones veteres:

Cap. XIX.

Corduba *Patricia* dicta. A quo condita. Prima Colonia in Hiſpaniam deducta. Vrbis deſcriptio.

Cap. XX.

Obulco. *Municipium Pontificenſe* dictum. Diuerſa ab Antonini Bucula. Simleri error. Cur *Porcuna* dicta. Inſcriptio vetus.

Cap. XXI.

Illiturgi etiam *Illurgis*, & *Illurgia* dicta. non eſſe *Iaen*, ſed *Anduxar*.

Cap. XXII.

Granata nec *Illipula*, nec *Illiberis* olim dicta. Sed Maurorum opus. Vnde nomen habet. Diuiſa in quatuor partes.

Cap. XXIII.

Abdera à Pœnis aut Phœnicibus condita. Refellitur Franciſcus Tarapha.

Cap. XXVI.

Malaca aliquibus *Manace*. Inſcriptiones veteres.

Cap. XXV.

Cartima diuerſa à T. Liuii *Certima*. Egregia inſcriptio vetus.

Cap. XXVI.

Singylia nunc *Antiquera*. Ab Antonino *Anticaria*, dicta. Inſcriptio vetus. Fons ibi medicatus.

Cap. XXVII.

Attigis *Iulienſis* cognominata. De eius thermis pauca.

Cap. XXVIII.

Munda antiquum nomen obtinet. Inſcriptio vetus. Metropolis olim Turdetaniæ.

Cap. XXIX.

Luſitania dicta etiam *Lyſitania*. Limites eius. Strabo diuerſus à ceteris. Stephani Byzantini hallucinatio. Non propriè Luſitaniæ eadem cum *Portugalia* eſt. Diuerſæ olim prouinciæ. Martiani Capellæ error.

Cap. XXX.

Luſitaniæ populi Duplices Turduli. Iidem cum *Turdetanis* Ptolemæi. Celtici vnde fluxere. Vettones nunc Luſitania incluſi, nunc excluſi. Prouincia Vettonia.

Cap. XXXI.

Auguſta Emerita ab Auguſto condita. Luſitaniæ quondam metropolis. Reliquiæ theatri & Naumachiæ.

Cap. XXXII.

Ebora dicta *Liberalitas Iulia*. Inſcriptiones veteres. De ſitu eius pauca.

Cap. XXXIII

Pax Iulia hodie *Beiar* eſt. Ioſephus Moletius & Tarapha refelluntur. Inſcriptio vetus.

Cap. XXXIV.

Setubal à Çetobriga dicta, non à Tubale.

Cap. XXXV.

De Oliſiponis nomine. Cognominata *Felicitas Iulia*. Equæ vento concipiunt. Varronis lectio ſtabilita. Triton hic viſus. Vrbis deſcriptio.

Cap. XXXVI.

Scalabis dicta *Præſidium Iulium*. Cur vocata *Santarem*.

Cap. XXXVII.

Coymbra non eſſe *Lacobrigam*: Contra Oliuarium & Tarapham. Error Gerundenſis Epiſcopi. Non eſſe *Aeminium* antiquorum. Academia nobilis.

Cap. XXXVIII.

Salmantica non à Teucro condita. *Elmantica*, *Hermandica*, *Salmatis* vocata. Academia quo an. inſtituta.

Cap. XXXIX.

An *Norba Cæſarea* ſit Alcantara. Pœnorum opus creditur. Pons à Traiano exſtructus. Inſcriptio vetus. Quando Alcantaræ milites vocati.

Cap. XL.

Tarraconenſis prouinciæ limites. Quando mutati. Martianus Capella emendatus.

Cap. XLI.

Tarraconenſes populi. Graui originem à Græcis trahunt. Plinius obiter emendatus.

Cap. XLII.

Gallæci dicti & *Gallaici*. Vnde nomen ſumſere variæ opiniones. Gallæcia ſexta prouincia effecta. Mores illorum.

Cap. XLIII.

Aſtures vnde dicti. Bellaces. Aſturcones. Aurifera eſt. Bifaram diuiſa Aſturia.

Cap. XLIV.

Cantabri à Laconibus orti. Mores illorum. Mons hic ferreus. Tamarici fontes.

Cap. XLV.

Carpetani vbi olim ſiti. A Polybio *Carpeſii* vocati.

Cap. XLVI.

Vaccæi vbi olim habitarunt. Gentis mores. Bellicoſi.

Cap. XLVII.

Olcades vbi olim ſiti.

Cap. XLVIII.

Celtiberi *Celtoſcythæ*, & *Berones* dicti. Nominis etymon. Potentia illorum & opes. Mores. Simplices olim.

Cap. XLIX.

Ilergetes non eſſe *Illurgauonenſes* Cæſaris, contra Fluuium Vrſinum. Num *Erlotæ* Polybii ſint.

Cap. L.

Cerretani dicti *Iuliani*. Cum Hercule in Hiſpaniam venerunt. Inſcriptio vetus.

Cap. LI.

Bracara Auguſta. A quibus condita. Inter quatuor præcipuas Hiſpaniæ vrbes. Sedes Regum Sueuorum & Gothorum. De primatu Hiſpaniæ cum Toleto certat.

Cap. LII.

Quonam modo olim vocata ſit Compoſtella. D. Iacobi corpus quando detectum ibi. Quando in prælüs nomen eius cœptum implorari.

Cap. LIII.

Aquæ calidæ *Amphilochiæ*, & *Aquæ Celinæ* dictæ. Vnde *Orenſe* hodie. Thermæ hic ſalubres.

Cap. LIV.

Flauium Brigantium eſſe *la Corunna*. Fabula exploſa de ſpeculo mirando. Pauli Iouii lapſus de Herculis Columnis.

Cap. LV.

Burgos non eſſe *Auguſtobrigam*, nec *Aucam* veterem *Brauum* eſſe Ptolemæi. Vnde nomen mutatum.

Cap. LVI.

Duplex Pititia Piſoraca amnis. Inſcriptio vetus. Vrbis deſcriptio.

Cap. LVII.

Legionenſis vrbs ex Sublanciæ ruinis creuit. *Legio VII. gemina* vocata. Olim *Floris* cognomen habuit. Quando *Leon* cœpta dici.

Cap. LVIII.

Zamorram non eſſe *Siſaponem* Ptolemæi, minus *Orcelim*, vel *Numantiam*. *Senticam* eſſe. Vnde illi nomen.

Cap. LIX.

De Toleti conditoribus reiecta opinio. Carpetaniæ caput. Quando Primatis Hiſpaniæ dignitas eò tranſlata. *Vrbs Regia* vocata. Fatale hic palatium.

Cap. LX.

Segouia Plinio, eadem cum Secubia Ptolemæi. Etymon reiicitur. Aquæductus à Traiano extructus.

Cap. LXI.

D. Virgo ad aquas Lupias. Quando ſacra effigies huc delata; & miraculorum aliquot ſeries.

Cap. LXII.

Oretum Germanorum num *Calatraua*. Tarraphæ craſſus error. Inſcriptio vetus. Origo Calatrauæ Militum.

Cap. LXIII.

Talabricam non eſſe Talauera. Ptolemæi *Libora*, & T. Liuii *Ebora* eædem cum Talauera ſunt.

Cap. LXIV.

Caſtulo Oretanorum vrbs. A Phocenſibus condita. Appianus deprauatè *Caſtacà* vocat. Variè à Plutarcho & Strabone vocata. Res ibi geſtæ.

Cap. LXV.

Murgim non eſſe *Murtiam* oſtenditur. Num *Oreola* vocata. Fabula de eius origine exploſa. *Menlaria* Protenæi eſt Murtia. Alphonſo X. Regi fidiſſima.

Cap. LXVI.

Appiani error de Carthaginis nouæ auctore. Opinio Silii Italici reiecta. A Carthaginenſibus condita. Cur *Spartaria* vocata. Vrbis ſitus ex Liuio. Argenti fodinæ celebres.

Cap. LXVII.

Dianium & *Hemeroſcopium* dictum. Dianæ fano nobilitatum. A Phocenſibus exſtructum. Promontorium Ferrariæ, quod & *Tenebrium.*

Cap. LXVIII.

Setabis & *Auguſta Valeria* dicta. Tenuiſſimum hic linum. Silius obiter correctus.

Cap. LXIX.

Valentia à D. Iunio Bruto condita. Cur *Veterani* & *Veteres* vocati. *Colonia Iulia* dicta.

Cap. LXX.

Saguntus olim vbi nunc *Moruiedro.* A Zacynthiis & Ardeatibus condita. Dianæ hic templum vetuſtiſſimum.

Cap. LXXI.

Mantua Carpetanorum *Madritium* eſt. Eſcutiacum. Moles ibi regia.

Cap. LXXII.

Complutum hodie *Alcala de Henares.* Olim & *Alcala S. Iuſti.* Academia hic illuſtris.

Cap. LXXIII.

Cartaca eadem cum Antonini *Arriaca. Guadalaiara,* hodie. Tagonius amnis. Sertorii Stratagema.

Cap. LXXIV.

Seguntia hodie *Siguenza.* Variè olim vocata. Reiecta opinio, quæ à Sagunto ortum dicit.

Cap. LXXV.

Bilbilim non eſſe *Calataiud.* Municipium fuit. Cognominata *Auguſta.* Aquis Salonis clara & ferri temperie. Plinius emendatus.

Cap. LXXVI.

Turiaſſo hodie *Tarazona.* Ferri temperie clara. Mons Caunus. Martialis emendatus.

Cap. LXXVII.

Clunia hodie *Crunna del Conde.* Municipium olim. *Sulpitia* dicta. Plutarchus emendatus.

Cap. LXXVIII.

Numantia diutiſſimè Romanis reſtitit. Gerundenſis Epiſc. duplex error. Ridicula opinio de etymo. Non eſſe *Zamorram,* ſed *Soriam.* Pomponius Mela defenſus.

Cap. LXXIX.

Flauiobriga nunc *Bilbao.* Olim hic Amanum portus. Situs eius & deſcriptio.

Cap. LXXX.

Pompelon à Pompeio exſtructa. Diuerſa à Pompeii trophæis. Vbi hæc exſtant. Occupatur à Ferdinando Rege.

Cap. LXXXI.

Duplex Calaguris. Taraphæ error. Fidiſſima ſuis ducibus. Egregia inſcriptio.

Cap. LXXXII.

Cæſarauguſta Colonia immunis. *Salduba* vocata. Variæ opiniones & fabulæ de priſco nomine refelluntur. Colonia huc ab Auguſto deducta.

Cap. LXXXIII.

Oſca *Victrix* cognominata. A Sertorio hic ſcholæ inſtitutæ. Velleius Paterculus correctus.

Cap. LXXXIV.

Ilerda hodie *Lerida.* Sardones vbi. De origine Ilerde. Sicani nomen a Sicori amne traxerunt. Antiqua hic Academia.

Cap. LXXXV.

De Tarraconis origine. Scipionum opus. Dicta *Colonia Iulia Victrix Tyrrhenica.* Strabonis lapſus. Circi veſtigia. Inſcriptiones veteres. Vino linoque nobilis.

Cap. LXXXVI.

Emporiæ hodie *Ampurias.* A Phocenſibus conditæ. Incolæ diuerſi. Inſcriptio vetus.

Cap. LXXXVII.

Montis Serrati deſcriptio. Quando D. Virgini hic exſtructum templum.

Cap. LXXXVIII.

De Barcinonis origine reiectæ fabulæ. A Carthaginenſibus condita. *Barcinus* & *Barcilona* dicta. *Faventia Iulia Augusta* cognominata. Vrbis deſcriptio.

Cap. LXXXIX.

De Gerundæ origine varia. Hodie *Girona* dicta. Situs eius & deſcriptio.

Cap. XC.

Pyrenæi montes. De etymo varia.

Cap. XCI.

Rhuſcino olim Galliæ annexa. Perpinianum veteribus ignotum. Opinio Annii Viterbienſis exploſa. Deſcriptio eius.

Cap. XCII.

Salſulæ hodie *Salſas.* Fontis ibi deſcriptio. De piſcibus foſſilibus multa.

Cap. XCIII.

Caſſiterides ſtanno nobiles. De ſitu illarum diſquiſitio. Plinii lectio controuerſa. *Oeſtrymnides* Feſto, *Heſperides* Dionyſio Alex. dictæ. Feſtus Auienus correctus. Vbinam hodie ſint.

Cap. XCIV.

Pityuſæ inſulæ, *Ebuſus* & *Ophiuſa.* Serpentibus infeſta *Ebuſus.* Eiuſdem nominis vrbs. Colonia Carthaginenſium. Iſidorus emendatus. Plinii lectio defenſa contra Suritam.

Cap. XCV.

Baleares inſulæ cur *Gymneſiæ* dictæ. Antonini lectio ſtabilita contra Simlerum. Vnde nomen. Funditores optimi. Laticlauo primi vſi. Mores & ritus.

NOBILIORES HISPANIÆ FLVVII.

Anas.	*Minius.*
Betis.	*Monda.*
Cinga.	*Salo.*
Cogedus.	*Sicoris.*
Durius.	*Sucro.*
Iberus.	*Turia.*
Letha.	*Tagus.*

LVDOVICI NONII.

HISPANIA.

CAPVT I.

DE HISPANIAE NOMINE, ET ETYMO. PLInius explicatus. Stephanus Byzantinus emendatus. Variè olim vocata.

GEntium primordia vrbiumque origines in obſcuro eſſe, Scriptorum fœda adulatio, vanitasque plerumque facit. Dum enim gloriam ex vetuſtate auidi venantur, initia populorum auguſta, ſplendidaque comminiſcuntur, & Poetarum licentia, miſcendo vera falſis ad inanes Deos & Heroes deducunt, Hinc fictæ vrbium origines, inauditæ Regum ſeries nominaq; defluxere: Ipſamq; antiquitatē dum anxie ſuis ſtudēt aſſerere, fabulis mendaciisque mitere defœdant. Largiter hac in parte deliquere Hiſpani Scriptores: nam cum prouinciam antiquitati ſacrare conantur, ab Hiſpano Herculis filio, vel ab Hiſpalo Rege, Hiſpaniæ nomen fluxiſſe, vno conſenſu contendunt omnes. Sed citra claſſici auctoris alicuius aſſenſum. Ego vero veterū ſcriptis inſiſtens, a Pane Dionyſii comite, non vnius aut proletarii ſcriptoris ſuffragio deriuatum eſſe euincam. Agmen mihi ducat C. Plin. lib. 3 cap. 1. *Luſum*, inquit, *Liberi patris aut Lyſam cum eo bacchantem nomē dediſſe Luſitaniæ, Pana vero præfectum eius vniuerſæ.* Vides clare duo hic dici, à Luſo, vel Lyſa Luſitaniā, à Pane vero vniuerſam nominatā HISPANIAM; ſed hoc vt fabuloſū eliminabit aliqs, nō ego qui ſciā Pliniū ſubtexere: *At quæ de Hercule, ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabuloſa in primis arbitror.* Quid ni idē de Pane, aut Lyſa dixiſſet; ſi cōmentitia iudicaſſet? Idem apertius longe docet Plutarchus libello de fluminibus & montib⁹ cap. XVI. *Mox cum Satyros & Panas in militiam delegiſſet, ſuo imperio Indos ſubiecit, atque de victa Iberia, Pana illis locis præfecit, qui Regionem de ſeipſo* PANIAM *vocauit, at iuniores vocabulum inde deducentes* SPANIAM *dixerunt, vti voluit Soſthenes libro XIII. rerum Iberic.*

Clare hic oſtendit, primo Paniam à Pane, deinde & *Spaniā* vocatā. In vſu etiā fuiſſe poſtremū hoc nomē, teſtis eſt vetus Iuuenalis Scholiaſtes ad Saty. 12. vbi *Spaniā Bæticā*, pro Hiſpania Bætica vocat. Idē docet multæ eruditionis Ambroſius Moralis, notis ſuis ad D. Eulogiū Cordubenſem. Facem hoc loco mihi præfert Plutarchus, ad illuſtrandū Stephani Byzantini locum, libro de vrbibus. Vidit illum diligentiſſimus Abrahamus Ortelius, ſed corruptum præteriit, cuius verba ſunt in dictione *ἱσπανίαι: ἱσπανίας, δύο τῆς ἰταλίας ἐπαρχίαι, ἡ μὲν μεγάλη, ἡ δὲ μικρά. ἐκλήθη δὲ καὶ ἰβηρία καὶ πανονία.* Id eſt: *Hiſpaniæ, duæ ſūt Italiæ præfecturæ, maior & minor, vocatur etiam Iberia, & Pannonia.* Sed quis vnquam quæſo, HISPANIAM, *Pannoniam* dictam ſcripſit? quę tantum ab hac noſtra,

Quantum Hypanis Veneto diſtat ab Eridano.

Apage ergo hanc vocem, quam nec per ſomnium quidem auctor ſcripſit, & eius loco ſubſtitue audacter *πανίαν* HISPANIAM ſcilicet, olim dictam Iberiam & Paniam. Quod cum imperitis non arrideret, litterarum, *Non*, interiectione *Pannoniam* effinxerunt. Ioannes etiam Goropius Becanus lib. IIII. rerum Hiſpanicarum luculente ſatis docet, HISPANIAM primo fuiſſe dictam *Paniam*, & poſtea ſyllabæ, *His*, adiectione *Hiſpaniam*: quod Cimmeria ſeu Teutonica lingua, *occiduam Paniam* ſignificat, ad diſcrimen Orientalis Paniæ, quæ Heſychio teſte, Peloponneſus erat. Et cum conſtat Italiam olim *Saturniam* dictam, in Saturni memoriam, & *Latium*, quod in illa latuerit, quis mirabitur HISPANIAM in Panis Dei honorem, *Paniam* olim dictam? præſertim cum & ipſe Stephanus, Arcadiam *πανίαν* quondam vocatam referat. Dicta etiam *Heſperia*, vel ab Heſpero Rege, Atlantis fratre, vel potius ab *Heſpero* Stella, quæ ibi primo conſpicitur. Sed non ſimpliciter *Heſperia* dicta, vt Italia; ſed, vt docet Iſidorus lib. XIV. cap. IIII. *Vltima Heſperia.* Vnde Horatius lib. I. carminum oda XXXVI.

Qui nunc Heſperia ſoſpes ad vltima.

A Lucano tamen, citra vllam adiectionem, vocatur *Heſperia*:

Qui ferit Heſperiam poſt omnia flumina Bætis.

Diodoro vero Siculo lib. VI. Bibliothecæ, & Appiano Alexandrino *Celtiberia*, à præpotente Celtiberorum populo. A Græcis vero paſſim *Iberia* dicitur, ab *Ibero* fluuio, vt Ste-

vt Stephano Byzantino placet, vel ab *Ibero* Tubalis filio, vt Pſeudo-beroſo & nugatori Annio Viterbienſi; ſed vero propius eſt, ad *Iberis* Aſiæ populis, qui in Hiſpaniam venere (ſi Varroni apud Plinium fides habenda) amni & regioni nomen inditum eſſe: licet Dionyſio Alexandrino aliter viſu ſit, nempe Orientales Iberos, ab Hiſpanis ortum & nomen ſumſiſſe, quod & Euſtachio eius Cõmentatori, & Nicephoro Calliſto Eccles. Hiſtoriæ Lib. VIII. Cap. XXIIII. perſuaſum video. Auctor eſt Strabo ſub finẽ libri tertii olim Hiſpaniæ incolas, *Igletas* vocatos fuiſſe: qua de cauſa, me prorſus fugit, niſi cum Cl.mo Cauſabono placeat *Cletas* ſubſtituere. Teſte enim Stephano. γλῆτες ἔθνος ἰβηρικὸν μετὰ τοὺς κύνητας Id eſt: *Populus Hiſpaniæ apud Cynitas*: qui, eodem teſte, & *Cynesii* vocantur, erantque ad Oceanum circa Herculis Columnas, vnde & *Cyneticum promontorium*: quod Ortelius non procul à Sacro collocat. Non multum ab his diuerſus Feſtus Auienus in Iambis, niſi quod Anam amnem per Cynetas dicat fluere:

Anas amnis illic per Cynetas effluit
Sulcatque glebam.

Vnde, vt in aperto eſt, hos populos in confiuio Luſitaniæ & Bæticæ olim fuiſſe, ita etiã æque obſcurum quinam illi fuerint.

Cap. II.

Hispaniæ *ſitus, & figura. Diuiſio eius ſæpe mutata.*

EXtrema terrarum ad ſolis occaſum eſt Hiſpania, quæ naturæ ſollertis ingenio, vel vt alter orbis, partim Pyrenæis montibus, partim Oceani æſtibus, & Tyrrheni maris littoribus coronata includitur. Corio bubulo humi protenſo comparatur. Straboni lib. III. Iuſtino lib XLIV. prope quadratę eſt figuræ: Paullo vero Oroſio lib. I. cap. II. & Æthico in Coſmographia ſua trigona eſt: cuius longitudo, auctore Strabone, ſex millia ſtadiorum, latitudo quinq; millia complectitur, vt maximum. Appiano autem Alexandrino in Ibericis, tam longitudine quam latitudine ſua decem millia ſtadiorum explet. Plinius non multum ab Appiani calculo diſcedit, nam mille & octuaginta duo M. P. habere in longitudine oſtendit: latitudo inæqualis eſt.

In duas primum diuiſa prouincias, *Citeriorem* & *Vlteriorem*, ſeparante vtramque nobiliſſimo amne Ibero. Strabo in *Exteriorem* & *Interiorem* à Romanis diuiſam dicit. Commodius tamen interpres poterat, ſeruaſſe Romanorum nomina, tam ex illorũ mente dicit Hiſpaniam diuiſam in τὴν ἐκτὸς καὶ τὴν ἐντός, cui ad amuſſim quadrant *Citerioris* & *Vlterioris* appellatio.

Stephanus vero Byzantinus in *Maiorem* & *Minorem*, quarum hæc *Vlterior*, illa *Citerior* commode dicetur. Labente tamen æuo, & prouinciarũ terminis mutatis, tres effectæ ſunt, *Vlteriore* in Bæticam, & Luſitaniam diuiſa; *Citerior* vero etiam *Tarraconẽſis* nuncupata, à Tarracone vrbe primaria. *Batica* quidem à ſeptentrione clauditur Ana fluuio; ab occaſu Atlanticum; à meridie Balearicum proſpectat mare (quod eſt inter fretum Herculeum, & Charidami promontorium, vulgo *Cabo de Gata*;) ab oriente terminatur linea ducta ab hoc promontorio per Caſtulonem, ad Anam vsque flumen. Luſitaniam terminat à ſeptentrione amnis Durius (qui eam à Tarraconenſi diuidit;) à meridie Anas amnis à Bętica eam ſeparat; ab occidente Atlantici Oceani ea parte, quę inter Anæ & Durii oſtia eſt; ab oriente Tarraconenſi prouincia diſtignitur. *Tarraconenſis* autem Prouincia à Septentrione in Oceanum Britannicum, ab Oeaſone promontorio (quod Mario Aretico *Cabo Freton*, aliis *Fonteralia* eſt) ad Nerium promontorium vsque, vulgo *Finis terræ*; ab occaſu in Oceanum Atlanticum, à dicto promontorio ad oſtium Durii amnis excurrit; a Meridie Luſitania, & Balearici maris ora; ab Oriente Pyrenæis montibus includitur. His tribus Hiſpaniæ prouinciis duæ ſunt additæ, Cõſtantini Magni tempore, vt cum Ioanne Magarino Gerundenſi Epiſcopo, antiqua Hiſpaniæ teſtantur Concilia. Carthaginenſis nempe, & Gallætia; ſed non ſatis exacte. Nã è Sexto Aurelio Victore colligit recte Onufrius Panuinius, ſub Hadriano Imperatore in VI. Prouincias diuiſam, vt refert & Sextus Rufus, & Iſidorus, in *Tarraconenſem*, *Carthaginenſem*, *Luſitaniam*, *Gallæciam*, *Bæticam*, & trans freta Africæ *Tingitaniam*, liber etiã Notitiarum Imperii ſeptimam addit, *Inſularem*: quod demum ſub magno Conſtantino accidiſſe, idem aſſerit exactiſſimus Romanæ Hiſtoriæ ſcrutator Panuinius. Superiori vero æuo diuiſa erat in XII. regna *Legiones*, *Caſtellæ antiquæ & nouæ*, *Aragoniæ*, *Portugalliæ*, *Nauarræ*, *Granatæ*, *Valentiæ*, *Toleti*, *Galiciæ*, *Algarbiorum*, *Murtiæ*, *Corduba*. Ex quibus priora quinq; maioris famæ nomini q; fuere; quæq; continuam Regum ſeriem habuerunt.

Cap. III.

Fabula de priſcis HISPANIÆ *Regibus exploditur. Beroſus, & Aunius Viterbienſis reiiciuntur.*

Cvm paſſim Hiſpanicarum rerum Scriptores de primis HISPANIÆ Regibus multa tradant, pretium operæ fore credidi πάρεργον hoc adtexere, & ab ouo hoc commentum refellere. Ferunt enim vnanimi conſenſu, Tubalem poſt cataclyſmum vniuerſalem, in HISPANIAS traiecisse, ſuique nominis vrbes condidiſſe *Setubalem*, & *Tudellam*, poſtea & Noemum hiſce litoribus appulſum, *Noelam* in Gallæcia, & in Aſturia *Noegam* extruxiſſe: à Tubale longam Regum ſeriem fluxiſſe, nempe Iberum, Idubedam, Brigum, Tagum, Bætum, Sicorum, Sicanum, aliosq; quos recenſere moleſtum eſſet. Huius choreæ, & fabulæ præſultor fuit Ioannes Annius Viterbienſis; homo non religiuſiſſimæ fidei: illum ſecuti ceteri:

—— ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit & porrigine porci.

Is Beroſum Chaldæum primus in lucem dedit, & Commentario illuſtrauit, qui non ſolum de Chaldæorum, ſed totius pœne orbis primordiis, Regibusq; agit. Sed nihil hæc cum Beroſo illo, quem Athenienſes χρυσόγλωττον vocarunt. Nam cum is ante Alexandri Magni æuum vixerit, quo non ſolum Chaldæis, ſed & Græcis Europæ res, & præcipuè HISPANIÆ, in occulto erant, multisq; demum poſt ſeculis latuerunt, donec victricibus Rumanorum armis orbis paſſim detectus, & per commercia coniunctus fuit. Vnde ergo Beroſo tam immenſo terrarum ſpatio ab HISPANIA remoto, tanta illius Prouinciæ notitia contigit? ſed demus hæc illi diuinitùs fuiſſe cognita: cur poſteriorum nemo Scriptorum, ad quos Beroſi opera peruenerunt, horum meminit Regum? cur hoc ab Euſebio præteritum in Chronicis? Nihil agitis: puræ putæ nugæ ſunt; hoc genuini ſolùm hoc eſſe Beruſi opus auſim inficiari, ſed Annii potius Viterbienſis, aut alicuius malè feriati commentum credo: cui ſub ſpecioſo hoc titulo poſteritati illudere lubido fuit, ratus poſteros omnes ita fungos fore, vt lupinos hos ab ære neſcirent diſcernere. Sed quis tam modeſti ſplenis eſt, dū Hiſpanica nomina a Chaldæo homine audit è medio Latio peti, vt non riſu diffluat. nec Lucilianus ille Craſſus hoc ſibi imperabit. Anne aliquid ineptius, vel audaciùs dici poteſt, quam *Setubalem* à Tubale conditam, qui nunquam Hiſpaniæ pedem intulit, ſed apud Ponti accolas Iberos habitauit? Nec *Setubalis* nomen Latino cælo aut fido alicui Scriptori notū, niſi ſub Cætoprigis nomine, vt fuſius ſuo loco patebit. An ideo dicemus *Noegam* aut *Noelam* à Noe fundatam, quia vocis aliqua affinitas intercedit? Sic Iberum Tubalis filium fabulantur, à quo poſtea amni, & toti prouinciæ nomen impoſitum: cùm conſtet ab Aſiaticis Iberis hoc nomen emanaſſe. Sic Brigum Regem ſomniant, quia multæ in Hiſpania vrbes in Briga deſinunt, vt *Segobriga*, *Flauiobriga*, *Mirobriga*, quod idem ac Germanis *Burgum*, & Gallis *Dunum*, vt *Auguſtodunum*, *Nemodunum*. Sed piget his diutius immurari ineptiis, quare

—— ne me Criſpini ſcrinia lippi
Compilaſſe putes, verbum non amplius addam.

Præſertim vero cū Becanus noſter, & Caſpar Barterius, dudum perſonam huic Pſeudo-Beroſo detraxere, multaque vero Beroſo contraria habere oſtenderunt. Quare auctor ſim, vt cum interprete ſuo Annio

Aut Vticam fugiat, aut vinctus mittatur Ilerdam.

Sufficiant hæc de fabuloſis HISPANIÆ Regibus: de veris verò Regibus, mirum, quam altum vbique ſilentium, & paucorum admodum nomen vel fama ſupereſt. Refert Iuſtinus *Gargorim* quendam vetuſtiſſimum Tarteſſiorum Regem fuiſſe, qui mellis colligendi vſum primus inuenit, huic ex filiæ ſtupro nepos ſucceſſit *Habis*, per admirabiles caſus, & ſtupenda pericula diuinitus ſeruatus, non ſecus ac Romæ conditores. Hic populum legibus iunxit, & ex agreſti ciuilem effecit: quo mortuo, regnum per multa ſecula à ſucceſſoribus eius retentum eſt. Macrobius etiā *Theronis* meminit, Citerioris Hiſpaniæ regis. Mitto de Arganthonio & Geryone dicere: qui in Bæticæ angulo imperarunt, quia noti omnibus. Mandonius & Indibilis, etſi eos loquantur Hiſtoriæ, inter regulos potius & dynaſtas, quam inter Reges numerandi ſunt.

Cap.

CAP. IV.

Varii Hiſpaniæ incolæ: Romani variè illam rexerunt, per Proconſ. Prætores, Legatos, Vicarios, Comites, Præſides.

VArios veniſſe in HISPANIAM populos, tamquam ad aſylum aliquod, narrant hiſtoriæ: quorum nonnulli auitis ſedibus pulſi, vt Phocenſes, Rhodii, &

——Teucer Salaminâ, patremquè
Cum fugeret.

Alii ... multitudine, patriæ graues huc Colonias deduxêre, vt Celtæ. Aliqui verò prouinciæ opibus, & fertilitate allecti, & mercimonii cauſſa hic ſedes fixêre: vt Phœnices, Tyriiq;. Mirum eſt quod Anneus Seneca ſcribat Germanos in Hiſpaniam veniſſe conſolatione ad Heluiam. *Pyreneus Germanorum tranſitum non inhibuit, per inuia, per ignota verſauit ſe humana leuitas. liberos coniugeſq; & graues ſenio parentes traxerunt.* Sed quo tempore id acciderit, nemo eſt qui tradat, penes auctorem ſit fides.

Imperii verò cupidine, primi Carthaginenſes; poſtea & Romani in illam traiécere, & tâmquam pro Helena aliqua pugnantes mutuis illam cladibus nubilitarunt. Cauſſam, cur primùm in HISPANIAM Carthaginenſes venerint, aperit Iuſtinus. lib. XLIV. *Gaditani*, inquit, *cùm à Tyro, vnde & Carthaginenſium origo eſt, ſacrâ Herculis per quietem iuſſi in* HISPANIAM *tranſtuliſſent, vrbemq; ibi condidiſſent, inuidentibus incrementis nouæ vrbis finitimis* HISPANÆ *populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginenſes miſerunt: ibi felici expeditione, & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio ſuo adiecerunt. Poſtea quoque, hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Amilcarem Imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciam miſerunt: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur in inſidias deductus occiditur.* Occaſione verò Saguntini excidii, traiécêre in HISPANIAM Romani, qui variè & inæqualiter illam adminiſtrarunt (nam de Carthaginenſium imperio nihil, quod ſciam, poſteris trânsmiſſum.) Primus autem P. Scipio deuictis Carthaginenſibus, in Prouinciam redegit HISPANIAM, vt ex T. Liuio, & Appiano in Ibericis eſt colligere. Per Proconſ. adminiſtrata primùm à primis Scipionibus, ad Cornelium Lentulum, & L. Stertinium, qui anno ab V.C. IↃLV. Proconſ. creati ſunt. poſtea verò Prætores Prouinciam obtinuerunt: C. Sempronius Tuditanus Citeriorem: M. Heluius Vlteriorem, anno ab V. C. IↃLVII. quo tempore primùm VI. Prætores creatos, creſcentibus Prouinciis, & latê diffuſo imperio Rom. teſtis eſt T. Liuius lib. XXXII. Anno verò IↃLIX. gliſcente bello, præter duos Prætores conſulari duce & exercitu opus fuit, miſſuſq; M. Porcius Cato Coſ. Pro mole verò belli nunc Prætores, nunc Proconſules, nunc Conſules prouinciam adminiſtrarunt, vt cuiq; obuium erit legenti Romanas Hiſtorias: vnum ſit multorum inſtar exemplum. Bello, quod aduerſus Sertorium geſtum eſt, Q. Metellus Procoſ. & Cn. Pompeius Quæſtor cum poteſtate conſulari miſſi ſunt, vt refert Liuii Epitome lib. XCI. Ipſe etiam Pompeius HISPANIAM per Afranium, & Petreum legatos adminiſtrauit. Auguſti verò Cæſaris imperio, *Bætica* S.P.Q.R. commiſſa fuit: *Tarraconenſis* & *Luſitania* Cæſari ſeruatæ ſunt, teſtè Dione lib. 43. Tiberii verò Cæſaris æuo, teſte Strabone lib. 3. plebis nomine; in *Bæticam* Prætor mittebatur, qui Legatum & Quæſtorem habebat, in reliquam verò prouinciam Cæſar duos mittebat legatos, Prætorium, & Conſularem. Prætorius quidem ius dicebat *Luſitaniæ*: Conſularis verò vniuerſæ *Tarraconenſi* imperabat, qui ſecum tres legatos habebat, quo commodiùs vaſtæ illi prouinciæ ius diceret. Appianus de bello Hiſpanienſi, à Dione & Strabone diuerſus abit. Ab eo tempore, inquit, (quo Cantabros Auguſtus vicit) Romani Iberiam quæ hodie Hiſpania dicitur, in tres partes diuidere incepiſſe mihi videntur, in quarum duas, annuos magiſtratus Senatus mittit, in tertiam vero Præſidem Imperator. Mutatum tamen & hunc morem ſub ipſo Tiberio refert Tacitus lib. IV. Annalium, cùm dicat Vibium Serenum Procos. vlterioris Hiſpaniæ fuiſſe, quæ dignitas ad Gratiani Imperatoris tempora durauit, eiuſq; demum æuo deſiiſſe videtur, vt apud Sulpitium Seuerum lib. 2. Sacræ hiſtoriæ videre eſt. Vltimumq; fuiſſe Proconſulem Voluentium notat: in cuius locum vicarius ſubſtitutus fuit, *nam iam Proconſulem habere deſierat*, vt ait. Poſtmodum verò nunc Præſidum, nunc Comitũ, nunc Vicariorum nomen viguit. Sextus verò Rufus ſuo æuo dicit *Bæticam* & *Luſitaniam* Conſulares fuiſſe prouincias, *Tarraconenſem* verò Præſidialem.

CAP. V.

HISPANIÆ laus à ſalubritate, fertilitate. Varia metallorum ſectura. Immenſa opes.

DE nomine, ſitu, & diuiſione HISPANIÆ hactenus. æquum nunc eſt de nat[illegible] eius bonis, & largitricis naturæ opibus dicere, ne, vt Amyclæ ol[illegible] pereant. C. Plinius, vltimis verbis vaſti ſui operis, Italia excepta, t[illegible]tius orbis p[illegible]m laudem HISPANIAE defert. Decumanum hoc teſtimonium & p[illegible] auctori[illegible]s ſit ad inſtar. Sed lubet ſingula inquirere, ne à fauore po[illegible]us, q[illegible] eſſe [illegible] naſſe hoc quis putet. An cæli temperiem quæris? tota ea vit[illegible] ac pere[illegible]s ſalubritatis eſt, adeò vt bearorum hîc felices ſedes, & Elyſios campos Homerus [illegible]erit, Strabone teſte. Quippe nec violento æſtu exc[illegible]ur, aut nimio [illegible]gore re[illegible]s aduritur, non ventorum procellis, aut graui paludum nebulæ obnoxia; ſed aura eſt ſuda ſerenaque fontium copia, nemorum frequentia, montium artic[illegible]s, & portuoſis litoribus egregie ornata. At de ſoli forſan felicitate dubitas? *In omnia*, inquit Iuſtinus *frugum genera fecunda eſt adeo, vt non ipſis tantum incolis verum etiam Italiæ vrbique Romanæ, cunctarum rerum abundantia ſufficiat.* Olei verò mellisque, & vini non abundans modo ſed & prodiga. Lina, & nobilia pecoris vellera; vbi gentium meliora?

Nec varios diſcit mentiri hic lana colores
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo commutat vellera luto.

Martialis hoc diſerte libro IX. Epigr. LXII.

Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Heſperium bractea viua pecus.

Equorum verò tam pernices alit greges, vt non fruſtra vento conceptos antiquitùs creditum ſit. *Nihil denique in ea otioſum*, ait I. Solinus, *nihil ſterile quidquid cuiuscumque modi negat meſſem, viget pabulis, etiam quæ arida ſunt ac ſterilia, rudentum materiam nauticis ſubminiſtrant.* Dicam cum Marone, ſed dicam verè.

Hæc loca, non tauri ſpirantes naribus ignem
Inuertere, ſatis immanis dentibus Hydri:
Nec galeis, denſiſque virum ſeges horruit haſtis:
Sed grauidæ fruges, & Bacchi Maſſicus humor
Impleuere: tenent oleæ armentaque læta.
Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert.

Summæ hæc telluris bona & in aperto ſunt; ſed & operta eius viſcera recludere, & ſcrutari lubet. Mirabere tam variis, & multiiugis p[illegible] diuitiis ſeriam. Strabo l[illegible] IIII. Aurum, argentum, æs, ac ferrum nullibi terrarum, neque t[illegible], neque t[illegible]m pr[illegible]batum generari eſt auctor. vnde vt lepidè ita, & verè Poſidonius refert, loca ſubterranea hîc non à Plutone, ſed ab opulentiæ Deo Pluto incoli. Plinius etiam lib. III. cap III. *Metallis*, inquit, *plumbi, ferri, æris, argenti, auri tota fermè* HISPANIA *ſcatet. Citerior & ſpecularibus lapidibus. Bætica & minio. ſunt & marmorum lapicidinæ.* Magna hæc ſunt, ſe[illegible] maius multo, quod præter Diodorum Siculum lib. VI. Bibliothecæ, refert Ari[illegible]oteles, lib. de mirandis auditionibus: Phœnices tantam auri, argentique copi[illegible] HISPANIA aſportaſſe, vt, cùm onuſtis nauibus argentum ſuperaret, ex ipſo anchora[illegible]n-flauerint. Sed tam inexhauſta erat argenti copia, vt aſſerat Strabo, Carth[illegible]nenſes duce Barca (*Amilcare* forſan) in Turdetania Hiſpanos inueniſſe [illegible] præſ[illegible]us & doliis argenteis. Scio V. CL. Iſac. Caſaubonum per vocem *φάτνη liquearia domus* accipere, & non *præſepia*: vtrumque tamen immenſam, & pœne faſtid[illegible]am a[illegible]piam oſtendit. Sed de fide dubitabit non nemo, & dilutæ auctoritati hæc quer[illegible] videat quid Plinius dicat lib. XXXIII. cap. IV. *Vicena millia pondo [auri] [illegible] hunc mod[illegible] ſingulis annis Aſturiam, atque Gallaciam, & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita v[illegible] plurimum Aſturia gignat, neque in vlla parte terrarum, tot ſeculis hæc fertilitas.* Sed quota l[illegible] HISPANIÆ pars? quid vniuerſam præſtitiſſe dices? & ne videar, inſtar iorarii n[illegible] eminus tantùm tela ſpargere, lubet c[illegible]o pede [illegible]re, & per ipſa Rom[illegible] triumphales prædas ire, vel ipſo T. Liuio ductore. Iuuabit vidiſſe tot la[illegible]nes ad a[illegible]tam hanc prædam confluxiſſe, & [illegible] ſpoliis auct[illegible] rediſſe. P. Corn. Scipio, p[illegible]s quod ſciam, argenti pondo quatuor decim millia, trecenta quadra[illegible]o & [illegible]u magnum numerum ærario intulit. L. Lentulus qua[illegible]aginta quatuor millia arg[illegible]

auri verò bis mille quinquaginta pondo, præter pecuniam militibus diuiſam. Corn. Lentulus, & L. Stertinius eodem pœne tempore, argenti ſeptuaginta millia, auri mille quingenta pondo. M. vero Heluius argenti infecti quatuordecim millia, ſeptingenta triginta duo pondo, ſignati bigatorū ſeptemdecim millia; viginti tria, Oſcenſis argenti centum viginti millia, quadringenta triginta octo, ex vlteriore Hiſpania aſportauit. C. Minuci* ex citeriore, triginta quatuor millia octingenta argenti, bigatorum ſeptuaginta octo millia, árgenti Oſcenſis ducenta ſeptuaginta octo millia ærario intulit. Et cui cupido ſingulos triumphos colligere, ipſum Liuium conſulát, & in aceruum contrahat triumphales has manubias, videbit exiguo annorum ſpatio populum Rom. deprædatum fuiſſe ſupra ſexcenta millia argenti infecti pondo, argenti verò Oſcenſis quadringenta millia, auri verò circiter decē millia, ſignati verò infinitam copiam. Mitto nunc ducum militumque rapinas, donatiua, ſtipendia, quæ dubio procul ſummam hanc multo ſuperant. Et ex hoſtica hæc. Quid ex pacata prouinciá opum illis veniſſe cenſebimus? vel vnus Plinii locus ſufficiet, qui lib. XXXIII. refert ſuo adhuc æuo per Hiſpanias duraſſe ab Hannibale inchoatos puteos, ex quib. qui *Bebelo* vocatur, CCC. Annibali pondo in diem ſubminiſtrauit, quæ Budæi calculo tria aureorum millia efficiunt. Potiori certè iure Auream meſſem quis HISPANIAM, quam cum Stratocle aut Dromoclida tribunal vocabit: vbi pace, belloq; tanta opum ſeges indies ſuccreſceret; adeó vt iure de illa animoſus Poeta Claudianus cecinerit, lib. de laudibus Serenæ:

Quid dignum memorare tuis HISPANIA *terris*
Vox humana valet? primo lauat æquore ſolem
India: tu feſſos exacta luce iugales
Proluis, inque tuo reſpirant ſidera fluctu.
Diues equis, frugum facilis, precioſa metallis,
Principibus fæcunda piis.

Sed hoc laudis agmen mihi claudant, Latini Pacati Drepani, Panegyrico ſuo ad Theodoſium Auguſtum, verba: *Sint vt ſcribitur, Gargara prouentu læta triticeo, Meuania memoretur armento, Campania cenſeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo, dum Hiſpaniæ vni quidquid vbique laudatur, aſſurgat: hæc duriſſimos milites, hæc expertiſſimos duces, hæc facundiſſimos oratores, hæc clariſſimos vates parit: hæc Iudicum mater, hæc Principum eſt.* Priſca etiam numiſmata luculente HISPANIÆ dotes loquuntur. in Hadriani enim Imp. nummo depingitur fæmina ſedens cum oleæ ramo, & cuniculo ad pedes, olei vbertatem & cuniculorum frequentiam denotans: vel, vt ſuſpicor, non abſurdè, ob metallorum vberes ſecturas, quæ cuniculis ſub terram aguntur. Vnde Catullus vocat *Celtiberiam cuniculoſam*. Galbæ vero Imp. nummus refert fœminam militariter ornatam: quæ clypeum & bina iacula ſiniſtra, dextera vero ſpicas frumenti geſtat, vt bellacem; fertilemq; ſimul deſignet prouinciam. Sed vnde tantum à priſca fertilitate degenerauit? an occulti aliqui & noxii ſiderum poſitus genitalem telluris vim infecere? an effeta & laſſa terra inani ſpe agricolas lactat? neutrum ego in cauſſa putem. Æque enim ac priſcis ſeculis, in omnia frugum genera fæcunda eſt. Sed deeſt induſtria. nam cum natura ſua in arma magis, quam aratra propenſi ſint Hiſpani, per longinquas in vtramq; Indiam expeditiones, & continuata bella, exhauritur iuuentus. Hinc agricolarum infrequētia; hinc agri neglecti potius quam ſteriles cernuntur. Nec deſierunt hic metalla; ſed Regum interdicto, HISPANIÆ parci nunc iubetur, donec India theſauros ſuos ſuppeditat.

CAP. VI.

INCOLAE BELLICOSI. DIVTISSIME ROMANIS reſtiterunt. Fideles. Hoſpitales. Literis dediti.

SVfficiat modo, folia hæc aut vmbras potius laudis, pendente manu attigiſſe. Sed quibus ſe vere iactat Hiſpania, nunc dicenda. Incolarum virtutes & ingenia, quæ domi foriſque egregie conſpicua, in bellum tamen & arma magis propenſa: adeo vt plurimis, Iuſtino auctore, *militares equi & arma, ſanguine ipſorum cariora ſint*. Ideo aſſueti

Nec vitam ſine Marte pati: quippe omnis in armis
Lucis cauſſa ſita; & damnatum viuere paci.

Veriſſimū hoc Silii dictum memorabili exemplo confirmarunt, dum M. Portius Cato quorundam rebellione ictus, arma omnibus cis Iberum Hiſpanis ademit, quod adeo ægre paſſos ſcribit Liuius, vt multi mortē ſibimet ipſi conſciuerint, *nullam vitam ſine armis rati*. L. Florus ideo *Bellatricem, viris armiſque nobilem, ſeminarium hoſtilis exercitus, & Hannibalis eruditricē* appellat. Thucydides oratione, quā Alcibiades ad Lacedæmonios

Cap. XXI.

Illiturgi etiam *Illurgis*, & *Illurgia* dicta. non eſſe *Iaen*, ſed *Anduxar*.

Cap. XXII.

Granata nec *Illipula*, nec *Illiberis* olim dicta. Sed Maurorum opus. Vnde nomen habet. Diuiſa in quatuor partes.

Cap. XXIII.

Abdera à Pœnis aut Phœnicibus condita. Refellitur Franciſcus Tarapha.

Cap. XXVI.

Malaca aliquibus *Manace*. Inſcriptiones veteres.

Cap. XXV.

Cartima diuerſa à T. Liuii *Certima*. Egregia inſcriptio vetus.

Cap. XXVI.

Singylia nunc *Antiquera*. Ab Antonino *Anticaria*, dicta. Inſcriptio vetus. Fons ibi medicatus.

Cap. XXVII.

Attigis *Iulienſis* cognominata. De eius thermis pauca.

Cap. XXVIII.

Munda antiquum nomen obtinet. Inſcriptio vetus. Metropolis olim Turdetaniæ.

Cap. XXIX.

Luſitania dicta etiam *Lyſitania*. Limites eius. Strabo diuerſus à ceteris. Stephani Byzantini hallucinatio. Non propriè Luſitaniæ eadem cum *Portugalia* eſt. Diuerſæ olim prouinciæ. Martiani Capellæ error.

Cap. XXX.

Luſitaniæ populi Duplices Turduli. Iidem cum *Turdetanis* Ptolemæi. Celtici vnde fluxere. Vettones nunc Luſitania incluſi, nunc excluſi. Prouincia Vettonia.

Cap. XXXI.

Auguſta Emerita ab Auguſto condita. Luſitaniæ quondam metropolis. Reliquiæ theatri & Naumachiæ.

Cap. XXXII.

Ebora dicta *Liberalitas Iulia*. Inſcriptiones veteres. De ſitu eius pauca.

Cap. XXXIII

Pax Iulia hodie *Beiar* eſt. Ioſephus Moletius & Tarapha refelluntur. Inſcriptio vetus.

Cap. XXXIV.

Setubal à Cetobriga dicta, non à Tubale.

Cap. XXXV.

De Oliſiponis nomine. Cognominata *Felicitas Iulia*. Equæ vento concipiunt. Varronis lectio ſtabilita. Triton hic viſus. Vrbis deſcriptio.

Cap. XXXVI.

Scalabis dicta *Præſidium Iulium*. Cur vocata *Santarem*.

Cap. XXXVII.

Coymbra non eſſe *Lacobrigam*: Contra Oliuarium & Tarapham. Error Gerundenſis Epiſcopi. Non eſſe *Aeminium* antiquorum. Academia nobilis.

Cap. XXXVIII.

Salmantica non à Teucro condita. *Elmantica*, *Hermandica*, *Salmatis* vocata. Academia quo an. inſtituta.

Cap. XXXIX.

An *Norba Cæſarea* ſit Alcantara. Pœnorum opus creditur. Pons à Traiano exſtructus. Inſcriptio vetus. Quando Alcantaræ milites vocati.

Cap. XL.

Tarraconenſis prouinciæ limites. Quando mutati. Martianus Capella emendatus.

Cap. XLI.

Tarraconenſes populi. Grauii originem à Græcis trahunt. Plinius obiter emendatus.

Cap. XLII.

Gallæci dicti & *Gallaici*. Vnde nomen ſumſere variæ opiniones. Gallæcia ſexta prouincia effecta. Mores illorum.

Cap. XLIII.

Aſtures vnde dicti. Bellaces. Aſturcones. Aurifera eſt. Bifaram diuiſa Aſturia.

Cap. XLIV.

Cantabri à Laconibus orti. Mores illorum. Mons hic ferreus. Tamarici fontes.

Cap. XLV.

Carpetani vbi olim ſiti. A Polybio *Carpeſii* vocati.

Cap. XLVI.

Vaccæi vbi olim habitarunt. Gentis mores. Bellicoſi.

Cap. XLVII.

Olcades vbi olim ſiti.

Cap. XLVIII.

Celtiberi *Celtoſcythæ*, & *Berones* dicti. Nominis etymon. Potentia illorum & opes. Mores. Simplices olim.

Cap. XLIX.

Ilergetes non eſſe *Illurgauonenſes* Cæſaris, contra Fluuium Vrſinum. Num *Zilotæ* Polybii ſint.

Cap. L.

Cerretani dicti *Italiani*. Cum Hercule in Hiſpaniam venerunt. Inſcriptio vetus.

Cap. LI.

Bracara Auguſta. A quibus condita. Inter quatuor præcipuas Hiſpaniæ vrbes. Sedes Regum Sueuorum & Gothorum. De primatu Hiſpaniæ cum Toleto certat.

Cap. LII.

Quonam modo olim vocata ſit Compoſtella. D. Iacobi corpus quando detectum ibi. Quando in prælis nomen eius cœptum implorari.

Cap. LIII.

Aquæ calidæ *Amphilochiæ*, & *Aqua Celinæ* dictæ. Vnde *Orenſe* hodie. Thermæ hic ſalubres.

Cap. LIV.

Flauium Brigantium eſſe *la Corunna*. Fabula exploſa de ſpeculo mirando. Pauli Iouii lapſus de Herculis Columnis.

Cap. LV.

Burgos non eſſe *Auguſtobrigam*, nec *Aucam* veterem *Brauum* eſſe Ptolemæi. Vnde nomen mutatum.

Cap. LVI.

Duplex Pititia Piſoraca amnis. Inſcriptio vetus. Vrbis deſcriptio.

Cap. LVII.

Legionenſis vrbs ex Sublanciæ ruinis creuit. *Legio VII. gemina* vocata. Olim *Floris* cognomen habuit. Quando *Leon* cœpta dici.

Cap. LVIII.

Zamorram non eſſe *Siſaponem* Ptolemæi, minus *Orcelim*, vel *Numantiam*. *Senticam* eſſe. Vnde illi nomen.

Cap. LIX.

De Toleti conditoribus reiecta opinio. Carpetaniæ caput. Quando Primatis Hiſpaniæ dignitas eò translata. *Vrbs Regia* vocata. Fatale hic palatium.

Cap. LX.

Segouia Plinio, eadem cum Secubia Ptolemæi. Etymon reiicitur. Aquæductus à Traiano extructus.

Cap. LXI.

D. Virgo ad aquas Lupias. Quando ſacra effigies huc delata, & miraculorum aliquot ſeries.

Cap. LXII.

Oretum Germanorum num *Calatraua*. Taraphæ craſſus error. Inſcriptio vetus. Origo Calatrauæ Militum.

Cap. LXIII.

Talabricam non eſſe Talauera. Ptolemæi *Libora*, & T. Liuii *Ebora* eædem cum Talauera ſunt.

Cap. LXIV.

Caſtulo Oretanorum vrbs. A Phocenſibus condita. Appianus deprauatè *Caſtacà* vocat. Variè à Plutarcho & Strabone vocata. Res ibi geſtæ.

Tomus IIII. Ii 3

Cap. LXV.

Murgim non eſſe *Murtiam* oſtenditur. Num *Oreola* vocata. Fabula de eius origine exploſa. *Menlaria* Protenzi eſt Murtia. Alphonſo X. Regi fidiſſima.

Cap. LXVI.

Appiani error de Carthaginis nouæ auctore. Opinio Silii Italici reiecta. A Carthaginenſibus condita. Cur *Spartaria* vocata. Vrbis ſitus ex Liuio. Argenti fodinæ celebres.

Cap. LXVII.

Dianium & *Hemeroſcopium* dictum. Dianæ fano nobilitatum. A Phocenſibus exſtructum. Promontorium Ferrariæ, quod & *Tenebrium.*

Cap. LXVIII.

Setabis & *Auguſta Valeria* dicta. Tenuiſſimum hic linum. Silius obiter correctus.

Cap. LXIX.

Valentia à D. Iunio Bruto condita. Cur *Veterani* & *Veteres* vocati. *Colonia Iulia* dicta.

Cap. LXX.

Saguntus olim vbi nunc *Moruiedro.* A Zacynthiis & Ardeatibus condita. Dianæ hic templum vetuſtiſſimum.

Cap. LXXI.

Mantua Carpetanorum *Madritum* eſt. Eſcuriacum. Moles ibi regia.

Cap. LXXII.

Complutum hodie *Alcala de Henares.* Olim & *Alcala S. Iuſti.* Academia hic illuſtris.

Cap. LXXIII.

Carraca eadem cum Antonini *Arriaca. Guadalaiara,* hodie. Tagonius amnis. Sertorii Stratagema.

Cap. LXXIV.

Seguntia hodie *Siguenza.* Varie olim vocata. Reiecta opinio, quæ à Sagunto ortum dicit.

Cap. LXXV.

Bilbilim non eſſe *Calataiud.* Municipium fuit. Cognominata *Auguſta.* Aquis Salonis clara & ferri temperie. Plinius emendatus.

Cap. LXXVI.

Turiaſſo hodie *Tarazona.* Ferri temperie clara. Mons Caunus. Martialis emendatus.

Cap. LXXVII.

Clunia hodie *Crunna del Conde.* Municipium olim. *Sulpitia* dicta. Plutarchus emendatus.

Cap. LXXVIII.

Numantia diutiſſimè Romanis reſtitit. Gerundenſis Epiſc. duplex error. Ridicula opinio de etymo. Non eſſe *Zamorram,* ſed *Soriam.* Pomponius Mela defenſus.

Cap. LXXIX.

Flauiobriga nunc *Bilbao.* Olim hic Amanum portus. Situs eius & deſcriptio.

Cap. LXXX.

Pompelon à Pompeio exſtructa. Diuerſa à Pompeii trophæis. Vbi hæc exſtant. Occupatur à Ferdinando Rege.

Cap. LXXXI.

Duplex Calaguris. Taraphæ error. Fidiſſima ſuis ducibus. Egregia inſcriptio.

Cap. LXXXII.

Cæſarauguſta Colonia immunis. *Salduba* vocata. Variæ opiniones & fabulæ de priſco nomine refelluntur. Colonia huc ab Auguſto deducta.

Cap. LXXXIII.

Oſca *Victrix* cognominata. A Sertorio hic ſcholæ inſtitutæ. Velleius Patereulus correctus.

Cap. LXXXIV.

Ilerda hodie *Lerida.* Sardones vbi. De origine Ilerde. Sicani nomen a Sicori amne traxerunt. Antiqua hic Academia.

Cap. LXXXV.

De Tarraconis origine. Scipionum opus. Dicta *Colonia Iulia Victrix Tyrrhenica.* Strabonis lapſus. Circi veſtigia. Inſcriptiones veteres. Vino linoque nobilis.

Cap. LXXXVI.

Emporiæ hodie *Ampurias*. A Phocenſibus conditæ. Incolæ diuerſi. Inſcriptio vetus.

Cap. LXXXVII.

Montis Serrati deſcriptio. Quando D. Virgini hic exſtructum templum.

Cap. LXXXVIII.

De Barcinonis origine reiectæ fabulæ. A Carthaginenſibus condita. *Barcinus* & *Barcelona* dicta. *Fauentia Iulia Auguſta* cognominata. Vrbis deſcriptio.

Cap. LXXXIX.

De Gerundæ origine varia. Hodie *Girona* dicta. Situs eius & deſcriptio.

Cap. XC.

Pyrenæi montes. De etymo varia.

Cap. XCI.

Rhuſcino olim Galliæ annexa. Perpinianum veteribus ignotum. Opinio Annii Viterbienſis exploſa. Deſcriptio eius.

Cap. XCII.

Salſulæ hodie *Salſas*. Fontis ibi deſcriptio. De piſcibus foſſilibus multa.

Cap. XCIII.

Caſſiterides ſtanno nobiles. De ſitu illarum diſquiſitio. Plinii lectio controuerſa. *Oeſtrymnides* Feſto, *Heſperides* Dionyſio Alex. dictæ. Feſtus Auienus correctus. Vbinam hodie ſint.

Cap. XCIV.

Pityuſæ inſulæ, *Ebuſus* & *Ophiuſa*. Serpentibus infeſta *Ebuſus*. Eiuſdem nominis vrbs. Colonia Carthaginenſium. Iſidorus emendatus. Plinii lectio defenſa contra Suritam.

Cap. XCV.

Baleares inſulæ cur *Gymneſiæ* dictæ. Antonini lectio ſtabilita contra Simlerum. Vnde nomen. Funditores optimi. Laticlauo primi vſi. Mores & ritus.

NOBILIORES HISPANIÆ FLVVII.

Anas.	*Minius.*
Betis.	*Monda.*
Cinga.	*Salo.*
Cogedus.	*Sicoris.*
Durius.	*Sucro.*
Iberus.	*Turia.*
Letha.	*Tagus.*

HISPANIA.

CAPVT I.

DE HISPANIAE NOMINE, ET ETYMO. PLInius explicatus. Stephanus Byzantinus emendatus. Variè olim vocata.

GEntium primordia vrbiumque origines in obſcuro eſſe, Scriptorum fœda adulatio, vanitasque plerumque facit. Dum enim gloriam ex vetuſtate auidi venantur, initia populorum auguſta, ſplendidaque comminiſcuntur, & Poetarum licentia, miſcendo vera falſis ad inanes Deos & Heroes deducunt, Hinc fictæ vrbium origines, inauditæ Regum ſeries nominaq; defluxere: Ipſamq; antiquitatẽ dum anxie ſuis ſtudẽt aſſerere, fabulis mendaciisque miſere defœdant. Largiter hac in parte deliquere Hiſpani Scriptores: nam cum prouinciam antiquitati ſacrare conantur, ab Hiſpano Herculis filio, vel ab Hiſpalo Rege, Hiſpaniæ nomen fluxiſſe, vno conſenſu contendunt omnes. Sed citra claſſici auctoris alicuius aſſenſum. Ego vero veterũ ſcriptis inſiſtens, a Pane Dionyſii comite, non vnius aut proletarii ſcriptoris ſuffragio deriuatum eſſe euincam. Agmen mihi ducat C. Plin. lib. 3. cap. 1. *Luſum*, inquit, *Liberi patris aut Lyſam cum eo bacchantem nomẽ dediſſe Luſitaniæ, Pana vero præfectum eius vniuerſæ.* Vides clare duo hic dici, à Luſo, vel Lyſa Luſitaniã, à Pane vero vniuerſam nominatã HISPANIAM; ſed hoc vt fabuloſũ eliminabit aliqs, nõ ego qui ſciã Pliniũ ſubiexere: *At quæ de Hercule, ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabuloſa in primis arbitror.* Quid ni idẽ de Pane, aut Lyſa dixiſſet; ſi cõmentitia iudicaſſet? Idem apertius longe docet Plutarchus libello de fluminibus & montib⁹ cap. XVI. *Mox cum Satyros & Panas in militiam delegiſſet, ſuo imperio Indos ſubiecit, atque de victa Iberia, Pana illis locis præfecit, qui Regionem de ſeipſo* PANIAM *vocauit, At iuniores vocabulum inde deducentes* SPANIAM *dixerunt, vti voluit Soſthenes libro XIII. rerum Iberic.*

Clare hic oſtendit, primo Paniam a Pane; deinde & *Spaniã* vocatã. In vſu etiã fuiſſe poſtremũ hoc nomẽ, teſtis eſt vetus Iuuenalis Scholiaſtes ad Saty. 12. vbi *Spaniã Bæticã*, pro Hiſpania Bætica vocat. Idẽ docet multæ eruditionis Ambroſius Moralis, notis ſuis ad D. Eulogiũ Cordubenſem. Facem hoc loco mihi præfert Plutarchus, ad illuſtrandũ Stephani Byzantini locum, libro de vrbibus. Vidit illum diligentiſſimus Abrahamus Ortelius, ſed corruptum præteriit, cuius verba ſunt in dictione *Ἱσπανίαι: Ἱσπανίας, δύο τῆς Ἰταλίας ἐπαρχίαι, ἡ μὲν μεγάλη, ἡ δὲ μικρά. ἐκλήθη δὲ καὶ Ἰβηρία καὶ Πανωνία.* Id eſt: *Hiſpaniæ, duæ ſũt Italiæ præfecturæ, maior & minor; vocatur etiam Iberia, & Pannonia.* Sed quis vnquam quæſo, HISPANIAM, *Pannoniam* dictam ſcripſit? quę tantum ab hac noſtra,

Quantum Hypanis Veneto diſtat ab Eridano.

Apage ergo hanc vocem, quam nec per ſomnium quidem auctor ſcripſit, & eius loco ſubſtitue audacter *Πανία* HISPANIAM ſcilicet, olim dictam Iberiam & Paniam. Quod cum Imperitis non arrideret, litterarum, *Non*, interiectione *Pannoniam* effinxerunt. Ioannes etiam Goropius Becanus lib. IIII. rerum Hiſpanicarum luculente ſatis docet, HISPANIAM primo fuiſſe dictam *Paniam*, & poſtea ſyllabæ, *His*, adiectione *Hiſpaniam*: quod Cimmeria ſeu Teutonica lingua, *occiduam Paniam* ſignificat, ad diſcrimen Orientalis Paniæ, quæ Heſychio teſte, Peloponneſus erat. Et cum conſtat Italiam olim *Saturniam* dictam, in Saturni memoriam, & *Latium*, quod in illa latuerit, quis mirabitur HISPANIAM in Panis Dei honorem, *Paniam* olim dictam? præſertim cum & ipſe Stephanus, Arcadiam *Πανίαν* quondam vocatam referat. Dicta etiam *Heſperia*, vel ab Heſpero Rege, Atlantis fratre, vel potius ab *Heſpero* Stella, quæ ibi primo conſpicitur. Sed non ſimpliciter *Heſperia* dicta, vt Italia; ſed, vt docet Iſidorus lib. XIV. cap. IIII. *Vltima Heſperia.* Vnde Horatius lib. I. carminum oda XXXVI.

Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima.

A Lucano tamen, citra vllam adiectionem, vocatur *Heſperia*:

Qui ferit Heſperiam poſt omnia flumina Bætis.

Diodoro vero Siculo lib. VI. Bibliothecæ, & Appiano Alexandrino *Celtiberia*, à præpotente Celtiberorum populo. A Græcis vero paſſim *Iberia* dicitur, ab *Ibero* fluuio, vt Ste-

vt Stephano Byzantino placet, vel ab *Ibero* Tubalis filio, vt Pſeudo-beroſo & nugatori Annio Viterbienſi; ſed vero propius eſt, ad *Iberis* Aſiæ populis, qui in Hiſpaniam venere (ſi Varroni apud Plinium fides habenda) amni & regioni nomen inditum eſſe: licet Dionyſio Alexandrino aliter viſum ſit, nempe Orientales Iberos, ab Hiſpanis ortum & nomen ſumſiſſe, quod & Euſtachio eius Cōmentatori, & Nicephoro Calliſto Eccles. Hiſtoriæ Lib. VIII. Cap. XXIIII. perſuaſum video. Auctor eſt Strabo ſub finē libri tertii olim Hiſpaniæ incolas, *Igletas* vocatos fuiſſe: qua de cauſa, me prorſus fugit, niſi cum Cl.^mo Cauſabono placeat *Gletas* ſubſtituere. Teſte enim Stephano. Γλῆτες ἔθνος Ἰβηρικὸν μετὰ τοὺς Κυνήτας. Id eſt: *Populus Hiſpaniæ apud Cynitas*: qui, eodem teſte, & *Cynesij* vocantur, erantque ad Oceanum circa Herculis Columnas, vnde & *Cyneticum promontorium*: quod Ortelius non procul a Sacro collocat. Non multum ab his diuerſus Feſtus Auienus in Iambis, niſi quod Auam amnem per Cynetas dicat fluere:

Anas amnis illic per Cynetas effluit
Sulcatque glebam.

Vnde, vt in aperto eſt, hos populos in confinio Luſitaniæ & Bæticæ olim fuiſſe, ita etiā æque obſcurum quinam illi fuerint.

Cap. II.

Hispaniæ *ſitus, & figura. Diuiſio eius ſæpe mutata.*

Extrema terrarum ad ſolis occaſum eſt Hiſpania, quæ naturæ ſollertis ingenio, vel alter orbis, partim Pyrenæis montibus, partim Oceani æſtibus, & Tyrrheni maris littoribus coronata includitur. Corio bubulo humi protenſo comparatur. Straboni lib. III. Iuſtino lib XLIV. prope quadratę eſt figuræ: Paullo vero Oroſio lib. I. cap. II. & Æthico in Coſmographia ſua trigona eſt: cuius longitudo, auctore Strabone, ſex millia ſtadiorum, latitudo quinq; millia complectitur, vt maximum. Appiano autem Alexandrino in Ibericis, tam longitudine quam latitudine ſua decem millia ſtadiorum explet. Plinius non multum ab Appiani calculo diſcedit, nam mille & octuaginta duo M. P. habere in longitudine oſtendit: latitudo inæqualis eſt.

In duas primum diuiſa prouincias, *Citeriorem* & *Vlteriorem*, ſeparante vtramque nobiliſſimo amne Ibero. Strabo in *Exteriorem* & *Interiorem* à Romanis diuiſam dicit. Commodius tamen interpres poterat, ſeruaſſe Romanorum nomina, tam ex illorū mente dicit Hiſpaniam diuiſam in τὴν ἐκτὸς ἐν τὴν ἐντός, cui ad amuſſim quadraot *Citerioris* & *Vlterioris* appellatio.

Stephanus vero Byzantinus in *Maiorem* & *Minorem*, quarum hæc *Vlterior*, illa *Citerior* commode dicetur. Labente tamen æuo, & prouinciarū terminis mutatis, tres effectæ ſunt, *Vlteriore* in Bæticam, & Luſitaniam diuiſa; *Citerior* vero etiam *Tarraconēſis* nuncupata, à Tarracone vrbe primaria. *Bætica* quidem à ſeptentrione clauditur Ana fluuio; ab occaſu Atlanticum; à meridie Balearicum proſpectat mare (quod eſt inter fretum Herculeum, & Charidami promontorium, vulgo *Cabo de Gata*;) ab oriente terminatur linea ducta ab hoc promontorio per Caſtulonem, ad Anam vsque flumen. Luſitaniam terminat à ſeptentrione amnis Durius (qui eam à Tarraconenſi diuidit;) à meridie Anas amnis à Bętica eam ſeparat; ab occidente Atlantici Oceani ea parte, quę inter Anæ & Durii oſtia eſt; ab oriente Tarraconenſi prouincia diſtiguitur. *Tarraconenſis* autem Prouincia à Septentrione in Oceanum Britannicum, ab Oeaſone promontorio (quod Mario Aretico *Cabo Preton*, aliis *Fontérabia* eſt) ad Nerium promontorium vsque, vulgo *Finis terræ*; ab occaſu in Oceanum Atlanticum, à dicto promontorio ad oſtium Durii amnis excurrit; a Meridie Luſitania, & Balearici maris ora; ab Oriente Pyrenæis montibus includitur. His tribus Hiſpaniæ prouinciis duæ ſunt additæ, Cōſtantini Magni tempore, vt cum Ioanne Magarino Gerundenſi Epiſcopo, antiqua Hiſpaniæ teſtantur Concilia. Cathaginenſis nempe, & Gallætia; ſed non ſatis exacte. Nā è Sexto Aurelio Victore colligit recte Onufrius Panuinius, ſub Hadriano Imperatore in VI. Prouincias diuiſam, vt refert & Sextus Rufus, & Iſidorus, in *Tarraconenſem*, *Carthaginenſem*, *Luſitaniam*, *Gallæciam*, *Bæticam*, & trans freta Africæ *Tingitaniam*, liber etiā Notitiarum Imperii ſeptimam addit, *Inſularem*: quod demum ſub magno Conſtantino accidiſſe, idem aſſerit exactiſſimus Romanæ Hiſtoriæ ſerutator Paouinius. Superiori vero æuo diuiſa erat in XII regna *Legiones*, *Caſtella antiqua & noua*, *Aragoniæ*, *Portugalliæ*, *Nauarræ*, *Granatæ*, *Valentiæ*, *Toleti*, *Gallæciæ*, *Algarbiorum*, *Murtiæ*, *Corduba*. Ex quibus priora quinq; maioris famæ nominisq; fuere; quæq; continuam Regum ſeriem habuerunt.

Cap. III.

Fabula de priſcis HISPANIÆ *Regibus exploditur. Beroſus, & Annius Viterbienſis reiiciuntur.*

Cvm paſſim Hiſpanicarum rerum Scriptores de primis HISPANIÆ Regibus multa tradant, pretium operæ fore credidi πάρεργον hoc adtexere, & ab ouo hoc commentum refellere. Ferunt enim vnanimi conſenſu, Tubalem poſt cataclyſmum vniuerſalem, in HISPANIAS traieciſſe, ſuique nominis vrbes condidiſſe *Setubalem, & Tudellam*, poſtea & Noemum hiſce litoribus appulſum, *Noelam* in Gallætia, & in Aſturia *Noegam* exſtruxiſſe: à Tubale longam Regum ſeriem fluxiſſe, nempe Iberum, Idubedam, Brigum, Tagum, Bætum, Sicorum, Sicanum, aliosq; quos recenſere moleſtum eſſet. Huius choreæ, & fabulæ præſultor fuit Ioannes Annius Viterbienſis; homo non religioſiſſimæ fidei: illum ſecuti ceteri:

— ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit & porrigine porci.

Is Beroſum Chaldæum primus in lucem dedit, & Commentario illuſtrauit, qui non ſolum de Chaldæorum, ſed totius pœne orbis primordiis, Regibusq; agit. Sed nihil hęc cum Beroſo illo, quem Athenienſes χρυσόγλωττον vocarunt. Nam cum is ante Alexandri Magni æuum vixerit, quo non ſolum Chaldæis, ſed & Græcis Europæ res, & præcipuè HISPANIÆ, in occulto erant, multisq; demum poſt ſeculis latuerunt, donec victricibus Romanorum armis orbis paſſim detectus, & per commercia coniunctus fuit. Vnde ergo Beroſo tam immenſo terrarum ſpatio ab HISPANIA remoto, tanta illius Prouinciæ notitia contigit? ſed demus hæc illi diuinitùs fuiſſe cognita: cur poſteriorum nemo Scriptorum, ad quos Beroſi opera peruenerunt, horum meminit Regum? cur hoc ab Euſebio prætermiſſum in Chronicis? Nihil agitis: puræ putæ nugæ ſunt; hęc genuinum ſolùm hoc eſſe Beroſi opus auſim inficiari, ſed Annii potius Viterbienſis, aut alicuius malè feriati commentum credo: cui ſub ſpecioſo hoc titulo poſteritati illudere lubido fuit, ratus poſteros omnes ita fungos fore, vt lupinos hos ab ęre neſcirent diſcernere. Sed quis tam modeſti ſplenis eſt, dũ Hiſpanica nomina a Chaldæo homine audit è medio Latio peti, vt non riſu diffluat. nec Lucilianus ille Craſſus hoc ſibi imperabit. Anne aliquid ineptius, vel audaciùs dici poteſt, quam *Setubalem* à Tubale conditam, qui nunquam Hiſpaniæ pedem intulit, ſed apud Ponti accolas Iberos habitauit? Nec *Setubalis* nomen Latino cælo aut fido alicui Scriptori notũ, niſi ſub Cætoprigis nomine, vt fuſius ſuo loco patebit. An ideo dicemus *Noegam* aut *Noelam* à Noe fundatam, quia vocis aliqua affinitas intercedit? Sic Iberum Tubalis filium fabulantur, à quo poſtea amni, & toti prouinciæ nomen impoſitum: cùm conſtet ab Aſiaticis Iberis hoc nomen emanaſſe. Sic Brigum Regem ſomniant, quia multæ in Hiſpania vrbes in Briga deſinunt, vt *Segobriga, Flauiobriga, Mirobriga*, quod idem ac Germanis *Burgum*, & Gallis *Dunum*, vt *Auguſtodunum, Nouiodunum*. Sed piget his diutius immorari ineptiis, quare

— ne me Criſpini ſcrinia lippi
Compilaſſe putes, verbum non amplius addam.

Pręſertim vero cũ Becanus noſter, & Caſpar Barterius, dudum perſonam huic Pſeudo-Beroſo detraxere, multaque vero Beroſo contraria habere oſtenderunt, Quare auctor ſim, vt cum interprete ſuo Annio

Aut Vticam fugiat, aut vinctus mittatur Ilerdam.

Sufficiant hæc de fabuloſis HISPANIÆ Regibus: de veris verò Regibus, mirum, quam altum vbique ſilentium, & paucorum admodum nomen vel fama ſupereſt. Refert Iuſtinus *Gargorim* quendam vetuſtiſſimum Tarteſſiorum Regem fuiſſe, qui mellis colligendi vſum primus inuenit, huic ex filiæ ſtupro nepos ſucceſſit *Habis*, per admirabiles caſus, & ſtupenda pericula diuinitus ſeruatus, non ſecus ac Romæ conditores. Hic populum legibus iunxit, & ex agreſti ciuilem effecit: quo mortuo, regnum per multa ſecula à ſucceſſoribus eius retentum eſt. Macrobius etiã *Theronis* meminit, Citerioris Hiſpaniæ regis. Mitto de Arganthonio & Geryone dicere: qui in Bæticæ angulo imperarunt, quia noti omnibus. Mandonius & Indibilis, etſi eos loquantur Hiſtoriæ, inter regulos potius & dynaſtas, quam inter Reges numerandi ſunt.

Cap.

CAP. IV.

Varii Hiſpaniæ incolæ: Romani variè illam rexerunt, per Proceſſ. Prætores, Legatos, Vicarios, Comites, Præſides.

VArios veniſſe in HISPANIAM populos, tamquam ad aſylum aliquod, narrant hiſtoriæ: quorum nonnulli auitis ſedibus pulſi, vt Phocenſes, Rhodii, &

——Teucer Salamina, patremque
Cum fugeret.

Alii [illegible]e multitudine, patriæ graues huc Colonias deduxêre, vt Celtæ. Aliqui verò prouinciæ opibus, & fertilitate allecti, & mercimonii cauſſa hic ſedes fixêre: vt Phœnices, Tyriiq; Mirum eſt quod Anneus Seneca ſcribat Germanos in Hiſpaniam veniſſe conſolatione ad Heluiam. *Pyreneus Germanorum tranſitum non inhibuit, per inuia, per ignota verſauit ſe humana leuitas. liberos coniugeſq; & graues ſenio parentes traxerunt.* Sed quo tempore id acciderit, nemo eſt qui tradat, penes auctorem ſit fides.

Imperii verò cupidine, primi Carthaginenſes; poſtea & Romani in illam traiecere, & tamquam pro Helena aliqua pugnantes mutuis illam cladibus nobilitarunt. Cauſſam, cur primùm in HISPANIAM Carthaginenſes venerint, aperit Iuſtinus. lib. XLIV. *Gaditani,* inquit, *cum a Tyro, vnde & Carthaginenſium origo eſt, ſacra Herculis per quietem iuſſi in* HISPANIAM *tranſtuliſſent, vrbemq; ibi condidiſſent, inuidentibus incrementis nouæ vrbis finitimis* HISPANÆ *populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginenſes miſerunt: ibi felici expeditione, & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio ſuo adiecerunt. Poſtea quoque, hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Amilcarem Imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciam miſerunt: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultiùs ſequitur in inſidias deductus occiditur.* Occaſione verò Saguntini excidii, traiecêre in HISPANIAM Romani, qui variè & inæqualiter illam adminiſtrarunt (nam de Carthaginenſium imperio nihil, quod ſciam, poſteris tranſmiſſum.) Primus autem P. Scipio deuictis Carthaginenſibus, in Prouinciam redegit HISPANIAM, vt ex T. Liuio, & Appiano in Ibericis eſt colligere. Per Procoſſ. adminiſtrata primum à primis Scipionibus, ad Corneliũ Lentulum, & L. Stertinium, qui anno ab V.C. IↃLV. Procoſſ. creati ſunt. poſtea verò Prætores Prouinciam obtinuerunt: C. Sempronius Tuditanus Citeriorem: M. Heluius Vlteriorem, anno ab V. C. IↃLVII. quo tempore primùm VI. Prætores creatos, creſcentibus Prouinciis, & latè diffuſo imperio Rom. teſtis eſt T. Liuius lib. XXXII. Anno verò IↃLIX. gliſcente bello, præter duos Prætores conſulari duce & exercitu opus fuit, miſſuſq; M. Porcius Cato Coſ. Pro mole verò belli nunc Prætores, nunc Proconſules, nunc Conſules prouinciam adminiſtrarunt, vt cuiq; obuium erit legenti Romanas Hiſtorias: vnum ſit multorum inſtar exemplum. Bello, quod aduerſus Sertorium geſtum eſt, Q. Metellus Procoſ. & Cn. Pompeius Quæſtor cum poteſtate conſulari miſſi ſunt, vt refert Liuii Epitome lib. XCI. Ipſe etiam Pompeius HISPANIAM per Afranium, & Petreum legatos adminiſtrauit: Auguſti verò Cæſaris imperio, *Bætica* S.P.Q.R. commiſſa fuit: *Tarraconenſis* & *Luſitania* Cæſari ſeruatæ ſunt, teſte Dione lib. 43. Tiberii verò Cæſaris æuo, teſte Strabone lib. 3. plebis nomine, in *Bæticam* Prætor mittebatur, qui Legatum & Quæſtorem habebat, in reliquam verò prouinciam Cæſar duos mittebat legatos, Prætorium, & Conſularem. Prætorius quidem ius dicebat *Luſitaniæ*: Conſularis verò vniuerſæ *Tarraconenſi* imperabat, qui ſecum tres legatos habebat, quo commodius vaſtæ illi prouinciæ ius diceret. Appianus de bello Hiſpanienſi, à Dione & Strabone diuerſus abit. Ab eo tempore, inquit, (quo Cantabros Auguſtus vicit) Romani Iberiam quæ hodie Hiſpania dicitur, in tres partes diuidere incepiſſe mihi videntur, in quarum duas, annuos magiſtratus Senatus mittit, in tertiam vero Præſidem Imperator. Mutatum tamen & hunc morem ſub ipſo Tiberio refert Tacitus lib. IV Annalium, cùm dicat Vibium Serenum Procos. vlterioris Hiſpaniæ fuiſſe, quæ dignitas ad Gratiani Imperatoris tempora durauit, eiuſq; demum æuo deſiiſſe videtur, vt apud Sulpitium Seuerum lib. 2. Sacræ hiſtoriæ videre eſt. Vltimumq; fuiſſe Proconſulem Voluentium notat: in cuius locum vicarius ſubſtitutus fuit, *nam iam Proconſulem habere deſierat*, vt ait. Poſtmodùm verò nunc Præſidum, nunc Comitũ, nunc Vicariorum nomen viguit. Sextus verò Rufus ſuo æuo dicit *Bæticam* & *Luſitaniam* Conſulares fuiſſe prouincias, *Tarraconenſem* verò Præſidialem.

auri verò bis mille quinquaginta pondo, præter pecuniam militibus diuiſam. Corn. Lentulus, & L. Stertinius eodem pœne tempore, argenti ſeptuaginta millia, auri mille quingenta pondo. M. vero Heluius argenti infecti quatuordecim millia, ſeptingenta triginta duo pondo, ſignati pigatorũ ſeptemdecim millia; viginti tria, Oſcenſis argenti centum viginti millia, quadringenta triginta octo, ex vlteriore Hiſpania aſportauit. C. Minuci* ex citeriore, triginta quatuor millia octingenta argenti, bigatorum ſeptuaginta octo millia, argenti Oſcenſis ducenta ſeptuaginta octo millia ærario intulit. Et cui cupido ſingulos triumphos colligere, ipſum Liuium conſulat, & in aceruum contrahat triumphales has manubias, videbit exiguo annorum ſpatio populum Rom. deprædatum fuiſſe ſupra ſexcenta millia argenti infecti pondo, argenti verò Oſcenſis quadringenta millia, auri verò circiter decẽ millia, ſignati verò infinitam copiam. Mitto nunc ducum militumque rapinas, donatiua, ſtipendia, quæ dubio procul ſummam hanc multo ſuperant. Et ex hoſtica hæc. Quid ex pacata prouincia opum illis veniſſe cenſebimus? vel vnus Plinii locus ſufficiet, qui lib. XXXIII. refert ſuo adhuc æuo per Hiſpanias duraſſe ab Hannibale inchoatos puteos, ex quib. qui *Bebelo* vocatur, CCC. Annibali pondo in diem ſubminiſtrauit, quæ Budæi calculo tria aureorum millia efficiunt. Potiori certè iure Auream meſſem quis HISPANIAM, quam cum Stratocle aut Dromoclida tribunal vocabit: vbi pace, belloq; tanta opum ſeges indies ſuccreſceret; adeò vt iure de illa animoſus Poeta Claudianus cecinerit, lib. de laudibus Serenæ:

Quid dignum memorare tuis HISPANIA *terris*
Vox humana valet? primo lauat æquore ſolem
India: tu feſſos exacta luce iugales
Proluis, inque tuo reſpirant ſidera fluctu.
Diues equis, frugum facilis, pretioſa metallis,
Principibus fœcunda piis.

Sed hoc laudis agmen mihi claudant, Latini Pacati Drepani, Panegyrico ſuo ad Theodoſium Auguſtum, verba: *Sint vt ſcribitur, Gargara prouentu læta triticeo, Meuania memoretur armento, Campania cenſeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo, dum Hiſpaniæ vni, quidquid vbique laudatur, aſſurgat: hæc duriſſimos milites, hæc expertiſſimos duces, hæc facundiſſimos oratores, hæc clariſſimos vates parit: hæc Iudicum mater, hæc Principum eſt.* Priſca etiam numiſmata luculente HISPANIÆ dotes loquuntur. in Hadriani enim Imp. nummo depingitur fæmina ſedens cum oleæ ramo, & cuniculo ad pedes, olei vbertatem & cuniculorum frequentiam denotans: vel, vt ſuſpicor, non abſurde, ob metallorum vberes ſecturas, quæ cuniculis ſub terram aguntur. Vnde Catullus vocat *Celtiberiam cuniculoſam.* Galbæ vero Imp. nummus refert fœminam militariter ornatam: quæ clypeum & bina iacula ſiniſtra, dextera vero ſpicas frumenti geſtat, vt bellacem, fertilemq; ſimul deſignet prouinciam. Sed vnde tantum à priſca fertilitate degenerauit? an occulti aliqui & noxii ſiderum poſitus genitalem telluris vim infecere? an effeta & laſſa terra inani ſpe agricolas lactat? neutrum ego in cauſſa putem. Æque enim ac priſcis ſeculis, in omnia frugum genera fæcunda eſt. Sed deeſt induſtria. nam cum natura ſua in arma magis, quam aratra propenſi ſint Hiſpani, per longinquas in vtramq; Indiam expeditiones, & continuata bella, exhauritur iuuentus. Hinc agricolarum infrequẽtia; hinc agri neglecti potius quam ſteriles cernuntur. Nec deſierunt hic metalla; ſed Regum interdicto, HISPANIÆ parci nunc iubetur, donec India theſauros ſuos ſuppeditat.

CAP. VI.

INCOLAE BELLICOSI. DIVTISSIME ROMANIS reſtiterunt. Fideles. Hoſpitales. Literis dediti.

SVfficiat modo, folia hæc aut vmbras potius laudis, pendente manu attigiſſe. Sed quibus ſe vere iactat Hiſpania, nunc dicenda. Incolarum virtutes & ingenia, quæ domi foriſque egregie conſpicua, in bellum tamen & arma magis propenſa: adeo vt pluſimis, Iuſtino auctore, *militares equi & arma, ſanguine ipſorum cariora ſint.* Ideo aſſueti

Nec vitam ſine Marte pati: quippe omnis in armis
Lucis cauſſa ſita; & damnatum viuere paci.

Veriſſimũ hoc Silii dictum memorabili exemplo confirmarunt, dum M. Portius Cato quorundam rebellione ictus, arma omnibus cis Iberum Hiſpanis ademit, quod adeo ægre paſſos ſcribit Liuius, vt multi mortẽ ſibimet ipſi conſciuerint, *nullam vitam ſine armis rati.* L. Florus ideo *Bellatricem, viris armiſque nobilem, ſeminarium hoſtilis exercitus, & Hannibalis eruditricẽ* appellat. Thucydides oratione, quã Alcibiades ad Lacedæmonios

habuit, Iberos pugnaciſſimos barbarorum vocat; nec de Ponti accolis ibi ſermo (vt non nemo forſan ſuſpicatur) ſed de Hiſpanis noſtris. Indicio eſt Siciliæ, & Carthaginēſium cū HISPANIA vicinitas, à qua altera Iberia nimis quam remota. Imp. vero Claudius, apud Trebellium Pollionem, HISPANIAM vna cum Gallia *Romani imperii vires* eſſe dicit: T. vero Liuius, *non quā Italia modo, ſed quā vlla pars terrarū bello reparando aptiorē locorum hominumque ingeniis* eſſe ait: quod nun ſine ſuo periculo & clade ſenſere Romani. Nuſquā enim diutius & maiori mole certatum eſt, nec vlla prouincia tantum Romani cruoris hauſit. *Per ducentos enim annos*, inquit Velleius Paterculus, *in hac multo mutuoque ita certatum eſt ſanguine, vt amiſſis P.R. Imperatoribus, exercitibuſque, ſæpe contumelia, nonnunquā etiam periculum Romano inferretur imperio. Illa enim prouincia Scipiones conſumſerunt; illa contumelioſo viginti annorum bello, ſub duce Viriato maiores noſtros exercuerunt; illa terrore Numantini belli P. R. concuſſerunt; in illis turpe Q. Pompeii fœdus turpiusque Mancini Senatus, cum ignominia dediti imperatoris reſcidit; illa tot Conſulares, tot Prætorios abſumſit duces, patrumque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, vt per quinquennium, diiudicari non potuerit, Hiſpanis, Romaniſne in armis plus eſſet roboris, & vter populus alteri pariturus eſſet.* Sed HISPANIÆ nunquam animus fuit, ait Florus, aduerſus Romanos conſurgere, nunquam conferre vires ſuas lubuit, neque aut imperare, aut tueri libertatem publice: alioquin ita vndiq; mari, Pyrenæoque vallata, vt ingenio ſitus nec adiri quidem potuerit; ſed antea à Romanis obſeſſa eſt, quam ſe ipſam cognoſceret, & ſola omnium prouinciarum vires ſuas, poſtquam victa eſt, cognouit. Bellaces hos egregie fuiſſe, quis mirabitur? cum corpora hominum ad inediam, & laborem, animi ad mortem parati erant. ideoque in acie exultabant, tanquam glorioſe vita exceſſuri: lamentabantur in morbo, tanquam turpiter & miſerabiliter perituri. Nec defuere inuicto illi robori, & pugnaci animo, egregiæ pacis artes, & togæ decora. An fidem in Socios vel Principes quæres? nuſpiam pœne ſanctius culta. Teſtis ipſa Saguntus, vel maxime fidei infelix monumentū: quæ, potius quam à ſocietate P. R. deciſceret, publico & cōmuni rogo ſe concremauit. Celtiberi nefas eſſe ducebant ſupereſſe, cum is occidiſſet, pro cuius ſalute ſpiritum deuouerant. Hinc C. Iulius Cæſar, teſte Suetonio, ſtipatores ſibi elegit Hiſpanos, & Auguſtus Cæſar Calaguritanorum cohortem habuit. In aduenas vero quam hoſpitales fuerint, luculente teſtatur Diodorus Siculus: *Aduenientes externos benigne hoſpitio excipiunt, adeo vt quadam æmulatione inuicem pro illorum honore certent: quos vero aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicoſque Deorum eſſe putant.* Literarum verò ſtudiis & ſapientia omni æuo claruerunt. Auctor eſt Strabo Turdetanos Bæticæ populos ſapientia excelluiſſe, & memorandę vetuſtatis volumina habuiſſe, & poemata ac leges à ſex annorum millibus conſcriptas verſibus. Sed vetus hoc exemplum non nemo ſpernet. An & illud, ab vltimis Gadibus T. Liuii fama excitos Romam veniſſe Hiſpanos, vt illius aſpectu fruerentur, cuius eloquentiam tantopere admirabantur? Auſim dicere Italia excepta, nullam prouinciam claris ingeniis magis fęcundam fuiſſe, nec plura doctrinæ lumina genuiſſe. Loquantur duo Senecæ, Columella, Lucanus, Martialis, Iulius Hyginus, Pomponius Mela, Auerroes, aliiq; ſexcenti:

Quos aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.

Nec inter poſtrema eius ornamenta cenſendum puto, Veſpaſianum Auguſtum, t[illegible] Plinio, procellis reip. iactatum, vniuerſæ HISPANIÆ ius Latii tribuiſſe, præſagus [illegible] ſan, orituros hinc quandoque Imperatores: quorum auſpicio & virtute, eneru[illegible] luxu, & inteſtinis diſcordiis Imperium, priſtiuas vires reſumeret, & lacertos iterum moueret. Teſtes Traianus, Hadrianus & Theodoſius, nullis Principibus virtute vel fortitudine inferiores. Vnde merito Claudianus:

Sola nouum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit, Auguſtos. fruges, æraria, miles
Vndique conueniunt, totoque ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant.

De religione quid attinet dicere? cum nuſpiā pœne terrarū plus ſanguinis pro Chriſto ſit effuſum, nec purius alibi ſeruata, aut felicius in remo[illegible]iſſimas vrbis plagas propagata ſit. Sed vberiori hæc dicenda eſſent ſtilo, mihi ſufficiat leui hæc penicillo tantū adumbraſſe. Nunc inſtitutum vrgeamus, ductu a Bætica initio.

CAP. VII.

BÆTICA

TVRDETANIA *DICTA. MARTIANVS CAPELLA emendatus. Oleis abundat. Minio nobilis.*

VT ceteras prouinciarũ, amœno cultu, & fertili nitore præcedit Bætica, ita etiam non immeritò ab illa mihi auſpicandum duxi. Nomen habet a fluuio eam mediam ſecante Bæti. Plinio etiam *vlterior* vocata, Straboni verò lib. 3. *Turdetania* etiam: *Regio ipſa, à flumine Bætica, ab incolis Turdetania vocatur*, à præpotenti ſcilicet Turdetanorum populo. Hodie verò potior eius pars *Andaluzia* vocatur, corrupto nomine, à Vandalis olim incolis. A ſeptemtrione, clauditur Ana fluuio; ab occaſu, Atlantico Oceano; à meridie, mare Balearicum; ab oriente, linea ducta per Caſtulonem ad Anam vſque terminat. Aliter Strabo diuidit. Anas ad ſeptentrionem & occaſum terminat: ad ortum autem nonnulli Carpetanorum & Oretani; ad Meridiem vero ex Baſtetanis qui intra Calpen & Gades littus anguſtũ incolũt. Eius longitudo, à Caſtulone Gades vſq; teſte Plinio, ex ſententia M. Agrippæ, in CCCCLXXV. M. P. erat porrecta, latitudo verò eius à Carteiana ora CCXXIV. M. P. Diuerſus a Plinio eſt Martianus Capella, qui lib. VI. *Eadem verò [Bætica] longitudinis dimenſione diſtenditur à Caſtulonis oppidi fine, in Gaditanum oppidum*, CCL. *M. P. amplior æſtimatur, latitudo quoque in* CCXXIV. *M. P. excurrit.* Sed craſſior hic error eſt, quam vt excuſari poſſit. paulò enim inferiùs refellit perperam M. Agrippam: qui citerioris Hiſpaniæ longitudinem patere in CCCCLXXV. M. P. dicit, quod de Bætica Agrippam dicere ex Plinio patet. Iuridicos in ea quatuor conuentus, *Gaditanum, Cordubenſem, Hiſpalenſem*, & *Aſtigitanum* recenſet Plinius. Fœdè hic iterum deprauatus Martiani Capellæ codex, qui duos tantùm agnoſcit *Gaditanum* & *Cordubenſem*. Malim certè codicem vtrobique accuſare, quam docto Afro inſcitiæ notam inurere. Regio ipſa omnigena frugum copia mirè luxuriat, ſiue vinearum prouentus, ſiue arborarios fructus requiras. Olivetis vero vnicè diues eſt, quod Plinius teſtatum reliquit lib. XVII. cap. XII. *Bætica*, inquit, *vberrimas meſſes inter oleas mittit*: & lib. XV. cap. II. poſt Italiam, inter Iſtriam & Bæticam, dicit par certamen de olei laude. vnde & Statius Papinius Silu. lib. II.

Quæ Tritonide fertiles Athenas
Vnctis Bætica primas trapetis.

Cumque omnium ferax ſit, tum vel præcipuè inexhauſta & diuiti metallorum vena ſcatet. Sed minio inter cetera felix, maximæ olim apud Romanos auctoritatis: in [illegible] eſt cura diligentiaque, qua illud ſeruabant. vnde Plinius lib. XXXIII. cap. VII. *Celeberrimum [minium] ex Siſaponenſi regione in Bætica miniario metallo, vectigalibus populi Romani, nullius rei diligentiore cuſtodia, non licet id ibi perficere excoquique: Romam perfertur vena ſignata, ad dena millia ferè pondo annua.*

Vrbium etiam frequentia regionis felicitatẽ pandit. nam, teſte Plinio, CLXXV. Strabone verò CC. memorabantur: quarum fama celebriores, quæ ſuper amnes extructæ aut æſtuariis adiacent: ad hæc litora vndique portuoſa, oraſque habet patentibus gremiis commercio aptiſſimas. Auræ hic ita lenes, annique tempeſtates adeo mites, vt non fruſtra antiquitas hac potiſſimùm Hiſpaniæ in parte elyſios campos eſſe crediderit. Sed Bæticæ illa pars, quæ Anam inter & Bætim amnes porrigitur, vt ſoli felicitate & vbertate a Bætica ſuperatur, ita etiam mutato nomine *Bæturia* vocatur, in duas olim diuiſa partes totidemque gentes, teſte Plinio, *Celticos*, qui Luſitaniam attingunt, Hiſpalenſis conuentus, & *Turdulos*, qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, iura Cordubam petebant. Hodie pleriſque *Eſtremadura* dicta. Ioanni vero Geneſio Sepuluedæ doctiſſimo viro, *Petroche*, a petrarum, quæ ibi viſuntur, frequentia, vocatur. Strabo macræ eſſe telluris regionem hanc, & immenſæ ſiccitatis tradit.

Cap. VIII.

BAETICAE NOBILIORES POPVLI. TVRDVLI. Turdetani, & Turduli iidem. Baſtuli, Baſtitani & Baſetani dicti. Appianus emendatus. Cunei.

TVRDVLI.

PRiusquam ad Bæticæ vrbes ſe flectat oratio, non inutile erit, nobiliores olim prouinciæ populos in medium producere, vt, quorum ſparſim mentio incidet, iuuet illos ſemel & vno obtutu cognoſcere. Primi & magis illuſtres occurrunt *Turdetani* (qui & Bæticæ Turdetaniæ nomen dedere) iidem & *Turduli* vocantur: licet Polybius apud Strabonem, eos diuerſos faciat & Turdulos finitimos eſſe Turdetanis ad ſeptemtrionem dicat: T. autem Liuius lib. XXXIV. & Strabo nullum inter eos diſcrimen ſtatuunt. Stephanus vero Byzantinus ex Artemidori ſententia Turdetaniæ incola *τουρτας, καὶ τουρτυτανοὺς* vocat. Ptolemæus inter Turdulos & Turdetanos diſcrimen ponit & confinia. nam Turdetanos dicit Luſitaniam attingere, Turdulos vero Tarraconenſem. Plinius vero vtroſque *Turdulos* vocat his verbis: *Turduli, qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, iura Cordubam petunt*. Liuius vero citato loco ait: *Omnium Hiſpanorum, maxime imbelles habentur Turdetani; freti tamen multitudine ſua, obuiam ierunt agmini Romano*. & ſubdit ſtatim: *Nec tamen ea pugna debellatum eſt: decem millia Celtiberum mercede Turduli conducunt, alieniſque armis parabant bellum.* Vbi clarum eſt vtrumque nomen pro vno vſurpari. Auctor eſt Strabo, hos inter HISPANIÆ populos ſapientia olim excelluiſſe, & litterarum ſtudiis, leges quoque verſibus a ſex annorum millibus conſcriptas habuiſſe. Incolebant olim potiſſima & mediterranea Bæticæ, & quaſi totam Andaluſiam, demtis maritimis.

BASTVLI.

MAritimam Bæticæ oram accolunt *Baſtuli*, qui & *Baſtitani*, ſeu *Baſetani* vocantur. Strabo illos in ora illa, quæ Atlantico Oceano obuerſa eſt, ad Anæ & Bætis oſtia ſtatuit: Plinius vero, non ſolam eſſe Baſtulorum, ſed & Turdulorum dicit. Cl. Ptolemæus eos *Pœnos* cognominat, ad diſcrimen forſan Baſtitanorum, qui Tarraconenſem inhabitant: an quia ora ea vniuerſa originis Pœnorum eſt? vt Plinius ex ſententia M. Agrippæ tradidit, & vt Pomponius Mela lib. II cap. VI. *Transvecti ex Africa Phœnices habitant*. Hos ego *Baſtulos* Pœnos eſſe opinor, qui mendoſe ab Appiano in Ibericis vocantur *βλαςοφοίνικες*, cum potius *βαςοφοίνικες*, vel *βαςυλοφοίνικες* deberent dici: quod vt aſſeram facit ipſe Appianus. nam illorum originem ad Annabilem refert his verbis: *ὥς, φασιν. Ἀννίβαν τὸν καρχηδόνιον ἐποικίσαι τινας ἐκ Λιβύης καὶ ἀπὸ τοῦδε κληθῆναι βλαςοφοίνικας.* Ita vt ex Baſtulis indigenis & Phœnicibus, ſeu Pœnis aduenis nomen ſit eſt compoſitum: ad quam forſan originem videtur Poeta Horatius alluſiſſe lib. II. carm. oda II. vt bene obſeruauit Abrahamus Ortelius

——quam ſi Libyam remotis
Gadibus iungas, & vterque Pœnus
Seruiat vni.

Vterque enim Pœnus eſt, qui & Africæ & Hiſpaniæ maritimam oram colunt. Eccum hi Pœnorum eſſent originis, mirum eſt, quod Strabo referat illos coniugia more Græcorum contrahere: ægrotos vero Ægyptiorũ ritu in plateis deponere, vt qui eo morbi genere tentati fuerint, illis ſimili remedio ſubuenire poſſint.

CVNEI.

INtra Herculis columnas degunt *Cunei*, teſte Polybio lib. X. vbi [illegible] em hyemaſſe, quo tempore P. Corn. Scipionem in HISPANIAM [illegible]. [illegible] cantur autẽ *Cunei* a vicino Luſitaniæ promontorio quod *Cuneu* [illegible] in Iunine lib. 3. *ager Cuneus* Græcis σφὴν dicitur. Mela [illegible] lib. 3. [illegible] promontoriũ hoc etiã *Cuneũ agrũ* vocat: *Ana proximũ promontoriũ, quia lata ſede* [illegible], [illegible]

paulatim ſe ac ſua [illegible] *faſtigias, Cuneus ager dicitur.* Appianus in Ibericis magnæ vrbis, [illegible] *orgi*[illegible]at, meminit inter *Cuneos* ſitæ, quam refert à Caucero Luſitano [illegible] a[illegible]. Strabo verò in Celticis hanc vrbem recenſet, & *Conſtorſim* vocat. vnde colligere licet *Cuneos* illos olim fuiſſe circa Bæturiam, vbi poſtea Celtici populi ex Luſitania aduenæ ſedes fixerunt. Ambroſius Morales credit illos eum tractum coluiſſe, vbi nunc *Niebla* comitatus eſt, cum adiacenti territurio.

Cap. IX.

GADES.

GADES VNDE DICTAE. OLIM APHRODISIÆ, Erythia, Cotinuſa, Iunonis inſulæ, & Tarteſſus *dicta. Frequens nobilitas, magna potentia. Multa de templo Gaditano. Finis olim nauigationis.*

INſula eſt ad Bętis oſtia, qua Europa ab Africa dirimitur, & vnde Tyrrheni maris fauiceſtus, Oceani æſtus immittitur, anguſto ſpatio a cotinenti, & veluti flumine abſciſſa, *Gades* vel *Gadira* dicta, eo quod videatur τῆς γῆς δειρή, id eſt, *Terræ collum*, vt refert Euſtathius in Dionyſium Alexandrinum: ſed melius Heſychius, quod Phœnices *Gadira περίφραγμα* vocant, id eſt, *Sepimentum*, vnde & Plinius lib. IIII. cap. XXII. *Pœni Gadira ſua lingua ſepem vocant*, eo quod mari vndique ſit circumſepta. Plato vero in Atlantico, ſeu Critia dialogo, aliam nominis originem adducit: Neptunum ex Clitone, Euenoris & Leuſippes filia, refert quinquegeminos maſculorum partus ſuſcepiſſe, primogenitum vocaſſe *Atlantem*, vnde & pelagus *Atlanticũ*; alterum vero eodem partu editum *Gadirum* vocaſſe, qui Græcis εὔμηλος, id eſt, *Diues ouium*, dicitur, ſortitum extremas Atlanticæ inſulæ partes, ad columnas Herculis, ſuo nomine *Gadiricum* locũ nuncupaſſe. Duæ olim erant inſulæ, nunc vnica tantum: variis olim nominibus dicta. ab Ephoro, & Philiſtide, referente Plinio, *Erythia*; à Timæo & Sileno *Aphrodiſias*; ab indigenis vero *Iunonis* dicta. Dionyſius Alexandrinus ante Tyriorum aduentum *Cotinuſam* dictam ait, ἀπὸ τῶν κοτίνων, quod oleaſtris abundaret; Plinius vero à Timæo maiorem *Cotinuſam* dictam refert; à Romanis vero *Tarteſſon*: cui adſtipulatur Iſacius Tzetzes, in Lycophtonis Caſſandram, qui ſcribit Tarteſſon inſulam eſſe, & ciuitatem prope Herculis columnas: in qua Arganthonius regnauit. Ex Salluſtio refert etiam Priſcianus *Tarteſium* eſſe, quæ Punica lingua *Gadir* vocatur. Idem Feſtus Auienus in deſcriptione oræ maritimæ:

Hic Gadir vrbs eſt, dicta Tarteſſus prius.

Duæ in hac Inſula olim erant vrbes, præter *Gaditanam*, teſte Strabone: ſiquidem L. Cornelius Balbus, vir triumphalis, alteram exſtruxit: quam *Neapolim* vocarunt, & ex [illegible]abus tertia deducta, δίδυμη dicta; Plinius vero Strabone poſterior, vnius tantũ meminit oppidi his verbis: *Oppidum habet ciuium Romanorum, quod appellatur Auguſta vrbs Iulia Gaditana.* Sed cur *Ciuium Romanorum* vocet oppidum, cauſſam refert Dion Caſſius lib. XLI. C. Iulium Cæſarem, pacata Hiſpania Gaditanos ciuitate Romana donaſſe, quam donationem deinde populus ratam eſſe iuſſit, atque ita eos ſomnii ergo remuneraſſe, quod quæſtor ibi habuit. Viſus enim ſibi cum matre rem habuiſſe, atque inde rerum potiundi ſpem hauſiſſe. Municipium vero olim fuiſſe oſtendit vetuſta inſcriptio, quæ Medinæ Sidoniæ viſitur:

M. ANTONIO. M. F. GARISIACO.
II. VIRI. MVN. AVG. GAD. D. D.

Eo vero incremen[t]i paulatim, Romanorum amicitia, vrbs hęc peruenit, vt inter quatuor Bæticæ conuentus annumeraretur. Tiberii vero Cæſaris tempore ad tantæ potentiæ culmen euaſerat, vt Strabo ſcribat lib. III. vno ſuo ætatis cenſu, e[q]ueſtris ordinis, Gaditano[s] viros, q[ui]ngentos eſſe cenſos: quod in nulla Italicarum vrbium, prӕterquã Patauii, reperti ſunt. Nobiliſſimam certe olim fuiſſe vrbem, vel ex eo liquet, quod Iuba Mauritaniæ [r]ex magni fecerit, huius vrbis ſe eſſe Duumuirum, teſte [F]eſto Auieno: cuius verſus ex ora maritima iubet hic adtexere [ubi] loquit[ur] de Gadibus:

At vis in illis tanta, vel tantum decus
Ætate priſca, ſub fide rerum fuit:
Rex vi ſuperbus omniumque præpotens
Quos gens habebat forte tum Mauruſia,
Octauiano Principi acceptiſsimus,
Et litteram ſemper in ſtudio Iuba
Interfluoque ſeparatus æquore,
Illuſtriorem ſemet, vrbis iſtius
Duumuiratu crederet.

Fidem vero potentiæ facit, quod Macrobius Saturnaliorum lib. I. cap. XX. refert. *Theron*, inquit, *Rex Hiſpaniæ citerioris, cum ad expugnandum Herculis templum ageretur furore, inſtructo exercitu nauium, Gaditani ex aduerſo venerunt prouecti nauibus longis, commiſſoque prælio, adhuc æquo Marte conſiſtente pugna, ſubito in fugam verſæ ſunt regiæ naues, ſimulque improuiſo igne correptæ conflagrauerunt. Pauciſsimi, qui ſuperfuerant hoſtium, capti, indicauerunt apparuiſſe ſibi leones, proris Gaditanæ claſſis ſuperſtantes: ac ſubito ſuas naues immiſsis radiis, quales in ſolis capite pinguntur, exuſtas.* Cicero etiam oratione pro L. Cornelio Balbo, refert Gaditanos, Romanorum Imperatores commeatu, pecuniaque ſæpe iuuiſſe, & populum Romanum in annonæ caritate, ſuppeditato frumento leuaſſe. Quod permagni faciet, qui ſciuerit quanto frumento Romana vrbs olim indigebat.

Inter celeberrima verò huius Inſulæ opera templum erat Herculis, quo plures Romanorum duces, magnis rebus geſtis vota ſoluturi ventitabant, vt auctor eſt Diodorus Siculus lib. VI. Hannibalem etiam refert Silius Italicus, priuſquam in Italiam exercitum moueret, Gadibus vota exſoluiſſe. Hoc vero templum Herculi Ægyptio ſacrum fuiſſe, teſtatur Pomponius Mela lib. III. cap. VI. Philoſtratus verò lib. V. De vita Apollonii Tyanæi ſcribit, duos ibi Hercules cultos fuiſſe, *Ægyptium*, & *Thebanum*, nullo prorſus intus ſimulacro, cæterum *Ægyptio* duas aras æneas, *Thebano* vnam tantùm erectam, iuxta quam duodecim Herculis labores conſpicerentur, quod & Silius Italicus lib. III.

Sed nulla effigies, ſimulacraue nota Deorum
Maieſtate locum, & ſacro impleuere timore.
In foribus labor Alcidæ.

Cur verò ſanctum ſit refert Mela Pomponius, *Templum*, inquit, *Ægyptii Herculis, conditoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre, Tyrii condidere: cur ſanctum ſit, oſſa eius ibi ſita efficiunt: annorum, queis manet numerus, ab Iliaca tempeſtate, principia ſunt: opes tempus aluit.* Euſtathius refert in Dionyſium Alexandrinum, ex Æliani ſententia, Gadibus altare, *Anno* & *Menſi* dicatum, vnum videlicet breuiori tempori, alterum longiori: templumque *Senectutis* eſſe, quò reuereamur ætatem, quæ multa ſcit & docet: & aliud *Mortis*, ad honorem communis omnium otii, vel eorum qui præter naturæ legem obierunt. Eſt etiam altare *Penuriæ* & *Artis*. Ars enim Penuriam profligat. Eadem ferè Philoſtratus, additque, illos ſolos hominum, feſtis cantibus mortem collaudare. In Herculis quoque templo, auream *Pygmalionis oliuam* fuiſſe, idem auctor eſt: cuius præcipua pulcritudo in fructuum opere erat, qui ex ſmaragdo erant, veris olis ſimillimi. Perſuaſum etiam antiquis, Gades ἐσχάτην πλοῦν eſſe, ſeu finem nauigationis: & ab ipſo quidem Hercule conſtitutum refert Suidas in dictione Γάδειρα. *Hactenus*, inquit, *progreſſus Hercules, cum ob ſonitum & tenebras vlterius tendere non poſſet, columnas ab indigenis ſumitas erexit, quibus ſignificaret eo vſque peruiam eſſe terram & mare.* Vnde & Pindarus in Nemæis dicit Herculem columnas ſuas nauigationis terminum poſuiſſe ode. III.

Ἥρως θεὸς ἃς ἔθηκε
Ναυτιλίας ἐσχάτας
Μάρτυρας κλυτάς.

id eſt, *Quas diuinus heros poſuit nauigationis vltimæ teſtes claros.* Et clariùs ode IV

Γαδείρων τὸ πρὸς ζόφον οὐ
Περατὸν ἀπότρεπε
Αὖτις εὐρώπαν ποτὶ
Χέρσον ἔντεα ναός:

Non ſſe

Non eſſe ſcilicet vltra Gadiram nauigandum, ſed ad Europam eſſe reflectendam nauem. Sic & Silius Italicus lib. I.

Atque hominum finem Gades Calpenque ſecutus.

Hac in Inſula Geryones vixiſſe, mul[illegible] totum fuit opinio, vt referunt Plinius & Solinus: nec [illegible]ria. nam, Strabone teſte, tanta h[illegible]c p[illegible] [illegible] la[illegible], vt paſcentium pecorum lac non [illegible], caſeumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] quadragesimo quoque tempore vena [illegible]is [illegible]datur, ne nimio abdomine ſuffocentur, periculum eſt. Hæc de Inſula dicta ſint: nunc de incolis videamus.

L. Cornelius Balbus hic vrbe natus, ob res fortiter in HISPANIA geſtas, à Cn. Pompeio, ciuitate non ſolum donatus eſt (vt videre eſt in oratione pro eo [illegible] a Cicerone habita) ſed etiam *de Garamantibus triumphauit, primus omnium externo curru*, teſte Plinio, lib. V. cap. V. Hunc & Coſ. fuiſſe, & ſuæ ætatis homines tantùm diuitiis & magnificentia ſuperaſſe, auctor eſt Dio lib. XLVIII. vt populo Rom. moriens, in ſingula capita viceſos quinos denarios leguerit.

L. etiam [illegible]nius Moderatus Columella, qui de re ruſtica eleganter & accuratè admodum ſcripſit, hinc oriundus fuit, vt de ſeipſo hoc verſu teſtatum reliquit:

Et mea quam generat Tarteſſi littore Gades.

Martialis etiam Gaditanum dicit συγγενῆ ſuum Poetam Canium, hoc Hendecaſyllabo:

Gaudent iocoſæ Canio ſuo Gades.

Hodierno die Inſula hæc nauigationis beneficio & ſalinis fouetur, tum ex thynnorum piſcatura multum emolumenti capit, [illegible] omnis generis frugum & generoſi vini feraciſſima. Non procul ab oppido colliguntur Theatri ruinæ complures, aliaque non ſpernenda vetuſtatis veſtigia [illegible]antur. Et [illegible] Inſula hæc olim à continente ſeptingentis paſſibus, qua proxime diſtabat, diuulſa eſſet, nunc, quæ rerum eſt viciſſitudo, ponte cum continente coniungitur.

Cap. X.

COLVMNÆ HERCVLIS.

DE HERCVLIS COLVMNIS VARIAE OPINIONES.

Saturni & Briarei *dicta.* Abylæ & Calpes *varia nomina. Feſtus Auienus emendatur. Strabonis lectio fla[illegible]tur.*

HOc loco vicinas Gadibus vrbes recenſere ordo poſtularet, niſi Herculis tantopere decantatæ columnæ me retraherent. Pri[illegible]rum cum & Pindaro γαδειρίδας πύλας vocentur, plurimiſque perſuaſum ſit, Gadibus illas fuiſſe: ſed obtinuit v[illegible] Gaditano freto vtrinque impoſitos montes, Herculis columnis vocari, de quibus Martianus Capella eleganter lib. VI. *Europa*, inquit, *Calpe; Africa Abyla monte d[illegible]cetur; qui vtrimque prominentes, dici columnæ Herculis meruerunt, quod teſtimonio v[illegible]ius, laboris Herculei limes in illis ſit conſecratus: ſiquidem vltra eum progredi [illegible] probibebant. Denique etiam hoc de eius ſacra virtutis po[illegible] perſ[illegible]um, quod cum antea natura terras maris diſpararet, ac tanto cong[illegible] firmaret Oceani, montium præ[illegible] effoſis radicibus, diuulſoque conti[illegible] camporum, deuc[illegible] lacunoſique terrarum, improuiſum pelagus in vſum mortalitatis admiſit permuta[illegible] orbis [illegible] diſcrimina.* Idem referunt C. Plinius in procemio lib. III. & Pompon. Mela lib. I. Africæ enim hæc [illegible] HISPANIAM [illegible], & Ann. Seneca Quæſt. Nat. lib. VI. cap. XXIX. *H[illegible]*, inquit, *à contextu Africæ mare eripuit.*

Diuerſam longè ab hac opinionem refert Diodorus Siculus lib. V. cap. II. non [illegible] Herculem hos montes, ſed vtrumque congeſta humo adeo am[illegible] vt [illegible] longè lateque antea, inter vtrumque con[illegible]m ſe Oceanus eſſun-

deret, his, quaſi clauſtris, vtrimque arctarit, ne grandia cete in noſtra maria poſſent penetrare: & ad nominis ſui æternam famam, vtrique monti columnam impoſuiſſe. Varia autem nomina his montibus indita, præſertim à Græcis. Iſacius Tzetzes in *ἐξη-γήσιν Lycophronis* poema, has columnas vocat *Alybam* & *Abennam*; Paulus verò Oroſius lib. I. cap. II. *Abennam*, & *Calpem* vocat; Euſtathius in Dionyſium Alex. ait alteram, quæ Europam definit, a barbaris *Calpem*, a Græcis vero, *Alybam* vocari: illam verò, quæ Africæ imminet, ab illis *Abennam*, ab his *Cynegeticam*. ſed contra omnium Geographorum mentem, *Alybam*, vel *Abylam* (vel, vt vocat Suidas, *Abylica*, vt vero Æthicus, *Abylenam*) cum *Calpe* confundit, cum palam ſit diuerſos eſſe montes. Ælianus lib. V. Var. hiſt. ex Ariſtotelis mente, refert columnas has primo *Briarei*, poſtea vero cum Hercules terrarum orbem monſtris tyranniſque expiaſſet, tamquam de humano genere bene meritus, *Herculis* vocatas fuiſſe. Idem Pindari Scholiaſt. Nem. od. III. & Iſacius Tzetzes, ex ſententia Clearchi; Euſtathius vero primo *Saturni*, poſtea & *Briarei* tandem *Herculis* fuiſſe dictas auctor eſt. Cur vero *Saturni* aut *Briarei* appellatæ fuerint, ſolerti Lectori iudagandum relinquo, niſi placeat cum Zenoduto ex ſententia Clearchi ſentire, *Briarei* nomine etiam Herculem vocatum. Feſtus Auienus in deſcriptione oræ maritimæ *Abylæ* & *Calpes* etymon explicat, ita vt Mauruſiis *Abyla* idem ſit, quod *Mons altus* Latinis; *Calpe* veru Græcis, quod nobis *Caui vaſis* & *teretis* ſpecies, cuius verſus non pigebit in medium producere:

Sunt parua porro ſaxa prominentia
Abyla atque Calpe: Calpe in Hiſpano ſolo,
Mauruſiorum eſt Abyla. namque Abyla vocant
Gens Punicorum, mons quod altus barbaro eſt,
Id eſt Latino, dici vt auctor Plautus eſt.
Calpeque rurſum in Græcia, ſpecies caua
Tereteſque viſu, nuncupatur, & ingi.

Sed obſcurum hoc eſſe *Calpes* etymon cuiuis manifeſtum, quamobrem ita legendum puto:

—— *ſpecies caui*
Teretiſque vaſis nuncupatur, & ingi.

Notum enim eſt hydriam, vrnam, & quod cauum protuberat, Græcis κάλπην dici. Ab hoc vaſis genere Græci montem hunc *Calpem* dixere, quia teſte Pomp Mela lib. II. cap. VI. *Calpe mirum in modum concauus, & pæne totus in mare prominet.* Strabo lib. III. refert ex multorum ſententia haſce Herculis columnas, Gadibus in templo fuiſſe ex ære cubitorum octo, in quibus conſtruendi templi ſumtus inſcriptus erat; communi tamen opinioni ſubſcribit, montes hos eſſe *Abylam*, & *Calpem*. Philoſtratus autem refert has ex auro, argentoque ſimul fuſo conflatas eſſe, litteris inſcriptis, quæ à nemine legi poſſent, illaſque eſſe terrarum, Oceanique vinculum, ab Hercule in domo Parcarum inſcriptas, ne qua elementis contentio accederet, neque amicitiam diſiungerent, qua inuicē tenentur. Credidere nonnulli, referente Strabone & Euſtathio, *Errantes ſcopulos, vel Symplegadas*, Herculei laboris metas, & celebres columnas fuiſſe. Hæc ideo adduxi, vt ſciant quam varie de iis ſenſerit vetuſtas.

Ad radices autem montis *Calpes*, eiuſdem nominis ſita eſt vrbs, olim, vt ex Timoſthene refert Strabo, *Heraclea* vocata, in Herculis memoriam exſtructa, vbi & Hiſpanorum armamentarium fuit: cuius adhuc ſuo æuo veſtigia exſtitiſſe refert. Scio Cl^mum^. virum Caſaubonum lectionem hanc Strabonis non recipere, & loco κάλπην, legere, κάρπειαν, quia nemo veterum *Calpes* vrbis meminit, præter Antonini Itinerarium, quod vt deprauatum etiam reiicit; ſed quam vere, viderit Lector. mihi parum firmæ eius rationes, vt a codicum omnium conſenſu recedam, videntur: præſertim, cum eo loci hodierno æuo vrbs ſita eſt, *Gibraltar* dicta, qua Pœni primū in HISPANIAM irrupere, acciti à Iuliano Comite, nomenq; illius priſcum in Ducis *Tarif* memoria mutatū. Coniecturę meæ fauet Amb. Morales lib. 12. c. 68. & P. Io. Mariana Rerū Hiſp. lib. 6. c. 22. vocat *Gibraltar*, *Heracleā*. Eodē prorſus modo oppoſita columna, & montis & vrbis nomen præbet *Abila*, hodie *Ceuta*, vt Caſtaldo placet, adde Antonini itinerariū *Calpē* & *Carteiā* (licet corrupte *Tarteiam* habeat) vt diuerſa oppida recēſere. Sed ne longius abeā, multorum inſtar ſit Heſychius in Lexico, qui dum varias, in dictione στῆλαι, de Herculis columnis receſſet opiniones, dicit aliquos, vrbes ſic vocatas credidiſſe. verba eius lubet apponere: ἔνιοι αὐτὰς νήσους εἶναί φασιν, οἱ δὲ περιχωρήματα, οἱ δὲ τῶν ἠπείρων ἄκρας, οἱ δὲ πόλεις, καὶ οἱ μὲν δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ μίαν, οἱ δὲ τέσσαρας. Id eſt: *Aliqui ipſas inſulas eſſe dicunt, aut agere,*

ge[illegible], alii [illegible] entis promontoria, alii vrbes, alii duas, alii tres, alii vnam, alii quatuor. Circa has Herculis columnas, auctor eſt Ariſtot. lib. De mirandis auſcultationibus, incendia erumpere, alia quidem iugi flamma, alia vero per interualla, & tantùm noctu. Sed ſolus hoc, quod etiam: præterquam quod hoc æuo nulla ibi eructari incendia omnium ore conſtat. Non abſimile eſt, quod re[illegible] Feſtus Auienus columnas has Herculis,

——h[illegible] c[illegible] vndique
Inhoſpitasque ſemper [illegible] nauticis:
Ine[illegible] quippe [illegible] [illegible] [illegible] alis
Et templa & aras: inue[illegible] aduenas rates
Deo litare, abir[illegible] feſtino pede,
[illegible] fas putatum demorari in inſulis.

Cap. XI.

CARTEIAM *NON ESSE* TARIFAM, *AVT* CARthagenam, *ſed* Algeziram. Colonia libertinorum dicta. *Num eadem cum* Tarteſſo. *Dion & Pauſanias emendati obiter.*

QVia ſuperiori capite, in *Carteia* mentionem incidimus, opportunè hic mihi videor de [illegible] acturus. C. Ptolemæus inter *Baſtulos*, qui & *Pœni* cognominantur, ad [illegible] Gad[illegible] an im [illegible] locat. quæ[illegible] [illegible] [illegible] nam dic vrbs ſit, fluctuant recentiores. [illegible] apha, & Io. Goropius Becanus *Tariffam* e[illegible]; Carolus Cluſius, & Ioſephus Moletius, *Carthagenam*, opinantur; Ioannes Oliuarius in Pomponium Melam, *Cartaiam* credit, quæ non procul ab Ana fluuio e[illegible] ſed a vero omnes deuiare paucis oſtendam. Sita erat *Carteia* teſte T. Liuio lib. XXVIII. illa in ora Oceani, vbi primum è faucibus anguſtis panditur mare, &, vt ait Pomp. Mela lib. II. cap. VI. illo in ſinu, quem Calpe efficit. *Tariffa* verò nec in primis illis freti anguſtiis, nec in Calpes ſinu ſita eſt. Adde [illegible] [illegible] *Tariffæ* oram importuoſam eſſe, & infidam nauibus ſtationem; *Carteia* vero portum habet commodum. Hic enim Cn. Pompeius poſt ſiniſtrum ad Mundam prælium, fugiens, conſcendit naues, vt præter A. Hirtium teſtatur Appianus Alex. & Strabo. C. etiam Lælius pugnaturus aduerſus Hannonē *Carteia* naues ſoluit, & victor huc claſſe reuectus. Proinde luce clarius eſt, non eſſe *Tariffā*: ſed potius, vt auctor eſt Ambro. Morales, vir de Hiſpaniæ antiquitate optimè meritus, *Algeziram*. Hæc enim & commodum habet portum, & in ſinu ipſo, quem Calpe [illegible], ſita eſt. Non eſſe *Carthagenam* clarius eſt, quam vt probatione indigeat, ſola ipſa diſtantia redarguit: cum hæc in *Tarraconenſi*, illa vero in *Betica* ſit. Non eſt *Cartaiam*, licet nominis ſimilitudo [illegible] dere poſſet, ſitus d[illegible] eron[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] m *Cartaia* ad Anam flumen eſt. Al[illegible] us etiam *Carteiæ* T. Liuius lib. XXI. me[illegible], quam Olcadum caput, & ab Annibale expugnatam [illegible] Carol[illegible] Sigoni[illegible] tamen ho[illegible] loci ex Polybio & Stephano placet *Altiam* legere, licet aliquis dubitaret, quia apud eundem [illegible] L[illegible], *Carteia ad Oceanum* vocatur hæc noſtra. Cur vero adiectio hæc, ſi huius nominis [illegible] n[illegible] a tantum vrbs? Sed nihil ad Bacchum hæc.

L[illegible] n[illegible] m hanc coloniam eſſe factam, & *Libertinorum* appellatam, auctor eſt T. Liuius lib. XLIII. quod eo noui coloni deducti eſſent. *Et alia*, inquit, *noui generis hominū ex Hiſpania [illegible] legatio venit, ex militibus Romanis & c. Hiſpanis mulieribus, cum quibus connubium non e[illegible], natos ſe memorantes, ſ. per quatuor millia hominum. Orabant [illegible] ibi oppidum, [illegible] habitarent, daretur. Senatus decreuit, [illegible] nomina ſua apud L. Cannuleium profiterentur, eorumque [illegible] quos manumiſiſſe [illegible] eos Carteiam ad Oceanum deduci placere.*

Neoterici nonnulli ab Arganthonio Rege conditam credunt hanc vrbem: ego illum regnaſſe hic ex Silio Italico lib. 3. adducor, vt credam:

Arganthoniacos armat Carteia nepotes,
Rex proauus, [illegible] humanis diſſ[illegible] imus æui,
Ter d[illegible] nos decies emenſus belliger annos.

Arganthonium verò vt et [illegible] hoc [illegible] m) hunc CL. annis vixiſſe; Plinius vero lib. VII. cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & quadra[illegible] [illegible] cœpiſſe auctor eſt, qui tamen CXX. an[illegible] [illegible] tunc. Vrbem hanc eandem eſſe cum *Tarteſſo* Græcorum, idem Plinius

aſſerit lib. III. cap. I. Strabo dubitat: *Nonnulli*, inquit, *huius ætatis Tarteſſon appellant Carteiam.* Pomponius etiam Mela lib. II. ambigit: *In eoque* [*ſinu*] *Carteia, vt quidam putant, aliquando Tarteſſus.* Illud tamen miror, cum Silius Arganthonium *Carteia* regnaſſe dicat, illam tamẽ à *Tarteſſo* diuerſam eum facere, cum Græcis omnibus dicatur Tarteſſi regnaſſe, vt Anacreon teſtatur, aliique. Vnde & *campos Argantonios* Sidonio dictos vocat Cl. Scaliger *Tarteſſiacum* hunc tractum Notis in Auſonium. Diuerſam autem à *Carteia* eſſe *Tarteſſum* his verſibus Silius declarat, cum de Carteia locutus eſſet:

> *Armat Tarteſſus ſtabulantis conſcia Phœbo,*
> *Et Munda.*

Sed cum & Gades oſtenſum eſt, ex Plinii, Saluſtii & Tzetzæ ſententia *Tarteſſum* dici, non abſurde quæri poſſet, an plures fuerint *Tarteſſi*, vel an totus ille tractus a Gadib' columnas ad vſque *Tarteſſi* nomen obtinuerit, quod curioſo Lectori anquirendum relinquo. Vicinam vero Algeziræ vrbem *Tariffam*, multi credunt olim *Tarteſſum* fuiſſe: quæ anno à Chriſto nato D. CCXIII. à Pœnorum duce *Tarif* (qui eo loci ex Africa ad occupandam Hiſpaniam traiecit) nomen ſumſit, priori oblitterato de quo inferius. Agnouit ergo Silius Italicus, pro diuerſis vrbibus *Carteiã* & *Tarteſſum*; Strabo & Mela dubitarunt. *Algeziza* hodierno die copioſus admodum eſt piſcatus, ex quo incolis lucrum ingens, quo etiam ſuperioribus ſeculis non caruiſſe crediderim. Auctor enim eſt Strabo, *Carteia* præter thynnorum frequentiam, murices & purpuras librarum X. eſſe. Quod ne cui mirum ſit, lubet referre, quid Plinius de mirandæ magnitudinis Polypo, obtinente L. Lucullo Procoſ. Bæticam, lib. IX. cap. XXX. dicat: *Carteiæ, in cetariis aſſuetus* [*Polypus*] *exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem, aſſiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ; ſed has tranſcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, niſi canum ſagacitate: hi redeuntem circumuaſere noctu, concitique cuſtodes, expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria oblitus odore diro. Quis ibi polypum exſpectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro ſibi dimicare videbantur. namque & afflatu terribili canes abigebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachiis, clauarum modo incuſſos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius, dolii magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque* (*vt ipſius Trebii verbis vtar*) *barbas, quas vix vtroque brachia complecti eſſet, clauarum modo toroſas, longas pedum XXX. acetabulis ſiue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini reſpondentes, reliquiæ aſſeruatæ miraculo, pependere pondo DCC.* Sepias quoque & lolligines eiusdem magnitudinis expulſas in littus illud, idem auctor eſt. Antiqua etiam numiſmata, geminis thynnis inſignita, hic reperta fidem faciunt, vt refert, Ambroſius Morales, & Antonius Auguſtinus Dialogis antiquitatum. Plinius verò lib. XXXI. cap. VIII. ſcombros hic incolas refert piſcari, ad conficiendum garum. Monendum mihi hoc loco apud Dionem lib. XLIII. deprauate legi *Crantiam* pro *Carteia*: Οὔαρος δ' ὑπὸ τοῦ Διδίου περὶ Κραντίαν ἐναυμαχήθη, καὶ ὀλίγου μὴ προσκαταφυγὼν ἐς τὴν γῆν. Id eſt: *Varus vero à Didia apud Cranciam nauali prælio ſuperatus in terram euaſit.* Subſtituendum vero eſſe *Carteiam*, vel ex Flora colligi poteſt, lib. III. cap. II. *Primum in oſtio Oceani Varus Didiusque legati conflixere.* quo loco nuſquam *Crancia* mentio ab aſſiduo aliquo proditur auctore, ſed *Carteia*, vt ex Liuio patet. Similiter & apud Pauſaniam lib. II. Eliacorum pro Καρπία, legendum puto Καρτηία. niſi quis & ita dictam fuiſſe aſſerat.

Cap.

Cap. XII.

De prisco TARTESSI *sitv. non exstare nostro æuo. Regnum Tharſes hic fuiſſe.*

TArteſſus vrbs, & Græcis, & Latinis Scriptoribus notiſſima, ſed, vt rerum eſt omnium orbis, ignorantiæ caligine noſtro æuo latet. quare vt viatores, ſpiſſa nocte deprehenſi, dubia ſpe, huc illuc lapſanti veſtigio errantes, ſi procul gratæ lucis indicium affulget, eo votis, pedibusque contendunt: ita ego ad veterum Scriptorum facem, conabor accedere, vt *Tarteſſi* ſitum, locumque detegam. Varie autem *Tarteſſi* nomen acceptum. nam & *Gades* ita dictas, & *Carteiam* oſtendimus; ſed præter hæc vrbem ab his diuerſam fuiſſe *Tarteſſum* nunc docebo. Strabo lib. III. refert inter gemina *Tarteſſi* amnis (qui nunc Bętis eſt) oſtia, ſitum quondã fuiſſe oppidum eiusdem nominis: quod & Pauſanias in Eliacis aſſerit. Idem Steph. Byzantinus: Ταρτησὸς πόλις ἰβηρίας ἀπὸ ποταμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀργυρέου ὄρους ῥέοντος. Id eſt: *Tarteſſus Iberiæ vrbs eſt dicta a flumine. qui ex argenteo monte fluit*: qui ipſe *Bætis* vel *Tarteſſus* eſt. Vnde cum palam ſit *Tarteſſum* eſſe ſitam ad Bætim, nequit eadem cum *Carteia* eſſe: ſiquidem multis ab hoc amne paſſibus remota eſt, In ſinu illo ſcilicet ſita, quem Calpe efficit. Quod vero non nemo credit *Tariffam* eſſe priſcam *Tarteſſum*, procul eos a vero aberrare in confeſſo eſt: cum *Tariffa* etiam nimium a *Bæti* diſſita ſit. quod vt indubitatum credo, ita maxime mihi dubium priſcum ipſius *Tarteſſi* ſitum demonſtrare. Nam cum *Bætis* olim geminis ſe oſtiis mari mergeret temporis decurſu alterum illi oblimatum eſt, & aliquantulum ab antiquo ſe torſit itinere, vt alii plerique amnes. Quo fit, vt quæ circa illa loca erant vrbes, nunc in obſcuro ſint. Sed quid Suidam mouerit, quod *Tarteſſum* prope Auernum lacum fuiſſe dicat, nulla mihi ratio occurrit. Nobilem vero & opulentam fuiſſe vrbem, vel Poeta ille apud Stephanum innuit, dum illam vocat Ταρτησσὸν ὄλβιον ἄστυ. Vnde & Anacreon, inter opimas felicitates, quas reſpuit, *nolle ſe*, ait, *Tarteſſi centum & quinquaginta annis imperare*, Argantonium ſignificans. Cum vero *Tarteſſus*, inter vltima occidentis loca eſſet, anſam Poetis fabulandi dedit, vt Tartarum circa *Tarteſſum* fingerent, quod ex Homero oſtendit Strabo. Latinis etiam Poetis frequens eſt dicere, Tarteſſo ſolem ſe mergere, Ouidius Metamorph. XV.

Preſſerat occiduus Tarteſſia litora Phœbus.

Auſonius etiam cum ſtridore mergi dicit.

Condiderat iam ſolis equos Tarteſſia Calpe,
Stridebatque freto Titan inſignis Ibero.

Vnde & Statius Papinius Siluarum lib. II. de Bætica loquens:

Felix heu nimis & beata tellus:
Quæ pronos Hyperionis meatus,
Summis Oceani vides in vndis.
Stridoremque rotæ cadentis audis.

Hauſere id ex Poſidonio Philoſopho Poetæ, qui ſolem circa hæc littora multo maiorem occidere affirmabat, & cum ſtrepitu, perinde atque in profundum ibi incideret, pelagusque ad eius contactum efferueſceret. Sed mitto has tellenas nugas, vbi ne ſcindilla veri apparet. Io. Goropius Becanus lib. V. rerum Hiſpanicorum, non obſcure docet, *Tarteſſum* vocari in ſacris litteris, regnum *Tharſes*. quo rex Salomon ſimul & in *Ophir* claſſem mittebat, ad aurum argentumque aduehendum. Nam quod hactenus plurimis perſuaſum fuit, *Tharſes* vel mare vel Carthaginem denotare, viuis rationibus refellit, quas hic prętereo libens, ne actum agam. Sane regionis circum iacentis felicitas, auri, argentique perennis fęcunditas, & ſcriptorum ea de re vnanimis ſententia facit, vt non inuitus illi aſſentiar: præſertim vero, cum ipſos Tyrios & Phœnices (qui cũ Salomonis claſſe mittebantur) immenſam argenti vim ex vicina hac regione aſportaſſe dicat Strabo & Ariſtoteles.

Cap. XIII.

Xeres olim dicta Aſta regia. *Colonia Romanorum. Num Ξηρὰ Stephani Byzantini fuit.*

DE priſca *Xeres de la frontera*, appellatione diſſentiunt auctores. Ioan. Magarinus Epiſcopus Gerundenſis *Siſaponem* fuiſſe; Cluſius *Aſidonam*; Lucius Manneus celebrem illam funeſto prælio *Mundam*: quæ ſigillatim refellere, eſſet Lectorum opera abuti. Ego verò *Aſtam* puto, quæ à Plinio *Regia* cognominatur, Colonia Romanorum, inter Bætis æſtuaria ſita. Quod vt aſſeram multa faciunt. Strabo lib. 3. portum *Mneſthei* non procul ab *Aſta* collocat: qui hoc æuo *portus B. Mariæ* indigetatur, capaci tutaq; nauium ſtatione celebris, duabus tantùm leucis à *Xeres* diſtat. Licet Ambroſius Morales credat locum eſſe inter *Xeres de la frontera*, & *Puerto B. Mariæ*, qui hoc æuo, *la Meſa de Aſta* vocatur. Ptolemæus etiam ad *Aſtam* æſtuarium collocat, quod Moletio aliiſq; *Salucar* eſt, non procul à *Xeres*; & vt Straboni, Plinio, & Ptolemæo, *Nebriſſa* & *Aſta* vicinæ vrbes ſunt, & inter Bætis æſtuaria ſitæ, ita etiam *Xeres* à Nebriſſa non totis quinque leucis diſſita. Stephanus Byzantinus Ξηρᾶς oppidi ad Herculis columnas meminit, quod an *Xeres* noſtrum ſit, nominis ſituſq; vicinitas facit vt credam, ſuoq; forſan tempore relicto antiquo nomine *Aſtæ*, nouum aſſumſerit, vt multis aliis vrbibus accidit. A. Hirtius hanc vrbem *Haſtam* vocat, cùm ceteri ſine aſpiratione legant: iuxta quã refert duces Cn. Pompeii, qui funeſto Mundenſi prælio ſuperfuerant, omnes à Cæſare extra vallum conciſos, cùm coniuraſſent caſtrorum cædem. Strabo refert conuentum Turdetanorum fuiſſe. Hoc æuo vrbs eſt murorum ambitu conſpicua: ager eſt, vineis, aruiſque lætiſſimus: nulla eius portio inculta, aut otioſa; ſed vel vitibus, aut frugiferis arboribus egregiè conſitus, aut oleo, ſegeteque ornatus. generoſiſſima vina fundit, quæ non ſolùm Europæi noſtri, ſed alio ſub ſole calentes Indi expetunt. Equorum greges alit mira pernicitate laudabiles, quos incolæ *Ginettes* vocant. Moris hac in vrbe eſt ditioribus, immenſæ altitudinis puteos defodere, quibus annonam multos in annos conſeruant, quos lapidum mole contectos, ſine peculiari Senatorum conſenſu aperire vetitum. vnde cùm an. 1561. arcta re frumentaria Germania premeretur, incredibili copia ab hâc vrbe prouiſum fuit. Auctor eſt T. Liuius lib. 39. C. Catinium poſt fuſos Luſitanos in agro Aſtenſi, vrbem Aſtam expugnaſſe, ſed dum incautiùs muros ſubit, ictum, poſt paucos dies obiiſſe. Refert Morales aliiq; Hiſtorici, non procul à *Xeres*, luctuoſum illud prælium, inter Arabes & vltimum Gothorum Regem Rodericum, commiſſum fuiſſe, vbi Gothi ad internecionem cæſi, & HISPANIA in Arabum poteſtatem & prædam ceſſit.

Cap. XIV.

NEBRISSA

Nebriſſa cognominata Veneria. *A Baccho & Satyris condita.*

TVrdetaniæ vrbs eſt *Nebriſſa*, teſte Ptolemæo Romanorum colonia, cognomine *Veneria*, vt ait Plinius, hodie *Lebrixa* dicta, ſita inter Bætis æſtuaria; ſed hunc à Bæti octo M. P. diſtat, oblimato altero illius oſtio meridionali, vna cum alueo. Conditam ferunt

Tempore quo Bacchus populos domitabat Iberos

ducentis prope annis, ante Troianum excidium, vt colligit Antonius Nebriſſenſis in Hiſtoriæ ſuæ præfatione, à quo & vrbem conditam putat. Silius verò Italicus ad Satyros Dionyſii, ſeu Bacchi comites, originem velle videtur referre, non abludente etymo. Nebris enim pellem hinnuli ſignificat, qua Bacchantes induti ſacrificare ſolebãt: Sed lubet Poëtam audire lib. 3.

Ac Nebriſſa Dionyſeis conſcia Thyrſis,
Quam Satyri coluere leues, redimitaque ſacra
Nebride, & hortano Mænas nocturna Lyæo.

Oppidum

Oppidum eſt peramœnum, cum vetuſta arce, agro vndique beatiſſimo cinctum. Hoc enim præcipue Bæticæ tractu lætiſſimas fruges, vina lectiſſima, mella optima, ſapidiſſimos arborum fructus, tellus producit: vt non immerito tam luxurioſus ager à Baccho, aut à petulca Satyrorũ manu, ad condendã vrbem delectus videatur. Sed non tantum ſe iactat hæc vrbs, quod conditorẽ habuit madidũ & laſciuum illum Deũ, quã quod ciuem produxerit *Ælium Antonium*, qui Vandalicis, Punicisque armis pulſas tota Hiſpania, Latinas Muſas, primus reduxit, & extirpata paſſim barbarie, priſtino illas nitori reſtituit. Rerum à Ferdinando & Iſabella Regibus geſtarum binas decades cum laude conſcripſit: tantumque HISPANIA Ælio Antonio, ob reſtitutas poſtliminio literas, quantum Ferdinando Regi ob fuſos fugatoſque Mauros, ſe debere fatetur.

CAP. XV.

OSSVNA OLIM VRSO. *À HIRTIO* VRSAO. *APPIANO* Orſona. *Situs eius ex Hirtio petitus.*

NOn procul à Nebriſſa ſpectatur *Oſſuna*, quæ Straboni & Plinio *Vrſo*, & *Genua vrbanorum* vocata: Antonius Auguſt. legit, *Geminam vrbanorum* pro *Genua*, teſte Ortelio. Ab A. Hirtio, *Vrſaonem*, ab Appiano in Ibericis *Orſonam*, à Ptolemæo *Olcaſtrum* dici auctor eſt Ioſ. Moletius. Conuentus olim Aſtigitani, diſtans à Singilia, quæ nunc *Antiquera*, circiter M. P. XXX. ab Aſtigi plus minuſue. Sed iubet A. Hirtii verba adducere, qui graphicè vrbem nobis eiuique ſitum ob oculos ponit: *Ad oppidum*, inquit, *recuperandum occaſionem non prætermittunt, & reliquos viuos capiunt, ac deinde Vrſaonem proficiſcuntur, quod oppidum magna munitione continebatur, ſic vt ipſe locus non ſolùm opere, ſed etiam natura editus ad oppugnandum hoſtem appareret. Huc accedebat, quod aqua, præterquam in ipſo oppido non erat, nam circum circa riuus nuſquam reperiebatur, propiùs M. P. octo quæ res magno erat adiumento oppidanis. Tum præterea accedebat, vt agger materieſque, vnde ſolitæ ſunt turres agi, propius M. P. VI. non reperiebantur.* Ex quibus non ſolùm patet vrbem fuiſſe egregiè munitam & magni momenti, ſed etiam deſcriptionem quadrare optimè *Oſſunæ*. Oppidum enim aqua caret contermina, arborum genus nullum præter oleam profert ager: quam etiam à Pœnis agriculturæ ſtudioſis illatam fuiſſe crediderim. Quibus fidem etiam faciunt fragmenta quædam, & cippi cum vetuſtis inſcriptionibus, in ipſo oppido reperta, quæ nomen *Vrſonis* oſtendunt. Noſtro æuo Illuſtriſſimæ Gironum familiæ eſt, quæ relicto titulo Comitum *Vrenia*, Ducum *Oſſunæ*, anno M. D. LXII. annuente Philippo II. nomen ſibi vindicauit. Academia hic extructa, anno M. D. XLIX. inſignis, a Ferdinando Mattamoro. Ager eſt pecoris, meſſiumque vberrimus: olei etiam fœcundus, aër ſaluberrimus.

CAP. XVI.

HISPALIS.

HISPALIS COGNOMINATA ROMVLENSIS. *ISIDORI opinio reiecta. Vnde dicta. Eius deſcriptio.*

VT ceteras HISPANIÆ prouincias Bætica, & ita Bæticæ vniuerſas vrbes *Hiſpalis*, nobilitate, opibuſque longè antecedit. Colonia fuit olim Romanorum, cognomine *Romulenſis*, & ex quatuor eiuſdem prouinciæ conuentibus, teſte Plinio. De origine eius ambigunt Scriptores: Franciſcus Taraphа, aliique ſubleſtæ fidei Scriptores, ad Hiſpalum Herculis Libyci filium, ex Beroſi mente, referunt; Iſidorus verò lib. XV. Originum, Iulium Cæſarem refert *Hiſpalim* condidiſſe, eamque ex ſuo & vrbis Romæ nomine, *Iuliam Romuleam* nuncupaſſe. Sed cum veritate hoc pugnare, in aperto eſt. Nam apud Hirtium alioſque, frequens *Hiſpalis* mentio, eaque poſt Mundenſe prælium recuperata, dum beneficiorum memoriam Hiſpalenſibus Cæſar refricat, non prætermiſiſſet vrbis ſec onditorem. nec *Iulia Romulea* illi cognomen, ſed *Romulenſis*. Ego in re tam vetuſta, & inter fluctuantes Scriptorum opiniones nihil certi auſim ſtatuere. Suffi.. it coloniam fuiſſe Romanorum, quæ à Philoſtrato in vita Apollonii Tyanæi lib. V. cap. I. *Iſpula*; a Silio verò Italico *Hiſpal* vocatur, vnde ait:

Ex celebre Oceano, atque alternis æſtibus Hiſpal.

In antiqua lapidis inſcriptione (quam Hiſpali repertam Ambroſius Morales) *Romulea* vocatur, nullo alio addito nomine:

M. AVRELIO. VERO. CÆS. IMP.
CÆSARIS. TITI. ÆLII. HADR.
AVG. PII. P. P. F. ANTONINO.
COS. II. SCAPHARI. QVI.
ROMVLEÆ. NEGOTIANTVR.
D. S. P. D. D.

Vocatam autem *Hiſpalim*, vult Iſidorus à ſitu, eò quòd in ſolo paluſtri, ſuffixis in profundo palis locata, ne lubrico & inſtabili fundamento caderet. Arias verò Montanus apud Ortelium ait *Hiſpalim*, Phœnicum nomen eſſe à *Spila* vel *Spals* deflexum, quod planiciem ſiue virentem regionem ſignificat, quam ſuburbanus eius ager egregiè refert.

Vrbs certè eſt amœniſſima, & in primis, non Hiſpaniæ modò, ſed & Europæ, nobilis & opulenta, ad Bætim amnem appoſita, murorum ambitu, ædificiorum ſtructura & cultu conſpicua. ſuburbium habet amœnum & amplum, cui *Triana* nomen, Bæti amne diſcretum, ſed ponte ſublicio vrbi coniunctum. Ager vicinus planus eſt, & lætiſſimus, ſummumq; hic Liberi Patris cum Cerere certamen, ſed præcipuus oleæ prouentus: nec vſpiam generoſior eius liquor. oliuas muria maceratas (quas Græci κολυμβάδας, Romani *Drupas*, aut *Natantes* vocant) inſigni tum magnitudine tum ſuauitate ſuppeditat. frugiferis arboribus, ſed præcipuè vario citriorum genere felix: &, ne in ſingula me effundã, naturæ gaudẽtis & laſciuiẽtis opus eſt: vt nihil ſit hic quod cultura prætererit. Ferunt Scriptores, quo tempore D. Ferdinandus Maurorum illam iugo eripuit, circa annum M.CCXVII. plus quam centum millia pagorum Hiſpalenſis territorii numerata fuiſſe: quod immenſam agri vbertatem arguit, licet incolarum infrequentia, ad magnam raritatẽ delapſi ſint. Iam à Strabonis æuo emporium fuit non incelebre, ita & hac tempeſtate, longè opulentiſſimum euaſit. huc enim ex vniuerſi orbis plagis, maximè verò ex occidua India, & Peruuiano orbe, incredibiles opes aduehuntur. Binæ quotannis claſſes auro, argento, gemmiſque onuſtæ, noui orbis diuitias hic exponunt: vnde liberali manu in vniuerſum orbem diſpenſantur. Ita vt non queratur HISPANIA deſiiſſe ſibi nobiles ſuas metallorum ſecturas, ſed præbente India opes ſuas, gaudet viſceribus ab auaris manibus parci. Hic iterum omnigenis mercibus ornatæ, milite & commeatu inſtructæ Indiam petunt. Vnde opibus ita pollet, vt Regi ſuo ferant, annuo ſeſquimillionem aureorum obſequii & vectigalium ergo pendere, quantum vix integra alibi regna. Templum habet celeberrimum, & mole ſua maximum; turremque egregiæ altitudinis illi adnexam: D. Virgini id ſacrum, in cuius impenſas annuas, triginta millia aureorum deſtinata ferunt. Archiepiſcopatum habet opimum, ſplendidumque, & qui, Toletano excepto, nulli opibus & dignitate cedat; centum & amplius illi aureorum millia in annuos prouentus ſuppetunt; qui tantæ erat olim auctoritatis, vt tempore Hormiſdæ Papæ, tota vlterior Hiſpania Bætica ſcilicet, & Luſitania illius obſequium agnoſceret. Imò auctor eſt D. Illefonſus, ſupplemento ad D. Iſidori Chronicon, primatis HISPANIÆ dignitatem, Hiſpalenſis primò Præſulis fuiſſe: donec Theodiſclus, D. Iſidori ſucceſſor, regnante Chintilane Gothorum Rege, hæreſi infectus, Archiepiſcopatus honore deiectus fuit. Toletum ſic dignitas translata, ibique in hoc æuum permanſit. Mirum eſt quod Plinius refert, lib. II. cap. XCVII. *Hiſpali* puteum fuiſſe, qui creſcente maris æſtu minueretur, augeretur verò decente, ceteris natura vulgaris.

Et licet vrbs hæc Mercurio magis, quàm Phœbo ſemper dedita, & commerciis quam litteris notior fuerit, ſumma tamen ingeniorum faſtigia edidit. Quem cum D. *Iſidoro* præferas? vitæ enim ſanctitate, litteris tum ſacris, tum profanis paucis æqualis, inferior nemini. Satis cum ſuperque doctum illud Originum opus poſteris commendat. Noſtra etiam memoria eloquentia philoſophia, & philoſophica eloquentia inſignem virum *Sebaſtianum Foxium Morzillum*, & *Benedictum Ariam Montanum* Theologum, Poetam, linguarum peritia (Hebraicæ præſertim) nemini ſecundum protulit.

Cap.

Cap. XXVII

ITALICA.

DE ITALICAE SITV DISQVISITIO. A SCIPIONE Africano condita. Hodie Siuilla la vaia. *Municipium Romanorum.*

QVamvis *Italica*, nihil præter deformes ruinas, & diuulſa rudera oſtendat; optimorum tamen Imperatorum manibus pauca hæc dentur, vt natale illorum ſolum cunctis innoteſcat: multis enim ſitus eius priſcus ignoratur. Auctor eſt Appianus Alexandrinus in Ibericis, à Scipione Africano conditam, peracto bello Hiſpanico, vbi emeritos, & mutilatos membro aliquo milites reliquit, quo tamen loco illam condiderit, non exprimit. Ptolemæus illam in Bætica collocat, ex Plinio verò, *Ilipam* prius vocatam colligunt aliqui. ait enim: *Ilipa cognomine Italica*: collocat autem illam prope Hiſpalim. Eodem modo apud Strabonem legendum eſſe aſſerit doctiſſ. Is. Caſaubonus: cuius verba ſunt: *Poſt has Italica & Ilipa ſuper Bæti*, emendat autem, *quæ & Ilipa*, ſed quam exacte, viderit Lector. *Italica* enim non eſt cognominata *Ilipa*, vt hæc præ ſe fert lectio, ſed *Ilipa*, *Italica* poſtea dicta. Auctor eſt Vaſæus ignorari a plurimis antiquum ſitum, aliqui *Nieblam* eſſe putant; Ambroſius Morales *Siuilla la vieja* oſtendit eſſe, & Hieronymus Surita. Multa enim hic indicia antiquæ vrbis, & Romanæ magnificentiæ impreſſa veſtigia. Inter cetera non pœnitendę Amphitheatri ruinæ viſuntur. Antoninus in Itinerario, Hiſpali Italicam nullum paſſuum apponit numerum, indicio exiguam fuiſſe diſtantiam, & cunctis notam; & hodierno die vix quarto lapide abeſt. Referunt Ioan. Vaſæus, & Ambroſius Morales, bello, quod excitatum fuit inter Regē Leuuigildum patrem, ſed Ariana hæreſi infectū, & Ermenegildū filium Catholicæ fidei aſſertorem, qui Hiſpali obſeſſus erat, anno Domini D. LXXXIV. vt Bætis commercia obſeſſis inferrentur, iuſſiſſe Leuuigildum, mœnia *Italicæ* vetuſtæ vrbis reſtaurari, atque ita Hiſpalenſes ad deditionem compuliſſe; quæ certè omnia *Siuilla la Veia* quadrant. Bæti enim apposita, & leucâ tantùm ab Hiſpali diſtat. De qua Lucas Tudenſis: *Inuenit*, inquit, *in Chronicis, quod Italica eſt Hiſpalis antiqua, unde populata fuit hac Hiſpalis quæ nunc eſt*: ſed poſtremum hoc prorſus à veritate alienum eſt. Addè quòd hodie circumiacentes campi, *los campos de Talca*, ab indigenis vocantur, mutilata voce, tamquam *Campi Italicæ*. Iuxta hanc vrbem refert Paulus Oroſius lib. V. cap. XXIII. Herculeium Q. Sertorii legatum cum Metello congreſſum, viginti millia peditum perdidiſſe. Fuiſſe *Italicam* Coloniam olim, videre eſt in fragmento baſis Vitellinis in Italia reperto: ITEM COLON. ITALICENSIVM IN PROV. BÆTICA. qui reliquam inſcriptionem volet, conſulat Smetii Antiquitates.

Municipium tamen fuiſſe auctor eſt Agellius lib. XVI. cap. XIII. ex oratione D. Hadriani, quam de Italicenſibus habuit. Miratur enim Imperator, cur Italicenſes & quædam alia municipia antiqua, cùm ſuis moribus, legibuſq; viuere poſſint, in ius Coloniarum mutari geſtiuerint.

Hac vrbe orti Imperatores *Traianus* & *Hadrianus*, vt teſtantur Appianus, Ælius Spartianus, Eutropius. Magnum etiam *Theodoſium* hæc vrbs tulit, vt plurimorum fert opinio, & ne quid deeſſet, *Silium* etiam *Italicum* Poetam egregium, teſte Petro Crinito: tametſi diſſentiat Ioan. Camers Scholiis ad L. Florum, & Hieronymus Surita: Felicem *Italicam*, quæ virtutum, & doctrinæ hæc faſtigia edidit. iactent ſeſe aliæ vrbes, murorum ſtructura, ſitus opportunitate, agri cælique benignitate, illa vero (quamvis nihil horum illi defuiſſe olim crediderim) maximorum Heroum natalibus, qui nunquam ignorantiæ tenebris illam patientur latere, ſe attollat. Epiſcopalis vrbs fuit elapſis ſeculis, primum Epiſcopum D. Geruntium Confeſſorem habuit.

Cap. XXVIII.

ASTIGI COGNOMINATA AVGVSTA FIRMA, *NVNC* Eceia. *Conuentus Bæticæ. Inſcriptiones veteres.*

VRbs olim clariſſima, nec hodie obſcura *Aſtigi*, hoc tempore conſentientibus Hiſpaniæ Scriptoribus, *Eceia* dicitur, Romanorum quondam Colonia, cognomine *Auguſta firma*, vt auctor eſt Plinius. Inter Turdetanos a Ptolemæo reponitur, a qua quartus Bæticæ conuentus Aſtigitanus vocatus. Pomponius Mela vrbem hanc inter præcipuas totius Bæticæ recenſet, his verbis: *Vrbium de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt Pallentia & Numantia, nunc eſt Cæſarauguſta: in Luſitania Emerita, in Bætica Aſtigi, Hiſpalis, Corduba.* Conditam dicit Franciſcus Tarapha ab *Aſtyre*, Memnonis auriga, qui amiſſo ad Troiam hero, in HISPANIAM venit, vbi & Aſturibus nomen dedit: de quo Silius lib. III.

Venit & auroræ lacrymis perfuſus in orbem
Diuerſum, patrias fugit cùm deuius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Aſtyr.

Monendum hic obiter, quo loco apud Strabonem lib. III. *Aſtenas* reperitur, legendum *Aſtyga*, vt auctor mihi eſt V. Cl. Iſ. Caſaubonus. In antiquis inſcriptionibus, nunc *Aſtigis*, nunc *Auguſtæ formæ* fit mentio. vtriuſque exemplum ipſa vrbs nobis ſuppeditat:

P. NVMERIVS. MARTIALIS.
[illegible]GITANVS. SEVIRALIS.
SIGNVM. PANTHEI.
TESTAMENTO. FIERI. PONIQ.
EX. ARGENTI. LIBRIS. C.
SINE. VLLA. DEDVCTIONE. IVSSIT.

In hac verò Colonia etiam fit mentio:

BONI. EVENTVS.
APONIA. C. F. MONTANA.
SACERD. DIVAR. AVGVSTAR.
COL. AVG. FIR.
EDITIS. OB. HON. SAC. CIRCENSIB.
ET. OB. DEDICAT. ALIIS.
EX. ARG. LIBRIS. CL.
D. S. P. D. D.

Vrbis ſolum vndique fœcundum, & compaſcuum, & pecori maximè paſcendo idoneum: vnde incolæ lanificio maximam operam impendunt, hincque illis quæſtus luculentus, cui maximè fauet Singylis fluuius, vulgo *Chenil*, vrbem alluens, e niuoſis prope Granatam montibus erumpens, cuius aqua perpurgandæ lanæ [illegible] in modum efficax. Olim Epiſcopalis vrbs erat, nunc Archidiaconatus Hiſpalenſis eſt Eccleſiæ.

Cap. XIX.

CORDVBA.

CORDVBA PATRICIA *DICTA. A QVO CONDITA.* *Prima colonia in Hiſpaniam deducta. Vrbis deſcriptio.*

AD Bætis ripas appoſita eſt *Corduba*, dicta *Colonia patricia*, teſte Plinio, ceteris Bæticæ vrbibus, excepta Hiſpali, præferenda. I[illegible]n. Gerundenſis Epiſc. dictam putat, tanquam *Cor Bætis*: ſed tam ineptum hoc etymon eſt, vt hunc peponem pro corde fuiſſe quis poſſet credere. Priſcis temporibus fuit vrbs celeberrima, in qua & iuridicus conuentus agebatur. Strabo Marcelli opus eſſe aſſerit, ſed cuius Marcelli dubitatur hactenus. Vaſæus illius putat eſſe, qui tempore ciuilis belli inter Cæſarem & Pompeium, res in HISPANIA geſſit: cui coniecturæ ſuffragatur quod nuſquam ante illud

tempus,

tempus, *Cordubæ* mentio fiat. Nam & T. Liuius cùm multas Bæticæ vrbes commemoret, hanc ſilentio tranſmittit, ſed cùm, eodem Strabone teſte, prima hæc colonia ſit, in HISPANIAM à pop. Rom. deducta, non poteſt illius Marcelli opus fuiſſe, tum quia mentio aliqua illius rei facta fuiſſet ab A. Hirtio, præcipuè ſeditione illa orta inter Marcellum, & Caſſium Cæſaris duces prope *Cordubam*. Scio Caſaubonum eius eſſe opinionis, vt dicat ideo *Cordubam* opus eſſe Marcelli, eò quòd Colonia eius tempore, aut ductu huc miſſa ſit; ſed cum ipſo Strabone pugnat, vt oſtendi. Non enim illo tempore prima potuit Colonia deducta eſſe, cùm Scipionum tempeſtate nonnullæ fundatæ fuerint. Sed cur à Plinio *Patricia Colonia* vocatur. Strabo videtur cauſam aperire. *ὤκησάν τε ἐξ ἀρχῆς ῥωμαίων τε καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐπίλεκτοι ἄνδρες. i. quod ab initio habitarunt eam & Romanorum & indigenarum viri ſelecti.* Cum enim promiſcuè ſolebant mitti in alias colonias, in hanc forſan honeſtiores tantum, aut plurimi miſſi ſunt.

Vrbs eſt agri nitore, & ſoli felicitate conſpicua, vt non immeritò à Silio Italico, *aureum ſolum* vocetur:

Nec decus auriferæ ceſſauit Corduba terræ.

Strabo etiam aſſerit, agri virtute, & magnitudine, fauente amne Bæti, primùm ibi nauigabili, vt ait Plinius, *Cordubam*, ſuo æuo, & nominis claritate & potentia polluiſſe. Huc facit, quod idem Plinius lib. XIX. cap. VIII. aſſerat carduos apud Carthaginem nouam, & Cordubam præcipuè, ſeſtertia ſena millia vt parcius reddere. Quid cenſebis cetera holera, horarios, ceteroſque fructus, ſegetemque reddidiſſe, ſi carduorum prouentus centum quinquaginta millibus circiter aureorum æſtimatus fuit.

Nobili etiam platano ornata olim fuit, ob vmbras tantùm expetita arbore, & quòd æſtate ſolem arceat, hyeme admittat: in quam Martialis peculiari luſit epigrammate, lib. IX. epigr. LVII;

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
Qua diues placidum Corduba Bætin amat.
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Heſperium bractea viua pecus.
Aedibus in mediis totos amplexa penates,
Stat platanus, denſis Cæſariana comis.
Hoſpitis inuicti poſuit quam dextera felix,
Cœpit & ex illa creſcere virga manu.

Nec æris metalla Cordubenſi agro defuerunt. Plinii ſiquidem tempeſtate maximo in honore erat: ait enim lib. XXXIV. cap. II. *Summa nunc gloria* (loquitur de ære) *in Marianum conuerſa, quod & Cordubenſe dicitur.* Vocabatur autem *Marianum*, quod in Marianis montibus, non procul ab hac vrbe reperiebatur.

Sed ingeniorum præcipuè fœcunditate ſe iactet *Corduba*, quæ cunctis HISPANIÆ vrbibus, non modò venit præferenda, ſed pauciſſimis totius Europæ comparanda. At præcipuorum ſolùm meminero, inter quos *Senecæ* duo familiam facile ducunt, *Rhetor* pater, & filius *Stoicus Philoſophus*, idemque Tragicus; vna cum affine ſuo, *Annæo Lucano* Poeta heroici ſpiritus: inuidia omni maiores, & quorum opera

——*fama loquetur anus*:

De quibus Martialis:

Duoſquè Senecas, vnicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Porcius etiam *Latro*, cuius ſolum in Catilinam declamatiò exſtat, hac vrbe putatur oriũdus, vti & *Sextilius Hena* Poeta, cuius Seneca Rhetor lib. I. Suaſoriarum meminit: *Sextilius Hena fuit homo ingenioſus magis, quàm eruditus: inæqualis poeta, & pænè quibuſdam locis talis, quales eſſe Cicero Cordubenſes Poetas ait, pingue quiddam ſonantes, & peregrinũ.* Quin occupata iam a Pœnis HISPANIA, proculcatis paſſim ſtudiis, non defuere præclariſſima ingenia huic vrbi, *Auenzoar, Auicenna, Auerroes*: quorum hic Philoſophus acutiſſimus & Græcorum cuilibet comparandus; ille verò (licèt multi pro Cordubenſi *Auicennam* non agnoſcant) Medicus præſtantiſſimus, vt monumenta teſtantur. Patrum etiam memoria hac vrbe prodiere. *Ioannes Mena*, Poeta vernaculi ſermonis, magni ingenii, & *Ambroſius Morales* regius Hiſtoriographus: cuius diligentiæ & acri iudicio in Antiquitate indaganda, plurimum perpetuò debebit Hiſpania, qui & prolixè patriæ ſuæ laudes deſcripſit. Hac vrbe etiam ortus *Gonzaluus Ferdinandus d' Aguilar*: qui florentiſſimum illud Neapolitanum regnum, è Gallorum manibus, ſumma virtute eripuit, & magna cum laude Hiſpanis ſtabiliuit, vir maximis antiquorum ducibus comparan-

ſed toto cælo eum errare Strabo oſtendit: qui auctor eſt ad Bætim appoſitam fuiſſe, inter Hiſpalim & Cordubam, qui *Ilibam* eam vocat: *Granata* vero, à Bæti procùl diſtat. Ambroſius Morales oſtendit *Illipulam* eſſe *Pennaflor*, exiguum oppidum inter Hiſpalim & Cordubam. Tarapha vero, aliique non pauci, *Illiberim* olim vocatám fuiſſe; quam Stephanus *Elibrigem* dicit. Sed probatur Vaſæo aut Ambroſio Morali, qui monent *Illiberim* non procul à Granata fuiſſe eo in colle, qui nunc *Eluire* vocatur, vnde & vrbis porta nomen ſumſit, & non à fæmina, vt quidam ſomniant. Vrbs autem noua eſt Pœnorum colonia, quam ita dictam volunt nonnulli à Cocco, quem Hiſpani *Granam* vocant, qui inſigni copia in hoc regno legitur; alii vero à mali punici ſimilitudine, quod & *Granata* dicitur. Nam vt illud eſt granoſū, & denſiſſimis acinis refertum, ſic & vrbs hæc, dehiſcentis granati in modum, confertiſſimas ædes habet: adde, inculas pro auitis inſignibus mala punica geſtare, quo nominis etymon referrent.

Vniuerſa vrbs multis collibus diſtincta, inter quos gemini ceteris altiotes conſurgunt, quos amnis Darrus per mediam vallem fluens interſecat, in quatuor primarias vrbis regiones, ſitu quaſi ſeparatas, diuiditur. Ea vrbis regio, quæ maximo decoratur templo, *Granata* nomine gaudet, vicos habet plurimos, & arctos ob inſignem ædium frequentiam, licet à Chriſtianis laxiores ſint redditi. templum habet auguſtiſſimum, ea pœne forma, qua Pantheon Romæ: ſacrarium continet ſumtuoſum, in quo Rex Ferdinandus cum Iſabella coniuge (qui hanc vrbem à Pœnorum tyrannide anno Domini M. CCCC. XCII. vindicauit) ſepulti ſunt. Secunda regio *Alhambra* vocata, in qua regium eſt palatium vetus, vermiculato opere, & immenſis ſumtibus exſtructum: tantæ quidē magnitudinis, vt ciuitas potius quam domus dici poſſet, tota mœnibus, turribuſque cincta. Nouum hic Palatium Hiſpaniarum Reges exſtruxere, cui ad magnificentiam nec architecturæ concinnitas, nec materiæ nobilitas, nec hortorū amœnus nitor, aut fontium vndique erumpentium iucundum murmur deeſt: quacumque enim proſpexeris, multa ſunt quibus oculos animumq; paſcas. Ab vno enim latere, vndique luxuriantis agri feliciſſima amœnitas; ab altero vero inacceſſi montes, perpetua niue canentes, vel flagrante Sirio, ſeſe offerunt. Quantū vero in Septemtrionem ſe oculorum acies extendere poteſt, porrecta camporum æquora, floridis & irriguis diſtincta pratis occurrunt: hic paſſim conſiti xyſti, & ſiluulæ frugiferarum arborum: hic leporaria frequentibus feris, in regium oblectamentum conſpiciuntur: hic in ipſa Alhambra antiqua viſitur inſcriptio, quæ *Illiberis* nomen profert:

IMP. CÆS. M. AVRELIO.
PROBO. PIO. FELICI. INVICTO.
AVG. NVM. MAIESTATIQ.
DEVOTVS. ORDO. ILIBER.
DEDICAT. P. P.

Tertia vrbis regio, *el Alueſim* dicta, duobus collibus ornata. Magna hic ædium frequentia, ſolis olim Mauris incolebatur, agricultura & ſerici textrinis hic victitant. Vltima regio eſt *Antiquerula* dicta; ædium frequentia & ſtructura ceteris non inferior ſitu eſt plano. Paſſim hic bombycinus pannus elaboratur, veſtis item ſerica, & holobera præſtantiſſima. Opificum frequentia, qui ſerico texendo victitant, quanta ſit, vel ex eo colligi poteſt, q̄ ex ſolis mori arboris foliis, quibus bombyces veſcuntur, præter multas ſerici libras, Regibꝰ triginta millia quotannis pœne aureorū in vectigal cedant. Ambitu ſuo vrbs circiter M. P. XII. complectitur: tota vndique muris cincta, & propugnaculis mille triginta ornata, aeris hic temperies ſaluberrima, nec nimiis auſtrinis obnoxia æſtibus, aut arctois frigoribus obiecta; ſed media axis vtriuſque, vernanteq; gaudet temperie. vnde & fructuum præſtantia, bonitaſque, & aquæ ſaluberrimæ inſignis copia. Eſt præterea Epiſcopali dignitate inſignita, Iliberitana vicina ſede, vt multorum fert opinio, huc translata: iuridicus etiam hic celeberrimus conuentus habetur. Ludum hic parentum memoria aperuit (quis credat?) *Ioannes* Æthiops genere, *Latinus* hinc dictus, at præſtanti forma, & Muſicæ ac Poeticæ in paucis peritus. Luſit enim carmen gratulatorium in Ioannis Auſtriaci victoriam ad Echinadas inſulas, de Turcis anno cIɔ. IC. LXXI. nauali prælio partam.

CAP

Cap. XXIII.

ABDERA A POENIS, AVT PHOENICIBVS CONDITA.

Franciſcus Tarapha refellitur. Vnde Almeria *dicta.*

MAritimum Bæticæ oppidum, non procul a Charidami Promontorio, eſt *Abdera.* Gerundenſis Epiſcopus hoc æuo credit *Veram* eſſe; potior tamen Scriptorum pars *Almeriam* dicit: cui & ego ſubſcribo. Inter Baſtulos, ſeu Baſtitanos populos a Ptolemæo recenſetur, & *Abdara* illi vocatur. Franciſcus Tarapha a Thracibus conditam putat, nominis ſimilitudine motus, quam habet cum Democriti patria: ſed vnde id Tarapha? quod neque fictum, neq; pictum, neq; ſcriptum vſpiam eſt. Melius Strabonis, aut Plinii veſtigiis inſtitiſſet: quorum ille a Phœnicibus, hic vero ex opinione M. Agrippæ a Pœnis originem trahere, vt & oram illam vniuerſam, dicit. *Almeria* vero cur poſtea vocata ſit, dicit Tarapha ab Almarico Gothorum Rege: qui anno Domini Iↄ. XV. vel, vt alii, Iↄ. XXX. HISPANIIS præfuit, nomen habuiſſe: qui cum à Childeberto Francorum Rege bello peteretur, propriis ... viribus, fugam autem quærens, hic interfectus fuit. Vrbs hæc an. cIↄ. ... XLVII memorabili illa expeditione ab Alphonſo VIII. Aragonum Rege, S. P. Q. Genuenſi & Raymondo Comite Barcinonenſi ſuſcepta, Mauris erepta fuit. Occupata vero vrbe, Genuenſibus in præmium nauatæ operæ, catinus ex ſolido ſmaragdo, immenſi pretii, oblatus fuit, vt auctor eſt Rodericus Ximenius, Toletanus Archiepiſcopus, Rerum Hiſpa. lib VII. cap. XI. Ligurum tamen Annales, non Almeriæ, ſed Cæſareæ in palæſtina, Guilielmo illorum Duci, qui primus muros aſcenderat, obtigiſſe illum referunt. Antiquiſſimum hic fuiſſe Epiſcopatum, docent Concilia in Hiſpania celebrata: cuius primus Epiſcopus S. Creſipho, B. Iacobi Apoſtoli diſcipulus fuit, vt auctor eſt Ioannes Vaſæus.

Cap. XXIV.

MALACA ALIQVIBVS MÆNACE.

Veteres inſcriptiones.

QVA mediterraneum mare proſpectat Bætica, ſecunda eſt vrbs *Malaca*, hodie vix mutato nomine *Malaga* appellatur; licet Mario Aretio aliter viſum ſit qui *Malacam* olim fuiſſe, vbi nunc *Caput Maduce*: *Saladubam* vero fuiſſe, quæ nunc *Malaga.* Sed hoc eſt ex meridie tenebras facere: nam & ſitus, nomen, ceterique Scriptores contra aſſerunt; inter Baſtulos à Ptolemæo memoratur. Primarium fuiſſe oppidum auctor eſt Strabo, qui nonnullos crediſiſſe refert, olim Mænacem dictam: quam Sic. hanc videtur *Mainin* vocare, niſi κελτικὴν illam eſſe ſcriberet; ſed perperam, cum hæc Phocenſium vrbium vltima, quæ ad occaſum vergunt; & longius a Calpe diſtat, quam *Malaca*, quę Phœnicium ciuitatis propiorem retinet formam. Licet Feſtus Auienus, in deſcriptione ſua oræ maritimæ, vnam eandemque vrbem eſſe dicat, his verſibus:

> *Hos propter autem mox iugum Barbetum eſt*
> *Malachęque flumen, vrbe cum cognomine;*
> *Mænace priore quæ vocata eſt ſeculo.*

Fluuius vero hic *Malaca*, de quo Poeta, idem eſt cum Ptolemæi *Saduca*, qui hodierno æuo ab accolis *Guadalquiuirejo* indigetatur, teſte Floriano lib. I. c. II. licet perperam Marius Aretius *Saldubam* hunc vocet, Dialogo ſuo, cui *Calipho* nomen, cum nemo Cosmographorum illius meminerit.

Plinius a Pœnis originem trahere aſſerit; Franciſcus Tarapha à Phœnicibus ante Christi aduentum annis Iↄ. III. extructam putat, quo auctore, neſcio. H... vrbs eſt non obſcura nam emporium eſt ſatis frequens, agro vndique fertili ... cenſiſſimo cinctum: huc ſtatis temporibus, vndiq; mercatores ... na cum ... con...t, præcipue Belgæ, vt lapidiſſimos & paſſos autumnales fructus ad Septentrionales ... auehant. Vini & olei copia fæcunda, vnde luculentum incolis lucrum. ... propugnaculiſque egregie inſtructa, vt facile omnes hoſtiles minas contemn... Iudicio

eſt, longa obſidione à Ferdinando & Iſabella Regibus vexatam, nec niſi vrgente famẽ emptam fuiſſe. Armamentarium omni telorum, & machinarum bellicarum genere, longe inſtructiſſimum habet, vnde limitaneis Africæ locis, vt Madauro (quod vulgo *Oran* appellatur) neceſſaria commeatus telaq; ſuppeditantur. Epiſcopalis vrbs à multis annis fuit, Martyreſque habuit SS. Cyriacum & Paulam, ſub Diocletiano paſſos. Non poſſum hoc loco preterire inſcriptionem, quam Malacæ in honorem Imp. Septimii Seu. Pert. exſtare refert Morales:

IMP. CES. L. SEPT. SEVERO.
PIO. PERTINACI. AVG.
PARTH. ARAB. ADIAB.
PACATORI ORBIS.
ET. FVNDATORI IMP. ROM.
IN. EIVS. HONOREM. RESP. MALAC.
TEMPLVM. MARTI. D.D.

Non procul à Malaca vicus eſt *Cannete*, olim *Sabora* dictus, vbi ſuperioribus annis, ænea tabula vna cum inſigni inſcriptione reperta, quæ quia Imperatoriam breuitatem refert, & ſcire operæ pretium erat, religioſum putaui hic omittere:

IMP. CÆS. VESPASIANVS. AVG.
PONTIFEX. MAXIMVS.
TRIBVNICIÆ. POTESTATIS. VIIII.
IMP. XIIX. CONSVL. VIII. P.P.
SALVTEM. DICIT. IIII VIRIS.
ET DECVRIONIBVS.
SABORENTIVM.

CVM. MVLTIS. DIFFICVLTATIBVS.
INFIRMITATEM. VESTRAM. PREMI. INDICETIS.
PERMITTO VOBIS. OPIDVM. SVB. NOMINE. MEO.
VT. VOLTIS. IN. PLANVM. EXSTRVERE.
VECTIGALIA. QVÆ. AB DIVO. AVG.
ACCEPISSE. DICITIS. CVSTODIO.
SI. QVA. NOVA. ADIICERE. VOLTIS.
DE. HIS. PROCONSVLEM. ADIRE. DEBEBITIS.
EGO. ENIM. NVLLO. RESPONDENTE.
CONSTITVERE NIL. POSSVM.
DECRETVM. VESTR ACCEPI. VIII. KAL. AVG.
LEGATOS. DIMISI. IIII. KAL. EASDEM.
VALETE.

II VIRI. C. CORNELIVS. SEVERVS.
ET. M. SEPTIMIVS. SEVERVS.
PVBLICA. PECVNIA. IN. ÆRE. INCIDERVNT.

CAP. XXV.

CARTIMA. DIVERSA A T. LIVII CERTIMA.
Egregia vetus inſcriptio.

NOn procul à Malaca, amœnũ eſt oppidum *Cartama*, olim vero *Cartima*, vel *Municipium Cartimitanum* vocatum; vt ex antiqua mox patebit inſcriptione: quæ multum diuerſa eſt à T. Liuii *Certima*, cuius lib. XL. meminit. nam in vltima illam Celtiberia ſtatuit, à Tib. Sempronio Graccho obſeſſam, ad deditionemque compulſam: noſtra vero hæc *Cartima* ad maximi montis radices ſita (qui num Ptolemæo *Ilipula* vocetur, aliis inveſtigandum mando) qui quantum in aquilonem patet ſterilis eſt, & aſpretis ſiluiſque horridus, ſed aduerſa parte culturæ patiens & paſſim vinetis conſitus,

[illegible] nuces, ſeu amygdalas, ficuſque ſapidiſſimas magna copia producit, quæ in Boreales regiones magno emolumento incolarum aſportantur. Adiacent frequentes ſilvæ glandiferæ, & gallæ feraces, quarum tum ad atramentum conficiendum, tum ad denſanda hircorum caprarumq; coria (vulgo *Corduana*) magnus eſt vſus. Pulcerrimam hic loco exſtare inſcriptionem refert Ambroſius Morales, qua Lectorem defraudandum non putaui.

IVNIA. D. F. RVSTICA.

SACERDOS. PERPETVA. ET. PRIMA.

IN. MVNICIPIO. CARTIMITANORVM.

PORTICVS. PVBLICAS.

VETVSTATE. CORRVPTAS.

REFECIT

SOLVM. BALINEI. DEDIT.

VECTIGALIA. PVBLICA. VINDICAVIT.

SIGNVM. ÆREVM. MARTIS.

IN. FORO. POSVIT.

AD. BALINEVM. SOLO. SVO.

CVM. PISCINA. ET. SIGNO. CVPID.

EPVLO. DATO. ET. SPECT. EDITIS.

D. S. P. D. D.

STATVAS. SIBI.

ET. C. FABIO. IVNIANO. F. SVO.

AB. ORDINE.

CARTIMITANORVM. DECRETAS.

REMISSA. IMPENSA.

AVIÆ. STATVAM. ET. C. FABIO.

FABIANO. VIRO.

D. P. S. F. D.

CAP. XXVI.

SINGVLIA NVNC ANTIQVERA. *AB ANTONINO* Anticaria *dicta. Inſcriptio vetus. Fons ibi medicatus.*

GRanatenſis regni venuſtum eſt oppidum *Antiquera*, Plinio olim *Singylis* dictum, vt ex antiquis probant inſcriptionibus Amb. Morales, & Car. Cluſius. Nomen illi forſan, à vicino amne *Singyli*, qui Bæti infunditur, hodie *Xenil* dictus. num vero eadem ſit cum Antonini *Anticaria*, quam itinere à Gadibus Curdubam ſtatuit, incertus ſum. Sed nominis vicinitas, parum diſcrepante ſitu, ſuadet vt idem, cum Ortelio, credam eſſe oppidum cum *Singylia*. Quid enim miri à Plinii ætate in Antonini æuum nomen mutatum eſſe: cum pleriſque id eueniſſe palam eſt: hinc vix duo Scriptores idem nomen efferunt. Situm eſt oppidum in colle leuiter vndique aſpero, & inæquali, ſed amœno, & fecundo, firmum ſatis & munitū. Caſtrum habet in vertice cum portis ferreis, vbi Granatenſium Regum frequens, & tutus olim erat ſeceſſus. Iucundus in ſubiectos agros proſpectus, hinc per proiectos agros latiſſimè vagatur, hinc cæduis montibus coercetur; adeſt fontium perennium, & gelidorū frequentia, qui [illegible] inter cōfragoſa loca ebullientium ſuauiſſimū murmur aures demulcet: & limpidæ vndæ viitui gratę. Salinas habet copioſas, vnde ingens quæſtus exiguo labore venit. non enim, ſicut in Germania & Zelandia, ignis adminiculo coquitur, ſed æſtiuis menſibus, fontana vel cæleſti aqua in ſtagnum collecta, multo ſole concreſcit. Vnde & vicini montes candidiſſimi ſalis grumos præbent: habet etiam non contemnendas latumias, ad incolarum ædificia. Egregia hic inſcriptio ſeruatur, quæ priſci nominis, & vetuſtatis memoriam refert.

GALLO. MAXVMIANO. PRO. COS. AVG.

ORDO. SINGILIENSIVM.

OB. MVNICIP. DIVTINA, BARBAR. OBSID. LIB.

PATRONO.

CVRANTIBVS. C. FAB. RVSTICO.

ET. Q. ÆMILIO. PONTIANO.

Secundò ab vrbe milliari medicatus eſt fons, ad multa morborum genera, ſed præcipue ad calculorum vitia celeberrimus, indigenis dictus *Fuente de Antequera.* Superiori etiam æuo in honorem fuiſſe priſca inſcriptio ab Amb. Morales producta teſtatur, quam hodieque Singylæ dicit conſpici:

FONTI. DIVINO. ARAM.
L. POSTVMIVS. STATVLIVS.
EX. VOTO. D. D. D.

CAP. XXVII.

ARTIGIS IVLIENSIS *COGNOMINATA. DE EIVS Thermis pauca.*

SIngyliæ fontis ſalubritas in memoriam mihi reducit *Alhama* nobiles, & vicinas thermas, quarum occaſione de ipſa vrbe pauca dicenda erunt. Credit Ioſepus Moletius, *Alhamam* eſſe *Artigim* Ptolemæi, quam Plinius *Iulienſem* dicit cognominari. Turdulorum oppidum quondam, ſed quibus coniecturis fultus hoc aſſerat, incertus ſum: quare neq; confirmare argumentis, nec reiicere mihi in animo eſt. Diſtat nunc à Granata ſeptem milliaribus: immenſis vndique præcipitiis, & aſperrimis rupibus ambitur, agro tamen lætiſſimo fruitur: in pratis, hortis, aruiſque mira paſſim luxuries Granatenſibus olim Regibus amœniſſimum otium, & delicias præbebat. Sed ſalubres, & vberrimi hic ebullientes fontes, locum præcipue commendabant: qui ſecreto quodam naturæ miraculo ex intimis terræ viſceribus, ſecum calorem beneficum ferunt, nullius exteræ flammæ indigi, vt caleſiant. Cum enim multis in locis terra opertos ignes tegat, quibus iuge pabulum aluminis, ſulphuris, aut bituminis vena præbet, fit vt eorum ardore incaleſcens tellus, ferdum vaporem in ſuperiora emittat loca, quo offenſi vicini fontes efferueſcunt inter venas ſuas, atq; ita profluunt calidi; incorrupto interdum ſapore, ſi remotiores ab ignis pabulo fontium ortus. Quod ſi vero per ipſa loca ſulphure, aliave materia plena fluant aquæ, calorem non ſolum illius contactu, ſed & ſaporem, & odorem trahere in confeſſo eſt. Sed cum ſtudio hęc inquirant, qui naturæ arcanis nobiles curas intulerunt: inſtituti enim mei minime eſt exactè hæc perſequi. Temperatum adeo huius fontis calorem prædicant, vt nudo corpori nulla inde noxa. Ipſa vero aqua pacata adeo, & limpida fluit, vt numerare iniectas ſtipes, & relucentes calculos facile quivis poſſit. Epotam variis ægritudinibus, & neruorum præcipue ferunt conferre; Martio præſertim & Septembri vtilis menſibus. Adauget etiam ſtructuræ elegantia natiuam loci amœnitatem. Regum enim cura, & liberalitate, thermæ hic excitatæ magnis impenſis, adeo vt inter Hiſpaniæ balnea nobiliſſimæ habeantur, & cum Statio Papinio l. Sylu. libere dicam.

Nec ſi Baianis veniat nouus hoſpes arboris,
Talia deſpiciat (fas ſit componere magnis
Parua) Neronea nec qui modo lotus in vnda,
Hic iterùm ſudare neget.

CAP. XXVIII.

MVNDA ANTIQVVM NOMEN RETINET. INſcriptio vetus. Metropolis olim Turdetaniæ.

AEtatis iniuria, & poſterorum incuria effecit, vt, quo loco quondam fuerit *Munda*, pene ignoretur. alii enim *Rondam*, alii *Mundecaram* hodie vocari credunt. Sed P. Ioan. Mariana, & Amb. Morales, oſtendunt incorruptum nomen, poſt tot ſecula ſeruatum, & *Mundam* eſſe, quę viginti millibus à Malaca diſtat. Suffragatur vetus inſcriptio templi foribus præfixa:

IVLIVS. NEMESIVS. NOMENT.
VICE. M. AVRELII. IMP.
SACRA. BÆTICAM. GVBERNANS.
PRÆTORIVM. IN. VRBE. MVNDA.
QVO. PATRES. ET. POPVLVS.
OB. REMP. RITE. AOMINISTRAND.
CONVENIANT. F. MAND.

Erat autem *Munda*, teſte Plinio, Colonia immunis, ſita editiori in grumo, modico præterfluente amne, paluſtri & voraginoſo ſolo, ad dextram partem (vt refert A. Hirtius) quem lata planicies excipit, vbertate & amœnitate conſpicua, & in vniuerſa frugum genera facilis, vt nihil ſit quod natura negauerit, nihil quod cultura prætererit. Sed nulla re notior, quàm cruento, & ancipiti circa illam commiſſo prælio, inter Pompeii liberos, & Dictatorem Cæſarem: vbi tanta Pompeianorum ſtrage bellatum fuit, vt, cùm ſe Mundæ profugi recepiſſent, & Cæſar obſideri victos imperaſſet, aggerique exſtruendo deeſſet materia, congerie hoſtilium cadauerum, pilis tragulíſque confixa (quia roboreæ ſudes deerant) vrbem vallarent. Auctor eſt Dion lib. XLIII. hoc loco ſtatim à victoria palmæ germen enatum eſſe. Sed magis mirandum quod & Plin. lib. 36. c. 18. refert, palmatos circa *Mundam* lapides reperiri, idque quoties fregeris. Strabo lib. III. refert *Mundam* quaſi metropolim fuiſſe vniuerſæ Turdetaniæ.

CAP. XXIX.

LVSITANIÆ REGNVM.

LVSITANIA. DICTA ETIAM LYSITANIA. *LIMITES eius. Strabo diuerſus à ceteris. Stephani Byzantini hallucinatio. Luſitania & Portugalia diuerſa olim prouincia. Martiani Capellæ error.*

HISpaniæ vlterioris altera prouincia eſt *Luſitania*, cui *Luſum* Liberi patris, aut *Lyſſam*, cum eo bacchantem nomen dediſſe auctor eſt Plinius lib. III. cap. I. vnde & promiſcuè apud veteres nunc *Luſitania*, nunc *Lyſitania* ſcriptũ eſt. Terminatur ſecundum Ptolemæum, à Septentrione amne Durio (qui illam à Tarraconenſi diuidit;) à Meridie flumine Ana (qui illam à Bætica;) ab Occidente Oceano Atlantico; ab Oriente a Tarraconenſi ſeparatur, linea ducta ab Oretania veteri vſque ad pontem Durii, è regione *Septimancas*. Strabò vero lib. III. diuerſus à Ptolemæo, ceteríſque Geographis, Luſitaniæ limites deſcribit: *Huius regionis Auſtrale latus Tagus cingit; ab Occaſu verò, & Septentrione Oceanus; ab Aurora Carpetani, Vettones, Vaccæi, & Callaici, famæ maioris populi.*

Ex quibus patet, Strabonem *Luſitaniam* à Tago inchoare, regionem verò, quæ inter Tagum & Anam eſt, *Luſitania* excludere, ab altera verò parte vltra Durium illam extendere: ſiquidem & Minium amnem, & Artabros *Luſitania* comprehendit, qui à Ptolemæo in Tarraconenſi ſtatuuntur; ſed cùm Plinius etiam Ptolemæo ſuffragetur, & Durio Anaque fluminibus *Luſitaniam* includat, miſſa Strabonis deſcriptione; Ptolemæi vt veriori magíſque receptæ adhærendum. Quid Stephanum Byzantinum lib. de vrbibus mouerit, quòd *Luſitaniam* Bæticæ partem aſſerat, me latet: quemadmodum etiam, quod dicit ex Artemidori ſententia, *Belitanos* eóſdem eſſe cum *Luſitanis*. Nam Plinius lib. III. cap. III. prope Cæſarauguſtam *Belitanos* Ciuium Romanorum collocat, & Ptolemæus eodem penè loco vrbem *Celiam* recenſet, ſatis procul à *Luſitania*: niſi forſan dicamus *Belitanos* à Luſitanis originem trahere, & ideò eoſdem eſſe cum Luſitanis. Martianus Capella *Luſitaniam* dicit permeari ſui cognominis fluuio, ſed vbi gentium hic fluuius, mihi prorſus ignotum, niſi Anam quis ſuſpicetur eſſe. Sed terminat amnis hic *Luſitaniam*, non tranſit. Quare mittamus Sybillina hæc folia. Hodierna die *Portugalia* dicitur, non tamen ſatis propriè: ſiquidem nec tota *Portugalia Luſitaniæ* finibus circumſcripta eſt, nec etiam totam *Luſitaniam* complectitur; licet potiſſima eius pars *Portugaliæ* ſubiaceat. nam tota interamnis prouincia, vulgò *entre Douro & Minho*, extra Luſitaniam erat, ſecundum Plinium, & Ptolemæum. niſi Straboni accedamus, qui ait maximam Callaicorum partem *Luſitanos* appellari; & alibi dicit, Minium omnes Luſitaniæ amnes magnitudine ſuperare. Eadem etiam ra-

Et celebre Oceano, atque alternis æſtibus Hiſpal.

In antiqua verò inſcriptione (quam Hiſpali repertam Ambroſius Morales) *Romulea* vocatur, nullo alio addito nomine:

M. AVRELIO. VERO. CÆS. IMP.
CÆSARIS. TITI. ÆLII. HADR.
AVG. PII. P. P. F. ANTONINO.
COS. II. SCAPHARI. QVI.
ROMVLEÆ. NEGOTIANTVR.
D. S. P. D. D.

Vocatam autem *Hiſpalim*, vult Iſidorus à ſitu, eò quòd in ſolo paluſtri, ſuffixis in profundo palis locata, ne lubrico & inſtabili fundamento caderet. Arias verò Montanus apud Ortelium ait *Hiſpalim*, Phœnicum nomen eſſe, a *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planiciem ſiue virentem regionem ſignificat, quam ſuburbanus eius ager egregiè refert.

Vrbs certè eſt amœniſſima, & in primis, non Hiſpaniæ modò, ſed & Europæ, nobilis & opulenta, ad Bætim amnem appoſita, murorum ambitu, ædificiorum ſtructura & cultu conſpicua. ſuburbium habet amœnum & amplum, cui *Trianæ* nomen; Bæti amne diſcretum, ſed ponte ſublicio vrbi coniunctum. Ager vicinus planus eſt, & lætiſſimus, ſummuſque hic Liberi Patris cum Cerere certamen, ſed præcipuus oleæ proventus: nec vſpiam generoſior eius liquor. olivas muria maceratas (quas Græci κολυμβάδας, Romani *Drupas*, aut *Natantes* vocant) inſigni tum magnitudine tum ſuauitate ſuppeditat. frugiferis arboribus, ſed præcipuè vario citriorum genere felix: &, ne in ſingula me effundã, naturæ gaudẽtis & laſciuiẽtis opus eſt: vt nihil ſit hic quod cultura præterierit. Ferunt Scriptores, quo tempore D. Ferdinandus Maurorum illam iugo eripuit, circa annum M.CCXVII. plus quàm centum millia pagorum, Hiſpalenſis territorii numerata fuiſſe: quod immenſam agri vbertatem arguit, licet incolarum infrequentia, ad magnam raritatẽ delapſi ſint. Iam a Strabonis æuo emporium fuit non incelebre, ita & hac tempeſtate, longè opulentiſſimum euaſit. huc enim ex vniuerſi orbis plagis, maximè verò ex occidua India, & Peruuiano orbe, incredibiles opes aduehuntur. Binæ quotannis claſſes auro, argento, gemmiſque onuſtæ, noui orbis diuitias hic exponunt: vnde liberali manu in vniuerſum orbem diſpenſantur. Ita vt non queratur HISPANIA deſiiſſe ſibi nobiles ſuas metallorum ſecturas, ſed præbente India opes ſuas, gaudet viſceribus ab auaris manibus parci. Hic iterum omnigenis mercibus ornatæ, milite & commeatu inſtructæ Indiam petunt. Vnde opibus ita pollet, vt Regi ſuo ferant, annuo ſeſquimillionem aureorum obſequii & vectigalium ergo pendere, quantum vix integra alibi regna. Templum habet celeberrimum, & mole ſua maximum, turremque egregiæ altitudinis illi adnexam: D. Virgini id ſacrum, in cuius impenſas annuas, triginta millia aureorum deſtinata ferunt. Archiepiſcopatum habet opimum, ſplendidumque, & qui, Toletano excepto, nulli opibus & dignitate cedat; centum & amplius illi aureorum millia in annuos prouentus ſuppetunt: qui tantæ erat olim auctoritatis, vt tempore Hormiſdæ Papæ, tota vlterior Hiſpania Bætica ſcilicet, & Luſitania illius obſequium agnoſceret. Imò auctor eſt D. Illefonſus, ſupplemento ad D. Iſidori Chronicon, primatis HISPANIÆ dignitatem, Hiſpalenſis primò Præſulis fuiſſe: donec Theodiſclus, D. Iſidori ſucceſſor, regnante Chintilane Guthorum Rege, hæreſi infectus, Archiepiſcopatus honore deiectus fuit. Toletum ſic dignitas translata, ibique in hoc æuum permanſit. Mirum eſt quod Plinius refert, lib. II. cap. XCVII. *Hiſpali* puteum fuiſſe, qui creſcente maris æſtu minueretur, augeretur verò decente, ceteris natura vulgaris.

Et licet vrbs hæc Mercurio magis, quàm Phœbo ſemper dedita, & commerciis quam litteris notior fuerit, ſumma tamen ingeniorum faſtigia edidit. Quem enim D. *Iſidoro* præferas? vitæ enim ſanctitate, litteris tum ſacris, tum profanis paucis æqualis, inferior nemini. Satis cum ſuperque doctum illud Originum opus poſteris commendat. Noſtra etiam memoria eloquentiæ philoſophia, & philoſophiæ eloquentia inſignem virum *Sebaſtianum Foxium Morzillum*, & *Benedictum Ariam Montanum* Theologum, Poetam, linguarum peritia (Hebraicæ præſertim) nemini ſecundum protulit.

Cap.

Cap. XXVII
ITALICA.

De Italicae situ disquisitio. A Scipione Africano condita. Hodie Siuilla la vaia. *Municipium Romanorum.*

QVamvis *Italica*, nihil præter deformes ruinas, & diuulſa rudera oſtendat; optimorum tamen Imperatorum manibus pauca hæc dentur, vt natale illorum ſolum cunctis innoteſcat: multis enim ſitus eius priſcus ignoratur. Auctor eſt Appianus Alexandrinus in Ibericis, à Scipione Africano conditam, peracto bello Hiſpanico, vbi emeritos, & mutilatos membro aliquo milites reliquit, quo tamen loco illam condiderit, non exprimit. Ptolemæus illam in Bætica collocat, ex Plinio verò, *Ilipam* prius vocatam colligunt aliqui. ait enim: *Ilipa cognomine Italica*; collocat autem illam prope Hiſpalim. Eodem modo apud Strabonem legendum eſſe aſſerit doctiſs. Is. Caſaubonus: cuius verba ſunt: *Poſt has Italica & Ilipa ſuper Bæti*, emendat autem, *quæ & Ilipa*, quod quam exacte, videris Lector. *Italica* enim non eſt cognominata *Ilipa*, vt hæc præ ſe fert lectio; ſed *Ilipa*, *Italica* poſtea dicta. Auctor eſt Vaſæus ignorari a plurimis antiquum ſitum, aliqui *Nieblam* eſſe putant; Ambroſius Morales *Siuilla la vieja* oſtendit eſſe, & Hieronymus Surita. Multa enim hic indicia antiquæ vrbis, & Romanæ magnificentiæ impreſſa veſtigia. Inter cetera non pœnitendę Amphitheatri ruinæ viſuntur. Antoninus in Itinerario, Hiſpali Italicam nullum paſſuum apponit numerum, indicio exiguam fuiſſe diſtantiam, & cunctis notam; & hodierno die vix quarto lapide abeſt. Referunt Ioan. Vaſæus, & Ambroſius Murales, bellu, quod excitatum fuit inter Regē Leuuigildum patrem, ſed Ariana hæreſi infectū, & Ermenegildū filium Catholicæ fidei aſſertorem, qui Hiſpali obſeſſus erat, anno Domini D. LXXXIV. vt Bætis commercia obſeſſis auferrentur, iuſſiſſe Leuuigildum, mœnia *Italicæ* vetuſtæ vrbis reſtaurari, atque ita Hiſpalenſes ad deditionem compuliſſe; quæ certè omnia *Siuilla la Vieja* quadrant. Bæti enim appoſita, & leucâ tantùm ab Hiſpali diſtat. De qua Lucas Tudenſis: *Inueni*, inquit, *in Chronicis, quod Italica eſt Hiſpalis antiqua, vnde populata fuit hæc Hiſpalis quæ nunc eſt*: ſed poſtremum hoc prorſus a veritate alienum eſt. Addè quòd hodie circumiacentes campi, *los campos de Talca*, ab indigenis vocantur, mutilata voce, tanquam *Campi Italicæ*. Iuxta hanc vrbem refert Paulus Oroſius lib. V. cap. XXIII. Herculeium Q. Sertorii legatum cum Metello congreſſum, viginti millia peditum perdidiſſe. Fuiſſe *Italicam* Coloniam olim, videre eſt in fragmento baſis Vulſiniis in Italia reperto: ITEM COLON. ITALICENSIVM IN PROV. BÆTICA. qui reliquam inſcriptionem vulet, conſulat Smetii Antiquitates.

Municipium tamen fuiſſe auctor eſt Agellius lib. XVI. cap. XIII. ex oratione D. Hadriani, quam de Italicenſibus habuit. Miratur enim Imperator, cur Italicenſes & quædam alia municipia antiqua, cùm ſuis moribus, legibuſq; viuere poſſint, in ius Coloniarum mutari geſtiuerint.

Hac vrbe orti Imperatores *Traianus* & *Hadrianus*, vt teſtantur Appianus, Ælius Spartianus, Eutropius. Magnum etiam *Theodoſium* hæc vrbs tulit, vt plurimorum fert opinio, & ne quid deeſſet, *Silium* etiam *Italicum* Poetam egregium, teſte Petro Crinito: tametſi diſſentiant Ioan. Camers Scholiis ad L. Florum, & Hieronymus Surita. Felicem *Italicam*, quæ virtutum, & doctrinæ hæc faſtigia edidit. iactent ſeſe aliæ vrbes, murorum ſtructura, ſitus opportunitate, agri cælique benignitate, illa vero (quamvis nihil horum illi defuiſſe olim crediderim) maximorum Heroum natalibus, qui nunquam ignorantiæ tenebris illam patientur latere, ſe attollat. Epiſcopalis vrbs fuit elapſis ſeculis, primum Epiſcopum D. Geruntium Confeſſorem habuit.

Cap. XXVIII.

ASTIGI COGNOMINATA AVGVSTA FIRMA, *NVNC* Ecesa. *Conuentus Bætica. Inſcriptiones veteres.*

VRbs olim clariſſima, nec hodie obſcura *Aſtigi*, hoc tempore conſentientibus Hiſpaniæ Scriptoribus, *Eceia* dicitur, Romanorum quondam Colonia, cognomine *Auguſta firma*, vt auctor eſt Plinius. Inter Turdetanos a Ptolemæo reponitur, a qua quartus Bæticæ conuentus Aſtigitanus vocatus. Pomponius Mela vrbem hanc inter præcipuas totius Bæticæ recenſet, his verbis: *Vrbium de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt Pallentia & Numantia, nunc eſt Cæſaraugusta: in Luſitania Emerita, in Bætica Aſtigi, Hiſpalis, Corduba.* Conditam dicit Franciſcus Tarapha ab *Aſtyre*, Memnonis auriga, qui amiſſo ad Troiam hero, in HISPANIAM venit, vbi & Aſturibus nomen dedit: de quo Silius lib. III.

Venit & auroræ lacrymis perfuſus in orbem
Diuerſum, patrias fugit cum deuius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Aſtyr.

Monendum hic obiter, quo loco apud Strabonem lib. III. *Aſtenas* reperitur, legendum *Aſtyga*, vt auctor mihi eſt V. Cl. Iſ. Caſaubonus. In antiquis inſcriptionibus nunc *Aſtigis*, nunc *Auguſtæ firmæ* fit mentio. vtriuſque exemplum ipſa vrbs nobis ſuppeditat:

P. NVMERIVS. MARTIALIS.
[illegible]GITANVS. SEVIRALIS.
SIGNVM. PANTHEI.
TESTAMENTO. FIERI. PONIQ.
EX. ARGENTI. LIBRIS. C.
SINE. VLLA. DEDVCTIONE. IVSSIT.

In hac verò Coloniæ etiam fit mentio:

BONI. EVENTVS.
APONIA. C. F. MONTANA.
SACERD. DIVAR. AVGVSTAR.
COL. AVG. FIR.
EDITIS. OB. HON. SAC. CIRCENSIB.
ET. OB. DEDICAT. ALIIS.
EX. ARG. LIBRIS. CL.
D. S. P. D. D.

Vrbis ſolum vndique fœcundum, & compaſcuum, & pecori maximè paſcendo idoneum: vnde incolæ lanificio maximam operam impendunt, hincque illis quæſtus luculentus, cui maximè fauet Singylis fluuius, vulgo *Chenil*, vrbem alluens, e niuoſis prope Granatam montibus erumpens, cuius aqua perpurgandæ la[illegible] mirum in modum efficax. Olim Epiſcopalis vrbs erat, nunc Archidiaconatus Hiſpalenſis eſt Eccleſiæ.

Cap. XIX.

CORDVBA.

CORDVBA PATRICIA *DICTA. A QVO CONDITA.* *Prima colonia in Hiſpaniam deducta. Vrbis deſcriptio.*

AD Bætis ripas appoſita eſt *Corduba*, dicta *Colonia patricia*, teſte Plinio, ceteris Bæticæ vrbibus, excep[illegible] Hiſpali, præferenda. Ioan. Gerundenſis [illegible] dictam putat, tanquam *Cor Bætis*: ſed tam ineptum hoc etymon eſt, vt [illegible] pro corde fuiſſe quis poſſet credere. Priſcis temporibus fuit vrbs celeberrima, in qua & iuridicus conuentus agebatur. Strabo Marcelli opus eſſe aſſerit: ſed cuius Marcelli dubitatur hactenus. Vaſæus illius putat eſſe, qui tempore ciuilis bel[illegible] Cæſarem & Pompeium, res in HISPANIA geſſit. cui coniecturæ ſuffragatur quod nuſquam ante illud tempus

tempus, *Corduba* mentio fit. Nam T. Liuius cùm multas Bæticæ vrbes commemoret, hanc ſilentio tranſmittit, ſed cum, eodem Strabone teſte, prima hæc colonia ſit, in HISPANIAM à pop. Rom. deducta, non poteſt illius Marcelli opus fuiſſe, tum quia mentio aliqua illius rei facta fuiſſet ab A. Hirtio, præcipuè ſeditione illa orta inter Marcellum, & Caſſium Cæſaris duces prope *Cordubam*. Scio Caſaubonum eius eſſe opinionis, vt dicat ideo *Cordubam* opus eſſe Marcelli, eo quòd Colonia eius tempore, aut ductu huc miſſa ſit; ſed cum ipſo Strabone pugnat, vt oſtendi. Non enim illo tempore prima potuit Colonia deducta eſſe, cùm Scipionum tempeſtate nonnullæ fundatæ fuerint. Sed cur à Plinio *Patricia Colonia* vocatur. Strabo videtur cauſam aperire. ᾤκησάν τε ἐξ ἀρχῆς ῥωμαίων τὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐπίλεκτοι ἄνδρες. *i. quod ab initio habitarunt eam & Romanorum & indigenarum viri ſelecti.* Cum enim promiſcuè ſolebant mitti in alias colonias, in hanc forſan honeſtiores tantum, aut plurimi miſſi ſunt.

Vrbs eſt agri nitore, & ſoli felicitate conſpicua, vt non immeritò à Silio Italico, *aureum ſolum* vocetur:

Nec decus aurifera ceſſauit Corduba terra.

Strabo etiam aſſerit, agri virtute, & magnitudine, fauente amne Bæti, primùm ibi nauigabili, vt ait Plinius, *Cordubam*, ſuo æuo, & nominis claritate & potentia polluiſſe. Huc facit, quod idem Plinius lib. XIX. cap. VIII. aſſerat carduos apud Carthaginem nouam, & Cordubam præcipuè, ſeſtertia ſena millia vt parcius reddere. Quid cenſebis cetera holera, horarios, ceteroſque fructus, ſegetemque reddidiſſe, ſi carduorum prouentus centum quinquaginta millibus circiter aureorum æſtimatus fuit.

Nobili etiam platano ornata olim fuit, ob vmbras tantùm expetita arbore, & quòd æſtate ſolem arceat, hyeme admittat: in quam Martialis peculiari luſit epigrammate, lib. IX. epigr. LVII;

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
Qua diues placidum Corduba Bætin amat.
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Heſperium brattea viua pecus.
Aedibus in mediis totos amplexa penates,
Stat platanus, denſis Cæſariana comis.
Hoſpitis inuicti poſuit quam dextera felix,
Cœpit & ex illa creſcere virga manu.

Nec æris metalla Cordubenſi agro defuerunt. Plinii ſiquidem tempeſtate maximo in honore erat: ait enim lib. XXXIV. cap. II. *Summa nunc gloria* (loquitur de ære) *in Marianum conuerſa, quod & Cordubenſe dicitur.* Vocabatur autem *Marianum*, quod in Marianis montibus, non procul ab hac vrbe reperiebatur.

Sed ingeniorum præcipuè fœcunditate ſe lactet *Corduba*, quæ cunctis HISPANIÆ vrbibus, non modò venit præferenda, ſed paucíſſimis totius Europæ comparanda. At præcipuorum ſolùm meminero, inter quos *Senecæ* duo familiam facile ducunt, *Rhetor* pater, & filius *Stoicus Philoſophus*, idemque Tragicus; vnà cum affine ſuo, *Annæo Lucano* Poeta heroici ſpiritus: inuidia omni maiores, & quorum opera

——*fama loquetur anus:*

De quibus Martialis:

Duoſquè Senecas, vnicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Porcius etiam *Latro*, cuius ſolum in Catilinam declamatio exſtat, hac vrbe putatur oriundus, vti & *Sextilius Hena* Poeta, cuius Seneca Rhetor lib. I. Suaſoriarum meminit: *Sextilius Hena, fuit homo ingenioſus magis, quàm eruditus: inæqualis poeta, & penè quibuſdam locis talis, quales eſſe Cicero Cordubenſes Poetas ait, pingue quiddam ſonantes, & peregrinum.* Quin occupata iam a Pœnis HISPANIA, proculcatis paſſim ſtudiis, non defuere præclariſſima ingenia huic vrbi, *Auenzoar*, *Auicenna*, *Auerroes*: quorum hic Philoſophus acutiſſimus & Græcorum cuilibet comparandus; ille verò (licèt multi pro Cordubenſi *Auicennam* non agnoſcant) Medicus præſtantiſſimus, vt monumenta teſtantur. Patrum etiam memoria hac vrbe prodiere. *Ioannes Mena*, Poeta vernaculi ſermonis, magni ingenii, & *Ambroſius Morales* regius Hiſtoriographus: cuius diligentiæ & acri iudicio in Antiquitate indaganda, plurimum perpetuò debebit Hiſpania, qui & prolixè patriæ ſuæ laudes deſcripſit. Hac vrbe etiam ortus *Gonzaluus Ferdinandus d' Aguilar*: qui florentiſſimum illud Neapolitanum regnum, è Gallorum manibus, ſumma virtute eripuit, & magna cum laude Hiſpanis ſtabiliuit, vir maximis antiquorum ducibus comparan-

dus: vt non immeritò *Magni ducis* cognomen obtineat. Et ne ſolidæ laudis cumulo quidquam deeſſet, ſola hæc vrbs tot Martyres conſtantiſſimos, tot Virgines caſtiſſimas tulit, quot vix alibi integræ prouinciæ. Quæ certamina B. Eulogius Cordubenſis Epiſcopus deſcripſit accuratè, noſtraque memoria latinè quoque *P. Martinus de Roa*, Cordubenſis & ipſe, & Societatis IESV presbyter diſertus.

Ambroſius Morales ex antiqua inſcriptione oſtendit etiam Cordubam, aliquando *Patriciam* tantùm vocatam, quam lubet hic apponere.

L. LVCRETIO. SEVERO.
PATRICIENSI.
ET. IN MVNICIPIO. FLAVIO. AXATITANO.
EX. INCOLATV. DECVRIONI.
STATVAM. QVAM. TESTAMENTO.
S. PONI. SIBI. IVSSIT.
DATIS. SPORTVLIS. DECVRION.
.....M. F. AXATITANI.....

CAP. XX.

OBVLCO MVNICIPIVM PONTIFICENSE *DICTVM.*

Diuerſa ab Antonini Bucula. Simleri error. Cur Porcunna dicta.
Inſcriptio vetus.

TVrdetanorum in Bætica oppidum eſt *Obulco*, teſte Ptolemæo, quod à Plinio etiam *Pontificenſe* cognominatur. A. Hirtio lib. IV. de bello Alexandrino *Obulcula*, Stephano verò ὀ' Βελλων vocatur, nulla pœnè olim de cauſſa notius, quàm feſtino C. Cæſaris in Hiſpaniam aduentu, qui aduerſus Pompeii liberos properans, XXVII. die quàm Roma diſceſſit, Obulconem peruenit, teſte Strabone lib. III. Hoc æuo eſſe *Vbedam* credit Moletius; Marius verò Niger *Siguram*; ſed Ant. Auguſtinus, Dialogo VIII. & Ambroſius Morales, eſſe *Porcunna* firmiter aſſerunt, quibus & ego lubens aſſentior. Adde quod Plinius *Obulconem* ab amne Bæti XIV. M. P. in mediterranea diſtare dicit, cui ſitus Porcunnæ ad amuſſim reſpondet, ſiquidem tribus, ſed magnis admodum leucis, à Bæti diſtare Porcunnam in confeſſo eſt. An verò hæc eadem cum Antonini *Bucula* ſit, credit Simlerus, & *Obulculam* reſtituit: ſed à calore, non à iudicio hæc eſt emendatio. nam cùm Strabo *Obulconem*. CCC. circiter ſtadiis à *Corduba* diſtare dicat, quæ non explent IIII. M. P. non video, qui cum Antonini *Bucula* cõuenire poſſet. Nam LII. M. P. à Bucula Cordubam numerat. Sed vnde *Obulconis* in *Porcunnæ* nomen mutatum, quæret aliquis? licet arduum ſit in tanto ætatis decurſu cauſam indagare; placet tamen Moralis opinio (quam & ab Ant. Auguſtino confirmatam video) à celebri & antiqua Scrofæ ſtatua fluxiſſe, quæ triginta fœtus enixa fuerat, in cuius memoriam, miſſo priori nomine *Porcunna* dicta fuit, non ſecus ac *Sarabris* à Tauri effigie, hodie *Toro* vocatur. Statuæ verò hæc ἐπιγεγραφὴ inſcripta eſt, vt hodie in D. Benedicti æde viſitur.

C. CORNELIVS. C. F.
C. N. GAL. CÆSO.
ÆD. FLAMEN. II. VIR.
MVNICIPII. PONTIF.
C. CORNEL. CÆSO F.
SACERDOS. GENT. MVNICIPII.
SCROFAM. CVM. PORCIS. XXX.
IMPENSA. IPSORVM.
D. D.

Ex qua etiam inſcriptione patet, vocatum fuiſſe hoc oppidum *Municipium Pontificenſe*, prætermiſſo *Obulconis* nomine. Exſtat & ibidem alia inſcriptio, in qua non ſolum proprium vrbis nomen, ſed & cognomen inſcriptum eſt.

L. POR-

L. PORTIVS. L. F. GALER. A. STILO.
OBVLCONENSIS. AN. LXV.
ÆDILIS. II. VIR. DESIGNATVS.
P. I. S. H. S. E. S. T. T. L.
HVIC. ORDO. PONTIFICENSIS.
OBVLCONENSIS.
LOCVM. SEPVLTVRÆ.
IMPENSAM. FVNERIS.
LAVDATIONEM.
STATVAM. EQVESTREM.
DECREVERE.

Vrbem hanc frugũ gloria & fertilitate fuiſſe quondã clarã, oſtendũt priſca ab Ant. Auguſtino producta numiſmata: quorũ quædam *Obulconis* nomen, vna cum tritici & hordei ſpicis ferebant, alia verò aratrum cum ſpicis, & ſerpente in Cereris memoriam.

CAP. XXI.

ILLITVRGI ETIAM ILLVRGIS *ET* ILLVRGIA *dicta. Non eſſe Iaen, ſed Anduxar.*

PVnicis bellis nobilem validamque vrbem fuiſſe *Illiturgim*, in confeſſo eſt: & licet hodierno die à priſca nobilitate declinauit, res tamen circa ipſam geſtæ vetant illam ſilentio præteriri. Ptolomæus *Illurgim* nominat, & inter *Turdulos* collocat; Stephanus verò Byzantinus, & Polybius *Illurgiam*; T. Liuius & Plinius *Illiturgim* vocant. *Forum Iulium* cognominabatur, conuentus olim Cordubenſis. Ant. Beuterus credit, *Iaen* vrbem *Illiturgim* fuiſſe, ſed rectius multo Amb. Moral. colligit fuiſſe, vbi nunc vicus *Anduxar el vero* vix leuca ab vrbe diſtans: quod confirmat tum cippus marmoreus, ibidem refoſſus, cum hac inſcriptione:

ORDO. ILLITVRGITANORVM.
IMPENSAM. FVNERIS. DECREVIT.

Tum etiam Itinerarium Antonini, vbi enim Corduba Caſtulonem iter proſequitur, Illiturgi Caſtulonem. M. P. numerat, qui pœnè ipſas V. Leucas ab *Anduxar el vero Caslonem* vſque (vbi Caſtulo ſita fuit) conficiunt. T. etiam Liuius *Illiturgis* & *Caſtulonis* ſimul ſemper mentionem facit, ſiue defectionem, ſeu excidia earum recenſet. Cùm enim ad Romanos primum defeciſſent ducibus Magone, & Amilcare, à Pœnis obſeſſum fuit, a Scipionibus tamen magna cum hoſtium clade obſidione exemti fuere: poſtmodùm iterum à Pœnis obſeſſis Cn. Scipio opem tulit, & cæſis XII. millibus hoſtium, receſſum eſt ab obſidione, vt refert Liuius lib. XXIII. & XXIV. Poſt cladem vero Scipionum, non ſolum ad Pœnos defecerunt, beneficiorum immemores; ſed defectionem ſcelere cumularunt: dum ex reſidua clade profugos Romanos hoſti prodiderunt, qua de cauſſa Africano Scipioni meritas perfidiæ pœnas dedere, capta per vim vrbe, auctore Liuio lib. XXVIII.

Oppidum ipſum hac tempeſtate, amplum, & opulentum, templis, cœnobiiſque egregiè ornatum, abundat vino, oleo, tritico, ferina carne, melle, fructibuſq; omnis generis: copioſum ibi ſericum, nobilitas frequens, & illuſtris. Conſentiunt Hiſpani ſcriptores hac in vrbe floruiſſe, & nunc ſepulcrum eſſe Sanctum *Euphraſium*, ex ſeptem primis Epiſcopis, qui Apoſtolorum iuſſu in HISPANIA Euangelium propagarunt.

CAP. XXII.

GRANATÆ REGNVM.

GRANATA NEC ILLIPVLA, *NEC* ILLIBERIS *OLIM dicta. Sed Maurorum opus. Vnde nomen habet. Diuiſa in quatuor partes.*

NObiliſſimi regni caput *Granata*, & omnium totius HISPANIÆ vrbium maxima, teſte L. Marinæo. *Illipulam magnam* Ptolemæi credit fuiſſe Gerundenſis Epiſcopus,

ſed toto cælo eum errare Strabo oſtendit: qui auctor eſt ad Bætim appoſitam fuiſſe, inter Hiſpalim & Cordubam, qui *Ilibam* eam vocat: *Granata* vero, à Bæti procùl diſtat. Ambroſius Morales oſtendit *Illipulam* eſſe *Pennaflor*, exiguum oppidum inter Hiſpalim & Cordubam. Tarapha vero, aliique non pauci, *Illiberim* olim vocatam fuiſſe, quam Stephanus *Elibrigem* dicit. Sed probatur Vaſæo aut Ambroſio Morali, qui monent *Illiberim* non procul à Granata fuiſſe eo in colle, qui nunc *Eluire* vocatur, vnde & vrbis porta nomen ſumſit, & non à fœmina, vt quidam ſomniant. Vrbs autem noua eſt Pœnorum colonia, quam ita dictam volunt nonnulli à Cocco, quem Hiſpani *Granam* vocant, qui inſigni copia in hoc regno legitur; alii vero à mali punici ſimilitudine, quod & *Granata* dicitur. Nam vt illud eſt granoſū, & denſiſſimis acinis refertum, ſic & vrbs hæc, dehiſcentis granati in modum, confertiſſimas ædes habet: adde, inculas pro auitis inſignibus mala punica geſtare, quo nominis etymon referrent.

Vniuerſa vrbs multis collibus diſtincta, inter quos gemini ceteris altiores conſurgunt, quos amnis Darrus per mediam vallem fluens interſecat, in quatuor primarias vrbis regiones, ſitu quaſi ſeparatas, diuiditur. Ea vrbis regio, quæ maximo decoratur templo, *Granata* nomine gaudet, vicos habet plurimos, & arctos ob inſignem ædium frequentiam, licet à Chriſtianis laxiores ſint redditi. templum habet auguſtiſſimum, ea pœne forma, qua Pantheon Romæ: ſacrarium continet ſumtuoſum, in quo Rex Ferdinandus cum Iſabella coniuge (qui hanc vrbem à Pœnorum tyrannide anno Domini M. CCCC. XCII. vindicauit) ſepulti ſunt. Secunda regio *Alhambra* vocata, in qua regium eſt palatium vetus, vermiculato opere, & immenſis ſumtibus exſtructum: tantæ quidē magnitudinis, vt ciuitas potius quam domus dici poſſet, tota mœnibus, turribuſque cincta. Nouum hic Palatium Hiſpaniarum Reges exſtruxere, cui ad magnificentiam nec architecturæ concinnitas, nec materiæ nobilitas, nec hortorū amœnus nitur, aut fontium vndique erumpentium iucundum murmur deeſt: quacumque enim proſpexeris, multa ſunt quibus oculos animumq; paſcas. Ab vno enim latere, vndique luxuriantis agri feliciſſima amœnitas; ab altero vero inacceſſi montes, perpetua niue canentes, vel flagrante Sirio, ſeſe offerunt. Quantū vero in Septemtrionem ſe oculorum acies extendere poteſt, porrecta camporum æquora, floridis & irriguis diſtincta pratis occurrunt: hic paſſim conſiti xyſti, & ſiluulæ frugiferarum arborum: hic leporaria frequentibus feris, in regium oblectamentum conſpiciuntur: hic in ipſa Alhambra antiqua viſitur inſcriptio, quæ *Iliberis* nomen profert:

IMP. CÆS. M. AVRELIO.
PROBO. PIO. FELICI. INVICTO.
AVG. NVM. MAIESTATIQ.
DEVOTVS. ORDO. ILIBER.
DEDICAT. P. P.

Tertia vrbis regio, *el Aluesim* dicta, duobus collibus ornata. Magna hic ædium frequentia, ſolis olim Mauris incolebatur, agricultura & ſerici textrinis hic victitant. Vltima regio eſt *Antiquerula* dicta, ædium frequentia & ſtructura ceteris non inferior ſitu eſt plano. Paſſim hic bombycinus pannus elaboratur, veſtis item ſerica, & holobera præſtantiſſima. Opificum frequentia, qui ſerico texendo victitant, quanta ſit, vel ex eo colligi poteſt, q, ex ſolis mori arboris foliis, quibus bombyces veſcuntur, præter multas ſerici libras, Regib' triginta millia quotannis pœne aureorū in vectigal cedant. Ambitu ſuo vrbs circiter M. P. XII. complectitur: tota vndique muris cincta, & propugnaculis mille triginta ornata, aeris hic temperies ſaluberrima, nec nimiis auſtrinis obnoxia æſtibus, aut arctois frigoribus obiecta; ſed media axis vtriuſque, vernanteq; gaudet temperie. vnde & fructuum præſtantia, bonitaſque, & aquæ ſaluberrimæ inſignis copia. Eſt præterea Epiſcopali dignitate inſignita, Iliberitana vicina ſede, vt multorum fert opinio, huc translata: iuridicus etiam hic celeberrimus conuentus habetur. Ludum hic parentum memoria aperuit (quis credat?) *Ioannes* Æthiops genere, *Latinus* hinc dictus, at præſtanti forma, & Muſicæ ac Poeticæ in paucis peritus. Luſit enim carmen gratulatorium in Ioannis Auſtriaci victoriam ad Echinadas inſulas, de Turcis anno cIɔ. IC. LXXI. nauali prælio partam.

CAP

Cap. XXIII.

ABDERA A POENIS, AVT PHOENICIBVS CONDITA.

Franciſcus Tarapha refellitur. Vnde Almeria *dicta.*

MAritimum Bæticæ oppidum, non procul à Charidami Promontorio, eſt *Abdera.* Gerundenſis Epiſcopus hoc æuo credit *Veram* eſſe; potior tamen Scriptorum pars *Almeriam* dicit: cui & ego ſubſcribo. Inter Baſtulos, ſeu Baſtitanos populos a Ptolemæo recenſetur, & *Abdara* illi vocatur. Franciſcus Tarapha a Thracibus conditam putat, nominis ſimilitudine motus, quam habet cum Democriti patria: ſed vnde id Taraphæ? quod neque fictum, neq; pictum, neq; ſcriptum vſpiam eſt. Melius Strabonis, aut Plinii veſtigiis inſtitiſſet, quorum ille a Phœnicibus, hic vero ex opinione M. Agrippæ à Pœnis originem trahere, vt & oram illam vniuerſam, dicit. *Almeria* vero cur poſtea vocata ſit, dicit Tarapha ab Almarico Gothorum Rege: qui anno Domini Iↄ. XV. vel, vt alii, Iↄ. XXX. HISPANIIS præfuit, nomen habuiſſe: qui cum à Childeberto Francorum Rege bello peteretur, propriis ... viribus, fugam autem quærens, hic interfectus fuit. Vrbs hæc an. cIↄ. C XLVII memorabili illa expeditione ab Alphonſo VIII. Aragonum Rege, S. P. Q. Genuenſi, & Raymondo Comite Barcinonenſi ſuſcepta, Mauris erepta fuit. Occupata vero vrbe, Genuenſibus in præmium nauatæ operæ, catinus ex ſolido ſmaragdo, immenſi pretii, oblatus fuit, vt auctor eſt Rodericus Ximenius, Toletanus Archiepiſcopus, Rerum Hiſpan. lib. VII. cap. XI. Ligurum tamen Annales, non Almeriæ, ſed Cæſareæ in palæſtina, Guilielmo illorum Duci, qui primus muros aſcenderat, obtigiſſe illum referunt. Antiquiſſimum hic fuiſſe Epiſcopatum, docent Concilia in Hiſpania celebrata: cuius primus Epiſcopus S. Cteſipho, B. Iacobi Apoſtoli diſcipulus fuit, vt auctor eſt Ioannes Vaſæus.

Cap. XXIV.

MALACA ALIQVIBVS MÆNACE.

Veteres inſcriptiones.

QVA mediterraneum mare proſpectat Bætica, ſecunda eſt vrbs *Malaca*, hodie vix mutato nomine *Malaga* appellatur; licet Mario Aretio aliter viſum ſit qui *Malacam* olim fuiſſe, vbi nunc *Caput Maduce*: *Saldubam* vero fuiſſe, quæ nunc *Malaga.* Sed hoc eſt ex meridie tenebras facere: nam & ſitus, nomen, ceterique Scriptores contra aſſerunt; inter Baſtulos a Ptolemæo memoratur. Primarium fuiſſe oppidum auctor eſt Strabo, qui nonnullos crediditſſe refert, olim Mænacem dictam: quam Strabo tuus videtur *Μαινάκην* vocare, niſi *κελτικὴν* illam eſſe ſcriberet; ſed perperam, cum hæc Phocenſium vrbium vltima, quæ ad occaſum vergunt; & longius a Calpe diſtat, quam *Malaca*, quę Phœnicum ciuitatis propiorem retinet formam. Licet Feſtus Auienus, in deſcriptione ſua oræ maritimæ, vnam eandemque vrbem eſſe dicat, his verſibus:

Hos propter autem mox iugum Barbetium eſt
Malachęque flumen, vrbe cum cognomine;
Mænace priore quæ vocata eſt ſeculo.

Fluuius vero hic *Malaca*, de quo Poeta, idem eſt cum Ptolemæi *Sadeca*, qui hodierno æuo ab accolis *Guadalquenitcio* indigetatur, teſte Floriano lib. I. c. II. licet perperam Marius Aretius *Saldubam* hunc vocet, Dialogo ſuo, cui *Calipho* nomen, cum nemo Cornographorum illius meminerit.

Plinius a Pœnis originem trahere aſſerit; Franciſcus Tarapha à Phœnicibus ante Christi aduentum annis Iↄ. III. extructam putat, quo auctore, neſcio. H... vrbs eſt non obſcura nam emporium eſt ſatis frequens, agro vndique feli... denſiſſimo cinctum: huc ſtatis temporibus, vndiq; mercatores m... na copia con... cipue Belgæ, vt ſapidiſſimos & paſſos autumnales fruct... Se... auehant. Vini & olei copia fecunda, vnde luculentum incolis lu... rem. turribus, propugnaculisque egregie inſtructa, vt facile omnes hoſtiles minas contemnat. ...

eſt, longa obſidione à Ferdinando & Iſabella Regibus vexatam, nec niſi vrgente famē captam fuiſſe. Armamentarium omni telorum, & machinarum bellicarum genere, longe inſtructiſſimum habet, vnde limitaneis Africæ locis, vt Madauro (quod vulgo *Oran* appellatur) neceſſarii commeatus telaq; ſuppeditantur. Epiſcopalis vrbs à multis annis fuit, Martyreſque habuit SS. Cyriacum & Paulam, ſub Diocletiano paſſos. Non poſſum hoc loco preterire Inſcriptionem, quam Malacæ in honorem Imp. Septimii Seu. Pert. exſtare refert Morales:

IMP. CÆS. L. SEPT. SEVERO.
PIO. PERTINACI. AVG.
PARTH. ARAB. ADIAB.
PACATORI ORBIS.
ET. FVNDATORI IMP. ROM.
IN. EIVS. HONOREM. RESP. MALAC.
TEMPLVM. MARTI. D.D.

Non procul à Malaca vicus eſt *Cannete*, olim *Sabora* dictus, vbi ſuperioribus annis, ænea tabula vna cum inſigni inſcriptione reperta, quæ quia Imperatoriam Leuitatem refert, & ſcire operæ pretium erat, religioſum putaui hic omittere:

IMP. CÆS. VESPASIANVS. AVG.
PONTIFEX. MAXIMVS.
TRIBVNICIÆ. POTESTATIS. VIIII.
IMP. XIIX. CONSVL. VIII. P.P.
SALVTEM. DICIT. IIII VIRIS.
ET DECVRIONIBVS.
SABORENTIVM.

CVM. MVLTIS. DIFFICVLTATIBVS.
INFIRMITATEM. VESTRAM. PREMI. INDICETIS.
PERMITTO VOBIS. OPIDVM. SVB. NOMINE. MEO.
VT. VOLTIS. IN. PLANVM. EXSTRVERE.
VECTIGALIA. QVÆ. AB DIVO. AVG.
ACCEPISSE. DICITIS. CVSTODIO.
SI. QVA. NOVA. ADIICERE. VOLTIS.
DE. HIS. PROCONSVLEM. ADIRE. DEBEBITIS.
EGO. ENIM. NVLLO. RESPONDENTE.
CONSTITVERE NIL. POSSVM.
DECRETVM. VESTR. ACCEPI. VIII. KAL. AVG.
LEGATOS. DIMISI. IIII. KAL. EASDEM.
VALETE.

II VIRI. C. CORNELIVS. SEVERVS.
E. M. SEPTIMIVS. SEVERVS.
PVBLICA. PECVNIA. IN. ÆRE. INCIDERVNT.

CAP. XXV.

CARTIMA. DIVERSA A T. LIVII CERTIMA.
Egregia vetus inſcriptio.

NOn procul à Malaca, amœnū eſt oppidum *Cartama*, olim vero *Cartima*, vel *Municipium Cartimitanum* vocatum; vt ex antiqua mox patebit inſcriptione: quæ multum diuerſa eſt à T. Liuii *Certima*, cuius lib. XL. meminit. nam in vltima illam Celtiberia ſtatuit, à Tib. Sempronio Graccho obſeſſam, ad deditionemque compulſam: noſtra vero hæc *Cartima* ad maximi montis radices ſita (qui num Ptolemæo *Ilipula* vocetur, aliis inueſtigandum mando) qui quantum in aquilonem patet ſterilis eſt, & aſpretis ſiluiſque horridus, ſed aduerſa parte culturæ patiens & paſſim vineis conſitus,

Quinto-ſituor, ſeu alij (ſil)ui ficuſque [illegible] (ſ)imas magna copia producit, quæ in Boreales regiones magno emolumento incolarum aſportantur. Adiacent frequentes ſiluæ glandiferæ, & gallæ feraces, quarum tum ad atramentum conficiendum, tum ad denſanda hircorum caprarumq; coria (vulgo *Cordoana*) magnus eſt vſus. Pulcerrimam hoc loco exſtare inſcriptionem refert Ambroſius Morales, qua Lectorem defraudandum non putaui.

IVNIA. D. F. RVSTICA.
SACERDOS. PERPETVA. ET. PRIMA.
IN. MVNICIPIO. CARTIMITANORVM.
PORTICVS. PVBLICAS.
VETVSTATE. CORRVPTAS.
REFECIT.
SOLVM. BALINEI. DEDIT.
VECTIGALIA. PVBLICA. VINDICAVIT.
SIGNVM. ÆREVM. MARTIS.
IN. FORO. POSVIT.
AD. BALINEVM. SOLO. SVO.
CVM. PISCINA. ET. SIGNO. CVPID.
EPVLO. DATO. ET. SPECT. EDITIS.
D. S. P. D. D.
STATVAS. SIBI.
ET. C. FABIO. IVNIANO. F. SVO.
AB. ORDINE.
CARTIMITANORVM. DECRETAS.
REMISSA. IMPENSA.
AVIÆ. STATVAM. ET. C. FABIO.
FABIANO. VIRO.
D. P. S. F. D.

CAP. XXVI.

SINGYLIA NVNC ANTIQVERA. *AB ANTONINO* Anticaria *dicta. Inſcriptio vetus. Fons ibi medicatus.*

GRanatenſis regni venuſtum eſt oppidum *Antiquera*, Plinio olim *Singylis* dictum, vt ex antiquis probant inſcriptionib° Amb. Morales, & Car. Cluſius. Nomen illi forſan, à vicino amne *Singyli*, qui Bæti infunditur, hodie *Xenil* dictus. num vero eadem ſit cum Antonini *Anticaria*, quam itinere à Gadibus Cordubam ſtatuit, incertus ſum. Sed nominis vicinitas, parum diſcrepante ſitu, ſuadet vt idem, cum Ortelio, credam eſſe oppidum cum *Singylia*. Quid enim miri à Plinii ætate in Antonini æuum nomen mutatum eſſe? cum plériſque id eueniſſe palam eſt. hinc vix duo Scriptores idem nomen efferunt. Situm eſt oppidum in colle leuiter vndique aſpero, & inæquali, ſed amœno, & fęcundo, firmum ſatis & munitũ. Caſtrum habet in vertice cum portis ferreis, vbi Granatenſium Regum frequens, & tutus olim erat ſeceſſus. Iucundus in ſubiectos agros proſpect° hinc per proiectos agros latiſſimè vagatur, hinc arduis montibus coercetur. adeſt fontium perennium, & egelidorũ frequentia, quorum inter cõfragoſa loca ebullientium ſuauiſſimũ murmur aures demulcet. & limpidæ vndæ vitui grate. Salinas habet copioſas, vnde ingens quæſtus exiguo labore venit. non enim, ſicut in Germania & Zelandia, ignis adminiculo coquitur, ſed æſtiuis menſibus, fontana vel cæleſtis aqua in ſtagnum collecta, multo ſole concreſcit. Vnde & vicini montes candidiſſimi ſalis grumos præbent: habet etiam non contemnendas lautumias, ad incolarum ædificia. Egregia hic inſcriptio ſeruatur, quæ priſci nominis, & vetuſtatis memoriam refert.

GALLO. MAXVMIANO. PROCOS. AVG.
ORDO. SINGILIENSIVM.
OB. MVNICIP. DIVTINA, BARBAR. OBSID. LIB.
PATRONO.
CVRANTIBVS. C. FAB. RVSTICO.
ET. L. ÆMILIO. PONTIANO.

Secundo ab vrbe milliari medicatus eſt fons, ad multa morborum genera, ſed præcipue ad calculorum vitia celeberrimus, indigenis dictus *Fuente de Antequera.* Superiori etiam æuo in honorem fuiſſe priſca inſcriptio ab Amb. Morales producta teſtatur, quam hodieque Singylæ dicit conſpici:

FONTI. DIVINO. ARAM.
L. POSTVMIVS. STATVLIVS.
EX. VOTO. D. D. D.

CAP. XXVII.

ARTIGIS IVLIENSIS *COGNOMINATÀ. DE EIVS Thermis pauca.*

SIngyliæ fontis ſalubritas in memoriam mihi reducit *Alhama* nobiles, & vicinas thermas, quarum occaſione de ipſâ vrbe pauca dicenda erunt. Credit Ioſepus Moletius, *Alhamam* eſſe *Artigim* Ptolemæi, quam Plinius *Iulienſem* dicit cognominari. Turdulorum oppidum quondam, ſed quibus coniecturis fultus hoc aſſerat, incertus ſum: quare neq; confirmare argumentis, nec reiicere mihi in animo eſt. Diſtat nunc à Granata ſeptem milliaribus: immenſis vndique præcipitiis, & aſperrimis rupibus ambitur, agro tamen lætiſſimo fruitur: in pratis, hortis, aruiſque mira paſſim luxuries Granatenſibus olim Regibus amœniſſimum otium, & delicias prębebat. Sed ſalubres, & vberrimi hic ebullientes fontes, locum præcipue commendabant: qui ſecreto quodam naturæ miraculo ex intimis terræ viſceribus, ſecum calorem beneficum ferunt, nullius exteræ flammæ indigi, vt calefiant. Cum enim multis in locis terra opertos ignes tegat, quibus iuge pabulum aluminis, ſulphuris, aut bituminis vena præbet, fit vt eorum ardore incaleſcens tellus, ferdum vaporem in ſuperiora emittat loca, quo offenſi vicini fontes efferueſcunt inter venas ſuas, atq; ita profluunt calidi; incorrupto interdum ſapore, ſi remotiores ab ignis pabulo fontium ortus. Quod ſi vero per ipſa loca ſulphure, aliave materia plena fluant aquæ, calorem non ſolum illius contactu, ſed & ſaporem, & odorem trahere in confeſſo eſt. Sed cum ſtudio hęc inquirant, qui naturæ arcanis nobiles curas intulerunt: inſtituti enim mei minime eſt exactè hæc perſequi. Temperatum adeo huius fontis calorem prædicant, vt nudo corpori nulla inde noxa. Ipſa vero aqua pacata adeo, & limpida fluit, vt numerare iniectas ſtipes, & relucentes calculos facile quivis poſſit. Eporam variis ægritudinibus, & neruorum pręcipue ferunt conferre; Martio præſertim & Septembri vtilis menſibus. Adauget etiam ſtructuræ elegantia natiuam loci amœnitatem. Regum enim cura, & liberalitate, thermæ hic excitatæ magnis impenſis, adeo vt inter Hiſpaniæ balnea nobiliſſimæ habeantur, & cum Statio Papinio I. Sylu. libere dicam.

Nec ſi Baianis veniat nouus hoſpes arboris,
Talia deſpiciat (fas ſit componere magnis
Parua) Neronica nec qui modo lotus in vnda,
Hic iterùm ſudare neget.

CAP. XXVIII.

MVNDA ANTIQVVM NOMEN RETINET. INſcriptio vetus. Metropolis olim Turdetania.

AEtatis iniuria, & poſterorum incuria effecit, vt, quo loco quondam fuerit *Munda*, pene ignoretur. alii enim *Rondam*, alii *Mundecaram* hodie vocari credunt. Sed P. Ioan. Mariana, & Amb. Morales, oſtendunt incorruptum nomen, poſt tot ſecula ſeruatum, & *Mundam* eſſe, quę viginti millibus à Malaca diſtat. Suffragatur vetus inſcriptio templi foribus præfixa:

IVLIVS. NEMESIVS. NOMENT.
VICE. M. AVRELII. IMP.
SACRA. BÆTICAM. GVBERNANS.
PRÆTORIVM. IN. VRBE. MVNDA.
QVO. PATRES. ET. POPVLVS.
OB. REMP. RITE. ADMINISTRAND.
CONVENIANT. F. MAND.

Erat autem *Munda*, teſte Plinio, Colonia immunis, ſita editiori in grumo, modico præterfluente amne, paluſtri & voraginoſo ſolo, ad dextram partem (vt refert A. Hirrius) quem lata planicies excipit, vbertate & amœnitate conſpicua, & in vniuerſa frugum genera facilis, vt nihil ſit quod natura negauerit, nihil quod cultura prætererit. Sed nulla re notior, quàm cruento, & ancipiti circa illam commiſſo prælio, inter Pompeii liberos, & Dictatorem Cæſarem: vbi tanta Pompeianorum ſtrage bellatum fuit, vt, cùm ſe Mundæ profugi recepiſſent, & Cæſar obſideri victos imperaſſet, aggeriq; exſtruendo deeſſet materia, congerie hoſtilium cadauerum, pilis tragulíſque confixa (quia roboreæ ſudes deerant) vrbem vallarent. Auctor eſt Dion lib. XLIII. hoc loco ſtatim à victoria palmæ germen enatum eſſe. Sed magis mirandum quod & Plin. lib. 36. c. 18. refert, palmatos circa *Mundam* lapides reperiri; idq; quoties fregeris. Strabo lib. III. refert *Mundam* quaſi metropolim fuiſſe vniuerſæ Turdetaniæ.

CAP. XXIX.

LVSITANIÆ REGNVM.

LVSITANIA. DICTA ETIAM LYSITANIA. *LIMITES eius. Strabo diuerſus à ceteris. Stephani Byzantini hallucinatio. Luſitania & Portugalia diuerſa olim prouinciæ. Martiani Capellæ error.*

HISpaniæ vlterioris altera prouincia eſt *Luſitania*, cui *Luſum* Liberi patris, aut *Lyſſam*, cum eo bacchantem nomen dediſſe auctor eſt Plinius lib. III. cap. I. vnde & promiſcuè apud veteres nunc *Luſitania*, nunc *Lyſitania* ſcriptū eſt. Terminatur ſecundùm Ptolemæum, a Septentrione amne Durio (qui illam à Tarraconenſi diuidit;) à Meridie flumine Ana (qui illam à Bætica;) ab Occidente Oceano Atlantico; ab Oriente a Tarraconenſi ſeparatur, linea ducta ab Oretania veteri vſque ad pontem Durii, è regione *Septimancas*. Strabo verò lib. III. diuerſus à Ptolemæo, ceteriſque Geographis; Luſitaniæ limites deſcribit: *Huius regionis Auſtrale latus Tagus cingit; ab Occaſu verò, & Septentrione Oceanus; ab Aurora Carpetani, Vettones, Vaccæi, & Callaici, famæ maioris populi.*

Ex quibus patet, Strabonem *Luſitaniam* à Tago inchoare, regionem verò, quæ inter Tagum & Anam eſt, *Luſitania* excludere, ab altera verò parte vltra Durium illam extendere: ſiquidem & Minium amnem, & Artabros *Luſitaniæ* comprehendit, qui à Ptolemæo in Tarraconenſi ſtatuuntur; ſed cùm Plinius etiam Ptolemæo ſuffragetur, & Durio Anaque fluminibus *Luſitaniam* includat, miſſa Strabonis deſcriptione; Ptolemæi vt veriori magiſque receptæ adhærendum. Quid Stephanum Byzantinum lib. de vrbibus mouerit, quòd *Luſitaniam* Bæticæ partem aſſerat, me latet: quemadmodum etiam, quod dicit ex Artemidori ſententia, *Belitanos* eoſdem eſſe cum *Luſitanis*. Nam Plinius lib. III. cap. III. prope Cæſarauguſtam *Belitanos* Ciuium Romanorum collocat, & Ptolemæus eodem penè loco vrbem *Celiam* recenſet, ſatis procul à *Luſitania*: niſi forſan dicamus *Belitanos* à Luſitanis originem trahere, & ideò eoſdem eſſe cum Luſitanis. Martianus Capella *Luſitaniam* dicit permeari ſui cognominis fluuio, ſed vbi gentium hic fluuius, mihi prorſus ignotum, niſi Anam quis ſuſpicetur eſſe: Sed terminat amnis hic *Luſitaniam*, non tranſit. Quare mittamus Sybillina hæc folia. Hodierna die *Portugalia* dicitur, non tamen ſatis propriè: ſiquidem nec tota *Portugalia Luſitaniæ* finibus circumſcripta eſt, nec etiam totam *Luſitaniam* complectitur; licet potiſſima eius pars *Portugaliæ* ſubiaceat. nam tota interamnis prouincia, vulgò *entre Douro & Minho*, extra Luſitaniam erat, ſecundum Plinium, & Ptolemæum: niſi Strraboni accedamus, qui ait maximam Callaicorum partem *Luſitanos* appellari; & alibi dicit, Minium omnes Luſitaniæ amnes magnitudine ſuperare. Eadem etiam ra-

tione Luſitaniæ pars, quæ Tarraconenſem ſpectat, *Portugalia* non comprehenditur, vt *Caplia Cæcilia, Caſtra Iulia, Placentia, Abila, Salmantica*; tum non paucæ vrbes, quæ circa Anam ſunt, & inter illas *Auguſta Emerita*, olim conuentus Luſitaniæ. Nomen verò *Portugaliæ*, teſte Andrea Reſendio, a *portu Cale* circa Durii oſtia deducitur, & non à *portu Gallorum*, vt inſulse L. Marineus Siculus, aliique: vnde leuiter inflexo nomine *Portugale*. Paulatim ad Braccarios Gallecię partem diffuſum, vt auctor eſt Rodericus Ximenius Archiepiſc. Tolet. lib. V. cap. XII. *Interea Alcorexi Rex Agarenorum eam partem Galleciæ, quæ nunc Portugalia dicitur, & vſque ad S. Iacobum, non veritus Apoſtolum, deuaſtauit.* Et lib. VI. cap. XI. *Luſitaniæ, & Portugaliæ*, vt diuerſarum prouinciarum, ſimul meminit, vbi de Ferdinando I. agit: *Cumque in tranquillitate ſecura gauderet, congregato exercitu proceſſit, vt Luſitaniam & Portugaliam occuparet, quas tunc temporis Arabes detinebant.*

Luſitania autem omnis in tres iuridicos conuentus, auctore Plinio, diſtincta erat, in *Pacenſem, Scalabitanum, & Emeritenſem*: tota vndique magnis nobilibuſque fluuiis irrigua, Durio, Munda, Callipode, Minio, & ab omnibus ob auriferas arenas celebrato Tago: fontium perennium tanta copia, vt, teſte Vaſæo, vltra viginti quinque millia, in ea numerentur, inter quos mirandi aliquot. Refert enim Plinius lib. II. cap. III. *In Carinenſi* (ſeu vt Reſendius emendat, *Cetinenſi*) *Hiſpaniæ agro, duos fontes iuxta fluere, alterum omnia reſpuentem, alterum abſorbentem.* poſtremum hunc fontem, non procul à Tentugalenſi municipio, loco dicto *Cadima*, conſpici ait Vaſæus, & coram Rege Ioanne III. periculum factum, non ſolùm in arborum truncis, ramiſque, ſed etiam in iumento, quod fonti admoto pede paulatim abſorberi cœptum, ægrè tandem à famulis extractum eſt. octo leucis à *Conimbrica* abeſt hic fons, & indigenis nunc *Feruentia* vocatur.

Præter auriferum verò Tagum, tellus etiam auri ferax, ita vt Luſitaniam, Gallecíam, & Aſturiam, vicena millia pondo annis ſingulis prętitiſſe dicat Plin. lib. XXXIII. cap. IV. plumbi, & cryſtalli etiam fęcundam eſſe, aliis locis idem eſt auctor. Huius prouinciæ vbertatem, cultum, amœnitatem quid opus eſt multis efferre? multorum inſtar erit Athenæi VIII. Dipnoſoph. de illa encomium: qui ex ſententia Polybii Megalopolitani poſt multa: *Sus, inquit, qui ad centum librarum pondus accedit, quinque drachmis in cœnas emitur, ouis duabus, ficuum talentum tribus obolis, vitulus drachmis quinque, bos iugo aptus decem: ſilueſtrium verò animalium carnes neque pretio vllo digna putantur; ſed has inter ſe conferunt, benigneque admodum viciſſim largiuntur, ac mutant.*

De incolarum verò virtute, ingenio, & bellica gloria quid attinet multa dicere? Diodorus Siculus fortiſſimos omnium Celtiberorum *Luſitanos* ait. Strabo etiam lib. 3. *Luſitaniam* ait plurimis annis Romanorum armis oppugnatam. Abunde etiam Florus Luſitanorum virtutem oſtendit lib. II. cap. XVII: *Totam certaminum molem cum Luſitanis fuiſſe, & Numantinis: nec immerito, quippe ſolis gentium duces contigerunt.* Vnus Viriatus ſufficiet, qui annos quatuordecim, varia victoria Romanos fatigauit, & ſi fortuna fauiſſet, meritus, qui HISPANIÆ Romulus fuiſſet.

Nec emarcuit noſtra tempeſtate Martius ille vigor. nam patrum memoria, felici auſu, & audaci felicitate, ſuperato Bonæ ſpei promontorio, ignotum antea vaſtiſſimũ illud Atlanticum mare primi nobis aperuere Luſitani, detexere latentes Africæ immenſas oras, & ſecunda nauigatione penitiſſima Indiæ penetrarunt: vbi non cum inermi, aut fugaci Mauro, ſed cum potentiſſimis Indiæ penetrarunt: vbi non cum potentiſſimis Indiæ Regibus, vniuerſi orientis robore, cum Perſis, inquam, & Turcis maxima bella feliciſſimè, terra, marique geſſerunt.

CAP. XXX.

LVSITANIAE POPVLI. DVPLICES TVRDVLI. IIDEM cum Turdetanis Ptolemai. Celtici vnde fluxere. Vettones nunc Luſitania excluſi, nunc incluſi. Prouincia Vettonia.

TVRDVLI

INter Luſitaniæ incolas, numero famaque notiſſimi fuere *Turduli*. Diuiſo olim in *Turdulos veteres*, & *Turdulos* [illegible] ra adiectionem [illegible]: celeberrimi erant *veteres*, & quaſi ceterorum parentes, tam eorum qui Luſitaniam, quàm qui Bæticam [illegible]lebãt. Pomponius Mela eos habitaſſe a Tagi oſtio ad Durium vſque lib. II. cap. I. refert; Plinius

[illegible] verò circa Durium amnem eos collocat, his verbis, lib. IV. cap. XXI. *A Durio Luſitania incipit, Turduli veteres. Praſuri. flumen Vacca.* Vnde parum exactè Abrahamus Ortelius in veteris ſuæ Hiſpaniæ deſcriptione, circa promontorium ſacrum *Turdulos veteres* poſuit, cum multis hinc millibus Durius amnis remotus ſit. Ceteros verò Turdulos circa Anam flumen degere teſtatur Plinius lib. IX. cap. XXII. *Ab Ana,* inquit, *quo Luſitaniam a Bætica* [illegible] *euimus, C. XXI.M. P. à Gadibus CI. M P. additis gentes Celtici, Turduli, & circa Tagum* [illegible]. Ita enim legit Andreas Reſendius, cum prius legeretur *Varduli,* qui citerioris prouinciæ circa Vaſcones ſunt populi.

Hos ego *Turdulos* eoſdem crediderim, cum *Turdetanis,* quos Ptolemæus in Luſitania recenſet, ab Anæ oſtiis ad promontorium Barbarium, vulgò *Cabo de Pixeles,* vbi nunc Regnum Algarbii eſt. & cum ceteri Scriptores de Turdetanis in Luſitania ſileant, & Turdulorum ſitus cum Ptolemæi Turdetanis idem prorſus ſit, eoſdem auſim aſſerere. Præter vero hos Turdulos meminit Plinius citato cap. XXII. Turdulorum, qui *Partuli & [illegible]apors* vocantur, de quibus quid dicam plane anceps ſum, cum nemo hos præter illum agnoſcat.

CELTICI.

PRæpotens in Luſitania *Celticorum* populus, a Gallis Celtis, vt fama eſt, originem ducens, iuxta Anam, teſte Plinio, habitabant, ad Turdulos & Vettones longe lateque diffuſi, eo pene loci qui hodie *Alemtejo* vocatur, multas præclarasque vrbes occupantes, quas inter auitum pene & gentilitium nomen ſeruarunt *Helna,* noſtro æuo non obſcura vrbs, ab Heluiis Gallis conditoribus ſic vocata.

Varii ab his Celticis fluxere populi, inter ceteros vero, qui Bæticæ partem incolebant, Celtici, teſte Plinio lib. III. cap. I. *Celticos, a Celticis ex Luſitania aduenisse manifeſtum eſt, ſacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica diſtinguuntur.* ita enim legendum, & non a *Celtiberi,* vt vulgati codices, monet Reſendius. nulli enim Celtiberi in Luſitania. Sed etiam in citeriori prouincia *Celtici* cognomine *Neriæ,* & *Celtici Præſamarci* qui omnes circa promontorium Nerium, aut Celticum dictum habitant: quorum Strabo luculente meminit lib. III loquitur vero de promontorio Nerio. [illegible] *habitabant Celtici, qui colentes Anam fluuium cognatione contingunt. Nam cum iis pariter atque Turduli, ſocius eo armis peruenisſent, ſeditionem egiſſe ferunt, poſtquam Limiam fluuium traiecerunt: ceterum poſt ſeditionem, eorum amiſſo duce, palantes ac diſſipati ea in regione deſederunt: hac de cauſſa flumen* λήθης *id eſt, Obliuionis appellatum.*

VETTONES.

FRequentem maxime fuiſſe, & diffuſam *Vettonum* nationem, nemo vel obiter in Geographis, & priſca Hiſtoria verſatus inficiabitur: hinc pugnantia inter ſeſe mutuo Scriptorum ſunt teſtimonia. Nunc enim illos inter Luſitanos recenſent, nunc excludunt. Ptolemæus illos Luſitaniæ adſcribit, & maxime orientales facit (licet antiqua exemplaria [illegible] habeant) Plinius autem lib. IV. cap. XXII. circa Tagum ſtatuit *Vettones;* Cæſar vero primo belli Ciuilis Commentario, illos Luſitania videtur excludere: vbi enim in Afranii, Petreii, & Varronis, Pompeii legatorum præfecturas diuiſit ſubdit [illegible]. *Vt Petreius ex Luſitania per Vettones cum omnibus copiis ad Afranium proficiſcatur.* Strabo etiam lib. III. Luſitania illos videtur excludere: *[illegible] regionis (Luſitaniæ) latus auſtrale Tagus cingit, ab occaſu vero & ſeptemtrione Oceanus: ab ortu Carpetani, Vettones Vaccæi, & Gallaici finitimæ maioris populi.* Id tamen ſtatim ſubdit Strabo: *Contra vero nonnulli hos Luſitanos nominant.* Vnde alterutrum ſequi neceſſe [illegible], vel duos diuerſos [illegible] aut, vt exordio diximus, frequentem admodum fuiſſe gentem, quæ [illegible]s ſuæ prouinciæ terminis non contenta in citeriori prouinciæ partem [illegible] Quod & Andreæ Reſendio probari video [illegible], ſeparatâ illos [illegible] occupatis vicinorum agris [illegible] caput *An[illegible] Emerita* a Ludeno ſtatuitur. Confirmat hoc vetuſta inſcriptio, ab eodem producta, quæ Emeritæ viſitur.

D. M.
P. ÆLIO. VITALI. AVG. LIB. TABVL
PROV. C LVSITANIÆ ET. VETTONIÆ
STEPHANVS. LIB.
ET. HERES. PATRONO. FECIT.

Vnde verum eſſe [illegible], quod [illegible] conquerebatur *Alioquin de [illegible] & alia meatus [illegible] nulli loco conciuant*

Ab [illegible] herbam [illegible]

[illegible]

Tabula IIII.

Romanorũ caſtra intuentes quoſdam centuriones, deambulationis cauſa deflectere viam cernerent, inſanire homines ſunt ſuſpicati: itaque eis præcedentes, viam ad tabernacula commonſtrabant, perinde ac, aut fixos per quietem manere, aut pugnare neceſſarium arbitrarentur.

Cap. XXXI.

EMERITA.

AVGVSTA EMERITA AB AVGVSTO CONDITA. LVSITAnia quondam metropolis. Reliquia hic Theatri, & Naumachia.

POſt deuictos Cantabros, pacatamque Hiſpaniam ab Auguſto Cæſare, ab emeritis militibus, *Auguſtam Emeritam* conditam vrbem, præter Dionem lib. LIII. & D. Iſidorum, ſentiunt Scriptores, inter quinque Luſitaniæ colonias Plinio recenſetur: celebremque eius ætate fuiſſe, vel ex eo patet quod inter tres conuentus Luſitaniæ ab eo reponitur. Pomponius etiam Mela ſuo æuo celiberrimam Luſitaniæ vrbem fuiſſe oſtendit. Non defuere inter recentiores, qui nugis ſuis omnia inuoluentes, dicant, vel à *Myrmidonibus*, vel in Herculis memoriam tamquam *Memoridam* dictam. quis non ridebit tam inficetas etymologias? Ptolemæus inter Celticos; Strabo vero illam inter Turdulos collocat; poeta vero Prudentius, hymno in S. Eulaliam Emeritenſem, inter Vettones recenſet:

Nunc locus Emerita eſt tumulo,
Clara Colonia Vettonia,
Quam memorabilis amnis Anas
Præterit, & viridante rapax
Gurgite, mœnia pulcra alluit.

Et licet auctores hi diſſentire videantur, facile lis hæc componi poterit, ſi temporũ decurſu variè mutatas prouincias reputauerimus, de quo & Plinius ſuo æuo conquerebatur lib. III. cap. 1. *Qua cauſa*, inquit, *magnos errores computatione menſura ſæpiùs parit, alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis & deminutis paſſibus; incubuere maria tam longo æuo, alibi proceſſere littora, torſere ſe & fluminum aut correxere flexus.* Proinde non erit mirum, Strabonis tempeſtate, qui ſub Tiberio Cæſare floruit, Turdulos viribus opibuſque claruiſſe; Prudentii verò æuo, qui ſub Theodoſio, Arcadio & Honorio viguit, Vettones ſuperiores fuiſſe, partemq; Turdulorum agri occupaſſe, atque ita *Emeritam* inter Vettones annumeratam, cum priùs inter Turdulos eſſet:

Vrbem hanc Luſitaniæ caput fuiſſe, non ſolum reliquiæ antiquorum ædificiorum, ſed & Poeta Auſonius teſtatur.

Iure mihi poſt has memorabere nomen Iberum,
Emerita, æquoreus quam præterlabitur amnis,
Submittit cui tota ſuos Hiſpania faſces.

Prudentius etiam dicto hymno luculentè id teſtatur:

Luſitanorum caput oppidorum Vrbs.

Sita eſt *Emerita* loco campeſtri, iuxta flumen Anam, vulgò *Guadiana*: qui pulcerrimo ſtratus ponte, vt ex architecturæ concinnitate conijcere licet, Romanã magnificentiam refert. hac in vrbe olim duo erant aquæductus, quorum adhuc hinc inde ſparſi arcus viſuntur, qui operis ſplendorem præ ſe ferunt. Vrbi etiam contigua moles eſt, quam incolæ *Septifolium* vocant, quòd referant ſtato tempore, ſeptem Pœnorum Reges hac in vrbe conuenire ſolitos fuiſſe, & his ſedibus ſediſſe. ſed germanæ nugæ ſunt, cùm ſedilium ne vmbram quidem hæc moles referat; ſed theatrum fuiſſe, ait Gaſparus Barrerius, quod arcus planè habet collapſos, parietes verò diuerſis in locis integros, ruderum adgeſtione planè deformatum. Arcus etiam hic prope D. Iacobi ædem ſpectatur, quem incolæ plurimique Scriptores triumphalem fuiſſe putant: ſed prætterquam quod falſum ſit, triumphales arcus alibi quàm Romæ fuiſſe, ſtructuræ quoq; ſunt magis illuſtris & operoſæ: res geſtas, fuſos hoſtes, victoriaſq; inſculptas habent; vna cum titulo Imperatoris, vt Romæ videre eſt in arcu Imp. Septimii Seueri, & Titi Veſpaſiani. Emeritenſis verò arcus nihil horum præ ſe fert, ideoq; non abs re Barrerius ſuſpicatur, fuiſſe tropæum aliquod. inſigne præterea antiquitatis opus conſpicitur hic, Naumachia. Figura campi eſt oualis, M. CCCC. pedes in longitudinem

porrecta,

porrecta, latitudo verò longitudini reſpondet: circumdata eſt magno muro in arcus fornices deducto, vt nonnullis in locis adhuc veſtigia monſtrant. Vrbs hæc olim nobiliſſima ad magnam incolarum infrequentiam delapſa eſt, & præter priſcæ claritatis ruinas nihil oſtendit.

Auctor eſt Plinius lib. IX. cap. XLI. circa Emeritam coccum eſſe maxima in laude. Idem lib. XV. cap. III. prædulces oliuas per ſe tantum ſiccatas vuiſque paſſis dulciores, admodùm raras circa Emeritam Luſitaniæ eſſe refert. Gothorum tempeſtate Epiſcopalis vrbs erat, poſtea & Archiepiſcoparum obtinuit, nunc vtroque ſpoliata. Metropolitana verò dignitas a Calliſto II. Pont. Max. translata fuit Compoſtellam, vt refert Vaſæus Brugenſis. Hac vrbe orta eſt *D. Eulalia*, vt ſupra citatis verſibus meminit Prudentius. eadem oriundus Poeta *Decianus*, vt teſtatur Martialis:

Gaudent iocoſæ Canio ſuo Gades,
Emerita Deciano meo.

Cap. XXXII.

EBORA.

EBORA DICTA LIBERALITAS IVLIA. *INſcriptiones veteres. De ſitu eius pauca.*

PErantiquam fuiſſe Luſitaniæ vrbem Eboram, vt nemo dubitat, ita de primo eius conditore, cuncti pœnè ambigunt: quod in tanta vetuſtatis caligine mirum non eſt. Iacobus Mœnetius Vaſconcellus IC. Luſitanus, non ineptè ſuſpicatur, hanc vrbem nominatam fuiſſe, ab *Eburonibus*, ſeu *Eburonicibus* Galliæ Celticæ populis, cùm compertum ſit tractum hunc Celtas incoluiſſe: vnde forſan & *Eburobritium*, & in Bætica *Ebura* ad ſinum Gaditanum, & in Carpetania T. Liuio *Ebora* nomen ſumſere. Viriati certè magni illius Luſitani Ducis tempore floruiſſe, conſtat ex antiqua inſcriptione, quam ab Andrea Reſendio libello, de antiquitate Eboræ deſumtam, Lectori hîc propono.

L. SILO. SABINVS.
BELLO. CONTRA. VIRIATVM.
IN. EBOR. PROV. LVSIT. AGRO.
MVLTITVDINE. TELORVM
CONFOSSVS.
AD. C. PLAVT. PRÆT.
DELATVS. HVMERIS. MIL.
H. SEP. E. PEC. M. M. F. I.
IN. QVO. NEMINI. VELIM. MECVM:
NEC. SERV. NEC. LIB. INFERRI.
SI. SECVS. FIET.
VELIM. OSSVA. QVORVMCVMQ.
SEPVLCRO. MEO. ERVI.
SI. PATRIA. LIBERA. ERIT.

A Q. Sertorio habitatam & peculiariter dilectam, muris cinctam, & aquæ ductu ornatã fuiſſe, teſtatur vetus hæc inſcriptio, quàm, licet mutilã, non pigebit adducere.

Q. SERTOR. ....
HONOREM. NOMINIS. SVI.
ET. COHOR. FORT. EBOR. MVNIC.
VET. EMER. VIRTVTIS. ERGO.
DON. DON. BELLO. CELTIBER.
DEQVE. MANVBIIS.
IN. PVBLIC. MVNIC. EIVS.
VTILITATEM.
VRBEM. MOENIVIT.
EOQVE. AQVAM.
DIVERSIS. IN. DVCT. VNVM.
CONLECTEIS. FONTIBVS.
PERDVCENDAM. CVRAVIT.

Cognominata poſtea hæc vrbs *Liberalitas Iulia* datumq; illi ius veteris Latii, vt teatur Plinius lib. IIII. cap. XXII. *Oppida*, inquit, *veteris Latii, Ebora, quod Liberalitas Iu-* , & *Myrtilis, ac Salacia*: quis verò veteris Latii ius primùm *Eboræ* conceſſerit incerum. Non abſurdum erit ſuſpicari, id C. Iulii Cæſaris beneficio obtinuiſſe, ideoque etm cognominata *Liberalitas Iulia*, cui fauet antiqua hæc inſcriptio, à Reſendio proucta:

DIVO. IVLIO.
LIB. IVLIA. EBORA.
OB. ILLIVS. IN. MVN.
ET. MVNIC. LIBERALITATEM.
EX. D. D. D.
QVOIVS. DEDICATIONE.
VENERI. GENETRICI. CÆSTVM.
MATRONÆ. DONVM. TVLERVNT.

Sita autem eſt *Ebora* loco campeſtri, ſitu planè amœno. Finge tibi amphitheaum aliquod immenſum, quale rerum natura ſola opifex poſſit effingere: lata & porecta eſt planicies, quæ impendētibus vndiq; montibus clauditur: ipſi montes non ineſtes aut ſteriles, ſed denſis vetuſtiſque nemoribus ornati: campi ſubiacentes fertiſſimi, & opimæ meſſis feraces. at tantæ felicitati ſolus amnis deficit. Fidem Chriſti nplexa eſt in ipſis naſcentis Eccleſiæ primordiis, auctore D. Mancino, Domini nori Diſcipulo, qui ſub Traiano, aut, vt alii, ſub Nerone martyrio affectus fuit. Hac vrbe riundi *D. Vincentius, Sabina, & Chriſtetis* ſorores ipſius, qui Abulæ ſub Daciano Præſide nartyrio affecti fuere.

Vrbs hæc ab Arabibus circiter CCCC. annis poſſeſſa fuit, & tandem regnante lphonſo Henrico primo Luſitaniæ rege, à Chriſtianis occupata fuit, opera & virtue fortiſſimi viri Giraldi cognomine *Intrepidi*. Epiſcopalis vrbs fuit, ſub Paulo verò III. Pont. Max. Archiepiſcopali dignitate ornata, vt & Academia omnium diſciplinarum lluſtrata. viros habuit doctrina conſpicuos, *L. Andream Reſendium*, diligentiſſimum ntiquitatis indagatorem: cui quantum, non ſolùm patria *Ebora*, ſed & vniuerſa deeat Luſitania, teſtantur eius opera. habuit etiam *Thomam Rodericum à Veiga*, Medicum loctiſſimum, qui pauca, ſed erudita, ſed elaborata in lucem edidit.

CAP. XXXIII.

PAX IVLIA HODIE BEIA. *IOSEPHVS MOletius & Tarapha reiecti. Inſcriptio vetus.*

INter celeberrimas Luſitaniæ ciuitates, numerata eſt *Pax Iulia*, vna ex quinque Colonis, in qua & Iuridicus olim conuentus, vt auctor eſt Plinius lib. IV. cap. XXII. a oſepho Moletio, & Franciſco Tarapha, cenſetur *Badaioz* eſſe; ſed longè hos errare vel Antonini docet Itinerarium, qui numerat ab Eſuri per compendium Pacem Iuliam M. P. LXXVI. hoc modo: *Myrtilim M. P. XL. Pacem Iuliam XXXVI.* Eſuris verò, vt hoc obiter moneam, oppidum eſt, non procul a Marianis montibus, hodie dictum *Xeres*, vt docet Reſendius: *Xeres* verò à *Badaioz* tantùm XV. M P. abeſt, & non LXXVI. vt oſtendit Antoninus. quamobrem meliùs cum L. Andrea Reſendio, & Gaſpare Barrerio ſentiendum, *Pacem Iuliam*, eſſe *Beiam* hodie dictam. Primò enim competit paſſuum numerus Antonini, à Myrtili Pacem Iuliam vſque M. P. XXXVI. cum nouem leucis, quæ *Mertolam Beiam* numerantur. Hac in vrbe non pauci antiqui cippi marmorei eruuntur, qui Pacis Iuliæ nomen oſtendunt, inter ceteros cippus hic integer & non inelegans:

L. ÆLIO. AVREL. COMMODO.
IMP. CÆS. ÆLII.
HADR. ANTONINI. AVG.
PII. P. P. FILIO.
COL. PAX. IVLIA. D. D.
C. PETRONIO. MATERNO.
C. IVLIO. IVLIANO. II. VIR.

Apud

Apud hiſtoriographos etiam ſuperioris æui, & barbaros paſſim legitur *Pacca. i. Beia*, vt latius videre eſt apud Reſendium. nam quod obiciunt, *Badicæ* Epiſcopum, *Pacenſem* nuncupari, leuius eſt, quàm vt quempiam mouere debeat. cui enim ignotum poſt funeſtam illam HISPANIÆ illatam a Pœnis cladem, magnam circa ſedes Epiſcopales mutationem accidiſſe? Emerita enim Auguſta, olim Luſitaniæ metropolis, omni nunc honore ſpoliata iacet. Egeditanorum Epiſcopatus, in vrbem Gardiam tranſlatus, veterem retinet appellationem, ſic *Badaioz*, quæ prius forſan ſe ex illa clade collegit, *Pacenſis* pontificatus titulo ornata fuit: quorum exempla in Hiſpaniæ Annalibus

——adeo ſunt multa loquacem vt
Delaſſare queant Fabium.

Hac in vrbe aquæductus Romani operis multa veſtigia, nec paucæ veteres inſcriptiones extant, priſtinæ claritatis indicia. Floruit hic olim *Iſidorus* cognomine *Pacenſis*, cuius opera mendis referta circumferuntur. *Apringius* etiam Epiſcopus, non ineruditus, cuius in Apocalypſim explicationes ceteris omnium præfert Iſidorus, & *Siſenandus Iunior*, qui Cordubæ martyrio affectus fuit, hic viguere.

CAP. XXXIV.

SETVBAL A CETOBRIGA, NON à Tubale dicta.

OPpidum eſt Turdetanorum, teſte Ptolemæo, *Cetobrix*, vel *Cetobrica*, vt Antonini habet Itinerarium, ad oſtia fluminis Callipodis (qui hodie, vt auctor eſt Reſendius, *Iadin*; Becano verò in Hiſpanicis, *Palma* dicitur:) *Setubal* nunc vocatur, vt Gaſpari Barrerio, & And. Reſendio viſum. Florianus vero Occampo, Antonius Beuterus, aliique Annalium Hiſpaniæ conſarcinatores, ex Annio Viterbienſi aſſerunt *Setubal*, non corruptum adulteratumque eſſe nomen, ſed antiquum & purum putum putant eſſe, à conditore ſuo *Tubal* inditum, dictumque *Setubal*, quaſi *cœtum Tubalis*, quòd ibi ſedes fixerit in Hiſpaniam veniens: ſed ridiculum eſt nimis ad *Tubalem* etymon referre ob nominis exiguam affinitatem; cùm conſtet faciliùs multò à *Cetobriga* defluxiſſe corruptum vocabulum *Cetobala*, & inde *Setubal*. *Cetobriga* enim dicta a *cetis* & *briga*; veteri namque Hiſpanorum ſermone *Briga* vrbem deſignat: vt in *Lacobriga*, *Medobriga*, *Talabriga*, videre eſt. magna autem cetaceorum, vtpote thynnorum, & ceterorum maiorum piſcium hic luculenta piſcatura, ita vt nomen deſignare videatur, *vrbem cetaceorum*. Ioſephus verò Moletius, & Carolus Claſius, putant *Setubal* eſſe *Salaciam*, quæ Plinio *Imperatoria vrbs* cognominatur, ſed diligentiſſimus Barrerius oſtendit *Salaciam*, eſſe vrbem viciniam *Alcazer do ſal* dictam, corruptè admodum, cùm primùm *Alcazer de Salacia* vocata fuerit à Pœnis, quaſi *Caſtellum Salaciæ*: inſequenti verò æuo *Alcazer do ſal* vocari cœpit (ex qua magnus ille Mathematicus *Petrus Nonius* oriundus fuit, quo illuſtriorem non vidit HISPANIA.) Hodierna die vrbs eſt non incelebris. portu enim gaudet commodo, & nobilium piſcium piſcatura abundat: qua de cauſſa mercatores ex penitiori Hiſpania gregatim huc confluunt. Accedit ingens candidiſſimi ſalis inexhauſta copia, ob inſignem toto illo ſinu ſalinarum frequentiam: cuius gratia ab vſque Septemtrione magnus huc nauium numerus confluit, ita vt oppidum breui redditum ſit opulentiſſimum, nec magnarum vrbium inuideat claritati. Accedit ager vini, triticique feraciſſimus. Laudatus hic etiam Iaſpis, & Porphyrites effoditur. Arbuſti hic etiam genus eſt, ex quo coccus colligitur, ad tingendam purpuram, Emeritenſi, quam Plinius adeo extollit, vix inferior.

Cap. XXXV.

OLISIPO.

DE OLISIPONIS NOMINE. FELICITAS IVLIA *cognominata. Equæ vento concipiunt. Varronis lectio firmata. Vbi mons Tagrus. Triton hic viſus. Vrbis deſcriptio.*

OLiſiponis prima incunabula, poſt tot annorum decurſa ſpatia, anxiè nimis velle inquirere, vt operoſum duco, ita etiam ex vetuſtiſſimis Luſitaniæ vrbibus eſſe, facilè eſt aſſerere. Melior Scriptorum pars ab Vlyſſe conditam dicit, hinc Straboni Ὀδυσσεία; Stephano vero Byzantino Ὀδυσσεύς; dicitur; Solino verò *Vlyſippo*; Plinio & Varroni *Olyſippo*; apud Ptolemæum autem corrupte ὀλιόσιππον, pro ὀλισίππων legitur; vt verò ex antiquis inſcriptionibus licet colligere, *Oliſipo* eſt ſcribendum, teſtis illa quæ hac in vrbe viſitur:

IMP. CÆS. M. IVLIO.
PHILIPPO. FEL. AVG.
PONTIF. MAX.
TRIB. POT. II.
P. P. CONS. III.
FEL. IVL. OLISIPO.

Municipium autem erat olim ciuium Romanorum *Oliſipo*, cognominata *Felicitas Iulia*, teſte Plinio. Miror ego Ioſephum Moletium, Franciſcum Tarapham aliosque, tam fluxo, & ſupino animo fuiſſe, in Plinii lectione, vt auſint aſſerere, ab illo *Oliſiponē* cognominatam eſſe *Salaciam*: cùm puncto interiecto legendus ſit textus, alias in latinitatem peccaret ni miseratie. ſubiungam eius verba ex lib. IV. cap. XXII. *Oppida memorabilia à Tago, in ora Oliſipo, equorum è vento Fauonio conceptu nobile; Salacia, cognominata vrbs Imperatoria.* Adde Plinium eodem capite, *Salaciæ* ſeorſum mentionem facere: *Oppida*, inquit, *veteris Latii, Ebora, quod item Liberalitas Iulia, & Myrtylis ac Salacia, quæ diximus.*

Sita autem eſt hæc vrbs in promontorio Magno, quod & *Oliſiponenſe* vocatur, ad Tagi amnis ripas, vbi Soclennis ſtipatus aquis, latiſſimo alueo Oceano ſe immiſcet; cuius beneficio quotannis maximas claſſes in Atlanticum & Indicum mare emittit, quibus immenſæ vndique opes ab Indis, Afris & Americis aduehuntur, quas deinde magno emolumento, per vniuerſam Europam, liberali manu diſpenſat, quibus non immeritò videtur Tagus iacturam auriferæ arenæ reſarciiſſe: licet hanc potius incolarum inertiæ, quam fluminis ſterilitati tribuendam puto. Vrbs tota quinque collibus diſtincta iacet, ita vt pars eius in cliuos amœnos blande aſſurgat, pars vero in valles pendula porrigatur, quæ varietas intuentium animos mire recreat. Vniuerſus vrbis ambitus VII. M. P. complectitur. Soli, cœliquæ mira felicitas: ager ſuburbanus in omnia frugum genera mira luxuria ſe effundit, quæ magna copia, & rara bonitate profert. Interioris vrbis magnificentia & amplitudo tanta eſt, vt vix vlli Europæ vrbium cedat, ſed cum præcipuis contendat: ædificia tam publica quam priuata pleraque elegantis, & ſumtuoſæ ſtructuræ: fontes habet complures, & rara aquarum præſtantia conſpicuos: cœnobia habet plurima, & ornatiſſima. Et ne ſingula huius vrbis recenſeam, vnum tantum adducam, ex quo & munificentiam, & pietatem incolarum quivis colligere poteſt. Templum eſt *Miſericordiæ* vocatum, ſaxo quadrato, nobilique exſtructum, quod non copioſo prædiorum cenſu, aut numeroſis prouentibus inſtructum eſt, ſed ſola piorum hominum liberalitate fouetur, fidem tamen pene ſuperat quantum in ſingulos annos, ex gratuita hac & collatitia ſtipe, in egenos erogetur. à fide dignis accepi, ſuperare ſæpius expenſi ſummam, quadraginta & quinquaginta millia aureorum. Huic præſunt viri electi, nominis claritate, & vitæ integritate conſpicui, qui *Sodales* ſeu *Fratres Miſericordiæ* vocantur: horum opera omnium inopiæ conſulitur, nefaſque ducunt, vltra annum quidpiam pecuniarum in hoc ærario ſeruari. Noſocomium etiam eſt pauperum, quod eſt ſtructura, diuitiis, amœnitate loci, nulli totius HISPANIÆ valetudinario ſecundum. Tanta vero hic munditia, diligentiaque curantur ægri; vt optimates plurimi eo curandi ſe gratia conferant.

Armamentarium habet vrbs, omnium armorum telorumque genere inſtructiſſimum,

ſimum, qualia pauca Europa: ita vt hinc quadraginta millia peditum, equitum vero tria millia armari olim potuerint, teſte Damiano a Goes. Mitto de nautico apparatu, immentæque magnitudinis nauibus dicere, pictores enim imitari cogor, qui dum exigua tabella plurima volunt exprimere, reluctantibus loci anguſtiis, rerum tantum apices ob oculos ponunt.

Conſtans inter veteres eſt opinio, circa huius vrbis confinia, equarum fœturam ventis maritantibus inoleſcere. Vnde Silius Italicus lib. III.

Hic adeo, cum ver placidum, flatuſque tepeſcit,
Concubitus ſeruans tacitos, grex proſtat equarum,
Et Venerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi, properatque ſenectus,
Septimaque his ſtabulis longiſſima ducitur ætas.

Luculente idem confirmat Plinius, lib. VIII. cap. XLII. ſed de ætate multum à Poeta diuerſus: *Conſtat in Luſitania, circa Oliſiponem oppidum & Tagum amnem, equas fauonio flante obuerſas, animalem concipere ſpiritum, idque partum fieri & gigni pernicisſimũ ita, ſed triennium vita non excedere.* Sed ſuſpectæ fidei apud nonnullos erit Plinius: qui tamen ex M. Varrone hæc hauſit, lib. II. De re ruſtica, cap. I. *In fatura*, inquit, *incredibilis eſt in Hiſpania, ſed eſt vera, quod in Luſitania ad Oceanum, in ea regione, vbi eſt oppidum Oliſipo, monte Tagro, quadam è vento certo tempore concipiunt equæ, vt hic Gallinæ quoque ſolent, quarum oua ὑπηνέμια appellant: ſed ex his equis, qui nati pulli, non plus triennium viuunt.* Sed vbi gentium mons hic Tagrus? V. Cl. Ios. Scaliger coniectaneis ſuis in Varronem, afferit legendum *Monte ſacro*, ex Columellæ verbis lib. VI. cap. XXVII. ſed, pace tanti viri dixerim, Columella potius ex Varrone emendandus, vnde locus deſumptus eſt. nam cum ſacer mons Iuſtino in Gallecia ſit, quem incolæ ferro violare nefas habent, clarum eſt de illo neque Varronem, neque Columellam loqui: procul enim ab Oliſipone, & extra Luſitaniæ terminos eſt. Quod verò quidam per ſacrum montẽ, *Promontoriũ ſacrũ* intelligunt, hodie *Cabo de ſan Vincente* dictum, magis ab Oliſipone remotũ eſt, quam vt Varronis verbis quadret. Quare Varronis lectionẽ retinendã putem: præſertim cum Damianus a Goes, & And. Reſendius Luſitani doctiſſimi, dicant montẽ Tagrum eſſe, incolis dictũ *Sintrã*, à quo Lunæ promontoriũ in mare protũpit: vbi pernicitatis mirãdæ equorũ greges aluntur, vt idem refert Reſendi'. Circa Oliſiponis littora cõſpectos non ſemel, tantopere Poetis decantatos Tritones & Nereides, refert Plinius lib. IX. cap. V. *Tiberio Principi nunciaſſe Oliſiponenſium legationem ob id miſſam; viſum auditumque in quodam ſpecu, concha canentem Tritonem, qua noſcitur forma.* Hic in cathedrali templo corpus D. Vincentii Leuitæ & Martyris, ex ſacro promontorio allatum, ſumma cum reuerentia aſſeruatur. D. etiam Antonius (vulgo *de Padua* dictus) hic natus, cuius natalibus iure merito ſe hęc vrbs iactat. Epiſcopalis olim tantum vrbs, nunc Emeritenſi, poſtea & Bracearenſi Eccleſiæ parebat, donec Ioannis primi Portugaliæ Regis tempore in metropolitanam Eccleſiam euecta fuit. Lubet hic Cl. V. Iulii Cæſ. Scaligeri nobile hac de vrbe præconium adtexere:

Ergo grauis grumus quo pallidus emicet auri,
Inſomnis tellus ſciſſa ligone gemit.
Cernis, vbi aduectus peregrinis flatibus orbis?
Cernis, vbi in paruo eſt India tota ſinu?
Preſſa maris facies, domita eſt violentia cæli:
Quid reliqui eſt, niſi te carpere ſceptra poli?
Haud poteris eſſe Deus, non vis homo viuere, fors te
Ex homine egreſſum tertia quando capit?

Cap. XXXVI.

SCALABIS DICTA PRÆSIDIVM IVLIVM. *Cur vocata* Santaren.

Oppidum peruetuſtum, Tagi ripis appoſitum, quinquageſimo ab Oliſipone lapide, aduerſo flumine diſtans. Colonia fuit Romanorum, dicta *Scalabis* Plinio, Ptolemæo vero *Scalabiſcus*: ſed perperam, vt primus monuit Hier. Surita. nam cum forſan ſcriptum eſſet, σκαλαβὶς κολ. ſeu *Scalabis Colonia*, legerunt coniunctim *Scalabiſcus*: poſtea

[illegible]rasidium Iulium vocatum, hodie *Santarenum.* ſcio Tarapham ea in opinione eſſe, vt *[illegible]alabim* credat dictam vrbem *Trugilho*; ſed conuincitur à Barrerio, qui *Caſtra Iulia* eſſe *[illegible]rugilho* [illegible] et dit, vnam ex contributis Coloniis.

Vrbs priſcis temporibus non ingloria, ſiquidem teſtè Plinio inter tres Luſitaniæ [illegible]onuentus annumerata. Mutationis nominis cauſſam refert Vaſæus in Chronico ſuo. [illegible]lam eum anno Domini DC. LIII. D. Irene in oppido *Tomar*, procorum libidini pu[illegible]icitiam Deo votam proſtituere nollet, ab iiſdem interfecta, & in Nabanis fluenta cor[illegible]us proiectum à ſicariis, per Tagum Scalabim ſecundo flumine delatum fuit, ibique [illegible]agno cum honore ſepultum: vrbs relicto priſco nomine, cœpta dici S. *Irenes*, & laben[illegible] æuo in *Santaren* corruptum fuit. Vrbs ipſa editiori in colle ſita, præterlabentem aure[illegible]m Tagum deſpicit: ager olei vinique maxime fæcundus, tritici feraciſſimus: & licet [illegible]ctis limitibus concluſum ſit territorium, ingentes tamen tritici aceruos fundit. Te[illegible]tis eſt luculentus Damianus a Goes, in Oliſiponenſis vrbis deſcriptione, tantam eſſe [illegible]oli vberatem, vt ſexageſimo à ſemente iacta die, ſegetes momento fere temporis a[illegible]dultæ & præmaturæ demetantur. Admiretur nunc quis felices Africæ meſſes: extol[illegible]ant beatam Campaniæ oram: iactitet ſe Cereris dono Sicilia; nihil video cur *Santare[illegible]* præferantur. hinc vrbis incrementum, hinc ſanctæ & innoxiæ incolarum diuitiæ.

CAP. XXXVII.

CONIMBRICA.

COYMBRA NON ESSE LACOBRIGAM. CONTRA *Oliuariam & Tarapham. Error Gerundenſis Epiſc. Non eſſe* Æminium *antiquorum. Academia nobilis.*

DE antiquo *Coymbræ* nomine variant ſcriptorum ſententiæ. Ioannes Oliuarius, Scholiis ſuis in III. Melæ, & Tarapha *Lacobrigam* olim fuiſſe aut[illegible]ant; ſed [illegible]oto cœlo eos errare certum eſt: ſiquidem Mela *Lacobrigam*, & *Portum Hannibalis* in p[illegible]montorio ſacro numerat, quod hodie *Cabo de S. Vincente* dicitur, à quo multi m[illegible]bus [illegible] ſtat *Coymbra*. Adde peritiſſimo Luſitanicarum antiquitatum Reſendio *Lacob[illegible]gam*, [illegible] *Lagos* nonnihil deflexo nomine, oppidum noſtro æuo non infrequens, quod eo in [illegible] montorio ſitum eſt, & pharo à Ioanne III. Luſitaniæ Rege ornatum. Geru[illegible] de[illegible] Epiſc. non ſemel d[illegible]r *Colimbricam* olim dictam fuiſſe *Mundam*, illam cele[illegible]em [illegible] ne[illegible]o prælio, inter Iulium Cæſarem, & Pompeii filios: inductus, vt videtur, q[illegible]d [illegible] *[illegible]limbricam* flumen *Munda* præterfluat, à quo *Mundæ*, oppido nomen ind[illegible]tum [illegible]: ſed mirandum, hominem Hiſpanum, & non indoctum, tam turpiter lap[illegible]m, cum *[illegible]unda* in Bætica ſit, non procul a Corduba; *Colimbrica* verò, in extima pene Luſitania. Pl[illegible] mi vero putant Plinii *Conimbricam* noſtram eſſe *Coymbram*, non a[illegible]lud[illegible]te no[illegible] [illegible]ed illa fuit, vbi hodie *Condexa vetus*, eodem teſte Reſendio, Vaſæo, aliiſque terſæ auris ſcriptoribus, quæ nihil præter miſerandas antiquitatis ruinas oſtendit: ab Ala[illegible]s (quibus Luſitania in barbarorum illa illuuie obtigit) ditu[illegible]a, ex c[illegible]ius ruinis vicinam *C[illegible]mbram* enatam ferunt, vt & plurimis HISPANIÆ v[illegible]bibus eueniſſe palam eſt. Non defuere, qui *Coymbram* olim *Æminium* dictam crediderint, cuius Plini[illegible], & P[illegible] meminere. Sed cum Plinio pugnat hæc coniectura, ait enim l[illegible]b. IV. c[illegible]p. XX[illegible] *Oppidum & flumen Æminium* (non vt vulgata lectio, *Minium*:) *Coymbræ* vero fl[illegible]men *Munda* eſt: nec poterat *Munda & Æminium* idem flumen eſſe. ſubiungi[illegible] c[illegible]im P[illegible]us. *A Dur[illegible] Tagus CC. M. P. interueniente Munda.* At *Æminium* Vaſæo & Ia[illegible] Vaſconc[illegible] e[illegible] oppidum vulgo dictum *Agada* vel *Aguida*, quod ei[illegible] [illegible]em n[illegible] fluuio [illegible]lu[illegible]ur. Sit igitur pro rato, *Coymbram* ex antiquæ *Conimbricæ* cineribus excitatam, quæ, vt multis placet, *Colimbria* aut *Colibria* vocanda. de nomine enim ſolo parum anxius ſum.

Vrbs eſt loco ſita amœniſſimo, [illegible] rupe vndique oliuarum ſiluis, vi[illegible]c[illegible] [illegible]e ci[illegible]a, ad *Mundam* amnem Ptolomæo & Plinio: *Muliadem* vero S[illegible]r[illegible]boni, vu[illegible] [illegible] poſita: qui duas vrbis partes diuiſas pulcerrimi operis pont[illegible] [illegible] flum[illegible] [illegible]o VI[illegible] leucis, v[illegible] arua omnis generis [illegible] multis & limpidiſſimis fontibus rigatur, præcipue ve[illegible]o aquæ [illegible]u[illegible] u c[illegible]

baſtiano an. cIↃ. IↃ. LXXII. maximo ſumtu perfecto. Hinc enim ad editiorem vrbis collem, qui pone Regiam eſt, vbi ſtudioſorum forum eſt, tanta optimæ aquæ copia in marmoreum ſignum erumpit, vt per omnes plateas, torrentis inſtar, in varios incolarum vſus deriuetur.

Sed præcipuum illi decus & ornamentum, ex vniuerſali diſciplinarum Academia, cuius prima fundamenta feruntur anno M. CCC. XC. a Dionyſio Rege inchoata; Oliſiponem poſtea tranſlata, tandem vero circa annum M. D. L. à Ioanne eius nominis III. luxuriante nimis per Indica commercia Oliſipone, ne teneros iuuentutis animos contages hæc vitiorum arroderet, iterum in Conimbricam, tanquam ad natiuum ſolum, deducta fuit. Vbi incredibile dictu, & Regum profuſa liberalitate, & genio loci adiuta vberrimos ingeniorum fructus effudit quibus breui, non modo Luſitaniam, ſed & Hiſpaniam vniuerſam ditauit. iuuentus hic ſtudioſa & frequens, & priſco more togata.

Cap. XXXVIII.

SALMANTICA.

SALMANTICA NON A TEVCRO CONDITA.

Elmantica, Hermandica, & Salmaris *vocata. Academia quo anno inſtituta.*

S*Almantica* Luſitaniæ vrbs, Academia toto orbe illuſtris, licet extra Portugaliæ terminos hodie ſita, & Caſtellæ veteris ſit; tamen, quia Ptolemæus illam inter Vettones Luſitaniæ populos recenſet, non erit mihi hic prætereunda. Io. Martinus Epiſc. Gerundenſis, aliique non pauci, a Teucro conditam volunt, in Salaminis memoriam: ſed exigui apud me ponderis eſt hæc opinio. Iuſtinus enim lib. XLIV. auctor eſt Teucrum ea loca occupaſſe, vbi nunc Carthago noua eſt, inde Gallæciam tranſiiſſe, nuſquam *Salmanticæ* mentionem faciens. Adde Ionios fuiſſe Græcos relictis mediterraneis maritima occupare, commercii cauſa, vt videre eſt Oliſipone, Emporiis, aliisque mille locis, vbi ſedem fixere.

Dubitant non pauci, num hæc eadem ſit vrbs cum *Elmantica* Stephani, & T. Liuii *Hermandica.* Ego eandem auſim aſſerere: nec me mouet quod Stephanus dicat citra Iberum eſſe, cum *Salmantica* non longe a Durio amne ſit; ſed error hic cum aliis pluſculis, Græco homini & Hiſpanicarum rerum imperito condonandus. Sed vnde colligam eaſdem eſſe vrbes, quæ T. Liuius lib. XXI. refert poſt vaſtatas Hermandicam & Arcabalam Carteiorum vrbes (ſeu, vt Sigonius ex Polybio emendat, *Vaccæorum*) Carpetanos, Vaccæosque incitatos ab exulibus Hermandicæ & Olcadum, adortos Hannibalem non procul a Tago. Vnde colligere licet, Hermanticam non procul a Carpetanis, & Vaccæis fuiſſe. Vettones autem, inter quos ſita eſt Salmantica, his populis vicinos fuiſſe teſtis eſt præter Strabonem, Plin. lib. 3. c. 3. his verbis: *Primi in ora ſunt Baſtuli, poſt eos, quo dicetur ordine intus recedēte, Mēteſani, Oretani, & ad Tagum Carpetani, iuxta eos Vaccæi, Vettones, & Celtiberi.* Coniecturę noſtrę fauet Plutarchus, qui lib. De mulierum virtutibus vrbem hanc *Salmanticam* nominat: *Cum Hannibal, inquit, priuſquā in Romanos moueret, Salmanticā obſideret, & promiſsis CCC. obſidibus & totidē talentis, obſidionē ſolui, quæ cum incolæ ſoluere recuſaſſent, reuerſus Hannibal militibus vrbē diripiendā dedit. perterriti Salmanticenſes vrbem liberis corporibus ſuis tradiderunt, cumque vrbem exirent, coniuges arma clam apportarunt, quibus poſtea oppertunè viris traditis, non ſolum libertatis eorum, ſed & recuperādæ patriæ cauſſa exſtitere.* Polygnus Stratagematum lib. VII. idem narrans, vocat vrbem *Salmatidem*, quam Plutarchus *Salmanticam* appellat. Non immerito itaque dicemus, *Elmanticam* Stephani, *Hermanticam* Liuii, & Polyæni *Salmatidem* eſſe Salmanticam noſtram, cum res circa illas geſtæ candem oſtendant eſſe.

Vrbs eſt fluuio *Tormi* appoſita, qui ſe in Durium amnem exonerat, non ſolum læto agrorum prouentu felix, ſed & Epiſcopali dignitate, & Equitum frequentia conſpicua: quibus accedit Academia, omnium diſciplinarum genere inſtructiſſima, iuriſprudentiæ potiſſimum ſacrata, quæ cum primum eſſet Pallentiæ, tandem a Ferdinando tertio Caſtellæ Rege, anno Domini cIↃ. CC. XL. huc tranſlata fuit, quod aptior huc Muſarum locus videretur. nec opinione ſua fruſtratus Rex: tandem vrbs hæc nunc totius HISPANIA ornamentum, & altera Athenæ. Hinc enim tanquam ex Oceano,

n vniuerſam HISPANIAM, ingeniorum & virtutum riuuli deducuntur, hinc populi ura & leges petunt, hinc ad Regis curiam Senatores, Doctores, & cuiuſcumque ſcintia luroina mittuntur. ad hoc etiam Gymnaſiũ magna frequentia, non ſolum Hiſpa-, ſed & exteri, tamquam ad celeberrimum Mineruæ emporium indies confluunt, uæ vrbem præclaram & nobilem alioquin, opulentiorem & clariorem efficiunt. In). Pelagii templo non inelegans marmoreus cippus viſitur cum hac inſcriptione, quę quod vrbis nomen referat, hic adducitur:

D. M. S.

L. IVLIO. CAPITONI.
SALMANTIC.
ANN. LXX.
IVLIA. RVSTICELLA.
SOROR. PIENTISSIMA.
H. S. E. S. T. T. L.

CAP. XXXIX.

ALCANTARA.

AN NORBA CÆSARIENA SIT ALCANTARA.

Pœnorum opus creditur. Pons à Traiano exſtructus. Inſcriptio vetus. Quando Alcantara milites vocati.

AD Tagi ripas ſita eſt *Alcantara*, mirandi operis ponte præcipue ſpectanda. hanc priſcis ſeculis *Norbam Baſarianam* (vnam ex quinque Luſitaniæ Coloniis, reſte Plinio) dictam aſſerunt Gaſpar Barrerius, Ioſephus Moletius, aliique non obſcuri nominis ſcriptores. Scio Epiſc. Gerundenſem credere *Norbam Cæſarianam* bello ciuili à Pompeianis ducibus ſolo æquatam fuiſſe, quod Cæſari impenſius fauerẽ, cuius locum Auguſtum Cæſarem, poſtea vicinam Emeritam condidiſſe; ſed non eſt, quod hęc figmenta quiſpiam admittat, præſertim cum Ptolemæus, nec Plinius de illa vt euerſa loquantur. And. vero Reſendius, & Ambr. Morales negant *Norbam* fuiſſe; vbi nunc eſt *Alcantara*: at hic ingenue profitetur ſe ignorare, vbi olim illa ſita fuerit, creditque nullam fuiſſe vrbem olim, vbi nunc eſt *Alcantara*, ſed nomen hoc illi Pœnis inditum fuiſſe quod pontem ſignificat. quia cum pons hic militari viæ eſſet appoſit⁹, illius commoditatib⁹ & pulcritudine inuitatos vicinos, paulatim hic domos exſtruxiſſe, atq; ita in vrbẽ excreuiſſe. nam ſi hoc loco fuiſſet vrbs aliqua, iniquũ fuiſſet illã præteriri, in tabula illa, vbi receſentur Municipiorũ nomina, quę collata ſtipe pontẽ hunc perfecerũt: imò in ipſo frontiſpicio memorantur *Igaditani*, quorum vrbs hodie vocatur *Idanha la veia*, quæ non procul admodum Alcantara diſtat. Nobilitatur præcipue vrbs hæc magnifico & imperatoria maieſtate digno ponte, quem plerique Traiano aſcribunt, non ſecus ac Segobienſem aquæductum: licet proletarii ſcriptores, ad Hiſpanum, vel Herculem vaniſſime referant. longitudine ſua D C. LXX. pedes, latitudine circiter XXVIII. pedes complectitur: altitudo vero aqua tenus C C. pedum eſt, totus autem pons ſex concamerati operis pilis ſubnititur. Traiani vero Imperatoris opus eſſe confirmant inſcriptiones antiquæ, quæ inibi viſuntur, quas non pigebit recenſere, vt nauſeãtem forte Lectorem hoc nouo ferculo recreem, vt in cubitum iterum ſe reponat. Ex vtraq; arcus parte:

IMP. CÆSARI. D. NERVÆ. F.
NERVÆ. TRAIANO. AVG.
GERM. DACICO.
PONT. MAX. TRIB. POTEST. VIII.
IMP. VI. COS. V. P. P.

In ipſo ponte quatuor erant magnę & marmoreæ tabulæ, in quibus Municipiorum erant inſcripta nomina, quorum ope & pecunia opus hoc erat perfectum, trium vacuæ apparent ſedes: quarta vero cum hac inſcriptione viſitur:

MVNI-

MVNICIPIA.
PROVINCIÆ. LVSITAN.
STIPE. CONLATA.
QVÆ. OPVS.
PONTIS. PERFECERVNT.
IGÆDITANI.
LANCIENSES. OPIDANI.
TALORI.
INTERAMNIENSES.
COLARNI.
LAOCIENSES. TRANSCVDANI.
ARAVI.
MEIDVBRIGENSES.
ARABRIGENSES.
BANIENSES.
PÆSVRES.

In ipſo pontis limine, exiguum eſt ſacellum, D. Iuliano ſacrum, ex ipſa rupe exciſum; in cuius frontiſpicio, vnà cum his verſibus, hæc viſitur inſcriptio:

IMP. NERVÆ. TRAIANO.
CÆSARI. AVG.
GERM. DACICO. SACRVM.

Templum in rupe Tagi ſuperis, & Cæſare plenum,
Ars vbi materia vincitur ipſa ſua.
Quis, quali dederit voto, fortaſſe requires
Cura viatorum, quos noua fama iuuat.
Ingentem vaſta pontem quod mole peregit,
Sacra litaturo fecit honore Lacer.
Qui pontem fecit Lacer, & noua templa dicauit,
Illic ſe ſola . . . . vota litant.
Pontem perpetui manſuram in ſecula mundi
Fecit diuina nobilis arte Lacer.
Idem Romuleis templum cum Cæſare diuis
Conſtituit, felix vtraque cauſa ſacri.

C. IVLIVS. LACER. H. S. F.
ET. DEDICAVIT. AMICO.
CVRIO. LACONE. IGÆDITANO.

Vrbs hæc ab Alphonſo VIII. Mauris erepta, anno circiter CIↃ. XIII. & *Calatraua* militibus dono data, vnde tanquam ex munitiſſima arce in hoſtium fines incurrerent, & in poſterum propugnaculum eſſet ad hoſtiles impetus eludendos: anno demum CIↃ. CCCC. XI. à *Calatrana* militibus auctoritate Benedicti XIII. Pont. Max. cruce viridi ſe diſtinxere: cùm antea cucullo & rubra faſcia tantùm diſtincti eſſent, & nunc milites *Alcantara* vocantur.

CAP. XI.

TARRACO.

TARRACONENSIS PROVINCIAE LIMITES QVANDO mutati. Martianus Capella emendatus.

TArraconenſis prouincia anguſtis magis limitibus olim erat arctata: Pyrenęis enim montibus, & Ibero amne claudebatur, vnde & *Citerior* olim dicta quod cis Iberũ eſſet, licet Iſidorus Orig. lib. XIV. cap. IV. *Citeriorem* dictam putet, quaſi *circa terras*. Florenti enim Pœnorum imperio quidquid a freto Gaditano Iberum vſq; terrarum erat, Vlteriori Hiſpaniæ aſcribebatur, cetera Citeriori; ſed poſtquam vniuerſa Hiſpania pulſis Carthaginenſibus, populi Rom. victoriis ceſſit, longè latiores terminos habuit, adeò vt, qui olim Citerioris Hiſpaniæ limes & finis erat [illegible], [illegible] ené

effectus fuerit. vnde & Plinius in limine capitis tertii lib. III. ait *Citerioris* Hiſpaniæ, vt & complurium prouinciarum, veterem formam mutatam eſſe. A Meri[illegible]ie enim Luſitaniæ, & Balearici maris ora terminata fuit; a Septentrione Oceanum Britannicum, ab Oeaſone (ſeu *Olarſone* vt Plinius, non, vt Martianus Capella lib. VI. *Iarſone* aut *Gerſone*) ad promontorium Nerium; ab Occaſu Oceanum Atlanticum, a dicto promontorio ad oſtium amnis D[illegible]ii, ab Oriente Pyrenæos montes pro limitibus habuit.

Longitudo eius, teſte Plinio, à Pyrenæo ad finem Caſtulonis DC. VII. extenſa: M. P. latitudo verò a Tarracone, ad Olarſonis litus CCC. VIII. M. P. Diuiſa fuit, pro eius magnitudine, in iuridicos conuentus ſeptem, quot Bætica, & Luſitania ſimul habent, *Carthaginenſem, Tarraconenſem, Cæſaraugustanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Braccarum* Non prætereundum puto, apud Martianum Capellam, vbi de Hiſpania agit, lib. VI. lacunam eſſe ſupplendam. Ita enim ait: *At vniuerſa prouincia, habet conuentus ſeptem, Carthaginenſem, Tarraconenſem, &c.* quæ enim vniuerſa prouincia habet ſeptem conuentus? an Hiſpania? ſed ſuperius dixerat Bæticam duos habere conuentus, atque ita erunt nouem. quare ita legendum puto: *At vniuerſa citerior prouincia conuentus habet ſeptem.* nam de Bætica & Luſitania egerat, reſtabat de Tarraconenſi dicere.

Vniuerſa hæc prouincia omnis generis metallis abundat, marmorum latumiis, & ſpeculari lapide, meſſibus, oleo, vinoque fęcunda admodum, ſed bellaci præcipuè populo nobilis. Teſtes Celtiberi, Cantabri, Vaſcones & exitio ſuo clari Numantini. hoc æuo in multa regna diuiſa eſt: ſiquidem complectitur *Murciæ regnum, Valentiæ, Aragoniam, Cataloniam Caſtellam veterem, Gallæciam, Nauarram, Biſcaiam.*

Cap. XLI.

TARRACONENSES POPVLI. GRAVII ORIGINEM A Græcis trahunt. Plinius obiter emendatus.

VArii Tarraconenſem prouinciam incolunt populi, ſed immenſi operis & laboris eſſet, ſingulos è vetuſtatis latebris protrahere: nobiliores tantùm & memoratu digni dicentur, ceteri verò, vt ignobiles, ſilentio inuoluentur. nam verbis indulgere, In rerum inopia quid attinet? citra faſtidium verò nominentur primo loco *Graui*, nam Luſitaniæ collimitanei ſunt, ad flexum enim Durii amnis eos Pomp. Mela ſtatuit. A Græcis illos originem trahere auctor eſt Plin. lib. IV. cap. XX. *Heleni, Graui, Caſtellum Tyda, Græcorum ſobolis omnia*: quo tamen loco mallem genuinaco L. *Hellenes* legere, vt originem ſuam exprimerent. præit mihi Strabo lib. III. *In Callaicis*, inquit, *quoſdam ex Teucri commilitonibus habitaſſe, ibique oppida fuiſſe, quorum* Ἕλληνες, *alterum* Ἀμφίλοχοι *nominatum eſt.* Vocantur verò hi *Graui*, a Mela *Groui*, a Ptolemæo autem χϰῶν, corruptè vt credo vtrobique Fama eſt Diomedem ab Ægiale vxore adultera, patria domoque prohibitum, Hiſpaniæ littoribus, ſupra Luſitaniam appuliſſe, inibique vrbem in [illegible] memoriam *Tydem* condidiſſe, quæ a Ptolemæo *Tude* vocatur, & hodie *Tuy* dicta (vnde Lucas Tudenſis Epiſcopus, non vltimus rerum Hiſpanicarum Scriptor originem habet.) confirmat hoc Silius Italicus lib III.

Et quot nunc Grauios violato nomine Graium,
Oeneæ miſere domus AEtolaque Tyde.

Cap. XLII.

GALLÆCIA.

GALLAECI DICTI ET CALLAICI. VNDE NOMEN ſumſere. Gallæcia ſexta prouincia effecta. Mores illorum.

GRauios atti[illegible]gunt *Gallæci*, frequens nec ignobilis populus, amne Durio à Luſitania diuiſi, qui etiam *Callaici* vocantur, hodie verò *Gallegos*. Antonius Beuteros à Gallis & Græcis, in vnum commixtis populis nomen & originem [illegible]los trahere com[illegible] Franciſcus Tarapha a [illegible] Hercule [illegible] verò [illegible] *Gallæci*, niqu[illegible] *Græcam* [illegible] *aſſerūt ſiquidē* [illegible] *Teucri morte Aiacis fratris, auuſſum patri Telamoni, cum non reciperetur in regnū,* [illegible] *ſſe, atq; ibi vrbē nomine*

antiquæ patriæ, Salaminam condidiſſe, inde accepta opinione paternæ mortis patriam repetiſſe: ſed cum ab Euriſace Ataciſ filio acceſſu prohiberetur, Hiſpaniæ litoribus appulſum, loca, vbi nunc eſt Carthago noua, occupaſſe, inde Gallæciam tranſiſſe, poſitiſque ſedibus genti nomen dediſſe.

Iſidorus Orig. lib. IX. cap. II. *Gallæcos* a candore dictos putat, vt & *Gallos*, quia ceteris Hiſpaniæ populis candidiores ſunt. Ptolemæus hos in binos populos diuidit, nempe in *Callaicos Braccarios*, & *Lucenſes*: illi inter Minium & Durium amnes ad mare habitabant, hodie tractus ille *entre Douro & Minho* nuncupatur, quorum primaria vrbs, *Auguſta Braccara*: *Lucenſes* verò prope Artabrum promontorium erant, vnde & conuentus Lucenſis, teſte Plinio, quò XVI. populi conueniebant, qui hodie ſoli *Gallæci* vocantur. Lapſu verò ætatis diffuſum fuiſſe, & numeroſum populum conſtat, vtpote cùm tempore Imp. Hadriani, quo veteris Hiſpaniæ termini mutati ſunt, vni è ſex prouinciis nomen dedit *Gallæcia*; imò Pauli Oroſii tempeſtate (qui ſub Honorio & Arcadio floruit) *Gallæciæ* termini Numantiam vſque, quæ Pelendonum vrbs erat, extenſi erant. Strabo etiam refert ſua ætate maximam Luſitanorum partem *Callaicos* vocatos eſſe. Incolæ bello dediti, pacis verò munia vxoribus committebant, vnde Iuſtinus: *Feminæ res domeſticas, agrorumque culturam adminiſtrant, ipſi rapinis & armis ſeruiunt.* Strabo illos bellaciſſimos vocat, & ſubiugatu difficiles, quos tandem D. Iunius Brutus magno prælio vicit, vnde & *Callaicus* dici meruit, vt refert L. Florus lib. II. cap. XVII. Silius verò Italicus lib. III. graphicè illorum mores & viuendi normam his verſibus depingit:

Fibrarum, & pennæ, diuinarumque ſagacem
Flammarum, miſit diues Gallæcia pubem:
Barbara nunc patriis vlulantem carmina linguis,
Nunc pedis alterno percuſſa verbere terra,
Ad numerum reſonas gaudentē plaudere cetras:
Hæc requies, luduſque viris, ea ſacra voluptas.
Cetera femineus peragit labor, addere ſulco
Semina, & impreſſo tellurem vertere aratro
Segne viris, quidquid durum ſine Marte gerundū
Callaici coniux obit irrequieta mariti.

Strabo ab aliquibus *Gallaicos* ἀθέους vocari refert, quod miror, cùm Poeta illos auguriis & extiſpiciis deditos dicat.

Regio ipſa, olim auri & plumbi feraciſſima, vt non ſemel oſtendit Plinius. Iuſtinus verò lib. XLIV. Auro quoque ditiſſimam dicit, *adeò vt etiam aratro frequenter glebas aureas exſcindant. In huius gentis finibus Sacer mons eſt, quem ferro violare nefas habetur. ſed ſi quando fulgure terra prociſſa eſt (quæ in his locis aſſidua res eſt) detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur.* Nobilis etiam hic Poetarum fabulis eſt amnis Limia, qui & *Obliuionis* & *Lethes* vocatur, de quo & Silius Italicus lib. III.

Quique ſuper Grauios lucentes voluit arenas,
Inferna referens populis obliuia Lethes.

Romanis hic militibus adeò formidatus erat, vt bellante D. Iunio Bruto in Gallæcos, milites eius nollent fluuium tranſire, donec raptum à ſignifero ſignum ipſe Brutus tranſtulit, & ſic vt transgederentur perſuaſit, vt refert Liuii epitome lib. LV.

CAP. XLIII.

ASTVRIÆ REGNVM.

ASTVRES VNDE DICTI. BELLACES ASTVRCONES. Aſturia bifariam diuiſa. Aurifera eſt.

QVa Pyrenæi iugum, haud procul ſecundo Oceano, ſub Septentrionem deducitur, habitant *Aſtures* Gallæciæ portio, vt auctor eſt Paulus Oroſius lib. VI. cap. XXI. ita dicti ab Aſtura fluuio, qui regionem illam alluit, teſte Iſidoro lib. IX. cap. II. Silius vero Italicus ab Aſtvre Memnonis auriga dictos credit, lib. III.

Venit & Auroræ lacrymis perfuſus in orbem
Diuerſum, patrias fugeret cùm deuius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Aſtyr.

Diuiſi erant olim, in *Tranſmontanos* & *Auguſtanos*: teſte Plinio lib. 3. cap. 3. in duo-

decim populos diſtincti. caput gentis erat *Aſturica*, vrbs magnifica, quam Ptolemæus *Aſturicam Auguſtam* vocat; hodie verò *Aſtorga* dicta.

Regio vniuerſa aſpera, montibus ſiluiſque horrida, incolæ bellaces, & libertatis, apprimè tenaces, qua de cauſa non ſemel à Romanis defecere, & Auguſti Cæſaris præſentia neceſſaria viſa, vt arma ponerent. Vnde L. Florus ſub calcem operis, periculum illius belli his verbis exaggerat: *Aſtures per idem tempus, ingenti agmine à montibus ſuis deſcenderant, nec timuere ſubitus, vt barbaris impares; & poſitis caſtris apud Aſturam flumen trifariò diuiſo agmine, tria ſimul Romanorum caſtra aggredi pararunt: fuiſſet & anceps, & cruentum, & vtinam mutua clade certamen, tunc tam fortibus etiam ſubitò, tam cum conſilio venientibus.* In plana ab Auguſto deducti, quo fera illa ingenia non ſecus ac ſilueſtres plantæ mutatione ſoli mireſcerent. Regio ipſa, minii, chryſocollæ, & auri præcipuè fęcunda. Plinius auctor eſt lib. XXXIII. cap. IV. *Aſturiam, Luſitaniam, & Galleciam ſingulis annis vicena millia pondo auri præſtare, ita vt plurimum Aſturia gignat.* Vnde & Silius lib. I.

——Aſtur auarus,
Viſceribus lacera telluris mergitur imis,
Et redit infelix, effoſſo concolor auro.

Aſturcones equos laudatos etiam admodùm gignit *Aſturia*, quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio, de quib⁹ Silius lib. 3.

His paruus ſonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo,
Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.

Martialis verò epig. lib. XIV. *Aſturum equum:*

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Hoc æuo diuiſa eſt *Aſturia* in duas partes, in *Aſturiam de Ouiego*, & *de Santillana* dictas: nomen illis vrbes hæ duæ præcipuæ dederunt.

Aſturiæ verò debet vniuerſa HISPANIA, & Chriſtianam religionem, & auitam nobilitatem conſeruatam: nam poſt faralem illam à Pœnis Hiſpaniæ illatam cladem, quæ ſupererat nobilitas, & Gorhici ſanguinis reliquiæ vnà cum clero, in Aſturiam profugere, vbi naturæ loci fiſi, Maurorum impetus primum hebetarunt: demum ductu Pelagii, excuſſo Maurorum iugo, continuis bellis vniuerſam Hiſpaniam recuperarunt.

CAP. XLIV.

CANTABRIA.

CANTABRI A LACONIBVS ORTI. MORES ILLOrum. Mons hic ferreus. Tamarici fontes.

VIcini Aſturibus ſunt *Cantabri*, ita dicti ab vrbis vocabulo, & Ibero Amne, cui inſident, teſte Iſidoro lib. IX. cap. II. prope Iuliobrigam enim in Cantabris oriri Iberum teſtatur Plinius; ſed vbi gentium vrbs illa ſit, vnde nomen deducitur, eſt qui referat nemo. Incolas à Laconibus originem ducere, auctor eſt Aſclepiades Myrlianus apud Strabonem lib. III. partem enim Cantabriæ illos quondam habuiſſe, fortitudo egregia, & innata illis in laboribus patientia, & pertinax libertatis defendendæ animus indicio ſunt. hinc verè & egregiè Silius Italicus lib. III.

Cantaber ante omnes, hyemiſque, æſtuſque, famiſque
Inuictus, palmamque ex omni ferre labore,
Mirus amor populo, cum pigra incanuit ætas
Imbelles iam dudum annos peruertere ſaxo,
Nec vitam ſine Marte pati; quippe omnis in armis
Lucis cauſa ſita eſt, & damnatum viuere paci.

Quum Auguſtus Cæſar magno tandem labore illos debellaſſet, ne ſeruitutem ſeruirent, potior pars igne, ferro, aut ueneno ſe à captiuitate vindicauit, vt refert L. Florus lib. IV. cap. vltimo. Strabo verò lib. III. refert matres bello hoc Cantabrico, priuſquam in hoſtium poteſtatem venirent, proles ſuas necaſſe: & puerum quendam, accepto à patre ferro, parentes, & fratres captiuos interemiſſe: nonnullos verò in crucem ab hoſtibus ſuffixos, lætitiæ Pæana ceciniſſe, quaſi nihil iuris in illorum libertatem baberent.

Regio vbique montuoſa & aſpera, & Hiſpaniæ penè diſſimilis, Baccho prorſus inimica, Marti verò, & Vulcano adeò amica, vt non immeritò quis illius Dei officinam vocet, ex qua plena manu natura Martio huic populo arma largiatur. Nam præter plumbū, & magnetem lapidē, (quem nonnulli *ferrum viuum* vocant) copioſas adeò ferri venas fundit, vt auctor ſit Plinius lib. XXXIV. cap. XIV. *Cantabriæ maritima parte, quam Oceanus alluit, montem eſſe præruptè altum, incredibile dictu, totum ex ea materia* [*ferro.*] Inexhauſta hæc ferri copia & in noſtram vſque ætatem durat, quam per Hiſpanias, Galliaſque incolæ magno quæſtu diſtribuunt. Mirum eſt, quod de *Tamaricis* fontibus in Cantabria prodit Plinius lib. XXXI. cap. II. his verbis: *In Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur, tres ſunt, octonis pedibus diſtantes, in vnum alueum coeunt, vaſto amne, ſingulis diebus ſiccautur duodecies, aliquando vicies, citra ſuſpicionem vllam aquæ, cùm ſit vicinus illis fons, ſine intermiſſione largus: dirum eſt non profluere eos aſpicere volentibus, ſicus proxime Lartio Licinio legato poſt præturam, poſt ſeptem dies accidit.*

Vniuerſa hæc regio hodie in *Biſcaiam* & *Guipùſcoa* diuiſa eſt, immunitatibus gaudet maximis, quas & acerrimè incolæ propugnant.

Cap. XLV.

CARPETANIA.

CARPETANI VBI OLIM SITI. Á Polybio Carpeſii *vocati.*

NOn ignobiles in Citeriori Hiſpania olim fuere *Carpetani*, qui teſte Cl. Ptolemæò, a Septentrione confines erant Vaccæis; ab Oriente Celtiberis; à Meridie Oretanos attingebant; ab Occidente verò Vettones. Polybius libro III. auctor eſt, illos ferocia & hominum multitudine, ceteròs eius prouinciæ antecellere. vnde magna pugna deuictis ab Hannibale circà Tagum Carpetanis, nulli vltra Iberum Carthaginenſium armis reſtitere populi, vt fusè narrant T. Liuius lib. XXI. & Polyb. lib. III. At circa illorum nomen aliquantulum diſſentiunt Scriptores. Plutarch. in Hannibale & Strabo lib. III. *Carpentanos* vocant; Liuius verò paſſim *Carpetanos*; ſed tenue eſt diſcrimen: maius verò Polybii, qui Καρπησίους hos vocat, ſolus quod ſciam. Nam quos Liuius lib XXIII: *Carpeſios* vocat, diuerſi ſunt à *Carpetanis*, quos tamē Henr. Glareanus *Tarteſſios* credit eſſe. attamen ſi Stephano credimus, circa Iberum amnem ſiti ſunt, vnde diuerſi erunt, non ſolum à *Carpetanis*, ſed etiam à *Tarteſſiis*. Mihi incertum, quo loco olim fuerint. C. Plinius lib XIX. cap. VIII. refert in Carpetania laudatiſſimum cuminum prouenire, vnde & *Vicus cuminarius* Antonino in Itinerario dictus, itinere quodam Emerita Cæſaraugustam vſque, quem Ambroſius Morales credit eſſe, *Sancta Cruz de la carza*, eò quòd toto illo tractu nullus cumini prouentus, quàm in hoc vico: *Carpetania* autem hoc æuo *regnum Toletanum* vocatur; cuius caput, vel Plinii tempore; erat Toletum.

Cap. XLVI.

VACCAEI VBI OLIM HABITARINT. Gentis mores. Bellicoſi.

INter Carpetanos, & Celtiberos ſiti ſunt *Vaccæi*, quos Stephanus Byzantinus vocat Βακκαίους, eo olim tractu, quem nunc *Caſtellam veterem* appellant, bellica virtute quondam clari. Moris inter illos erat olim, teſte Diodoro Siculo lib. VI. Biblioth. ſingulis annis, ſortitos inter ſe agros colere, fructuſque cum ceteris communicare, cuiq; ſua portione aſſignatâ, qua de cauſa & agricolis illatæ iniuriæ morte multabantur. Auctor eſt Appianus Alexandrinus in Ibericis, Licinium Lucullum, quem Liuiana Epitome *L. Licinium Lucullum* nominat, inconſulto ſenatu, & iniuſto bello *Vaccæos* laceſſiuiſſe: qui cum illorum vrbem Cauciam in deditionem recepiſſet, militibus diripiendam dediſſe, incolaſque omnes trucidaſſe, nullâ habitâ ætatis ſexuſue ratione.

Quare ceteræ eius regionis vrbes ad bellum ſe parant, & ab Intercatia, & Pallentia cum damno & ignominia eum repulerunt: iidem etiam Metellum Nepotem, obſidentem Cluniam Areuacorum vrbem prælio fuderunt, & vrbem obſidione ſoluerũt, teſte Dione lib. XXXIX. Inſigni etiam clade Lepidum affeciſſe eos, teſtatur Paulus Oroſius lib. V. cap. V. nam cum prohibente etiam Senatu Romano innoxios oppugnare pergeret, ad ſex millia militum a Vaccæis cæſa ſunt, ceteri caſtris exuti euaſeruut. Appianus *Aemilium* vocat, non *Lepidum*.

Cap. XLVII.

OLCADES VBI OLIM SITI.

NOn procul à Vaccæis erant *olcades*, vt apud T. Liuium & Polybium videre eſt. Stephanus Byzantinus Carthagini nouæ finitimos facit. Auctor vitæ Hannibalis poſt Plutarchum, & Liuius vltra Iberum illos ſtatuunt. P. Io. Mariana non malè ſuſpicatur illos olim fuiſſe, vbi nunc eſt *Occanna*, regni Toletani vrbs, non multum abludente vocabulo, nec ſitu repugnante. Illorum vrbem *Carteiam* refert ab Hannibale Liuius expugnatam, quam tamen Polybius, & Stephanus *Altheiam* vocant. Quare & Car. Sigonio magis placet pro *Carteia*, *Altheiam* ſubſtituere.

Cap. XLVIII.

ARAGONIÆ REGNVM.

CELTIBERI CELTOSCYTHÆ, *ET* BERONES *DIcti. Nominis etymon. Potentia illorum, opes, mores. Simplices olim.*

DIffuſum & potens olim, per HISPANIAM *Celtiberorum* nomen. Nam cùm, teſte Strabone lib. III. plurimam fortunæ ac dignitatis acceſſionem Celtiberi ſibi vindicaſſent, finitimam omnem regionem eodem nominatam vocabulo reddiderunt, adeò vt tota Hiſpania *Celtiberia* vocata fuerit, vt ſupra dictum. Vocati etiam olim *Celtoſcythæ* rudi ſeculo, eodem Strabone auctore lib. I. *Berones* etiam dictos idem refert lib. III. Poſtea verò, quia teſte Iſidoro lib. IX. cap. II. ex Gallis Celticis defluxerunt, & circa Iberum fluuium conſederunt, mixto vtroque vocabulo *Celtiberi* vocati ſunt. Diod. autem Siculus lib. VI. diuerſus eſt ab hoc etymo. ait enim *Iberos* quondam *Celtaſque* pro agris bello certaſſe, pace demum firmata, communicaſſe inuicem patriam, & mutua ſanxiſſe connubia: vnde & commixtum nomen, & cùm eſſent duæ validæ nationes, in vberi regione coniunctæ, effecere vt magnum eſſet *Celtiberorum* nomen, vnde & Lucanus Pharſaliæ lib. IV.

——profugique à gente vetuſta
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis.

Martialis etiam lib. IV. Epigr. LV.

Nos Celtis geniti & ex Iberis.

In quatuor olim populos diuiſi fuere, teſtibus Plinio, & Strabone, qui tamen populorum nomina prætereunt, niſi quòd ille *Pelendones* recenſeat. Prouinciæ verò caput *Segobrigam* Plinius: at Strabo nobiliſſimam ciuitatem *Numantiam* dicit fuiſſe. Conſtat frequentem & vſque eò populoſam olim fuiſſe, vt Polybius ſcribat apud Strabonem CCC. illorum vrbes a Tib. Graccho ſubuerſas fuiſſe, quod tamen Strabo, ritu comico, in Gracchi gratiam dictum putat; quod agri natura tantæ vrbium frequentiæ capax non ſit. moderatiùs certè L. Florus, qui lib. II. cap. XVII. CL. vrbium ſubuerſione illos à Graccho multatos ſcribit. Bellica inprimis gloria clari fuere, vt Florus citato loco *Celtiberos Hiſpaniæ robur* nominet. In acie exultabant, vt ait Val. Maximus lib. II. cap. VI. tanquam glorioſe & feliciter vita exceſſuri; lamentabantur in morbo, quaſi turpiter & miſerabiliter perituri. addit & Silius Italicus lib. III.

His pugna cecidiſſe decus, corpuſque cremari
Tale nefas; cælo credunt ſuperiſque referri,
Impaſtus carpat ſi membra iacentia vultur.

Iidem

Iidem nefas eſſe ducebant, vt idem refert Val. Maximus, prælio ſupereſſe, cùm is occidiſſet pro cuius ſalute ſpiritum deuouerant. opibus verò etiam adeo abundaſſe illos conſtat, vt referat Strabo ex Poſidonii ſententia, M. Marcellum ex Celtiberia talentum DC. tributi nomine exigiſſe. Nam licet ager illorum ſterilis eſſet, auri, argentique tamen egregiè fœcundus erat. Armis verè ferroque abundabant raræ bonitatis. Nam præter Salonis ad Bilbilem aquas, quibus inuictam armorum temperiem parabant, peculiaris ipſis erat ratio ferri temperandi: ſiquidem, teſte Diod. Siculo lib. VI. cap. IX. ferreas laminas in terram abſcondentes, ibi tam diu eſſe ſinunt, quoad infirmiori parte ferrugine exeſa, validior ſuperſit, ex eo tum enſes fortiſſimos, tum cetera ad belli vſus arma neceſſaria componunt: hoc pacto fabricatis cedunt omnia, vt neq; ſcutum, neque galea, neque aliud vim eorum remoretur. Idem refert præter Strabonem lib. III. circa victus munditiem illos eſſe elegantes, niſi egregia illos ſpurcities fœdaret, quòd corpus vniuerſum lauant vrina, & dentes fricant: vnde eleganter Catullus Epig. XL.

Nunc Celtiber in Celtiberia terra
Quod quiſque minxit, hoc ſibi ſolet mane
Dentem, atque ruſſam defricare gingiuam:
Vt quo iſte veſter expolitior dens est,
Hoc te amplius bibiſſe prædicet loti.

Et rurſus Epigrammate XXXVIII.

Et dens Ibera defricatus vrina.

Tangit hoc & Appuleius in Apol. *Quem*, inquit, *multo æquius erat ſpurciſſimo ritu Iberorum, vt ait Catull. ſua ſibi vrina dentem atque ruſſam pumicare gingiuam.*

Gentem hanc olim, non vt pleriq; Hiſpanorum, pro callida & vafra non eſſe habitam, oſtendit T. Liuius lib. XXX. agens de Graccho obſidente Certimam: *Vbi*, inquit, *cum iam opera admoneret, veniunt legati ex oppido, quorum ſermo antiquæ ſimplicitatis fuit, non diſſimulantium bellaturos, ſi vires eſſent. Petierunt enim, vt ſibi in caſtra Celtiberorum ire liceret, ad auxilia accipienda, ſi non impetraſſent, tum ſeparatim eos ab illis ſe conſulturos: permittente Graccho ierunt, & poſt paucis diebus alios legatos decem ſecum adduxerunt. Meridianum tempus erat, nihil prius petierunt à Prætore, quàm vt bibere ſibi iuberet dari, epotis primis poculis, iterum popoſcerunt, magno riſu circumſtantium, in tam rudibus & moris omnis ignaris.*

Cap. XLIX.

ILLERGETES NON ESSE ILLVRGAVONENSES *Cæſaris, contra Fuluium Vrſinum. Num* Eilotæ *Polybii.*

CIs Iberum ſunt *Illergetes*, frequenti olim à populo Rom. defectione celebres ducibus Indibili & Mandonio, donec Indibilis à L. Lentulo, & Manlio Acidino in acie cæſus, & Mandonius illis traditus, vt refert T. Liuius lib XXIX. Fuluius Vrſinus apud Ortelium credit *Illurgauonenſes* Cæſaris hos eſſe *Illergetes*, ſed cùm Plinius præter *Illergetes*, etiam *Illurgauonenſium* meminerit, non facilè illi aſſentior, nec quadrant verba Cæſaris cum Fuluii opinione. Siquidem *Illurgauonenſes* ad Iberum ſtatuit, à quo *Illergetes* remoti ſunt. Credo hos Cæſaris & Plinii *Illurgauonenſes*, vocari ad T. Liuio *Ilercaonenſes* lib. XXII. *Caſtra Punica in agro Ilercaonenſium, Caſtra Romanorum ad claſſem nouam erant.* Num vero *Eilotæ* Polybii ſint, non immeritò quæri poteſt. nam lib. X. refert P. Scipionem cùm primum in Hiſpaniam veniſſet in *Eilotis* hyemaſſe: T. vero Liuius lib. XXVI. Tarracone hyemem tranſegiſſe refert, vnde certum eſt *Eilotas* non procul à Tarracone fuiſſe, vt nec *Illergetes*; ſed cum idem Polybius lib. III. *Illergetum* meminerit, non poteſt idem eſſe populus, niſi mendum ſubeſſe dicamus. nullus enim Scriptor horum meminit, præter vnum Polybium. Feſtus Auienus in ora maritima recenſet *Ileates* populos, qui non multum à Polybii *Eilotis* videntur diſcrepare, ſed æquè mihi obſcuri. Credo etiam mendum ſubeſſe apud Polybium, citato loco, vbi vocat, Andobalum τῶν λεχετῶν βασιλέα. Cum luce clarius ſit ſubſtituendum eſſe ἰλεργητῶν. Siquidem *Indibilis*, quem deprauatè vocat *Andobalum*, Ilergetum erat regulus, vt & Mandonius. vt patet apud Liuium. Refert Hieronymus Paulus Barcinonenſis, Illergetes eum olim tractum coluiſſe, qui nunc *Vrgelenſis* nuncupatur.

Cap. L.

CERRETANI DICTI IVLIANI. *CVM HERCVLE IN Hiſpaniam venerunt. Inſcriptio vetus.*

ILlergetibus eſſe conterminos *Cerretanos*, auctor eſt Ptolemæus. Incolebant autem Pyrenæi conualles. Plinius illos *Iulianos* appellat; an forſan ab vrbe *Iulia Lybyca*, quam Ptolemæus ibi ſtatuit? ſuſpicari licet præſertim cum nulla manifeſtior occurrat ratio. Cum Hercule illos olim in Hiſpaniam veniſſe innuit Silius Italicus lib. III.

Nec Cerretani quondam Tyrinthia caſtra
Aut Vaſco inſuetus galeæ, ferre arma morati.

Dion. lib. XLVIII. refert *Cerretanos* cum à Pop. Rom. defeciſſent, à Domitii Caluini legato ſuperatos, poſtea tamen ab illis circumventum fuiſſe, & deſertum à propriis militibus; ſed decumato prius milite, iterum à Domitio Caluino debellatos. Strabo lib. III. apud *Cerretanos* pernas optime, & variis modis condiri refert, vnde & Val. Martialis lib. XIII.

Cerretana mihi fiet, vel maſſa licebit
De Menapis: lauti de petaſone vorent.

Eodem etiam libro Poeta Cerretana vina commendat;

Cerretana nepos ponet, Setina probabis
Non ponit turba, cum tribus illa bibit.

Incolebant autem loca illa Cathaloniæ, Galliam verſus; vbi hodie Comitatus Certaniæ eſt, vt notat Ambr. Morales lib. VIII. cap. II. qui etiam hanc inſcriptionem in Pyrenæis alibi exſtare: ſcribiturque tantum vnico R. nomen Ceretanorum:

AVGVSTO.
TERRA. MARIQ. VICTORI.
ELIMINATIS. SACERDOTIBVS.
BONÆ. DEÆ.
ET. COLLEGIO.
VII. EPVLONVM.
COMMVNI. POP. SENTENTIA.
EXCLVSO.
CERETANI. TEMPLVM.
VICTORIÆ. AVG. D. D.

Cap. LI.

BRACCARA.

BRACCARA AVGVSTA A QVIBVS CONDITA. INTER quatuor præcipuas Hiſpaniæ vrbes. Sedes Regum Sueuorum & Gothorum. De primatu Hiſpaniæ cum Toleto certat.

CVm *Braccara* ea in Portugaliæ parte, quæ *Interamnis* dicitur, hoc æuo ſita ſit, cuius tamen à me nulla eſt facta mentio inter Luſitanicas vrbes; eo quod Luſitaniæ limitibus antiquis excluſa eſſet, ideo non abs re me facturum puto; ſi vbi Luſitania deſiit, Tarraconenſem prouinciam auſpicatus fuero. Ptolemæus *Braccaram Auguſtam* vocat, & inter *Gallaicos Braccarios* recenſet; Antonini Itinerarium *Bragaram* vocat: hinc forſan hodiernum nomen *Braga* manſit. ex vetuſtiſſimis Hiſpaniæ vrbibus eſſe vt nemo ambigit, ita omnes pene de conditore eius dubii: Epiſcopus Gerundenſis lib. III. à Pœnis conditam ait, & in memoriam amnis *Bragada* (apud quem M. Regulus portentoſæ magnitudinis ſerpentem confecit) nomen *Braccaræ* inditum alii probabilius forſan, ad Gallos Braccatos originem referunt. Conſtans enim eſt auctorum opinio, Gallos totam illam oram occupaſſe, vnde *Celtici* populi, & *Gallæci*. Iuridicum ibi fuiſſe conuentum teſtis eſt Plinius, à quo XXIV. ciuitates iura petebant. In antiquis inſcriptionibus *Bracarauguſta* vnica voce, non ſemel legitur Tarracone: M. VL-

M. VLPIO. C. F.
QVIR. REBVRRO.
EX. BRACARAVG.
OMNIBVS. H.
IN. RE. P. SVA. FVNG.
FLAM. P. H. C.
P. H. C.

In ipſa vero Bracaraugusta hanc exſtare ferunt:

ISIDI. AVG. SACRVM.
LVCRETIA. FIDA.
SACERDOS. PERP.
ROM. ET. AVG.
CONVENTVS. BACARAVG.
V. D.

Auſunius Poeta, ſuo æuo inter quatuor præcipuas Hiſpaniæ vrbes, in Catalogo illuſtrium vrbium recenſet hoc verſu:

Quæque maris ſinu iactat ſe Braccara diues.

Priſcis etiam Annalibus conſtat, Regum Sueuorum ſedem fuiſſe circiter CLXX. annis, ſub Gothicis vero Regibus CLXX. annis floruiſſe. Sita autem eſt ad Aleſtem amnem quinque leucis à mari, inſigni agri cælique clementia prædita: Archiepiſcopatu nobiliſſimo claret. De primatu Hiſpaniæ cum Toletana Eccleſia dudum certat, & indeciſa lis in hodiernum æuum pendet. Cum enim præcipuæ Hiſpaniæ vrbes & metropoles in Maurorum eſſent poteſtate, ab Alphonſo I. cognomine Catholico, anno DCCC. XL. prima omnium in libertatem vindicata eſt, omneſque Hiſpaniæ Epiſcopi Braccarenſem, pro Metropolitano agnoſcebant. Hac in vrbe Luſitaniæ Regum primus ſator Henricus Comes, pater Alphonſi Henriquez I. Luſitaniæ Regis, in ſummo templo eſt ſepultus. Chriſti fidem, edocta ab D. Petro Martyre S. Iacobi diſcipulo amplexa eſt, multo cum ſanguine conſtantiſſime conſeruauit. Varia hic Patrum Concilia celebrata.

CAP. LII.

COMPOSTELLA.

QVONAM MODO OLIM VOCATA SIT COMPOSTELLA. D. Iacobi corpus quando detectum. Quando in prælíis nomen eius cæptum implorari.

NVnc ſeſe offert *Compoſtella*, non fluxæ antiquitatis veſtigiis, aut rerum geſtarum titulis tumens, ſed Hiſpaniæ Tutelaris D. Iacobi reliquiis ornata: quibus ceteris vrbibus merito præferenda. de antiquo nomine variant ſcriptores. Epiſcopus Gerundenſis *Compoſtellam* dictam putat: cum enim priſci Hiſpaniæ cultores his in locis Heſperum oriri vidiſſent, quam regioni illi ſalubrem ſtellam credebant, *Compotem ſtellam* nominarunt; vnde & *Compoſtellam* vrbem dictam. Inſulſa hercule & inepta etymologia, quæ caſſam nucem non meretur. Franc. vero Tarapha & Ioſ. Moletius *Flauium Brigantium* Ptolemæi credunt, quod inter Callaicos Lucenſes, in magno portu ſtatuit. Guilielmus Soonus libello, de orbis terrarum nouis incolis, putat *Flauium Brigantium* idem eſſe oppidum cum *Flauionauia*, ſed egregie hallucinatur: ſiquidem *Flauionauia* à Ptolemæo inter Peſicos collocatur; *Flauium* vero *Brigantium* inter Gallaicos Lucenſes. Non abſurde ſuſpicatur Tarapha in honorem Veſpaſiani eſſe exſtructum, aut certe prænomen aſſumſiſſe. Paulus Oroſius lib. I. cap. II. ſolum *Brigantium* nominat, ibique altiſſimam eſſe pharum aſſerit; Io. Oliuarius Valent. Schol. in Melam, credit *Ianaſum* oppidum inter Artabros eſſe *Compoſtellam*: ſed in re tam dubia quid certi ſtatuere meum non eſt; niſi *Flauium Brigantium* non eſſe, vt ſuo loco dicetur. D. verò Iacobi corpus quo pacto primum a diſcipulis *Iriam Flauiam*, poſtmodum verò *Compoſtellam* allatum ſit, fuſe referunt hiſtoriæ. Cum vero multis ſeculis latuiſſet, non ſolum Pœnorum tempeſtate, ſed & ante Gothorum aduentum, anno demum D C C. XCVIII. regnante Alphonſo Caſto, cœleſti indicio, Theodomiro Irienſi Epiſc. detectum fuit; quo tempore Imp. Carolus Magnus eo, religionis ergo, iter ſuſcepit: qui à

Leone III. Pont. Max. obtinuit, vt Epiſcopali dignitate ornaretur, ita tamen vt Irienſis Epiſcopi titulum retineret, quod & obſeruatum fuit vſque ad annum circiter D.CCC LXXVII. quo tempore Ioannes VIII. Pont. Max. Compoſtellanam Eccleſiam, ab Archiepiſcopatu Braccarenſi exemit. An. vero CIↄ.C.XXIV. referente Cęſare Baronio Eccleſiaſt. Annaliũ tumo IX. Calliſtus Pont. Max. Emeritenſis Eccleſię Metropoliticũ ius, efflagitante Hiſpaniæ Rege, Compoſtellam tranſtulit, tum quia Emerita Sarracenorum iugo premebatur: tum quia peregrinorum concurſu & religione Compoſtella in melius ſemper creſceret. nam ad illa vſque tempora exiguum tantum ſacellum fuerat. Increbreſcente vero fama, D. Iacobi hic latere corpus non ſolum Hiſpani, ſed omnes pœne nationes excitæ frequentes cum votis, doniſque venere. Templum donariis variorum Regum ſplendide ornatum. Aucta religio, cum paulo poſt anno D.CCC. XLVI. Ramiro Regi ad Clauigium, intercedente Apoſtolo, de innumera barbarorum multitudine, victoria conceſſa. vnde cœptum eſt in prælis nomen eius patrociniumque implorari, victorque exercitus vniuerſam Hiſpaniam voto aſtrinxit, vt ex ſingulis agri vineæque iugeris, Compoſtellano templo frumenti modium, aut vini amphoram quotanis omnes penderent.

Cap. LIII.

AQVAE CALIDAE AMPHILOCHIA, ET AQVÆ Celinæ *dictæ. Vnde* Orenſe *hodie. Thermæ hic ſalubres.*

INter Cilenos populos in Gallæcia, Ptolemæus *Aquas calidas* oppidum recenſet, incolis hodie *Orenſe*: quod & *Amphilochiam* dictum prius credunt Aluarus Gomezius, & Beuterus, ab Amphilocho Teucri Comite, qui hic, Strabone teſte, diem clauſit: ab Antonino vero in itinerario, *Aquæ Gallinæ* vocatur. Declinante autem imperio Romano & irrumpentibus in Hiſpanias Gothorum populis, Gallæcia Sueuis in ſortem & ſedem obtigit, & patrio idiomate vrbem hanc *VVarm ſee*, quod *lacum calidum* denotat, appellarunt: poſtmodum vero *Orenſe* (quaſi *VVarenſe*:) corrupte nimis dictum eſt. Sed inſcii etymologiæ vocarunt Latine *Auriam*, quaſi ab auro nomen illi eſſet.

Sita autem eſt ad amnis Minii ripas vrbs, agro fruitur non amœno ſolum, ſed & felici: ſapidiſſimis vndique fructibus egregie ornatur, præter generoſi & nobiliſſimi vini copiam: templa habet, ſtructura, & Religione exculta, Cathedrale præſertim: ornatur id ſigno Chriſti crucifixi, mira arte & vetuſta incolarum pietate venerabili, & miraculis crebris claro. Sed præcipue vrbem nobilitant non vno loco erumpentes calidi, & ſalubres fontes: vnde & vrbi nomen: quorum nonnulli ita moderati ſunt caloris, vt innoxie corpus eum queat perferre. alii vero tam intenſe feruent, vt tactus calorem aſpernetur, & oua in illis facile coqui poſſint. tantus vero circa hos fontes æſtus erumpit, vt vel rigente bruma, & operta tellure niuibus, vicinæ fontibus ædes nunquam niue vel pruina albere conſpectæ ſint: diceres vna in vrbis regione hyemalem, altera vero vernalem & tepidam auram regnare. Mira etiam hic naturæ prouidentia eluceſcit. nam cum ſuburbanus ager raras ſiluas ferat, nec ceduæ materiæ multum ſit ferax, quantũ vrbi ad focum opus eſſet, calidarum hanc copiam diuite vena effudit, qua incolæ ignis beneficio ſine igne fruerentur. Cum vero calidi omnes fontes, à latẽtibus ſub terram aluminis, ſulfuris & bituminis venis originem trahunt, vt refert Vitruuius lib. VIII. cap. III. Vnde Poeta de illis.

Siue bituminea rapiunt incendia vires
Luceave exiguis ardeſcunt ſulfura fumis.

Diſcriminat naturam arcani metalli ſapor, vel odor aquæ impreſſus: huius tamen fontis aqua nulla peregrina qualitate adulterata, ex terra erumpit calida, quod mirum eſt.

Siues pares flammas vndarum lance rependens
Arbiter in fœdus mons elementa vocat.
Ne cedant ſuperata ſibi, ſed legibus æquis
Alterius vires poſſit vtrumque pati.

Vt Claudianus elegans Poeta. Pro comperto enim habent incolæ à ſulphuris venis vires ſumere, vnde & multis medetur malis. quæ ſulſurea curant balnea. Sed remotum eſſe caloris fomitem extra dubium eſt. vnde nullum eius veſtigium ſecum vehunt aquæ.

Cap. LIV.

FLAVIVM BRIGANTIVM ESSE LA CORVNNA

Fabula exploſa de ſpeculo mirando. Pauli Iouii lapſus de Herculis Columnis.

RElicto celebri illo promontorio *Artabro*, vel *Celtico*, vt Plinius, vt vero Ptolemæus vocat *Nerio*, hoc æuo *Cabo de finis terre*, inter Gallaicos Lucenſes, in magno portu *Flauiũ Brigantium* à Ptolemæo recenſetur: Dion etiam lib. XXXVII. vocat *Brigantiam*; ab Æthico vero & Paulo Oroſio *Brigantia* vocatur: altiſſima pharo memorandi operis ornata. Antonius Beuterus *Betancos* eſſe; Florianus vero Occampo, & diligentiſſimus Gaſpar Barrerius, *la Corunna* vocari aſſerunt. Magnæ cuiusvis claſſis capaci portu ornata: in honorem gentis Flauiæ olim exſtructam nomen ipſum oſtendit, Domitiani forſan æuo. Nam à Plinio nulla eius mentio, qui ſub Veſpaſiano vixit. Incolæ ab Hercule conditam referunt, turrimque hic eſſe ab eodem exſtructam, in qua ſpeculum arcana arte fabricatum erat, vnde naues vel longiſſimo ſpatio diſtantes contemplari liceret. In tam ridiculam opinionem vocum ignorantia, & antiquitatis imperitia lapſi ſunt: nam cum turris illa ſpecula dicatur, ſpeculum illud mirandum, ſine opifice vllo confinxere, &, vt ex inſcriptione licet videre in Auguſti honorem exſtructa fuit, à Luſitano architecto; ſed lubet illam apponere.

MARTI. AVG. SACR.
C. SÆVIVS. LVPVS.
ARCHITECTVS.
A. F. DANIENSIS.
LVSITANVS. EXVL.

Ab hac fabula perſuaſi nonnulli, credidere arcem Herculis fuiſſe, & alteras columnas ab illo hic fixas, non ſecus ac circa Gades, dictamque vrbem hanc *Corunna* tanquam *columnam*: quod egregium etymon apud Paulum Iouium virum alias grauem & doctum, tantum valuit, vt ab imperito aliquo Hiſpaniæ antiquitatis perſuaſus, huic opinioni etiam ſubſcriberet, cum in vita Gonſalui Ferdinandi d' Aguilar, agens de aduentu Regis Philippi I. in Hiſpaniam, ita ſcriberet: *Nec diu Philippus amicorum ſuorum ſtudia, votaque fruſtratus, vt ſua regna ex arbitrio adminiſtranda ſuſciperet, in Cantabriam Oceano deuectus, peruenit in portum, qui vocatur ad Columnas, fortaſſe quod ibi quoque altera Herculis Columna, ſicuti Gadibus poſita fuerunt, quum eo externo littore terra Hiſpanica finis.* Sed opinio hæc infirmiori tibicine fulta, quam vt rationibus conuelli mereatur. Non procul ab hoc oppido præſtantiſſimi Iaſpidis ſunt fodinæ.

Cap. LV.

BVRGOS NON ESSE AVGVSTROBRIGAM, NEC

Aucam veterem. Brauum eſſe Ptolemai. Vnde nomen mutatum.

CElebris admodum, & Caſtellæ veteris Metropolis *Burgos*, quam Florianus olim *Augustobrigam* dictam putat, quamque Ptolemæus in Vettonibus collocat; ſed cum Geographis pugnat hæc opinio: ſiquidem, teſte Plinio, *Durius lapſus per Arevacos Vacceosque, diſterminatis ab Aſturia Vettonibus, à Luſitania Gallæcis; ibi quoque Turdulos à Bracaris arcet.* At Burgos Aſturiæ terminis contineri luce clarius eſt, atque ita Vettonum Auguſtobriga eſſe nequit. Lucio vero Marinæo & Francisco Taraphę *Aucapolim* dicta. Diſplicet tamen non immerito Ioan. Vaſęo. nam XX. circiter M. P. ſupra *Burgos* fuit *Auca*, in monte *Iubeda*, qui & hodie ſaltus eſt Aucenſis, in loco qui hodie *Neuſtra Sennora de Oca* vocatur, & in Hiſpaniæ Conciliis, non ſemel *Auxitanus* Epiſcopus legitur. Iidem tamen & *Brauum Murbogorum* Ptolemæi aiunt eſſe, & olim *Masburgi* dictam: ſed auctores vellem protuliſſent. *Brauum* etiam fuiſſe Ioſ. Moletius, & Villanouanus aſſerunt. à Germanis obliterato priori nomine *Burgum* fuiſſe vocatam, auctor eſt Tarapha, & anno. D.CCC. XLVI. regnante Caſtellæ Comite Didaco Porcelli, nouis incolis habitari cœptam. Licet Rodericus Ximenius Archiepiſc. Toletanus lib. V. cap. XXV. dicat Comitem Caſtellæ Didacum Porcellum, ex multis pagis caſtriſque, vulgo *Burgis* dictis, cœpiſſe in Burgenſem frequentaſſe, atque inde nomen *Burgos* inditum.

Vrbs eſt magnis concinniſque ædibus ornata, incolæ ſumma cum fide mercaturæ ſtudent, templa, & cœnobia habet frequentia. Inter cetera D. Auguſtini eſt monaſterium, vbi aſſeruatur magno honore imago Domini noſtri Ieſu Chriſti crucifixi, quam à Nicodemo factam perhibent, & à mercatore quodam, tempeſtate iactato in mari repertam. Multis certè miraculis claret. Extra vrbem alterum eſt monaſterium Virginum monialium, vulgò dicunt *de Las huelgas*: cuius auctor Alphonſus VIII. Caſtellæ Rex perhibetur, nullis acceſſus patet, niſi Principum patriciorumque filiabus. Huic monaſterio XIV. non ignobilia oppida; & XVII. monaſteria, præter alia obſcuriora XL. oppidula parent. Hanc in vrbem etiam anno clↄ. XCVII. Epiſcopalis ſedes, quæ Aucæ erat, tranſlata fuit auctoritate Vrbani XI: quo tempore Alphonſus VI. Chriſtianis Toletum reſtituit.

Cap. LVI.

DVPLEX PINTIA PISORACA AMNIS. INSCRIPTIO vetus, Vrbis deſcriptio.

DVplicis *Pintiæ* meminit Ptolemæus, quarum vnam inter Callaicos Lucenſes ſtatuit, quam Villanonanus *Chirogam*, Moletius vero *Puerto magno* vocant: alteram in Vaccæis collocat; quæ hodie ab omnibus *Valladolid* dicitur, nobiliſſimum Hiſpaniæ oppidum, ſitum ad ripas Piſurgæ fluuii, quem ex antiquis Inſcriptionibus *Piſoracam* vocari conſtat, vt indicio eſt illa, quam ab Amb. Morale deſumſi:

NERO. CLAVDIVS.
D. CLAVD. AVG. F.
GERMANICI. CÆS. AVG. N.
TI. CÆS. AVG. PRON.
DIVI. AVG. ABN.
CAES. AVG. GERM.
PONT. MAX.
TRIB. POT. IMP. COS.
A. PISORACA. M. I.

Quod eſt *à Piſoraca milliare vnum*, vel *mille paſſibus à Piſoraca* viam ſtatuit.

Hieronymus vero Surita Notis ad Antonini Itinerarium negat *Pinciam* eſſe *Valliſoletum*, Sed cum paſſim opinionem priorem inualuiſſe videam, non eſt quod citra efficaces rationes illam relinquam. ædificiis tam ſacris quam profanis, publicis ac priuatis ornatiſſimum: omnium ſcientiarum nobiliſſimo Lyceo honeſtatur, ex quo præclariſſimi ingeniorum riuuli in vniuerſam Hiſpaniam deducuntur: mercatorum commerciis, & mechanicis artibus egregie excultum: aere item ſaluberrimo, niſi interdum obſcuris Piſurgæ amnis nebulis fœdaretur. Et cum in vniuerſa Hiſpania tantum quatuor ſint Iuridici Conuentus, quos *Cancellarias* indigetant, Pintiæ vnus eſt, qua de cauſſa magna hic hominum frequentia. ſiquidem hinc iura petunt populi omnes, qui à Tagi ripa, Caſtellam vſque comprehenduntur: vnde vrbem alioqui claram aduenarum concurſus clariorem multo efficit. hortis fontibusque amœniſſima eſt, rerum omnium copia ditiſſima: ita vt vna hæc contineat, quidquid præcipuæ aliæ vrbes ſingulæ, Reges tamquam placidiſſimum domicilium illam libenter frequentant, & plurimi Hiſpaniæ Principes ædes hic habent proprias. inter cetera vero forum habet rerum venalium ampliſſimum & pulcerrimũ, quod ambitu ſuo ſeptingentos paſſus complectitur: tanta hic rerum copia varietasque venalis, vt non immerito quis Amaltheæ hic cornu copiæ eſſe diceret. Non exiguum ſplendorem Philippi II. potentiſſimi Monarchę incunabula huic vrbi dedere. Natus & hic *Ferdinandus Nonius*, vulgò *Pintianus* à patria cognominatus: qui vt Melam, ac Senecam Scriptores Hiſpanos egregie illuſtrauit, ſic & C. Plinii Naturalem Hiſtoriam integre poſt Hermolaum Barbarum (bone Deus, quem & qualem virũ!) emendauit.

Cap. LVII.

LEGIONENSE REGNVM.

LEGIONENSIS VRBS EX SVBLANCIAE RVINIS CREVIT. Legio VII. gemina *vocata. Olim* Floris *cognomen habuit. Quando* Leon *cœpta dici.*

LEgionenſem vrbem eo tempore exſtructam ferunt, Franciſcus Tarapha; & Petrus Medina, qua Imperator Nerua Cocceius conſcriptis XIV. legionibus ad prouincialium motus compeſcendos, duas in Hiſpaniam miſit, vt in arduis & montuoſis ſitas locis vrbes diruerent, & in planitiem deducerent, quò facilius Hiſpanorum ſeditionibus in poſterum proſpicerent, quos & ſuopte ingenio, & natura loci ad ſeditiones paratos nouerat: atq; inter ceteras Sublantiam ſolo æquatam fuiſſe, cuius adhuc veſtigia exſtant, ſeſquileuca ab vrbe, loco incolis *Sollanco* vocato, ex cuius ruinis Legionenſem vrbem creuiſſe fama eſt. Sita eſt inter Aſtures. A Ptolemæo *Legio Germanica ſeptima* vocatur; Ioannes verò Vaſæus in Chronico ſuo, non *Legionem ſeptimam Germanicam*, ſed *Geminam* legendum putat: quòd nuſquam tota Hiſpania in vetuſtis inſcriptionib' *Legionis ſeptimæ Germanicæ* mentio occurrat, *Geminæ* verò frequentiſſimè. Vna hæc inſcriptio multarũ erit inſtar Aquiflauiæ in Luſitania (vulgò *Chaues*) reperta:

IMP. CÆS. VESP. AVG.
PONT. MAX. TRIB. POT. X.
IMP. XX. P. P. COS. IX.
IMP. VESP. CÆS. AVG. F.
PONT. TRIB. POT. VIII.
IMP. XIII. COS. VI.
....
....
C. CALPETANO. RANTIO.
QVIRINALI.
VAL. FESTO. LEG. AVG. PR. PR.
D. CORN. MÆCIANO. LEG. AVG.
L. ARRVNTIO. MAX. PROC. AVG.
LEG. VII. GEM. FEL.
CIVITATES. X.
AQVILAVIENSES.
AOBRIGENSES.
BIBALI.
COELERNI.
EQVÆSI.
INTERAMICI.
LIMICI.
ÆBISOCI.
QVARQVERNI.
TAMAGANI.

Cui adſtipulatur Ambr. Morales, P. Ioan. Mariana, aliique non imi ſubſellii viri. Illud mirari ſubit, quid Franciſcum Tarapham mouerit, quòd hanc vrbem dicat à XIV. Germanorum legionibus exſtructam, quæ non vrbem aliquam, ſed orbem poſſent exſtruere: idem ait olim *Regiam legiam* vocatam fuiſſe. Refert & Hieronymus Surita, auctores eſſe, qui ante CCCC. annos prodiderunt Legionem VII. geminam, *Floris* cognomen habuiſſe. Gerundenſis verò Epiſcopus lib. III. vrbem hanc primo à Pœnis ait conditam fuiſſe, & *Eleonam* dictam, à prouincia Eleona, Libyæ propinqua, in qua leonum magna copia: quam opinionem vnde hauſerit, me prorſus fugit; ſed ἀπροσφώνητα hæc mittamus.

Annorum verò decurſu in Leouigildi Gothorum Regis honorem *Leon* vocari cœpta eſt, vt refert Iſidorus libro II. Chronicorum his verbis: *Leouigildus Rex Romanos*

milites apud Legionem vrbem bello extinxit, & ipſam eorum vrbem cepit, quam ex ſuo nomine Leonem vocauit. A qua poſtea vniuerſi regni Legionenſis nomen manauit. Anno 722. Pelagius Rex, à Mauris illam ſibi vindicauit.

Vrbs eſt hoc æuo nobiliſſima, & inter cetera templo pulcerrimo conſpicua, teſte Lucio Marineo; qui, nec Hiſpalenſe templum quidem magnitudine ſua, nec Toletanum, diuitiis ornamentiſque illud ſuperare affirmat. Nam artificio, & concinna architectura illa longè vincit. Auguſtum ſacrarium habet, in quo XXXVII. Reges; & vnus Hiſpaniæ Imperator ſepulti ſunt. Nullius pœnè rei indiga, ſed incolis ſuis liberaliter omnia ſuppeditat. Præcipuè autem Sanctorum meritis, & reliquiis opulenta, inter ceteras verò D. Iſidori Hiſpalenſis Epiſcopi, qui anno Chriſti 656. obiit, Hiſpali verò in Legionenſem vrbem a Ferdinando Magno translatus eſt. Dignitate Epiſcopali ornata vrbs, & ſingulari priuilegio, iam à Gothorum temporibus ſedi tantùm Apoſtolicæ obnoxia: nec Metropolitanum agnoſcit. Auctor eſt Iſidorus hac vrbe natos eſſe *S. Marcellum* Centurionem & *Nonam* vxorem eius, qui XII. filios Chriſti Martyres habuerunt.

CAP. LVIII.

ZAMORA.

ZAMORAM NON ESSE SISAPONEM *PTOLEMAEI. Minu.* Orcelim *vel* Numantiam. Senticam *eſſe. Vnde illi nomen.*

NOn obſcurum hòc æuo oppidum eſt *Zamorra*, Maurorum verò tempeſtate celeberrimum fuit. de cuius priſco nomine diſcrepant auctores: conabor ſuccinctè variorum opiniones recenſere, vt illis euentilatis, probabiliori ſubſcribam. Villanouanus credit eſſe Ptolemæi *Sisaponem*, ſed cùm illa inter Oretanos collocetur, *Zamorra* inter Vaccæos potiùs ſita videatur, non quadrabit *Sisaponis* ſitus, immò ſi Plinio, & Straboni fides, in Beturia *Sisapone* locanda erit (niſi aliam a Ptolemæi *Sisaponem* eſſe dixeris;) Antonius verò Nebriſſenſis *Orcelim* credit eſſe, ſed & hæc vrbs inter Oretanos refertur, quam multi *Oriolam* putant, nec poteſt cum Zamorrenſi ſitu conuenire. Non defuere, qui *Numantiam* illam celebrem fuiſſe ſuſpicantur; ſed nimis frigidè. Carolus verò Cluſius, & Iuſephus Moletius *Sarabrim* Ptolemæi dicunt; Ioannes Mariana, aliique *Senticam* Ptolemæi aiunt eſſe, in Vaccæis, non procul a Pintia, at cùm *Sarabrim* & *Senticam* Ptolemæus, vt vicinas recenſet, non ſecus ac *Toro* & *Zamorra*, non facilè erit aſſerere, quænā illarū ſit *Zamorra*. Ego pluriū & doctiorū opinioni accedā, vt ſi falli cōtingat, erroris patronos habeā. *Senticā* itaq; Ptolemæi eſſe cum Reſendio aliiſq; aſſerā: *Zamorræ* autē etymon refert Vaſæus in Chronico ex Floriano Occampo, ab Arabibus olim *Medinā Zamorathi* appellatā, atq; ea voce ſignificaſſe ciuitatem *Turqueſarum*. nam *Zamorathi* Pœnis lapis cyaneus, vulgò *Turqueſa* dicitur. totus enim *Zamorrenſis* tractus ſcatet diuite vena lapidis cyanei, quæ paſſim in vicinis rupibus ſe frequentē oſtendit. Poſtquàm ab Almanzore Rege funditus diruta fuit, ab Alphonſo Magno, vel eius patre Ferdinando inſtauratam ferunt, & propugnaculis ita egregiè munitam, vt omnem ferè hoſtilem impetum eluderet, nec niſi fame ad deditionem compelli poſſet. Vnde Hiſpani patriis rythmis, epithetum illi *la bien cercada*, ſeu egregiè munitam addunt. Epiſcopo hæc vrbs circa annum clↃ. C. XIX. donata fuit, à Calliſto II. Pont. Max. vt refert Vaſæus. Vetuſta hic inſcriptio viſitur, nec ex triuio, quam lubuit hic adtexere:

DEO. MENIVM.
VIACO.
M. ATTILIVS.
SILONIS. F.
QVIR. SILO.
EX. VOTO.

CAP.

CAP. LIX.

TOLETANVM REGNVM.

DE TOLETI CONDITORIBVS REIECTA OPINIO. Carpetaniæ caput quando. Primatus Hiſpaniæ dignitas eò translata. Vrbs Regia *vocata. Fatale hic palatium.*

VT Romanorum æuo *Toletum*, neque magna admodum, neque clara vrbs fuit, ita Gothorum ſeculo, ad ſummum incrementum peruenit, vt nulli Hiſpaniarum vrbi inferior ſit. Liuius certè lib. XXXV. paruam vrbem fuiſſe dicit, anno ab Vrbe Condita D. LVI. quando M. Fuluius Proconſul illam expugnauit, his verbis: *Ad Tagum ire pergit. Toletum ibi parua vrbs erat, ſed loco munita. Eam cum oppugnaret, Vettonum magnus exercitus Toletanis ſubſidio venit, cum his ſignis collatis proſperè pugnauit, & fuſis Vettonibus, operibus Toletum cepit.* Plinii verò tempore clarior fuit, nam & Carpetaniæ caput erat. Quo tempore condita fuit, non conſtat inter auctores: Rodericus enim Ximenius Toletanus Archiepiſcopus lib. I.C. III. & ex eo Tarapha, aliiq; aiunt C. VIII. annis, priuſquam C. Iulius Cæſar rerum potiretur, Coſſ. Tolemone & Bruto extructam fuiſſe: quorum nomina cùm nuſquam in Faſtis reperiantur, meritò prætereunda hæc eſt opinio. Epiſcopus Gerundenſis lib. V. dicit a D. Iunio Bruto, qui ex deuicta Gallæcia, *Gallaici* nomen meruit, conditam eſſe; ſed ex T. Liuii verbis conſtat, ante Bruti ætatem multo tempore conditam fuiſſe, proinde hæc vt incerta mittamus.

Sita eſt autem in *Carpetanis*, in totius penè Hiſpaniæ vmbilico, loco aſpero & cliuoſo, maiorique ex parte nobiliſſimo amne Tago ambitur, à reliqua vero parte muris validiſſimis, & CL. propugnaculis egregie munita: cœli, agrique inſigni felicitate fruitur. lanificii, ſericeique commercio opulenta admodùm: equitum nobiliumque virorum inſignis frequentia, ſacerdotum magna opulentia. Aquæductus hic eſt mirandi operis. nam cum vrbs editiori ſit loco ſita, quam vt Tagi aquis commode frui poſſet, qui humiliorem vrbis partem alluit, ingenio & arte Ianelli Turiani Cremonenſis, celeberrimi Mathematici, facta eſt hydraulica machina, quæ magna verſatili rota aquam magno impetu per tubos ductiles & ſillanos in editiſſimam vrbis partem pertrahit, vnde in multos riuulos vrbis commodo deriuatur.

Auguſtiſſimo & ſplendidiſſimo templo nobilitatur, quod reliquas Hiſpaniæ ſacras ædes longe ſuperat: Archiepiſcopo paret, qui dignitate opibuſque omnes Hiſpaniæ proceres antecedit, quem Vrbanus II. totius Hiſpaniæ Primatem conſtituit, XVII. illi oppida ſtipendiaria, præter alia minoris famæ, quæ annuo pluſquam ducenta millia coronatorum pendent. Anno D. LXXXIX. tempore Regis Flauii Recaredi, III. Toletano Concilio vocata fuit *Vrbs Regia*, quia ſub Leouigildo Recaredi patre, Gothorũ aula & Regia ſedes Toletum migrauit. qua de cauſſa inſequentes Reges variis operibus exornarunt. Primus vero Rex Wamba pomœrium eius dilatauit, ampliorique muro cinxit, variiſq; ędificiis illuſtrauit, quod teſtatur epigraphe vrbis portis inſcripta:

Erexit fautore Deo rex inclytus vrbem
VVamba, ſuæ celebrem protendens gentis honorem.

Extra muros ſeptentrionem verſus, veſtigia magni olim theatri ſparſa viſuntur. Auctor eſt Rodericus Toletanus Archiepiſcopus, ante Arabum in Hiſpanias irruptionem, hic fatale palatium fuiſſe, quod inuicti vectes, æterna ferri robora claudebant: ne reſeratum Hiſpaniæ excidium adferret, quod in fatis non vulgus ſolum, ſed & prudentiſſimi quique credebant: ſed Roderici vltimi Gothorum Regis animum infelix curioſitas ſubiit, ſciendi quid ſub tot vetitis clauſtris obſeruaretur: ingentes ibi ſuperiorum Regum opes & arcanos theſauros ſeruari ratus. ſeras & peſſulos perfringi curat, inuitis omnibus: nihil præter arculam repertum, & in ea linteum, quo explicato nouæ & inſolentes hominũ facies habituſq; apparuere, cum inſcriptione Latina, *Hiſpaniæ excidium ab illa gente imminere*, vultus habituſque Maurorũ erant. Quamobrem ex Africa tantam cladem inſtare regi ceteriſque perſuaſum; nec falſo, vt Hiſpaniæ Annales etiamnum queruntur. Venit autem in Maurorum poteſtatem anno. DXV. Iudæorum proditione, dum Chriſtiani Dominica Palmarum, pro veteri more ſecuti extra muros ad D. Leocadię ædes ſupplicãt. Ab Alphonſo verò VI. iugi obſidione, in Chriſtianorum poteſtatem redactum Euangelica luce donatum fuit à D. Eugenio martyre,

B. Dionyſii Areopagitæ ſocio, qui & primus vrbis Epiſcopus fuit. habuit & Archiepiſcopos vitæ ſanctimonia, & eruditione conſpicuos *S. Iulianum*, & *S. Illephonſum*, quorum hic a B. Virgine ipſo Annuntiationis feſto, ornamentis ad ſacrificandum donatus fuit: hodiernoque die altare in rei geſtæ memoriam oſtenditur. D. etiam Leocadiæ, martyrio ſub Deciano affectæ, magnus hic cultus, cui tria diuerſa templa dicata ſunt. Illud certè memorabile XVII. hic Concilia Toletana celebrata fuiſſe, quot alibi nuſquam. Non pigebit referre *Aloyſiam Sigaam* virginem Toletanam, quæ cum ſui æui doctiſſimis viris conferri poſſet, fuiſſeque quinque linguarum adeò peritam, vt non immeritò Paulus III. Pont. Max. litteras illius ad ſe ſcriptas videns Latinè, Græcè, Hebraicè, Syriacè & Arabicè, admiratus fuerit in tenella hac & muſtea virgine tam multiplicem ingenii fructum, in viris etiam rarum. Mitto nunc Toletanos inſigniter doctos, linguarumque in primis peritos, bina fratrum paria, *Ioannem & Franciſcum Vergaras*; *Didacum & Antonium Couarruuias*, Iureconſultos egregios. Duos item taceo *Aluaros Gomezios*, Poetam alterum domi nobilem, alterum Hiſtoricum. Eleganti in marmore inſculpta hæc inſcriptio viſitur, quæ, quia refert antiquum nomen, non pigebit hic adponere:

IMP. CÆS.
M. IVLIO. PHILIPPO.
PIO. FEL. AVG.
PARTHICO.
PONT. MAX. TRIB. POT.
P. P. CONSVLI.
TOLETANI. DEVOTISS.
NVMINI. MAIEST. QVE. EIVS.
D. D.

CAP. LX.

SEGOBIA.

SEGOVIA PLINIO, EADEM CVM PTOLEMAEI SEcubia. *Etymon reiicitur. Aquaductus à Traiano exſtructus.*

QVod pauciſſimis Hiſpaniæ vrbibus, id *Segobia* accidit, vt incorruptum nomen inter tot barbaras gentes poſteritati transmitteret. Plinius in Areuacis, eum Vxama, & Seguntia collocat, Ptolemæus *Secubiam* vocat; Ioſephus Moletius eandem putat eſſe eum *Segortia Lactea* Ptolemæi, eodem in populo; ſed Villanouanus dicit eſſe *Sepulueda*; Ant. Auguſtinus ex vetuſto numiſmate, *Coloniam Latinam* cognominatam fuiſſe docet; Rodericus Archiepiſc. Toletanus lib. I. cap. VII. ab Hiſpano Rege exſtructam putat, iuxto promontorium, quod *Cobiam* vocat, ideoque vocaſſe *Secobiam* tanquam *secus Cobiam* ſita. Sed ridiculũ hoc etymon, & ἀγέλαστος ille Craſſus rideret. Ioan. Vaſæus auctor eſt, à Celtiberis, dum in Luſitaniam pars eorum patriæ grauis tranſiret, conditam eſſe, & in Segobrigæ memoriam vocatam eſſe *Segoniam*.

Eſt & *Segonia* in Bætica ad Silicenſe flumen A. Hirtio auctore, non procul ab Aſtigi, quam hoc æuo vocari *Segouia la menor*, teſtatur Vaſæus inter Hiſpalim & Cordubã.

Vrbs eſt noſtro æuo non ignobilis, editiori in loco ſita, turribus vndique & propugnaculis munita, lanificio præcipuè clara. nec nobilior tota Hiſpania pannus, quàm Segouiæ texitur, vnde incolis magnæ opes. Quodque mirandum magis, refert Vaſæus vix tota hac vrbe mendicum inueniri, niſi quem ætas aut morbꝰ ab opere excuſant. Atrium hic eſt viſendum in quo omnium pene Hiſpaniæ Regum effigies conſpiciuntur. Præcipuum verò vrbis ornamentum, aquæductus eſt mirandi operis, quem Rodericus idem, & Alphonſus de Carthagena, ab Hiſpano Rege exſtructum ſomniant: ſed eruditioribus & antiquitatis peritis, Traiani Imp. opus perhibetur, in quo facilè, Romanæ architecturæ maieſtatem, & magnificentiam intueri licet: tantæque firmitatis eſt moles, vt, cùm ſæpè particula aliqua reficiatur, vix ad decennium illa perduret, cùm priſca ſtructura in hodiernum æuum illæſa ſeruetur: vrbi hinc de aquarũ copia proſpicitur, non publicè ſolum, ſed & priuatum. Noſtra hic memoria Germanorũ ope, & aquarum, inuenta ratio eſt cudendæ monetæ, non malleis colliſo, ſed

fuſo

fuſo ac liquato, demumque impreſſo ductili ære, auro & argento. Priſcis caret inuſi ſeculis ... e inaudita. Solum habet fecundum admodùm, nihil vt ... deſit, quò commode lauteque viuant. templa habet & cœnobia pie & egregie inſtructa: quibus accedit Epiſcopatus ſplendidus & opimus, vtpote qui in annuos reditus plus quam quatuordecim ducatorum millia numeret. Patronum agnoſcit *S. Fructuoſum* Confeſſorem.

Cap. LXI.

D. VIRGO AD AQVAS LVPINAS. QVANDO SAcra effigies huc delata. Miraculorum aliquot ſeries.

CVm hæc vrbs ob imaginem D. Virginis totò orbe celeberrimam excitata ſit, operæ pretium me facturum arbitror, ſi paucis retulero, vnde primum imago hæc allata, vbi poſtmodum reperta, quando coli cœpta. Sæuiente per vniuerſam Europam circa annum Domini DC. grauiſſima peſte, regnante Riccaredo Hiſpaniarum Rege, Gregorius Magnus Pont. creatus, priùs quàm inaugurandus eſſet, ſolemni indicta ſupplicatione, frequentem rem iuſſit clerum populumque adeſſe, vt Dei iram, pat ociſante D. Virgine, (cuius peculiarē effigiem manu geſtabat) deprecaretur: nec mora; piiſſimi Pontificis precibus peſtis elanguit, & ſedata fuit. Hanc poſtmodū effigiem D. Leandro Hiſpalenſi Præſuli, vna cum Moralibus in Iob libris, aliiſq; reliquiis dono miſit. In Cathedrali templo ſummo cum honore ſeruata fuit, donec luxu libidineq; eneruatā HISPANIAM, Pœni impunè vaſtarēt, Chriſtianis vndiq; fugiētib⁹. Hiſpalenſes aliquot ſacerdotes, infideliū manibus elapſi Toletū fugerunt, ablatis aliquot Sanctorū reliquiis, vnà cum ſacra hac effigie, qui cuncta hæc prope amnem *Guadalupe*, barbarorū metu, in marmoreo ſepulcro, adiunctis literis in rei geſtę memoriā, ingeſta tellure cōdidere. Multis demum elapſis ſeculis, tempore Alphonſi XI. accidit, vt bubulcus amiſſum bouem aduerſo amne *Guadalupe* inueſtigaret, quem mortuum reperiens, dum parat corio nudare, reuixiſſe videt attonitus: cùm ſe illi D. Virgo auguſta ſpecie derepente obtulit, imperans vt clero ſignificaret, vt eò loci occultam ſacram effigiem effoderent, ibique dedicata æde collocarent. Paſtor hic domum rediens, inuſitata in Deum flamma, & D. Virginem religione accenſus, vt cœleſtibus mandatis obtemperaret: ecce tibi familiam omnem luctu & mœrore obſitam, ob filii mortem, ſed ipſe inſolita quadam in D. Virginem ſpe, preces tanto animi feruore fudit, vt iterum cunctis ſtupentibus vitalis cerneretur. Statimque vniuerſo clero rei geſtæ ſeriem omnem retulit, recenti miraculo confirmatam. omnes ilicò ad indicatum locum conuolant, repertamque imaginem, tumultuaria excitata ædicula reponunt. Miraculi huius fama vniuerſam momento Hiſpaniam peruaſit: magnus eò ſtatim cōcurſus fieri, frequentes ſe D. Virgini commendare, vniuerſi opem auxiliumque ærumnis ſuis experiri. Rex ipſe Alphonſ. XI. fama rei excitus huc venit, multumque agri, Caſtri Iulii & Talabricæ, templo & cœnobio aſſignauit, vt Deo commodius obſequium præſtarent: templum etiam maiori ambitu exſtruxit, variiſque ornamentis decorauit. nec in caſſum. Nam vix elapſo triennio D. Virginis præſens numē ſenſit. Memorabile enim aduerſus quinque potentiſſimos Pœnorum Reges, prælium commiſit, prope Amnem Sallum, non procul à Tariffa, & adiuuante Alphonſo Luſitaniæ Rege, ſocero ſuo, victor euaſit. Circa annum cIↃ CCC. XL. ipſe Rex hoſtium ſpolia Deo obtulit, inter quæ adhuc magni ex ære tripodes templi parieti affixi viſuntur.

Templum vndique variis donariis, & frequenti anathemate ſeptum eſt, columnæ votiuis tabellis tectæ. hæc inter conſpicuus eſt cereus immenſæ magnitudinis ex cera alba, quem Oliſiponenſis populus, ſæua peſtilentiæ lue D. Virginis ope liberatus, anno cIↃ. CCCC. XC. offerendum curauit: nam vaſa ſacra, tam aurea quam argentea recenſere immenſum foret. Argenteæ lampades XXX. perpetuo lumine viſuntur, inter quas aliquæ opere & magnitudine conſpicuæ. Inter multa Regum Principumque donaria videre eſt maioris tormenti bellici ferreum globum, quem Alphonſus Albuquercius, auorum memoria, Indiæ Prorex, in monumentum miraculi, quo eum D. Virgo in Goenſi obſidione tutata eſt, miſit: nam cum ſcapha flumen ſubiret, comes quidam eius ita tormenti globo diſcerptus fuit, vt illius cerebro ſœdatus fuerit: quo ille periculo commotus, in D. Virginis Guadalupæ ſe tutelam com-

mendat. Vix orationem finierat, cùm tormento excuſſus globus pectus illi percuſſit, ſed innoxie & ad pedes eius delapſus fuit, licet vix à XL. paſſibus excuſſus fuiſſet, nunc argenteis incruſtratus bracteis hic ſeruatur. cum quo monile miſit, multis gemmis & adamantibus ornatum. Effigies hæc D. Virginis ex ligno eſt, quod cum carici obnoxium admodũ eſt, mira tamen Dei prouidentia, per DC. annos ſub terra incoruptũ durauit. Fuſci vero coloris eſt, & vultui maieſtas ineſt tanta, vt referant æditui, ſe fixis oculis non poſſe illam intueri. reuerentia enim ſentiunt ſibi oculorum aciem præſtingui. Multa eſſent hoc loco de ſacra hac æde dicenda, quæ ſpatiis excluſus iniquis, prætetire cogor.

Oppidum eſt exiguum, amœnum, fontiumque frequentia irriguum admodum, Flumen *Guadalupe* (nam *Guada* Mauris aquã notat) muros eius prætermeat, cuius vtramque ripam, bicolores vndique & proceræ populi obumbrant, alicubi in tantam altitudinem enatæ, vt nautum malis inſeruiant; nonnullis in locis luci inſtar ita denſæ, vt vel flagrantiſſimi ſolis radios non admittant. Ager ſuburbanus vini, melliſque, & cuiuſque generis fructuum ferax, cetera copioſe à vicinis ſuppeditantur.

Cap. LXII.

ORETVM GERMANORVM NVM CALATRAVA. *Tarapha craſſus error. Inſcriptio vetus. Origo Calatrauæ militum.*

CAlatraua non obſcuri nominis oppidum, ad flumen Anam ſitum, & ſacræ militiæ nomine præcipue clarum. Ptolemæo *Oretum Germanorum* dictum, teſte Car. Cluſio, Ioſ. Moletio & Tarapha, inter Oretanos ſitum, Stephano vero Byzant. *ὠρησία*, quam cum Caſtulone inter Oretanos etiam recenſet. num Strabonis *Oria* ſit inter Oretanos, non abhorret animus: præcipue cum & Caſaubonus & Ortelius eo inclinent. Addit Tarapha nominis etymon: Imp. Valeriani inquit, *temporibus, ſuperiores Germani, abraſa potiti Hiſpania, à quibus, Oretum Germanorum, Eſtremaduræ oppidum hodie vero Calatraua, conditum.* Sed ô Lucumonis acumen!

Bœotum in craſſo iurares aere natum.

Cum videat à Cl. Ptolemæo *Oreti Germanici* mentionem factam, qui teſte Suida, M. Antonini temporibus ſcripſit: Plinius etiam, qui ſub Veſpaſiano vixit, *Oretanos* hos cognomine *Germanos* vocat, vnde conſtat Tarapham nimis ſupino animo hæc ſcripto mandaſſe; cum Valerianus multis poſt ſæculis rerum potitus ſit. Ambr. Morales *Calatrauam* negat *Oretum Germanorum* fuiſſe; ſed non procul ab vrbe ædiculam eſſe quam incolæ *Neuſtra Senyorum de Oreto* vocant, atque hic antiquum Oretum fuiſſe. nam & templum illud Romanam architecturam præ ſe fert, pontemque habet vicinum eiuſdem operis. Indicat hoc vetus inſcriptio, quę ab hoc ponte in vicinam vrbem *Almargo* tranſlata fuit:

P. BÆBIVS. VENVSTVS.
P. BÆBII. VENETI. F.
P. BÆSISCERIS. NEPOS.
ORETANVS.
PETENTE. ORDINE. ET. POP.
IN. HON. DOMVS. DIVINÆ.
PONTEM. FECIT.
EX. HS. XXC. CIRCENS. EDITIS. D. D.

Vrbs hæc *Calatrauæ* militibus à Rege Sanctio III. cognomine *Deſiderato*, data fuit circa annũ clↃ. CLVIII. cuius militiæ primordia non pigebit ab ouo, quod aiunt, breuibus enarrare. Quo tempore Mauris erepta fuit *Calatraua*, Templariis militibus (quorum magna tunc temporis erat virtutis opinio) munienda data eſt, vt firmum aduerſus barbarorum inſultus propugnaculum eſſet: illi, quod Mauros magnis copiis eo venturos fama erat, oppido diffiſi, Regi id reſtituere; nec erat inter proceres, qui ſe periculo exponeret. Aderant forte Toleti, duo Ciſtercienſes monachi, Raimundus Fiterii ad Piſoracam Abbas, & Didacus Velaſcus, ſpectatæ olim virtutis miles (nunc Chriſto militabat) qui monendo, ſuadendoque Abbatem tandem impulit, vt oppidi muniendi in ſe curam ſuſciperet, glorioſum id illi, reip. vero Chriſtianæ vtiliſſimum futurum: conſilium ſpecie erat temerarium, annuit tamen. Regi Sanctio id gratiſſimum fuit,

Præſuli-

Præſulique Toletano: qui quoniam eius ditionis eſſet, pecuniam de ſuo ſuppeditauit, & auctoritate ſua orationeque, multos tum nobiles, tum populares exciuit, vt vna cum Abbate pro Chriſtiana rep. diſcrimini ſe obiicerent. Multi vndique eo mortales confluxere, omnes lubenter difficultates ſubituri. diligētia hac oppidum aduerſus omnes hoſtiū iniurias egregie munitum fuit. Mauri ſpe deiecti, an aliis difficultatibus implicati, obſidionem non tentarunt. id fauſtum militiæ eius omen fuit. Rex in laboris præmium, oppidum Abbati cum ſubiecto agro & ordini Ciſtercienſi dono dedit. Is militibus ſuis veſtem rubra cruce inſignitam attribuit. Equitum Magiſtro quadraginta millia aureorum quotannis cedunt. his initiis ſacram hanc militiam in hoc, quod videre eſt, faſtigium excretam Alexander III. pont. Max. ſuo diplomate confirmauit.

Cap. LXIII.

TALABRICA.

TALABRICAM NON ESSE TALAVERA. *PTOLEmæi* Libora, *& T. Liuii* Ebura *eadem cum* Talauera *ſunt.*

NOn obſcurum *Talauera* municipium, niſi priſcum nomen in obſcuro eſſet. Cl. Marius Aretius, & Ant. Nebriſſenſis, nuda nominis ſimilitudine allecti *Talabricam* olim dictam credidere; ſed cum Antonino Aug. in Itinerario *Talabrica* a Conimbrica diſtet L. M. P. qui ſunt paulo plus XII. leucis, quæ Conimbrica Caciam vſque numerantur, vnde diligentiſſimus Barrerius *Talabricam* Caciam eſſe non male colligit. Plinius etiam lib. IV. cap. XXI. clare *Talabricam* in Luſitania collocet: *A Durio*, inquit, *Luſitania incipit, Turduli veteres, Peſures, flumen Vacca, oppidum Vacca, oppidum Talabrica.* Cum autem *Talauera* ſit ad Tagum ſita in Tarraconenſi prouincia, non poterit *Talabrica* eſſe, quæ in Luſitania eſt. Rod. Ximenius Toletanus antiquitus *Aquis* nomen illi fuiſſe dicit; ſed cum apud claſſicum ſcriptorem hoc non conſtet, non poteſt probari eius opinio. Ioannes Mariana Societatis IESV Theologus Hiſt. De rebus Hiſpaniæ lib. IV. cap. XIII. *Liboram* Ptolemæi & *T. Liuii Eburam* eſſe cōtendit. Qua in re ſuffragatur illi Ant. Beuterus, quæ tam Ptolemæo, quam Liuio in *Carpetania* non procul à *Toleto* ſita eſt, non ſecus atque *Talauera*: Quod vero idem Mariana, *Elboram* vocat, & Diuorum Vincentii, Sabinæ & Chriſtetidis Martyrum patriam aſſerit, omnique ope adnitatur probare, parum efficit. Nam doctiſſimus Andr. Reſendius, tamquam pro aris & focis, in Epiſtola ad Bartholomæum Kebedium, omnia eius argumenta refellit, atque *Ebora* in Luſitaniæ hæc quadrare, & non *Talauera* docet. T. Liuii *Eburam* credamus eſſe, quæ cum Ptolemęi *Libora* eadem eſt. Auctor eſt Liuius, lib. 30. anno ab Vrbe Condita 573. Fuluium Flaccum Prætorem Celtiberos memorabili prælio ad *Eburam* Carpetaniæ vrbem fudiſſe. Diligentiores Hiſpani prælii locum à Liuio explicatum, cum ſuburbano *Talauera* conuenire affirmant.

Vrbs ſita eſt loco plano, in valle, IV. M. P. ea in parte lata, ad amnem Tagum; mœnia ſunt opere firmiſſimo, altitudine & latitudine paucis cedunt. Pœnorum tempore aut Gothorum reſtaurata videntur, quod indicant lapides, Romanis inſcripti litteris, nullo ordine diſpoſiti. turribus egregie & propugnaculis diſtincta. Contributus oppido ager egregiè felix, vini mellis pecoriſque admodum ferax: cœnobiis & templis ornatur: nobilitas ibi frequens. Vocatur autem *Talauera de la Reyna*, quia vna erat vrbium, quas Reginæ in quotidianos ſumtus obtinebant: qua poſtea Gomeſius Toletanus Archiepiſcopus, ob egregiam nauatam operam Reginæ vxori Henrici II. Caſtellæ Regis, donatus eſt. & deinceps Toletano Præſuli attributa fuit.

Cap. LXIV.

CASTVLO ORETANORVM VRBS À PHOCENSIBVS condita. Appianus deprauate Caſtaca *vocat. Varie à Plutarcho & Strabone vocata. Res ibi geſtæ.*

COnſtans eſt Scriptorum opinio, *Caſtulonem* olim fuiſſe, vbi nunc *Caslona*: nec multum ab antiqua appellatione, licet à ſplendore, & nobilitate, multum deflexit. Ptolemæus illam inter *Oretanos* collocat. Stephanus Byzantinus deprauatus hoc loco, vt aliis multis. ait enim: *Καςάλων μεγίςη πόλις Ἰσπανίας*: cum ex Ptolemæo legendum ſit *ὠρητανίας*. vt bene notauit Hieronymus Surita. Conuentus vero erat Carthaginenſis, teſte Plinio, qui addit Caſtulonenſes populos, ex Colonia Salarienſi, Latii veteris eſſe, qui Cæſari *Venales* appellantur. Olim valida vrbs erat & nobilis. condita fuit à Phocenſibus non quidem ab illis qui Ioniam incolebant, ſed qui Bæotiam, vnde & in fontis Caſtalii memoriam *Caſtulonis* nomen impoſitum. Hinc Silius Italicus lib. III.

Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis.

Nec immeriro, nam quo monte ſita eſt, non obſcuram Parnaſſi imaginem præfert. Siquidem & duplici vertice erat, quem vallis anguſta interſecabat, ab vno latere fons tenui ſcaturigine manabat, vt licet hac in re Caſtalio fonti diſpar. Sed liceat.

——magnis componere parua.

Originem hanc probant plurima argentea numiſmata, ante paucos annos hic reperta; vt luculentus auctor eſt Ambr. Morales, quæ alatum Pegaſum ab vna parte oſtendebant; litteris iniuria temporis prorſus deletis: Olim etiam Municipium fuiſſe antiqua inſcriptio oſtendit, quam Ambr. Morales non procul ab vrbe, loco dicto *Linares* conſpici auctor eſt; notatq; aſpirationē præter omnium Scriptorum mentē habere:

VALERIÆ: CIPATINÆ.
TVCCITANÆ. SACRVM:
COL. PATRICIÆ:
CORDVBENSIS. FLAMINICÆ.
COL. AVG. GEMELLÆ.
TVCCITANÆ. FLAMINICÆ.
SIVE. SACERDOTI.
MVNICIPII. CHASTVLONENSIS.

Vrbs ipſa ingenio, & natura loci egregie munita, ſiquidem & monte & conuallibus profundis ambitur, ita vt tantum ab occidua parte commodus in vrbem ingreſſus pateret; ſed anguſtus admodum, &, ſi ex priſcis veſtigiis coniicere licet muro, turribuſque egregie tutus. Appianus Alex: deprauate admodum in Ibericis vocat hanc vrbem *Κάςακα*: nec me mouet patrocinium Stephani Byzantini; qui *Καςάλωνα*, & *Κάςακα*, vt diuerſas vrbes enumerat. nam quæ circa Caſtacem Appianus refert accidiſſe. T. Liuius Caſtuloni adſcribit. vt liquido apparebit conferenti vtrumque locum. Plutarchus vero in Sertorio *Caslonem*, Græcorum more, qui vocalem ante Λ ſæpe elidunt, vt videre eſt in dictione *Τευχλῶν* & *Ἀσκλῆν*, Strabo vero ſæpe voce *Claſtonis*, & *Caſtaonis* vtitur, ſed mendoſe, vt monet Iſ. Cauſaubonus, & Surita. Agrum habet non fœcundum modo ſed & ditem: cum prope hanc vrbem, teſte Polybio, Plinio, T. Liuio & Strabone, argenti fodinæ erant, quarum adhuc veſtigium exſtat; plumbi etiam fodinas habet in hodiernum æuum; Veſtigia hic aquæductus exſtant, Romanæ munificentiæ. Auctor eſt T. Liuius lib. XXVIII. hanc vrbem poſt cæſos Scipiones in Hiſpania, à Romanis ad Carthaginenſes defeciſſe, & ex prælio profugis portas vrbis occluſiſſe; motus tamen vicinæ Illiturgis excidio, ad priores dominos rediſſe, tradito etiam Punico præſidio:

Hac etiam vrbe oriunda erat *Imilce* Hannibalis vxor, auctore T. Liuio lib. XXIV. *Caſtulo*, inquit, *vrbs Hiſpaniæ, nobilis & valida, & adeo coniuncta ſocietate Pœnis, vt vxor inde Hannibalis eſſet.* Et Silio Italico his verſibus.

——at contra Cyrrhæi ſanguis Imilce
Caſtali, cui materno de nomine dicta
Caſtulo Phœbei ſeruat cognomina vatis.

Hoc oppido citerioris Hiſpaniæ longitudinem finiri auctor eſt Plinius, quam à Pyrenæis montibus huc vſque dicit comprehendere DCC. VII. M. P. Epiſcopatu olim ornata

ornata fuit, qui tamen Toletano ſubiectus erat, vt oſtendunt Annales Regis Alphonſi Prudentis. nunc, quæ rerum ſunt viciſſitudines, Epiſcopo caret.

Cap. LXV.

MVRTIÆ REGNVM.

MVRGIM *NON ESSE MVRTIAM OSTENDITVR. NVM* Oreola *vocata. Fabula de eius origine exploſa.* Menlaria *Ptolemæi eſt Murcia. Regi Alphonſo X. fidiſſima.*

OBſcurum olim oppidum, nunc regni caput *Murtia*, & magni nominis: quam Cluſius, aliique *Murgim* eſſe opinati ſunt, quamque Ptolemæus inter Turdulos inter Turdulos in Bætica ſtatuit, Plinius vero Bæticę finem eſſe dicit, ita vt vel hac ſola ratione *Murtia* eſſe nequeat, vtpote quæ inter Carthaginem nouam & Valentiam, procul a Bæticæ limitibus ſita. Rodericus Archiepiſc. Toletanus lib. III. cap. XXIII. qua tempeſtate Mauri vniuerſam Hiſpaniam deuaſtabant, dictam fuiſſe *Oreolam*, poſtmodum vero *Murtiam* affirmat; quod vnde hauſerit, me quidem fugit. Scio Ptolemæum *Orcelis* in Baſtetanis meminiſſe, quam hodie *Horiguela* vocant, non procul à *Murtia*: Antonius vero Beuterus, ceterique fabularum patroni, a *Morgetibus* populis deriuant, quos aiunt cum Atlantis filio Morgeto in Italiam primo traieciſſe, dein reduces *Murtiam*, aliaſque eius nominis vrbes condidiſſe. Ego vero Ioan. Marietæ Dominicani, & Ioſephi Moletii potiorem opinionem duco, qui *Menlariam* Ptolemæi hodiernam eſſe *Murtiam* aſſerunt. ſiquidem inter mediterraneas Conteſtanorum vrbes recenſetur, non procul à Valentia, qua in loco Murtiæ Valentięque regna ſunt: & ſi Abrahami Ortelii Hiſpaniæ veteris deſcriptioni fides aliqua danda, nemini erit dubium eodem prorſus loco *Murtiam* noſtram, quo *Menlaria* olim, ſitam eſſe.

Alphonſus X. cognomento *Sapiens* hanc è Pœnorum manibus eripuit; qua de cauſſa illi obnoxia admodum & fideliſſima, vel in maximo illo Hiſpaniæ æſtu, quo vrbes omnes, Hiſpali vna eum excepta, ad Sanctium Filium deſciuerant; qua de cauſſa illam ſeptem coronarum inſignibus, in fidei memoriam honeſtauit. Sita eſt in planicie, amœniſſima regione, quam *Straberum* amnis interfluit (alii *Setabim* vocant) & deriuatis hinc inde riuulis, agros irriguos facit: malis citreis conſiti campi: ſed bombycum præcipuus prouentus, & ſericæ veſtis copia.

Cap. LXVI.

APPIANI ERROR DE CARTHAGINIS NOVAE AVctore. Opinio Silii Italici reiecta. A Carthaginenſibus condita. Cur Spartaria *dicta. Vrbis ſitus. Argenti fodina celebres.*

INter principes olim Hiſpaniæ vrbes, *Carthago noua* locum tenuit, quæ & prouinciæ vni nomen dedit. nunc tenue tantum clariſſimæ vrbis veſtigium ſupereſt; proinde conabor illam ex cinere & ruinis excitare. Appianus Alex. in Ibericis putat ab Hannibale, ex Saguntinæ vrbis reliquiis exſtructam eſſe. Sed mirum non eſt, Græcum in Hiſpanicis lapſum eſſe, cum & Romanis, quibus notior erat Hiſpania, non ſemel id acciderit. Silius Italicus ad Teucrum eius originem refert:

Dat Carthago viros Teucro fundata vetuſto.

Sed cum hiſtorica veritate pugnat. Nam vetus Carthago, a qua noua nomen ſumſit, teſte Velleio Paterculo, annis tantum 65. prius quã Roma cõderetur ab Eliiſſa Tyria, quã & Didonẽ nominant, cõdita eſt: ita vt à capta Troia an. 361. exſtructa fuerit. Nulla ergo erat Carthagn. cum Teucer Hiſpaniæ littorib' appulit. Iuſtinus certe non dicit Teucrum condidiſſe Carthaginem, ſed Hiſpaniæ littorib', vbi nunc *Carthago noua* eſt, appuliſſe, indeq; in Gallæciam tranſiiſſe. Polybius, Strabo, & Pomp. Mela ab Haſdrubale Hamilcaris genero, cui Hannibal in imperio ſucceſſit, exſtructam dicunt. Iſidorus lib. XV. Orig. cap. I. ab Hannibale conditam auctor eſt. Plinius vero Pœnorum opus eſſe, vt & Tarraconem Scipionum: à Polybio libro Secundo. καινὴ πόλις. i. *Noua vrbs*, ſimiliter & à Stephano Byzantino. non ſecus ac Libyca Carthago vocatur;

ab aliis vero *καρχηδόνια*; ab Antonino Auguſto & Appiano, & Plinio lib. XXXI. *Spartaria* nominatur, ob inſignem, quam habet, ſparti copiam: inter Conteſtanos a Ptolemæo recenſetur. Iuridicum olim conuentum habebat, quo LXII. populi iura petebant, exceptis Inſularum incolis, auctore Plinio. nam teſte Strabone lib. III. cum murorum munitione, ſtructura, & pulchritudine, tum portus commoditate, & lacus amœnitate ornatiſſima. Huius vrbis ſitum cum T. Liuius lib. XXVI. graphicè admodum deſcribat, non pigebit hic adducere, vt hanc purpurā laciniç meç adnectā: *Sita, inquit, Carthago ſic eſt. Sinus eſt maris media ferme Hiſpaniæ ora, maxime Africo vēto oppoſitus, & quingentos paſſus introrſus redactus, paululo plus paſſuum in latitudinem patens. huius in oſtio ſinus, parua inſula obiecta ab alto, portum ab omnibus ventis, præterquam Africo tutum facit, ab intimo ſinu peninſula excurrit: tumulus is ipſe in quo condita vrbs eſt, ab ortu ſolis, & meridie, cinctus mari; ab occaſu claudit ſtagnum, paulum etiam ad ſeptemtrionem fuſum, incertæ altitudinis vtcumque exæſtuat aut deficit mare. continenti vrbem iugum ducentos ferè & quinquaginta paſſus patens coniungit.* Polybius lib. X. tumulum illum, in quo vrbs condita eſt, *Cherroneſicum* vocat, totamque ciuitatem in quinque tumulos ait diuiſam: è quibus maximus ab oriente adiacet prominens in mare, in quo ſtructum eſt templum Aſclepii. E regione huius ab occidente alius eſt ſitu ſimilis, cui impoſita eſt regia, magno ſumtu ab Haſdrubale extructa. Ceteri tres minores colles ſeptemtrionale latus claudunt, quorum qui magis orienti obuerſus eſt *ἡφαίςου*, ſeu *Vulcani* dicitur: huic vicinus *Aletis*, qui argenti fodinas detexiſſe videtur, quare diuinos honores illi decreuere: vltimus vero *κρόνου*, ſeu *Saturni* vocatur. T. vero Liuius lib. XXVI. refert extra vrbem fuiſſe tumulum quendam, quem *Mercurium Theutatem* vocabant. Vbi forſan ad imitationem magnæ Carthaginis humanis hoſtiis litabant, non ſecus ac illi Saturno: vnde Lucanus:

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Theutates, horrenſque feris altaribus Eſus.

Sed quam graphicè vrbis ſitum exprimat Silius Italicus lib. XV. nunc videamus:

Carthago impenſo naturæ adiuta fauore
Excelſos tollit pelago circumfluà muros,
Arctatas ponti fauces modica inſula claudit,
Qua Titan ortu terras aſpergit Eoo.
Et qua proſpectat Phœbi iuga fera cadentis.
Pigram in planitiem ſtagnantes egerit vndas,
Quas auget veniens, refluuſque reciprocat æſtus.
Sed gelidas à fronte ſedet ſublimis ad Arctos
Vrbs impoſita iugo, pronumque excurrit in æquor,
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.

Portus vrbis quantævis claſſis capax; nec tota quidem Hiſpania tutiorem inuenias, & ex Liuii deſcriptione eundem patet eſſe, quem Virgilius Maro I. Æneidos expreſſit:

Eſt in ſeceſſu longo locus, inſula portum
Efficit obiectu laterum; quibus omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos.
Hinc atque hinc vaſtæ rupes, geminique minantur
In cælum ſcopuli.

Hanc vrbem cum Carthaginenſes in belli ſedem & armamentarium elegiſſent; atque huc vniuerſæ Hiſpaniæ obſides pecunias, & quidquid ad vſus bellicos neceſſarium erat contuliſſent, vno die à P. Scipione per vim capta fuit, vt latius apud Polybium & Liuium legas licet.

Circa hanc vrbem plurimas argenti fodinas fuiſſe refert Strabo, quibus erant occupatæ quatuor hominum myriades, qui P.R. indies XXV. drachmarum millia referebant, ſeu ſecundum Budæum lib. IV. De aſſe 2506. coronatos. Sed per barbarorum in Hiſpaniam inundationes, à Vandalis primo, mox vero a Gothis, ſolo æquata fuit, non totis ſexcentis annis decurſis, poſtquam extructa fuit, atque inter miſerandas ruinas, multis ſeculis ſepulta iacuit. Donec eam Philippus II. Hiſpaniarum Rex potentiſſimus, parentum memoria, inſtaurandam curauit, ne Turcæ & Africani piratæ portus præſtantia allecti eundem occuparent. Quod à Veſpatiano Gonzaga ſumma diligentia & induſtria curatum fuit, ita vt nunc egregiè munita ſit.

Epiſcopalis vrbis in hodiernum diem vſque primum autem Epiſcopum habuit San-

Sanctum *Eſicium* martyrem: habuit & Epiſcopos *D. Eugenium*, & *Fulgentium*, qui DD. Leandri & Iſidori, frater fuit. Etſi verò hæc vrbs totius Carthaginenſis prouinciæ caput erat, cui etiam Toletum parebat, ipſe tamen Epiſcopus Toletanu ſubditus fuit: quæ res non paucos induxit, vt crederent Toletanum Archiepiſcopatum primò Carthagine fuiſſe, poſt verò Toletum translatam eſſe ſedem. Inter quos Ioannes Vaſæus; ſed errare eos crediderim, cùm nuſquam apud probatæ fidei Scriptorem hoc reperias. Illud tantum, Iuridicum conuentum, poſt euerſam Carthaginem, Toletum migraſſe. qua de re plura apud Ambr. Moralem lib. XI. Annalium Hiſpaniæ cap. XIX. videbit curioſus Lector.

Hac in vrbe ladatiſſimum olim garum parari ſolitum fuiſſe, refert Plinius lib. 31. cap. 8. *Nunc*, inquit, *laudatiſſimum ex ſcombro piſce in Carthaginis Spartaria cetariis: ſociorum id appellatur, ſingulis millibus nummum permutantibus congios penè binos.* Auctor eſt & Strabo circa Carthaginem nouam arborem eſſe, quæ de ſpina corticem emittat, ex quo telæ pulcerrimæ conficiantur.

Cap. LXVII.

DIANIVM ET HEMEROSCOPIVM *DICTVM. Dianæ fano nobile. A Phocenſibus exſtructum. Promontorium Ferraria, quod &* Tenebrium.

Oppidum eſt *Denia*, priſcis temporibus Dianæ fano celebrrimum, à quo *Dianium* vocatum. Plinius ſtipendiarium eſſe dicit, & conuentus Carthaginenſis, Ptolemæus inter Edetanos recenſet. ad Balearicum mare ſitum, inter Carthaginem nouam, & Sucronem amnem. Strabo lib. III. ἡμεροσκοπεῖον. i. *diurnam ſpeculam* dicit vocari. in extremitate habebat Dianæ Epheſiæ templum, frequenti religione cultum, vnde & *Artemiſium* dictum; & adhuc, teſte Antonino Beutero, promontorium vrbis huius, tribus leucis diſtans, *Artemus* vulgo dicitur. Stephanus Byzant. ex Artemidori ſententia Phocenſium Coloniam eſſe dictitat; Strabo verò a Maſſilienſibus conditam, qua in re exigua eſt diuerſitas. Nam & Maſſilienſes à Phocenſibus originem duxere, vt Phocenſes primo Maſſiliam appulerint: deinde verò aggrauante multitudine, in Hiſpaniam colonias deduxerint (quæ tamen ad Phocenſes etiam referri poſſunt) vt Emporias, Hemeroſcopium: vbiq; tamen auitæ religionis memores, Dianæ Epheſinæ templa erexere.

Oppidum eſt ad rem maritimam peropportunum. Cùm enim in colle exſtructum ſit, ſpeculam etiam habet mari imminentem; quæ longinquum nauigantibus proſpectum præbet, qua de cauſa Q. Sertorius hoc oppido ad res maritimas, vt receptaculo vſus eſt, teſte Strabone, qui locus & ante pauca luſtra, vulgò *Attalaia de Sertorio* dicebatur. Huc illa Ciceronis pertinent V. Verrinarum: *Quicunque acceſſerant ad Siciliam paulo pleniores, eos Sertorianos milites eſſe, atque a Dianio fugere dicebat.* Feſtus verò Auienus ſuo æuo dirutam vrbem dicit:

——Hemeroſcopium quoque
Habitata pridem hic ciuitas, nunc iam ſolum
Vacuum incolarum languido ſtagno madet.

Promontorium hoc à Pomponio Mela *Ferrariam* vocari putat Ioachimus Vadianus in Melam, & Florianus Occampo: cui ſuffragatur ipſe Strabo, qui *Dianium* in propinquo habere ferrarias effoſſiones admodum feraces ſcribit: vnde veriſimile eſt promontorio nomen inditum. Abrahamus verò Ortelius in veteri ſua Hiſpaniæ deſcriptione idem promontorium, à Cl. Ptolemæo *Tenebrium* vocari auctor eſt. miror ego quid Strabonem mouerit, quòd paulo inferius ſcribat Sertorium, poſtquam ex Celtiberis eiectus eſſet, aduerſa valetudine diem ſuum clauſiſſe *Hemeroſcopii*, cum apud ceteros aſſiduos Auctores conſtet, a Perpenna eſſe intereemtum, idq; Oſcæ, teſte Velleio Patercu[illegible]. Epiſcopalis olim vrbs fuit, ſed dignitate illa per Maurorum [illegible]mpora ſpoliata fuit, nunc Marchionem habet.

CAP. LXVIII.

SETABIS AVGVSTA VALERIA *DICTA. TENVISſimum hic linum. Silius Italicus obiter correctus.*

SETABIS, quam nunc *Xatina* vocant, vrbs eſt regni Valentiæ, non procul ab ipſa Valentia: inter Conteſtanos refert Ptolemæus, qui etiam fluminis eiuſdem nominis meminit. conuentus Carthaginenſis eſt Plinio. Hanc Franciſcus Tarapha ab Auguſto Cæſare cognominatam *Auguſtam Valeriam* tradit, quod ex Plinio colligere eſt, licet ob diſtinctionem importune interiectam aliter videatur. Habet enim ſic Pliniana dictio: *Setabitani qui Auguſtani, Valerienſes*, cum citra interpunctionem legendum eſſet.

Sita eſt editiori in colle, & flumine Sucrone alluitur: fontibus ſaluberrimis, arborum fructibus, & præcipuè malis punicis abundat: laudatiſſimi tenuiſſimique lini prouentu celebris, adeo vt Plinius lib. XIV. cap. I. primam illi palmam deferre videatur his verbis: *Similiter & in Italia, ratione alia inter Padum Ticinumque amnes, vbi à Setabi tertia in Europa lino palma: ſecundam enim in vicino capeſſunt Retouina, & in Aemilia via, Faventina.* Silius etiam Italicus lib. III. egregiam eius mentionem facit.

Sedentana cohors, quam Sucro rigentibus vndis
Atque altrix celſa mittebat Setabis arce,
Setabis, & telas Arabum ſpreuiſſe ſuperbas
Et Pelenſiaco filum componere lino.

Quo in loco obiter mihi notandum videtur, non eſſe legendũ cum vulgo *Sedentana cohors*, ſed *Sedetana*: ſiquidem *Sedetani* (qui Ptolemæo *Hedetani*) Tarraconenſis erant prouinciæ; *Sedentani* vero nuſpiam leguntur. Hoc in populo Silius Setabim ſtatuit; licet Ptolemæus inter Conteſtanos, illi vicinos locet. eadem etiam ratione, Catullus commendat ſudaria Setaba hendecaſyllabo illo in Aſinium:

Nam ſudaria Setaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus
Et Veranius.

Horum etiam Strabo meminiſſe videtur, licet mendoſe apud eum legatur (vt primus monuit Doctiſſimus Caſaubonus) Σαλτιῆται: *Telarum*, inquit, *ſumma tenuitas atque copia, quas Setabitæ conficiunt*: nuſquam enim gentium *Saltiata* ſunt. Hinc & Poeta Gratius in Cynegetico ſuo circa initium:

Hiſpanique alio ſpectantur Setabes vſu.

Nimis enim tenuia lina ſunt, quam vt retibus conuenire poſſint.

CAP. LXIX.

VALENTINVM REGNVM.

VALENTIA A D. IVNIO BRVTO CONDITA. CVR Veterani & Veteres *dicti.* Colonia Iulia *appellata.*

HIſpaniæ citerioris nobiliſſima, & amœniſſima vrbs eſt *Valentia*, à mari teſte Plinio III. tantum M. P. diſtans, quam inter Conteſtanos populos Ptolemæus, inter Edetanos recenſet. hanc ab Hiſpaniæ Rege Romo, non ſolum ſecundum Annium Viterbienſem in Manethonem, ſed & præcipuos Hiſpaniæ ſcriptores, conditam eſſe ferunt dictamque ab illius nomine *Romam*, idque CCC. pene annis ante orbis caput Romam: poſtea vero nomen in *Valentiam* mutatum. Sed miror ego ineptum illum Annium cum ſpurio ſuo Manethone & Beroſo, multorũ animis ita ſe inſinuaſſe, vt quicquid ille effutiat, tamquam ex tripode dictum putent. Manifeſtum enim ex Liuii epitome lib. LV. Junium Brutum circa annum V. C. DC. XVI. militibus, qui ſub Viriato militauerant, oppidum dediſſe, quod *Valentia* nuncupatum eſt. Hieronymus vero Surita in Antonini Imp. Itinerarium credit, non hanc *Edetanorum Valentiam*, ſed illam, quæ in Luſitania prope Tagum, Viriati militibus a D. Junio Bruto datam. ſed cum apud claſ-

ſicos

[illegible] Scriptoribus [illegible] *Valentia* ad Tag[illegible]m, [illegible]quam mentio fiat, nulla ratio eui[illegible]cet, [illegible] a Viria[illegible]bus habitatam. n[illegible] m[illegible]enti eſt, quòd vrgent *Valentiam* [illegible]*anorum*, [illegible] a Luſitania diſt[illegible] bellum cum Viriato geſtum) quam vt eò [illegible] mitteretur. non enim in ſola L[illegible]ſitan[illegible], ſed & Carpetania, & Celtibetia, bel[illegible] Viri[illegible]us, & vt [illegible] App[illegible]s in Ibericis, etiam poſt mortem Viria[illegible] m[illegible]tes eius duce Tantalo, a Sagunto auſ[illegible]s Q. Serui[illegible] Cæpionis repulſi ſunt: & [illegible] int[illegible]rcedente tempore, deditionem fecere, agrique [illegible]s aſſignati & ſedes, qui[illegible] [illegible]: quæ certè [illegible]nia *Valentia* noſtræ fauent, & L[illegible]anæ Epitomæ conſo[illegible] Opinioni meæ ſubſcribit Andreas Reſendius, in D. Vincentio heroico ſanè [illegible].

——haud ita multis
[illegible] Moſtibus à pelago ſeiunctis Valentia ſurgit,
Bruti opus, He[illegible]periam Tiriati cæde madentem
Ille petens, acies palantes vrbe honore
Donauit, poſituque diu victricibus armis,
Exauctoratos complexit miles.

Qua de cauſa forſan in ant[illegible] [illegible]ſcriptio[illegible]ibus incolæ *Veterani* & *Veteres* nuncupantur, vt indicium facit illa, quæ Valentiæ ſpectatur.

C. V[illegible]LENTI. HOSTILIANO.
MESSIO. QVINCTIO.
NOBILISSIMO. CÆS.
PRINCIPI. IVVENTVTIS.
VALENTINI.
VETERA. ET. VETERES.

Eandem verò Coloniam fuiſſe teſtatur Plinius. antiquus verò nummus à Goltzio productus, referente Ortelio, *Coloniam Iuliam Valentiam* vocat. Sed quo tempore Colonia effecta fuerit, in tanta antiquitatis caligine latere quis miretur?

Sita autem eſt ad amnem Turiam, licet Pomp. Mela lib. II. *Durium* vocet, tamen, monente doctiſſimo Hermolao Barbaro, *Turia* legendum; quamvis Gerundenſis Epiſcopus dicat *Palentiam* vocari flumen, quod per *Valentiam* decurrit, *Turiam* verò Saguntum præterfluere: ſed craſſior eſt error, quàm vt refelli poſtulet. Vrbs hæc cæli, ſolique miti temperie nulli cedit, nec felici, ac ſuperbæ Campaniæ inferior. Toto hic anno floribus abundant prata, hortique, vernante ſemper aura. Hyemis hic rigor exulat: equitum ſplendore nobilis, mercimoniis opulenta, opificum numeroſa turba inſtructa egregiè: lanificium hic diligentiſſimè excolitur, vt panni Valentini, & ipſa lana inter ceteras Hiſpaniæ palmam ferant. Incolæ elegantis, & feſtiui ſunt ingenii, nec a M[illegible]s alieni. Auctor eſt Beuterus vrbem a Cn. Scipione maximis cloacis donatam, & publicis priuatiſque ædificiis excultam; ſed more ſuo, citra teſtes. Bello Sertoriano a Cn. Pompeio deletam fuiſſe, auctor eſt Saluſtius lib. IV. Hiſtoriarum in Epiſtola eiuſdem Pompeii ad Senatum his verbis: *Caſtra hoſtium apud Sucronem capta, prælium apud flumen Turiam, & dux hoſtium C. Herennius, cum vrbe Valentia & exercitu deleti, ſatis [illegible] vobis ſunt.* quam tamen poſteà à Sertorio reſtitutam dicunt. E Maurorum verò [illegible] eam Rodericus Bidar, cognomine *Cid*, anno clↄ. XXV. aſſeruit, [illegible] bellicæ [illegible] peritiſſimus qui cum maximis numeroſiſſimiſque hoſtibus collatis ſignis, [illegible] victor tamen ſemper euaſit, in cuius memoriam *Valentia del Cid* vulgò [illegible] vita functo, iterum à Pœnis occupata fuit, donec anno 1238 Iacobus I. A[illegible]onum Rex eam iterum Chriſtianis reſtituerit.

Hic in vrbe *D. Vincentius* Diaconus ſub Diocletiano martyrio affectus eſt. Duos Pontifices Max. Eccleſiæ dedit, Caliſtum III. & Alexandrum VI. v[illegible]umque ex [illegible]pe Borgia. Archiepiſcopatum habet celebrem & opimum. Sed non vltimo loco duxerim ciuem habuiſſe *Ludouicum Viuem*, virum doctiſſimum, quem ingenii ſui fetus poſteritati faciunt intereſſe.

Cap. [illegible]XX

S[illegible]NTI[illegible] [illegible]M, [illegible] N[illegible] [illegible]IVI[illegible]O. [illegible] Za.ynt[illegible] [illegible] nd [illegible] [illegible] mum. Theatri re[illegible]

R[illegible]quias cõz Sa[illegible] clariſs [illegible] *Veruiedro*, nem[illegible] [illegible]at quia *muri* [illegible] [illegible]. Saguntus, dictat, a mar[illegible] [illegible] M. P. mare re[illegible] ſiue quod o[illegible] [illegible] [illegible], & eò vſque protenſa ex[illegible]currerit, ſiue quod pe[illegible] [illegible] ceſſerit, ne tantæ vrbis calamitates ex pro[illegible] [illegible] [illegible] conditore multa eſſ[illegible] Hiſpani, Franciſcus Tarap[illegible] [illegible] Chus, [illegible] Cham, qui cum Tubale in Hiſpaniam veni[illegible], nomen ha[illegible] [illegible] Anta S[illegible] cis [illegible]am eſſe fabulantur. T[illegible]mus lib. XXI [illegible] in [illegible] quibus etiam m[illegible] ab Ardea, Rutulorum generis [illegible] [illegible] ad Herculis comitem Zacynthum originem referunt au[illegible] [illegible] lib. I.

Haud procul, Herculei tollunt ſe[illegible] tore muri,
Clementer creſcente iugo, quo[illegible] nobile nomen
Conditus excelſo ſacrauit co[illegible] [illegible].
H[illegible] comes Alcidæ remeabat in [illegible] Thebas
Geryone exſtincto.

Idem tamen Poeta mox ſubnect[illegible], & a Zacynth[illegible] & A[illegible]dea[illegible]us auctam vrbem, cuius non pigebit ve[illegible]us producere:

Mox profugi, ducente noto, adue[illegible] re c[illegible]loni,
Inſula quos genuit [illegible] [illegible]raso circum[illegible] [illegible],
Atque auxit quondam Laertia regna [illegible],
Firm[illegible] tenues [illegible] mox Dauni [illegible]bes
Sedis inops, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Magnanimis regnata viris, nunc [illegible] Ardea nomen.

Vrbs olim opul[illegible]ſſima, mariti[illegible] & terre[illegible] [illegible] [illegible]bus fe[illegible], [illegible] pline, & ſociali fide inprimis illuſtris, quam v[illegible], in p[illegible] [illegible] ſu[illegible] [illegible] [illegible] lui[illegible]. Potius enim quam à Roman[illegible] ad vide[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rogo ſeſe ciues ſuperiecere, [illegible] Pun[illegible] ex[illegible], & innumeris cædibus illi parentatum eſt. Octauo d[illegible] [illegible] quam a P[illegible] a Cn. Sc[illegible], depulſo Pun[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]is reliquerat, eſt reſtituta, teſte Li[illegible] lib. XXIV. [illegible] A[illegible] in Ibericis lapſum videre eſt, qui Spartariam Carthaginem ex Sag[illegible] [illegible] tatam crediderit. Templum hic erat Dianæ ac[illegible], [illegible] quod & [illegible] Plinii ætatem perdurauit, eodem teſte lib. XVI. cap. [illegible] verb[illegible] *[illegible] templum Dianæ a Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis d[illegible] [illegible] dianı, vt au[illegible]or eſt Bocchus, [illegible] [illegible] oppidum id [illegible] cui peper[illegible] [illegible] bal, iuniperi trabibus etiam nunc durantibus.* Hoc vero [illegible] [illegible] olim vrbs fuerit, inter quas Amphitheatri veſtigia [illegible]. Hu[illegible] [illegible] tus eſt pedum Rom. CC[illegible]LIV [illegible] ob[illegible] C[illegible] craſſitudo pedum XII. cum dimidio in L. gradu[illegible] [illegible] [illegible] olim calices parabat *Saguntus*, te[illegible] Plinio lib. 3[illegible]. cap. 12. vnde & Mar[illegible]

Quæ non ſolli[illegible] tenea[illegible], ſeruetque [illegible]
Sume Sagunti[illegible] pocula ficta luto.

Exſtat etiam hac in vrbe vet[illegible] [illegible] [illegible] Cæſari, Gal[illegible] dicata inſcriptio:

[illegible]NA[illegible]S. [illegible]
SA[illegible]RVM
CL[illegible]V[illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible]B. [illegible]
[illegible]S.

[illegible]

Cap. LXXI.

MANTVA CARPETANORVM MADRITIVM
eſt Eſcuriacum moles regia.

INter Carpetanos, non procul à Toleto, Ptolemæus *Mantuam* vrbem collocat. *Viſertam* etiam dictam referunt Moletius & Tarapha: ſed ab illis tantum. hodie *Madritium* eſſe in confeſſo eſt, licet nonnulli non hoc loco, ſed vbi vicus eſt *Villamanta* dictus, olim *Mantuam* fuiſſe dicant. *Mantua* conditorem dicit Tarapha, Ocnum Tiberini Latinorum Regis filium, qui a nomine matris *Mantus*, Tireſiæ vatis filiæ, aliamque in Italia vrbem appellauit. ſed huic Palæphato, quis aurem præbeat?

Hodie oppidum eſt ex totius Toletanæ diœceſis feliciſſimum: ſitum eſt editiori in cliuo, & Septentrioni maiori ex parte expoſitum, cuius radices alluit modicus amnis, vulgò *Guadarrama* dictus, qui ſaxeo ponte tranſitur: non procul à Madritio oritur, & Tago ſe admiſcet. Situs amœnitate, aëris inſigni ſalubritate, & ſoli egregia fecunditate, inter primas totius Hiſpaniæ vrbes, non iniuria poteſt adnumerari. Aiunt Imp. Carolum V. diuturna quartana affectum, ſula aëris huius clementia, breui moleſtiſſimo morbo liberatum. Saltus habet vmbroſos, & frequentes, ſiluas Regum venationibus dedicatas. In Madritii etymo multa & inſulſa vulgò feruntur, quæ cum inepta ſunt, ſilentio premam. Ioannes de Menna Cordubenſis, Poeta vernaculus, ſed non inſulſi ingenii, *Madritium* igne cinctum ſuis rythmis prædicat, quia tam murorum fundamenta, quam priuatorum ædes pleræque pyrite lapide conſtant, cuius copioſus toto territorio prouentus eſt. Frequens hic receſſus & habitatio Regum, præſertim Philipp. II. qui variis illud operibus exornauit, vt nunc in ſplendidiſſimum oppidum euaſerit: ſiquidem toto regno huc excita nobilitas, ſumtuoſa ſibi ædificia extruxit. Nefas duxerim, ſi Madritio relicto, de vicino illi ſexto inde lapide *Eſcuriaco*, Hieronymianorum monaſterio ad S. Laurentium tacerem. Viſitur ibi mirandi operis egregia moles, & plane Regia, quam maximus HISPANIÆ Regum Philippus II. regio ſumtu dedicauit. Celeberrimo enim illo prælio ad oppidum S. Quintini Veromanduorũ caput, D. Laurentio ædem vouit, cuius die anniuerſario & tutelari patrono, florem Gallicæ nobilitatis fudit, & firmiſſimam vrbem expugnauit, anno Chriſti Seruatoris M.D.LVII. Iactitet Roma licèt Amphitheatra ſua, Pantheion, Capitolium, palatia, & vanis numinibus ſacrata templa: dum ſeſe Hiſpania hac mole cetera orbis miracula non iniuria ſuperare contendat. nam præter templum, & monaſterium rariſſimæ ſtructuræ, Bibliothecam habet omnis generis librorum, & præcipuè manuſcriptorum copia inſtructiſſimam: vt vnicâ Vaticanâ exceptâ, inter ceteras palmam ferat; qua in re cum Ptolemæo Philadelpho certare videtur. De regio vero palatio, quid attinet dicere, niſi quòd

Ars ibi materia vincitur ipſa ſua.

An architecturam requires? ne Vitruuius quidem aliam. an marmora & nobiles lapides? nuſpiam rariores. Nam hortorum nitore, fontium amœnitate, ſiluularum vmbraculis nec ipſa Antiochiæ Daphne huic ſe comparauerit. magnitudo eius tanta, vt vel in quatuor Regum vſus commodè ſufficiat: qui ſingula huius molis ſcire deſiderat, Abrah. Ortelii parergon editionis vltimæ adeat.

Cap. LXXII.

COMPLVTVM.

COMPLVTVM HODIE ALCALA DE HENARES.
Olim & Alcala S. Iuſti. *Academia hic illuſtris.*

VIcinum Toleto etiam inter Carpetanos eſt *Complutum*, Cæſarauguſtani olim conuentus teſte Plinio, hoc æuo *Alcala de Henares*, ab amne *Henares*, qui vrbis muros præterfluit. Elapſis ſeculis trans flumen ſita erat, teſte Barrerio, vbi adhuc priſcæ vrbis veſtigia. Tempore Regis Alphonſi Sapientis vocabatur *Alcala S. Iuſti*, quia is Sanctus vna cum fratre ſuo S. Paſtore, ſub Daciano Præſide extra vrbis pomœrium martyrio affecti ſunt: quorum his verſibus memoriam celebrat Poeta Prudentius:

Sanguinem Iuſti, cui Paſtor hæres
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complutum gremio inuabit
Membra duorum.

Vrbs eſt in planicie ſita, figura ouali, concinnis ædificiis, agro feraciſſimo. vnde neſcio quis ſciolus *Complutum*, tanquam *Complementum* dictum ſomniat, ſed

Res eſt ridicula & nimis iocoſa.

Plateam habet inſignem, in longitudinem porrectam, porticibus vtrimque ornatam, ſub quibus frequentes, diteſque mercatorum tabernæ ſunt. Sed præcipue ſe iactat inſigni Academia, quæ meritò Hiſpaniarum Athenæ dici poſſet, ex qua tanquam ex Durateo illo equo, præclariſſima ingeniorum lumina prodierunt, quæ doctrina ſua totam Hiſpaniam, depulſa barbarie illuſtrarunt. debet hoc inſigni heroi Franciſco Ximenio Ciſnerio, Præſuli Toletano, & S. R. E. Cardinali, inſtituti S. Franciſci, qui Lycęum hoc excitauit, & magnis præmiis viros doctos vndique euocauit: atque ibidem multa collegia (vnum verò auguſtiſſimum) & Cœnobia & templa excitauit. Sacra Biblia hic Hebraicè, Chaldaicè, Græce, Latinè, accuratiſſimè & proprio ære excudenda curauit: qui præter doctrinam, vitæque ſanctimoniam, conſilio prudentiaque incomparabili fuit, vt non immeritò a Ferdinando rege, Hiſpaniæ gubernandæ præfectus ſit, dum nepos eius Carolus V. adoleſceret: qua de cauſſa inter præcipua Hispaniæ lumina meritò adnumerandus. Cuius tumulo Compluti hi verſus inſcripti leguntur:

Condideram Muſis Franciſcus grande Lycæum:
Condor in exiguo nunc ego ſarcophago.
Prætextam iunxi ſacco, galeamque galero,
Frater, Dux, Præſul, Cardineuſque pater.
Quin virtute mea iunctum eſt diadema cucullo:
Quum mihi regnanti paruit Heſperia.

Vrbs hæc Archiepiſcoporum Toleti eſt: tempore enim Alphonſi VI. Caſtellæ Regis, & Legionis, poſt ereptum Pœnis Toletum, Bernardo cuidam inculpatæ vitæ, Archiepiſcopatus a Rege delatus fuit, qui poſtmodum coacto milite *Complutum* diuturna obſidione fatigatum, ad deditionem compulit, vnde in hoc æuum Toletanæ eſt diœceſeos. olim tamē florente Gothorū imperio, Epiſcopalis ſedes fuit, vt ex Toletanis Conciliis docet Vaſæus. Ciuem habuit inter ceteros *Chriſtophorum a Vega* medicum præſtantiſſimum, vt eius teſtantur opera.

Cap. LXXII.

CARRACA EADEM CVM ANTONINI ARRIACA Guadalaiara *hodie. Tagonius amnis. Sertorii ſtratagema.*

NOn procul Compluto vrbs eſt *Guadalaiara* vulgò dicta, Punico ſermone flumen lapidum ſignare, pleriſq; Hiſpaniæ Scriptoribus perſuaſum, vt Lucio Marineo Siculo, & Mario Aretio. Sed fœdè illos hallucinari oſtendit Gaſpar Barrerius, qui vnà cum Ambr. Morales Ptolemæi *Carracam*, & Antonini Imp. in Itinerario *Arriacam* eſſe aſſerunt (licet Ioſias Simlerus *Atriacam* legendum ſuſpicetur) vnde Pœni primo *Guadariaca* deflexere, poſterior verò ætas magis corrupē, *Guadalaiara*, quaſi *flumen Arriaca* dixerunt. moris enim illis dictionem *Guada* frequenter [illegible], vt *Guadalupe Guadiana*, aliiſq; ſexcentis. *Arriacam* verò, vel *Carracam* eſſe, ſuadet paſſuum numerus, quo Antoninus Compluto Arriacam XXII. M. P. diſtare dicit, qui V. cum dimidia leucas conficiunt, licèt Compluto nunc *Guadalaiara* tantum IV. ſed maximas incolæ numerant: rarò enim exequantur milliaria cum leucarum numero. Sed ſcrupulum omnem adimit, æquari diſtantiam, quam Arriaca vſq; Ceſſatam Antoninus numerat, cum ea quam *Guadalaiara* Hitam vſque (ea enim *Ceſſata* eſt) XXIV. M. P. ſex leucis reſpondent.

Sita eſt modicè accliui in tumulo ad ripas *Henares* a[illegible], quem Ambr. Morales à Plutarcho *Tagonium* olim dictum putat. modica, ſed non [illegible], ædes olim præcipuæ Mendozæ familiæ, & Ducū *de Infantado*, quorū [illegible] & amœniſſimis hortis egregie ornata. Præcipuè vero nobili Q. Sertorii ſtratagem[illegible]ris. refert n. Plutarchus in eius vita, pulſum a Metello Sertorium, non procul a Cha[illegible]

(ita enim vocat) ad amnem Tagonium caſtra habuiſſe, qui vt ſeculi illa barbaries erat, non oppida colere, nec per vicos habitare, ſed antra & ſpeluncas adiacentis montis incolere norant, & naturæ hoc munimine freti, Sertorium vt victum deſpicere: ille ægre contumeliam ferre, excidium ipſis minitari; ſed fruſtra: obſeruat interim ſpeluncas omnes in Boream obuerſas patere, vicinumque late ſolum puluereum eſſe, ilico iubet milites adiacentem terram ſuffodere, quaſi aggerem admoturus. Barbari conatus eius riſere: ſequenti die ſpirante valido Aquilone, iubet milites aggerem quatere, equiteſque magis tellutē concutere, quo ventus excitati pulueris nubes in ipſorum ora oculoſque volueret, quibus cum nullum effugium pateret, repletis faucibus, ſpirituſque meatibus præcluſis, tertia ſe illi die tradidere: magna Sertorii fama & gloria. quod non tam hoſtium, quàm naturæ victor eſſet.

Cap. LXXIV.

SEGVNTIA

SEGVNTIA HODIE SIGVENZA. *VARIE OLIM VOcata. Reiiciuntur qui à Sagunto ortam dicunt.*

SEguntia olim Celtiberorum vrbs non obſcura, nunc leuiter deflexo nomine, *Siguenza* vocatur, Plinio *Saguntia*, Ptolemæo *Segobriga* Antonino in Itinerario *Segoncia*, T. verò Liuio *Seguntia* dicta eſt. Eſt & altera *Segoncia* verſus fretum Herculeum, à Plinio nominata. Cuius veſtigia hodie circa Gaudelete fluminis ripam conſpici, & *Giſgonca* locum vocari, auctor eſt Ambroſius Morales. Antoninus etiam præter bas inter Nertobricam & Cæſaream Auguſtam, *Secontiam* vrbem recenſet, quam Gaſpar Barrerius *Atuellam* dictam ſcribit, non dubiis coniecturis fretus: Iubuit has ita ſtrictim vrbes recenſere, ne nominis affinitas Lectori erroris ansam præbeat. Statuit autem Antoninus *Segontiam*, inter Complutum & Bilbilim, & à Ceſſata M. P. XXIV. diſtare ait, qui ſunt ſeptem leucæ ab Hita (quæ Ceſſata eſt) *Siguenzam* vſque; licet hic parum exactè M. P. leucis reſpondeant. ſed hoc mirari ſubiit, nonnullos, nulla menſuræ habita ratione, in mera meridie ita cæcutiiſſe, vt crediderint hanc vrbem, *Saguntum* olim fuiſſe, nobilem illam memoria ſeruatæ in Romanos fidei. Sed magno a ſe mutuo interuallo diſtare quis ignorat? Ad Iberum enim *Saguntus* eſt, vt apud Liuium ceteroſque Geographos videre eſt, à quo *Seguntia* pluſquam XXX. leucarum interuallo diſſita eſt; alii vero a Saguntinis reliquiis conditam ferunt, inter quos eſt Ioannes Gillius Zamorrenſis: ſed citra probati alicuius Scriptoris ſuffragium. Nam & T. Liuius in bello Macedonico *Seguntiæ* meminit, quod extincto ſecundo bello Punico ſtatim enatum eſt: dubio procul originis *Seguntiæ* meminiſſet, cum recens apud omnes miſerandæ illius cladis memoria vigeret. Ambr. Morales auctor eſt veterem *Se*[illegible] non eo loci fuiſſe, vbi nunc *Siguenza*, ſed media ab hinc leuca, loco vulgò di[illegible] *vesa*, vbi multa circumiacentia rudera vrbem olim fuiſſe teſtantur.

[illegible] hæc vrbs eſt in cliuo, muris egregiè vallata, & adiuncta arce, collis pedem [illegible] *Ienares* alluit: Epiſcopali dignitate ornata eſt iam pridem, vt frequentes in prouincialibus Hiſpaniæ Conciliis ſubſcriptiones *Seguntinenſis Epiſcopi* teſtantur. Templum habet non vulgaris operis, binis turribus conſpicuum: multa hic marmorea ſepulcra Præſulum, & illuſtrium virorum ſe offerunt ſpectantibus: inter cetera *S. Liberatæ* affabre ornatum viſitur, quod ibi magna in religione habetur. Epiſcopo in annuos vſus ſupra XX. aureorum millia cedunt. Habet etiam *Seguntia* liberalioris diſciplinæ, & Theologiæ Collegium non ſpernendum.

CAP. LXXV

BILBILIM NON ESSE CALATAIVD. *MVNICIPIVM fuiſſe. Cognominatam* Auguſtam. *Salone amne claram & ferri temperie. Plinius emendatus.*

SIta eſt *Calataiud* in Celtiberis, quam plerique feſtiuiſſimi Poetæ Martialis (quem Ælius verus Imperator *ſuum* appellabat *Virgilium*) credidere patriam, Bilbilim inquam; ſed refellit receptam hanc opinionem diligentiſſimus Gaſpar Barrerius. potiſſima illa ratio a ſitu petita. *Calataiud* enim in conualle, *Bilbilis* verò in monte poſita erat, vt non ſemel teſtatur Martialis. ita enim ad Lucianum:

Videbis altam Liciane Bilbilim
Aquis, & armis nobilem.

Ita enim feliciſſime emendauit primus Hieronymus Surita Cæſarauguſtanus, homo doctiſſimus, cùm paſſim legeretur, *Equis & armis nobilem*. Bilbilitanos enim equos, magno in pretio fuiſſe non vidi qui ſcriberet: non enim eſt

Aptus equis Ithacæ locus,

dicebat ille, cùm in aſpero monte ſit: aquis verò nobilitatam eſſe Salonis amnis, quibus optimum hodieque armis ferrum temperetur, & incolæ teſtantur, & Trogus Pompeius, ac Plinius auctores. clarius verò *Bilbilis* ſitum exprimit S. Paulinus ad Auſonium præceptorem his ce verſibus:

Montanamque mihi Calagurim, & Bilbilim acutis
Pendentem ſcopulis, collemque iacentis Ilerdæ
Exprobras.

Idem verò Martialis patriæ ſuæ ſitum alibi clarius explicat:

Municipes Auguſta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis.

Ita enim legit hic item doctiſſimus Surita, & Ant. Auguſtinus, cum antea paſſim legeretur *Agri*, loco *Acri*, quæ verè agreſtis, & inſulta erat lectio. cum itaque *Bilbilim* editiori loco ſitam fuiſſe conſtet, non poterit eſſe *Calataiud* quæ humiliori loco eſt. Adde *Bilbilim* vndique pœnè Salone cinctam fuiſſe, vt ex verſu ſuperiori conſtat: *Calataiud* verò Salone tantum alluitur. mons etiam, vbi olim *Bilbilis* fuit, nunc corrupto nomine *Baubula* vocatur ab incolis, media leuca diſtans a *Calataiud*, vbi multa antiquarum ædium veſtigia viſuntur. Frequentia hic etiam Romanorum numiſmata eruuntur, quæ, quia rudi plebi ignoto, nulle figmentorum occaſionem præbent. Illud pro rato ſaltem habent, his in locis quondam inclytam, & populoſam vrbem fuiſſe. Minime etiam prætereundum, *Bilbilim* olim municipium fuiſſe, & *Auguſtam* cognominatam: cuius rei licet a Plinio non fiat mentio, innuere ſatis clare videtur Martialis ſupra citato verſu:

Municipes Auguſta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat.

Idem antiqua numiſmata oſtendunt, quorum vnum adducit Ant. Auguſtinus cum hac inſcriptione, in medio inſcriptum habet: II. VIR. & circumcirca: M. AVGVSTÆ. BILBILIS. M. SEMP. TIB. L. LICI. VARO. Amne autem Salone [illegible]ta, cuius mirifica vis in durando ferro eſt, vt diximus, & non ſemel innuit Martialis, præcipuè hoc verſu lib. IV. Epig. V.

Grato non pudeat referre verſu
Sæuo Bilbilim optimam metallo:
Quæ vincit Chalybaſque, Noricoſque,
Et ferro Plateam ſuo ſonantem:
Quam fluctu tenui, ſed inquieto
Armorum Salo temperator ambit.

Locus hic me monet, Plinium a mendo vel a ſcriptoris potius incuria vindicandum lib. 34. cap. 14. de ferro agentem: *Alicubi*, inquit, *vena bonitatem hanc præſtat, vt in Noricis, alicubi factura, vt Sulmone aqua: vt diximus.* Se[illegible] qu[illegible] *Sulmonem* [illegible] ferro bonitatem præ[illegible]re ſcribit, non [illegible]uit vid[illegible]e hactenus. Et quod mirum [illegible] monenſis Poeta nihil hac de re, ſolum ait:

Sulmo mihi patria eſt, gelidiſque vberrimus vndis.

Quæ

Quare ſecundo Delio legerem, *Salone aqua.* ipſe hoc auctor oſtendit, cum ait, *Vti diximus* nuſquam enim toto hoc capite de *Sulmone* ver[illegible], de *Salone* ſatis clarè: paulo enim ſuperiùs dixerat. *Summa autem differentia eſt in aqua, cui ſubinde candens immergitur, hæc alibi atque alibi* [illegible]*lior, nobilitauit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilim in Hiſpania, & Tu*[illegible]*nem: Comum in Italia.* Sed quæ aqua *Bilbilim* nobil[illegible] præter Salonem? cur *Sulmonem*, ſi idem facere, prætermiſſet Plinius, in Italiæ alioquin laudes ſatis ef[illegible]s? tanta autem temperaturæ illius erat gloria, vt teſte Iuſtino ex Trogo Pompeio, inter Hiſpanos nulla arma in pretio fuerint, præter ea quæ Bilbilis aut Chalybis aquis erãt temperata. Sed præter ferri gloriam, auro etiam gloriabatur olim, teſte Martiale lib. XII. Epigr. XVIII

Auro Bilbilis, & ſuperba ferro.

Sed ſatis extra carceres euagatus ſum; Mantuanu hoc optimi Poetæ datum ſit, ne pat[illegible] hominum memoria exulate. *Calataiud* vero ex Bilbilitanis ruinis accreuiſſe [illegible] credam. Dimidia enim leuca tantum ab illa diſtat. Ex præcipuis Aragoniæ hoc æuo vrbibus eſt, ſubdita Turiaſſonenſi Epiſcopo: ſolum habet [illegible], vini, olei, frugiferarum[illegible] arborum patiens: omnis generis opifices alit. Q[illegible] omnis originem ſpectat. Beuterus auctor eſt, quendam è Punicis Regi[illegible] nomine *Aiub*, Bilbilim bellis dirutam reſtituiſſe, & nomine ſuo [illegible] aſſe *Calataiub.* V[illegible] penes auctorem. Incolæ quoque etiamnum hodie armorum ſe ferrique [illegible], & gloria iactant.

Cap. LXXVI.

TVRIASSO HODIE TARAZONA. *FERRI TEMperie clarus. Mons Caunus. Martialis emendatus.*

NOn incelebris eſt *Tarazona*, in Aragoniæ, & Caſtellæ limitibus ſita, quam Ptolemæus inter Celtiberos, *Turiaſſon* nomine collocat; Plinius Cæſaraugaſtani illam conuentus facit. Vrbis huius incunabula L[illegible] Marineus, Rodericus Toletanus, aliique Hiſpaniæ Scriptores ad *Tyrios & Auſonios* referunt, qui cum Hercule ſecundo in Hiſpaniã venerunt. Beuterus, Ioannes Marieta, aliique non ad *Tyrios*, ſed ad *Turios* Italiæ populos in Tarentino ſinu [illegible] Herodotum ſuam ſcripſiſſe Hiſtoriam auctor eſt Plinius) originem referunt: ſed [illegible] hæc [illegible] nullius claſſici auctoris ſunt firmata ſuffragiis, penes Lectorẽ ſit iudiciũ. R[illegible] nono æuo non obſcuri nominis vrbs: ſiquidem egregia ferri temperies, quam aquæ illi ſub[illegible] ant non ſecus ac Bilbili, vt modo diximus) tenebris illam exemit, auctore [illegible]. XXXIV. cap. XIV. loquitur autem de aquis: *Hæc alibi atque alibi* [illegible]*lior nobilitauit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilim in Hiſpania & Tarraſſonẽ, Comum in Italia: cum ferraria metalla* [illegible] *locis non ſint.* Hanc Alphonſus V I. vna cum *Calataiud* aliiſque vrbibus Mauris eripuit circa annum [illegible] cIↄ.CX.

Sita eſt vrbs non procul a monte Cauno, quem incolæ *Moncayo*, recentiores verò montem *Caci* vocant, à Caco illo Vulcani filio, qui ab Hercule poſtea in Italia cæſus fuit, nomen obtinuiſſe ferunt: ſed meras nugas effundere hos, qui T. Liuium obiter legerit deprehendet: qui lib. XLIX. refert, Gracchum cum Celtiberis a prima luce ad ſextam horam diei ſignis collatis ad montem Caunum, incerta victoria pugnaſſe. An verò hic mons *Caunus* idem ſit cum monte *Cano*, vel *Cato*, (variant enim exemplaria) apud Martialem, lib. I. Epigr. ad Licianum:

Sterilemque Caunum niuibus & fractis ſacrum
Vadaueronem montibus.

non abhorret animus vt credam, & *Caunum* potiùs legendum. nam *Cani* vel *Cati* montis, in Celtiboria non vidi qui meminerit.

Camporum glebis feliciſſima, & annonæ copia abundans: Epiſcopali dignitate à multis ſeculis ornata, atque inter ſuos Præſules *B. Prudentium* habuit, imperante Gratiano, vt refert Taraphi: qui a Poeta Prudentio diuerſus fuit. Scripſit non pauca aduerſus Sabellianos, & Iudæos, quo e[illegible] tempore claruiſſe Rufum Feſtum Auienum, eruditum Poetam Hiſpanum, auctor eſt Ioannes Vaſæus in Chronico.

Cap. LXXVII.

CLVNIA HODIE CRVNA DEL CONDE. *MVNICIPIum olim* Sulpitia *dicta. Plutarchus emendatus.*

ROmanorum tempeſtate, præclarum fuiſſe oppidum *Cluniam*, nemo vel leuiter in hiſtoriis verſatus negabit; vtpote in quo Iuridicus Conuentus agebatur, vt auctor eſt Plinius, qui in Areuacis illud eſſe, & Celtiberiæ finem ait. vt & Ptolemæus, qui & *Coloniam Cluniam* vocat. Ant. Auguſtinus Dialogo VIII. ex Tiberii Cæſaris nummo docet olim etiam Municipium fuiſſe *Cluniam*. Cl. vir Læuinus Torrentius in Suetonium ex antiquo numiſmate, *Cluniam Sulpitiam* dictã refert. In Antonini Itinerario mendoſe legebatur hoc nomen, *Raudacluniam* coniunctim, cum duæ ſint manſiones, & ſeparatim legendæ, vt monet Hieronymus Surita. Apud Plutarchum etiam in Galba deprauate legitur Κολωνία pro Κλουνία, cuius hæc ſunt verba: *αὐτὸς ἢ μετ̀ τῶν φίλων εἰς Κολωνίαν Ἰβηρικὴν πόλιν ἀναχωρήσας*. i. *Rurſus vero cum amicis in Coloniam Hiſpaniæ vrbem receſſit.* Ex Suetonio enim in Galba *Cluniam* eſſe legendũ in aperto eſt, vbi loquitur, quod ſecundiſſimis auſpiciis ad imperium capeſſendum confirmaretur Galba: *Tanto magis*, inquit, *quod illa carmina ſacerdos Iouis Cluniæ, ex penetrali, ſomnio monitus eruerat: ante ducentos annos ſimiliter à fatidica puella pronuntiata.* Auctor eſt Dion lib. XXXIX. Metellum Nepotem à Vaccæis, oppugnautem *Cluniam*, ſuperatum fuiſſe, & vrbem obſidione liberatam.

Hoc æuo *Ciudad real* eſſe antiquam *Cluniam* credit Ioſephus Molerius, ſed perperam; ſiquidem *Ciudad real* prope Alcantaram eſt, quæ procul admodum ab Areuacis diſtat; Antonio vero Nebriſſenſi, Floriano Occampio & Ioan. Vaſæo *Crunna del conde* vocatur (ad differentiam *Crunnæ*, quæ eſt in Gallæcia) quæ ab Vxama, ſeu Oſina ſex leucis differt, nec abludente multum vocabulo. Facilis enim lapſus eſt a *Clunia* in *Crunnam*, licet nonnulli ſuſpicentur locum vrbi vicinum, vbi nunc D. Virginis ædicula eſt, & *Caſtro* vocatur, *Cluniam* olim fuiſſe. Fidem faciunt dirutæ vrbis veſtigia, & ſparſæ quædam amphiteatri, aliæque non ſpernendæ antiquitatis reliquiæ. Auctor eſt Ioannes Vaſæus hoc in loco repertum fuiſſe ante paucos annos ſigillum conuentus Clunienſis: quod penes oppidi comitem adſeruatur. Non procul ab hac vrbe feruntur laudatiſſimi iaſpidis feraces eſſe latumiæ.

Cap. LXXVIII.

NVMANTIA DIVTISSIME ROMANIS RESTITIT. GErundenſis Epiſc. duplex error. Ridicula opinio de etymo. Non eſſe Zamoram *ſed* Soriam. *Pomponius Mela defenſus.*

OCcurrit nunc ſummum illud Hiſpaniæ decus, & vrbium, ſi viros ſpectes, princeps *Numantia*; quę licet multis Hiſpaniæ vrbibus, murorum ambitu, opibuſque inferior fuerit, bellica tamen gloria, & vera virtute cunctis ſuperior. nam ſine muro & turribus ciues patriæ erant propugnaculo, non ſecus ac priſci Spartani. Et cum tantum quatuor armatorum milia eſſent, teſte L. Floro; ſeu vt Appiano placet, octo millia, maximos exercitus P. Romani, non ſolum per viginti annos, Strabone teſte, ſuſtinuit fortiſſime, ſed magnis cladib⁹, & pudendis fœderibus frequẽter affecit: ita vt Numantini viri non vocem, non conſpectum ferret Romanus miles. Sed tandem a fatali vrbium euerſore Scipione Africano victa fuit: ſi victa dici poſſet, quę nullum de ſe hoſtibus gaudium, nec ſpolia quidem reliquit. Vnde Florus: *Vnus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur: præda, vt de pauperibus, nulla: arma cremauerant. triumphus fuit tantum de nomine.* Græci tamen Scriptores a Romanis hac in re diſſentiunt, Strabo paucos ſuperfuiſſe dicit, qui cedentes murum dediderunt, Appianus vero: ſe ſuaque Scipionis arbitrio permiſiſſe, eumque quinquaginta triumpho reſeruaſſe, ceteros ſub haſta vendidiſſe. mulieres vero etiam libertatis retinendæ adeo pertinaces fuere, vt referat Petronius Arbiter in Satyrico: *Inuentas eſſe matres capta vrbe, quæ liberorum ſuorum ſemeſa corpora in ſinu tenerent.* Sed ſatis extra orbitam.

Sita erat in Pelendonibus Celtiberiæ populis, teſte Plinio non procul ab amnis

Duri

Durii exortu, modice edito in tumulo: Ptolemæus in vicinis Areuacis ſtatuit. Ambitu ſuo, teſte Appiano in Ibericis, complectebatur M. P. bis mille octingenta & octuaginta; Oroſius ad tria millia extendit. Non poſſum non mirari Io. Margarinum Epiſ. Gerundenſem, hominem Hiſpanum, tam ſoluto animo fuiſſe, vt aſſerat, *Numantiam* ad oram Iberi fluminis ſitam, & vrbis radices ab hoc amne rigari, repugnantibus omnibus claſſicis auctoribus. Idem aſſerit a Numidis conditam, quæ opinio ne ſcintillam quidem veritatis præ ſe fert, præter nominis aliquam affinitatem: cuius farinæ eſt, quod ab Ant. Gueuara Imp. Caroli V. Hiſtoriographo dicitur, à Numa Pompilio II. Rege Romanorum, conditam.

Numantiam olim fuiſſe, vbi nunc Soria eſt, melior Scriptorum pars aſſerit: licet nonnulli credant fuiſſe, vbi nunc ignobilis vicus eſt *Garay* dictus, ibique perantiqui putris veſtigia adhuc ſeruantur, vt adſtruit Ambr. Morales; ſed cum exigua ſit admodum diſtantia nolim de re nauci anxie rixari. Sufficiat in Soriano agro fuiſſe nobilem illam vrbem. Nam quod Lucas Tudenſis aliique imi ſubſellii auctores aſſerant, *Zamoram* eum loci n[illegible] eſſe, quo priſcis ſeculis *Numantia*, præterquam quod Plinio nimis clare repugnet, qui dicit prope Durii exortum illam fuiſſe, a quo *Zamorra* procul admodum diſſita eſt, refellit hos diligentiſſime Ant. Nebrilienſis decadis I. lib. V. cap. IV. Non poſſum, quin hoc loco Pomp. Melam optime de Hiſpania meritum à ſtigmate male illi ab [illegible] opo Gerundenſi inuſto, vindicem: ait enim lib. I. Paralipomenon, Melam aſſerere Cæſarauguſtam nunc eſſe, quæ olim *Numantia*; cum ne per ſomnium hoc illi exciderit. Sed iubet tabulis reſignatis agere: ſic enim hic lib. II. cap. VI. *In Tarraconenſi vrbes clariſſimæ fuerunt Pallentia & Numantia. Nunc eſt Cæſarauguſta.* Non dicit Cæſarauguſtam eſſe *Numantiam*, ſed ſuo æuo clariſſimam eſſe vrbium Tarraconenſis prouinciæ, vt olim fuere *Numantia & Palentia*. Quis ferat tantam oſcitantiam in tam graui auctore reprehendendo. Paulus quoque Oroſius, *Numantiam* Metropolin olim vniuerſæ Gallæciæ fuiſſe aſſerit. Zamurrenſes teſtimonium hoc Hiſpani ſcriptoris ſibi patrocinari credunt, ſed toto cælo aberrare eos facit diuiſio Hiſpaniæ, tempore Oroſii, quo Gallæciæ termini Numantiam vſque extenſi erant: vt bene obſeruauere Hieronymus Surita & Ambr. Morales.

Cap. LXXIX

FLAVIOBRIGA NVNC BILBAO. *OLIM HIC AMANVM portus. Situs eius & deſcriptio.*

QVÆ vernacule *Bilbao*, antiquorũ *Flauiobrigam* credunt eſſe, Moletius & Tarapha: quam Ptolemæus inter Autrigones recenſet. Io. Marietta carpit Ant. Nebriſſenſem, quod *Bilbao* putarit *Flauiobrigam* olim dictam; dicitque non antiquam eſſe, vtpote extructam a Didaco Lopez de Haro, Cantabriæ Domino, an. M.CCC. eo loci, vbi olim [illegible] portus fuit, neſcius a Plinio ſtatui *Flauiobrigam*, vbi Amanum portus olim [illegible] V. cap. XX. auctor eſt Tarapha, in Veſpaſiani honorem prænomen *Flauii* in[illegible]. non defuere qui hanc vrbem Martialis patriam *Bilbilim* nimis impudenter aſſ[illegible]: ſed hos ſomniare clarũ; quare hos ad Atlantes relegandos auctor ſim, vbi memorantur ſomnia non videri.

Vrbs eſt Cantabriæ præcipua, non ſolum ob ſitus opportunitatem, ſed & ob vberem [illegible] copiam, & mercatorum inſignem concurſum. Sita eſt loco plano: à mari diſtat [illegible] bus m[illegible]aribus, loco egregie portuoſo: aere v[illegible] temperato & ſalubri admo[illegible] qua parte continentem ſpectat. Magnos habet [illegible] montes, vt nec frigori nim[illegible] obnoxia ſit, nec calori: annonam hic tanta affluere copia aiunt, vt nulla pene in Hiſpania vrbs ſic h[illegible] re illi comparanda. Piſcium omne genus vicinum mare larga manu ſuppeditat. Lanæ hic commercium ſummopere viget, vt quotannis circiter quinquaginta naues, in varias partes hic onerentur: puellę hic paſſim incedunt capite nudo, & [illegible] nec virginib' fas eſt, antequam nuptæ ſint, aut cap[illegible], aut caput peplo velare: Lacedæmoniorum pene more quę intecto corpore, donec nupſerant, incedebant.

Cap. XXC.

POMPELON POMPEIO EXSTRVCTA. DIVERSA A Pompeii trophæis. Vbi hæc exſtant. Occupatur à Ferdinando Rege.

SVblato per domeſticas inſidias Q. Sertorio, ſedatisque Hiſpaniæ motibus, Cn. Pompeius ad optatum triumphum feſtinans, *Pompelonem* vrbem inter Vaſcones condidit, quaſi *Pompeiopolim* vocans, teſte Strabone lib. III. quam etiam à Ptolemæo putant quidam *Martuam* dictam, hodie regni Nauarræ metropolis eſt. ridiculum eſt Lucæ Tudenſis figmentum, de vrbis etymo. Refert enim *Pompelonam* dici, quaſi *Bamba Lunam*, quod Rex Bamba ciuitatem ampliauit, nomenque antiquum *Martua* obliterarum. Conuentus erat olim Cæſarauguſtani, teſte Plinio, qui eum initio capitis III. lib. III. dixerat Pompeium in Pyrenæo trophæa ſtatuiſſe, quibus teſtabatur DCCC. XLVI. oppida ab Alpibus, ad fines vlterioris Hiſpaniæ in ditionem à ſe redacta, credidit Pet. Antonius Beuterus, hæc trophæa Pompeii nihil aliud fuiſſe, quam à Pompeio exſtructam vrbem *Pompelonam*, in memoriam rerum ab ſe geſtarum: ſed commentitium hoc eſſe quis non videat? cum eodẽ modo cõſtet, Auguſto Cæſari victis Alpinis gentibus, in ipſis Alpibus erecta trophęa: cuius inſcriptionẽ videre eſt apud Plinium lib. III. cap. XX. Addo Pompeii trophęorum adhuc hodie non obſcura veſtigia exſtare. Refert enim Ioannes Mariana lib. III. cap. XVI. & Ambr. Morales lib. 8. c. 22. in *Anderre*, & *Altanaca* Pyrenæi conuallibus, exſtare circulos ferreos, liquato plumbo rupibus affixos, decem amplius pedum ambitu, quibus affigi trophæa ſolent: cui rei fauent triumphalium fornicum imagines, vt Emeritæ conſpiciuntur. qua de cauſſa diligentiſſimus Abr. Ortelius in antiquæ ſuæ Hiſpaniæ deſcriptione, *Pompelonem* inter Vaſcones, trophæa vero Pompeii, prope Ruſcionem & Salſulas collocat; Strabo trophæa Pompeii prope Iuncarium campum ſtatuit, qui non procul à Ruſcinone eſt.

Sita autem eſt vrbs, non procul a Pyrenæi radicibus, in fertiliſſimis Nauarræ campis, ad flumen Argam vocatum: ciuitas eſt magna, & opulenta. Auctor eſt Beuterus, & Ioannes Vaſæus vrbem hanc Chriſti religione, in ipſius Eccleſiæ primordiis imbutam eſſe, idque a *S. Saturnino*, qui à D. Petro Roma miſſus, XL. amplius hominum millia, ſeptem dierum ſpatio, ad Chriſtum traduxit, & in his *S. Firminum*, ciuem Pompelonenſem, quem & Eccleſiæ præfeciſſe, & Ambionenſi in vrbe poſtea martyrio affectum ferunt ſacræ Martyrum tabulæ. In hunc vſque diem Epiſcopalis dignitas permanſit. Vrbs hæc cum vniuerſo Nauarræ regno, anno cIↄ. D. XII. à Ferdinando Caſtellæ & Aragoniæ Rege occupatur: Ioanne primum Rege à Iulio II. Pont. Max. habito pro ſchiſmatico.

Cap. XXCI.

DVPLEX CALAGVRIS. TARAPHAE ERROR. FIDISSIMA ſuis ducibus. Egregia inſcriptio.

DVas in Hiſpania citeriore *Calaguris* nomine fuiſſe vrbes, auctor eſt Plinius: quarum vna *Naſcica* cognominata, inter Naleicos populos collocata, prope Oſcam, quam & *Municipium Calagurim Iuliam Naſcicam* ex antiquo nummo dicunt vocari, Amb. Morales & Hieronymus Surita: cuius hodie ne veſtigia quidem ſuperſunt. Altera vero *Calaguris fibularia* vocata *Calagorina* vero Ptolemæo; noſtro æuo *Calahorra* dicta. Conuentus erat olim Cæſarauguſtani: Franciſcus Tarapha hoc nomen à C. Caligula illi inditum putat. non credidiſſem Tarapham, tam obeſæ naris fuiſſe, vt tales tricas adſtrueret: cum [illegible] gerit apud Iulium Cęſarem bello quod aduerſus Petreium & Afranium geſſit, *Calaguris* mentionem. T. L[illegible] etiam lib. XXX. meminit magni [illegible] prope Cal[illegible] commiſſi, inter Celtiberos & Romanos, duce L. Manlio Acidino Prætore citerioris Hiſpaniæ: in quo ad XII. Celtiberorum millia cęſa, capta ad duo M. [illegible] quæ ſane omnia multis luſtris ante Caligulam geſta fuere

Sita autem eſt vrbs ad Iberi amnis ripas, & quidem in monte, vnde Paulinus ad Auſonium

Alanta-

[illegible] Calagurim, C[illegible] lim acnta
[illegible] as, colle.aque iacentis Ilerda
[illegible]

Rara [illegible] le, [illegible] Q. [illegible] m clara admodum, quæ nec [illegible] au[illegible] V[illegible] M[illegible] lib. VII. cap. VI. *Quo per[illegible] ustrantes, fidem præstarent, [illegible] corum, [illegible] as, nato que ad [illegible] nefaria da[illegible] armata [illegible] aleret, infe[illegible] cadauerum [illegible] dubi[illegible]* V[illegible] nnuit his ver[illegible]

[illegible] nes: [illegible] fama est [illegible]
[illegible] duxere animas. sed res [illegible]
Fortunæ inuidis, bellorumque [illegible]
extremi, [illegible] tas.

[illegible] tandem ol[illegible] ne eam At[illegible] C[illegible] usq[illegible] cede in[illegible] cum. Publicu[illegible] d & mid. x exem[illegible] m, [illegible] m qu[illegible] pri[illegible] com[illegible] are Bel[illegible] Calaguritani confirm[illegible] e Lauronam (*Logro[illegible]*) [illegible] uus cippus, referente Ambroſio Morales, oſtendit.

D. IS. MANIBVS.
[illegible] SERTORII.
MR. BEBRICIVS. CALAGVRITANVS.
D[illegible] V[illegible] VI.
ARBITRATVS.
RE[illegible] IONEM. ESSE.
EO. S[illegible] BLATO.
QVI. OMNIA.
CVM. DIIS. IMMORTALIBVS.
COMM[illegible] V[illegible] IA. HAB[illegible] AT.
ME. [illegible] INCO[illegible] M[illegible] M.
RE[illegible] INE[illegible] E. ANIMAM.
VALE. VIATOR. Q[illegible]. HÆC. LEGIS.
ET. MEO. [illegible] SC[illegible]. EXEMPLO.
FIDEM. SERVARE.
IPSA. FIDES.
ETIAM. MORTVIS. PLACET.
CVRTORE. [illegible] MAN[illegible]. EXV[illegible] I[illegible].

Cuius fidelitatis memor Aug. Cæſar *cohortem [illegible] guritanorum*, in corporis ſibi c[illegible] s dele[illegible] it, vt auctor eſt Suetonius in A[illegible].

Fabii Quintiliani Rhetoris præſtanti[illegible] n[illegible] at[illegible] ſub Nerone, à Galba Romam fuit ad[illegible] uc adoleſcens perductu[illegible]. I[illegible] caui[illegible] ndis magnum ſibi [illegible] omen comparaſſet, primus Romę publicam ſcholam i[illegible] ſt[illegible] um accepit, vt teſtatur D. Hieronymus ad Euſebii Chronicon [illegible] verbis: *Quintilianus ex Hiſpania Calagurritanus, primus Romæ publicam ſcholam tenuit, & ſalario cohoneſtatus publico claruit.* vnde & Auſonius in commemoratione Rhetorum Burdigalenſium:

Aſſerat vſque licet Fabium Calaguris alumnum,
Non ſit Burdigalæ dum cathedra inferior.

Epiſcopatum habuit non i[illegible] celebrem olim, nec hodie eo caret. Non defuere, qui crederent (*[illegible] urim*, B. Dominici patriam, vocum affinitate decepti: nempe *Callaroga* illius patriam, & *Calaherre* eadem o[illegible] ida[illegible] tantes. Martyres patronos habuit SS. *[illegible] netrium & Chelidonium*, mi[illegible] nar[illegible] s, Marcelli Centurionis fi[illegible] s, quos Aurelius Prudentius Hymno peculiari proſequitur.

Cap. XXCII.

C[illegible]SARAVGVSTA.

CAESARAVG[illegible]TA COLONIA IMM[illegible]N[illegible] [illegible]ALDV[illegible]A vocata. Variæ opiniones & fabulæ de priſco nom[illegible] refelluntur. [illegible]onia huc ab Auguſto de[illegible]s.

INter nobi[illegible]st[illegible] H[illegible]paniæ vrbes [illegible]re refe[illegible] *Cæſtrauguſta*, Ara[illegible] Me[illegible] pulis: quam [illegible]tolemæu[illegible] E[illegible]a collocat, vt & Plinius, q[illegible]m C[illegible]am immunem, & prin[illegible] *Sa[illegible]gam* vocatam dicit P[illegible]s [illegible] Mela [illegible] pare nobil[illegible] Tarra[illegible]o[illegible] [illegible]s prouinciæ vrbem, ex M[illegible]erraneo [illegible]. [illegible] qua c[illegible]s a[illegible]pellati[illegible]ne [illegible]a [illegible]rici c[illegible]mmini cu[illegible], q[illegible] [illegible]ter [illegible]e, ne alius or[illegible]as [illegible]a[illegible]ant. Lucius Mari[illegible]e[illegible], q[illegible]pud Plinium [illegible] *[illegible]ldubam* ol[illegible] vocatam, dicit a Re[illegible] Mauritaniæ Iuba exſtr[illegible]am fu[illegible], v[illegible] n[illegible]m[illegible] *[illegible]al Iubæ*, tamquam *Iubæ domus*. Sed nullius [illegible] opin[illegible] m[illegible]e[illegible]. Nam cun[illegible]m I[illegible] [illegible]l[illegible], patrem ſcilicet, q[illegible] [illegible]io C[illegible]re vna cum [illegible]n[illegible] ſu[illegible]ſis [illegible] [illegible]ſum interem[illegible]: & [illegible]m eius, qui R[illegible] [illegible]teris [illegible]a l[illegible] [illegible]r [illegible]tiatus fuit [illegible] [illegible]us apud Afros [illegible]tu[illegible] [illegible] [illegible] or [illegible]nus, & [illegible]b A[illegible] Cæſare [illegible] [illegible]um reſtitutus. [illegible]m in H[illegible]ſpania qu[illegible]uam p[illegible] di[illegible]e conſtat, quo [illegible]ato totum M[illegible] comm[illegible]m in auras e[illegible]anei[illegible]. Io. Margar[illegible] [illegible] copu[illegible] G[illegible] denſis hanc vrbem prim[illegible] *A[illegible]ippam* a conditore ſuo d[illegible], & in ſuam [illegible]ntentiam vocat vel[illegible]tos, [illegible]rab[illegible]nem & P[illegible], apu[illegible] q[illegible]us tamen ne v[illegible]bum quidem hac de[illegible] Rodericus vero X[illegible]nen[illegible]s Toletanus Archiepiſ[illegible] [illegible]p. III. Cæſar Auguſtam primo *Auripam* vocatam fuiſſe autumat. Sed pari in err[illegible] [illegible] Gerundenſi verſatur. I[illegible]. Ann[illegible]us Viterbienſis *Saldubam* principem vrbem fu[illegible], quam Tubal in H[illegible]ſpa[illegible]a extruxit. Add[illegible]t etiam in Bætica ab eodem vrbem e[illegible]ctam, quam [illegible]omponius Mela *Dubal* vocat[illegible] Non tam an[illegible]e ab Hercule quæſitus Hy[illegible], quam mihi hic locus; ſed fruſtra. nam paſſim *Salduba* legitur. Quamobrem credo Annio Viterbi[illegible] glaucomam ob oculos [illegible]biectam fuiſſe, vt quod non viderit, id [illegible]e viſſe putarit. Niſi forſan deprauato codice v[illegible]s fuerit. Gaſpar Bar[illegible]us el[illegible]menatis hiſce fabulis potius a ſal[illegible]s frequentibus nomen fluxiſſe credit [illegible] montes enim ſalis fœcundos, non procul ab hac vrbe [illegible]are in confeſſo eſt. D. ver[illegible]dorus a Cæſare Augu[illegible]to ex[illegible]uctam & nomi[illegible]d[illegible]. Vero tamen pr[illegible]pius eſt, ante Au[illegible]i tempora ignobile oppidum fuiſſe, & poſtea Coloniam huc deductam. Probat hoc æreus Auguſti nummus, in quo vexillum erectum, haſta in baſe adfixa v[illegible]tur (quod ſign[illegible]m erat deducendæ Coloniæ) ab vna parte Auguſti effigies, cum hoc [illegible]tulo: AVGVSTVS. D. F. auerſa vero parte: CÆSARAVGVSTA. M. PVR. CN FAB. [illegible]I. VIR

Sita eſt ad amnem *Iberum* (a quo vniuerſa prouincia nomen [illegible] l[illegible]co campeſtri, & p[illegible]enti, in qua ſiue ſoli vbertatem, ſiue ſitus amœni[illegible], vrbis nitorem & or[illegible]amenta requiras n[illegible]l in ea deeſſe comperies, ædi[illegible] ſplendore, nul[illegible] H[illegible]pan[illegible]ar[illegible]m vrbi[illegible]a: qu[illegible]m tamen Barcino audet æmulari, e laterculo coctili pluri[illegible]um [illegible]nt. vicos, plateaſque latas, & ape[illegible]as, ac pontem habet egreg[illegible]i oper[illegible], quo Iberus tr[illegible]r. Inter multa templa, quę [illegible].m[illegible]iora numerãtur, præter 14. Monaſteria, & alia [illegible]na & Saccella, celeberrimũ eſt & magnæ religionis, q. D. Virgi[illegible] ad c[illegible]umnã, [illegible], *Nueſtra Senora del pilar* voc[illegible]t. Poſteris tranſmiſſum eſt, æd[illegible]m hanc fac[illegible]am [illegible], quæ in orbe in Seruatoris noſtri honore [illegible]ſtructa fuit, idq; quot[illegible] Hiſpanias obibat, cui fer[illegible] D. V[illegible]ginem hac in vrbe app[illegible] cæleſti f[illegible]ctam, dediſſeq[illegible] Apoſtolo ex iaſpide col[illegible], vna cum ſacrata e[illegible]e [illegible] templo locaretur mandaſſe. Conſpi[illegible]c imago ex[illegible]a De[illegible] Vi[illegible] cancel[illegible] ina[illegible]is f[illegible]ta; coram vero q[illegible]indec[illegible]np[illegible]les [illegible] [illegible]s. f[illegible] eq[illegible]a hi[illegible] edita mirac[illegible] c pietat[illegible] auxere. h[illegible] [illegible]u[illegible]n tia tanta quanta vix [illegible] pro[illegible]neis vt in[illegible] mai[illegible] [illegible]is mo[illegible]. Di[illegible]iani e[illegible] & M[illegible] em[illegible]i[illegible] vt f[illegible] C[illegible] [illegible]en [illegible]e er[illegible] qui vel[illegible] [illegible]ta [illegible] ex[illegible] & [illegible] c[illegible] n[illegible] [illegible] v[illegible] [illegible]

[illegible]rannus. Celebrat enim [illegible] martyres innumerabiles, quos Prudentius libro de Coronis decorandos putauit, Hymno, quo Cæsaraugustæ vrbis ſic meminit:

Sola in occurſum numero iores
Martyrum turbas Domino paraſti,
Sola prædiues pietate multa
Luce frueris.
Omnibus portis ſacer immolatus
Sanguis, excluſit genus inuidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Vrbe piata.

Hac etiam vrbe *D. Encratis* (vulgo *Engratia*) Dynaſtæ cuiuſdam Luſitaniæ filia, & duci limitaneo Rhodani, prouinciæ Narbonenſis Galliæ deſponſa, cum XIIX. comitibus, ab eodem Daciano martyrio affecta fuit: quorum etiam omnium ibidem meminit Prudentius: poſt [illegible] ſubdit de S. Encratide:

Hic & Encr. [illegible] recubant tuarum
Oſſa virtutum, quibus efferati
Spiritum mundi violenta virgo
Dedecoraſti.

D. etiam *Lambertus* indigena, hic martyrio affectus fuit. Epiſcopatus eſt antiquiſſimus: tempore vero Alphonſi XI. a Ioanne XII. Pont. Max. in Metropolitanam dignitatem mutatus: cui quatuor ſubditi parent Epiſcopi, *Oſcenſis, Turiaſonenſis, Pompelonenſis, Calagurritanus.* Inter Epiſcopos habuit *S. Braulionem*, cui Iſidorus libros viginti Originum eruditum ſane opus inſcripſit: doctrina vero conſpicuos viros protulit *Antonium Auguſtinum* Archiepiſcopum Tarraconenſem, de Hiſpania omniq; adeò antiquitate optime meritum, & *Hieronymum Suritam*, qui Antonini Itinerarium emendauit, & Aragoniæ concinnauit. D. verò Vincentii martyris natalibus præcipuè ſe extollit hæc vrbs, licet aliqui Oſcæ natum volunt, qui & ſub Daciano Abulæ martyrio affectus. elatè enim Prudentius & ipſe Cæſaraugustanus eum pro ciue agnoſcit hymno citato.

Noſter eſt, quamuis procul hinc in vrbe
Paſſus ignota, dederit ſepulcri
Gloriam victor prope litus altæ
Forte Sagunti.

Cap. XXCIII.

OSCA VICTRIX COGNOMINATA. A SERTORIO bic ſchola inſtituta. Velleius Paterculus correctus.

QVÆ priſcis Geographis *Oſca*, recentioribus *Hueſca* leuiter flexo nomine dicitur: vrbs erat olim regionis Veſcitaniæ [illegible] Surita vero *Vaſcitaniæ* vult legi [illegible] Notis ad Antonini Itinerarium) Conuentus vero Cæſaraugustani, teſte Plinio: Ptolemæus autem [illegible]etum eſſe, Franciſcus Tarapha ex Ma[illegible]one, d[illegible] ab Oſco Ve[illegible]lone [illegible] qui [illegible] imperabat, exſtructam fuiſſe. Epiſc. vero Gerundenſis lib. II. Paralipomenon a C[illegible] conditam credit, & *O[illegible]am* vocatam, tanquam *[illegible]ſcam*, multo ante Herculis in Hiſpanias aduentum eundemq; aſſerit Ca[illegible], qui ab Hercule [illegible].

Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.

Sed cùm de illius origine nihil liquido mihi conſtet, ſatius de illa tacere putem quam nugas aſſerere. Antonius Auguſtinus & Hieronymus Surita ex [illegible] [illegible] vrbem *Victricem* cognominari. Hac in vrbe [illegible] Ser[illegible] [illegible]que linguæ Academiam erexit, teſte Plutarcho in vita [illegible], [illegible] Hiſpaniæ adoleſcentes, erudi[illegible]onis cauſſa euocauerat [illegible] vero [illegible] habere [illegible] erudiendi prætextu, quas [illegible] [illegible] ætas, [illegible]s, & [illegible] eos [illegible]: qui eadem in vrbe [illegible] epula [illegible] [illegible] [illegible]ra[illegible] occiſus, teſte Velleio Pat[illegible] lib. II. *Tum M. Per[illegible] [illegible] [illegible]rtorius [illegible] animi, Sertorium [illegible] nam [illegible] [illegible]ret. [illegible] [illegible] [illegible]am, part [illegible] ſuis excidium [illegible] [illegible] [illegible] mor [illegible]* [illegible] [illegible] legendum clarum eſt. Nuſquam enim *Aetoſcæ* mentio [illegible] et Plutarchus [illegible]

Tom[illegible] Qq

pianus, & Salluſti[illegible] Hiſtoriarum Fragmen[illegible]is vrbi[illegible], vbi Ser[illegible]rius [illegible]fectus fuit. C[illegible]dius Putea[illegible], quo loc[illegible] Ser[illegible] morbo [illegible]ſtinctum, [illegible], feliciter ex Velleio emendat [illegible] i. *E[illegible] eſt Oſcæ.* apud Strabonem etiam lib. III. corr[illegible] *Ileoſca* le[illegible], loco *Oſcæ* hi[illegible] verbis, lo[illegible] de Iaccetania: *Hæc à Pyrenæi radicibus inchoans, in campos vſque latius extenditur, [illegible] Ilerdæ ac Ileoſcæ, Illergetarum locis adiungitur, non procul ab Ibero.* Nuſquam e[illegible]m apud [illegible]o-m[illegible] aliumue [illegible]alſiëu[illegible] ſcriptorem, *Ileoſcæ* me[illegible] inter I[illegible]le[illegible]as, ſed *Oſcæ* pa[illegible]m. Hoc æuo ex Cataloniæ præcipuis vrbibus, Epiſcopali dignitate prædita, Tarraconenſi Præſuli, ex Conſtantini diuiſione ſubiacet. Academiam etiam habet antiquam, & a Sertorio, vt dixi, inſtitutam. [illegible]lla re[illegible]ag[illegible]antur incolæ, quam *D. Laurentium* ciuem habuiſſe, inuictum illum Chriſti Athletam, qui Romæ ſub Decio I[illegible]p. marty[illegible]io affectus fuit. *D.* etiam *Orontium*, D. Laurentii fratrem.

CAP. XXCIV.

ILERDA.

ILERDA HODIE LERIDA. *SARDONES VBI. DE ORIGINE Ilerdæ. Sicani nomen à Sicori amne traxerunt. Antiqua hic Academia.*

I*Lerda* non ignota vrbs, ob res maximas circa illam à C. Iulio Cæſare, c[illegible] a Af[illegible]nium & Petreium Pompeii duces geſtas. Ptolemæus inter Illergetes annume[illegible], quos Fuluius Vrſinus apud Abr. Ortelium, eoſdem eſſe cum Illurgauonenſ[illegible]ſaris facit. Sed exactius rimanti, non ſubſiſtit Fuluii coniectura: dicit e[illegible]m Cæ[illegible]lurgauonenſes flumen Iberum attingere, quo Illergetes non pertingunt, vt ex Ptolemæo liquet: potius credo hos *Illurgauonenſes* eoſdem eſſe, [illegible] I[illegible]mæi Illergaonibus, qui ad Iberi oſtia ſunt. Plinius libro tertio capite ter[illegible] [illegible]*denſes*, ait, *Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluuius.* Sed quo loco Surdao[illegible]es? aut quis illorum prçter Plinium meminit? Feliciter Gaſpâr Barrerius [illegible]endoſ[illegible]m hunc locum ſanat, ab Hermolao Barbaro, & Ferdinando Nonio Pintiano ma[illegible]n[illegible] viris præteritum, & *Sardonum* legendum cenſet. Erant enim *Sardones*, Ruſcinonen[illegible]s comitatus incolæ, qui haſce in partes forte ſe effuderant, vt etiam monet Beuterus. Pomponius ſanè Mela horum meminit lib. II. cap. V. *Inde eſt*, inquit, *ora Sardonum & parua flumina Thelis, & Thicis, vbi accreuere perſæua: Colonia Ruſcino.* Plinius etiam [illegible] cap. IV. his verbis: *In ora regio Sardonum, intuſque Conſuarnorum. flumina Th[illegible], [illegible]*: quorum regionem etiam hodie, *Campos de Cerdania* nun[illegible]pari idem auctor eſt Barrerius: huius vrbis origiuem Ioannes Gerundenſis Epiſc. l[illegible]. II. ad Illyricos refe[illegible], ſatis herculè remotè, & more ſuo ineptè. Nonnulli ex Stephani Byz[illegible]ini obſcuris verſ[illegible], ad Troianos referunt, quòd addat, *Ileus autem Troianis Apollo dicitur.* Vibius Sequeſter ab *Ilerda* amne vrbi nomen inditum dicit, ſed vbi genti[illegible]n hic amnis? vel q[illegible]is Sicor[illegible]m *Ilerdam* vocatum ſcribit? viderint alii.

Sita verò eſt modico in colle, qui paulatim in vallem deſinit, ad Sicoris amnis ripas, ob auriferas, quas vehit arenas, celeberrimi, vt ferunt Tar[illegible]p[illegible], & Lucius Marineus lib. XV. ſed quia graphice eius ſitum Luca[illegible]s exprimit, non pigebit eius verſus ex lib. IV. adducere:

Colle tumet modico, leniqúe excreuit in altum
Pingue ſolum tumulo, ſuper hunc fundata vetuſta
Surgit Ilerda manu, placid. prælabitur vndis
Heſperios inter Sicoris non vltimus amnes
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu:
Hybernas paſſurus aquas.

Auſonius etiam ad Paulinum *Ilerdæ* ſic m[illegible]ni[illegible]

Aut quæ deiectis iuga per ſcrupoſa ruinis
Arida torrentem S[illegible]corim deſpe[illegible]ta[illegible] [illegible]rda

A quo amne nonnulli credun[illegible] [illegible]s pr[illegible] in *Sicanos* appellatos. [illegible]eſt [illegible]e[illegible] Thucydides lib. VI. q[illegible]ne[illegible] hunc S[illegible]*anum* ap[illegible].

Vrbis mur[illegible] ex v[illegible] ſaxo [illegible] ædes [illegible]on[illegible] [illegible]dæ [illegible] chu[illegible] Ceres & P[illegible]no[illegible] amirom[illegible] m[illegible]um fauc[illegible] ne[illegible]a las ſecun[illegible] C[illegible]thedrale empl[illegible]m affabre [illegible]ed[illegible] vr[illegible] [illegible]c[illegible] [illegible] o[illegible] an[illegible] p[illegible]ſ[illegible]ctus patet. [illegible]piſ[illegible]opal[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] vri[illegible] [illegible]piſcopo an. [illegible]28 prouinciale Conci[illegible]

... Theodor... rege. Antiqua etiam Academia hic excitata an. cIↄ. CCC. quæ licet ... opulentis reditibus tumeat, nec ſplendidis ædificiis ſuperbiat, vberes tamen hinc ingeniorum riuuli emanant, qui vniuerſam Cataloniam ſecundant. Et licet vrbs ſitici... ſit ſolo, vberes etiam quæſtus ex ſalſamentis, & ſalitis piſcibus, qui vndique huc aduehebantur, percipit, vnde Horatius librum ſuum alloquens:

Aut fugies Vticam, aut vinctus mitteris Ilerdam,

quaſi diceret, vbi neglectui habebitur, folia eius ceſſura in piſcium aut ſalſamentorum tectoria: non ſecus ac Perſius alibi ſcribit,

Linquere nec ſcombros metuentia carmina nec thus.

Refert Lucius Marineus lib. X. Ilerdenſes Valentiæ pondera, menſuras, & monetam dediſſe, idque quo tempore Iacobus I. Aragonum Rex anno cIↄ.CC.XXXVIII Valentiam obſediſſet, ſanciens vt cuius ciuitatis ciues primò vrbem irrupiſſent, illorum moneta ponderibusque Valentini vterentur. Ilerdenſes ante omnes in vrbem irruentes eo Coloniam deduxere, vnde in hodiernum diem Valentia publicis in litteris *Ilerdam* matrem vocat.

CAP. XXCV.

TARRACO.

DE TARRACONIS ORIGINE. SCIPIONVM OPVS. DIcta Colonia Iulia Victrix Tyrrhenica. *Strabonis lapſus. Circi veſtigia. Inſcriptiones veteres. Vino linoque nobilis.*

NObiliſſima eſt Hiſpaniç Citerioris vrbs *Tarracon*, à quâ & vniuerſa prouincia Tarraconenſis vocata: de cuius primordiis, & conditòre variè ſentiunt Hiſpanicarum rerum ſcriptores. Annius Viterbienſis, aliiq; triuiales ex opinione Beroſi, à Tubale, filio Iaphet, conditam fuiſſe aſſeuerant, & lingua Aramea dictam fuiſſe *Tharaconam* quod paſtorum congregationem illis ſignificat: quorum ego opinionem nauci non fecerim, cùm apud doctiores adulterina eſſe Beroſi ſcripta hæc in confeſſo ſit, & nugatoris Annii ſuppoſititium partum, vt Ioannes Goropius Becanus in Hiſpanicis, & in Originibus non ſemel oſtendit. Gaſpar etiam Barrerius, peculiari libello, Beroſum, Manethonem, Metaſthenem, ceteroſq; eius farinæ, quibus Annius tantopere innititur, ita excuſſit, vt impoſturam, & laruam cuiuis detractam oſtenderit. Franciſcus Tarapha Ægyptios, duce quodam *Tarracone*, in Hiſpanias veniſſe, atq; ibi vrbem in illius nominis condidiſſe refert. Epiſcopus verò Gerundenſis ad Herculem eius originem refert, atq; à Phœniciæ populis, quos *Aconitas* vocat (qui nuſpiã ſunt) conditam, dictamque *Tarraconem*, quaſi *terram Acon*; ſed mittamus hos nugivendulos, & ſecundioris famæ Scriptoribus innitamur,

Queis meliore luto finxit præcordia Phœbus.

Plinius itaq;, Solinus, & Martianus Capella, vnanimi voce, Scipionum opus eſſe *Tarraconem*, ſicut Carthaginem Pœnorum aſſerunt, non quòd prima vrbis fundamina iecerint. Conſtat enim ante Scipionum aduentum ex T. Liuio vrbem fuiſſe, ſed quod ex obſcura in clariſſimam ciuitatem illorum opera euaſerit: nam de primis eius initiis apud fide dignos auctores altum ſilentium. Colonia igitur fuit Scipionum *Tarraco*, cognominata *Iulia victrix Tyrrhenica*, vt oſtendit doctiſſimus Ant. Auguſtinus, Antiquitatum dialogo VII. ex antiquis inſcriptionibus tum Tarracone, tum Barcinone repertis. Tarraconenſis huiuſmodi eſt:

GENIO.
COL. I. V. T. TARRAC.
L. MVNATIVS. APRONIANVS.
II. VIR.
Q. Q. TESTAMENTO.
EX. ARG. LIB. XV.
PONI. IVSSIT.

Barcinone vero pluribus in locis hæc conſpicitur inſcriptio:

IIIIII. VIR. AVG.
COL. I. V. T. TARRACON.
ET COL. F. I. A. BARCIN.

Id eſt. *S[illegible] Auguſt[illegible] Colonia [illegible] Tyrrhenia [illegible]* [illegible] *uentia Iulia Auguſta Barc[illegible]* [illegible] *gata,* [illegible] *ἀπροσδιόνυσον* eſt, præſertim [illegible] cum & Au[illegible]onio [illegible]*enica* [illegible] apud Paul[illegible]um:

> *Cæſarea Auguſtaque domus, T[illegible]aque propter*
> *Tarraco.*

Pomponius Mela opul[illegible] eſſe dic[illegible], inter [illegible] *quam Thulcis modicus amnis ſuper, in[illegible]ens Iberus deorſum* [illegible]. quam S[illegible] puni peregrinationes exc[illegible]piendas commo[illegible], & [illegible] quodam maris, ſed portu carere. reclamat tame[illegible] T. [illegible] magna claſſe portum *Tarraconis* ex alto tenuiſſe, [illegible]que [illegible] expoſ[illegible] dierna certe die multa indicia an[illegible] po[illegible] fuiſſe oſten[illegible] ru[illegible] pauca obiectæ molis, quo à ventis tutiores eſſent naue[illegible], viſuntur & hoc [illegible] rò triremes hinc ſoluere compertum eſt.

Locus hic eſt quem incolæ *placa de la fuente* vo[illegible] amplitudine, & [illegible] inſignis, qui ex non obſcuris veſtigiis Circus olim fu[illegible] reditur [illegible] dam faciunt binæ inſcriptiones antiquæ, Aurigis nol[illegible] dedicatæ [illegible] or in templo D. Virginis dictæ *del Milagro* conſpicitur quas lubet attexere.

D. M.

Factionis Venetæ Fuſco ſacrauimus aram
De noſtro: certe ſtudioſi, & bene amantes.
Vt ſcirent cuncti monimentum & pignus amoris,
Integra fama tibi, laudem curſus meruiſti,
Certaſti multis, nullum pauper timuiſti,
Inuidiam paſſus, ſemper fortis tacuiſti,
Pulcrè vixiſti, fato mortalis obiſti.
Quiſquis homo es, quærens talem ſubſiſte viator,
Perlege ſi memor es, ſi noſti quis fuerit vir.
Fortunam metuant omnes, dices tamen vnum:
Fuſcus habet titulos, mortis habet tumulum.
Contegit oſſa lapis, bene habeb fortuna valebis.
Fundimus inſontes lacrymas, nunc vina precamur,
Vt iaceas placide nemo tui ſimilis.
Τοὺς σοὺς ἀγῶνας αἰὼν λαλήσει.

Id eſt: *Tua certamina æuum loquetur.*

Altera inſcripta eſt ſtatuæ, quæ ſiniſtra manu palmam, in victoriæ ſignum continet, quæ in hortis exſtat doctiſſimi Ant. Auguſtini Archiepiſcopi Tarraconenſis.

D. M.

EVTYCHETI. AVRIGÆ. ANN.
XXII. FL. RVFINVS. ET. SEMP.
DIOFANS. SERVO. B. M. F.

Hoc rudis auriga requieſcunt oſſa ſepulcro,
Nec tamen ignari flectere lora manu.
Iam qui quadriiugos auderem ſcandere curros,
Et tamen à biiugis non remouerer equis.
Inuidere meis annis crudelia fata,
Fata quibus nequeas oppoſuiſſe manus.
Nec mihi conceſſa eſt morituro gloria circi,
Donaret lacrymas ne pia turba mihi.
Vſſere ardentes intus mea viſcera morbi,
Vincere quos medicæ non valuere manus.
Sparge precor flores ſuper mea buſta, viator,
Fauiſti viuo forſitan ipſe mihi.

Et ne quid vrbanis deliciis ſplendorique deeſſet, Theatrum [illegible] habuit, vt ruinæ teſtantur, eo loci, vbi nunc templum [illegible] licet nunc deforme, & incultum [illegible] des ſunt ablati [illegible] ab v[illegible] Suburbanus ager [illegible]menti, olei, pec[illegible]que abun[illegible]ns ad[illegible] ferax [illegible] Silius Italicus lib. [illegible]I. belli Punici

[illegible] raca pu[illegible]m
[illegible] [illegible] ꝯ[illegible] Lyæo.

Et Martialis etiam lib. XIII. Epig. [illegible]

Tarraco Campano [illegible] [illegible]ra Lyæo,
Hæc genuit Thuſcis æmula vina cadis.

Laudatiſſimi etiam lini ager [illegible] [illegible] cum [illegible], qui Tarraconem [illegible] [illegible]mum ſplendorem conciliat, teſte [illegible]nio lib. XIX. cap. I. *Et Citerior Hi[illegible] [illegible]bet ſplendorem lini præcipuum torrentis, in quo politur, natura, qui Tarraconem alluit, [illegible] [illegible]ruitas mira: ibi primum carbaſis repertis.*

Archiepiſcopatum habet hæc vrbs percelebrem,& vetuſtum, & ſi Gerundenſi Epiſcopo fides habenda, Tolerano prior eſt. Illud certè non minimum eſt, non agnouiſſe vnquam huius vrbis Præſules, Toletanum Archiepiſcopum pro ſuperiore,& primate: vt ceteræ omnes Hiſpaniæ vrbes, & ab illius ſe iuriſdictione ſemper exemiſſe, vt nec iter facienti Toletano Præſuli per diœceſin ſuam, erectam ferre crucem permiſerint.

Auguſto Cæſari olim dedita fuit,ob beneficia multa illi collata, dum bellum in Cantabros pararet. cuius memoriam & poſt mortem ita proſecuti ſunt,vt teſte Corn. Tacito, a Tiberio Cæſare obtinuerint,vt Tarracone templum illi exſtruerent. Plurimis hæc vrbs SS. Martyribus abundat, inter ceteros verò habuit *S. Fructuoſum*, *Augurium*, & *Eulogium* Epiſcopum Tarraconenſem, quorum abundè meminit Poeta Prudentius,hymno illis dedicato:

Felix Tarraco, Fructuoſe, [illegible]ſtris
Attollit caput ignibus coruſcans.

Hac præterea vrbe oriundus fuit *Paulus Oroſius*, D. Auguſtini diſcipulus, doctrina & eloquentia ſingulari,qui ab orbe condito Chronicon ab ſua vſq; tempora eleganti filo contexuit.

Cap. XXCVI.

EMPORIAE HODIE AMPVRIAS. *A PHOCENſibus condita. Incolæ diuerſi. Inſcriptio vetus.*

MAritima eſt Indigetorum vrbs,inter Tarraconem & Pyrenæos montes ſita. Por[illegible] commodo ornata. Clari olim nominis fuiſſe præter hiſtorias, teſtantur non ſpernendæ ruinæ. A Phocenſibus Græciæ populis condita, vt nonnullæ aliæ illo in tractu: vnde Silius Italicus lib. III. vocat *Phocaicas*:

Phocaica dant Emporiæ, dat Tarraco pubem.

Stephanus *Emporias* κελτικὴν πόλιν, c[illegible] ic[illegible],contra omnem rati[illegible] [illegible] etſi Maſſilienſes,qui illam condiderant,in Celtica [illegible] Gallia erant, non tamen [illegible] fuiſſe dicendum. Ptolomæus *Emporias* inter duo flumina collocat, Sambrocam [illegible] [illegible]elic[illegible], & [illegible]dianum. Pomponius Mela Clodiani tantum meminit. Plinius vero lib. 3.cap.3. p[illegible] [illegible] [illegible]lano fiun[illegible] Albam refert. Prius tamen exiguam inſulam vbi[illegible] [illegible]itam, te[illegible] [illegible]bon lib. 3. incoluere, qu[illegible] Παλαιόπολις [illegible], la[illegible] [illegible] [illegible] c[illegible] vocari auctor eſt. Qua tandem relicta in [illegible]on [illegible] m[illegible] [illegible]ecere.

[illegible]rbs ipſa primò in duas partes diuiſa,& duo oppida, quorum vnum [illegible] [illegible] alte[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]p[illegible] habitant: poſt deuictos vero Pompeii [illegible]eros [illegible] [illegible] Romani [illegible] [illegible] Iulio Cæſare, triplex c[illegible]um eſt. quæ quia [illegible] & grap[illegible] [illegible] Liuio lib. [illegible] deſcripta ſunt, lubuit hic verba eius inſerere; [illegible] aut[illegible] [illegible]ato[illegible] [illegible] [illegible]m aduentu: *Iam tunc Emporiæ, duo oppida erant, muro [illegible], vnum [illegible] [illegible] habebant [illegible] [illegible] [illegible]nde [illegible] Maſſilienſes oriundi, alterum [illegible] ani. ſed [illegible] [illegible] oppidum in mare [illegible] [illegible] m, totum [illegible] [illegible] muri, minus [illegible] C. p[illegible] patent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] P. in[illegible] [illegible] tu murus era[illegible] [illegible] [illegible] genus, Romani Colon[illegible] [illegible] Iulio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conſu[illegible] omne [illegible] [illegible], poſtremo [illegible] [illegible] [illegible] Romanam [illegible] [illegible] [illegible] ne[illegible] aperto mar[illegible] [illegible] [illegible] arte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui res eos t[illegible] [illegible]etur. [illegible] erat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]et, partem muri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] por[illegible] [illegible] [illegible], cuius [illegible] [illegible] ſemper [illegible] [illegible] ex mag[illegible]ratibus erat [illegible] pars tertia [illegible] in muris excubebat, ne[illegible] ue moris tantum [illegible]*

cauſſa, ſed quanta ſi hoſtis ad portas e[illegible]t, obſeruabant vigilias, & circumibant cura. Hiſpanum neminem in vrbem recipiebant, ne ipſi quidem temerè vrbe excedebant. ad mare patebat omnibus exitus. Porta ad Hiſpanorum oppidum verſa, nunquam niſi frequentes, pars tertia ferè, cuius proxima nocte vigilia in muris fuerant, egrediebantur. Cauſa exeundi hæc erat, commercio eorum Hiſpani imprudentes maris gaudebant, mercarique & ipſi ea, quæ externa nauibus inueherentur, & agrorum exhibere fructus volebant huius mutui vſus deſiderium, vt Hiſpanis vrbs Græcis pateret faciebat. erant etiam eò tutiores quod ſub vmbra Romanæ amicitiæ latebant, quam ſicut minoribus viribus quam Maſſilienſes, ita pari colebant fide. H[illegible]us Liuius.

Inter antiquas verò Emporitanorum ruinas cippus repertus non inelegans, qui docet Græcos, nec Hiſpanorum moribus linguaque pollutos, in Romanorum tandem ditionem ceſſiſſe: quam inſcriptionem Ambroſio Morales de *Hiſpania* optimè merito acceptam fero.

EMPORITANI. POPVLI. GRÆCI.
HOC. TEMPLVM. SVB. NO-
MINE. DIANÆ. EPHESIÆ. EO.
SÆCVLO. CONDIDERE. QVO.
NEC. RELICTA. GRÆCORVM.
LINGVA. NEC. IDIOMATE.
PATRIÆ. IBERÆ. RECEPTO.
IN. MORES. IN. LINGVAM.
IN. IVRA. IN. DITIONEM.
CESSERE. ROMANAM.
M. CETHEGO.
ET. L. APRONIO. COSS.

Non procul ab Emporiis M. Cato Hiſpanos pugna memorabili deuicit, cæſis q[illegible]draginta hoſtium millibus. Cuius abunde Appianus & T. Liuius memi[illegible]re. In[illegible] teſte Strabone, colligendo lino opus agebant: interior ager ſparti erat ferax, [illegible] verò agri pars iuncum producit, qua de cauſa *Iuncarium campum* vocant, a quo c[illegible]derim oppido *Iuncaria* nomen inditum. Hac in vrbe olim Epiſcopalis ſedes fu[illegible] verò Gerundenſi paret.

CAP. XXCVII.

MONTIS SERRATI DESCRIPTIO. QVANdo D. Virgini hic exſtructum templum.

CVm non inter poſtrema naturæ miracula, hunc montem reponi putem; non omittam, quin ſitum eius tenui colore, pro ingenii mei captu adumbrem. Nam ſi exactè graphiceque eum deſcriberem, nec naturæ maieſtati ſatisfacerem, nec infantia mea permitteret, & licet mons hic crebris vndique rupibus ambiatur, ip[illegible] tamen longè ſuper omnes eminet, vt procul viſentibus egregiè turritæ arcis, monti impoſitæ ſpeciem præbeat: talique ordine rupes hæ diſpoſitæ videntur, vt natura religioſo quodam horrore intuentium oculos in ſe conuertere videatur. Ambitu ſuo IV. leucas [illegible]plectitur, nubibuſque ſe condere ob eximiam altitudinem creditur: vertice eius deſpectantibus vicini montes camporum imaginem præbent: raræ hic conualles, plerunque ſolidæ rupes, & immenſæ altitudinis aſpreta: atque vbi in rupis verticem magno labore te euaſiſſe putas, ſtatim ſe offert alia multo altior, in quam vbi per ligneos gradus con[illegible]es, creſcere adhuc rupis altitudo videtur. Interdum in vaſtæ magnitudinis murum excurrunt, variis hinc inde quaſi caſtellis prominentibus, interdum ſeorſum collocatæ, ceteriſque auulſæ montibus, turris imaginem præbent. & licet horrendæ procul appareant, frequenti tamen, & viridante arbore c[illegible] T[illegible]a referunt & cum prorſus inacceſſæ videantur, humanæ tamen induſtriæ hic natura victa ceſſit. Nam inuiis in locis, ſumma arte ſubliceas ſcalas [illegible] ſcopu[illegible] re, quæ cum multa fronde ſunt tectæ, aduenis gratiſſimas v[illegible]as aduc[illegible] ſolis [illegible] præbent. aiunt à montis iugo, ſudo cælo, Baleares inſulas (vulgo *Mallorca* & *Men[illegible]*) quæ ſexaginta hinc leu[illegible]s diſtan[illegible] poſ[illegible] M[illegible] ad[illegible] al[illegible] am[illegible], [illegible]s *Lobregat* Ptolemæo vero *Rubricatum*: quod [illegible]ne nomen pot[illegible] ratione [illegible] poſitum fuiſſe puto, quam Arabico ſinui, Mare rubrum. Fluctus enim toto anni te[illegible]

p[illegible]e

pore maximè rubent, colorem ab arenis, quas pertranſit, mutuatur: amnis eſt inglorius nullo ferèque pœne vilitatis: nam hybernis aquis ſummopere exæſtuat, æſtate vero agris inutilis, & areſcente pene alueo, inglorius voluitur. Reſtat vt paucis D. Virginis Cœnobii, illis in locis exſtructi originem referam. Quo tempore Barcinonæ Guifrius Pilolus cognomine, III. Comes imperabat anno D. CCC. LXXX. opiliones qui his in rupibus gregem paſcebant, frequenter animaduerterunt diebus ſabathi, poſt meridiem, in rupem vnam frequens lumen cœlo deſcendere, vna cum iucundiſſimo muſices concentu. Hoc oſtentum vbi parentibus retulerunt, & reipſa illis compertum eſſet, vbi læ illius parocho, & Epiſcopo Manreſæ rem totam ſignificarunt: qui cum eadem oculis vidiſſent, frequenti clero, ſupplicatione indicta, deducente eos inſolito quodam & fraganti odore, ad rupem peruenere, vbi D. Virginis imago, in antro reperta fuit (nunc in cœnobio viſitur) quam Epiſcopus vna cum clero, Manreſam verſus magno honore deferebant. Cùm vix eò loci ventum, vbi nunc Cœnobium eſt, non potuere imaginem loco mouere, ſed ibi fixa permanſit: quo conſpecto Epiſcopus ibi ædem vouit Diuæ Virgini, dedicauitque. Cœnobium in medio montis ſitum eſt, ſub inacceſſa rupe, vt è propinquo ſpectantibus, ruinam minari videatur: nec immeritò. Nam ante paucos annos, pars præcipitis ſcopuli diuulſa decidit, vt noſocominm protriuerit multoſque in illo ægros afflixerit. templum eſt exiguum & obſcurius paulo, frequentibus vndique votiuis tabellis ornatum. Spectantur ſupra XC. argenteæ lampades: imago D. Virginis colore eſt ſubfuſco, & intuentium oculos cœleſti quadam maieſtate præſtinguens. His in rupibus XII. ſunt anachoretarum caſæ: nec admiratione caret, videre inter confragoſas, & aſperrimas rupes, domunculam quandam, tanquam hirundinis nidum, ſcopulo affixam, & quia penſiles ſunt, videtur quouis vento caſum minitari: & quod captum pœnè omnem ſuperat, vbi eo perueneris; videas vno in tuguriolo conclaue, triclinium, muſæum, ſacrarium, atrium, hortum, & quidquid demum concinnis ædibus conuenit, omnia affabrè facta: nec modicis impenſis his in locis caſula vna exſtrui poteſt. Multa de hoc monte dicenda ſuperſunt, quæ vt orationis ſatietatem effugiam ſilentio inuoluo, ſi hoc vnum inſtar colophonis addidero. Montem hunc natum videri ad ſolitariam vitam degendam. nullæ hic turbæ, nulli importuni ſtrepitus, qui mentem à diuina contemplatione poſſint auocare, ſolùm hic audire eſt iucundos auicularum garritus; ipſaſque aues videre Anachoretarum manibus intrepide alludere, & cibum capere. Miraculorum ſeriem enarrare non eſt huius inſtituti, neque paucis ea complecti poſſem.

Cap. XXCVIII.

BARCINO.

DE BARCINONIS ORIGINE REIECTAE FABVLAE. A Carthaginenſibus condita. Barcinus *&* Barcinona *dicta.* Fauentia Iulia Auguſta *cognominata. Vrbis deſcriptio.*

DE nobiliſſimæ huius vrbis exordiis varia, incertaque, & magna ex parte fabuloſa narrantur, quibus barbarorum ſcriptorum libri ad nauſeam vſque referti ſunt. Nonnulli enim quibus gnarum, Iberos, Perſas, & Phœnices relicta Aſia in Hiſpaniam commigraſſe, cum legiſſent in maculato codice, eſſe in Catia vrbem *Barcellam* quæ Plinio *Bargyla*, Ptolemæo verò *Pargylia* vocatur, callidè nimis, & incallidè, hac ratione nec auctoritate vlla adhibita, a *Barcella* illa *Barcilonam* originem duxerunt habere. alii neſcio quas duodecim cymbas (vulgò *Barcas* vocant) ſibi finxerunt, ex quibus nonam cymbam, qua illa Hercules aduectus fuerat, vrbi nomen dediſſe. Quare non vulgus ſolùm, ſed etiam Rex Alphonſus, *Prudens* licet cognomento, imprudenter lapſus fuit, in ſuis Hiſpaniæ Annalibus. tantumque hæc putida fabella apud eiuſdem bonarum artium populum valuit, vt publicis vrbis nummis ridicula hæc inſcriptio adderetur, BARCA NONA, in Herculis æternam memoriam. Mihi de vrbis initiis hactenus nihil certi liquet, niſi illam Carthaginenſibus debere primordia, vt teſtatur Auſonius ad Paulinum his verſibus:

Quid queror? Eoſque inſector crimina monſtri;
Occiduæ me ripa Tagi, me Punica lædit
Barcino, me bimaris iuga ninguida Pyrenæi:

Non abſurde [illegible] iolantur Hamilcarem Ba[illegible], H[illegible]em extruxiſſe *Barcinonem*, cu[illegible] rei ali[illegible]quantul[illegible] fauere vide[illegible]us C[illegible]is verbis lib. VI. *Nam Pœni qui fundauere Charthaginem, conditas vbicumque vrbes, amico ſibi nomine praſignarunt.* Hęc ſufficiant de *Barcinonis* o[illegible]gine in [illegible]am ſpiſſa c[illegible]ligine, ex [illegible]o con[illegible]cturæ lumine detexiſſe. Vocat[illegible] etiam *Barcinus* a [illegible]au[illegible]no Epiſtola ad Auſonium [illegible]oc ve[illegible]ſu.

Cæſarea eſt Auguſta tui Barcinus amœna.

Paulus Oroſius l[illegible]b. I. [illegible]ap. II. & Æ[illegible]hicus *Barcilonam* vocant. Eandem vero R[illegible]manorum Coloniam fuiſſe, teſtis eſt Plinius lib. III. his verbis: *In ora autem Colonia eſt Barcino, cognominata Fauentia.*

Florianus Occampius, non parum hic lapſus, dum ait Romanos, *Barcinoni* [illegible]men in *Fauentiam* mutaſſe, neſcius cognomen non abolere nomē, ſed potius ad[illegible]. Ant. Auguſtinus Dialogo VII. è nummis antiquis, dicit vocari *Coloniam Fauentiam* [illegible]*liam Auguſtam Barcinonem*: hoc pacto COL. F.I.A.BAR. Vrbs hæc Pompon[illegible] Melæ ætate ex[illegible] nominis aut famæ fuit: *Inde*, inquit, *ad Tarraconē parua ſunt oppida, Blanda, Il[illegible]ro, [illegible]tullo, Barcino.* Hodie vero ex totius Hiſpanię nobiliſſimis vrbibus eſt, & rerum ge[illegible]n magnitudine nullis inferior, paucis æqualis. Omnibus enim bellis, quæ in Sicilia & Italia late per Aragoniæ Reges, feliciter geſta ſunt. naualibus maxime prælijs, n[illegible]is copijs interfuere Barcinonenſes. Quin etiam cum ceteris Catalanis (quorum Metropolis *Barcino* eſt) felices in Africam & Orientem expeditiones aliquot fecere, & cum terr[illegible] Catalanorū ibi vulgatum nomē. Comites habuit, à tempore Car[illegible] qui Maurorū illam iugo exemit, circa annū 801. cōſtituto Bernardo quodam Comite, quo extincto ſuffectus à Ludouico Pio Imp. Iamfredus (alij *Gufrium* vocan[illegible]) a qu[illegible] ſeries continua Comitum fluxit, donec an. MCLXII. Aragoniæ regno Barcinonenſis Comitatus coniunctus fuit. Sita autem eſt in agro Laletano, qua mediterranea reſpicit, loco campeſtri, multis hinc inde villis conſpicua, quæ amœniſſimum ocu[illegible] proſpectum præbent, ideoque merito à Feſto Auieno *amœna* vocatur:

Et Barcinonum amœnas ſedes ditium:
Nam pandit illic tuta portus brachia
Vuetque ſemper dulcibus tellus aquis.

Muro cingitur ex laterculo coctili quem turres opportunis locis diſpoſitæ inter[illegible]ſtinguunt: foſſam habet latam & profundam. Domus ſunt paſſim ex [illegible]uo ſaxo extructæ, quas hortorum amænitas egregie exornat. horti ipſi, frequenti myrto, & lauro ornati, iaſminio, citreiſque intercurrentibus. Plateas habet latas & apertas, & quod [illegible]n Hiſpania rarum eſt, cloacarum beneficio mundas. Templa affabre extructa, picturis & altaribus exculta. Mercimonijs in primis floret, & opificum induſtria. vitri confiandi adeo periti, vt Venetis vix cedant. Bellica olim laude, dum ſub Comitibus f[illegible]t, egregie floruit. Vini, leguminum, & horariorum fructuum ferax admodum; [illegible]umenti, oleique indiga, ſed defectum vicini abunde ſupplent. inter geminos amnes ſita eſt, q[illegible] ſub incolarum pene oculis, ſe infundunt: ab Oriente eſt Betullo, a Mela ſic [illegible]tus, hodie truncata voce *Beſons* dicitur, ab Occidua parte Rubricatum. Non procul ab [illegible]e m[illegible]xtollit prærupte altus, vulgo *Monjui*, ab antiquis vero, auctore Gaſpare Bar[illegible]io [illegible] *Mons Iouis*, quo in loco (quod C. Plinius inter Italiæ miracula recenſet) inexhauſta & perennis eſt lapicidina, licet ad vrbis muros, & ad complures nobilium dom⁹ aſſiduo hinc materia petatur, adimplet tamen liberalis natura montis i[illegible] vlcera, & ci[illegible]em obducit, vt tot annorum decurſu, nihil pœne exciſum videatur. Hac in vrbe palmam martyrii adeptus eſt ſanctus *Cucufas*, natione Arabs, atteſtante Prudentio his verbis:

Barcinon claro Cucufate freta.

Sublatus eſt hic per inſidias, Gothorum Rex Ataulphus, vna cum ſex filiis, [illegible] Paulo Oroſio, cuius adhuc aliqua ſepulcri veſtigia extant, vna cum hoc Ep[illegible]aphio: licet imperitæ plebi vel Herculis, vel Regis [illegible]ſpani eſſe perſuaſum ſit

Bellipotens valida natus de gente Gothorum
Hic cum ſex natis, Rex Ataulphe iac[illegible]s.
Auſus es Hiſpanas primus deſcendere in oras,
Quem comitabantur millia multa [illegible]rum.
Gens tua tunc natos, & te inuidioſa peremit,
Quem poſt amplexa eſt Barcino magna gemens.

CAP. [illegible]X

[illegible] GERVNDA[illegible] ORIGINE [illegible]. HODIE GIRONA
dicta. Situs eius [illegible] ſcriptio.

QVam [illegible] *ronam* [illegible], Plinio Ptol[illegible], Antonino, & Prude[illegible] *Gerunda* [illegible] nos Occampini, aliique apud me [illegible] ſtæ fidei Annalium conſ[illegible]cina[illegible] exſtructam credunt, ab eo [illegible] *Geryonam*, & [illegible] m d[illegible] Decepti procul dubio a Geryone, qui olim aliquo Bæti[illegible] imperauit: in [illegible] nec [illegible] non vident [illegible] um [illegible] nec apud vllum ſpectatæ [illegible] ſcriptorem antiquum hoc leg[illegible] n[illegible] for[illegible] Ann[illegible] Hiſpaniarum ſuper nati hoc prodi[illegible] vt & Fra[illegible] Taraphia: q[illegible] iuta nimi[illegible] auctoribus, [illegible] q[illegible] Fl[illegible] ex Ioanne Anni[illegible] rbienſi hęc hauſer[illegible] quum h[illegible] ſtat alienius [illegible] al[illegible] ti eſt, na[illegible] s & [illegible] tas S[illegible] s blaterat. Is Cūmentarius in [illegible] ſum *Gerundam* a Geryone c[illegible] f[illegible] [illegible] quaan torra[illegible], [illegible] ro: [illegible], vt [illegible] ſolet [illegible] omnis [illegible] neglectis interi[illegible] per[illegible] morum Geogr[illegible] rum ra[illegible]. Aſſir[illegible] *Gerunda* [illegible] antiquo muro circumdata, triquetra forma: qu[illegible] memoria [illegible] ede f[illegible] ilantu. Gerundenſi[illegible] q[illegible] fuiſſe [illegible] bus attributam: ſed [illegible] e[illegible] tam *ἐγὼ ἀσ[illegible]*, c[illegible] hæc non mo[illegible] n? quaſi ver[illegible] Herculis aut Geryonis ætate, non dicam [illegible] al[illegible] qua, ſ[illegible] dera aliq[illegible], in hodiernam diem exſtare potuiſſent, in H[illegible] præſ[illegible] cerata, & barbarorū inundationi[illegible] vaſtata: quod ſi Romanoru opera, [illegible] s ſecu[illegible] Ge[illegible] une poſteriora, quæ architecturæ peritia, & materiæ firmitate, aduerſus quasvis æui iniurias firmi[illegible] ma videbantur, ita vt ipſa

Poſſ[illegible] dirnere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum:

[illegible] ditus pene perierunt, & citra hiſtorias ex hominum memoria ſublata eſſent, [illegible] de antiquioribus dicemus? Hanc vrbem Ptolemæus, inter Tar[illegible] e[illegible] n[illegible]s prouinciæ populos *Autetanos* collocat. alluitur flumine *Vnda* vocato, vulgo vero *Onhar*: immiſcet ſe alteri flumini ab incolis vocato *Ter*, cuius etymologiam deducunt etiam a [illegible] ge[illegible] Geryone. Mihi videtur hic eſſe amnis, qui Pomponio Melæ *Ticis* d[illegible] r, [illegible] io c[illegible] *Ter* [illegible] c[illegible] hetur. Cuius verba ſunt: *Aternaria eſt proxima rupes, quæ in* [illegible] *Pyrenæum extrudit, dein Ticis flumen ad Rhodam, Clodianum ad Empor[illegible]*. Et licet v[illegible] parua [illegible], upi[illegible] um[illegible] men, mercatorumque numero eſt l[illegible] cuples: ſpectatur hic [illegible] ecclei[illegible] altare, vna cum imagine ex argen[illegible], variis v[illegible] e teſtamenti [illegible] ematis [illegible] ptis: frontiſpic[illegible] vero late[illegible] a[illegible] aris a[illegible] inſque gemmis coruſcant. D. F[illegible] cis corpus hac in vrbe ſpe[illegible] atur, vt teſtatur Prudentius:

Parua Felicis decus exhibebit
Artubus ſacris locuplex Gerunda.

D. e[illegible] Narciſſi martyris hic reliquiæ ſeruantur: in cu[illegible]us hon[illegible] plurima mi[illegible] [illegible] cecit. ſufficiet vnum, ſed memorabile, adduxiſſe. Q[illegible] Petrus [illegible] n Rex, & Catalonię Comes rerum potiebatur, Galli, au[illegible] I. [illegible] l. rmeus Siculu[illegible] lib. 11. ſub Car[illegible] Siciliæ Re[illegible] dā [illegible] a[illegible], qua victoria elati, humana pariter & diu[illegible] co[illegible] c[illegible] n[illegible] lum ſt[illegible] loco ducerent. Qua de cauſa, D[illegible] a [illegible] n ex vi[illegible] di cand[illegible] ibus ali[illegible] ex [illegible] lcro D. [illegible] G[illegible], multo cel[illegible] ipſa peſte n[illegible] ab[illegible]. Q[illegible] magna[illegible] m p[illegible] e, c[illegible] ere vrbem d[illegible] erete. Rex ipſe æger Emp[illegible] em clauſit [illegible] Perpin[illegible] r S[illegible] habet Epiſcu[illegible] lem, c[illegible] præſu[illegible] Ioan[illegible] g[illegible] us [illegible] p[illegible] E[illegible] cop[illegible] D[illegible] DXVII. c[illegible] m hic Con[illegible] m V[illegible] m, ub [illegible] e Fort[illegible], [illegible] Ioannes Va[illegible] C[illegible] on[illegible].

Cap. XXC.

PIRENAEI MONTES. DE ETYMO VARIA.

GAlliam ab Hiſpania Pyrenæi montes dirimunt, geminis promontoriis, in duo maria procurrentibus: in mediterraneum quidem *Templo Veneris*, priſcis Geographis vocato, vulgo *Cabo de Creus*. in oceanum vero Gallicum *Olearſone*, hodie corrupto nomine *Oiarco* frequentes hinc inde, in Hiſpaniam & Galliam montes hi ramos ſpargunt; inter vtrumque mare LXXX. circiter leucarum ſpatium occupant. Hac in parte Hiſpania ſeipſa anguſtior eſt multo, hinc vero, quo magis in ſeptentrionem, & occidentem, ad oceanum & a meridie in mediterraneum mare excurrit, eo latior euadit; inſultante hinc inde pelago, præterquam qua Pyrenæi Hiſpaniam claudunt. qua de cauſſa Paulo Oroſio *Peninſula* vocatur, Straboni vero quam optime bubulo corio aſſimilatur, ita vt qua Pyrenæos ſpectat caput referat, reliqua vero corpus, qua ſe inter duo maria exporrigit. nonnulli, inter quos Beuterus, opinati ſunt hanc montium ſeriem vniuerſam non deberi Pyrenæos appellari, ſed diuidi in Antipyrenæos, & Pyrenæos; ſed non ita facile à recepta priſcorum Geographorum opinione recedendu. Nomen autem Pyrenæi à Græco nomine πῦρ videtur deriuatum, quod olim iniecto ibi ab armentariis igne conflagrarunt, teſte Diodoro Siculo lib. V. aliiſque Geographis, & Ariſtotele, libro de mirandis auſcultationibus: *In Iberia*, inquit, *combuſtis aliquando à paſtoribus ſiluis, calenteque ignibus terra, manifeſtum argentum defluxiſſe, cumque poſtmodum terræmotus ſuperueniſſet, eruptis hiatibus, magnam copiam argenti collectam, atque inde Maſſilienſibus prouentus non vulgares obtigiſſe.* Alii vero dicunt nomen fluxiſſe à Pyrena virgine, ab Hercule vitiata, cuius ita meminit Silius Italicus:

Pyrene celſa nimboſa verticis arce
Diuiſos Celtis, late proſpectat Iberos;
Atque æterna tenet magnis diuortia terris:
Hoſpitis Alcidæ crimen; qui ſorte laborem
Geryonis peteret cum longa tricorporis arma,
Poſſeſſus Baccho, ſæua Babrycis in aula
Lugendam forma ſine virginitate reliquit
Pyrenem.
Defletumque tenent montes per ſecula nomen.

Sed hoc à Plinio pro fabuloſo reiicitur: ridiculum vero eſt, quod Annales Regis Alphonſi circa Pyrenæi nomenclaturam adducunt. Aiunt enim a *Pyrrho* Hiſpaniarum rege Pyrenæos vocatos fuiſſe, cum primo *Cetubales* à Tubale vocarentur. ſed præ vetuſtate putida eſt hæc opinio, proinde nugatoribus hanc relinquamus, quibus ne mica quidē ſalis eſt, vt hanc conſeruent. Iſidorus Orig. lib. XIV. cap. VIII. Pyrenæum dicit nuncupatum à crebris fulminum ignibus: quòd ferè celſi montes fulgure petantur: vnde & aptiſſime Claudianus lib. de laudibus Serenæ:

——Pyrenaique ſub antris,
Ignea fulmineis legere Ceraunia nymphæ.

Aiunt enim & naturæ ſagaciores indagatores gemmam Ceraunium, locis fulmine ictis tantum reperiri (quales Pyrenæi montes feruntur) vnde & illi nomen. Hinc Marbodeus lib. De gemmis.

Illis quippe locis, quos conſtat fulmine tactos,
Iſte lapis tantum reperiri poſſe putatur.
Vnde Κεραύνιος eſt Græco ſermone vocatus.

Refert Strabo lib. III. Pyrenes latus, quod in Hiſpaniam vergit frequentibus arboribus conſitum eſſe, quod vero Galliam ſpectat, nudum pene aridumque ſpectari.

Cap. XCI.

RHVSCINO OLIM GALLIAE ANNEXA. PERPINIANVM Veteribus ignotum. Opinio Annii Viterbienſis exploſa. Deſcriptio eius.

QVi Hiſpaniæ terminos, poſuiſſet & operis me[illegible] P[illegible]æi [illegible] qu[illegible]d enim terrarum eſt citra illum; Gallus olim annumerabatur. [illegible] quia Rh[illegible] mitatu,

... ſecul... exus, & non ignobilis eſt: iure videbor extra ... lo... c. Functo Gerardo Comite Rhuſcinonenſi, abſque herede ... XVIII. ad A... um Nonum Aragoniæ regem deuolutus eſt. Cœpitque ... publici ... entis vocari Rex Aragoniæ, Rhuſcinonis Comes, & Prouinciæ Marchio. Sed Ioan. II. Arag. Rex ærarii inopia compulſus, Ludouico XI. Gallorum Regi trecentis aur... orum millibus hunc comitatum oppignorauit: quem Carolus VIII. anno M.CCCC XCIV. Ferdinando Regi iterum reſtituit. Nomen autem illi dedit antiqua Romanorum Colonia, quæ *Rhuſcino Latinorum* vocabatur, quam ... , & Geographi in Gallia Narbonenſi collocant, licet nunc a multis ſeculis Cataloniæ ſit annexa: Pomponius Mela deſcribens Gallias a flumine Rheno ad Pyrenæos ... que, hæc de Rhuſcinone prædicat: *Inde eſt ora Sardonum, & parua flumina Thelis & Ticis, ... ubi ... tenere perſaua: Colonia Rhuſcino, vicus Illiberis, magnæ quondam vrbis, & magnarum opum tenue veſtigium.* Strabo pene eadem, mutatis verbis: *E Pyrene quidem Rhuſcino & Illiberis amnes exeunt, e quibus vterque eiuſdem nominis vrbem habet.*

Solebat hæc vrbs eſſe, vbi nunc Caſtellum quoddã eſt, media leuca à Perpiniano, circa quod, multa rudera, & ædium priſcarum paſſim diſiecta veſtigia videre eſt. Vnde & hodierno æuo arx Rhuſcinonenſis vocatur. Incolæ etiam opinantur, eo loci quondam non in celebrem vrbem fuiſſe, in cuius locum *Perpinianum* ſucceſſiſſe putant. Nomen ... nec penes Geographos celebratum; quæ res nonnullos mouit (inter quos P... Valentinus) *Perpinianum* olim *Rhuſcinonem* fuiſſe. Ioanni vero Margarito Gerundenſi Epiſcopo, longe aliter viſum: quippe cum nomen *Perpiniani* nuſquam apud exploratæ fidei Geographum reperiſſet, in eum impegit ſcopulum, vt *Perpinianum* credat ... eſſe, quam in Itinerario Antoninus *Stabulum* vocat, ego ſanè crediderim eum, dum hæc ſcriberet, aliud egiſſe Antonini locum legendo, nulla ſcilicet diſtantię habita ratione: ſiquidem is numerat a Salſulis Stabulum vſq; XXXVIII. M. P. qui XII. leucas conficiunt, cum Salſulis *Perpinianum* tres tantum ſint. Caſtellum vero eo loci eſſe vbi olim *Rhuſcino*, docet manifeſte Antoninus: ſiquidem Narbone *Rhuſcinonem* XL. M. P. numerat, qui X. leucæ ſunt, quot Narbone ad *Rhuſcinonis* Caſtellum numeramus. Refert P. Ioannes Mariana lib. IX. an. M. LXVIII. opera Guinardi Ruſcinonenſis Comitis, conditum eſſe Perpinianum.

Vrbs hæc tribus leucis trans Pyrenæos montes ſita eſt loco plano, niſi quod Meridiem verſus in cliuum leuiter aſſurgat, cui arx imminet. Alluitur amne Theli, cuius pars intra muros recepta eſt. Poſt vltimam Gallorum obſidionem, anno cIↄ.Iↄ.XLIII. muros egregie communierunt incolæ additis nonnullis propugnaculis. Lanificũ hic frequentes opifices: vrbs ipſa citra iniuriam inter amœniſſimas totius Hiſpanię reponenda; licet aura minima de cauſſa maximas mutationes patiatur, & vt vniuerſa Narbonenſis prouincia, ſæuis ventorum turbinibus obnoxia. Magna in veneratione hic habentur D. Honorati Epiſcopi Arelatenſis reliquiæ, in Carmelitarum monaſterio repoſitæ, tum etiam corpora SS. Iuliani & Baſiliſſæ. Hoc in comitatu Epiſcopalis eſt vnica vrbs *Helna* nomine, Diuo Hieronymo vero in appendice ad Chronicon Euſebii Cæſarienſis, *Helena* vocatur: vbi de Imperatore Conſtante loquitur: *Conſtans non longe ab Hiſpania, in Caſtro, cui Helenæ nomen eſt, interficitur.* Eutropio etiam eodem nomine appellatur, his verbis: *Obiit Conſtans, non longe ab Hiſpaniis, in caſtro, cui Helenæ nomen eſt, anno imperii XVII. Aetatis vero ſuæ XXX.* Epiſc. idem Gerundenſis putat reginam Helenam, Magni Conſtantini matrem hanc vrbem exſtruxiſſe, aut nepotem eius Conſtantem in eius memoriam, ſed vt ſolet, ſine auctore id aſſerit.

Ad Perpinianum redeo. Beuretus ita dictum putat à πῦρ incendio ſcilicet in Pyrenęis montibus à paſtoribus excitato, ductus in errorem a Ioanne Annio Viterbienſi, qui incendium illud auſpicatum fuiſſe ab illa parte fingit; ſed iuuabit eius nugas in medium adducere: *Regio*, inquit, *proxima his montibus, corrupta nunc Perpiniana dicitur, cum ſcribenda, ... dicenda Pyrepiniana, id eſt, incendii & conflagrationis oſtium, quia ibi cœpere paſtores ... in arboribus inducere nam πῦρ ignis; Pini vero, os oris ... dicunt etiam Phœnices, vt teſtantur Thalmudiſtæ: quin etiam hoc addunt, vt Pi, os & orificio dicatur, Ni vero & No, magni nominis & famæ interpretetur. hinc Pyrpini, combuſtionis origo magni nominis, à quo Pyrepiniana re... ſcribi debet, niſi forſan quod vſitatiſſimum eſt in compoſitione illa, per ſinæreſim ... ſyncopam E ... abu... atur, & dicatur recte Pyrpiniana.* Hactenus ille, dum deliramenta ſua vulgata eſſe, Phœnices, Hebræos, & Græcos in ſubſidium non ſolum vocat; ſed inuitos obtorto collo trahit, vt ſcilicet

Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Auctor [illegible] L. Ma[illegible] Siculus, dum Ludouicus XII. Galliæ Rex, *Perp[illegible]um* obſidione p[illegible] et arctiſſima [illegible] ciues ad extremam com[illegible]p[illegible]llos penuriam [illegible] co[illegible]is etiam imm[illegible] animalibus, [illegible] in [illegible]corporibus, [illegible]dem & [illegible]tum pro d[illegible]pibus vſos eſſe. quid illis, ſi acerbitatem ca[illegible]s intuearis, [illegible] tam [illegible], fide[illegible] qu[illegible] a Rege ſuo deficerent, extrema pa[illegible] p[illegible]us quam h[illegible] ſe victori tradere.

Cap. XCII.

SALSVLAE HODIE SALSAS. *FONTIS IBI DESCRIPTIO. De piſcibus foſſilibus multa.*

ARX hæc hodierno die *Salſas*, antiquitus *Salſula* vocabatur: meminit eius [illegible] Itinerario Antoninus, is ſiquidem Narbone *Salſulas* XXX. M. P. numerat, qui [illegible] magnis leucis reſpondent, quæ hodie numerantur. Pomponius Mela in Galliæ Narbonenſis deſcriptione fontis meminit, quem *Salſulas* vocat, qui leuca tantum ab hac arce diſtat: priſcis ſcriptoribus non incelebris, noſtris vero recentioribus omnino præteritus, & quia res eſt admiratione digna, nollem etiam mihi obliuionis notam, vt ceteris, inuri: proinde fuſius paulo de illo in præſentiarum agam. De eo ſic Pomponius Mela: *Vltra Leucata litoris nomen, & Salſulæ fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus, quam marinæ ſint aquis defluens, iuxta campus minuta arundine gracilique perviridis, ceterum ſtagno ſubeunte ſuſpenſus, id manifeſtat media pars eius quæ abſciſſa proximis, velut inſula natat, pellique ſe atque attrahi patitur, quin & ex iis quæ ad imum perfoſſa ſunt, ſuffuſum mare oſtenditur, vnde Graiis noſtriſque auctoribus, veri ne ignorantia, an prudentibus etiã, mendacii libidine viſum eſt tradere poſteris, in ea regione piſcem è terra penitus erui, qui vbi ex alto huc uſque penetrauerit, per eius foramina ictu capientium interfectus extrahitur.* Athenæus vero lib. VIII. ex Polyb[illegible] opinione eadem pene refert, licet aliis verbis: *Polybius*, inquit, *XXXIV. Hiſtoriarum libro, vltra Pyrenem ad Narbonem fluuium, campum pertinere ait, quem Illiberis, & Rhuſcino interſecant eiuſdem nominis vrbis præterfluentes, quas incolunt Celtæ. in hoc campo piſces eos, qui fo[illegible]es vocantur, erui tradit. Campus ipſe exilis parumque fecundus eſt, multo tamen gramine latus, ſubtus vero cum arenoſa duorum vel trium cubitorum altitudine ea terra ſit, ex proximis fluminibus aqua influit, cuius tortuoſos atque multiplices curſus cum piſces cibi gratia ſectentur (auid[illegible] enim [illegible] graminis radices dicuntur appetere) effecerunt, vt vniuerſus ille ager, ſubterraneis p[illegible]bus [illegible].* Ariſtoteles vero his omnibus antiquior, libro de mirandis auſcultationibus, [illegible] locum, vbi fons hic erumpit, non ſolum longe à vero deuiauit, ſed alia etiam de h[illegible] piſcatura diuerſa tradit: *In finibus Maſſilienſium*, inquit, *circa Liguſticam la[illegible] qui ebulliens effuſuſque piſcium multitudinem immenſam, veri que fidem ſuperantem eiiciat [illegible] flantibus Eteſiis, tantum puluerem concitari, vt coaceruata in lacum humo [illegible] ſup[illegible] obtegat, in formamque areæ redigat, vnde indigenis licet, pertuſa ſic [illegible] qu[illegible] eſtra negotium eximere.* Strabo etiam lib. IV. idem manifeſte aſſeri[illegible] *Ruſcinonem*, inquit, *lacus eſt & ager quem alluit paulum ſupra mare refertus [illegible]; habet & [illegible] les Ceſtreas piſces. nam ſi quis duos aut tres fodiat pedes, & in limoſam aquam [illegible] demiſerit, piſcem eximiæ magnitudinis fixum penetrat.* Quod ne cui forte mirum videatur, [illegible] vno id loco accidere teſtatur Theophraſtus libello De piſcibus [illegible] circa Heracleam, & alibi in Ponto & circa Tium Ponti, Mileſiorum Coloniam, foſſiles reperiri piſces. naſcuntur vero illi circa fluuios & aquoſa loca, quæ cum ſiccantur paulatim, piſces ſubinde humorem ſectando terram ſubeunt. Quod vero in Paphlagonia contingit, peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim multos & bonos piſces eff[illegible] aiunt, cum neque reſtagnent iis in locis au[illegible] mirat[illegible] que & ipſe [illegible] ſine coitu. [illegible]em pene ex Theophraſto narrat Plinius lib. IX. cap. LVII. Lepide hac de re Seneca [illegible]. Quæſt. N[illegible] ad Lucilium: *Theophraſtus affirmat, p[illegible] quibuſdam [illegible] [illegible] tibi in mentem venire, quã vrbane in re incredibili [illegible] di[illegible] aut cum hamis, ſed cum dolabra ire piſcatum. Expe[illegible] quare piſce[illegible] in terram non tranſeant, ſi nos maria tran[illegible]* lib. LII. in Gallico agro, qua induceretur aratrum, [illegible] exiſten[illegible] piſces. Iuuenalis idem vt valde ratum, & inſtar porte[illegible] vra XI[illegible]

—— miranti iam [illegible]
Piſcibus inuentis, & fetæ compare mulæ.

Sed nihil æque mirandum duco quam quod Appuleius Apologia pro ſe prima dicat, in Getuliæ mediterraneis montibus piſces, per Deucalionis Diluuia reperiri. Foſſiles vero piſces & hoc æuo quandoque inueniri referunt Rondeletius lib. de piſcibus, & Georgius Agricola lib. de animantibus ſubterraneis. ſed ad carceres redeo.

Fontem hunc à *Salſulis* non tota leuca diſtare, oculatus teſtis refert Gaſpar Barrerius: cuius aqua ſalſa eſt, hyberno tempore percalida, æſtiuo vero gelida; adiacet huic fonti campus multa humiliq; arundine & aquaticis herbis frequens (vt notauit Mela) & continua aquarum ex hoc fonte emanantium illuuie vdus, hinc vero per canales quoſdam in vicinum lacum aqua omnis ſe exonerat. Fons vero piſcoſus admodum eſt. nam & hyberno tempore aquæ calore, æſtiuo vero grato eius frigore allecti, gregatim huc piſces confluunt. Arx vero loco campeſtri ſitã eſt, egregie munita, & propugnaculis inſtructa, vt hoſtiles impetus contemnere videatur. Tali vero arte propugnacula hæc diſpoſita ſunt, vt non vna, ſed plures arces videantur. Sublicijs enim pontibus ita ſunt diſtincta, vt vno capto nihil damni hinc reliqua percipiant.

Cap. XCIII.

INSVLÆ HISP.

CASSITERIDES STANNO NOBILES. DE SITV ILLArum diſquiſitio. Plinij lectio controuerſa. Oeſtrymnides *Feſto.* Heſperides *Dionyſio Alex. dictæ. Feſtus Auienus correctus. Vbi nam hodie ſint.*

ILuſtrata hactenus Hiſpaniç continentis potiſſima pars: nunc çquum eſt, inter fluenta emergentes terras, (quæ quod *in ſalo* ſunt, *inſulæ* vocantur) illuſtrare; ſed cum delectu, & nobiliores tantum, quas præterire iniquum eſſet. *Caſſiterides*, vnde & illis nomen (κασσίτερος enim *ſtannum* eſt.) Cl. Ptolemæus in occiduo illas Oceano ſtatuit, numero decem. Plinius vero lib. IV. cap XXII. *Ex aduerſo*, inquit, *Celtiberiæ, complures ſunt inſulæ, Caſſiterides Græcis dictæ, à fertilitate plumbi.* Sed quo pacto ex aduerſo Celtiberiæ? ſi illa non ſolum mediterranea eſt, ſed etiam in orientem porrecta, nimis diuerſo ſitu à Ptolemæi mente. Vero propior Pomponii Melæ opinio, lib. III. cap. VI. *In Celticis*, inquit, *aliquot ſunt inſulæ, quas, quia plumbo abundant, vno omnes nomine, Caſſiterides appellant.*

Celtici enim populi cognomine Neriæ, vel auctore Plinio lib. IV. cap. XX. circa promontorium *Celticum* habitant, quod *Artabrum* & *Nerium* dictum, & in occiduum Oceanum procurrit: vnde Ferdinandus Nonius Pintianus, non *Celtiberiæ*, ſed *Celticorũ Neriarũ* apud Pliniũ legendũ monet. Sed cum Iulius Solinus Plinio adſtipuletur, qui has inſulas aduerſus Celtiberiæ latus ſpectare dicat, nihil contra fidem omnium librorum innouare auſim: niſi quis dicat vtrobique mendum eſſe. Præſertim cum & Diodorus Siculus lib. VI. cap. IX. à Ptolemæo & Mela parum diſſentiat: *Supra*, inquit, *Luſitaniam plurimum ſtannum effoditur in inſulis Oceani Iberiæ proximis, quæ à ſtanno Caſſiterides nominantur.* Adde Strabonem lib. II. & III. qui has inſulas Artabris opponi ſcribit, nemo vero Celtiberiæ. Inſulæ hæ à feſto Auieno *Oeſtrymnides* vocantur, vt etiam ſuſpicatur Ortelius, quas ſtanni plumbique diuites facit his verſibus:

In quo inſulæ ſeſe exerunt Oeſtrymnides
Laxe iacentes, & metallo diuites
Stanni, atque plumbi, multa vis hic gentis eſt,
Superbus animus, efficax ſolertia,
Negotiandi cura iugis omnibus.
Noluſque cumbis; turbidum late fretum
Et belluoſi gurgitem Oceani ſecant.
Non hi carinas quippe pinu texere
Facere morem, non abiete vt vſus eſt
Curuant faſelo. Sed res ad miraculum
Nauigia iunctis ſemper aptant pellibus,
Corioque vaſtum ſæpe percurrunt ſalum.

Sed vnde dictæ *Oeſtrymnides* hæ inſulæ, mihi æque ignotum, ac pleraque alia nomina, quæ ſolus hic Poeta vſurpat. Sed emaculandus mihi hic obiter eſt: vbi enim habet, *Noluſque cumbis*, legendum

Nullisque cymbis turbidum late fretum.

Nam quod Guilelmus Camdenus legit

Non vſque nauibus,

& præter auctoris mentem eſt: & nimis violenta, & à vero aliena eſt lectio. Poeta enim innuit, illos omnes eſſe negotiandi ſtudioſos, nec nauibus vti, quæ hac Camdeni lectione tolluntur. Emendandus etiam videtur, vbi habet:

Non hi carinas quippe pinu texere
Facere morem, non abiete vt vſus eſt
Curuant faſelo.

Atque ita legendum puto:

Non hi carinas quippe pinu texere
Acereve norunt, non abiete vt vſus eſt
Curuant faſelos.

Innuit enim illos ignorare naues ex pinu, acere, aut abiete texere, ſeu faſelum curuare, ſed ex pellibus aptare nauigia. Vnde nec Camdeni lectio probari poteſt, quæ habet:

Fecere remos, non abiete vt vſus eſt.

Siquidem *pinu texere*, & *fecere remos* incongruum ſenſum efficere, cuiuis erudito patere putem. De coriaciis vero nauigiis loquitur Plinius lib. VII. cap. LVI. his verbis: *Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles naues corio circumſutæ fiunt.*

Dionyſius Alex. io περιηγήσει has inſulas vocat *Heſperidas*, quas ſtatuit non procul à promontorio ſacro, ab aliquibus vocato *caput Europæ*:

Νήσους δ' ἑσπερίδας τόθι κασσιτέροιο γενέθλη
Ἀφνειοὶ ναίουσιν ἀγαυῶν παῖδες Ἰβήρων.
Subter & Heſperidum ſtanni felicibus oris
Magnanimæ dites nati dominantur Iberum.

Euſtathius certe Scholiaſtes confirmat has eſſe inſulas *Caſſiteridas*, à Poeta vocatas *Heſperidas*, ſtanno fertiles. Soli olim Phœnices has nouerant, teſte Strabone, ceteros mortales celabant, lucri cauſſa, quod ex ſtanno plumboque illis veniebat: vnde cum Romani ſummo ſtudio illarum notitiam indagarent, curſum naucleri cuiuſdam obſeruarunt, qui, ne inſulas detegeret, nauem in limoſa loca & breuia ſponte impegit, vbi & Romani naufragium fecerunt, ipſe vero incolumis enatauit, & ex publico ærario amiſſi oneris pretium illi ſolutum fuit. Sed frequenti tandem nauigatione inſulas adiere. Miſſuſque aduerſus incolas P. Craſſus, ſed cum miti illos ingenio, paciq; deditos reperiſſet, effodiendi ipſis metalla induſtriam aperuit. Plinius lib. VII. cap. LVII. refert Midacritum quendam, primum ex Caſſiteride inſula plumbum aſportaſſe. Strabo ſub finem lib. III. & in Dionyſium Alex. Euſtathius, incolas eſſe μελαγχλαίνους aiunt, indutos talaribus tunicis, cum baculis ambulantes, perſimiles tragicarum furiarum, & Nomadum inſtar, ex armentis victum quærere. Sed iubet inquirere, quo loco noſtra tempeſtate *Caſſiterides* ſint, præſertim cum de hoc egregie variant auctorum ſententiæ. Abrahamus Ortelius ſuſpicatur eſſe *Pritanias*, plumbo ſtannoque hodie nobiles. Sed non placet vel eo nomine quod *Caſſiterides*, inter Britanniam & Hiſpaniam auctores pene omnes ſtatuant, & ipſe Dionyſius Alex. ſtatim poſt *Caſſiterides* fuſe proſequitur Britanniæ deſcriptionem: adde non decem has eſſe, vt ait Ptolemæus, ſed geminas tantum. Guilielmus Camdenus credit eſſe inſulas *Sylly*, quas & nautarum vulgus vocat *Sorlinges*, tum quod Artabris, ſeu Gallæciæ ſint oppoſitæ, vergantque in Aquilonem; tum quod ſtanni venis abundent, quæ vt omnia *Caſſiteridibus* congruunt, ita etiam numerus negat illas eſſe. refert enim illas eſſe CXL. numero, cum Caſſiterides decem tantum ſi[nt,] ex quibus etiam incultæ aliquot, teſte Strabone, præterquam quod *Sylly* inſulæ propi[o]res multo ſint Britanniæ quam Hiſpaniæ. Ego hac in re, lubens Ortelii opinioni ſubſcribam, qui inſulas *Sylly* eſſe Iulii Solini *Silurum* inſulas affirmat: quarum & Corn. Tacitus Iulii Agricolæ vita ſic meminit: *Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & poſitu contra Hiſpaniam, Iberos veteres traieciſſe, eaſque ſedes occupaſſe fidem faciunt.* Gemma vero Friſius mari obrutas latere credidit *Caſſiterides*, & nomen tantum poſteris tranſmiſſum, ſed quia facilius eſt ſingulorum opiniones conuellere, quam quid certi, in re tam ancipiti ſtatuere, dicam cum Herodoto in Thalia, mihi *Caſſiterides* ignotas eſſe, vel illas eſſe, quæ non procul a Flauio Brigantio, ſeu *la Crunna* diſtant, quarum præcipua *Cizarga* vocatur, teſte Ioanne Oliuario in Pompunium Melam, quæ hodie inculta & neglectę iacent, vel quod ſtanni vena defecit, vel quod copia tot ditiſſimarum inſularum, ab Hiſpanis vt viliores ſpernantur.

Car.

Cap. XCIV.

PITYVSAE INSVLAE, EBVSVS *ET* OPHIVSA. *Serpentibus infeſta* Ebuſus. *Eiuſdem nominis vrbs. Colonia Carthaginenſium. Iſidorus emendatus. Plinii lectio defenſa contra Suritam.*

MEditerraneum mare intrantibus, geminæ ſe offerunt inſulæ, à frequenti pineò frutice dictæ *Pityuſæ*, poſteà *Ebuſus* vtraque vocata: dehinc vna vocata eſt *Ebuſus*, altera verò *Ophiuſa*, quæ & *Colubraria*. Diſtant à Balearibus CCC. ſtadiis, vt Antonini fert Itinerarium, vt vero Plinius lib. III. cap. V. ſeptingentis: ſubiacet verò *Ebuſus* Maiori inſulæ Balearidum, vt refert in Coſmographia ſua Æthicus. De vtraque verò inſula ſic Strabo lib. III. *Pityuſæ*, inquit, *longius in pelago exiſtentes quàm Gymneſia, declinantur in occaſum, è quibus vna quidem vocatur Ebuſus, vrbem eiuſdem nominis continens, circuitus inſulæ ſtadiorum CCCC. latitudo inæqualis, vti & longitudo: prope iacet inſula Ophiuſa longè minor & deſerta.* Cur verò deſerta ſit, ſerpentum facit copia, adeuntibus perniciosa, niſi, vt Mela ſub finem lib. III. *ingreſſis eam, intra id ſpatium, quod Ebuſitana humo circumſignauerunt, ſine pernicie tuta eſt; iiſdem illis ſerpentibus, qui ſolent obuios appetere, aſpectum eius pulueris, aliudue, quod verius, procul & cum pauore fugientibus.* Vnde & Plinius lib. III. cap. V. *Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubraria parit: ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanam terram inferentibus.* Vocatur autem hodie *Moncolobrer*, vt auctor eſt Ambroſius Morales, qui ait illos falli, qui vicinam illi inſulam *Dragonteram Ophiuſam* credunt. *Ebuſus* verò, interfluente tantùm freto, ab *Ophiuſa* ſeparata; quæ à Dionyſio Alexandrino, & ab Euſtathio eius Commentatore βοῶτις vocatur, prorſus contrariis dotibus exornata: ſiquidem teſte Pomponio Mela citato loco, *Frumentis tantùm non fœcunda, ad alia largior, & omnium quæ nocent animalium adeò expers, vt nec ea quidem, quæ de agreſtibus mitia ſunt, aut generet, aut ſi inuecta ſunt ſuſtineat.*

Plinius etiam, *Nec cuniculos*, inquit, *Ebuſus gignit populantes Balearium meſſes.* idem aſſerit lib. VIII. cap. LVIII. Diodorus verò Siculus lib. VI. cap. V. vites ibi & lanam prouenire, palmiſque fertilem eſſe refert. Plinius autem & ficus ferre lib. XV. cap. XIX. dicit: *Honos laudatas ſeruat* [*ficus*] *in capſis, in Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimaſque, mox in Marrucinis.*

Saccarum etiam, rarum olim felicitatis donum tuliſſe innuit Statius Papinius Siluarum lib. I. hoc Hendecaſyllabo:

> *Quod ramis pia germinat Damaſcus*
> *Et quas præcoquit Eboſia cannas*
> *Largis gratuitum cadit rapinis.*

Nihil enim moror illos, qui contra omnium librorum conſenſum, *Hypaſita*, ſubſtituunt. Compaſcuam verò pecori etiam fuiſſe, oſtendit Feſtus Auienus in ſua orbis terrarum deſcriptione:

> *Ac dilecta vago pecori conſurgit Ebuſus.*

Vrbem habuit cognominem, & Carthaginenſium Coloniam, quæ CLX. annis poſt conditam Carthaginem, teſte Diodoro Siculo deducta fuit; vnde Silius Italicus lib. III. *Phœniſſam* vocat:

> *Iamque Ebuſus Phœniſſa mouet, mouet Artabrus arma.*

Liuius etiam lib. XXVIII. Magonem tota Hiſpania pulſum, *Ebuſum*, vt ad ſociam vrbem traiecisse dicit: *Inde nauibus ad Pityuſam inſulam, centum millia fermè à continenti (Pœni tunc eam incolebant) traiecit, itaque claſſis bona cum pace accepta eſt: nec commeatus modo benignè præbiti, ſed in claſſis ſupplementum, iuuentus, armaq; data.* Firmam autem & validam fuiſſe vrbem idem aſſerit lib. XXII. Plinius verò fœderatam ciuitatem fuiſſe auctor eſt. Diſtat autem a Dianio Ebuſus, teſte Plinio D. CC. ſtadiis, licet Hieronymus Surita, ex Iſidoro lib. XIV. Originum cap. VI. ſeptuaginta vult ſubſtituere, nixus etiam mſ. Plinii exemplari, ſed a vero deuiare palam eſt. Nam præterquàm quòd Iulius Solinus XXVI. Plinio ſubſcribat, accedit T. Liuius, qui lib. XXVIII. dicit fermè centum millia paſſuum a continenti diſtare: & bene, nam huic numero explendo centum tantum ſtadia deſunt. Adde his Diodorum Siculum, qui diei vnius tantum nauigatione ab Iberia abeſſe dicit. quare retinendam puto Plinianam lectionem, & Iſidori locum emendandum, & *Septingenta* ſtadia, pro LXX. ſubſtituendū. nam eum LXX.

ſtadia vix X. M. P. explent, ipſe viſus longius à continenti diſtare iudicabit. Proinde ita l[illegible] cenſeo [illegible]: *Ebuſus inſula Hiſpaniæ dicta, quod à Dianio non procul ſit quaſi Ebozos, nam ſeptingentis ſtadiis ab eo diſtat.* Sed quid ſibi vult etymon illud *quaſi Ebozos?* Delio opus habet natatore: niſi placeat legere, quaſi [illegible], quod videlicet Dianium ſtatim excipiat & ſubſequatur, nam Græcam [illegible] in ætatis lapſu corruptam eſſe: & in *Ebozos*, aut, vt alii Codices præferunt, *Abozos*, migraſſe, nihil certius eſt. Sed lectorum iudicio coniecturam hanc expono. Inſula hæc hodie *Iuiza* vocatur, clara inexhauſta & perenni [illegible] copia, quę non ſolum Hiſpaniæ, ſed & vicinis prouinciis ſufficit. Hac in inſula antiqua hæc reperta eſt inſcriptio:

IMP. CÆS.
M. AVRELIO. CARO.
PIO. FELICI. INVICTO. AVG.
PONT. MAX. TRIB. POT.
P. P. COS. II. PROCOS.
ORDO. EBVSII.
D. N. MER.

Cap. XCV.

BALEARES INSVLAE CVR GYMNESIÆ DICTAE. ANTONINI lectio ſtabilita contra Smilerum. Vnde nomen. Funditores optimi. Laticlauo primi vſi. Mores & ritus.

IN Mediterraneo mari, inter Tarraconis & Sucronis maritima, geminæ iacent inſulæ *Baleares*, vel *Baleartdes* olim dictæ, nunc *Mallorca & Menorca*, a Græcis vero γυμνήσιαι vocatæ. Vel quod æſtate nudi incederent incolæ; vel quod facto naufragio Bœotorum aliqui nudi huc appulerint, vt Tzetzes in Lycophronem, & Euſtathius in Dionyſium Alexandrinum innuunt. Harum vna *Maior* altera *Minor* dicebatur. Illa teſte Plinio lib. III. cap. V. *C. M. P. longitudine, circuitu vero CCC. LXXX. patebat: oppida habebat Ciuium Romanorum, Palmam & Pollentiam, Latina, Cinium & Cunici, & fœderatum Bocchri fuit, ab ea XXX. M. P. diſtat minor, longitudine LX. circuitu vero CL. M. P. ciuitates habet Iamnonem, Ianſeram, Magonem.* Hactenus Plinius: à quo tamen diuerſi ſunt Ptolemæus, Strabo & Pomponius Mela lib. I. qui tantum in *Maiori* inſula, Palmam & Pollentiam, in *Minori*, Iamnam & Magonem collocant. Antonini Itinerarium, cur *Maiorem* Balearium *Columbam* vocet, *Minorem* vero *Nuram*, me fugit. Vnde & Smilerum in Annotationibus ſuis credo reieciſſe priſcam lectionem, & velle legere *Inſula Colubraria*, & poſtea ſeparatim, *Inſula Balearis Maior*: ſed non perſuadet debuiſſet enim hoc pacto etiam emendaſſe ſequentia: *Inſula Nura Balearis Minor.* Adde in Smileri lectione deeſſe ſtadiorum numerum, quem nefas eſt in Itinerario præteriſſe, quare retinendam veterem lectionem puto. T. Liuius lib. XXVIII auctor eſt maiorem Balearidum armis viriſque copioſiorem, Strabo vero magnitudine tantum a ſe mutuo differre, virtute autem incolarum, & ſoli bonitate ęquales eſſe; portus habet capaces & ſatis tutos, niſi breuia aliqua oſtiis vicina eſſent, ſeu, vt auctoris verbo vtar, χοιραδώδεις eſſent. Vnde & Lycophronem χοιράδας vocaſſe has inſulas crediderim. Vocatæ autem ſunt *Baleares* vel. Baleo Herculis comite, vt auctor eſt L. Florus Liuianæ Epitomes lib. LX. vel potius à βάλλειν, id eſt, *iacere*, quod optimi fund[illegible] ab omni æuo fuerint, adeo vt Vegetius lib. I. cap. XVI. *Primos illos fundis vſos fuiſſe* ſcribat. Strabo tamen à Phœnicibus hanc artem edoctos ſcribit, eum inſularum potiti eſſent, qui teſte Plinio lib. VII. cap. LVI. funda primi inuenere. *Certos eſſe quis miretur ictus* [illegible] qui Florus lib. III.) *cum hæc ſola gentis arma ſint, & vnum ab infantia ſtudium. Cibum puer* [illegible] *matre non accipit, niſi quem ipſa monſtrante percuſſit.* Quod & Lycophron in Caſſan[illegible] [illegible] verſibus [illegible]plicat:

Οὐ γὰρ τις αὐτῶν [illegible] πόρνον [illegible],
Πρὶν ἂν κραταιῷ [illegible] [illegible]
Τὸν [illegible], σῆμα [illegible].
Non enim [illegible] *orum edet panem maxillis,*
Priuſquam obtineat panem be[illegible] *lapi*[illegible]
Super [illegible] *tum,* [illegible]

Incolarum vero originem Strabo lib. XIV. ſecundum plurimorum opinionem, à Rhodiis fluxiſſe [illegible]cit, qui euer[illegible] Troia [illegible] aug[illegible]. St[illegible] vero [illegible] III. ad Tlepolemum, & ad Lindum Rhodiorum vrbem refert:

Iam

Iam cui Tlepolemus ſator, & cui Lindus origo,
Feruidis bella ferens Balearis, & alite plumbo.

Iſacius verò Tzetzes in Lycophronem refert Tlepolemi ſocios in Cretam, expugnato Ilio veniſſe: deinde ventis pulſos, in Ibericas perueniſſe inſulas, ibique habitaſſe. Vtraque inſula egregie felix, & fecunda eſt, & omnis generis armenta ferens. Generoſi etiam vini, olim feraces fuiſſe refert Plinius lib. XIV. cap. VI. *Balearica*, inquit, [*vina*] *ex Inſulis conferuntur Italiæ primis*. Oleo carebant olim, quare teſte Ariſtotele lib. de mirandis auditionibus, oleum ex terebintho parabant, ſed miteſcente ſolo aſſidua cultura hodie eo abundant: præter agrum fertilem, non facilè his in locis eſt reperire noxium vllum animal; immò refert Plinius lib. XXXV. cap. XIX. terram Balearem non ſecus ac Ebuſitanam ſerpentes necare. Nec cunicculos quidem indigenas fuiſſe multi aſſerunt, ſed ex vicina inſula maſculum & femellam aduectos, tanta ſobole ſucceuiſſe, vt populatis meſſibus, fame periclitati fuerint, & ab Auguſto Cæſare militare præſidium aduerſus illos coacti petere, teſte Plinio lib. VIII. cap. LV. Auro nec argento olim vſos fuiſſe teſtatur Diodorus Siculus lib. VI. & Ariſtoteles lib. de mirandis auditionibus, nec in inſulam inferri paſſos fuiſſe, memores, Geryonem Chryſaoris filium, ob diuitias ab Hercule interfectum. Cumque olim Carthaginenſibus militaſſent ex ſtipendio debito, vinum & mulieres, quarum impenſè cupidi, ſecum attulere; tati ſeſe omnes vitæ inſidias facile euaſuros, ſi auro argentoq; caruiſſent. Memorat & Strabo lib. III. primos omnium mortalium Baleares, Laticlauum induiſſe, quod & ab Euſtathio in Dionyſium Alexandrinum, notatum video: miror q; apud rudes & incultos homines, ſenatoriæ dignitatis ornamentum primò repertum fuiſſe. num verò hinc ad Romanos tunica laticlauia peruenerit, nulla mihi ratio ſuadet vt credam: præſertim cum Plinius lib. IX. cap. XXXIX. refert latiore clauo Tullum Hoſtilium primum è regibus, deuictis Hetruſcis, vſum fuiſſe, multis annis priuſquam Baleares P.R. noti eſſent. Cl. Iuſtus Lipſius vnicum rei litterariæ (heu quondam) decus, ſuis ad me litteris credit Baleares πλατυσήμοις χιτῶσι vſos primum; quas Romani paulò aliter vſurparunt, in lino nempe illi, non in lana: à quibus & Hiſpani ita vicini ſumſerunt. de quibus Liuius lib. XXI. *Hiſpani linteis prætextis purpura tunicis conſtiterant*. Idem dixerat Polybius, χιτωνίσκοις περιπορφύροις geſtare. Non erat forſan purpura ea in clauos diſtincta, nec tam Auguſta vt Senatorum laticlauus.

Ad prælia erumpunt inermes, tribus tantùm præcincti fundis circa caput, teſte Strabone. Diodorus verò Siculus paulò aliter, vt vna funda caput, altera ventrem cingunt, tertia in manu geſtetur, quibus ita peritè & tanta vi, lapides iactabant, teſte Flauio Vegetio lib. I. cap. XVI. *Vt ſæpe aduerſus bellatores, caſſidibus & cataphractis, loricisque munitos, teretes lapides de funda, vel fuſtibalo deſtinati ſagittis ſint omnibus grauiores, cum membris integris lethale tamen vulnus importent, & ſine inuidia ſanguinis, hoſtis lapidis ictu intereat.* Primus autem Romanorum hos deuicit Metellus, teſte L. Floro lib. II. vnde & *Balearicus* illi cognomen. Ridiculum eſt quod Diodorus Siculus lib. VI. de nuptiali Balearidum ritu prodit: finitis enim epulis, qui altioris inter amicos eſt ætatis, ſponſam imminuit, ceterique prout ætas quemque magis honeſtat, illi accubat. Omnium vltimò ſponſo patet acceſſus. Has inſulas Iacobus Aragonum Rex anno M. CC. XXX. deuictis Mauris, Hiſpaniæ reſtituit. Noſtro æuo omnium rerum copia præſertim vini, oleique egregiè ſunt felices. Ex *Maiore Balearidum* ortus *Raymundus Lullus*, ingenii acumine & varia doctrina conſpicuus, quem populares ſui tantu honore proſequuntur, vt in vicem Ariſtotelis, iuuentuti illum exponant. qui cùm omnium literarum eſſet expers, ac ne Latinè ſciret quidem, multa patrio ſermone euulgauit, vbi non tantum Philoſophiæ, quàm rerum diuinarum cognitionem inducit, ita tamen obſcure, vt doctiſſimi licèt, pauci admodum ea capiant. Variè poſteritas de iis iudicauit, & vt cuiq; ſuus captus, alii ea laudare, alii culpare. Illud conſtat ſupra quingentos in Religionem Chriſtianam errores, ex iis decerptos, Gregorii XI. Pont. Max. iuſſu Auenione anathematis ignominia notatos.

NOBILIORES

HISPANIÆ FLVVII.

ANAS.

INTER Hiſpaniæ præcipuos amnes iure cenſetur *Anas*, qui corruptè hodie *Guadiana* dictus, tum quòd notiſſimus inter Bæticam & Luſitaniam limes, tum quod magnitudine ſua conſpicuus ſit. Oritur autem, teſte Plinio, Laminitano in agro Citerioris Hiſpaniæ (quem alii *Mancha de Aragon*, alii *Campo de Montiel* vocant) modò ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut in totum cuniculis condens, & ſæpiùs naſci gaudens in Atlanticum Oceanum effunditur. nam quum procul ab ortu ſuo ex hominum conſpectu ſe eripiat, per cæcos, & ſubterraneos meatus, ad ſeptem milliaria lucifugus fluit; donec prope *Villaharta* (loci id nomen eſt) iterum in lucem erumpat, maiori vi & latiori alueo. Video tamen has *Anæ* latebras controuerti, & vt fabuloſas à pleriſq; eliminati. Sed Plinio & receptæ paſſim opinioni ſuffragantur Hieron. Giraua, & Hieron. Paul. & Gaſpar Barrerius doctiſſimi Hiſpani, qui in re tam aperta non paſſi eſſent palpũ ſibi obtrudi. Iactitet ſe nunc fabuloſo ſuo *Alpheo* Græcia, quẽ ferũt in Peloponeſo Piſas tranſire, & in Mediterraneum mare influere, nec adulterari pelagi ſalſugine, ſed ſub ima maria, hoſpitales ſuas aquas ſeruare, & in Arethuſam fontem propè Syracuſas refundere: hoc tamen vno, Alpheo *Anas* inferior, quòd Græcorum præconiis caruerit. amnis huius latebræ incolis iocandi materiam præbuere, dum patrio ſermone ferunt, pontem eſſe in Hiſpania, vbi perpetuò plurima armentorum millia paſcantur. Auſonius, vbi de Emerita loquitur, vocat *Anam æquoreum*. Prudentius verò hymno in S. Eulaliam (loquitur de Emerita:)

Quam memorabilis amnis Anas
Præterit, & viridante rapax
Mœnia pulcra alluit.

Feſtus Auienus in Iambis dicit per Cynetas populos fluere:

Ana amnis illic per Cynetas effluit,
Sulcatque glebam.

Sed ſi Ortelio fides aliqua, hallucinatur egregiè Auienus. nam cùm *Cynetæ* circa promontorium Sacrum ſint, multis millibus paſſuum inferius fluere *Anan* in comperto eſt.

BAETIS.

NObiliſſimum Hiſpaniæ flumen *Bætis*, à quo & prouinciæ nomen inditum, Tugienſi ſaltu exoritur, teſte Plinio. Strabo verò & Stephanus Byzantinus ex argenteo monte, quem Feſtus Auienus *Argentarium* vocat, prope Caſtulonem, dicunt erumpere. Sed idem Strabo ex Oroſpeda monte oriri auctor eſt. Ariſtoteles verò æui ſui ignorantiam ſecutus, lib. 1. Meteorum, vnà cum Danubio ex Pyrenæis montibus putat fluere. Polybius verò vnà cum Ana ex Celtiberia credidit oriri, qui tamen amnes nongentis inter ſe diſtant ſtadiis, auctore Strabone. Modicus autem primo impetu fertur *Bætis*, ſed multis ſtipatus fluuiis, quibus aquas, famamque ingratus auferi, non procul à mari grandem lacum efficit (qui Feſto Auieno *Liguſticus* vocatur: meminit & Suidas *Liguſtici* in Hiſpania; ſed quid eſſet non expreſſit) atque hinc tanquam vno fonte, geminus exoritur, quantuſque vnico alueo venerat, tantus ſingulis ſe mari miſcet: licèt temporis iniuria, alterum eius oſtium quod ad meridiem vergebat, oblimatum nunc ſit. Diſſentit tamen a paſſim recepta hac opinione Cl. V. Ioannes Geneſius Sepulueda, & geminis oſtiis in mare adhuc hodierno æuo dicit erumpere: infra enim Hiſpalim conſtat, quatuor inſulas ab hoc amne effici, ſed duas eſſe præcipuas; alteram XVI. alteram XXVIII. circiter M. P. longitudine patere. *Minor* illa, hæc *Maior*, ab indigenis dicitur, quarum inferiorem Bætis quaſi duobus brachiis complexus alluit: donec Oceano, breui ſinu terras vſq; ad inſulam intranti occurrat; quæ duo brachia, Oceanũ dextra læuaque influentia, veteres duo Bætis oſtia eſſe dixerunt. Hinc Strabo: *Bætis*

bifariam

biſariam partitus, in Oceanum exit; inter cuius oſtia intercepta inſula, centum, vel (vt quidam tradunt) ampliùs ſtadiis à littore diſtat. Feſtus verò Auienus triplici ſe oſtio mari quondam infudiſſe auctor eſt:

——ſed inſulam
Tarteſſus amnis ex Liguſtico lacu
Per aperta fuſus vndique adlapſu ligat.
Neque iſte tractu ſimplici prouoluitur,
Vnuſve ſulcat ſubiacentem ceſpitem.
Tria ora quippe parte Eoi luminis
Infert in agros, ore bis gemino quoque
Meridiana ciuitatis alluit.

Vulgo *Guadalquiuir*, id eſt *Fluuius magnus* vocatur, olim verò ab incolis *Cirtium* appellatum, auctor eſt T. Liuius lib. XXVIII. *Martius*, inquit, *ſuperato Bæti, quem incolæ Cirtium appellant, duas opulentas ciuitates ſine certamine in deditionem accepit.* Stephanus verò Byzantinus ab incolis κερτιν ſcribit vocari, ſed perperam vtrobique, vt in Epiſtolicis quæſtionibus obſeruauit Cl. I. Lipſius, & *Certim* ex manuſcripto Liuio ſubſtituit. Fuit etiam *Tarteſſus* antiquis dictus, vt ex Steſichoro oſtendit Strabo, quomodo etiam Ariſtoteli citato loco dicitur: quibus Stephanus ſuffragatur, *qui Tarteſſi* amnis prope vrbem Tarteſſum meminit, vnde & Feſtus Auienus in Iambis ſuis:

——Tarteſſus
Ager his adhæret, adluitque ceſpitem
Tarteſſus amnis.

Iſidorus Origlnum lib. XIII. *Bætis* etymon à βαθὺ deducit, quod ſcilicet per humilia loca fluat. Sed pace tanti viri, inſulſa nimis eſt etymologia. Et ſi longinquo non pigeat petere, melius forſan noſter Becanus, à Belgica dictione *Baet*, quod vtilitatem deſignat, *Bætis* nomen deriuat, quia illius aquis commodiſſimè lanæ inficiuntur, cuius cauſſa maximè commendantur ab antiquis. Vnde Martialis:

Bætis oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

Huc etiam alluſiſſe videtur Iuuenalis Satyra XII.

——generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aer.

Refert Philoſtratus lib. V. cap. II. Vitæ Apollonii Tyanæi, *Bætim* Oceani quaſi naturam præ ſe ferre: ſiquidem increſcente Oceani æſtu, verſus fontes agi, ſpiritu quodam ipſum a mari impellente, vnde & Statius Papinius Sil. lib. II.

Attollat refluos in aſtra fontes
Grato nobilior Melite Bætis.

CINGA.

RApidus potiùs, quam magnus inter Ilergetes Citerioris Hiſpaniæ populos, eſt fluuius *Cinga*, à Pyrenæis montibus decurrens, Gallicam Flauiam vrbem, nunc *Fragua* dictam pertranſit, & Ibero ſociales vndas defert. Meminit huius Iulius Cæſar lib. I. de bello ciuili, qui magno ſuo periculo eius violentiam expertus fuit. Lucanus lib. IV. graphicè eius mentionem facit:

——campoſque coercet.
Cinga rapax, vetitus fluctus & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo. nam gurgite mixto
Qui præſtat terris, aufert tibi nomen Iberus.

Eiuſdem etiam nominis in Gallia recenſet fluuium idem Poeta lib. I.

——quà Cinga pererrat
Gurgite: quà Rhodanus raptum velocibus vndis
In mare fert Ararim.

COGEDVS.

NIſi potiſſima inſtituti mei pars eſſet, loca illa Hiſpaniæ detegere, quorum apud claſſicos auctores mentio, *Cogedum* amnem præterire in animo erat. nam & tenuis & obſcuri nominis eſt; ſed quia apud Martialē eius eſt memoria, aliqd illi dandū cēſui. Oritur hic prope montem Caunū non procul à Bilbili, & Voberiam prælabitur, quæ

nunc *Bonierca* dicitur, & Saloni ſe immiſcet, hodie adhuc priſco nomine gaudet; licet Benedictio Ariæ Montano apud Ortelium, *Rio de Codes* dicatur. Martial. lib. I. Epigrammat. ad Licinianum de Hiſpaniæ locis eius meminit his verſibus:

Tepidi innatabis lene Congedi vadum
Mollesque nympharum lacus.

Gaſpar Barretius vocat hunc amnem *Cogedum*, & verſum hunc Martialis hoc modo cenſet legendum:

Tepida natabis lene Cogedi vada

Sed perperam: nam otioſa eſſet dictio *Lene*.

DVRIVS.

DVrius ex maximis Hiſpaniæ amnibus, ortus in Pelendonibus, teſte Plinio, & iuxta Numantiam fluens, dein per Arreuacos, & Vaccæos lapſus, diſterminat ab Aſturia Vettones, & à Luſitania Gallæcos: in Oceanum Atlanticum multis fluminibus auctus procurrit. Straboni Δωρίας; Ptolemæo vero Δώρις; Appiano in Ibericis Δώριος vocatur, noſtra vero ætate incolis *Duero* dictus. Iſidorus lib. XIII. cap. XXI. *Durium* a Græcis, quaſi *Doricum* cognominatum dicit. Amnis eſt egregie piſcoſus, & optimas aloſas, & lampetras (quas *muranas fluuiatiles* nonnulli vocant) & ſalares, magna frequentia fundit, Sed præcipue clarus olim ob auriferas arenas, quod & Silius Italicus cecinit lib. I.

Hinc certant Pactole tibi, Duriusque Tagusque.

Licet noſtro æuo ob accolarum inertiam admodum raro inueniantur.

IBERVS.

PIaculum pene eſſet *Iberum* præterire nobiliſſimum Hiſpaniæ amnem; quippe qui toti prouinciæ, *Iberia* nomen dedit, vt multis placuit, qui teſte Plinio lib. III. cap. III. *Nauigabili commercio diues, oritur in Cantabris, haud procul oppido Iuliobriga. CCCC. L. M. P. fluens, nauium per CC. L. M. P. à Varia oppido capax.* Idem tamen exactius lib. IV. cap. XX. à portu Victoriæ Iuliobrigenſium fontes Iberi XL. M. P abeſſe ſcribit: Florianus vero Occampius penſiculatius eius exortum rimatus, dicit non procul ab *Aguilar del campo* (loco id nomen eſt) Iberum binis fontibus ſcaturire, & ab incolis locum indigetari *Fontible*, quaſi Iberi fontes dicas. multis hic ſtipatus fluminibus, à ſeptentrione in auſtrum fertur, cum cæteri Hiſpaniæ fluuii ab ortu in occaſum delabantur. in cauſſa eſt *Iubeda* mons, à quo in occaſum ire prohibetur, vnde in auſtrum neceſſe ſe flectit, multas & illuſtres præteriens vrbes, infra Dertoſam, indignanti ſimilis, mari ſe infundit, tanto quidem impetu vt vltra quinquaginta paſſus Mediterranei maris ſalſas vndas edulcoret. Nobilitatus etiam Luctatii Catuli fœdere, quo inter potentiſſimos populos, Romanos & Carthaginenſes, vtriuſque imperii terminus eſt ſtatutus: vnde prima Hiſpaniæ diuiſio, *Vltra Iberum & Cis Iberum* manauit. Sed & præter hunc Iberum amnem, alterius in eadem Hiſpania meminiſſe videtur Feſt. Auienus, & in Bætica ſtatuere. nam cum multa de Tarteſſiis dixiſſet, ſubdit:

Iberus inde manat amnis, & locos
Facundat vnda: plurimi ab ipſa ferunt
Dictos Iberos, non ab illo flumine
Quod inquietos Vaſcones prælabitur.

Vnde forſan Florianus Occampius Bœticę fluuiolum *Rio Tinto*, vocatum olim fuiſſe dicit *Iberum*.

LETHE.

NON tam aquarum gloria, quam priſcorum fabulis celebratus eſt *Limia* Luſitaniæ amnis, Græcis Λήθη, vt & Silio Italico *Lethe* vocatus; Pomponio Melę & Plinio *Obliuionis flumen* dictum: Franciſco Taraphę, & Hieronymo Paulo libello de fluminibus Hiſpanię, *Eunemius* vocatur; ſed parum exacte, cum ſecundum Plinium lib. IV. cap. XXII. *Aeminius* ſit dicendus, cuius hęc ſunt verba: *A Minio, quem ſupra diximus CC. M. P. (vt auctor eſt Varro) abeſt Aeminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limeam vocant, Obliuionis antiquis dictus, multumque fabuloſus.* Strabo ex Celtiberis & Vaccęis dicit *Limeam* fluere, ſed ab Andrea Reſendio erroris conuincitur, qui refert ex paluſtribus quibuſdam locis, inter Aquis, Caldenſem vrbem & oppidum Monteregiu erumpere, cuius

cuius accolas olim *Limicos* ex vetuſto lapide docet vocatos. Sed vnde fabularum origo, & *obliuionis* nomen? refert Strabo, Celticos Luſitanos & Turdulos, cum loci s armis ad hæc loca perueniſſent, traiecto Limea exorta ſeditione ducem amiſiſſe, quare palantes & vagos, proximas amnis ripas occupaſſe, oblitoſque expeditionis ſuſceptæ & iniuriarum, amni nomen *Obliuionis* indidiſſe. Vanum hoc nomen, vanior deinde religio auxit, cum paſſim percrebuiſſet his aquis epotis obliuionem incurri, adeo vt Decius Brutus omnium ore feratur, quod primus tantopere formidatum militibus flumen traiecerit, vt teſtantur Appianus lib. de bello Iberico, L. Florus lib. II. cap. XVIII. & Plutarchus in Quæſtionibus Romanis. Auri etiam grumulos, vt pleraque Hiſpaniæ flumina ſuis vndis, cominixtos defert. Vnde Silius Italicus lib. II.

Quique ſuperſtratos lucentes voluit arenas,
Inferne populis referens obliuia Lethe.

In Bætica etiam fluuiolus eſt, *Guadalete* dictus, quem Florianus Ocampius nudæ nominis ſimilitudine allectus, *Lethem* etiam indigetat, quaſi flumen *Lethem* dixeris.

MINIVS.

MAximum eſſe Luſitaniæ flumen Minium, auctor eſt Strabo; Plinio vero, & Melæ Tarraconenſis eſt prouinciæ, & per Bracaros fluit. Poſidonius hunc è Cantabris oriri dicit, in quamque ante eius oſtium vna cum binis ſcopulis refert procumbere: ſed nullum huiuſce rei hodie veſtigium exſtare ferunt. Strabo etiam *Banim* ait vocatum, ſeu vt Hermolao Barbaro placet, *Nabim*. Pomponius tamen Mela, *Nabium a Minio* diuerſum ſtatuit. mirer ego vbi Æthico mens fuerit, dum Minium prope Pyrenæum naſci, & in orbem verti ait, vt Brigantium maritimam vrbem includere aſſerat; cum multis millibus à Pyrenæis oriatur, nec Brigantium, quod inter Callaicos Lucenſes eſt, vlla ex parte attingat. Iuſtinus libro vltimo a *Minii*, venis, & colore ita dictum amnem credit, vt & Iſidorus lib. XIII. Etymol. & cum paucorum fluminum aquas receperit, natiuis tamen vndis ita diues, vt IV. M. P. ore ſpatioſus in Oceanum influat, teſte Plinio. amnis eſt egregie piſcoſus, præcipue vero prægrandes aſturiones nutrit.

MVNDA.

INter Durium & Tagum non inglorius fertur *Munda*, æquis ab vtroque ſpaciis diſtans qui & *Muliadas* Straboni vocatur, hoc æuo *Mondego* indigenis dictus; nec ipſe auriferæ arenæ gloria caret; licet incolarum inertia, raro admodum nunc inueniantur. Conimbricam, ſacram Muſis vrbem, lato alueo præterfluit, & ponte firmi & egregii admodum operis tranſitur, nec procul ab ipſa vrbe mari commiſcetur; agris non inutilis & piſcoſus affatim, ſed vbi vel largiori imbre, vel hybernis niuibus augetur, ad inſaniam vſque excreſcit, & late per adiacentes campos magna cum ſtrage:

Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores
Præcipiteſque trahit ſiluas.

SALO.

INter Hiſpaniæ amnes, clarus admodum eſt *Salo*, qui licet nec lato alueo tumeat, nec auriferis arenis ſuperbiat; nulli tamen cedit ferri gloria: omni enim ferro ipſius aqua eſt violentior. Aquæ enim temperamento, ferrum acrius robur, & miram duritiem acquirit: vnde Martialis, vbi de Congedo amne egit, ſubdit.

Quibus remiſſum corpus aſtringens breui
Salone qui ferrum gelat.

Et libro V. Epigr. VI. vbi de Bilbili:

Quam fluctu tenuis ſed inquieto
Armorum Salo temperator ambit.

Num vero hic ſit idem amnis qui Iuſtino libro vltimo *Bilbilis* vocatur, vel vt manuſcripti aliqui *Byrbilis*, non abhorret anim⁹ vt credam, præſertim cum illi maximam ferri temperationem adſcribat, *adeo vt nullum apud eos telum probetur*, inquit, *quod non aut Bilbili flumine, aut Chalybe tingatur*; quæ certe *Salonis* noſtro in primis quadrant. nullus enim, præter *Salonem* ferri gloria in Hiſpania notior eſt, nec ea de cauſſa magis celebris. Potuit enim ab adiacente vrbe *Bilbilis* vocari. Vnde mihi nata ſuſpicio non incommodum, apud Iuſtinum legi poſſe: *Quod non aut Bilbilis flumine*, vt nomen fluminis prætereat, vrbem vero oſtendat. Sed Lectori hoc diſpiciendum relinquo.

SICORIS.

ILergetum eſt amnis *Sicoris*, inter Ceretanos ortus, & Ilerdam, nobilem & validam vrbem præterfluit: notiſſimus bello, quod inter Cæſarem, & Pompeii duces, Petreium & Afranium, circa illum geſtum fuit, vnde Lucanus:

Heſperios inter Sicoris non vltimus amnis
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu
Hybernas paſſurus aquas.

Vocatum fuiſſe & *Sicanum* quondam hunc amnem, non obſcure coniicias, vnde & accolæ *Sicani* dicti, qui Siciliæ olim *Sicania* nomen indiderunt, vt teſtatur Dionyſius Halicarnaſſæus lib. I. & Thucydides lib. VI. *Veritas*, inquit, *Sicanos arguit Iberos eſſe, oriundos à flumine Sicano, quod in Iberia eſt; à Ligyis eiectos, & ab his tunc dictam Sicaniam inſulam prius Trinacriam nominatam.* Idem ſentit etiam Silius Italicus lib. XIV.

Vomere verterunt primum noua rura Sicano.
Pyrene miſit populos. qui nomen ab amne
Aſcitum patrio, ter- impoſuere vacanti.

Quæ omnia de *Sicori* dicta eius facinus crediderim, quod nullus in Hiſpania locus ſit, cui magis hæc aptari poſſint. Vocatur hodie incolis *Segre*, & auratas etiam arenas Oceano deferre, teſtantur Franciſcus Tarapha, & Lucius Marineus.

SVCRO.

INter Cõteſtanos Citerioris Hiſpaniç populos non procul à Valentia *Sucro* amnis labitur, ex Oroſpedanis montibus originem trahens, hodie *Xucar* vocatur. Silius Italicus inter Sedetanos videtur ponere, cum ait lib. III.

Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus vndis.

Sed nulla re clarior, quam Sertorii circa illum clade, vbi & caſtris à Pompeio exutus fuit. Vt teſtatur Salluſtius in Epiſtolæ fragmento à Pompeio ad Senatum miſſæ. Ab hoc etiam amne *Sinum Sucronenſem* dictum teſtatur Pomponius Mela: eiuſdem etiam nominis oppidum eodem in tractu commeminit cum Strabone T. Liuius.

TVRIA.

NON procul à Valentia Edetanorum, Turia amnis labitur, amœniſſimos eius agros irrigans, & omni delitiarum genere fęcundans. Vnde merito à Claudiano lib. de laudibus Serenæ *formoſus* dicitur:

——& roſeis formoſus Turia ripis.

In eius nomine variant Scriptores. Pomponius enim Mela lib. II. *Duriam* vocat: ſic etiam Cicero in oratione pro Cornelio Balbo, *Acerrimis*, inquit, *illis præliis, Sucronenſi & Durienſi interfuit Balbus.* Plinii vero exemplaria variant, nunc *Turium*, interdum *Turiam* vocant. Potior tamen ſcriptorum pars *Turiam* vocat: ita enim in fragmentis hiſtoriarum Salluſtius, & Plutarchus in Sertorio. Amnem hunc eundem eſſe cum *Turuli* Ptolomæi, non male coniiciunt Hermolaus Barbarus, & Ioſephus Moletius: & ſitus ſuadet. Hieronymus Paulus ita dictum ex quorundam opinione dicit, à Phœnicibus, qui tempeſtate amnis huius oſtiis appulſi, multitudinem boum conſpicati, *Turiam* vocarunt, quod illis patrio ſermone *Turbos* eſſet. alii vero à dictione θοῦρος dictum putant, quæ celerem & impetuoſum denotat.

TAGVS.

TAm apud Græcos quam Latinos ſcriptores *Tagi* nomen illuſtre fuit, adeo vt cum Marone dicere liceat,

Cui non dictus Hylas?

Oritur autem nobiliſſimus hic amnis in Celtiberis, teſte Strabone, & per Vettones, & Carpetanos lapſus Toletum, præpotentem vrbem pene circuit, tandem Luſitaniam mediam ſecans, pleno alueo ſub Oliſiponenſiũ mœnibus Atlantico pelago infunditur. Quid in mentem Iſidoro lib. XIII. venerit, de *Tagi* etymo, lubet potius admirari, quam inſcitiæ illum arguere: *Tagum*, inquit, *fluuium Carthago Hiſpaniæ nuncupauit, ex qua ortus procedit, arenis auriferis copioſus, & ob hoc ceteris fluuiis prælatus.*

Sed vnde *Tagi* etymon à *Carthagine* deducit, aut quidnam *Tago* cum *Carthagine* commercii? nam procul admodùm à noua Carthagine, oriri ex Strabone iam dictum. fama illi præcipua ex auri arenis, grumuliſque, quos tanquam telluris ſpolia Oceano defert. Vnde Iuuenalis:

Omnis arena Tagi, quodque in mare voluitur aurum.

ceterique paſſim Poetæ, quos recenſere operoſum eſſet. Mela verò non aurum ſolum, ſed & gemmas illi aſſcribit, lib. III. cap. I. his verbis. *In altero* [*ſinu*] *Olyſipo & Tagi oſtium, amnis aurum gemmaſque generantis.* Mirantur multi, celebris illius & paſſim vulgatæ auri famæ rara adeò exſtare veſtigia. Cauſſam refert Andreas Reſendius. Lege cautum id ſcrutari, ne commotis arenis, depreſſiores frumentarii agri aquarum illuuiem patiantur, in fidem tamen vetuſtæ gloriæ, Luſitanorum Regum ſceptrum ex Tagano auro conflatum, quo purius nullum reperiri poſsit.

F I N I S.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM, QVAE CONTINENTVR IN HOC IV. TOMO
rerum Hiſpanicarum.

A

Badella capitur & trucidatur morte crudeliſſima 102
Abea Caſtrum 108
Abdemelech Almanzoris Barbari filius à regno Legionenſi fugatur 88
Abderama Rex Maurorum maximus 71
Abelis vocabuli notatio 3
Abenſelich Rex Barbarorum, expellit ab Hiſpania Almophades 144 in prælio ſauciatus grauiſſime, aufugit ibid.
Abenhabel Barbarus 102
Abenhandel, Zaphadola & Lupus Reges Sarracenorum 104
Abimelech Hebræorum Pontifex Maximus. 15
Abolhalit Dux & Proconſul Hiſpaniæ numeratis centum millibus ſolidorum liberatur 79
Abobalita Rex Cæſaraguſtanus ſubditſe Ramiro Gothorum Regi 83
Abominanda Machometis perverſitas 311
Abraham Chaldæorum igne ſurreptus asumitur 9
Abubacar Rex Arabum 54
Abundius Presbyter & Martyr 301
Ab Octauiano Auguſto Romani Imperatores dicti Auguſti 24
Acephalorum hæreſis: acephali cur ſic dicti 38
Aciſcli & Zoyli ſanctorum corpora 334
Acta urbs Græciæ poſt Athena dicta condita à Cecrope 11
Adulteri à Bamba Rege Gothico, puniuntur ſupplicio haud inconuenienti 61
Adam centum annis à toro coniugali abſtinet 6
Adaulphus Epiſcopus Legionenſis 46
Adefonſi Regis trucidator, manibus, oculis & altero pede priuatur 91
Adefonſi Regis Milites delicati 102
Adefonſus Catholicus Petri Cantabrienſis ducis filius 73 Eligitur in Regem ibid.
Adefonſus propter caloris feruorem nimium leuiter indutus ab aduerſario quopiam, Saraceno lethaliter vulneratus, occubuit 90
Adefonſus Rex Gothorum regno pellitur 74
Adefonſus Regno Gothico reſtituitur, multa præclara erigit ædificia 74 a duobus Angelis crux aurea extruitur, quam ſolemni ritu, Salvatori conſecrat 75
Adella Rex Toletanus Adefonſi Regis ſororem volens cognoſcere reluctantem, ab Angelo, ut illa prædixerat, quamprimum percuſſus interiit 89
Ad prædandam Italiam Gothi in diuerſas partes diuiduntur 45
A[illegible]phus & Iohannes Martyres 302
Ade[illegible]us Epiſcopus S. Iacobi ab incurſitante Tauro, ſibi ſupplicii loco deſtinato, ſeruatur ipſius vero deriſores [illegible] [illegible] occiduntur 80 Mortuus mille hominum materiis è loco moueri non potuit ibid.
Aetius dux Romanæ militiæ 46
Aegyptus. a Cambyſe denuo devaſtata, qui Cambyſes in Damaſco paulo poſt vitam cum morte commutauit 20
Aegyptus ab Aethiopibus Memphim uſque devaſtatur 13
Aegyptus a Nabuchodonoſoro ſubuertitur. Iudæi ibidem reperti in Babylonem deducti captiui 18
Aelii Pertinacis victoria glorioſiſſima 34
Aeris a Antiquioribus nomina[illegible] recenſentur 13
Aeneas, ob regnandi Nobilitatem, dictus primus Rex Latinorum
Aet[illegible] 24
Africa a Scipione victa 28
Agila Rex Gothorum impius punitur 49
Agnus in Græcia locutus 18
Aiax natione Græcus Apoſtata 42
Alamur dictus Rex Saracenorum 336
Alanus fluuius 40
Alani Gothorum vigore extincti 43
Alaricus Eurici Gothorum Principis filius parentis in regno ſucceſſor 417 prælio victus interficitur ibid.
Alaricus Rex Gothorum conſtituitur 45
Alba ciuitas condita ab Aſcanio Aeneæ primi Regis Latinorum, filio 13
Albimor Mahumeti diſcipulus 54 Mahumetum veneno tollit ibid.
Alcantara pons Hiſpaniæ ſuper Tagum 24
Alcantara urbs Sarracenorum obſeſſa ab Adefonſo Rege rapitur 112
Alcharata, Caſtrum Sarracenicum 112
Alcmo Rex Toletanus, Leonæ ac Regi maximis datis muneribus, his militer ſeſe ſubiicit 94
Alexander Ariſtoboli filius magna collecta manu Iudæam devaſtando inuadit 25
Alexander & Ariſtobolus, Herodis Hoſtes acerrimi 27
Alexander Hyrcani filius, in Sinu Oburgatorum inhumano prorſus more, crudeliſſimus 25
Alexander Macedo Hieruſalem ſtatuens euertere in ſomnio à Deo dehortatur 21 Iudæis poſtmodum multa tribuit, tandem ſumpto veneno expirauit 2
Alexander Moguntiæ occiſus 394
Alexandra Hyrcani coniunx diſertiſſima regit populum, ſed a filio carceri includitur 25
Aliquot Barbarorum Oppida à Chriſtianis diripiuntur 118
Alexandria ab Antiocho obſeſſa, attamen Romanorum interuentu, liberata 23
Almanzor a deſtructione ſepulchri B. Iacobi fulguratione quapiam deterretur 87 vertitur in fugam 88 moritur ibid.
Almanzor Rex Agarenus, cognita ſuorum clade de ſolio in terram proſilit 81
Almenon Adefonſo ſtruit inſidias 99
Almiramus Corduenſis capitur & victus Legioni perductus eſt 81
Almoralides ſiue Almophades Gens [illegible] marina 108
Alnitus Epiſcopus Legionenſis [illegible] ſanctitatis 95
Amala[illegible] ab [illegible] 43
Amenophis Rex Aegyptii natus in Hebræos 10
Ana[illegible] vicus 80

Ana[illegible] Imperatoris mors & ſepultura ignominioſa 336
Anaſtaſius Giſalei[illegible] 47
Annibale combuſtum 14
Annulus memoriæ & oblivionis 11
Antæus palæſtra artis inventor, ab Hercule in palæſtra vincitur 15
Anteb[illegible]rus Dux Militiæ Romanæ multis cum copiis proſternitur 42
Antigonus adiuvante Pacoro Parthorum Rege Hieruſalem expugnat & demum Regno reſtituitur 26
Antigonus catena aurea ad Antonium deductus ſecuri percutitur 27
Antiochi Epiphanis mors miſerrima & fœdiſſima 24
Antiochus Epiphanes obiice Romanorum, aufugit ſpolians Templum Hieroſolymitanum 23 prophanans ſanctuarium ibid.
Antiochus Epiphanes primo mitiſſimus ac omnibus benignus, poſt adeptum vero ſibi Imperium, crudelis ac in Deum impius 22
Antiochus in Perſiæ acceſſus in phano Naneæ & membratim a ſacerdotibus cæſus 23
Antiochus Pontius Rex Syriæ, ab obſidione Hieruſalem, pecunia Hircano placatus, deſiit 25
Antipater alienigena a[illegible] Gabinio factus familiaris, ut [illegible] Cypris Regis [illegible] uxor matrimonio iungeretur 25 & 26
Antipater ope Iulii Cæſaris fit Civis Romanus 26
Antiquæ Eccleſiæ Hiſpaniæ abrogantur & illarum loco multo[illegible] ſigni erant readificantur 110
Antiquus Hiſpanorum in deoſculand. manibus mos & conſuetudo 275
Antonius Cleopatram ducit in uxorem 27 amborum mors ibid.
Antoninus Caracalla impatiens libidinis novercam in uxorem ducit 35
Antoninus de Perſis nobiliter triumphat 34
Antonius Monachus ab hoc primum Monaſteria condita 35
Antoninus Pius, pater patriæ 34
Apis ab Ægyptiis d[illegible]ficatur & Serapis nominatur 10
Appius Claudius cæcus, Romæ aquas Claudias induxit &c. 22
Apollo inventor Medicinæ 12
Apollodorus præceptor Auguſti 24
Apoſtoli Iacobi protomartyris corpus aſſervatur in Hiſpania 2
Apparitio B. Mariæ virginis Muſæ puellæ cuidam facta &c. 119
Apparitio B Iacobi Apoſtoli facta Ramiro Regi Gothorum 76
Apparitio Minervæ 10
Apparitio S Iſidori 104
Aquaductus Cordubenſis ſtupendus 381
Aquilera Oppidum 94
A[illegible]bus duo aquis ſubmerſi 260
Arago[illegible] [illegible] 338
Ara[illegible] [illegible] 23
Area Noe quaadrapartita [illegible] quanto temporis intervallo extr[illegible] ibid.
Ar[illegible] [illegible] mirabiliter ab Hieremia reſervata 17
Archelaus Herodis filius & Regni ſucceſſor 9000 Iudæorum [illegible] 30 patre mutuo [illegible] ibid.
Arch[illegible] [illegible] Ti[illegible] [illegible] populos data prius [illegible] omnium peccatorum, ad defendendam Religionem [illegible] 10
[illegible] Alexan[illegible] Triumphales in Lybia 12
Ardebaſtus quidam ex Nobilitate Græcorum expulſus a ſuo Imperatore in Hiſpaniam adducitur [illegible]
Ari[illegible] & Coianca [illegible] 101
Arelatum & Maſſ[illegible] Euri[illegible] Imp[illegible] ſubiiciuntur 47
Argebandus Antiſtes Narbonenſis 60
Argebandus Epiſcopus Narbonenſis a Bamba Gothorum Rege receptus in gratiam 64
A[illegible]ntes [illegible] primum Romæ cuſi 23
A[illegible] Monachus & Martyr 301
Argivorum regnum finitum & in Myſenas tranſlatum eſt 12
Ariminum & Beneventum a Romanis conditum 22
Arion a Delphino in Tenarum deportatus fertur 16
Ariſtarchus, Ariſtophanes, Sotades ſcriptores Tragici 21
Ariſtobolus & Hyrcanus in gratiam redeunt ac reconciliantur certo tamen pacto 25
Ariſtobolus in matrem crudelis 25
Ariſtobulus Iudæus ac Peri[illegible]ateticus philoſophus, edit commentarios in Moſen 22
Ariſtobulus Romæ elapſus [illegible] iterum Alexan[illegible] [illegible]iam dum muro recingeret, ab Antonio captivus Romam deductus eſt 26
Ariſtoteles philoſophorum princeps natione H[illegible] 5
Armeni fidem ſuſcipiunt 38
Artaxerxes dictus Longimanus 21
Artes liberales contra diluvium inſcripta aſſervantur 8
Aſcanius, Æneæ filius ſecundus Rex Latinorum 15
Aſinarius & Ætius comites 335
Aſpides & Crocodili, oratione Hieremiæ fugantur ex Ægypto 18
Aſtorica, Ventoſa & Conimbrica ubi nimius urbi obſ[illegible] Regno ac dominio Gothorum ſubiugantur [illegible]9
Aſturis & Vaſcones in Cantabriæ finibus crebro domantur 55
Ataulfus a Gothis Italiæ præficitur 45
Athanagildus Agilani, Gothorum Regis, in regno ſucceſſor 49 moritur Toleti ibid.
Athenienſes a pœna pueri minotauro obiiciendi, liberantur 13
Athenienſes a Sylla vaſtantur 24
Athenienſes viginti quatuor litteris uti incipiunt cum camen antea ſedecim ſolummodo uſurparent 21
Athilius Abbas Cellenſis 331
Atlas in Aſtrologia prædeceſſores ſuos ſuperat 10
Attila mors 46
Avarca & Baraliones quid 99
Audacia pientiſſima divi Eulogii 316
Aves Dædali Metallino 13
Aurea Virgo & Martyr 302
Aurelius Gothorum Rex ſervilem impetum contra proprios dominos, reſtinguit 74
Auguſti decretum ut cenſeretur totus orbis 28

B

Bamba Regis Gothorum exhortatio, contra Paulum Regnum cuſpare conantem 60
Bamba Rex Gothorum Monaſterium ingreditur in quo adhuc 12 annis vixit 68
Babylonia urbs fun[illegible] [illegible] 9
Babylonia cadente, Regna [illegible] 10
Babylonia [illegible] apta
Baccia [illegible] Mauro[illegible] [illegible] 104
Balthaſar u[illegible] man[illegible] [illegible]

Balneacum per vniuerſum Adefonſi Regis regnum deſtructa 1[illegible]
Ba[illegible]arorum cadunt duodecim Millia [illegible]9
Bar[illegible]a vrbi Bamba Regi [illegible]othorum ſubiicitur 61
Baſilica S. Aciſcli 296
Barim mons Armeniæ 7
Baſilides Hæreſiarcha 34
Barxonii villa 108
Batuſpelagus 318
Beatricis Reginæ mors ac ſepultura 115
Bætica di[illegible]a Turdetania 387
Beatitudo potentia temporalis in qua conſiſtat 1
Beliſarius Magiſter Militum 337
Bella Campalia primus quis inſtituerit 8
Bellum inter Regem Caſtellæ & Regem Legionis 108
Benedictus Abbas 38
Bernardus Comes Barcinonæ 332
Benmbeth Rex Barbarorum 95. ſubiicit ſe Fernando ibid.
Benildis Matrona Martyr 297
Berengaria Hiſpaniarum Regina cauſa primaria editi Chronici H[illegible]anici 1
Bernaldus Sancti [illegible]omitis filius, eminentiorum robuſtorum Militum Miles robuſtiſſimus 73
Barlanga Ciuitas 94
Berta ſoror Caroli Regis Francorum 76
Bibliotheca S. Aciſcli 321
Biturrien Turris Babylonica inſectū non [illegible]ſi ſanguine monſtruo diſſolutum 8
Bona oblata D. Iacobo 77
Boetius Philoſophus crudeliter interfectus 37
Brennus Dux Senonum Gallorum 21
Brete vicus Hiſpaniæ 71
Blanca vxor Sancii 105
Brutus primus Romanorum conſul 20
Brutus & Tolemon conſules Romani maiorem partem plus ſapientia quàm armis obtinent 24
Burdimelus in tauro æneo combuſtus 335
Buſiris in hoſpites crudeliſſimus 12
Bethinia a Phœnice condita 12

C

Cacera Oppidum Barbarorum fortiſſimum obſeſſum 114
Cadiga Mahometi vxor 83
Caius Caligula homo turpiſſimus, ſenatorum conſilio interficitur 32
Caius Caligula Parenti Tiberio ſuccedit & Herodem Agrippam Regem Iudææ conſtituit 32
Calmana Caini vxor 6
Cambyſes, dictus Artaxerxes, Aſſuerus & Nabuchodonoſor, Cyro, tamquam parenti, ſuccedit 20
Cangas H[illegible]ania vallis 71
Cantaber fluuius 333
Carolus M. Rex Franciæ & Imperator Rom. ingentem Nobilium Sarracenorum multitudinem trucidat 75 *[illegible] Aquiſgrani* ibid.
Capitolii fundamenta a quo iacta primitus 6
Carolus Caluus 3[illegible]
Carolus Tertius Romanorum Imperator in fugam vertitur 9
Carteiam non eſſe Tart[illegible]am 93
Carthago a Carchedone Tyrio incepta a [illegible]idone vero ipſius filia con[illegible]ummata e[illegible] 14
Carthago dolo occupatur 41
Car[illegible]a ampliatur [illegible] ampliſsima nunc [illegible]r [illegible]
[illegible]ar[illegible] uā de [illegible]er[illegible] triumphaſſet, fulmine ictu interiit 3
Cata-phrygas Pſeu[illegible] 394
Caſtrum de Pozolo a Rege Ca[illegible]llæ occupatur 10
Caſtrum dictum S. Stephanus de Cauias ab Adefonſo Rege capitur [illegible]3
Caſtrum S. In[illegible]s ſupra flumen [illegible] Malui 93
Caſilo Erui[illegible] Re[illegible] ſoror nubit Egicæ qui poſt Eruigium regno ſu[illegible]cedit 69
Cali conſ[illegible]a [illegible]n aprælium denunciant 46
Cæſarea Palæſtina ab Herode conſtructa 29
Cæſar perſpectis Archelai innumeris vitiis illum tamquam Tyrannum mittit in exilium 30
Cæſar in ſubiicienda ſibi Iudæa ſpe ſua fruſtratur 16
Cæſar-Auguſta in Hiſpania a [illegible] condita 27
Ceres cur a Græcis Demetra dicta 8
Cecrops primus, immolando bouem, Iouem adorare præcepit 12
Chindaſuinthus à Romano pontifice obtinuit primatiæ Dignitatem Hiſpalenſem 5[illegible]
Chriſtus Saluator, vniuerſo orbe pacato hunc in mundum naſcitur 27
Chriſtoferus & Leouigildus Monachi ac Martyres 217
Chriſtiani à Barbaris multa reportant ſpolia 84
Chriſtiani quidam Chri[illegible]ianorum per ſectores 294
Chriſtianis ad caſtra Maurorum via oſtenditur diuinitus 111
Chaldæi Igniculto res 8
Chronica vnde dicatur 3
Cirophanes primus Ægyptiorum Idolatra 8
Ciuitatis Legionenſis deſcriptio 95
Ciuitas Cauriénſis, ab Ordonio Gothorum Rege occupatur 78
Ciuitas Pompelonenſis 312
Ciuitates prouinciæ Tarraconenſis, ab Eurico deuaſtando euertuntur 47
Ciuitates & oppida quædam, quorum nomina ab Antiquitate vel Sara[illegible]enis fuerunt mutata 58
Ciuitates quædam Hiſpaniæ deſerta muniuntur muris 77
Ciuium Romanorum (cenſu agitato) numerus copioſiſſimus 22
Clericis permiſſum coniugium 69
Codri Regis Athenienſis, pro ſalute patriæ mors ſpontanea 14
Coloſſus immenſæ magnitudinis apud Rhodum, terræ motu corruit 23
Columba ſancta iugulatur 2[illegible]
Columba Martyr 2[illegible]
Clades Sarracenorum maxima 81
Claudius Auguſtus a Romanis inſigniter honoratur 44
Claudius Dux 337
Claudius po[illegible] Caium Caligulam Imperio præficitur 32 *pius erga ſubditos* ibid.
Clades Hiſpaniæ maxima 70
Clerici vitam ac mores conformet ad regulam S. Iſidori 58
Cleopatra, inter Antonium & Auguſtum diſcordiæ ſeminatrix 27
Cleopatra inter Octauianum Auguſtum & Antonium diſ[illegible]r[illegible]atrix 34
Comit[illegible] Mocarabes Cord[illegible]a 2[illegible]1
Comitatus [illegible]a [illegible] [illegible]n[illegible], a Ca[illegible]ano ampliatur 9
Comes [illegible]erna[illegible]di[illegible] [illegible]a innumera [illegible] f[illegible]dit Sarra[illegible]n[illegible] 88
Com[illegible] [illegible] Gallecia Con[illegible]anti[illegible]a [illegible] 87

[illegible] 30
[illegible] nſtantinus patricius Romanus 46
Constantino [illegible] Conſtantino extructa 8
[illegible] Hiſpanie natura prudentia [illegible]
Corimbria [illegible] praeſi itur [illegible]
Conſtantinum [illegible] Papam converſus [illegible] do-
minis &c. 3
Congiarium [illegible] 11
Concilium Cordubenſe 291
Concilia duo Corduba congregata 229
Conſtantinus ad [illegible] Arrianam ſe convertit 56
Corduba à Chriſtianis recuperatur 116
Corduba Regia Sarracenorum ſedes 31
Corinthus quando condita 12
Corpora Abacuc & Michea divinitus revelantur 3[illegible]
Corpus [illegible] Salomonis Martyris inventus 316
Corpus S. Iſidori ad [illegible] egionenſem civitatem, ipſo tamen hoc
iubente, tran[illegible]tur 95
Coſdroes Rex impius 39
Corpus Iulij Ca[illegible] à Romanis combuſtum & ſuper co-
lumnam, in pomo deaurato, tumulatum 26
Craſſus Praeſes Syriae, ad domandos Parthos Romanus immi-
nentes, mittitur. 26
Crudelitas in Martyrum cadavera 243
Crux ſancta reperta 36
Coſmae & Damiani Sanctorum Baſilica 317
Cutteclarenſe Monaſterium 302
Curetes & Corybantes quo pacto, modulatam ſaltationem in-
venerunt 10
Cyrus Rex Perſarum cum Dario, Rege Medorum,
avunculo ſuo de regno contendit 19
Cyprianus Archipreſbiter Cordubenſis 215
Cyprianus S. coronatus Martyrio 33
Cyrene civitas Lybiae 12
Cyrillus Epiſcopus Alexandriae 37

D

DAcius Epiſcopus Mediolanenſis 340
Damaſcus urbs ab Alexandro capta 4
Danaus per 50 filias ſuos Aegypti fratris, uno ſolummodo
ſuperſtite, interfecit 12
[illegible]el pro Nabuchodonoſore apud Dominum intercedit &
auxilium impetrat 19
Daniel una cum Anania, Azaria & Miſaele obſides ad
Nabuchodonoſorem ducuntur in Babyloniam 17
Dardani nuncupati a Dardano 18
Darius aſtutia, per Equi ſui primum hinnitum, regnum adi-
piſcit 20
Darius bello ab Alexandro, victus ubi capta mater eius u-
xor una cum filiis 21
Darius Cyrum conſtituit Monarcham 20
David inter triginta fortes tres fortiores & tres fortiſſimos,
forti[illegible] imus 14
David marmora, ferrum aurum & argentum collegit, ut &
aes Corinthium ad extruendum Templum, illud quod ab-
[illegible] ſapienti[illegible] ſapientiſ[illegible] Salomo Davidis [illegible]
[illegible] 14
D[illegible] [illegible] alterum vero [illegible] rumentorum
[illegible] 14
[illegible] ſeptem [illegible] minum pro Chriſto Mar[illegible] 96
[illegible] 2[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] a [illegible] pta [illegible]
De[illegible] primum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
De[illegible] arts [illegible]
De[illegible] mulo [illegible] ſimo [illegible]
[illegible] Martyres [illegible] 12[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] Abraham [illegible]
[illegible] Deſiderius Dux Francorum 1[illegible]
[illegible] filicarum 290
De[illegible] Hiero [illegible] deſcriptio 33
De[illegible] ſtatio Hiſpania 324
Diabolus in ſpecie Moyſis apparens, multos Iudaeos circum-
ducendo nec[illegible] [illegible]
Diabolus Sarracenorum deus [illegible] plangit [illegible] deceptus
es [illegible]
Didacus Comes [illegible] filius & Garſia [illegible] ſuſceptor, ipſum Gar-
ſiam ſuſceptorem manu propria enecavit 90 fuga cum
Silvio [illegible] ſalutem quarit ibid.
Diluvium ſub R[illegible] nom Theſſalia 2
Diluvium ſub Rege [illegible] 10
Diploma Veremundi Secundi Regis [illegible]
Diſcordia inter Reges Fer[illegible] ſ[illegible] gravis [illegible] [illegible]
Diſcrimen inter tran[illegible] ca[illegible] tatem Iuda
17
Diſſenſio Romana inter [illegible] populum enorme
do tandem per [illegible] compo[illegible] ta 32
Diſſidium inter Romanos pro Pompeio [illegible] 26
Diſſentientibus Cathol[illegible] Rex Normannorum
contumelia[illegible] [illegible]
tis locis vaſtatis, [illegible] Iacobi [illegible] gladio
peremit
Divers[illegible] Laudes Hiſpania 384
Diverſorum pra[illegible] a Bamba Gothorum [illegible]
annumeratio [illegible] 62. & 63
Divitiarum Hiſpanicarum memoriis Liber Machabaeo-
rum [illegible]
Donatus Epiſcopus [illegible] 37
Dadali fuga 18
Dolo[illegible] Iudas, fingentis ſe Alexandrum Herodis [illegible]
[illegible] detectus &c. 10
Dominicus & Antonius Sanctorum Hiſpanorum [illegible]
[illegible] 2
Domitianus Chriſtianorum perſecutor maximus Iohannem
Apoſtolum [illegible]
Dos[illegible] Herodis [illegible] nobilis [illegible]
Drac[illegible] [illegible]
Duodecimus Rex Latinorum [illegible] Aremulus
Duorum Magnatum con[illegible] Regem [illegible]
Ramirum [illegible] ad ſupplicium
Duo talenta [illegible] templo [illegible] au-
rum [illegible] Caſtro coactum eſt 20
Dulcia & Sancia [illegible] [illegible]
Du[illegible] Epiſcopus Salmant[illegible] & [illegible] Epiſcopus
Tuden[illegible] Cordubam captivus [illegible] poſtliminium
a [illegible] revocatis ibid.

E

E[illegible] a B[illegible] M[illegible] a
[illegible] a [illegible] [illegible] aliorum [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] a Rege [illegible] Adefonſo condita, per Maurorum hoſtilitatem destruitur 80
Eccleſia S. Leocadia Toleti, a quo fundata 51
Eccleſia Cordubenſis perſecutio 330
Eccleſia Africana clades 41
Ega fluuius 33
Eliſabeth Abbatiſſa 296
Eliſabetha Ludou[illegible] Regis Francorum Coniunx 105
Elogium S. Columba 297
Emila & Hieremias Martyres 277
Ennius Tarentinus à Caſsio Quaſtore Romam eſt tranſlatus 23
Enochi [illegible] à patribus [illegible] [illegible] 6
Epiſcopatus [illegible] Lucen[illegible] [illegible]ate in Oucetum à Froylano tranſlatus 73
Epiſto[illegible] [illegible] Monachi 274
Epiſtola Eulogij ad Aluarum argumentum 336
Ephyraeum [illegible] [illegible] [illegible] amplia[illegible] 82
Epaphus conditor Memphis 12
[illegible] 8
[illegible] quidinus p[illegible] 289
[illegible] quid & qu[illegible] [illegible] 26. & 27. & 28
Ermenegildus H[illegible], ab impio parente Leuuigildo dolo captus ſecuri p[illegible] 49
Erechtheus [illegible] Princeps Athenienſium in [illegible] Gracia, primus currum iunxit 12
Eſdras Legem à [illegible] ldais ſuccenſam ope ſpiritus Sancti reparat 31
Eulalia ſancta Baetica 299
Eulogij Sancti [illegible] ad [illegible] [illegible] Pampilonenſis ſedis Epiſcopum 328
Eulogius [illegible] Eulogij Auus 318
Euerſio Canobij Tabanenſis 298
Euphraſij Sancti Templum 312
Euſebius Epiſcopus Caſarienſis 4
Euricus [illegible] 47
Euangelium quo tempore [illegible] prima vice [illegible] ſermone Hebraeo ſcriptum 32
Euangeliſta à per quatuor animalia praefigurantur 341
Eutropius Abbas Monaſterij Seruitani 356
Euilmerodach crudelis in patris cadauer 19
Euilmerodach à parente regno reſtituto mittitur in carcerem 19
Exarare [illegible] unde ſic dicatur 21
Exceptor impius Chriſtum abnegat 293
Excidium Hiſpaniae ob hominum peccata 250
[illegible] Arabum ab O[illegible] Rege Gothorum fugatur

[illegible] Fabula de priſcis Hiſpaniae regibus 382
[illegible] a [illegible] patre peſsimo 16

F

F[illegible] [illegible] qua [illegible] 12
[illegible] R[illegible] [illegible] quodam vrſo necatur 73
[illegible] 7
[illegible] [illegible] Iuniza Regis filius [illegible] ab Hiſpania
[illegible] 9
[illegible] 5
[illegible]
[illegible] 96. & 97
[illegible]

[illegible]gura & Situs [illegible]
Filia [illegible] Sabigothonis [illegible] apparet
Filij Cain impudici
Flora Sancta [illegible] Marij [illegible] Frater impius
Florentina & [illegible] ſua ſacras [illegible]
[illegible] Iudaeus princeps [illegible]
Fluuij Hiſpaniae [illegible]
Fortunius Abbas [illegible] 331
[illegible]orum vnde originem traxerit 10
Fragellus vicus
Francorum Exercitus proſtratur
Francorum Sexaginta Millia proſtrantur
Fredenandus Rex
Frunlanus [illegible] piſcopus Legionenſis [illegible] labiis ſuis immiſſas [illegible] ardentes non ſenſit &c.
Froyla ambiens exercitu Gothorum Regnum a Senatu Oue[illegible] [illegible] interficitur 8
Froyla moriente, vocem in aere qua exaudita
Froylanus Clericis interdicit Matrimonium
Fulgentius [illegible] pus Aſtigitanus 3
[illegible] unius Sancti Roderico 316

G

G*Alba Neronis ſucceſſor, nihil memoria dignum praeſtitit* 33
Galenus Medicus 34
[illegible] alia conciliabulum facta perfidorum 60
Gallia Togata 32
Galli a Romanis ſuperantur 20
Gallorum atque Francorum ingens multitudo capta à Bamba Rege Gothorum 5
Garſia de Cabrera Comes 101
Garſeanus Rex patris aemulus impetum Sarracenorum quouis modo impedire ſedulo attentat 91
Garſeanus auxilio reliquorum fratrum Patrem Adefo[illegible] regno expellit 80 Ad perſequendum Arabes, ma[illegible] colligit exercitum [illegible]
Gaudiatus Fluuius [illegible]
G[illegible] Caſtrum
Gens [illegible] bellicoſiſsima à Cyro aſtute redacta in [illegible]
Gens Vandalorum & Alanorum ab Hi[illegible] [illegible] tra[illegible]
Gens Iudaica [illegible] [illegible] in Quinquè [illegible]
Gentis Chaldaea Origo
Gentis Gothica deſcriptio 4
G[illegible] templa a quo ſubuerſa
Geppides Rex [illegible]bardorum
G[illegible]
Geſta [illegible] & Digna Martyrum
Gelimer Tyrannus
[illegible]ſericus, frater [illegible] underici Regis H[illegible] 40
[illegible]
[illegible] Prim[illegible]
[illegible]
[illegible] Sarra[illegible]
[illegible]

[illegible]

Gundeadus [illegible] Burgundionum 48

Gunthamundus [illegible] 51

Cunthamundus Christianos [illegible] 41

H

HAbdarras [illegible] Regis [illegible] ſubita 279

Hadrianus Iudaeos bello denuo ſubiugat 34

Har[illegible] An[illegible] 36

H[illegible] 25

He[illegible] in dulcedine querunt amaritudinem, in vita mortem [illegible] 117

Hanmarimus Dux [illegible] capitur cum aliis captivis [illegible]

Hebraei ab Heber 7

Hebraeorum captivitas annis ſeptuaginta permanſit, quibus praeterlapſis ignis ab altari ſubtractus, vivus adhuc repertus in puteo 18

Hebraeorum egreſſus ex Aegypto 6

Hebraeorum ſervitus quamdiu in Aegypto duraverit [illegible]

Hebraeorum [illegible] 6

Helena a [illegible] rapta atque fratrum auxilio liberata, capta [illegible] Theſeo 13

He[illegible], Paulus & Iſidorus Martyres 301

He[illegible] 15

He[illegible] Sacerdos [illegible]

He[illegible] 330

H[illegible] decennalis parenti demortuo [illegible] caſu percuſſ[illegible] 112

H[illegible] morbo [illegible] flammis ſe iniecit 15

[illegible] 2

[illegible] R[illegible] 73

[illegible] 56

[illegible] Antonio, coronatus Rex Iudaea [illegible]

[illegible]

Hie[illegible] 41

Hie[illegible] reliquias [illegible] propter ſalutarem [illegible], lapidatur in Aegypto 7

Hiere[illegible] Iudae Propheta [illegible]

Hier[illegible] Hebrae [illegible] 7

H[illegible]

H[illegible] Roman[illegible]

Hiſpania [illegible] 40

Hiſpania [illegible] Gothorum Regi ſubiugatur 55

Hiſpania [illegible] abundans 2

Hiſpania [illegible] populorum, [illegible] ac fluminum [illegible] accurata deſcriptio 378

Hiſpania [illegible] derivetur 5

Hiſpania Nome[illegible] 380

Hiſpania [illegible] 37

Hiſpani [illegible] donantur 48

Hiſpani [illegible] 40

Hiſpani [illegible] ementes 3

Hiſpanico[illegible] 9

Homer[illegible] 34

Homerum Philo[illegible] Poſthumus quarto Reg[illegible] 8

Hoſpitalis [illegible] 309

H[illegible] fulmine conflagravit 16

Huldicabul [illegible] 31

Hunnibaldus [illegible] Antiquitates Francorum [illegible] 358

Hunni [illegible] perſ[illegible] Marciano Imperatore [illegible] plaga caeduntur ibid.

Hydra Soph[illegible] 8

Hymnus [illegible]

Hypocras [illegible] 28

Hyrcanus [illegible] primatus auribus 27

Hyrcanus ab [illegible] 27

I

IAcobelis in d[illegible]

Iaco[illegible] Doctor [illegible] 603

Iacob [illegible] 107

Iacobus Iohannis [illegible] ab Herode Agrippa [illegible] 32

Iacobus S. Apoſtolus [illegible] 95

Iaddus Sacerdotum in Hieruſalem [illegible] Alexandro [illegible], eo quod [illegible] & ſolo aequatur [illegible]

Iamnes & Mambres [illegible]

Ianuarius [illegible] decem Anni [illegible]

Ia[illegible]

Ieru[illegible]

[illegible]
[illegible] mus 20
[illegible] em be [illegible] um [illegible]
[illegible] a [illegible] trucidatus
[illegible] 26
[illegible] m 316
[illegible] 6
Ioachim [illegible] terra [illegible] projicitur
Ioac. [illegible] omnibus cum familia
[illegible] de [illegible]
Iohan [illegible]
Iohan. [illegible] nus. M [illegible]
Iohannes [illegible]
Iohann [illegible]
Iohann [illegible]
chrum [illegible]
[illegible]
[illegible] Alexandri [illegible]
Iohannes [illegible] Magni [illegible] Prae [illegible]
Ionatha Duce [illegible] Iudaeorum [illegible]
[illegible] subsistunt
[illegible] Herculis [illegible] Ægyptum [illegible]
[illegible] ponte sua [illegible]
[illegible] Antigonum [illegible]
[illegible] interficitur
[illegible] eversionem [illegible] praedicit [illegible]
dum implet
Iovinianus una cum [illegible] Christian [illegible]
idolorum [illegible] claudi praecepit 6
[illegible] 34
[illegible] Ma [illegible] 26
[illegible] H [illegible] anus
[illegible] arum [illegible] later [illegible]
[illegible]
[illegible] numer [illegible] ibid.
[illegible] 9
[illegible] 399
[illegible] ciam [illegible]
[illegible] ibuta [illegible]
[illegible] nadam [illegible] pra-
[illegible]
[illegible]
[illegible] 29
[illegible] 304
[illegible]
[illegible] captus
[illegible]
[illegible] A [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Sancta [illegible] 4

L

LAmmi [illegible] institutum, autor [illegible]
[illegible] centaurs [illegible] obit [illegible] 3
[illegible] pedes & jacul [illegible] contra [illegible] 6
quapiam in [illegible] Sarracenos sagittas em [illegible]
[illegible] 2
[illegible] ma Caprum in Mare in Ægeum [illegible]
[illegible]
[illegible] Raymundus [illegible] Carp [illegible]
[illegible] Ratio [illegible] R [illegible] puti
[illegible] Vincentius H [illegible] 2
[illegible] Monachus [illegible] 290
[illegible] Cretta 4
[illegible] palensis revocatur ab [illegible] 50
[illegible] beranda [illegible] efficacia 2
[illegible] 318
[illegible] 2
[illegible] à Romanis legionibus perpetua gaudet
[illegible] 56
[illegible] de [illegible] capta 92
[illegible] loco Partella de [illegible] 112
[illegible] Regis adventum magno applausu
[illegible] 99
[illegible] 38
[illegible] armis regnum amp [illegible] crudelis [illegible] ib.
[illegible] Sepulchrum [illegible] aureum 2
[illegible] Creditum lignum crucis Dominicae ibid.
[illegible] 269
[illegible] Amphion Musices [illegible] 2
[illegible] Leg [illegible] ator Apollinis apud Graecos [illegible] 1
[illegible] bile inventum
Lito [illegible] Dux [illegible] Exercitus 46 [illegible] imprudenter bellum gerit ubi occiditur ibid.
Liuva Reccaredi Regis filius, in regno Parenti demortuo succedit [illegible] degener multa in Regno illicita faciendo 1
[illegible] Hispanicae [illegible] Bam [illegible]
[illegible] 8
Longobardi [illegible] educuntur 3
[illegible] Poet [illegible] 3
Luca [illegible] Al-
[illegible] 177
[illegible] 16
Lucius [illegible] Commodus 395
Lu [illegible] 5
[illegible] 46
[illegible] Muza [illegible]
[illegible] do [illegible] rum [illegible] 78
Lupus [illegible]
[illegible] bus [illegible]
Lu [illegible] 42

M

M [illegible] 31
[illegible] 4
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] quando exorta [illegible]
[illegible] Romanorum Consul [illegible] naturalem [illegible] perstitit [illegible]
[illegible] uxor due decem filij [illegible]
[illegible] 8
M[illegible] Aurelius Antoninum filium propter morum & vita [illegible] tum militare [illegible] 38
Mariamne uxor Herodis [illegible] a marito [illegible], de cuius morte postea adeo doluit [illegible] quando[illegible] 27
[illegible] Braccarensis [illegible] Dumiensis 38
[illegible] Abbas 295
Martinus Episcopus Turonensis [illegible] Civitatis dives miraculis 3
Martinus presbyter [illegible] in expositione scripturarum primus [illegible] Doctor [illegible]
Martyrum [illegible] Petri [illegible] Hildesemi 301
Ma[illegible] Oppidum [illegible]
Ma[illegible] 42
Matrimonium [illegible] & uxore alterius Religionis 269
Ma[illegible] Episcopus Lugdunensis, Ecclesia eiusdem fundator [illegible]
Ma[illegible] Rupes 306
Maurorum Templa 315
Mauri [illegible] a Fernando Rege trucidantur 94
M[illegible] multis suorum militibus prostratis 115
M[illegible] Christianis infen[illegible] 5
Mer[illegible] 42
Metagon Castrum Barbarorum a Christianis occupatum [illegible]
Melchinus inventor [illegible] 17
Memorabile D. Eli[illegible] 237. & seqq.
Mercurij Trophæum [illegible] 13
M[illegible] Atlantis filius in Deorum relatus numerum 13
M[illegible] strenuus ac [illegible]
Minerva cur Pallas dicta 10
Minos filius Europæ [illegible] Dominator 12
Minotaurus a T[illegible] ceditur 13 cur Minous Taurus [illegible] ibid.
[illegible] 3
[illegible] C[illegible] 24
[illegible]
M[illegible] [illegible] cons[illegible] [illegible]

[illegible]
M[illegible] [illegible] ibid.
[illegible] peratus est ibid.
NA[illegible] 18
N[illegible] Hi[illegible] 117
[illegible] 47
[illegible] Hierosolymitanus 34
Neronis [illegible] prorsus horrenda 33 [illegible]
[illegible]
N[illegible] Venetia [illegible]
Ne[illegible] Hierusalem restaurat 28
Nepo[illegible] propter [illegible] duob[illegible]
[illegible] 31
Nic[illegible] Constant[illegible] 36
Nola [illegible] 39
Nicolaus [illegible] 6
N[illegible]
N[illegible] Indiaa [illegible] 14
N[illegible]
Nobiles [illegible]
Nobiliora [illegible] populi
Numisma [illegible]
[illegible]
Numa [illegible]
Numm[illegible]
Numm[illegible]

O[illegible]
[illegible]

INDEX

Opinionum car[illegible] [illegible]renii Columnia 391
Oraculi Dodonæ primus vſus in græcia 16
[illegible] Pela[illegible] ol[illegible] a Barbaris, Chriſtianiſſima 72
[illegible] [illegible] nioſq; adver[illegible]nes 387
O[illegible] de D.Benedi[illegible] quando in Hiſpania primo fit exortus 25
Ordonius Ramiri filius parentis fit in Regno Gothico ſucceſſor 77
Ordonius Antiſtes Aſtoricenſis 95
Origenis ſcripta errore referta 35
Origo gentis Iulia 13
Origo vrbis Corduba, ſitus ac antiquitas 359 & ſequentibus aliquot paginis
Ortus Mularum 10
Oſſuma olim Vrſoa Hirtio Vrſao 397

P

Pallas Gigas a Minerva trucidatur 16
Palma Oppidum 301
Pampilona & Caſar Auguſta capiuntur 67
Phaetontis incendium quando factum 12
Pantheon Templum Romanum 39
Parthenii Tarentum condunt 16
Papa Damaſus Hiſpanus 2
Papius victus interficitur 27
Pharao quid ſignificet 10
Paris rapit Helenam 13
Paulus Samoſatenus Hæreſiarcha 35
Paulinus ſanctus 312
Paulus Dux Bambanici exercitus fit periurus 59
Paulus perfidus Galliæ Tyrannus capitur a Bamba Rege Gothorum 55
Paulus multos e familia Neronis convertit 33 in catacumbis Romæ decollatur ibid.
Paulus Diaconus Emeritenſis 282
Paulus Tyrannus bello victus, una cum complicibus decalvatur 65 Incedit corona picea coronatus 66
Pelagius Epiſcopus 355
Pelagius a Concilio Carthaginenſi condemnatur 37
Pelagius comprehenditur & Cordubam ferro vinctus perducitur 71 ab Aſturibus in Regem eligitur ibid.
Pelagiolus Regis Veremundi Equus 91 propter nimiam velocitatem hero mortem accelerat 92
Pelagius natione Hiſpanus, Epiſcopus Albanenſis Cardinalis, Dux Crucesignatorum, Damiatam occupat, quam tamen Sarraceni paulo poſt recuperarunt 113
Pelagius a Synodo Epheſina condemnatus 37
Perſæ famis impatientes proprium ſanguinem hauriunt 47
Perfectus Sanctus Martyr 301
Perſacum Romanis pacis fœdera rumpunt 355
Petrus ex carcere Herodis Agrippæ liberatus divinitus 32
Petrus Rex Aragonum 111
Petrus Anſuri[illegible] prudens ac lingua Arabica peritus 99
Petrus, Rex Aragonum a Roderico Didaci capitur 100
Petrus & Paulus apparent ſeni cuidam presbytero 119
Phidon Argivus Inventor Ponderum atque Menſurarum 15
Pilatus Hieruſalem aqua penuria laboranti fert auxilium 21
Philippus primus Chriſti Imperator efficitur 35
Ponta Hiſpaniæ flumen 71
Phocas homicida 39
P[illegible] [illegible] ſacerdotis Heliopoleos quærit Moyſem perdere 11
Pin[illegible] Me[illegible]a 29
Pr[illegible] larter [illegible] [illegible] 301
P[illegible] [illegible] 333
Pythagoras inventor Arithmetica [illegible]
Pyratha Normannorum omnem Hiſpaniæ Maritimam gladio & igne devaſtant 78
Placentia, Betara, Moza, &c populantur 43
Placidia Theodoſii Imperatoris filia coniux Ataulfi 40
P[illegible]a Inquiſitionalis in Hiſpania 338
Plotius Gallus Romæ primus Doctor Latinæ Rhetoricæ 24
Plurimæ Civitates Regni Hiſpaniæ ab Adefonſo populantur 110
Pompa virgo & Martyr 300
Pompelo Chriſtianæ ditionis facta 330
Pompeius capit Hieroſolymam, ſancta ſanctorum irreverenter intravit, &c. 24
Pompeius Hieroſolymam obſidet, detruſo Ariſtobolo in carcerem, prophanatoq; templo fortunam ſibi infeſtam reddidit 25
Populus Iſmaeliticus à Carolo M. Rege Franciæ & Imperatore Romano, funeſta truncatione, trucidatur 5
Portenta mortem Iulij Cæſaris antecedentia 26
Portugaliæ Vrbes aliquot ab Adefonſo Rege Legionensi capiuntur 111
Portugalliæ fines a Barbaris devaſtantur 47
Portugalenſes vincuntur 67
Porus & Darius Reges ab Alexandro interfecti 22
Prælium inter Auguſtum & Antonium, quo victus Antonius moritur 27
Prælium commiſſum inter Regem Ordonium & Regem Abderamam 81
Prima ætatis recenſio 5
Priamus Laomedontis ſucceſſor in Troia 13
Priſcillianus Hæreticus 37
Priſcillianus ab Idatio accuſatus percutitur gladio 37
Procidus primus Quadrigam iungit 10
Prometheus Fabricator hominum & inventor primus anuli 10
Prophetarum in Iudæa nomina 15
Provincia Hiſpalenſis 342
Provincia Italicenſis 341
Pſalterium & Nablum qualia inſtrumenta Muſica 14
Phaſelus illiſo ad ſaxum capite, exſpiravit 23
Ptolemæus ingens ac crudelis Tyrannus 24
Ptolemæus Philometor, ab Antiocho Magno Rege Syriæ victus & Iudæam amiſit, &c. 25
Ptolemæi Philadelphi edicto, omnes, ſua ditionis Iudæi, obſervandi Legem Dei, congregati 22 eiuſdem Eleazari & procramiſſis 72 interpretibus, tramiſſa munera ib. &
Ptolemæus Soter ſub ſpecie Religionis, multos cepit Iudæos quos paſſim hinc inde venditioni expoſuit 21
Puella Chriſtiana Nobilis ac Ignobilis ex conditione, Sarracenis matrimonio iunguntur 74

Q

Quadraginta fere millia Gallorum, a Romanis cæ[illegible] 23
Quamplurimæ Hiſpaniæ Civitates a Barbaris diquandiu obſ[illegible]as, Trofia recuperat 73
Quando Chriſtus paſſus ſit 19
Qui Evangeliorum ſcriptores recipiantur [illegible]
Qu[illegible] ſtatus Chriſtianæ Religionis Corduba ſub Arab[illegible] Imperio fuerit tempore D. Eulogii [illegible]
Quis Hiſpaniæ Romæ ſalutis Imperatore [illegible]
Quintralu[illegible] el[illegible] [illegible]
Quinqua[illegible]nta [illegible] Saracenorū Millia a Froylano trucidat[illegible]
Quiricius Archiepiſcopus [illegible]etanus

R

Ada [illegible] Rex [illegible] dololatra 45 capitur [illegible]
Ra[illegible] [illegible] ordul enfis 5
Ramirus Abbas 59
Ramirus [illegible] [illegible] egno Rex [illegible]

R[illegible] Gothorum [illegible] rex firmant [illegible]
R[illegible] classi Dux Pr[illegible] Tarracon[illegible]
Regno[illegible] temporum in Hispanorum [illegible] historia [illegible]
R[illegible] Comes Barchilone [illegible]
Recar[illegible] pr[illegible]conia [illegible] 50
Recc[illegible] liber [illegible] rerum dictinarum at [illegible]
[illegible]ssimus [illegible]
Recc[illegible] rex Suev[illegible] telo fancinus [illegible] apitur [illegible]
Reg[illegible] Pol[illegible] urbis in C[illegible] qua ex [illegible] 49
Re[illegible] Judaeorum pro[illegible] libri omnes ab Herode combu[illegible]
[illegible] ad quam de causa 27
Re[illegible] Latini a quo S[illegible] denominati 13
Reg[illegible] S[illegible] dicta Antiochia ab Antiocho Sotero 28
Regibus Romanis expulsis, substituta consula ad Julium Caesa-
rem usq; 20
Regis [illegible] ejus sedem virtute requisita quinq; ibid.
Regnum Israel a Juda quando divisum 19 quo tempore et-
iam aves convocarunt super Hierusalem ibid.
Regnum [illegible] contra Sarracenos defenditur 110
Regnu[illegible] [illegible] a Rege Adefonso obtinetur 100
Regnum Suevorum [illegible] & ad Gothos transfertur 43
Re[illegible] Orientis cadente, Occidentis regnum surrexit 20
Regnum Lacedaemoniorum defectus 15
Reliquiae sanctae Zoyli 339
Reliquiae ligneae arcae Noa ubi ostendantur 7
Remis[illegible] regis Suevorum legatio ad Theudericum re-
gem Gothorum. 47
Remus [illegible] Fabio, Duce Romuli, rastro Pastoralis occiditur 16
Re[illegible], Ecclesiae Romanae legatus Papa factus [illegible] 101
Responsio [illegible] acceptam Epistolam S. Eulogii [illegible] 341
Re[illegible] Latinorum decimus Sylvius Tiberinus 15
Re[illegible] Legionensis [illegible] defensus [illegible] admodum terribilis 169
in bello nunquam victus sed semper victor exstitit ibid.
Rex Hispaniae nulli imperio temporali subditur 3
Rex Gothorum Ordonius morbo correptus podagrico, animam
suam Oveti exhalat. 78
Rex [illegible] podagrica aegritudine laborant, Barbaro
Legionem obsidenti nequit resistere 87
Rixa & dissidia inter regem Fernandum & regem Veremun-
dum qua de causa exo[illegible] 91
Roderici & Leseimae [illegible] 106
Rodericus Didaci miles victoriosissimus 98
Rogellus & Servius Martyres 177
Roma quando & quo in loco a Romulo & Remo condita 16
Roma, a Gothico exercitu, obsessa vincitur 45
Roma cunctarum gentium domina subacta Gothis 45
Roma adjecto monte Caelio amplificata 16
Roma depraedata, incensa relinquitur 37
Romani victos Graecos, liberos dimittunt 23
Romani Triumphantes [illegible] quod ex iisdem fecerint 50
Romani a Carthaginensibus navali praelio victi Metello,
consule, in fugam versi 23
R[illegible] in Italia bellum lachrymabile 356
Rom[illegible] Imperatorum series 394. 395. 396 &c.
Romanum Imp[illegible] defatigatum 43
Roma[illegible] Imperium diminuitur, avaritia causa 30
R[illegible] Gallis cremata 21
R[illegible] & id qua de causa 16
Romulus & Remus geme[illegible] a Lupa [illegible] 16. ejusdem
[illegible] interpretatio ibid.
R[illegible] rebella [illegible] opprimuntur [illegible]
R[illegible] a partibus contra Nobilem [illegible]
[illegible] 104

S

[illegible]
[illegible] Salomon [illegible] miratur
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] 4
Sacerdo[illegible] Mar[illegible] de turribus proclama[illegible] 53
Salamantica a comite Raymundo populat[illegible] 1[illegible]
Salomon Martyr 318
Salomon undecimo aetatis anno etiam contra nat[illegible] cursum
genuit filium 14. ejusde aetatis perfe[illegible] a & seni Imperii ibid.
Salomon & Rudericus Martyres 5[illegible]
Sa[illegible] gloria descriptio [illegible]
Salustius Historiographus quando natus [illegible]
Saul primus rex Israeliticus [illegible]
Salvaterra, ab Abenacob Miramamolino rege Barbaro-
rum obsidione cingitur et capitur ibid.
Samaria [illegible] aequatur 23
Sampirus Episcopus Asturicensis [illegible]
Sancta Christina castrum [illegible]
Sancta Columba ad Martyrium properat 299
Sanctarum virginum Flora & Maria vita & passio 284
Sancia Regina 95
Sancio Comes Sancionis 134
Sancius Crassus rex 310
Sanctius Comes perpetuo carceri includitur ob stuprum [illegible]
Xemenam regis Adefonsi sororem [illegible]
Sancta [illegible] occupatur 94
Sancti [illegible] Epitaphium 23
Sanctorum quorundam sepultura diversorum locorum 34
Sanctorum aliquot Hispanorum enumeratio [illegible]
Sanctorum quorundam sepultura diversimoda 93
Santarem oppidum 107
Sapho Mulier, [illegible] poemate, apud Graecos insignis [illegible]
Sarraceni, [illegible] percussi terra [illegible] regis Fernan-
di, [illegible] pueris & mulieribus [illegible] 94
Sarracenorum sexaginta milia flumine obruta, panuntur
[illegible] 72
Sardanapalus ultimus, Assyriorum Monarcha ab Arba-
ce vincitur 15 seipsum sponte concremat. ibidem.
Saturninus Archidiaconus 231
Scemenus Abbas Igasiensis 8
Schisma Donatistarum quando exortum 56
Schola Palentiana constituitur 169
Scholia in dicta Eulogii vitam 25[illegible]
233. & 234.
Scholia in Apologeticum Sanctorum Martyrum 318
Secunda aetatis Genealogia. 7
Sedechias [illegible] in carcere obiit. [illegible]
Seleucus in Syria Alexandri [illegible] 12
Semen Regis David domine ab [illegible] crudelissima extincti [illegible]
Semiramis urbis prope [illegible] 9
Sena oppidum expugnatur, Barbari partim trucidati, partim
in servitutem redacti. 93
Seneca Pater, Hispanus. 5
Septem primi Hispaniae Episcopi. 318
Septem Tribus [illegible] captivati. 16
Serapis Rex A[illegible] numero referetur 9
Servus perversus & Regicida [illegible] occiditur. 80
Servandus Consiliarius Regis Fernandi. 94
Barbarus est terribilis ibid.
Severianus dux [illegible] [illegible]
Severus Antiochenus Haeresis princeps. [illegible]
Sexaginta milia Judaeorum [illegible] a Ptolomaeo
Philopatore. 23
Sextus [illegible] Rex Romanorum a
T[illegible] 4. [illegible]
Sib[illegible] 10
[illegible] datus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

S... Chalcedonenſis defenſores exilio damnantur 38
... Romana ſub Innocentio Papa Romana 113
Sylnius Capis Rex Latinorum octauus 15
Sylnius Amulius Decimus Quartus Rex Latinorum 16
Sylnius Poſthumus Æneæ & Lauiniæ filius tertius Rex Latinorum 13
Sylnius Alba Sylnij Æneæ filius ſextus Rex Latinorum 15
Sylnius Athytſico Ægyptus Rex Latinorum ſeptimus 15
Sirenæ, Meretrices cantu & pulchritudine nauigantes fefellerunt 13
Syria in Romanorum poteſtatem ſubacta 24
Syria & Meſopotamia à Mahumeto deuaſtatur 54
Socrates & Demetrius philoſophi 21
Solon Athenienſibus præſcribit leges 12
Sollicita Roderici & Salomonis humilitas 115
Sophocles & Euripides ſcriptores Tragœdiarum 21
Siſemundus Epiſcopus 330
Siſenandus Leuita Martyr 262
Stilico Dux Romanorum ingentem Gathorum multitudinem ... fame necat 45
Struthionis in liberando ex vaſe vitreo pullo, mira & ingenij aſtutia 15
Studia primorum hominum quomodo & per quem aſſeruata poſteritati? 7
Succeſſor Ordonij Adefonſus, adiunctis Gallecia copijs Saracenos igne ferroq; deuaſtat 78
Sueui Gothis ſubiecti 38
Sueui fidei Catholicæ reſtituuntur 42
Sueui baptizati obtinent Galleciam 50
Sueuorum Regnum finitum, quod tamen paulo poſt reſtauratum 47
Supplicium humani generis ac ſolatium 255
Suintila Regis Gothorum præclara facinora 51

T

THalamus vnde traxerit originem 16
Talauera Agarenorum ciuitas 84
Thales Mileſius Aſtrologiæ numerum primus inueſtigauit 17
Thamir vero iculus eius, ſanguinis efficacia 25
Tharaſio vxor Adefonſi repudiatur, & in eius locum Benegaria prudentiſſima ſurrogatur 109 cuius liberi ſuſcepti recenſentur ibid.
Tharbis filia Regis Æthiopum Moyſi nupſit & propter Idololatriam a Moyſe derelinquitur 11
Taraphis caſtrum 105
Tarquinius Superbus Romanorum Rex ſeptimus qua de cauſa regno pulſus 20
Tarquinius Priſcus Rex Romanorum quintus 16 eius ædificia ibid.
Tarſillæ amita Gregorij 119
Tellius Palentiæ vrbis Epiſcopus Reuerendiſſimus 109
Telchines a Græcis victi, in exilio Rhodum condunt 10
Templum Hieroſolymitanum a Nabuchodonoſore incenſum, cuius ornatus a terra hiatu abſorptus eſt 12
Tempore Abiens Iunioris Ciſi ingens terræ motus 335
Templum Pacis ipſo die Natiuitatis Chriſti fundditus eſt euerſum 39
Templum Cordubenſe 290
Templum Delphicum quando conſtructum 12
Templa Chriſtianorum Corduba 220
Tempore Adefonſi Regis pax & tranquillitas maxima 100
Templum Salomonis octauo anno abſolutum 14
Theodorus Epiſcopus Cæſarluſitanus 341
Theodorus frater Heraclij, amiſſa maxima parte exercitus, a Mahumeto interfectus 34
Theodoſij Imperatoris patria Hiſpania 3
Theodoricus & Frigdaricus Fratricidæ 42
Theodemundus Canonicus 329
Theodora Auguſta morbus & ſubſecuta mors 319
Theodoredus Rex Gothorum 43
Theodiſclus Iſidori ſucceſſor, ſub ouina pelle lupus voraciſſimus 53 a dignitate Archiepiſcopali remouetur ibid.
Theraſia habitu monachali virginibus dedicatis ſe adſociat, tandem Oueto mortua 12 monaſterio S. Pelagij humatur 59
Tucci vrbs 289
Thermut filia Regis Pharaonis, in repertum Hebræolum miſericors 10
Tertia ætatis genealogia 32
Theſauri Eccleſiarum Hiſpanicarum funditus a Barbaris direpti 87
Theuderedus auxiliantibus Romanis & Ætia, Duce exercitus, Hunnorum victor exiſtit 46
Theuderedus Wallia Regis ſucceſſor Romanis infeſtus, Arelas nobiliſſimum Galliæ oppidum occupat 46
Tertios vicus 316
Tertullianus Afer 34
Theudefredus Dux Cordubenſis, à Ruitiza Rege Gothorum duobus priuatur oculis 69
Theudericus S. Eulaliæ oſtentu perterritus à propoſito deprædandi abſtinet 47 ab Eurico fratre ſuo interfectus eſt ibid.
Theudiſclus Gothorum præfectus 48 inter epulas necatur ibi.
Textura auctrix 6
Tiberis fluuius ſic dictus a Syluio Tiberino Rege Latinorum decimo 15
Tiberius Pilatum à Iudæis accuſatum mitti t in exilium, vbi & ſceleratiſſima Pilati vicia recenſentur 31 mors Tiberij ibid.
Titi Veſpaſiani filij, eruditio, aliarumq; præclariſſimarum virtutum præconia de eodem pulcherrima 33
Tyrus ciuitas tribus annis, decemq; inſuper menſibus obſeſſa, attamen capi non potuit 19
Toletana Ciuitas 24
Toletanus Archipræſul 2
Toletum ab Adefonſo Rege obſidione cingitur 100
Tota Hiſpania Romano Imperio a Iul. Cæſ. ſubiugatur 26
Tatila Rex Gothorum ſuperatur 38
Thracia ferro igniq; deuaſtatur 44
Traianus Quatuordecim mittit legiones contra Occidentem &c. 34
Traſemundus Rex Vandalorum in Eccleſias Catholicas Tyrannus 38
Tres regni Legionenſis, Nobiles ſapientiſſimi 98
Tres Iudæorum captiuitates, productiones manifeſta, afflictionis & deſolationis 18
Triplices Romanorum Imperatorum Caroli 79
Triptolemeus Agriculturæ Amplificator 10
Tros Rex, Ganimedis pater, ab hoc Troiani nomen acceperunt 12
Turba Martyrum Cordubenſium 248
Turbulentus Hiſpaniæ ſtatus Regnante Vnitiza 69
Tucitanum Oppidum 301
Tudericus a ... Impio accuſatur 314
Thulga Rex mitis ac Iuſtus 54 Toleti moritur ibid.
Tullus Hoſtilius Rex Romanorum tertius primus vſus & faſcibus & purpura 16 cenſum in Repub. exegit nuſquam antea ſ... ſtatutum ibid.
Tumultus quorundam in regno Legionenſi 114
Thuoris Rex Ægyptiorum ... 18
Turgellum ... & ... alia caſtra à ... Rege acquiſita 6
Turris Straton... 39
Turris Babylonicæ altitudo 8
Thuriſmundus Theuderedi Regis filius 46

V

VAlens Arriana Secta Aſſecla, in Gothicam gentem, eiuſdem errores virus transfert 44
Valens iaculo vulneratus, in villa quapiam comburitur 44
Valerianus, cũ Galieno filio regnans, a Sapore Rege Perſarum capitur, luminibusq; orbatus in ſervitute miſerrima conſeneſcit 33
Valerius Grachus avaritia deditiſsimus ſacerdotis Principatum palam vendit 30
Vandalis cognomento Silingi 40
Vandalorum clades 38
Valentinianus Sicilia depradata, Arrianã inducit hæreſin 41
Valentinianus cum tota gente Gothorum factus Arrianus 36
Vallis Dei monaſterium ordinis Ciſtercienſis 110
Varia Hiſpania Incola 382
Varro & Cicero naſcuntur 24
Vaſa aurea D. Petri à virgine quapiam Romana ac conſecrata quomodo in tumultu bellico conſervata 45
Vaſcones datis obſidibus atq; tributis conſuetis, à Bamba Gothorum Rege, pacem adipiſcuntur 61
Vaſtones expeditione vaſtantur 31
Valentinus & Martion Hæreſiarcha 34
Vatiemium ſacrorum Scriba, de è flumine egreſſo tauro, interitum Ægyptiis minante 10
Venerius Epiſcopus 330
Vegelia vrbs Barbarorum opulentiſſima & fortiſſima obſidione capitur 80
Vrbitus Arnulſi Sancii Regis percuſſor 98
Venetorum & Prasinorum bellum civile 39
Venti duo & Sylo principes Herodem in regnum collocantes 27
Veremundus diaconus, filius Nimæi ans, in Gothorum regem eligitur 74
Veremundi Regis liberi 88 & 89
Veſpaſianus, Galba ſucceſſor, Miles ſtrenuus cum Tito Hieruſalem occupandis funditus ſubvertit 83
Victoriarum glorioſiſſimarum aliquot recenſio obtentarum à Bamba Rege Gothorum 68
Victor Epiſcopus Eccleſiæ Turonenſis 4
Vicus Nimphianus & Colubri 317
Virdius Romanus Epiſcopus 339
Villa bona Veremundi Regis ſepultura 89
Vimarantis venuſta facies & Miles ſtrenuus 73
Vimarus Comes vivus capitur 106
Vinea aurea in qua diverſi generis gemmæ pro racemis pendentes 21
Vinum & Mulierum effectus nocentiſſimus 1
Virgilius naſcitur Mantuæ, ſcribit Poemata de Chriſto prophetantia 24
Virginum ſanctarum Tranſlatio 286
Virginum veſtalium prima inſtitutio 16
Vita & paſſio Eulogii, presbyteri & Doctoris, Martyriſq; beatiſſimi 223. 224 &c.
Vita & paſſio B. Pelagii 348
Vitellius à Veſpaſiani ducibus interfectus, & in Tiberim conjectus eſt 33
Vliſbona civitas Hiſpaniæ ab Vlyſſe condita 13
Vidila condemnatur exilio 35?
Viti Rex Barbarorum fortiſſimus 70. magnum militum copiam mittit in Hiſpaniam ad eam devaſtandam ibid.
Vndecimus Rex Latinorum Sylvius Agrippa 15
Vocabuli Hiſpaniæ derivatio 3
Vocabuli Catiæ notatio Catia avarus 6
Vrraca exulandis perſolvit 85
Vrraca Regina munificentiſſima erga Eccleſiam D. Iacobi Apoſtoli 77
Vrraca conſilio & ... tate pollet 99
Vrraca filia Regis Portugaliæ 106
Vrbicus fluvius 47
Vrbicus ſanctus 334
Vxores Regis Adefonſi 100

W

WAllia Sigerici ſucceſſor pacem init cum Honorio Romanorum Imperatore 46
Wiſtremiro Archiepiſcopi Toletani laudes 330
Witeſindus Martyr 301
Vnuſtiza Faſilam Cundaſuindi Regis filium ac Ducem, juſſu uxoris, clava percuſſit. 96

X

XEnophanes ſcriptor Comœdiarum 20
Xeres cur olim dicta Aſta regia 396
Xyſtus pector 21
Xerxes Darii filius parenti demortuo ſuccedit, & ob pietatem, multa glorioſa præclare gerit 21

Z

ZAcharias una cum filiis, excepto duntaxat uno poſthumo, obrutus lapidibus 15
Zacharia S. Monaſterium 329
Zadon, Cadon & Anſilon falſi, Adulphi Epiſcopi accuſatores 86 qui poſt excommunicantur ibid.
Zapadola Rex 105
Zepherinus Epiſcopus 35
Zamora a Sarracenis deſtructa, denuo readificatur 95
Zeno Philadelpha Tyrannus, dictus Cotila 24
Zoroaſtes auctor artis Magicæ 8
Zorobabel, Dario familiariſſimus, templi exſtructionem impetrat 10
Zoyli ſancti Monaſterium 305

F I N I S.

CHARTARVM SERIES ET ORDO.

(?) A B C D E F G H I K K; L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk, Ll Mm Nn Oo Pp, Qq Rr Ss.

(? N O P Q R duerniones

ceteræ omnes terniones.

Error in numeris non te turbare debet dum à pag. 124 ad 133. et à 142 ad 153. & à 160 ad 185. ſit falſus. Contigit id nobis invitis: operi vero nihil deeſt.